Užkalbėjimai yra unikalūs lietuvių tautosakos tekstai. Užkalbėjimų formulės ir jų atlikimo būdas reprezentuoja konservatyvią ir uždarą tradiciją, pagal kurią užkalbėtojas gyvenimo pabaigoje savo magines žinias perduodavo tik vienam asmeniui. Gydymo užkalbėjimai – tauriausia šios tradicijos dalis: manyta, kad ligų užkalbėtojai yra Dievo dovaną turintys žmonės, galintys padėti kitiems.

Knygoje skelbiama 1716 užkalbėjimų formulių, užrašytų Lietuvoje nuo 1559 iki 2007 metų. Tai didžiausia lietuvių gydomųjų užkalbėjimų publikacija, kurioje tekstai pateikiami pagal naują tipologinę sistemą, nurodant jų tarptautines analogijas.

„Lietuvių užkalbėjimai“ yra svarbus lietuvių dvasinės kultūros šaltinis, atversiantis skaitytojui slaptosios gydymo praktikos lobyną bei leisiantis atlikti gilesnius liaudies magijos tyrimus.

ISBN 978-9955-698-94-4

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI: GYDYMO FORMULĖS
LITHUANIAN VERBAL HEALING CHARMS

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI: GYDYMO FORMULĖS

LITHUANIAN VERBAL HEALING CHARMS

Parengė Daiva Vaitkevičienė

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI: GYDYMO FORMULĖS

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI: GYDYMO FORMULĖS

LITHUANIAN VERBAL HEALING CHARMS

Sudarė, parengė ir įvadą parašė /
Compiled, edited and introduction by
Daiva Vaitkevičienė

LIETUVIŲ
LITERATŪROS
IR TAUTOSAKOS
INSTITUTAS

VILNIUS, 2008

UDK 398.4(=882)
Li-223

Recenzavo
Hum. m. dr. SAULĖ MATULEVIČIENĖ,
Vilniaus universitetas

Hum. m. dr. ŽILVYTIS ŠAKNYS,
Lietuvos istorijos institutas

Knygos rengimą ir leidybą rėmė
LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA
LIETUVOS VALSTYBINIS MOKSLO IR STUDIJŲ FONDAS

Kalbos dalykus tvarkė
MILDA NORKAITIENĖ

Į anglų kalbą vertė
LAIMA VINCĖ SRUOGINIS

Knygos dailininkas
ROKAS GELAŽIUS

Viršelyje / On the cover
Užkalbėtoja Ona Ginevičienė (Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.) / Charmer Ona Ginevičienė (Noškūnai willage, Kaniava country, Varėna region). Foto / Photo by Vykintas Vaitkevičius 1997

© Įvadas, sudarymas, parengimas / Introduction, compilation, editing Daiva Vaitkevičienė, 2008
© Vertimas į anglų kalbą / Translation copyright Laima Vincė Sruoginis, 2008
© Apipavidalinimas / Design Rokas Gelažius, 2008
© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2008

ISBN 978-9955-698-94-4

TURINYS / CONTENTS

PRATARMĖ / FOREWARD 7

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI 9
Užkalbėjimai kaip žodžio magijos žanras 9
Istorinė ir geografinė dimensija 13
Gydomųjų užkalbėjimų klasifikavimas 23
Užkalbėjimų atlikimas 39
Užkalbėjimų perdavimas 46
Užkalbėjimų rinkimas ir gydomųjų užkalbėjimų šaltiniai 52
Leidinio struktūra ir redakcinės pastabos 62

LITHUANIAN VERBAL CHARMS 67
Charms as a Genre of Magical Words 67
Historical and geographic dimensions 69
Classification of Healing Charms 76
The Execution of Verbal Charms 86
Passing on Verbal Charms 91
The Collecting of Charms and Healing Charm Sources 94
Editor's Note 101

GYDOMIEJI UŽKALBĖJIMAI 103
I. Atskyrimas ir sujungimas 103
II. Išvarymas 151
III. Perdavimas ir paėmimas 187
IV. Išvalymas 306
V. Sunaikinimas 325
VI. Judėjimas ir sustabdymas 409
VII. Įvardijimas 487
VIII. Rašymas 559
IX. Išgelbėjimas 571
X. Kanoninės maldos 592

XI. Lenkų užkalbėjimai iš Lietuvių tautosakos rankraštyno 611
XII. Rusų užkalbėjimai iš Lietuvių tautosakos rankraštyno 666

THE CORPUS OF LITHUANIAN CHARM-TYPES 711
I. Separation and Connection 711
II. Expulsion 723
III. Transmission and Reciprocation 743
IV. Purification 766
V. Destruction 768
VI. Locomotion and Cessation 789
VII. Designation 817
VIII. Manuscription 843
IX. Redemption 846
X. Canonic prayers 856

UŽKALBĖJIMŲ TIPŲ RODYKLĖ / INDEX OF CHARM-TYPES 860
LIGŲ IR SITUACIJŲ RODYKLĖ /
INDEX OF ILLNESSES AND SITUATIONS 865
PATEIKĖJŲ RODYKLĖ / INDEX OF INFORMANTS 868
UŽRAŠYTOJŲ RODYKLĖ / INDEX OF COLLECTORS 876
GEOGRAFINĖ RODYKLĖ / GEOGRAPHICAL INDEX 882
ŽODYNĖLIS / GLOSSARY 895
SUTRUMPINIMAI / ABBREVIATIONS 909

Skiriu visiems,
kurie šventai saugojo
užkalbėjimų tradiciją

PRATARMĖ

Lietuvių užkalbėjimai – tai 1999–2008 metais Lietuvių literatūros ir tautosakos institute atliktų tekstologinių, tipologinių ir struktūrinių užkalbėjimų tyrimų rezultatas. Sumanymas gimė 1998 metais, kai profesorius Kazys Grigas iškėlė mintį parengti suomių mokslininko Viljo Johanneso Mansikkos 1929 metais išleisto leidinio *Litauische Zaubersprüche* („Lietuvių užkalbėjimai") naują leidimą. Tada buvo nuspręsta neapsiriboti šios XX a. pradžios knygos perleidimu, bet orientuotis į akademinę lietuvių užkalbėjimų publikaciją – surinkti įvairiuose šaltiniuose išsibarsčiusius tekstus ir sujungti į vieną didelį leidinį. Sumanymą palaikė Valstybinė lietuvių kalbos komisija, 1999–2003 metais parėmusi projektą *Lietuvių užkalbėjimų kompiuterinio duomenų banko kūrimas* ir 2004 metais – projektą *Lietuvių užkalbėjimų duomenų banko kompaktinė plokštelė.* Šių projektų rezultatas – 2005 metais išėjęs skaitmeninis leidinys *Lietuvių užkalbėjimų šaltiniai: elektroninis sąvadas*, kuriame paskelbta lietuvių užkalbėjimų duomenų bazė, apimanti 1636 tekstus.

Remiantis duomenų bazės medžiaga, užkalbėjimų tyrimai buvo toliau tęsiami, siekiant parengti akademinį tipologinio pobūdžio folkloro šaltinių leidinį. Skirtingai nei elektroniniame sąvade, kuriame skelbiami įvairių paskirčių užkalbėjimai (medicininiai, ūkiniai, socialiniai, meteorologiniai ir kt.), šiame leidinyje pateikiamos tik gydymo formulės. Toks apsiribojimas buvo neišvengiamas, kadangi kitų rūšių užkalbėjimų ir apeiginių formulių iki šiol sukaupta tik dalis ir jų tipologinis grupavimas kol kas nėra tikslingas. Šių užkalbėjimų, o greta jų – maldelių, būrimų, linkėjimų publikavimas yra ateities uždavinys.

Iš viso leidinyje skelbiami 383 lietuvių gydomųjų užkalbėjimų tipai (apimantys 1447 variantus); greta jų skelbiamas vietoje gydomųjų

užkalbėjimų vartojamų kanoninių maldų rinkinys (83 variantai) bei 186 Lietuvoje užrašyti gydomieji, ūkiniai ir socialiniai užkalbėjimai lenkų ir rusų kalbomis.

Leidinį sudarė, tipologinę sistemą sukūrė, užkalbėjimų tipus aprašė, įvadą parašė ir gydomųjų užkalbėjimų tipų ir ligų rodykles sudarė Daiva Vaitkevičienė. Leidinį redagavo Milda Norkaitienė. Užkalbėjimus lenkų kalba pagal dabartinės lenkų kalbos taisykles adaptavo Beata Piasecka, redagavo Kristina Rutkovska. Iš lenkų kalbos vertė Žemyna Trinkūnaitė, Gražina Benotienė, vertimą redagavo Beata Piasecka, Daiva Vaitkevičienė, Milda Norkaitienė. Užkalbėjimus rusų kalba pagal dabartinės rusų kalbos taisykles adaptavo Jurijus Novikovas, redagavo Nadežda Morozova. Į lietuvių kalbą vertė Marija Romanova ir Daiva Vaitkevičienė, vertimą redagavo Nadežda Morozova ir Milda Norkaitienė.

Iš vokiečių kalbos tekstus vertė Vykintas Vaitkevičius. Leidinio įvadą ir užkalbėjimų tekstus į anglų kalbą vertė Laima Vincė Sruoginis. Žodynėlį sudarė Milda Norkaitienė ir Daiva Vaitkevičienė.

Geografinę ir užkalbėjimų pateikėjų bei užrašytojų abėcėlines rodykles sudarė Jurgita Dambrauskaitė.

Leidinio parengėja nuoširdžiai dėkoja visiems *Lietuvių užkalbėjimų* bendradarbiams ir talkininkams. Taip pat nuoširdžiai ačiū leidinio recenzentams – dr. Saulei Matulevičienei ir dr. Žilvyčiui Šakniui bei visiems prie leidinio vertinimo prisidėjusiems ir vertingų pastabų pateikusiems Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Sakytinės tautosakos skyriaus kolegoms.

Daiva Vaitkevičienė

LIETUVIŲ UŽKALBĖJIMAI

UŽKALBĖJIMAI KAIP ŽODŽIO MAGIJOS ŽANRAS

Užkalbėjimai – tai maginę paskirtį turinčios žodinės formulės, kuriomis siekiama paveikti fizinę ir psichinę realybę – pagydyti ligą, sužadinti meilę, pagausinti derlių, prišaukti lietų ir t. t. Pats žodis *užkalbėjimai* rodo, kad tai – kalbami, balsu ištariami tekstai. Jų gyvavimas remiasi prielaida, kad žodis turi ypatingą dvasinę galią, kuri gali paveikti žmones, mitines būtybes, ligas, daiktus ar gamtos reiškinius.

Yra keli lietuviški terminai maginėms formulėms pavadinti. Mokslinėje literatūroje dažniausiai vartojamas terminas *užkalbėjimas (atkalbėjimas, nukalbėjimas).* Nuo Rytų Lietuvos net iki Rytprūsių paplitęs liaudiškas terminas *žadėjimas,* etimologiškai susijęs su žodžių sakymu, plg. *žiotis* „praverti burną“, *žosti* „žodžius sakyti“, *žadas* „galėjimas kalbėti, balsas, kvėpavimas“; veiksmažodis *žadėti* reikšme „užkalbėti“ vartojamas K. Donelaičio „Metuose“. Dar žinomas žodis *vardijimas*, dabartinėje lietuvių kalboje reiškiantis vardo davimą, vardo sakymą, vardu vadinimą, vienas po kito vardų minėjimą bei gydymą užkalbėjimu, būrimą; dar plg. latvių *vārds*, prūsų *wirds* „žodis“.

Lietuvių užkalbėjimai visų pirma siejami su sveikatos ir gydymo sritimi – dauguma jų yra medicininiai, skirti žmogaus ligų gydymui ir profilaktikai; prie jų šliejasi formulės iš liaudies veterinarijos srities, skirtos gyvulių gydymui ir apsaugai. *Gydomųjų užkalbėjimų* žinoma daugiausia, tačiau buvo vartojamos ir kitokios paskirties maginės formulės – *ūkiniai užkalbėjimai*, kuriais siekiama sėkmės auginant javus, medžiojant, žvejojant, audžiant ir t. t., *meilės užkalbėjimai*, skirti meilei sužadinti arba nuslopinti, *gamtos stichijų užkalbėjimai*, kalbami norint sukelti arba sustabdyti lietų, audrą, sniegą, saugantis perkūnijos, gesinant gaisrą ir kt.

Užkalbėjimo sąvoka apima du pagrindinius komponentus – žodinę formulę ir maginę intenciją, kuri gali būti sustiprinama maginiu veiksmu. Maginė intencija atsispindi užkalbėjimo tekste, kadangi ji reiškiama kaip pageidavimas, nurodymas, įsakymas, prašymas,

linkėjimas ir pan., tuo pačiu metu dažnai atliekant maginį veiksmą, pvz., siekiant atsikratyti drugio, į mišką jis „išvežamas“ (tempiamas) senoje vyžoje (Nr. 68); linkint karpai supūti, pakasamas sudrėkintas lininis siūlas su karpą vaizduojančiu mazgeliu (Nr. 726); gydant apvilktas akis, ant akių padedama vėjo atplėšta žievė, linkint, kad ir akių plėvė tokiu pat būdu būtų nuplėšta (Nr. 24) ir t. t. Užkalbėjimai – tai žodį ir veiksmą jungiantis sinkretinis žanras. Visgi užkalbėjimai, lygiai taip pat, kaip ir maginiai veiksmai, gali gyvuoti ir visiškai savarankiškai; tokiu atveju maginė intencija reiškiama tik tekstu ir užkalbėtojo susitelkimu siekiant tikslo.

Užkalbėjimai nėra vienintelis žodžio magijos žanras. Artimais užkalbėjimų giminaičiais reikėtų laikyti ir maldeles bei būrimus. *Maldelės* – tai formulės pobūdžio tekstai, balsiai ar mintyse sakomi kreipiantis į dievybę ar kitą garbinimo objektą. Lietuvių žodžio magijos tradicija pasižymi tuo, kad yra išlikusių daug nekrikščioniškos kilmės maldelių[1].

Lietuvių maldelėse kreipiamasi į Perkūną, Žemynėlę, Gabiją, Dievaitį Mėnulį ir kitas dievybes, taip pat į šventą ugnį, žemę ir pan., pavyzdžiui:

> Kurdamos ir užkopdamos ugnį, [moterys] kalba šią maldelę: „Šventoji ugnele, Gabijonėle, užkopiama gulėk, užpučiama žibėk“. BlLMM 301.

> Salantų apylinkėse bučiuojant žemę kalbėdavo tokią maldelę: „Žeme, motina mano, aš iš tavęs esu, tu mane šeri, tu mane nešioji, tu mane po smerčio pakavosi“. BlLLM 364.

Maldeles nuo užkalbėjimų skiria tai, kad jos ryškiai išreiškia religinį santykį tarp jas sakančio asmens ir adresato, į kurį kreipiamasi; tuo tarpu užkalbėjimuose dominuoja užkalbėtojo asmeninė galia, o vietoje prašymo intonacijos neretai atsiranda įsakymas ar kategoriškas nurodymas, plg. įsakmų užkalbėjimą nuo gyvatės įkandimo:

> Pulkas juodų, pulkas rudų, pulkas geležinių. Geležie, geležie, geležie, ką įleidai, išimk. (Tris kartus).
> Jei neišimsi, aš paimsiu, mesiu akmenio ugnį, uždegsiu kalnus, pakalnes ir klonius, ir tau nebus kur išeiti. Jei neišeisi, aš paimsiu gaidžio skiauterės kraujo, užliesiu kalnus, pakalnes, ir [tau nebus kur išeiti]... (Nr. 228)

[1] Daug lietuvių maldelių publikuota Jono Balio *Liaudies magijoje ir medicinoje* (BlLMM) bei Kazio Grigo parengtame *Lietuvių tautosakos* penktajame tome (LTt 5).

Kita vertus, tie lietuvių užkalbėjimai, kurie sakomi su maldavimo ar prašymo nuostata, yra labai artimi maldelėms. Tuo ypač pasižymi užkalbėjimai nuo gyvatės įkandimo – juose gyvatę bandoma perprašyti, maldaujant, kad ji atsiimtų nuodus; šiuose užkalbėjimuose taip pat meldžiama ir žemė, tikint, kad ji, kaip gyvačių valdytoja, gali sumažinti ar panaikinti, neutralizuoti jų pyktį, pavyzdžiui:

Dangaus linksmybė,
Žemės gerybė,
Imk savo piktybę,
Duok mums mūsų gerybę. (Nr. 258)

Šventoji žeme,
Žeme, žeme, žemela!
Gyvate, gyvate, gyvate,
Atiduok sveikatų! (Nr. 256)

Kartais riba tarp maldelės ir užkalbėjimo yra sunkiai nubrėžiama, pavyzdžiui, maldelėse į jauną mėnulį, kuriomis prašoma sveikatos, susilieja ir maldos sakralumas, ir užkalbėjimo praktiškumas.

Lietuvių folkloristikoje maldelėmis vadinamas ne tik senosios lietuvių religijos paveldas, bet ir nekanoninės krikščioniško turinio maldos, pvz.:

Gulu į patalą kai į grabą,
Nešu ant dešinio pečio kryžių.
Stokit, aniuolai, galvūgalyj,
Arkaniuolai – kojūgalyj,
Motina Švenčiausia – ligi smerčio. (Maldelė gulant). JKn p. 169.

Tokių maldelių užrašyta nemažai, tačiau jos dar nesulaukė folkloro tyrėjų dėmesio, – dauguma jų tebėra neskelbtos iš rankraščių.

Palyginus su maldelėmis, kur kas lengviau yra užkalbėjimus skirti nuo *būrimų* – verbalinių formulių, kurios sakomos siekiant gauti žinių apie ateitį (rečiau – praeitį, dabartį) per ženklus, sapnus ar vizijas. Dažniausia tai orų spėjimai ir ateities numatymai, pvz.:

„Ragana, ragana, kada bus pagada – ryt, užporyt? Kada bus pagada, atsišauk. Ū!“ Jei aidas atsiliepia dažnai ir įvairiose vietose, ženklas, kad ragana atsiliepia, – vadinasi, bus giedra. O jeigu aidas atsiliepia dusliai, bus lietaus. LTt 5 9423.

Kai pirmą kartą pamatai jauną mėnulį, reikia paimti saują žemių iš tos vietos, kurioje stovi, ir kalbėti: „Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti, leisk man žinoti, su kuo reiks gyventi!“ Pasakius šiuos žodžius, reikia daugiau nieko nekalbėti, greit eiti gulti ir tą saują žemių pasidėti po pagalve. Naktį susapnuosi, su kuo apsivesi. LUŠ 1414.

Retesniais atvejais būrimo formulės naudojamos norint išsiaiškinti, kur dingo žmogus ar daiktas, nustatyti, kas yra vagis ar pakenkęs asmuo ir t. t., pvz.:

> Kaip kakis na[r]s daiktas prapuola, tai inkiš žirkles sietan i klausia pakarį: „Sytai, sytai, kur mana daiktas pragaišįs?“ Katran šani bus pragaišįs, tan šanan sietas pavirs, e jeiguc jį bus kas pavogįs, tai tadu i nesjudzins sietas. LTR 7601(92).

Kitaip negu užkalbėjimų atveju, ateities būrimais nesiekiama paveikti įvykių baigties, o tik norima sužinoti reikalingą informaciją. Visgi būrimai, kaip tam tikros slaptų žinių formulės, yra labai artimi užkalbėjimams.

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, kad trys giminiški žodžio magijos žanrai – užkalbėjimai, maldelės ir būrimai, nors Lietuvoje iki šiol nebuvo diferencijuojami, – aiškiai skiriasi pagal funkciją: *užkalbėjimu* siekiama pakeisti susiklosčiusią nepalankią padėtį arba išlaikyti nepažeistą tvarką (apsaugos užkalbėjimai), *būrimu* norima įgyti žinių, o *maldelė* skirta sakralinei komunikacijai ir iš esmės orientuota į žmogaus ir dievybės santykį, o ne į praktinius rezultatus.

Trys aptarti žanrai dar neišsemia lietuvių žodžio magijos žanrinės įvairovės. Su šia sritimi glaudžiai susijusios *apeigų formulės, linkėjimai, tostai,* taip pat ir *keiksmai*. Užkalbėjimams labai artimi vadinamieji *piemenų verkavimai* – progiesmiu atliekamos dainelės, kuriomis kreipiamasi į saulę, debesį, lietų, vėją, sniegą, pvz.:

> Užeik, saulyte,
> Su pyragais, su pyragais,
> Nuvyk debesėlį
> Su botagais, su botagais. BlLMM 120.

Užkalbėjimų taip pat pasitaiko ir pasakojamojoje tautosakoje – tai maginės formulės sakmėse (pvz., ragana, norėdama atimti pieną, rauna žolę ir sako: *Tu žalioji, tu margoji tuska* BlR 4 p. 168) ir pasakų dainuojamieji intarpai[2]. Pavyzdžiui, štai kaip trys marčios užkeikia savo mošą, uždarydamos ją ąžuolo drevėje:

[2] Etnomuzikologė Dalia Vaicenavičienė pasakų dainuojamuosius intarpus skirsto į tris grupes pagal funkciją – pranešimo intarpai, tiesioginio poveikio intarpai ir emociniai-asociatyviniai plėtiniai. Anot D. Vaicenavičienės, tikėtina, kad antrajai grupei priklausantys užkeikimo ir stebuklinio veiksmo skatinimo intarpai pasakų sekimo tradicijoje buvo labiau sakomi nei dainuojami, kadangi jų intonacijos nėra aiškiai išreikštos. Tuo tarpu raminimo ir gąsdinimo

Vaikščioja aplink ąžuolą trys marčios, rankas susiėmę, ir prakeikdo:

Ąžuolėli kukuolėli,
Šimtašaki, žalialapi,
Užrituok, užrituok mūs mošelę.

Ir užritavo sesulę sulig klupsčiu. LTt 3 p. 482.

Vis dėlto maginės formulės pasakojamojoje tautosakoje neleidžia mums kalbėti apie gyvą užkalbėjimų tradicijos paveldą, kadangi tai kadaise gyvavusių ir nūnai išnykusių maginių praktikų reliktai.

ISTORINĖ IR GEOGRAFINĖ DIMENSIJA

Lietuvių užkalbėjimai, būdami lietuvių folkloro žanras ir savita liaudies magijos ir medicinos tradicija, įsijungia į bendrą tarptautinį užkalbėjimų kontekstą; jų raidai ir ypatumams daug reikšmės turėjo bendras Europos paveldas, santykiai su kaimynais, kultūrinė krikščionybės interferencija ir kt.

Lietuvių užkalbėjimų visumą sudaro įvairūs ir skirtingos kilmės tekstai: dalis jų yra unikalūs lietuviški užkalbėjimai, kitų aptinkama ir didesniame areale. Arealiniu atžvilgiu galima kalbėti apie (1) bendrus baltų–slavų užkalbėjimus, (2) pasitaikančias užkalbėjimų paraleles rytų ir šiaurės Europos užkalbėjimų tradicijoje ir (3) plačiuose arealuose paplitusius užkalbėjimus, aptinkamus ne tik Europoje, bet ir kituose žemynuose. Chronologijos atžvilgiu lietuvių užkalbėjimai dalintini į senąsias formules ir krikščioniško turinio užkalbėjimus; neretai užkalbėjimuose matome abiejų sluoksnių faktūrą.

Senųjų lietuvių užkalbėjimų tekstai yra trumpi, prisodrinti epitetų ir neturi išvystyto siužeto; jų trumpumą atsveria nuolatinis kartojimo veiksmas – užkalbėjimai paprastai kartojami 3, 9 arba 3 × 9 kartus, pavyzdžiui:

intarpai intonaciškai raiškiau atliekami. Visi antrosios grupės dainuojamieji intarpai skamba žymiai įtaigiau nei pranešimo funkcijas atliekantys intarpai. Visai kitokie yra emociniai-asociatyviniai plėtiniai, kuriuose pasigirsta ir raudų intonacijų, ir nuotaikingų vaikų dainoms ar šokių melodijoms būdingų intonacijų. VcDI p. 17–18.

Persižegnot ir devyni kartai sakyti:
– Šaltagelaže!
Po to ant kiekvieno „Šaltagelaže“ po tris kartus sakoma:
– Šaltą gelažį prikišk ir atitrauk (iš viso 27 kartai). (Nr. 236)

Lietuvių užkalbėjimų aukso fondas – užkalbėjimai nuo gyvatės įkandimo; tai poetiškiausi, meniškai įtaigiausi tekstai, kurių užrašyta daug. Jie gana skirtingi, gausiai varijuojantys ir paprastai lokalūs, užrašyti iš nedidelių teritorijų (daugiausia Rytų Lietuvoje). Kita vertus, nors dauguma šių užkalbėjimų žinomi tik Lietuvoje, bendri motyvai juos jungia su slavų užkalbėjimais; kai kurie turi ir tiesioginių paralelių, plg.:

liet. Ak, tu gyvate, gyvate, nekąsk keltuvos nei žmogaus – nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė, nepriims tavęs mėnuo, nepriims tavęs žvaigždės, neprisiglausi tu nei an samanų, nei po samanom, nei ant krūmo, nei po krūmu. (Nr. 1104)

baltr. Еслі не аддадзіце сваёй жаласьці і ярасьці, то не будзець вам сбудзішча ні пад кустом, ні пад лістом, ні пад карнямі. Сонца і яркі месяц не будуць вам свяціць і не будзець прынімаць вас сыра маць-земля. БрЗам 297.

rus. Ой же ты, таль, возми свою ять; а не возьмешь свою ять, не пустит тя ни вода, ни земля, ни пень, ни колода и не липовый куст; а возьмешь свою ять, примет тя и вода, и земля, и липовый куст! МкВЗ 185.

Lietuvių ir baltarusių bei rusų senųjų (nekrikščioniškų) užkalbėjimų paralelės (Nr. 12, 19, 28, 43, 127, 141 ir kt.) yra bendras baltų–slavų žodinis paveldas, rodantis genetines ištakas ir tarpusavio kontaktus, o kartais galbūt ir baltų substrato reliktus slavų kultūroje (turint galvoje labai ženklų baltų gyvenamojo arealo sumažėjimą ir slavų išplitimą jų gyventose teritorijose per pastaruosius pusantro tūkstančio metų bei – paskutiniais šimtmečiais – lietuviškų arealų dabartinės vakarų Baltarusijos teritorijoje nykimą). Tačiau taip pat reikia pažymėti, kad lyginant baltų ir slavų užkalbėjimus, matyti daug stilistinių, poetinių, gramatinių, struktūrinių ir kitokių skirtumų; šie tekstinės organizacijos skirtumai išsamiai aptarti rusų mokslininkės Marijos Zavjalovos monografijoje *Baltų-slavų užkalbėjimo tekstas* (ЗвБС). Svarbu pridurti, kad gretinant baltų ir slavų užkalbėjimus, į akis krinta skirtingas tekstų ilgis – dalis baltarusių ir rusų užkalbėjimų yra labai ilgi, tuo tarpu Lietuvoje dominuoja trumpi tekstai. Ilgieji slavų užkalbėjimai paprastai neturi lietuviškų atitikmenų, nes lietuviško teksto apimtį riboja ypatinga užkalbėjimo sakymo sąlyga: jis turi būti kartojamas keletą kartų

sulaikius kvėpavimą ir, tik baigus tam tikrą kartojimų seriją, leidžiama atsikvėpti.

Atskiras klausimas yra lietuvių ir latvių užkalbėjimų santykis. Nors šiame leidinyje nurodoma apie 30 lietuvių ir latvių užkalbėjimų tipologinių paralelių, kol kas sunku teigti egzistuojant bendrą báltų užkalbėjimų tradiciją. Latvių užkalbėjimų įvairovė yra nepaprastai didelė ir repertuaras labai platus; vien Latvių tautosakos archyve 2000 metais buvo saugomos 54 262 užkalbėjimų formulės (LFK p. 6). Latvių užkalbėjimai lenkia lietuviškuosius ir nepaprasta variantų gausa, ir tipologine įvairove. Latvių užkalbėjimai (kaip ir dainos) yra labai saviti ir įvairūs, juose minimi mitologiniai personažai – Perkūnas *(Pērkons)*, Laima, Miško motina (*Meža māte*), Šventos mergos *(Svētas meitas)* ir kt. Tačiau yra labai mažai tokių tipologinių lietuvių ir latvių užkalbėjimų paralelių, kurios nebūtų žinomos slavų ar kitų Šiaurės ir Rytų Europos regiono tautų tradicijoje. Tai leidžia kelti prielaidą, kad užkalbėjimai gyvavo platesniame tipologiniame areale – viena vertus, galima kalbėti apie genetinį baltų-slavų arealą, o kita vertus – apie Šiaurės ir Rytų Europos regioną, apimantį Baltijos regiono šalis, Baltarusiją ir Rusiją įskaitant ugrofiniškas Rusijos teritorijas. Aptinkama ir labai archajiškų, ir krikščioniškos kilmės užkalbėjimų bei maldelių atitikmenų. Pvz., užkalbėjimas-maldelė į jauną mėnulį „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą“ (Nr. 303–471) žinoma švedų, estų, marių, rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, vengrų, prancūzų ir kt. tautų žodinėje tradicijoje. Formulė „Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!“ (Nr. 476–521) užfiksuota ne tik įvairiose Europos šalyse (Latvijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje ir kitur), bet žinoma netgi Ramiojo vandenyno salose. Labai plačiai yra išplitusios kai kurios rašytinės užkalbėjimų formulės, pvz., SATOR formulė, arba „magiškasis kvadratas“ (Nr. 1376–1392), žinota jau antikinėje Romoje, Egipte, Artimuosiuose Rytuose, vėliau naudota viduramžių Europos maginiuose tekstuose. Tad užkalbėjimai, kaip ir pasakos, sakmės, patarlės, mįslės, yra tarptautinis folkloro žanras, tik jų paralelių nėra tiek daug, kiek kitų paminėtų žanrų.

Skyrium reikėtų aptarti krikščioniškos kilmės užkalbėjimus. Atėję į Lietuvą iš kaimyninių šalių, jie priklauso bendram migruojančių krikščioniškų užkalbėjimų fondui; daugelis jų turi gerai žinomus atitikmenis

kitomis kalbomis. Vakarų Europoje krikščioniški užkalbėjimai (kaip egzorcizmų formulės) pradėti kurti ankstyvaisiais viduramžiais, nors tuo metu dar plačiai funkcionavo antikinės užkalbėjimų praktikos – užkalbėjimais tebebuvo kreipiamasi į romėnų dievus (Jupiterį, Junoną, Neptūną ir kt.), naudoti antikos magijos būdai ir kt. Šis laikotarpis pasižymėjo antikinės ir krikščioniškos magijos sinkretizmu. Tik nuo XI a. pradžios vienuoliai ir kunigai ėmė kurti naujo modelio krikščioniškus užkalbėjimus (BzCh p. 103–104).

Tuo tarpu Šiaurės Europoje po krikščionybės įvedimo buvo adaptuota vietinė užkalbėjimų tradicija (KchMMA p. 72). IX–XI a. germanų rankraščiuose ir anglo-saksų medicininiuose traktatuose „Leechbook“, „Lachnunga“ išlikuosiuose užkalbėjimuose minimi senieji germanų dievai ir mitinės būtybės – Odinas *(Wodan)*, Baldras *(Balder)*, Frėja *(Friia)* žemės motina *(eorþan modor)*, elfai ir kt. (GraASM, GrASM, BzCh p. 106–107).

Nuo IX a. Vakarų Europoje pasirodo daug ir įvairių krikščioniškų užkalbėjimų lotynų kalba. Jie aptinkami liturginių knygų paraštėse, viduramžių medicinos veikaluose. Kadangi viduramžiais raštas buvo lotyniškai kalbančių dvasininkų, daugiausia vienuolių, privilegija, visi viduramžių raštijos užkalbėjimai yra lotyniški. Vienuolių dėka viduramžiais taip pat tebegyvavo antikinės formulės lotynų kalba. Tik nuo XII a. Vakarų Europoje krikščioniški užkalbėjimai imami kurti ir užrašyti nacionalinėmis kalbomis, ypač ėmus plisti liaudžiai skirtoms praktinių patarimų knygoms (pvz., „Valandų knygos“ Prancūzijoje) (BzCh p. 103–107).

Viduramžių medicina buvo artimai susijusi su religija ir magija. Užkalbėjimuose, kaip medicinos tekstuose, atsispindėjo tikėjimas slaptomis galiomis, glūdinčiomis augaluose, gyvūnų kūno organuose, mineraluose. Tačiau nuo XII a., pradėjus ieškoti skirties tarp gamtiškumo ir antgamtiškumo, mokslo ir religijos, medicinos ir stebuklo, imtas kelti klausimas, kokiu būdu žodžiai gali daryti fizinį poveikį (JolCh p. 167). Nuo XIII a. Bažnyčiai pradėjus kovą su erezijomis, imta diskutuoti ir dėl užkalbėjimų. Visgi, nors ir su didelėmis išlygomis, jie tebebuvo toleruojami; netgi inkvizitorių naudotame „Raganų kūjyje“ buvo nurodyta, kad užkalbėjimai nėra draudžiami, jei atitinka 7 nustatytas sąlygas – juose minimi tik šventųjų vardai, nevartojami nesuprantami žodžiai,

neskelbiamos erezijos ir t. t. Užkalbėjimų mokėjo ir jais naudojosi įvairūs gyventojų sluoksniai – ne tik dvasininkai, bet ir aristokratai, taip pat miestiečiai, kareiviai, prekybininkai, keliautojai, jūreiviai, piligrimai, studentai – būtent šie keliaujantys žmonės išplatino viduramžių užkalbėjimus visoje Europoje. Ir tik nuo XV a. Bažnyčia ėmė smerkti liaudišką užkalbėjimų praktiką (BzCh p. 110–113).

Visoje Europoje išplitę krikščioniški užkalbėjimai reprezentuoja migruojančius užkalbėjimų siužetus. Lietuvoje žinoma nemažai tokių siužetų, kai kurie jų XX a. folkloristų užrašyti daugelį kartų. Pavyzdžiui, užkalbėjimas „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“ (Nr. 771–847) Lietuvoje yra vienas pačių populiariausių iki šiol apyvartoje išlikusių užkalbėjimų. Taip pat užfiksuota daug užkalbėjimo „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“ variantų (Nr. 1003–1043). Pastarasis užkalbėjimas Lietuvoje užrašytas ir lotynų kalba, plg.:

> Kaip šventas Jonas krikštijo Poną Jezusį an Ardono *[Jordano]*, ant to čėso susto *[sustojo]* vandenai. Tegul sustoja šito žmogaus kraujas akmeniu! (Nr. 1023)

> Opa, opa, maledicta bestia sta ita, ut Jordan, quando sanctus Joannes Dominum Jesum Christum baptisavit! BlLMM 383.

Lotyniški užkalbėjimai Lietuvoje yra labai retas reiškinys. Keli lotyniški užkalbėjimai buvo patekę į Lietuvių tautosakos archyvą kunigo Juozo Tumo Vaižganto surinktų burtų ir tikėjimų rinkinyje LTA 549[3]. Deja, rankraštis pokario metais yra dingęs, tekstai žinomi tik iš publikacijų – Jono Balio *Liaudies magijos ir medicinos* (BlLMM 383, 494), išleistos 1951 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose, naudojantis turimais archyvo nuorašais, ir Stasio Skrodenio 2001 m. parengtos publikacijos, kurioje skelbiami J. Balio V. J. Mansikkai siųsti lietuvių užkalbėjimų nuorašai, saugomi Helsinkio bibliotekoje Suomijoje (SkrN p. 68, 70). Šiose publikacijose nėra jokių žinių, kokiomis aplinkybėmis ir iš ko užkalbėjimai buvo užrašyti ar nurašyti.

Prie lotyniškų užkalbėjimų bylos Lietuvoje dar galima pridurti, kad lotyniškų žodžių kartais pasitaiko rašytinėse formulėse, pavyzdžiui,

[3] Antrasis šio rinkinio lotyniškas užkalbėjimas LTA 549(109): *Nuo gumbo (pilvo skaudėjimo). Ant arielkos: „Deus meus camineus, crocromia gumberia petelicta Sancta Maria“* BlLMM 494. Trečiasis užkalbėjimas LTA 549(108), išlikęs rankraštiniu nuorašu LII ES Tikėjimų kartotekoje, skelbiamas šiame leidinyje (Nr. 1397).

Cron + Coron + Cron + Laron + Korzon + Delphin + Dedelphin + Deus + Meus (Nr. 1397). Vieną iškraipytą lotynišką frazę paskelbė V. J. Mansikka:

> Wenn die Kuh krank ist, soll man sie mit dem Ringfinger bekreuzigen und 3x9 mal auf Salz sprechen [Kada karvė serga, ją reikia bevardžiu pirštu peržegnoti ir 3x9 kartus kalbėti ant druskos]: „Sanktus, Sankelius". Dieses Salz gebe man der Kuh zu fressen [Šitą druską duoda karvei suėsti]. MLZ 203.

Vis dėlto Lietuvoje, kurios krikščioniškoji istorija prasideda tik nuo XIV a. pabaigos – XV a. pradžios, kur kas didesnę įtaką turėjo ne lotyniški, bet nacionalinėmis kalbomis funkcionavę užkalbėjimai. Migruojantys krikščioniški siužetai į Lietuvą daugiausia atėjo iš kaimyninių šalių – Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos; kai kurie galbūt yra perimti iš Lietuvoje įsikūrusių rusų sentikių. Pavyzdžiui, užkalbėjimas nuo rožės „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes" greičiausia pateko iš Latvijos, kur žinoma daugybė jo variacijų (į Latviją šis ir jam artimi užkalbėjimai nuo rožės atėjo kartu su vokiečių kultūra, kurioje jie buvo labai populiarūs). Tačiau didžioji krikščioniškų užkalbėjimų banga į Lietuvą plito iš Lenkijos ir Baltarusijos; tai rodo ir gausūs tekstų slavizmai, ir paraleliai keliomis kalbomis (lietuvių, lenkų, baltarusių, rusų) egzistuojantys užkalbėjimų variantai. Pažymėtina, kad iš Rytų plito ir visoje Europoje žinomi krikščioniški užkalbėjimai, ir apokrifiniai tekstai, plg. „Švč. Marijos sapną" (Nr. 1447) – apokrifinę maldelę-užkalbėjimą, nepaprastai populiarią pravoslaviškoje Rusijoje.

Užkalbėjimus Lietuvoje platino ir keliaujantys čigonai, žydai, vengrai (tai rodo pateikėjų pastabos, žr. Nr. 146, 796, 1158). V. J. Mansikka užrašė netgi vieną arabišką formulę (MLZ p. 26), be to, jis tikino Perlojoje matęs žydų naudojamų hebrajiškų formulių, o iš Jurgio Elisono teigė sužinojęs ir keletą vokiškų užkalbėjimų (MLZ p. 26–27).

Visgi pažymėtina, kad kultūrinių kontaktų keliu buvo keičiamasi ne tik krikščioniškais, netgi musulmoniškais, žydiškais užkalbėjimais, bet ir iš senosios baltų ir slavų tradicijos paveldėtomis formulėmis. Tai ypač ženklu kalbinių arealų paribiuose. Šį faktą patvirtina leidinyje su lietuviškais tekstais lyginami lenkų ir rusų kalbomis Lietuvoje funkcionavę užkalbėjimai (XII–XIII skyriai).

Dėl kelis šimtmečius trukusios polonizacijos (ypač vidurio ir pietryčių Lietuvoje) bei baltarusių kalbos skverbimosi į etnines Lietuvos

žemes Baltarusijos teritorijoje susiklostė sudėtinga daugiakalbė aplinka, užkalbėjimai neretai buvo verčiami iš vienos kalbos ir kitą. Tačiau iš tautosakos užrašymų kartais būna labai sunku ar net neįmanoma nustatyti, iš kurios kalbos užkalbėjimas atėjęs (plg. Nr. 11, 230 ir 1549).

Atskirai aptartinos kontaktinės zonos – Lietuvos pakraščių teritorijos, kuriose jaučiama lokalinė kitos tradicijos įtaka. Dvi ryškiausios kontaktinės zonos – riba su Latvija šiaurės Lietuvoje ir pasienis su Baltarusija rytiniame šalies pakraštyje. XIX a. pabaigoje žymusis tautosakos rinkėjas Matas Slančiauskas Joniškėlio apylinkėse lietuvių kalba užrašė daug latviškiems artimų užkalbėjimų (žr. Nr. 186, 749, 753, 755, 768, 938 ir kt.). XX a. 4 dešimtmetyje mokytojas Aleksandras Urbonas latviškos struktūros ir stilistikos užkalbėjimų užrašė iš Onos Guogytės, gyvenusios Meiriškėlių k. (dabartinėje Suvieko sen., Zarasų r. sav., žr. Nr. 757, 759, 942), kurių daugumą ji buvo išmokusi iš senelio Juozo Guogio, o vieną sužinojusi „tarnaudama Latvijoje pas Grimalauską prie Kalkūnų *[Kalkuonės, Daugpilio r.]*“ (Nr. 1394). Tai rodo, kad dėl kontaktų su latviais, jų užkalbėjimai buvo verčiami į lietuvių kalbą ir įtraukiami į lietuvių užkalbėtojų repertuarą ir po to jau iš kartos į kartą perduodami tradiciniu būdu kaip lietuviški. Kai kurie užkalbėjimai yra mažiau adaptuoti, juose justi latvių kalbos ypatybės (plg. Nr. 942). Keletas užkalbėjimų užrašyta latviškai (LUŠ 1597, 1601).

Rytų ir pietryčių Lietuvos pakraštyje situacija dar sudėtingesnė. Kadangi vakarų Baltarusijoje, kaip ir Lietuvoje, vyko polonizacijos procesai, tad iš Baltarusijos plito ir užkalbėjimai lenkų kalba. Ir šiandien Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose užrašinėjant tautosaką iš gudiškai kalbančių, tačiau dažniausia religiniu pagrindu save lenkais laikančių žmonių, užkalbėjimai neretai yra pateikiami lenkų kalba.

Sunku pasakyti, kurie rytų Lietuvoje užrašyti lietuvių užkalbėjimai gali būti baltarusiški skoliniai, kadangi rytų Lietuvos ir Baltarusijos užkalbėjimų tradicijos yra artimos, jos atsiremia į bendrą folklorinių motyvų ir mitologinių tikėjimų bazę. Tradicijos artumas – genetinis ir arealinis – akivaizdus ir kalbant apie liaudies dainas – apeiginėse vestuvių ir kalendorinių papročių lietuvių ir baltarusių dainose yra labai daug siužetinių ir melodinių bendrumų. Situaciją komplikuoja dar ir tai, kad rytų ir pietryčių Lietuvoje įtaką taip pat darė Lietuvoje gyvenančių rusų sentikių užkalbėjimai, tad kartais neįmanoma nustatyti, iš

kokios kalbos – baltarusių, rusų ar lenkų – užkalbėjimas yra išverstas; tenka kalbėti tiesiog apie slavų užkalbėjimus. Kartais vėlyva užkalbėjimo adaptacija lietuviškoje terpėje yra akivaizdi (plg. Nr. 941 ir 1642). Apie vėlyvus užkalbėjimų kontaktų rezultatus – slaviškų užkalbėjimų adaptaciją lietuvių užkalbėjimų tradicijoje neabejotinai galima kalbėti tik tuomet, kai teksto struktūra ar kitos ypatybės (visų pirma, gausios ir kasdieninei kalbai nebūdingos leksinės svetimybės) rodo, kad užkalbėjimas yra išverstas į lietuvių kalbą. Beje, kartais galima įtarti, kad slaviškos kilmės užkalbėjimai atkeliavo ne tik iš kontaktinių zonų ar sentikių kolonijų Lietuvoje, bet buvo išmokti ir parsivežti iš kitų šalių, pavyzdžiui, tarnaujant carinėje kariuomenėje, grįžus iš tremties ar pan. Nevietinės kilmės, pavyzdžiui, galėtų būti du 1901 m. Žemaitijoje užrašyti užkalbėjimai (Nr. 117, 971), turintys atitikmenis 1869 metais išleistoje L. N. Maikovo rusų užkalbėjimų rinktinėje (МкВ3).

Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį į daugiakalbį funkcionavimą – užkalbėjimai nebūtinai buvo verčiami į lietuvių kalbą – dažnai jie buvo kalbami tokia kalba, kokia buvo išgirsti. Daugiakalbiškumą labai gerai parodo V. J. Mansikkos 1928 metais iš tų pačių pateikėjų užrašyti lietuviški, rusiški ir lenkiški užkalbėjimai: pvz., Kastusia Mikosienė iš Paliesiaus k. (dabartinė Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.) pateikė 7 rusiškus, 1 lenkišką ir 1 lietuvišką užkalbėjimą, Paulina Šiekštelytė iš Mėžionių k. (dabar Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.) – 1 rusišką, 4 lenkiškus, 6 lietuviškus užkalbėjimus. Tas pats pastebėta Dieveniškių apylinkėse, pvz., Michalina Dvynelienė iš Žižmų kaimo 1996 metais pateikė 2 baltarusiškus, 6 lenkiškus ir 4 lietuviškus užkalbėjimus.

Dėl duomenų stokos labai mažai ką galima pasakyti apie užkalbėjimų kontaktus pietvakariniame Lietuvos pakraštyje. Užnemunėje, kur užkalbėjimų apskritai labai mažai užrašyta, nepasitaikė užtikti lenkiškų ar vokiškų užkalbėjimų adaptacijų. Tačiau tokių atvejų žinoma Punsko apylinkėse (dabartinėje Lenkijos teritorijoje) – kraštotyrininkas Juozas Vaina paskelbė užkalbėjimą, kuris galėjo būti kalbamas arba lietuvių, arba lenkų kalba:

> Kap bus pilnacio mėnulio, o an burnos yra kokių znokų, raikia pakalbėc maldukį. Turi būc pilnacis ir kad nesiektų mėnulio spinduliai nei per šakas, nei per budinkus, burnoj raikia vandenio turėc ir juoj nusiprausc. Raikia sakyc: „Šventas Jurdijanai, apčyscinai akmenio šaknis, apčyscyk ir mano sopulius!“ Arba lankiškai: „Święnty

Jurdijanie, apcyscił na kamieniu korzenie, apcysci moje znako bolenie“ VnPS p. 112.

Lenkiškas tekstas yra rimuotas ir laikytinas pirminiu, o lietuviškas tekstas – jo vertimu į lietuvių kalbą. Panašus atvejis yra žinomas iš Mažosios Lietuvos: 1882 metais pasirodžiusioje Adalberto Bezzenbergerio publikacijoje kaip lietuviškas užkalbėjimas nuo rožės skelbiamas vokiškai užrašytas tekstas (manant, kad tai lietuviško teksto vertimas į vokiečių kalbą):

Die rose hat in diese welt
uns gott als königin gesant
und über das sternenzelt
als krönungsmantel augespannt.
+ rose, + rose, + weiche,
flieh auf eine leiche
und lass die lebenden befreit
von nun an bis in ewigkeit. BLF p. 70

[Dievas mums į šį pasaulį pasiuntė rožę – karalienę ir išskleidė ją virš žvaigždžių skliauto tarsi karališką apsiaustą. +Rože, +rože, + rože, skrisk ant mirusiojo, išvaduok gyvuosius dabar ir per amžius.]

Aiškus rimas, nebūdingas lietuviškiems užkalbėjimams, ir lietuvių tautosakai svetima stilistika neleidžia abejoti, kad tai vokiškas užkalbėjimas. Panašių abejonių dėl kilmės kelia ir dar vienas A. Bezzenbergerio skelbtas užkalbėjimas, sakomas gyvuliui susipančiojus (žr. Nr. 116).

Svarstant lietuvių užkalbėjimų kultūrinį funkcionavimą erdvės ir laiko kryžkelėse, atkreiptinas dėmesys į tai, kad užkalbėjimų tradicija, būdama labai jautri modernizacijos procesams, skirtinguose Lietuvoje regionuose išliko labai netolygiai. Kaip ir kitų archajiškų folkloro žanrų (kalendorinių dainų, raudų, tikėjimų ir burtų), užkalbėjimų daugiausia užrašyta rytų Lietuvoje ir Dzūkijoje, kur ilgiausiai išliko senovinis gyvenimo būdas ir ilgai gyvavo daug archajiškos kultūros elementų. Ypatingai daug užkalbėjimų užrašyta Švenčionių ir Ignalinos rajonuose; čia jie skaičiuojami šimtais. Nemažai užkalbėjimų užrašyta ir šiaurės Lietuvoje; tai lėmė ir čia užrašinėjusių tautosakos rinkėjų – Mato Slančiausko, Augusto Roberto Niemio, Jono Šliavo aktyvumas. Mažiau užkalbėjimų yra užrašyta vidurio Lietuvoje, o dar mažiau – Užnemunėje ir Mažojoje Lietuvoje. Užnemunė nesulaukė išskirtinai užkalbėjimais

besidominčių tautosakos rinkėjų, todėl čia užrašyta vos kelios dešimtys užkalbėjimų. Mažają Lietuvą reprezentuoja negausūs XIX a. pabaigos publikacijų tekstai bei Jono Pakalniškio ir Anso Bruožio-Klaipėdiškio 1890–1901 m. rinkta tautosakos medžiaga. Žemaitijoje užkalbėjimų užrašyta kiek daugiau, jais domėjosi dar E. Volteris, XIX a. pabaigoje paskelbęs keletą tekstų. Visgi dėl folkloro rinkėjų dėmesio stokos užkalbėjimų Žemaitijoje menkai teužrašyta; tai rodo faktas, kad 1998 metais liaudies medicinos žinių rinkėjai Ritai Balkutei Kretingos rajone dar pavyko užrašyti užkalbėjimų nuo grižo. Be to, pažymėtina, kad Žemaitijoje ilgai išliko archajiškų maldelių, kuriomis kreipiamasi į Gabiją ir į jauną mėnulį, tradicija (vėlyviausia mums žinoma maldelė į jauną mėnulį užrašyta 2007 metais, žr. Nr. 436).

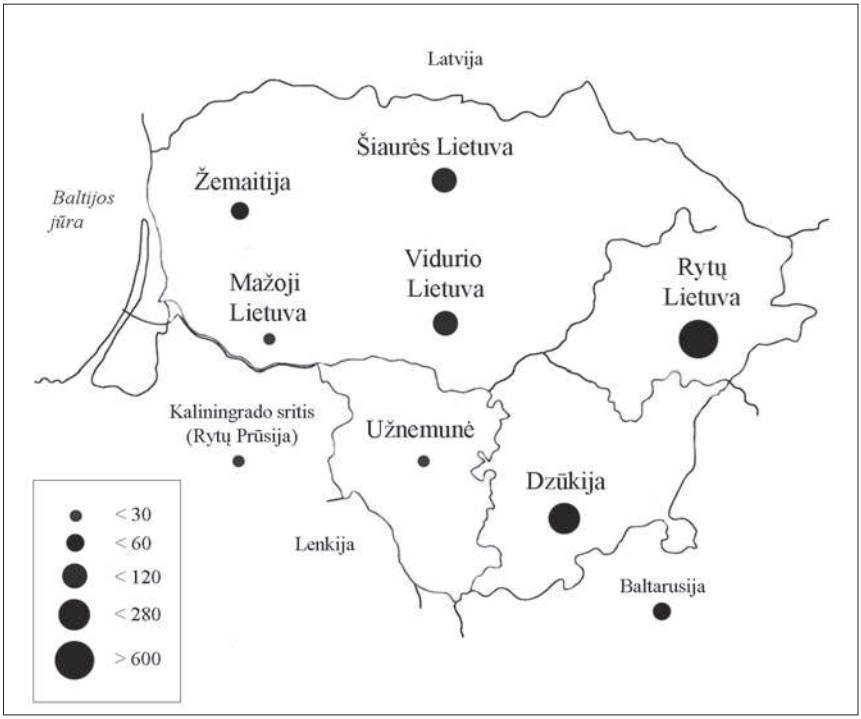

Lietuviškų gydomųjų užkalbėjimų paplitimas Lietuvos regionuose
(pagal leidinyje skelbiamus numeruotus užkalbėjimų tekstus)

Užkalbėjimų tradicijos raidos tendencijas skirtinguose Lietuvos regionuose atspindi užkalbėjimų, skirtų sudėtingoms ligoms gydyti, nykimas. Pavyzdžiui, XIX a. pabaigoje Žemaitijoje dar buvo užrašoma užkalbėjimų, skirtų rožei, pasiutligei, tuberkuliozei ir gyvatės įkandimui gydyti. Tokie užkalbėjimai laikyti „rimtais", jų tekstai ir atlikimo aplinkybės buvo slepiamos, o iš kartos į kartą buvo perduodami laikantis tam tikrų taisyklių. Vėlyvesni XX a. užkalbėjimai iš Žemaitijos yra skirti daugiausia jau nesunkių ligų gydymui – karpoms, votims, dantų skausmui, grižui užkalbėti; šie užkalbėjimai nebuvo taip slepiami, pvz., dialoginis tekstas „Ką riši? – Grižą!" (Nr. 43–104) buvo atliekamas kelių žmonių (paprastai šeimos narių), nelaikančių savęs užkalbėtojais. Ilgiausiai išliko vaikų folkloru tapę užkalbėjimai – pvz., žiogo „gąsdinimas" „Žiogai, žiogai, duok deguto!" (Nr. 522–576), danties metimas pelei „Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!" (Nr. 476–521). Pastaroji formulė dar labai gerai žinoma visoje Lietuvoje, neišskiriant ir Žemaitijos.

GYDOMŲJŲ UŽKALBĖJIMŲ KLASIFIKAVIMAS

Yra trys pagrindiniai užkalbėjimų klasifikavimo modeliai: pagal paskirtį (ekstratekstinis požiūris – kai skirstymo pagrindu pasirenkama ne pati užkalbėjimo formulė, o jos paskirtis), pagal struktūrinį-semantinį tipą ir pagal tekste dominuojantį veiksmą.

Klasifikacija pagal paskirtį yra pati tradiciškiausia. Šis modelis naudotas visose iki šiol pasirodžiusiose lietuvių užkalbėjimų publikacijose. Mūsų leidinyje pirmenybę teikiant tipologiniam požiūriui, gydomieji užkalbėjimai nėra skelbiami pagal ligas. Tačiau vertėtų trumpai pristatyti pagrindines užkalbėjimų pasiskirstymo pagal ligas tendencijas.

Klasifikavimas pagal paskirtį. Gausiausia lietuvių gydomųjų užkalbėjimų grupė – maginės formulės nuo *gyvatės įkandimo*. Leidinyje skelbiama daugiau kaip 320[4] tekstų; iš jų nedidelę dalį sudaro

[4] Čia ir kitur statistiniai duomenys pateikiami remiantis tik leidinyje skelbiamais numeruotais tekstais; R. Balkutės *Liaudies magijoje* (BlLM) publikuoti tekstai neįskaičiuojami, jei nenurodyta kitaip.

prevenciniai užkalbėjimai, sakomi prieš einant į mišką, kad gyvatė neįkąstų. Taip pat žinoma užkalbėjimų, sakytų saugantis šunų įkandimo (per 30 var.), vilkų puolimo (apie 8 var.) ir bičių gėlimo (2 var.).

Antra pagal dažnumą užkalbėjimų grupė pagal paskirtį – *rožės* gydymo formulės; nuo įvairių šios ligos atmainų – odos, kaulų, smegenų ir kitokių rožių – žinoma daugiau kaip 120 užkalbėjimų.

Trečioje vietoje yra 4 ligos, kurioms užkalbėti užrašyta daugiau kaip po 80 užkalbėjimų variantų: *grižas* (dar vadinamas *grizu, girgždėle, girgžduku*), *karpos, dantų skausmas* (čia taip pat įeina formulės, sakomos norint turėti sveikus dantis) ir *kraujo tekėjimas*. Perpus mažiau – nuo 30 iki 40 variantų užrašyta užkalbėjimų nuo rėmens ir blogų akių, nuo 20 iki 30 – nuo dedervinės, pasiutligės, voties, miežio, nikstelėjimo, spuogų ir bėrimų. Daugiau kaip 10 tekstų žinoma nuo priemėčio (įskaitant užkalbėjimus nuo išgąsčio, kuris ir yra priemėčio, nervingumo ir nemigos priežastis), nuo drugio (karščiavimo arba maliarijos) ir gumbo – pilve gyvenančios būtybės, kuri judėdama sukelia pilvo skausmus (virškinimo ir lytinių organų problemas). Iki 10 ir mažiau užkalbėjimų užrašyta nuo naviko, džiovos, šlapimo nelaikymo, trūkio, „blogo vėjo“ (vėjo perpūtimo ir paralyžiaus) ir krislo akyje. Tik po 2 užkalbėjimus žinome gimdos ligoms gydyti ir gimdymui lengvinti. Kitos ligos pristatomos labai fragmentiškai – ant vienos rankos pirštų suskaičiuojamais arba pavieniais variantais. Tai užkalbėjimai nuo regėjimo sutrikimų (vištakumo, silpnaregystės), žagsėjimo, gausių mėnesinių, epilepsijos, niežų, kaltūno, kokliušo, reumato, geltligės, mėšlungio, kaulų lūžio. Visai nežinoma užkalbėjimų, sakytų renkant vaistinguosius augalus[5], nors tokios formulės buvo paplitusios Vakarų Europoje.

T i p o l o g i n i s k l a s i f i k a v i m a s. Užkalbėjimų klasifikavimas pagal jų paskirtį, nors labai elementarus ir tradicinis, nėra patogus skelbiant lietuvių užkalbėjimų masyvą. Kyla problemų, kaip grupuoti tekstus, kai tas pats užkalbėjimas turi kelias paskirtis. Be to, skirstymas pagal ligas išblaško teksto požiūriu artimas formules. Todėl leidinyje pasirinktinas kitas užkalbėjimų klasifikacijos modelis – jie jungiami

[5] Kai kurie užkalbėjimų tekstai rodytų tokią galimybę, plg. *Šv. Apelionija po laukus vaikšto ir žoles renka nuo dantų skaudimo. Ir man prirink žolių nuo dantų* (Nr. 1061).

į struktūrinius-semantinius tipus. Užkalbėjimų skirstymas tipais yra folkloristinio požiūrio į šiuos tekstus išdava; užkalbėjimų tipologizavimo bandymai Europos folkloristikai žinomi jau nuo XX a. pradžios; tarp žymesnių tipologijų kūrėjų paminėtini Oskaras Ebermannas, Ferdinandas Ortas ir Jonathanas Roperis (RpECh, RpTECh).

Užkalbėjimų tipu laikoma variantų visuma, kurią jungia analogiški arba artimi motyvai, organizuojami į analogiškos struktūros tekstus. Taip pat tipais laikomi pavieniai variantai, jeigu jie struktūros ir semantikos požiūriu negali būti skiriami kitoms variantų grupėms. Skiriant tipus, priklausomai nuo situacijos kartais dominuoja semantinis, kartais struktūrinis kriterijus. Iš viso leidinyje skelbiami 383 gydomųjų užkalbėjimų tipai, apimantys 1447 variantus. Kai kurie tipai turi labai daug variantų, tarp jų gausiausi šie: „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą“ (leidinyje skelbiami 169 variantai), „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“ (77 var.), „Ne vienas, ne du“ (69 var.), „Ką riši? – Grižą!“ (62 var.), „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną“ (61 var.), „Žiogai, žiogai, duok deguto!“ (55 var.), „Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!“ (46 var.), „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“ (40 var.), „Žemės žemybe, dangaus dangybe!“ (38 var.), „Verba muša, ne aš mušu“ (36 var.), „Ėda mane rėmenėlis“ (29 var.). Visgi dauguma užkalbėjimų tipų reprezentuojami negausiai, tarp jų daug unikalių, vieną kartą teužrašytų užkalbėjimų.

Gausūs užkalbėjimų tipai skirstomi į versijas, kurios sudaromos atsižvelgiant į konkretaus tipo variantų semantines ir struktūrines ypatybes. Versijos padeda orientuotis variantų visumoje; visgi jų skyrimas yra sutartinis dalykas. Priklausomai nuo konkretaus tipo ypatumų, variantai grupuojami į versijas pagal semantinį ar struktūrinį kriterijų pasirinktinai, nors prioritetas dažniausia teikiamas teksto struktūros ypatumams. Pvz., užkalbėjimų tipas „Ką riši? – Grižą!“ dalijamas į versijas atsižvelgiant į formulės sintaksinės struktūros kitimą ir vaizduojamo veiksmo dinamiką (vienu atveju veiksmas orientuotas į tikslą, kitu – į trukmę, trečiu – tik į patį atlikimą, jo įvardijimą; formulė gali būti sudaryta iš vieno nario arba keleto; galimi dialoginiai ir monologiniai variantai). Šitaip išskirtos versijos nebegali reprezentuoti semantikos lygmenyje išryškėjančių linijų – atskirų temų (ligos rišimo, kirtimo,

kepimo, skėlimo, šlavimo ir pan.), tačiau šios nesunkiai pastebimos peržiūrėjus visą tipą; kur kas sunkiau būtų atlikti struktūrinę analizę.

Atskiri užkalbėjimų tipai leidinyje yra komentuojami greta publikuojamų tekstų, todėl jų plačiau nenagrinėsime. Išsamiau reikia aptarti kitą leidinio struktūrinę ašį, reprezentuojančią trečiąjį užkalbėjimų klasifikacijos būdą – jų skirstymą pagal tekstuose dominuojantį veiksmą.

Klasifikavimas pagal veiksmą (naratyvinę funkciją). Tai žinoma metodika; reikšmingas tokio pobūdžio veikalas yra 1997 metais išleista rusų folkloristo Vladimiro Kliauso *Rytų ir pietų slavų užkalbėjimų tekstų siužetų ir siužetinių situacijų rodyklė* (КлУ), kurioje užkalbėjimai skirstomi į 32 siužetines grupes pagal juose dominuojančius veiksmus, autoriaus vadinamus siužetinėmis temomis.

Būtina pažymėti, kad lietuvių užkalbėjimuose vaizduojami veiksmai labai retai virsta siužetais – lietuvių užkalbėjimų ypatumu laikytina labai ryški komunikacinė funkcija, reiškiama įtaigiais nurodymais, prašymais, įsakymais, linkėjimais ir t. t. Lietuvių užkalbėjimų struktūra paremta veiksmais, kuriuos įvardija (ir kartais imituoja) užkalbėtojas, ir kurie gydomuosiuose užkalbėjimuose skirti ligai išgydyti.

Tam, kad liga būtų išgydyta, ji turi būti atskirta ir pašalinta iš žmogaus kūno; jei pažeistos žmogaus kūno dalys ar organai, jie turi būti atstatyti. Kadangi užkalbėtojo arba jo minimų pagalbininkų *veikimas* yra gydomųjų užkalbėjimų kertinis akmuo, pagrindines užkalbėjimuose naudojamas gydymo strategijas galima vadinti *naratyvinėmis funkcijomis* (nuo jų priklauso užkalbėjimų tekstinė organizacija).

Semiotiniu požiūriu naratyvinės funkcijos priklausytų giliosios naratyvinės gramatikos lygmeniui (GreiSS, GreiSES, GreiSD), kadangi jomis išreiškiama ligonio santykio su jo trokštamu arba nekenčiamu objektu (sveikata arba liga) transformacija: užkalbėtojo tikslas yra atskirti nuo ligonio ligą ir (arba) suteikti jam sveikatą. Lietuvių gydymo formulėse dominuoja atskyrimo (pašalinimo) tendencija, kadangi daugiausia siekiama išsivaduoti nuo ligos, ir tik nedaugeliu atveju kalbama apie sujungimą (tuo tarpu, sakysime, meilės užkalbėjimuose būtent jungimo funkcija būtų vyraujanti).

Skiriama vienuolika lietuvių gydomųjų užkalbėjimų naratyvinių funkcijų, kai kurios jų sudaro artimas poras arba opozicijas. Aptarsime jas paeiliui.

Atskyrimas ir sujungimas. Atskyrimas kaip numanoma funkcija slypi daugelyje užkalbėjimų ir yra įvairių maginių veiksmų (išvarymo, perdavimo ir kt.) prielaida. Visgi kai kuriuose užkalbėjimuose tai savarankiška gydymo strategija.

Atskyrimo funkciją turintys užkalbėjimai paneigia ryšį tarp ligonio ir ligos, pavyzdžiui, yra paneigiamas gyvatės nuodų (dantų) egzistavimas: *Akmuo ba šaknių... Paukštis ba pieno... Kirmėlė ba kramslo* (Nr. 4) arba žaizdos sąryšis su skausmu ir kraujavimu: *Akmuo be kraujo, Šventa Dvasia be grieko, tegu būna ta žaizda Petru[i] be skausmo ir be kraujo* (Nr. 9). Gali būti neigiama ligos egzistavimo galimybė konkrečioje kūno vietoje ar apskritai, plg. *Kaip tam pirštui nėra vardo, kad taip ir tau čia nebūtų daikto!* (Nr. 19). Užkalbėjimuose įvairuoja ligos atskyrimo nuo kūno būdai – ji nuplėšiama kaip medžio žievė (Nr. 24), numetama (Nr. 25, 26), nukandama (Nr. 77, 97, 104, 106–113), atkertama kirviu (Nr. 82–84, 94), nuveriama durimis (Nr. 85, 103), išpjaunama peiliu (87–88, 114), iškerpama žirklėmis (Nr. 118), nuskeliama skiltuvu (Nr. 65) ir t. t. Kartais linkima ligai ar jos padariniams savaime atsikabinti ir išbyrėti (Nr. 27, 28).

Atskyrimą kaip savarankišką naratyvinę funkciją leidinyje reprezentuoja 22 tipai (120 var.) – apie 6 procentai tipologinio repertuaro (8% variantų).

Atskyrimo priešingybė yra sujungimas, – veiksmas, kuriuo siekiama įgyti reikalingą pozityvų objektą arba tarpusavyje sujungti išnirusias ar atskirtas kūno dalis. Kitaip negu universalaus pobūdžio atskyrimo funkcija, sujungimas yra specifinė ir labai reta naratyvinė funkcija. Ją reprezentuoja tik vienas gydomasis užkalbėjimas – „Lai suauga mano lūžęs stibikaulis, kaip jūsdvi kad esatau suaugusios!“ (Nr. 121), skirtas kaulų lūžiams bei išnirusiems sąnariams gydyti. Netgi Europoje plačiai paplitusi formulė „Kaulas prie kaulo, gysla prie gyslos, kraujas prie kraujo“, sakoma gydant lūžį, išnirimą, žaizdą ar stabdant kraują ir užrašyta kaimynystėje Latvijoje ir Baltarusijoje, nėra užfiksuota Lietuvoje; jos fragmentu (neturinčiu sujungimo formulės) laikomas užkalbėjimas „Kaip Kristui koja neskauda“ (Nr. 970).

Išvarymas. Elementariausiomis formulėmis liga tiesiog išvaroma, nenurodant, kur ji siunčiama (Nr. 124, 124, 128, 129, 130, 133, 136, 138, 200). Vis dėlto tokių paprastų formulių yra mažuma; paprastai

užkalbėjimais nurodoma vieta, iš kurios liga turi išeiti (Nr. 144, t. p. Nr. 191–192) arba į kurią nueiti. Abstraktesniuose užkalbėjimuose liga siunčiama į pirmapradę vietą (*ten, kur buvo* Nr. 187–189, 193–194). Iš būdingų vietų paminėtinos *gamtinės* vietovės – siunčiama ant žemės, skradžiai žemę (Nr. 123, 126, 170, 171), į vandenį (Nr. 132, 156), akivaran (Nr. 125), pelkėn (Nr. 145), dvokiančian vandenin (Nr. 134), į mišką arba medžiuosna (Nr. 127), į pievą (Nr. 156). Kartais siunčiama pas gyvūnus – kiaulę (Nr. 199), vištą (Nr. 201).

Liga gali būti varoma į mitinę vietą – *negyvenamą* (kur šunys neloja, gaidžiai negieda, kuolų nekala, tvorų netveria ir pan., žr. Nr. 146–155) arba *sakralią*, pvz., „ant mėlynų marių, ant pilko akmenio“ (Nr. 141), greičiausia tikintis, kad čia ji turėtų sunykti ar transformuotis (dėl pilkojo (baltojo) akmens kaip mitinių transformacijų vietos žr. VtUM p. 144–150). Taip pat siunčiama į *mirusiųjų* erdvę (Nr. 190 – kapinės) arba į *prakeiktą* vietą – „velniui in šakos“ (Nr. 131); velnio teritorijai taip pat priskirtinas nešvarus vanduo, pelkė. Pastarieji užkalbėjimai sietini su keiksmais-pasiuntimais, kuriais nepageidautinas asmuo siunčiamas į pražūtingą ar nemalonią vietą; plg. užkalbėjimo formulę *Eikit bolon, eikit Puzinan, eikit šalin!* (Nr. 145) ir keiksmą *Eik tu po balumais!* (JsE p. 115).

Liga iš kūno gali būti išvaroma etapais, nurodant jos kelią ir vardijant kūno dalis, plg. *Išeik tu, pektoja dvase, per kaulus, per smagenes, per vises gysles lauka iš tos žmogaus* (Nr. 157, plg. 158). Gyvatės nuodai varomi atgal į jos kūną: *Tručyzna, eik į geluonį, geluonis, eik į kirmėlę, kirmėlė, lįsk į žemę žemybę!* (Nr. 168).

Kai kuriuose užkalbėjimuose nuo gyvatės įkandimo naudojamas egzorcistinis išvarymo modelis – gyvatė traktuojama kaip piktoji dvasia, pvz.: *Išeik, prakeiktasis šliužas, iš žmogaus, nes jau suteršei jį, dabar gyveni jame, padarei dideles ranas* (Nr. 175, plg. 176–179). Kartais išvaroma yra ne užkalbėtojo vardu, bet minint kokį nors krikščionišką šventąjį asmenį – Jėzų, Mariją, šv. Petrą, angelą ar kitus (Nr. 150, 159–168, 184, 186).

Tokiais atvejais kai užkalbėjimuose nenurodoma ligos nusiuntimo vieta, labiau rūpinamasi išvarymo būdu arba vieta, per kurią ji išvarytina: su vandeniu (Nr. 132), su seilėmis (Nr. 133), su ekskrementais

(Nr. 196), per burną (Nr. 136), per įsčias (Nr. 137), tokiu būdu, kokiu atėjo (Nr. 195, 197) ir pan.

Iš viso išvarymo užkalbėjimų susidaro 56 tipai (82 variantai) – apie 15 procentų viso tipologinio korpuso (apie 6% variantų).

Perdavimas ir paėmimas. Šia funkcija paremtuose užkalbėjimuose liga ar ją sukelianti priežastis yra suvokiama kaip tam tikras turinys, kurį galima perskirstyti; užkalbėjimais dažniausia siekiama tą turinį grąžinti atgal arba perduoti kitai būtybei (dangaus šviesuliui, augalui, gyvūnui, žmogui).

Didelę perdavimo užkalbėjimų grupę sudaro formulės, kuriomis prašoma ligą sukėlusių būtybių ar žmonių pasiimti ją atgal. Dominuojantys šios grupės užkalbėjimai yra skirti gyvatės įkandimui gydyti; jais kreipiamasi į gyvatę prašant, kad gyvatė atsiimtų savo geluonį, nuodus, sopulį (Nr. 217, 213, 214, 231, 236 ir kt.). Gyvatės prašoma *atleisti pyktį* – junginiai su šiuo veiksmažodžiu užkalbėjimuose vartojami keliomis reikšmėmis, plg. *atlaisk geluonį* (Nr. 226), *atleisk ar juodą, ar baltą* (Nr. 242), *atleisk šitai margajai karvei šitų ligų* (Nr. 243), *atlaisk tinimų* (Nr. 244), *kaip inlaidei, teip atlaisk su tuo pačiu savu pilkųjų* (Nr. 240) ir t. t. Pyktis užkalbėjimuose suvokiamas ir kaip emocija (gyvatė yra pikta, ji supyksta), ir kaip substancija (gyvatės nuodai), ir kaip gyvatės pykčio (nuodų) padariniai žmogaus kūne – tinimas, skausmas. Todėl *atleidimas* suvokiamas tiek fizine prasme (kaip įtampos sumažinimas – atsileidžia sopulys, tinimas), tiek ir emocine (gyvatė liaujasi pykti, atsiima atgal savo pyktį); tokiuose užkalbėjimuose emocinio turinio grąžinimas yra esminė išgijimo prielaida.

Prie grąžinimo formulių glaudžiasi mainų struktūrą turintys užkalbėjimai: jais siekiama ne tik grąžinti atgal neigiamą turinį, bet ir atgauti prarastas teigiamas vertybes (sveikatą, grožį ir pan.), pvz.: *Žeme, žemybe, Dangaus dangybe, Gyvatės piktybe! Imk savo piktybį, Ataduok mūs gėrybį!* (Nr. 257), *Skragžde, te tau margumas, duok man baltumų!* (Nr. 475) ir kt. Mainų struktūra gali būti taikoma ir veiksmams, plg. *Myžk tu, kiaulu, naktį, u aš dieną!* (Nr. 586), *Skęsta skendirelė, o ne mano mažutelė* (Nr. 585).

Teigiamas objektas perdavimo užkalbėjimų formulėse figūruoja ir tuo atveju, kai užkalbėtojas prašo sveikatos, vaistų ir pan., plg. *Jaunas*

Manuloiti, Dungaus karaloiti, Tau aukso karūna, O mon sveikata (Nr. 305), *Žiogai, žiogai, duok vaistų* (Nr. 534). Pozityviosios formulės dažnai turi mainų struktūrą – kreipiantis į jauną Mėnesį ir prašant sveikatos, jam linkima pilnystės, ponystės, dievystės; kreipiantis į pelę („Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!" Nr. 476–521), jai atiduodamas senas dantis ir prašoma naujo ir pan.

Atskirą perdavimo funkcijos užkalbėjimų grupę sudaro tekstai, kuriais siekiama ligą perduoti kitam žmogui, gyvūnui, velniui: *Buvo man, dabar tebus tau!* (Nr. 589), *Tegul tam išdygs, kas mani apkalbėja!* (Nr. 594), *Vilkui! Šuniui! Katei!* (Nr. 591), *Ryj, velne judošiau!* (Nr. 592), *Jūs du jojat, priimkit ir mano trečią norakaulį!* (Nr. 597) ir kt.

Atskiras perdavimo būdas yra pardavimas. Parduodama gali būti liga, ją apgaulės būdu įsiūlant pirkti, plg.: *Ar pirksi, ką aš turiu parduot?* <...> *Nusipirkai karpas* (Nr. 608). Tačiau pardavimas taip pat gali būti socialinės priklausomybės pakeitimo imitacija, kuria siekiama suklaidinti ligą ar blogą lemtį: kai šeimoje miršta kūdikiai, tėvai turi kūdikį tariamai parduoti svetimiems žmonėms, ir tuomet jis nemirs (Nr. 618).

Leidinyje skelbiami iš viso 58 perdavimo struktūrą atitinkantys užkalbėjimų tipai (416 variantų); tai sudaro apie 15 procentų viso tipologinio korpuso (30% var.). Visgi pažymėtina, kad keli šio skyriaus užkalbėjimų tipai yra labai populiarūs („Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą", „Žemės žemybe, dangaus dangybe!", „Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!", „Žiogai, žiogai, duok deguto!"), todėl III skyriuje skelbiamų variantų skaičius, palyginus su kitais, yra labai didelis.

Išvalymas. Kūno išvalymas yra viena iš retesnių gydymo metodikų lietuvių užkalbėjimų tradicijoje; šis būdas labiau taikomas gydant kūno paviršiuje pasireiškiančias ligas (karpas, bėrimus, pigmentines dėmes, šašus ir pan.), plg. *Čystas vandenėlis, čystas akmenėlis, kad mano būt čystas kūnelis* (Nr. 620). Švarumas siejamas su saulės arba mėnulio šviesa, plg. *Kaip saulė teka čyst[a] ir šviesi, tai[p] prašau apgydyt šitos rožės!* (Nr. 621). Užkalbėjimo „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną" (Nr. 622–682) versijose kreipiantis į Mėnulį prašoma žmogų apšviesti (*Jaunas Mėnulaici, Dangaus karalaici, Tu apšvieci dangų, Apšviesk ir mano kūnų* Nr. 626) arba jį *apvalyti* (*Jaunas Mėnulaitis, Dangaus ka-*

ralaitis, Apvalei dangų ir žemę, Apvalyk ir mano kūną Nr. 647). Kai kuriuose šio tipo variantuose atsiranda krikščioniška nuodėmių apvalymo formuluotė *Apčyscinai dangų ir žemį, Apčyscyk ir mano griešnų* [= *nuodėmingą*] *kūnų!* (Nr. 654).

Išvalymo funkcija lietuvių užkalbėjimuose yra reta, leidinyje skelbiami tik 5 užkalbėjimų tipai (65 var.); tai sudaro apie 1% viso tipologinio korpuso (apie 4% variantų). Visgi pažymėtina, kad užkalbėjimas „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną", ypač Dzūkijoje, yra labai populiarus ir vien jo skelbiamas 61 variantas.

Sunaikinimas. Užkalbėjimuose, turinčiuose šią funkciją, linkima ligai prapulti, sunykti, pražūti (Nr. 697, 716, 720, 723, 727, 735, 751, 760, 761, 762 ir kt.), prasmegti (Nr. 706, 709), užgesti (Nr. 728), numirti (Nr. 729, 730, 731), virsti nieku (Nr. 696) arba tiesiog nebūti (Nr. 724). Liga turėtų prapulti tokiu pat nematomu būdu, kaip atsirado (Nr. 712), nežinomoje vietoje, iš kur radosi (Nr. 713), virsti tokiu nieku, kokiu prieš tai buvo (Nr. 714). Liga arba ją sukėlusi būtybė išdildoma (Nr. 685, 692, 694, 695), sudžiovinama (Nr. 685, 707, 708, 754, 760 ir kt.), supūdoma (Nr. 725, 726), sudeginama (Nr. 746), prigirdoma (Nr. 732, 733, 734), pakariama arba papjaunama (Nr. 737–739, 748), perkertama (Nr. 749), perplėšiama (Nr. 768), paslegiama po akmeniu (Nr. 740), pasmaugiama (Nr. 741–743), užmušama (Nr. 763–768), nukandama (Nr. 750), sutrypiama (Nr. 769, 770). Labai populiariame užkalbėjime nuo rožės „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes" liga nudžiūsta, nuvysta, nukrinta, supūna, suakmenėja, prapuola, miršta, pražūna, nuskęsta, sudega, išnyksta ir t. t.

Naikinimo užkalbėjimai neretai yra lydimi spjovimo (Nr. 685, 686, 697–711, 794, 915) – liga turinti prapulti, kaip seilės prapuola (Nr. 719). Ligą gali sunaikinti šventos ir demoniškos būtybės – Jėzus, Marija, angelai (Nr. 755–759), Perkūnas (Nr. 768), velnias (Nr. 742).

Šios grupės užkalbėjimams būdingi palyginimai, pvz., *Kaip naktis dyla, kaip diena dyla ir kaip šita šaka džiūsta, tegul ir ta dedervinė išdžiūsta!* (Nr. 687), *Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs!* (Nr. 729), *Išnyk kaip galas mėnesio, sudžiūk kai jūros švendrė* (Nr. 758).

Atskira šios grupės užkalbėjimų gydymo strategija yra palaipsniškas naikinimas: tam pasitelkiamas skaičiavimas. Užkalbėjime apie

Jobą skaičiuojama: *Turėjo šventas Jobas devynias kirmėles, iš devynių – aštuonias, iš aštuonių – septynias* ir t. t. (Nr. 852). Kirmėlės čia skaičiuojamos mažėjančia tvarka, sunaikinant *iki vienos* ir *nei vienos*. Vis dėlto tarp visų žinomų lietuvių užkalbėjimų yra tik ši vienintelė formulė, kurioje išskaičiuojant įvardijamas konkretus objektas – paprastai apsiribojama tiktai skaičiavimu, įvairiai derinant neiginius ir didėjančias arba mažėjančias skaičiavimo sekas bei jų kombinacijas (Nr. 857–927).

Naikinimo funkciją turi 50 užkalbėjimų tipų (243 var.); tai sudaro apie 13% tipų (apie 17% variantų) viso gydomųjų užkalbėjimų korpuso.

Judėjimas ir sustabdymas. Judėjimo ir sustabdymo funkcijas turintys užkalbėjimai dažniau nei kiti yra skirti ne tik ligai užkalbėti, bet ir žmogaus kūno funkcionavimui reguliuoti, pvz., užtikrinti, kad organai ar audiniai, kaulai būtų savo vietose (užkalbėjimai nuo išvaržos, išsinarinimo, gimdos ligų, gumbo), sulaikyti bėgantį kraują ir pan.

Judėjimo užkalbėjimų užrašyta nedaug; visgi jais reiškiama keletas skirtingų aspektų. Kūno vientisumas reflektuojamas užkalbėjimuose nuo gumbo (jį stengiamasi sugrąžinti į savo vietą, plg. *Gumbas turi savo dvarų. Išsikačiok [= Išriraičiok], išsivaliok ir in daikto atsistok* Nr. 929), taip pat užkalbant išnarinimą: *Kaulelis iššokęs iš savo vietos, atgal, kaule, į savo vietą* (Nr. 938). Siekiant iškrapštyti krislą iš akies, akcentuojamas perėjimas kiaurai: *Kai vilkas žalių mėsų ryja i nea[ž] siryja, i ja gerklėj kaulas nekliūva, kad tep ite pats itas krislas tava aky nekliūtų!* (Nr. 939, plg. 942). Judrumas, padėties kintamumas padeda atsikratyti nužiūrėjimo: *Kaip tas vandenelis visad vietoj nestovi, taip zrokų [= blogų akių, nužiūrėjimų?] nematyt* (Nr. 941). Gimdymą gali paskatinti greitas ėjimas, todėl prie įprastų maldų priduriama formulė *In Panelį keliaunykį, kad paskubytų gimdymą!* (Nr. 943). Siekiant išvengti gyvatės kandimo sugestionuojamas nusukimo į šoną judesys: *Saulė kairėn, saulė dešinėn, o gyvatė – užpakalin!* (Nr. 944). Judėjimo užkalbėjimams su tam tikromis išlygomis galima priskirti ir formulę *Druska tau akysna, nedėgulis dantysna!* (Nr. 949), kurioje numanomas priešpriešinis judėjimas (metimas), siekiant atmušti, sustabdyti priešišką veikimą; panašus yra sustabdymo užkalbėjimas, priešpriešinantis gyvatės kirtimui akmenį (Nr. 984).

Užkalbėjimų, kuriuose vyrauja judėjimo funkcija yra tik 13 tipų (31 var.), sudarančių apie 3% visų užkalbėjimų tipų (apie 2% variantų).

Žymiai daugiau yra sustabdymo formulių. Paprasčiausios jų apsiriboja tik nurodymu sustoti: *Gumbas, apsistanavyj!* (Nr. 959, plg. 962). Stabdoma ligos priežastis (Nr. 968) ir vystymasis – voties kilimas, augimas, tinimas, didėjimas (Nr. 966). Ribojamas ligos plėtimasis erdvės ir laiko atžvilgiu: *Žaizda, toliau nebesiplėski!* (Nr. 986), *Vakar myžau, nū [šiandien] nemyšiu!* (Nr. 990), *Kad tau jau būtų gana!* (Nr. 992).

Bandoma atidėti ligą – ji nukeliama į tą laiką, kai vyks negalimi dalykai: dangus, žemė ir vanduo susijungs (Nr. 971), Marija pagimdys antrą sūnų (Nr. 962). Skausmas vaizduojamas toks negalimas, kaip negali skaudėti dantys mirusiems, mėnuliui (Nr. 972, 974), kraujo bėgimas neįmanomas kaip saulės pienas, akmenio kraujas (Nr. 995), paparčio žiedas (Nr. 994).

Stabdoma raminant, tildant, plg. *Būk tykesnis už vandenį, žemesnis už žolę!* (Nr. 985, plg. Nr. 962, 1062) arba sustingdant, šaldant, skausmą ar ligos vystymąsi lyginant su akmeniu, geležimi (Nr. 977–983). Akmeniu stabdomas ir kraujas (Nr. 1048, 1049), taip pat „sustingdomi“ galintys užpulti vilkai (Nr. 1147).

Sustoti tolygu atsigulti ar miegoti – guldoma užkalbama liga (Nr. 961, 983), gulti varoma gyvatė (Nr. 1085–1091), užkalbėjimuose nuo šuns jis taip pat vaizduojamas gulintis, miegantis (Nr. 1117, 1126). Sustojimas asocijuojamas ir su žmogaus ar šventojo stabtelėjimu arba stovėjimu: kraujas turi stovėti *ant ronų, kap varganistas un vargonų!* (Nr. 1055), kaip trys sustoję Magdalenos dukterys keliauninkės (Nr. 1057) arba kaip Jėzus, sustojęs krante, ant tilto ar ant akmens upėje (Nr. 1014, 1015, 1016).

Kraujo tekėjimas lyginamas su upe, o sustabdymas – su upės savaiminiu sustojimu (Nr. 1001) arba jos sustabdymu (prasiskyrimu) Jėzui einant per Cedroną (Nr. 1003–1013). Kraujui sulaikyti statoma maginė užtvara – Dievo Sūnus užkelia vartus (Nr. 1054).

Sustabdymo proceso valdymo funkciją kartais atlieka ir šventieji pagalbininkai – jie teikia gydomąsias priemones kraujui stabdyti ir skausmui malšinti – Švnč. Marija, šv. Apolonija renka gydančias žoles

(Nr. 1059–1061), Dievo prašoma atnešti „marlios savo“ (Nr. 1056), Mergelė Švenčiausia, šventas Jurgis sustabdo ligą kaip vėtrą (Nr. 962, 963, 965).

Atskira stabdymo užkalbėjimų grupė skirta gyvatei sustabdyti, pvz.: *Cenge ange, nedaryk nieko!* (Nr. 1065–1068), *Saldzyja bitele, šviesyja žvaigždele <...> juodo plaukelio nekliudyk!* (Nr. 1076) ir kt. Stengiamasi sulaikyti gyvatę, kad nedarytų „škados“ (t. y. nekenktų) – jai liepiama likti ten, kur buvusi (Nr. 1094–1113), gulėti savo urvelyje (Nr. 1089), nekenkti taip, kaip saulė ir mėnuo niekam nekenkia (Nr. 1080). Kai kurie užkalbėjimai rodo, kad gyvatei draudžiama viršyti įgaliojimus – ji galinti šliaužioti, bet draudžiama pyktis su kitais (Nr. 1111–1114), – kitaip būtų pažeista pasaulio tvarka, ir gyvatės nebepriimtų Dievas, saulė, mėnuo, žvaigždės (Nr. 1104). Kartais gyvatė sustabdoma grasinant jai krikščioniškomis galiomis (Nr. 1105, 1108).

Panašiai kaip gyvatė sustabdomi ir kiti galintys pakenkti padarai – šunys, vilkai, meškos, bitės. Ginantis nuo bičių, jų prašoma nekliudyti žmogaus (Nr. 1140, 1145). Užkalbant šunis jiems įsakoma neliesti žmogaus, nekliudyti, nekąsti, neloti (Nr. 1117–1129). Šuns negalėjimas veikti vaizduojamas kaip miegas (Nr. 1126), nematymas, aklumas (Nr. 1130–1133, 1139–1143). Užkalbant nuo vilkų, kreipiamasi į jų globėją šv. Jurgį, prašant pažaboti vilkus (Nr. 1146), į šv. Petrą, kad jis užrakintų vilkų gerkles (Nr. 1148). XVI amžiuje M. Strijkovskio užrašytoje formulėje vietoje šv. Jurgio minimas *Dievas Ganiklis* (Nr. 1147). Vilkų ir meškų veikimas ribojamas laiko aspektu: jie rituališkai kviečiami į piemenų rengiamus Sekminių pusryčius: *Kad nepribūsit dabar, tai cielus [= ištisus] metus nepribūkit!* (Nr. 1149).

Sustabdymo funkciją turi 69 užkalbėjimų tipai (191 var.) – 18 procentų visų tipų (13% var.).

Įvardijimas. Įvardijimo formulės yra savita užkalbėjimų grupė – jose, priešingai nei kitais atvejais, dominuoja ne veiksmas, bet objektas – įvardijamas daiktas ir (ar) jo ypatybės. Šių formulių esmė – identifikuoti ligą arba ją sukėlusią (galinčią sukelti) būtybę, įvardyti ypatingą laiką, vietą, kitas aplinkybes, gydymo veiksmą ir pan. Šios formulės remiasi ne veikimu, bet žinojimu, ir čia svarbu ne pats atlikimas, o kompetencija. Tokių užkalbėjimų veiksnumą paaiškina bendras folklorinis

įsitikinimas, kad sugebėjimas identifikuoti (dažniausiai ligos ar mitinės būtybės vardo žinojimas) leidžia pakeisti situaciją.

Įvardijami sakralūs objektai, pvz., žemė, dangus, saulė, rasa (Nr. 1150, 1154–1158). Nusakomas sakralių būtybių ir užkalbėtojo nepalankumas ligai arba kenksmingam padarui, pvz.: *Nekincia tavįs saulė, nekincia tavįs mėnuo, nekincia tavįs žvaigždės, nekincia tavįs dungus, nekincia tavįs paci, nekincia tavįs vyras, nekincia tavįs vaikai, nekincia tavįs visa pamilija [= giminė] ir aš tavįs nekinciu* (Nr. 1178); *Plaukė ilgauodegė par marias. Švinta Marija nemėga [nekenčia]. Juodas plaukas nemėga. Mana vardas nemėga* (Nr. 1173). Esama sakralinės kompetencijos formuluočių (*Žemės bjaurybės nepergalės Dieva galybes* Nr. 1169), retorinius priekaištus (*Žemela, žemela, žemela tu švintoji, kam tu šitų bjaurybį, bjaurybį, bjaurybį nešioji?* Nr. 1161). Įvardijamas sakralus laikas: *Palaiminta valanda, palaiminta toji diena, kurioje Jezus Kristus gimė* (Nr. 1181), *Pėtnyčion Kūčia, subaton pirma diena* (Nr. 1360).

Įvardijimo formulėse gali būti konstatuojama stabili, nesuardoma pasaulio tvarka arba siekiama jos atstatymo, pvz., *Žemija* [Žemės gyvių visuma] *žemė[je] neturi valios ant šios žemes <...> Kaip buvo iš pradžios, tegu bus visados* (Nr. 1163, t. p. 1164–1167, 1169–1170). Konstatavimo formulėmis laikytini ir patvirtinimai, kad viskas yra gerai, žmogus pasveiks, pvz., *Tai čia nieka, sugis!* (Nr. 1258, plg. 1259). Tokioms formulėms artimi linkėjimai: *Ne aš plaku, verba plaka: Būk sveikas nuo metų lig metų!* (Nr. 1306); *Avis gėro nemyli. – Tegu myli!* (Nr. 1260, plg. 1264, 1265).

Didelę įvardijimo formulių grupę sudaro ligų, jas sukeliančių būtybių bei ligos ypatumų ar eigos įvardijimai, pvz., *Žuvėda pelėda, man[e] kartėlis ėda!* (Nr. 1182), *Tfu, tfu, tfu, vilkas akį priteršė!* (Nr. 1216). Vardijami gyvačių vardai, pvz., *Arklinė, puntinė, geležinė, purvyninė, pušinė, kanapinė (ir visokios spalvos), tavo vardų aš žinau!* (Nr. 1345), nurodomas jų statusas *Tu karalienė liepsnota!* (Nr. 1344). Vartojami eufemistiniai pavadinimai, pvz., gyvatę pamačius reikia sakyti *Paukštytė* (Nr. 1338), *Kregždytė gražioji!* (Nr. 1242), vilką – *Lauks, laukinyks* (Nr. 1359), *Jokūbai, Jokūbai, kur eini?* (Nr. 1357) ir pan. Tarp rečiau aptinkamų formulių – mįslės tipo įvardijimas *Pantis be mazgo!* (Nr. 1350).

Kartais įvardijimas yra prevencinis, pvz., vilkas, gyvatė švenčių metu specialiai minimi tikruoju vardu, tikintis jų nematyti ištisus metus (Nr. 1352).

Kartais ligos pravardžiuojamos, plg. *Tu šūdus, ne miežis!* (Nr. 1228), išjuokiamos („nudyvijamos"), pvz.: *Kas gi čia tau auga? Nepadabnas daiktas!* (Nr. 1239), joms rodomas vulgarus ženklas, plg. *Karpa, karpa, te tau špygą!* (Nr. 1236). Neapsieinama ir be ligos arba žmogaus peikimo (*Tfu, koks negražus!* Nr. 1243), *Tpu, vištašūdis kakis!* Nr. 1251), gyrimo (*O leliukės koks gražumas!* Nr. 1252), gėdijimo (*E tu besarmate, ką dabar darai? Ar taip gražu?* Nr. 1241). Išgyti padeda ir viešas ligos prisipažinimas, pvz., sergant šlapimo nelaikymu, reikia bažnyčioje garsiai pasakyti: *Ir aš, pons mižius, atėjau!* (Nr. 1266).

Identifikuojant ligą gali būti pritaikomi ir garsų pamėgdžiojimai, pvz., gydant nuo vištakumo, imituojamas gaidžio plasnojimas ir giedojimas (Nr. 1219).

Įvardijimo formulėms priskirtini ir gydomojo veiksmo, proceso arba priemonių nusakymai: *Žadu žadu kraujų!* (Nr. 1289), *Šitą karpelę rišu, šitą karpelę rišu* (Nr. 1291), *Rasa gydo, rasa nugydo!* (Nr. 1297), *Suku suku, ratu ratu, meškas kaku, vilka plaukais, kiškia taukais!* (Nr. 1334) ir kt. Kartais maginiam gydymui reikalingos priemonės įvardijamos ir prašymo formulėse, pvz.: *Vandenio, vandenio – karpos užpuolė!* (Nr. 1276), *Prašė drugys abiedoc*! (Nr. 1274), *Duok duonos nuo pasiutėlio šuns* (Nr. 1275). Du užkalbėjimai mena sakralinį gydymo būdą – aukojimą: viename iš jų kalbama apie gaidžio aukojimą (*Baba thawa walla, Baba ne thawa walla, wanicku Gaidin, neschith wischta, milam Diewa* Nr. 1287), kitame minima auka šv. Jurgiui, kad per vasarą saugiai išganytų gyvulius (Nr. 1257).

Užkalbėjimai-įvardijimai sudaro ženklią lietuvių gydymo formulių dalį – leidinyje skelbiami 76 užkalbėjimų tipai (222 var.), tai yra apie 21% visų gydymo užkalbėjimų tipų (15% var.).

Įvardijimo formulėms pagal funkciją artimi ir Lietuvoje žinomi rašytiniai užkalbėjimai, kurie traktuotini labiau kaip vizualiniai ženklai, nei tekstai: tai magiškasis kvadratas SATOR, nebeišskaitomos reikšmės *Abracadabra* tipo formulės bei nesuprantamų, tačiau maginę galią turinčių raidžių ir paskirų žodžių bei šventų vardų kombinacijos.

Beveik visi juose vartojami žodžiai yra nelietuviški. Skiriami tik 5 rašytinių užkalbėjimų tipai (26 var.), kurie sudaro 1 procentą užkalbėjimų tipų (apie 2% variantų).

Išgelbėjimas. Yra tokių užkalbėjimų, kuriuose dominuojanti funkcija yra tiesiog gelbėjimas arba pagalba. Juose neįvardijami pagalbininko kovos su liga būdai, – paprastai kalbama apie dievišką būtybę, sakralų asmenį ar daiktą, kuris tiesiog gydo, saugo, teikia sveikatą, pvz.: *Vienas padyvija, trys atadyvija – Dievas Tėvas, Dieva Sūnus, Dieva Dvasia Švinta!* (Nr. 1408), *Jaunas Mėnuli, dangaus karalaici, sergėk mane nuog ugnies degimo, nuog vandens skendimo ir nuog dantų skaudėjimo* (Nr. 1400) ir t. t. Kai kurie šių užkalbėjimų panašūs į įvardijimus, plg. *Velnio galybė tave apsėdo, o Dievo ranka išgelbės!* (Nr. 1421), *Jei šventas nepadės, tegu nešventas padeda!* (Nr. 1420); tačiau skirtumas tarp įvardijimų ir išgelbėjimo užkalbėjimų toks, jog pastaruosiuose gydomajai funkcijai prilygsta *pagalba* ir – krikščioniška prasme *išgelbėjimas* (didžioji jų dalis yra krikščioniško turinio). Šiai užkalbėjimų grupei bendra tai, kad jais siekiama išsigelbėti iš ligos ar kitų nelaimių pasikliaujant išorine jėga, o ne užkalbėtojo kompetencija. Dalis išgelbėjimo užkalbėjimų pagal funkciją artimi maldoms – jais tiesiog prašoma sveikatos ir apsaugos, tačiau niekada neįsakinėjama ir negrasinama.

Į išgelbėjimą orientuotų užkalbėjimų yra 28 tipai (50 var.) – apie 7% viso korpuso (3% variantų). Tuo tarpu kanoninių maldų, atliekamų vietoje užkalbėjimų ir laikantis užkalbėjimams būdingo reglamento, yra 83 var.

Baigiant užkalbėjimų apžvalgą pagal jų naratyvines funkcijas būtina pabrėžti, kad užkalbėjimų tekstuose kartais pasitaiko ne viena, bet kelios naratyvinės funkcijos, pvz., atskyrimas ir išvarymas arba įvardijimas ir perdavimas ir t. t. Taip pat to paties užkalbėjimo tipo variantuose naratyvinės funkcijos gali skirtis; leidinyje užkalbėjimo tipas vienai ar kitai naratyvinei funkcijai skiriamas dominuojančio varianto (ar variantų) pagrindu.

Apžvelgus visas užkalbėjimų grupes pagal dominuojančią naratyvinę funkciją, išryškėja jų kiekybinis tarpusavio santykis. Atskirų grupių užkalbėjimų tipai pagal jų kiekį pasiskirsto taip:

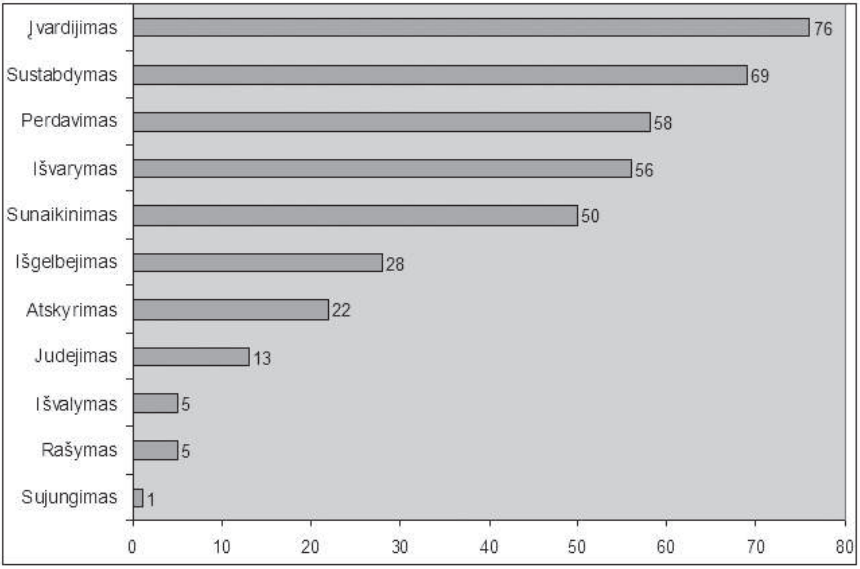

Užkalbėjimų kiekybinis santykis pagal variantų skaičių yra kiek kitoks:

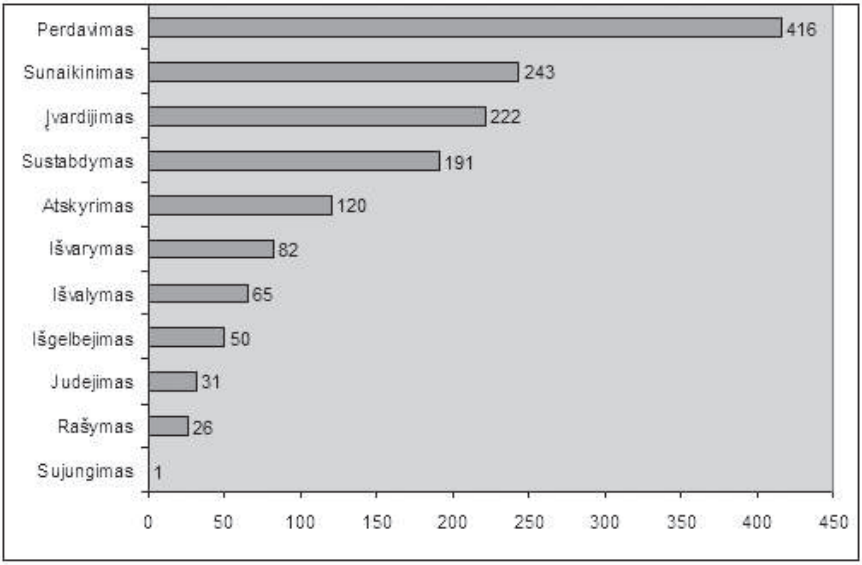

Užkalbėjimų naratyvinių funkcijų statistinė analizė rodo, kad lietuvių gydomųjų užkalbėjimų korpuse dominuoja 5 funkcijos: sunaikinimas, perdavimas, išvarymas, sustabdymas ir įvardijimas. Tai rodo, kad lietuvių užkalbėjimams būdinga aktyvi užkalbėtojo ar jo pagalbininkų pozicija, užkalbant realizuojama veiksmo programa, kuri neretai būna sinchronizuojama su užkalbėtojo gestine raiška ir atitinkamų daiktų pasirinkimu.

UŽKALBĖJIMŲ ATLIKIMAS

Užkalbėjimų formulės yra užkalbėjimo ritualo dalis. Kad užkalbėjimas gyvuotų kaip maginė praktika, būtini trys dėmenys – (1) užkalbėjimo formulė, (2) jos verbalinis ir gestinis atlikimas, saistomas griežtai reglamentuojamų sąlygų ir (3) paties užkalbėtojo maginė (ar sakralinė) galia – prigimtinė arba perduodama iš kartos į kartą.

Užkalbėjimų atlikimo sąlygos ir būdingi veiksmai priklauso bendram lietuvių maginių ir ritualinių praktikų arsenalui; sakant užkalbėjimą paisoma tam tikrų laiko ir vietos aplinkybių, atidžiai parenkama gydymo priemonė.

Visų pirma, paisoma saulės ir – rečiau – mėnulio padėties. Vyrauja bendra nuostata, kad geriausiai užkalbėti saulei tekant arba leidžiantis (Nr. 216, 840 ir kt.), kitų teigimu – dar su tamsa, „be saulės“, t. y. prieš saulei tekant arba jai nusileidus (Nr. 19, 31, 844, 915, 1088, 1512 ir kt.). Ypač to laikomasi gydant rožę ir gyvatės įkandimą. Visgi kai kurie užkalbėtojai teigia, kad reika kalbėti dieną, kol saulė yra danguje (Nr. 169, 906), ir netgi atsisukus ir žiūrint į saulę (Nr. 251, 277, 1080, 1088, 1107)[6]. Ši nuostata galbūt remiasi tikėjimu, jog gyvatės įkąstąjį svarbu užkalbėti tą pačią dieną, plg. „jei įkanda juoda su kryžiais gyvatė, tai galima likti gyvam tiktai tuo atsitikimu, jei iki saulės nusileidimo suspėsi atkalbėti“ (ElMKR p. 117).

Kartais užkalbama ir vidurdienį, paprastai tai irgi susiję su saule – kalbama jai tekant, per pietus ir leidžiantis (plg. Nr. 251, 780). Bet

[6] Tik vienoje E. Volterio publikacijoje sakoma, kad užkalbėti reikia nusisukus nuo saulės (žr. Nr. 160).

užkalbėjimai, kurių efektyvumą lemia mirusiųjų tarpininkavimas bei mirties ir kapinių atributika (kaulai, antkapinio paminklo detalės), gali būti sakomi vidurnaktį (Nr. 140); kartais taip daroma ir kitais atvejais (Nr. 135).

Laiko reglamentavimas susijęs ne tik su saulės padėtimi danguje ir paros laiku, bet ir su mėnulio fazėmis. Akcentuojamos dvi fazės – *delčia* (Nr. 83, 86, 193, 692, 904; paskutinį delčios penktadienį Nr. 1292) ir *jaunatis* (Nr. 145, 683, 971, 1236, 1257, 1285 ir kt.). Jaunas mėnuo, kaip dieviškas pagalbininkas, tampa maldelėms artimų užkalbėjimų adresatu („Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą", „Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti, sergėk mane"; plg. t. p. „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną", „Jaunas Mėnulaiti, jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa"). Kartais teigiama, kad užkalbant reikia žiūrėti į mėnulį (Nr. 971, 1236) arba jis turi apšviesti kalbantįjį (ypač tai svarbu užkalbėjimuose-maldelėse, t. p. plg. „Vandenio, vandenio – karpos užpuolė!") arba ligonį (Nr. 1009).

Kartais užkalbant žiūrima savaitės dienos; tokia išskirtine diena laikomas ketvirtadienis (Nr. 79, 82; Didysis ketvirtadienis Nr. 728; dešimtas ketvirtadienis po Velykų Nr. 920). Pažymėtinas ir penktadienis – pvz., karpos gydomos paskutinį delčios penktadienį (Nr. 1293), gydant pasiutligę, nuo įkandimo neturi būti praėjęs penktadienis (Nr. 1383). Svarbus savaitės dienų santykis su šventėmis – sakysime, nenorint gyvatės sutikti, reikia įvardyti, kurią savaitės dieną buvo Kūčios ar Kalėdos (Nr. 1360–1369). Savaitės diena įvardijama ir saugantis nuo „padyvijimo", tariant: *Šiandien penktadienis* (sakoma ta diena, kurioj kalbamasi), *nesidyvyk – gali padyvyti!* (Nr. 1250).

Atskiro dėmesio susilaukia ir užkalbėjimo atlikimo vieta. Nors daugeliu atvejų atlikimo vieta nenurodyta (ir galbūt neturėjo didesnės reikšmės), kai kuriems užkalbėjimams tai buvo esminė sąlyga. Pavyzdžiui, rišant grižą, parenkama ribinė erdvė – grižas rišamas sėdint ant slenksčio, jis veriamas tarp durų ir pan. Gydant kūdikių išgąsčius ir nemigą, kūdikis duodamas per langą (Nr. 579, plg. 138). Per langą taip pat prašoma duoti duonos nuo pasiutusio šuns (Nr. 1275). Gydant „svetimas mėnesines", per vartus pilstomas vanduo (Nr. 22); ant vartų statomas ligonis gydant vištakumą (Nr. 1219). Visais šiais atvejais už-

kalbėjimui parenkama *ribinė erdvė*; tai susiję su užkalbėjimo funkcija atriboti ligą nuo ligonio arba ją pašalinti, išvaryti, perduoti. Kartais formulę reikia sakyti *sakralioje erdvėje* (bažnyčioje, šventoriuje – Nr. 696, 1266, 1426) arba *mirusiųjų erdvėje* (kapinėse – Nr. 190, 212, 730, 1495). Taip pat gali būti naudojama *viešoji erdvė* (kelias, kryžkelė – Nr. 20, 589, 595, 605, 885, 1421) arba *negyvenama vieta* („po atviru dangum <...>, kur nė žmonės nevaikščioj", miškas – Nr. 6, 68, 134). Kai gydymas susijęs su *ugnies, žemės* ar *vandens* tarpininkavimu, užkalbant svarbu būti prie židinio ar krosnies – paprastai čia metama druska ar koks kitas daiktas (Nr. 590, 594, 747), prie vandens, jei daiktas – drabužis, siūlas, virvelė ir pan. – metamas į šulinį, šaltinį ar upę (Nr. 124, 579, 714, 723, 474), lauke, kai daiktas užkasamas į žemę – po slenksčiu, po stogo lašais ir pan. (Nr. 725, 726, 1291, 1292).

Svarbi yra orientacija pasaulio šalių atžvilgiu. Sakant užkalbėjimus, dėmesys daugiausia kreipiamas į dvi kryptis – šiaurės ir vakarų („saulėlydžio"); tai susiję su naikinimo funkcija. Kai stengiamasi atsikratyti karpų ar kitos ligos, daiktas su pažymėtomis karpomis pakasamas šiaurinėje namo pusėje (Nr. 1293). Gydant grižą, parenkamas šiaurinis slenkstis (Nr. 83, 84, 85). Norint, kad iš žaizdų išnyktų („išbyrėtų") kirmėlės, varnalėša (dagilis) lenkiama į šiaurės arba vakarų pusę (Nr. 30, 724).

Jei užkalbant judama (einama, sukama, braukiama ir pan.), žiūrima sukimo ar ėjimo krypties. Daugiausia rekomenduojamas sukimas priešsauliui (Nr. 302, 710, 729, 823, 960). Visgi kartais ir priešingai – „ton pusėn, kur saulė aina" (Nr. 960).

Užkalbant nuo gyvatės, o kartais ir kitais atvejais reikalinga, kad užkalbėtojas būtų ne viduje, bet lauke, atviroje erdvėje (Nr. 6, 226, 244, 766, 906). Galbūt tai susiję su poreikiu matyti saulę; tačiau, kita vertus, tai tampa svarbiu reikalavimu, jei užkalbama „ant vėjo", t. y. jei sergantis žmogus ar gyvulys užkalbamas per atstumą. Tai daroma atsistojus pavėjui ir, pasakius užkalbėjimą, kvapą pučiant pavėjui (Nr. 979, 1399) arba į tą pusę, kurioje yra ligonis (Nr. 242, 250). Savo ruožtu, pacientas irgi turi laikytis tam tikrų taisyklių, pvz., ligonis užkalbėtą duoną turi valgyti lauke (plg. „Jei ant aukšto yra žemių, tai valgyti išeiti į kiemą, kad virš galvos nebūtų žemių" Nr. 1372). Gyvulį užkalbant „ant vėjo" (per atstumą), jis turi būti tuo metu išvestas iš tvarto (Nr. 237).

Pagal tai, kokios priemonės naudojamos, užkalbėjimai gali būti skirstomi į dvi kategorijas. Pirmoji – tai tiesioginis užkalbėjimas, kai pacientas dalyvauja procese (Nr. 1211) arba kai užkalbama „ant vėjo“ („ant plauko“), plg.:

> Nuo gyvatės dvejokia[i]: vieną reikia kalbėti un duonos, o antrą – un plauka gyvulia ar žmogaus [vardo]. An plauko sukalbėsi – ir pamačija, o un duonos – kol nuveisi, kol supenėsi (Nr. 1174).

Ligoniui negalint atvykti arba skubiais atvejais užkalbėtojas jį tiesiog mintyse įsivaizduoja (Nr. 1046) arba mini jo vardą (kartais pabrėžiama, kad tai turi būti krikšto vardas – Nr. 159); jei serga gyvulys, minima jo spalva (užkalbėjimas „ant plauko“). Yra situacijų, kai užkalbėtojas privalo matyti ligonį; pvz., užkalbant nuo kraujo kartais būtina matyti kraują, todėl aklas žmogus kraujo negali užkalbėti (Nr. 1018); taip pat ligonio dalyvavimas svarbu sergant rože ar kitomis odos ligomis, turint žaizdų, kadangi svarbu matyti ir net liesti ar spausti sergančią vietą (Nr. 14, 821, 969, 1062, 1296 ir kt.)

Kitaip yra kai užkalbama ant kokio nors tarpinio objekto, – paprastai tai būna išorinio ar vidinio vartojimo priemonė (dažniausia tepalas arba valgomas daiktas), pavyzdžiui: duona, cukrus (saldainiai), medus, druska, sviestas, taukai, lašiniai, lajus, vanduo, degtinė, ruginiai arba pupiniai miltai, grūdai, vilna, lininis ar vilnonis siūlas, popieriaus arba medžiagos skiautė, žemės arba smėlio žiupsnelis, pelenai. Iš augalų naudojamas dagilis, rūtos šakelė, linai, kanapės, samanos; iš gyvojo pasaulio – bitė (kurią reikia suvalgyti), varlė (rūkoma kamine), kurmis (perplėšiamas pusiau ir krauju patepamos rankos). Tarp užkalbėtojo naudojamų priemonių yra ližė, šluota, vanta, skujinė (pušinė krosnies šluota), kirvis, peilis, pjautuvas, skiltuvas, žvakė, kultuvė, akmuo, girnos, grūdai su akuotais, medžio žievė, šiaudai, plaukai, kaulas ir t. t.

Plačiau neaptariant užkalbėjimo metu naudojamų priemonių ir užkalbėtojo atliekamų maginių veiksmų įvairovės, kiek daugiau dėmesio būtina skirti standartiniam užkalbėjimo atlikimui. Labai svarbūs yra paties *sakymo* ypatumai. Lietuvoje vyrauja iš trijų pagrindinių dėmenų susidedanti užkalbėjimo sakymo technika:

(1) Užkalbėjimas turi būti kartojamas keletą kartų. Paprastai reikalaujama tekstą kartoti 3, 9 arba 3 × 9 kartus; kartais nurodomas kitoks

pakartojimų skaičius – 7, 10, 12 ir net 9 × 9 (plg. „reikia labai daug kartų tie žodžiai švinti pasakyc – devyniskart po devynius“ Nr. 1096). Užkalbėjimo galia auga priklausomai nuo kartojimų skaičiaus – „Kuo daugiau prikalba, tuo daugiau mačina“ (Nr. 974). Todėl tas pats užkalbėjimas, priklausomai nuo situacijos, gali būti kartojamas daugiau ar mažiau kartų, pvz., jei tris kartus sukalbėjus „nemačija, [tuomet kalbėti] 3 × 9 (= 27)“ (Nr. 934).

Taip pat keletą kartų kartojamos ir prie užkalbėjimo priduriamos maldos. Dažniausiai pasitaiko tris kartus kartojama „Sveika, Marija“.

(2) Sakant užkalbėjimą, negalima atsikvėpti, t. y. būtina sulaikyti kvapą. Kaip apibūdina patys užkalbėtojai, užkalbėjimas sakomas „neatsidusus“ (nr. 16, 146, 169 ir kt.), „neatgaunant dūko“ (Nr. 863, 924), „vienu kvapu“ (Nr.), „vienu dūku“ (Nr. 313, 770, 806, 1055), „reikia dūkas laikyt“ (Nr. 1439), „neišleisti garo“ (Nr. 1157), „kvapo nepaleidžiant“ (Nr. 242), „neparmainant dvasės“ (Nr. 971, 1450) ir t. t. Tvirtinama, kad „Jokiu būdu nereikia kvapo iškvėpti nuo žadėjimo pradžios iki papūtimo“ (Nr. 1169).

Atsikvėpimo draudimas paprastai negalioja prie užkalbėjimų priduriamoms krikščioniškoms maldoms – jas kalbant „dūkų galima laisc“ (Nr. 1487). Visgi kartais, ypač jeigu formulė labai trumpa arba jei malda sakoma vietoje formulės, tuomet reikalavimas neatsikvėpti taikomas ir jai (plg. Nr. 871, 1449, 1523).

Taip pat kvapo nebūtina sulaikyti dialoginiuose užkalbėjimuose bei dažnoje įvardijimo formulėje.

(3) Kvapo sulaikymas tiesiogiai susijęs su kitu kalbėjimo etapu – pasakius formulę būtina papūsti į ligonį (konkrečiai į užkalbamą sergančią vietą) arba užkalbamą daiktą. Anot kalbėtojų, reikia „papūsti iš burnos garu“ (Nr. 800), „atsidusti stačiai žaizdon“ (Nr. 1056), „oru iš burnos pūsti ant skaudančio danties“ (Nr. 1417), „savo garu triskart pūstert“ (Nr. 260) ir t. t. Jei kalbama „ant vandens“ ar degtinės, pučiama tiesiai į butelį (Nr. 155, plg.), žodžiai sakomi ir pučiama uždėjus ant butelio „abi rankas padarant lyg telefono triūbelę“ (Nr. 977). Užkalbant ligonį per atstumą („ant vėjo“), reikia „kai pakalbi, tą kvapą papūsti tan šonan, kur ligonis tuo metu esti“ (Nr. 242), „pūsti kvapą taip pat pavėjui“ (Nr. 1399). O norint apsisaugoti nuo gyvatės prieš einant miškan, reikia „atsidusus kvapą pūsti į žemę“ (Nr. 1078).

Pučiama dažniausia tris kartus (Nr. 133, 180, 283, 762, 966 ir kt.), o kartais netgi devynis (Nr. 1523). Neretai, kartojant užkalbėjimą, susidaro kelios papūtimų serijos.

Užkalbėjimo kartojimas sulaikius kvapą yra tam tikra maginė technika, skirta žodžio galiai sustiprinti; jos rezultatas – tai ypatingos „dvasės“ (kvapo, garo, oro), kuri suprantama kaip šventa, sukūrimas, plg. „Sukalbėjįs atsidūsta ir tuo oru pučia žeizdą – ir šventu oru nupučia skaudėjimą, užkalba“ (Nr. 1511). Kvapo pūtimas yra tarsi užkalbėjimo esencija, tam tikra *dvasia* (abejomis prasmėmis – ir kaip kvapas, ir kaip dvasinė esybė), kuri ir lemia vienos ar kitos naratyvinės funkcijos (išvarymo, sunaikinimo ir t. t.) įgyvendinimą realybėje. Būtent todėl, kad užkalbėjimo kartojimo proceso metu ši dvasia realizuojasi (iš žodinės formulės randasi galia), negalima kalbėjimo metu „permainyti dvasės“ (įkvėpti šviežio, „nešvento“ oro), – kitaip užkalbėjimas nebus pakankamai veiksmingas. Pažymėtina, kad prie užkalbėjimo prisišliejusios krikščioniškos maldos dažniausia nepriskiriamos pačiam užkalbėjimo aktui, – tai rodo faktas, kad pučiama pasakius užkalbėjimo formulę, bet dar nesukalbėjus poterių (Nr. 260, 800, 811, 1056 ir kt.).

Kadangi užkalbėjimas įgyja galią burnoje, kartais užkalbėjimo metu naudojamos ir seilės, pvz., užkalbėtojas turi palaižyti žaizdą (Nr. 260). Yra labai daug užkalbėjimų, kuriuos pasakius spjaunama (Nr. 25, 108–110, 117, 123, 125, 283, 286 ir t. t.).

Greta ypatingos sakymo technikos labai svarbūs rankomis atliekami judesiai. Užkalbant neretai rankomis liečiama serganti vieta, plg. „kalba rankas priglaudęs prie to skausmo“ (Nr. 847), „žaizdą iš abiejų pusių (nuo viršaus ir apačios) laiko dviem pirštais: bevardžiu ir nykščiu“ (Nr. 1008). Kartais rankomis atliekami tam tikri judesiai – sukama, spaudžiama, trinama ir pan., plg. „Visą laiką sukt ranką apie rožę“ (Nr. 820), „Jei yra karpų, paimti žemių, trinti, ir kalbėti“ (Nr. 653), „Pabaigus razi[ž]kalbėti *[visas užkalbėti]*, apspauskite tų žaizdų tris kartus“ (Nr. 845). Iš R. Balkutės kompaktinėje plokštelėje (BlkLM) skelbtos filmuotos medžiagos matyti, kad užkalbėtojas, sakydamas formulę, rankomis per atstumą vedžioja ore ties sergančia vieta; užkalbėdamas duoną, ją kilnoja, varto, rankomis žarsto druską ir pan. Ranka užfiksuotuose tekstuose ir garso įrašuose šie niuansai atsispindi tik fragmentiškai, tiek,

kiek pats užkalbėtojas pasako žodžiais, plg. „Kalbamas triskart ir su ruginiais ar pupiniais miltais *barstai kalbėdamas*, kur sopė“ (Nr. 832), „Kalbėti tris kartus *vis barstant ant duonos riekės druską*“ (Nr. 189).

Prie papildomų užkalbėjimo ypatumų reikia paminėti krikščioniškosios religijos ženklus. Pasakius užkalbėjimą, labai dažnai priduriami poteriai, iš jų itin dažnai „Sveika, Marija“. Kartais krikščioniška malda įterpiama į tekstą arba sakoma po tam tikrų užkalbėjimo kartojimo serijų (Nr. 305, 820, 977, 1079). Prieš kalbant ir sukalbėjus neretai žegnojamasi. Atskiros rekomendacijos yra dėl „amen“ sakymo: kai kurių užkalbėtojų nuomone, „amen“ jokiu būdu negalima sakyti (Nr. 207, 223, 243, 274, 368, 457, 761 ir kt.). Draudimas sakyti „amen“ kartais motyvuojamas, pavyzdžiui, teigiama, kad, užkalbant gyvatės įkandimą, ištarus „amen“ įkandimo nebegalima užkalbėti, ir įkastasis turės mirti (Nr. 251, 718).

Baigiant trumpą užkalbėjimų atlikimo ypatumų aptarimą, reikėtų pažymėti, kad lietuvių tradicijoje nežinoma dainuojamoji gydomųjų užkalbėjimų forma. Nors egzistuoja vadinamieji *piemenų verkavimai* – maginės dainelės, kuriomis kviečiama saulė, nuvejamas debesis ir pan. – bei dainuojamieji *būrimai* (pvz., orų spėjimas iš boružės skridimo), gydomieji užkalbėjimai teturėjo sakytinę formą. Diskutuotini yra keletas Jurgio Dovydaičio kaip dainelių užrašytų užkalbėjimų (Nr. 627, 692); jų dainuojamosios formos autentiškumas yra abejotinas, žinant, kad J. Dovydaitis (apskritai labai patikimas tautosakos rinkėjas) turėjo silpnybę dėl dainuojamųjų pasakų ir kartais primygtinai įkalbindavo savo pateikėjus dainuoti šiaip jau nedainuojamus kūrinius, netgi mįsles[7]. Gydomųjų užkalbėjimų kontekste išimtį galėtų sudarytų nebent vaikų folkloru tapusios formulės, kurios galėjo būti dainuojamos ar rečituojamos, pvz., užkalbėjimai „Žiogai, žiogai, duok deguto“, „Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį!“ Kartais dainuojamos, ar veikiau rečituojamos, buvo ir tokios „viešai atliekamos“ formulės kaip „Verba muša, ne aš mušu“ ir „Suku suku, ratu ratu, meškos kaka, vilko plaukais, kiškio taukais!“

[7] J. Dovydaičio tautosakos rinkiniuose prie 2 užkalbėjimų yra pateiktos natos, kurios čia neskelbiamos nenorint klaidinti skaitytojo.

UŽKALBĖJIMŲ PERDAVIMAS

Lietuvių užkalbėjimų tradicija iki šiol beveik visai netyrinėta kaip socialinis reiškinys; taip pat ir lauko tyrimo duomenys šiuo aspektu nėra metodiškai rinkti. Šiek tiek žinių apie tai teikia prie konkrečių užkalbėjimų prirašytos pastabos (senesniuose užrašymuose) bei atsakymai į vieno kito atkaklesnio rinkėjo klausimus.

Nuo pirmųjų užkalbėjimų publikacijų (E. Volterio, A. Bezzenbergerio, A. R. Niemio) akcentuojami du itin ryškūs užkalbėjimų tradicijos faktai: 1) manoma, kad užkalbėjimai yra slaptos (ezoterinės) žinios ir jų tekstą pasakius kitam žmogui, užkalbėtojas netenka savo galių užkalbėti (arba konkretus pasakytas užkalbėjimas nebeveikia), todėl užkalbėjimus perduoda kitam žmogui tik tuomet, kai jis nebeketina pats jų naudoti arba prieš mirtį; 2) užkalbėti galima išmokyti tik tą, kuris šeimoje iš brolių ir seserų yra gimęs pirmas arba paskutinis.

Šiuos pagrindinius principus ir kitus iš konteksto iškylančius faktus būtina detalizuoti. Tradicijos slaptumas ir uždarumas – kalbėtojų žodžiais tariant, paslapties laikymas – yra labai svarbus reikalavimas. Matas Slančiauskas 1900 metais rašė: „katras tokias pryžines žino, tas *kitam tegal išduoti, kada pats jau pre mirimo*. O jeigu viską pasakytų kitam sveikaudams, tai pats tos galybės nustotų“ (Nr. 782). Plg. „Visa tai gydytojas privalo laikyti paslapty, nes, jeigu pasakys kitam, pats viską užmirš. Pasakyti tik tegali mirdamas ir tik vienam rimtam doram žmogui“ (Nr. 784).

Pagrindinė teorinė užkalbėjimų taisyklė realiame perdavimo procese kiek modifikuojama – daromos tam tikros išlygos[8] arba, priešingai, įvedami papildomi reikalavimai pagal amžių, lytį, giminystę.

Perduodant užkalbėjimą atsižvelgiama į užkalbėtojo ir jo mokinio amžiaus santykį. Manoma, kad išmokyti leidžiama tik jaunus, jaunesnius už save: „Maldelę laiko paslapty ir tik paskutiniu atveju išmoko už save jaunesnį, o šeimoje vyresnį asmenį“ (Nr. 273, plg. Nr. 276, 292);

[8] Kai kuriuose Lietuvos regionuose užkalbėjimo tradicija yra atvira; pavyzdžiu gali būti Dieveniškių (Šalčininkų r.) užkalbėtojai, manantys, kad net ir daug kartų pasakytas užkalbėjimas nepraranda maginės galios.

„Žadėti gali tik tie, kurie išmoksta kerėti nuo vyresnio amžiaus už save“ (Nr. 1075)[9].

Užkalbėjimų perdavimas vyresniojo jaunesniam rodo tiesiog natūralų tradicijos tęstinumą, kai seneliai prieš mirtį pasako užkalbėjimą vaikams arba anūkams ir t. t. Visgi kai kurie užkalbėtojai taisyklę perduoti formulę jaunesniam už save traktuoja kaip tam tikrą reglamento sušvelninimą – manoma, kad pasakius užkalbėjimą jaunesniam asmeniui, savo galių nepraranda ir pats užkalbėtojas: „Išmokyti užkalbėjimo galima tik už save jaunesnį, kitaip tasai, kuris užkalba, neteks savo galios užkalbėti – nemačys“ (Nr. 280). Šia interpretacija pasinaudojo ir suomių folkloristas V. J. Mansikka 1928 metų ekspedicijoje – užkalbėjimai kai kada buvo pasakomi ne jam pačiam, o jo sekretoriui A. Bieliniui, kuriam tuomet buvo 22 metai (MLZ p. 21). Ta pati užrašymų istorija kartojosi ne kartą, štai Ritai Balkutei užkalbėtojas Adolfas Navickas sakė: „Dabar aš jum galiu išmakinti, ir jūsų mačys, a ažu sau vyresnį išmakinsi – nebemačys nė mono, a tavo močys. A mano jau nebemačys“ BlkG p. 198.

Kitas svarbus – kiek mažiau žinomas – kriterijus, pagal kurį užkalbėtojas pasirenka mokinį, yra lytis. Į tai 1937 m. atkreipė dėmesį mokytojas Aleksandras Urbonas, užrašinėdamas užkalbėjimus Rytų Aukštaitijoje. Remdamasis užkalbėtojos Salemos Dijakienės iš Antalieptės apylinkės duomenimis, jis užkalbėjimus skirstė į tris rūšis:

1. Užkalbėjimai, perduodami tik iš kartos į kartą vyresniam ar jaunesniam šeimos nariui.
2. Atskiri užkalbėjimai vieniems vyrams arba vienoms moterims.
3. Užkalbėjimai, tinkami visiems.

LTR 1048(132).

Iš aprašymo nėra visai aišku, ar kalbama apie užkalbėtojus ar pacientus, tačiau greičiausia turimas galvoje kai kurių užkalbėjimų specifinis perdavimo būdas, kai vyras perduoda tik vyrui, o moteris – moteriai. Pavyzdžiui, S. Dijakienė, kuri, savo praktikoje taikiusi daug užkalbėjimų, prisipažino, kad formulę vagiui „pririšti“ ji tik žinanti, bet negalinti

[9] Pastabose prie užkalbėjimų taip pat aptinkame ir priešingą atvejį: „būrimas galima pasakyti tiktai vyresniam žmogui“ (Nr. 1399). Šiuo atveju greičiausia turėtas galvoje ne apskritai tradicinis perdavimo būdas (kuomet užkalbėjimai keliauja iš kartos į kartą), bet išimtinis atvejis, kai sakytojas pats nenori prarasti savo galių.

panaudoti, nes šiuo atveju „reikia užkalbėjimą perduoti tik vyrui – vyriausiam sūnui, o jai perdavė senelis Gražis, tai jos nemačija“ LUŠ 1144.

Greta tokios tradicijos, taip pat egzistavo ir užkalbėjimų perdavimas skirtinga linija pagal lytį:

> Perduoti galima ir išmokyti taip, kad moteris neperduotų moteriai, bet tik vyrui, o vyras (vyriškis) kad perduotų tik moteriai (moteriškos lyties atstovei). Jei vyras perduos šį užkalbėjimą vyrui, o moteris – moteriai, tai negelbės nuo gyvatės įkirtimo“ (Nr. 238).

> Moteris gali išmokyti tik vyriškį, vyriškis – tik moterį, mergaitę. Kitaip užkalbėjimas negelbės (Nr. 1169).

A. Urbono užrašyti pavyzdžiai yra iš rytų Lietuvos (Zarasų rajono), tačiau tradicija perduoti užkalbėjimą priešingos lyties atstovui nėra susijusi su regioniniais ypatumais – analogiška taisyklė žinota ir šiaurės Lietuvoje, ir Suvalkijoje, plg. „Tokias žinias negalima parduoti vyriškas vyriškui ir moteriškas moteriškui, bet reikia, kad vyriškas moteriškui, o moteriškas vyriškam“ (vagies užkalbėjimas iš Trumpaičių k., Joniškio r. sav. LUŠ 1175); „Sakoma, kad tokio nužadėjimo paslaptį gali perduoti tik vyras moteriai, o moteris vyrui, kuomet pats tuo negali naudotis“ (kraujo užkalbėjimas iš Urvinių k., Šakių r. sav.) (Nr. 1062). Kontraseksualinis užkalbėjimų perdavimas yra žinomas ir kitose šalyse, pvz., Didžiojoje Britanijoje (DwCh p. 43), taip pat Švedijoje[10].

Kai kurios šeimos turėjo tradiciją perduoti užkalbėjimus pagal giminystę. J. Petronis 1936 metais rašė: „Tą gydomąją galybę užkalbėtojas gauna paveldėjimo keliu iš savo tėvo, tėvas iš tėvo; jis gi perduos savo vaikui“ (LUŠ 1561). Užkalbėtoja Ona Guogytė nurodė: „Man perdavė pagal giminystės senelis Guogis Juozas“ (Nr. 942). Antanas Kuprionis, įteikdamas užkalbėjimo rankraštį (žr. komentarą prie Nr. 254), pateikė prierašą:

> Užkalbėjimas gautas iš Antano Kuprionio, gimusio 1880 – 1970 m., kuris gyveno Utenos apskrityje, Vyžuonų valsčiuje, Baublių kaime. Užkalbėjimas buvo perduodamas jauniausiam sūnui, taigi jį užrašė mano tėtis, taip pat Antanas, apie 1960 m. Švenčionėliuose, kur tuo metu gyveno. Jis perdavė man. BlkLM.

Deja, perdavimas pagal giminystę nėra gerai dokumentuotas – nepaisant to, kad užkalbėtojai neretai nurodo, kad išmokę iš mamos, sene-

[10] Švedų užkalbėtojų tyrėjos Ritwos Herjulfsdotter informacija.

lio, tetos ar pan., mažai žinių apie tai, kad užkalbėjimas būtų funkcionavęs uždarame giminės rate ir negalėjęs būti perduotas ne giminaičiams.

Atskirai vertėtų pastebėti, kad kartais užkalbėjimai buvo perduodami ne žodžiu, o raštu: „užkalbėjimas veikia tik tada, jei žmogus, jo turinį žinąs, kitam jį ne žodžiu pasakys, bet rašteliu perrašys arba persirašyti duos. Tuo būdu jisai keliauna iš raštelio į raštelį ir pamažu kitiems perduodamas“ (Nr. 1166, plg. Nr. 1165, 1169). Tai rodo ypatingos maginės reikšmės priskyrimą raštui, kuris atrodė kaip paslaptingų žinių ir užkalbėtojo kvalifikacijos liudijimas; panašią aurą turėjo ir vadinamosios *juodosios knygos* – daugybė sakmių pasakoja apie burtininkus, kurių galia slypėjo jų turimose paslaptingose knygose. Kalbant apie užkalbėtojus apskritai (ne tik Lietuvoje), paminėtina, kad kartais jie užkalbėdami laikydavo maldaknyges, Šventąjį raštą ar kitas religinę reikšmę turinčias knygas, tuo norėdami parodyti savo kvalifikaciją.

Perduodant užkalbėjimus labai svarbus yra mokinio pasirinkimo klausimas. Kaip jau buvo minėta, visuotinai žinoma taisyklė, kad užkalbėti gali tik pirmas arba paskutinis vaikas šeimoje, plg.: „Nukalbėtoju ne kiekvienas galįs būti. Nukalbėtoju galįs būti arba vyriausias, arba jauniausias gimęs iš tėvų“ (Nr. 236); „Mačija tik pirmo ir paskutinio užkalbėjimas, bet kieno nemačija“ (Nr. 266); „Tatai turi tie žmonės kalbėti ir mazgyti, katrie yra pirmagimiai arba patys paskuigimiai, tada geriau gelbsti ir greičiau sugyja“ (Nr. 873) ir t. t. Dar geriau, jei šeimoje yra tik vienas vaikas arba viena duktė (sūnus): „Išrišti grizą turi šeimoje vyriausias arba jauniausias narys, dar geriau – vienturtis vaikas (sūnus arba duktė)“ (Nr. 895); t. p. plg. „Galieja užkalbieti, katruo vyna duktie arba vyns sūnus buva“ (Nr. 123). Kartais – labai retais atvejais – kalbama apie antrąjį vaiką šeimoje (Nr. 782).

Ne mažiau svarbus yra ir pats *perdavimo aktas* – jei užkalbėjimas sužinotas, bet nėra tam asmeniui perduotas, jis negali juo pasinaudoti. Janina Šulcienė iš Ukmergės 2005 metais pasakojo:

> Tėtės tėvelis ir mano mama žinojo rožės užkalbėjimo maldą, tačiau mums negalėjo perduoti jos. Aš buvau antroji dukra, o galima perduoti pirmagimei arba pagrandukui, tačiau jaunėlė teturėjo tik dvylika metų, kai mirė mama. Vėliau mes, tvarkydami dokumentus, atradome užkalbėjimo maldą. <...> Bet mes negalėjome juo naudotis – nei aš, nei jaunoji sesuo. Tik žinojome šitą užkalbėjimą, bet jis yra neperduotas (Nr. 1516).

Labai mažai žinoma apie tai, kokiomis aplinkybėmis užkalbėjimai buvo perduodami. Aišku tiktai, kad tai buvo daroma slaptai, kad niekas negirdėtų ir nematytų. 1949 metais Lietuvos istorijos instituto etnografinės ekspedicijos metu Elenai Karaliūtei „užkalbėjimą pateikėjas pasakė tamsiam kluone. Stropiai uždarinėjo duris ir paklausė: „Ar yra čia kokia dvasia?“ Pradėjus sakyti, prie šiaudų susimuistė veršiukas, pateikėjas labai išsigando, manė, kad vaikai klausosi“ (Nr. 266). Kartais, priešingai, pabrėžiama, kad perdavimas vyksta ne viduje, bet lauke. Stefanija Glemžaitė, aprašydama, kaip 90 metų senumo užkalbėtoja mokė mergaitę užkalbėti, teigė: „Mokytis užkalbėti reikia po atviru dangumi, tad ji nusivedė mergytę po medžiu, kad kiti nematytų, ir mokė“ (Nr. 8).

Užkalbėjimo galia ir jos perdavimas pačių užkalbėtojų daugiausia buvo suvokiamas ne kaip maginis, bet kaip religinis aktas. Patys užkalbėtojai neretai pabrėžia, kad jie kalbantys „šventus žodžius“ (Nr. 1096). Vis dėlto aplinkiniai užkalbėtojus dėl jų nesuprantamos galios ir, atskirais atvejais, galbūt net ir dėl juodosios magijos panaudojimo kartais sieja su „velnio galybe“. J. Petronis 1936 metais rašė:

> Vieni sako, kad užkalbėtojų žodžiai tėra paprastos maldos ir prašymas Dievo pagalbos nelaimingam ligoniui; kiti sako, kad tai esančios šv. Brigitos maldos ištraukos; dar kiti tvirtina, kad užkalbėtojai stačiai santykiauja su velniais ir naudojasi velnio galybe. Tačiau niekas tikrai nieko apie užkalbėtojų paslaptis nežino. LTR 785(311).

Skirtis tarp šių dviejų nuomonių gali būti ir istorinė, susijusi su pagoniškosios ir krikščioniškosios religijos susidūrimu. Štai XVI a. pradžios anoniminiame traktate „Sūduvių knygelė“, kurioje aprašomi sūduvių dievai ir aukojimai, rašoma, kokiu būdu užkalbėtojas išsiaiškina, kaip rasti pavogtą gyvulį ar daiktą – jis ima puodelį su alumi ir specialiomis formulėmis malda kreipiasi į dangaus ir žemės dievus; tokiu pačiu būdu jis „laimina nuo visokių ligų arklius, karves, žmones ir parenka jiems dievą, kaip ankščiau buvo prašyta“ (BRMŠ II p. 154). Knygelėje teigiama, kad „visa tai jis kartoja tol, kol jam *velnio dievai* duoda ženklą – ant alaus pasirodo putos“ (BRMŠ II p. 154). Matome, kad dievai imami tapatinti su velniais. XX a. užrašytose sakmėse pasakojama apie panašią situaciją – žmogus eina pas burtininką sužinoti, kur yra dingęs ar pavogtas daiktas, ir netyčia išgirsta burtininką su kažkuo nematomu kalbantis ir gaunant atsakymą; kai kuriuose sakmių variantuose

burtininko „patarėjas“ įvardijamas tiesiog kaip velnias (BlLMS 146). Realių užkalbėtojų, ypač garsių, paveikslai neretai buvo mitologizuojami, apipinant juos būtomis ir nebūtomis istorijomis apie burtininkus, juodaknygius ir t. t. Visgi būta ir priešingų, užkalbėtojus pateisinančių istorijų; viena iš populiariausių – sakmė apie kunigą, kovojantį prieš užkalbėtojus, tačiau po to, kai užkalbėtojas išgydo jo susirgusį ar gyvatės įkąstą gyvulį, juos reabilituojantį (KrLPTK 3 p. 215). Viena „tikra istorija“ apie žinomus asmenis – kunigą Burbą ir užkalbėtoją Viktorą Muškietą – baigiasi tuo, kad kunigas įtiki į užkalbėjimų šventumą ir pats liepia užkalbinėti: „Tai dabok, Viktorai, kad tu ir su kuo susimuši, na kokių širdį turėsi, ir prašys tavi užkalbėti, tai kalbėk. Kad nekalbėsi, o išdvės, ti kap pavogei tų keltuvų” (Nr. 1440).

Užkalbėjimų tradicija buvo suvokiama kaip tam tikro bendravimo su dvasiniu pasauliu praktika, štai užkalbėtoja Salomėja Pečiulienė pasakojo:

> Nuo gyvatės žadėt mokė senukas Petruška <...>. Anas saka: „Aš išmokysiu, ar bus sūris?“. „Bus ir du“. Pamokina. Aš ir užmiršau du pirmuosius žodžius. Man nakciu ir prisisapnavo. Atėjo žmogus, juodai apsirengęs, su kapalušu ir pasakė (Nr. 1173) [11].

Kita vertus, užkalbėjimų tradicija yra tęstinė, užkalbėtojas jautėsi įsipareigojęs perduoti savo žinias. Tai liudytų ir sakmės apie tai, kaip burtininkas negali numirti, kol niekam nėra perdavęs galių (KrbLPTK 3 p. 221, 223). Sakoma, kad kai užkalbėjimą „kitam perduosi, tai *prakeikimą* nuo savęs nuimsi, kitam uždėsi“ (Nr. 265). Užkalbėjimo „prakeikimas“ susijęs su tam tikra atsakomybe, kadangi užkalbėtojas, turėdamas nepaprastą galią („Dievo dovaną“), turėjo pareigą padėti į jį besikreipiantiems ligoniams, pavyzdžiui, Monika Šiukštienė, mokėjusi kraują užkalbėti, sakiusi: „Jei sužinosi, kur teka kam kraujas, tai turi bėgti padėti, sukalbėti“ (Nr. 1014).

Čia taip pat vertėtų pažymėti, kad užkalbėjimai buvo visai arba iš dalies „labdaringa“ veikla, kadangi užkalbėtojas neturėjo teisės prašyti jokio užmokesčio; jam dažnai buvo atlyginama tuo, ką žmogus turėjo ir pats norėjo duoti, plg.: „už gydymą (nužadėjimą) nusistatyti bet koks

[11] Čia galima lietuvių tradiciją sulyginti su baltarusių užkalbėjimų tradicija. Anot baltarusių užkalbėjimų tyrinėtojos dr. Tacianos Valodzinos, žinių įgijimas per sapną yra žinomas reiškinys Baltarusijoje: užkalbėtojai kartais teigia, jog užkalbėti jie išmokę per sapną – užkalbėjimo tekstus padiktavę susapnuoti mirę giminaičiai, nespėję užkalbėjimų perduoti prieš mirtį.

atlyginimas griežtai draudžiama, bet kiek ligonis pats duoda nuo savęs, galima paimti“ (Nr. 1062, plg. Nr. 1091). Manyta, kad prašydamas užmokesčio, užkalbėtojas praras galias arba užkalbėjimas nebus veiksmingas: „Visi užkalbėtojai neimdava atlyginimo, nes nepadės, jeigu ims“ (Nr. 1441). Manant, kad užkalbėjimas yra dieviška dovana, buvo sakoma: „Duok dėl Dievo, o dėl manęs nereikia“ (Nr. 1419). Kai kurių užkalbėtojų užmokestis buvo suprantamas kaip religinė auka – pavyzdžiui, užkalbėtojas Mykolas Matorka sakydavo, kad jam „reikia po kiekvieno kalbėjimo duot bažnyčian an apieros“ (Nr. 276).

Šie socialiniai ir religiniai aspektai leidžia skirti užkalbėtojus nuo kitų burtininkų, kurie už paslaugas (tame tarpe juodąją magiją) imdavę užmokestį. Tuo tarpu užkalbėtojų tęsiama tradicija artimesnė dvasininkų luomo veiklai, jie iš dalies atitinka Rytų Prūsijoje ir Žemaitijoje XVI–XVII a. dar egzistavusį vaidilų (waidler), maldininkų ir laimintojų (Segnoten) luomą, po krikščionybės įvedimo per keletą šimtmečių degradavusį į besimeldžiančių elgetų luomą[12].

UŽKALBĖJIMŲ RINKIMAS IR GYDOMŲJŲ UŽKALBĖJIMŲ ŠALTINIAI

Lietuvių užkalbėjimų užrašymo istorija yra labai vėlyva; beveik visi mūsų šaltiniai yra folkloristikos ir etnologijos medžiagos rinkimo ir tyrimų rezultatas, išimtį sudaro tik keletas užkalbėjimų XVI a. teisiniuose dokumentuose ir užkalbėjimams artimos formulės baltų religijos ir mitologijos šaltiniuose.

Yra 5 pagrindiniai lietuvių užkalbėjimo fiksavimo etapai, kuriems skiriami ir atitinkami šaltiniai: (1) XVI a. istoriniai dokumentai, (2) XIX a.–XX a. pradžios tautosakos rinkiniai ir publikacijos to meto kalbos, etnografijos ir folkloristikos leidiniuose, (3) XX a. I pusės folkloro rinkiniai ir keletas stambesnių publikacijų nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu (1918–1940), (4) XX a. antrosios pusės folkloristų ir jų

[12] Anot „Sūduvių knygelės“ autoriaus, šie žmonės, kurie „paprastai būva luoši, neturtingi, akli ir patys sau nieko negali padėti“, nes jų dievas taip norįs, turi galią gydyti kitus BRMŠ II p. 154.

talkininkų surinkti pavieniai užkalbėjimai, (5) XX a. pabaigos–XXI a. pradžios intensyvesnio domėjimosi užkalbėjimais etapas, kurį vainikavo skaitmeninių leidinių pasirodymas. Kitaip, negu kitose vakarų ir rytų Europos šalyse, kur užkalbėjimai plito ne tik žodžiu, bet ir raštu – rankraštiniais užkalbėjimų, burtų ir kitų ezoterinių žinių sąsiuvinėliais ir net knygutėmis (plg. rusų XVII–XIX a. rakraštinius rinkinius (*сборники заговоров* ОЧР с. 28), anglų XVII–XIX a. „gatvės literatūros“ knygeles (*chapbooks* DEF p. 54), Lietuvoje nėra žinoma užkalbėjimų ir burtų sąsiuvinių tradicija. Vienintelis mums žinomas atvejis yra Valerijos Šimkūnienės-Šidlauskaitės užkalbėjimų sąsiuvinis, kuriame buvo perrašyti 105 užkalbėjimai iš 1941 metų P. Stukėnaitės-Decikienės publikacijos (StDŠAU), sąsiuvinio pabaigoje pridedant 9 savo repertuaro užkalbėjimus (LTR 6166 – užkalbėtojos sąsiuvinio nuorašas, padarytas Eugenijos Venskauskaitės 1988 metais).

Pirmasis užkalbėjimų fiksavimo etapas neturi nieko bendra su folkloristikos istorija: seniausi užkalbėjimai ir apeiginės formulės žinomi iš XVI a. istorinių veikalų ir teisinių dokumentų. 1559 m. Tilžės teisme iš raganavimu kaltinamos Kotrynos Gailiuvienės tardymo metu buvo užrašyti 3 gydomieji užkalbėjimai (vienas jų – lietuvių kalba (žr. Nr. 1287), kiti du – vokiečių (Nr. 24, 731) ir vienas meilės užkalbėjimas vokiečių kalba (GailT p. 215–216). Dokumentus Karaliaučiaus valstybiniame archyve prieš Antrąjį pasaulinį karą surado J. Gerulis, užkalbėjimus bei jų vertimą į lietuvių kalbą pirmą kartą paskelbė Alvilas Augstkalnis 1937 metais (TilžB p. 239–243). Vieną užkalbėjimą nuo vilkų 1582 metais *Lenkijos, Lietuvos, Žemaičių ir visos Rusios kronikoje* lenkų kalba paskelbė istorikas Motiejus Strijkovskis (StrijK p. 513, 547). Reikia pažymėti, kad maldelių ir ritualinių formulių, kuriomis XVI–XVIII a. istoriniuose ir kituose veikaluose buvo siekiama pailiustruoti lietuvių pagoniškąją religiją, tuo metu buvo užrašoma daugiau. Matas Pretorijus, XVII a. pabaigoje aprašydamas Rytų Prūsijos žiniuonius ir burtininkus, mini, kad jie neretai savo praktikoje pasitelkia ir žodžius, pvz., *kraujučiai* (būrėjai iš kraujo ir kraujo užkalbėtojai, nuo liet. *kraujas*), gydydami kraujo nuleidimu, murmėdavo kažkokius žodžius ir linkėdavo žmogui sveikatos (PrePĮ 3 p. 408–409). Kita žiniuonių kategorija – *pustones* (nuo liet. žodžio *pūsti*) gydydavo žaizdas oro pūtimu; kastruodami gyvulius, jie pūsdavo į peilį ir į žaizdą, kalbėdami žodžius (PrePĮ 3 p. 408–411). Deja,

Pretorijus nepateikė nė vienos gydymo formulės. Kita vertus, kai kurios M. Pretorijaus užrašytos apeiginės formulės, sakytos namų apeigų metu, labai artimos užkalbėjimams, plg.:

> Iszwentinnimas karwiu [Įšventinimas karvių]
> <...> kaušeliui apėjus ratu, šeimininkė atsineša milžtuvę su vandeniu ir apšlaksto save ir kitus šliūkšteldama vandens į akis ir kalbėdama: *„Twinkst, żala, twinksk / marga, dwyle karwele, kaip asz leju, taip tegul mano karwas / twinksta ir per akis tesleg pienas“* ir t. t., būtent: „Tvink, mano žaloji, margoji, juodoji ir t. t. karve (kiek ir kokių karvių jis turi), kaip aš tą vandenį lieju, taip tegul pienas liejasi iš karvės tešmens ir tetrykšta į jūsų akis“ ir t. t. PrePĮ 3 p. 562–563.

Naujas užkalbėjimų fiksavimo etapas prasidėjo tik XIX amžiuje, kai užkalbėjimais pradėta domėtis kaip folkloru ir etnografine tradicija. 1842 metais L. A. Jucevičius etnografiniame rašinyje *Wspomnienia Żmudzi* (JucŽ) paskelbė vieną užkalbėjimą nuo blogų akių (žr. Nr. 728), o 1846 m. etnografijos ir folkloro veikale *Litwa pod uzględem starożytnych zabytków, obyczajów i zwyczajów* (JucL) – dar keletą gydymo užkalbėjimų (Nr. 213, 518, 896, 1371, 1273); iš jų geriausiai žinomas užkalbėjimas nuo gyvatės įkandimo „Karaliau liepsnatas, gyvačių viešpatas, atimk žundelį“ (Nr. 213). Po Jucevičiaus publikacijų užkalbėjimais vėl nebuvo domimasi, kol 1882 m. Adalbertas Bezzenbergeris, aprašydamas Prūsijos lietuvių kultūrą ir kalbą, paskelbė 5 lietuvių kalba ir 5 vokiškai užrašytus užkalbėjimus. Tarp lietuviškai užrašytųjų buvo 4 gydomieji užkalbėjimai – nuo sukatos (džiovos), girgždėlės, žagsulio ir rėmens (žr. Nr. 79, 82, 733, 1207) ir vienas meilės užkalbėjimas, sakytas renkant žoles per Jonines:

> Jons kirta, Marija rinka, pry ko pridedu, pry to pritinka BLF s. 77.

Greta A. Bezzenbergerio labai svarbios yra Eduardo Volterio publikacijos – 1886 metų M. Daukšos *Katekizme* (ВоЛК), 1904 metų *Lietuviškoje chrestomatijoje* (ВоЛХ) ir 1885–1910 metais atskiruose užkalbėjimams skirtuose straipsneliuose (ВоЭП, VoAB, VoB, VoGB, VoLZB) jis paskelbė ne vieną formulę. Nors atskirose publikacijose jų skelbiama tik po keletą ir kai kurie tekstai kartojasi, iš viso susidaro 11 gydomųjų užkalbėjimų – nuo gyvatės, nuo rožės, nuo džiovos, nuo karpų, nuo girgždėlės ir kt. (žr. Nr. 60, 65, 157, 160, 170, 240, 787, 885, 903, 1082, 1205). Taip pat čia rasime meilės užkalbėjimą ВоЭП с. 111 ir užkalbėjimą nuo parazitų – svirplių, blusų, tarakonų (VoB s. 202).

XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje užkalbėjimų rinkimas kiek suintensyvėjo. 1894 ir 1900–1901 metais juos rinko garsus tautosakos rinkėjas Matas Slančiauskas. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute saugomuose M. Slančiausko rankraščiuose (LMD I 1063, LMD I 1060, LLTI BR F 2-434) esama daugiau kaip 60 lietuviškų užkalbėjimų (iš jų 45 – gydomieji); taip pat jis yra užrašęs ir keletą latviškų užkalbėjimų, jam pasakytų vokiečių kalba, o užrašant išverstų į lietuvių kalbą (JKn p. 270). Beveik visi M. Slančiausko užkalbėjimai rinkti Joniškio apylinkėse; jų santykį su latvių užkalbėjimais jau aptarėme. Reikėtų tik pridurti, kad *Juodosiose knygose* (LMD I 1063) prie rašytinės formulės *Abeirankal* (Nr. 1375) Slančiauskas nurodo: „Aš iš vieno rankraščio latviškos knygutės kelius straipsnelius pabraižiau šišon". Tad, nors M. Slančiauskas yra labai patikimas tautosakos užrašinėtojas, keletas užkalbėjimų gali būti patekę ir iš latviškų užkalbėjimų sąsiuvinių ar knygelių. Taip pat gali būti, kad kai kurie latviškai pasakyti užkalbėjimai paties Slančiausko buvo išversti lietuvių kalbą.

Daugmaž tuo pačiu metu, apie 1890–1902 metus buvo sudarytas J. Pakalniško ir A. Bruožio-Klaipėdiškio tautosakos rinkinys *Senovės lietuvių vaistai* (LMD I 285(57) iš Mažosios Lietuvos, kuriame yra 11 gydomųjų užkalbėjimų. Keletą užkalbėjimų užrašė Liudvika Didžiulienė-Žmona, Griežionių apylinkėse rinkdama liaudies medicinos žinias (LMD I 211a, LTR 603; žr. Nr. 28, 71, 605, 1216, 1243, 1246, 1377). 7 gydomieji užkalbėjimai (5 nuo gyvatės, 1 nuo karvių ligų ir 1 metant dantį pelei) paskelbti A. R. Niemio ir Adolfo Sabaliausko dainų rinktinėje *Lietuvių dainos ir giesmės šiaur-rytinėje Lietuvoje* (NS; žr. Nr. Nr. 3, 10, 39, 501, 741, 742, 1111). Pavienių tekstų yra Pranciškaus Šivickio tautosakos rinkinyje (LMD I 315; žr. Nr. 509, 1522), Gabrielės Petkevičaitės-Bitės *Mūsų tautiškoje medicinoje* (ПетМ; lietuviškai skelbta JKn 116–137; žr. Nr. 865, 910, 1526), Augustino Janulaičio *Lietuvių tikėjimuose ir prietaruose* (ЯнЛС; žr. Nr. 925, 1240). Vienas kitas užkalbėjimas buvo skelbiamas XIX a. pradžios periodikoje – *Dirvoje-Žinyne* (žr. Nr. 437, 792, 1045), *Katalike* (plakimo verba formulė, žr. Nr. 1329).

Intensyvesnis užkalbėjimų rinkimo ir publikavimo darbas prasidėjo tik nepriklausomoje Lietuvoje. Pradžia buvo sunki. Rankraštinė medžiaga tradiciškai buvo kaupiama Lietuvių mokslo draugijos archyve Vilniuje, tačiau nuo 1920 metų nuo Lietuvos atplėšus Vilniaus kraštą,

neliko centrinio tautosakos archyvo. Tik 1930 metais Kaune buvo įsteigta *Tautosakos komisija,* kuri rūpinosi tautosakos rinkimu ir saugojimu. 1935 metais ji buvo perorganizuota į Lietuvių folkloro archyvą. 1928 metais suomių folkloristas V. J. Mansikka, sumanęs tirti lietuvių užkalbėjimus, Lietuvių mokslo draugijos rankraštyne rado tik 2 užkalbėjimų rinkinėlius: Bernotų mokyklos mokytojo J. Varno 1923 metų sąsiuvinėlį su 8 jo užrašytais gydymo užkalbėjimais (LMD I 275) ir 7 gydymo užkalbėjimus B. Čepulionio rinkinėlyje (LMD I 274) – iš jų 2 lietuviškus, o kitus rusų kalba. Tik vėliau LMD kolekcijas papildė dar keletas rinkinių su didesniu ar mažesniu užkalbėjimų skaičiumi; tarp jų paminėtina 11 gydomųjų užkalbėjimų iš Huberto Gudelaičio rinkinių (LMD III 14, LMD III 65, LMD III 149a) ir Juozo Aidulio Vilniaus krašte, Dzūkijoje bei lietuvių etninėse žemėse dabartinės Baltarusijos teritorijoje užrašyti užkalbėjimai – iš viso jis užrašė 39 gydomuosius užkalbėjimus (tarp jų ir maldelių į jauną mėnulį) lietuvių kalba (daugiausia užkalbėjimų – LMD III 20, taip pat – LTR 1031, LTR 1237, LTR 3585).

Iš 3-jo dešimtmečio spausdintų šaltinių paminėtinos Jono Miškinio, Vinco Krėvės-Mickevičiaus ir Jurgio Elisono publikacijos lituanistikos leidiniuose.

1926 metais J. Miškinis publikacijoje *Trys šimtai dzūkų burtų ir prietarų* Vytauto Didžiojo universiteto leidinyje *Tauta ir žodis* paskelbė 10 gydymo formulių (MšBP), jo paties užrašytų apie 1916–1918 metus. Tame pačiame leidinyje buvo skelbiama V. Krėvė-Mickevičius publikacija *Kėrai* – 21 užkalbėjimas iš Dzūkijos (iš jų 15 – gydomųjų). Krėvės skelbti užkalbėjimai, kaip ir kitos jo parengtos tautosakos publikacijos, kelia daug diskusijų folkloristų tarpe. *Kėrų* tekstai stilistiškai išsiskiria iš lietuvių užkalbėjimų visumos – jie ilgesni, literatūriškai padailinti, juose yra minimi lietuvių dievai (Perkūnas, Saulė, Švaistikas, Valiulis Dievulis, Bubis-ąžuolėlis ir kt.). Į V. Krėvės-Mickevičiaus užkalbėjimus reikėtų žiūrėti labai atsargiai, turint galvoje, kad autentiškos formulės čia yra išplėtotos ir literatūriškai bei mitologiškai praturtintos.

Užkalbėjimų rinkimo ir skelbimo istorijai daug nusipelnė mokytojas Jurgis Elisonas, 1924–1932 metais skelbęs užkalbėjimus periodikoje ir moksliniuose leidiniuose. Būdamas gamtininkas jis ypač domėjosi užkalbėjimais nuo gyvatės įkandimo. Užkalbėjimų yra net šešiose jo publikacijose (ElBP, ElKFD, ElMKF, ElMKR, ElMNGĮ, ElPG). Stambiau-

sia J. Elisono publikacija *Mūsų krašto ropliai (reptilia) lietuvių folkloro šviesoje*, skirta gyvačių užkalbėjimams ir kitai su gyvatėmis susijusiai tautosakai, skelbta folkloristikos leidinyje *Mūsų tautosaka* 1932 metais. Vis dėlto informatyvumo ir autentiškumo požiūriu vertingiausios yra ankstyvosios J. Elisono publikacijos, kuriose išspausdinti jo paties ir moksleivių užrašyti tekstai (todėl dauguma J. Elisono užkalbėjimų mūsų leidinyje skelbiami iš ankstesnių jo publikacijų). Iš viso J. Elisonas paskelbė daugiau kaip 30 iki tol nežinomų užkalbėjimų nuo gyvatės įkandimo, daugiausia tai jo mokinių užrašyta medžiaga. Taip pat Elisonui turime būti dėkingi už daugelį formulės „Žiogai, žiogai, duok deguto“ variantų.

Tačiau didžiausias indėlis į lietuvių užkalbėjimų rinkimo istoriją XX a. pirmojoje pusėje buvo Viljo Johanneso Mansikkos užrašyti ir moksliniame leidinyje *Litauische Zaubersprüche* („Lietuvių užkalbėjimai“; MLZ) 1929 metais paskelbti užkalbėjimai. 1928 m. V. J. Mansikka surengė užkalbėjimų rinkimo ekspediciją, per kurią drauge su pagalbininku iš Lietuvos Alfonsu Bieliniu apkeliavo pietų, rytų ir šiaurės Lietuvą. Ekspedicijos metu buvo užrašyta apie 200 tekstų. Didžiąją jų dalį V. J. Mansikka paskelbė, nepublikuoti liko tik ekspedicijos metu lenkų ir rusų kalba užrašyti užkalbėjimai (dabar turime progą juos paskelbti). Kadangi Švenčionių apskrityje V. J. Mansikkos ir A. Bielinio užrašyti užkalbėjimai buvo perduoti Lietuvių mokslo draugijos archyvui (LMD I 940–LMD I 946), yra galimybė juos skelbti iš rankraščių; tuo tarpu kitose šiaurės rytų Aukštaitijos vietovėse ir Dzūkijoje užrašytų užkalbėjimų rankraščių Lietuvoje neišliko.

Susikūrus Lietuvių folkloro archyvui Kaune, buvo raginama užrašinėti užkalbėjimus. Į šį kvietimą atsiliepė nevienas tautosakos rinkėjas, tačiau bene daugiausia garbės tenka mokytojui Aleksandrui Urbonui, 1937–1940 metais tikslingai rinkusiam šią medžiagą Zarasų, Utenos ir Molėtų rajonų apylinkėse. Lietuvių tautosakos rankraštyne saugoma daugiau kaip 80 jo užrašytų užkalbėjimų (iš jų 54 gydomieji užkalbėjimai lietuvių kalba, 5 – rusų, 2 – lenkų). Tarp kitų užkalbėjimais besidominčių tautosakos rinkėjų paminėtini etnologai Antanas Mažiulis, Balys Buračas, Pranė Stukėnaitė-Decikienė (Dundulienė), Albinas Kriauza ir tautosakos užrašinėtojai Stasys Biziulevičius, Emilis Šneideris, Rožė Sabaliauskienė, Jeronimas Cicėnas. J. Cicėno 1934 metais išleistoje knygelėje

Vilniaus tautosaka. Daugėliškiniai burtai (CiDB) paskelbtos net 24 užkalbėjimų formulės. 1941-aisiais etnografijos žurnale *Gimtasai kraštas* P. Stukėnaitė-Decikienė paskelbė didelę Švenčionių apylinkės užkalbėjimų publikaciją (StDŠAU; 105 užkalbėjimai); joje, tačiau, buvo vos keletas jos pačios užrašytų iki tol nežinomų užkalbėjimų (žr. Nr. 1135, 1235), kiti publikuoti iš V. J. Mansikkos rankraščių ir kitų Lietuvių mokslo draugijos tautosakos rinkinių.

Didžioji dalis 3–4 dešimtmetyje užrašytų užkalbėjimų buvo paskelbta Jono Balio Jungtinėse Amerikos Valstijose 1951 išleistame leidinyje *Liaudies magija ir medicina* (BlLMM). Jos pagrindą sudaro Lietuvių tautosakos archyvo (dabartinio Lietuvių tautosakos rankraštyno) duomenys, surinkti iki 1940 m. Pasinaudodamas jo turimos archyvinės medžiagos nuorašais, J. Balys paskelbė 175 užkalbėjimų tekstus; greta jų skelbiama daug senosios lietuvių religijos maldelių. Čia taip pat išspausdinti ir Mato Slančiausko užrašyti užkalbėjimai bei daugiau Lietuvių mokslo draugijos medžiagos, išskyrus V. J. Mansikkos rankraščius. Įdomu, kad dalies *Liaudies magijoje ir medicinoje* skelbiamų rankraštinių tekstų (155 vienetus) nuorašus J. Balys apie 1938 metus buvo siuntęs V. J. Mansikkai; šį nuorašą, saugomą Helsinkio bibliotekos archyve, publikacijoje *Nežinomų lietuvių užkalbėjimų rinkinys* 2001 metais paskelbė Stasys Skrodenis (SkrN).

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui užkalbėjimų rinkimas beveik visiškai sustojo ir pokary labai lėtai atsigavo. Lietuvių tautosakos rankraštynas (perorganizuotas iš buvusio Lietuvių folkloro archyvo) nuo 1945 iki 1955 metų pasipildė tik 14 užkalbėjimų tekstų. 1949 metais vykusi tuometinio Istorijos ir archeologijos instituto etnografinė ekspedicija Ignalinos rajone užrašė 7 užkalbėjimus; o pirmoji tautosakininkų ekspedicija, parvežusi užkalbėjimų, vyko tik 1959 metais Varėnos r., Latežeryje (užrašyti 3 užkalbėjimai). Vėliau, įsibėgėjus tautosakos rinkimo ekspedicijoms, užkalbėjimų imta užrašyti daugiau, nors jie ir nebuvo folkloristų dėmesio centre. Tarp XX a. antrosios pusės užkalbėjimų užrašytojų išsiskiria Jurgis Dovydaitis, pradėjęs juos užrašinėti dar prieš karą – mūsų leidinyje skelbiami 48 jo užrašyti tekstai. Tarp kitų užrašytojų paminėtini Norbertas Vėlius (23 vnt.), Leonardas Sauka (12 vnt.), Emilija Rūkštelytė (12 vnt.). Užkalbėjimų buvo užrašoma mokslinių ekspedicijų metu – Lietuvių kalbos ir literatūros insti-

tuto tautosakinėse ekspedicijose, Lietuvos istorijos instituto etnografinių lauko tyrimų metu, Kraštotyros draugijos bei Vilniaus universiteto kompleksinėse ekspedicijose. Šių ekspedicijų medžiaga buvo skelbiama lokalinių monografijų publikacijose (GRA, Dub, Merk, DmSLM, GucLM, KalLMP ir kt.). Vis dėlto reikia pripažinti, kad sovietiniu laikotarpiu užkalbėjimų rinkimas buvo labai neintensyvus; iš 1941–1989 metų rankraštinių šaltinių ir publikacijų pavyko rasti tik 324 tekstus.

Kalbant apie šį laikotarpį, paminėtina Kazio Grigo 1968 m. parengta užkalbėjimų publikacija *Lietuvių tautosakos* 5-ajame tome (LTt 5), kurią galima būtų pavadinti gražiausių, klasikinių lietuvių užkalbėjimų rinktine, sudaryta ir iš skelbtų, ir iš naujai užrašytų rankraštinių tekstų. Čia sudėta daugiau kaip 120 užkalbėjimų, greta jų pateikta maldelių ir būrimų.

Užkalbėjimų rinkimas, publikavimas ir tyrimas vėl suintensyvėjo Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kuomet, išsivadavus nuo ideologinio požiūrio į užkalbėjimus, imta juos intensyviau fiksuoti ir tirti (ši tendencija ryški ir kitose postsovietinėse šalyse, visų pirma, Rusijoje). Per nepilnus 17 metų užrašyta daugiau kaip 400 užkalbėjimų. Žymiausia pastarojo meto užrašytoja yra Rita Balkutė, iš savo rinkinių paskelbusi apie 200 žodinių formulių. R. Balkutės užrašyti tekstai skelbti keliose atskirose publikacijose (BlkG, BlkPM) ir didelės apimties užkalbėjimų rinktinėje *Liaudies magija: užkalbėjimai, maldelės, pasakojimai XX a. pab. – XXI a. pr. Lietuvoje* (BlkLM), išleistoje kaip kompaktinė plokštelė 2004-aisiais (čia skelbiama apie 170 dar niekur kitur neskelbtų formulių). Dalis užkalbėjimų pateikti tekstine forma, kita dalis – skaitmeninių fonogramų ir vaizdo įrašų pavidalu. R. Balkutės kompaktinės plokštelės duomenys nėra įtraukti į mūsų leidinį neturint galimybių susipažinti su jų originalais, saugomais Lietuvos liaudies kultūros centre ir R. Balkutės asmeniniame archyve, tačiau stengiamasi juos referuoti cituojant pačias užkalbėjimų formules. Kadangi kompaktinėje plokštelėje nėra paginacijos nei skelbiamų tekstų numeracijos ir tekstas surandamas tik pagal vietovę ir pateikėją, greta cituojamo teksto nurodome pateikėjo pavardę ir jo gyvenamąją vietą.

Iš kitų pastarojo meto užkalbėjimų užrašytojų paminėtini Nijolė Marcinkevičienė, Žilvytis Šaknys, Vykintas Vaitkevičius, Ona Drobelienė, Libertas Klimka, Jonas Vaiškūnas. Visiems jiems širdingai dėkojame už galimybę skelbti jų užrašytus tekstus.

Kalbėdami apie XXI amžiaus užkalbėjimų rinkimą ir skelbimą, negalime nepaminėti ir užkalbėjimų tyrimų. Daugiausia čia nusipelnė rusų mokslininkė Marija Zavjalova, paskelbusi ne vieną straipsnį šia tema ir 2006 metais išleidusi monografiją *Балто-славянский заговорный текст: Лингвистический анализ и модель мира* (ЗвБС „Baltų ir slavų užkalbėjimo tekstas: lingvistinė analizė ir pasaulio modelis“). Kaip mokslinius tyrimus inspiruojantį leidinį reikėtų paminėti ir iki šiol stambiausią lietuvių užkalbėjimų leidinį – 2005 metais Lietuvių literatūros ir tautosakos institute šio leidinio parengėjos pastangomis sudarytą ir išleistą kompaktinę plokštelę *Lietuvių užkalbėjimų šaltiniai: elektroninis sąvadas*, kuriame pateikti 1636 užkalbėjimai bei su jais susiję tekstai.

Rinkimo intensyvumą skirtingais laikotarpiais iškalbingai atspindi užkalbėjimų užrašymo statistiniai duomenys. Peržiūrėjus leidinyje skelbiamų lietuvių gydomųjų užkalbėjimų ir R. Balkutės kompaktinėje plokštelėje *Liaudies magija* publikuotų užkalbėjimų užrašymo metus (arba, jei užrašymo metai nežinomi, bet tekstas yra skelbtas, publikacijos metus[13]), gauname tokius rezultatus:

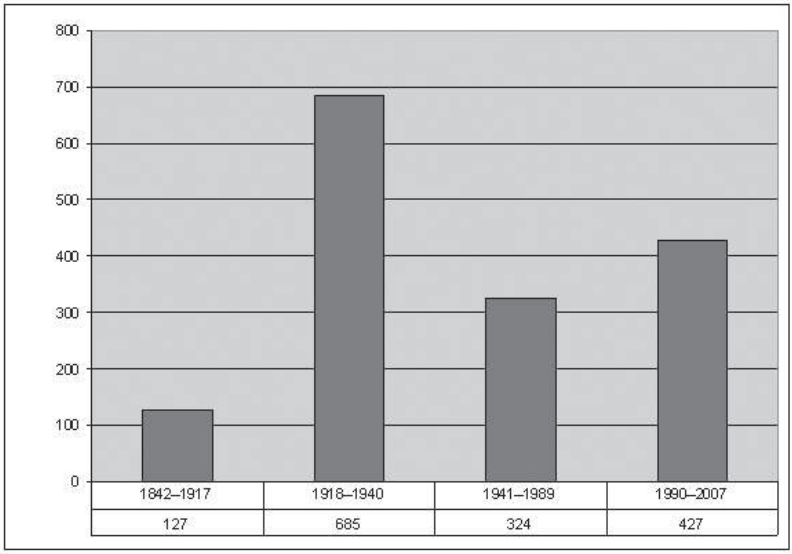

[13] Jei nežinomi tikslūs užkalbėjimo užrašymo metai, o tik tam tikros ribos (pvz., 1945–1969), skaičiuojama pagal pirmąją datą.

Statistiniai duomenys aiškiai rodo, kad intensyviausiai užkalbėjimai buvo užrašinėjami 1918–1941 metais (iš viso – 685 vienetai); trečiajame dešimtmetyje didelis įnašas yra V. J. Mansikkos, o 4 dešimtmečio užkalbėjimų gausa – Lietuvių tautosakos archyvo nuopelnas. Prieš tai, laikotarpyje nuo XIX a. vidurio iki 1917 metų, užkalbėjimai buvo renkami labai epizodiškai (nekalbant jau apie ankstesnį laikotarpį, iš kurio žinomos tik 5 gydymo formulės); vis dėlto galime priskaičiuoti 127 gydomuosius užkalbėjimus. Vertinant sovietinio laikotarpio užkalbėjimų fiksavimą, matoma stagnacija – per 49 metus užrašytos tik 324 maginės formulės, tuo tarpu atgavus nepriklausomybę per pastaruosius 17 metų užrašyti 429 užkalbėjimai.

Pristatant leidinio šaltinius atskirai reikia paminėti pagrindinius užkalbėjimų rankraščių fondus. Dauguma iš rankraščių skelbiamų tekstų yra imti iš Lietuvių tautosakos rankraštyno (LTR) ir ten pat saugomų Lietuvių mokslo draugijos rankraščių (LMD). Be to, užkalbėjimai skelbiami ir iš Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštyno, kurio etnografiniuose rinkiniuose yra ne viena užkalbėjimų formulė. Skelbiame ir ten pat esančios Tikėjimų kartotekos (ES TK) duomenis – šioje kartotekoje yra Lietuvos mokslo draugijos ir Lietuvių tautosakos archyvo rinkinių nuorašai bei kai kurios originalios kortelės; dalis šių tekstų originalų kitose saugyklose šiuo metu nebeaptinkami.[14]

Šiek tiek užkalbėjimų pavyko rasti Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos rankraštyne (VUB RS), – daugiausia iš Vilniaus universiteto studentų sudarytų tautosakos ir etnografijos duomenų rinkinių.

Labai didelė savitų maginių formulių kolekcija sukaupta Lietuvos etnokosmologijos muziejaus archyve (LEMA) – tai užkalbėjimai ir maldelės, sakomi pamačius jauną mėnulį. Medžiagą pagal etnokosmologijos duomenų anketą surinko Vilniaus pedagoginio universiteto studentai, vadovaujami prof. Liberto Klimkos. Tai iš tikrųjų unikali užkalbėjimų ir maldelių į jauną mėnulį kolekcija.

Visi leidinio šaltiniai nurodyti santrumpų sąraše. Jei užkalbėjimo rankraštinis šaltinis egzistuoja ir yra prieinamas, tekstas skelbiamas iš

[14] Nurodant Tikėjimų kartotekos tekstus, rašomas ir senasis Lietuvių tautosakos archyvo numeris (LTA) – tai reiškia, kad užkalbėjimas kadaise yra buvęs Lietuvių tautosakos archyve, tačiau vėliau kortelė su užkalbėjimu arba jo nuorašas perkeltas į Tikėjimų kartoteką. LTA numeris paliekamas dėl to, kad ši kartoteka neturi atskiros kortelių numeracijos.

pirminio šaltinio, o užkalbėjimo publikacijos tik nurodomos. Jei rankraštinis šaltinis nežinomas arba neišlikęs, užkalbėjimas leidinyje skelbiamas iš ankstyviausios publikacijos.

LEIDINIO STRUKTŪRA IR REDAKCINĖS PASTABOS

Lietuvių užkalbėjimai yra tipologinis leidinys, atskleidžiantis užkalbėjimų tipologinę sistemą. Tekstai skelbiami juos jungiant į struktūriniu-semantiniu pagrindu sudarytus tipus. Struktūriškai ir semantiškai besiskiriantys tipo variantai grupuojami į versijas. Versijos žymimos raidėmis ir skaičiais: struktūros arba turinio atžvilgiu nutolusios versijos žymimos raidėmis (A, B, C...), o tarpusavyje nežymiai besiskiriančios – skaičiais (A_1, A_2, A_3...).

Skelbiami tipai daugeliu atvejų aprašomi. Aprašymą sudaro užkalbėjimo konteksto elementų apibūdinimas, versijų aprašymas, nuorodos į užkalbėjimų tarptautinius atitikmenis ir sąsajų su kitais leidinyje skelbiamais tipais nuorodos. Prie atskirų versijų cituojami R. Balkutės kompaktinėje plokštelėje *Liaudies magija* skelbti užkalbėjimai.

Visos tipo versijos yra lygiavertės, tačiau pirmoji jų parenkama atsižvelgiant į tai, kokiame skyriuje skelbiamas užkalbėjimo tipas.

Lietuviški užkalbėjimų tipai leidinyje dėstomi I–IX skyriuose, sudarytuose pagal užkalbėjimų tekstuose vyraujantį veiksmą (užkalbėjimų naratyvines funkcijas). X skyriuje skelbiamos kanoninės maldos, vartojamos kaip gydymo formulės. Kadangi kanoninės maldos nepriklauso bendrai lietuvių užkalbėjimų tipologinei sistemai, šiame skyriuje tekstai rikiuojami atsižvelgiant į jų paskirtį. XI–XII skyriuje skelbiami lenkų ir rusų kalba Lietuvoje užrašyti užkalbėjimai iš Lietuvių tautosakos rankraštyno. Kadangi daugelis jų yra susiję su lietuviškais užkalbėjimų tekstais (turi tipologinius atitikmenis arba pateikti tų pačių pateikėjų), jie irgi yra numeruojami bendra tvarka. Atskirą leidinio skyrių sudaro viso lietuvių užkalbėjimų repertuaro pristatymas anglų kalba; iš kiekvieno užkalbėjimų tipo čia skelbiama bent po vieną variantą.

Skelbiant užkalbėjimų tekstus vadovautasi įprastais akademinių folkloristikos šaltinių pateikimo principais. Tekstai skelbiami iš pirminių šaltinių – rankraščių ir garso įrašų, o, jei jų nėra, – iš ankstyviausios publikacijos. Užkalbėjimų formulės leidinyje skelbiamos standartiniu dydžiu, o aprašymas, kaip reikia jį atlikti ir kita informacija – petitu.

Prie kiekvieno teksto nurodomi pagrindiniai užrašymo ir skelbimo duomenys: pateikėjas (*P.*), užrašytojas (*U.*), užrašymo metai. Jei tekstas skelbiamas iš spausdinto šaltinio ir užrašymo metai nežinomi, laužtiniuose skliaustuose nurodomi pirmosios publikacijos metai. Skelbiant tekstus iš V. J. Mansikkos publikacijos, laužtiniuose skliaustuose nurodoma, iš kur Mansikka juos gavęs (pvz., J. Elisono duomenys ir t. t.).

Publikuojamo teksto šaltinis (rankraščio signatūra ar publikacijos nuoroda) nurodomas šalia santrumpos *Sg.* Teksto publikacijos nurodomos prie santrumpos *Sp*.

Nurodomas pateikėjo amžius užrašymo metu. Tuo atveju, jei žinoma pateikėjo gimimo data, bet nežinomas užrašymo laikas, rašomi gimimo metai.

Nurodant užkalbėjimo pateikėjo gyvenamąją vietą duomenys pateikiami pagal dabartinę administracinę sistemą. Taip pat stengtasi identifikuoti ir už Lietuvos ribų esančias vietoves Baltarusijoje, Lenkijoje bei Rusijoje (Kaliningrado srityje). Tais atvejais, kai gyvenamoji vietovė yra išnykusi, tai pažymima skliaustuose; jei originale vietovė nurodyta tik valsčiaus, parapijos ar apylinkės tikslumu, ji pagal dabartinį administracinį skirstymą lokalizuojama seniūnijos arba savivaldybės ribose.

Kai kurie skelbiami tekstai yra užrašyti ne lietuvių kalba. Kai lietuviška užkalbėjimo formulė arba jos atlikimo aprašymas yra užrašyta užsienio kalba (kai kurie A. L. Jucevičiaus, A. Bezzenbergerio, V. J. Mansikkos ir kitų skelbti tekstai), greta pateikiami vertimai į lietuvių kalbą.

XI–XII skyriuose publikuojami užkalbėjimai lenkų ir rusų kalba. Šie užkalbėjimai užrašyti iš įvairių tautybių žmonių (lietuvių, rusų, baltarusių, lenkų), juose neretai persipina kelių kalbų žodžiai ir gramatinės ypatybės. Todėl leidinyje skelbiami jų originalai (kursyvu) ir adaptacija lenkų arba rusų kalba. Greta adaptacijos pateikiamas vertimas į lietuvių kalbą.

Leidinio rengimo pagrindinė tekstologinė nuostata – kuo tiksliau atspindėti publikuojamų užkalbėjimų leksikos bei sakysenos specifiką, todėl tekstai redaguoti nekeičiant tarminių ar kitų kalbos ypatybių.

Lingvistinio aiškinimo reikalingi dalykai pateikiami arba žodynėlyje, arba pačiame tekste laužtiniuose skliaustuose; juose pateikiama ir kitokia leidinio rengėjų įterpta informacija, jeigu nenurodyta kitaip.

Nuorodinio-aiškinamojo tipo žodynėlyje visų pirma aiškinami su žanro specifika susiję žodžiai ar jų reikšmės bei įvairūs archaizmai, tarmybės, hibridai, svetimžodžiai ir pan. Pačiame tekste paprastai komentuojamos bei tikslinamos įvairios senos, retos ar galimos dvejaip suprasti žodžių formos; po lygybės ženklo – ir netaisyklingai pavartotos formos. Vienas kitas žodis aiškinamas redakciniuose komentaruose arba prie tipo variantų aprašo, jeigu to reikia varianto struktūrai ar semantikai išaiškinti.

Tarmių fonetikos ypatybės atspindimos tiek, kiek bendrinės kalbos rašmenimis jas įmanoma perteikti. Kai kurių užrašytojų transkripcijos ženklais išreikštos detalės transponuojamos į bendrinės kalbos rašmenis.

Redukuotos žodžių galūnės specialiai nežymimos, tik vienu kitu atveju patikslinama žodžio forma. Retais atvejais pažymimas su dvibalsiu koreliuojamų balsių ilgumas, kai tai užfiksuota šaltinyje. Žodžio viduryje iškritę balsiai įrašomi laužtiniuose skliaustuose, jeigu be tokio patikslinimo žodis galėtų būti ne visiems suprantamas (pvz., *než[i]nojau*). Nosinių *ą, ų* reflekso atvejais (pvz., *kan, žalčiun*), šalia žodžio skliaustuose pateikiama jo eksplikacija [*ką, žalčių*]. Tais atvejais, kai užrašytojai prieš *e* tipo balsius ir žodžio galūnės *i*, *į* (atsiradusius iš *-ę* ir senesniojo *-en*) sukietėjusį priebalsį *l* žymėdavo *ł*, toks žymėjimas paliekamas.

Minkštai tariamas priebalsis žodžio gale (nukritus po jo ėjusiam priešakinės eilės balsiui) dešinėje raidės pusėje žymimas specialiu ženkleliu ʼ, kai, nesant tokio žymėjimo, žodis galėtų būti suprantamas dvejopai ir to skirtumo nerodytų kontekstas, taip pat tais atvejais, kai pavartojamos (priebalsiu pasibaigiančios) tarminės liepiamosios nuosakos formos be *-k*, pvz., *rišʼ*, *graužʼ*. Šalia tokių retų imperatyvo formų, kuriomis linkstama reikšti tuojau pat vykdytiną liepimą (formomis su *-k* reiškiamas liepimas, kurį galima vykdyti ateityje), laužtiniuose skliaustuose nurodoma bendrinės kalbos liepiamosios nuosakos forma.

Vardažodžių tarminių paradigmų sutaptinėse linksnių formose skliaustuose prirašomi nutrupėję žodžio galo balsiai, pvz., dzūkų *Pet-*

ru – vienaskaitos naudininkas ir įnagininkas, todėl naudininko atveju rašoma *Petru[i]*. Aiškinamos ir dėl analogiškų priežasčių atsiradusios formaliai sutampančios substantyvų vienaskaitos galininko ir daugiskaitos kilmininko formos (pvz., *rankų*), jeigu jos neaiškios iš užkalbėjimo konteksto.

Tekste dažniausiai komentuojami įvairūs vokalizmo ir konsonantizmo reiškiniai, tačiau vienu kitu atveju nurodoma reliktinių savitumų turinčio žodžio reikšmė ar paaiškinama jo forma. Pavyzdžiui, užkalbėjimų tekstuose pasitaiko aiškintinų veiksmažodžių atematinio asmenavimo liekanų (*niežti, -ta, -o* „pradėti niežėti, nižti“), senovinių įvardžiuotinių būdvardžių formų (*jaunamjam* „jaunajam“) ir kt. Tekste aiškinami kai kurie reti daugiažodžiai frazeologizmai (pvz., *eiti velniui ant šakos* „eiti pasikarti“). Jeigu bendrinėje kalboje nevartotini žodžiai leidinyje pasitaiko tik vieną kitą kartą, jie paaiškinami skliaustuose pačiame tekste. Minėtos leksemos neaiškinamos, jeigu jų reikšmė išryškėja iš tame pačiame tekste esančių lietuviškų sinonimų arba pačių pateikėjų (kartais ir užrašytojų) nurodytų lietuviškų atitikmenų.

Nevienodinami fonetiniai ir kai kurie kiti pakitimai, dažniausiai atsiradę dėl bendrinės kalbos ar kaimyninių tarmių įtakos, ir tame pačiame tekste pavartotos įvairiõs prigimties gretiminės žodžių formos (pvz., dialektinės ir bendrinės kalbos lytys).

Siekiant tiksliau perteikti pateikėjų kalbos stilių bei užkalbėjimų sakysenos ypatumus niekur nekeičiama neįprasta žodžių tvarka. Labai retais atvejais kupiūruojama nerišli teksto dalis, jeigu ji neteikia žanro specifikai būdingos ir svarbios informacijos.

Įvairūs abejonių nekeliantys užrašytojų apsirikimai taisomi trūkstamus ženklus ar patikslinimus įrašant laužtiniuose skliaustuose.

Rašyba vienodinama pagal galiojančias taisykles, tačiau paliekamas pridėtinis *j* (pvz., *Jieva* „Ieva“, *prijima* „priima“), jeigu taip tekstas užrašytas. Stilistiniais sumetimais didžiosiomis raidėmis rašomi žodžiai ir kreipiniai, kai jų žymimoms sąvokoms teikiama išskirtinė reikšmė ir pagarba, pvz., *Motina Švenčiausia, Jaunas Mėnuo* ir pan.

Skyryba vienodinama pagal galiojančias normas.

LITHUANIAN VERBAL CHARMS

CHARMS AS A GENRE OF MAGICAL WORDS

Verbal charms are verbal formulas that are believed to possess magical powers that can be used to alter both physical and psychological reality. Charms can be used to heal illnesses, inspire love, improve crops, call in rain, and so on.

There are several Lithuanian words used to name this genre. The most commonly used term is "užkalbėjimas" or "verbal charm" (other variations include "nukalbėjimas" or "atkalbėjimas"). All of them are derived from the verb "kalbėti," meaning "to talk" or "to say." The prefixes "už" and "nu" indicate that the speaking is directed at someone.

Besides these words the familiar folk term "žadėjimas" is associated with charms, as is the Lithuanian word "žiotis," meaning "to open one's mouth". There are also the words "žosti," as in "to say words" or "žadas," which means the ability to speak, to voice, to breath. One more well-known verb associated with verbal charms is "vardijimas," which is associated with the Lithuanian word "vardas" (name). However, this word once had a broader meaning, most likely meaning "the vocalizing of words." This word is analogous to the Latvian "vārds" (name) and the Prussian "wirds" (word).

The larger portion of Lithuanian charms are used for healing human illnesses or for prevention. Additionally, some of these charms are used for veterinary purposes as formulas designed to heal and protect animals.

Although healing charms are most prevalent, other types of magical formulas were used for various purposes. Agricultural charms were associated with success sowing and harvesting; with hunting; with fishing; and with weaving, and so on.

Love charms were used to either inspire love or to discourage love. Nature charms were used to either bring on the rain or to stop the rain or storms, or snow, or to protect from lightening, to put out fires, and so on.

Verbal charms are not the one and only form of verbal magic in Lithuanian folklore. "Maldelės" (prayers) and "būrimai" (divination formulas) were close relatives of the charms.

"Maldelės" (prayers) were formulaic texts spoken either out loud or in one's thoughts and directed towards a god or another object of worship. The Lithuanian verbal magical tradition is unique in that many pre-Christian prayers have survived.

Lithuanian prayers are directed towards Perkūnas (Thunder God), Žemynėlė (Earth Goddess), Gabija (Goddess of Fire), Mėnulis (Moon God) and other gods. For example, while building and then starting a fire, this prayer was spoken: "Holy little fire, little Gabija, lie still as I build you, light when I blow on you." (BlLMM 301).

Prayers differ from charms in that they clearly express a religious relationship between the individual who is saying them and the individual they are addressed to, whereas charms are dominated by the individual power of the person saying them.

However, certain Lithuanian verbal charms, ones defined by characteristics of pleading or asking, are very similar to prayers. This is especially apparent in charms against snake bite. In these charms the charmer attempts to request the snake, through prayer, to take back its poison. In these charms the charmer prays to the earth as well, believing that the earth can lessen or destroy the snake's anger (for example, see Nrs. 256, 257).

Compared with prayers, it is much easier to define the boundary between verbal charms and divination formulas. These are verbal formulas, provoking symbols, dreams, and visions, in an attempt to learn about the future (more rarely, to learn about the past or the present).

Most commonly, divination formulas are used to predict the weather or to see the future. For example: "'Witch, witch, when will there be good weather, without rain–tomorrow or the day after tomorrow?' Then call out. If your voice echoes back often and from various places, that is a sign that the witch has answered, and that means that the weather will clear. But if the echo is weak, then it will rain." (LTt 5 9423).

These three related magical verbal genres–verbal charms, prayers, and divination formulas – are divided by their functions. Charms are used to strive to change an unpleasant situation or to maintain the order

that has been disturbed. Divination is used to acquire knowledge. Prayers are used for sacred communication and are oriented towards the relationship between man and God, and not only towards practical results.

However, the three genres discussed here do not exhaust the diversity of Lithuanian magical formulas. Also, closely related to this genre there are ritual formulas, well-wishing, and toasts. Another related genre is curses.

Verbal charms are closely related to so-called "piemenų verkavimai" (shepherds' cries). These are rhymes that are spoken partly like charms, partly like songs. They appeal to the sun, the clouds, the rain, the wind, the snow. For example:

Užeik, saulyte,
Su pyragais, su pyragais,
Nuvyk debesėlį
Su botagais, su botagais. BlLMM 120.

Come, little sun,
With cakes, with cakes,
Chase away the clouds
With your whips, with your whips.

Charms, of course, also turn up in oral folk tales. They appear as magical formulas within tales and as song interludes in stories.

HISTORICAL AND GEOGRAPHIC DIMENSIONS

Lithuanian verbal charms, although a part of the genre of Lithuanian folklore and a unique form of the magical and healing tradition, nonetheless belong within a general international context. The evolution of charms and their specificity has a lot of significance in general European heritage, influencing the relationship with neighbors, the interface of cultural Christianity, and so on.

From an areal perspective, it is possible to discuss (1) common Baltic and Slavic charms, (2) incidental paralells in the charm tradition of eastern and northern Europe, and (3) international charms, which can be found not only in Europe, but on the other continents as well.

From a chronological perspective, when dividing Lithuanian verbal charms into ancient formulas and charms with Christian elements, one often observes a layering of both traditions within a single verbal charm. The older Lithuanian charms are typified by short lines, flavored with epiteths. They do not have a developed plot. Their shortness is "compensated" for with continually repetitious actions–typically, these charms are repeated three times, or nine times, or 3x9 times.

The golden fund of Lithuanian charms are the charms against snake bite. These charms are the most poetic, the most influential of all the charm texts. Many of these texts have been recorded. There is great variety between them. Often they are local and have been recorded in small regions (mostly in eastern Lithuania).

On the other hand, although the bulk of these charms are known only in Lithuania, common motives link them with Slavic charms. Some of them have direct paralells (see Nrs. 6, 141, 1104).

Paralells between Lithuanian, Belarussian, and Russian pre-Christian charms (see Nrs. 12, 19, 28, 43, 127, 141 and others) are a general Baltic-Slavic verbal inheritence, which displays common roots and contact, or perhaps the substrata relics of Baltic culture within Slavic culture (bearing in mind that the Baltic sphere of inhabitance greatly diminished and the Slavic area of inhabitance greatly increased during the last one thousand five hundred years, and in more recent centuries, the disintegration of Lithuanian ethnic areas within western Belarus.)

However, it should also be mentioned, that comparing Baltic and Slavic verbal charms, there are many stylistic, poetic, grammatical, structural, and other differences. The differences in textual organization have been discussed thoroughly by the Russian scholar Marija Zavjalova in her work *The Texts of Baltic-Slavic Verbal Charms* (ЗвБС).

In addition, it is important to note that when comparing Baltic and Slavic charms, the length of the texts differs. A portion of Belarussian and Russian charms are very long, while Lithuanian charm texts are usually short.

A separate question is the relationship between Lithuanian and Latvian verbal charms. Although our publication identifies around 30 typological paralells between Lithuanian and Latvian charms, there are actually very few typological paralells between the two traditions

that would not have already been known within the traditional context of Slavic or other northern European or east European regional national traditions.

It is necessary to separetly discuss the origins of Lithuanian Christian charms. These charms migrated into Lithuania from neighboring countries and belong to the migrating fund of Christian charms. Most of them have well known equivalents in other languages. In Lithuania many of these plots are well known and some of them are widely represented. For example, the charm "Jesus walked across the meadow and found three roses" (see Nrs. 775–845) is one of the most popular charm-type in Lithuania and is one of the charms that is still in use today.

Also, the charm "Jesus was waking through the river Cedron and the water stopped" has been recorded in many variants in Lithuania (see Nrs. 1003–1044). This charm has also been recorded in Lithuania in Latin: "Opa, opa, maledicta bestia sta ita, ut Jordan, quando sanctus Joannes Dominum Jesum Christum baptisavit!" (BlLMM 383).

Verbal charms in Latin are very rare in Lithuania. A few charms in Latin had made their way into the Lithuanian folklore archives in the beginning of the twentieth century. They were collected by the writer-priest Juozas Tumas-Vaižgantas in the collection of charms and beliefs LTA 549. Unfortunately, his manuscripts disappeared after the World War II. We know of these texts only from publications (BlLMM 383, 494; SkrN p. 68, 70).

One can also add to the case of Latin charms in Lithuania that there are a few written formulas in which Latin words appear (cf. Nr. 1397).

Nevertheless, in Lithuania, where Christian history began only in the late fourteenth and early fifteenth centuries, charms spoken in national languages had a much stronger influence than Latin charms. Migrating Christian themes traveled into Lithuania mostly from neighboring countries–from Poland, Belarus, and Latvia. Some may have been taken from Russian old believers who had settled in Lithuania.

For example, the charm to heal rose: "Jesus walked across the meadow and found three roses" most likely migrated into Lithuania from Latvia, where a multitude of variants of this charm can be found (this charm and similar ones to heal rose traveled into Latvia together with German culture, where these charms were very popular). However, the larger portion of Christian charms traveled into Lithuania from

Poland and Belarus. This is evident from the many slavisms in the texts and the existence of parallel charms in Lithuanian, Polish, Belarussian, and Russian. It is noteworthy that many Christian charms that were well-known throughout Europe and apocrypha, like "The Holy Mother Came Searching For Her Son" (see Nr. 1447), an apocryphal prayer that is exceptionally popular in Russian Orthodox Russia, migrated from the East.

It is also important to mention, that in Lithuania some charms also circulated through traveling Gypsies, Jews, and Hungarians (this is evidenced by comments made by the collectors of charms (please see Nrs. 146, 796, 1158). Viljo Johaness Mansikka even recorded one Arabic charm (MLZ p. 26). He also claims to have seen Jewish charms written in Hebrew in the town of Perloja in southern Lithuania. He has also read several German charms, which were written down by the teacher Jurgis Elison (most likely from the Panevėžys region) (MLZ p. 26–27).

By means of cultural contact not only were Christian charms exchanged (in rare instances there was Muslim and Jewish exchange) but also formulas were inherited in the old Baltic and Slavic traditions. This was especially prevalent along the linguistic borders. This fact is widely illustrated in this publication, in which Lithuanian texts are linked to charms in Polish and Russian that were widely used in Lithuania (see sections XII–XIII). As a result of several centuries of Polonization in several of Lithuania's regions (especially in central and southeastern Lithuania) in addition to the influence of the Belarussian language in ethnic Lithuanian lands within Belarus's territory, a complicated multilingual environment has evolved within which charms are often translated from one language into another.

Also noteworthy are the so-called "contact zones." These are territories on Lithuania's peripheries that are locally affected by the influence of other traditions. The two most obvious contact zones are the border between Latvia and northern Lithuania and the eastern border with Belarus. At the end of the nineteenth century in northern Lithuania the well-known folklore collector Matas Slančiauskas recorded many verbal charms in Lithuanian that were very close to Latvian charms. In the 1940s in northeastern Lithuania the teacher Aleksandras Urbonas wrote down charms that were strongly influenced by a Latvian stylistic and structure. As a result of contact with Latvians, Latvian charms were

translated into Lithuanian and pulled into the repertoire of Lithuanian charms. Then, they were passed on from generation to generation in the traditional manner as Lithuanian. Some of these charms were adapted less when they were written down and therefore more characteristics of the Latvian language remain intact. Several charms were recorded in the Latvian language (LUŠ 1597, 1601).

The situation is even more complicated along the edges of eastern and southeastern Lithuania. Because western Belarus, like Lithuania, was exposed to the processes of Polonization, verbal charms migrated out of Belarus in the Polish language. Even today, when recording folklore from Belarussian speakers who consider themselves ethnic Poles in the Vilnius and Šalčininkai regions in southeastern Lithuania, charms are often spoken in Polish.

It is difficult to discern which Lithuanian charms recorded in eastern Lithuania might have been borrowed from the Belarussians. This is because the charm traditions in Lithuania and Belarus are close, and are both grounded in common folklore motifs and a mythological belief system. The closeness of these traditions, whether genetic or areal, is obvious when discussing folk songs. Wedding and agrarian traditions in Lithuanian and Belarussian songs share many common plots and melodies. The situation is made even more complicated by the fact that eastern and southeastern Lithuania are somewhat influenced by Russian old believers' charms. Therefore, sometimes it is impossible to establish from which language–Belarussian, Russian, or Polish–the verbal charm has been translated. The only solution is to group all of these charms under the common umbrella of Slavic charms.

By the same token, it is important to pay attention to the role played by multilingualism. Charms were not necessarily translated into Lithuanian. Often, they were spoken in whatever language they were first heard. Multilingualism is evidenced by the Finnish folklorist V. J. Mansikka in 1928 when he recorded charms in Lithuanian, Russian, and Polish from the very same charmers. For example, in eastern Lithuania in the Švenčionys region Kastusia Mikosienė revealed to him seven Russian, one Polish, and one Lithuanian charm. Paulina Šiekštelytė told one Russian, four Polish, and six Lithuanian charms. The same phenomenon was recorded in the Dieveniškės region in

southeastern Lithuania. For example, in 1996 Michalina Dvynelienė from Žižmai village spoke two charms in Belarussian, six charms in Polish, and four charms in Lithuanian.

Because of a lack of information, little can be said about cultural contact along the edge of southwestern Lithuania, in the Suvalkija region. On the south this region shares a border with Poland and in the southwest with East Prussian territories that formerly belonged to Germany. In the Suvalkija region, where few verbal charms were recorded, Polish or German adaptations are not common. Although, this phenomenon has been recorded in the Punskas region (presently part of Polish territory) (VnPS p. 112).

Because the charm tradition is vulnerable to the processes of modernization, verbal charms survived in greater and lesser degrees in various regions of Lithuania.

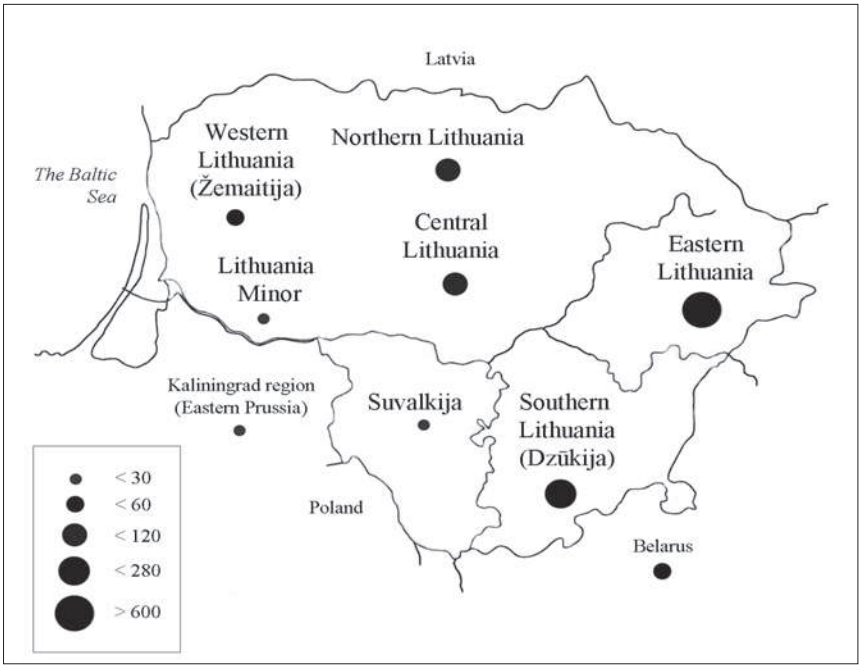

The spread of healing verbal charms in the regions of Lithuania
(according to charm texts published in this work)

Just as in other archaic genres of folklore (ritual songs, laments, beliefs) charms were recorded mostly in eastern and southeastern Lithuania and in Dzūkija, where the old traditions survived the longest in daily life. A large number of charms were recorded in the Švenčionys and Ignalina regions; here charms were counted in the hundreds. A number of charms were also recorded in northern Lithuania as a result of the efforts of active folklore collectors: Matas Slančiauskas, Aukusti Robert Niemi, Jonas Šliavas. Fewer charms were recorded in central Lithuania, and even fewer were recorded in Suvalkija and in East Prussia. The western Lithuania region is represented by a small number of published texts from the end of the nineteenth century and the folklore collected by A. Bruožis-Klaipėdiškis in 1890-1901. Few ethnographers took an active interest in the Suvalkija region and as a result only several dozen charms from this region have been recorded. Somewhat more charms were recorded in the Žemaitija region by the ethnographer Eduardas Volteris at the end of the nineteenth century. Nevertheless, as the result of the lack of folklorists interest in verbal charms, not enough charms from this region were recorded. However, in Žemaitija the tradition of archaic prayers directed towards the goddess of Fire Gabija and the new moon survived longer.

The evolution of charms in various regions in Lithuania is reflected by the disappearance of charms used to treat more serious illnesses. For example, at the end of the nineteenth century, in Žemaitija charms to cure rose, rabies, tuberculosis, and snake bite were still being recorded. These charms were considered "serious." Their texts and the details of how they were administered were kept secret. They were passed on from one generation to the next according to certain specific rules. Later, twentieth century charms from the Žemaitija region, were used for less serious illnesses, such as curing warts, boils, toothache, and swollen joints. These charms were not kept secret. For example, the dialogue-based charm "What are you tying? – "Grižas!"" (see Nrs. 49–99) was spoken by several people at one time (usually family members), and by people who did not consider themselves charmers. Charms in children's folklore have survived the longest. For example, "Grasshopper, Grasshopper, give some tar!" (Nrs. 522–574) and a charm about

tossing a tooth to the mice, "Mouse, mouse, here is a bone tooth for you, give me a metal one!" (Nrs. 479–506). This formula is well known even now throughout Lithuania including Žemaitija.

CLASSIFICATION OF HEALING CHARMS

There are three main models of classifying verbal charms: (1) according to function (an extra-textual position in which the emphasis is not put on the formula of the charm, but rather on its aim), (2) according to structural and semantic type, and (3) according to the dominating action of the text (narrative function).

Classification according to function. It is the most traditional method of classification. This model has been used in all publications of Lithuanian charms up until now. In our publication, charms used for healing are not classified according to illnesses because first priority goes to a typological point of view. However, it is worthwhile to present a summary of the main healing charms classification according to types of illnesses.

The largest group of healing charms–magical formulas to heal snake bite consists of 320[1] texts; of these texts, a small number are preventative charms that are spoken before entering the forest, so that the snake would not bite. There are also charms that are said to protect against dog bites (over 30 variants), as well as to protect against wolves (about 8 variants) and bee stings (2 variants).

The second largest group of verbal charms classified according to function are charms to heal rose (more than 120 charms).

In third place are four medical problems for which more than 80 variants of charms have been recorded. These are: "grižas" (swollen joints), bleeding, warts, toothache (including formulas spoken when tossing baby tooth that have fallen out). There are less than half as many (between 30 – 40) recorded charms to protect from heartburn and the evil eye. There are 20 – 30 to cure herpes, rabies, boils,

[1] These statistics are presented based only on the numbered texts presented in this publication.

styes, sprains, pimples, and rashes. More than 10 texts are known to cure insomnia and nervousness (including charms for fright (shock), which is the cause for nervousness, and sleeplessness), from ague and "gumbas"–a mythological creature believed to live in the stomach and causes stomachaches when it moves (problems with digestion and the genitals). About 10 or less charms have been recorded for healing tuberculosis, bladder problems, paralysis caused by evil wind, hernia, tumors, and motes in the eye. Only two charms are known for illnesses associated with the womb and to ease childbirth.

Other illnesses are represented only fragmentally. These can be counted on one hand or as single instances. They are charms against problems with eye sight (night-blindness, nearsightedness), hiccoughs, heavy menstruations, epilepsy, plica, scabies, whooping cough, rheumatism, jaundice, cramp, broken bones. There are no known recordings of charms for collecting medicinal herbs.

Classifying according to charm-type. Classifying verbal charms according to their function, although elementary and traditional, is not an efficient method for publicizing the massive whole of Lithuanian charms. Classification according to illnesses from a textual perspective scatters related formulas. Therefore, in this publication charms have been classified by structural-semantic type. Classifying charms according to type is the result of a folklorist's interpretation of these texts; attempts at typifying charms has been known to folklorists since the early twentieth century. Among the better-known authors of typological classification are Oskar Ebermann, Ferdinand Ort, Jonathan Roper.

This publication seeks to present the entirety of charms, joined into charm-types by similar motifs and analogous structural types. Also, individual charms are considered as charm-types, if in terms of structure and semantics they cannot be ascribed to other variant groups. In total, this publication presents 383 healing charm-types (consisting of 1447 variants).

Certain types have many different variants, among them the most prevalent are: "New Moon, a full turn for you, for me my health" (169 variants are presented in this publication; for examples translated into

English please see Nrs. 303–456), "Jesus walked across the meadow and found three roses" (77 variants, Nrs. 775–845), "Not one, not two" (69 variants, Nrs. 858–921), "What are you tying? – "Grižas"! (62 var., Nrs. 49–105), "New moon, shine on my body" (61 var., Nrs. 623–679), "Grasshopper, grasshopper, give some tar!" (55 variants, Nrs. 522–574), "Mouse, mouse, here is a bone tooth for you, give me a metal one!" (46 variants, Nrs. 479–506), "Jesus was walking through the river Cedron and the water stopped" (40 variants, Nrs. 1003–1022), "Depths of the earth, heights of the heavens!" (38 variants, Nrs. 257–291), "I'm not hitting you, the "verba" is hitting you" (36 variants, Nrs. 1298–1331), "The heartburn is eating me up" (29 variants, Nrs. 1186–1214). Nonetheless, the larger portion of charm-types are sparsely represented. Among them are many unique charms that have only one variant.

Classifying according to narrative function. It is the third method of classifying charms. Grouping charms according to their function is represented in the book *Index of East and South Slavic Verbal Charms and Their plot-based Situational Markers* (КлУ) published in 1997 by the Russian folklorist Vladimir Kliaus. In this publication charms are divided into 32 groups according to their plots and according to dominating actions in the texts, which the author names as "plot themes." It is imperative to accentuate that in Lithuanian charms the actions presented rarely are developed into plots. It is unique to Lithuanian charms that they clearly serve a communicative function, expressing clear instructions, requests, commands, and so on. However, the projection of action is the structural foundation of Lithuanian healing charms. So that the disease may be cured, it first needs to be separated from and disposed out of a person's body. If a person's body parts or organs have been injured, they must be restored. Because the organization of the charm text depends on these actions, the main healing strategies used in the charms may be named as *narrative functions*.

From a semiotic point of view, narrative function belongs on the level of deep narrative grammar (GreiSS, GreiSES, GreiSD), because the patient's relationship with his desire or with the hated object (his health or the illness) is changed through them. The aim of the charmer

is to separate the disease from the diseased and/or to restore his health. Lithuanian healing formulas are dominated by the tendency to expel because most of all the goal is to free the patient of the illness. In rare occasions only do charms speak about connection (by the same token, for example, love charms are intended to serve the function of connection.) The repertoire of Lithuanian healing charms fall within the framework of 11 narrative functions. Some of these are closely paired or are oppositions. We will discuss each of them in turn.

Separation and Connection. Many charms are hidden within the concept of separation and are the premise for many various magical actions (expulsions, transmission, and so on). After all, in certain charms this is the independent healing strategy. Charms that serve the function of separation negate the tie between the patient and the illness. For example, negating the poison of snake bite (the snake's teeth) (Nr. 4) or negating the possibility of the disease's existence in a concrete place on the body or in general (Nr. 19). There are a variety of ways in which the illness can be separated from the body. The illness may be torn away like a piece of bark (Nr. 24) or tossed away (Nrs. 25, 26) or bitten off (Nrs. 77, 97, 104, 106–113), or chopped off with an axe (Nrs. 82–84, 94) or may have a door slammed on them (Nrs. 85, 103) or be cut away with a knife (Nrs. 87–88, 114) or cut out with scizzors (Nr. 118) or split like a flint (Nr. 65) and so on. Sometimes, it is wished that the disease or its effects separate on their own and break away (Nrs. 27, 28). As a separate narrative function, separation in this publication is represented by 22 charm-types (120 variants), making up about six percent of the typological repertoire (8 % variants)[2].

The opposite of separation is connection. This is an action that seeks to acquire a necessary positive object or to rejoin sprained or broken separated parts of the body. In contrast to universal separation charms, the function of separation is very specific and very rare. It is represented by only one healing charm: "May my broken bone grow back together, just as you two have grown together!" (Nr. 121), which is used to heal broken bones or sprained joints. Even the formula

[2] This percent is counted from the whole of the typological corpus of healing verbal charms (sections I-IX).

that is widely used in Europe, "Bone to bone, vein to vein, blood to blood," is not spoken when healing a break, a sprain, a wound, or to stop blood. This formula has been recorded in neighboring Latvia and Belarus, although it has not been recorded in Lithuania. A fragment of this charm (lacking a connecting formula) is considered to be a charm "So that Christ's foot may not hurt" (Nr. 970).

Expulsion. Using the most elementary formulas, the illness is directly expelled, by giving directions as to where the illness is being sent. Nevertheless, such simple formulas are in the minority. Usually, charms indicate the place from which the illness must exit or to which the illness must go. The more abstract charms send the illness to its place of origin (there, where it came from Nrs. 187–189, 193–194). Typically, the illness is sent to some place in nature–into the ground/through the ground (Nrs. 123, 126, 170, 171), into the water (Nrs. 132, 156), into the swamp (Nrs. 125, 145), into rotting water (Nr. 134), into the forest (Nr. 127), into the meadow (Nr. 156). Sometimes the illness is sent to the animals, for example, to the pigs (Nr. 199) or to the chickens (Nr. 201).

A disease can be expelled to a mythological place, an uninhabited place (to where the dogs do not bark, the roosters do not grow, stakes are not pounded, fences are not built, and so on (Nrs. 146–155)). Or the illness can be sent to a sacred place. For example, "…on the blue sea, on the gray rock" (Nr. 141). This was most likely done with the belief that here the illness would dissipate or transform itself. Illnesses were also expelled to the realm of the dead (Nr. 190 – the cemetery) or to a cursed place, as in "Go hang yourself on a dry branch" (Nr. 131). In certain charms for snake bite exorcism is used for the purposes of expulsion. The snake is perceived as an evil spirit (Nrs. 175, cf. 176–179). Sometimes the expulsion is done not in the name of the charmer, but in the name of some Christian holy being. For example, Jesus, Mary, Saint Peter, an angel or others (Nrs. 150, 159–168, 184, 186). In all, expulsion charms are made up of 56 different charm-types (82 variants), making up about 15 percent of the typological corpus (about 6% of the variants).

Transmission and Reciprocation. In verbal charms based on these functions, the illness, or the causes for the illness, are understood as a certain type of content, which can be reordered. These charms most often seek to return the contents or to pass them on to another

being (the light of the heavens, a plant, an animal, a human being). The larger portion of charms in this category consist of formulas, which request that the being or person that caused the illness take it back again. The dominating charms in this group are intended to heal snake bite. They appeal to the snake, requesting that the snake take back its stinger, its poison, its pain (Nrs. 217, 213, 214, 231, 236 and others). Formulas with a structure of trade also belong to this category: these formulas seek not only to return negative content, but also to take back lost positive qualities (health, beauty, and so on). For example: "Depths of the earth, heights of the heavens, the snake's evil! Take back your evil, and give us back our good!" (Nr. 257).

A separate function within this group of verbal charms is made up out of texts, which seek to pass the disease onto another person or animal (Nrs. 589, 594, 591, 597, 605).

This publication presents 58 charm-types with the transmission or reciprocationstructure (416 variants), making up about 15 percent of the entire typological corpus (30% variants).

Purification. Purification of the body is one of the rarer methods of healing in the Lithuanian tradition of charms. This method is used more to heal illnesses that affect the surface of the body (warts, rashes, pigment marks, pimples, and so on). Cleanliness is associated with the light of the sun or the moon (Nrs. 621, 623). In this publication only 5 charm-types (65 variants) are represented, making up only 1% of the typological corpus (about 4% of variants).

Destruction. Verbal charms that have this function bade an illness to disappear, fade away, perish, wallow away, burn out, die, turn into nothing, or simply cease to exist. The illness is ordered to disappear as mysteriously as it appeared (Nr. 712); to transform itself into nothing, as it was before (Nr. 174). The illness, or the being that caused it, must be pounded out (Nrs. 685, 692, 694, 695); dried out (Nrs. 685, 707, 708, 754, 760 and others); rotted (Nrs. 725, 726); burned (Nr. 746); drowned (Nrs. 732, 733, 734); hanged or sliced open (Nrs. 737–739, 748); chopped in half (Nr. 749); torn in half (Nr. 768); squashed under a rock (Nr. 740); choked (Nrs. 741–743); killed (Nrs. 763–768); bitten off (Nr. 750); trampled (Nrs. 769, 770). In the very popular verbal charm "Jesus was walking across the meadow and found three roses" the roses

dry, wither, fall, rot, turn to stone, disappear, die, perish, drown, burn, evaporate and so on.

A separate strategy in this group of charm's healing strategy is slow destruction, assisted by counting. In the charm about Job counting is performed: "Job had nine worms, from nine came eight, from eight came seven" and so on (Nr. 853). Here, the worms are counted in lessening order, destroying them all down to the last one, leaving *not one* remaining. Still, there is only one charm formula in the entirety of Lithuanian charms in which concrete objects are named while counting. Usually, charms are limited simply to counting. All sorts of "backwards" counting methods serve this purpose, balancing negatives and either enlarging or diminishing the order of the count and its combinations (Nrs. 857 – 927).

There are 50 charm-types (243 variants) with the function of destruction, making up 13% of the charm-types (about 17% of the variants) of all healing charms in the charm corpus.

Locomotion and Cessation. Charms with the functions of locomotion and cessation are used more often than other charms not only to heal illnesses, but to regulate bodily functions. For example, to ensure that organs or tissue, or bones, remain in their proper place (charms for hernia, sprains, illnesses of the womb, "gumbas"), to stop the flow of blood and so on.

Few locomotion charms have been recorded. They are defined by several diverse aspects. The integrity of the body is reflected in charms to protect against "gumbas" (these seek to return the "gumbas" to its place (Nr. 929)). They are also used for sprains (Nr. 938).

When aiming to remove a splinter from the eye, piercing is accentuated (Nr. 939).

Childbirth can be quicked by walking fast. Therefore, the following formula is added onto the known prayers: "I appeal to the traveling lady, so that the childbirth may go faster!" (Nr. 943). In order to avoid snake bite, another charm suggests one turn to the side (Nr. 944).

As locomotion charm under certain conditions can be considered the formula "Salt in the eye, char in the teeth" (Nr. 949). In this formula it is considered that an opposite movement (tossing), by trying to hit back, can stop an opposite action.

There are 13 charm-types (31 variants) of charms that are dominated by the function of locomotion, making up 3% of the total of all charm-types (about 2% of variants).

Cessation formulas are much more common. The most simple of these are limited to the direction of cessation (Nr. 959). The reason for the illness is stopped (Nr. 968) and its evolution–rising boils, growths, swelling, enlargements (Nrs. 966, 986). Trying to cessate an illness, it is transferred to that time, when unheard of things take place–the heavens, the earth, and the waters combine (Nr. 971); Mary gives birth to a second son (Nr. 962).

Cessations are achieved through calming, quieting (Nr. 985, cf. Nrs. 962, 1062) or freezing, cooling, the pain or the illness's evolution, comparing it with a stone, with metal (Nrs. 977, 979). Diseases and the flow of blood are stopped by lying down, by sleeping, by a walking man or saint's pausing or stopping. The flow of blood is compared with the flow of a river. Cessation is compared to the river stopping flowing on its own (Nr. 1001) or its being stopped (forked) by Jesus walking across the Cedron (Nrs. 1003–1013). A magical damn is built to hold back the flow of blood – the Son of God closes the gates (Nr. 1054).

A separate group of verbal charm cessations are devoted to holding off snakes, dogs, wolves, and bears.

The cessation function has 69 charm-types (191 variants), making up 18 percent of all charm-types (13% of variants).

Designation. Designation formulas make up a unique group of charms. This group, in opposition to all other instances, is dominated not by action, but by its object–the named (or designated) object and/or its qualities. The essence of this formula is to identify the illness as well as the being that has engendered it or could engender it; to name the special time, place, quality, and plan of healing action and so on. The action of this charm-type is explained by the general folkloric belief that by being able to identify (most often illnesses or knowing the name of mythological beings) allows one to change the situation.

First, sacred objects or beings must be named, for example: the earth, the heavens, the sun, dew (Nrs. 1150, 1154–1158). The sacred beings and the charmer's distaste for the illness or the dangerous creature is spoken out (Nrs. 1173, 1178). We see formulas with sacred competence

(Nr. 1169) and displeasure expressed in the form of rhetorical questions (Nr. 1161). The sacred times are named (Nr. 1360). In the designation formulas a stable, unbendable world order may be expressed or the desire to return order to the world (Nrs. 1163–1167, 1169–1170).

A large group of designation formulas are made up of illnesses and the causes that create them in addition to the specifics of the disease or its ordering (Nr. 1216). The names of snakes are spoken as well as euphemistic names. Sometimes, the illnesses are given derogatory names (Nr. 1228), are ridiculed, or are shown vulgar gestures (Nr. 1235).

The designation formulas are given specific action and healing, processes or means (Nrs. 1289, 1291, 1297, 1334).

The designation charms make up a significant section of Lithuanian healing formulas. In this publication 76 charm-types are presented (222 variants), making up 21% of all healing charm-types (15% of variants).

According to their function, designation formulas are close to written charms, which are regarded more as visual symbols rather than texts. Examples are the magic square *SATOR* (Nr. 1377) and *Abracadabra* (Nr. 1372). Charmers no longer know the meaning of these charms. Separate letters, words and combinations of holy words that have magical powers are little understood. Almost all of the words used in these formulas are not Lithuanian. In total, we know only five written charm-types (26 variants), making up 1 percent of the corpus (about 2% of all variants).

Redemption. There are some charms, whose dominating function is rescue or the intention of rescue and its action. These charms do not name the characteristics of the helper's battle with the disease. Usually, they speak about the godly being, about a sacred individual or object, which directly heals, protects, and brings health.

Although certain of these charms are similar to designation charms, their healing function is similar to *facilitation* in general terms and, in Christian terms, *rescue* (the most of these have Christian content). A common factor of this group of charms is that they seek to rescue the patient from the illness or other accidents by making use of outward forces, and not the charmer's competence. A number of the rescue charms are close to prayer according to their function–they directly ask for health and protection; however, they do not command or threaten.

There are 28 charm-types oriented towards rescue (50 variants) with 7% of the corpus (3% variants).

Canonic prayers. This publication also presents canonic prayers, which are spoken in the place of charms and maintain the typical regimen of charms. There are 83 variants of this group.

Finishing up this survey of verbal charms according to their narrative functions, it is imperative to emphasize that in the charm texts sometimes not just one, but several narrative functions, are enmeshed.

At the same time, within the same charm-type the narrative function can differ. In this publication the charm-types are categorized by one or another narrative function according to their dominating function. When translating the texts from Lithuanian into English, because of the differing characteristics of these two languages, in certain texts, as the result of differing qualities of language, some of those functions are not entirely clear.

Considering all the charm-types according to their dominating narrative function, the relationship of their numbers becomes more prevalent. Charm-types according to their numbers are organized in the following manner:

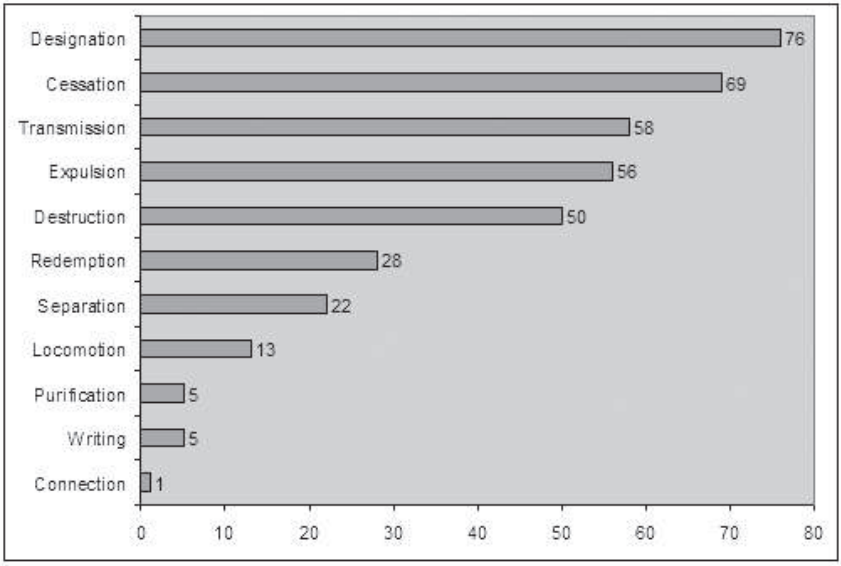

The relationship between the number of charms according to number of variants is as follows:

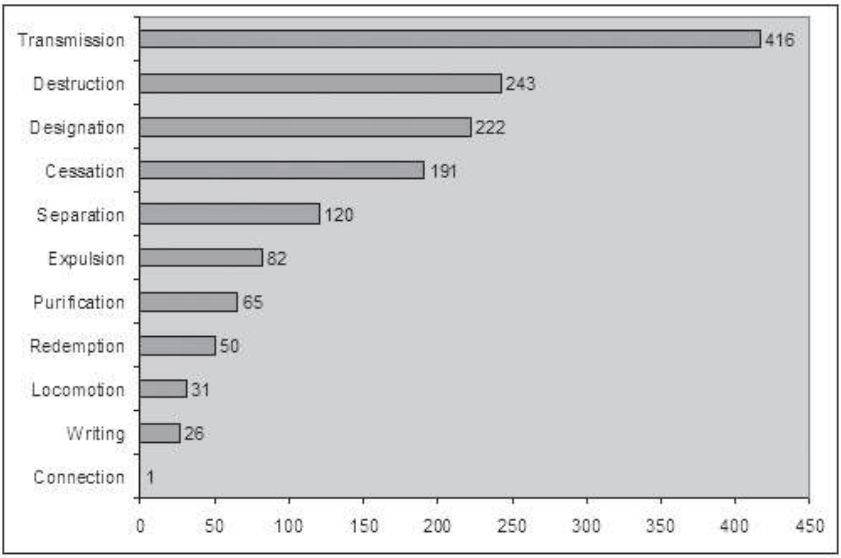

The analytical statistics of narrative function in charms shows that the corpus of Lithuanian healing charms is dominated by five functions: destruction, transmission, expulsion, cessation, and designation.

This data reveals that in the Lithuanian charm tradition the charmer, or his helper's position, is typified by activity. When saying a charm it is necessary to realize the action's program, which often is synchronized with the charmer's gestural evolution and the selection of appropriate objects.

THE EXECUTION OF VERBAL CHARMS

Charm formulas are a part of the ritual of charming. In order for the verbal charm to come alive as magical practice, three things are necessary: (1) the verbal charm formula, (2) the verbal and gestural execution of the charm, which is executed within the bounds of strictly

regimented conditions, and (3) the magical (or sacred) power of the charmer himself/herself, which is either in-born or is passed from one generation to the next.

The conditions for performing charms and typical actions belong to the general Lithuanian arsenal of magical and ritualistic practice. When saying a charm, the charmer must adhere to certain conditions of time and space, carefully selecting the method of healing.

First of all, attention is paid to the sun, more rarely, to the position of the moon. There is a general condition that it is best to speak a charm as the sun is rising or setting. Another condition is to speak a charm when it is still dark outside "without the sun," meaning before the sun has risen or when it has already set. This is especially the case when healing erysipelas or from snake bite. Still other charmers insist that charms must be spoken during the day, when the sun is in the sky, and even looking directly at the sun.

Sometimes charms are spoken in the middle of the day. Usually, these charms are associated with the sun and are spoken when the sun is rising, at midday, and when the sun is setting. Charms whose effectiveness is dependent upon dead interceders as well as the paraphanalia of death and cemeteries (bones, the details of gravestones) may be said at midnight.

The conditions of time are connected not only with the position of the sun in the sky and the time of day, but also with the phases of the moon. Two phases of the moon are important–the waning moon and the new moon. Sometimes, it is said that while charming it is necessary to gaze at the moon or that the moon must shine on the person the charm is being said for.

Sometimes, when a charm is spoken a certain day of the week is significant. Thursday and Friday are considered special days. The relationship between the day of the week and a holiday is important. For example, if you don't want to run into a snake, you must name the day on which Christmas Eve fell (Nrs. 1360–1369). The day of the week is named when one wants to protect themselves from the evil eye. By saying out loud, "Today is Friday" (the day on which the charm is said is spoken out), and then saying, "Don't let the evil eye look on the child" (Nr. 1250).

The place where the charm is spoken is also worthy of attention. Although in most cases the place where the charm must be spoken is not specified (and may not have much significance), for some charms this is an essential condition.

For example, when tying "grižas" (swollen joints), a border space is selected. Swollen joints are tied for while sitting on the threshold or are woven between the door and doorframe and so on. When healing an infant from fright and sleeplessness, the infant is passed through the window (Nr. 579).

Also, bread to heal from a rabid dog is passed through the window (Nr. 1275). To protect from "another's menstruations" water is poured over the gates (Nr. 22); a patient who is being healed from nyctalopia is placed on the gate (Nr. 1219). In all these instances, a *border zone* is selected for the charm. This practice is connected with the charms function to separate the disease from the patient or to chase it away, destroy it, transfer it.

When the healing is associated with *fire, earth,* or *water*, serving as mediators, it is important to be close to the hearth or stove when speaking the charm. Usually, salt or some other object is tossed (Nrs. 590, 594, 747) into the stove. It is important to be beside water if the object (clothing, thread, a rope or so on) is tossed into the well, the spring, or into the river (Nrs. 124, 579, 714, 723, 474). It is necessary to be outdoors, when an object is dug into the earth (beneath the threshold, under the roof drain and so on–Nrs. 725, 726, 1291, 1292).

Orientation is essential. When saying charms, the most attention is paid to two directions–the north and the west (the sunset). This is connected with the function of destruction. When a charm is said while moving (going, turning, wiping, and so on) most of the time the chosen direction is the opposite direction in which the sun moves.

When speaking a charm for snake bite, and sometimes in other instances as well, it is necessary for the charmer not to stand inside, but to be out in an open space. The charm is spoken down wind and once it is said the breath is blown down wind (Nrs. 979, 1399) or into that direction in which the patient is lying (Nrs. 242, 250). By the same token, the patient also must adhere to certain rules. The patient must be outside, or outside eat the bread the charm has been spoken over (Nrs. 237, 1372).

There are three ways by which a charm can be used. The first is when the patient is directly involved. The second is "on the wind," when the charm is send from a distance, and the third by using some sort of intermediary object (something edible, drinkable, spreadable, and so on). When the patient cannot travel or in dire circumstances, the charmer must imagine the patient in her thoughts or says the patient's name. If an animal is sick, then its color is mentioned (the charm is spoken for the animal's hide). There are situations in which the charmer absolutely must see the patient. For example, when charming for blood, it is necessary to see the blood (for this reason a blind person cannot speak charms for blood, see Nr. 1018).

Great attention is paid to the process of *saying* the charm. In Lithuania the technique of saying charms consists of three qualities.

(1) The charm must be repeated several times. Most often the text must be repeated 3, 9 or 3x9 times. Sometimes a different number of repetitions is indicated: 7, 10, 12, and even 9x9. The power of the charm grows dependent on the number of times it is repeated. It is believed, that "the more the charm is said, the more it helps" (Nr. 974). Therefore, the very same charm, dependent on the situation, may be repeated more or less times. For example, "If it doesn't help after three tries it must be said 3×9 (= 27) imes (Nr. 934). At the same time, prayers are added to the charm and are repeated several times. Most often that is the "Hail Mary" spoken three times.

(2) When saying a charm, you may not take a breath. This means that it must be said in one breath. "You must never breath you held in at the beginning of the charm before you've blown on the bread" (Nr. 1169). The prohibition against breathing usually does not apply to Christian prayers tacked onto the end of charms. There is no need to hold one's breath while saying these. Although sometimes, especially if the formula is very short or if the prayer is said in the place of the formula, then the requirement to hold one's breath is applied. Also, it is not necessary to hold one's breath in dialogue-based charms or in common designation formulas.

(3) Holding one's breath is directly linked with another stage of speaking. After the formula is spoken, it is necessary to blow onto the

patient (more concretely, onto the area that is sick) or onto the charmed object. When saying a charm for a patient from a distance, it is necessary "when you talk, to blow that breath in the direction in which the patient is at the time" (Nr. 242) or "blow your breath in the direction of the wind" (Nr. 1399). If you want protection from snakes, before you enter the forest, you must "sigh and blow your breath into the ground" (Nr. 1078). Usually, one blows three times, but sometimes even nine. Often, while speaking the charm, several series of blowing follow.

Repeating a charm while holding one's breath is a specific type of magical technology that is designed to strengthen the power of the word. The result is that a special "dvasia" ("spirit"–in Lithuanian the word "dvasia" means both the breath blown from the mouth and a spirit) that is understood to be a sacred creation. Blowing the breath is the essence of the charm, which predetermines one or the other narrative function (expulsion, destruction, and so on) and creates reality. For this reason, the charmer may not breathe in fresh "unsanctified" air. Otherwise, the charm will no longer be effective. It is noteworthy, that Christian prayers that are tacked onto charms are often not used to assist in the execution of the charm. This is evidenced by the fact, that the charmer blows after saying the charm, but before he has said the prayer (cf. Nrs. 260, 800, 811, 1056 and others).

Because the charm takes on power in the mouth, sometimes saliva is used during the charming. For example, the charmer must lick the wound (Nr. 260). There are many charms that direct the charmer to spit after having spoken them.

Alongside the technique of speaking the charm, hand movements are extremely important. While charming, often the infected place is touch, performing a certain specific movement–turning, pressing, rubbing, and so on. The charmer, speaking the formula, from a distance traces his hands over the wounded area. When charming bread, the charmer lifts the bread, turns it in his hands, scatters salt, and so on.

It is necessary to mention the use of Christian religious symbolism as additions to charming. Having spoken the charm, very often a prayer is added, usually the "Hail Mary." Sometimes the Christian prayer is inserted into the text or is said after a certain series of repetitions of the charm. Often the sign of the cross is made while speaking a charm or

having spoken the charm. There are various recommendation on how "Amen" is to be said. Certain charmers insist that by no means may "Amen" be said, because then the charm will no longer be potent or the patient must die (Nrs. 251, 718).

PASSING ON VERBAL CHARMS

From the very earliest publications of charms (E. Volteris, A. Bezzenberger, A. R. Niemi) two especially important facts regarding the tradition of charming are accentuated: (1) It is believed that charms are secret. Therefore, once the text is passed on to another person, the charmer loses the power to speak that particular text. For this reason, verbal charms are passed on to another person only when the charmer no longer intends on using them or before death. (2) Only the first born or the last born in a family may learn how to charm.

The main theoretical rule of charming in the process of passing the charm on is modified: certain stipulations[3] are made, or, additional requirements are insisted upon, according to age, gender, family association.

When passing on a charm, attention is paid to the relationship between the charmer's age and the age of his student. It is believed that the charmer may only teach the charms to those who are younger (Nr. 273, cf. Nrs. 276, 292) or that the charm is only effective when it is learned from someone who is older (Nr. 1075).

Passing charms from the older generation to the younger generation displays the natural continuation of tradition. This happens when before death grandparents pass the charm onto a child or grandchild.

Also, certain charmers believe that the rule of passing on the charm only to people who are younger than themselves is a certain means of softening regulations. It is believed that having spoken the charm to a younger person, the charmer himself does not lose his power.

[3] It has been noted that in certain regions in Lithuania the charmer tradition is open. For example, in Dieveniškės (Šalčininkai region) charmers believe, that even if a charm is repeated many times, it does not lose its magical powers.

Another important, thought lesser known, criteria, by which the charmer choses his apprentice is gender. There are two different lines– the charm is passed on only to someone of the same gender (from man to man, woman to woman) or to a person of the opposite gender (man to woman, woman to man).

Certain families maintain a tradition of passing on charms within the family. Unfortunately, passing on charms according to family has not been adequately documented. Nonetheless, often the charmer indicates that the charm was learned from his mother, grandfather, aunt, and so on. There is not much evidence indicating that a charm was used only in a closed family circle and could not be passed on to people outside of the family.

It is worth separate consideration that sometimes charms were passed on not by word of mouth, but in writing. This indicates a particular magical attribution to writing, which was regarded as a means of evidencing secret information and the charmer's qualifications. The so-called *black books* were surrounded by a similar aura. Many legends tell about magicians who hid their powers in their secret black books.

When passing on charms, the question of chosing a disciple is extremely important. As mentioned already, it is widely known that only the eldest or youngest child in a family may charm. It is even better when there is only one child in the family or one daughter (son). The act of passing on the charm is equally important. If the charm is discovered, but not properly passed on, it may no longer be used.

Very little is known about the circumstances under which charms were passed on. They were passed on secretly, so that no one would hear them accidently or see them passed on. The act of passing on a charm took place in a far-away building or under the open sky.

The power of the charm and the method of passing it on was considered, by the charmers themselves, not as a magical act, but as a religious act. The charmers themselves often accentuate that they speak "holy words." Regardless, often others regard charmers as holding "the power of the devil." Either way, the practice of the charming tradition was regarded as a certain specific interchange with the spritual world. The charmer Salomėja Pečiulienė affirms that a new charming phrase that she had learned and forgotten was revealed to her again during a

dream (Nr. 1173). The practice of acquiring charms through dreams is also known in the Belarussian charm tradition. Some Belarussian charmers affirm that the charm formula is passed on to them in a dream from relatives who died before they had the chance to pass on the charm.

By the same token, the tradition of charming is continuous. The charmer feels obligated to pass on his knowledge. This is evidenced by legends about how the magician cannot die before he had passed his magical powers on to someone. It is said that once you've passed the charm on to someone else, you take the *curse* off of yourself and you put it onto someone else (Nr. 265). The curse of the charm, which in societal terms can be understood more as a responsibility, is associated with a certain sense of responsibility, because the charmer, holding unusual power (God's gift) bears the responsibility of using it to help sick people who come to him seeking assistance.

It is also worth noting that charms were performed either completely or partially without compensation. This is because the charmer has no right to request compensation. Usually, the patient gifts the charmer with whatever he could give or wanted to give. It was believed that by directly asking for compensation, the charmer would lose his powers or his charms will not be effective. The power of the charm is considered to be a gift from God. Certain charmers would take the gifts given to them in thankfulness and donate them to the church as a religious offering (Nr. 276).

These social and religious traditions allow one to differentiate charmers from other magicians, who requested payment for their services (including black magic). For these reasons the tradition of charming is closer to the work of religious orders. In East Prussia and in Žemaitija in the fifteenth through seventeenth centuries a class of seers (Waidler), meditators (Maldiniks), and blessers (Segnoten) continued to exist even after the introduction of Christianity. Over the course of several centuries this class degredated into beggars[4].

[4] According to the author of the *Der Unglaubigen Sudauen ihrer Bockheiligung mit Sambt andern Ceremonien, so sie tzu Brauchen gepflegeth* (1520–1530) these people usually were "handicapped, poor, blind, and unable to help themselves." This was because God wanted these people so, that they may heal others (BRMŠ II p. 154).

THE COLLECTING OF CHARMS AND HEALING CHARM SOURCES

The history of recording Lithuanian verbal charms is quite late; almost all the sources are the result of the collection and analysis of folklorists and ethnologists. The only exception are a few charms recorded in sixteenth century legal documents and formulas close to charms recorded in Baltic religious and mythological sources.

There are five basic periods during which Lithuanian charms were recorded. These forms have there own appropriate sources:

(1) Sixteenth century historical documents;

(2) Late nineteenth and early twentieth century folklore collections and publications describing the work of ethnographers and folklorists;

(3) Folklore collections from the first half of the twentieth century and several larger publications produced during Lithuania's first period of independence 1918-1940;

(4) Charms collected by folklorists and their assistants in the second half of the twentieth century;

(5) The end of the twentieth century and the beginning of the twenty-first century mark a time of intense interest in charms, which is accentuated by the appearance of digital publications.

Unlike other western and eastern European nations, where charms traveled not only by word of mouth, but in written form in the form of manuscripts of charms, or chapbooks, in Lithuania there is no historically witnessed written tradition of charms.

The only known instance known right now is the notebook of charms that belonged to Valerija Šimkūnienė (LTR 6166) in which 105 charms were rewritten from the 1941 publication (StDŠAU). At the end of this notebook 9 charms from her own repertoire were added.

The very first phase of recording charms has nothing to do with the history of folklore: the oldest charms and ritualistic formulas are known from sixteenth century historical manuscripts and from legal documents.

In court records dating from 1559 in Tilžė (now – Sovetsk), Kotryna Gailiuvienė, who was accused of being a witch, during interrogation revealed three healing charms that were written down. One of them

was in Lithuanian (see Nr. 1287) and the other two were in German (Nrs. 24, 731). Also, one love charm was recorded in German (GailT p. 215–216). These documents were found in the Königsberg state archive just before World War II. These charms and their translation into Lithuanian were first published by Alvils Augstkalns in 1937 (TilžB p. 239–243). One charms against wolves was published in 1582 in Polish in the book *The Chronicle of Poland, Lithuania, Žemaitija and all of Russia* by the historian Maciej Strijkowski (StrijK p. 513, 547).

It must be noted that prayers and ritual formulas, which were published with the aim of illustrating the Lithuanian pagan religion in sixteenth and seventeenth century historical texts and other documents, were widely published. Also, information about the charmers was provided.

The seventeenth century East Prussian historian Matthäus Prätorius, when writing about the categories of various East Prussian seers and healers, who often make use of words in their practice. For example, "Kraujuttei" (charmers who charmed from blood and who charmed blood. This word is derived from the Lithuanian "kraujas" (blood)). These charmers, to heal for loss of blood, mumbled some sort of words, and bade a person good health (PrePĮ 3 p. 408–409). Healers called "Pustones" (from the Lithuanian word "pūsti" (to blow)) healed wounds by blowing on air. While castrating beasts, they blew onto the knife and onto the wound, speaking words to stop the flow of blood and help the wound heal quickly (PrePĮ 3 p. 408–411). Unfortunately, Prätorius did not write down even one charming formula. On the other hand, certain of Prätorius's written ritual formulas, spoken during the time of household ceremonies, are very close to charms.

A new era of recording charms began only in the nineteenth century when an interest in charming as a folkloric and ethnographic tradition emerged. In 1842, in an ethnographic publication in the Polish language titled *Remembrances from the land of Žemaitija* (JucŻ), Liudvikas Adomas Jucevičius published a charm against the evil eye in Lithuanian, and in 1846 in the work *Lithuanian, its ancient memorials, everyday life, and traditions* (JucL) he published several more healing charms. In 1882 a linguistics professor, Adalbert Bezzenberger, from

the Königsberg University, writing about the culture and language of Prussian Lithuanians, published five charms recorded in Lithuanian and five charms recorded in German. Among the Lithuanian charms recorded, four were healing charms. These were from tuberculosis, "grižas" (swollen joints), hiccup and heartburn (see Nrs. 79, 82, 733, 1207). One was a love charm (BLF s. 77).

The publications published in 1886–1910 (ВоЭП, VoAB, VoB, VoGB, VoLZB) by the Latvian linguist, folklorist, ethnographer, and archeologist Eduardas Volteris are of the utmost importance to A. Bezzenberger. He published 11 healing charms. These were from snake bite, to heal rose, to heal tuberculosis, from warts, from swollen joints, and others. Also recorded are a love charm (ВоЭП с. 111) as well as a charm from parasites – grasshoppers, fleas, cockroaches (VoB s. 202).

At the end of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century the collecting of charms became more intense. In 1894 and in 1900 – 1901 the famous folklore collector Matas Slančiauskas collected charms. In his manuscripts there are more than 60 Lithuanian charms (of these 45 are healing charms). Almost all of Matas Slančiauskas's charms were collected in the Joniškis region in northern Lithuanian. We've already discussed the relationship between these charms and the Latvian language.

Almost at the same time, around 1890 – 1902 Jonas Pakalniškis and Ansas Bruožis-Klaipėdiškis folklore collection of *Ancient Lithuanian Medicine* (LMD I 285(57)) from the Klaipėda region was compiled. In this collection there were 11 healing charms.

Seven healing charms were published in 1912 in a song collection assembled by Aukusti Robert Niemi and Adolfas Sabaliauskas. This collection was titled *Lithuanian Songs and Hymns in Northeastern Lithuania* (NS). Individual texts were published by Gabrielė Petkevičaitė-Bitė (ПетМ) and Augustinas Janulaitis (ЯнЛС). One or the other charm was published in periodicals of the early twentieth century.

The intensive work of collecting and publishing charms began only during the epoch of Lithuania's first independence. Manuscripts were traditionally housed in the archive of the Lithuanian Scholar's Society in Vilnius. However, from 1920 onwards, when the Vilnius region was

torn away from Lithuania, the central folklore archive ceased to exist. Only in 1930 in Kaunas was a *Folklore Commission* established, which concerned itself with the collecting of folklore and its preservation. This organization was reorganized into a Lithuanian folklore archives in 1935.

When the Finnish folklorist Viljo Johannes Mansikka decided to study Lithuanian verbal charms in 1928, the Lithuanian Scholar's Society manuscript collection housed only two small collections of charms: The Bernotai School's teacher J. Varnas's notebook dating from 1923 with eight of his recorded Lithuanian charms (LMD I 275) and seven healing charms in the small collection put together by B. Čepulionis (LMD I 274). Of these, two were in Lithuanian and five were in Russian. Only later the collections enhanced with several more additions with a larger or smaller number of charms, among them charms collected by Hubertas Gudelaitis and Juozas Aidulis in the Vilnius region, in Dzūkija, and in ethnic Lithuanian land that is now located in present-day Belarus.

Vincas Krėvė-Mickevičius and Jurgis Elisonas published sources and several Lithuanian language periodicals mark the published work of the 1930s. Vincas Krėvė-Mickevičius's 1926 publication *Spells,* consisting of 21 charms (of these 15 are healing charms), recorded in southern Lithuania, caused discussion among folklorists. The texts in *Spells* were stylistically different from the whole of Lithuanian charms. They were longer, more literary, and in them the Lithuanian gods are named (Perkūnas, Saulė, Švaistikas, Valiulis Dievulis and others).

The school teacher Jurgis Elisonas contributed greatly to the collection of verbal charms. During the years 1924–1932 he published his collected charms in important periodicals and scholarly journals of that era. Because he was a naturalist, he was especially interested in charms for snake bite. Verbal healing charms appear in six of his publications. His most expansive work, *Our Land's Reptiles in Light of Lithuanian Folklore* (ElMKR), is composed of charms for snake bite and folklore associated with snakes.

However, the most significant contribution to the history of collecting Lithuanian verbal healing charms in the first half of the twentieth

century are the charms collected by Viljo Johannes Mansikka and published in 1929 – *Litauische Zaubersprüche* (*Lithuanian Charms*; MLZ). In 1928 Mansikka organized an expedition to collect verbal charms in which, together with his assistant, the Lithuanian Alfonsas Bielinis, he traveled through southern, eastern, and northern Lithuania. During this expedition, 200 charm texts were recorded. Mansikka published the larger portion of these Lithuanian charms in the publication *Litauische Zaubersprüche*. Charms were published both in German and in Lithuanian. The only portion of charms collected at that time that were not published, were those that were written down in Polish and Russian. Those charms are published in this publication.

Once the Lithuanian Folklore Archive in Kaunas was founded, there was a lot of interest in recording verbal healing charms. Many folklore collectors were caught up in the excitement of collecting charms; however, the teacher Aleksandras Urbonas is worthy of unprecedented respect. During 1937 – 1940 he scrupulously collected material in eastern Lithuania. He recorded over 80 charms (of these 54 were verbal healing charms in Lithuanian, five were in Russian, and two were in Polish).

Other collectors of folklore worthy of mention are: Stasys Biziulevičius, Emilis Šneideris, Rožė Sabaliauskienė, Jeronimas Cicėnas, the ethnographers Antanas Mažiulis, Balys Buračas, Albinas Kriauza, Pranė Stukėnaitė-Decikienė (later known as Pranė Dundulienė).

In the 1941 edition of the ethnographic journal *Gimtasai kraštas (Native Land)* P. Stukėnaitė-Decikienė published a large collection of charms collected in the Švenčionys region (StDŠAU; 105 charms). However, among this number only a few charms were recorded by her (See Nrs. 1135, 1235); the bulk of the charms were taken from Mansikka's manuscripts and other collections by folklore collectors belonging to the Lithuanian Scholar's Society. The largest quantity of charms collected in the thirties and forties were published by Jonas Balys in the United States in the book *Folk Magic and Medicine* (BlLMM). These charms make up the foundation of the Lithuanian folklore archives of charms collected until 1940. Balys published 175 texts. Among them are not only healing charms, but also a number of prayers from the pre-Christian Lithuanian religion.

With the onset of World War II, the collection of verbal charms came to a complete halt. During the postwar period folkloric activities recovered very slowly.

Only 14 charms were added from 1945 – 1955 to the Lithuanian folklore Archives. Only when folklore field works became more prevalent beginning in the 1970s were more charms recorded, although, charms were not usually the central object of interest for folklorists. Jurgis Dovydaitis is distinguished among folklorists who collected charms during the second half of the twentieth century. He began collecting charms before World War II. In our publication, we have included 48 of his collected texts. Still, admittedly, during the Soviet period the collection of charms was not intense. Only 324 texts in this publication were drawn from the period between 1941 – 1989. While discussing this time period, Kazys Grigas's 1968 collection of charms, published in the fifth volume of *Lietuvių tautosaka (Lithuanian Folklore)* (LTt 5) is noteworthy. This collection is considered to be the loveliest collection of Lithuanian charms, which was made up of newly recorded texts. Alongside prayers and divination formulas, 120 charms were included in this publication.

The collection, analysis, and publication of charms became much more intense after Lithuania reinstated its independence. Having freed themselves from the shackles of an imposed ideological viewpoint towards charms, folklorists were able to actively record them and study them.

In less than 17 years 400 charms have been recorded. The most well-known collector of charms at this time is Rita Balkutė, who during 2002–2004 published 200 verbal formulas from her collection.

Texts recorded by Balkutė have been published in several publications (BlkG, BlkPM). A large quantity of the charms she recorded appear in the electronic collection *Folk Magic: Charms, Prayers, Stories from the late Twentieth and Early Twenty-First Centuries* (BlkLM). Material from Balkutė's CD have not been used in this publication because the authors did not have the opportunity to study the originals. However, they are referenced when cited. Other contemporary collectors of charms worth mentioning are: Nijolė Marcinkevičienė, Žilvytis Šaknys, Vykintas Vaitkevičius, Ona Drobelienė, Libertas Klimka, Jonas Vaiškūnas.

The most ambitious publication regarding Lithuanian verbal charms is the CD compiled by Daiva Vaitkevičienė and published in 2005 by the Institute of Lithuanian Literature and Folklore: *Sources of Lithuanian verbal charms: An Electronic Collection* (LUŠ). This publication contains 1636 charms and statistical data associated with them.

Statistics speak to the level of intensity of various periods of collecting charms. Analyzing the healing charms both published in this publication and the charms published in Balkutė's CD *Liaudies magija (Folk Magic)*, we achieve the following results:

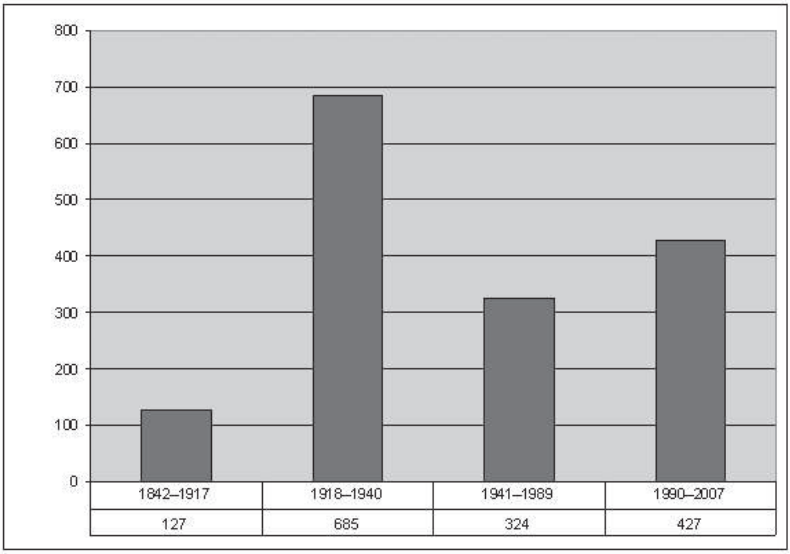

These statistics clearly show the most intense period during which charms were recorded was 1918–1941 when in total 685 examples were collected. Mansikka dominated the field in the thirties, but in the forties the Lithuanian Folklore Archives dominates. In the previous period, from the nineteenth century through to 1917, charms were collected only occasionally. Nonetheless, 127 healing charms were recorded at this time. When evaluating the Soviet period, clearly we see a distinct stagnation. In the course of 49 years only 324 magical formulas were recorded. Meanwhile, after the reinstatement of Lithuanian independence in 1990, in just 18 years, 429 charms were recorded.

When presenting the sources of this publication, it is necessary to mention the main manuscript stocks. The bulk of these texts were taken from the manuscripts collected in the Lithuanian Folklore Archives (LTR) at the Institute of Lithuanian Literature and Folklore. Manuscripts belonging to the Lithuanian Scholars' Society (LMD) are also collected in this same archive. In addition to these sources, charms were taken from the Lithuanian Institute of History's Department of Archeology and Ethnography. A few charms were found in the manuscript collection of the Vilnius University Library (VUB RS). Most of these were from ethnography and folklore collections assembled by students of Vilnius University. A very large collection of unique magic formulas is held in the archives of the Lithuanian Museum of Ethnocosmology (LEMA). These are charms and prayers, which are said upon sighting the new moon.

EDITOR'S NOTE

All of this publication's sources are listed in the works cited. If the source manuscript of the charm exists and is available, then the published text was taken from this source and the charm publications are only cited. If the manuscript source of a charm is not known or has not survived, then this publication has taken the charm from the earliest publication.

When publicizing the texts of charms, then the usual academic system of categorizing sources is used. Texts are taken from their primary sources–from manuscripts and from live recordings. The charm formulas are published in a standard sized font. Explanations and directions indicating how to perform the charm are published in a smaller font.

Beside every text the main facts regarding recording and publication are provided. The letter *P.* refers to the source. The letter *U.* refers to the recorder of the charm. The year the charm was recorded is indicated (if not known, the year the publication of the charm was

published appears in brackets beside the letter *U.*). The letters *Sg.* indicate source. All biographical statistics regarding scholarly publication are indicated with the letters *Sp.*

The age of the charmer at the time the charm was recorded is indicated. If the charmers's year of birth is known, but not the year the charm was recorded, then the source's year of birth is indicated in its place.

The charmer's living place is indicated. All statistics are presented according to the rules of the present administrative system. Places beyond Lithuania's borders, in Belarus, Poland, and Russia (Kaliningrad region) are indicated.

Sections XI–XII present charms in Polish and in Russian. The originals of these charms have serious textual problems because these charms were recorded from people of various nationalities (Lithuanians, Russians, Belarussians, Poles). Often, these charms are spoken in a mixture of languages with their own unique mixed grammatical constructions. Therefore, the original texts appear in italics alongside adaptations of the text into either Polish or Russian (depending on which language takes precedence in the text). Examples of all the Lithuanian healing charm-types are provided in English translation in section "The Corpus of Lithuanian Charm-types."

GYDOMIEJI UŽKALBĖJIMAI

I. ATSKYRIMAS IR SUJUNGIMAS

AKMUO BE ŠAKNŲ, PAPARTIS BE ŽIEDO, PAUKŠTIS BE PIENO

A_1

1. – Paukštis be pieno. Akmuo be sparnų. Vanduo be kraujo.

3 kartus kalba neatsidusus.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 75 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 63, LUŠ 1133.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

2. Nuo gyvatės įkirtimo kalba maldelę:

– Paukštis be geluonies. Medis be liemens. Vanduo be kojų.

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
U. G. Stanikaitė. *Sg.* ElMNGĮ 14 (1926). *Sp.* MLZ 76, ElMKR 20, LUŠ 13.
Panevėžys.

A_2

3. – Akmuo be šaknių. „Sveika, Marija“.
Paukštis be pieno. „Sveika, Marija“.
Kirmela be gromulo. „Sveika, Marija“.

ŽODŽIAI NUO ĮKANDIMO GYVATĖS.
P. Juozapas Sabaliauskas, 17 m. *U.* A. Sabaliauskas ~ 1893–1896. *Sg.* NS 1456. *Sp.* ElMNGĮ 3, ElMKR 6, LUŠ 15.
Krikščių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

4. – Akmuo ba šaknių. „Sveika, Marija“.
Paukštis ba pieno. „Sveika, Marija“.
Kirmala ba kramslo. „Sveika, Marija“.

U. [1929]. J. Elisono duomenys. *Sg.* MLZ p. 81 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* LUŠ 9.
Skapiškio sen., Kupiškio r. sav.

5. – Paukštis be pieno. „Sveika, Marija“.
Akmuo be kojų. „Sveika, Marija“.
Kirmis be kaulo. „Sveika, Marija“.

Užkalba ant duonos, kurią ligonis paskui suvalgo.

U. [1929]. J. Elisono duomenys. *Sg.* MLZ p. 81 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 64, LUŠ 10.
Baisogalos sen., Radviliškio r. sav.

A_3

6. Po atviru dangum nuveit, kur nė žmones nevaikščioj, pajema duonos šmotelį unt kairios runkos dalno [*delno*] ir laiko. Ir tas pat laikytojas kalba septynis kartus, peržegnoja skubėdamas vienu kvapo patraukimu, o po to dešinės runkos pakėlimu iškeliant aukštyn ir mušant, lyg kertant su pirštu kai kirviu, sako:

– Akmuo ba šaknies, paukštis ba pieno, papartys ba žiedo. Par Dievo pagelbos tagul pamočija Onai Mažeikienei!

NUO GYVATĖS, NUO ROŽĖS.
P. Domicelė Šlapelienė, 70 m. *U.* B. Buračas 1935. *Sg.* LTR 4921(17). *Sp.* LUŠ 14.
Rėkučių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

7. Septynis kartus peržegnot duonos šmotelį [= *gabalėlį*], paskui sakyt:

– Paukštelis ba pieno, akmuo ba šaknių, papartys ba žiedo. Per Jezaus vardų [*vardą*] tegul tai margai karvei pamačija!

Kartas peržegnot.

U. [1929]. J. Elisono duomenys. *Sg.* MLZ 43 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 33, ElMKF 601, LTt 5 9259, LUŠ 11, LUŠ 1225.
Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

8. Užubalių kaimo Audiokienė, 90 metų amžiaus, mokėjo užkalbėti nuo gyvačių įkirtimo. Kartą ji pasišaukė mergytę ir sako: „Aš jau sana, tau reikia išmokt užkalbat“. Ji paaiškino mergytei, kad užkalbėti gali arba mažiausias šeimoje, arba vyriausias. Mokytis užkalbėti reikia po atviru dangumi, tad ji nusivedė mergytę po medžiu, kad kiti nematytų, ir mokė: „Persižegnoji ir sukalbi tris poterius – „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“ ir „Tikiu į Dievą Tėvą“. Tada apie gyvatės įkirstą vietą skrieji pirštu ir kalbi:

– Akmo ba šaknų, papartis ba žiedo, paukštis ba pieno. Par Jėzų, Kristaus vardų [*vardą*], tagul šitas vaikas sugyja!

Jei karvei įkerta, sakoma:

– Tagul šita marga korva sugyja!

Tų užkalbėjimo žodžių niekam nevalia sakyti, nes tada jie nustoja galios. Tik kitus gali patylom išmokyti. Audiokienė išmokė mergytę užkalbėti ir pasakė: „Tu jau mokėsi užkalbat“.

U. Stefanija Glemžaitė ~ 1920–1940. *Sg.* DlKS p. 425. *Sp.* LUŠ 8.
Kupiškio – Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

B_1

9. Kadu senų senovėj Pana Marija aj keliu ir nugurino pirštų, ir prakeikė akmenį, ir nuo to laiko jiej nebeauga. Girdėjau dar jauna būdama.
Akmuo be kraujo. Jei kraujas, padėkim [= *tarkim*], ar tu nupjausi pirštų, sukalbėsi šitų maldų, ir kraujas sustoja – nebėga daugiau. Jei pasakysi:

– Akmuo be kraujo, Šventa Dvasia be grieko, tegu būna ta žaizda Petru [*Petrui*] be skausmo ir be kraujo.

Ir nustoja skaudėt.

P. Marė Galinienė-Lapiniauskaitė, 81 m. *U.* E. Stanikaitė (LII eksp.) 1982. *Sg.* LTR 5435(107). *Sp.* LUŠ 1142. *Pst.*: „Išmokino sena moteris vaikystėje, tokia Petrelė Palevičienė iš Perlojos“.
Mitriškių k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_2

10. Gydoma nuo gyvatės įkandimo:

– Paukštelis be pieno,
Akmuo be žiedo,
Unduo be sparno –
Teip tu (liga) prapulk,
Pražūk unt umžių amžinųjų!
Amen.

P. Jonas Tuskenis, 42 m. *U.* A. R. Niemis 1910. *Sg.* NS 1455. *Sp.* ElMNGĮ 2, ElMKR 5, LTt 5 9260, LUŠ 6.
Vyžuonų sen., Utenos r. sav.

C_1

11. – Papartis be žiedų, akmuo be šak[n]ų, paukštis be pieno. A tu, prakeikta, nevaikščiok po žemes, žmonėm žalos nedaryk, eik tu skradžia [*skradžiai*] žemę!

Arba lenkiškai:

Poporc bez kvetu, ptačka bez mleka, kamen bez kožene, a ty, pšeklenta, ne choc po tai žemi, lūdzim škodzi ne rob, ic ty skro žemi!

[– Paproć bez kwiatu, ptaszka bez mleka, kamień bez korzenia, a ty, przeklęta, nie chodź po tej ziemi, ludziom szkody nie rób, idź ty skro[ś] ziemi!]

NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
P. Ksaveras Ilgevičius, 75 m. *U.* J. Dovydaitis 1968. *Sg.* LTR 4105(257). *Sp.* Dub 68, LUŠ 1131.
Laumikonių k., Dubingių sen., Molėtų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas ir lietuvių, ir lenkų kalba; tautosakos rinkinyje nenurodyta, kuria kalba užkalbėjimą sakydavo pats užkalbėtojas.

Dar vienas šios versijos variantas sklebtas BlkLM: „Mes, kai eidavom uogaut, tai į mišką įeidavom – kryželius tris padėdavom, „Sveika, Marija“ sukalbam. Nu, ir dar tokie žodžiai buva, pamiršau, labai neatsimenu, bet tai kad: – *Akmuo be skūros, paukštis be vandens*. O trečia, kad reikėja dar sakyt: – *O tu, cholera, dink iš akių*! <...> Ir duonos dar numesdavom. Tai tada ana nekibdavo prie mūsų. <...> Ir iš va gi, malkų, – tai yra miške, kaip eini, šakelių, – tai vat ir padedam visi vaikai po tris kryželius, persižegnojam, duonos numetam, paprašom, kad mums nesirodyk“ (užkalbėjimas, kad nepamatytum gyvatės) (*U.* R. Balkutė 1997 iš Olios Šavelo-Rutkauskaitės, 62 m., gyv. Užtilčių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.).

C_2

12. – Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno. Juoda, pilka, dryža, ruda, raudona, melsva (čia reikia įvardinti įvairių spalvų gyvates, kad įspėti [= *įspėtum*], kuri įkando), keikiu aš tave, kad eitumei an Dievo sūdo į sausus miškus, į tyrus, kad nesopėtų ir netintų. Keikiu aš tave!

Reikia tris kartus atkalbėti ant duonos kąsnelio ir žmogaus arba gyvulio, o paskui tą duoną duoti suvalgyti įkąstam žmogui arba gyvuliui.

MALDA UŽKALBANT GYVATĖS ĮKANDIMĄ.
P. E. Žilis. *U.* [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 11. *Sp.* MLZ 47, ElMKR 17, LTt 5 9261, LUŠ 12.
Jurgelionių k., Taujėnų sen., Ukmergės r. sav.

Tipo branduolys yra kanoninė formulė, kuria paneigiamas ryšys tarp dviejų objektų. Formulė aptinkama ir lakoniška forma, paliekant galimybę numanomoms asociacijoms (A_1), ir labiau išplėtota – pavartojant kreipinius (A_2, A_3), išryškinant analogijas (B_1, B_2), prijungiant išvarymo motyvą (C_1, C_2).

Negalimumo formulė yra būdinga užkalbėjimų priemonė, ji vartojama ir krikščioniškuose tarptautiniuose siužetuose, plg.: *Kad tau daugiau neskaudėtų* (*paliesti su ranka*

ligonio žeizdą), *kad netvinktų ir tuoj pagytų, kad neatsidarytų votys lig to laiko, kolei Švinčiausia Marija pagimdys kitų sūnų* (Nr. 969). Užkalbėjimo įvaizdžiai – akmuo be šaknų, papartis be žiedo ir kiti – turi atitikmenų mitologiniuose tikėjimuose: sakmėse pasakojama, kad akmenys iš tikrųjų auga (arba kad jie augo iki pirmojo griausmo, iki Kristaus gimimo arba kol buvo prakeikti BlLLS p. 9), kad Joninių naktį pražysta papartis LTt 4 588. Analogiškų įvaizdžių yra rusų užkalbėjimuose, plg.: *Не от попоротнаго цвету, не от камени воды, от меня, от раба Божия, ни крови, ни руды* МкВЗ 165. Tokios formulės rusų vartojamos kraujui sustabdyti, lietuvių tradicijoje – daugiausia nuo gyvatės įkandimo (bet plg. B_1 ir Dzūkijoje nuo kraujo bėgimo kalbėtą užkalbėjimą „Bitelė be kraujų“).

Analogiškų formulių pasitaiko ir kituose lietuvių tautosakos žanruose – mįslėse (*Auga be šaknies, žydi be žiedo. Druska* LTt 5 6536), patarlėse (*Akmuo be šaknų, papartis be žiedų; Vanduo be sparnų, akmuo be šaknų* LPP 1 291), dainose (*Akmuo be kraujo, Vanduo be sparnų, Papartis be žiedelių, Aš, mergužėlė, Jauna mergelė, Be jaunojo bernelio* LLD 4 21).

Vienas šio tipo užkalbėjimas užrašytas Lietuvoje lenkų kalba (Nr. 1556).

T. ≈ „Bitelė be kraujų“. C_1 ≈ „Gyvate ruda, eik ant Dievo sūdo“.

BITELĖ BE KRAUJŲ

A_1

13. Nuo kraujo tekėjimo kalba:

– Pas bitełį nėr kraujo, pas vandenėlį nėr kraujo, pas akmenėlį nėr kraujo.

Ir tris „Sveika, Marija“.
Kalbama triskart ant sopulio.

P. Ona Uždavinienė, 80 m. *U.* J. Aidulis 1936. *Sg.* LTR 1194(14). *Sp.* LUŠ 1071.
Daržininkų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

A_2

14. – Kaip bitełė be kraujo, teip visas sutvėrimas be prałėjimo to kraujo. „Sveika, Marija“.

Trissyk sukałbėc, turinc [*laikant*] už kraujo bėgancio sopulio, nustos bėgįs.

UŽKALBĖJIMAS KRAUJO BĖGIMO.
P. Juozas Žydelis, 27 m. *U.* Jonas Žydelis 1936. *Sg.* LTR 1240(54). *Sp.* BlLMM 514, SkrN p. 75, LUŠ 832.
Šlaito k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

B_2

15. – Bitelė be kraujų, Ponas Jėzus be vaikų. Kaip sustojo vanduo ant Ardonios [*Jordano*], kad taip sustotų kraujas kūne!

Užkalbėjimą irgi kartodavo tris kartus.

P. Vytautas Kazlauskas, 45 m. *U.* V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 247. *Sp.* LUŠ 737. Naujienų k., Rūdiškių sen., Trakų r. sav.

T. ≈ „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“, „Bitė, duona ir vanduo, tegul stojas kraujas kaip akmuo!“ B_1 ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“.

BEVARDI, BEVARDI, KUR BUVAI?

A_1

16. – Bevardzi, bevardzi, kur buvai?
– Žu kalno.
– Kų darei?
– Kumełės galvų kramtiau.
– O man ar palikai?
– Ne, pamiršau.
– Kad tavi Dievas pamirštų!

Neatsidusus reikia triskart pakartot. Bevardis – kartėlis.

P. Cecilija Baužienė-Vaitkūnaitė, 53 m. *U.* M. Alseikaitė 1940. *Sg.* LTR 2374(88). *Sp.* LUŠ 66.
Dubinių k., Rodūnios apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

B_1

17. Ėdanc riemeniu reikia vienu dūku (neatsikvėpus) tris rozus sukalbėc šitokia maldelė:

– Riemeny, riemenaici, kur buvai?
– Nemunaicy.
– Kų ėdei?
– Kumelienų.
– Ėdei kumelienų, ėsk ir mano riemenį!

Riemuoj nustos ėdįs.

P. Paulina Andrulionienė-Židžiūtė, 54 m. *U.* A. Andrulionis 1938. *Sg.* LTR 1741(164). *Sp.* LUŠ 67.
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

18. Ėdant riemeniui reikia neatsikvėpus tris kartus kalbėti šie žodžiai:

– Riemeny, riemenaici, trejų metų piemenaici, kur buvai?
– Nemunaicy.
– Kų ėdei?
– Kumelienų.
– Ėdei kumelienų, ėsk ir mano riemenį!

Tris kartus be atsikvėpimo šiuos žodžius iškalbėjus riemuo pames.

U. A. Andrulionis 1934. *Sg.* LTR 464(72–8). *Sp.* LUŠ 68.
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

Tipo versijų pabaigos labai skiriasi. B_1 teksto struktūra labai artima A_1, tačiau pabaigoje vartojama užkalbėjimuose gana reta opozicinės analogijos priemonė, kai užkalbėtojas imituoja ligą ir jos elgesį bei atvirkščiai (ligai priskiriamas užkalbėtojo elgesys) arba liga nukreipiama pati prieš save, plg.: *Ėd rėma kaip žalią žolę, ėsk ir tu!* (Nr. 1214), *Ne aš kertu, grižas kerta. Ne aš kertu...* [sakoma kertant kirviu] (Nr. 105); plg. latv. *Jāls ēd mani, es ēdu jālu; jāls ēd jēlu gaļu!* БривМ 100.

Rėmens asociacijos su piemeniu galbūt atsirado dėl užkalbėjimams nuo rėmens būdingų įvaizdžių (*jaučio, veršio, ožkos, vilko*), plg. *Trijų metų piemenėlis, Ėda mane riemenėlis Kai veršelis žalią žolę, Kai vilkelis žalią mėsą* (Nr. 1197).

A_1 turi labai artimą baltarusių analogiją: *Жога, жога, гдзе ты была? – За гарамі косці гладала. – Так ідзі ж туды, гдзе ты была* БрЗам 1254.

KAIP TAM PIRŠTUI NĖRA VARDO, KAD TAIP IR TAU ČIA NEBŪTŲ DAIKTO!

19. Bevardžiu pirštu trina dedervinę su rasa nuo lango rytą ir vakare, kai nėra saulės, ir kalba:

– Trinu, trinu dedervinę bevardžiu pirštu. Kaip tam pirštui nėra vardo, kad taip ir tau čia nebūtų daikto [*vietos*]!

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 429. *Sp.* LUŠ 954.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Trynimas bevardžiu pirštu yra įprasta priemonė gydant odos ligas – dedervinę, karpas, rožę ir kt.; užkalbėjime magiškai motyvuojama bevardžio piršto reikšmė. Formulė žinoma slavų tradicijoje: baltr. «Чацвёртым пальцам правай рукі накрэсліць кола тры разы наўкол круга, мовячы за кожным разам: *Няма табе, палец, імення, няма табе, круг, расшырэння*» ВлНМ 1205; rus. *Безымянному персту имени нет, а у меня чирию на белом теле места нету* АнРЗЗ 1815.

KUR MAN NEVALGYTI, TAU NESĖDĖTI!

20. Reikia žirnių abo saldainių (tokių kaip žirniai okrugli) paimc tiek, kiek karpų turi, po tris mesc ir sakyc:

– Kur man nevalgyc, tai tau nesėdėc!

Ir tep nuog savį mesc. Ant vienos karpos turi būti po tris žirnius, ir reikia tep sakyc. Ale karpas reikia apskaičiuoc [= *suskaičiuot*], paskui po tris žirnius apskaičiuoc [= *suskaičiuot*] ir tadu kokių gal ir nosinį ar tep kokį švarų skudurėlį an jų padėc ir sakyc:

– Kur man nevalgyc, tau nesėdėc, kur man nevalgyc, tau nesėdėc!

Ir vis po tris žirnius ant vienos karpos sudėc ir lig galiai, ir paskui žurišč. Ir kap yra kelias kryžmas ir ant to kryžmo kelio padėc, ale kad būt skurulys gražus, kad kas nusnešt. Tep nuog savį ir padėc. Cik kad kas už pecių neregėt ar iš prišakio, kad arci neregėt, toliau nuveit. Kadu jau pamesi, ir praeis.

P. Marija Vaitkūnienė-Rudziūtė, ~ 60–62 m. *U.* R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg.* BlkPM p. 357. *Sp.* LUŠ 673.
Vigonių k., Rodūnios apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

Užkalbėtojo veiksmais siekiama ligą perduoti kitam, plg. tipus „Buvo man, dabar tebus tau!“, „Jojata dviese, priimkit mano karpas trečias!“ ir kt. Tačiau pačioje užkalbėjimo formulėje ligos perdavimas niekaip nenurodomas, įvardijamas tik atribojimas.

ČIA TAU, ČIA MAN

A_1

21. Jei pas moterį [= *Jei moteriai*] per daug ir per dažnai antdrapanės, tai geriausi vaistai: paimti kiaušinio lukštą, nueiti į pirtį (iškūrentą), atsisėsti ant slenksčio, pasistatyti kibirą vandens ir tuo lukštu pilstyti į vieną ir į kitą slenksčio pusę sakant:

– Čia tau, čia man, čia tau...

Pradėjus nuo žodžio „tau“, taip pat ir baigti juo. Po to viskas susitvarkys kaip reikiant.

U. V. Čepulytė ~1922–1926. *Sg.* LMD I 400(42). *Sp.* LUŠ 89.
Tverečius, Ignalinos r. sav.

B_1

22. Kap reikia saugates svetimų menasinių. Kai ateina pa va[i]kui materiške pirtin, greitai gali mergaitem prilipt, kai ineitų greit paskui jų. Kad pri[li]ptų kam, reiktų gydytes. Išmazgac nečysti marškiniai tai, kuriai prilipa, išnešt tas unda in vartus atšlaima. Pilc sauju undo, sakyc. Vienų saujų pilk in savi, sakyk:

– Mana – in mani!

Kitų saujų pilk pra vartus, sakyk:

– Čiuži – pra vartus!

Pilk po tris saujas; kiek lika undenia, išpilk pra vartus.

P. U. Anelia Bielinienė (Papšiūčia), 46 m., kilusi iš Vytėnų k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav., 1928. *Sg.* LMD I 254(91). *Sp.* LUŠ 683.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas skirtas atidalinti tai, kas „svetima“, nuo to, kas „sava“. A_1 versija labai artima mainų struktūros užkalbėjimams, kuriais liga kam nors perduodama ar sugrąžinama ją sukėlusiam žmogui ar gyvūnui (pvz., „Geras mano, piktas tavo“, „Skregžde, te tau margumas, duok man baltumą!“, „Atleisk tu man, atleisiu aš tau“ ir kt.), tačiau šiuo atveju kalbama ne apie kokybinį skirtumą, bet apie perviršį ir jo eliminavimą. B_1 versijoje ryški išvarymo funkcija.

TAU TAUKAI, MAN PLAUKAI!

23. Nukirpus avį, reikia sakyti:

– Tau taukai, man plaukai!

[Daroma tam], kad sveikos būtų.

P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., ~ 1935. *Sg.* SbAED p. 382.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

VIEŠPATIE, KAIP VĖJAS NUPLĖŠIA NUO TVOROS ŽIEVĘ, TAIP IR TU NUPLĖŠK NUO AKIŲ PLĖVĘ!

24. Catherina, das Gailen, Mauricz vonn Perschkaw vnderthanen, weib hath vor gericht, guth willig bekanth, das sie den Leuthen, ahn den augen geholffen, vnt gesunth gemacht, nach volgener gestalth, Nemlichen, die porcken genomehn

von einem pircken, ader haselnstock, die der winth, von einen tzaun, domith getzeuneth, abgeweheth, vber die augen gethan, diese worth gebraucheth, Sprechenth:

– Du ewiger Goth, wie der winth die porcken vom tzaun abgeweheth, ader abgeriessen, also wolstu diesen menschen, die felh von augen abreissen.

[Kotryna, Mauriczo von Perschkaw valdinio Gailiaus žmona, teismui geranoriškai prisipažino, kad ji padėjusi akliems žmonėms ir juos pagydžiusi tokiu būdu. <...> paėmusi beržo ar lazdyno žievės, kurią vėjas nuplėšia nuo tvoros lazdelių, iš kurių ji sutverta, uždedanti ant akių ir kalbėdama vartojanti šiuos žodžius:

– Tu, Amžinasis Viešpatie, kaip vėjas nuplėšia nuo tvoros žievę, taigi taip ir tu nuplėšk nuo šio žmogaus akių plėvę!]

P. Kotryna Gailiuvienė. *U.* 1559. *Sg.* GailT p. 215–216. *Sp.* TilžB p. 243, LUŠ 768.
Tilžė (dab. Sovetskas), Kaliningrado sr., Rusija.

Tai vienas iš seniausių žinomų lietuvių gydomųjų užkalbėjimų, pasiekęs mus iš XVI a. Prūsijos raganų teismų protokolų. Raganavimu kaltinta Kotryna Gailiuvienė tardymo metu pasakiusi 3 gydymui jos pačios vartotus užkalbėjimus (2 užrašyti vokiečių kalba ir vienas lietuviškai, žr. Nr. 731, 1287) bei vieną meilės užkalbėjimą (užrašytas vokiečių kalba, skelbtas GailT p. 215–216). Dokumentus Karaliaučiaus valstybiniame archyve prieš Antrąjį pasaulinį karą rado J. Gerulis, užkalbėjimus bei jų vertimą į lietuvių kalbą pirmą kartą paskelbė Alvilas Augstkalnis 1937 metais TilžB p. 239–243.

KĄ TU ČIA NEŠIOJIES, AR NEMESI ŠALIN?!

25. Kad kits nor kitam nuo rankų karpas nuvaistėti, tai tur šis savo ranką anam rodyti, o ans, jas pamatęs, tur sakyti:

– Kan [*Ką*] tu čia nešiojies, ar nemesi šalin?!

Ir tad, atsikreipęs nuo jo šalin, tur tris sykius nusispjauti.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LMD I 285(57). *Sp.* IMLT 338, LTt 5 9326, LUŠ 597.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

Užkalbėjimas remiasi tikėjimu, kad karpos, taip pat ir miežis, gali dingti, jei kas nors tuo nusistebės („pasidyvys“) ar išgąsdins ligonį (plg.: „Kas gi čia tau auga? Nepadabnas daiktas!“, „Fiū, tau miežis!“). Šiuo atveju ne tik stebimasi, bet ir tariamai įsakoma mesti karpas šalin.

KAUKE, KAUKE, KAIP TU ŠITĄ PIRŠTĄ METEI, TEGUL PAMETA LIGONIO DANTIS KIRMĖLĖ!

26. Jei danty randasi skylutė ir ima skaudėti, reiškia [= *vadinasi*], ten yra kirminas, kuris reikia arba išvesti, arba numarint. Išvesti jis galima vandeniu, tam tikromis žolėmis, o numarinti – užkalbėjimu. Reikia paimti kaukaspenis ir trinti juo dantis. Betrinant taip triskart kalbėti:

– Kauke, kauke, tavo pirštu dancį trinu, tavo vardu kirmėłį marinu, kad jy [*ji*] arba padvėstų, arba iš N [minimas ligonio vardas] dantų iššliaužtų ir aitų in sausus medzius, in kietus akmenis. Kap tu šitų pirštų metei, tegul pameta N [minimas ligonio vardas] dancis kirmėlė, kuri jį kamuoja! Dzievo leidzimu, mano liepimu kirmėłį pasimk, pasimk, pasimk!

Paskui sukalbėti tris „Sveika, Marija“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 11. *Sp.* LUŠ 653.
Dargužių k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimas unikalus tuo, kad minima mitologinė būtybė, – lietuvių užkalbėjimuose tai retas atvejis. Kituose užkalbėjimuose populiari sakmių būtybė kaukas nėra žinomas. V. Krėvės 1926 m. paskelbtame užkalbėjimų pluošte minimi dar keli mitologiniai personažai: Valiulis Dzievulis, Bubis ąžuolėlis (žr. Nr. 1051), Švaistikas (žr. Nr. 300), o ten pat skelbiamose maldelėse – Miškinėlis ir Samanėlis (KrK 20-21), Senoja Globoja (KrK 18). Švaistikas primena XVI a. pradžioje Sūduvių knygelėje minimą prūsų dievą Svaikstiką (BRMŠ II p. 143). Valiulis greičiausiai siejasi su XX a. pradžioje P. Tarasenkos išgarsintu Valiulio akmeniu, kuriame iškalti mėnesio ir saulės ženklai. Žinant Krėvės polinkį įterpti mitologinius elementus į tautosakos tekstus bei juos literatūrinti (jo paskelbtuose užkalbėjimuose irgi yra literatūrinės stilistikos elementų), didelė tikimybė, kad šie vardai Krėvės skelbtuose užkalbėjimuose nėra autentiški. Tas pats pasakytina ir apie kauką – nors palyginimo konstrukcija „kap tu šitų pirštų metei, tegul pameta N dancis kirmėlė“ yra tradicinė (plg. „Kaip tam pirštui nėra vardo, kad taip ir tau čia nebūtų daikto!“), gali būti, kad tekstas yra Krėvės pakoreguotas, etimologizuojant kaukaspenį kaip kauko pamestą pirštą. Pats kaukaspenis (belemnitas, kitaip vadinamas Perkūno kulka, laumės papais) yra tradicinė liaudies medicinos priemonė; jį naudojant gydomas navikaulis, gumbas, karpos, dedervinės, stabdomas bėgantis kraujas ir t. t. (BlPLLT p. 182–184).

NUKRISK, KARPA, KAIP TAS RASOS LAŠAS!

27. Gydant karpas, reikia paimti drobinį siūlą ir, dar saulei nepatekėjus, atsistoti po stogu, kad kristų rasos lašai. Tada, nukritus vienam lašui, užmegzti mazgą ir sakyti:

– Nukrisk, karpa, kaip tas rasos lašas!

Taip daryti reikia pakol sumezgama tiek mazgų, kiek yra karpų.

KARPŲ GYDYMAS BŪRIMU.
P. Ona Stirbienė-Dumbrytė, 74 m. *U.* D. Jatulytė (J. Šliavo rink.) 1971. *Sg.* LTR 4239(562). *Sp.* ŠlŽA p. 111, LUŠ 767.
Nociūnų k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

Analogija yra užkalbėjimams būdinga struktūra, plg.: „Kaip naktis dyla, kaip diena dyla, ir kaip šita šaka džiūsta“, „Kaip prapuls šitas vanduo, kad prapultų ir ta geltaligė!“, „Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs!“ ir kt. Karpų gydymas užkasant siūlą ar kitą pūvantį daiktą po lašais yra labai plačiai žinomas, tačiau mazgų rišimo ir užkalbėjimo derinimas su krintančiais lašais retas.

DAGILI, DAGILI, TU MANE PALEISK

A_1

28. Žaizdoje kirmelių privisus, prislegt akmeniu dagį (dagilį, piktadagį) kalbant:

– Dagi, dagi, aš tav slegiu, kad išbyretų (pamini gyvulį) margai karvei kirmeles! Jeigu išbarstysi, tave palaisiu, neišbarstysi – tu čia supūsi!

Kirmelem išbyrejus, dagį paleist, kitaip toliau vaistai nebegelbes.

U. L. Didžiulienė 1912. *Sg.* LMD I 211a(159). *Sp.* BlLMM 535, SkrN p. 69, LUŠ 109.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

29. – Dagilel mielasai, prilinkiu aš tavi, kad išbyretų, kur yr kirmelių. Aš tavi atleisiu, e kad neišbyres, ir ve prilinksiu.

Dagilį ar notrelį prilenkiant.

KAD KIRMĖLĖS IŠBYRĖTŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(7). *Sp.* MLZ 85, StDŠAU 97, LTt 5 9369, LUŠ 104.
Beržynės k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

A_2

30. Man soll zur Klette gehen, sie mit der rechten Hand an der Spitze ergreifen und gegen Norden zur Erde niederbiegend folgende Worte sagen [Reikia prieiti prie varnalėšos, paimti ją už viršūnės su dešine ranka ir, lenkiant prie žemės į šiaurės pusę, sakyti]:

– Dagili, dagili, lenkiu tave nuo saulės. Atlenksiu tada, kada išbyrės kirmėlės nuo kopūstų (iš žaizdos mano margos karvės).

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 86 (skelbta sk. „Nuo kirmėlių“). *Sp.* LTt 5 9370, LUŠ 98.
Labanoras, Švenčionių r. sav.

31. > – Gražus kvietkelis kap saulas ratelis. Tadu aš tavi atlaisiu, kad nuo ko sau nebuvo kirmėłės išdvės!

I ot du kartu: rytą i vė kartų vakare. <...> Ale be saulas visus kartus ir kur nori užkałbėk – nebus.
– *Bet reikia tą kopūsto lapą prilenkt?*
– Neraikia. Ne kopūsta – dagilia. Dagilis gi anas duria labai, i žydzi gi anas. Tai anas laužt nereikia, kad nenulaužtum. I vat gi paimi va i prilenki, i ant jo galvos krašto akmenį uždedi arba kad i kokį sunkų daiktų uždedi, kad anas neatsikelt tolai, kolai kirmėłės nenubyrės. Triskart užkałbėsi, nuvėjai zaranos – kur sau nebuvo šliauš, bet jau tį nebus. I tadu reikia atlaist. Kaipgi tu neatlaisi. <...> I zamačyja visadu.
Vienų kartų tik sukałbėc: ryti [vienų] kartų, vakari [vienų] kartų. Sakau du kartus be saulas, o kartų lig saulai. <...> Tada tik padabosi, nueisi – jau anas [*anos*] tik žemen krenta i krenta, jau jų nėr. A nukrita, reikia gi atlaist. < Jau kaipgi tu neatlaisi. Tegu taip i auga. Ir pamačyja. Taigi čia aš nežinau, nei burtai, nei ką. Kaipgi buvo kada sunku gyvint po vainai. Aš gi jauna buvau. Taigi duodavo gi ką, tai paimdavau, užkałbėdavau. Dabar gi nekalbu nigdi, aš dabar nereikalinga, kam gi man.

UŽKALBĖJIMAS NUO KIRMĖLIŲ, KAD KOPŪSTŲ NEGRAUŽTŲ.
P. Adelė Ramelienė-Jucytė, 72 m. *U.* R. Karazija, J. Šalkauskas (KrD kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4476(34); LTRF mg. 1406(4). *Sp.* LUŠ 108.
Užupio k., Adutiškio sen., Švenčionių r. sav.

A_3

32. – Dagili, dagili!
– Kam tu man’ [*mane*] lenki?
– Ali užtai lenkiu, kad kirmėlės išbyrėtų. Kai kirmėlės išbyrės, aš tavi paleisiu.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 84 (skelbta sk. „Nuo kirmėlių“). *Sp.* LUŠ 97.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

B_1

33. Gavus skaudžių, reikia savo sklype sodyboje arba rėžy rasti žyduolis dagilis, ir jis, prilenkus prie žemės (tik kad nenulūžtų), prismeigti šakute prie žemės. Smeigiant reikia sakyti šiuos žodžius:

– Dagili dagilali, jeigu tu manę nepaleisi, tai ir aš tavęs nepaleisiu. Kai tu mane paleisi, tai tada ir aš tave paleisiu.

Tai pasakius, nebeatsigrįžtant reikia pareiti namo. Kai skaudė sugyja, tada reikia nepamiršti nuėjus paleisti ir dagilis. Jeigu nepaleisi, tai vėl pridygs daugybė. Kuomet gi skaudė nesugyja, tai tada gali ir visiškai nulaužti.

P. B. Barzdžiukienė. *U.* A. Kriauza ~ 1940–1942. *Sg.* KrzSG p. 97. *Sp.* LUŠ 101.
Žiūriškių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

34. Išsikėlus kojoj ar kur kitur kokiam skauduliui, reikia nueiti saulei tekant į lauką, atrasti pražydėjęs dagilis, palinkti ir prislėgti akmeniu. Prislegiant reikia sakyti:

– Kol tu manęs nepaleisi, tai ir aš tavęs nepaleisiu! Jeigu tu mane paleisi, tai ir aš tave paleisiu!

Ir nueiti kairėn pusėn. Paskiaus, jeigu skaudulys sugyja, tai būtinai nueik vėl saulei tekant ir paleisk dagilį. Jeigu nepaleisi, tai kad išbers, išmėtys skauduliais, tai neturėsi nei kur dėtis!

P. Pranė Kačinauskienė, 69 m. *U.* A. Kriauza 1937. *Sg.* LTR 1282(69). *Sp.* BlLMM 481, SkrN p. 71, LUŠ 102.
Mutkūnų k., Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

35. Sakydavo jos (pasakotojos) mama, kad jeigu išdygo kur nors skaudė, tai tuoj nueik į lauką, paieškok kur augantį žyduolį dagilį, atsiklūpk prie jo, sukalbėk „Tėve mūsų“, gražiai paskui prilenk prie žemes ir prislek kokiuo daiktu – akmeniu, velėna ar kuom nors. Prislegiant reikia žiūrėti, kad nenulūžtų, ir sakyt šitie žodžiai:

– Jeigu tu mane nepaleisi, tai ir aš tave nepaleisiu. O kai tu mane paleisi, tai ir aš tave paleisiu!

Taip ir palikt. Kai skaudė sugis, tuomet nueit, dagilis paleist vel gražiai, kad nenulūžt. Jeigu užmirši paleist, tai paskum kad išbers, tai neturėsi nei kur dėtis nuo skaudžių.

P. Barbora Latvienė, ~ 58 m. *U.* A. Kriauza 1937. *Sg.* LTR 1433(38). *Sp.* LUŠ 106.
Paketurių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

B_2

36. Prispaudus dagilį palenktą akmenuku, reikia sakyti tris kartus:

– Kol tu man neatimsi šitos karpos, tai aš tavęs nebepaleisiu!

Kai pragaišta karpos, reikia atitraukti akmenukas iš tos vietos.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 2 (skelbta sk. „Nuo karpų“). *Sp.* LUŠ 96.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

37. – Dagili, dagili, lyg [*lig*] neperstos sopėti, nepaleisiu!

Reikia palaužti dagilis.

NUO MIEŽIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 16 (skelbta sk. „Nuo miežio“). *Sp.* LUŠ 100.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

B_3

38. Palenkus dagilio viršūnėlę prispausti akmenuku ir sakyti:

– Dagilis, dagilis, kai tu man išgydysi karvį, aš tave paleisiu!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 83 (skelbta sk. „Nuo kirmėlių“). *Sp.* LUŠ 99.
Miežiškių sen., Panevėžio r. sav.

39. Susirgus karvei, gaspadinė eina laukan, paslėgia po akmeniu dagilį ir sako:

– Kai tu man karvį sugydysi, tai aš tavi palaisiu!

P. Uršulė Druskuvienė, 45 m. *U.* A. R. Niemis 1910. *Sg.* NS 1453. *Sp.* LTt 5 9348, LUŠ 107.
Vodonių k., Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

C_1

40. Pas mus dagilį augantį palinkia ir jo viršūnę akmeniu prispaudžia, kalbant:

– Išvaisyk, išvaisyk iš mana kiaulalas (karvės, arklio...) tas kirmelas!

Jei kirmėlės iš žaizdos pranyksta, ir gyvuliai pasveiksta, tada tą dagilį paleidžia, t. y. atkelia nuo prispaustos viršūnės akmenį. Tada sako:

– Dėkui tau, dagiliuk, kad pamačijai!

Taip seniau darydavo, o dabar iš to darymo patys juokias. Tikėdavo, kad tikrai gelbėdavo tas burtas.

P. Stefanija Kvederaitė, 27 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 1993(265). *Sp.* LUŠ 105.
Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

D_1

41. Jeigu nori, kad kuris nors bernelis tave pamiltų, paimk rankom skaudžiai duriantį dagilį, prilenk jį prie akmens, ant viršaus uždėk akmeniu ir sakyk:

– Dagili, kė [*kai*] pradės mane myłėt toks i toks berniokus (pasakomas vardas ir pavardė), aš tadu tavi palaisi[u].

Kai norimas bernelis įsimyli, dagilis paleidžiamas.

U. V. Vasiliauskaitė ~1999–2000. *Sg.* VsRT p. 736. *Sp.* LUŠ 103.
Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

A versijose apibūdinami užkalbėtojo veiksmai („dagili, aš tave lenkiu“) ir ketinimai („atleisiu, kai išbyrės kirmėlės“, „kad neišbyres, ir ve prilinksiu“). A_1 – apibūdinama ir teigiama, ir neigiama perspektyva (išbyrės – paleisiu, neišbyrės – vėl prilenksiu). A_2 – tik teigiama perspektyva. $A_3 = A_2$, tačiau užkalbėjimas yra dialoginis.

B versijose nėra įžanginės dalies (veiksmų apibūdinimo). B_1 – dagilis pristatomas kaip ligos priežastis. B_2 – priežastys nenurodomos. $B_3 = B_2$, tačiau prašymas yra bendresnio turinio (nenurodomas gydymo būdas).

C_1 versijoje neįvardijami nei užkalbėtojo veiksmai, nei ketinimai, o tik pateikiamas prašymas („išvaisyk kirmelas“). Atlenkiant dagilį sakoma padėkos formulė.

D_1 – priešingai nei visose kitose versijose, iškeliama ne atskyrimo, o jungimo funkcija (ne pašalinti ligą, o susieti meilės ryšiais); taip atsitinka dėl to, kad formulė vartojama kaip meilės užkalbėjimas.

Analogiškas siužetas užrašytas ir Latvijoje, tačiau jis sakomas ne siekiant atsikratyti kirmėlių, bet gydant raišą arklį: *Es turu tevi, es sienu tevi, es neatlaidīšu tevi, iekams būsi kāju dziedinājis un dzesinājis sāpes un slimās asinis* (lopu vārdi, priekš klibiem zirgiem) StrBV lp. 239. Žinomi labai artimi slaviški variantai: baltr. *Бульняк-бульнячына, белая на табе цвяціна, загну цябе, заламлю цябе, пакуля ў маёй скаціны, чорнай шарсціны, чэрві павысыпаюцца; а тагды разагну цябе, адламлю цябе* БрЗам 285; rus. *Выведи, татарин, червей у такого то цвета скотины; если выведешь, я тебе отпущу, а если не выведешь, из корня подерну* МкВЗ 200; lenk. *Oście, oście! Dotąd cię nie puszczę, Póki z tego zwierzęcia Nie wylecą goście* BgLLP s. 50–51). Po vieną variantą yra užrašyta lenkų (Nr. 1613) bei rusų (žr. Nr. 1694) kalbomis Lietuvoje; juose, tačiau, neminimas dagilis: lenkiškame variante kreipiamasi į tūbę, o rusiškame – į dilgėlę.

KIRMĖLĖS, NUO BAMBELĖS!

42. Užrišus ant storo milinio siūlo dvidešimt septynis mazgelius, įdėti puodukan ir, užvertus ant bambelės, uždegti sakant:

– Kirmėlės, nuo bambelės, kirmėlės, nuo bambelės!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 174 (skelbta sk. „Kad vaikui bambelės neriestų“). *Sp.* LUŠ 662.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

T. ≈ „Kad nebūt! Kad nebūt!”

KĄ RIŠI? – GRIŽĄ!

A_1

43. – Kų sieni?
– Grizių.
– Sien' [*Siek*], kad nusientum.
– Kų riši?
– Grizių.
– Riš' [*Rišk*], kad nurištum.
– Kų kundzi?
– Grizių.
– Kundz' [*Kąsk*], kad nukųstum.

Nurišinėjant kalbėti.

NUO GRIZIAUS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(1). *Sp.* StDŠAU 81, LUŠ 583.
Paringys, Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

44. – Kų kundzi?
– Grizių.
– Kundz', kundz' [*Kąsk, kąsk*], kad nukųstum.
– Kų riši?
– Grizių.
– Riš', riš' [*Rišk, rišk*], kad nurištum.
– Kų grauži?
– Grizių.
– Grauž', grauž' [*Graužk, graužk*], kad išgraužtum.

NUO GRIZIAUS.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(18). *Sp.* MLZ 133, StDŠAU 78, LUŠ 580.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

45. – Kų riši?
– Grizių.
– Riškie, kad nurištum!
– Kų kundzi?
– Grizių.
– Kundz' [*Kąsk*], kad nukųstum!
Amen.

NUO GRIZIAUS.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(3). *Sp.* StDŠAU 80, LUŠ 582.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

46. – Kremč', kremč' [*Krimsk, krimsk*].
– Kremtu, kremtu.
– Kremč', kremč' [*Krimsk, krimsk*], kad iškrimstum.
– Riš', riš' [*Rišk, rišk*].
– Rišu, rišu.
– Riš', riš' [*Rišk, rišk*], kad išrištum.

Reikia rišti raudonas milinis siūlas su 9×3 mazgeliais ir kąsti.

NUO GRIZIAUS.
P. Tunkūnaitė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(50). *Sp.* MLZ 137, StDŠAU 77, LUŠ 579.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

47. > Užriša šitų siūliukų raudonų ant [rankos]. Devynis mazgeliukus užriša. Sopa gi labai runka. Nu tai:

– Griž, griž.
– Kų riši?
– Grižų.
– Rišk, kad nurištum, kųsk, kad nukųstum! <

UŽKALBĖJIMAS NUO GRIŽO.
P. Anelė Šilaikienė, 80 m., kilusi iš Pumputiškių k., Salako sen., Zarasų r. sav. *U.* K. Grigas (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 3986(165); LTRF mg. 762(30). *Sp.* LUŠ 594.
Zarasai.

Analogiškos struktūros dialogas, apibūdinantis daugiau negu vieną veiksmą, skelbiamas BlkLM: „Sienon išgrįžia tokių skylį ir visi jau vyrai grįžia, o motina klausia: – *Kų grįži? – Priepuolį. – Tai grįžk, kad užgrįžtai.* Tai tris kartus taip sako. Vėl' tokį ųžuolinį pasdaro kuolalį ir kala. Tris kartus jau kala ir klausia: – *Kų kali? – Priepuolį. – Kalk, kad tu jį ir užkaltai.* <...> Ušėkan palei duris šitei darė“ (nuo priepuolio) (*U.* R. Balkutė 1992 iš Jadvygos Adamonienės-Norkūnaitės, 74 m., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.).

A_2

48. Raikia atskaityti tris kartus po devynis mazgeliai:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne pinki, ne šeši, ne septyni, ne aštuoni, ne devyni.

Paskui raikia klaust tam žmogui, kuris riša:

– Kų riši?
– Grizų.
– Rišk, rišk, kad nurištum. [Reikia kartoti tris kartus].

Dabar raikia klaust:

– Kų kundi?
– Grizų.
– Kųsk, kųsk, kad nukųstum. [Reikia kartoti tris kartus].

ATKALBĖJIMAS NUO GRIZO.
P. U. Anelė Mačienė, 41 m., kilusi iš Antakmenės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav., ~ 1955–1959. *Sg.* LTR 3641(521). *Sp.* LUŠ 547.
Vilnius.

49. Grižas (sųnaria sopė, atsirandanti nuo nuvarginimo sųnaria) išgydamas šiteip. Pajimt raikia raudonas vilnonis siūlas ir, kai saula teka ar laidzias, raišiat in jo nuo viena iki devynių mazgelius. Teip padaryt raikia trys kartai (surišt 3 kar[tus] pa 9 mazgelius). Tai padarius mazgeliai skaitomi teip:

– Vienas ne vienas, du ne du, trys ne trys...

Teip iki devynių (kai kas sako tiesiog „ne vienas, ne du, ne trys“) ir vel iš naujo. Teip skaitoma antrieji devyni mazgeliai, paskui tracia ailia [*eilia*] mazgelių. Jei teip darunt (raišiojant ar perskaitant) suklysi, susbuntuisi, tai tas siūlas jau nemačys – raikia imt kitas ir iš naujo pradėt darbas. Kai mazgeliai jau sutvarkami, tadu rišama tas siūlas in runkas. Rišunt tas, katram rišama, turi klaust:

– Kų riši?

Rišėjas atsaka:

– Grižų!

Ligonis toliau saka:

– Rišk, kad nurištum!

Surišus siūlų esamus siūlų galus, rišėjas turi nukųst. Ligonis tadu turi klaust:

– Kų tu kundi?

Rišėjas:

– Grižų, – atsaka.

Ligonis:

– Kųsk, kad nukųstum!

Grižas galima nurišt saulai tekunt ar laidziuntis (tas minėta), ir jį gali nurišt tik vyriausias ar jauniausias vaikai (pirmas vaikas ar paskutinis). Taip grižą nurišdava mūsų saneliai, riša ir dabar svietas.

GRIŽO NURIŠIMAS.
P. Marijona Dičiūnienė-Biržinytė, 52 m. *U.* V. Dičiūnas 1936. *Sg.* LTR 753(196). *Sp.* BlLMM 470, SkrN p. 78, LUŠ 559.
Paluodės k., Salako sen., Zarasų r. sav.

A_3

50. Devyniskart po devynis – runku užriša tiek mazgelių ir kalba:

– Kų čia riši?
– Grižų.
– Išk, kad nurištum!

GRIŽĄ RIŠA.
P. Adelė Adamonienė-Šniokaitė, 70 m. *U.* L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 3988(85). *Sp.* LUŠ 555.
Krapiškio k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

51. Nurišinėja ant vilnonio raudono (žalio) siūlo ir skaito treja devynelia. Rišant eina [= *vyksta*] toks pasikalbėjimas:

– Kų riši?
– Grizų.
– Išk, kad surištum!

NUO GRIZO.
P. Viktorija Bukauskienė, 79 m. *U.* J. Aidulis 1937. *Sg.* LTR 1237(400). *Sp.* LUŠ 586.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

52. Žmonės sako, kad grižas reikia nurišt, todėl, kad žus. Kada pradeda grižas grikšėt, reikia paimti raudo vilnonio siūlo ir duoti nurišti tam, kas pirmas ar paskutinis yra gimęs. Ir tol bus grižas, kol nenukris tas siūlas nuo rankos ar kojos, ant ko buvo užrištas. Nurišimo būdas: rišėjas paima siūlą, kad būtų dvilinkas, kad tektų triskart apjuost apie skaudamą vietą, ir rišėją klausia:

– Ką riši?
– Grižą, – atsako rišėjas.

O ligonis sako:

– Išk, kad nurištum!

Ir vėl klausia ligonis rišėją:

– Ką riši?

Tas vėl atsako:

– Grižą.
– Rišk, kad nurištum!

Taip reikia kalbėti 3 kartus. Ir paimti šluotos raištį, juo surišti skaudamą vietą ir pačiam, be tų ceremonijų, o kai nukris raištis, tuomet pražus ir skausmas.

P. Jonas Šerėnas, 53 m., Uršulė Šerėnienė, 49 m. *U.* A. Šerėnas 1937. *Sg.* LTR 1253(240). *Sp.* BlLMM 471, SkrN p. 78, LUŠ 596.
Linkmenys, Ignalinos r. sav.

53. Kap ažkalbėc nuo griziaus. Reikia paimc milinia siūla i surišč mazgelių treja devynelį. Paskui tuo siūlu aprišč runkų. Potam [= *po to*] reikia graužč runkų i liepc, kad tas žmogus klaustų:

– Kų krimci?

Atsakyc:

– Grizių.

Toliau saka:

– Krimsk, krimsk, kad iškrimstum!

Tep klausia ir atsaka tris kartus.

Sg. LMD I 654(11). *Sp.* LUŠ 571.
Švenčionių r. sav.

54. – *O ant slenksčio nieko negydydavo?*
– Kap grižas būna, tai sako:

– Kų veiki?
– Grižų graužiu.
– Graužk, kad išgraužtai.

Itai kap kiaulį varinėja per nekocių.

– Tai kų tu veiki?
– Grižų graužiu.
– Tai graužk, kad išgraužtai.

Ot. Kai vaikų laiko po nekociu. O tėvai būna pirkioj, kur būna, tį būna. Vienas klausia, kitas atsako. Taip sako dėl to, nu tai kad prapultų. Dėl to, kad prapultų, kad neverkt vaikas.

GRIŽO GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiutė, 96 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1270). *Sp.* LUŠ 558, BlkLM.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

55. – Ką tu grauži?
– Graužk, kad išgraužtumbi!

Grizų vis nurišinėja.

P. Ona Aleškevičienė-Sirgūnytė, 71 m. *U.* D. Juzeliūnaitė, V. Pakerienė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4416(243). *Sp.* LUŠ 544.
Ausiutėnų k., Apso apyl., Breslaujos r., Vitebsko sr., Baltarusija.

56. – Kų veri?
– Grižų.
– Verk, verk, kad nuvertum!

(Die Gelenkknarre wird zwischen der Tür geklemt [Grižas priveriamas tarp durų]).
Tris kartus, saulei tekant ir leidžiantis.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 139 (skelbta sk. „Nuo grižiaus"). *Sp.* LUŠ 541.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

57. Kai ima skaudėti ranka ar koja per narį ir girgžda, tai sako, kad įsimetė girgždelė. Vaistų pirkti tokiai ligai negalima gauti. Tai gydoma šitokiu būdu: kuriam skauda, tai tas tą vietą veria į duris ir sako:

– Veru, veru.

Antras klausia:

– Vuo kų tėn vėri?
– Girgždielį, – atsako.
– Verk, verk, kad nuvertumi, – paliepia antrasis.

Jei tas negelbsti, tai ant skaudamos vietos užrišamas raudonas kaspinas – nuo to tai tikrai pagyja.

P. Ona Kuplastienė, 75 m. *U.* S. Majauskas 1936. *Sg.* LTR 817(16). *Sp.* LUŠ 568.
Venta, Akmenės r. sav.

58. Grižas galima nugydyti. Kada kur yra durys kryžaunai [= *kryžiškai*], tada tam, kur skauda (arba neskauda, vis tiek), gydo. Tiktai reikia dviejų žmonių. Vienas girgždina duris, kitas klausia:

– Na, ką čia girgžduoji?
– Nagi grižų!
– Gerai girgždyk, girgždyk, kad nugrizuotumei!

Dažnai ir nustoja skaudėti, prapuola grižas.

P. Lėvanė Bičiūnienė-Samulėnaitė, 62 m. *U.* A. Glemžaitė 1958. *Sg.* LTR 4045(321). *U. pst.*: „Išgirsta iš Bruzgulienės Marės, 75 metų, gyvenančios Miliūnų k., Suvainiškio apyl. Prieš dvidešimt metų gydydavo senieji, dabar negirdėti jau nei Medikių kaime, nei Milūnų“.
Medikių k., Papilio sen., Biržų r. sav.

59. Vaikas nunešč, an girnų akmenio pasodzyc ir malc (tėvas mala). Jam malanc, pirmucinis (pirmgimis) arba paskucinis (paskiausia gimęs) klausia:

– Kų mali?

Reikia sakyc (tėvas sako):

– Grizų.

Tadu reik sakyc:

– Malk, kad sumaltai!

NUG GRIZO.
P. Kazimieras Antulis, 65 m. *U.* J. Žydelis 1936. *Sg.* LTR 1240(241). *Sp.* LUŠ 577.
Krūminių k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

60. Mažiems vaikams džiova sergant, motinos jus [*juos*] pasvadin an girnu [*girnų*], viena suk [*suka*] girnas, o antra klaus [*klausia*]:

– Ką ten mali?

Pirma:

– Džiovą.

Antra:

– Tai malk teip, kad sumaltumei!

P. Rumbauskas. *U.* A. Burba ~1888. *Sg.* VoGB 5. *Sp.* LUŠ 574.
Akmenės sen., Akmenės r. sav.

61. Das schwindsüchtige Kind legt man auf die Handmühle und mahlt solange, bis jemand hinzukommt und fragt [Sukatomis sergantį vaiką padeda ant rankinių girnų akmens ir suka girnas tol, kol kas nors atėjęs paklausia]:

– Ką tu čia darai?
– Sukatas malu, sukatas malu!

Dabei soll der Mahlende die Handmühle kräftig drehen. Der andere soll sagen [Tuo metu malantysis turi smarkiai sukti girnas. Kitas turi sakyti]:

– Malk, malk, visas sukatas sumalk!

Nach diesen Worten kann man mit dem Drehen aufhören. Das Kind fängt an allmählich zu genessen. [Šiuos žodžius pasakius, galima nustoti malti. Vaikas pradeda pamažu sveikti.]

U. [1929]. (J. Basanavičiaus duomenys). *Sg.* MLZ 173 (skelbta sk. „Kūdikių sukatos“). *Sp.* LTt 5 9313, LUŠ 549.

62. Vaiką, sukata sergantį, pasisodinus ant girnų, motina mala ir kokią kitą bobą pasiunčia bėgioti aplink trobą ir, pribėgus pre lango [girninės kamaros], klausti:

– Ką čia mali?

Atsako motina:

– Sukatą malu, sukatą!

O ta bėgdama sako:

– Malk, malk, kad jai galva nusisuktų!

Antrą kartą apibėgus, paklausus, sako:

– [Malk, malk, kad jai] kojas [*kojos*] [nusisuktų]!

Toliaus:

– [Malk, malk, kad jai] rankas [*rankos*] [nusisuktų]!

– [Malk, malk], kad jai kaulai nusisuktų!

SUKATA.
P. Jonaitienė. *U.* M. Slančiauskas 1901. *Sg.* LMD I 1060(897); LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 201). *Sp.* BsJKn p. 236. *Red. pst.:* Tekstas laužtiniuose skliaustuose „girninės kamaros“ įterptas iš LLTI BR F 2–434. Kiti aiškinimai laužtiniuose skliaustuose – *red.*
Joniškio r. sav.

63. Jei vaiką užpučia [arba] užšviečia menulis, tai reikia nekoti [*nėkoti*]. Vienas, laikydamas vaiką sterblėj, ir nekoja, o kitas, už lango būdamas, klausia:

– Kų cia nekaji?

Nekotojas atsako:

– Nekoju, nekoju panaktinius.

Tas atsako:

– Nekaj, nekaj [*Nėkok, nėkok*], ka[d] cia nebūt!

Taip reikia daryti tris kartus, tai pranyksta.

P. Kristina Skrebutėnienė, 79 m. *U.* J. Aidulis 1934. *Sg.* LTR 2441(240).
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

64. Jei pjauna grizas, tai reikia pirmuciniam ir paskuciniam vaikui jis pjauc. Pirmucinis išeina už durių, o paskucinis brūžina peiliu (atbulu) ligoniui per pilvą. Už durų stovįs klausia:

– Kų darai?
– Grizų pjaunu, – atsako paskucinis vaikas.
– Pjauk ir išpjauk! – atsako už durų stovįs.

Pirmucinis vaikas, kuris gema [*gimsta*] kuriems nors tėvams pirmas, o paskucinis – kuris paskiausia.

P. Jonas Saulėnas. *U.* B. Saulėnas ~ 1930–1937. *Sg.* LTR 1187(187). *Sp.* McP p. 198–199, LUŠ 561.
Pavarėnis, Varėnos r. sav.

65. Ugnia burnai apšašus, viens su skiltuvais skelk kibirkštis ant burnos, o antras klausk:

– Ką tu čia skeli?

Pirms:

– Ugnį nu burnos.

Antras:

– Skelk, skelk, kad nuskeltumei!

P. Rumbauskas. *U.* A. Burba ~1888. *Sg.* VoGB 4. *Sp.* LUŠ 592.
Akmenės sen., Akmenės r. sav.

66. Ke [*Kai*] vaikas tik gimįs labai verki [*verkia*], te [*tai*] sako – klyną trauki [*traukia*]. Te reikia gaut kas pirmgimys ir pastatyt už s[i]enos, kur gimė. O tėvas to vaiko turi kalt kuolą žemėn ir klaust. Tas už s[i]enos stovintis:

– Kalvi, ką ča kali?

Tėvas sako:

– Klyną kalu!

Už sienos sako:

– Kalk, kalk, kad nukaltum!

Tris sykius tep reiki klaust ir atsakyt, te vaikas neverks.

P. U. Marė Janonienė. *Sg.* LTR 4994(448). *Sp.* LUŠ 572.
Beržinių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

Tą patį tekstą iš Marės Janonienės, 42 m., užrašė J. Janonis ~ 1911. *Sg.* LTR 4986(53), LTR 4990(46). *Sp.* BKT 676, JnR II p. 470, LUŠ 560, LUŠ 563.

67. Der Kranke setzt sich auf die Schwelle der Hütte bei verschlossener Tür. Einer, der das lezte Kind in seiner Familie sein soll, bleibt beim Kranken und ein Anderer steht hinter der Tür. Zu dieser Zeit muss Wachs im geschmolzenen Zustande vorbereitet sein. Der hinter der Tür Stehende fragt:

– Was giessest du?

Der Andere antwortet:

– Das Geschwür mit dem Koltun.

Der erste sagt:

– Giess, damit du es ausgiessest.

Gleichzeitig indem man eine Schale mit Wasser über dem Kopfe des Kranken hält, giesst man das Wachs ins Wasser. Wenn die auf solche Weise entstandene Wachsfigur Verzweigungen hat, so wird das als ein Zeichen dafür angesehen, dass es sich um Koltun handelt.

[Ligonis sėdi ant namo slenksčio prie uždarytų durų. Vienas (kuris turi būti paskutinis vaikas šeimoje) stovi prie ligonio, kitas stovi už durų. Iki to laiko turi būti išlydytas vaškas. Stovintis už durų klausia:

– Ką tu pili?

Kitas atsako:

– Votį su kaltūnu.

Pirmas sako:

– Pilk, kad jį išpiltum!

Tuo pačiu metu stovintis prie ligonio laiko dubenį vandens virš ligonio galvos ir pila vašką į vandenį. Jeigu išsiliejusi vaško figūra yra su išsišakojimais, šis ženklas suprantamas kaip pats kaltūnas.]

WEICHSELZOPF (um zu erfahren, ob es sich bei der Krankheit um Weichselzopf, kaltūnas, handelt) [KALTŪNAS (siekiant sužinoti, ar ligonis serga kaltūnu)].
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 125. *Sp.* LUŠ 593.
Kalesninkai, Šalčininkų r. sav.

68. Drugi[u] sergantis žmogus veža savo ligą vyžoj kur nor miškan ar kur kitur. Veždamas kalba pats su savim:

– Kų čia veži?
– Drugį, drugį!
– Vėžk, vėžk, kad jis toliau nusidrugiuotų!

Nuvėžin tų vyžų, palieka ir lakia namo neatsigrįždamas.

U. Jakštonis (J. Elisono rink.). *Sg.* LMD I 316(7). *Sp.* MLZ 149, LTt 5 9314, LUŠ 550, LUŠ 537.
Palėvenio k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

A_4

69. Grizą (grižas) nurišant reikia pirmiausia surišt mazgai ant siūlo, 3x9 (27) mazgai, ir skaityt:

– Vienas ne vienas, du ne du, trys ne trys, keturi ne keturi, pinki ne pinki, šeši ne šeši, saptyni ne saptyni, aštuoni ne aštuoni, devyni ne devyni...

Taip tris kartus (reiškia, treja devynelius kartus). Tadu peržegnoja tą da[i]ktą sopantį. Tada ligonis klausia:

– Ką riši?

Tas atsako:

– Grizų!

Tadu ligonis sako:

– Rišk, kad nurištum!

Tadu tas greit inkunda sopančian daiktan ir užriša siūlų [*siūlą*] su mazgais ant sopančios vietos.

U. Čenytė 1926. *Sg.* LMD I 201(33). *Sp.* LUŠ 552.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

70. Mazgioja raudonų namų darbo gijų ir skaito:

– Ne viens, ne du, ne trys, ne keturi ...

Pasku, suskaičius per tris kartus po devynis, skaityt atgal nuo devynių. Daryk taip du, tris sykius.

– Kų čia riši?
– Grižių.
– Rišk, kad nurištum!

NO GRIŽO.
P. Glemžienė. *U.* B. Buračas 1935. *Sg.* LTR 4921(21). *Sp.* LUŠ 575.
Kupiškis.

A_5

71. Sunkiai dirbus ar smagiai kelus inpuola rankos riešan grižas, sopa labai, krutinant grikši, girgžda. Grižas nurišama. Turi tai atlikt ar pirmagimis, ar pats

paskutinis, gali būt vyras ar moteriškė. Pajemus raudoną vilnonį siūlą (giją) mezgama devynius mazgelius kalbant:

– Rišu, rišu, kad nuriščia grižą, rišu, rišu, kad nuriščia grižą...

Kalbama ant kiekvieno mazgelio, potam apsukama apie runką triskart sumezgant. Negelbejus pajemama slapta (pavogiama) svetimos pušinės raištį, rišt tuos pačius žodžius kalbant. Rišama ir klojama grižažolės.

GRIŽAS.
U. L. Didžiulienė 1912. *Sg.* LMD I 211a(94). *Sp.* BlLMM 464, SkrN p. 77, LUŠ 556.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

72. Ryzį reikia krimsc. Kremta dunciais ir ūtarija:

– Kremtu, kremtu ryzį, kad tavį nebūt!

U. [1985]. *Sg.* LTŽ p. 224.
Daunorių (Dauronių) k. ir apyl., Vijos r., Gardino sr., Baltarusija.

Dar vienas nedialoginis variantas skelbiamas BlkLM: „Girgždį visaip vargina. Reikėjo, kad būdavo ratai pasukti į tą pusę, ir reikia jai badyt. <...> Pabadyt, pabadyt, pabadyt, sakyt: – *Duriu, duriu, duriu girgždę, rėk nudurt!* „Bet durdavo į ką?“ „Į tą vietą, kur girgždiedavo“ (*U.* R. Balkutė 1998 iš Kerstos Balčienės-Dejus, 77 m., gyv. Šventojoje, Palangos sav.).

B_1

73. Grizių gydo užrišdami raudoną vilnonį siūlą ant skaudamos vietos. Rišama 90x9 mazgai.

Ligonis rišėją klausia:

– Kų riši?

Rišėjas atsako:

– Grizių.

Ligonis sako trissyk:

– Rišk gerai, kad daugiau jo nebūtų!

Kada suriša 90x9 mazgus, užriša ant kojos ar rankos, suriša ir siūlo galus nukremta. Kada kremta, ligonis klausia:

– Kų grauži?

Rišėjas atsako:

– Grizių.

Ligonis sako tris kartus:

– Graužk gerai, kad jo daugiau nebūtų!

Siūlą ant rankos nešioja, kol jis pats nukrenta ir pameta.
Po tokios praktikos grizius per tris dienas nustoja skaudėti.

P. J. Pacevičiūtė. *U.* J. Stukėnas 1945. *Sg.* LTR 2479(50–16). *Sp.* LUŠ 553.
Vidautiškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

74. Kai būna rankoj grizas, net guzai, tai negalima nė rankos paklibyt. Tai tą grizą reikia rišti vilnoniu siūlu. Paima ir nuriša 12 mazgų i nuskaito 12. Po to dar keturis kartus nuskaitymas. Kalba „Sveika, Marija“ ir vis rišdamas kalba:

– Ką aš rišu? Grizą!
– Nurišk, kad jo nebūt!

Taip reikia dviem žmonėm kalbėti. Tada, saulei tekant ir leidžiantis, reikia grizą primygt duryse kalbant:

– Ką mygi duryse?
– Grizą!
– Primyk, kad nebūt!

Tik nerišt grizo dieną, ba anas kai skauda, tai irgi vakare, saulei leidžiantis. Tik reikia būti dviem: kas pirmesnis gimęs ir ... [ligoniui?]. Nusirišimą reikia nešioti, kolei patsai siūlas nukris. Grizas būna, kai ranka grikštelėja nuo darbo. Jis pasidaro net guzas. Anas, kaip lankstai, tai atsišaukia – grikši. Tan daikte, kur anas yra įsiveręs, daros guzas. Į duris galima kišti ir neaprišus.

P. Uršulė Bogušienė, 60 m. *U.* A. Vyšniauskaitė (LII eksp.) 1949. *Sg.* ES 3(342). *Sp.* VšRAB p. 68, LUŠ 566.
Antalgės k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

75. – Ką čia dirbi?
– Grižą grįžu [*gręžiu*].
– Grįžk, grįžk, kad sugrįžtum [*Gręžk, gręžk, kad sugręžtum*]!
– Ką čia riši?
– Grižą rišu.
– Rišk, rišk, kad nurištum!
– Ką čia kundi?
– Grižą kundu.
– Kųsk, kųsk, kad nukųstum!
– Kųsiu, nukųsiu, jau nebebus dabar. (Reikia čia smarkiai įkąsti.)

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 136 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LTt 5 9318, LUŠ 539.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

76. – Ką čia dirbi?
– Grižą, grižą rišu.
– Riš, riš [*Rišk, rišk*], kad nurištum!
– Ką čia kundi?
– Grižą, grižą kundu.
– Kųsk, kųsk, kad nukųstum!
– Kųsiu, nukųsiu, jau nebebus dabar.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 135 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LUŠ 540.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Dar vienas versijos variantas skelbiamas BlkLM: „Grizius būna iš nuovargia. Tadu siūlų milinį riša. Ir tadu, kap sako, tris kartus po tris suriša tų siūlų toliau, toliau ir tadu ant rankos apvynioja. I šiteip grizius buvo gydomas. <...> Trys mazgeliai ir tadu toliau vėl' pabuvus – vėl' trys mazgeliai, šit, kad būt devyni. Ir tadu an rankos apisuka. Ir tadu žmogus, kataram riša, tai klausia: – *Kų cia riši? – Grizių. – Kad anas daugiau negrįztų* [*negręžtų*]. Liepia tadu kųscie rankų toj vietoj, kur jau skauda. Paskui užriša“. (*U.* R. Balkutė 2000 iš Elenos Činčikienės-Subačiūtės, 84 m., kilusios iš Krikščionių k., Astravo r., Baltarusijos, gyv. Švenčionyse). Taip pat čia skelbiamas ir vienas monologinis variantas, pateikėjos pasakytas ir lietuviškai, ir lenkiškai: *Rišiu griz, kad daugiau negrįžt.* <...> *Wiążę gryź, żeby więcej nie gryz*[*ł*] (*U.* R. Balkutė 1994 iš Vladislavos Kerulienės-Židkauskaitės, 74 m., kilusios iš Namališkių k., Dubingių sen., Molėtų r. sav., gyv. Kerulių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.).

B_2

77. Kai skauda ranką, tai užkalbinėjama. Pirmiausia paimamas raudonas vilnonis siūlas ir rišama 27 mazgeliai. Užrišei pirmą mazgelį, sakoma: „Nei devyni“, užrišai antrą: „Nei aštuoni“, trečią – „Nei septyni“ ir t. t. Paskui vėl tas pats sakoma – 27 kartus. Paskui siūlas yra užrišinėjamas ant skaudančios rankos. Rišant tam žmogui, klausia:

– Kų riši?

Tas, kuris riša, atsako:

– Grizių.

Pirmas vėl sako:

– Riš [*Rišk*] gerai, kad nebūtų.

Taip sakoma tris kartus.
Užrišus tą siūlą, jį atkandinėja. Kuriam atkandinėja, tas klausia:

– Kų kundzi?

Tas, kuris kanda, atsako:

– Grizių.

Pirmas vėl sako:

– Kundz [*Kąsk*] gerai, kad nebūtų.

Taip sakoma tris kartus.
Rišant siūlą ant rankos, visi mazgeliai turi būti. Jų negalima nukąsti.

P. Veronika Čičiurkienė, 41 m. *U*. M. Čičiurkaitė (Stundžėnienės rink.) 1969. *Sg*. LTR 4169(145). *Sp*. LUŠ 570.
Kūčių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

C_1

78. Reikia atsisėsti ant girnų, tvirtai laikytis žmogaus ir sukti. Klausia:

– Ką suki?
– Sukatą!
– Ilgai suksi?
– Kol išsuksiu!

Kartoti taip septynis kartus.

SUKATA.
P. U. Lydija Pastarnokienė [1992]. *Sg*. JaŽNL p. 108. *Sp*. LUŠ 590.
Žemaičių Naumiestis, Šilutės r. sav.

79. Wenn man ein Kind, das an sukata leidet, heilen will, so muss man es am Donnerstag-abend auf eine Mühle (Handmühle) setzen und hier muss es eine Person festhalten, die zugleich die Mühle dreht; eine zweite Person, welche denselben Namen führen muss, wie die Mühle drehende, muss dann um das Haus herum gehen und, wenn sie an die Mühle kommt, jene erste Person fragen:

– Was drehst du?

Auf die Antwort „Die sukata“, fragt sie weiter:

– Wie lange wirst du drehen?

Antw[ort]:

– Bis ich [die sukata] abgedreht haben werde.

Diess muss sieben mal wiederholt werden. Man heilt aber diese Krankheit durch drehen, weil sie sukata heisst.

[Kai vaiką, sergantį sukata, norima išgydyti, reikia jį ketvirtadienio vakare ant rankinių girnų pasodinti. Čia vienas asmuo turi jį laikyti ir girnas sukti; antrasis, kurio vardas turi būti toks pats kaip ir pirmojo, turi tuo metu apeiti aplink namus ir, atėjęs prie girnų, klausti [pirmojo]:

– Ką tu suki?

Po atsakymo „Sukatą“, jis toliau klausia:

– Kiek dar suksi?

Atsakymas:

– Kol atsuksiu sukatą.

Tai turi būti pakartota 7 kartus. Šią ligą gydo sukdami, nes jos pavadinimas sukata.]

P. Anė Gudikė [1882]. *Sg.* BLF p. 72. *Sp.* LUŠ 595.
Antakmenėlių k., Kalvelių (dab. Uzlovojės) apyl., Nemano (Ragainės) r., Kaliningrado sr., Rusija.

80. Die sukata auch dadurch heilen kann, dass man das betr. Kind auf die Brotschaufel legt und tut als wolle man ess in den Backofen schieben, wobei eine andere Person fragt:

– Was schiebst du?

U[nd] s[o] w[eiter] (wie oben.). Diess muss drei abende hinter einander vorgenommen werden.

[Sukatą galima išgydyti ir tokiu būdu: sergantį vaiką paguldo ant ližės ir viską daro taip, tarsi norėtų jį pašauti į duonkepę krosnį. Tuo metu kitas asmuo klausia:

– Ką tu kepi?

Ir t[aip] t[oliau], kaip sakyta su girnomis [žr. Nr. 79]. Taip reikia padaryti tris vakarus iš eilės.]

P. Kuljurgienė [1882]. *U.* A. Becenbergeris. *Sg.* BLF p. 72. *Sp.* LUŠ 548.
Medikių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

81. Grįžia duryse taip. Vienas stojas vien [*vienon*] pusėn durių, antras – kiton pusėn, vaiką paguldo an slanksčio. Pirmas taria:

– Grįžiu [*Gręžiu*] grizių, – ir peiliu duryse grųžo [*grąžo*].

Antras sako:

– Ar ilgai grįši [*gręši*]?
– Kol jo nebus!

Šius sakinius atkartoja triskart, nog grižiaus gelbsti. Šitą darbą atlieka pir[m]gimis asmuo arba paskutinis.

P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., 1935. *Sg.* LTR 725(71). *Sp.* SbAED p. 376, LUŠ 557.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

82. Ketverga vakare, saulē nusilēdant tat tur tas liganis, kas tą girgždelę tur, tą ranką ant slenkste padėt, a tada tur ar visu didysis ar visu mažasias iš vienas gimtuves su jekši kirste pro šalę. Tada tas liganis klaus [*klausia*]:

– Ką kerti?

Tat antrasis sak:

– Girgždelį kert [*kertu*].

Tat vėl tas antrasis:

– Kal kirti [*tu kirsi*]?
– Tal kirsu, kal nukirsu, – saka antrasis.

Teip rēk daryti tris kartus ir tris vakarus.

U. M. Ogilvie [*Ogilvė*] [1882]. *Sg.* BLF p. 71. *Sp.* LTt 5 9317, LUŠ 538.
Medikių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

83. Ranką arba koją, kurioj yra girgždėlė, reikia dėti ant slenksčio. Klėties anga turi būti atkreipta į šiaurę. Žmogus pirmgimęs arba šeimos jauniausias kerta kirvio ašmenimis per ranką ir sako:

– Kertu, kertu, kertu.

Sergantysis klausia:

– Ką kerti?

Atsako:

– Girgždėlę kertu!
– Kol kirsi?
– Kol nukirsiu!

Taip klausiama ir atsakoma tris kartus. Visa tai daroma delčioj ir saulei nusileidus.

U. Stumbraitė (J. Užpurvio rink.). *Sg.* LTR 2284(284). *Sp.* LUŠ 589.
Žiaukų k., Priekulės sen., Klaipėdos r. sav.

84. Girgždėlę galima nukirsti. Vyriškam tur moteriška, o moteriškai vyriškas kirsti. Kur kert, tur ar pirmgimęs, ar paskutinis tarp kitų gimusių savo brolių ir seserų būti. Kirtimas nusiduod šitaip. Po saulės nusileidimo reik tą vietą, kur girgždėlė randas, ant šiaurės pusės slenksčio padėti. Kirtėjas tur jekšį (kirvį) ant tos vietos mierydamas tarti:

– Kertu, kertu, kertu!

Šis klaus [*klausia*]:

– Ką kerti?

Kirtėjas:

– Girgždėlę.

Šis vėl klaus [*klausia*]:

– Kol kirsi?

Kirtėjas atsako:

– Tol kirsiu, kol nukirsiu!

Šitaip tur vis lig trijų sykių atkartoti, o ant galo tur kirtėjas lyg nugandinimui jekšį į slenkstį įkirsti. Taip, sako, tris vakarus atkartojus – tiktai delčioje nusiduoti tur – girgždėlė atleidž.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LMD I 285(27). *Sp.* IMLT 308, LUŠ 551.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

Dar vienas labai panašus grižo kirtimo variantas skelbiamas BlkLM: „O su kuo kerta?“ „Su kirviu“. „O kap sako?“ *„Kertu, kertu. – O kuo čia kerti? – Girgždį kertu. – Kirsk, pakol nukerti!“* Ir vėl sakyk iki trijų kartų. Teip man mama tete lioub tep papasakot. (*U.* R. Balkutė 1998 iš Kristinos Albužienės-Buberytės, 77 m., gyv. Šventojoje, Palangos sav.).

85. Taip jau [*taip pat*] galima girgždėlę su žėmelio [*žiemelio*] (šiaurės) pusės buto durimis nuverti, būtent: reikia ranką tarp zoveckų įkišti ir, duris triskart verdamas, sakyti vis po tris kartus:

– Veru, veru [*Veriu, veriu*] girgždėlę!

Antrasis tur atklausti:

– Kol versi?

Šis vėl tur atsakyti:

– Tol versiu, kol nuversiu!

Taip darant, sako, gelbsti.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LMD I 285(26). *Sp.* IMLT 307, LUŠ 591.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

Dar trys šios versijos variantai, kuriuose girgždėlė nuveriama, užrašyti R. Balkutės: „Girgždę kada vėrėm durims <...> Va taip, kas yra pirmas a paskutinis kas yr gimįs. Tad, vat, duri [*duris*] atsivėrį saka: – *Vėriu, vėriu? – Kuo tu čia vėri? – Girgždie vėriu,* – tas pasaka. Tas vėns atsaka: – *Verk, pakol nuverk!* <...> A kitą kartą rugius rišam, man pradeja skaudiet, saka, girgždie, aš pas sava kūmas nuiejau, ji man viere į duris. A kitą kartą paded – kerta su kirviu, anei išsiganda, i girgždie praeina“ (*U.* 1998 iš Kotrynos Vindigės-Kavolis, gyv. Šventojoje, Palangos sav.); „<...> šitą galėdavo padaryti paskutinis vaikas ir pirmutinis vaikas, panašiai, jeigu yra a trys, a keturi, tai tie viduriniai netiko tam

darbui. <...> Tarpduryj atsistoja vienas vienoj pusėj, antras antroj pusėj ir sako: – *Ką čia darai? – Girgždį veriu! – Verk, verk, kol nuveri!* Sako, triskart taip reik padaryt“ (*U*. 1998 iš Margaritos Stirblienės-Pauliokaitės, 80 m., gyv. Būtingės k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav.); „<...> į duris verdavo dar, taip, atsimenu, sakydavom <...>: – *Veru veru girgždėlę*. Kits atsako: – *Verk kol nuversi*. Tai ten ar tris sykius taip reikėdava“ (*U*. 1998 iš Emilijos Mataitienės-Galdikaitės, 77 m., gyv. Palangoje) BlkLM.

86. Norėdamas pašalinti karpą, turi ją gnaibyti delčioj, sakydamas:

– Gnaibau, gnaibau, gnaibau! Ką aš gnaibau?
– Karpą gnaibau. Tol gnaibys[u], kol nugnaibys[u]!

U. Nopens [*Nuopenas*] (J. Užpurvio rink.). *Sg*. LTR 2284(274). *Sp*. LUŠ 576.
Lankupių k., Priekulės sen., Klaipėdos r. sav.

C_2

87. Kada vaikas suserga griziu ir smarkiai verkia, tada reikia paimti klyniuką iš marškinių rankovės ir dviem laikyti ties vaiko bambute už kampelių to klynelio. Viena turi pjauti sakydama:

– Tol pjausiu, pakol išpjausiu šitų grizių!

Vaikas ir nustos verkęs. Grizius bus išvarytas.

P. Anelė Zeziulevičienė. *U*. S. Juodeikytė ~1937. *Sg*. LTR 1034(33). *Sp*. LUŠ 565.
Raitininkų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

88. Kada vaiką graužia riemuo, reikia vaiką atvesti prie durų staktos, pastatyti ant galvos, paimti peilį, atbulu peiliu pjauti pėdukes ir sakyti (3 kartus):

– Griziau, griziau, aš tavi pjausiu, kol išpjausiu.

P. O. Rastenienė. *U*. M. Palevičienė ~ 1973–1975. *Sg*. PlLM p. 4.
Masališkių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

D_1

89. – Kų riši?
– Grizių.
– Riš’ [*Rišk*] labiau!
– Kų kundzi?
– Grizių.
– Kundz’ [*Kąsk*] labiau!

NUO GRIZIAUS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 941(8). *Sp*. MLZ 134, StDŠAU 79, LUŠ 581.
Beržynės k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

90. – Ką kremti?
– > Grizių.
– Nu tai krimsk, krimsk daugiau.

Nu tai vėl klausia:

– Ką kremti?

O tas vėl atsakinėja:

– Grizių.
– Krimskie, krimskie. Krimskie dar daugiau.

Triskart teip sako. <
Kremta jauniausias ar paskutinis.

P. Antanina Kaltonienė-Augulytė, 62 m. *U*. R. Šliogerytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg*. LTR 4155(335); LTRF mg. 944(11). *Sp*. LUŠ 545.
Knystuškių k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

91. Kai nurišėjas baigia rišt [ir] kanda siūlą, klaust:

– Ką tu darai?
– Kandu siūlą!
– Kand, kand [*Kąsk, kąsk*], Dieve, padė [*padėk*]!

Siūlas nešiot, kol pats nenukris.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 301. *Sp*. LUŠ 585.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

D_2

92. – Grauž' [*Graužk*] grizių, da grauž' [*graužk*] geriau! (90 kartų.)

Užrišt siūlas sakant:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi, nei pinki, nei šeši, nei septyni, nei aštuoni, nei devyni. Amen. Amen. Amen.

NUO GRIZIAUS.
P. Julia Dudėnienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(25). *Sp*. MLZ 148, StDŠAU 76, LUŠ 578.
Švenčionys.

E_1

93. Nuo grizo yra toks būdas. Apvynioja nesveiką ranką (kada yra grizas) ilgu vilnoniu siūlu, būtinai raudos spalvos. Riša 27 mazgelius. Kada mazgelius riša, ligonis klausia:

– Ką riši?

Antras atsako:

– Grizą!

Ligonis vėl klausia:

– Išriši man grizą?

Antras, kuris riša, atsako:

– Išrišiu.

Tada siūlu apvynioja stipriai aplink riešo rankos, bet siūlo galų nesuriša, o užkiša už apvyniojimo.

P. Agota Puckorienė, 38 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1048(2–59). *Sp.* LUŠ 584.
Šeduikiškio k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.

94. Pašalinti grižą galima šitaip. Burtininkė, vesdama ligonį prie slenksčio, klausia:

– Kur eini?

Ir atsako:

– Grižą kirst.

Priėjus:

– Ką čia kerti?
– Grižą kertu.
– Ar nukirsi?
– Nukirsiu.

Kirvį iš pradžios uždeda ant rankos, paskui šone rankos triskart kerta, viens vienoje pusėje slenksčio, kits kitoje, tai atkartoja ant antro ir ant trečio slenksčio. Potam [= *Po to*] grižas turi pražūt.

U. M. Jonis. *Sg.* LMD I 991(1). *Sp.* MLZ 140, LUŠ 543, 588.
Veliuonos sen., Jurbarko r. sav.

E_2

95. Pas brolį buvo [= *Brolis turėjo*] daug karpų, tai motulai darodzinėjo [= *patarė*]. Sako, kap pečių iššluosi skujini, tai tadu liepk vaiku [*vaikui*] išaic už durų, o tu skujinį paimk ir tas karpas pašluok. Šluok ir sakyk:

– Šluoju, šluoju karpas. Visas iššluosiu ir sudegysiu pačiun [*pečiun*]!

Ir prapuolė karpos. Raikia už durų tam, katris turi karpų, būc, cik rankų iš prieminės inkišc, ir tegu tas karpas pašluoja.

P. Marytė Saulėnaitė, 71 m. *U*. N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg*. McP p. 196. *Sp*. LUŠ 587.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

F_1

96. Kai skauda rankų sąnarius, sumezga treja devynerius mazgus. Ant rankos vynioja ir sako:

– Kų riši?
– Grizių!

Pasako tris kartus ir užmezga dar po vieną mazgą. Paskui nukunda siūlų ir jį klausia:

– Kų kundzi?
– Grizių! (Tris kartus.)

Laika ant rankos ar kojos, kol nukrenta.

P. Jadvyga Balčiūnienė, 72 m. *U*. R. Klipčiūtė (Stundžėnienės rink.) ~ 1969–1972. *Sg*. LTR 4169(144). *Sp*. LUŠ 546.
Vaičiukiškės k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

97. Das erste oder das letzte Kind in einer Familie nimmt einen Wollfaden und bindet 3 x 9 Knoten und verbindet darauf die kranke Stelle. Während man die Enden des Fadens beisst, fragt der Kranke [Pirmasis arba paskutinysis vaikas šeimoje paima vilnonį siūlą ir riša triskart po devynis mazgus, ir juo apriša skaudamą vietą. Kai siūlo galai nukandami, ligonis klausia]:

– Ką kandi?

Der Beissende antwortet [Kandantis atsako]:

– Grižių.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 138 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp*. LUŠ 542.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

98. Kepant duoną, karpuotąjį pastatydavo už durų, ir jis klausdavęs kepėjos:

– Ką kepi?

Kepėja atsakydavo:

– Karpas!

Ir, sušlavusi pelenus, duodavo karpuotajam išnešti į šiukšlyną. Jų manymu, su pelenais išnešdavo ir karpas.

P. Karolina Matkaitienė, 64 m. *U.* V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 248. *Sp.* LUŠ 573. Naujienų k., Rūdiškių sen., Trakų r. sav.

99. Kai kepa duoną, ir, kas turi džiovą, užklausus kitam, sako:

– Ką kepi?
– Džiovą, – atsako.

Tas turi atsakyti:

– Tai ir kepk!

Tada, sako, džiova pranyksta.

P. M. Suchodskienė, 36 m. *U.* S. Biziulevičius 1937. *Sg.* LTR 1405(286). *Sp.* LUŠ 569. Rangavos k., Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

100. Jeigu mažas vaikas serga sukatom (džiova), reikia jį pasodyti ant girnų ir vienam žmogui sukti jas. Kitas gi žmogus, stovėdamas už sienos, turi klaust:

– Ką mali?

Malantysis atsako:

– Sukatas!

Nuo to vaikas ir išgyja.

U. F. Krikščiūnas. *Sg.* LTR 600(168–3). *Sp.* LUŠ 564. Prienų sen., Prienų r. sav.

101. Jei vaikas gauna džiovą, tai motina nuein pas kaimynę ir pasako: „Šiandie aš malsiu vaiko džiovą, ateik, tamsta, ir pasakyk 'Padėk, Dieve!' "
Motina, pasidėjus vaiką ant girnų, suka. Atidaro kamaros duris kaimynė:

– Padėk, Dieve! Ką čia, kūma, mali?
– Džiovą, kūmutėle, džiovą!

P. Ona Veblauskienė. *U.* P. Veblauskis. *Sg.* LTR 600(181–40). *Sp.* LUŠ 562. Dargužių k., Lygumų sen., Pakruojo r. sav.

Dar vienas šios versijos variantas skelbiamas BlkLM: „<...> riša ty kokius mazgelius raudonu siūlu ir varsta durim, spaudžia, kad praeitų. Taip sakydava, kad spaudžia su durim. Nu i kožnų (kiekvieną) mazgelį riša ir vis kad jau praeitų. Ir užriša, ir nešiok. <...> Man reikia sakyt', jei man riš: – *Kų riši?* A kitas jau atsako: – *Grizų!* Ir duoda durim tan mazgelin, pradarį duris. Ir suriša mazgelių ty dvylika ar ty kiek an raudona siūla, ir čia an rankos užriša. Ir praeina labai greit. Kalbėt' taigi, matai, dviem reikia" (*U.* R. Balkutė 1994 iš Genės Balinskienės-Jackevičiūtės, kilusios iš Mineiškiemio k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav., gyv. Jusėniškių k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav.)

F_2

102. Grižą reik kirsti. Paded ranką ant kalados ir šauk:

– Kertu, kertu grižą!

Ir kert šalė [*šalėje, šalia*] rankos į kaladą, kad išsigąstų.

P. Kaminskienė. *U.* V. Augaitis-Butkus 1937. *Sg.* LTR 1284(111). *Sp.* LUŠ 554.
Petkaičių k., Tauragės sen., Tauragės r. sav.

103. Kai įlenda grižas rankon, tai senieji buria: liepia priverti (grižą) tarp trijų durų po tris kartus. Veriant duris kaskart sakyti:

– Veriu grižą.

Nėra geresnio vaisto.

U. [1951], *Sg.* BlLMM 465. *Sp.* SkrN p. 77, LUŠ 567.
Naujikų k. [?]

Dar vienas šios versijos variantas skelbiamas BlkLM: „Durs girgždunt į vidų rėk įverti: – *Veru, veru girgždį, veru, veru girgždį!*“ (*U.* R. Balkutė 1997 iš Elenos Petkienės-Razmaitės, 92 m., gyv. Grūšlaukėje, Darbėnų sen., Kretingos r. sav.).

G_1

104. Grižas galima nukandžioti. Jeigu kas klausia:

– Ką čia kandžioji?

Atsakyki:

– Šūdą!

Prapuls. Kandžioti ne iki kraujo. Šioje Čedasų apylinkėje ir Kvetkų [apylinkėje] dabar negirdėti taip gydant. Bet šposais tai ir šiuo laiku „gydo“, sakydami, [kad] grižas galima nukandžioti.

P. A. Augustaučienė [*Augustavičienė*], 65 m. *U.* A. Glemžaitė 1952. *Sg.* LTR 4045(23).
Kvetkų k., Papilio sen., Biržų r. sav.

Šio tipo dialoginiai užkalbėjimai susideda iš klausimo, atsakymo ir linkėjimo. Keletas užkalbėjimų yra praradę dialoginę struktūrą.

A versijos reprezentuoja dažniausiai pasitaikančią gydymo tikslo formulę *Rišk, kad išrištum, Kąsk, kad nukąstum* ir t. t. Versijoje A_1 pateikiamos sudėtinės formulės iš kelių narių (nusieti, nurišti, nukąsti). $A_2 = A_1$ + „Ne vienas, ne du“. A_3 – tik vienas narys. $A_4 = A_3$ + „Ne vienas, ne du“. $A_5 = A_3$, tačiau vietoje dialogo yra monologas.

Versijoje B_1 orientuojamasi į galutinį tikslą ir linkėjimu neigiama ligos atsinaujinimo galimybė (*Kad daugiau nebūtų*). $B_2 = B_1$ + „Ne vienas, ne du“.

C versijose nurodoma veiksmo trukmė (*Kol nurišiu*). $C_2 = C_1$, tik monologizuotas.

D_1 versijoje veiksmas sustiprinamas raginimu (*Rišk labiau*); $D_2 = D_1$ + „Ne vienas, ne du“.

E_1 akcentuoja atlikėjo galimybes (– *Ar nuriši? – Nurišiu*). $E_2 = E_1$, tik monologizuotas.

F_1 tik įvardija objektą (– *Ką riši? – Grižą*); $F_2 = F_1$, tačiau monologas. F_2 ≈ „Aš tave čia įpjaunu“.

G_1 – obsceniškas objekto įvardijimas (– *Ką čia kandžioji? – Šūdą*). G_1 ≈ „Tu šūdas, ne miežis!“

Tipas gerai žinomas rytų ir šiaurės Europoje (užrašytas vokiečių, rusų, baltarusių, latvių, estų, suomių, ingrų, votų ir kitomis kalbomis). Plg.: latv. „Tas, kam sien, prasa: – *Ko tur sien?* Sējējs atbild: – *Dzirksti sien*. Tas, kam sien, saka: – *Sien, sien, kāmēr nosien!*“ (dzirkstes vārdi) БривМ 234; – *Labdien. Ko tu cērt? – Es cērtu dzirksti. – Tā tu cērt, ka tu ar var nocirst* (dzirkstes vārdi) StrBV lp. 248; – *Ko tu šķil? – Šķiļu ugunsvātis. – Šķil, šķil, ka vari nošķilt. – Nošķilšu gan* StrBV lp. 249; *Spaidu, spaidu, ko es spaidu; dzirksti spaidu, dzirksti spaidu. Brauku, brauku, ko es brauku – dzirksti brauku, dzirksti brauku. Pūšu, pūšu, ko es pūšu – dzirksti pūšu, dzirksti pūšu. Caps! Pa d… laukā* (dzirkstes vārdi) StrBV lp. 239; baltr. «Хворы: – *Што ты грызеш?* Шаптуха, грызучы грызь: – *Я грызь грызу. – Грызі болей, каб не балела*. Шаптуха далей: – *Грызухна, матухна, я грызь грызу, а ты сук грызі*» (ад грыжы) БрЗам 777; rus. – *Чего грызешь? – Грыжу. – Грыжи отныне до веку и век бы не было* АнРЗЗ 1526 (t. p. žr. КлУ c. 96). Kelis finougriškus pavyzdžius anglų kalba paskelbė Mare Kõiva (KvNM p. 64).

Variantą rusų kalba žr. Nr. 1691).

T. ≈ „Ne aš kertu, grižas kerta“, „Šitai perpjaunu pančius!“

NE AŠ KERTU, GRIŽAS KERTA

105. > Kada parvargsta ar ranka, ar koja, kai ją parmini ar pargniauži, i girgžd. Tai sakydavo – grižas. Tai vė reik, tai megzdava. Reikdava megzt su raudonu vilnoniu siūlu par tą vietą. Iš 55 vielų tą siūlą turi susisukt ir 55 mazgus megzt an tos skaudamos vietos. Ir paskui padėt ant slenksčio tą skaudamą ar koją, ar ranką, kur jau susinarinęs būni, i kirst su atbulu kirviu. I reik sakyt:

– Ne aš kertu, grižas kerta. Ne aš kertu…

Irgi 55 kartus. Ir tas grižas prapuol. Tai tokie šposai! I darydava. I darydava tą. Kitą sykį žmonys taip tikėja <…>. <

P. Monika Kvietkienė, 62 m. *U*. B. Kerbelytė 1973. *Sg*. LTR 4545(39); LTRF mg. 1449(25). *Sp*. LUŠ 697.
Šauklių k., Kalnujų sen., Raseinių r. sav.

Tekstas gali būti atsiradęs varijuojant tipui „Ką riši? – Grižą!“ Kita vertus, lietuvių užkalbėjimuose žinoma ir struktūra *ne aš, o N*, plg. *Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka! Per amžių amžius, amen* (Nr. 766); *Sako Viešpats Jėzus taip: „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji“* (Nr. 765). Tai, kad skelbiamajame tekste vietoje pagalbininko veikia pats grižas, galima traktuoti arba kaip teksto nelogiškumą, arba kaip specialų sumanymą, kai liga nukreipiama pati prieš save, plg.: – *Riemeny, riemenaici, kur buvai? – Nemunaicy. – Kų ėdei? – Kumelienų. – Ėdei kumelienų, ėsk ir mano riemenį!* (Nr. 17).

T. ≈ „Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka“.

TU GRIZIUS, AŠ KRISIUS

A_1

106. – Tu grizius, aš Krisius. Tu bėgsi, aš kųsiu. Kai kųsiu, nukųsiu. Am, am, am!

Nurišinėjant ir kaskart kandant.

NUO GRIZIAUS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 946(7). *Sp*. MLZ 132, LUŠ 959.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

107. – Tu grizius, aš Krisius. Tu bėgsi, aš kųsiu. Kai kųsiu, nukųsiu. Amt, amt, amt.

Reikia tris kartus kųst.

NUO GRIZIAUS.
P. Anelia Bielinienė-Larinkaitė, 46 m. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 944(5). *Sp*. StDŠAU 82, LTt 5 9320, LUŠ 960.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

108. Atkalba žmanys i nuo griziaus. Kai grizius suka kaulus, a kajas, a tį runkas, a daugiau tį kų, atkalba ite:

– Tu grizius, aš Krisius, aš kųsiu, tu begsi!

I tan deiktan [*daiktan*], kų sapa, – amc [*kanda*] duncim tris kartus, i žemen spjauna. Maža ta, miliniu siūlu... Kiek itei? Palau [*Palauk*]... Triskart pa devynis mazgelius, i apriša tų daiktų, kur sapa. Ne žiednas gali būcie šeptūnu, citei [*tiktai*] pirmucinis i paskucinis kų gimįs iš šeimynos.

P. Anelia Bielinienė. *U*. A. Bielinis 1926. *Sg*. LTR 7601(99).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

A_2

109. Jeigu rūgštiai valga mama greit pa vaikelia [*po gimdymo*], visadu būva [*būna*] vaikeliui grizius. Tedu reikia nurište, kap bus jaunas menulis. Pirmas kuris gimįs žmagus pajemįs vaikelį prisneške pre lunga, kur regis jaunelis. Paim [*Paimk*] raudanų milinį siūlų, ažmesk [*ažmegzk*] mazgelius triskart po devynis. Megzdamas skaityk:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi...

Teip skaityti lig devynių. Paskui kitus devynius:

– Nei vienas, nei du, nei trys... – lig devynių.

Paskui ir trecius devynius. Tedu kalbek dabadamas in menulį:

– Tu grizius, aš Krisius. Tu begsi, aš vysiu – kai pavysiu ir inkųšiu [*įkąsiu*]! (Inkųsk kartų bumbełėn.)

Atsigrįžk užpakalin, nusispjauk, vel kalbek ir vel kųsk, ir nusispjauk triskart. Tep padaryk – bus sveikas tava vaikelis. Itą siūlalį apriš [*aprišk*] kap jastełį [*juostelę*] in pilvelia.

P. U. Anelia Bielinienė-Larinkaitė, 46 m., kilusi iš Vytėnų k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav., 1928. *Sg.* LMD I 254(66). *Sp.* BlLMM 468, SkrN p. 77, LUŠ 958. *Red. pst.:* Tarminė būsimojo laiko trečiojo asmens forma *inkųšu* (t. y. *įkąsiu*) su priebalsiu *š* aiškintina Tverečiaus apylinkėse retkarčiais pasitaikančiu priebalsių *s* ir *š* vertimu bei painiojimu.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

110. Nuo grižiaus reikia ažkalbec raudonų milinių siūlų kap 2 sieksniai, megzcie mazgeliai ir skaicyc lig devynių:

– Nei vienas, nei du, nei trys...

Tada dabocie, kai mėnuo jaunelis, <...>* rišunc in rankos sakyce:

– Aš Krisius, tu grizius. Tu bėgsi, aš vysiuos, pavysiu, inkųsiu.

Ir reikia scipriai inkųsc runkon, net 3 kartus nusspjauc [*nusispjaut*] i nedaboc, kadu tas siūlelis nukris. E jeigu vyriškam kartais ir nurišimas nemačija, tai reikia, durysna inmygus, nusispjaut, gerai runkų ištumpius.

U. A. Bielinis. *Sg.* LMD I 660(241). *Sp.* LUŠ 962.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

* Rankraštyje neįskaitomas žodis.

A_3

111. Miliniame siūle užrišti triskart devynis (3×9) mazgelius, tuo siūlu aprišti skaudamos rankos ar kojos riešas, bekalbant šiuos žodžius:

– Tu grizius, aš Krisius, tu bėkie – aš vysiuos!

Tokiu gydytoju privalo būti tiktai pirmas ar paskutinis tėvų vaikas.

NUO GRIZIAUS.
U. L. Bielinis 1939. *Sg.* LTR 2239(288). *Sp.* LUŠ 961.
Tverečiaus – Adutiškio sen., Švenčionių – Ignalinos r. sav.

112. Jei kam grižius graužia rankos arba kojos riešą, tai reikia skaudantis riešas pačiam dantimis – apseilėjus – graužti ir kalbėti tris kartus:

– Aš Krisius, tu grizius – aš kųsiu, tu bėkie!

Ir triskart sukalbėt „Sveika, Marija“.

P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 451. *Sp.* LUŠ 957.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_4

113. Nachdem man das knarrende Gelenk mit einem wollenen hat (dabei von 9 zu 1 zählend), fasst man die kranke Stelle mit den Zähnen, dabei sprechend [Skaudamas sąnarys aprišamas siūlu, ant kurio nuo devynių iki vieno skaičiuojant užrišti triskart devyni mazgai. Skaudama vieta kandama dantimis sakant]:

– Tu grižius, aš kryžius, am, am, am!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 131 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LTt 5 9315, LUŠ 956.
Kalesninkų sen., Šalčininkų r. sav.

Tipo versijos dėstomos nuo išsamiausios iki glausčiausios. A_2 = A_1 + „Nei vienas, nei du“.

Užkalbėjimas net 3 kartus užrašytas iš Anelios Bielinienės (Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.); šių variantų detalės vienos kitas papildo.

Užkalbėjimo aplinkybės – rišimas, kandimas, skaičiavimas – primena grižo nurišimą užkalbėjime „Ką riši? – Grižą!“ Užkalbėjimo struktūra remiasi ligos ir užkalbėtojo supriešinimu; parodomas dominavimas (*tu bėgsi – aš vysiuos*) ir galia (*kryžius*; taip pat svarbi asociacija *Krisius – Kristus*); dėl sakralizacijos plg. *Vienas padyvija, trys atadyvija – Dievas Tėvas, Dieva Sūnus, Dieva Dvasia Švinta!* (Nr. 1409).

Plg. baltr. *Грызь-грызішча, вазьмі Таніна знудзішча. Ты каза, я воўк, я не абедала, я не снедала, я есці хачу. Гам, гам, я цябе з'ем* (ад грыжы) БрЗам 764; rus. *Не ты меня загрызаешь, а я тебя грызу. Тфу, тфу!* ПзЗ 165.

ŠITAI PERPJAUNU PANČIUS!

114. Kad vaikas greičiau pradėt vaikščiot, išimt iš stovės ir, aštrum peiliu rėžus grindysna kryžių, tart:

– Šitai perpjaunu pančius!

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 50. *Sp.* LUŠ 908.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

115. Kai kūdikis padaro pirmą žingsnį, tai bobos tarp jo kojų kryžių ant žemės rėždavo, sakydamos, kad „punčius perpjauna“. Taip darydavo, kad vaikas nebeatkristų ir pradėtų greičiau vaikščioti.

P. Grasilia Girčiotė, 82 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(431). *Sp.* BlVV 783.
Kavolių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

Nors mums yra žinomi tik du šio tipo užkalbėjimai, yra duomenų, kad pats pjovimo veiksmas buvo atliekamas dažniau (neaišku, ar žodinė formulė nebuvo vartota, ar ji tiesiog neužrašyta), plg.: „Jei vaikas nevaikščioja, reikia peiliu prarėžt žemę tarp vaiko kojų, kad perpjaut pančius“ (Krekenava, Panevėžio r. sav., BlVV 781); „Jei kūdikis ilgai nepradeda vaikščioti, tai jį pastato ant žemės ir tarp kojų perpjauna žemę, t. y. „pančius“, kurie neleido jam vaikščioti“ (Vosiūnai, BlVV 782). Paprotys bei užkalbėjimas taip pat žinomas ir kaimyninių tautų, plg. latv. „Kad mazs bērns ilgi nestaigā, tad vajaga aiziet uz ganībām un paņemt tādu pinekļu, ko zirgs, nakti ganoties, nometis. Ar šo nu jāsapin bērns. Tad paņem nazi, paliek veļas vāli apakšā un griež šo pinekļu pušu. Tad vienam jāprasa: – *Ko tu griez?* Griezējam jāatbild: – *Pinekļu griežu*. Tad atkal pirmam jāsaka: – *Griez, griez, ka tu pārgriez*“ StrBV lp. 248; baltr. «Як толькі дзіця зробіць першыя самастойныя крокі, то маці або хто-небудзь іншы з прысутных пры гэтым бярэ нож і праводзіць па падлозе ці на зямлі між ножак у дзіцяці рысу, прыгаворваючы: – *Разарвіцеся, путы!*»“ ВлНМ 492. „Pančių perpjovimas“ taip pat buvo atliekamas RusijojeАнРЗЗ 30 ir Estijoje.

Latviška paralelė rodo dialoginės struktūros galimybę, plg. užkalbėjimo „Ką riši? – Grižą!“ dialoginius ir monologinius variantus.

KRISTUS SURIŠTAS, KRISTUS ATLEISTAS

116. Ebenfalls nur in deutscher Übersetzung erfur ich von demselben einen Spruch, der angewendet wird, wenn sich das Vieh verfangen hat:

– Christus hanget,
Christus ist los.
Nun bist du dein verfangen los.
Im namen u. s. w. + + +

[Taip pat tik vokišką vertimą aš iš to paties [H. Šejaus] sužinojau, kuris vartojamas tada, kai galvijas susipančioja:

– Kristus surištas,
Kristus laisvas.
Štai ir tu išvaduotas iš pančių.
Vardan Dievo Tėvo ir t.t. + + +]

U. H. Scheu (H. Šejus) [1882]. *Sg*. BLF p. 71. *Sp*. LUŠ 667.
Lėbartų k., Dovilų sen., Klaipėdos r. sav.

Nors A. Becenbergeris, skelbdamas užkalbėjimą, teigia, kad tai lietuviško užkalbėjimo vertimas į vokiečių kalbą, įtarimą kelia eiliuota užkalbėjimo forma. Analogiškas yra ir kitas H. Šejaus vokiečių kalba užrašytas užkalbėjimas: *Die rose hat in diese welt Uns gott als königin gesant Und über das sternenzelt Als krönungsmantel augespannt. + rose, + rose, + weiche, Flieh auf eine leiche Und lass die lebenden befreit Von nun an bis in ewigkeit* BLF p. 70. Tokie eiliuoti užkalbėjimai yra būdingi vokiečiams, o Lietuvoje nežinomi.

NĖRA KŪNE TAVO NEI PERKŪNŲ, NEI ŽAIBŲ

117. – Viešpatie Jėzau Kristau, Sūnau Dievo, išgelbėk nuo tos baisios ligos tarną Dievo N.

Kalbedam[s] tur tris karts žemai pasiklonioti ir vėl kalbėti:

– Tarne Dievo N, kūne tavo yra aštriai deginanti liga – opa. Nėra kūne tavo ne perkūnų, ne žaibų. Nė mergytės [*nekaltybės*] paslaptėje. Tuomi rūstybėje žemė, rankoje kratiniu [?]*. Šitai tau mano malda – raktas ir uždarymas.

Kalbėti tris sykius ir spjauti į kairę pusę.
Da vėl: teip gal užkalbėti ir negeriamą vandenį.

UŽKALBEJIMAS KARBUNKULAS.
U. Giedrutis 1901. *Sg*. LMD I 1063(361), LTR 1208b(828). *Sp*. LUŠ 1001.
Žemaitija.

* Frazė atitinka rusų *во гневе земля, в руках трясовица* МкВЗ 131, todėl spėtina, kad neteisingai transkribuotas žodis *kratiniu* galėtų atitikti rusų *трясовица* „drebulys“.

Užkalbėjimas greičiausia verstas iš rusų kalbos, kai kuriuos žodžius praleidžiant bei iškraipant. Labai panašų tekstą paskelbė L. Maikovas 1869 metais: *Раб Божый* (имя рек), *есть в теле твоем востpополицкая язва; нет в теле твоем ни грома, ни мланья, ни древа вбиенна; в туче вода, во гневе земля, в руках трясовица, меж ногами ветр. Вот моя молитва, ключь и замок* МкВЗ 131.

M. Slančiausko rankraščiuose pateikti (ir mūsų leidinyje skelbiami) 2 Giedručio Žemaitijoje užrašyti tik po 1 lietuvišką variantą turintys užkalbėjimai (plg. Nr. 971); abu jie turi slavų užkalbėjimams būdingą struktūrą; spėtina, kad šie tekstai gali būti kokiomis nors aplinkybėmis atkeliavę iš Rusijos.

NUEISIU ANT MĖLYNŲJŲ MARIŲ, IŠKARPINĖSIU TEN SKAUSMĄ

118. Žegnodamasis:

– Persižegnosiu, nueisiu ant mėlynųjų marių, mėlynose marėse guli baltas akmuo. Paimsiu auksines žirkles, iška[r]pinėsiu ten skausmą. Kaip mėlynose marėse vanduo nestovi, taip (paminėti vardas, kam kalbama, o jei gyvuliui – tai jo spalva) sopulys neskauda. Pilkieji akmenys, baltosios šaknys.

Sukalbėti tris kartus.

NUO GRIZIAUS.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(9). *Sp.* MLZ 141, StDŠAU 84, BlLMM 467, LTt 5 9321, SkrN p. 77, LUŠ 765.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas artimas rytų slavų tradicijai: analogiškas siužetas, vartojama slavams būdinga pradžios formulė, plg. *Стану я, раба божья* (*имя*), *благословясь, пойду перекрестясь, из избы в двери, из ворот в ворота, во чистое поле, под буйный ветер, под частые звезды, под красное солнце, под луч Господен. Из-под луча Господня приду я, раба божья* (*имя*), *к Окияну-морю. Лежит в этом море камень Латарь. На этом камне стоит серебряное блюдо, лежат золотые ножницы. Приходит божья мати Богородица, берет она эти ножницы, состригает она с раба божьего* (*имя*) *всякую боль, всякую скорбь, притки, уроки, переполохи, млад родимец. Опускает она эти ножницы в Океан-море* (от родимца, испуга) ИвВФ 374. Dėl mariose nestovinčio vandens motyvo plg. „Kaip tas vandenėlis visad vietoj nestovi“.

Formulė *pilkieji akmenys, baltosios šaknys* bei jos variantai aptinkami dar dviejuose tame pačiame Bernotų kaime užrašytuose užkalbėjimuose (Nr. 941, 961) bei keliuose Ignalinos rajone rusų kalba užrašytuose tekstuose (Nr. 1639, 1641, 1642, 1643). Šie užkalbėjimai sakomi gydant nuo blogų akių, o skelbiamas variantas nuo grižo; funkcijos pasikeitimą galbūt nulėmė asociacijos su užkalbėjimu „Eik, grižiau, ant mėlynų marių, ant pilko akmenio“, kurio 3 variantai, kur minimos marios ir akmuo, užrašyti taip pat Ignalinos apylinkėse.

SIŪLAS, TRŪKITE, MACICA, PASKAVOKITE!

119. – Ak, aš esu ne marios' [*mariose*], ne mariose stoviu, stoviu upej. Unt tos upes akmuo su ųžuolu, po ųžuolu stalas. Unt to stalo balta skatertis, unt tos baltos skoterties trys tarelkos stovi, unt tų trijų torelkų trys peiliai su bulavom stovi. Už to stalo sedi Ponas Jezusis Kristusis. Janukas nežinomas jima peilį su bulavu, pjauna macicų. Unt šitos minutos pribuvo [= *atsirado*] Panela Švinčiausia su šilkiniu siūlu. Siūlas, trūkite, macica, paskavokite po šitam česui, po šitai minutei, zaria rytine ir vakarine.

Un tos vietos, kuri užsikalba [= *užkalbama*], reikia pūsterti.

NUO PARUŠENIOS.
U. Gumbaragis. *Sg.* LMD I 943(30). *Sp.* MLZ 160, StDŠAU 59, LUŠ 886.
Dimbelių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjime gausu slavizmų, galbūt tekstas užkalbėtojo verstas iš rusų arba baltarusių kalbos. Teksto struktūra irgi artima slavų užkalbėjimams.

Siūlo motyvas čia vartojamas atskyrimui, o ne jungimui reikšti; dėl siuvimo plg. „Sėdžiu ant baltų marių, siuvu baltą karūną“.

VISI VARPAI SUDAUŽYTI IR ABRŪSAI SUDRASKYTI

120. – Šventa Elena Magdalena ėjo per bažnyčių, traukia varpus in varpenyčių. Visi varpai sudaužyti ir abrūsai sudraskyti. Nie lękaj się, nie lękaj się [nebijok, nebijok] (čia reikia sakyti ligonio vardas)!

Žegnotis ir sakyti „amen“ negalima.

UŽKALBĖJIMAS PRIEMĖČIO (NUOMARO).
P. Ieva Pakulienė, 80 m., kilusi iš Trako k., Jūžintų sen., Rokiškio r. sav. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1048(136). *Sp*. LUŠ 1007.
Zarasai.

Užkalbėjimo motyvo kilmė ir prasmė nėra visai aiškūs. Galbūt varpų sudaužymas ir „abrūsų“ (virvių, kurias traukiant skambinama varpais?) sudraskymas reiškia išlaisvinimą nuo ligos, išsivadavimą iš nesveikos būsenos (plg. „Kristus surištas, Kristus atleistas“).

LAI SUAUGA MANO LŪŽĘS STIBIKAULIS, KAIP JŪSDVI KAD ESATAU SUAUGUSIOS!

121. Viena [Palangos] parko įdomybių buvo dvi pušys, suaugusios viena stora šaka taip, kad nepasakysi kurios į kurią šaka įaugusi. Jos augo Palangos vad[inamajame] naujajame parke. Pagal žmonių pasakojimus, tokie medžiai turi raminamų ir gydomųjų savybių, kad galį greitai pagydyti išnirusius ir išlūžusius sąnarius; reikėjo tik landyti tarp pušų ir aplink jas trintis ir kalbėti:

– Lai suauga mano lūžęs stibikaulis, kaip jūsdvi [*juodvi*] kad esatau suaugusios!

Arba:

– Sutaikyk mane su vyru, kaip taikiai suaugusios pušys kad gyvena!

Arba:

– Pririšk prie manęs mano mylimą Marytę, kaip tie medžiai kad yra susirišę!

Ir p[a]n[ašiai]. Vėliau viena pušis padžiūvo. Ji buvo nupjauta kiek aukščiau suaugusios šakos. Nepriklausomybės metais tos pušys buvo akylai saugomos.

U. I. Končius [1968]. *Sg*. KvML 4 p. 281.
Palanga. (*Red. pst.*: Palangos pušų nuotrauką žr. 6 pav.)

II. IŠVARYMAS

IŠEIK!

122. Arklius dažnai užpuola ūsuotis. Tai labai škaradna [= *bjauri*] liga. Ją gydo šitaip. Pastato tvarte pas duris mintuvus ir arklį varo, kad trissyk peršoktų. Kiekvieną kartą arkliui šokant sako:

– Išeik!

P. Karolina Gliebienė, 44 m. *U*. S. Biziulevičius 1936. *Sg*. LTR 904(27). *Sp*. LUŠ 390.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

EIK ANT ŽEMĖS, KO PRIE ŽMOGAUS KABINIES!

123. Galieja užkalbieti, katruo vyna duktie arba vyns sūnus buva. Buva tuoki žmuones, katrie debesis muokiedava nuvyti. Ruožę kap užkalba: su dviem pirštas apibraukia kap aštūnis, spjauna ont žemes. Saka:

– Aik ont žemes, kuo pre žmuogaus kabinies!

Ir dar šneka, šneka. Any negal išdūti, kon šneka. Je išdūs, negelbie[ja].

P. Katryna Grabelytė, 93 m. *U*. J. Keliotytė, P. Katinaitė 1960. *Sg*. LTR 3510(49). *Sp*. LUŠ 156.
Užventis, Kelmės r. sav.

EIK ŠALIN NUO MANĘS, KOKLIAU!

124. Koklišas yra baisi liga. Nuo jos galima pasigydyti štai kaip. Reikia ligonį per devynias naktis po saulės nusileidimo iki užtekėjimo apnešti per devynis laukus, devynias upes ir devynis tiltus. Pernešus per devintą tiltą, reikia įmesti upėn ligonio rūbus ir sakyti:

– Eik šalin nuo manęs, kokliau!

Potam [= *Po to*] nuogą ligonį parnešti namo. [Įnešti] tik ne per tas duris, per kurias išeidavai. Jei per tas pačias, tai vėl sutiksi kokliša, ir ligonis nepagis. [Parnešus] į namus apvilkti naujais nenešiotais marškiniais, ir ligonis greit pasveiks.

KOKLIŠAS.
P. Elena Barkauskienė, 59 m. *U*. S. Biziulevičius 1936. *Sg*. LTR 904(3). *Sp*. BlLMM 486, SkrN p. 78, LUŠ 158.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

Ligonio nešimas arba vežimas vežimu per devynis tiltus, šešių kaimų „rubežius“ ir pan. gerai žinomas Dzūkijoje (SK 54), tačiau formulė, sakoma metant rūbus, užrašyta tik kartą. Dėl papročio plg. baltr. «Штоб шохля пройшла, возілі по 9 мостоў до ўсходу солнца» ВлНМ 904.

NUGARUOK AKIVARON!

125. Nuo dedervinių paspjaudai ir sumeti:

– Nugaruoj [*Nugaruok*] tu, negare, akivaron!

Penkios sveikamarijos.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 298. *Sp*. LUŠ 766.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

DAGILIAU DAGILĖLIAU, SKRADŽIAIS ŽEMELĖN!

126. Prieš 30 metų atgal Vizgiūnų k. Blažienė skaudes nukalbėdavus, ir sugydavę, bet visos kalbos teksto sužinoti nepavyko. J. Saplys Paketurių k. pasakoja, kad minėta „boba“ skaudę kairės rankos smaližiu pirštu tris kartus apskriedavus ir ką tai murmėdavus, tik ant galo pasakydavus:

– Dagilio dagilalio, skradžiais žemalan, sausom šakelam, žaliais lapeliais!

Ir nusispjaudavusi.

P. J. Saplys. *U*. A. Kriauza ~ 1940–1942. *Sg*. KrzSG p. 97. *Sp*. LUŠ 110.
Paketurių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

T. ≈ „Dagili, dagili, tu mane paleisk“.

VERBA PEČIUOSNA, LIGA MEDŽIUOSNA

127. Žmogus, keikdamas ligą, sakydavo:

– Kad tu nueitum ant sausų medžių!

Arba plakdavo ligonį žilvičio šaka ir sakydavo:

– Verba pečiuosna, liga medžiuosna.

U. [1979]. *Sg.* DnMed p. 31.

Formulė *Verba pečiuosna, liga medžiuosna* greičiausia buvo sakoma plakant verba Verbų sekmadienį, nors P. Dundulienės publikacijoje daugiau duomenų apie tai nėra.

T. ≈ „Liga – lauk! Sveikata – į vidų!“

LIGA – LAUK! SVEIKATA – Į VIDŲ!

128. Verbų dieną, parnešę šventintas verbas, kurie buvo su jomis bažnyčioje, tiems, kurie buvo namie, kerta su verbomis per galvas ir sako:

– Liga – lauk! Sveikata – į vidų!

P. Marijona Kasparaitienė-Marcinkutė. *U.* J. Kasparaitis 1938. *Sg.* LTR 1496(45). *Sp.* BlLKŠ p. 114.
Žagarės k., Kalnujų sen., Raseinių r. sav.

Plg. latv. „Pūpuļojot saka: *Veselība iekšā, neveselība ārā* StrBV lp. 260, baltr. *Вярба б'е – не я б'ю; За тыдзень – Вялікдзень. Хвора ў лес, на верас, а здароўе ў косці. Будзь здароў, як вада, а расці, як вярба* СД 1 с. 337. Analogiška išvarymo formulė Baltarusijoje buvo vartojama ir kitose situacijose – pvz., gydant vaiką nuo kaprizų, jį mušdavo mazgote ir sakydavo: *А хіры – вон, здароўя – ў косьці* ВлНМ 328.

T. ≈ „Verba muša, ne aš mušu“.

ATSITRAUK NUO MANĘS, NELABOJI!

129. Žiūrėti saulėn ir tris kartus sakyti:

– Atsitrauk nuo manęs, nelaboji, kad daugiau tavęs nematyčiau!

NUO GYVATĖS.
U. [1930]. *Sg.* ElPG p. 164 (1930). *Sp.* ElMKR 72, LUŠ 51.
Raguvėlės k., Miežiškių sen., Panevėžio r. sav.

ATSTOK, PRAKEIKTASIAI DRUGIE!

130. Arba vel nuo drugio geros liekarstvos. Atsistojai prie apušes ir, nežiūrėdamas, kad gy...*, inbedei medin net lig galui, ir sake [*sakyk*]:

– Atstaj [*Atstok*], prakeiktasiai drugie, nuo manįs, bo tavi gyvų ite subadzysiu!

Kap regi išnyks.

P. A. Cicėnas. *U.* A. Bielinis 1926. *Sg.* LMD I 474(19). *Sp.* LUŠ 54.
Adutiškis, Švenčionių r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

EIK VELNIUI ANT ŠAKOS!

131. Ranka skirstyt žaizda ir [sakyti]:

– Dvylika paslų mokytinių (keletos žodžių neb'atmena)... A Jėzau, ko ana prilipo? Ai [*Eik*] kap Judošius velniui in šakos [*eik pasikarti*]!

3 poteriai.

ROŽĖ.
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 340. *Sp.* LUŠ 159.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

ROŽE, ROŽE, IŠEIK IŠ ŠITO DAIKTO!

132. – Rože, rože, išeik iš ito daikto [*vietos*], kad saulė iššviestų ir rožė nubegtų in undenio. Žadėč ažžadėč, kad mano mačytų!

Užkalbėti ant sviesto, lajaus, paskui tepti.

NUO ROŽĖS.
P. Šiekštelė, 65 m. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(44). *Sp.* MLZ 116, StDŠAU 46, LTt 5 9300, LUŠ 847.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!“ Dėl užkalbėjimo pabaigos plg. „Žadu žadu kraują!“

EINA SAULĖ, EINA SEILĖS

133. Nuo gyvatės užkalba (gyvuliui ar žmogui):

– Eina saulė, eina seilės, tegul išeina iš šito tvinkimas kartu!

Tris kartus tylomis neatsikvepiant sukalbėti ir tris kartus pūstelti į duoną ir druską. Ir tada ją sumaitinti įkąstam gyvuliui. Pakalbėjus sukalbėti tris sveikamarijas.

NUO GYVATĖS.
P. Marijona Šiukštienė, 54 m., Stasė Šiukštytė, 12 m. *U.* J. Dovydaitis 1968. *Sg.* LTR 4105(405). *Sp.* Dub 66, LUŠ 165.
Kozelaukos k., Inturkės sen., Molėtų r. sav.

Dėl seilių plg. „Ėjo Jėzus per Cedrono upę, nusispjovė“, „Žemės žemybe, dangaus dangybe!“ D_1.

KELMAS, KELMAS, SMIRDANTIS VANDUO

134. Pavasarį surasdavo miške kokią nors drevę su dvokiančiu vandeniu, įmesdavo kelis miežio grūdus su ta ranka, ant kurios yra karpų, maišydavo ir sakydavo:

– Mieži, mieži,
Dvokiantis vanduo,
Visos mano karpos,
Eikite su juo!

Tada išbėgdavo iš miško neatsigręždamas.

U. J. Šliavas ~ 1968–1971. *Sg.* ŠlŽA p. 111–112. *Sp.* LUŠ 656.
Žeimelis, Pakruojo r. sav.

135. – Kelmas, kelmas,
Smirdantis vanduo,
Visos karpos, eikite su juo!

Arba:

– Kerpė, kerpė,
Smirdantis vanduo,
Visos karpos, eikite su juo!

Sakyti įkišus karpuotą ranką į supuvusį kelmą miške vidurnaktį.

NUO KARPŲ.
P. Raimundas Akavickas, 26 m., kilęs iš Viekšnių, Mažeikių r. sav. *U*. V. Vaitkevičius 1993. *Sg*. LTR 7054(4). *Sp*. LUŠ 655.
Vilnius.

BALTA ŠMEIŽME, PER BURNĄ LAUKAN!

136. – Balta karvė bėg į jūrą ir kitas [*kìtos*] paskui kitą. Balta šmeižme, par burną laukan!

Ir pasakyk, kokia plauka. Vienąkart.

VYVALAS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(64), LTR 1208b(559), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 60). *Sp*. BlLMM 533, LTt 5 9342, BsJKn p. 215, LUŠ 65.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

PER KUR GIMDŽIAU, TĘ IR NUVARAU!

137. Žinomas tik vienas šio užkalbėjimų tipo variantas, užrašytas A. Žukaitės 1997 m. Kabelių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. Gydant vaiką nuo blogų akių, motina turi pašluostyti pašluoste „tą vietą, per kurią [kūdikis] išej“, o po to patrinti vaikui akis sakydama: – *Per kur gimdiau, tį ir nuvarau!* BlkLM (*P*. Ona Grigienė-Pigagaitė, 92 m.).

Ši formulė gerai žinoma Baltarusijoje, plg. baltr. *Адкуль радзіўся, тым палечся* ВлНМ 2984. Žinomi ir kitokie variantai, pvz., motina paguldo vaiką ant grindų išilgai balkio ir peržengia jį tris kartus dešine koja, sakydama: – *Чым параділа, тым и атхадила* ВлНМ 2968; plg. *Чим матирь родила, шоб так и отходила* ПЗ 456.

T. ≈ „Per ką įėjai, per tą išeik!“

KAS TEN? – IŠGĄSČIAI!

138. Kai vaikas išsigąsta, tai parengia kultuvę (kočėlą), t. y. aprengia vaiku, ir – išnešę – su juomi atsistoja už lango.
Moteris prieina prie lango su vaiku ir klausia:

– Kas tį?
– Išgąsciai! – atsako už lango turįs parengtą kočėlą.
– Kų atajot?
– Jūs vaika!
– Aikit šalin (nuo mūsų vaika)!

Tada aplinkui namą reikia tris kartus apibėgti, – o tą aprengtą kočėlą palieka pašalyje per naktį, – tai vaikas ir būsiąs sveikas.

P. Cecilija Baužienė-Vaitkūnaitė, 43 m. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* LTR 2278(170). *Sp.* LUŠ 652. *U. pst.*: „Tebedarą“.
Kargaudų k., Slabados apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

Užkalbėjimas artimas kitiems dialoginiams tekstams, taikomiems vaikų išgąsčiui, nemigai, lunatizmui, kūdikių pilvo skausmui (grižui) gydyti, plg. „Ką duodi? – Mėnesinę“, „Ką riši? – Grižą!“ Šiuo atveju dialogas neatspindi magiško pakeitimo (*vaikas – kultuvė*); akcentuojamas išgąsčių išvarymas.

EIK PAPRIPEČKĖN!

139. Kai kepa duonų, tai tam, katras naktį patalan myža, saka:

– Aik papripečken!

Šiteip saka, kai ližį pečiun stumia. Kai ližį iš pečiaus traukia, tai jam drūtai sušeria žagaru ir saka:

– Ląsk iš papripečkes!

P. Justinas Rūkas, 60 m. *U*. J. Būga 1938. *Sg*. LTR 1779(121–84). *Sp*. LUŠ 157.
Rokėnų k., Antazavės sen., Zarasų r. sav.

Plg. imituojamą vaiko „kepimą krosnyje“, gydant džiovą (žr. Nr. 80).

ŠIČIA, VAIKE, EIK!

140. Nuo šlapinimosi atnešt kapų kaulas ir, vidunaktyj pabudinus vaiką, prišaukt tenajos:

– Šičia, vaike, ei [*eik*]!

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 320. *Sp*. LUŠ 905.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

EIK, GRIŽIAU, ANT MĖLYNŲ MARIŲ, ANT PILKO AKMENIO

A_1

141. Kai perima [*pertempia*] ranką, kai nuo vienodo darbo skauda ranką – grizius.

– Aik iš Paulinos, griziau. Tu čia nebūk, tu čia nesėdėk. Aik an mėlynų marių, ant pilko akmenio. Amen. Pa šiai gerai dienai. Amen. Pa šiai gerai adynai. [Amen]. Pa šiai minutei. Amen.

NUO GRIŽIAUS.
P. Prania Černiauskienė, 62 m. *U*. J. Trinkūnas 1969. *Sg*. LTR 4077(65). *Sp*. LUŠ 162.
Salomenkos k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

142. – Eik iš Petro rankos greičiau. Tu čia nebūk, tu čia nesėdėk. Eik už mėlynųjų marių, ant pilko akmens. Po šiai gerai dienai. Amen. Po šiai valandai. Amen. Po šiai minutei. Amen.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Pranė Vinciūnienė. *U*. A. Narkeliūnas 1968. *Sg*. LTR 3957(51). *Sp*. LUŠ 160.
Salomenkos k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_2

143. – Eik iš Jono (pasakyti žmogaus vardą), griziau. Tu cia nebūk, tu cia nesedėk. Eik in melynų marių, in pilko akmenio. Amen pa šiai dienai. Amen pa šiai adynai. Amen pa šiai minutei.
– Graužʼ, graužʼ [*Graužk, graužk*], kad išgraužtum.
– Kų?
– Grizių.

Tris kartus.

NUO GRIZIAUS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(20). *Sp.* MLZ 142, StDŠAU 83, LTt 5 9319, LUŠ 163.
Salomenkos k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_1

144. Grizų riša – sumazga [*sumazgo*] trejas devynerias mazgelių raudonam suktam vilnoniam siūli ir kalba maldeįį:

– Tu šitam daikti, grizai, nebūk! (Toliau pamiršta).

Kai kas kalba ir „Sveika, Marija“ atažagariai. Paskiau užriša raudonų siūlų ant tas vietas (kur skaudama) ir nešioja, iki nustoja sapėt. Riša vyresnis ar jaunesnis tos šeimos vaikas. Ir visus burtus gali daryti tik vyresnis ar jaunesnis tos šeimos vaikas.

P. Emilija Pankevičiūtė, 23 m. *U.* A. Mažiulis ~ 1936. (Dusetų pavasarininkų rink.). *Sg.* LTR 780(445). *Sp.* LUŠ 161. *U. pst.:* „Netiki pati žinovė“.
Pagrandžių k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.

Užkalbėjimu grižas siunčiamas į ypatingą vietą – ant mėlynųjų marių (už mėlynųjų marių), ant balto (pilko) akmenio. Ši mitologinė vieta, gerai žinoma baltų ir slavų mitologijoje, interpretuojama įvairiai – kaip kosmologinis pasaulio centras, kaip dievų ar mitinių būtybių buvimo vieta, kaip altorius ir t. t. ArMЦ c. 257, VtUM p. 144–150. Šis motyvas ypač plačiai vartojamas rytų slavų užkalbėjimuose – užkalbėtojas ten siunčia ligą arba randa ant akmens stebuklingus pagalbininkus – tris stebuklingas mergeles, stabdančias kraują, ąžuole – stebuklingus paukščius, kurie sulesa ligą, didžiąją gyvatę Serafėją, įsakančią gyvatėms atsiimti nuodus, ir t. t. Plg. baltr. <...> *I ссылаю цябе, сцень, на сіня мора, белы камень; там табе цясовая карваць і пуховыя пярыны; там табе аставацца, а младзенцам* (*такім-та*) *ня ўладаць* (ад ляку) БрЗам 1094. T. p. plg. rusiškus užkalbėjimus šiame leidinyje Nr. 1646, 1651, 1687.

Gali būti, kad užkalbėjimas paveiktas slavų tradicijos – tai galėtų rodyti rusų užkalbėjimams būdinga pabaigos formulė *Po šiai gerai dienai. Amen. Po šiai valandai. Amen. Po šiai minutei. Amen.*

Skelbiamuose užkalbėjimo variantuose grižas siunčiamas ant akmens greičiausia tikintis, kad ten jis pražus ar bus sunaikintas. Plg. rus. *В синем море лежыт синий камень, на синем камне сидит щука зубастая, загрызает грыжу, заговаривает* АнРЗЗ 477. Vis dėlto palyginimui įdomi ir ši siužeto variacija – grižas graužia akmenį: <...> *Пойдите, грыжи, из сеньцей воротми, из байни дверьми, в чистое поле. В чистом поле есть сер камень; грызите, грыжы, серый камень. Во веки веков, аминь* МкВЗ 122.

Lietuvių užkalbėjimuose akmens mariose motyvas žinomas tik iš keleto tekstų; be šio tipo variantų plg. „Nueisiu ant mėlynųjų marių, iškarpinėsiu ten skausmą"; dėl marių – „Sėdžiu ant baltų marių, siuvu baltą karūną", „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes" F_1 (*Saulė ant dangaus, akmuo ant marių*). Balto akmens mariose motyvas kur kas dažnesnis lietuvių dainuojamoje tautosakoje, pvz., vestuvinėse bei kalendorinių apeigų dainose: *Prašiau meldžiau matulį kap Dzievų, Prašiau meldžiau cikrųjį kap Dzievų, Kad nukeltų nuo balta akmenia, Kad iškeltų iš gilių marelių* LLD 11 386; *Atskrido sakalalis Iš svetimos šalałės, Ir nuskrido nusileidė Ant žaliojo medelio. Nuo žaliojo medelio – Ant balto akmenėlio. Baltas akmuo persiskyrė, Gilios marios išsipylė* LTR 427(271).

B_1 – fragmentiška versija, artima „Išeik, čia nebūk!"

JŪS, RAGANOS, EIKIT BALON, EIKIT PUZINAN!

145. Pirmą kartą pamačius jauną mėnulį, reikia sustoti ir, į jį žiūrint, karpas visokiais žodžiais plūsti, pavyzdžiui:

– Jūs, roganos, jūs, podlos [= *gaišenos*], aš jum nekenčiu, ko jūs čia dabar atsirodot unt mono runkų (arba kojų). Eikit bolon, eikit Puzinan (ežeras Šimonių apylinkėje), eikit šalin!

Ir panašiai.

U. Stefanija Glemžaitė ~ 1920–1940. *Sg*. DlKS p. 424. *Sp*. LUŠ 531.
Kupiškio – Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

Ligos išvarymas vandenin (į marias, į Dunojų) gerai žinomas slavų užkalbėjimuose, plg. užkalbėjimą nuo išgąsčio: *Идзи ты, пуддзиў, на синие мора, На дрэмучые леса, Там тобе буўаци, лес ламаци, Ўоду разганяци, а Марусиной косци не заўмаци* ПЗ 257. Daugiau nuorodų žr. КлУ c. 169–170.

Lietuviškame tekste išvarymas vandenin artimesnis plūdimui, plg. *Eik tu po balumais!* JsE p. 115, *Suk tave bala!* LKŽ 1 p. 474, *Kad tu pelkėms nueitum!* LKŽ 9 p. 770. Šiuo požiūriu užkalbėjimui artimos šios formulės: „Kad jo akys išdegt!", „Kad tu taip savim neišsitektum!", „Kad tu, šunie, galvą nusitrauktum!" ir pan.

Dėl karpų ryšio su pelke (stovinčiu vandeniu) plg. „Kelmas, kelmas, smirdantis vanduo".

SIUNČIU LIGĄ PER TOLIMUS LAUKUS

146. Nuo rožės ažkalba:

– Siunciu tų ligų per tolimais laukais, per...* per mėlynam mariam, kur šunes neloja, kur žmones nigdi nebuvoja [= *niekada nesilanko*], kad ana iš tį negrįžtų, in sausų nendrių sudziūtų.

Ir aš girdėjau iš cigankų. Kalba neatsidusus, bet nesako „Amen“.

U. A. Bielinis. *Sg.* LMD I 660(243). *Sp.* LUŠ 887.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

Ligos išvarymas per miškus, balas, kur niekas nevaikščioja, turi daug baltarusiškų ir ukrainietiškų analogijų (rusų užkalbėjimuose pasitaiko rečiau), plg. baltr. *Ідзіця вы, спугі і здрыгі, на мхі, на балоты, на ніцыя лозы, на сухія лясы, дзе ветры ня веюць, дзе й сонца ня грэя, дзе пціцы не летаюць і звяр'ё ня бегаець* (ад ляку) БрЗам 1066; ukr. *Иди туда, пиўниў голос не заходиць, Где пастух с худобою не ходиць* (от ляку) ПЗ 141. Daugiau nuorodų žr. КлУ с. 169–170, ПЗ с. 101.

SAULĖS KAITRA TAU, DRUGY, ĮSAKAU, TAVE VARAU

A_1

147. Jei žmogų drugys krečia, reikia ankstą rytą, saulei dar netekėjus, prikrėsti nuo žolių rasos, sumaišyti tą rasą su šventintu vandeniu ir taip jį užkalbėti:

– Pūtė vėjas iš pietų, iš vakarų, atpūtė drugį an žmonių, an gyvulių. Saułė tekėjo, drugį ragėjo, spinduliu badė, karščiu jį dziovino, šviesu kankino, vijo in miškus, in raistus, in gilias balas, kur žmonės nevaikščioja, gyvuliai nebraidzioja, paukščiai nelakioja. Saułės spinduliu, saułės kaitru tau, drugy, insakau, tavi varau tį, iš kur tavi vėjas atpūtė, giliosna balosna, tamsuosna raistuosna, kur žmonės nevaikščioja, kur gyvuliai nebraidzioja, paukščiai nelakioja.

Saulei tekančiai reikia tas vanduo gerti, tris kartus „Sveika, Marija“ sukalbėjus.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 15. *Sp.* LUŠ 879.
Dzūkija.

B_1

148. Kad žmogus, drugiu sergantis, pagytų, reikia taip užkalbėti švento Jono dieną keptą duoną ir ją valgyti, saulei dar netekėjus:

– Saułės vardu, perkūno grausmu tau, drugy, insakau, tavi varau nog žmonių, nog gyvulių, nog paukščių, nog kiekvieno gyvo garo žaliosna giriosna, klampiosna balosna, tamsuosna raistuosna, kur saułė nemato, kur žmonės nevaikščioja, gyvuliai nebraidzioja ir paukščiai nelakioja. Jei manį nepaklausysi, tavi saułės spinduliu išdziovinsiu, saułės kaitru nukamuosiu, gailiu rasu prigirdzysiu, užkerėtu duonu pripenėsiu. Tau liepiu, tau insakau, kad NN apłaistai, daugiou jo nekamuotai!

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 16. *Sp*. LUŠ 878.
Dzūkija.

Šio užkalbėjimų tipo tekstai, kaip ir kiti V. Krėvės-Mickevičiaus užrašyti užkalbėjimai, yra gerokai padailinti, suliteratūrinti. Iš 21 teksto, paskelbto V. Krėvės publikacijoje *Kėrai*, tik kai kurie aiškiai atitinka tradicinius siužetus; dauguma jų yra gerokai nutolę nuo liaudiškų variantų ir neturi analogų. Greičiausia literatūrines V. Krėvės užkalbėjimų tendencijas rodo ir kai kurių teonimų, tokių kaip Perkūnas, Saulė, Švaistikas, Valiulis Dievulis, vartojimas.

LIGOS, PRO ŠALĮ, PRIEPUOLIAI, PRO ŠALĮ!

149. Kad vėjas neužpūstų drugio, reikia ankstų rytą atsikėlus, saulei dar netekėjus, išeiti ant kiemo ir, į rytus nusigręžus, taip kalbėti:

– Ankstų rytą keliuos, gailiu rasu prausiuos, saułį kalbinu, Dzievų garbinu. Ligos, pro šalį, priepuoliai, pro šalį, nog manį in sausus medzius, in gilus raistus, kur žmonės nevaikščioja, gyvuliai nebraidzioja, paukščiai nelakioja!

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 17. *Sp*. LUŠ 679.
Dzūkija.

ĖJO ŠVENTAS PETRAS, SUSITIKO PASIUTUSĮ ŠUNĮ

A_1

150. – Ajo šventas Petras keliu ir susciko pasiutusį šunį. Šuva snukį pravėrė, už švento rūbo stvėrė. Šventas Petras ranku sumojo, šuva sustojo. Šventas Petras jį barė ir ligų iš jo tep varė: „Nei an žmonių, nei an gyvulių, aik, pasiucimas, an sausų medzių, an kietų akmenų! Per švento Petro žodzius: nei an žmonių, nei an gyvulių, aik, pasiucimas, an sausų medzių, an kietų akmenų!“

Reikia tris kartus atkartoti, o paskui sukalbėti triskart „Sveika, Marija“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 5. *Sp.* LUŠ 328.
Gudakiemio k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

151. – Ėjo šventas Petras keliu, ir sutiko pasiutusį šunį. Šuva snukį pravėrė, už švento rūbo stvėrė. Šventas Petras jį barė ir ligą iš jo varė: „Nei an žmonių, nei an gyvulių, eik, pasiutimas, ant sausų medžių, ant kietų akmenų“. Per švento Petro žodžius: „Nei an žmonių, nei an gyvulių, eik, pasiutimas, ant sausų medžių, ant kietų akmenų“.

Reikia tris kartus atkartoti, o paskum sukalbėti tris kartus „Sveika, Marija“.

NUO PASIUTIMO.
U. B. Vrubliauskas 1959. *Sg.* LTR 3477(144). *Sp.* LUŠ 1439.
Kaunas.

Šis tekstas yra antrinis užkalbėjimo variantas, patekęs į apyvartą iš V. Krėvės-Mickevičiaus publikacijos (KrK 5). V. Krėvės skelbti užkalbėjimai, matyt, plito nuorašais – tokią prielaidą leidžia daryti pažodinis tekstų sutapimas. Kad tokie užkalbėjimai nėra plagiatas, rodo užrašytojų patikimumas (pvz., net kelis tokius tekstus užrašė E. Rūkštelytė, vieną – R. Balkutė).

Tekstas skelbiamas norint parodyti užkalbėjimų varijavimo galimybes, kai jie grįžta (patenka) į tradiciją iš literatūros.

Žr. t. p. „Atleisk tu man, atleisiu aš tau“ (Nr. 301), „Valiuli Dievuli, kraują suturėk!“ (Nr. 1050), „Mazgelį mazgau, kraujui įsakau“ (Nr. 1052).

B_1

152. – Ajo šventas Petras keliu, ir užpuołė jį šunės, draskė jo rūbus. Ir užširdo šventas Petras, ir pasakė graudų žodį: „Kad jūs, šunės, pasiustut, in platus laukus išlakiotut, kur žmonės nevaikščioja,

kur paukščiai nelakioja, ir tį visi išdvėstut". Ir pasiuto visi šunės, in laukus išlakiojo. Kur bėgo, tį žmonis kramtė, tį gyvulius trėkė. Susigraudzino šventas Petras, gyvo garo pasigaiłėjo, tep prabylojo, Pono Dzievo prašė: „Dzievuli Aukščiausias, Jezau geriausias, nuimk šitų ligų nog žmonių, nog gyvulių, nog paukščių, nog kiekvieno gyvo garo. Tegu ji krinta an sausų medzių, an kietų akmenų. Tegul ji nekrinta nei an duonełės, nei an rugelio, nei an geltono linelio". Per šv. Petro žodžius, per jo šventų vardų, per dangaus raktus – kas šitų duonełį valgys, kas šitų linelį nešios, prie to nei pasiucimas, nei šunies inkandzimas nekibs – bėgs nog jo an sausų medzių, an kietų akmenų, tį, kur žmonės nevaikščioja, kur paukščiai nelakioja. Amen. Amen. Amen. Tegul būna tep piktam ir geram, žmogu[i] ir gyvuliu[i] ir kiekvienam paukščiu[i]. Amen. Amen. Amen. Tegul būna tep, kas ciki ir kas neciki. Amen. Amen. Amen.

Tris kartus reikia kalbėti ant duonos ir linų. Paskui sukalbėti triskart „Sveika, Marija".
Duoną turi kiekvienas, kurį pasiutusis šuo apkramtė ar galėjo apkramtyti, per tris dienas valgyti: rytą, vidudienį ir vakarą.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 6. *Sp*. LUŠ 329.
Pilvingių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Nors šiame užkalbėjimų tipe skelbiami V. Krėvės-Mickevičiaus publikacijos tekstai remiasi tradiciniais užkalbėjimais, tačiau juntama literatūrinio stiliaus įtaka. Versijos B_1 tekstas yra ilgesnis nei įprasta lietuvių užkalbėjimams, kurie turi būti kalbami vienu atsikvėpimu.

PERSIGANDIMAI KAČIŲ, ŠUNŲ, VĖJŲ, UGNIES, ŽMONIŲ, IŠEIKITE!

153. – Persigandimai kačių, šunų, vėjų, ugnies, žmonių, išeikite iš to žmogaus (vardas), eikite per sausus miškus, per baisias balas per Dievo jėgą, kur žmonės nevaikšto.

Trys „Sveika, Marija".
Reikia pasakyti per vienų kartų, jei ne, tai [reikia] papūst į žmogų, į duoną arba cukrų ir paskui duoti suvalgyti, bet kad tos duonos nerušytų [= *neliestų*] kitas.

NUO IŠGĄSČIO.
P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 71 m. *U*. R. Steponavičiūtė 1994. *Sg*. LTR 6258(88).
Sp. LUŠ 820.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Išgąsčių išvardijimas būdingas baltarusių užkalbėjimams, plg. *Я вышэптую яго і счосаваю, і жэньскі і музскі, і дзявоцкі і парабоцкі, ветравы, земляны, вадзяны, коньскі, каровяччы, і свінны і авеччы, гусіны, курыны, сабаччы і кашаччы. І ссылаю цябе, ляк <...>. І нясіця на маха, на балата, на крутые горы, дзе вецяр ня вея, і людзі ня ходзяць, пеўні не пяюць, ваўкі ня выюць* БрЗам 1036.

Gali būti, kad skelbiamas tekstas yra baltarusiško užkalbėjimo lietuviška adaptacija; plg. kone identišką baltarusišką tekstą šiame leidinyje, užrašytą tame pačiame Žižmų kaime (Nr. 1666).

MOTYNA ŠVENTOJA, NUNEŠK TU ITĄ DIEGLIŲ GILIAUSIOSIUN DUOBĖSUN

154. Možna [= *Galima*] i nuo dzieglių atkalbėcie. Pajemį in stala druskas papilia, in kita kumpa pastata puodziukų su undeniu, apdingia. Pajemį siūłelį ilgumo, kad apeitų aplink galvų, i sumezga tris mazgelius. Supilia puodziukan tų druskų, uždema [*uždeda*] skiepetełį i, rišdami tuo skiepetełi, apžegnoja i saka:

– Tu Macyna Švinciausia, talimų kraštų gyvintaja, ligų per sausus medzius [*miškus*] nugrūstaja, per pieskiniais kalniais nuneštaja, per geležiniais kalniais nudzintaja [*nugintoja*], kur nei šunelis nelaja, kur nei viena žmagyste nebuvaja. Macyna Švintaja, nunieš [*nunešk*] tu itų dzieglių giliausiasiun duobėsun, pa dzideliais akmenim, kad nigdi nigdziutelių [= *niekad niekados*] nesugrižtų, kad dzieglius atgalia nesugrįžtų!

Ita malda, saka, reikią triskart atkalbecie, i ana mačijunc [= *padedanti*] nuo gyvates, nuo drugia i kitų ligų.

P. Anelia Bielinienė. *U*. A. Bielinis 1926. *Sg*. LTR 7601(25).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

TEGUL ATJOJA ŠVENTAS JURGIS IR NUNEŠA PER JŪRES MARES

155. Liepos 12 d. užrašyta iš tautinės medicinos dar niekur neskelbta šitokia užžadėjimo formula, kurią vartojęs tūlas prūsų žynys anapus Stalupėnų, gydydamas „palaimintu“ vandeniu Šilbalių Lenkaitį, kuriame, sako, sėdėjęs ledokas:

– Tėve mūsų (pūtė bonkon su vandeniu). Omen, omen, omen (pučia). Tegul atjoja šv. Jurgis ir nuneša per jūres mares, kur geležies nekala, kuolų nekala, tvorų netveria.

Ir t.t.

U. J. Basanavičius 1878. *Sg.* BsA p. 26. *Sp.* LUŠ 927.
Stalupėnai (dab. Nesterovas), Kaliningrado sr., Rusija.

Nors užkalbėjimas artimas aukščiau skelbiamiems tekstams, kuriuose liga išvaroma į dykynę, kur niekas nevaikšto, paukščiai nelakioja, šunys neloja, gaidžiai negieda, tačiau šiame užkalbėjime tuščia, laukinė erdvė priešinama kultūrinei – kur kalama geležis, tveriamos tvoros.

SKAUSMAI, Į VANDENĮ, Į PIEVĄ, Į KELIĄ!

156. Užkalbėtojas persižegnoja, bet neištaria „amen“ ir sukalba tokią maldelę:

– Ėjo Ponas Jėzus keliu ir sutiko tris rožes: vieną baltą, kitą geltoną, trečią raudoną. Baltą paleido į vandenį, geltoną – į pievą, raudoną – į kelią. Tegul visi skausmai nuo baltų dantų eina į vandenį, nuo nesveikų dantų eina į pievą, o nuo supuvusių dantų eina į kelią.

Po to sukalba tris „Sveika, Marija“, persižegnoja netardamas „amen“. Suvalgius užkalbėtą maistą, nustoja skaudėti dantį.

P. Julius Petrikas, 60 m. *U.* V. Morkūnaitė, O. Padegimienė (KrD ir LKLI kompl. eksp.) 1970. *Sg.* MPLM p. 221. *Sp.* LUŠ 889.
Petrikų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“, „Keturios rožės iškilo iš marės“ B_1.

IŠEIK, PIKTOJI GUMBELE, PER KAULUS, SMAGENES, GYSLES!

157. – Eja Marija Magdalena per žale teltu [=*per žalią tiltą*]. Ir suteka Ponedėva. Klaus: „Kur tu eine?“ „Aš einu tris devynis gumbes pravaryte. Išeik tu, pektoja dvase, per kaulus, per smagenes, per vises gysles lauka iš tos żmogaus (имя рекъ [sakomas ligonio vardas]), [kad] nebsugrįžtų pektoja gumbele!“

Эти слова надо три раза читать, тогда коликъ изчезаетъ или идетъ на своу место назадъ, не причиняя больше рвоты и т. д. [Šiuos žodžius reikia sakyti tris kartus, tuomet diegliai pranyksta arba grįžta atgal į savo vietą, nebesukeldami pykinimo ir t. t.]

ПРОТИВ КУЛКЕ (КОЛИКЪ) [NUO GUMBO (PILVO DIEGLIŲ)].
U. E. Volteris 1883. *Sg*. ВоПЛ c. 110. *Sp*. VoLZB s. 302–303, ВоЭП c. 110, MLZ p. 6, LTt 5 9322, LUŠ 398.
Klaipėdos r. sav.

Užkalbėjimas siužetinis, tuo artimas kitiems krikščioniškos kilmės užkalbėjimams, ypač dialoginiams – „Kur eisi, Marija? – Eisiu atimti priepuolį!“ „Ėjo Jėzus, sutiko žmogų ligotą“, „Ėjo Kristus, susitiko šventą Mataušą“ ir kt.

Kūno dalių išvardijimas užkalbėjime yra labai archajiškas aktas (žr. komentarą prie Nr. 168). Panašus išvardijimas būdingas dar keliems užkalbėjimams, žr. „Šventasiai Divonyzai, išvarykie iš jo visų kaulų ir smegenų ligą“, „Keturios rožės iškilo iš marės“.

ŠVENTASIAI DIVONYZAI, IŠVARYKIE IŠ JO VISŲ KAULŲ IR SMEGENŲ LIGĄ

158. Nuo duntų ažkalba iteip in įsą čėsą:

– Švintasiai Divanyzai, išvarykie iš ja visų kaulų i smegenų ligų, kad kiaurieji vėjai nuneštų, e itas turetų gerų sveikatų i nebūtų daugiau duntų sapėjima, kad pats gerai valgytų i man da dzidesnes davanas duotų.

Triskart sukalbėjus tų maldelį i tų atkalbėtų druskų papečėn supylus, tuoj duncys nustaja sapecie.

P. Anelia Bielinienė. *U*. A. Bielinis 1926. *Sg*. LTR 7601(26).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

PIKTA GYVATĖ KIRTO, MOTINA ŠVENČIAUSIOJI UŽKALBĖJO

A_1

159. Mano senelė Medinienė, 95 m., gyvenanti Krakinių k., Antalieptės valsčiuje, mane išmokė žadėti nuo gyvatės. Štai tie žodžiai:

– Pikta gyvate kirta juodajai avelai (čia reikia sakyti gyvulio pavadinimas ir mostis (spalva), o žmogaus reikia paminėti krikšto vardas). Motina Švinčiausia užkalbėja, Viešpats Jezus atžadėja. Išeik! Išeik! Išeik!

P. Paulina Medinytė, 20 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1722(41). *Sp*. LUŠ 825. Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

160. Против укушения змеи, называемой по литовску *gyvate*, существует особенно в Свенцянском уезде, Вил. Губ. много заговоров. Шептун обыкновенно старается не называть змеи по имени. В Линкмянах Св. у. Вил. губ. употребляют следующий наговор (*ažkalbėjimas no gyvates*) [Nuo gyvatės įkandimo yra daug užkalbėjimų, ypač Švenčionių apskrityje Vilniaus gubernijoje. Paprastai užkalbėtojas stengiasi nevadinti gyvatės vardu. Linkmenyse (Švenčionių apskrityje, Vilniaus gubernijoje) vartoja tokį užkalbėjimą nuo gyvatės]:

– Pikta gyvate inkunda. Matina Dieva ištara, Viešpats Jezus prižadieja, kad piktas [*piktõs*] gyvates gielo [*gėluo*] atpuls!

Говорить надо эти слова отвернувшись от солнца девять раз не переставая, три раза на хлебе или девять зёрн хлеба.
[Šiuos žodžius reikia sakyti nusisukus nuo saulės devynis kartus nesustojant; kartoti tris kartus ant duonos arba ant devynių duoninių grūdų].

U. E. Volteris 1886. *Sg*. ВоЛК с. 78–79. *Sp*. MLZ p. 6, ElMKR 3, LUŠ 829. Linkmenys, Ignalinos r. sav.

161. Išmokau užkalbėjimą nuo gyvatės įkirtimo gyvendamas Salake. Jį išmokė Sadauskas Petras, 55 m., Dumblynės k., Salako v., prie Luodžio ežero. Reikia 3 kartus persižegnoti ir vieną kartą nusispjauti. Paskui reikia 3 kartus sakyti šiuos žodžius:

– Jeigu pikta gyvate inkunda, Švinčiausia Motina užkalbėja, par Poną Jezų prisiekė, kad šitas [*šitõs*] piktas gyvates nuodai praeit!

„Amen“ nesakyti.

P. Leonas Mockus, 37 m., kilęs iš Rietavo sen., Rietavo r. sav. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2088(204). *Sp.* LUŠ 824. *U. pst*: „Pasakotojas labai tiki, kad galima atkalbėti nuo gyvačių kirtimo“.
Antalieptė, Zarasų r. sav.

Dar vienas šios versijos variantas, užrašytas 1999 m., paskelbtas BlkLM: *„Pana Švinciausia, Panas Jėzus prisieke, kad gyvates gėlanis* [*geluonis*] *iškristų.* Užkalbėjimą reikia sakyti 3 kartus, kiekvieną kartą sukalbant „Sveika, Marija“ (*U.* R. Balkutė Parašės k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav. iš Broniaus Andreikėno, 97 m., kilusio iš Paalsuodės k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.) .

A_2

162. Atkalbama ant duonos ir druskos, kuri po atkalbėjimo duodama įgeltajam suvalgyti.

– Motina Švenčiausia sakė, kad gyvatė kirto. Per Jėzaus Kristaus (čia paminint įgeltą vietą – ranką, koją ar kt.) kančią šios kančios mažinas!

Po to atkalbama tris „Sveika, Marija“ ir tris kartus „Amžiną atilsį“ už dūšias kenčiančias.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Jonas Braknys, 80 m. *U.* V. Miškinis 1940. *Sg.* RES p. 69. *Sp.* LUŠ 821.
Zavišių k. (išnykęs), Svėdasų sen., Anykščių r. sav.

163. No gyvates kaip kalbėdavo, tai vieną įrašysiu:

– O Marija Motina! Sako, kad kirmelė įkando. Par mūką [= *Per Kristaus kančią*] tos kundys teišdyla!

Teipoja tris sykius žegnoja tų įkąstąjį – ar gyvulį, ar žmogų.

P. Antanas Kraujelis. *U.* P. Titenis ~ 1960. *Sg.* LTR 3969(536). *Sp.* LUŠ 826.
Bučiškių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

A_3

164. Gyvatei įkandus atkalba šitaip. Paima duonos, į ją žiūri ir sako:

– To piktoja gyvatė inkunda, a Švinčiausia Marija rada liekarstų – Jėzų Kristų.
Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintas Dvasias, amen.
Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintas Dvasias, amen.
Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintas Dvasias, amen.

Taip tris kartus peržegnotą duoną atiduoda įkąstam gyvuliui suėsti. Tačiau dažniausia jau gyvulys sugyja, ir duonos nebereikia duoti.

Šitą atkalbėjimą Svilienė išmoko nuo jos vyro Svilo Juozo tėvo, kuris mirė turėdamas 80 metų. Taigi per visą savo amžių šiuo būdu jis yra tikrai atkalbėjęs – išgydęs – daugelį gyvulių ir žmonių.

P. Marija Svilienė, 40 m. *U*. B. Zaleskis 1927. *Sg*. LTR 14(197). *Sp*. BlLMM 369, SkrN p. 67, LUŠ 822.
Drageliškių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

B_1

165. – Šventas Petras ir Jėzus ėjo par žalią ganyklą ir patiko [*sutiko*] žaltį ir gyvatę. Angelas šnekėjo, o Kristus prisiekė, kad nuodai išeitų. Amen.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Julijus Giorkė. *U*. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(88), LTR 1208b(584), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 82). *Sp*. BlLMM 392, BsJKn p. 220, LUŠ 828.
Trumpaičių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

166. Gyvatės įkąstą [užkalbėti]:

– Pons Jėzus ir šv. Petras ėjo par žalias ganyklas, ten sutiko žaltį. Gyvatė gulėjo, Pono Dievo angelas kalbėjo, Motina Švenčiausia Marija prisiekė, kol nuodai išėjo.

Persižegnoti: „Vardan Dievo Tėvo“ ir t. t.
Su tuo apkalbėjimu duoną ar vandenį įduod sergančiam.

U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(57), LTR 1208b(552), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 53). *Sp*. BlLMM 393, BsJKn p. 214, LUŠ 823.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

C_1

167. – Gyvatė kerta, Jėzus kalba, Šventa Marija siekia [*prisiekia*], šventi angelai stovia.

Persižegnoti: „Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasės Šventos. Amen.“
Tris kartus kartoti.

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(59), LTR 1208b(554), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 55). *Sp*. BlLMM 395, BsJKn p. 214, LUŠ 827.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Tipas priklauso migruojantiems krikščioniškiems siužetams. Užkalbėjimas labai paplitęs Latvijoje, kur gausiai varijuoja, plg. *Čūska dūra, Kristus saka, Marija zvērēja: „Lai tā*

dzelone izņīkst!“ Dievs Tēvs, Dievs Dēls, Dievs Svētais Gars, stāvi tu klāt, nāc par paglābšanu! (čūsku vārdi) БривМ 421; *Čūska dūra, Jēzus runāja, Marija zvērēja, – lai tā gipte izgāja* (čūsku vārdi) БривМ 422; *Marija sacīja, Kristus svētīja: „Sātān, izej arā no tevi“* (pret trakumu) БривМ 372. Taip pat žinomas Vokietijoje: *Die Schlange sticht, Christus spricht, Christus hat gesprochen: Diese Schlange hat nicht giftig gestochen* HDA 7 p. 1197, *Die Schlange stach, die Otter biß, Mutter Maria schwur, daß alles böse Gift hinausfuhr* HDA 7 p. 1197. Gali būti, kad Lietuvą užkalbėjimas pasiekė per Latviją, o į Latviją atkeliavo su vokiečių kultūra ЗвБС с. 253.

Net keletas šio užkalbėjimo variantų Lietuvoje užrašyti lenkų kalba, žr. Nr. 1544–1548.

TRUČYZNA, EIK Į GELUONĮ, GELUONIS, EIK Į KIRMĖLĘ, KIRMĖLĖ, LĮSK Į ŽEMĘ ŽEMYBĘ!

168. – Žemė žemybė, ant tos žemės kirmėlė, ant tos kirmėlės geluonis, ant to geluonio tručyzna (nuodai). Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios – tručyzna, eik į geluonį, geluonis, eik į kirmėlę, kirmėlė, lįsk į žemę žemybę! Amen.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Motiejus Šapnagis, 56 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1048(135). *Sp.* LUŠ 345.
Imbradas, Zarasų r. sav.

Principas, kai užkalbėjime vardijami nuodų ar kitų nepageidautinų dalykų bei ligų išėjimo etapai, yra labai senas, plg. IX a. užkalbėjimą vokiečių kalba: *Gang uz, Nesso, mit niun nessinchilinon, uz fonna marge in deo adra, vonna den adrun in daz fleisk, fonna demu fleiske in daz fel, fonna demo velle in diz tulli* [*Išeik, kirmine su devyniais kirminėliais, iš kaulų smegenų į gyslas, iš gyslų į mėsą, iš mėsos į odą, iš odos ant šios strėlės*] GrASM p. 173.

PER JĖZAUS UŽTARIMĄ IŠEIK, GĖLUO!

169. > – Karve žaloja ([sakyti,] kokia plauka arklys ar karvė), kirmela baisioja! Par Jėzaus užtarimų, par Marijos išgelbėjimų!

Trys kartai reikia pasakyt:

– Išeik, gėluo, išeik, gėluo, išeik, gėluo!

[Sakyti] neatsidusus ir papūst kvapu duonas šmatelis [= *gabalėlis*], ir viskas. < Ir prieš saulį dar kažkaip…

Ašiai sava dukterį išmokiau, tai mana dabar nebemačija. Geriau, kad da su sauluti [kalbėti].

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Rožė Lapėnienė, 78 m. *U*. L. Giedraitis (VU krašt. klubo kompl. eksp.) 1980. *Sg*. LTR 5290(96); LTRF mg. 2708(41). *Sp*. ObTT 144, LUŠ 819.
Dumblynės k., Jūžintų sen., Rokiškio r. sav.

KIRMINE, LĮSK Į ŽEMĘ!

170. – Kermen, kermen, kam tu linda, kam tu kanda? Liesk į žemę, imk tujau putminis draugi! Pumpok (?), Pašup (?), tu nebliesi, tu niebkąsi, tu man pikto nebdariesi, vardan Trivenoji Dievo Tėvo, Sūnaus, ir Dvasis Šventosis".

Пумпукъ, Пашупъ (клички змеи) <...> . «Аминь» не надо говорить, потому что наговоръ тогда не действуетъ. [*Pumpuk, Pašup* (gyvatės vardai) <...> . „Amen" negalima sakyti, nes tuomet užkalbėjimas nepadeda.]

ОТЪ УЯЗВЛЕНІЯ ЗМЕИ [NUO GYVATĖS ĮKANDIMO].
U. E. Volteris 1883. *Sg*. ВоПЛ с. 110. *Sp*. VoLZB s. 301, ВоЭП с. 110, MLZ p. 6, LTt 5 9269, LUŠ 663.
Klaipėdos r. sav.

Neaiškūs žodžiai *Pumpok, Pašop* minimi ir kitame E. Volterio užrašytame užkalbėjime (žr. Nr. 1215).

GYVATE, GYVATE, LĮSK TU Į ŽEMYNĄ, O AŠ EISIU SAU!

171. Ainu medziu [*mišku*] – gyvatė ant tako. Sakau:

– Gyvate, gyvate, lįsk tu in žemyną, o aš eisiu sau!

Peržegnojau jų.

– Lįsk tu, kur tau raikia, o aš tavį nenoriu susitikt.

Tai ana tu[j] kartu [*tuoju kartu*] praskasė [*prasikasė*] ir nuvej samanose, žemėn. Kai ana aj, tai peržegnojau (...). Reikia maldas mokėt.
[– *Per Zadūšnas?*]

– Aha, per Zadūšnas [= *Vėlines*] kad poterių nekalbi, tai odzinų susitinki. Kad kalbėtum, nesusitiktum. Odinas lenda į žemę apie Matkibožej [= *Švnč. Mergelės Marijos gimimo diena – rugsėjo 8 d.*]. Niekas neina miškan tųdien, bo landzioja odzinai.

P. Liudviga Šilabritienė-Lukoševičiūtė, 86 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Sg.* LTR 6447(394); LTRF k. 128(82). *Sp.* BLKG p. 178, BlkLM, LUŠ 361. Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Plg. baltarusių užkalbėjimą, sakomą pamačius vilką: *Иды, вовче, у свою дорогу, а я у свою* ПЗ 715.

JŪS, ŠALTOS GELEŽĖS, SLINKITE ŠONAN!

172. – *O jūs, teta, girdėjote, kokius žodžius sako, kai žada?*
– Nežinau. Vienų žadėjimų mani mokė. Ait... Kap aini į mišką, kad nematyt [= *nematytum*] gyvaties, reikia sakyt tam tikrus žodžius. Tai mano žodžiai buvo lenkiški. Galima perverst i lietuviškai. A gyvatei, kad jos nepamatytų, sakydavo... Palaukite...

– Jūs, baisios šliūžiaties [*šliūžiotės*] ir šaltos gelažies, slinkite šonan!
Neslinksite – puls galva po kelmu.
Prašė Panelė Švinčiausia, prašė visi švinti,
Ir aš (savo vardų pasakai) prašau.

Ir reikia sakyti tris kartus nedūsavus. Bet jau dabar tai negalėčiau taip pasakyti. Nu, ir žinai, kad, būdavo, nuveini miškan, visi mato – aš nematau. Ar tai prauda [= *tiesa*], ar tai neprauda – to nepasakysiu, bet nematau.

– *Dar kartą pasakykite, kaip ten sako.*

– Jūs, baisios šliūžiaties ir šaltos gelažies, slinkite šonan!
Neslinksite – puls galva po kelmu.
Prašė Panelė Švinčiausia, prašė visi švinti,
Ir prašo ... (pasakai savo vardas, koks ten pasakai).

Savo vardą pasako tas, kas tą maldą kalba. Tegu būna Ona, tegu būna kitas vardas.
– *O žegnotis reikia?*
– Reikia. Ataini prie miškui, atsižegnoji ir tris kartus neatsidusus pasakai. Bet tai jau reikia jėgų, do i namaža [*nemaža*] žodžių, bet kaip jaunystėj kap tai lengva buvo. Dabar tai jau niekaip neiškalbėsi.
– *O kaip pabaigi, ką reikia padaryt?*

– Ir pabaigai persižegnoji.
– *Ir tada jau nematysi?*
– Nu, jau nežinau, ar tai tiesa, ar netiesa, bet nemačiau. Neprisėj matyt. Jei nesukalbu – pamatau, jei sukalbu – nematau. Ar tį taip atsitinka, ar toks atsitiktinumas, ar kas, bet nemačiau.
– *O kas jus išmokė?*
– Itai buvo vaikystėj, tai jau ir nežinau, jau nemenu, kas mane išmokė. Gal bobuties sesuo? Bobutės sesuo Martusia.

P. Ona Urbelienė-Meškelytė, 78 m., kilusi iš Raguvėlės k., Miežiškių sen., Panevėžio r. sav. *U.* R. Balkutė 2000. *Sg.* BlkG p. 184. *Sp.* BlkLM, LUŠ 532.
Svirkų k. ir sen., Švenčionių r. sav.

Dėl gyvatės sulyginimo su geležimi plg. „Šaltageleže, šaltą geležį atitrauk!“, „Geležiauodege, kaip įleidai, taip atleisk!“.

T. ≈ „Pana Marija, paduok man lazdą“.

IŠ URVO IŠLĮSKIT!

173. Nuo gyvatės įkirtimo kalba žodžius:

– Iš urvo išlįskit!

Mini Motiną Švenčiausią. Tai, rokuoja [= *sako*], Šventenybė naikina įkirtimą. Nukalba tuos žodžius ir duoda „ant miltų“, jei rožę nukalba, – „ant plaukų“, „ant druskos“.
Pas mus vienas tai mirė nuo gyvatės Karačiūnuose: nužadėjimų neprisiėmė. O gydytojai nemoka išgydyt.

P. Uršulė Bogušienė, 60 m. *U.* A. Vyšniauskaitė (LII eksp.) 1949. *Sg.* ES 3(343). *Sp.* VšRAB p. 68, LUŠ 389.
Antalgės k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas fragmentiškai.

ŽEMA ŽEMĖ, IŠVARYK GYVATĘ IŠ ŽEMĖS

174. > Kadu tai mani dar mokė, sako:

– Žema [*Žemė?**] žemė, žema žemė,
Išvaryki tų gyvatį tįnai, šitų, iš žemės.

Nu ir tris kartus „Sveika, Marija“. < Ot.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U.* I. Marmaitė 1996. *Sg.* LTR 6447(1170); LTRF k. 136(140). *Sp.* BlkG p. 201, BlkLM, LUŠ 1019.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

*Spėjama, kad *žema* reiškia *žemė*.

IŠEIK, PRAKEIKTASIS ŠLIUŽAS!

A_1

175. – Eik, ši, sis, ta, keik, pra, šliū, žas, iš, gaus, žmo, nes, jau, šei, ter, su, ji, tar, da, ni, ve, gy, ne, ja, rei, da, pa, les, de, di, nas, ra, šv., ja, ri, Ma, ir, si, vi, ji, tie, šven, kit, dė, pa, te, lė, ga, per, sios, to, pi, sios, dva, bus, dar.

[Išeik, prakeiktasis šliužas, iš žmogaus, nes jau suteršei jį, dabar gyveni jame, padarei dideles ranas. Šv. Marija ir visi šventieji, padėkit pergalėte piktosios dvasios darbus.]

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg.* MLZ p. 76 (skelbta sk. „Nuo gyvatės"). *Sp.* ElMKR 40, LUŠ 399. *Red. pst.:* Užkalbėjimas kalbamas skiemenuojant žodžius atvirkštine tvarka – nuo paskutinio iki pirmo skiemens, – todėl jis taip (su nedidelėm paklaidom) ir užrašytas.

Plg. Nr. 182.

B_1

176. – Sopulingiausioji Mergele ir Dievo Motina, širdingai dūsauju ant ano kartaus sopulio tavo. Motina, kuri kentėjai drauge su savo Sūnumi, pasigailėk žmogaus nusidėjėlio, pasigailėk. (Tą sako vis žegnodama.)
O piktoji šitoji kirmėlė, išeik iš žmogaus kūno ir gulėk po žemėm, kur tave žmogus neliestų.
O brangiausis mūsų gydytojau Jezau Kristau, išgydyk tą nelaimingą žmogų. Amen (tegul taip būna).

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
U. V. Žvirgždinaitė [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 17. *Sp.* MLZ 46, ElMKR 23, LUŠ 400.
Panevėžys.

Tekstai artimi bažnytinių egzorcizmų tekstams. A_1 – retas atvejis, kai užkalbėjimas kalbamas sukeičiant žodžių skiemenis vietomis, plg. „Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių", „Gyvate ruda, nekąsk!"

PALIEPIU TAU IŠNEŠTI SAVO TRUČYZNĄ

177. – Ponas Jezus suspardė kirminų ir ja gerklų prakeikė, tadu ir kirminas sava sėklų naikina, ale visas negali išniščyti [= *išnaikinti*]. Ponas Dievas suspardys ir šitų kirminų, sutrins ja galvų ir ja visų sėklų. Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintas Dvasias – paliepiu tau išnešti sava tručyznų iš (čia reikia sakyti ligonio vardą arba paminėti gyvulio spalvą) ronos, kury[ją] aš matau. Amen, amen, amen.

Užkalbėjimą pakartoti tris kartus.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(19). *Sp*. BlLMM 389, SkrN p. 68, LUŠ 774.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

Tekste jaučiamas bažnytinis stilius.

JĖZAU, IŠVARYK TRUČYZNĄ

A_1

178. – Ak, Jėzau, padaryk sveikų šitų žmogų, išvaryk tručyznų iš jo. Valyt (verčiau) tegu šitos gyvatės gėluo pavirsta į akmenį!

Ir „Sveika, Marija“ ir t. t.
Teip kalbėti 3 kartus neatsidusus. Bet jeigu gyvatė buvo vaikinga, tai tadu reikia tiek rozų [= *kartų*] žadiet, kiek ana turi vaikų.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. H. Gudelaitis. *Sg*. LMD III 14(12). *Sp*. LUŠ 514.
Seniškio k., Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

A_2

179. Įkandus [gyvatei] kalbi:

– Ak, Jėzau, padarai [*padaryk*] sveikum, išstum' [*išstumk*] velnio vėmalus! Jėzau, a Jėzau, valyt piktasai nupumt [*nudvėstų*] kap [*negu*] Tavo slūga [= *tarnas*], dulkiausia visų dulkių.

3 sveikamarijos.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 388. *Sp.* LUŠ 513.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Panašų užkalbėjimą yra paskelbusi R. Balkutė: *Dinkit, dinkit, dinkit, dinkit! Kad jūsų nebūtų, kad jūsų nebūtų, kad jūsų nebūtų! Dinkit su velniu, dinkit su velniu! Dieve, tu išvaryk iš manį velnia sėklų, tų velnia sėklų!* (nuo karpų; užkalbėjimas sakomas trinant karpas akmenuku ir jį numetant) BlkLM (*P.* Aldona Naraškevičienė-Kupčiūtė, 66 m., kilusi iš Labūnavos k., Čiobiškio sen., Širvintų r. sav., gyv. Liukonių k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav. *U.* R. Balkutė 1998).

Tekstuose jaučiama egzorcistinės tradicijos įtaka. A_1 versijoje gyvatės gėluonies sugretinimas su akmeniu būdingas lietuviškos kilmės užkalbėjimų tradicijai, plg. „Kaip šitas akmuo užniemęs, tegul bus jos gyluonis užniemęs!“

JĖZAU MARIJA, IŠVARYK KVARABĄ

A_1

180. Žada (užkalba) neatsidusus:

– Žmogau (vardas tarti), akimis apsirgai, apdyvijo tave blogomis akimis. „Sveika, Marija“... ir t. t. Tegu tave išgydo šitas unduo nuo šitos kvarabos [=*ligos*]. Ir vėl „Sveika, Marija“... ir t. t.
Jezau Marija, prakaitu išvaryk iš šito žmogaus šitų kvarabų, ir kad daugiau akių jis nebijotų, ir kad būtų kaip akmuo sveikas. „Sveika, Marija“... ir t. t.

Teip sukalbėjus kiekvienų punktelį neatsidusus, peržegnoti 3 kartus ir 3 kartus papūsti oro iš savęs. Tuo vandeniu praustis ir gerti.

NUO BLOGŲ AKIŲ.
U. H. Gudelaitis. *Sg.* LMD III 14(11b). *Sp.* LUŠ 515.
Seniškio k., Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

B_1

181. – Jėzau Marija, Juozapas šventas, priduo [*priduok*] anam sveikatos, kadai būt [=*kad būtų*] kap akmuo drūtas!

Ir 3 sveikamarijos.

APDAVUS.
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 292. *Sp.* LUŠ 516.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

T. ≈ „ O Marija Šventoji, Magdalena pilnoji“.

ĖJO DIEVAS PER GIRIĄ, RADO LIZDĄ GYVAČIŲ

182. – Jo, ė, vas, die, per, ria, gi, do, ra, da, liz, čiu, va , gy, jų, va, du (=bu? *J. E.*), nu, do, rau, liu, ža, tu, bal, vas, die, lia, ža, re (=se? *J. E.*), ka, už, nu, do, rau, de, ru, nu, to, bal, jo, di, si, į, į, ne, že, ke, vas, die, pe, li, icz, ant, tos, vie, jam, do, kan, į, ju, to, kir, nu, vo, gal, tai, bal, ir, ne, try, pa, no, ro, nu, ro, eik, ir, sau, vyk, sa, ta, kiek, prake, va, gy, te, da, vi, pa, nio, vel, dik, mir.

[Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių. Jų buvo raudonų, žalių, baltų. Dievas žalią užkasė, raudoną nužudė, baltą įsidėjo į kešenę. Dievas išlipė ant vietos, jam įkando koją. Nukirto galvą baltai ir patrynė roną rona [= *žaizdą žaizda*]. Išeik sau savik, prakeikta gyvatė, pavida velnio, merdėk!]

NUO GYVATĖS.
U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg.* MLZ p. 75. *Sp.* ElMKR 38, LUŠ 184. *Red. pst.:* Užkalbėjimas kalbamas skiemenuojant žodžius atvirkštine tvarka – nuo paskutinio iki pirmo skiemens, – todėl jis taip (su keliom nedidelėm paklaidom – pora jų pažymėjo J. Elisonas) ir užrašytas.

T. ≈ „Ėjo Jėzus, rado tris rožes“. Dėl tokio sakymo būdo plg. Nr. 175.

ROŽE, IŠEIK GRAŽUMU, NE VARU!

183. – Rožė balta, mėlyna, raudona! Šventas Tamošiau, Motiejau, Barbora! Galingojo Dievo vardu išeik gražumu, ne varu! Kad neišeisi, užkeiksiu tave, padėsiu ant apieros [= *paaukosiu*]! Tai Šventojo valia. Rožė balta, mėlyna, raudona! Šventas Tamošiau, Motiejau, Barbora! Aš lekajus [=*tarnas*] tavo esmi, su Dievo roda [=*pagalba*] nepražūsiu. Užkeiksiu tave, rože prakeikta, nežiūrėsiu sopulio aš tavo. O rože balta, mėlyna, raudona, šventas Tamošiau, Motiejau, Barbora, būk išvijimu!

ROŽĖS UŽKERĖJIMAS.
U. Z. Stungurytė (J. Elisono rink.) 1934. *Sg.* LTR 765(326). *Sp.* BlLMM 411, SkrN p. 66, LUŠ 845.
Panevėžys.

Vienas retesnių atvejų, kai rožė išvaroma, o ne sunaikinama. T. ≈ „Rože, rože, eik ten, kur buvai!“, „Visos rožės tur pranykti!“, „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“.

AŠ NUGINU VISA PIKTA SU TREJOM DEVYNERIOM GALYBĖM

184. – Aš nuginu nuo NN (vardas) nelabas dvases, slėgučius ir visa pikta su trim devyneriom galybėm, su trim devyniais angelais. Išdilsi kai dielčius mėnuo, sudžiūsi kai liekno švendrė.

Tris kartus reik parkalbėti.

GYDYMS VISOKIŲ BLOGUMŲ: MĖŠLUNGIŲ, PUOLAMOS LIGOS, SLĖGUČIŲ IR APŽOLĖTO KO, IR T. T.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(54), LTR 1208b(549), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 50). *Sp.* BlLMM 525, LTt 5 9346, BsJKn p. 214, LUŠ 38.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Formulė *išdilsi kaip delčius mėnuo, sudžiūsi kai liekno švendrė* būdinga Joniškio apylinkėse Mato Slančiausko užrašytiems užkalbėjimams. Taip pat ji žinoma Latvijoje, plg.: *Izdilsti, tu tārps, kā vecs mēnesis; sakalsti kā purva niedre, un izdēdi kā vecs mironis!* БривМ117. Minimi *Trys devyni angelai* taip pat būdingi latvių tradicijai, plg. *Trīs devīni Pērkoni nāks un saspārdīs visus nešķištus garus* StrBV lp. 386, *Trejdevīņas burvenes, trejdeviņas raganas, skreita uz Mello jūru!* StrBV lp. 388. Lietuvių užkalbėjimuose minimos trejos devynerios gyvatės, plg. „Cange ange, nedaryk nieko!"

T. ≈ „Angelas ligą perplėš, Perkūnas nuspirs".

PIKTOS RAGANOS, LĖKIT Į JŪRES

185. Persižegnojus sukalbėt poterius ir sakyt:

– Jūs, piktas raganas, lėkit oru į jūres sav galą pasidaryt. Tegul paliektie [*palieka*] mano karvutėms tas gerumas, koks buvęs, tegul įtekėk [= *tegul įteka*] į mano karvučių spenelius: viena iš jūrų, antra upių, o ši trečioji iš mano užvydų piktadarių. Keturi kryžiai ir bėdos jūroj asta [*esta, yra*]. Jūrės Motinėle, apdenk [*apgink*] mane! Kas piktas nor man kirsti, tegul kerta akmenį.

Sukalb poterius ir gena [karves].

ŽODŽIAI NUO RAGANŲ.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(69); LTR 1208b(564), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 65). *Sp.* BlLMM 542, LTt 5 9350, BsJKn p. 216, LUŠ 832.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Užkalbėjimas turi atitikmenį latvių tautosakoje: *Jūs, ļaunas raganas, skrejat pa gaisu, jūs jūŗā galu dabūsit. Lai paliek gosniņām labums, kā bijis! Trīs piena upītes tek iekš govu pupiņiem: viena no jūŗas, otra no Ventas, trešā no Mēmeles. Skaužat, ienaidnieki: jūŗas māte apsedz man! Kad tie bārgie grib man cirst, lai tie cērt akminī* (kad raganas pienu izslauc) БривМ 484. Lietuviškame tekste minima *Jūros Motinėlė* atitinka latvių deivę *Jūras māte*. Užkalbėjimas veikiausiai yra latviško teksto adaptacija.

TRYS ANGELAI, IMKIT SAVO DALĮ VYVALŲ SKAUSMO

186. – Trys angelai par 9 kalnus, trys angelai par 9 mylias eikšit [*eikšękite, eikite šen*] pas Petro aukso arklį ir imkit katras savo dalį vyvalių skausmo, ir eikit atgal par 9 kalnus, par 9 mylias. Visas vyvalas tegul išdyla kai delčius mėnuo, tegul sudžiūsta kai liekno švendrė, aaa, aaa, aaa. Dieve Aukščiausis, būk čionai!

Tris kartus kalbet.

VYVALAS ARKLIUI.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(62), LTR 1208b(557), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 59). *Sp*. BlLMM 532, LTt 5 9343, BsJKn p. 215, LUŠ 955.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Užkalbėjimas labai artimas latviškiems ir galbūt yra latviškos kilmės. Plg. latv. *Trīs puiši pār deviņiem kalniem, trīs puiši pār deviņām jūdzēm, trīs miroņi – nāk pie baltā zirga. Ņemat katrs savu vīveļu muitu, eitat atpakaļ pār deviņām jūdzēm visas no baltā zirga! Izdilsti kā vecs mēnesis, sakalsti kā purva niedre, izdēdi kā vecs miroņis!* (vīveļu vārdi) БривМ 341.

„Aaa, aaa, aaa“ greičiausia yra sutrumpinti „Amen“: M. Slančiauskas, užkalbėjimą užrašydams du kartus, antrajame rakraštyje pateikia tokį komentarą: „Kitą kartą Maižius, žydus vesdams par Raudonąsias marias, nebepasakęs „amen, amen, amen“, bet „aaa“ ir t. t.“ LLTI BR F2-434 (M. Slančiausko rankraščių pluoštas X, 59).

ROŽE, ROŽE, EIK TEN, KUR BUVAI!

187. – Rože, rože, kur tu buvai?
Vėl eik ten, kur buvai!

Dar užkalbėdavo nuo išgąsčio, gyvatės.

P. Ona Trumpakojienė, 60 m. *U*. L. Šilainytė (KrD kompl. eksp.) 1968. *Sg*. LTR 4108(13). *Sp*. Db 69, LUŠ 846.
Laumikonių k., Dubingių sen., Molėtų r. sav.

IŠ KUR ATĖJAI, TE IR EIK, NE TAVO ČIA GALVIJAI, MANO!

188. Damit der Teufel ein Pferd nicht beunruhige, sage man [Kad velnias arklio nekamuotų, sakoma]:

– Iš kur atėjai, ti ir eik, ne tavo čia galvijai, mano!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 199. *Sp*. LTt 5 9352, LUŠ 388.
Palėvenės k., Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Užkalbėjimas, matyt, buvo sakomas, kai arklys po nakties būdavo suplukęs, tarsi juo kas būtų jodinėjęs (velnias, laumė). Tačiau pagal struktūrą užkalbėjimas artimas formulėms, sakomoms siekiant apsaugoti gyvulius nuo vilkų, plg. „Vilke, vilke, kur buvai, kai Ponas Jėzus gimė?“, „Vilkas! Gyvatė! Ko tu čia atėjai?“

Plg. rus. *Отколь пришла, туда и поди!* (от крика и бессоницы) АнРЗЗ 183; baltr. *Аткуль взялась, туды нехай идет!* ПЗ 350. Išvarymo ten, iš kur atėjęs, motyvas gana dažnas centrinėje ir šiaurės Rusijoje, o Baltarusijoje ir Ukrainoje aptinkamas retai ПЗ с. 151.

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!“, „Per ką įėjai, per tą išeik!“

ATSTOK, BJAURYBE, NUO KRIKŠČIONIŠKO KRAUJO!

189. – Atstok, bjaurybe, nuo krikščioniško kraujo! Žeme juodoji, pasimk sava bjaurybį! Iš kur buvai, ti ir vėl eik!

„Amen“ nesako. Kalbėti tris kartus vis barstant ant duonos riekės druską. Paskui riekelę reikia perlaužti į tris dalis ir duoti suvalgyti žmogui ar gyvuliui, kurį gyvatė įgėlė.
Užkalbant gyvulius nuo gyvatės, reikia sakyti tuos pačius užkalbėjimo žodžius, tik neminėti „nuo krikščioniško kraujo“, o sakyti „nuo žalo (juodo, margo) plauko“ – „Atstok nuo žalo plauko!“
Užkalbėjimas veikia tik tiems, kurie buvo įgelti gyvatės, ir toji gyvatė nebuvo užmušta. Jei gyvatė buvo nužudyta, tai užkalbėjimas nemačys.

Šį užkalbėjimą išmokti perduoda tik vyresniam arba jaunesniam savo sūnui ar dukrai. Vidutiniams vaikams nemačys.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
P. Anelė Jočienė-Šileikytė, 43 m. *U*. A. Urbonas 1939. *Sg*. LTR 2069(212). *Sp*. LUŠ 53.
Drobų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

T. ≈ „Atsitrauk nuo manęs, nelaboji!“, „Žemine krūmine, kur buvai, ten būk!“, „Žemės žemybe, dangaus dangybe!“ C_1.

ČIA TAVO VIETA

190. Nuomirnis yra baisi liga. Nuo jos sunku išsigydyti. Galima gydytis šitaip. Pirmąkart pamatęs ta liga sergant, reikia greitai perpjauti nykštį dešinės rankos, krauju patepti lūpas, krūtinę, kojas ir rankas. Paskui kraujo lašą nunešti ant kapinių ir pakasti žemėn. Pakasus pasimelsti ir pasakyti:

– Čia tavo vieta, ir láuk to, iš ko išėjai!

Tuomet ligonis pagis.

NUOMIRNIO GYDYMAS.
P. Karolina Biziulevičienė, 41 m. *U*. S. Biziulevičius 1936. *Sg*. LTR 904(21). *Sp*. LUŠ 90.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

Dėl gydymo perkeliant ligą į kapines ar perduodant mirusiajam, plg. „Tau vargti nebereikia, atimk mano kančias“, „Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs!“, „Kaip anas numirė, kad taip mano votys numirtų!“, „Šičia, vaike, eik!“

IŠEIK, ČIA NEBŪK!

A_1

191. Trinti triskart po tris stavarėlius, kad būt devyni stavarėliai, kiekvieną kartą kitą. Kalbėti:

– Išeidyk, prapuldinėk [*Išeik, prapulk*], kad tu čionai nebūtai!

NUO EGZEMOS.
P. Anelė Paseckienė, 85 m. *U*. V. Damskytė (KrD kompl. eksp.) 1965. *Sg*. DmSLM p. 174. *Sp*. LUŠ 391.
Kaziulių k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

192. Bado miežio grūdu miežį [akyje] ir kartoja devyniskart:

– Tu man čia nebūk!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 14 (skelbta sk. „Nuo miežio“). *Sp.* LUŠ 392.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

B_1

193. Kai mėnulio delčia, reikia, išėjus į lauką, tris kartus, atsistojus ant kairės kojos, pasakyti:

– Mieži, mieži, eik iš kur atėjęs! Tau dailumas, man švarumas! Mieži...

NUO MIEŽIO.
P. Elžbieta Velmunskienė, 82 m., kilusi iš Žiobiškio, Rokiškio r. sav. *U.* N. Kiaušaitė ~ 1970–1971. *Sg.* LTR 4511(362). *Sp.* LUŠ 395.
Kaunas.

B_2

194. Miežį akyje pabado grūdu ir meta sakydami:

– Na, ciuciau, na, iš kur atėjo, ten ir nešk!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 15 (skelbta sk. „Nuo miežio“). *Sp.* LUŠ393.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

C_1

195. Kai skauda rankos riešą, reikia tą vietą aprišti siūlu nuo verbos. Paspausti ir sakyti:

– Kaip atėjai, taip ir išeik!

P. Emilija Matkevičienė, 94 m., kilusi iš Vasiulių k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Mačiulytė 1998. *Sg.* LTR 6532(77). *Sp.* LUŠ 394.
Naujojo Daugėliškio k. ir sen., Ignalinos r. sav.

196. Nykščiu perbraukti per lango rasą ir apvest dedervinę tris kartus sakant:

– Iš šūdo atėjai, ir šūdu nueisi!

DEDERVINĖS GYDYMAS.
U. J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(414). *P. pst.*: „Tai mužikiškas gydymo būdas“. *Sp.* LUŠ 943.
Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas varijuoja įvardijant įvairius ligos atsiradimo ir išvarymo aspektus; panašus varijavimas būdingas užkalbėjimų tipui „Tpiu, kad tu prapultai!“, tačiau jame akcentuojamas pranykimas.

Tipo versijos išskirtos pagal ligos buvimo ir išvarymo vietą bei atsiradimo būdą. A_1 – ligos išvarymas iš dabartinės jos buvimo vietos. B versijose liga varoma atgal. B_1 ≈ „Šaka, te tau kablys!“ C_1 – liga išvaroma tokiu būdu, kokiu atėjusi.

Plg. rus. *Отколь пришла, туда и поди!* (от крика и бессоницы) АнРЗЗ 183; «Когда подозрительный человек придет, надо руки сложить, а когда он будет уходить, сказать: *С чем пришла, с тем ухожу, что принес, то уноси*» АнРЗЗ 2087.

Ligos išvarymas ten, iš kur ji atėjusi, būdingas serbų užkalbėjimams (КлУ с. 168).

PER KĄ ĮĖJAI, PER TĄ IŠEIK!

197. „Velnio apsėdimo“ liga dažniausiai susirgdavusios gimdyvės, arba velnias įeidavęs į žmogų su vėju. „Apsėstasis“ rėkdavęs, sau plaukus nuo galvos raudavęs, lipdavęs ant sienų ir t. t. Gydydavo atvežę kunigą, kuris kalbėdavo atitinkamas maldas, arba iškviesdavo užkalbėtoją, ir tas neatsikvėpęs devynis kartus pasakydavo velniui:

– Per ką įėjai, per tą išeik!

U. P. Dundulienė ~ 1930–1938. *Sg.* DnLM p. 232.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

198. Apčieravota [= *Apkerėta*] buvo merga – kojon katė invaryta. Sako, velnias kojon inejįs, tai ir sopa, reikia išvaryc. Jau varo iš kojos velnių – rūkia tįnaja:

– Per kur atajai, per tį išaik!

Ligai liepia, varo tą ligą (užkalbėdami).

U. M. Norkaitienė 1982. *Sg.* M. Norkaitienės asm. arch.
Pivašiūnų k. ir sen., Alytaus r. sav.

Lietuvių sakmės byloja, kad, varant velnią iš žmogaus kūno, svarbu jį išvaryti per ten, iš kur jis atėjęs – kitaip velnias lendąs per mažąjį kojos pirštelį ir jį nutraukiąs BlLLS p. 336.

T. ≈ „Iš kur atėjai, te ir eik, ne tavo čia galvijai, mano!“, „Per kur gimdžiau, tę ir nuvarau!“

DEDERVINE, DEDERVINE, EIK JUODAI KIAULEI MAIŠYK!

A_1

199. – Dedervinė, dedervinė, aik juodai kiaulai maišyk [*trukdyk*], kad tavį nebūtų! Kad tu prapultai ir kad tavį nebūtų!

UŽKALBĖJIMAS NUO DEDERVINĖS.
P. Elžbieta Būrienė-Sinkevičiūtė, 84 m. *U.* B. Kerbelytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1959. *Sg.* LTR 3194(86). *Sp.* LUŠ 396.
Lateżerio k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav.

B_1

200. – Царь-лишай, лишай [*Didžioji dedervine*], eik tu nuo manį kų toliau, aš in tavi nepristupysiu [= *aš prie tavęs nesiartinsiu*].

NUO DEDERVINĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(22). *Sp.* StDŠAU 85, MLZ 9, LUŠ 87.
Švenčionys.

Plg. baltr. *Лішай, лішай, ідзі свінням мяшай; згінь, прападзі, кату пад хвост пападзі* ВлНМ 1192, *Лішай, свінням мяшай; Лішай, дабранач, Ідзі да свіней нанач* БрЗам743, lenk. *Dzień dobry* (*dobry wieczór*) *liszaju, Precz świnia maszaju* BgLLP s. 119.
Užkalbėjimas Lietuvoje užrašytas ir rusų kalba, žr. Nr. 1665.

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!“

VIŠTAŠIKINI, EIK PAS VIŠTĄ!

201. [Miežis] – mes sakom vištašikinis. Vištašikinis. Neauga, kap vadzinasi [= *kai jį pavadinsi*] vištašikiniu. O kap miežis [*pavadinsi miežiu*], tai vis[ą] vieką auga. Tai va itie pirštai reikia puntioc suravu siūlu: va iciej du – [bevardzis ir] didysai:

O ite va supuncioji ir pasukc:

– Sgynig [= *Prapulk*] tu, prapulk, vištašikini,
Aik pas vištų.
Tu man nepatrebnas [= *nereikalingas*].

Supunčioji tuos du pirštu ir patrin [*patrink*] atgaliu ranku, [ir sakyk]:

– Sgynig [= *Prapulk*] tu, prapulk,
Aik tu pas vištų, tu vištašikini!

Mes miežiu ir nevadom [*nevadinam*], sakom vištašikinis, aha. Visokių, vaikeli, daiktų, visokių sakymų. Uhm. Kap prapuls vištašikinis, siūlų mesk pečiun.

VIŠTAŠIKINIO GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiutė, 96 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1265). *Sp*. BlkLM, LUŠ 397.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: *U*. R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg*. BlkLM (Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.) .

Miežio gydymas jį perleidžiant vištoms gerai žinomas baltarusių liaudies medicinoje – miežio grūdu patrinamas miežis ant voko, ir grūdas atiduodamas vištai ВлНМ 2374. Vištų išmatos irgi gali būti laikomos gydomąja priemone, pvz., kai vaikas vis verkia ir ramiai negali miegoti, jį paguldydavo po vištų lakta sakydami: – Штоб тебя куры обосрали, да на тебе сон наслали ВлНМ 136.

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!“

VILKE, VILKE, IŠLĮSK IŠ AKIŲ!

202. Reikia sakyti 3×3 [sykius]:

– Vilke, vilke, išlįsk iš akių, aš tau duosiu maišą pinigų ir maišą rugių!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 19 (skelbta sk. „Kai krislas į akį įkrenta“). *Sp*. LTt 5 9339, LUŠ 1003.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

203. Reikia septynis kartus pasakyti:

– Meška, meška, išlįsk iš akių! Aš tau duosiu uzboną [= *ąsotį*] medaus!

NUO KRISLO AKYJE.
P. Elžbieta Velmunskienė, 82 m., kilusi iš Žiobiškio, Rokiškio r. sav. *U*. N. Kiaušaitė ~ 1970–1971. *Sg*. LTR 4511(363). *Sp*. LUŠ 1004.
Kaunas.

Plg. latv. *Vilks acī, gruzis mežā!* (acu vārdi) БривМ 123; baltr. *Воўк, воўк, вылізь вон* ВлНМ 2326; *Мэдзьвэдзь з лесу, свінья с проса, а парушынка – з вока!* ВлНМ 2327.

T. ≈ „Vilke, vilke, trauk šakes!“, „Tfu, tfu, tfu, vilkas akį priteršė!“, „Tpu! Kaip vilko gerklėj kaulas nekliūva, kad taip krislas tavo akyj nekliūtų!“

III. PERDAVIMAS IR PAĖMIMAS

IŠ VISO YRA 99 DRUGIAI, ATSIIMKIT JUOS NUO MANĘS!

204. Iš viso drugių yra 99 rūšių. Sergąs žmogus pasirinkęs nuo namų truputį atokiau kokį krūmą. Tada turi eiti kiekvieną dieną anksti rytą prie to krūmo, bet turi nueidamas ir pareidamas nesutikti nei pamatyti jokio žmogaus. Jei pamato, tai viskas eina perniek. Iš viso reikia eiti tris kartus. Nuėjus prie krūmo paimti iš kurios šakelės ir eiti tris kartus sakydamas:

– Iš viso yra 99 drugiai, atsiimkit juos nuo manęs!

Paskui reikia persižegnoti.

VAISTAI NUO DRUGIO.
P. Marijona Padleskienė, 75 m. *U.* Z. Lukauskas 1938. *Sg.* LTR 1600(45).
Karalgirio k., Babtų sen., Kauno r. sav.

Dėl gydymo naudojant krūmą plg. „Ligonis, vardu Jonas, serga drugiu krečiančiu“.

SAULIULE, MĖNESĖLI, ATIMK SOPULĮ

A_1

205. Persižegnoti:

– Sauliulė, meneseli, šviesyja aušrele, gražyja Švinčiausia Panelė, atim [= *atimk*] man [sakomas ligonio vardas] itų sopulį. Amen. Amen. Amen.

In duonos užsižada [= *užžadama*] tris kartus.

NUO KIRMĖLĖS.
P. Prašmutienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(11). *Sp.* MLZ 57, StDŠAU 15, StŠAU 9 (?), ElMKR 44, LTt 5 9284, LUŠ 882.
Švenčionys.

B_1

206. – Žeme ir saula, atimkite nuodus!

NUO ĮKIRTIMO.
P. Zosė Biveinienė, 65 m. *U.* L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 3988(57). *Sp.* LUŠ 881.
Salakas, Zarasų r. sav.

Dar vieną tekstą, kuriame prašoma Mėnulio paimti skaudulį, užrašė R. Balkutė: „Sakydava babute: jeigu, išeina, karpų turi ar kų nors kų negera, koks auglys kur, šunvotė ar votis, ar kų, tai, išeina, kaip kibirų neši arba padukų ar kų tai, [kai pamatai mėnulį], iš karta mesk viskų ir, in mėnulį pažiūrėjus, pasakyk: – *Išsinešk tu iš manį tą visą*. Kaip, išeina, jau: – *Dingsi ir išnešk! Saulutė užtekės, kad man jau kitus gyvenimus ateitų!* <..> Kai saulė yr ir dar mėnulis, suprantat? Kai abu kartu yra. <...> Ką turi rankose, mesk ir prašyk, kad jau, išeina, mėnulis viską išsineštų jau, atseit, vakarop nešdamasis jau ten viską, kad jau saulutė tau padėtų“ (*U.* 1998 iš Aldonos Naraškevičienės-Kupčiūtės, 66 m., kilusios iš Labūnavos k., Čiobiškio sen., Širvintų r. sav., gyv. Liukonių k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav.) BlkLM.

Plg. baltr. *Зоры-зараніцы, божы памашніцы, вынімайця із етай скаціны, рыжай шарсціны, паралогі й патніцы* БрЗам 199; rus. *Заря-зарница, возьми с ребенка бессонницу, дай ему сну, спокою и угомоту* АнРЗЗ 158. Daugiau variantų žr. КлУ c. 46.

KUR EISI, MARIJA? – EISIU ATIMTI PRIEPUOLĮ!

A_1

207. Žada nuo priepuolio. Rūkina visokiom žolėm ir samanom. Maldelė:

– Ėjo Marija per lygias pievas ir sutiko šventą Joną (koks vardas ligonio). N klausia: „Kur eisi, Marija?“ „Aisiu atimti nog N priepuolį!“

„Garbė būk Dievui Tėvui, ir Sūnui“ ir t. t. Ale „amen“ nesako.
Rūkina kamine arba rūkstubėj stuboj, kad dūmai jau tą ledokapalaikį išnešiotų.

U. 1882. *Sg.* LLTI BR F2-630 (J. Basanavičiaus rankraščių fondas). *Sp.* LUŠ 671.

A_2

208. Peržegnot.

– Ajo Viešpatis Jėzus ir patiko Magdelenų švenčiausių. „Atmesk nuo manįs nenaudingų rožį!“

Triskart pakartot, triskart sveikamariją sukalbėt.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Juozas Riktoris, 80 m. *U.* D. Šimukauskaitė, R. Tubelytė, V. Riškutė (LKLI tts. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4421(121). *Sp.* LUŠ 672. *U. pst.*: „Išmoko iš knygų“.
Marijampolės k., Apso apyl., Breslaujos r., Vitebsko sr., Baltarusija.

Plg. baltr. <...> *Маць Прачыстая ішла, залатым кіёчкам падпіралася і з Госпадам Богам пас'грачалася. – Маць Прачыстая, куды ты ідзеш? – Іду ў рабы божае* (*імя*) *скулу выбіраць. Скулу красную, скулу чорную, скулу розавую, скулу ветраную, скулу вадзяную. На быстрыя воды, на вячэрнія зоры, на ранішнія зоры. Пакуль вячэрнія зоры патухаюць, то ў* (*імя*) *балезнь пакідаюць* БрЗам 668; *Ишоў Иицус Христос чэпас гору, ўстрэў Божью Матерь. – Куда йдэш, Богоматерь? – Иду до светлэци одговорваты од младэнцы по имене* (*имя*) *от ночнэци* (от ночниц) ПЗ 97.

T. ≈ „Švenčiausia Marija žolynus rinko“, „Ėjo Panelė Švenčiausioji, nešė tris vaistus“.

ŠVENTAS JOKŪBAI, ATIMK SOPĘ

209. – Švintas Jokūbai, atimk sopį nuo Jono (ligonio vardas). Yra in dungaus dvi žvaigždes seserys: viena Polia, kita Liola.

NUO ROŽĖS.
P. Matlaševičius. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(13). *Sp.* MLZ 118, StDŠAU 44, LUŠ 917.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

Dėl žvaigždžių seserų plg. rus. «Ходили к трем сестрам, ходили к трем зорям. Утром встану, читаю: *Встану, благословясь, пойду, перекрестясь, из дверей в двери, из ворот в ворота, выйду в чистое поле, и встану я лицом к зори, и помолюся двум зорям, двум сестрам: утренней зоре Ульяне, вечерней – Маремьяне. Утренняя зоря Ульяна, вечерняя зоря Маремьяна, а возьмите-ка вы у меня всю кашлету и удушье, а снесите-ко ее за океан-море. За океан-морем все примут. Там для вас напечено и наварено. Аминь*» (от болезни ушей) АнРЗЗ 1397.

TAU VARGTI NEBEREIKIA, ATIMK MANO KANČIAS

210. Jeigu dantį skauda, tai nueik į kapus. Nusilaužk geležinio vainiko lapelį ir tark:

– Tau (vardas ir pavardė) vargti nebereikia, atimk iš manęs mano kančias!

Tai skaudėjimas praeina.

U. Matutis (J. Užpurvio rink.). *Sg*. LTR 2284(287). *Sp*. LUŠ 926.
Derceklių k., Priekulės sen., Klaipėdos r. sav.

Šiam tipui taip pat priskirtinas R. Balkutės skelbtas užkalbėjimas, kuriame kreipiamasi ne į mirusijį žmogų, bet į dievišką personažą: „Rašyt' mano vaikas negałėjo, tokias buvo bjaurios va čia va karpos. Nu tai aš jai daug kų sakiau: užrišk mazgelių keturiasdešims, išeina. Keturiasdešims mazgelių tai mat kų reiškia, vaikeli: Jėzų gi keturiasdešims parų labai kamavo, tie gi, žydai, tampė. Tai, išeina, kai keturiasdešims tų mazgelių užriši, i paprašai Jėzaus, kad: – *Jėzau, atimk man tas karpas*. Padėk man, išeina. *Tu savo kančias atkentėjai, jau man dabar padėk*. Aš jai liepiau užrišt' keturiasdešims mazgelių ir po lašais užkast', va kur bėga nuo stoga. Nu ir reikia va tokio prastesnia siūliuka, silpnesnia, kad greičiau supūtų. Atseit', supūna ir dingsta" BlkLM (*P*. Aldona Naraškevičienė-Kupčiūtė, 66 m., gyvenanti Liukonių k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav. *U*. R. Balkutė 1998).

T. ≈ „Kaip anas numirė, kad taip mano votys numirtų!"

JAUNAS MĖNULI, AŠ TAU ATIDUODU DANTŲ SKAUSMĄ

211. Vienas šio tipo variantas paskelbtas BlkLM: „Per jaunų mėnulį, kap sopa dancis, tai sako: – *Jaunas mėnuli, Aš tau atiduodu jau… Dantų skausmų, O tu man atiduok sveikatų dancimi.* Ar ty kokį daiktų kap sopa… <...> Stovėc, iš daikto neic, ale sukalbėc trisroz „Sveika, Marija" ir pasakyk, kad aš tau atiduodu jau šitų dovanų (dantų skausmą), o tu man atiduok sveikatų dancimi (ar ti kokį daiktų sopa). Tai ot šitaip reikia kalbėc. Ir čia iš daikto reikia neic jau ir an mėnulio reikia žūrėc. <...> Tai šitep daro. Bet ir prauda, vaikeli. Aš ir paci jau ar einu vandenio, tai uždaboju, tai sustoju, tep padarau, ir pereina.<...> Tai mani tokis iš Žūrų [*Žiūrų*] žmogus senas išmokino, kad jau šitep darytau, kap dancis sopėjo" (*P*. P. Česnulevičienė-Kašėtaitė, 90 m., Lavyso k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. *U*. R. Balkutė 1999).

T. ≈ „Jaunas mėnulaiti, jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa".

TRINU DANTĮ SVEIKĄ Į DANTĮ SKAUDANTĮ, TEGUL PASIIMA SOPULĮ DANTIS

212. Švento Jono vakarą, kai saulė nusileidžia, reikia nueit kapinynan ir surasti sveiką, nesugedusį dar mirusio dantį. Kad išgytų, kam skauda dantį, trink tuo surastu dantimi į skaudantį ir kalbėk trindamas šiuos žodžius:

– Trinu trinu dancį in dancį. Trinu dancį svaikų in dancį skaudancį. Trinu dancį mirusio in dancį gyvo. Dzievo leidzimu, mano

liepimu, švento Jono patarimu tegul pasiima sopulį dancis, kur mano rankoje, iš to dancio, kur N [minimas ligonio vardas] dėsnoje. Mirusis gyvų nog skaudos tegul išgełbėja. Švento Jono patarimu, mano liepimu, Pono Dzievo leidzimu tegul būna tep. Amen. Amen. Amen.

Pakartok triskart ir paskui sukalbėk „Sveika, Marija“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 10, *Sp.* LUŠ 953.
Daržininkų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

KARALIAU LIEPSNOTAS, ATIMK ŽANDELĮ!

213. Od ukąszenia wężów, zamawiają nasi wieśniacy następnemi słowami [Nuo gyvatės įkirtimo užkalba mūsų kaimo žmonės šiais žodžiais]:

Karaliau li[e]psnatas,
Gyvačių Viešpatas,
Žvilgtelek akieli
Pa sava karūneli,
Žalčiun [*žalčių*] karali[a]u,
Atimk žundelį [= *geluonį*]
Nu to (tos) vargdineli!

U. A. L. Jucevičius [1846]. *Sg.* JucL p. 344. *Sp.* ElMNGĮ 1, ElMKR 1a, JucR p. 321, LTt 5 9258, LUŠ 648.

T. ≈ „Tu karalienė liepsnota“.

KVIETKINĖ PAKVIETKINĖ, PASIIMK SAVO SOPULĮ!

214. – Kvietkinė pakvietkinė,
Auksinė padauksinė,
Sidabrinė pasidabrinė,
Miedinė pamiedinė,
Geležinė pageležinė,
Skraiduolinė paskraiduolinė,

Vaikinga pavaikinga,
Pikta papikta,
Žeminė pažeminė,
Skersai dryža padryža,
Išilgai dryža padryža,
Akele padakele,
Raguoče padraguoče,
Brizgauodege pabrizgauodege,
Skreiduolinė paskreiduolinė,
Žiauna pažiauna,
Undeninė paundeninė,
Juoda pajuoda,
Raudona paraudona,
Pasiimk savo sopulį nuo baltos (gyvulio spalva) karvės (gyvulys) ir nunešk samanynėn.

Un duonos ir druskos.

NUO GYVATĖS.
P. Dudelienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(11). *Sp.* MLZ 38, ElMKR 29, StDŠAU 13, LTt 5 9272, LUŠ 674.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Principas vardyti priešdėlinės ir priesaginės darybos žodžius labai būdingas baltarusių užkalbėjimams, plg. *Ездзіў конь па чыстаму полю, шукаючы і пытаючы ад гада зелля – ад лятучага, ад паўзучага, ад межавога, ад лесавога, ад палявога, ад падпешнага, ад падмежнага, паддарожнага* (i г. д.). *Ты, дзявіца, сваю жэсь умаўляй, і людзей ня кусай, і вопухі ня пускай. І гасподзь Бог з помаччу, а я з словам* (ад гадзюкі, вужакі, сліўня) БрЗам 379.

PIKTOJI GYVATE, ATSIIMK PIKTYBĘ!

A_1

215. Svilienė Marija yra išmokusi nuo kito seno kalbėtojo atkalbėjimą nuo gyvatės. Šitokį:

– Piktoja gyvate, atsijimk piktybį sava nuo N!

Vietoj N reikia pasakyti gyvulio spalva, o žmogaus – vardas. Visą atkalbėjimą reikia sukalbėti treja devyneria kartų, ir gyvatės įkąstasis sugis.

Man ji tikrina [= *tvirtina*], kad ir šitaip kalbant buvę daug gyvulių ir žmonių išgydyta.

P. Marija Svilienė, 40 m. *U.* B. Zaleskis 1927. *Sg.* LTR 14(198). *Sp.* BlLMM 370, SkrN p. 67, LUŠ 831.
Drageliškių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

B_1

216. – Gyvačių Motina, pasiimk savo palikimą ir daugiau niekam neatiduok! (3 k.)

[Kalbėti] saulei tekant ar leidžiantis.
Kaimynė Čepienė užkalbėjo negyjančią kojos žaizdą 1950 metais.

P. Danutė Venslovienė-Rudžionytė, 54 m. *U.* V. Naujokaitė 1990. *Sg.* LTR 7003(60). *Sp.* LUŠ 830.
Raudondvaris, Kauno r. sav.

SUSIRINKIT, TREJA DEVYNERIA, PASIIMKIT SAVO GELUONĮ

217. – Susirinkit, traja devynara, kuria[ji] verpstinė, gelažinė, sidabrinė, pasiimkit su savim savo gyluonį. Išsirinkit jūs iš čia, ba [= *nes*] jūs čia daug privisę, čia jūs visi šventi prieteliai nekenčia, čia jūs saulę sudeginsit*.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Prania Černiauskaitė, 62 m. *U.* S. Šliaupienė, V. Žitkutė 1969. *Sg.* LTR 4077(63). *Sp.* LUŠ 897.
Salomenkos k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Frazę *čia jūs saulę sudeginsit* galima būtų interpretuoti kaip *čia jūs saule[j] su[s]deginsit,* plg. Nr. 218.

218. – Susirink, treja devyneria, kuri verpstinė, geležinė, sidabrinė. Tada pasiimkit su savim savą geluonį. Bet čia jūsų daug priviso. Jūs čia visi šventi prieteliai nekenčia. Jus čia saulė sudegins.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Pranė Vinciūnienė, 62 m. *U.* A. Narkeliūnas 1968. *Sg.* LTR 3957(50). *Sp.* LUŠ 896.
Salomenkos k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

JUODA GYVATE, RUDA, EIK ANT DIEVO SŪDO, ATLEISK SAVO KANDIMĄ!

A_1

219. Nuo gyvatės įkirtimo išgydoma šia maldele:

– Gyvate pilka, gyvate marga, gyvate ruda, atsiimk savo sopulį, bo [= *nes*] atsakysi ant sūdo Dievo!

U. A. Butėnaitė (Repšėnų Jaunųjų ūkininkų ratelio rink.). *Sg*. LII ES TK: LTA 1388(54). *Sp*. BlLMM 387, SkrN p. 68, LUŠ 353.
Motiejiškių k., Traupio sen., Anykščių r. sav.

220. – Čiūži, čiūži [*Čiūže, čiūže*], kam tu įkandai, taip ir išgydyk, nes Dievo teisme sunkiai atsakysi.

Šitą maldelę reikia atkalbėti tris kartus neatsikvėpus. Jei nurodytu būdu (neatsikvėpus) tris kartus nepasakysi, tai nebepagydo, nors po to ir pasisektų toliau atkalbėti tris kartus neatsikvėpus. Tą maldelę reikia kalbėti, kai gyvatė liepos mėnesį ką nors įkerta.

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO MALDELĖ.
U. V. Grochauskaitė [1926]. *Sg*. ElMNGĮ 8. *Sp*. MLZ 44, ElMKR 14, LUŠ 354.
Naujikų k., Karsakiškio sen., Panevėžio r. sav.

A_2

221. – Juoda gyvatė, ruda, eik un Dzievo sūdo, atleisk savo kundzimų.

Ant duonos.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD 940(52). *Sp*. MLZ 65, StDŠAU 25, ElMKR 53, LUŠ 355.
Beržynės k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

222. Pradedant kalbėti reikia peržegnoti įkąstoji vieta ir tada kalbėti tris kartus:

– Eik tu, gyvate, ant sūdo Dievo, kuriam įkandai, tam žmogui (mintyse reikia turėti tą žmogų, kuriam gyvatė įkando). Kad tas žmogus nejaustų nei sopulio, nei tinimo! Ar ruda, ar marga, ar juoda!

NUO GYVATĖS.
P. A. Šeštokas. *U*. [1930]. *Sg*. ElPG 169. *Sp*. ELMKR 74, LTt 5 9271, LUŠ 356.
Traupis, Anykščių r. sav.

A_3

223. Jeigu nuo gyvatės įkandimo, atkalbėdavo būtinai pats jauniausias šeimos narys arba vyriausias. Reikia sukalbėti tris „Sveika, Marija“ neatsidusus ir nesakyti „Amen“. Ir būtinai turi turėti rankoj duoną, užbarstytą druska. Ir sako:

– Ar pilka, ar juoda, eik po Dievo teismu!

Ir gyvuliui sušerti po to tą duoną, kuriam įgėlė gyvatė.

P. Vida Zakarkienė-Girnytė, 58 m., kilusi iš Piltekų k., Pivonijos sen., Ukmergės r. sav.
U. K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(958).
Ukmergė.

Dar vienas šio tipo variantas skelbiamas BlkLM: „*Eik, piktybe, nuo šita žmogaus, Eik an Dieva teisma.* O jei gyvatė įkando gyvuliui, sakoma: – *Eik, piktybe, nuo šita galvijaus (gyvulia), Eik ant Dieva teisma*“ (*P.* Juozas Meidus, 95 m., kilęs iš Pašekščio k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav., gyv. Beržaragio k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Balkutė 1999).

B_1

224. – Įkando gyvatė ar ruda, ar pilka. Vardan Dievo Tėvo (triskart), čiūže (triskart)!

Šitas užkalbėjimas reikia kalbėti tris kartus ir mąstyti, kad gyvatė turi 30 vaikų; jei mąstysi mažiau, tai negelbės.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
U. A. Katelė [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 10. *Sp.* ElMKR 16, LUŠ 357.
Vadokliai, Panevėžio r. sav.

A_1 – gyvatė prašoma atleisti sopulį, grasinant jai Dievo teismu. A_2 – gyvatės prašoma atleisti, siunčiant ją į Dievo teismą. A_3 – gyvatė tik siunčiama į teismą. B_1 – vietoje teismo minimas Dievo vardas.

Užkalbėjimas remiasi tikėjimu, kad įkandusi gyvatė yra baudžiama (teisiama), plg. „Kuri odina inkandį gyvulį ar žmogų, tai jau kai Matkibožiai (rugsėjo 8 d.), jos nepriimdo žemėn, jau aną siųdo viršuj [*siųsdo į viršų*], jau jos [gyvačių] karalius nepriimdo žemėn, ba jau ana jau jiemu vriedna [= *kenksminga*] jau, nepriimdo, bo jau ana inkundus jau“ LTR 6447(212, 214).

T. ≈ „Gyvate juoda, ruda, nekąsk mano Jono“, „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“.

YRA EGERŲ KALNAS, KALNE ĄŽUOLAS, ĄŽUOLE GŪŽTA

225. Aš čia ir paduodu tą maldelę, kurią mūsų bobutės šnibžda prie ligonių:

– Yra Egerų kalnas, tame kalne ąžuolas, ir ten yra gūžta, toje gūžtoje trys slūgos: Karalina, Katrina ir Marcelina. Tos prašau išimti, kuri įleidote tą galuonį, o jei neišimsite, tai būsite basliais badžiotos, taukais mozotos [= *teptos*] ir bizūnais katavotos [= *muštos*]!

Pradedant šią maldelę kalbėtojas persižegnoja ir po maldos įgeltąjį peržegnoja. Tai štai to gydymo maldelė, kuri, žinoma, laikoma paslapty.

U. P. Kriukelis [1928]. *Sg.* ElMKR 27. *Sp.* LTt 5 9291, LUŠ 403.

Plg. baltr. *На сінім моры стаіць дуб зялёны, на тым дубі трыдзевяць каранёў, на тых трох дзевяці каранёў да трыдзевяць какатоў; на тых трох дзевяць какатоў да трыдзевяць гняздоў; у тых трох дзевяці гняздоў да трыдзевяць гадзюк; над тымі да трыдзевяць гадзюкамі да тры старшых: адна Гася, другая Зося, трэцяя Яўгіння. Куцая, жарая, рабая, сірановая, хлявовая, гнаявая, крапіўная, падтынная, і лесавая, і баравая, і верасавая, балацяная, махавая, земляная, вадзяная – каторая ето гадзюка ўпусціла жала і запуская ядрасць? Я ж ёй кажу і гражу: вынімай сваё жала! Ня вынеш ты етага жала, такога зелля табе дам – з жывыя з цябе парву жылы і пажылы* (ад гадзюкі) БрЗам 378.

ATLEISK GELUONĮ! JUODOS MARIOS, ŽALIAS ĄŽUOLAS, ĄŽUOLE GRIAUSMAS

226. Kai žada kirmełį, reikia trys rozai sukalbėt nedūsavus:

– Gyvate vandeninė, juodoji, margoji, skruoduola [*skraiduolė*], žemine.

Mat jų yra pinki sortai. Tadu sakos rozus tris:

– Atlaisk geluonį, jei neatlaisi – juodas marias, žalias ųžuolas, un ųžuola griausmas, jei neatlaisi – tavi razmuš in dvylikų kavalkų!

Oran išėjai, un vėjo, i reik žadėt. Tai tėvas taip žadėjo, i aš kiek rozų žadėjau. Kai įkunda viena vaikinga kirmela, tai tadu reikia dvylika žadėtojų. Jie žėdnas sau turi žadėt. Mačija daugiau tas, kataras arba paskutinis, arba pirmutinis vaikas. Tai čia piktuoju žada.*

P. Silva Jūrėnas, 68 m. *U.* D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(65). *Sp.* LUŠ 46.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

* Užkalbėtojas gyvatę užkalba „piktuoju“ arba geruoju – „maldu loskoja“ (žr. Nr. 232).

Plg. latv. *Dievs tevi strāpēs, pērkons tevi nospers un zibsnis tavi sadedzinās* (čūsku vārdi) StrBV lp. 384; baltr. *На моры, лукамор'і стаіць дуб, на том дубу трыдзевяць какатоў, на тых какатах трыдзевяць гнёзд, у самом шчыці белая палата, у тых палатах змяя Скарупея. Улляна, Улляна, сунімай свой чэр, нашлю на цябе грамавыя тучы, лукавыя стрэлы – разаб'юць тваё ўсё Ягіпецкае гняздо* (ад змяі) БрЗам 326; rus. <...> *Если ты не вынешь свое змейное жало, то я попросю Михаила Архангела. Михаил Архангел гром-молонию с неба спустит, громом тебя убьеть, молнией сожгеть и попелок твой разнесеть* АнРЗЗ 1962.

AŠ PAIMSIU IŠ AKMENIO UGNIES, IŠ GAIDŽIO SKIAUTERĖS KRAUJO

A_1

227. Kai įkerta karvę ar žmogų, [kalbi]:

– Krūmas lazdynų riešucinis, ti vaikščiaja trys mergas, anas švegždėja, burbuliava, prė [*apie*] gyvatį vutara [*utura*]. Ak tu, kirmełe gyvate! Aik, pasim [*pasiimk*] sava gyvonį, aba aš ainu laukan, paimsiu iš akmenia vugnies, iš gaidžia krauja; aš nuveisiu balon, žuvysun, aždegsiu supuvusias kalades; aš nuveisiu mariasun, pasimsiu čysta vandenia i a[p]prausiu N (juodų, žalų) karvį!

Reikia kalbėti 12 kartų ant duonos ir tą duoną atiduot tai karvei.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 448. *Sp.* LUŠ 39.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_1

228. – Pulkas juodų, pulkas rudų, pulkas geležinių. Geležie, geležie, geležie, ką įleidai, išimk. (Tris kartus.)
Jei neišimsi, aš paimsiu, mesiu akmenio ugnį, uždegsiu kalnus, pakalnes ir klonius, ir tau nebus kur išeiti. Jei neišeisi, aš paimsiu gaidžio skiauterės kraujo, užliesiu kalnus, pakalnes, ir [tau nebus kur išeiti].

Pulkas juodų, pulkas rudų, pulkas geležinių. Geležie, geležie, geležie, ką įleidai, išimk. (Tris kartus.)

Ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“.
Liepdavo papjauti tris bites ir suvalgyti su duona.

NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Gabrys Karvelis, 90 m. *U.* 1968. *Sg.* LTR 3961(7). *Sp.* LUŠ 41. *U. pst.*: „Pasakė jo pažįstama G. Servienė, gyvenanti Linkuvoje [Pakruojo r. sav.]“.
Alantos sen., Molėtų r. sav.

229. Pirmą kartą reikia sakyti:

– Pulkas rudų, pulkas juodų, pulkas pilkų!
Gelaže, gelaže, gelaže, kų inleidai, atleisk, atleisk, atleisk! Kad neatleisi, atnešiu iš marių akmenia ugnes, uždegsiu visus kalnus, pakalnas ir visas šiekštas, nebus kur tau ani [= *nei*] išeit!

Antrą kartą reikia sakyti:

– Pulkas rudų, pulkas juodų, pulkas pilkų!
Gelaže, gelaže, gelaže, kų inleidai, atleisk, atleisk, atleisk! Kad neatleisi, atnešiu iš gaidžia skiauteries krauja, užliesiu kalnus, pakalnas ir visas šiekštas, nebus kur tau ani [= *nei*] išeit!

Trečią kartą reikia sakyti, kaip kalbėta pirmą kartą, iš pradžios.
Nereikia duoti nieko nei gyvuliui, nei žmogui suėsti. Tikrai gelbsti.

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO UŽKALBĖJIMAS.
P. Povilas Apanavičius, 78 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1722(177). *Sp.* LUŠ 42. *U. pst.*: „Minėtas Apanavičius Povilas daug kartų buvo užkalbėjęs nuo gyvačių įkirtimo gyvulių, ir padėjo. Taip jis tvirtina ir tam [= *tuo*] tiki“.
Aukštakalnio k., Leliūnų sen., Utenos r. sav.

C_1

230. Raikia paimt vandenia, sakyt tie žodžiai ir patept unkirsta vieta. Sakoma:

– Gyvate, gyvate, atsiimk sava nuodus, jei neatsiimsi, tai aš peraisiu per visų svietų ir surasiu neužgesamų ugnį ir išdeginsiu visų tavo giminį.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Pr[anas] Vaitkevičius, 45 m., kilęs iš Bikėnų k., Salako sen., Zarasų r. sav. *U.* S. Vaitkevičius. *Sg.* LTR 2298(24). *Sp.* LUŠ 40.
Desiuškių k., Skiemonių sen., Anykščių r. sav.

Tipo versijos gan skirtingos, tačiau jas jungia ugnies, kuria grasinama sudeginti gyvates arba jų buveinę, motyvas. A_1 prasideda trijų šnabždančių mergelių (galbūt pačių gyvačių) apibūdinimu. B_1 apibūdina gyvačių visumą (būrius ir spalvas). Plg. lenkiškai užrašytą užkalbėjimą *Stada szarych, stada rudych, stada żelaznych* [*stalowych?*], *raba* [*pstra?*] *odpuść, raba odpuść!* (Nr. 1549). B_1 ≈ „Geležiauodege, kaip įleidai, taip atleisk!". C_1 – tik kreipinys ir grasinimas.

Rusijos ir Baltarusijos teritorijoje šis užkalbėjimų tipas neužfiksuotas. Tačiau analogiškų užkalbėjimų baltarusių ir rusų kalba užrašyta Lietuvoje, plg.: <...> *Я съ Латыря камня вазьму огню, съ питуна кровьи, выжгу вси мхи, вси болоты, вси крутыи бериги. Ня будзить вамъ ни пристанища, ні прибъжыща* ШнМ 2 с. 549 (Dūkštas, Ignalinos r. sav.); <...> *Гад, гад, черный гад! Возьми свой яд. Если не возьмёшь свой яд, пойду на море–океан, возьму из белого Янтаря – камня огня, у петуха – крови и выжгу, и выпеку весь твой яд. Не будет тебе сокровища ни в горах, ни в норах, ни в дремучих лесах* NvTr 18. Dar žr. Nr. 1674.

PAUKŠTELE, NEKENČIA TAVĘS SAULĖ, KĄ PADĖJAI, PAIMK!

A_1

231. Atkalbinėja, kai įkunda:

– Paukštela, čilbute, medute, nekinčia nei saulė, nei mėnuo, nei svietas. Kų padėjai, paimkie i vė savo daiktan aikie.

P. Adomas Grigonis, 64 m. *U.* D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(19). *Sp.* LUŠ 784.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

232. Dar maldu loskoja, prašo:

– Paukštela, čiulbute, medute, nekinčia nei saulė, nei mėnuo, nei vėjai. Kų padėjai, paimk ir lįsk urvan.

Čia loska prašo. Kai žadi, tai gali gyvatį un runkas paimt, ale mušt nevalni[a].

P. Silva Jūrėnas, 68 m. *U.* D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(66). *Sp.* LUŠ 785.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

233. Kai aini miškan, sakyk:

– Lakštutė, paukštutė, saldutė, žibutė, nekinčia tavį nė saulė, nė mėnuo. Kad padarei kų bloga žmonėm, lindz [*lindėk*] krūman.

I neprisieidava regėt. Neįkųsdava. Kai miškan aina, sukalba paprastai. Tai mano moma, būdavo, vis kalba. Jau dabar kokis 60 metų yra, kaip aš jų moku. Kai įkunda, žada. Bet kas negali žadėt. Tik kas gimsta pirmas ir paskutinis, kitaip tai nemačija.

P. Marijona Vaiškūnienė, 78 m. *U.* D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(301). *Sp.* LUŠ 786.
Matusonių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

A_2

234. Saka, kai aini miškan, tai reikia prismint, kadu Kūčia buvo, tadu gyvatės neregėsi. Kas nemena, tai visas dienas pasako.

[Nuo gyvatės įkandimo] do mano senelė anyta kalbėja:

– Žibutė, lakštutė, saldutė, medutė, kų padarei žmonėm, atiduok, lįsk krūman, kad tavį neregėt nei saula, nei mėnuo, nei žvaigždės.

Kai taip kalbi, tai nereikia mušt anos. Ale aš vis tiek mušu. Čia taip kalba, kai įkunda – žada.
Saka, yra gyvatė su rageliais kokiais. Tai vadas. Ana kai įkunda, reikia dvylikos žadėtojų. Vienas nemačija.

P. Karolina Grigonienė-Užlytė, 71 m. *U.* D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(10). *Sp.* LUŠ 787.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Geležiauodege, kaip įleidai, taip atleisk!“, „Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė“.

MARGUTE, JUODUTE, GYVATĖLE GRAŽIOJI, ATLĮSK ATGALIOS URVAN

235. Iš senesnių girdėjo, kaip reikia užkalbėti nuo gyvatės įkandimo. Reikia vienam užkalbėti, kad niekas negirdėtų. Vieną kartą sukalbėti maldą „Tėve mūsų“, tris kartus „Sveika, Marija“, tris kartus pasakyt:

– Margute, juodute, gyvatėla gražioji, atlįsk atgalios urvan, juodų šerscį [= *juodą plauką*] [atleisk?]!

Jeigu žala karvė, reikėjo sakyt „žalų šerscį“. Reikia turėt duonos ir druskos, po maldos pabarstyti duoną druska ir nupūsti druską. Duoną ant ištiesto delno laikyti, dešine ranka druską barstyti. Duoti duoną gyvuliui. Jei žmogui įkanda, duoną su druska suvalgyti per tris dienas.

Nors po miškus mėgdavo vaikščioti, bet gyvatė neįkando, ir šiais burtais nepasinaudojo.

P. Vladislava Norinkevičienė-Junevičiūtė, 78 m., kilusi iš Bakaloriškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav. *U.* J. Seniūtaitė 2005. *Sg.* LTR 7560(60).
Taučionių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

T. ≈ „Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti!“, „Gyvate, gyvate, lįsk tu į žemyną, o aš eisiu sau!“

ŠALTAGELEŽE, ŠALTĄ GELEŽĮ ATITRAUK!

A_1

236. Šioje apylinkėje dauguma tvirtai tiki į nukalbėjimą (atžadėjimą) nuo gyvatės įkandimo ir kitų ligų. Nukalbėtojai, nors tą maldą laiko paslapty, tačiau pas vieną [= *iš vieno*] teko šią paslaptį išgauti. Be to, sako, kad jei kuris nukalbėtojas tris asmenis išmoko šią maldą, tada jo nukalbėjimas jau nieko negelbsti. Bet ir nukalbėtoju ne kiekvienas galįs būti. Nukalbėtoju galįs būti arba vyriausias, arba jauniausias gimęs iš tėvų.
Nuo gyvatės įkandimo nukalbama taip. Persižegnot ir devyni kartai sakyti:

– Šaltagelaže!

Po to ant kiekvieno „Šaltagelaže“ po tris kartus sakoma:

– Šaltą gelažį prikišk ir atitrauk (iš viso 27 kartai).

Ant galo sukalbėt vieną „Sveika, Marija“ ir persižegnot.
Jei kartą atkalbėjus nemačija, tai kalbėt keli kartai.

P. Pranas Maniušis, 48 m. *U.* P. Ubonis 1939. *Sg.* LTR 1975(58). *Sp.* LUŠ 903.
Vyželių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

A_2

237. Nuo gyvatės įkirtimo yra užkalbėjimas. Kai gyvulį įkanda gyvatė, tai reikia šv. Agotos vandeniu apiprausti ir duoti gerti, tai daugiau nekels gyvulio. Ir tada reikia užkalbėti. Štai tos maldos žodžiai. Pirmiau pasiklausti, kokio plauko gyvulys, ir kalbėti:

– Šalta geležis! (3x9=27) Šaltu geležiu prikišk ir vėl atitrauk! (3x9=27.) Gyvatė kirto juodą gyvulį, bet Dievo Motina sako, kad gyvatės kirtimas nieko nemačys! (Ir vėl tuos sakinius kartoti 3x9=27.)

Užkalbinėti reikia ant vėjo, [ir] kad būtų gyvulys išvestas iš tvarto.

P. Jonas Šerėnas, 53 m., Uršulė Šerėnienė, 49 m. *U*. A. Šerėnas 1937. *Sg*. LTR 1253(255–1). *Sp*. BlLMM 384, SkrN p. 68, LUŠ 902.
Linkmenų k. ir sen., Ignalinos r. sav.

A_2 ≈ „Marija kalbėjo, nuodai išėjo“.

Gyvatė prilyginama geležiai dėl šaltumo. Ypatingai pavojinga buvo laikoma vadinamoji *geležinė gyvatė*, plg. „Geležinė gyvatė kerta tik vieną kartą per septynis metus ir kerta kur papuola, ir tas jos kirtimas neišgydomas“ ElMKF 606. Geležine gyvate taip pat vadinamas gluodenas LKŽ 3 p. 215, kuris, nors yra nekenksmingas ir biologine prasme yra net ne gyvatė, o driežų rūšis, tačiau, būdamas žvilgančio metalo spalvos, laikomas ypatingai galinga gyvate. Dėl gyvatės vadinimo geležine plg. „Geležiauodege, kaip įleidai, taip atleisk!“, „Jūs, šaltos geležės, slinkite šonan!“

ŠVENTA AGOTA, IŠIMK IŠ MARGOS KARVĖS ZNOKĄ

238. – Švinta Agota, šindei Jezus gime, apdink ploščiu [= *apsiaustu*] sava šitų bjaurybį, piktagelažį, smailavuodegį ir išimk iš margos (žalos, šėmos, laukos – kalba gyvulio spalvą arba žmogaus vardą) karves šitų znokų [= *geluonį, žymę*]. Kad tu, gyvate, prapultum! Atsigauk sau un šaltų akmenį, un gailių rasų ar un šaltų varłį!

Šį užkalbėjimą reikia kalbėti 3 kartus. Perduoti galima ir išmokyti taip, kad moteris neperduotų moteriai, bet tik vyrui, o vyras (vyriškis) kad perduotų tik moteriai (moteriškos lyties atstovei). Jei vyras perduos šį užkalbėjimą vyrui, o moteris – moteriai, tai negelbės nuo gyvatės įkirtimo.

NUO GYVATĖS UŽKALBĖJIMAS.
P. Grasilia Girčiotė, 82 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1693(439). *Sp*. LUŠ 913.
Kavolių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

Užkalbėjime netikėtai panaudotas šv. Agotos apsiausto (*ploščiaus*) motyvas, būdingas lietuvių ugnies maldelėms, plg. *Magieta, Gobieta ir šventa Agota, būk ant vietos, būk rami, tavo ploščium šventu apdenk* BlLMM 283b; „Prieš ugnies kūrimą peržegnoja, gęstant taip pat, ir kalba maldą: *Agota šventa, apdenk savo ploščium*“ BlLMM 323. Apsiaustas, tiksliau šydas, yra vienas iš krikščioniškųjų šv. Agotos atributų – tikima, kad šiuo šydu, stebuklingai pakreipusiu lavos tekėjimo kryptį, šv. Agota išgelbėjo Katanijos gyventojus nuo išsiveržusio Etnos ugnikalnio KIŽ p. 17.

GELEŽIAUODEGE, KAIP ĮLEIDAI, TAIP ATLEISK!

A_1

239. – Gelaž, gelaž, gelažin, kų indėjai, tų išimk.

Kokias maldas reikia sukalbėti ir ką kita daryti, Kardelis neatsiminė.

AŽUŽADĖJIMAS NUO GELAŽINĖS.
P. Petras Kardelis, 70 m. *U.* K. Grigas (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 4131(3). *Sp.* LUŠ 336.
Girdžiūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

A_2

240. – Gelažiavuodege, kaip inlaidei, teip atlaisk su tuo pačiu savu pilkųjų [*pilkąją*]!

Raudonųjų, žalųjų, juodųjų, rudųjų, širmųjų, gelsvųjų, bėrųjų, margųjų – [sakomas] plaukas kentančio gyvolio.
Devynis kartus taryti be atsidūksėjimo, norint, kad išgytų.

UŽKALBĖJIMAS NUO ĮKANDIMO GYVATĖS.
U. A. Burba ~1884–1885. *Sg.* VoAB p. 293. *Sp.* ElMKF 600, LUŠ 344.
Drobiškio k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

241. Senovės žmonis, kad įkųsdava, tai jie mokedavo tokių maldų, kaip antai:

– Oi tu kirmel, gelaž, šaltavuodeg, kad įleidai margai karvei, prašo [*prašau*] atlaisti!

Jei margas gyvulys, tai [sakyti] *margam*, jei juodas, tai *juodam* – taip sakyti valug plauko. Jei žmogus, *tam žmogui geltonplaukiui*, o jei arkliui, tai teip sakyt, koks gyvulio yr plauks, tai tep ir kalbėti. Toliau, jei įkando vaikinga, tai reikia surinkti tiek kalbėtojų, kiek galėjo būt jai vaikų. Teip jei užmušei, tai kalbėjims nenumačis, bo nebėr kam beprašyti.

GYVATĖS GĖLIMAS.
U. P. Ratkus-Ratkevičius ~1920. *Sg.* LTR 4382(55). *Sp.* LUŠ 337.
Papilė, Akmenės r. sav.

A_3

242. – Gelaže, šaltuodege, aš (čia reikia sakyti savo vardą ir pavardę) prašau: atleisk ar juodą, ar baltą (čia reikia sakyti sergančio gyvulio plauką, o jei kalbama žmogui, tai jo vardą).

Reikia kalbėti tris sykius, kvapo nepaleidžiant, o kai pakalbi, tą kvapą papūsti tan šonan, kur ligonis tuo metu esti.

MALDA NUO ĮKIRTIMO GYVATĖS.
P. A. Veteikis. *U.* Bajoras [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 12. *Sp.* ElMKR 18, LTt 5 9266, LUŠ 339.
Smulkio k., Skiemonių sen., Anykščių r. sav.

243. – Gelaže, gelaže, šaltauodege, prašau per lockų, atleisk šitai margajai (žalajai, dvylai, šėmai – čia reikia sakyti, kokios yra karvė mosties (spalvos), o jei žmogų įgelia gyvatė, tai reikia to žmogaus sakyti vardas krikšto) karvei šitų ligų.

Reikia užkalbėti 3 kartus, kiekvieną kartą neatsikvėpiant ir papučiant ant duonos. Amen nesako. Duoną supeni karvei (ar žmogui).

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Petras Urbonas. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(199). *Sp.* LUŠ 343. *U. pst.*: „Šį užkalbėjimą gavau labai sunkiai ir tik per pastangas mano pusbrolio Petro Urbono (Naršėnų k.), nes pasakotoja jo uošvė“.
Naršėnų k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

244. – Tu gelaže šaltauodege, davanok pyktį, atlaisk tinimų juodam (reikia sakyti gyvulių spalvą tik vyriškoje giminėje, nors tai karvė ar avis būtų)!

Taip kalbėti reikia 3 kartus. Kalbant šį užkalbėjimą, reikia rankoje turėti gabaliuką duonos, kurį reikia duoti sergančiam gyvuliui. Galima užkalbėti ir be duonos, jei užkalbėtojas būna lauke (ne namuose).

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO (TIK GYVULIAMS).
P. Antanas Zaluba, 80 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2088(48). *Sp.* LUŠ 342.
Zabičiūnų k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

245. – Gelaže, šalt[u]odege, prašau atleisti margiui, dagliui.*

NUO PIKTOSIOS.
U. [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 13. *Sp.* ElMKR 19, LUŠ 340.
Utenos sen., Utenos r. sav.

**Margis, daglis* – veikiausiai paršelių pavadinimai pagal spalvą.

B_1

246. – Šaltauodege, geležiniauodege (tris kartus po devynis nelaisdama kvapo kałbėk). Šaltauodege (tris kartus). Ką išlaidai iš savęs, pasiimk kuo graičiausiai un savi geluonį, atlaisk tinimą šitam gyvuliui, be [= *nes*] man nėra čėso, nėr kada (tris kartus). Kvapu tau šaunu.

U. A. Kvyklys ~1945–1969. *Sg.* LTR 4035(2). *Sp.* LUŠ 335.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

B_2

247. – Jei įgielei, gyvatė, tai greičiau atleisk, jei ne – tegul plyši ir išpumpsi su savo vaikais! Taigi greičiau atleisk!

Ši maldelė negalima niekam kalbėti, nes ji laikoma didelė paslaptis.

MALDELĖ NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
U. K. Čibiras 1926. *Sg.* LMD I 290(1–42). *Sp.* BlLMM 372, SkrN p. 67, LUŠ 341.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

248. – Jeigu įkirto [*įkirtai*], gyvatė, greičiau atleisk, jei neatleisi, tai plyši ir išdvėsi su savo vaikais, todėl greičiausia atleisk!

U. [1929] (J. Basanavičiaus duomenys). *Sg.* MLZ 78 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 66, LTt 5 9290, LUŠ 334.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

C_1

249. Gyvatės įkirstą vietą reikia peržegnoti ir tris kartus kalbėti:

– Palažna šaltauodege, atleisk mums taip, kaip mes atleidžiame saviems kaltiems. Duok, Dieve, sveikatą NN ([sakomas] žmogaus vardas, gyvulio plaukas).

P. P. Baltuška. *U.* [1928]. *Sg.* PrB p. 642. *Sp.* ElPG p. 169, ElMKR 41, MLZ 54, LUŠ 338.
Skapiškis, Kupiškio r. sav.

A_1 – kanoninė formulė (kreipinys + gyvatės veiksmų apibūdinimas). A_2 – įvardijamas sergantis gyvulys. A_3 – praleidžiama aliuzija į gyvatės kirtimą. B versijose akcentuojama gydymo skuba. B_1 – užkalbėtojas negali laukti (*man nėr kada*). B_2 – gyvatė turi skubėti atleisti (nes kitaip *plyš ir išdvės*). C_1 – užkalbėjimas sujungtas su krikščioniška malda (*atleisk mums taip, kaip mes atleidžiame saviems kaltiems*).

Dėl gyvatės ir jos geluonies sulyginimo su geležimi plg. „Šaltageleže, šaltą geležį atitrauk!“, „Jūs, šaltos geležės, slinkite šonan!“

T. ≈ „Paukštele, ką padėjai, paimk!“

SUSIRINKITE, VISOS KIRMĖLĖS, ATLEISKIT TINIMĄ

250. – Krakave [*Krokuvoj*] auksa galvaj* stovi Motina Dieva. Susirinkite, visas kirmełes, atlaiskit itų tinimų, aš jum visam galvas nukirsiu. Jūs žinokit, kai [= *kadangi*] aš jūs apekūnas, turit manįs klausytie.

Kalbama triskart be atsidusimo (be duonos) ir atsidusus kvapas paleisti ant gyvulio arba ton pusėn, kur tas gyvulys esti.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Jurgis Paukštis, 25 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 3585(206). *Sp*. LTt 5 9270, LUŠ 898. Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

**Auksa galvaj* yra tiesioginis vertinys iš lenkų kalbos, plg. *O bądź dobry, chrześcijanie od Krakowa, złotogłowa tam Najświętsza Matka stoi* Nr. 1550. Greičiausia turima galvoje tai, kad Švenčiausioji Mergelė Marija Krokuvoje yra papuošta auksine karūna.

Užkalbėjimas iš to paties pateikėjo užrašytas du kartus. Ankstyvesnis – be tarmės požymių – užrašymas niekuo daugiau nesiskiria. *U*. B. Sabas 1934. *Sg*. LMD III 197(2). *Sp*. LUŠ 899.

SAULĖ RYTŲ, SAULĖ PIETŲ, SAULĖ VAKARŲ, KAD ŠITAM GYVULIUI TINIMĄ ATLEISTŲ

251. Dabar va: gyvatė jau kirta, atolakia [*atalekia*] žmogus. Paimk duonas, viską, paėmįs ir reikia šitei atsistot pr[i]eš p[i]etus ir žiūrėt un saulų:

– Saula rytų, saula p[i]etų, saula vakarų,
Prakeikiu šitas <...>, kurias vadina dryžomsiam [*dryžomsiom*],
Kad vakara saula laistų, šitam gyvuliu tinimą (a kad žmogui, ti žmogui) atlaistų.

Ir atlais.
– *Tai jos, kai jūs kalbat, tai žemė dreba?*
– A, kaip kalbi... Ana inkirta žmogui, inkirta, ir ana golvų pridėj pri žemei ir klausa. Nu, ir, reiškia, gi jų kalioji, jų keiki: „Prakeikiu šitas bjaurybes, kurias vadinas dryžausiom, kad vakara saula laistų, šitam gyvuliu tinimą atlaistų (a kad žmogui, ti žmogui). Ir va, dabar žiūrėk: „Vardan Dieva Tėva, Sūnaus, Švintosias [Dvasias]“, – ir va iki kiek reikia žegnotis. Ir vėl persižegnosi: „Vardan Dieva Tėva, Sūnaus, Švintosias“. Ir pasakysi amen – ir amen [neatkalbėsi]. Kaži kaip kalbėk – ir amen. Ir amen, ir kris... Ir žmogus kris, ir viskas.
– *Tai nereikia sakyt amen?*
– Amen neraikia. Žegnotis reikia, bet amen nereikia.
– *Tai nuo vieno karto mačija?*
– Vieną kartą kada nemočija, dar pakartoji vėl, i da pakartoji. A ana vaikinga kirs, tiek kartų kałbėsi, kiek ana turi vaikų.
Aš nuo gyvatės išmokinsiu. Einam į lauką.
[Pasiima gabalėlį duonos ir išeina į lauką, atsistoja prie namo, priešais įėjimą.

Kalba laikydamas rankoje duoną ir atsisukęs į pietų pusę. Prieš pradėdamas kalbėti persižegnoja. Sakydamas *saula rytų*, nežymiai linkteli pasisukęs į rytų pusę, sakydamas *saula petų* – į pietus, *saula vakarų* – į vakarus. Tą patį daro ir kartodamas užkalbėjimą antrą ir trečią kartą.]

– Saula rytų, saula p[i]etų, saula vakarų,
Prakeikiu šitas bjaurybes, kurias vadina dryžomsiam,
Kad vakara saula laistų,
Šitam gyvuliu (ar ti žmogui) tinimą atlaistų.

Saula rytų, saula p[i]etų, saula vakarų,
Prakeikiu šitas bjaurybes, kurias vadina dryžomsiam,
Kad vakara saula laistų,
Šitam žmogui tinimą atlaistų,
Kad man Ponas Dievas ir Panela Švinčiausia padetų,
Šitie žodžiai mana un pat jį kad nuveitų.

Saula rytų, saula p[i]etų,
Prakeikiu šitas bjaurybes, kurias vadinas dryžomsiam,
Kad vakara saula laistų,
Šitam gyvuliu (žmogui) tinimą atlaistų,
Kad man Ponas Dievas ir Panela Švinčiausia padetų,
Šitie žodžiai mana un pat jį kad nuveitų.

Vardan Dieva Tėva, Sūnaus, Švintosias.

Nu, va. Čia jau tikras atkałbėjimas. Tikras, i žmogui, ir viskas va. Ir paimk dabar runkon [nuo] manį [paduoda užkalbėtą duoną].
– *O jūs užmušti gyvatę galite?*
– Mon negalima. A, negalima. A gink, Dieve, dar kas [užmuš, katram kirta]. Va pamote, nulake na gyvulia, kirta, ir negyva. Kałbėk dienų, noktį, niekas nebemočis. Nebeatkalbėsi jau.
– *Kaip, kaip?*
– Supranti, ana daba kirta – gyvulį ar žmogų. Ir matai, kad ana atraukia [*atsitraukia*] ir lakia, ir prisvysi jų, užmuši, atkalbėjimas nebemačija, ana, reiškia, nebeklausa. Gal teip... Ana klausa. Ana unkirta ir tuoj prisiglaude prie, ausį pridėja prie [žemes] ir ana klausa. Ir žeme dreba jai, kalioji jų, aha. Ana tigi, cha cha cha [juokiasi], ana klausa jau, ir ana tadu atlaidžia tinimų. Atlaidžia tin... Čia stebuklinga. Ir aš dabar, vaikel, paimsiu gyvatį, ir ana manį nekus [*nekąs*]. Nekus ana. Ana žina, kad aš jam... Aš glostysiu, viską, man nekus, kad aš atkalbu.
– *O iš kur jinai žino, kad jūs atkalbat?*
– A vat žina. Kaip aš kalbu, žeme dreba jam [*jom*]. Va kaipos.

P. Adolfas Navickas, 85 m., kilęs iš Trakų k., Pabaisko sen., Ukmergės r. sav. *U.* R. Balkutė 2001. *Sg.* BlkLM. *Sp.* BlkG p. 196, LUŠ 874.
Slabados k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav.

BlkG paskelbtas ir kitas teksto užrašymas, kuriame patikslinamos kai kurios užkalbėjimo aplinkybės: „Ant ko kalbate?“ „Ti va na gyvates ašiai kalbu un duonas rekytes ir druskos biškį jemu“. „O kam druska?“ „Nu, ti va gyvulys geriau ėda, va kažkeipos. Ale taip, tai mani tėvas makina taip: un druskas pa truputį, va“. „O kai baigiate užkalbėti, žegnojatės?“ „Žegnojamės, bet „amen“ nesakom. Vat šitas žegnojimas labai svarbus, bijai, kad nepasakytum „amen“. Jei pasakysi, bus blagai, dreba širdis, ojoj! A ki [*Ogi*] va, išdėk, išdėk... Pripratįs visų kryžių padaryt, a čia, vaikeliuk, nesakai un galo. Čia labai labai atsargiai, labai. Kad išgėrįs, gali pasakyt, ale čia ojojoj...“ „Reikia tris kartus sakyt?“ „Tris kartus atkałbėt. Tris kartus atkałbėt. Atkałbėjai, atkałbėjai, atkałbėjai“.

ŠVENTAS JUOZAPAS ATEIS SU PANA ŠVENČIAUSIA – TURI ATLEIST!

252. Sukalbėti 3×9 „Sveika, Marija“.

– Musin atleisc! Šventas Juozapas ateis su Panu Švenčiausiu po šliūbo, musin atleisc!

Ant duonos.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 52 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 39, LUŠ 918.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

Panelės Švenčiausios vedybų motyvas aptinkamas ir Lietuvoje užrašytame lenkiškame užkalbėjime, žr. Nr. 1559).

ŠVENTOS ANELIJOS DUKTĖS ATLEIS RŪSTYBĘ JOS

253. Gyvatę atažada teip:

– Švintos Anelijos duktės,
Jos atlais rūstybį jos [*t. y., gyvatės, pyktį*].

Teip kalba 3 kartus. Žada in duonas kųsnalia (kiek apmaiga, kad netrupėt). Tų duonų tam gyvuliui, katrų žada, supeni. Gali žadėt ir in druskas, cukraus.

Žadėt gali pirmas ar paskutinis vaikas. Pasakyt kitam nevalnia: tadu nemačija. Teip dabar žada ar ne – nežinia, nes negi sakys.

P. Tapilia Vaitkevičienė-Mardosaitė, 35 m. *U.* V. Dičiūnas 1938. *Sg.* LTR 1486(229). *Sp.* LUŠ 923. *P. pst.*: „Girdėjau nuo vyra Petra. Jis girdėjęs nuo Šeškevičiaus, mirusia prieš 17 – 18 metų, turėdamas apie 80 metų. Nuo jo girdėjęs prieš 22 metus. Šeškevičius kilimo zarasietis".
Plavėjų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

Plg.: *„Purvine, karkline, gelažine, akmenine, šuline* [*šuoline*]*! O švinta Anele, apsaugok rūstybės!* 3 sykius atkalbėsi, 3 peržegnasi ir tris sykius kvapu aplaisi" (užkalbėjimas nuo gyvatės) (*P.* Antanas Kuprionis, 80 m., kilęs iš Baublių k., Vidiškių sen., Ukmergės r. sav., gyv. Švenčionėliuose, Švenčionių r. sav. *U.* A. Kuprionis 1960) BlkLM.

PAUKŠTELE, AUKSELI, SIDABRĖLI, ATSILEISK

254. – Paukštele, aukseli, sidabreli, nevaikščiok po mano atšlaimelį, aš tavį nemušiu lig smerciai, atsileisk. Amen (3 [kartus]).

Peržegnoti.

NUO KIRMĖLĖS.
P. Mikalina Tijūnelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(54). *Sp.* MLZ 64, StDŠAU 11, ElMKR 52, LUŠ 783.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Dėl mažybinių intonacijų kalbinant gyvatę ir prašymo neiti į namų erdvę plg. „Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti!"

ŠVENTOJI ŽEME, ATLEISK ATLEIDIMUS!

255. Dag (dar gi) nuo parušanės – kai sunkiai pakeli, pilvą skauda (nuo trūkio):

– Šventoji žeme, atlaisk atlaidimus šitam žmogui (sakyti vardą)!

Vienąkart „Sveika, Marija".

P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 71 m. *U.* R. Steponavičiūtė 1994. *Sg.* LTR 6258(92). *Sp.* LUŠ 922.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

T. ≈ „Šventoji žeme! Gyvate, atiduok sveikatą!"

ŠVENTOJI ŽEME! GYVATE, ATIDUOK SVEIKATĄ!

256. – Šventoji žeme,
Žeme, žeme, žemela!
Gyvate, gyvate, gyvate,
Atiduok sveikatų (sakyti vardą)!

Tris „Sveika, Marija“.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 71 m. *U.* R. Steponavičiūtė 1994. *Sg.* LTR 6258(89). *Sp.* LUŠ 921.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

T. ≈ „Šventoji žeme, atleisk atleidimus!“

ŽEMĖS ŽEMYBE, DANGAUS DANGYBE!

A_1

257. – Žeme[s] žemybe,
Dang[a]us dangybe,
Gyvatės piktybe!
Imk savo piktybį,
Ataduok mūs gėrybį!

Kalba laikydama duonos gabalą rankoje, kurį vėliau turi parnešus užkalbėtam gyvuliui sušerti – supenėti.

NUO GYVATĖS.
P. Marijona Petroškienė-Bieliauskaitė, 84 m. *U.* J. Dovydaitis (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3865(178a). *Sp.* LUŠ 1057.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(131); LTRF mg. 571(15). *Sp.* LUŠ 1063. *P. pst.*: „An duonos aguonų uždėt. Par jų tiek vaikų nebus, kiek aguonų grūdelių. Ir gyvuliui suvalgydint [= *sušerti*] ta duona“ (nuo gyvatės un duonos). Užkalbėjimo pabaiga „Ataduok mūsų gėrybį, imk savo piktybį“ kartojama tris kartus. Po to kalbama „Sveika, Marija“.

258. Užžadėdavo:

– Dangaus linksmybė,
Žemės gėrybė,
Imk savo piktybę,
Duok mums mūsų gerybę.

P. Emilija Skutonienė-Bieliauskaitė, 75 m., kilusi iš Bužienės k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav. *U.* D. Grėsytė 1996 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4a) p. 229. Pečiūniškių k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

259. Kap [užkalba] un duonos, paima duonų, peržegnoja ir kalba:

> – Žemės žemybe,
Dievo galybe,
Imk savo bjaurybį,
Duok mūsų gėrybį. <

Sukalbėti „Sveika, Marija".
Užkalbėtą duoną duoda suvalgyti gyvatės įkirstam žmogui ar gyvuliui.

NUO GYVATĖS UN DUONOS.
P. Salomėja Pečiulienė, 63 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(87); LTRF mg. 569(16). *Sp.* GRA 107, LUŠ 1066.
Rudžių k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

260. – Kaip žemės galybė,
Taip gyvatės piktybė.
Imk savo piktybę,
Atiduok mum gerybę!

Kalbama triskart be atsidusimo. Paskui 3 „Sveika, Marija" ir „Amžiną atilsį". Palaižyt įkandimo vietą ir peržegnot. Jei užkalbinėjama įkąstajam nesant, tai kalbama ant t[ai]p vad[inamos] „duonos" ir savo garu triskart pūstert. Tai vadinasi „užkalbinėjimas ant duonos ir druskos". Gyvulį atkalbant reikia pasakyti, kokio gyvulys plauko.

GYVATĖS ĮKANDIMAS.
P. Antanas Dubaka, 85 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 1194(228). *Sp.* LUŠ 1041.
Tripuckų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

261. – Žemė, žemė, žemybė,
Dievo, Dievo gerybė.
Imk savo, kirmėle, piktybę,
Atiduok mum gerybę!

Dar kalbama „Tėve mūsų“ triskart, „Sveika, Marija“, „Garbė Dievui“ ir „Amžiną atilsį“ (atilsį po sopės).

GYVATĖS ĮKANDIMAS.
P. Antanas Dubaka, 85 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 1194(215). *Sp*. LUŠ 1042.
Tripuckų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

262. Įkandus [gyvatei] kalbi:

– Žeme žemele,
Atiduo [*Atiduok*] gerybę,
Pasiim' [*Pasiimk*] blogybę,
Vaduo [*Vaduok*] baltą galvą [*moterį*]!

3 sveikamarijos.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 387. *Sp*. LUŠ 1044.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

263. Kai inkunda gyvate, tai tuoj raikia ait un atžadėtajų. Anas paima kavalkiukų [= *gabaliuką*] duonas ir jį maigydamas utura:

– Žeme žemybe,
Kokia tava galybe!
Pasiimk savo špetnybį [= *bjaurybę*],
Ataduok gyvuliui (ar žmogui) gyvybį!

Tadu duoda tų duonų arba žmogui suvalgyt, arba kad parneštų gyvuliui.

P. Justinas Rūkas, 60 m. *U*. J. Būga 1938. *Sg*. LTR 1779(121–98). *Sp*. LUŠ 1047.
Rokėnų k., Antazavės sen., Zarasų r. sav.

264. Įkandus [gyvatei] kalbi:

– Dangaus gerybė,
Žmogaus blogybė.
Paim' [*Paimk*] iš dangaus gerybę, duo [*duok*],
Žemės blogybė – velnian!

5 poteriai.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 385. *Sp*. LUŠ 1043.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

265. Nuo gyvatės užkalba:

– Dieva gėrybe,

Žmogaus blagybe,
Pasiimk sava bjaurybį!

Reikia trys kryžiai padirbt ir septyni poteriai kalbėt. Veikia tik pirmojo ir paskutiniojo užkalbėjimas. Kitam perduosi, tai prakeikimą nuo savęs nuimsi, kitam uždėsi.

P. Antanas Ramanauskas, 32 m., Janė Gaidelytė, 20 m. *U.* E. Karaliūtė (LII etnogr. eksp.) 1949. *Sg.* ES 5(344). *Sp.* LUŠ 1055.
Kamuntavo k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

266. Nuo gyvatės užkalba tris kartus ant duonos:

– Žeme žemybe,
Dievo galybe,
Man gėrybė,
Jai blogybė!

Jei priseina [= *pasitaiko*] vaikinga, tai reikia aguonų žiupsnelis turėt. Kad vaikinga ir pikta, dar daugiau, beveik sauja. Jeigu gyvates muša, tai nemačina. Kaimynas mušė, jo užkalbėjimas nemačijo. Daugumas kalbėjimo (kiek kartų) sulig to, kaip ilgai ir kokio piktumo kanda. Jei gyvuliui, tai reikia žinoti, kokio plauko, kur yra baltumo (ant kaklo ar kitur).
Mačija tik pirmo ir paskutinio užkalbėjimas, bet kieno nemačija. Pasakyti užkalbėjimą niekam negalima. Tik jeigu labai prašo ir tiki, kad jaunesnis už save, gali perduot, kad jis būtų paskutinis ar pirmutinis vaikas.

Šį užkalbėjimą pateikėjas pasakė tamsiam kluone. Stropiai uždarinėjo duris ir paklausė: „Ar yra čia kokia dvasia?“ Pradėjus sakyti, prie šiaudų susimuistė veršiukas, pateikėjas labai išsigando, manė, kad vaikai klausosi.

P. Kazys Sargūnas, 79 m. *U.* E. Karaliūtė (LII etnogr. eksp.) 1949. *Sg.* ES 5(725). *Sp.* LUŠ 1054.
Akriemių k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

267. Sukalbėti devynis kartus ant duonos arba ant linų sėmenų šie žodžiai:

– Žeme žeminga,
Mum – gerybė,
Jai – blagybė!

Ir vieną kartą peržegnoti. Toji duona arba sėmenys supenėjus įkąstajam, turi pasveikti.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. M. Gudėnas 1928. *Sg.* LMD I 272(10), LMD I 946(8). *Sp.* MLZ 40, ElMKR 31, StDŠAU 2, BlLMM 374, LTt 5 9275, SkrN p. 67, LUŠ 1052.
Bajorų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

268. – Žeme žemyna,
Pasiimk blogybę,
Atiduok gėrybę.

Po to kalbami treji poteriai.

P. Salomėja Bukauskienė, 86 m. *U*. R. Mačiulytė 1998. *Sg*. LTR 6532(72). *Sp*. LUŠ 1132. Šiūlėnų k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

269. Nuo gyvatės įgėlimo:

– Žeme žemyna,
Bloga blogybe,
Gėris man,
Blogis – tau.

Taip reikia sakyti tris kartus po devynis arba devynis kartus po tris. Po to sukalbėti tris kartus „Sveika, Marija“.

P. Monika Mačiulienė. *U*. R. Mačiulytė 1998. *Sg*. LTR 6532(71). *Sp*. LUŠ 1384. Daubariškės k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

A_2

270. Persižegnoja. [Tris kartus sako]:

> – Dievo galybe,
Žemės bjaurybe.
Imk sau bjaurybį,
Duok man galybį! <

„Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Garbė Dievui Tėvui“, „Tikiu į Dievą Tėvą“. Nuo gyvatės įkandimo. Kalba „ant žmogaus“ arba „ant gyvulio“. Kap pikta įkunda, reikia kalbėt trejas devynelias.

P. Domicelė Mačiulienė, 73 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(171); LTRF mg. 568(28). *Sp*. LUŠ 1067.
Magūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

271. Paklaust, kokio plauko gyvulys, tada sukalbėti tris sykius neatsidusus:

– Dievo galybė,
Žemės bjaurybė.
Imk sau bjaurybį,
Duok man galybį!

O jei pasitaiko vaikinga įkanda, tai reikia šitoji pati maldelė atkartoti devynis sykius. Žada ant vėjo.

AŽUŽADĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Petras Kardelis, 70 m. *U.* K. Grigas (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 4131(1). *Sp.* LUŠ 1040.
Girdžiūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

A_3

272. > Reikia kalbėt trys „Sveika, Marija“ i [tuomet sakyti]:

– Atiduok gerybį,
Atimk blagybį!

I visa. <

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Genovaitė Čeponienė-Baušytė, 89 m. *U.* I. Žilienė, A. Andriušytė (LLTI tts. eksp.) 1995. *Sg.* LTR 6366(118); LTRF k. 31(44). *Sp.* LUŠ 1069.
Būdninkų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_1

273. Įkirtus gyvatei, reikia skubėti užkalbėti. Kas moka užkalbėti, maldelę laiko paslapty ir tik paskutiniu atveju išmoko už save jaunesnį, o šeimoje vyresnį asmenį. Kalbama taip. Imama gabaliukas duonos ir beriant ant jo druską kalbėti:

– Žemės žemybė, dangaus aukštybė ir kirmėlių piktybė. Padėk, Dieve, ir visi šventi!

Duoną duoti prieš saulės nusileidimą.

U. J. Bartaška 1937. *Sg.* LTR 3393(131). *Sp.* LUŠ 1046.
Starkiškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

274. – Žeme žemybe, tava piktybe! Pone Jezau Kristau, padėk man, ir visi švinti!

„Amen“ nereikia sakyti. Jei užkalbama už ligonio (gyvulio) akių, tai tris kartus sušert per žemę su rykšte (žabeliu).

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
P. Ona Miškinienė-Šaltytė, 38 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1278(21). *Sp.* BlLMM 391, SkrN p. 68, LUŠ 1065.
Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

275. – Žeme žemybe,
Dangaus aukštybe!
Dieve, padėk jai!

Kalbami poteriai.
Užkalbėjimą išgirdo iš kitų, pati tuo neužsiėmė.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Juočienė-Miškinytė, 50 m. *U*. L. Leišauskaitė, E. Klimaitė 1983. *Sg*. VUB RS F 213–299 p. 133a. *Sp*. LUŠ 1064.
Juknėnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

B_2

276. – Žemė žemybė, pyktis piktybė!
Motina Švenciausia, visų apiekunka [= *globėja*].
Kap anas būna bjaurybej, tegul i bus, a duok, Dieve, tam žmagui (gyvoliui) gerybį!

Ir [sukalbėti] tris „Sveika, Marija“. Viską [sakyti] neatsidusus.

Išmokyti galima atkalbėjimo tik jaunesnį už save (už kalbėtoją). Klausiama prieš atkalbėjimą plauko gyvulio. Ir eina an vėjo, an aguonų (jei vaikinga), an duonos užkalba ir supeni gyvuliui.

Mykolas Matorka atkalbinėja nuo gyvates. Kalba už užmokesnį [sakydamas]: „Užmokėsi, ba man reikia po kiekvieno kalbėjimo duot bažnyčian an apieros“. Ima 2–3 zlotus.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Teklia Visakavičienė, 48 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 3585(257). *Sp*. LUŠ 1051.
Gervelių k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

277. – Žeme žemybė, tavo piktybė, mano Dievas duos man gerybį. Amen.

In saulį dabojant ant duonos ir druskos.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 946(6). *Sp*. StŠAU 1, LUŠ 1056.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

278. – Zimna žeminga, per tavo piktybę Dievas duos man savo gerybę!
Ir šitam gyvuliui atleiski (paminėti gyvulio plaukas) sunkybę.

Kada užkalbi tą maldelę, tai gyvatė nustoja pykti, ir gyvulys pasitaiso. Vyresniam už save maldelė sakyti negalima.

U. Limbaitė [1926]. *Sg*. ElMNGĮ 16. *Sp*. ElMKR 22, LTt 5 9277, LUŠ 1139.
Užpalių sen., Utenos r. sav.

B_3

279. – Žeme žemybe, dangaus gerybe! Tava piktybį,
Tava piktybį ažmuš Dieva galybe!
Ataduok gerybį, žmogaus baltybį (arba keltuvos margybį, juodybį)!

Kalbama tris kartus po devynis (3 × 9 = 27).
Labai pavojingi yra vaikingos gyvatės (pavasarį) nuodai. Kai ji įkanda – žmogus iš karto kaukšt, ir griūva. Jei spėji atkalbėt triskart po devynis kartus užkalbėjimą nuo jos, nenugriūvi, tai liksi gyvas. Jei ne – visaip gali būti. Nuo paprastos gyvatės įkandimo gali ir kitas žmogus užkalbėti.

NUO VAIKINGOS GYVATĖS.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 73 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(108); LTR 6166 p. 23. *Sp.* LUŠ 1061.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

280. Pirmiausia reikia persižegnoti. Paskui kalbėti:

– Žeme žemybe,
Dangaus gėrybe,
Tava piktybį,
Tava piktybį
Ažumuš Dieva galybė!

Šituos žodžius reikia pasakyti su pykčiu.

– Ataduok gėrybę –
Žmogaus baltybę (jeigu žmogus įkirstas; margybę, žalybę – jei keltava, gyvulys).

Vėl persižegnoti.
Šitaip reikia pakartoti tris kartus. Jei ta kirmėlė – gyvatė, katra įkirto, – pas save [= *savyje*] turi vaikus, tai to dar maža. Tada turi tuos pačius žodžius kalbėti dvylika žmonių. Jei nori vienas atkalbėti, tai reikia šitą pačią formulę kalbėti devynis kartus po tris – iš viso dvidešimts septyni.
Šitoks kalbėjimas vadinasi užkalbėjimu „ant vėjo“. Jis geriausiai padeda.
Išmokyti užkalbėjimo galima tik už save jaunesnį, kitaip tasai, kuris užkalba, neteks savo galios užkalbėti – nemačys. Už išmokymą turi būtinai ką nors padovanoti, nors ir visai nevertingą daiktą.

NUO VAIKINGOS GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Jonas Šidlauskas, 50 m. *U.* A. Vyšniauskaitė (LII eksp.) 1949. *Sg.* ES 4(682). *Sp.* VšIKV p. 63, LUŠ 1062. *U. pst.*: „Šį užkalbėjimą pateikėjas išmoko iš kažkokio žmogaus, kuris tarnavo kariuomenėje Baltarusijoje“.
Ceikiniai, Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_4

281. – Dungaus dungybe,
Žemės blogybė!
Paimk dungaus dungybį
Ir žemės blogybį
Per mano paliepimų,
Britkumų, negražumų.
Musiji mačyc [=*Turi padėti*]!

KERĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Eva Gylienė. *U*. H. Gudelaitis 1934. *Sg*. LMD III 149a(123). *Sp*. LUŠ 1048.
Seniškio k., Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

C_1

282. – Žame žamybe,
Saula švesybe,
Tau – blogybe,
Man – gerybė.
Kur buvai, ti [*te*] ir vel eik.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 37 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp*. ElMKR 28, LUŠ 1036.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

283. > Nuo kirmėlės tai raikia neatsidususiam kalbėti. Tai moku kalbėt, kai kirmėlė inkunda žmogų, žmogus tinsta. Tai tį man jau sunku [kalbėt], tai tų galiu išmokyt. Ė kur nuo patrūkia, tai man [*pas mane*] gi ataina gi bobelės, beduja, tai man gi raikia, raikalinga. Aš kap tau va dabar ataduosiu, tadu mana nemačys. Tinsta tį, papūšta. Nuo kirmėlės tai galiu sakytie. Ale raikia neatsidusus, raikia va dabar va ažturėt garas burnoj, nevalnia dūsuot. Ė kap aš tavi mokysiu, man tadu valnia dūsuot, va, padabok, kap ti kalba nuo kirmėlės:

– Žeme žemybe,
Dangaus galybe!
Tau blagybė,
Man gerybė.
Ataduok juodą plauką
Ir vėl aik sau, kur buvai.

Tadu un pamieties raikia turėt akmuo. Tai, raiškia, triskart spjaut ir triskart papūst. Šita. I atkalbėta.

– *Kokį akmenį reikia turėt?*
– Akmuo in pamieties, kad tu žinotum, kur va a lauki, a kur. Tai tau akmenin raikia triskart dūsuoti ir triskart spjaut. In pamieties, ja neraikia, akmenia, prie sau. Ale kad lauki ti kur būt, a prie namam. Tai in pamieties. Ale raikia neatsidusus. <

UŽKALBĖJIMAS NUO KIRMĖLĖS.
P. Emilija Blaškauskienė-Patiejūnaitė, 95 m. *U*. A. Andriušytė (LLTI tts. eksp.) 1995. *Sg*. LTR 6366(211); LTRF k. 30(9). *Sp*. LUŠ 1068.
Naujojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

C_2

284. – Žeme žemybe, dangaus aukštybe! Motina mūsų, pykčių karaliene! Buvai piktybė ir nueik piktybe!

Užkalbėti reikia ore. Prieš ir po užkalbėjimo tris kartus persižegnoti. Maldelė kalbama tris kartus.

MALDELĖ NUO GYVATĖS.
U. [1930]. *Sg*. ElPG p. 169. *Sp*. ElMKR 28, LTt 5 9278, LUŠ 1049.

C_3

285. – Nuo Dievo piktybė, nuo žmonių bjaurybė, atstok, atstok, atstok!

Tris kartus taip reikia kartot. Paskui reikia kalbeti trys „Sveika, Marija“.

ATKALBĖJIMAS NUO KIRMĖLĖS, NUO GYVATĖS.
P. *U*. Anelė Mačienė, 41 m., kilusi iš Antakmenės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav., ~ 1955–1959. *Sg*. LTR 3641(518). *Sp*. LUŠ 1038.
Vilnius.

D_1

286. Nuo silpnos gyvatės kalba:

– Man gėryba, tau blogyba (čia užkalbėtojas nusispjauna). Kaip šitos seilės išgaišo, taip ir [*irgi*] išgaišk, skausme!

Vė „Sveika, Marija“ ir taip tris kartus, ir rankas paturi, kur gyvatė įkando.
Ligonis sako: „Kaip tik rankas priglaudei – man geriau“.
O lūpomis tik judini. Kalba nieko nepadeda, tik prisilietimas – vaistažolės.

NUO SILPNOS GYVATĖS.
P. Juozas Kudaba, 72 m. *U*. J. Dovydaitis (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3865(232). *Sp*. GRA 108, LUŠ 1060.
Vigutėnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

D_2

287. – Dangaus galybė, žemės žemybė! Tau piktybė, man blogybė. Tfu (spjaunama) ant tavo dantų! Tegul būna sveikas gyvulys.

Pastaba. Vienu atsidusimu kalbėt. Kalbant turi būti visų trobesių dures uždaros. Ir plius vienąkart „Sveika, Marija“.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Leonas Burokas, 19 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(207). *Sp.* LTt 5 9276, LUŠ 1050.
Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

D_3

288. Nuo gyvates kundima raikia žadėt taip:

– Dungaus aukštybe, svieta platybe, tava piktybe, tfu, tfu, tfu!

Taip reikia sakyt tris kartus.
Išmokau nuo takia senelia.

NUO GYVATES KUNDIMA.
U. E. Rūkštelytė 1941. *Sg.* LTR 2430(364). *Sp.* LUŠ 1053.
Salako sen., Zarasų r. sav.

E_1

289. – Žeme[i] ramybė, piktiems piktybė, kad gyvatė daugiau nekąstų!

Reikia kalbėti poterius „Sveika, Marija“ ir neatsikvėpus kartoti tris kartus.

NUO GYVATĖS.
P. Jadvyga Misiūnienė, 60 m. *U.* R. Misiūnaitė 1977 (Stundžėnienės rink.) . *Sg.* LTR 6995(145). *Sp.* LUŠ 1058.
Dvarčiškių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

F_1

290. – Žemės bjaurybė,
Dangaus aukštybė,
Priduok gerybę,
Atmesk biaurybę,
Kokis buvo plaukas,
Tokis tegul ir bus.

Nuo gyvatės įkirtimo.

U. P. Račinskas 1935. *Sg.* LMD III 187(5). *Sp.* LUŠ 1035.
Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

G_1

291. – Kap šita žaliaja varłė skusta, tep šita juoda (žala) karvė kųsta! Kap šia [*šioji*] žaliaja varłė neskusta, tep šia [*šioji*] juoda karvė nekųsta. Žemės piktybė, dangaus galybė! Sveika, Marija, sveika, Marija, sveika, Marija, Motina Dievo, susimilk ant mūsų!

Kalbama triskart.

ATKALBINĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Viktorija Bukauskienė, 79 m. *U*. J. Aidulis 1937. *Sg*. LTR 1237(399) *Sp*. BlLMM 386, SkrN p. 68, LUŠ 1039.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas ir anksčiau. *U*. J. Aidulis 1936. *Sg*. LTR 1031(273). *Sp*. BlVKT 446, LUŠ 1059. *P. pst*.: „Nebūtinai reikia kalbėti tris kartus ir vienu atsidusimu. „Sveika, Marija“ [visa malda] nekalbama“.

G_2

292. – Dzievo gėrybė, žemės bjaurybė! Paimk, Dzieve, bjaurybį, duok man gėrybį. Varłė neskusta, juoda karvė, kad kirsta, tai pamačys.

Išmokyti galima tik jaunus, jaunesnius už save. Tas, kurį išmokoma, turi būti pirmutinis arba paskutinis vaikas šeimoje.

P. Nocentas Tunkius, 80 m. *U*. S. Šliaupienė, V. Žitkutė ~ 1969. *Sg*. LTR 4077(64). *Sp*. LUŠ 1037.
Urvelių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

G_3

293. – Dievo gėrybės, žemės blogybės! Rupūžė nuskusta, tegul bus karvė nekąsta.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. [1978]. *Sg*. LKŽ 11 p. 1008.
Ceikiniai, Ignalinos r. sav.

G_4

294. Įkandus [gyvatei] kalbi:

– Žemė žemybė, man neramybė! Varlė rupūžė neskusta, tegul būva baltas žmogus nekąstas! Ateina kirmėlė iš didelės girios per gilią upę, išsikas sau duobę. Ak tu, balta galva, atkalbu aš tave.

3 poteriai.
Atkalbūnų, gyvatei kirtus, sutinkama daug. Dažnai toje pačioje šeimoje tėvas, motina ir vaikai (mat, jei vaikinga kirto, reikia atkalbėti tiek kartų, kiek ji vaikų nešiojanti, būtent – ligi 12 kartų). Jei ir tai negelbi, kreiptis kitan kaiman.

Specialistų, kurie įstengtų nukalbėti gyvatę karalių (josios bruožai: ilga, blizganti, keturkampė, šešiakampė karūna, saulėtam lietui lyjant ir Sekminių rytą ją galima sutikti keliolikos gyvačių lydimą), rečiau randama.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 384. *Sp*. LUŠ 1045.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

A versija apima kanoninius tekstus: kreipinys + prašymas (norima apsikeisti vertybėmis: paimti piktybę, grąžinti gėrybę). A_1 – pagrindinė formulė. A_2 – prašoma ne prarastos gėrybės, o galybės. A_3 – prašymas be kreipinio.

B versijose apeliuojama į Dievo arba paties užkalbėtojo galią. B_1 – priduriams tiesioginis kreipinys *Padėk, Dieve*. B_2 – prašoma Dievo suteikti gėrybę (arba konstatuojama, kad Dievas suteiks gėrybę). B_3 – Dievas pergalės piktybę. B_4 – užkalbėjimas sustiprinamas pabrėžiant užkalbėtojo įsakymo galią.

C versijose pridedami gyvatės išvarymo motyvai. C_1 – gyvatė išvaroma atgal. $C_1 \approx$ „Žemine, krūmine, kur buvai, ten būk!“, „Atstok, bjaurybe, nuo krikščioniško kraujo!“ C_2 – gyvatė prakeikiama: *nueik piktybe*; $C_2 \approx$ „Motina, karaliene mūsų, žalą karvę atleisk!“ C_3 – įsakoma gyvatei pasitraukti. $C_3 \approx$ „Atstok, bjaurybe, nuo krikščioniško kraujo!“

D versijose užkalbėjimas sustiprinamas spjovimu. D_1 – linkima pragaišti kaip seilėms. $D_1 \approx$ „Ėjo Jėzus per Cedrono upę, nusispjovė“. $D_2 \approx$ įvardijamas veiksmas ir jo adresatas (*Tfu ant tavo dantų*). D_3 – tik spjaunama.

E_1 versijoje sustabdoma gyvatės veikla (*Kad gyvatė daugiau nekąstų*).

F_1 apeliuojama į pradinę būklę (*Kokis buvo, tokis tegul ir bus*).

G versijose prijungiamas savarankiškas motyvas *Varlė neskusta, karvė nekąsta*. $G_1 \approx B_1$. $G_2 \approx B_2$. G_3 – formulė be plėtinių. G_4 išplėsta savarankišku motyvu *Ateina kirmėlė iš didelės girios per gilią upę*.

ŽALA KARVĖ GIMĖ, JUODA ŽEMĖ PASIĖMĖ

295. Jeigu kam nors įkanda gyvatė, ar tai žmogui, ar gyvuliui ir t. t., tai kalbant minima to asmens [vardas] ar gyvulio spalva. Daleiskim [= *Sakykim*], kad įkando žalai karvei:

– Žala karvė gimė –
Juoda žemė pasiėmė.
Kas bloga (turima omenyje gyvatė), pasiimk,
Kas gera, atiduok!

Triskart nekvėpavus. Užkalbama ant duonos ir kitų dalykų.

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Juozas Zarinskas, 15 m. *U*. B. Račinskas 1932. *Sg*. LTR 339(110). *Sp*. BlLMM 371, SkrN p. 67, LUŠ 1016.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

T. ≈ „Geras mano, piktas tavo!“

MUMINE ŽEMINE, ATIMK SAVO ZJADĄ, ATIDUOK SVEIKATĄ!

296. – Mumine žemine,
Atimk savo zjadų [= *nuodus*],
Atduok margai karvei (Jonui ar Onai) sveikatų!

Triskart reik pakalbėt ir papūst in duonos į druską, ir vėl triskart pakalbėt ir papūst, ir vėl triskart ir papūst, ir taip devyni kartai. Ir ant paskutinio karto „Sveika, Marija“ triskart sukalbėt ir papūst an duonos ar an pieno, ar druskos, in ko kalbėsi. Paskutiniąkart – „Sveika, Marija“. Tadu duot suėst, o jei žmogus, tai duot žmogui suvalgyt.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 94 m. *U*. R. Steponavičiūtė 1994. *Sg*. LTR 6258(49). *Sp*. LUŠ 695.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas buvo užrašytas pakartotinai:
1) *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1230). *Sp*. BlkG p. 201, BlkLM, LUŠ 696. *P. pst.*: „Jeigu marga, tai sakai margai, o jei ne, tai ar juodai, ar raudonai. O kad žmogu [*žmogui*], tai vardas reikia sakyc. Ir triskart pakałbėc, ir papūsc, in ko kalbėsi“.
2) *U*. D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Sg*. LTR 6447(212, 214); LTRF k. 127(46, 48). *Sp*. LUŠ 694. *P. pst.*: „Reikia sakyt „mumine žemine“, bo nežinai – vyriškas ar moteriškė inkunda. <…> Ar patinėlis, ar patelė – nežinai, kas inkundo. Nu tai itai – „muminė žeminė“. O kuri odina inkandį gyvulį ar žmogų, tai jau kai Matkibožiai (rugsėjo 8 d.), jos nepriimdo žemėn, jau aną siųdo viršuj [*siųsdo į viršų*], jau jos karalius nepriimdo žemėn, ba jau ana jau jiemu vriedna jau, nepriimdo, bo jau ana inkundus jau. – *O jeigu atima zjadų, tai tada jau priima?* – Nie. Nepriima. Jau jos nepriima. Jau ana inlanda skruzdalynan, skruzdelės arklinės, dzidelės, ir suvėda jau jų. Ot. “
3) *U*. R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg*. BlkLM.

MOTINA, KARALIENE MŪSŲ, ŽALĄ KARVĘ ATLEISK!

297. – Motina, karaliene mūsų, prašau tumsiai žalų (pasakyti tikrą spalvą gyvulio) karvį atlaist ir sveikatų [grąžinti?]!

Ir tadu sukalbėti tris kartus ir sveikamariją, ir „Motinų Švenčiausių“.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Juozas Riktoris, 80 m. *U*. V. Riškutė, R. Šubelytė, D. Šimukauskaitė (LLTI tts. eksp.) 1972. *Sg*. LTR 4421(120). *Sp*. LUŠ 692. *Užr. pst.*: „Išmoko iš knygų“.
Apsas, Breslaujos r., Vitebsko sr., Baltarusija.

Plg. *Gyvačių Motina, pasiimk savo palikimą ir daugiau niekam neatiduok!* (Nr. 216).

MARGOJI, ATIDUOK SVEIKATĄ, PASIIMK GELUONĮ!

298. Įkandus [gyvatei] kalbi:

– Margoji, atiduo [*atiduok*] sveikatą, pasiim' [*pasiimk*] gėluonį! Tavo grožis iš kimsių, gėluonis – velnio. Šv[enčiausioji] Pana sutrypė tavo galią!

Penkios sveikamarijos.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 386. *Sp*. LUŠ 685.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

ATLEISK TU MAN, ATLEISIU AŠ TAU

A_1

299. – Jojo šventas Jurgis lauku, jojo giriu, prijojo dzidelį ažerų. Prijojįs nog žirgo nusėdo, gyvatį užmynė. Raitosi gyvatė, šventų Jurgį kojon gelia. Šventas Jurgis gyvatei taria: „Aš tavi užgavau, tu mani ingėlei. Atlaisk tu man, atlaisiu aš tau. Kits kitam pikto nedarykim".
Per švento Jurgio žodžius tau, gyvate, insakau, atlaisk NN, kap jis tau atlaido!

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 14. *Sp*. ElMKR 13, LUŠ 47.
Dzūkija.

A_2

300. Gyvatės, kuri įkanda žmogų ar gyvulį, užmušti negalima. Jei užmuši, įkąstas nepagis, bet turės mirti, ir užkalbėjimai nepagelbės. Užkalbama taip:

– Jojo Švaistikas per lygų lauką, per žalių girių. Jo žirgas koju gyvatį pamynė, per vidurį sutrynė. Gyvatė raitosi, aplink kojas vyniojasi, aukščiau kulno žirgų kanda, žirgui žaizdų daro, žirgo kraujų nuodzina. Žirgas žvengė, šventam Švaistikui skundėsi. Švaistikas nog žirgo nusėdo, gyvatei kałbėjo: „Aš tavi užgavau, tu mani užgavai. Atlaisk man, dovanok man, ir aš tau atlaidziu,

dovanoju. Per Švaistiko žodžius dovanok N, atlaisk, kap jis tavi gyvų atlaido“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 13. *Sp.* ElMKR 12, LUŠ 48.
Dzūkija.

301. Kuri gyvatė įkanda žmogų arba gyvulį, jos užmušti negalima, jeigu ją užmuši, įkąstas nepagis, ir užkalbėjimas negelbės. Užkalbėti reikia šiais žodžiais:

– Jojo Švaistikas per lygų lauką, per žalią girią. Jo žirgas koja gyvatę pamynė, per vidurį sutrynė. Gyvatė raitosi aplink kojas, vyniojasi, aukščiau kulno žirgą kanda. Žirgui žaizdą daro, žirgo kraują nuodija. Žirgas žvengia, šventam Švaistikui skundėsi. Švaistikas nuo žirgo nusėdo, gyvatei kalbėjo: „Aš tave užgavau, tu mane užgavai. Atleisk man, dovanok man ir aš tau atleidžiu, dovanoju. Per Švaistiko žodžius dovanok N, atleisk, kaip jis tave gyvą atleido.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. B. Vrubliauskas 1959. *Sg.* LTR 3477(145). *Sp.* LUŠ 49.
Kaunas.

Užkalbėjimas Nr. 301 yra antrinis variantas, patekęs į apyvartą iš V. Krėvės-Mickevičiaus publikacijos (Nr. 300). Komentarą dėl V. Krėvės skelbtų užkalbėjimų žr. prie Nr. 151.

Dar vieną Nr. 300 antrinį variantą paskelbė R. Balkutė; šis tekstas užrašytas pačios pateikėjos – Anelės Taškūnienės-Dičiūnaitės, g. 1905 m., Paluodės k. Salako sen., Zarasų r. sav., gyv. Naubėnų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav. Kaip ir aukščiau skelbiamo užkalbėjimo, tekstas beveik visai nevarijuoja: *Joja Švaistikas per / lygų lauku, per žaliu / girių Jo žirgas koja / givate pamine, per viduri / sutrine. Givate raitosi aplink / kojas givate pamine per / vidurius viniojasi, aukščeu / kulno žirgui kanda žirgui / žaizda daro žirgo krauja / nuodina* [*žirgas*] *žvengia šventam / Švaistikui skundžesi, / Švaistikas nuo žirgo nusedo / givatei kalbejo „Aš Tave užgavau / Tu mane užgavai / Atleisk man dovanok man, / Aš tau atleidžiu dovanojau / Per Švaistiko žodžius žadžiu / Dovanok, N, atleisk kai jis / Giva Tave atleido dovanoja /* („Nuo givates ikandima atkalbejimas“) BlkLM.

V. Krėvės-Mickevičiaus skelbti tekstai turi literatūrinio stiliaus bruožų (žr. komentarą tipui „Saulės kaitra tau, drugy, įsakau, tave varau“ (Nr. 148). Visgi A_1 laikytinas autentiškesniu, o A_2 kelia abejonių dėl pagrindinio personažo – tikėtina, kad Švaistikas tekste atsirado kaip prūsų šviesos dievo Svaikstiko (*Swayxtix*), minimo „Sudūvių knygelėje“ (~1520–1530) ir XIX–XX a. plačiai žinomo iš baltų mitologijos tyrinėjimų, aidas. Tokią prielaidą leidžia kelti V. Krėvės-Mickevičiaus laisvumas publikuojant tautosakos tekstus, juos keičiant ir suteikiant mitologinius vardus, plg., pvz., V. Krėvės-Mickevičiaus publikaciją „Aitvaras dzūkų legendose“ (1931), kurioje pasakų personažams suteikiamas Aitvaro vardas.

PASAKYK ANAM, KAD ATLEISTŲ ŠITAM

302. – Jadoš kadoš [*Judošiau kudošiau*], pasakyk anam, kad atlaistum šitam, neatlaisiu anam.

Tris sykius kartoti šie žodžiai. Trim pirštais prieš saulę aplink žeizdą [sukti].

NUO ŠKARBUNTO.
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg*. LTR 4035(12). *Sp*. LUŠ 782.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

Plg. ukr. *Ты скажы вужакам, Шо ты бачыў мужыка, А я скажу мужыкам, Шо я бачыў вужака* (при встрече с годюкой) ПЗ 703.

JAUNAS MĖNUO, TAU PILNĄ RATĄ, MAN SVEIKATĄ

A_1

303. – Jaunas jaunikaitis,
Dieva karalaitis,
Tau danguj auksa ratų,
Man gyvint sveikatų.

Kalbet, kai pamatai pirmąkart jaunų menasį.

P. Kastancija Milašienė, 60 m. *U*. E. Rūkštelytė. *Sg*. ES TK: LTA 2246(15). *Sp*. BlLMM 22, LUŠ 433.
Salakas, Zarasų r. sav.

304. Kai pamatai jauną mėnesį, kalbėk:

– Jaunas jaunikaitis,
Dieva karalaitis,
Tau auksa karūna,
Man sveikata.

P. Ieva Meškienė, 80 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 3585(198). *Sp*. LTt 5 9400, LUŠ 465.
Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

305. Kai mergaitė pirmą kartą pamato danguje jauną mėnulį, tai turi sustoti, kaip įbesta stovėti ir, žiūrėdama į mėnulį, sakyti:

– Jaunas Manuloiti,
Dungaus karaloiti,
Tau aukso karūna,
O mon sveikata.

Arba prašo kito daikto: „Mon loima“, „Mon Jonėlis“... Žiūrėdama į mėnulį, mergaitė tuos žodžius sako tris kartus ir po kiekvieno karto sukalba maldelę „Sveika, Marija“. Tada jos norai išsipildys.

P. P. Jūrėnienė, 78 m. *U.* E. Dulaitienė-Glemžaitė 1942. *Sg.* LTR 2993(135). *Sp.* DlKS p. 366, LTt 9401, LUŠ 464.
Papilių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

306. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau aukso karūna,
Man sveikata.

U. [1970]. *Sg.* LKŽ 8 p. 20.
Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

307. – Jaunas Mėnulis,
Dangaus Tėvulis,
Man ant žemės sveikata,
Tau ant dangaus karūna.

Ir būna gera, o tas mėnulis net tvaska, atrodo, kad net toki jo spinduliukai laksto iš džiaugsmo.

P. Marija Petrušienė-Urbelionytė, 56 m., kilusi iš Pirčiupių k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav. *U.* A. Šokaitytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 329.
Spenglos k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

308. – Jaunas jaunikaitis,
Tau auksa karūna,
Man sveikata.

Kalbėti jaunų menasį pamačius, – bus sveikata.

P. Ieva Labeckaitė, 85 m. *U.* E. Rūkštelytė. *Sg.* ES TK: LTA 2246(13). *Sp.* BlLMM 20, LUŠ 432.
Salakas, Zarasų r. sav.

309. – Jaunas Mėnuli,
Tau karūna,
Man sveikata.

Jei pirmą kartą pamatai iš kairės – nelabai seksis. Jei iš dešinės – viskas eisis gerai.

P. Ona Čiužienė-Kondratavičiūtė, 65 m., kilusi iš Trečionių k., Stakliškių sen., Prienų r. sav. *U.* I. Jekšienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2169 R 11(28) p. 22.
Katyčių k. ir sen., Šilutės r. sav.

310. Jeigu pamatai pirmą kartą jauną mėnulį ir parodai pirštu, visus metus seksis. Jeigu pamatai pirmą kartą jauną mėnulį, reikia papoteriauti:

– Tau Dievo karūnėlė,
Man sveikatėlė.

P. Monika Voskienė-Jasiulevičiūtė, 90 m. *U.* D. Jasiulevičius 1993 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2178 R 11(37) p. 5.
Sabinavo k., Šventežerio sen., Lazdijų r. sav.

311. Gervėčių sen., Rimdžiūnų k. lietuviai valstiečiai, pamatę jauną mėnulį, žegnodavosi ranka apgaubta skaryte ir kalbėdavo:

– Karaliau, karalaiti,
Dangiškas ponaiti,
Tau karalystė auksinė,
Mums sveikata kasdieninė.

P. M. Vaičiulienė, 99 m. *U.* 1955. *Sg.* DnM p. 267.
Rimdžiūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Baltarusija.

312. Pamačius jauną mėnesį, negalima nei vieno žingsnio žengti, bet sakyti:

– Jauno Mėno kunigaikštis, aukso karūna,
Tavo apgynimas o [*ir*] mano sveikata.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 25. *Sp.* LUŠ 488.
Stakliškių sen., Prienų r. sav.

313. Piemenys, pamatę jauno mėno, turi iškalbėt vienu dūku:

– Seno Mėno, jauno Mėno,
Tau karūna, man sveikata visą šitą mėno.

Tris kartus kartoja.

P. Angelė Degutienė. *U*. J. Dovydaitis 1964. *Sg*. LTR 5678(124). *Sp*. LUŠ 500.
Beižionių k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav.

314. Kai pamatai pirmąkart jaunų menasį, kalbėk:

– Tau garbė ir karūna,
Man sveikata ir apgynimas.

Kas taip kalbės, taip tam ir bus.

P. Paulina Varoneckienė, 75 m. *U*. E. Rūkštelytė. *Sg*. ES TK: LTA 2246(16). *Sp*. BlLMM 24, LUŠ 470.
Salakas, Zarasų r. sav.

315. – Jaunas ponaitis,
Dangaus karalaitis,
Tau ant pilnaties,
O mumi [*mums*] ant sveikatos.

P. K. Pigaga, 69 m., kilęs iš Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U*. J. Balys ~ 1949–1950. *Sg*. BlLMM 58, LUŠ 440.
Broktonas, Masačusetso vlst., Jungtinės Amerikos Valstijos.

316. – Jaunas mėnulis –
Ponas Dievulis.
Man ant pilnaties,
Tau ant sveikatos.

P. Bronė Bičkauskienė, Juozo, 75 m. kilusi iš Anykščių. *U*. R. Maknevičienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2181 R 11(41) p. 190.
Girnakalių k., Vievio sen., Elektrėnų sav.

317. Jeigu nori būti sveikas, pamatęs jauną mėnulį sakyk taip:

– Jaunas Jaunaiti,
Ponas ponaiti,
Tau pilnatėlė,
Man sveikatėlė.

Taip reikia daryti vieną kartą per mėnesį, jaunaties pradžioje.

P. Janė Juzėnienė-Kielaitė, 53 m., kilusi iš Pasodninkų k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav. *U*. K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg*. LTR 7548(375).
Ukmergė.

318. – Aukso ragelis,
Baltas svietelis,
Tau pilnatėlė,
Man sveikatėlė.

Po to persižegnodavo.

P. Stasė Bartkevičienė-Stavytė, 83 m., kilusi iš Deltuvos sen., Ukmergės r. sav. *U*. K. Liktaravičius 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2160 R 11(19b) p. 90.
Vepriai, Ukmergės r. sav.

319. Jauną sveikindavo taip:

– Jaunas Jauneli,
Auksu rageli,
Tau – pilnatėlė,
Man – sveikatėlė.

Persižegnodavo, tada visas mėnuo bus sveikata, o jei jauno nepasveikinsi, tai tada nebus sveikatėlės.

P. Natalija Stasiūnienė-Pivoriūnaitė, 76 m., kilusi iš Vilėkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav. *U*. J. Mikolaitienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4b) p. 286.
Vilnius.

320. Per jauną mėnesį kalbėdavo tris kartus „Sveika, Marija“ ir maldelę:

– Jaunas Mėnuo karalaitis,
Tau pilnatis, man sveikata!

U. A. Šeikutė. *Sg*. ES TK: LTA 2312(168). *Sp*. BlLMM 43, LUŠ 499.
Padustėlio k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

321. Seniau, pamatę mėnesį jauną, tai sakydavo:

– Jaunas Mėnuo jaunikaiti,
Tau pilnatį, man sveikatą.

Sg. ES TK: LTA 2287(3). *Sp*. LUŠ 506.
Gudiškių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

322. Pamačius jauną mėnulį liepdavo sakyt:

– Tau, Mėnuli, pilnų ratų,
A man, žmogui, duok sveikatą!

P. Jadvyga Kulienė-Petkevičiūtė, 65 m. *U.* A. Kulys [1991]. *Sg.* Mėn p. 97. *Sp.* KulLM p. 969, LUŠ 489.
Minčiakampio k., Tauragnų sen., Utenos r. sav.

323. – Tau, Mėnuliuk, ratą,
O man – sveikatą!

P. Ona Laucienė-Skarelytė, 94 m., kilusi iš Kriaunų k. ir sen., Rokiškio r. sav. *U.* V. Steputaitienė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2155 R 11(14) p. 46.
Kamajų sen., Rokiškio r. sav.

324. Pirmą kartą pamatę jauną mėnulį sakydavo:

– Mėnuli Mėnuolaiti,
Dangaus gražuolaiti,
Tau pilnų ratų,
O man – sveikatų.

P. Tatjana Papšalienė-Abramovič, 68 m. *U.* I. Lauruvėnaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4b) p. 114.
Ažukarklinės k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

325. – Tau, Mėnuli, pilnėt,
O man sveikatą turėt.

P. Marijona Čepauskienė-Levickaitė, 76 m., kilusi iš Ožkeliškės k., Liolių sen., Kelmės r. sav. *U.* A. Streckytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2523 R 11(51) p. 73.
Žvirblių k., Liolių sen., Kelmės r. sav.

326. – Mėnuo, Mėnuo, Mėnulėlis,
Tau pilnėjimas, man sveikėjimas!

U. [1973]. *Sg.* LKŽ 9 p. 1000. *Sp.* LUŠ 443.
Utenos sen., Utenos r. sav.

327. – Menasali baltasiai,
Tau pastavėjimas [*pabuvimas*],
Man pasveikėjimas.

Šią maldelę kalba į jauną mėnesį sergą žmonės, norėdami pasveikti.

U. J. Būga 1940. *Sg.* ES TK: LTA 2257(92). *Sp.* BlLMM 34, LUŠ 442.
Želmeniškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

328. – Jaunas Maladykelis [= *Mėnelis*],
Un dungaus karalis,
Tau pribūc [*pilnėti*],
A mumiem [*mums*] sveikiem būc.

MALDA Į MĖNULĮ.
P. Viktė Ščarbeliova, 65 m. *U.* E. Grinaveckienė ~ 1958–1959. *Sg.* LTR 3285(53). *Sp.* LTt 5 9402, LUŠ 479.
Šeškų k., Daunorių apyl., Vijos r., Gardino sr., Baltarusija.

329. – Jaunas jaunikaiti,
Aukso karalaiti,
Tau ant pribuvimo,
Man an sveikatos.

P. Lionė Butrimienė-Vaiseckaitė, 62 m., kilusi iš Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav. *U.* I. Dudaitytė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(40) p. 50.
Dieveniškės, Šalčininkų r. sav.

330. Pirmą kartą pamatę jauną mėnulį žmonės sukalbėdavo „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“. Taip pat sakydavo ir šiuos žodžius:

– Jaunas jaunikaiti,
Tau danguj šviesybės,
O mums ant žemės sveikatos ir stiprybės.

P. Adelė Motiejūnienė-Čekanauskaitė, 64 m., kilusi iš Monių k., Trakų sen., Trakų r. sav. *U.* J. Zarembaitė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(41) p. 83.
Vievis, Elektrėnų sav.

331. – Sveikas gyvas,
Jaunas mėnulis,
Tau linksmybės ant dangaus,
Man sveikata ant žemės.

P. Elena Misevičienė-Gasparavičiūtė, 79 m. *U.* D. Andžejevska 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2184 R 11(43a) p. 2.
Šatrininkų k., Šatrininkų sen., Vilniaus r. sav.

332. – Jaunas Mėnuo,
Sūnus Dievo,
Tau ant pagados [= *giedros*],
O man ant sveikatos!

P. A. Kazlauskas. *U.* A. Brinkutė. *Sg.* ES TK: LTA 2256(44). *Sp.* BlLMM 45, LUŠ 439.
Kaišiadorys.

333. Sakydavo:

– Jaunas Mėnuo, senas Tėve,
Tau vigada [= *geras gyvenimas*], man – sveikata.

Jaunam prasidėjus, greitai bus lietaus.

P. Vincė Balynienė-Šapanavičiūtė, 72 m., kilusi iš Punios, Alytaus r. sav. *U.* V. Vasiljeva 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38a) p. 164.
Strielčių k., Punios sen., Alytaus r. sav.

334. Pamatę jauną mėnulį sakydavo:

– Jaunas Mėnuo, senas Tėve,
Tau vigada, man sveikata.

P. Ona Kaškonienė-Palionukė, 78 m., kilusi iš Šaltinėnų k., Birštono sav. *U.* V. Vasiljeva 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38a) p. 174.
Norgeliškių k., Punios sen., Alytaus r. sav.

335. Pamatę jauną mėnesį tris kartus žegnoja ir tris kartus sako:

– Dangaus vartuos Menuo,
Man – sveikata!

Tebedara ir dabar, kaip tik menuo gimįs, tai bus sveikata, vis būsi sveika.

P. Marijona Kazlauskienė, 49 m. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* ES TK: LTA 2265(9). *Sp.* BlLMM 44, LUŠ 497. *P. pst.:* „Išmokusi iš savo bobutės“.
Adutiškis, Švenčionių r. sav.

336. Pamačius mėnulio jauną, pirmo vakaro, kalbėti:

– Jauno Mėnuo, man sveikatą!

Tris kartus, žiūrint į mėnulį.

Ir dabar žinomi asmenys, kurie gydosi nuo visokių ligų aukščiau esamais žodžiais ir akių pakėlimu į jauną mėnulį.

P. Ona Brovnaitienė, 40 m. *U.* V. Juodkūnaitis 1932. *Sg.* LTR 436(153–205). *Sp.* BlLMM 40, SkrN p. 74, LUŠ 496.
Giedrių k., Klausučių sen., Vilkaviškio r. sav.

337. Kai pirmą kartą pamatydavo mėnulį sakydavo:

– Sveiks, M[ėnuo], tu būk, ir kad mes visi būtume sveiki!

P. Valerija Pagojienė. *U.* L. Petrauskaitė (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2175 R 11(34) p. 7.
Petraičių k., Nevarėnų sen., Telšių r. sav.

338. H. Venskeliūnaitė, pamokinta tėvo, ir dabar dar, pamačiusi jauną pjautuvėlį, persižegnoja ir, triskart sukalbėjusi „Sveika, Marija“, taria:

– Dievaiciuli, tau an pilnacies,
Man – ant sveikatos.

Tai pasakiusi, vėl persižegnoja.

P. Helena Venskeliūnaitė, 62 m. *U.* J. Vaiškūnas 1991. *Sg.* VaišPLS p. 380. *Sp.* LUŠ 452.
Pelesa, Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

339. Pirmąkart pamačius jauną mėnulį, reikia sakyti:

– Jaunas Ponas Dievas,
Tau ant pilnaties,
Man ant sveikatos.

P. Birutė Mikalauskienė, 64 m. *U.* R. Janušaitytė 1994. *Sg.* Kiet p. 289.
Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

340. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį kalbėdavo maldelę:

– Mėnulieli, tau jaunatis, mon svekata.

Ir dar [sukalbėdavo] poterius – tris „Sveika, Marija“.

P. Zita Stonkienė-Kaunaitė, 68 m., kilusi iš Gilaičių k., Platelių sen., Plungės r. sav. *U.* D. Vengalienė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2175 R 11(34) p. 51.
Medsėdžių k., Platelių sen., Plungės r. sav.

341. Kai jaunų mėnulį pamata, tai priklaupia in kelių, persižegnaja ir kalba:

– Króla królewicza, niebieskiego dziedzica porodziła [ku] zgubie bez boleści. Wybaw nas [od] smutku, żałości. Zdrowaś, Maryja. [Karalių karalaitį, dangišką sūnaitį pagimdei be skausmo pražūčiai. Išgelbėk mus nuo liūdesio, sielvarto. „Sveika, Marija“.]

– Tau in pilnacies,
Ė man in sveikatas.

P. Kristina Skrebutėnienė, 79 m. *U.* J. Aidulis 1934. *Sg.* LTR 2441(209).
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

342. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį sakydavo:

– Tau pilnatvę, o man sveikatos!

P. Juozas Lukauskas, 80 m., kilęs iš Baublių k. Žalgirio sen., Kretingos r. sav. *U.* M. Žviliutė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2166 R 11(25) p. 36.
Saulažolių k., Dauparų – Kvietinių sen., Klaipėdos r. sav.

343. Žmonės labai garbindavo jį. Sakydavo:

– Tau pilnatis, man sveikata.

P. Danutė Peciulevičienė-Širvėnskaitė, 73 m. *U.* A. Peciulevičiūtė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 428.
Butrimonys, Alytaus r. sav.

344. – Garbė Dievui. Tau pilnatis, man sveikata!

Taip sakoma, pamačius jauną mėnulį.

P. Rozalija Šliogerienė-Kedytė, 46 m. *U.* R. Šliogerytė 1970. *Sg.* LTR 4084(135).
Gulbių k., Kaltinėnų sen., Šilalės r. sav.

345. – Tau jaunystė, mums sveikata.

P. Emilija Kivilienė-Valčiukaitė, 81 m. *U.* A. Streckytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2523 R 11(51) p. 58.
Maironių k., Liolių sen., Kelmės r. sav.

346. – Tau jaunystė, mums sveikata.

P. Stefanija Rakauskienė-Bielskytė, 85 m., kilusi iš Pučkoriškės k., Liolių sen., Kelmės r. sav. *U.* A. Streckytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2523 R 11(51) p. 96.
Kelmės r. sav.

347. Jauną mėnesį pamačius pirmą sykį, reik sakyti:

– Tegul bus pagarbin[t]s Jėzus Kristus.
Tau jaunystė, man sveikata!

U. P. Bagdonas 1931. *Sg.* LTR 267(241). *Sp.* BlLMM 59, LUŠ 457.
Kražiai, Kelmės r. sav.

348. Augant karpai ar navikui, reik prie savęs turėt bonkutę [= *buteliuką*] vandens ir, pirmųsyk pamačius jauno, nuliet tą daiktą, kur karpa yra, sukalbėt „Sveika, Marija“, ir pasakyt:

– Duok, Dieve, jam senatvę, o man sveikatą!

U. V. Kulbokas 1931. *Sg*. LTR 210(206–49). *Sp*. BlLMM 86, SkrN p. 75, LUŠ 451. Našiškių k., Pilviškių sen., Vilkaviškio r. sav.

349. [Pamatę jauną mėnulį] žegnojas [ir sako]:

– Dieve duok an sveikatos.

P. Domicelė Kančienė-Grėbliūnaitė, 89 m., kilusi iš Ročkių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav. *U*. I. Semenienė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2177 R 11(36) p. 15. Seirijai, Lazdijų r. sav.

350. Sakydavo:

– Duok, Dieve, kad būtų sveikatos.

P. Kazimiera Ličkinienė-Butkutė, 80 m., kilusi iš Židikų k. ir sen., Mažeikių r. sav. *U*. S. Plikinskas 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2174 R 11(33) p. 8. Bugenių k., Mažeikių sen., Mažeikių r. sav.

Dar keletą šios versijos variantų užrašė R. Balkutė (BlkLM): „Kaip jaunų pamatai pirmą rozą, kaip jaunutis <…>, tai persižegnoji i sakai: – *Jaunuli, ratas, O man sveikata. Jaunuli mėnuli, ratas, A man sveikata*“ (*U*. 1998 iš Valerijos Utkienės-Maželiankos, 84 m., gyv. Žuvinčių k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav.); *Aukštyn ragelis, Žemyn baltas svietelis, Tau pilnatėla, man sveikatėla* (*U*. 2002 iš Marijonos Razumienės-Žentelytės, 78 m., kilusios iš Barboriškio k., Veprių sen., Ukmergės r. sav., gyv. Vepriuose); „Ka jauną mėnesį pamatai, reikia kalbėti „Sveika, Marija“: – *Jauns mėneséli, tu esi jauns, man douk stiprybi ir kontrybi*“. <…> Nu i veinus poterus sukalbieti“ (*U*. 1997 iš Elenos Petkienės-Razmaitės, 92 m., gyv. Grūšlaukėje, Darbėnų sen., Kretingos r. sav.); „Ka pamatau jauną mėnulį, sukalbu tris sveikamarijas, i visks. <…> – *Sveks jauns mėnou, Sveika pana Marija, Douk mum svekatą, O tou šveisybi*. <…> Aš ta ta visumet tap pasakau, i sukalbu tris sveikamarijas“ (*U*. 1997 iš Barboros Gricienės-Pilibaitytės, 86 m., gyv. Grūšlaukėje, Darbėnų sen., Kretingos r. sav.); „Pamačius jauną mėnulį, reik sakyti: – *Garbė Jėzui Kristui Ir jaunam mėnuliui. Mėnuli, tau jaunystės ir stiprybės, O man sveikatos.* Ir „Sveika, Marija“ sukalbėt’ – už tai, kad Marija stovėjo ant mėnulio, žaltys buvo po kojomis“ (*U*. 2001 iš Elenos Bušmienės-Valterytės, 79 m., kilusios iš Pamarkijos k., Gadūnavos sen., Telšių r. sav., gyv. Žemaičių Kalvarijoje, Plungės r. sav.); „Jauną pamatau – „Sveika, Marija“ sukalbu, „Garbė Dievui Tėvui“, i sakau: – *Jauns mėnuo, Tava jaunyste, Mana sveikata*. Ir vėl „Sveika, Marija“ , „Garbė Dievui Tėvui“ ir vėl sakau: – *Jauns mėnuo, Tava jaunyste, Mana sveikata.* Tris kartus. Man labai gražus, kai jaunas... Kad kada pagada, žinau kada jau jaunas yra, tada jau išeinu ir žiūru ant dangaus, ar jau nepamatysiu... (*U*. 1998 iš Onos Juškevičienės-Lobinaitės, 82 m., kilusios iš Minaičių k., Šiaulių sen., gyv. Tytuvėnuose, Kelmės r. sav.).

A_2

351. Kad nori, kad ilgai būtum jaunas ir gražus, tai kalbėk šią maldelę:

– Jaunas jaunikaitis
Gražus kaip ponaitis.
Man jaunystė,
Tau dungaus karalystė!

Ir tris sveikamarijas.

U. H. Gudelaitis ~1933. *Sg.* LMD III 65(227). *Sp.* BlLMM 57, LUŠ 461.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

352. Reikia persižegnoti, sukalbėti tris „Sveika, Marija“, apšluostyti balta skarele veidą ir pasakyti:

– Tau ant pilnystės, man ant jaunystės!

P. A. Markūnienė, 80 m. *U.* S. Markūnaitė. *Sg.* ES TK: LTA 2256(42). *Sp.* BlLMM 41, LUŠ 502.
Totoriškių k., Žaslių sen., Kaišiadorių r. sav.

353. – Jaunas Mėnulukas,
Dangaus karalukas,
Visad žiūrėk in mani
Ir laikyk mani jaunų.

P. Ona Kvaraciejienė-Marčinskaitė, 73 m. *U.* D. Vijeikienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 61.
Mančiagirės k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

A_3

354. Seniau, būdavo, tai daugelis, kai tik pamato pirmą kartą jauną mėnulį, kalba šią maldelę:

– Šviesk, Mėnesėli!
Tau aukso karūna,
Man laimė viečna [= *amžina*].

Ją vartodavo senieji, bet ir vaikus tuo [*tuojau*] pamokindavo, taigi ir aš ją tebekalbu, pamačius jauną mėnulį, nes čia nieko blogo nėra, o taip įpratusi nuo mažens. Dėl ko ją kalba – nežinau.

P. Valerija Glemžienė, 74 m. *U.* A. Glemžaitė 1939. *Sg.* ES TK: LTA 2248(17). *Sp.* BlLMM 27, LUŠ 505.
Palėvenėlės k., Alizavos sen., Kupiškio r. sav.

355. Pamačius jauną mėnulį, tris kartus persižegnojama ir tiek pat kartų kalbama ši malda:

– Jaunas jaunikaiti,
Dieve karūnaiti!
Tau, Dieve, karūna,
O man iščėstis (laimė) ir dalia.

Kalbama, norint išprašyti laimės.

U. P. Padvaiskas. *Sg.* ES TK: LTA 2316(10). *Sp.* BlLMM 26, LUŠ 494.
Zokorių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

356. Pamatę pirmąkart jauną mėnulį sakydavo: jei mėnulis iš dešinės – bus laimingas mėnuo arba seksis, jei iš kairės – nesėkmingas mėnuo bus arba nesiseks. Pamatę pirmą kartą mėnulį, kalbėdavo maldelę:

– Sveikas, ponaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau garbė ir šlovė,
Man dalia ir laimė.

P. Zofija Pipinienė-Žiūkelytė, 76 m. *U.* V. Gudžiūnaitė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2155 R 11(14) p. 131.
Bajoriškių k., Jūžintų sen., Rokiškio r. sav.

357. – Jaunas jaunikaitis,
Dangaus karalaitis,
Tau – garbė ir šlovė,
O man – laimė ir čestis.

P. Marijona (Mikalina) Šaknienė-Grabauskaitė, 75 m., kilusi iš Skemų k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav. *U.* G. Liugaitė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2184 R 11(43b) p. 181.
Vilnius.

358. – Jaunas jauneli,
Tau auksa karūna,
E [*O*] man ščescis [= *laimė*] i dalia.

Ir reikia sukalbėti triskart „Sveika, Marija“.

P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 476, LUŠ 431.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

359. Pamačius jauną mėnulį, reikia sukalbėti tris „Sveika, Marija“ ir tarti:

– Jaunas jaunikaitis,
Karalius karalaitis,
Man ščėstis [= *laimė*] ir dalia.

U. P. Gaulia. *Sg.* ES TK: LTA 2312(189). *Sp.* BlLMM 42, LUŠ 493.
Pakerių k., Antazavės sen., Zarasų r. sav.

360. – Jaunas jaunuołėlis,
Dungaus karałėlis,
Tau pilnastis ir karūna,
Man iščėstis [= *laimė*] ir sveikata.

Į JAUNĄ MĖNULĮ MALDA.
U. J. Būga 1938. *Sg.* ES TK: LTA 2257(89). *Sp.* BlLMM 19, LUŠ 455.
Zarasai.

361. Pamačius jauną mėnulį, reikia prašyti iš jo sau laimės, dalios:

– Jaunas jaunikaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau garbė ir šlovė,
Man dalia ir ščėstis.

P. Ieva Kalvelienė. *U.* A. Gaigalas. *Sg.* ES TK: LTA 2254(31). *Sp.* BlLMM 13, LUŠ 492.
Vyžeičių k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.

362. Kai pamatai jauną mėnulį, reikia persižegnot ir tart:

– Tau sidabra karūna,
Man ščeslyvas [= *laimingas*] pragyvenimas.

Tadu bus laimingas gyvenimas.

U. P. Gaulia. *Sg.* ES TK: LTA 2312(190). *Sp.* BlLMM 28, LUŠ 466.
Rokėnų k., Antazavės sen., Zarasų r. sav.

363. – Sveikinu tave, Ramybės karaliau,
Tau augti į dydį,
O man į turtą ir sveikatą.

P. Marija Kruopienė, 71 m. *U.* J. Vaiškūnas 1991. *Sg.* VaišPls p. 380. *Sp.* LUŠ 446.
Pelesa, Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

364. – Sveiks, Mėnuo!
Tau aukso karūną,
O man auksą ir dalią.

P. Genovaitė Saulevičienė, 57 m. *U*. 1939. *Sg*. ES TK: LTA 2256(46). *Sp*. BlLMM 21, LUŠ 447.
Kaišiadorys.

365. – Pirmą rozą aš pamačio Mėnesį –
Unt dangos švesybę,
Unt žemis ramybę.
Duok, Dievi, laimę!

U. K. Nemanis. *Sg*. ES TK: LTA 2310(21). *Sp*. BlLMM 36, LUŠ 445.
Vyplių k., Vadoklių sen., Panevėžio r. sav.

A_4

366. Į jauną mėnulį yra ši maldelė:

– Tegul bus pagarbintas jaunas Mėnulis,
Tau dangus ir žemė,
Man dangaus karalystė.

Žmonės šią maldelę kalba, kaip tik pamato pirmąsyk jauną mėnulį.

U. B. Ražukas. *Sg*. ES TK: LTA 2251(140). *Sp*. BlLMM 48, LUŠ 453.
Nasūtų k., Kapčiamiesčio sen., Lazdijų r. sav.

367. Jauną mėnulį pamačius sako:

– Jauno Mėno karaliūnu,
Tau jaunystė ir senystė,
O man dangaus karalystė.

P. Genovaitė Kutulskienė. *U*. J. Dovydaitis (KrD kompl. eksp.) 1968. *Sg*. LTR 4105(42). *Sp*. LUŠ 458.
Graužinių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

368. – Jaunas jaunikaiti,
Dungaus karalaiti,
Tau jaunysta,
Man pilnysta ir dungaus karalysta.

„Amen“ nesako.

MALDA PAMATANT MĖNULĮ.
P. Marijona Puteikienė, 70 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(191). *Sp.* LUŠ 482.
Drąsėnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

369. – Jaunas jaunikaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau – jaunystė,
Man – dangaus karalystė.

P. Vincas Buiva, Petro, 78 m., kilęs iš Tilžės k., Turmanto sen., Zarasų r. sav. *U.* S. Kačinskaitė 1996 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2158 R 11(17) p. 75.
Stelmužės k., Imbrado sen., Zarasų r. sav.

370. – Jaunas jaunikaitis,
Dangaus karalaitis,
Tau – jaunystę,
Man – dangaus karalystę.

P. Stasė Bartkevičienė-Stavytė, 83 m., kilusi iš Deltuvos sen., Ukmergės r. sav. *U.* K. Liktaravičius 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2160 R 11(19b) p. 70.
Vepriai, Ukmergės r. sav.

371. – Mėnuli, Mėnaiti,
Tu dangaus karalaiti,
Man jaunystė,
Tau dangaus karalystė.

P. Valerija Vyšniauskienė-Šlepikaitė, 70 m. *U.* R. Grabauskas 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2151 R 11(10) p. 81.
Ažušilių k., Videniškių sen., Molėtų r. sav.

372. Pirmą kartą pamatę jauną mėnulį sakydavo:

– Jaunas, jaunas debesiukas,
Dangaus žemės karaliukas.
Tau pilnystė,
O man – dangaus karalystė.

P. Konstancija Šerėnienė-Saldauskaitė, 72 m., kilusi iš Sėlės k., Tauragnų sen., Utenos r. sav. *U.* S. Grybkauskas 1995 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4b) p. 66.
Stripeikių k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

373. [Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį], sveikindavo maldele:

– Jaunas Mėnuo jaunikaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau – jaunystė ir panystė [*ponystė*],
Man – po mirties dangaus karalystė.

Jei per kairį petį pamato pirmą kartą jauną mėnulį, tai tas mėnuo bus blogas, jei per dešinį – geras.

P. Janina Laurinavičienė-Paulauskaitė, 71 m., kilusi iš Druskių k., Videniškių sen., Molėtų r. sav. *U.* L. Jurevičienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2159 R 11(18) p. 206.
Kuktiškės, Utenos r. sav.

374. > – Jaunas Mėnesėli, mūsų karałėli, tu švieti visadas, mum linksmini. Pamatom jį ir visi nusiramenam, visi nusilinksminam. Ataneši tu mum visokių laimį. Kad tau Dievas dat [*duot*] pilnystį, o mum Perkūno karalystį. <

Antrąkart kalbėdama sakė:

> – Jaunas Mėnesėli, mūsų karałėli, visadas švieti, visadas mum linksmini, ataneši linksmybį, naudų ir gerų laimį. Kad tau Dievas dat… dungaus karalystį… <

Parsirikau…

P. Karolina Statulevičienė, 85 m. *U.* Z. Slaviūnas 1939. *Sg.* ES TK: LTA 1155(3); LTRF pl. 1155(3). *Sp.* BlLMM 2, LUŠ 450.
Rageliai, Jūžintų sen., Rokiškio r. sav.

375. Pamačius jauną mėnulį, kalbama:

– Jaunas Menulaici, dangaus karalaici, kad mano dūšełė būt su tavim po smerci dangun [*danguje*].

P. Kristina Gaidienė, 70 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 662(145). *Sp.* BlVKT 473, BlLMM 55, SkrN p. 74, LUŠ 491.
Margionių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

376. – Gražus ponaicis, dangaus karalaicis, kad mano būt dūšia zbaviona [= *siela išgelbėta*].

P. Krisia Tamulevičienė, 90 m., kilusi iš Marcinkonių k. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 662(146). *Sp.* BlVKT 474, LUŠ 429.
Ašašninkų k. (dab. – Kabelių k.), Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

377. Pamačius jauną mėnulį kalba:

– Jaunas Mėnulaitis,
Dangaus karalaitis,
Dangaus karūna,
Mano dūšia stepena [?].

P. Bronė Čeplikienė, 67 m., kilusi iš Subartonių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(267), LTRF mg. 4270(77).
Samūniškių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Dėl *dūšia stepena* plg. *dūšia zbaviona* (Nr. 376).

378. Jauną mėnulį pamato, tai jau mano mama sako:

– Mėnuo Mėnulaitis,
Dzievo karalaitis,
Tegu tau būna dūšia,
O man karūna.

Tai mama, kap jauną mėnulį pamato… Tai aš i[r] kap pamatau, ir aš taip sakau ir dabar:

– Mėnuo Mėnulaitis,
Dzievo karalaitis,
Tegu tau būna dūšia,
O man karūna.

– *Tai dėl ko taip reikia pasakyti?*
– Nu vat aš nežinau. Senuovės mada buvo.

P. Apolonija Marčenkienė, kilusi iš Butrimonių, Alytaus r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2001. *Sg.* LTR 7043(98); LTRF k. 761(38).
Merkinė, Varėnos r. sav.

379. Sakydavo:

– Sveikas, Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau dangaus karalystė,
Man laiminga mirtis.

P. Aldona Genevičienė-Tarutytė, 69 m., kilusi iš Simno sen., Alytaus r. sav. *U.* R. Vasiukonytė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2178 R 11(37) p. 47.
Veisiejai, Lazdijų r. sav.

380. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Tau aukso karūna,
O man laiminga mirtis.

P. Ona Dūdienė, 79 m., kilusi iš Obelių, Rokiškio r. sav. *U.* J. Januševičienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2155 R 11(14) p. 34.
Juodupė, Rokiškio r. sav.

381. [Kalbėdavo] maldą:

– Jaunas Mėnuo, karalaiti,
Kai gimiau, pribuvai,
Ir kai mirsiu, pribūk.

Išmoko iš savo močiutės.

P. Salomėja Undraitienė-Jasevičiūtė, 82 m., kilusi iš Daržininkų k., Klausučių sen., Vilkaviškio r. sav. *U.* E. Venciuvienė 2004 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2838 R 11(67) [be paginacijos].
Kudirkos Naumiestis, Šakių r. sav.

Dar 3 variantus paskelbė R. Balkutė (BlkLM): *Tegu bus pagarbintas Jaunas jaunikaitis! Tau – kunigystė, Man po smerties – Dangaus karalystė* (*U.* R. Balkutė 1994 iš Melanijos Mitalienės-Masalytės, 72 m., gyv. Jutonių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.); *Jaunas mėnuliuk, An dangaus karaliukai, Šviesk muni, Rėdyk muni, Vesk muni Į dangaus karalystę* (*U.* S. Lovčikas 1993 iš Paulinos Laučinskienės-Bujūtės, 59 m., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.); *Jaunas mėnulaici, Dangaus karalaici, Aukso karūna, Po smercio dūšias bovini. Patronka mano, Danguj gyvenimas be kūno, Be žvakės, be kunigo. Duok, Dzieve, amen* (*U.* R. Balkutė 1999 iš Antosios Kašėtienės-Česnulevičiūtės, 89 m., gimusios Jungtinėse Amerikos Valstijose, gyv. Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); *„Jaunas mėnulaici, Dangaus karalaici, Aukso karūna Po smercio dūšias bovina. Patronka mano, Apiekorka mano, Dūšią kap an delno išnešioja.* Tai kap jaunų mėnulaicį pamatai, reikia stovėc tan daikti ir, kap užragi, ir kalbėc“ (*P.* Adelė Saulevičienė-Kašėtaitė, 73 m., gyv. Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. *U.* R. Balkutė); *„Jaunas jaunas mėnulėlis, Dangaus žemės karalėlis, Tavo aukso karūna, Tegul mano siela būva danguje.* <...> Kap jaunų uždaboji. Tai man anyta mano, mã [*mano*] vyro mama man bajino. Kap užžiūrai jaunų mėnulį, tai šitep kalbi. <..> Tik jaunų užsižiūrau, tai aš išeinu laukan, kad dar geriau matytau, džiaugsiuos, kap uždaboju ir sakau“ (*P.* Zofija Dukštienė-Verseckaitė, 84 m., kilusi iš Čebatorių k., Matuizų sen., Varėnos r. sav., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav. *U.* S. Lovčikas 1993) BlkLM.

A_5

382. Malda į jauną mėnulį pirmą kartą pamačius:

– Jaunas Mėnuo jaunikaitis
Sėdi danguj kaip ponaitis,

Tau ant dangaus šviesybė,
Man ant žemės linksmybė.

U. V. Leipus. *Sg.* ES TK: LTA 2258(30). *Sp.* LUŠ 476.
Katlėrių k., Utenos sen., Utenos r. sav.

383. Seniau žmones, kai užvysdavo jaunų, tai kalbėdavo:

– Karaliau karaliau, Dieva sūnus!
Tau švesybe un dungaus,
Man un žemes linksmybes.

P. Emilia Narkūnienė. *U.* T. Narkūnas 1935. *Sg.* LMD III 161(333–32). *Sp.* BlLMM 56, LUŠ 504.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

384. <...> Išvydo jauną Mėnesį kunigai, raštinykai.
– Poni Dievi, duok jiem unt dungaus su žvaigždėm šviesybę,
O mum unt žemės su žmonėm linksmybę.

Pamatę menesį jauną kalbėdavo dėl to, kad būt mėnuo laimingas.

MALDA Į JAUNĄ MĖNESĮ.
P. P. Klevečkaitė, 63 m., kilusi iš Bliūdžių k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav. *U.* O. Kairytė. *Sg.* ES TK: LTA 2240(40). *Sp.* BlLMM 39, LUŠ 474.
Panevėžys.

385. [Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį] sakydavo tris kartus „Sveika, Marija“. Dar kai kas sakydavo:

– Jaunatie, Jaunatėli,
Tau aukso karūną!
Tau – laimė,
O man – džiaugsmas ir paguoda.

P. Jonas Akunevičius, 73 m. *U.* V. Ilgevičiūtė 1993 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2151 R 11(10) p. 49.
Giedraičių sen., Molėtų r. sav.

386. Pamatį jaunų mėnulį, persižegnodavį ir sukalbėdavį maldełį:

– Jaunasai Mėnulaiti,
Būk pagerbtas sūnaiti,
Tebus tau linksmybė,
O man suteik ramybį.

P. Skurkienė-Juodvalkytė, 89 m. *U.* R. Keršys 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2158 R 11(17) p. 168.
Salako k. ir sen., Zarasų r. sav.

387. Vyrai nusiimdavo kepures, nusilenkdavo ir sakydavo:

– Jaunas Mėnuli,
Tau ant šviesybės,
Man ant langvybės.

P. Veronika Kazakevičienė-Videikaitė, 62 m., kilusi iš Gelovinės k., Merkinės sen., Varėnos r. sav. *U.* R. Bulvinienė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 106.
Makniūnų k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

A_6

388. – *O kai pirmą kartą mėnulį jauną pamato, nieko nesakydavo?*
– Taip, kalba, sako. Būdava, kad žegnojasi. Jei jau nori ištekėt jauna, tai saka:

– Tau karūna, man vainikas!

Mėnulį [pamatę sako].

– *Tai, kai pamato, jau tada žiūri ir* [*sako*]*?*
– Žiūri ir pasakai šituos žodžius. Kas nori ištekėt.

– Tau karūna, man vainikas!

Cha, cha, cha... Aš ir pati sakydavau.

P. Marijona Petrauskienė-Stančikaitė, 84 m., kilusi iš Stančikų k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–12.
Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

Dar vienas variantas skelbtas BlkLM: *Jaunas mėnulaicis, Saulės spindulaicis, Apkarūnavok mani Savo karūna* (*U.* R. Balkutė 1999 iš Genės Lankelienės-Kašėtaitės, 73 m., gyv. Trasninko k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.).

A_7

389. Jaunas mėnulis kaip piltuvėlis. Kai pamatydavo, tai pasakydavo maldelę:

– Jaunas mėnuo,
Aušros (aukso) žvaigžde,
Palaimink mano gyvenimą.

P. Boleslovas Cibulskis, 86 m., kilęs iš Balčiūniškių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav. *U.* R. Miškinytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2158 R 11(17) p. 3.
Girnakalių k., Vievio sen., Elektrėnų sav.

390. Persižegnodavo ir sakydavo:

– Dieve duok, kad ir kitą sulaukti jauną mėnulį.

Taip pat prašydavo sveikatos.

P. Julijona Poškienė-Šimkutė, 77 m., kilusi iš Jurkaičių k., Švėkšnos sen., Šilutės r. sav.
U. S. Jončienė 2003 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2521 R 11(49) p. 20.
Žukų k., Vilkyškių sen., Pagėgių sav.

Versijos variantą, kuriame į mėnulį kreipiamasi prašant apsaugos ir globos, užrašė ir paskelbė R. Balkutė: *Jaunas mėnulaiti, Dangaus karalaiti, Saugok ir rėdyk mani* (*U*. 1994 iš Salomėjos Tarailienės-Uždavinytės, 82 m., gyv. Daržininkų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.) BlkLM. Plg. *Jauns mienulieli, Dangaus karalieli, Peldyk ratą, Douk sveikatą, Riedyk mus dvasi šventa* (Nr. 400).

A_8

391. Į jauną menulį kalba:

– Jauno Mėno kunigaikštis,
Tau pilnacis, pilnas ratas,
Man sveikata, nuo Dzievo dalia, nuo svieto [= *žmonių*] meilė.

U. J. Aidulis ~ 1935–1936. *Sg*. ES TK: LTA 1194(300). *Sp*. BlLMM 23, LUŠ 454.
Rizgūnų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

392. Prieš šešiasdešimt metų, kai jauną mėnulį pamato, tai kalba:

– Jaunas jaunikaiti,
Tau pilną ratą,
Man sveikatą,
Nuo prietelių [= *draugų*] meilę,
O nuo panų dalią.

Po to persižegnoja.
Dabar į tai niekas jau netiki.

P. Adelė Vaickuvienė, 71 m. *U*. J. Aidulis 1964. *Sg*. LTR 3720(54). *Sp*. IgnK 107, LTt 5 9397, LUŠ 501.
Gaveikėnų k., Ignalinos sen., Ignalinos r. sav.

A_9

393. – Jaunas Mėnelis,
Un dangaus karalis,
Tebūna tau karūna,
O man sveikata ir gyventuvė.

MALDA Į MĖNULĮ.
P. Viktė Audzevičiūtė, 72 m. *U.* E. Grinaveckienė ~ 1958–1959. *Sg.* LTR 3285(54). *Sp.* LTŽ p. 43, LUŠ 480.
Uosiagirių k., Daunorių apyl., Vijos r., Gardino sr., Baltarusija.

394. – Jaunas jaunikaiti,
Aukso karalaiti,
Tau dangus ir karūna,
Man gyvenimas ir sveikata.

P. Stanislava Budrik-Markevičiūtė, 89 m. *U.* I. Dudaitytė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(40) p. 23.
Dieveniškės, Šalčininkų r. sav.

395. – Jaunas Mėnuli, senas kunige!
Tau žvaigždės ir karūna,
Man – čėstis ir sveikata.

P. Ona Dzekunskaitė, 86 m. *U.* J. Tamošiūnas 1995 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 311
Punios k. ir sen., Alytaus r. sav.

396. – Jaunas Mėnuo jaunikaitis,
Danguj sėdi kaip ponaitis,
Dangaus ratų ir sveikatų,
Dangaus karalystį.

P. Anastazija Rūkaitė, Vinco, 84 m., kilusi iš Želmeniškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Karalienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2184 R 11(43a) p. 134.
Vilnius.

397. Sakydavo:

– Jauno Mėnuo, seno Tėvo,
Mylėk mane kaip ir save,
Duokit dalią ir sveikatą.

P. Elena Dzeventauskienė-Raižytė, kilusi iš Kielionių k. Stakliškių sen., Prienų r. sav. *U.* D. Stankevičienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 486.

398. – Jaunas jaunikaiti,
Tau danguje aukso karūną,
O man žemėje laimės ir sveikatos.

P. Marija Banelienė-Blaščinskienė, 73 m. *U.* I. Dudaitytė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(40) p. 35.
Kaziulių k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

399. – Sveikas Mėnuo!
Tau į pilnatį – man sveikatą,
Dūšiom čyščiu[j] amžiną atilsį.

P. Bronius Stankevičius, 78 m. *U.* N. Silickienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2178 R 11(37) p. 117.
Strumbagalvės k., Būdviečio sen., Lazdijų r. sav.

400. Kai pamatydavo jauną mėnulį sakydavo:

– Jauns Mienulieli,
Dangaus karalieli,
Peldyk ratą,
Douk sveikatą,
Riedyk mus dvasi šventa.

P. Elena Kačinauskienė-Raudoniutė, 69 m., kilusi iš Girdvainių k., Rietavo sen. ir sav. *U.* A. Žlibinas 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2175 R 11(34) p. 74.
Užpelių k., Rietavo sen. ir sav.

401. – Jaunas Mėnulaicis,
Dangaus karalaicis.
Duok, Dieve, laimį, ir dangų.

Ir vėl dar tį kap… Pamiršau, vaikeli.

P. Juzia Pigagienė-Rauluškaitė, 87 m. *U.* D. Vaitkevičienė (LLTI tts. eksp.) 2001. *Sg.* LTR 7043(45); LTRF k. 760(21).
Žiūrų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

Tris šios versijos variantus paskelbė R. Balkutė (BlkLM): „Kai pamatai jauną mėnulį: – *Jaunas mėnuo, Man – laimė ir gražumas, O tau – dangus ir karūna*“ (*U.* R. Balkutė, V. Mulevičiūtė 2002 iš Genės Novikienės-Binkytės, 77 m., gyv. Sližių k., Veprių sen., Ukmergės r. sav.); „Jauną mėnulį būtinai reikia pamatyt pirmą naktį, kai jis pasirodo ir ypač iš dešinės pusės – dešinė pusė, tai žmogaus pagrindas... Ir kai jau pamatai, reikia iškart pasakyti: – *Jaunas mėnuliuki, tau dangaus karalystę, o man – sveikatą ir laimę*. Tada visas mėnesis, kuris jau eis, bus laimingas ir sėkmingas tam žmogui, jeigu jau pamatei mėnulį“ (*U.* 1997 iš Janinos Verikienės-Rutkauskaitės, 49 m., gyv. Užtilčių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.); „Jaunas mėnuliukas kai būna, tai visi prašom: – *Duok, mėnuliuk, man sveikatos, o tau <...> šviesos ir dangaus, o mums sveikatos ir žemelės*. Visą laiką taip prašydavom, kaip jaunas“ (*U.* 1997 iš Olios Šavelo-Rutkauskaitės, 62 m., gyv. Užtilčių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.).

A_{10}

402. – Jaunas Mėnuo jaunuolaitis
Sedi dunguj kaip panaitis.
Tau švesybe, man linksmybe.
Tau pilnatis, man sveikata.

Dainuodavo vaikai.

U. S. Žilėnas. *Sg*. ES TK: LTA 2316(12). *Sp*. BlLMM 15, LUŠ 438.
Biliakiemio k., Utenos sen., Utenos r. sav.

403. Pamačius jauną mėnesį buvo kalbama:

– Švies Mėnesėls [*Šviesus Mėnesėlis*], labs vakarėls,
Tau šviesybė, man grožybė,
Tau pilnatis, man sveikata.

P. Veronika Rauduvienė, 73 m. *U*. E. Rauduvaitė 1946. *Sg*. LTR 3266(21). *Sp*. LTt 5 9399, LUŠ 486.
Pasvalys.

404. Vėlų vakarą išvydus mėnesį kalbėt:

– Tegul bus pagarbintas jaunas Mėnesėlis.
Tau pilnatis, šviesybė,
Man sveikata, linksmybė.

Trys sveikamarijos. Nuo nelaimių lenks [*gins, saugos*].

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 140. *Sp*. LUŠ 508.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

405. – Jauno Mėno Dievas Ponas,
Tau karūna, man fartūna [= *laimė*],
Man ant pilnaties, tau ant sveikatos.

MALDA Į JAUNĄ MĖNULĮ.
P. E. Jankauskienė. *U*. A. Jankauskaitė. *Sg*. ES TK: LTA 2256(43). *Sp*. BlLMM 38, LUŠ 441.
Kaišiadorys.

406. Senesni žmonės, pamatę mėnesio jauną, kalba tokią maldelę:

– Jaunas Mėnas, senas Ponas,
Tau karūna, man furtūna [= *laimė*],

Tau ant pribuišio [= *padidėjimo*], man ant sveikatos.

U. V. Bliujus (Kietaviškių Jaunųjų ūkininkų ratelis). *Sg.* ES TK: LTA 1377(555). *Sp.* LUŠ 503.
Kietaviškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

407. – Jaunas jaunikaitis,
Dieva karalaitis.
Tau šviesybe, man linksmybe,
Tau karūna, man fartūna [= *laimė*]!

Kalba pamatį jaunų menasį. Del ko kalba, nežinau, tik sake, raikia kalbet, ir išmokau.

P. Marijona Rūkštelienė, 78 m. *U.* E. Rūkštelytė. *Sg.* ES TK: LTA 2246(18). *Sp.* BlLMM 37, LUŠ 434.
Salakas, Zarasų r. sav.

408. Na, o maldelės, tai maldelių yra įvairių, ir galbūt tiktai visada aš, pamačiusi jauną mėnulį, aš sakau:

– Mėnuo karalaiti,
Tau – pilną ratą,
O man sveikatą.
Tau pilnėti,
O mano bėdoms dūlėti.

Tai galiu tik tiek.

P. Janina Šulcienė-Linkevičiūtė, 51 m. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1317).
Ukmergė.

409. – Ai, šviesus šviesus Menulali!
Dungun ratų, man sveikatų,
Tau pilnystį, man dungaus karalystį.

MALDA Į JAUNĄ MĖNESĮ, KAD DUOTŲ SVEIKATOS.
U. J. Būga 1940. *Sg.* ES TK: LTA 2257(94). *Sp.* BlLMM 47, LUŠ 475.
Želmeniškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

410. – Mėnuo, Mėnuo, Mėnulėli,
Dungaus šviesus Dievaitėli!
Duok jam ratų, man sveikatų,
Duok jam pilnystį – man Perkūno karalystį!

Šią maldą mano tėviškėj daugumas gaspadorių moka ir tiki, kad padeda. Pasakotojas daug kartų yra matęs, kad sukalba maldelę, ir kraujas nustoja iš žaizdos bėgti. Tokių faktų daug matęs, todėl sako: „Reikia tikėt!“

UŽKALBĖJIMAS NUO VISOKIŲ LIGŲ IR SUTURĖJIMUI KRAUJO IŠ ŽAIZDOS.
P. Edvardas Vaikšnoras, 32 m., kilęs iš Šeimaties k., Tauragnų sen., Utenos r. sav.
U. A. Urbonas 1939. *Sg*. LTR 2088(275). *Sp*. BlLMM 1, LUŠ 507.
Baltriškių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

411. – Jaunas Mėnuo jaunikaitis,
Anas sėdi kai panaitis.
Jam pilnyste, mum dungaus karalyste.
Jam šviesybe, mum linksmybe.

Sako, girdėdavę senąsias moteris minint vietoj „dungaus karalyste“ „Perkūna karalyste“.

U. J. Būga 1939. *Sg*. ES TK: LTA 2257(90). *Sp*. BlLMM 30, LUŠ 436.
Utena.

412. Kaip užvysti jaunų mėnesį, persižegnoti – bet ne grynai, per prijuostį – ir kałbėt:

> – Jaunas jaunikaiti,
Dangaus karalaiti,
Man dalis, ščestis [= *laimė*],
Tau aukso karūna.
Tau jaunystė,
Man bagotystė [= *turtingumas*],
Po smerčiui [= *Po mirties*] man dangaus karalystė. <

„Sveika, Marija“ 3 k[artus].

MALDELĖ Į JAUNĄ MĖNULĮ.
P. Marijona Petroškienė-Bieliauskaitė, 84 m. *U*. N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(132); LTRF mg. 571(17). *Sp*. GRA 115, LUŠ 484.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

413. – Jaunas jaunikaitis,
Šias dienas aniuolaitis [= *angelaitis*],
Tau jaunysta,
A man ščėstis [= *laimė*] ir dalia,
Ir dungaus karalysta tegul būva man
Ir visom dūšiam [= *sieloms*] unt amžių.

MALDA PRIE JAUNO MĖNULIO.
P. Agota Šukelienė, 75 m. *U.* J. Būga 1940. *Sg.* LTR 2381(82). *Sp.* BlLMM 49, LUŠ 483.
Kaniūkų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

414. Kai pirmą kartą pamatydavo jauną mėnulį, sakydavo:

– Jaunas mėnulaitis,
Gražus karalaitis.
Jam – ratų,
Man sveikatų,
Jam – pilnystį,
Man – dangaus karalystį.

Prieš tai persižegnodavo.

U. ~ 1990–2005 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2151 R 11(10) p. 44.
Videniškiai, Molėtų r. sav.

415. – Sveiks, Mėnuo!
Tau į pilnatį, o man į sveikatą,
O dūšiom čysčiuj [= *sieloms skaistykloj*] amžiną atilsį.

P. Genovaitė Saulevičienė, 57 m. *U.* A. Rimkutė. *Sg.* ES TK: LTA 2256(46). *Sp.* BlLMM 50, LUŠ 1103.
Kaišiadorys.

416. – Jaunas jaunikaitis,
Šios dienos karalaitis,
Dieve duok tau ratą,
Visom šalim zgadą [= *taiką*].
Dieve duok tau pilnystę,
O man dangaus karalystę.

Ir tris „Sveika, Marija“.

MALDA IN MĖNULĮ (JAUNULĮ).
P. Viktorija Bukauskienė, 78 m. *U.* J. Aidulis 1936. *Sg.* LTR 1031(268). *Sp.* BlVKT 475, LUŠ 481.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

417. Tėvelis pasakojo, kad, kaip būna jaunas mėnulis ir daug žvaigždžių, reikia žiūrėc dangun ir prašyti derlių ir sveikatos. Reikia sakyc:

– Jaunas Mėnuli, duok man sveikatos.

Tau apvalumų kaip puodų,
O man pilnų aruodų.

BURTAS DĖL DERLIAUS IR SVEIKATOS.
P. Vladislava Norinkevičienė-Junevičiūtė, 78 m., kilusi iš Bakaloriškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav. *U.* J. Seniūtaitė 2005. *Sg.* LTR 7560(54).
Taučionių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

B_1

418. – Jauns Mėnū trijų vakarų,
Tu su žvaigždims ant dangaus,
Aš su žmonims ant žemes.

Norima išprašyti, kad šis mėnuo būtų sveikas, kad laimingas.

MALDA Į JAUNĄ MĖNULĮ.
U. A. Ranusas. *Sg.* ES TK: LTA 2249(44). *Sg.* BlLMM 5, LUŠ 477.
Paskerdinio k., Kukečių sen., Kelmės r. sav.

419. – Jaunas Mėnuo,
Tau dangus – man žemė,
Tau pilnija – man sveikata!

U. [1976]. *Sg.* LKŽ 10 p. 1001.
Užvenčio sen., Kelmės r. sav.

420. Kuomet pamato pirmą kartą jauną (mėnulį), tai kalba:

– Jaunas jaunikaiti, gražus kaip ponaiti,
Tau pilnų ratų, o man sveikatų,
Tau su žvaigždėmis, o man su žmonėmis,
Tau sudilti, man gyventi.

Sg. LMD I 212(2–62). *U.* J. Brazauskas 1928. *Sp.* BlLMM 6, LUŠ 473.
Vaičiukiškės k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

421. – Jaunas Mėnuo ant dangaus su žvaigždėm,
Aš ant žemės su žmonėm,
Jam pasent, man gyvent!

U. [1956]. *Sg.* LKŽ 3 p. 374.
Pociūnėliai, Skėmių sen., Radviliškio r. sav.

422. – Tegul bus pagarbintas jaunas Mėnesėlis.
Tau ant dangaus su žvaigždelėmis,
Man ant žemės su žmonėmis.
Tau ant dangaus su šviesybe,
Man ant žemės su linksmybe.
Tau pilnatis, man sveikata.

Sg. ES TK: LTA 896(71). *Sp.* BlLMM 9, SkrN p. 74, LUŠ 448.
Liaudiškių k., Aukštelkų sen., Radviliškio r. sav.

423. – Tegu bos pagarbints Mėnesels.
Tau ont dongos su žvaigždėm,
Man ont žemės su žmonėm,
Tau ont dongos su šviesyb[e],
Man ont žemės su linksmyb[e],
Tau pilnats, man sveikat[a].

P. Emilija Brajinskienė-Brimonaitė, 69 m. *U.* I. Urbštavičiūtė 1999 (L. Klimkos rink.).
Sg. LEMA PE 2152 R 11(11) [be paginacijos].
Šeduva, Radviliškio r. sav.

Maldelė gali būti patekusi į apyvartą iš J. Balio publikacijos (plg. Nr. 422).

424. Jei jaunas mėnulis, reikėdavo eilę pasakyti:

– Jaunas Mėnuo, labas vakars,
Tau dievystė, man sveikata.
Tu ant dangaus, aš ant žemės,
Tu tarp žvaigždžių, aš tarp žmonių.

P. Stanislava Ibenskienė, 76 m., kilusi iš Krapštikių k., Alsėdžių sen., Plungės r. sav.
U. I. Ibenskytė 2003 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2835 R 11(64) [be paginacijos].
Alsėdžiai, Plungės r. sav.

425. Kai pamatydavo pirmą kartą jauną mėnulį, būdavo kalbama malda:

– Jaunas Mėnuo,
Tu danguj,
Aš ant žemės.
Tu su žvaigždėm,
Aš su svietu [= *žmonėm*],
Apšviesk mane!

P. Aldona Čekutienė, 72 k., kilusi iš Skakų k., Kriukų sen., Joniškio r. sav. *U.* E. Vilmanaitė 2003 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2836 R 11(65) [be paginacijos]. Kaunas.

426. Seni žmonės jaunatyje sukalba „Sveika, Marija“.

– Kas aukštai – su žvaigždėmis,
Kas žemai – su žmonėmis.

P. Bronislava Vilkienė-Petreikytė, 79 m. *U.* D. Daugėlaitė 1998. (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2175 R 11(34) p. 39.
Telšiai.

427. „Jau trijų vakarų“, – [sako], kai didesnis pjautuvas.

– Jaunas Mėnuliukas,
Dangaus karaliukas.
Aš noriu su tavim
Ten aukštai gyventi
Ir Dievui tarnauti.

P. Bronė Lapatinskienė-Karlonaitė, 73 m., kilusi iš Žiogelių k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav. *U.* A. Šokaitytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 333.
Neravų k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav.

B_2

428. – Tegul bus pagarbints švies[us] Mėnesėlis.
Tau šviesybe, man grožybe,
Tau dievyste, man žmonyste.

Tą maldą kalba žmogus, pamatęs jauną mėnesį, norėdamas išprašyti sau gražumo.

P. E. Kupušienė, 70 m. *U.* H. Naunikaitė. *Sg.* ES TK: LTA 2255(37). *Sp.* BlLMM 3, LUŠ 449.
Trumpakojų k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

429. – Pamačiau jaunų jaunikoitį.
Tau jaunystė, mon ponystė,
Mon sveikata, tau dievystė.

Po to sukalbama trys „Sveika, Marija“ ir prašoma gero oro, sveikatos, kad darbai gerai eitų, visi linksmi būtumėm. Kalba kiekvienas senas žmogus, kuris tik moka šią maldą.

MALDA Į JAUNĄ MĖNESĮ.
P. Elz[bieta] Grybienė, 76 m. *U.* S. Vaitkevičius 1940. *Sg.* ES TK: LTA 3412(2). *Sp.* BlLMM 4, LUŠ 478.
Ažugojų k., Anykščių sen., Anykščių r. sav.

430. Reikia pirmą kartą į jauną mėnulį pažiūrėti pro dešinį petį, nes tada laimė bus. Sakydavo:

– Tegu būn pagarbints Jauns Mėnesėls,
Tau dievyste, man dongyste,
Dūšelom dongos karalystė!

P. Emilija Brajinskienė-Brimonaitė, 74 m. *U.* I. Skarelytė 2004 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2836 R 11(65) [be paginacijos].
Šeduva, Radviliškio r. sav.

431. – Tau ponaut, man karaliaut,
Man sveikata, tau pilnatis.

Į JAUNĄ MĖNULĮ.
U. B. Bulika. *Sg.* ES TK: LTA 2258(32). *Sp.* BlLMM 35, LUŠ 456.
Pūčkoriškių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

432. – Jaunas karalaiti, Dievo jaunikai[ti],
Tau panystė [*ponystė*], man karalystė!

Taip reikia kalbet, kai pamatai jauną mėnasį, tai turesi pasisekimą. Išmokau nuo savo motinos, bet nekalbu.

P. Julija Zavadskienė-Vapšytė, 57 m. *U.* E. Rūkštelytė 1958. *Sg.* LTR 3167(146). *Sp.* LTt 5 9395, LUŠ 435.
Plavėjų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

433. – Duok Dieve tau, Mėnuli, danguj karaliauti,
O man ant žemės gerai gaspadorauti.

Pasveikinus mėnulio pjautuvuką, tikimasi sustiprėti, atsikratyti sveikatos sutrikimų, dantų skausmo, odos išbėrimo, karpų ant rankų.

P. U. Vanda Maurienė, kilusi iš Pagirių k., Eržvilko sen., Jurbarko r. sav. (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2839 R 11(68) [be paginacijos].
Jurbarkas.

434. Kalba maldelę:

– Mėnulėli karalėli,
Tavo riesti rageliai,

Mano pakarna galvala.
Tau – pilnystėn,
Man – sveikaton.
Tau un dangaus karaliaut,
Man – un žemės.

Nes tada seksis gyvenimas.

P. Stasė Čivilienė-Jesevičiūtė, Petro, 71 m., kilusi iš Latvių k., Giedraičių sen., Molėtų r. sav. *U.* Z. Kavoliūnienė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2157 R 11(16) p. 3. Trapelių k., Alionių sen., Širvintų r. sav.

Dėl frazės *Tavo riesti rageliai, Mano pakarna galvala* plg. Nr. 463.

B_3

435. Kaip pamato pirmu kartu jauną mėnesį, dar ir dabar kalba:

– Jaunas Mėnuo jaunikaiti,
Dangaus žemės karalaiti,
Tau sudilti, o mun pražilti.

P. Pukelienė, 60 m. *U.* V. Augaitis-Butkus 1937. *Sg.* LTR 1284(57). *Sp.* BlLMM 8, BlLMM 10, SkrN p. 74, LUŠ 472.
Lylavėnų k., Mažonų sen., Tauragės r. sav.

436. – Jaunas, jaunas Menulieli,
Dangaus, žemės karalieli,
Tau jaunumą, man senumą,
Visą, visą meneselį.
Tau sudilti, man pražilti,
Visą, visą meneselį.

P. Antanas Arcišauskas, 79 m., kilęs iš Skiržemės k., Žygaičių sen., Tauragės r. sav. *U.* L. Valauskaitė 2007. *Sg.* L. Valauskaitės asm. arch.
Klaipėda.

437. Neseniai man teko užrašyti vieną senovės lietuvių maldą, kurią prieš metų trisdešimt Palūšės parapijos (Vilniaus gubernijoje) seneliai kalbėdavo jaunamjam [*jaunajam*] mėnesiui ant dangaus pasirodžius. <...>

– Jaunas Mėnuo
Kunigaikšti!
Tau pilnų ratų,

O man sveikatų,
Tau sudiltie,
Man gyvintie.

MALDA.
U. K. Masionis 1902. *Sg.* EtnM p. 66. *Sp.* BlLMM 7, LUŠ 485.
Antagavės k., Ignalinos sen., Ignalinos r. sav.

438. Pamatę pirmą kartą jauną, sakydavo taip:

– Kap jaunas jaunikaitis,
Šios dienos kunigaikštis!
Tau sanyste,
Man – jaunystė.
Anas dyla sanyn,
Aš augu jaunyn.

P. Albina Grušnienė, 85 m., kilusi iš Girminių k., Vidiškių sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Nikitina 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4a) p. 256.
Rimšėnų k., Vidiškių sen., Ignalinos r. sav.

439. Pirmą kartą pamatę jauną mėnulį sakydavo:

– Šviesus gražus Mėnasiukas
Kaip iš dangaus angeliukas.
Auksu ratą,
Man – sveikatą.
Jam išdilt,
Man – gyvint.

P. Bronė Šerėnienė, 76 m., kilusi iš Meironių k., Ignalinos sen., Ignalinos r. sav. *U.* S. Grybkauskas 1995 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4b) p. 61
Stripeikių k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

440. Jauną mėnulį pamačius:

– Mėnuolėli jaunuolėli,
Man gyvint, tau išdilt,
Man pilnystą, tau dungaus karalystą.

P. Monika Gimžauskienė, 78 m. *U.* J. Dovydaitis 1964. *Sg.* LTR 3719(91). *Sp.* LUŠ 459.
Kirdeikių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

441. Jaunų mėnesį pamačius kalbėjo:

– Jaunas Mėnuo jaunikaitis,
Dangaus žemės karalaitis.
Tau aukso ratų, a man sveikatų,
Tau sudilt, man gyvint,
Tau ponystą, man dangaus karalystą.

P. Teofilia Mecelienė, 80 m. *U*. J. Dovydaitis 1964. *Sg*. LTR 3719(89). *Sp*. IgnK 108, LTt 5 9396, LUŠ 460.
Kirdeikių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

442. Pamačius jauną mėnesį kalba:

– Jaunas Mėnuo jaunikaiti,
Šias nedėlias [= *savaitės*] karalaiti,
Dungun ratų, man sveikatų,
Tau pilnastį, man silnastį [= *stiprybę*],
Tau išdilt, man gyvint.

Motulė mane išmokė kalbėti šitų maldelį. „Kalbėk šitų maldelį, kai numirsi – dungun nuveisi“.

P. Veronika Paukštienė, 77 m. *U*. J. Dovydaitis 1964. *Sg*. LTR 3719(127). *Sp*. LTt 5 9398, LUŠ 487.
Kirdeikių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

443. – Jaunas jaunikaitis,
Dangaus karalaitis,
Jo riesti rageliai,
Mano pakarna [= *nuolanki*] galvela.
Tau sudilt, man gyvint,
Per amžių amžius, amen.

Šią maldelę išmoko iš mamos, o ši iš savo mamos. Pamačiusi mėnulį, persižegnoja ir kalba.

P. Ona Bernotienė, 74 m. *Sg*. VUB RS F191–353 (K. Sideravičiaus fondas).
Alanta, Molėtų r. sav.

444. Būdavo malda [visos neprisimena – *U. pst.*], gale [reikia sakyt]:

– Tau sudilt – man pražilt.

P. Jadvyga Zareckaitė, 74 m., kilusi iš Pageležių k., Veprių sen., Ukmergės r. sav. *U.* R. Jovaišaitė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2160 R 11(19b) p. 37.
Deltuva, Ukmergės r. sav.

445. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį, žmonės nusiimdavo kepures, kalbėdavo maldas, žegnojosi. Dar sakydavo tokius žodžius:

– Jaunas Mėnulis – Dievo sūnulis.
Tau sudilti, man pražilti.

P. Ona Auglienė-Krikštaponytė, 71 m., kilusi iš Laukagalių k., Traupio sen., Anykščių r. sav. *U.* E. Auglytė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2143 R 11(2) p. 49.
Kavarskas, Anykščių r. sav.

B_4

446. – Ei tu, jaunas Mėnulėlis,
Tu jaunas karalėlis!
Tau ant dangaus linksmybė,
Mums ant žemės šviesybė.

Šią maldelę reikia kalbėt, kai pamatai jauną mėnesį ant dangaus. Taip jau reikia kalbėt jaunam mėnesy, taip jį pagarbint.

U. E. Rinkūnaitė. *Sg.* ES TK: LTA 2250(19). *Sp.* BlLMM 12, LUŠ 428.
Daubariškių k., Želvos sen., Ukmergės r. sav.

447. – Pamačio jauną Mėnesį,
Dangos karalaitį,
Mums unt žemis švesybe,
O jiem dangu [*danguje*] linksmybe.

P. M. Stanikūnienė, 59 m. *U.* K. Nemanis. *Sg.* ES TK: LTA 2310(22). *Sp.* BlLMM 18, LUŠ 444.
Vyplių k., Vadoklių sen., Panevėžio r. sav.

448. – Jaunas jaunas Menuolaitis
Sedi dunguj kaip ponaitis.
Tau linksmybe, man šviesybe,
Ir unt amžių amžinųjų.

Kalba, kai pamata pirmų kartų jaunų menasį.

P. Uršulė Mažeikienė, 53 m. *U.* E. Rūkštelytė. *Sg.* ES TK: LTA 2246(14). *Sp.* BlLMM 14, LUŠ 430.
Salakas, Zarasų r. sav.

449. Kai pamatai jauną mėnulį, reikia prašyti, kad jis nenustotų švietęs. Tada kalba šią maldą:

– Ak Dieve mano, pilna valia tavo.
Tau aukštybe, man šviesybe.
Tau Saulala šviečia, man gi Mėnulėlis.

Amen.

P. Pranė Babelienė, 70 m. *Sg*. ES TK: LTA 2247(75). *Sp*. BlLMM 46, LUŠ 467.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

450. Kai pamatai jaunų menasėlį, tai ir sakai:

– Jaunas Mėnuo jaunulaitis
Apsirėdįs [= *Pasipuošęs*] kai panaitis,
Man švesybe, tau gražybe.

Kai kalbi maldų, tai menulis pamačija [= *padeda*] sergunt.

U. J. Būga 1940. *Sg*. ES TK: LTA 2257(93), LUŠ 469.
Zarasai.

451. Kai pamatai jaunų mėnulį, tai ir sakai:

– Jaunas Mėnuo jaunulaitis
Apsirėdįs [= *Pasipuošęs*] kaip ponaitis,
Man šviesybė, tau gražybė.

Jei kalbi maldų, ti mėnulis pamačija [= *padeda*] sergant.

U. P. Šileikis 1940. *Sg*. ES TK: LTA 2312(192). *Sp*. BlLMM 29, LUŠ 468.
Tiltiškių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

B_5

452. Kada pamatai jauną mėnesį, kalbama:

– Jauns Mėnuo,
Tau žibėti, man veizėti.
Tau pagada [= *giedra*], mums sveikata.

U. I. Eitmontaitė. *Sg*. ES TK: LTA 2249(41). *Sp*. BlLMM 11, LUŠ 462.
Butkiškės k., Kelmės sen., Kelmės r. sav.

C_1

453. Kai pirmą kartą pamatai jauną mėnesį, reikia atsiklaupti ir kalbėti prieš mėnesį, kelį smėliu patrinti, karpas vienąkart patrinti ir kalbėti į mėnesį:

– Jaunas jaunikaitis, dangaus karalaitis.

Tada karpos išnyks.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 94, LUŠ 471.
Zarasų sen., Zarasų r. sav.

454. – Jaunas Mėnulukas – Dzievo karalukas.

P. Antosia Akulavičienė-Mackevičiūtė, 78 m. *U.* L. Paukštienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 127.
Rudnia, Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

455. – *Ką sakydavo, pamatę pirmą kartą jauną mėnulį?*

– Mėnuliukas, dangaus karaliukas,
Apkarūnavotas.
Kas šitų maldelį sukalbės,
Tas bus į dangų paimtas.

P. Zosia Ulbinienė-Varanavičiūtė, 77 m., kilusi iš Barčių k., Vydenių sen., Varėnos r. sav. *U.* R. Karalienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2184 R 11(43a) p. 127.
Vaidotų k., Pagirių sen., Vilniaus r. sav.

Dar 2 variantus užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „Aš tai žinau maldelį. <...> Abile cik apžūrau, jaunas mėnulukas kap būna. Ir nekalbėc nieko nieko, kap apžiūrai, ale persižegnoc cykiai, be žodzų ir kalbėc „Tėve mūsų“ ir: – *Jaunas mėnulukas, Dangaus karalukas, An jo galvos aukso karūna*. Aš tai ir dar kalbu, kap apžūrau, ale ne visadu apžūrau. Tai, sako, sekas, laimingas tas mėnasis būna“ (*U.* 1999 iš Marijos Česnulevičienės-Kvaraciejūtės, 73 m., gyv. Mančiagirės k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Aš tai kap pamatau [pirmųkart], tai „Sveika, Marija“ vis kalbu in šitų mėnulį ir sakau: – *Mėnulis jaunas – dangaus karalukas*. Sakau: – *Pasveikink, Marija,* – sakau, – *tu jau jį*. <...> Ir va kartais kap būna – ar sopa, ar kų, tai, sako, kap jaunas mėnulis, kap uždaboji, tai raikia iš kairės kojos žūrėc in mėnulį ir kalbėc jau tris „Sveika, Marija“, ir iš po pado paimc pieskų [= *smėlio*] ir patrinc. Patrinc jau, šitas jau, kur sopa, tai, sako, pereina. Visap darė žmonės seniau, visap darė seni ir jauniem porino. (*U.* 1999 iš Juzės Aleknavičienės-Tamulevičiūtės, 85 m., gyv. Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

C_2

456. Pamatę jauną mėnulį žegnojasi, kad būtų laimingas tas laiko tarpas, ir kalba šią maldelę:

– Jaunas Mėnuo kaip panaitis,
Dangaus žemes karalaitis,
Panas Marijas Sūnaitis.

U. A. Bareikaitė. *Sg.* ES TK: LTA 2312(196). *Sp.* BlLMM 16, LUŠ 498.
Maniuliškių k., Antazavės sen., Zarasų r. sav.

457. Kai jauną mėnesį pamatai pirmą kartą, tai turi šią maldelę sukalbėt:

– Jaunas Mėnuo kaip ponaitis,
Dangaus žemės karalaitis,
Motinos Švinčiausios Sūnaitis.

Taip pasveikindavo mėnulį, kad per visą mėnesį būtų pasisekimas. „Amen“ nesakydavo.

P. Anastazija Gražienė, 40 m. *Sg*. ES TK: LTA 2247(90). *Sp*. BlLMM 17, LUŠ 463.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

458. Pamačius jauną mėnulį, reikia atsiklaupti ir muštis triskart į krūtinę, šitaip kalbant:

– Tegul bus pagarbintas jaunas jaunikaitis
Iščeslyvas [= *laimingas*] toj adynoj [= *valandoj*], katroj gimė Sūnus Dievo.

U. J. Steikūnas. *Sg*. ES TK: LTA 2250(18). *Sp*. LUŠ 490.
Ukmergės r. sav.

459. [Pamatę jauną mėnulį] dzūkai sakydavo:

– Jaunas Mėnulis – dangaus Tėvulis.

P. Marijona Baliutienė-Lisauskaitė, 70 m. *U*. L. Kelmelienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2178 R 11(37) p. 88.
Radvilonių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

460. *– Ką sakydavo, pamatę pirmą kartą jauną mėnulį?*

– Jaunas mėnulėlis – Dievo aniulėlis.

P. Emilija Lumpickienė, 80 m. *U*. S. Rudokas 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2159 R 11(18) p. 61.
Juknėnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

C_3

461. – Jaunas Mėnulis,
Senas gabriulis,
Duok tau Dieve prispildyt ir vėl sudilt!

U. [1956]. *Sg*. LKŽ 3 p. 6.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

C_4

462. Pamačius mėnulį reikia kalbėti tokia maldelė:

– Jaunas Mėnuo jaunikaiti,
Tujai Dievo karalaitis,
Ne aš pats pamačiau,
Seni žmonės parodė.

U. V. Vijeikis 1937. *Sg*. LTR 1070(133). *Sp*. LTt 5 9403, LUŠ 495.
Mikolojūnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

463. – Jaunas Mėnuo jaunikaitis,
Dungaus karalaitis.
Tava riesti rageliai,
Mana pakarna [= *nuolanki*] galvela.
Ne aš pati pamačiau,
Man seni seneliai parode.

Pagarbinamas jaunas mėnulis, kad sektųsi. Garbindavo, pamatę jauną mėnulį.

P. Marijona Nabagienė, 72 m. *Sg*. ES TK: LTA 2247(36). *Sp*. BlLMM 31, LUŠ 437.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

D_1

464. – Labas, Menuleli!

Ir paimdavo, kas po kojomis. Iš to spėjo laimę.

P. Barbora Beniušienė-Vakežytė, 69 m. *U*. A. Žeimytė 1996 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2163 R 11(22) p. 17.
Erlėnų k., Imbarės sen., Kretingos r. sav.

465. Pabudusį jauną mėnulį sveikindavo:

– Sveikas, Mėnuo.

Taip norėdavo paprašyti sveikatos.

P. Bronė Asakavičienė-Juravičiūtė, 73 m., kilusi iš Tabalenkos k., Pivašiūnų sen., Alytaus r. sav. *U*. L. Leškevičienė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2179 R 11(38a) p. 105.
Pivašiūnų k. ir sen., Alytaus r. sav.

466. [Pamatęs pirmąkart jauną mėnulį], tėvas išėjęs sakydavo:

– Sveikas, Jaunuti! Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus.

P. Ona Šalnienė, 92 m., kilusi iš Kelpučių k., Tverečiaus sen., Igalinos r. sav. *U.* J. Mincevičiūtė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4a) p. 233.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Vienas variantas skelbiamas R. Balkutės: „Kai pamatā jauną mėnulį ir atkalbi tris sveikamarijas, sak: – *Sveikas, jaunas mėnuli*. Arba kalba sveikamarijas tris, tai jau to mėnesį jau, skaitos laimingas būs tas mėnuo. – *Sveikas, jaunas mėnuli. Sveika, Marija, malonės pilnoji* ... (i kalbiek toliau sveikamarijas tris)“ (*U.* 1998 iš Onos Skarienės-Karpaitės, 73 m., gyv. Senosios Įpilties k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav.).

F_1

467. Jeigu norėdavai sužinot už ko ištekėsi, tai, pirmąkart pasirodžius jaunačiai, reikėdavo išeit į lauką ir sakyt:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Aš noriu žinot
Su kuo man šliūban reiks stot.

Taip pasakius paimt iš po kojos didžiojo piršto truputį smėlio ir parsinešus pasidėt po pagalve; ką susapnuosi, tas ir bus būsimasis vyras.

P. Zosė Keršienė-Banytė, 69 m., kilusi iš Pūčkornių k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav., Juozas Keršys, 82 m. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 195.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

468. Kai pamatai pirmą kartą jauną mėnulį reikia sakyti tokius žodžius:

– Jaunas Mėnuli,
Auksini ragai,
Duok man žinoti
Su kuo prie altoriaus stoti.

Savo išrinktąjį turi tą naktį susapnuoti.

P. Jonė Cerebijienė-Tamulevičiūtė, 64 m. *U.* J. Rakauskaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 286.
Marcinkonių k. ir sen., Varėnos r.

469. Kai pirmą kartą pamatai jauną mėnulį, reikia paimti saują žemių iš tos vietos, kurioje stovi, ir kalbėti:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus karalaiti,
Leisk man žinoti,
Su kuo reiks gyventi!

Pasakius šiuos žodžius, reikia daugiau nieko nekalbėti, greit eiti gulti ir tą saują žemių pasidėti po pagalve. Naktį susapnuosi, su kuo apsivesi.

U. J. Žekevičius 1936. *Sg.* LTR 773(298). *Sp.* BlLMM 75.
Alytaus r. sav.

470. – Jaunas Mėnaiti,
Dievo bernaiti,
Duok mums žinoti,
Kur reiks važiuoti.

P. Aldona Bikulčienė-Kudabaitė, 68 m. *U.* V. Životkovičiūtė (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2145 R 11(4a) p. 206.
Vigutėnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

471. Jaunas kaip stoja, žmonės taip tiki: reikia žiūrėti [į mėnulį] ir reikia klausti:

– Jaunas, jaunas, pasakyk, kur yra mano jaunasis?

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 76.
Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimo-maldelės branduolį sudaro kreipimasis į jauną Mėnulį ir jam skirtas linkėjimas, prie kurio paraleliškai prijungiamas analogiškos struktūros prašymas (*tau ratą, man sveikatą*).

A versijoje akcentuojamos vertybės, kurių prašoma ir kurių linkima. Variantų grupės skiriamos pagal žmogaus pageidaujamą vertės objektą. A_1–A_5 būdingas paralelizmas iš 2 narių, A_6 – A_7 variantų grupėse daugianaris paralelizmas.

A_1 – pageidaujama vertybė yra *sveikata*. A_2 – *jaunystė*. A_3 – *laimė* (*turtas*). A_4 – *dangaus karalystė, laiminga mirtis*. A_5 – *linksmybė, džiaugsmas, ramybė*. A_6 – *karūna, vainikas* (*vedybos*). A_7 – *palaima, apsauga*. A_8 – *sveikata, meilė ir dalia* (pastovi trinarė formulė). A_9 – įvairios kelių pageidaujamų vertybių kombinacijos. A_{10} – pateikiama keletas paralelių.

B versijoje dominuoja konstatuojamieji teiginiai, nurodomi panašumai ir skirtumai tarp mėnulio ir žmogaus vietos pasaulyje, statuso ir paskirties. Nežiūrint konstatavimo intonacijų, dalis B versijos tekstų persipynę su A versijos variantais, kuriuose pageidaujama vienokių ar kitokių vertybių.

B_1 – nusakoma paralelinė erdvė: *tu danguje su žvaigždėmis, aš žemėje su žmonėmis*. B_2 – statusas: *dievystė – žmonystė* (*ponaut – karaliaut*). B_3 – skirtinga arba paraleli gyvenimo raida: *tau sudilt, man gyvent* (*pražilt*). B_4 – nurodomos egzistavimo sąlygos skirtingose erdvėse: *tau aukštybė* (*linksmybė*) *danguje, mums šviesybė žemėje*. $B_4 \approx A_5$. B_5 – skirtingos funkcijos: *tau žibėti, man veizėti*.

C versija neturi paralelinės struktūros, čia apibūdinamas tik Mėnulio statusas (karalaitis, ponaitis), paliekant nuošalyje žmogų. C_1 – Mėnuo laikomas karalaičiu. C_2 – Mėnulis vadinams *Marijos Sūnumi, dangaus Tėvuliu, Dievo aniuolėliu*. C_3 – Mėnuliui linkima pilnėti. C_4 – tekstas išplečiamas: *Ne aš pats pamačiau, seni žmonės parodė*.

D_1 – Mėnulis tik pasveikinamas.

F_1 – vedybinio būrimo formulė, kurią ištarus tikimasi sužinoti (susapnuoti) būsimą sutuoktinį.

Skelbiamas užkalbėjimų tipas (tyrinėtojų tradiciškai vadinamas maldelėmis į jauną Mėnulį) žanriniu atžvilgiu yra tarpinis žanras tarp gydomųjų užkalbėjimų ir senosios lietuvių religijos maldelių, kuriomis kreipiamasi į dievus – Saulę, Perkūną, Gabiją, Žemyną bei stichijas – vėją, debesis, lietų (žr. BlLMM 1–368). Šio tipo tekstai prie gydomųjų užkalbėjimų skelbiami dėl funkcinio ryšio su sveikata, nors maldelių į jauną mėnulį funkcijos susijusios ir su religiniais konceptais – laimės samprata, pomirtiniu gyvenimu, religine pagarba; atskirą versiją sudaro meilės užkalbėjimams priskirtini tekstai.

Maldelės į jauną mėnulį žinomos ne tik Lietuvoje, bet labai plačiame šiaurės ir rytų Europos regione, taip pat centrinėje Europoje (švedų, estų, marių, rusų, baltarusių, ukrainiečių, lenkų, vengrų, prancūzų žodinėse tradicijose). Plg. lenk. *Witaj książe w nowej koronie – tobie niebo i koruna, a nam zdrovie i fortuna*! KomPAE s. 55, *Zawitaj, zawitaj księżycu, niebieski dziedzicu, krzyż na niebe* [*i*] *korona, po śmierci w niebe wieczna fortuna* KomPAE s. 55; baltr. *Табе цёмныя ночы – мне светлыя вочы. Табе на высату – мне на красату. Табе на убыток, а мне на прыбытак…* (на зубы) БрЗам 606; *Маладзічок-малайчок, хай цябе Бог нясе на высату, а мяне на красату, хай табе Бог дае вялікія рогі, а мне здароўечка ў ногі* (ад усяго) БрЗам 1241, pranc. *Belle lune, je te vois dans ton retour, Que Dieu me donne son saint amour, La gloir, la paix et la santé, Le Paradis quand je mourrai* SebCML p. 49.

T. ≈ „Jaunas, jaunas, jaunas“, „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną“, „Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti, sergėk mane“.

KAULE, KAULE, GYVAS KAULE, ATIDUOK MANO GRAŽUMĄ!

472. Kai sopa kaulai (ar rankų, ar kojų, ar kituose daiktuos), reikia paimti bet kokis dvėsenos kaulas, tuo kaulu apvesti tris kartus, kur sopa, ir sukalbėti šitą maldelę tris kartus:

– Kaule, kaule, gyvas kaule! Ataduo [*Ataduok*] mana gražumų, pasim [*pasiimk*] sava laužimų!

Atkalbėjus ir vėl tas kaulas reikia atgalia tiesia ranka tan pačian daiktan padėti, kur ir buvo.

NUO KAULŲ SKAUDĖJIMO (LAUŽIMO).
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 460. *Sp.* LUŠ 654.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

ŠAKA, TE TAU KABLYS!

473. – Šaka, šaka, šaka, te tau kablys! Tau dailumas, o man švarumas!

Sukalbėti tris kartus ir kalbant vis reikia spjaudyti ir sukti ant šakos.

NUO DEDERVINĖS.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(6). *Sp.* MLZ 7, StDŠAU 86, BlLMM 426, LTt 5 9328, SkrN p. 78, LUŠ 901.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Tai, kad atiduodamas *dailumas* ar *gražumas* (žr. tekstą žemiau), nėra apsirikimas, plg. baltr. *Аўлас, Аўлас, ідзи ад нас, Бяры сваю красату, Аддай нашу чыстату* (вогнік) ВлНМ 1489.

Artimas variantas Lietuvoje užrašytas rusų kalba, žr. Nr. 1662.

T. ≈ „Mieży, mieży, te špygą!“

ŠALTINI, ŠALTINI, IMK MANO GRAŽUMĄ, DUOK VEIDO ČYSTUMĄ

474. Nuo ligos išsivaduoti galima paskandinant daiktus. Jei veidas taškuotas, reikia nueiti į šaltinį, mesti į vandenį pinigus ir prašyti:

– Šaltini, šaltini, imk mano gražumą, duok veido čystumą.

P. Uršulė Jankauskienė, 87 m. *U.* Trakaitė ~ 1973–1975. *Sg.* ES 641 p. 69, LTR 7054(5). *Sp.* LUŠ 904.
Paunksnių k., Kamajų sen., Rokiškio r. sav.

Dėl *gražumo* ir *švarumo* žr. komentarą prie Nr. 473.

SKREGŽDE, TE TAU MARGUMAS, DUOK MAN BALTUMĄ!

475. Kaip skragzdžiota [*kregždžiuota*] burna, tai pavasaria čiesu kaip užvysti skragzdį [*kregždę*], tai raikia purvynu prausties ir sakyt:

– Skragžde, te tau margumas, duok man baltumų!

U. A. Grušnius 1936 (V. Žilėno rink.). *Sg.* 840(150–5). *Sp.* LUŠ 890.
Žvirbliškės k., Vidiškių sen., Ignalinos r. sav.

PELE, PELE, TE TAU DANTĮ KAULINĮ, DUOK MAN GELEŽINĮ!

A_1

476. Ištrauktą ar išlėkusį dantį meta už pečiaus ir sako:

– Žiurke, žiurke, te tau supuvusį dantį, duok man sveikų, aštrą!

U. P. Golovnia. *Sg.* LTR 600(5). *Sp.* LUŠ 802.
Pageležių k., Veprių sen., Ukmergės r. sav.

B_1

477. Kas dantį pirmą kartą ištrauk [*ištraukia*], tai tur jį per krosnį į užkrosnę mesti ir mesdamas sakyti:

– Še, Dievali, kaulo dantį, duok man gerą gelžies dantį!

Sako, tad [*tada*] dantys neskaudančios.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LMD I 285(32). *Sp.* IMLT 313, LUŠ 814.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

478. Vaikams dantis išlūžus, senesnieje pamoko – vaiks, dantį nusitvėręs, sako:

– Pečiau, pečiau, aš tav duosiu kaulo dantį, tu man duok gelžies dantį!

Ir met ant pečiaus. Tai del to, kad dantų neskaudetų.

P. Bijeikienė. *U.* M. Slančiauskas 1901. *Sg.* LMD I 1060(871); LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 175). *Sp.* BsJKn p. 233.
Mančių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

479. Jeigu nori, kad dantys būtų stiprūs ir neskaudėtų, reikia, kai vaikui išpuola pirmutinis dantys, mesti jį užpečkin ir sakyti:

– Pele, pele, še tau kaulinis, duok man geležinį!

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 54. *Sp.* LTt 5 9332, LUŠ 806.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

480. Ištraukus dantį mesti ant krosnies ir sakyti:

– Pelyte, pelyte, še tau kaulinį, duok man geležinį.

Bus tvirti dantys.

U. J. Ignatavičius. *Sg.* LTR 723(113–137). *Sp.* LUŠ 803.
Žydiškių k., Nemaitonių sen., Kaišiadorių r. sav.

481. Ištraukus dantį, reikia jį mesti į kampą ir sakyti žodžius:

– Pele, pele, te tau dantį kaulinį – duok man geležinį!

Tai išdygęs kitas dantis bus labai stiprus.

P. Antanas Bakanas, 55 m. *U.* J. Bakanas 1935. *Sg.* LTR 747(105). *Sp.* LUŠ 804.
Antkalnės k., Veliuonos sen., Jurbarko r. sav.

482. – Kate, kate! Še tau kaulinį, duok man špyžinį [= *ketinį*]!

U. M. Stonys 1932. *Sg.* LTR 369(191).
Skribakių k., Saugėlaukio sen., Joniškio r. sav.

483. Kaip išpuola vaikų dantys, turi pats vaikas paimti savo dantį, mesti į užkrosnį tariant tuos žodžius:

– Te tau, pele, kaulinį, duok man geležinį!

KAD VAIKŲ DANTYS BŪTŲ GERI.
P. Liudvika Virbylienė, 35 m. *U.* V. Juodkūnaitis 1932. *Sg.* LTR 436(153–134). *Sp.* BlLMM 448, SkrN p. 70, LUŠ 807.
Šeštinių k., Kybartų sen., Vilkaviškio r. sav.

484. Skaudančius dantis dažniausiai ištraukdavo užnerdami siūlą ir smarkiai timptelėdami. Paprastai šitokiu būdu tėvai traukdavo vaikų pieninius dantis, ištraukę mesdavo už krosnies, sakydami:

– Te tau, pele, kaulinis, duok man geležinį.

Tada, esą, užaugdavę stiprūs, negendantys, kaip geležis dantys.

U. P. Dundulienė ~ 1930–1938. *Sg.* DnLM p. 233.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

485. Kai dantį ištrauki, reikia mesti į užpačkį [*užpečkį*] ir sakyti:

– Te tau, peliuke, kaulinį, duok man geležinį!

U. A. Stanelis. *Sg.* LMD I 187(6). *Sp.* SkrN p. 70, LUŠ 809.
Vaitakiemio k., Palenkės vaiv., Lenkija.

486. Ke [*Kai*] pirmutinis dantis išpuolo [*išpuola*], te [*tai*] reikė sakyt:

– Pel[e], pel[e], še tau kaulinis dantis, duok man geležinį!

Ir numest ant peč[i]os.

P. U. Marė Janonienė, 51 m., ~ 1920–1921. *Sg.* LTR 4994(451). *Sp.* BKT p. 324, LUŠ 815.
Beržinių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

487. Kada pirmas dantis iškrenta, tai būvo [*būdavo*], tai neša ir meta ant pečia tų dantį, saka:

– Pela, pela, te tau dantis, duok man gelažinį, drūtų!

Tai teip.

P. Marijona Biekšienė, 78 m., kilusi iš Pamerkių k., Jakėnų sen. *U.* V. Vaitkevičius 1993. *Sg.* LTR 6241(253). *Sp.* LUŠ 808.
Biekšių k., Jankėnų sen., Varėnos r. sav.

488. Aš, prisimenu, stovėjau su mama ir pirmą dantį išroviau. Mama sako: „Nemesk, reik namo parnešt, ant pečiaus mest“. Žinau, kad sakyt reikia:

– Imk, pelyte, kaulinį, duok geležinį.

P. Elena Klimienė-Klimaitė, 82 m. *U.* V. Vaitkevičius 2007. *Sg.* V. Vaitkevičiaus asm. arch.
Karageliškių k., Vievio sen., Elektrėnų sav.

489. Sako:

– Pelyte, pelyte, aš tau kaulinį, tu man duok geležinį.

– *Kada tą sako?*
– Kada iškrinta [dantis], arba ištraukia vaikui dantį. <...> Galbūt jį mesdavo ant to pečiaus, bet dabartinėj situacijoj tu jį kažkur padedi, vaikui taip sakei.

P. Irena Žilienė, kilusi iš Varėnos. *U.* D. Vaitkevičienė 2005. *Sg.* LTR cd 186–30.
Vilnius.

490. Yra įvairūs variantai. Žinau, kad va mano [dukra] Marija kai buvo [maža], tai jai sakė, kad reikia ant krosnies mesti dantį.
– *O kas jai sakė?*
– Senelis sakė. Sako:

– Metu tau dantį kaulinį, atnešk man geležinį.

O paskui dar yra. Jau Marijai [sakė], jau paskui juokavo:

– Metu tau kaulinį, atnešk man auksinį!

Tai mano vaikas apsiverkė.

P. Rita Repšienė, 43 m. *U.* D. Vaitkevičienė 2005 *Sg.* LTR cd 186–29.
Vilnius.

491. Dantį ištraukus, reikia mest per pečių ir sakyt:

– Te tau, pele, kaulinį, duok ma [*man*] geležinį!

Tada išdygsta ir išauga geras, sveikas dantys.

U. K. Stiklius 1902. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (Stikliaus rankraščių pluoštas „Burtai“, nr. 74). *Sp.* BsJKn p. 327.
Liepalotų k., Sintautų sen., Šakių r. sav.

492. Pirmutinius dantis meta in užpakalį, sakydami:

– Te tau, pele, kaulinį, duok man geležinį!

U. XX a. pr. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (lapeliuose; be numeracijos). *Sp.* BsJKn p. 384, nr. 16.

493. Vaiks, išlūžus[į] dantį turedams pirštuose, sako:

– Svirply, svirply, aš tau duosiu kaulo dantį, tu man duok plieno dantį!

Ir met ant pečiaus.

P. Antanas Merkelys. *U.* M. Slančiauskas ~ 1901–1910. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 453). *Sp.* BsJKn p. 269.
Rudiškių k. ir sen., Joniškio r. sav.

494. > Mum mažiem mama kai ištraukdava dantį, tai liepia nunešt už pečiaus ir numest. Tai nunešam:

– Pela, pela, te tau kaulinį, duok man’ auksinį. <

P. Petronėlė Kajutytė, 59 m. *U.* K. Grigas (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 3986(166); LTRF mg. 762(31). *Sp.* LUŠ 796.
Degučių k. ir sen., Zarasų r. sav.

495. – *O kai vaikui pirmas dantis iškrinta, kur dėdavo tą dantuką?*
– Meta pelai:

– Pela, pela imk kaulinį, o man atnešk auksinį!

Meta tų dantukų.
– *Kur?*
– Kap kadaise buvo duonkepis, tai ant duonkepio.

P. Veronika Bliujienė-Jančiauskaitė, 76 m., kilusi iš Budilių k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–16.
Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

496. A.P. Dantį tai cia paprastai – išlupa ir trenkia [*meta*]. Ir liepia [vaikui] pasakyt triskart:

– Pela, pasiimk kaulinį, atduok auksinį!

– *Bet tik pirmą dantuką, ar antrą irgi?*
– Tas pats visiems.
– M.P. O man rodos, kad tik pirmą.

P. Marijona Petrauskienė-Stančikaitė, 84 m., kilusi iš Stančikų k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav., ir Antanas Petrauskas, 92 m. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–16. Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

497. Liūb mam mums leip nešt, išnešt i sakys:

– Pelel, nešk sau dontėlį, tau doud Pondeiv[s] auksa dontėlį.

„Mam, kap rek [*reik*] sakyt?“ Sak: „Išnešk, toriek ronkeliej i tol nepamesk, kol jau paskotėnį žuodį neištarsi“:

– Pelel, pelel, tė tau kaula dontį, mon douk auksa dontį.

Tris kartus mama sakys, ką šaukt. Šauksiam:

– Pelel, pelel, tė tau kaula dontį, mon douk auksa dontį!

Nu, treč kart kap sakysiam, i pasveit [*pasvieta*] ton dontį. <...> Nu, musėt [= *turbūt*], tik vaikams špuosa[i], vaikams įdomia augont.
– *Kur reikia išeiti?*
– Į lauką.

IŠKRITUS DANČIUI.
P. Aleksandra Gintvainienė-Širvinckaitė, 67 m. *U.* V. Vaitkevičius 1996. *Sg.* LTR 6414(121).
Žemaičių Kalvarija, Plungės r. sav.

Dar vieną šios versijos variantą užrašė R. Balkutė: „Paima, meta an pečios ir sako: – *Pela, pela, te tau kaulinį, duok man gelažinį.* <...> Kad būt stiprus. <…> Atsimenu, kap mūs krito dancys, tai mama šitep sakė. Dar jau ne, tep nedaro“ (*U.* 1999 iš Adalios Valentukevičienės-Kvaraciejūtės, 77 m., gyv. Mančiagirės k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

B_2

498. Išlūžusį dantį meta už krosnies, sakydami:

– Še tau, Dieve, liepinį, duok man, Dieve, kaulinį!

U. [1926]. *Sg.* KrBPr p. 486. *Sp.* LUŠ 799.
Varėnos r. sav.

499. Išlūžusį dantį meta už krosnies, sakydami:

– Čia tau, Diev', liepėn', duok man, Diev', kaulėn'!

U. P. Butėnas 1918. *Sg.* BtBS p. 373. *Sp.* LUŠ 798.
Grūžių k., Vaškų sen., Pasvalio r. sav.

500. – Še tau, Dieve, liepinį (dantį), duok man kaulinį!

Sakoma metant už pečiaus iškritusį pirmojo dygimo dantį.

U. [1966]. *Sg.* LKŽ 7 p. 426.
Subačius, Kupiškio r. sav. ir Grūžių k., Vaškų sen., Pasvalio r. sav.

501. Ištraukęs dantį, meta jį ant pečiaus sakydamas:

– Pel', pel', še tau liepinis, duok man kaulinį!

P. Juozapas Sabaliauskas, 17 m. *U.* A. Sabaliauskas ~ 1893–1896. *Sg.* NS 1451. *Sp.* LTt 5 9334, LUŠ 801.
Krikščių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

502. – Še tau liepen, duok man kaulen!

Išlūžusį minkštą pieninį (liepinį) vaiko dantį atbula ranka mesdavo į krosnį ir taip sakydavo, kad išaugtų naujas geras dantis.

P. Rozalija Garšvienė, 48 m. *U.* K. Garšva 1972. *Sg.* JnšT 85.
Linkuva, Pakruojo r. sav.

503. Pelė, pelė, tie [*te*] tau liepo dantį, duok man kaulo dantį!

Vaikas, iškritusį dantį mesdamas, turi taip kalbėti – dantys neskaudės.

U. P. Bagdonas ~ 1930–1931. *Sg.* LTR 267(243). *Sp.* LUŠ 795.
Kražių sen., Kelmės r. sav.

504. – Pelė, te tau liepinį, duok man kaulinį dantį!

U. [1966]. *Sg.* LKŽ 7 p. 426.

505. Kai vaikui iškrinta pieninis dantis, kad nauji dantys sveiki ir tvirti atadygtų, liepia dantį mesti ant pečiaus ir sakyti:

– Vilke, vilke, te tau liepo dantį, duok man kaulo dantį!

P. Marcelė Buračienė. *U.* B. Buračas ~ 1919–1933. *Sg.* LTR 455b(173–14). *Sp.* LUŠ 813.
Kunigiškių k., Šaukoto sen., Radviliškio r. sav.

506. Kai dantis iškrinta, kad tvirti vėl ataugtų, reikia iškritusį dantį mesti ant krosnies duonkepio ir taip balsiai kalbėti:

– Vilke, vilke, duok man kaulo dantį, aš tau duodu medžia dantį!

P. Antutė Bajorikė. *U.* B. Buračas 1919–1933. *Sg.* LTR 455b(173–2). *Sp.* LUŠ 810.
Sklioriškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r. sav.

507. Mesdavo ant pečiaus, saka:

– Pela, pela, tau medinis, mum duosi kaulinį!

KADA DANTIS PIRMAS IŠKRIS.
P. Ona Rudokienė, 94 m. *U.* V. Vaitkevičius 1994. *Sg.* LTR 6241(119).
Kalniečių k., Svėdasų sen., Anykščių r. sav.

508. Iškritus dančiui, reiki[a] jį me[s]t unt pečia i sakyt:

– Še tau liepą, duok ma [*man*] kaulą!

I išaugs naujas, gražus dantys. Jei sakysi atbulai: „Še tau kaulą, duok ma liepą!“ – išaugs negražus, ruplėtas dantis.

U. A. Žirgulys 1929. *Sg.* LTR 264(152–42). *Sp.* LUŠ 797.
Surviliškis, Kėdainių r. sav.

509. Kai krent mažų vaikų dantys, ištraukus reik mest ant pečiaus i sakyt:

– Te tau kaulą, duok ma [*man*] liepą!

U. P. Šivickis 1902. *Sg.* LMD I 315(16–22). *Sp.* LUŠ 811. *U. pst.*: „Bet dėl ko, tikrai negaliama išsiklaust, nes nežino. Kiek žino, tiek ir užrašiau“.
Žalakiškių k., Šiluvos sen., Raseinių r. sav.

510. Tėvai, ištraukę dantį mažam vaikui, įduoda jį jam pačiam į rankas ir liepia užmesti už pečiaus. Mesdamas vaikas turi sakyti:

– Pele, pele, te tau liepą, duok man kaulą!

Tai tikima, kad išdygęs naujas dantis bus sveikas, tvirtas ir nekris.

P. Dzidas Pozingis, 74 m. *U.* J. Kasparaitis 1937. *Sg.* LTR 1306(16). *Sp.* BlLMM 445, SkrN p. 71, LUŠ 817.
Juodkėnų k., Girkalnio sen., Raseinių r. sav.

B_3

511. Vaikas, kai ištraukia jam dantį, meta tą dantį kur į kampą, į užkrosnį ir sako:

– Pele, pele, te tau liepinį, duok man geležinį.

Tada išaugs labai stiprus dantis.

P. U. B. Kazlauskienė 1966. *Sg.* LTR 3819(381). *Sp.* LTt 5 9333, LUŠ 818.
Kuktiškės, Utenos r. sav.

512. Vaikai meta dantį papečėn ir kalba:

– Pele, pele, pele, te tau liepinis mana duncys, e man duo [*duok*] sava duncį geležinį!

Tada, sako, vaikams užauga tvirti dantys.

KAI MAŽIEMS VAIKAMS PRADEDA DANTYS BYRĖTI.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 459. *Sp.* LUŠ 812.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

513. – Pele, pele, te tau liepinį, e duo [*duok*] ma [*man*] geležinį!

P. Bronė Marcinkevičienė-Ravaiciūtė, 73 m. *U.* R. Šliogerytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4155(83). *Sp.* LUŠ 1102.
Knystuškių k., Gervėčių apyl., Astravo r., Baltarusija.

514. Išrovus iškritėjusį dantį, mesti už pečiaus sakant:

– Pele, pele, še tau liepinis, duok man geležinį dant' [*dantį*]!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 128. *Sp.* LUŠ 800.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

515. Saulei sėstant [*sėdant*], mest atagalia ranka danties ištrupos:

– Im' [*Imk*], pasim' [*pasiimk*] medinį, duo [*duok*] geležinį!

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 235. *Sp.* LUŠ 816.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

516. – *O kai pirmas dantukas iškrinta, ką darydavo su tuo dantuku?*
– Nieko, gi pasinešioja, pasinešioja vaikas ir išmeta.
– *O nemesdavo kur, kad sakytų pelei, ar kaip?*
– A, tai saka:

– Pela, pela, imk medinį, o man duok gelažinį.

– *Ir kur tada deda?*
– Meta.
– *O kur meta?*
– A bet kur. Paprašo, kad jam duotų jau gelažinį, o medinį trenkia – kam jis išpuol!
– *O kodėl taip darydavo?*
– Vaikui vis tiek gi geriau, linksmiau.
– *O su antru dantuku taip darydavo, ar ne?*
– Darydava, darydava. Katras iškrenta dantukas, na jau.

P. Janina Mikalauskienė-Jankauskaitė, 78 m. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–26.
Vindžiulių k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

517. – Pelala, pelala, te tau medziaginis, atduok man gelažinį.

Ir meta in pečių. In pečių meta ir anas tadu nuveina musoran [= *šiukšlynan*].

P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 96 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Sg.* LTR 6447(456); LTRF k. 129(53).
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

B_4

518. Kiedy dziecióm piérwsze zęby wypadają, gmin nasz stara się troskliwie, aby nie byłi zgubione. Rzucają je matki na piec mówiąc:

– Myszko, myszko czarniuchna! Na tobie ząb drewniany, a ty mnie daj kamienny albo przynajmniéj kościany.

[Kai vaikams iškrinta pirmieji dantys, mūsų liaudis labai stengiasi, kad jie nenusimestų. Motinos juos meta už krosnies ir sako:

– Pele, pele, te tau dantį medinį, o tu duok man akmeninį ar bent kaulinį.]

U. A. L. Jucevičius [1846]. *Vr.* D. Urbas 1959. *Sg.* JucL p. 141, JucR p. 162.

B_5

519. – *O kaip su tuo dantuku darydavo?*
– Aš pati to nedariau.
– *Bet kaip jūs atsimenat – ar juokaudavo tiktai?*
– Tai sakydavo, kad reikia mest ant pečiaus ir sakyt:

– Pele, pele, te tau pieninį, duok man kaulinį.

Bet aš nedariau, nes aš nei vieno danties pati neištraukiau. O mano dantys buvo tokie, kad išauga naujas, o tas dantis dar nė krust. Ir visus dantis man traukė dantistė.

P. Bronislava Kerbelytė, 70 m., kilusi iš Rečionių k., Vidiškių sen., Ukmergės r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2005. *Sg.* LTRcd186–28.
Vilnius.

C_1

520. – *Ką daryti su pirmu iškritusiu dančiu?*
– K.J. Trobos kitkart buvo ne tokios, kaip dabar, iš visokių rąst[ų] padirbtos. Ir būdavo persprogus seina, bi kam būs. Mam sakydavo, ka rek [*reik*] įkišti į seiną, ton pelelė atras ir atneš naują in veitą.
– S.J. Pas mus mesdavo an pečiaus.
K. J.:

– Pelel, pelel, atnešk nauj dontelį, mes tau atdoudam seną!

KĄ DARYTI SU PIRMU DANČI*U*.
P. Karolina Jundulienė-Bieliauskaitė, 81 m., kilusi iš Daukšių k., Skuodo sen., Skuodo r. sav., Stasys Jundulas, 79 m. *U*. D. Astramskaitė, V. Vaitkevičius 1995. *Sg*. LTR 6309(18); LTRF k. 21(17).
Alsėdžiai, Plungės r. sav.

521. Mes po pečiaus:

– Pelyt, pelyte, duok mun naują dontelį.

KĄ SU PIRMU DANČIU DARYDAVO.
P. Valė Radavičienė-Stongvilaitė, 72 m. *U*. D. Astramskaitė, V. Vaitkevičius 1995. *Sg*. LTR 6309(110); LTRF k. 22(14).
Alsėdžiai, Plungės r. sav.

A_1 versijoje vietoje sugedusio danties prašoma sveiko. B versijose norima pakeisti medžiagą, iš kurios padarytas dantis: B_1 – kaulą geležimi arba auksu, B_2 – medį (liepą) kaulu, B_3 – medį (liepą) geležimi, B_4 – medinį – akmeniniu, B_5 – pieninį dantį – kauliniu. C_1 prašoma vietoje seno danties duoti naują.

Plg. latv. *Še tev, circen, kaula zobs, dod man dzelzs* (*tērauda, zelta*) *zobu* StrBV lp. 234; baltr. *Мышка-шурышка! На табе зуб касцянэй, а мне дай зiлезны* ВлНМ 2043; lenk. *Weź, myszko, ząb kościany, a dej mi żelazny* ЗвБС с. 228; rus. *Мышка, мышка, на тебе зуб лубяной, а мне отдай костяной* АнРЗЗ 539.

Užkalbėjimas žinomas ir plačiau, plg. vok. *Mäusl, mäusl, da hast ein Beinl, gib mir ein Steinl* HDA 9 s. 880; angl. *Fire, fire, burn a bone, God send me another tooth again; A straight one, A white one, And in the same place* DEF p. 354. Anot J. G. Frazerio, panaši formulė žinoma net Kuko salose Ramiajame vandenyne: *Big rat! little rat! Here is my old tooth. Pray give me a new one* (cituojama pagal FrGB p. 39).

Dantų stiprumas su pelėmis siejamas ir lietuvių tikėjimuose, plg.: „Jei nori, kad dantys būtų sveiki, valgyk pelių nuėstą duoną“ ElMKF 2680.

ŽIOGAI, ŽIOGAI, DUOK DEGUTO!

A_1

522. – Diedai, diedai [*sprakšy*], duok deguto!

U. [1932]. *Sg*. ElMKF 339.
Traupis, Anykščių r. sav.

523. – Smaliau, smaliau, duok smalos!

U. [1981]. *Sg*. LKŽ 12 p. 105.
Sintautų sen., Šakių r. sav.

524. – *O* [*ką daro*] *žiogas?*
– Žogutis tai nieko nedaro, jis nepavojingas, jis tik groja. Jis nepavojingas, žogas.
– *O nebūna, kad vaikai ima žiogą?*
– Pagauna. Tai [sako]: „Žogai, žogai, duok moscies [= *tepalo*]“ – patrinc kur kam. Un piršto geltonų išlaidzia kokių moscį.
– *Tai tyčia taip sako?*
– Nu:

– Žogai, žogai, duok man moscies!

– *Ir išlaidžia?*
– Aha.
– *Ir patrina?*
– Tai patrina kokį ar sopulį, ar tik tep paprašo to žogo.
– *Ir padeda?*
– Nežinau šito. Žinai, kaip vaikai pirma, tai visko išsigalvoja. O žogų tai būna didziulių – didziuliai šokinėja.

P. Ona Mazgelienė-Kavaliauskaitė, 71 m., kilusi iš Margionių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė, D. Blažulionytė, J. Dambrauskaitė 2008. *Sg.* LTRF cd 190–7.
Kapiniškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

A_2

525. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348, 350, 353.
Vadokliai, Panevėžio r. sav.

526. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], tuoj galvą nukirsiu.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Pumpėnai, Pasvalio r. sav.

527. – Žiogai, žiogai, duok smalos,
Jei neduosi – kirsiu galvą an tvoros.
Žiogai, žiogai, duok smalos,
Jei neduosi – kirsiu galvą an tvoros.

P. Aliona Pigagaitė, Nijolė Pigagaitė, 10 m. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(78), LTRF mg. 4269(50).
Apsingės k., Merkinės sen., Varėnos r.

528. – Smalinyke, smalinyke [*deguti*], duok smalos,
Kirsiu galvą ant ežios.

U. [1984]. *Sg.* LKŽ 13 p. 101.
Vilkaviškis.

529. – Boba, boba, duok deguto,
Jei neduosi – suksiu galvą!

Šitaip sakoma vabalui kietam. Tų vabalų daug pamatysi rugienose, ražienose. Taip senieji ir sako vaikams – prašykite šitas bobas deguta, o jų nebijokite.

P. Lėvanė Bičiūnienė-Samulėnaitė, 64 m. *U.* A. Glemžaitė 1957. *Sg.* LTR 4045(128).
Medikių k., Papilio sen., Biržų r. sav.

530. — Žioge, žioge, duok deguto,
Jei neduosi, sprandą suksiu.

U. [2002]. *Sg.* LKŽ 20 p. 673.
Seda, Mažeikių r. sav.

531. – Žogai, žogai, duok man mosties...

Jau sugaunam, ir jei cia kokie sopuliai... <...> Jis kažkų duodavo, žogas. <...> Žalias būna žogas, didelickas. Tai sugaunam, ir jei jau kokis sopulukas būna, ar apsidraskį, ar ko, tai jau tep [*taip pat*] vaistai.

– Žogai, žogai, duok man mosties,
Jei tu man neduosi, tai aš tau nutrauksiu rankas ir kojas!

Nu tas žogas padarydavo kažkokio tokio... Jau pastepėm, jau va išgijom!
– *Ar mačydavo?*
– Kur tį mačydavo! Jei kur dideli, tikrai yra kas... Kažkų duoda, tokis kap toki sumaišyti geltoni su rudu. Laikom – duok, žogai, tos mosties, – mes tį jį grasinam: jei neduosi, te tau bus viskas. Ir va, žūrėk, žogas padarydavo.
– *O tai jeigu ne, tai ką?*
– Padarydavo, kiekvienas padarydavo. Nu kur tį, pakankinam, mes atitrauksim koją... Tai gal ir padėtų, sako.
– *Bet koks žiogas?*
– Gal mažukas tį nedaug duoda, Tokį žalių kap sugaunam didelį, tai patenkinti, tik rankoj tik laikom. „Žogai, duok mosties“, – darydavom tų...

P. Marytė Volungevičienė-Balevičiūtė, 69 m. *U.* D. Vaitkevičienė, D. Blažulionytė, J. Dambrauskaitė 2008. *Sg.* LTRF cd 188–02.
Margionių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

532. – Žioge, žioge, duok deguto,
Ka neduosi, suksiu ūstą [*uostą, t. y. ūsą*] kai kopūstą.

U. [2002]. *Sg.* LKŽ 20 p. 673.
Viduklė, Raseinių r. sav.

533. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!]
Kad neduosi, pjausiu.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Smilgiai, Panevėžio r. sav.

534. Kap sugaunam žiogą, sakom:

– Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!

Žiogas inkanda ir išleidžia tokį rudą kap valerijono lašą.

P. Romas Preskienis, 10 m. *U.* N. Vėlius 1967. *Sg.* LTR 3923(35).
Pelekiškės k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

535. – Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi, užmušiu.

U. [2002]. *Sg.* LKŽ 20 p. 673.
Baisogala, Radviliškio r. sav.

536. – Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!
Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!

Supant žiogą delne.

P. Gediminas Barisas, 9 m. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(294); LTRF mg. 4274(27).
Samūniškių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

537. – Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!
Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!

Žiogai, žiogai, duok vaistų,
Jei neduosi – užmušiu!

Supant ant rankos žiogą, kol jis išleidžia rudą skystį.

P. Augutė Žeziulevičiūtė, 6 m., Irutė Žeziulevičiūtė, 7 m. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(469). LTRF mg. 4273(8).
Merkinė, Varėnos r. sav.

538. – Žioge, žioge, duok medaus,
Jei neduosi, nudaušu.

Sg. LKŽ 20 p. 673.
Šateikiai, Plungės r. sav.

A_3

539. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu į peklą.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 354.
Smilgiai, Panevėžio r. sav.

540. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 349.
Naujamiestis, Panevėžio r. sav.

541. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], kirsiu galvą, mesiu peklon.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Pasvalys.

542. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], mesiu peklon.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Smilgiai, Panevėžio r. sav.

543. – Vabal, vabal, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon.

[Toks yra] vabalo degutnyko kalbinimas D[a]ubarų piemenų bei vaikų tarpe.

P. V. Janionytė. *U.* K. Janionis. *Sg.* LTR 1149(338). *Sp.* LTt 5 9429.
Daubarų k., Ramygalos sen., Panevėžio r. sav.

544. – Žiogai, žiogai, duok deguto.
Kad neduosi degutėlio,
Kirsiu galvą, mesiu į peklą.

Ant delno pabadom, kol duoda deguto. Jei neduoda, nutraukiam galvą.

P. Petras Juška, 68 m. *U.* L. Janušonytė, D. Plakytė 1972. *Sg.* LTR 4330(143). *Sp.* UpT 38, GoPŠ p. 44.
Mingelionių k., Upytės sen., Panevėžio r. sav.

545. Piemenys, pagavę žiogą, padeda jį ant nago, prispaudžia jo galvą ir sako:

– Boba, boba, duok deguto,
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon!

Jei žiogas išleidžia rusvo skystimo, vadinas, duoda deguto, – tai jį paleidžia; jei deguto neduoda, tai nusuka jam galvą.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 332.
Panevėžys.

546. – Boba, boba, duok deguto,
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 335.
Antašava, Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

547. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], kirsiu galvą, mesiu peklon.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Velžys, Panevėžio r. sav.

548. – Boba, boba [*degutininkai*], duok deguto!
Jei neduosi – galvą nusuksiu, peklon numesiu.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 336.
Salamiestis, Alizavos sen., Kupiškio r. sav.

549. – Diedai, diedai [*kirtikai*], duok deguto!
Kad neduosi, suksiu galvą, mesiu peklon!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 340.
Anykščiai.

550. – Diede, diede, duok deguto,
Kad neduosi, suksiu galvą, mesiu peklon!

U. iki 1932. *Sg.* ElMKF 341.
Gelvonai, Širvintų r. sav.

551. – Žėk[a]i, žėk[a]i [*žygi*], duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 345.
Velykių k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

552. – Smalininke, smalininke [*deguti*], duok smalos!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu peklon!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 344.
Prienai.

553. – Boba, boba, duok deguto,
Kad neduosi, suksiu galvą, mesiu peklon.

U. [1968]. *Sg.* LKŽ 1 p. 960.
Kupiškis.

554. – Degučiau, degučiau, duok deguto,
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu pečiun.

U. [1969]. *Sg.* LKŽ 2 p. 375.
Kupiškis.

555. – Dėde, dėde, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu balon.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 338.
Siesikai, Ukmergės r. sav.

556. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], kirsiu galvą, mesiu balėn.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Panevėžys.

557. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą, mesiu šulnin.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 349.
Naujamiestis, Panevėžio r. sav.

558. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], mesiu šulnin.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Panevėžys.

559. – Žioge, žioge, duok taboko,
Jei neduosi, suksiu galvą, mesiu į karklyną.

U. [2002]. *Sg.* LKŽ 20 p. 673.
Salantai, Kretingos r. sav.

A_4

560. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą,
Mesiu peklon molio minti.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 351.
Panevėžys.

561. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi], kirsiu galvą,
Mesiu peklon molio minti.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Karsakiškis, Panevėžio r. sav.

562. – Boba, boba, duok deguto,
Kad neduosi, eisi peklon
Molio minti, pakabinti ir pakarti.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 334.
Velykių k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

563. – Suksiu galvą, mesiu peklon
Molio mint, pakabint.

U. [1986]. *Sg.* LKŽ 14 p. 89.
Miežiškių sen., Panevėžio r. sav.

B_1

564. – Degy, degy, duok deguto,
Kad neduosi, suksiu ragą.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 342.
Gruzdžiai, Šiaulių r. sav.

C_1

565. – Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, padūduosi.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Pasvalys.

D_1

566. – Žiogai, žiogai, kirsk malkų,
Žiogai, žiogai, kirsk malkų,
Jei nekirsi, užmušiu.
Žiogai, žiogai, duok mosties [= *tepalo*],
Jei neduosi – numesiu.
Žiogai, žiogai, ko tu tyli,
Davai [= *Duok*] man nors puodelį mosties,
Žiogai, ma pirštų skauda.

P. Ona Lisauskienė, 53 m., kilusi iš Bugonių k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(152), LTRF mg. 4270(36).
Netiesų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

E_1

567. – [Žiogai, žiogai, duok deguto!
Kad neduosi, kirsiu galvą],
Kad duosi, tai paleisiu.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 348.
Panevėžys.

568. – Ožiau, ožiau [*žiogai*], duok deguto,
Kad neduosi, tai pakarsiu,
O kad duosi, tai paleisiu.

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 343.
Pumpėnai, Pasvalio r. sav.

569. – Žėkiau, žėkiau, duok deguto!
Jei duosi, tai paleisiu,
Jei neduosi – tai pakarsiu!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 346.
Vaškai, Pasvalio r. sav.

570. – Žeik, žeik [*Žėkai, žėkai*], duok deguto!
Kad neduosi, tai pakars [*pakarsiu*],
O kad duosi, tai paleis [*paleisiu*]!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 347.
Vaškai, Pasvalio r. sav.

571. O žogų kap pagaunam, tai sakom:

– Žogai, žogai, duok tabokos,
Jei neduosi – tai pakarsiu,
O jei duosi – tai palaisiu!

– *O kas tas degutas?*
– Nu, išaina tokis <...> Šitaip va laikai, laikai, ir [žiogas] išlaidžia tokio kap skysčio. Rudo, rudo.
– *Ką gydydavo?*
– Karpas.
– *Gydydavo karpas?*
– Gydydavo. Kad dabar karpų nėra, o seniau vaikam būdavo labai.

P. Marytė Bingelienė-Puvačiauskaitė, 76 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 2007. *Sg.* LTRF cd 193–8.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

F_1

572. – Žiogai, žiogai, dek degutą!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 352.
Naujamiestis, Panevėžio r. sav.

573. Kad nori, kad išgaištų [karpa], reikia pagaut straklys, kuris šokinėja pievoj. Prikiške in karpų, sakyk:

– S[tr]akal maka[l], dek, dek degutų!

Išleidžia [*skysčio*] in karpos ir iškunda.

P. U. Anelia Bielinienė-Larinkaitė, 46 m., 1928. *Sg.* LMD I 254(193). *Sp.* BlLMM 435, SkrN p. 76, LUŠ 799.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

574. – Boba, boba [*degutininkai*], dek degutą!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 333.
Anykščiai.

575. – Čižėk, čižėk [*Čežėkai, čežėkai*], dek degutą!

U. [1932]. *Sg.* ElMKF 337.
Tverečius, Ignalinos r. sav.

576. – Čežėk, čežėk [*žiogai*], dek degutą,
Kad nedegsi, suksiu galvą.

Taip sako piemenys, sugavę čežėką.

U. [1969]. *Sg.* LKŽ 2 p. 84.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

A_1 – neišplėtotos formulės, kuriomis prašoma: *duok deguto*. A_2 – priduriamas grasinimas *kirsiu galvą, nutrauksiu kojas, pjausiu, užmušiu* ir t.t. A_3 – priduriamas dar vienas grasinimas – *Mesiu peklon* (*balon, šulinin, pečiun, karklynan*), o A_4 – šis grasinimas rutuliojamas toliau: *Mesiu peklon molio minti*. B_1 – *suksiu ragą*. C_1 – *kad neduosi – padūduosi*. D_1 – neprašoma ką nors duoti, bet liepiama *kirsti malkų*. Šios versijos užkalbėjimai identiški tekstams, sakomiems pagavus spragšį – norint, kad jis imtų spragsėti (skleisti tam tikrą garsą), vabalas laikomas dviem pirštais už pilvelio ir sakoma: *Diedai, diedai, kapok malkas!* ElMKF 272, *Kalvi, kalvi! Kalk, kalk* ElMKF 274 ir pan. E_1 – nurodomos dvi išeitys: *Jei neduosi – tai pakarsiu, O jei duosi – tai palaisiu.* F_1 – archajiškos formulės, kuriomis žiogo prašoma išdegti deguto.

Plg. baltr. *Козько, козько, дай мазі, Прыложыты до кості. Як дасы – то пустю, Як не дасы – то заб'ю* ВЛНМ 1423; *Кызя, кызя, дай мазі, А то зарежу на гразі* ВЛНМ 1422.

T. ≈ „Žiogai, žiogai, nukąsk man karpą“.

VILKE, VILKE, TRAUK ŠAKES!

577. Panašiai krato blakstieną [paima blakstieną dviem pirštais už vidurio] ir sako:

– Vilke, vilke, trauk šakes!
Vilke, vilke, trauk šakes!

Kartoja tris kartus, tai krislas iškrenta.

TAIPGI NUO KRISLO.
P. Marijona Puteikienė, 70 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(201). *Sp.* LUŠ 1005.
Drąsėnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

T. ≈ „Vilke, vilke, išlįsk iš akių!“

MĖNULI, MĖNULI, ŠE TAU VAIKAS!

578. Jeigu miegantį vaiką apšviečia mėnulis ir jis pradeda viduriuoti, verkti, reikia surasti kultuvę, apvynioti vaiko sušlapintu vystyklu (padaryti kaip lėlę), paguldyti vaiko vietoj ir sakyti:

– Mėnuli, Mėnuli, še tau vaikas!

MĖNULIO APŽIBĖJIMAS.
P. O. Dzimanavičienė. *U.* M. Palevičienė ~ 1973–1975. *Sg.* PlLM p. 4.
Merkinė, Varėnos r. sav.

KĄ DUODI? – MĖNESINĘ

579. Eine Frau reicht am Abend durch das Fenster einer anderen das Kind aus dem Zimmer hinaus und antwortet auf die Frage letzterer:

– Was gibst du mir?
– Die Mondsucht.

Darauf gehen sie zu einem anderen Fenster, und die draussen stehende Frau reicht das Kind durch das Fenster der im Zimmer stehende hinein. Diese fragt:

– Was reichst du?

Jene antwortet:
– Das Kind, – und übergibt dabei das Kind.

Dieselbe Prozedur kann auch bei einem Ziehbrunnen vor sich gehen, wobei das Kind unter demselben Dialog über den Brunnen hinweggereicht wird.

[Viena moteris iš kambario per langą vakare duoda vaiką kitai ir atsako į šios klausimą:

– Ką man duodi?
– Mėnesinę.

Po to jos eina prie kito lango ir lauke esanti moteris paduoda vaiką esančiai kambaryje. Ši klausia:

– Ką tu duodi?
– Vaiką, – ir atsakydama perduoda.

Ta pati procedūra gali būti atliekama prie šulinio su svirtimi. Tuomet vaikas, vykstant tokiam pat dialogui, perduodamas virš šulinio.]

KŪDIKIŲ MĖNESINĖ [LUNATIZMAS].
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sp.* MLZ 172, LUŠ 533.
Labanoras, Švenčionių r. sav.

580. Eine im Zimmer stehende Frau reicht abends durch das Fenster das Kind einer anderen zu. Diese fragt:

– Was reichst du?

Erstere antwortet:

– Die Schlaflosigkeit.

Dann geht die draussen stehende zu einem anderen Fenster und reicht das Kind in das Zimmer stehende fragt:

– Was reichst du?

Die andere antwortet:

– Das Kind, – und übergibt ihr dabei das Kind.

[Viena kambaryje esanti moteris vakare duoda kitai vaiką per langą. Šita klausia:

– Ką tu duodi?

Pirmoji atsako:

– Naktinę.

Tada lauke esanti eina prie kito lango ir duoda vaiką atgal.
Esanti kambaryje klausia:

– Ką tu duodi?

Ši atsako:

– Vaiką, – ir tuo metu jį perduoda.]

KŪDIKIŲ NAKTINĖ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 171, LUŠ 534.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Kas ten? – Išgąsčiai!“

LABAS VAKARAS, VAIKŲ MOČIA, SUGRĄŽINK JAM RAMUMĄ

581. Jei kuris vaikas negali naktį užmigti, tai turi senutė, kada saulė leidžiasi, su žiurstu [= *prijuoste*], kuriame turi būti kokių trupinių arba grūdų, ir [*irgi*] išeiti ant kiemo. Berdama į visus šonus tuos grūdus, turi sakyti:

– Labas vakaras, vaikų močia, čia atnešu tau biednų [= *neturtingų*] vaikų trupinius, sugrąžink jam jo ramumą ir uždaryk [= *užmerk*] jo akutes.

Tada tas vaikas visuomet ramiai miegos.

U. V. Feiferis. *Sg*. LTR 1609(279). *Sp*. BlVV 706, LUŠ 675.
Gudinės k., Marijampolės sen., Marijampolės r. sav.

Užkalbėjimas, sakomas barstant duonos trupinius, gerai žinomas baltarusių tradicijoje. Plg. *Ты, баба, бяры с сабой крыксы-плаксы-начніцы, Яны ж маламу не памашницы* ВлНМ 95; *Добры вечар, тры калы, вазьміце маіх тры бяды, прыміце мае хлеб-соль, і дайце маёй Каце сон* ВлНМ 69.

PRISIEKIU ŠERMUKŠNIUI

582. Jei dantis skauda, tai reikia šermukšniui prisiekti, kad jo nejudzysi nė šakos, nė uogos, tai pereis.

P. Rožė Zenkevičienė, 80 m. *U*. E. Šneideris 1931. *Sg*. LTR 374d(2535). *Sp*. LUŠ 842.
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

Nors E. Šneiderio užrašytame tekste nėra pačios užkalbėjimo („priesaikos“) formulės, ją galima įsivaizduoti pagal slaviškas analogijas, plg. baltr. *Рабінка, я не буду цябе ні ламаць, ні есці, Вазьмі зубную балезь* ВлНМ 2116; rus. *Рябина, рябина, возьми мою боль, а я тебя не буду есть* РЗЗ 1470; ukr. *Рабына, рабына, Ридна маты моя, Просю я тэбэ, Забэры от раба Божэй* (*имярек*) *Вси эты труда* ПЗ 539. Anot A. Toporkovo, kreipimasis į šermukšnį užkalbėjimuose nuo dantų skausmo žinomas Baltarusijoje, Ukrainoje, Rusijoje ir Lenkijoje; seniausias rankraštinis tekstas yra XVII amžiaus pirmosios pusės iš Olenecko krašto Karelijoje ПЗ 539 c. 291. Slaviškuose variantuose vietoje šermukšnio taip pat gali būti kreipiamasi į ievą, putiną, epušę. Užkalbėjimą taip pat galima lyginti su atskirą grupę sudarančiais baltarusių tekstais, kuriuose liepiama dantų skausmui išeiti iš kūno ir eiti į ąžuolą, priešingu atveju jis bus sukapotas ir sudegintas ir pan. БрЗам 636–643.

Tam tikras susitarimas su šermukšniu norint išgyti Lietuvoje užfiksuotas ne kartą, plg.: „Kai krečia drugys, tuos metus nelaužysi ir nevalgysi šermukšnių. Sako, seniau piktos dvasios berniukų pavidale gundindavo. Sako: „Valgyk, valgyk, ot gardumas!“ Jei paragautum, tai kad paimtų tave krėst atokrėtu, jau iš mirties nagų nebeišsprukti“ LMD I 474(736). Dieveniškių seniūnijoje, Maciučių k. žmonės seniau išsirinkdavo miške šermukšnį arba erškėtį, kurio „nelaužo nei degina iki savo mirties, jį prižiūri. Kai atsitinka kokia negerovė, nesveikata, eina prie to medžio ieškoti paramos. Tą paprotį uždraudė kunigas“ LTR 2919(321).

Tradicija kreiptis į medžius gydantis yra labai archajiška. Tokių formulių paraleles galima aptikti, pvz., komių kultūroje – siekiant atgauti prarastą sveikatą ar išgydyti konkrečią ligą, taip pat ištikus nelaimei, buvo kreipiamasi į medžius, saulę, mėnulį ir žvaigž-

des, plg. *Небеснöй Господьö, здоровоте. Милöй святöйъяссö, здоровоте. Печора-матушкаö, здоровоте. Милой вöр-бадьö, здоровоте. Елкаясöй, березаöй, здоровоте* ChTK p. 81 [*Dangiškasis Viešpatie, sveikatos tau. Sveikatos tavo mielajai šventajai palydi. Pečiora motinėle, sveikatos tau. Mielieji medeliai ir krūmeliai, sveikatos jums. Beržai ir eglės, sveikatos jums*].

T. ≈ „Dagili, dagili, tu mane paleisk“.

GELBIU TAVE UŽVIRTUSĮ, GELBĖK MANE NUO DANTŲ SOPULIO!

583. Kai randi kelyje užvirtusį grambuolį, reikia jį pakelti ir sakyti trissyk vienu balsu:

– Gelbiu tave užvirtusį, gelbėk mane nuo dantų sopulio!

Nuo tada dantys nesopa.

P. Kristina Sabaitienė, 62 m., Jonas Sabaitis, 70 m. *U.* J. Sabaitis 1937. *Sg.* LTR 1254(264). *Sp.* LUŠ 332.
Liesionių k., Pivašiūnų sen., Alytaus r. sav.

584. Jei randa užvirtusį grambuolį, tai atvertus, sako, dantys neskauda. Atvertus grambuolį sakoma:

– Gelbiu tave užvirtusį, gelbėk mane nuo dantų sopulio!

NUO DANTŲ SKAUSMO.
P. Andrius Gliebus, 42 m. *U.* S. Biziulevičius 1936. *Sg.* LTR 904(87). *Sp.* BlLMM 443, SkrN p. 70, LUŠ 333.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

SKĘSTA SKENDIRĖLĖ, O NE MANO MAŽUTĖLĖ

585. – Skęsta skendirelė, o ne mano mažutelė. Skęsta skendirė, o ne mano anyta...

UŽKALBĖJIMAS KASANT TVENKINĮ, KAD NIEKAS IŠ ŠEIMOS NEPASKĘSTŲ.
U. [1981]. *Sg.* LKŽ 12 p. 810.
Labanoras, Švenčionių r. sav.

MYŽK TU, KIAULE, NAKTĮ, O AŠ DIENĄ!

586. Kas dažnai naktį susimęžu [*susimęža*], tenueinu [*tenueina*] diendaržin pas kiaules ir saka:

– Myžk tu, kiaulu, naktį, u aš dieną!

Kiaula paims ja pabūdą, i šis nustos naktį lovoj myžęs.

U. A. Žirgulys 1929. *Sg.* LTR 264(152–50). *Sp.* BlLMM 520, SkrN p. 69, LUŠ 690.
Surviliškio sen., Kėdainių r. sav.

T. ≈ „Čia tau, čia man“, „Geras mano, piktas tavo!“, „Ir aš, ponas mižnius, atėjau!“

GERAS MANO, PIKTAS TAVO!

587. Kad kiaulės nenor ėsti, o manai, kad jos yra apžavėtos, tad reik tą ėdalą tretą [*trejetą*] sykių per seną šluotražį pilti ir prie to sakyti:

– Gers mano, pikts tavo!

Tada reik tą ėdalą su tuom šluotražiu tretą [*trejetą*] sykių permaišyti ir tada kiaulėms ėsti paduoti. Tą šluotražį reikia po žiedo [*po žiedžio?*] pakišti. Kad kokius tris sykius taip darysi, tad, sakoma, kiaulės arba paršeliai pradės ėsti.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LTR 604(48). *Sp.* LUŠ 346.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

588. Jeigu skaudėdavo dantį, tai paimdavo mėlyno popieriaus, užberdavo ant jo rugienių miltų ir burdavo:

– Tau blogas, man geras...

U. ~ 1958–1971. *Sg.* ŠlŽT p. 160. *Sp.* ŠlŽP p. 144.
Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

Plg. baltr. *Благое табе, а добрае мне!* (пры белых уплавах) ВлНМ 543.

T. ≈ „Čia tau, čia man“, „Žala karvė gimė, juoda žemė pasiėmė“.

BUVO MAN, DABAR TEBUS TAU!

589. Sumazgyti raudonos spalvos skudurėlį į tiek mazgų, kiek yra karpų, pamesti jį kryžkelėje ir sakyti:

– Buvo man, dabar tebus tau!

Karpos atsiras tam, kas tokį skudurėlį pačiupinės, o tam, kuris jį numetė, karpos išnyks.

U. A. Vaičiulytė [1998]. *Sg.* VčLM p. 558. *Sp.* LUŠ 78.
Obelių – Kriaunų sen., Rokiškio r. sav.

590. Kada ant liežuvio išsikelia spuogelis, tai tave kai kas apikalba. Tada reikia paimt gerklėn įsipilt druskos ir purkšt ugnin. Kai purški, tai sakyt:

– Tegol geriau tau, o ne man!

Spuogelis greit prapuls, o užaugs tam, kas apikalba.
Sako dar ir dabar, daugiausiai moterys.

P. Adelė Dyrienė-Kumštytė, 56 m. *U.* A. Kriauza 1939. *Sg.* LTR 2132(80). *Sp.* LUŠ 929.
Ožkinių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

Plg. latv. *Saņem! Kas man, tas tev!* (no kārpām) StrBV lp. 237; *No mani pie tevis* (drudža vārdi) StrBv lp. 236; *Kas to uzņems, tam lai tā vājība pielip* (no izsitumiem) StrBV lp. 236.

T. ≈ „Čia tau, čia man“, „Geras mano, piktas tavo!“

VILKUI! ŠUNIUI! KATEI!

591. Paėmus pirmo arba paskutinio vaiko drabužio raudoną siūlą, rišti jame tiek mazgų, kiek yra karpų. Rišant sakyti, kam tas karpas atiduoti, pvz.:

– Vilkui! Šuniui! Katei!

Ir t. t. Tada siūlą numesti, kad supūtų.

U. A. Vaičiulytė [1998]. *Sg.* VčLM p. 557. *Sp.* LUŠ 1006.
Obelių – Kriaunų sen., Rokiškio r. sav.

Plg. latv. *Vilkam, lāčam, ne manam bērnam* (kad bērns nobaidās) StrBV lp. 260, *Pie suņiem, pie kaķiem, pie vārnām, pie žagatām, pie visiem zvēriem, kas pa mežu skrien, lai tā sāpes piesitas* (trumu dzen) StrBV lp. 234, ukr. *Идитэ ж, эты лекы, На собакы, на коты, На сорокы, на вороны, Сорокы будуть кракаты, а коты мяыкаты, А собакы брэхаты, Рабы Божый Иван Будэ всю нычку спаты* ПЗ 156.

RYK, VELNE JUDOŠIAU!

592. Ligonies atamatos sudėt nuavėtan batan ir, nunešus gretimo kaimo nuolabastin [*moliabestin, t. y. molduobėn*], atapakalia ranka sviest:

– Ryj [*Ryk*], velne judošiau!

ŠKARLETINA.
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 347. *Sp*. LUŠ 844.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

IMKIES ATGAL!

593. Ryma [= *sloga*] pripuola moterimi nug kacino, tai reikia kacino vuodegu per nosį patįsc trisroz ir pabrūžavus sakyc:

– Imkies atgal!

P. Ieva Bižokaitė, 36 m. *U*. J. Žydelis 1936. *Sg*. LTR 1240(144). *Sp*. LUŠ 381.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

TEGUL TAM IŠDYGS, KAS MANE APKALBĖJO!

A_1

594. Kai spuogas ant liežuvio atsiranda, tai į degantį pečių triskart meta ugnin druskos žiupsnelį ir triskart sako metant:

– Tegul tam išdygs, kas mani apkalbėja!

P. Cicilija Nabagienė, 80 m. *U*. A. Urbonas 1940. *Sg*. LTR 2235(167). *Sp*. LUŠ 930.
Kaniūkų k., Suginčių sen., Molėtų r. sav.

A_2

595. Norint išsigydyt karpas, reiki[a] paimt kiekvienam spuogui pu [*po*] žirnį. Su juo aplink karpą apvest ratiliuką i tuos žirnius sumest upės braston arba, surišus į gražų škurliuką [= *skuduriuką*], pamest ant kryžkelės. Kas tą škurliuką paims, tam prilips karpos. Norint radus kad nepriliptų, reiki[a] pasakyt:

– A kad jam unt uodegos išdygtų!

U. A. Žirgulys 1929. *Sp.* LTR 264(152–71). *Sp.* LUŠ 931.
Surviliškis, Kėdainių r. sav.

Plg. latv. „Kad mēlē pumpa, tad jāiespļauj lindraku stērbelē un jāsaka: *Kā tu man aprunā, tā lai citi tevi aprunā*“ StrBV lp. 237; *Lai tev pašam notiek tā, kā tu esi man gribējis darīt* (pret lāstiem) StrBV lp. 237.

JOJATA DVIESE, PRIIMKIT MANO KARPAS TREČIAS!

A_1

596. Jei turi norikaulį ir pamatai du jojančiu ant vieno arklio, tai reikia paklaust:

– Ar jūs dviese jojat?

Ir kai atsakys „Acha“, tada sakyt:

– Priimkit ir mano norikaulį trečių!

Tai tau buvęs norikaulis pranyks, o jam kuriam nors atsiras.

P. J. Laniauskaitė, kilusi iš Grumiškių k., Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U.* B. Saulėnas 1937. *Sg.* LTR 1310(53). *Sp.* McP p. 197, LUŠ 523.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

A_2

597. Turint norakaulį reikia, pamačius du jojant ant vieno arklio, teip sakyt:

– Jūs du jojat, priimkit ir mano trečią norakaulį!

Tada norakaulis pranyks.

P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., 1935. *Sg.* LTR 725(188). *Sp.* LUŠ 528.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

598. Kai pamato arkliu dviese jojant, tai sako:

– Jūs dviese jojat, priimkit mano trečią narkaulį.

Tada paima smėlį, patrina ir meta paskui jojikus.

NARIKAULIO GYDYMAS.
P. Ieva Makselienė, 50 m. *U.* V. Martinaitytė 1937. *Sg.* LTR 1036(53). *Sp.* LUŠ 527.
Kazimieravo k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

599. Jei pamatai du žmones vienu arkliu jojant, jiems pasakyk:

– Jojata dviese, priimkit mano karpas trečias!

Tuomet karpos pranyksta.

P. Kristina Sabaitienė, 62 m., Jonas Sabaitis, 70 m. *U*. J. Sabaitis 1937. *Sg*. LTR 1254(262b). *Sp*. BlLMM 437, SkrN p. 76, LUŠ 522.
Liesionių k., Pivašiūnų sen., Alytaus r. sav.

600. Kada joja raiti du vaikėzai ant vieno bėro arklio (būtinai ant bėrio), reikia paimti savo karpą dviem pirštais, pakelti ją su oda ir pasakyti:

– Du joja, paimkit ir trečią!

Paskui reikia niekur nesidairyti ir eiti toliau. Karpos pranyks. Man šį būdą pasakojo motina. Esu pati išbandžiusi: karpos beregint pranyko, tik jos atsirado ant vieno berniuko, kuris užpakaly ant bėrio jojo arklį maudyti Zarasų ežere.

P. Marė Boguševičienė, 67 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(46). *Sp*. LUŠ 524.
Bartašiškių k., Zarasų sen., Zarasų r. sav.

A_3

601. Kai joja du žmonės, tai braukia karpą ir sako:

– Prijimkit ir tračių!

P. Cecilija Baužienė-Vaitkūnaitė, 43 m. *U*. A. Mažiulis 1940. *Sg*. LTR 2278(184). *Sp*. LUŠ 526.
Kargaudų k., Slabados apyl., Varanavo r., Baltarusija.

602. Kai du joja, braukia pirštu karpą ir sako:

– Prijimkit mani trečią!

P. Kostancija Mečiūnienė, 47 m., gyvenusi Gervėčių apyl., Astravo r., Baltarusijoje. *U*. A. Mažiulis 1940. *Sg*. LTR 2278(222). *Sp*. LUŠ 525. *U. pst.*: K. Mečiūnienė – buvusi Vilniaus krašto mokytoja. Medžiaga iš Vilniaus aps., Gervėčių vls.
Kaunas.

603. Jei matai žmogų jojant, tai brauk pirštu per karpą ir sakyk:

– Imk ir tretįjį drauge!

Taip pat galima daryti, jeigu du važiuoja.

U. Stumbraitė (J. Užpurvio rink.). *Sg*. LTR 2284(259). *Sp*. LUŠ 521.
Žiaukų k., Priekulės sen., Klaipėdos r. sav.

B_1

604. Kada pamatai važiuojant dviese, reikia paimti pilną saują įvairiausių akmenukų ir šnekėti:

– Du važiuoja, trečias bėga iš paskos.

Šnekėti reikia visą laiką ir šnekant reikia su akmenukais badyti tas karpas. Pirmiausia su vienu akmenuku pabadyti visas karpas, tada tą akmenuką mesti per galvą ir imti kitą. Tai darant, svarbiausia reikia žiūrėti į žmones, kurie važiuoja.

U. ~ 1958–1971. *Sg.* ŠlŽT p. 158. *Sp.* ŠlŽP p. 143.
Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

Plg. latv. „Knaiba kārpas un sviež pakaļ <…> diviem jātniekiem, braucējiem: *Paņem man kārp!*“ StrBV lp. 235; baltr. *Вы едзеце ўдвох, Хаце маю барадаўку трэцю* ВлНМ 1416; *Братки, братки! Заберыце наши бородавки!* ПЗ 342; rus. *Двое верхом едут, двое на одной лошади. Двое на одной, возьмите бородавки с собой* АнРЗЗ 1924; lenk. *Dwojaki, dwojaki, weźcie ode mnie brodawki* СД 1 с. 235; bulgarų *Моите брадавицы нека идът на вас двамата* СД 1 с. 235.
Šio tipo užkalbėjimas lenkų kalba užrašytas ir Lietuvoje (žr. Nr. 1564).

AR PIRKSI? – PIRKSIU!

A_1

605. Niežus galima numest ir parduot. Numetama tokiu būdu: prakaituotas rankas gražia skepetėle nušluostoma, tą gi skepetėlę suvyniojus numetama ant vieškelio. Radusiam ir išvyniojusiam niežai prilips, pametusiam – prapuls. Parduodama taip. Sutikę keliu einantį, dažniausia žydelį, klausia:

– Ar nepirksi tavoro?
– Pirksiu, o ką parduodi?
– Niežus.

Jeigu perkantis nesusipras nusispjaut ar pasakyt: „Išgraužk, turėk sau pats!“, niežai teks jam, ė pardavėjui prapuls.

U. L. Didžiulienė 1912. *Sg.* LMD I 211a(85). *Sp.* LUŠ 30.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

606. Skaudės atsikratyti galima dar ir ją parduodant. Reikia tik rasti žioplavotas žmogus ir jam siūlyti:

– Ar pirksi tu iš man’ [*manęs*]?

Jam neatsargiai paklausus: „Pirksiu, ale ką?“, greit atsakyk:

– Nusipirkai skaudę!

Tuomet tau prapuls, o jam išdygs.

P. J. Petrulis. *U.* A. Kriauza ~ 1940–1942. *Sg.* KrzSG p. 97. *Sp.* LUŠ 32. Paketurių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

607. Kvaraba [= *Liga*] možna nuo savįs kitam ataduot. Raikia paklaust:

– Ar pirksi?

Jeigu saka „Pirksiu“, tai raikia atsikosat ir pasakyt:

– Kvarabą.

Jeigu atsakys „Ne“, tai raikia pasakyt:

– Tai te [*imk*].

P. Justinas Rūkas, 60 m. *U.* J. Būga 1938. *Sg.* LTR 1779(121–95). *Sp.* LUŠ 29. Rokėnų k., Antazavės sen., Zarasų sen.

608. Karpos galima parduot. Jeigu yra kur nors karpų, tai, atėjus kokiam žmogui, iš netyčių jį paklausk:

– Ar pirksi, ką aš turiu parduot?

Jei atsakys „Pirksiu“, tai dar klausk:

– Ar tikrai?

Jei pasakys, kad „Tikrai“, tai tada reikia pasakyt, kad „Nusipirkai karpas“ ir parodyt. Tuomet karpos pas tave [= *tau*] nudžius, o užaugs pas tą žmogų [= *tam žmogui*], kuriam pardavei.
Šį prietarą pasakotoja vartodavus dar būdama vaiku savo mergavimo vietoj. Tuomet, apie kokius 30–40 metų atgal, būdavus labai mada terp vaikų. Vienas parduodavo karpas, kitas skaudes, kitas slanktą ir t. t. Tik būdavo: „Ar pirksi?“– „Ar pirksi?“ vienas kitam. Atsirasdavę ir tokių, kad pirkdavę ir žinodami, ale reikėdavę pridėt ar obuolys, ar cukierka, ar taip kas.

P. Barbora Latvienė, ~ 58 m. *U.* A. Kriauza 1937. *Sg.* LTR 1433(37). *Sp.* LUŠ 26. Paketurių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

609. – Pirk nuo manęs vieną daiktą!
– Ką?
– Jeigu tikrai pirksi, pasakysiu.
– Ar geras daiktas?

– Geras!
– Pirksiu!
– Pirk nuo manęs karpas!!!

Po to karpos pereina pas pirkėją.

P. Agota Pėvelytė, ~ 75–80 m. *U.* P. Dobilas ~ 1930–1931. *Sg.* LTR 1528(50). *Sp.* LUŠ 22.
Žvyrių k., Skirsnemunės sen., Jurbarko r. sav.

610. Kartais žmogus karpas parduodavo:

– Žinai, aš turiu vienų dalyk[ų] parduot!
– Nu, kų?
– Jei pirksi, ti [*tai*] pasakysiu!
– Pirksiu.
– No va, i pardaviau! Daba žinokies.

Taip karpom buvo bandoma atsikratyti, bet ar jos iš tikrųjų pranykdavo, pateikėja nėra įsitikinusi.

P. Valė Užkuraitienė, 63 m. *U.* L. Bražinskaitė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1982. *Sg.* ES 1100 lp. 48. *Sp.* LUŠ 27.
Starkonių k., Pašvitinio sen., Pakruojo r. sav.

B_1

611. Jei turi karpų, sakyk kitam žmogui:

– Pirk nuo manęs nematomą daiktą!

Jeigu tas žmogus pasakys „Perku“ arba „Parduok“, tai ir nupirks nuo tavęs karpas.

P. Ona Stimbirienė, 48 m. *U.* B. Zaleskis 1928. *Sg.* LTR 14(487). *Sp.* LUŠ 24.
Avižių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

612. Jei nori, kad prapult karpos, tai geriausia jas „parduoc“ kitam žmogu. Suscinki žmogų ir raikia jį paklausc:

– Ar nori iš manį pirkc vienų daiktų?

Jei pasako, kad „Noriu“, tai raikia jam paduoc tų rankų, ant katros turi karpų.

P. Julė Saulėnienė-Lebeliūnaitė, 91 m. *U.* N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg.* McP p. 196. *Sp.* LUŠ 23.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_2

613. Kosulį dar esą galima ir parduoti. Reikia ką nors sutikus pasakyti:

– Pirk iš manęs šunį.

Jei sutiktasis pasakys „Parduok“, reikia sakyti:

– Kaip geram, tai ir veltui atiduosiu!

Ir sukosėt. Kosulys pereinąs pas kitą.

P. U. Albinas Andrulionis 1938. *Sg.* LTR 1741(67). *Sp.* LUŠ 28.
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

B_3

614. Karpas „perduodavo“ besisveikindami. Susitinka du žmonės, vienas su karpom ant rankų, kitas – be karpų. Tasai karpuotas (turintis ant rankų karpų) surokuodavo:

– Ar pirksi?

Jei pasveikintas atsakydavo, kad „Pirksiu“, tuomet ir „nusipirkdavo“ nežinodamas karpas.

P. Kazimiera Giedraitienė, 59 m. *U.* L. Vadoklytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1982.
Sg. ES 1100 lp. 1. *Sp.* LUŠ 25.
Kalnuočių k., Pašvitinio sen., Pakruojo r. sav.

615. Serganc rymu [= *sloga*] sakyc:

– Pirk pas mani!

Kitas klausia:

– Kų?

Arba:

– Ar parduosi?

Sakyc:

– Parduosiu.

P. Ieva Bižokaitė. *U.* J. Žydelis. *Sg.* LTR 1240(145). *Sp.* LUŠ 31.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

616. Jeigu žmogus turi karpų, sako, galima jas parduot. Reikia žmogui pasakyt, kad:

– Perki tu pas man’ [*mane*]?

Jeigu jis pasakys, kad:

– Perku, – ir, skaitasi [= *reiškia*], kad parduosi.

Taip pat ir miežis galima parduot.

P. Anelė Grainienė-Tamašauskaitė, 73 m., kilusi iš Žemaitkiemio k., Ukmergės r. sav. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(43).
Ukmergė.

617. Miežį galima panaikinti pardavus jį kitam. Reikia sakyti:

– Pirk miežį.

Jei pastarasis sutiks, miežis dings.

P. Regina Ališauskienė-Šikšnytė, 42 m. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1340).
Ukmergė.

A_1 – trijų dalių dialogas: siūlymas pirkti prekę – sutikimas – nupirktos ligos įvardijimas (*pirk – pirksiu – nusipirkai skaudę*). B versijose – dviejų dalių dialogas (*pirk – pirksiu*). B_1 – liga (prekė) įvardijama kaip anoniminis (*kažkoks, nematomas*) daiktas. B_2 – liga įvardijama kaip gyvūnas (*šuo*). B_3 – neišplėtotas siūlymas ir sutikimas (*– Pirksi? – Pirksiu*).

Keletas tipo variantų skelbta BlkLM: „Seniau tai, būdavo, pasakoja, kad vaikai vienas iš kito juokiasi: – *Parduodu, pirk.* Parduoda, bet tu nežinai, ką jis parduoda. Nu tai perka (karpas). <...> Jeigu parduosi kitam, tai tau atsiras, o man' išnyks, išeina (*U.* 1993 iš Vandos Grigelevičienės-Grigelevičiūtės, 60 m., gyv. Savidėnų k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.); „Būdavo, parduoda karpas. – *Nori nusipirkt ką, tai parduosiu. – Parduok. – Nupirk.* Ir nusiperka karpą“ (*U.* 1993 iš Melanijos Žukauskienės-Kuveikaitės, 70 m., kilusios iš Savidėnų k., Joniškio sen., Molėtų r. sav., gyv. Sutrėnų k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.); „Vieni tai parduoda karpas. Pas mani va karpa, nu [aš] sakau: – *Pirk pas mani. – Parduok. – Pirk. – Parduok. – Pirk. – Parduok.* Ji nežino, ką perka. Iki trijų rozų. – *O kų? – Karpų.* Nu ir viskas. Ir parduota, ir pas tų užaugs, ir nupirkai karpas. Ji gi nežino, ką perka“ (*U.* 1992 iš Paulinos Laučinskienės-Bujytės, 58 m., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.); „Jos (karpos) galima ir parduot' kitam, kur vaiku ar kur suaugusiam. Sako: – *Ar pirksi pas mani? – Ale kų? – Nu bet ar pirksi? – Aš pirktau. – Pirksi? – Ale kų? – Nu tai pasakyk, jei pirksi, tai aš tau pasakysiu.* Nu, tai inkalbina, tas jau žmogus sako: – *Pirksiu. – O va, karpas pirk.* Sako, išeina, šitos karpos iš jo, nuveina pas jį“ (*U.* 2000 iš Zigmo Guduko, 60 m., gyv. Trakiškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

Ligos pardavimas žinomas ir kaimynų, plg. baltr. «Спаткаўшы гандляра, трэба сказаць: *Прадаю*, а калі той спытае *Што?* – адказаць: *Кашаль*. Тады кашель пяройдзе да гандлера» ВлНМ с. 52.

PARDUOK! – PIRK!

A_1

618. Jei šeimoje miršta vaikai, vaikas simboliškai „parduodamas“. Keturis šio tipo variantus užrašė R. Balkutė 1992–2001 m.: „Vieno žmogaus vaikai vis mirė ir mirė. <...> Tai mano mamų paėmė už „mamų“, o kitų žmogų – už „tėvų“, ir jiej buvo „pirkciniai tėvai“. Jie tų vaikų „pirko“: – *Parduok man šitų vaikų.* O jau tėvai sako: – *Pirk.* Nu ir davė, kap seniau, už lenkų, ti zlotų, ti paskiau nunešė tuos pinigus bažnyčion, an apierų padėjo, nu ir užaugo tas vaikas. Tai šitep „pirkciniai“ tėvai buvo: kam dera vaikai, kam auga, tiems pardavinėjo“ BlkLM (*P.* Veronika Ginevičienė-Verseckaitė iš Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.); „Ot tu susciksi moteriškį ir vaikas jau tas verkia. Sako: – *Parduok tu man jį!* Nu tai sako: – *Pirk.* – *Kiek?* Tai ti kelias kapeikas, žinai, ar kiek duoda. Nu tai tas kapeikas toj moteriškė kap paima, tai neša an apierų ir uždeda an altorio, ir sustoja vaikai [mirt], ir nemiršta paskui. <…> Tai toj moteriškė, katra nupirko, tai tuos pinigus jau ne sau naudoja, bet neša bažnyčion ir uždeda an apierų an Pono Jazuso ar an Panelės Švenciausios“ BlkLM (*P.* Česnulevičienė-Kašėtaitė, 90 m., Lavyso k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Tokis Liudvikas Juzas buvo. Skerdžius buvo ar kap ti. Dar atajo, sako, o miršta ir miršta vaikai, tai dabar motulė sakys: – *Liudvikai, pirkim vaikų.* – *Oj, oj, Monikula, kų aš darysiu?* – *Pirk, pirk, pirk, bus mūs.* Ji išėmė pinigų ir padavė. Nu ir liepė tuos pinigus bažnyčion an apierų nunešč ir padėc“ BlkLM (*P.* Ieva Turonienė-Zalanskaitė, 90 m. iš Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.); „Atajo vyriškas ir moteriškė, sako: – *Parduok.* Tai aš sakau: – *Pirkit.* Tai aš ir „pardaviau“. Tai užmokėjo kelias kapeikas, ale „papirko“. <...> Bile koki žmonės gali būc ir svecimi gali būc. <...> Pažįstami susiedai buvo, kaimynai. Paprašiau: „Pirkit mano šitų vaikų“. Tai ir „papirko“ BlkLM (*P.* Marijona Česnakauskienė-Bujytė, 71 m., Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.).

A_2

619. Saka, kad yra takių žmanių, kurie, jagu jam duosi piena dovanai ir jis neužmoka, tai, jeigu jisai yra blogas, tai karve nustoja duot pienų. Arba, pavyzdžiui, duoda sėklų kakių – svagūnų ar ti česnakų duoda kakiam blagam žmogui kaip dovanų. Ne už pinigus – už pinigus ne, šitas negalioja. Bet jeigu teip duoda dovanai, ir blogas žmogus, ir jis gali išnešt. Saka: va, daviau svagūnų ir išneše sėklų. Dabar tiek metų, ir neturiu, nebeauga svagūnai, nebeturiu sėklas geras. Ir karvį – jeigu jau išneša pienų, tai tadu tų karvį duoda, parduoda sava šeimas nariui, ar vaikui, katras jau turi kakių uždirbtų pinigėlių ir perka tų karvį. Ir duoda tuos jau uždirbtus pinigus sava teveliui arba mamai. Ir saka:

– Perku karvį.

Ir jau tadu saka, kad karve šita vaika. Ir vėl sugrįžta pienas.

P. Genovaitė Juškevičienė-Vasiliauskaitė, 56 m. *U.* J. Švambarytė, E. Vasiliauskaitė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1980. *Sg.* LTR 5216(73).
Aleksandravėlės k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

Pardavimas šio tipo užkalbėjimuose reiškia ne ligos perdavimą (plg. „Ar pirksi? – Pirksiu!“), bet paties subjekto statuso ar priklausomybės pakeitimą ir, greičiausia, susijęs su folklorine laimės koncepcija („parduodant“ kūdikį ar gyvulį pakeičiama jo laimė), plg. tikėjimą, kad gyvulys gali viename ūkyje labai „eiti rankon“, o, jį pardavus, ima nykti, arba atvirkščiai.

Pardavimas gelbstint kūdikio gyvybę yra žinomas maginis elgesys, pvz., pirmojo tūkstantmečio pabaigoje užrašytame anglų-saksų užkalbėjime moteris, kuri negali pagimdyti gyvo kūdikio, turi ką nors paimti nuo savo vaiko kapo, susukti į juodą vilną ir parduoti pirkliams sakydama: *Ic hit bebicge, ge hit bebicgan, þas sweartan wulle and þysse sorge corn* [*Aš parduodu* (*tau*), *parduok tu, – šią juodą vilną ir sielvarto pavyzdį*] GraASM p. 194.

Plg. baltr. «Калі хварэла дзіця, хтосьці са сваякоў мусіў ісци на рынак і казаць там: *На гнілы тавар сляпы купец*» ВлЛМ с. 53.

IV. IŠVALYMAS

ČYSTAS VANDENĖLIS, ČYSTAS AKMENĖLIS, KAD MANO BŪT ČYSTAS KŪNELIS!

620. Kad būna va akmuo ir tep kap ašustou [= *ažustoja, t. y. atsiranda*] vanduo kap lija [*lyja*], nu ti labai mačija dedervinės, karpos išvesdzinėc, dedervinės. Pavilgyc ir [patepc, ir sakyc]:

– Čystas vandenėlis,
Čystas akmenėlis,
Kad mano būt čystas kūnelis.

Ir aic namo, ir neatsidairinėc [*nesigręžioti atgal*].

DEDERVINĖS, KARPŲ GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 96 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1320). *Sp.* BlkLM, LUŠ 95.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Tekstas užrašytas pakartotinai: *U.* R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg.* BlkLM.

KAIP SAULĖ TEKA ČYSTA IR ŠVIESI, TAIP PRAŠAU APGYDYT ŠITOS ROŽĖS!

621. Nuo rožės raikia sukalbėc penki poteriai:

– Kaip saulė teka čyst[a] ir šviesi, tai[p] prašau apgydyt šitos rožės!

Šitie poteriai raikia kalbėc duchi sau [= *neatsikvepiant*], kolai neišlaisi ora, raikia drūta žmogaus.

P. Anupras Rackevičius, 71 m. *U.* D. Juzeliūnaitė, A. Vaitkevičiūtė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(167). *Sp.* LUŠ 632.
Rimkų k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. *Rože, rože, išeik iš ito daikto, kad saulė iššviestų ir rožė nubegtų in undenio* (Nr. 132).

JAUNAS MĖNULAITI, APŠVIESK MANO KŪNĄ

A_1

622. – Jaunas Mėnulis –
Aukso karūna.
Apšvietei dangų ir žemę,
Apšviesk ir mane!

P. Birutė Palionienė-Puodžiukaitė, 84 m. *U.* V. Baziukevičius 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 215.
Rodžios k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

623. Kai pamato jauną mėnulį, tai, buvo, tėvas nusiima kepurį, persižegnoja ir sako:

– Jaunas Mėnulaicis,
Dangaus karalaici,
Apšvietei dangų ir žemį,
Apšviesk ir mano kūnų.

Stovi vienoj vietoj, nei krust. O geriausia pamatyti jauną mėnulį iš dešinės pusės.

P. Marija Staniulionienė, 79 m. *U.* V. Vaitkevičius 1992. *Sg.* VaiJM 8. *Sp.* LUŠ 417.
Bakaloriškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

624. Kap pamato jaunų mėnulį sako:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apšvieski dangų,
Apšviesk ir mano kūnų,
Apšvieski ir žemį.

P. Anelė Mockevičienė, 80 m. *U.* J. Speteliūnienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 108.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

625. Kai atsiranda ant rankų karpų, tai reikia šiteip kalbėti:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Aš iki žemei,
Apšviesk ir mano kūną.

P. Aldona Lepeškaitė, 10 m. *U*. J. Dovydaitis 1967. *Sg*. LTR 3924(292); LTRF mg. 4274(29). *Sp*. Merk p. 433. *U. pst.:* „Ir čia išrašiau su pataisymais, tai išeina lyg ir neaišku. Tuo tarpu pradžioj du [kartus pakartoti] žodžiai „Jaunas Mėnul“ – apsirikta ir vėl iš naujo kalbėta“.
Samūniškių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

626. Jaunam ir pilnacy būtinai užklodavo langus, nes, jei mėnulis apšviecia, tai tadu žmogus vaikščioja nakciu kaip mėnulio apžibėtas. Žolėm aprūkydavo. Malda:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Tu apšvieci dangų,
Apšviesk ir mano kūnų.

Taip sakydavo, jei žmogui ką sopa.

P. Bronislava Steikūnienė-Diminavičiūtė, 67 m., kilusi iš Varėnos r. sav. *U*. A. Steikūnienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 354.
Vilnius.

627. Pamačius jauną mėnesį kalbėti:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apšvietei dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano griešną [= *nuodėmingą*] kūną.

Po jos sukalbėti tris sveikamarijas.

P. Monika Jakimonienė, 53 m., kilusi iš Druskininkų k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav. *U*. J. Dovydaitis 1967. *Sg*. LTR 3924(174); LTRF mg. 4269(8).
Netiesų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

628. Sakydavo:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apšvieti dangų,
Apšviesk ir mana kūnų,
Kad veidas būtų lygus.

Ir t. t. – rankos ar kas kitas.

P. Emilija Januševičienė, 82 m. *U*. J. Januševičienė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2144 R 11(3) p. 240.
Braškių k., Parovėjos sen., Biržų r. sav.

629. Pamačius pirmą kartą jauną mėnulį, reikėdavo prieš jį atsistoti, sugalvoti norą ir sakyti:

– Mėnulaici, Mėnulaici, dangaus karalaici,
Apšvietei dangų, apšvietei žemį, apšviesk ir mani,
Dūšių ir mano kūnų liūdnuman būnancių [*esančių*].

Tada dar reikia vieną poterį sukalbėti („Tėve mūsų“ arba „Sveika, Marija“).

P. Marė Mazgelienė-Marcinonytė, 92 m., kilusi iš Viečiūnų k. ir sen., Druskininkų sav. *U.* S. Kibirkštytė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 348.
Kabelių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

630. – Šviesybės ponaiti,
Dangaus karalaiti,
Apšvietei dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano dūšią.

P. M. Sibitienė, 66 m., kilusi iš Kalnėnų k., Jurbarkų sen., Jurbarko r. sav. *U.* [1951]. *Sg.* BlLMM 54. *Sp.* LUŠ 408.
Bostonas, Masačusetso vlst., Jungtinės Amerikos Valstijos.

631. Kai pamatydavo pirmą kartą jauną mėnulį, iš karto supoteriaudavo. Reikėdavo poteriauti „Viešpaties angelą“ arba, atsistojus prieš mėnulį, tris kartus pasakyti:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus karalaiti,
Apšvietei dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano sielą.

P. Teofilė Matukienė, 72 m. *U.* R. Matukienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2157 R 11(16) p. 33.
Mantinionių k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav.

632. – Jaunas Mėnulaiti, dangaus karalaiti!
Mėnukas, dangaus karalukas,
Švieti ant dangaus ir ant žemės, apšviesk ir mano širdį.

P. Marija Keršienė-Marcinkonytė, 72 m., Joana Bižokienė-Nastaravičiūtė, 86 m. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 201.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

633. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,

Apšvietei dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano protą.

Pakartot tris kartus.

P. Marija Matėnienė-Keršytė, 87 m. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(41) p. 106.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

634. Pasvalio rajone, Daujėnų apylinkėje, Porijų kaime prieš dvidešimt metų mirusi Anelė Grinskienė pamačius jauną mėnulį sakydavo:

– Šviesus Mėnuo Menesėli,
Švieti dungui, švieti žemei,
Apšviesk ir visą mano gyvenimą.

Tuos žodžius ji dažnai kartojo.

U. J. Dovydaitis 1961. *Sg.* LTR 3975(210). *Sp.* LUŠ 425.
Lazdijai.

635. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apšvieti dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano gyvenimą.

Sakydavo 3 kartus ir persižegnodavo.

P. Elena Verseckienė, 80 m. *U.* L. Svirskaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 291.
Žilinų k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

636. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį sakydavo:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus karalaiti,
Apšvieti dangų ir žemę,
Apšviesk ir mano gyvenimą.

T[aip] p[at] jaunas mėnulis, pamatytas pirmą kartą, padeda gydyti karpas: reikia mesti žemes nuo savęs, ir šios [karpos] dings labai greitai.

P. Anelė Daugelienė-Lukoševičiūtė, 66 m. *U.* V. Vasiljeva 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38a) p. 158.
Norgeliškių k., Punios sen., Alytaus r. sav.

637. Pirmą kartą pamatę jauną mėnulį, sakydavo:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apšvietei dangų, žemę,
Apšviesk mus visus.
Amen.

U. R. Vasiukonytė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2178 R 11(37) p. 33.
Veisiejai, Lazdijų r. sav.

638. Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti,
Apšvietei dangų, apšvietei žemį,
Apšviesk ir mani, jaunų bernelį (mergelį).

Nu, reiškė, kad būtum žvalus, visada jaunas, atsinaujintum. Seni bernai sakydavo: „Mani, senų bernelį". Taip norėjo atjaunėti.

P. Bolius Kaminskas, 76 m., kilęs iš Kančėnų k., Daugų sen., Alytaus r. sav. *U.* Ž. Smolskutė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 473.
Senoji Varėna, Varėnos r. sav.

639. – Oi Mėnuli Mėnulaiti,
Dangaus žemės karalaiti,
Apšvietei dangų, žemę,
Apšviesk ir mane vargdienį.

U. A. Ivanauskas. *Sg.* ES TK: LTA 2244(25). *Sp.* BlLMM 32, LUŠ 407.
Mažonų k. ir sen., Tauragės r. sav.

640. Kai būva jaunas mėnulis, sakoma:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti!
Tu apšvietei dangų,
Apšviesk ir mus nusidėjusius.

U. P. Gucevičius. *Sg.* ES TK: LTA 2251(138). *Sp.* BlLMM 33, LUŠ 416.
Vytautiškės k., Krosnos sen., Lazdijų r. sav.

Dar keletą šios versijos variantų paskelbė R. Balkutė (BlkLM): „Va kap turėjom niežų, tai mano teta vis išsiprausia pircin ir paskui viedru (kibiru) šalto vandenio persipila ir sako: – *Jaunas mėnuli, Dievo tėvuli, Apšvietei dangų, Apšviesk ir mani*" (*U.* R. Balkutė 1999 iš Marytės Bingelienės-Puvačiauskaitės, 68 m., gyv. Puvočių k. Marcinkonių sen. Varėnos r. sav.); „O mamos motulė išmokino, kap mėnulį uždaboji: – *Mėnulukai, dangaus*

karalukai, Apšvietei dangų, Apšviesk ir mano protų. Trisroz reikia šita maldelė kalbėti. Stovėc ton pacion vieton ir trisroz kalbėc“ (*U.* R. Balkutė 1999 iš Adelės Saulevičienės-Kašėtaitės, 73 m., gyv. Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Ir kap, vaikeli, kap būna koks niežulys, tai reikia jauno mėnulio. Cik reikia, kad pamacytai pirmų kartų jaunų mėnulį. Pamatei, ir stokis ton vieton. Ir sakyc reikia: – *Mėnuli, mėnuli, Dangaus karalaiti, Apšvietei dangų ir žamį, Apšviesk ir mano kūnų.* Ir triskart sakai, ir triskart iš terpupirščių paimk – ar sniegas, ar kas – ir tep va pavaryk triskart. Ir triskart pasakyk, ir prapuola – ar ti tavi beria, ar tau kas yra, tai reikia vis prašyc mėnulaicio. Ale jei pamacysi, ir jau ineiti pirkion negalima. Pamatei, ir stokis ton vieton, ir prašyk“ (*U.* R. Balkutė 1999 iš Antaninos Lapėnienės-Kašėtaitės, 73 m., kilusios iš Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyv. Mančiagirės k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); *Jaunas mėnuli, Dangaus ponuli, Apšvietei dangų, Apšviesk ir mano griešnų kūnų* (*P.* Marytė Tamulevičienė-Grigaitė, 85 m., gyv. Kabelių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. *U.* A. Žukaitė 1997).

A_2

641. [Kai] mėnulis jaunas, sakydavo:

– Apvalei dieną, apvalyk ir mane.

P. Aleksandras Matusevičius, 67 m. *U.* R. Matulevičienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 68.
Butvydonių k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

642. – Mėnulaici, dangaus karalaici,
Tu čyscini dangų,
Čyscyk ir mani.

Šis užkalbėjimas-maldelė užrašyta 1946 m. iš Bakšienės, gyvenančios Daugų rajone, Kazimieravo apylinkėje. Šį užkalbėjimą-maldelę ji pati, t. y. Bakšienė, prijungdavo prie religinių maldų (poterių) ir kalbėdavo tuomet, kada danguje pamatydavo jauną mėnulį.

P. Bakšienė. *U.* A. Urmanavičius 1946. *Sg.* LTR 6990(231). *Sp.* LUŠ 406.
Pivašiūnų sen., Alytaus r. sav.

643. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apčystinai dangų ir žemę,
Apčystink ir mane.

Sukalbėti 3 kartus „Sveika, Marija“, kad padėtų, išgirstų to žmogaus maldą.

P. Vlada Morozienė-Narkevičiūtė, 63 m., kilusi iš Alytaus r. sav. *U.* R. Bakšienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 507.
Vilnius.

644. Jeigu sirgdavo, tai, pamatę jauną mėnulį, šitaip sakydavo:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus karaliau,
Apčystinai dangų,
Apčystink ir mane.

P. Bronė Biekšienė-Stakutytė, 62 m., kilusi iš Senųjų Naniškių k., Matuizų sen., Varėnos r. sav. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(41) p. 102. Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

645. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Koks tu esi čystas:
Apčystijai dangų ir žemę,
Apčystyk ir mane jauną (seną).

P. Elena Pūtienė-Keršytė, 74 m., Jonas Pūtys, 81 m. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 190.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

646. Prieš mėnulį gydė karpas. [Reikia] išeiti į jaunatį. Čia, kur stovi, paimk tris kartus žemės, uždėk ant karpos, atgalia ranka nubrauk ir sakyk:

– Jaunas Mėnuli,
Nuvalei visą svietą,
Nuvalyk ir mano kūną.

Nueik neatsigręždamas.

P. Ona Čiužienė-Kondratavičiūtė, 65 m., kilusi iš Trečionių k., Stakliškių sen., Prienų r. sav. *U.* I. Jekšienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2169 R 11(28) p. 22.
Katyčių k. ir sen., Šilutės r. sav.

647. Tikėta, kad, kai pirmą kartą pamatai jauną mėnulį, paimi, kas prieš tave po ranka bus – žemė ar vanduo. Imi su ta ranka, ant kurios karpa, kelis kartus apvedi, patrini. Darant reikia sakyti:

– Jaunas Mėnulaitis,
Dangaus karalaitis,
Apvalei dangų ir žemę,
Apvalyk ir mano kūną.

Sakyti galima garsiai ar tyliai, mesti atbula ranka tolyn, ir karpa išnyks. Tikrai išnyksta, kai patiki žmogus.

P. Ona Sukackienė, 61 m. *U*. Ž. Šaknys 1999. *Sg*. ŠkPB p. 3. *Sp*. LUŠ 426.
Rokančių k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

648. Jei išbertas ar kų, tai sakydavo:

– Mėnuli, apvalyk mano kūną.

P. Stanislava Laukevičienė-Valvonytė, 67 m., kilusi iš Fermos k., Nemunaičio sen., Alytaus r. sav. *U*. R. Remeikienė 2001 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2178 R 11(37) p. 61.
Meškučių k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

649. Pamatę jauną mėnulį sakydavo:

– Jaunas Mėnuli, padaryk mano kūną tokį skaistų, koks ir tu esi. Nuvalyk dangų ir žemę, nuvalyk ir mano kūną.

Rodydami pagarbą mėnuliui nusiimdavo kepures. Prašydavo sveikatos, grožio ir apsaugos.

P. Jonas Ulčėckas, 70 m., kilęs iš Punios k. ir sen., Alytaus r. sav. *U*. E. Saliukaitė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 380.
Daugai, Alytaus r. sav.

650. Jei turi karpų, tai, kap pamatai jaunų mėnulį, raikia sustoc tuomkart, paimc iš po dzidelio kojos piršto tris žiupsnelius pieskų [= *smėlio*] ir tuoj piesku trinc tų karpų ir sakyc:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apčyscinai dangų ir žemį,
Apčyscyk ir mano kūnelį.

P. Marytė Korkutienė-Saulėnaitė, 75 m. *U*. N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg*. McP p. 196. *Sp*. LUŠ 413.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

651. Karpas ir miežius gydydavo maldele jaunam mėnuliui:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Ačyscinai dangų,
Apčyscyk ir mano kūnų.

P. Michalina Rožkienė, 60 m. *U*. V. Galvėnas [1971]. *Sg*. GlLM p. 248. *Sp*. LUŠ 420.
Paklėštarės k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

652. Norėdami išprašyti sveikatos, dzūkai, pamatę jauną mėnulį, sakydavo:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus Tėvuli,
Apčystijai dangų ir žemę,
Apčystyk ir mano kūną.

P. J. Bušniauskas, 85 m. *U.* 1970. *Sg.* DnM p. 267.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

653. Jei yra karpų, paimti žemių, trinti ir kalbėti:

– Jaunas Mėnulaitis,
Dangaus karalaitis,
Čystini dangų ir žemę,
Apčystyk ir mano kūną!

P. K. Pigaga, 69 m., kilęs iš Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U.* [1951]. *Sg.* BlLMM 93. *Sp.* LUŠ 412.
Broktonas, Masačusetso vlst., Jungtinės Amerijos Valstijos.

654. Pamatius pirmųroz jaunų mėnulį, reikia sakyc:

– Jaunas Mėnuli,
Dangaus karalaici,
Apčyscinai dangų ir žemį,
Ačyscyk ir mano griešnų [= *nuodėmingą*] kūnų!

Pasakius sukalbėc tris rozus „Sveika, Marija“, ir dancys pereis sopėjį.

DANTŲ UŽKALBĖJIMAS.
P. Antanina Zagorskienė, 54 m. *U.* V. Zagorskas 1937. *Sg.* LTR 1254(120). *Sp.* BlLMM 84, SkrN p. 71, LUŠ 411.
Meškučių k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

655. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį, sakydavo tokius žodžius:

– Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Iščystyk dangų,
Iščystyk ir mano kūnų.

P. Rožė Pačkauskienė-Liuolytė, 67 m. *U.* J. Rakauskaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 259.
Marcinkonių k. ir sen., Varėnos r. sav.

656. Paimdavo iš po pėdos žemės, užpildavo ant savęs ir sakydavo:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apčyscinai dangų ir žemę,
Apčyscyk ir mano kūną.

P. Zosė Bartkevičienė-Stankauskaitė, 80 m., kilusi iš Vartavalakio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U.* A. Jakubavičius 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 40.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

657. Jeigu būdavo labai spuoguotas veidas, tai žiūrėdavo į mėnulį ir sakydavo maldelę:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apčystinai dangų ir žemį,
Apčystyk ir mano kūnų.

Po to eidavo nusiprausti.

P. Genė Lapiniauskienė-Karpavičiūtė, 84 m. *U.* N. Dapkienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 373.
Senosios Varėnos k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

658. Karpas tik pati moku užkalbėt. Reik sakyt:

– Mėnuli Mėnuli,
Jei iščystini dangų ir žemę,
Iščystink ir mano kūną.

Po to reik triskart paimt ir mest žemės per save atbula ranka.

P. Veronika Kazakevičienė-Videikaitė, 62 m., kilusi iš Gelovinės k., Merkinės sen., Varėnos r. sav. *U.* R. Bulvinienė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 106.
Makniūnų k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

659. – Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apčystinai dangų ir žemę,
Apčystyk ir mano kūnų.

P. Petrė Mačiulionienė-Savickaitė, 73 m., kilusi iš Pakaršio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U.* E. Mačiulionytė 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 152.
Varėna.

660. Kai pirmą kartą jauną mėnulį, būdavo, pamatys, tai sako:

– Jauno Mėno, seno Tėvo,
Apčystyk kūną ir kraujų mano!

Ir jei žaizdos kokios ar karpos, paima žemės, patrina. Senoviniai žmonės tai visokius varažbitus [= *burtus*] turėdavo.

P. Ona Šalomskienė, 81 m., Prienų r. sav. *U.* V. Vaitkevičius 1992. *Sg.* LTR 7054(1). *Sp.* VaiJM 16, LUŠ 1296.
Giriotiškių k., Stakliškių sen., Prienų r. sav.

661. – Jaunas Mėnuli,
Dangaus karaliau,
Apš[v]ietį [*Apšvietęs*] žemę apvalai,
Apvalyk ir mano griešną kūną.

P. A. Masalskienė, 78 m. *U.* V. Musteikis 1990. *Sg.* VaišM p. 176.
Marginių k., Jiezno sen., Prienų r. sav.

662. [Pirmąkart pamačius jauną mėnulį] reikėjo persižegnot ir sakyt:

– Tu, Mėnuli jaunas,
Apčystijai dangų ir žemę,
Apčystyk ir mano griešną kūną.

P. Marija Matėnienė-Keršytė, 87 m. *U.* Ž. Liuimaitė 1994 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2181 R 11(41) p. 106.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

663. Kai užmato pirmą kartą jauną mėnulį, tai sustoja prieš jį ir kalba:

– Jaunas Mėnuli, dangaus Tėvuli,
Tu čystinai dangų ir žemę,
Čystyk mano griešną kūną!

Ir pasilenkęs paima smėlį ir trina karpas.

KARPŲ GYDYMAS.
P. Ieva Makselienė, 50 m. *U.* V. Martinaitytė 1937. *Sg.* LTR 1036(64–3). *Sp.* BlLMM 92, SkrN p. 76, LUŠ 419.
Kazimieravo k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

664. > – *Kai pamato jauną mėnulį, ar nieko nedarydavo?*
– Darydavom. Sako:

– Jaunas Mėnulaicis,
Dangaus karalaicis,
Apčystinai dangų ir žamį,
Apčystyk mano griešnų kūnų.

Tai šitaip kałbėjo, kap jaunų mėnulukų užmatai.
– *Dėl ko taip kalbėdavo?*
– Va tep ka maldełė jau cia buvo. Tep ka maldełė. Išaini ant kiemo ir matai jau jaunų mėnulaicį, ir rankas jau sudedzi, ir tadu šitų maldełį kalbi:

– Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Apčystini tu dangų ir žamį,
Apčystyk tu mano griešnų kūnų.

– *Tada jau geriau būna, smagiau tą mėnesį?*
– Nu, jau atkalbi tu šitų maldełį ir, kap rodos, atlinki jau tį tam jau, mėnuliui, pareigas iki kito mėnesio pradziai, jaucies jau laimingesnė.
– *Tai ar mėnulis toks čystas, kad gali apčystint?*
– Nu, tai jis šviecia labai, tai jau mum rodos, kad jis labai geras. <

P. Marija Raulušaitienė-Baublytė, 72 m., kilusi iš Perlojos, Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U*. D. Vaitkevičienė, M. Liugaitė (LLTI tts. eksp.) 2001. *Sg*. LTR 7043(34); LTRF k. 760(33). *Sp*. LUŠ 410.
Trakiškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

665. > Pirmiau, vaikeli, daktarų nebuvo, ir tokios dedervinės randas. Dedervinės randas. Nu, tai jau ir pilnioji [= *žiūri*] jauno mėnulio. Tai jau jei uždabojai [= *pamatei*] jaunų mėnulį, tai jau išstovėk, nė žengsnio neženk. Ir jau stavarys (va kap būna stavarys, žinai gi), tai dar trisroz paspjaudai ir va šituoj pirštu pabadai, ir sakai:

– Jaunas Mėnulaicis,
Dangaus karalaicis,
Čystini dangų ir žemį,
Čystyk ir mano griešnų kūnų!

Tai kelisroz. Nu ir pragaišta toj dedervinė.
– *Tai kuriuoj pirštu?*
– Va šituoj va. Tai smaguriu. Smaguris.
– *Bet čia tas bevardis?*
– Smaguris, dzidziulis, bevardzis ir nykštys [vardija visus pirštus].
– *Tai pragaišdavo tos dedervinės?*
– Nu ir pragaišta. Jaunu mėnulaiciu < karpas gydė šitep. Ale kap mano va cia [ant veido] rados. Vaikai gremžia. Sakau: „Sūneli, gi negramžk. Cia gi mano karpa. Sopa“. Rados jau va senos. O buvo veidas čystas. Rados.

P. Genutė Leikauskienė-Kašėtaitė, 87 m. *U*. D. Vaitkevičienė (LLTI tts. eksp.) 2001. *Sg*. LTR 7043(145); LTRF k. 762(21). *Sp*. LUŠ 409.
Žiūrų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

Maldelė iš šios pateikėjos buvo užrašyta ir ankščiau: *U*. I. Leikauskaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 182.

666. Sakydavo:

– Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apčystinai žemę,
Apčystinai dungų,
Apčystink ir mana griešnų kūnų.

P. Akvilė Deksnienė, 73 m., kilusi iš Čedasų k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav. *U*. J. Januševičienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2155 R 11(14) p. 40.
Juodupė, Rokiškio r. sav.

667. Pamačius pirmą kartą jauną mėnulį, tariama oracija, ir galima išgydyti skaudamas vietas: paimamas nuo žemės akmenukas ir juo patrinama skaudama vieta, tariant tokius žodžius:

– Jaunas Mėnuli,
Apčystinai žemę ir dangų,
Apčystink ir mano griešną kūną.

Po to padedamas akmenėlis į tą pačią vietą ir taip, kaip buvo (tarsi būtų ir neimtas).

P. Vladzė Prusmičienė-Muzikevičiūtė, 69 m., kilusi iš Klepočių k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav. *U*. V. Vasiljeva 1998 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2179 R 11(38a) p. 198.
Norgeliškių k., Punios sen., Alytaus r. sav.

668. – Jaunas Mėnulaiti,
Dangaus karalaiti,
Apvalei dangų ir žemę,
Apvalyk ir mano griešną kūną.

Jei kas turėdavo kokią negalę, tą vietą tepdavo rasa.

P. Onutė Jankauskienė, 70 m., kilusi iš Onuškio, Trakų r. sav. *U*. D. Macėjauskienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 481.
Vilnius.

669. – Jaunas Mėnulaici,
Dangaus karalaici,
Čyscini dangų ir žemį,
Apčyscyk ir mano griešnų kūnų.

Jei mėnulį jaunų pirmų rozų pamatai gražų, be debesų – lydės šitų mėnesį sėkmė. Jei drumzlinų – sunkus bus mėnesis.

P. Anelė Mockevičienė, 80 m. *U.* J. Speteliūnienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 108.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

670. – Jaunas Mėnulaiti,
Aukštas karalaiti,
Apčystini dangų ir žemį,
Apčystyk mano kūną ir dūšią.

Kai tik pamatydavo jauną mėnulį, puldavo ant žemės ir, atsiremdami rankomis į žemę, kalba tą maldelę, kuri gelbėdavusi nuo visų nelaimių.

P. Anelė Zeziulevičienė, 36 m. *U.* S. Juodeikytė 1937. *Sg.* LTR 1034(21). *Sp.* BlLMM 52, LUŠ 404.
Raitininkų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

671. – Jaunas Menulie,
Dangaus karalaici,
Čystini žemę,
Apčystyk mano griešnų kūnų ir dūšių.

U. K. Širvaitis [1951]. *Sg.* BlLMM 53. *Sp.* LUŠ 405.
Dzūkija.

672. Negalima [į mėnulį] rodyti pirštu. Dar mano bobulė sakydavo – jei an kūno yra koks plemėlis ar tep kas. Išaik in kiemų, paimk, vaikeli, pieskaičių ar kokį akmenaitį. Kai bus jaunas mėnulukas, patrink tuom akmenaičiu tą vietelą. Mesk tų akmenaitį trissyk per savi ir sakyk:

– Jaunas Mėnulukas,
Dangaus karalukas,
Apčystinai mano kūnų,
Apčystyk ir dūš[i]ų.

P. Juzefa Česnulevičienė-Zinkevičiūtė, 71 m. *U.* R. Vitienė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42b) p. 34.
Marcinkonių k. ir sen., Varėnos r. sav.

Tekstas užrašytas pakartotinai: *U.* J. Rakauskaitė 2000 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2183 R 11(42a) p. 255.

Šios versijos variantų, užrašytų R. Balkutės, skelbiama BlkLM: *„Aš jaunas mėnulaicis, Dangaus karalaicis. Apvalyk mano kūną!* <...> Kap karpų būna, prašo, kad jau jų nebūt“ (*U.* 1999 iš Juzės Kašėtienės-Lukšytės, 59 m., kilusios iš Marcinkonių k., Varėnos r. sav., gyv. Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); *„Jaunas mėnulaici, dangaus karalaici, Apčystini dangų ir žemį, Apčystink mano dūšių ir sielų.* Tai persižegnoji. Tai pakalbi poterius ir in Panelį Švenčiausių pasmeldzi, poteriauji“ (*U.* 1999 iš Julios Stoškienės-Stoškutės, 86 m., kilusios iš Perlojos, Varėnos sen., Varėnos r. sav., gyv. Lavyso k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Kap nuog stogo laša lašai, ir privarvėjįs ti žvyras, tai paimt' to žvyriaus, ir, kap bus jaunas mėnulis, tepc. Tai, būdavos, to žvyraus paimi ir tepi, ir sakai: – *Jaunas mėnulaicis, Dangaus karalaicis, Apčystinai visų svietų, Apčystyk mani griešnų.* Ir va šite va tris kartus paėmei ir va šiteip pasakyc tris kartus. <...> Tol trini, kol' tų maldelį baigei. Paskui vėl paėmei žvyraus ir vėl tų pacių maldelį [kalbi]. Trissyk“ (*U.* 1999 iš Onos Volungevičienės-Baublytės, 66 m., kilusios iš Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyv. Trasninko k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.); „Ir mano tokis znokas (ženklas) tokis gimcinis buvo šitan va šonan.<...> Tai jau kur nužibė pieskelis (smėliukas), kap kartais būna ana miškan, ter[p] pušalukių nuzulyta ir tep nuzulyta, kad pieskas geltonas, gražus, nu ir tįnai nuveic ir raikia žiūrėc in mėnulį ir tadu pirštais šite va va pagloscyc ir sakyc: – *Jaunas mėnulaicis, Dangaus karalaicis, Išlyginai dangų ir žamį, Išgydzyk ir mano kūnų.* Pieskų, pieskų, smėlį, smėlį. Ti kap nuzulyta ir mėnuluko nužibėta, nu ir tadu šitep glaustis liepia momulė trisroz, trisroz ir šitep po trisroz kalbėc“ (*U.* 1999 iš Rožės Akstinienės-Gaidytės, 74 m., kilusios iš Marcinkonių k., Varėnos r. sav., gyv. Dubininko k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

A_3

673. – Tau aukso karūna,
O man sveikata ir linksmybė.
O jaunas čystas Mėnuo būdams,
Apčystyk mano griešną kūną!

Po to reikia sukalbėti tris „Sveika, Marija“.

MALDA Į JAUNĄ MĖNULĮ.
P. M. Genevičienė, 50 m. *U.* P. Genevičius. *Sg.* ES TK: LTA 2256(48). *Sp.* BlLMM 51, LUŠ 423.
Jundeliškių k., Jiezno sen., Prienų r. sav.

674. Kada būna daug karpų, pirmą kartą pamačius jauno, reikia sakyti:

– Jauno Mėno, seno Tėvo,
Apvalyk mano karpas!
Man į sveikatą, tau į pilnatį!

Pražus karpos.

U. J. Ignatavičius. *Sg.* LTR 723(113–12). *Sp.* LUŠ 414.
Žydiškių k., Nemaitonių sen., Kaišiadorių r. sav.

B_1

675. Pamatę pirmą kartą jauną mėnulį, jį sveikindavo šitaip:

– Jaunas Mėnulaiti, dangaus karalaiti, koks tu šviesus, skaidrus ir ramus, kad ir mes tokie būtume!

P. Stasė Jakevičienė-Česnulaitytė, 77 m., kilusi iš Žiūrų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. *U*. R. Šniaukienė 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2183 R 11(42b) p.76. Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

676. O jei jau kas skauda ar dėmė ant kūno, votis, tai, pamatęs pirmų kartų jauną mėnulį, bevardžiu pirštu ima iš po kairio pado žemės ir deda ant skaudamos vietos ar ant karpos. Tada ir sako:

– Mėnuli, Mėnuli, koks tu gražus. Kad ir mano vieta būtų graži!

P. Antanina Jegelevičienė, 70 m. *U*. V. Vaitkevičius 1992. *Sg*. LTR 7054(3). *Sp*. LUŠ 424. Vabalių k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

677. – Mėnulėli jaunas,
Dangaus karalėli,
Kap tu čystas,
Apčystyk ir mane.

Triskart kalba.

P. Vlada Lisauskienė, 58 m. *U*. J. Dovydaitis 1967. *Sg*. LTR 3924(155). *Sp*. Merk p. 433. Netiesų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

678. Jeigu atsirado ant kūno išbėrimai, pigmentinės dėmės, reikia išeiti į kiemą esant jaunam mėnuliui ir, jį pamačius, iš karto sustoti ir nežengti toliau nei vieno žingsnio. Iš po pėdos reikia paimti truputį žemės, trinti išbertas vietas ir sakyti 3 kartus:

– Menulaici, Menulaici,
Dangaus karalaici,
Padaryk mano kūnų čystų kap ir tavo.

IŠBĖRIMŲ GYDYMAS.
P. S. Jakavonienė. *U*. M. Palevičienė ~ 1973–1975. *Sg*. PlLM p. 4.
Kasčiūnų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

679. Kur, būna, pamato pirmų kartų jaunų mėnulį, tai žegnojasi ir sako:

– Jaunas Mėnuli, tu švarus, kad ir mano kūnas būtų toks pat švarus!

P. Antanina Jegelevičienė, 70 m. *U*. V. Vaitkevičius 1992. *Sg*. LTR 7054(2). *Sp*. LUŠ 422. Vabalių k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

680. Karpas gydydavo įvairiais būdais. Vieni paimdavo žiupsnelį žemės ir, stovėdami prieš jauną mėnulį, su ja trindavo karpas, sakydami:

– Kad čia karpos paliktų!

Kiti pildavo vandenį ir sakydavo:

– Kad rankos būtų tokios švarios, kaip mėnulis!

P. Valerija Šeduikienė-Veličkaitė, 66 m., kilusi iš Švedriškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Keršys 1999 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2158 R 11(17) p. 150. Salako k. ir sen., Zarasų r. sav.

B_2

681. Kas turi ant rankų karpų, tai, pamatęs jauną mėnesį, pila vandenį ir sako:

– Kad aš būčiau toks švarus, kaip tu švarus!

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 85. *Sp.* LUŠ 421.
Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

682. Kada pirmą kartą jauną mėnulį pamato, kas žino, tai daro. Persižegnoja, poterius sukalba ir sako:

– Kaip tu čystas, tai apčystyk ir mane!

Sukalba tris „Sveika, Marija“. Kai jį pasveikina kada jauną. Jis kokios trecios dienos išlanda, pasrodo.
„Sveika, Marija“ sukalbėt ir iš vietos neišsijudyt, ale ant jo žiūrėt ir sukalbėt trys „Sveika, Marija“, tai jau jei kokių turi šašų ar tį kokios ligos, tai ir prašo:

– Apčystyk mane, kaip tu čystas, apčystyk mane!

Ir poterius sukalba.

P. Marijona Biekšienė, 78 m., kilusi iš Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav. *U.* V. Vaitkevičius 1995. *Sg.* LTR 6241(225). *Sp.* LUŠ 415.
Biekšių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

A versijose į Mėnulį kreipiamasi pabrėžiant jo karališką statusą ir ryšį su dangumi ir žeme. A_1 – akcentuojama, kad Mėnulis *apšvietė dangų ir žemę*, prašoma apšviesti ir žmogų (kūną, sielą, širdį, protą). A_2 – prašoma *apvalyti* (*apčystyti*) žmogų, jo kūną, sielą. A_3 ≈ „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą“.

B versijose vartojama palyginimo struktūra *kaip tu švarus* (*gražus, šviesus, čystas*). B_1 – kreipiantis į mėnulį (*Jaunas mėnuli*), akcentuojamas mėnulio švarumas ir prašoma padaryti, kad žmogus būtų toks pat švarus (gražus), kaip ir jis. B_2 – tekste neįvardijamas mėnulis.

Plg. baltr. *Мисячык, мисячык, яки ты сам чысты. Ачысць маё тыло ад прышчы* (*бородавки*) ВлНМ 1354; ukr. *Маладик, маладик! Який ты чыстый – такие шоб у*

мене были руки (от бородавок) ПЗ с. 347; latv. *Lai manas rokas ir tik tīras kā šis mēness* StrBV lp. 241.

T. ≈ „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą“, „Dyla mėnuo, dilk ir tu!“

EINA MĖNUO DIDYN

683. Kai jaunas mėnuo užteka, tai žmonės jį žegnoja ir sako:

– Eina Mėnuo didyn –
Mažink griekus mažyn.
Eina Mėnuo šviesyn –
Apšviesk mano dūšią!

U. G. Musteikytė 1939. *Sg*. ES TK: LTA 2312(191). *Sp*. LUŠ 164.
Pikčiūnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

T. ≈ „Dyla mėnuo, dilk ir tu!“, „Kas ant dangaus, tas teaug, kas ant žemės, tas tedyla“, „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną“.

APČYSTYK MANO ŠIRDĮ IR KŪNĄ!

684. Jei nori, kad pikcyba pereit, reikia kelius kartus (triskart) neatsidusus sukalbėc:

– Per čystį [= *nekaltybę*], panystį apčystyk mano širdzį ir kūnų ir dūšių mano!

P. Marija Žalienė. *U*. 1933. *Sg*. LMD III 46d(3). *Sp*. LUŠ 19.
Sališkių k., Asavos apyl. , Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

V. SUNAIKINIMAS

KAIP ŠITA ŠAKA DŽIŪSTA, TAIP TEGUL DEDERVINĖ IŠDŽIŪSTA!

A_1

685. – Kap nakcis dzyla, kap dziena dzyla ir kap ita šaka dziūsta, tegu ite ita [*šitaip šita*] dedervinė išdziūsta!

Reikia ją kalbėti tris kartus ir triskart „Sveika, Marija“, bet reikia dar seilėm paspjaudžius trint dedervinę dešinės rankos pirmu (bevardžiu) pirštu ir vis tą pirštą pirma patrint bile kur į sausą medžio šaką.

NUO DEDERVINĖS.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 455. *Sp.* LUŠ 627.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

686. Dedervinę gydydavo: dešinės rankos bevardį pirštą pasispjaudydavo seilėmis, o po to pakaitomis trindavo sausą medžio šaką bei tą dedervinę ir tris kartus sakydavo:

– Kaip naktis dyla, kaip diena dyla ir kaip ši šaka džiūsta, tegul ir šita dedervinė išdžiūsta!

Dedervinė pranykdavo.

DEDERVINĖS GYDYMAS.
P. T. Gasiūnienė-Škiudaitė, 63 m. *U.* B. Balčiūnaitė 1970 (J. Šliavo rink.). *Sg.* LTR 4239(195). *Sp.* ŠIŽA p. 112, LUŠ 621.
Kairelių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

687. – Kaip naktis dyla, kaip diena dyla ir kaip šita šaka džiūsta, tegul ir ta dedervinė išdžiūsta!

NUO DEDERVINĖS.
P. Jonas Deveikis, 88 m. *U.* O. Stundžaitė ~1948 (S. Paliulio rink.). *Sg.* LTR 6992(240). *Sp.* LUŠ 626.
Dryžių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

B_1

688. Reikia nykštį paseilėt, aplink stavarų apsukt tris kartus ir, sukant aplink dedervinę (triskart), kalbėti:

– Kaip šitas stalelis sudžiūvęs, tegu ir ana sudžiūsta!

Poniškas dedervinės gydymas.

DEDERVINĖS GYDYMAS.
U. J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(413). *Sp.* LTt 5 9329, LUŠ 622.
Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

689. Kai yra dedervinė, tai in šakų pirštu trina, tris kartus šakan spjauna, šakų patrina aplinkui tuo šlapumu i saka:

– Gyvate tu, kap šita šaka išdžiūvo, i tu ite išdžiūsi!

I kap runku atima.

P. Anelia Bielinienė. *U.* A. Bielinis 1926. *Sg.* LTR 7601(94).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

690. Dedervinį gyda teip. Pajima peilį ir juo 3 kartus nurėžia aplink dedervinį. Rėžia pasauliu (ton pusėn, kur saulė aina). Pa to teip pat 3 kartus aprežia kur nar asuntį [*esantį*] stali ar sienaj sausų stavariokų (šakełį) ir pasaka:

– Tu teip sudžiūk, kaip šitas (stavariokas) sudžiūvįs!

P. Tapilia Vaitkevičienė-Mardosaitė, 35 m. *U.* V. Dičiūnas 1938. *Sg.* LTR 1486(248). *Sp.* LUŠ 624.
Plavėjų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

B_2

691. Dedervinį gaišena. Apražia dedervinį peiliu i beda šakon sakydamas:

– Kad išdziūtum kap šaka!

Tep dara triskart.

Sg. LMD I 654(17). *Sp.* LUŠ 623.
Švenčionių r. sav.

Dar vienas variantas skelbtas BlkLM (*U.* R. Balkutė Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. 1999 iš Janinos Tamulevičienės-Tamulevičiūtės, 87 m.): „Vaikystėje tai turėjau dedervinį. O kur? Va šitan daiktan va buvo, an veido. Kas ti tokio buvo, kad prisimenu, tėvelis mani nusvežė Pavuosupėn [*Pauosupėn*] užkalbėc tos dedervinės. Ti tokia bobutė kalbėjo, ji tokia kurcia buvo, tai ji tep garsiai kalbėj, kad aš net įsiklausiau tuos žodzius, kap ji kalbėjo. Va, išsivedė ji mane an kiemo, ir ti buvo ryštas [*rąstas*], ir

rųstan stavarys. Tai dar ji an to stavario prispjaudė, prispjaudė ir tom seilėm patrynė čianuja jau šitų dedervinį. Nu žinau, atsimenu, va šitan va daiktan va buvo dedervinė. Spicialiai nuvežė, bijojo, kad akin neineit, kad akies nepagadzyt. Ir šitep kalbėjo: *Tfu, tfu, dedervine! Kad tu tep išdžūtai, Kap šitas stavarys išdžiūvįs! Tfu, tfu, dedervine, Po katės vuodegu!*"

Plg. rus. «Взять сухой сук, зачертить им веред со словами: *Как этот сук сохнет, так у раба Божья веред сохне*» АнРЗЗ 1847; baltr. *Як сук іссохне, іссыхае, каб так чырый сох і іссыхаў у раба Божага* (*імя*). *Век на веку. Атныне да веку. Аминь* ВлНМ 1207.

DYLA MĖNUO, DILK IR TU!

692. Atsiradus dedirvinei ant kaktos, reikia mėnesio delčioj, tuo laiku, priėjus prie lango pabraukti rasą su pirštu ir tepti sau tą vietą, kur dedirvinė, dainuojant:

> – Dyla mėna, dilk i tu!
Dyla mėna, dilk i tu!
Dyla mėna, dilk i tu! <

Taip dainuot ir trint, tai yra braukti nuo lango rasą ir tepti dedirvinę daug kartų, mažiausiai triskart. Tuoj mačys. Sakydavo mama.

P. Eleonora Bručienė-Vilkelytė, 68 m., kilusi iš Minčiukų k., Musninkų sen., Širvintų r. sav. *U*. J. Dovydaitis ~ 1974. *Sg*. LTR 7060(725); LTRF mg. 4553(20). *Sp*. MKČ p. 1107, LUŠ 620.
Girelės k., Karsakiškio sen., Panevėžio r. sav.

693. Išbėrimus išsigydydavo tokiu būdu: rasa, surinkta nuo akmenų mėnesienoj, trindavo nesveiką vietą, sakydami:

> – Dyla mėnuo, dyla baltas, dilk ir tu!

P. Jadvyga Kulienė-Petkevičiūtė, 65 m. *U*. A. Kulys [1994]. *Sg*. Mėn p. 97. *Sp*. KulLM p. 971, LUŠ 625.
Minčiakampio k., Tauragnų sen., Utenos r. sav.

Plg. latv. *Lai kārpas izdilst kā mēness izdilst* StrBV lp. 241, *Iznīks, iznīks kā dilstošs mēness* StrBV lp. 242.

T. ≈ „Eina mėnuo didyn".

KAS ANT DANGAUS, TAS TEAUG, KAS ANT ŽEMĖS, TAS TEDYLA

694. Priešpilnį mėnulį patekant matydams, į jį žiūrėdams, karpas su ranka apspaudydams, tark:

– Kas ant dangaus, tas teaug, kas ant žemės, tas tedyla.

KARPŲ NUBOVIJIMS.
U. V. Kalvaitis XIX a. pab. *Sg*. LLTI BR F2-434 (V. Kalvaičio II rankraščių pluoštas). *Sp*. BsJKn p. 83.

Plg. angl.: *What I see, may it increase, What I feel, may it decrease, In the Name of the Father, Son, and Holy Ghost. Amen* OpTaDS p. 239; vok. *Der Mond ist gross, Der Mond ist klein. Gawächse, du sollst auch vergehen* ПзЗ с. 149.

KĄ MATAU, TĄ RAUK

695. Kas karpas tur o pamato naują [*jauną*] mėnesį, tas tur į mėnesį veizėdams sakyti:

– Ką matau, tą rauk, ir ką gnybu, tas tur išdilti!

Tad [*Tada*], sako, karpos išnyksta.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg*. LMD I 285(55). *Sp*. IMLT 336, LTt 5 9325, LUŠ 536.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

Plg. latv. *To, ko es redzu, tas spīd un dilst, un ko es redzu un trinu, tas dilst* (veļu kaula vārdi) StrBV lp. 243.

KĄ MATAU – TAI GRIEKAS

696. Kad skaudulį, arba augmenį, nori pavaistėti, tai turi padaboti [= *pažiūrėti*], kad [*kada*] bažnyčion dviejau [*dviese*] kalba. Tada reikia skaudulį gnaibyti ir sakyti:

– Ką aš matau – tai griekas, ir prie ko tveru – tas teest niekas!

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg*. LMD I 285(50). *Sp*. IMLT 331, LUŠ 535.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

Plg. Lietuvoje užrašytą lenkišką tekstą: *Co widzę, to grzech; co biorę, to znika. Grzechem się brzydzę, a czego się ręka ma dotyka, znika* (Nr. 1596).

TPIU, KAD TU PRAPULTAI!

A_1

697. Pirmąkart pamatius ant akies miežį, reikalinga špygu pabadyt ir sakyt:

– Tfu, tfu, tfu, kad tu prapultai!

P. J. Laniauskaitė, kilusi iš Grumiškių k., Daugų sen., Alytaus r. sav. *U.* B. Saulėnas 1937. *Sg.* LTR 1310(44). *Sp.* BlLMM 452, SkrN p. 73, LUŠ 950.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

698. Kap pamatai, kad an akies kalas miežis, tai nieko nesakius raikia durc špygu in akį. Duri ir sakai:

– Tpiu, tpiu, tpiu (spjauni), kad tu prapultai!

Miežis nunyksta.

P. Julė Saulėnienė-Lebeliūnaitė, 91 m. *U.* N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg.* McP p. 194. *Sp.* LUŠ 947.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

699. [Karpas] gydė nugąsdinimu. Sako: „Parodzyk savo karpas“. Tas, kuris gydo, sako:

– Tfu, tfu, tfu! Kad tu prapultai!

P. Rožė Liaukevičienė-Valinčiūtė, g. 1857. *U.* J. Vaina [1992]. *Sg.* VnPS p. 113.
Vidugiriai, Seinų aps., Lenkija.

700. Ant staveraičio trinant pirštu, sakyti:

– Tfu, tfu, kad tu prapultai!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 10 (skelbta sk. „Nuo dedervinės“). *Sp.* LUŠ 938.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

701. Kai pamatai pirmąsyk karpą ant savo rankos, tai sakai:

– Tfu, kad jūs prapultut!

Ir prapuola.

P. Ragelis. *U.* A. Bielinis 1926. *Sg.* LMD I 474(150). *Sp.* BlLMM 434, SkrN p. 76, LUŠ 1293.
Burbiškių k., Seinų aps., Lenkija.

702. Pagavus tvarte varlę, surišti už kojikių ir, pakorus kamine, tris kartus sakyti:

– Tfu, tfu, tfu, kad tu prapultai!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 202 (skelbta sk. „Galvijai“). *Sp*. LUŠ 936.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

703. Pamačius pas ką nors ant akies miežį, reikia spjaut į akis ir sakyt:

– Kad tu prapultum!

Miežis pranyks.

P. *U*. Albinas Andrulionis 1938. *Sg*. LTR 1741(75). *Sp*. LUŠ 939.
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

704. Dedervines gydo nuo langų rasa. Reikia devynis kartus patrint ir sakyt:

– Prapulkit!

P. Nikodemas Dūdėnas, 80 m. *U*. E. Karaliūtė (LII eksp.) 1949. *Sg*. ES 5(579). *Sp*. LUŠ 944.
Antalgės k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

705. Reikia naktį dvyliktą valandą nunešti katę negyvą į kapus, žinoti, kada buvo nabažnykas neseniai pakavotas, ir mest tą katę atgalia ranka ir sakyti:

– Prapulkit, karpos visos!

Ir prapuls. Ir dvyliktą valandą ateina velniai kapuose. Reikia sakyti:

– Atsiimkit, velniai, karpas!

Ir atsiims.

NUO KARPŲ.
P. Z. Rudokienė, 80 m. *U*. O. Kairytė. *Sg*. LTR 1575(48).
Punkiškių k., Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

706. Nuo dedervinių paspjaudai [*paspjaudyk*] ir tar’ [*tark*]:

– Kad tu prasmegtum, gyvele!

Ryte ir vakare.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 295. *Sp*. LUŠ 948.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

707. – Kad tas miežis nudžiūtų, a tfu, tfu, tfu, tfu!

Spjaudant į akis.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 17 (skelbta sk. „Nuo miežio“). *Sp.* LUŠ 942.
Palėvenės k., Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

708. Jei aky iškyla miežis, kitas žmogus turi slapta spjauti į jį ir sakyti:

– Tu sudžiūk!

P. Emilija Matkevičienė, 94 m. *U.* R. Mačiulytė 1998. *Sg.* LTR 6532(76). *Sp.* LUŠ 645.
Naujojo Daugėliškio k. ir sen., Ignalinos r. sav.

709. Jeigu pamatydavo ant kito akies augantį miežį, tai spjaudavo jam akin ir sakydavo:

– Kad tu prasmegtum, kad anas prapultų!

Dėl to niekas nepykdavo, nes po to miežis turėjo išnykti.

P. Antanas Petkūnas. *U.* V. Agurkytė, V. Glaudytė 1979. *Sg.* ES 850 p. 7, nr. 7. *Sp.* LUŠ 954.
Nevierių k., Kamajų sen., Rokiškio r. sav.

Dar keturi šios versijos variantai skelbti BlkLM: „Miežiui vis špygas rodom. Špygų parodau ir sakau: – *Tfu, tfu, tfu, prasmek tu! Tfu, tfu, tfu, prasmek tu!*“ (*U.* R. Balkutė Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. 1999 iš Marijos Milienės-Miliūtės, 67 m.); „Kai yra karpos, reikia čeryti [= *burti*]. Reikia spjaudyti ant jų seilių ir sakyti: – *Tfu, tfu, tfu! Pranykit, bjaurybės!*“ (*U.* J. Šorys Narvydžių k., Skuodo sen., Skuodo r. sav. 1997 iš Bronislavos Šorienės-Veselytės, 73 m.); „Gydė ir karpas. Šitas žinojo, kap gydyc. Tokių moterų yra, kad, žinot, apspjaudo, apspjaudo ir sako: – *Tfu, testa ti jos pragaišta!*“ (*U.* R. Balkutė Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. 1999 iš Juzės Aleknavičienės-Tamulevičiūtės, 85 m.); „Nuo kvarabų <...>, kap išeidai [*eini*] iš pirkios, tai va, <...> spirk su koja ir sakyk: – *Sgynik tu, prapulk, sgynik tu, prapulk!* Kap išeini iš pirkios. [Pateikėja, sėdėdama ant suoliuko, daug kartų rodo su koja, kaip reikia spirti.] „O į namų pusę, ar nuo namų?“ „Oran“ (*U.* R. Balkutė, V. Vaitkevičius Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav. 1997 iš Michalinos Dvynelienės-Butrimiutės, 97 m.)

A_2

710. Trinant bevardžiu piršteliu pirma aplink šaką priešsauliui, sakyti:

– Kad tu prapultai, kad tu išnyktai ir daugiau nedygtai!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 6 (skelbta sk. „Nuo dedervinės“). *Sp.* LUŠ 939.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_1

711. – Tfu, tfu, tfu, kad tu prapultum! Nemačiau, kaip atsiradai, kad nematyčiau, kaip prapultų!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 8 (skelbta sk. „Nuo dedervinės“). *Sp.* LUŠ 937.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

712. Dar vienas dalykas tai buvo su karpom. Ant dešinės kojos, tiesiog ant pėdos viršaus buvo daugybė karpų mažų ir viena didelė. Ir, būdavo, pareinu iš mokyklos (dar pradžios mokykloj [mokiausi]), pareinu, ir kojas mirkau – skauda, pritrina batai, ir mirkau tas kojas, raminu kaip nors. Bobutė sako – ką tu čia vargsti, sako, užmazgyk tris devynerius ant vilnonio siūlo, tris devynerius mazgus ir atžagaria ranka padėk po lašais, ir nežiūrėdama užkask ir taip pasakyk:

– Kaip aš nemačiau, kad jūs atsiradot, kad aš nematyčiau, kaip jūs prapuołėt!

Aš taip padariau. Tiesą sakant, aš perdaug netikėjau, kad šitaip bus gerai. Bet vieną vakarą – o aš nemoku paaiškint šito – pareinu iš mokyklos, ir aš jau merksiu tas kojas kaip visada – absoliučiai švarios! Absoliučiai švari koja (viena koja buvo [su karpom]), ir iki šiol ji yra tokia pat švari, nėkart neatsirado.

P. Bronislava Kerbelytė, kilusi iš Rečionių k., Vidiškių sen., Ukmergės r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2005. *Sg.* LTR cd 186-28.
Vilnius.

713. Aprišus karpas raikščiukais nuo skujinės, ištiesti prieš mėnulį ir sakyti:

– Kaip než[i]nojau, iš kur rados, kad než[i]notau, kur pragaištų!

Tris kartus neatsidusus.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 1. *Sp.* LTt 5 9324, LUŠ 940.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

B_2

714. Suskaičiuoji, kiek karpų ant kūno, tiek užraišioji mazgelių, paskui siūlą meti į seną šulinį, pelkę ar į krosnį sakydama:

– Kad jūs iš nieko atsiradote – ir pranykite!

Mazgelis galima numesti ir po stogo lašais.

P. Ona Sukackienė, 61 m. *U.* Ž. Šaknys 1999. *Sg.* ŠkPB p. 3. *Sp.* LUŠ 951.
Rokančių k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

C_1

715. Suskaičius, kiek karpų, užmegzti tiek mazgelių ir atagalia ranka numetant sakyti:

– Kad man nupultų, o kas tą daiktą ras, kad tam išdygtų!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 3. *Sp.* LUŠ 941.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

A_1 – trumpa ligos keiksmo formulė. A_2 – keiksmo formulė išplečiama nurodant laiką: [*niekada*] *daugiau*. B_1 ir B_2 nurodomi ligos atsiradimo ir išnykimo būdai: B_1 – nepastebimas atsiradimas ir išnykimas, B_2 – atsiradimas iš nieko ir virtimas nieku. C_1 – liga perduodama kitam.
Šio tipo variantas užfiksuotas ir lenkų kalba (žr. Nr. 1539).

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!“

LIEJU VOTĮ, KAD ANA PRAGAIŠT!

716. Vocį laja. Alavo paima, rasšildo šaukštą, tadu pasodina tų kvarų [= *ligonį*] an slankscio, bliūdelin [= *dubenėlin*] vandenio insipila ir laja. Sako, sukalba tris „Sveika, Marija“, daugiau nieko. Ba, Stasio motka [= *motina*] łėjo vocį daugeliui. Sako:

– Kad ana pragaišt! Laju vocį, kad ana pragaišt!

Jau garsiai sako, o „Sveika, Marija“ sukalba cyliai tris kartus vienu dūku [= *neatsikvėpdama*].

P. Janina Lingienė-Neveriūtė, ~ 70–72 m. *U.* R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg.* BlkPM p. 358. *Sp.* LUŠ 677.
Paditvio k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

ĖJO JĖZUS PER CEDRONO UPĘ, NUSISPJOVĖ

A_1

717. – Ėjo Jezusis per Cedrono upį, nusispjovė tris kartus upėn. Taj upėj seilė prapuolė, kad prapult ant svieto visos piktybės!

Kalbant reikia ta vieta žegnoti.

NUO KIRMELĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(10). *Sp.* MLZ 56, StDŠAU 18, LTt 5 9294, ElMKR 43, LUŠ 230.
Dimbelių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_2

718. – Ėjo Dievo Motina pagal upę Cedrono ir spjovė upėn. Seilė nuplaukė su vandeniu. Nuplauk nuo N (čia reikia tarti užkalbamojo gyvulio plaukas arba žmogaus vardas) visa pikta!

Nuo gyvatės įkandimo vartojamas atkalbėjimas. Žmonės tikrai įsitikinę, kad atkalbėjimas gelbėja. Atkalbėjimas laikomas didelėje paslaptyje, ir papasakoti toksai atkalbėjimas kitam didelė nuodėmė. Kalbant šituos atkalbėjimus, reikia persižegnoti ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“. Žegnojantis ir kalbant reikia vengti „amen“, nes, „amen“ ištarus, turės įkąstasis mirti.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO UŽKALBĖJIMAS-MALDELĖ.
P. I. Gasiūnas. *U.* [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 18. *Sp.* ElMKR 24, MLZ p. 77, LUŠ 229.
Zarasai.

B_1

719. Nuo rožės užkalba taip:

– Ėjo Jėzus per Cedrono upę ir tris kartus upėn nusispjovė (tai sakant reikia spjaut ant sergančios vietos). Kaip susiturėjo vanduo upėj, kad susiturėtų visos piktybės ant svieto!

P. Jonas Šidlauskas, 50 m. *U.* A. Vyšniauskaitė (LII eksp.) 1949. *Sg.* ES 4(684). *Sp.* VšIKV p. 63, LUŠ 231.
Ceikiniai, Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimo versijos išreiškia skirtingas funkcijas: A_1 – sunaikinimas (*Kad prapult ant svieto visos piktybės!*), A_2 – apvalymas (*Nuplauk nuo N visa pikta!*), A_3 – sustabdymas (*Kad susiturėtų visos piktybės!*).

Plg. rus. *Едет мужик Аникан, говорит он: «Как слюна моя не канет, так руда у* (*имя рек*) *не канет»* (от руды или крови) МкВЗ 153; baltr. *Як моя с*[*л*]*ина пропадае, Нехай так от* (*имя*) *опух пропадае* (от укуса змеи) ПЗ 692.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“, „Žemės žemybe, dangaus dangybe!“ D_1.

GRIŽAI, GRIŽAI, PRANYK!

A_1

720. Jei grizas yra, tai reikia nurišt. Rišunt pa kožna mazgelia raikia sakyt:

– Grizas, grizas, prapuol [*teprapuola*] anas!

Grizas raikia rišt devyniais mazgais.

U. E. Rūkštelytė 1941. *Sg*. LTR 2430(234). *Sp*. LUŠ 363.
Salakas, Zarasų r. sav.

721. Jei nuo darbo imdavo skaudėti rankos, žmonės sakydavo, jog įlindo grižas. Nuo grižo gydydavo taip: reikėdavo tarp durų įkišti ranką ir, varstant duris, sakyti:

– Griž, griž, pranyk!
Griž, griž, pranyk!
Griž, griž, pranyk!

Taip daryti tris dienas iš eilės.

P. Zosė Zalumskienė-Kadžytė, 60 m. *U*. D. Melaikienė, G. Marčiukaitytė, Z. Kremenskaitė (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg*. LTR 4344(51). *Sp*. UpT 36, LUŠ 364.
Ėriškių k., Upytės sen., Panevėžio r. sav.

B_1

722. Jeigu grizius suka ranką, tai vyresnis ar jaunesnis vaikas motinos ima raudoną siūlą ir mezgioja mezgus devyniskart devynis ir kalba:

– Prapulk, prapulk, prapulk...

U. P. Muralis. *Sg*. LMD I 204(31). *Sp*. BlLMM 466, SkrN p. 77, LUŠ 365.

Trumpa įsakymo formulė. A_1 – liga įvardijama. B_1 – kreipinys nevartojamas.

ŠURUM BURUM BUM, PRADINK!

723. Seniau karpas gydydavo burtais. Tam pasiimdavo siūlą, užmegzdavo kilpelę, patrindavo ta kilpele karpą ir sakydavo:

– Šurum burum bum, pradink viena!

Paskui užmegzdavo kitą kilpelę ir vėl sakydavo:

– Šurum burum bum, pradink antra!

Taip darydavo tol, kol visoms karpoms užmegzdavo po kilpelę. Po to tą siūlą per petį įmesdavo į šulinį. O karpos nugydavo.

KARPŲ GYDYMAS.
P. Emilija Strazdienė-Vadalauskaitė, 65 m. *U*. I. Kuprytė 1970 (J. Šliavo rink.). *Sg*. LTR 4239(244). *Sp*. ŠIŽA p. 111, LUŠ 909.
Vileišių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

Ištiktukas *šurum burum* vartojamas greitam, spėriam veiksmui nusakyti LKŽ 15 p. 400. Plg. t. p. piemenų raginimą, kad avinai imtų badytis *burum burum bukšt* LKŽ 1 p. 1204.

KAD NEBŪT! KAD NEBŪT!

724. Jei gyvulio žaizdoje privysta kirmėlių, tai irgi gydoma nukalbėjimu. Nukalbama taip: bevardžiu pirštu tris kartus baksterėt žaizdon tariant:

– Kad nebūt, kad nebūt, kad nebūt!

Po to rasti piktžolę – dagilį – ir į ją tuo pačiu pirštu tris kartus bakstelėti, tariant tuos pačius žodžius. Po to dagilį nulaužt ir nusukt į saulėleidžio pusę.

P. Pranas Maniušis, 48 m. *U.* P. Ubonis 1939. *Sg.* LTR 1975(59). *Sp.* LUŠ 602.
Vyželių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

Dar du kiek išplėsti variantai skelbiami BlkLM: „Karpas [norint nugydyti], sako, reikia kaulas surasc ir patrinc. <...> Kur an kelio ar kur miškan randzi kaulų jau tokį, kap net pažaliavįs. Ir paspjaudei va šitaip: „Tfu, tfu, tfu". Ir pasakyc: – *Kap nebuvo, kad ir nebūt! Kap nebuvo, kad ir nebūt! Kap nebuvo, kad ir nebūt!* Triskart taip pasakyt, ir pasukei, bet ne šitep į priekį, bet atgal', ir dingsta. <...> Tuomkart parejus rankų nesprausc, kad nor kiek pabūt" (*U.* R. Balkutė Trakiškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. 2000 iš Onos Gudukienės-Linkevičiūtės, 69 m.); „<...> spjaudydavo ir miežiu badydavo. <...> – *Tfu, tfu, tfu!* Sako po biskį: – *Tu čia nebūk, nebūk, nebūk*! O in žemę spjauna in šoną užsisukus tris kartus: – *Čia būk, čia būk, čia būk!*" (*U.* R. Balkutė Rumšiškėse, Kaišiadorių r. sav. 2003 iš Marijonos Obelevičienės-Žaltauskaitės, 80 m.).

T. ≈ „Išeik, čia nebūk!", „Kirmėlės, nuo bambelės!"

KAI JIE SUPUS, KAD IR KARPOS SUNYKTŲ!

725. Suskaičius, kiek karpų, užmegzti mazgeliai ir pakasti po slenksčiu užkalbėjus:

– Kai jie supus, kad ir karpos sunyktų!

NUO KARPŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 5. *Sp.* BlLMM 439, LUŠ 610, 611.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Plg. latv. „Diedziņā met tik mezglu, cik kārpu, un aprok: – *Ar šo diedziņu lai satrūd manas kārpas*" StrBV lp. 241; *Sapūsti, diedziņ, noejat, kārpas* StrBV lp. 241.

PŪK, PŪK GREIČIAU!

726. Gydydama karpas, burtininkė paimdavo lininį suvytą ploną siūlą, suskaičiuodavo karpas, užmegzdavo kilpą, tą kilpą pašlakstydavo švęstu vandeniu, pri-

dėdavo prie karpos, ant to mazgo užmegzdavo dar kitą mazgą, patyliukais peržegnodavo ir pasakydavo:

– Pūk, pūk greičiau!

Po to dar pasakydavo, kiek karpų liko, ir viską vėl pradėdavo iš naujo. Tada lininis siūlas būdavo padedamas tamsesnėje vietoje ir laikomas tris dienas. Po to tą siūlą padėdavo ant lentelės ir per kiekvieną mazgą suduodavo plaktuku. Tada siūlą sudrėkindavo ir padėdavo po slenksčiu. Kai siūlas supūdavo, karpų nebelikdavo. Žmogus tik turėdavo nežiūrėti į burtininkės darbą. Jei pasižiūrėdavo, karpos negydavo.

U. ~ 1958-1971. *Sg.* ŠlŽT p. 158. *Sp.* ŠlŽP p. 143.
Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

KAIP PRAPULS ŠITAS VANDUO, KAD PRAPULTŲ IR TA GELTALIGĖ!

727. Medaus vandeniu prausiantis sakyti:

– Kaip prapuls šitas vanduo, kad prapultų ir ta geltaligė!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 150 (skelbta sk. „Nuo geltaligės“). *Sp.* LUŠ 631.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

KAIP UŽGESO ŠITA ŽVAKĖ, TEGUL NEPRIETELIAMS MŪSŲ AKYS UŽGES

728. Wielki Czwartek. <...> Jest także zwyczaj sprawiania uczty, po skończeniu której, gospodarz domu bierze zapaloną świecę, gasi ją i rzuca w kąt mówiąc [Didysis Ketvirtadienis. <...> Yra dar paprotys kelti vaišes, kurioms pasibaigus, namų šeimininkas ima degančią žvakę, gesina ją ir meta į kampą, sakydamas]:

– Kaip užgeso šita žvakė, tegul neprieteliams mūsų akes užges, ir [*tegul jie*] prapuol ant amžių!

O początku tego zwyczaju dowiedzieć się nie mogłem. Musi to być jakiś dawny obrzęd, sięgający czasów pogańskich. [To paprocio kilmės sugaudyti negalėjau. Čia turi būti kokia nors sena apeiga, siekianti pagonybės laikus.]

U. A. L. Jucevičius [1842]. *Sg.* JucŽ p. 142. *Sp.* JucR p. 456, LUŠ 643.
Žemaitija.

KAIP NUMIRĖLIO KAULAS, KAD TAIP NAVIKAULIS BŪTŲ NUMIRĘS!

729. Numirėlio kaulą paėmus trinti priešsauliui aplink navikaulį, sakyti:

– Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 12. *Sp*. LUŠ 628.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

KAIP ANAS NUMIRĖ, KAD TAIP MANO VOTYS NUMIRTŲ!

730. Jeigu votis kiloja, tai raikia nuveite unt kapų, atraste numirelia kaulas ir pasakytie, trinunt kaulų:

– Kaip anas numire, kad taip mana votys numirtų!

P. Antanas Tumėnas, 65 m. *U*. J. Skrebys 1938. *Sg*. LTR 1678(42). *Sp*. LUŠ 615.
Pakriaunių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

Plg. latv. *Lai pazūd kā šis mirons* StrBV lp. 241; rus. *Какъ твоя рука замерла, такъ пусть замретъ моя голова* ПзЗ с. 126.

T. ≈ „Tau vargti nebereikia, atimk mano kančias“.

KAIP PLEIŠTO SAVININKO NEBĖRA, TAIP TEGUL PRAPUOLA IR ŠI LIGA!

731. Item hath auch bekanth when einer holcz gehauen, vnd gespalthen, den keil darjnnen stecken lassen, daruber gestorben, so sol mahn den keil heraus nehmen, darnach gebrauchen, mith diesen, worthen, sprechenth:

– Du almechtiger goth, wie dieser herscher, der vber den keil geherscheth, nicht mehr do ist, also mus dieser gebrechen, auch vorgehen.

[Be to, ji (Kotryna Gailiuvienė – *Red.*) prisipažino, kad, jei kas nors kirto ir skaldė malkas ir, įkirtęs pleištą, numirė, tai reikia ištraukti pleištą ir po to jį panaudoti kalbant tokius žodžius:

– Tu, visagalis Viešpatie! Kaip šio pleišto savininko nebėra, taip tegul prapuola ir ši liga!]

P. Kotryna Gailiuvienė. *U.* 1559. *Sg.* TilžB p. 243. *Sp.* GailT p. 215–216, LUŠ 614.
Tilžė (dab. Sovetskas), Kaliningrado sr., Rusija.

Tai vienas nedaugelio XVI a. užfiksuotų lietuvių užkalbėjimų; dar žr. Nr. 24, 1287.

ĖJAU PER ŽALIĄ ŽOLĘ, MATAU GILŲ ŠULINĮ

732. – Aš ėjau par žalią žolę ir matau gilų šulnį. Aš tave noriu – tave, tą dantį, noriu prigirdyti ir nugramzdinti, kad tu man daugiaus nebeskaudėtum!
Amen.

NUO DANTŲ SKAUDĖJIMO.
P. Julijus Giorkė. *U.* M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(90), LTR 1208b(586), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 84). *Sp.* BlLMM 444, LTt 5 9331, BsJKn p. 221, LUŠ 166.
Trumpaičių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

ŽAGULY, ŽAGULY, EIKIAV AUTŲ SKALBTI

733. Wer schlucken hat, muss sieben mal sprechen [Kai žagsi, tai septynis kartus kalbėti]:

– Žaguly, žaguly, eikiav [*eikime mudu*] auto [*autų*] skalbt, to nuskęsi, aš paliksu!

U. Bendiks [Bendikas] [1882]. *Sg.* BLF p. 74. *Sp.* LTt 5 9335, LUŠ 1013.
Vytaučių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

Identiškas tekstas paskelbtas JaŽNL p. 108, nurodant, kad tai yra Lydijos Pastarnokienės iš Žemaičių Naumiesčio, Šilutės r. sav. prisiminimų medžiaga.

Daugiausia Mažojoje Lietuvoje ir Žemaitijoje paplitęs posakis *eik autų skalbti* ir išplėstas posakis *tegu eina į peklą* (*pas velnią, prie velnio*) *autų skalbti* yra keiksmai, reiškiantys „nešdinkis; tegul nešdinasi šalin“ (*Eik į peklą autų skalbti!* Švėkšnos sen., Šilutės r. sav.; *Tegul eina į peklą autų skalbt, ma* [*man*] *jis nereikalingas!* Sintautų sen., Šakių r. sav.) LKŽ 12 p. 696. Dar plg. niekinamąjį atspalvį turinčius frazeologizmus *šuns autus skalbti* „pasidaryti niekam netikusiam“ ir *išeiti (nueiti) šunims autų skalbti* „nieko gero

nepasiekti, virsti niekais“ (*Sako,* [*siuvėja*] *šunies autus skalba* Mosėdžio sen., Skuodo r. sav.; *Norėjo žmogum išleisti, o ans nuejo šunims autų skalbti* Salantų sen., Kretingos r. sav.) LKŽ 15 p. 388.

SKANDINK GYLUONĮ VANDENIN, IŠKELK TYNIŲ VIRŠUN!

734. – Gad gadzica [= *Gyvate gyvatėle*], juodaja gyvatelė, išpauzei [= *iššliaužei*] iš liepos krūmo, galva raudona, uodega geltona. Plaukei per mariom, uodegos nežumerkei [*neužmerkei*], kišk, skundzin' [*skandink*] savo gyluonį undenin, iškel' [*iškelk*] cynių viršun!

Ant duonos, druskos.

NUO GYVATĖS.
P. Kastusia Mikasienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(3). *Sp.* MLZ 71, ElMKR 59, StDŠAU 23, LTt 5 9292, LUŠ 888.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Iš tų pačių apylinkių žinomi ir rusiški šio užkalbėjimo variantai, žr. Nr. 1672–1673.

KAI KUMELĖ PARPUOLĖ, IR KARTĖLIS PRAPUOLĖ!

735. Jei ėda kartėlis, tai kalbėti taip:

– Kartėlis jojo ant širmos kumelės. Kai kumelė parpuolė, ir kartėlis prapuolė!

Triskart po devynis kartus neatsidusdamas.

U. Milevičius 1932. *Sg.* LTR 339(1–29). *Sp.* BlLMM 458, LUŠ 613.
Astraviškių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

736. Jei ėda kartėlis (rėmuo), reik trejos devynerios (triskart devynis, t. y. dvidešimt septynis) kartų neatsikvėpus iškalbėti šie žodžiai:

– Jojo kartėlis ant baltos kumelės, kumelė suklupo, kartėlis prapuolė!

Bet, sako, tą maldą ne kiekvienas galįs neatsikvėpęs iškalbėti, todėl mačija ir sutrumpinus maldą – galima tik atkalbėti trejos devynerios tokių žodžių: „Jojo – prapuolė“.

P. Rozalija Bikulčiūtė, 60 m. *U.* P. Ubonis 1938. *Sg.* LTR 1778(16). *Sp.* LUŠ 612.
Sodžiūnų k., Kazitiškių sen., Ignalinos r. sav.

Plg. baltr. *Пякота, пякота ехала цераз балота на сівай кабыле. Кабыла упала, пякота прапала* (ад пякоты) БрЗам 1271; rus. *Ехал Данило на белой кобыле. Кобыла опристала – кровь перестала* (на кровь) АнРЗЗ 1578; ukr. *Ишла кукушка, За кукушкой кобыла; Кобыле здыхаты, а ячменю ўсыхаты* (як ячменье) ПЗ 418.

ĖDA RĖMUO, BARA PIEMUO

A_1

737. Kai rėmuo ėda, tai reikia be atsidusimo sakyt tris kartus:

– Ėda mani rėmuo,
Bara mani piemuo.
Piemenį karsiu,
Riemulį barsiu.

P. Juzė Subačiūtė. *U.* E. Šneideris 1929. *Sg.* LTR 374e(2622). *Sp.* BlLMM 457, SkrN p. 77, LUŠ 154.
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

738. Kai rėmuo ėda, tai reikia tris kartus neatsikvėpus sakyt:

– Ėda mane rėmuo.
Rėmenį barsiu,
Piemenį pakarsiu.

P. Teofilė Subačiūtė. *U.* E. Šneideris 1929. *Sg.* LTR 374e(2799). *Sp.* BlLMM 456, SkrN p. 77, LUŠ 155.
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

739. – Ėda mane riemuo,
Barė mane piemuo.
Aš tų piemenį pabarsiu
Ir riemenį papjausiu!

P. Rožė Zenkevičienė, 80 m. *U*. E. Šneideris 1931. *Sg*. LTR 374d(2439). *Sp*. LUŠ 153.
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

T. ≈ „Ėda mane rėmenėlis“, „Bevardi, bevardi, kur buvai?“, „Žuvėda pelėda, mane kartėlis ėda!“

ČIUŽU ČIUŽUTE, KAD TAVE DIEVAS PASLĖGTŲ KAIP SŪRĮ PO AKMENIU!

A_1

740. – Čiužu čiužute, šlamu šlamute, kam pasmaugei mano dukterį ir padėjai po akmeniu kaip sūrį? Kad tave Dievas taip paslėgtų kaip sūrį po akmeniu!

Pabaigus buriamąją maldelę reikia sukalbėti trejus poterius. Po tų poterių užkalbamąjį žmogų ar gyvulį žegnoja. Pirmą ir antrą kartą peržegnojus „amen“ sakyti negalima. Paskutinį kartą peržegnojus reikia pasakyti „amen“.

BURIAMOJI MALDELĖ, KALBAMA NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. M. Kriaučiūnas [1926]. *Sg*. ElMNGĮ 9. *Sp*. ElMKR 15, LTt 5 9289, LUŠ 92.
Liūdynės k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

741. – Samute ramute, tų vienų dukterį turėjo, ir tų akmeniu pasłėge. Kad jų [*ją*] teip Dievas nusmaugtų!

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Kiaušienė, ~ 60 m. *U*. A. R. Niemis 1910. *Sg*. NS 1457. *Sp*. ElMKR 7, LTt 5 9273, LUŠ 94.
Svėdasai, Anykščių r. sav.

742. – Šėmute, gerute, margute!
Turėjo dukrełį, ir tų pasmauge.
O, kad teip ir tavi biesas pasmaugtų!

Labai mačija nuo įkirtimo gyvatės.

U. P. Pauliukas [1912]. *Sg*. NS 1458. *Sp*. ElMNGĮ 5, ElMKR 8, LUŠ 91.
Šimonių k. ir sen., Kupiškio r. sav.

B_1

743. – Liga ligėłė, korva karvala. Buvo margas vilkas – biesas nusmaugė. Kad ir taũ [*tave*], ligėl, biesas nusmaugtų!

NUKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. K. Gudas. *U*. [1930]. *Sg*. ElPG p. 169. *Sp*. ElMKR 76, LTt 5 9274, LUŠ 93.
Skapiškis, Kupiškio r. sav.

Užkalbėjimo pagrindą sudaro mums nebežinoma velnio (gyvatės?) paslėgtos (pasmaugtos) dukters istorija. A_1 – kreipiamasi į gyvatę ir duodama užuomina apie dukterį. B_1 – vietoje dukters kalbama apie vilką.

KAD TU, ŠUNIE, GALVĄ NUSITRAUKTUM!

744. – Einu per kaimą, stovi gale kaimo stulpas, kad tu, šunie, užkabintum galvą ir nu[s]trauktum!

Vienu kvapu.

NUO PASIUTUSIO ŠUNIES.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 97. *Sp*. LUŠ 609.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

KAD TU TAIP SAVIM NEIŠSITEKTUM!

745. Jei tavo liežuvis nupūslija, tai, sako, paimk nosinės kavalką [= *gabalą*] ir mesk užpakalin, ir sakyk:

– Šunie, kad tu taip neišsitektum, kaip tu mane [= *manim*] neišsitenki!

Tai mes tą darydavom.

P. A. Kamzurienė, 59 m., kilusi iš Ariogalos sen., Raseinių r. sav. *U*. J. Balys [1951]. *Sg*. BlLMM 608. *Sp*. LUŠ 1021.
Ohajas, Jungtinės Amerikos valstijos.

Plg. *Kad tu savo marškiniais neišsitektumei, kaip tu manim neišsitenki* (Šimkaičių sen., Jurbarko r. sav.), *Kad tep Dievas duot, kad tu trijų palų marškiniuose neišsitektai!* (Krokialaukio sen., Alytaus r. sav.), *Kad tu ir savo skūron neišsitektai!* (Punsko vls., Lenkija) LKŽ 15 p. 1153. Pasakymas *Kad neišsitektum savo skūroje (marškiniuose)* veikiausiai yra piktas linkėjimas ištinti. Skelbiama formulė artima keiksmui, kuris šiuo atveju, matyt, turėtų neutralizuoti ligos priežastį (pūslės ant liežuvio paprastai laikomos piktų apkalbų pasekme, plg. tekstus aukščiau).

KAD JO AKYS IŠDEGT!

A_1

746. Jei akių gyvulys paboja, puodekelę rūkia, – degančią puodekelę triskart apneša ape gyvulį, sakydami:

– Kad jo akys išdegt (išrūkt)!

NOG AKIŲ PABOJIMO.
P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., 1935. *Sg.* LTR 725(118). *Sp.* SbAED p. 380, LUŠ 599. Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

Dar vienas šios versijos variantas skelbiamas BlkLM: „<...> suieškok kokį vyžų senų (nu vyžų tadu nebuvo, suradau kaliošų), va pririšk an šniūrelio ir an to kaliošo pridėk šitų samanėlių iš kampų tvarto, iš pirkios (kap seniau buvo, ir pirkios tos samanotos) ir šitų keryciažolių (keryciai tokie, jais rūke karves, jos be žiedų, be nieko, ti koki kai šereliai) ir [*irgi*] sudėk. Ir druskų, ir an tos vyžos pririšk raikštelį ir su tuoj (ir tikrai šitai darėm gi va) parūkyk, ir sakyk: – *Kad jo akys išdegt!* Ir itai reikia daryc saulai nuslaidus ar saulai netekėjus. <...> Tie dūmeliai va taip kvepiancių žolynų buvo, ir jau švencytų žolynų, kap seniau. Sako, uždėk, kad būtų ugnelė saulai nuslaidus arba netekėjus. Saulai nuslaidus, kap parginė karves, jau tuo aprūkėm [karvę], ir jau veža Stasys miškan su tuoj raikšteliu, kap nū ragiu [*kaip dabar regiu*] ir mūs duobėn [inmetė]. Ti sudegino.<...> Daugiausia jų su tuoj vyželiu po tuoj nosi ilgai rūkėm. Ir jau po pilvu jau parūkė, visur tešmenį parūkė, ir jau tadu per vartus vežč šitas „akis“ jau“ (*U.* R. Balkutė Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav. 2001 iš Ievos Turonienės-Zalanskaitės, 90 m., kilusios iš Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

B_1

747. Dabar rašysim ape gyvulių gydymą. Daugiausia boja akių jauni telukai ir jauni paršukai. Telias, kaip pabojo akių, guli pervertįs akis, daugau negyvens kaip vienų dienų. Žmogus mislina, kad dar pasveiks, o po nakti randa negyvų. Paršas knisa, zurkia, nieko neėda. Gyvulius nuo akių reikia taip gydyti: gyvuliu[s] reikia kałbėti. Reikia, kad pecus ar plyta kūrytųs, kuris žmogus moka kałbėti, reikia jo pakviesti. Ne visi gi moka kałbėti. Kałbėtojas pajima saujų druskos. Eidamas in gyvulį su niekuj nekalba, jam negalima su niekuj kałbėti. Su tąj pilnu sauju druskos ateina prie gyvulio ligonio. Stojasi taip: gyvulys būna dešinėn pusėn, o žmogus būna kairėn pusėn. Kałbėtojas su tuoj drusku no gyvulio galvos pradeda kałbėti vienu dūku, ne[a]tsipūtįs. No galvos pradeda, taip sako su tuj drusku... Nog galvos atagaliu ranku. Kalba:

– Nog ugnies, nog vandenio, nog piktų negerų žmonių akių!

Šituos žodžius kaip kalbi, reikia apie gyvulį apnešti druska atagaliu ranku, neatsikvėpįs ir kałbėk:

– Nog ugnies, nog vandenio, nog piktų negerų žmonių akių!

Tris kartus reikia apnešti. Pirmą kartą apnešus tuj drusku atsikvėp [*atsikvėpk*]. Antrą kartą apneši, vėl atsikvėpk. Tracią kartą apneši, vėl atsikvėpk. Tris kartus apnešįs tąj drusku, bėk greicau pirkion, su niekuj nekałbėk. Kaip kūrinasi pecus, vėl po biskio atagaliu ranku ber [*berk*] druskų ugnėn ir kałbėk tuos pacus žodžius, kaip apie gyvulį kałbėjai:

– Nog ugnies, nog vandenio, nog piktų negerų žmonių akių! Kad tų žmonių akys blogos sudegtų ugnėn!

Ir gyvulys kuo greicausia pasveiksta. Jum turbūt labai didelis juokas, o aš kaip žinau, tai aš yra [*esu*] pirmas daktaras gyvulių. Bet jūs gi taip nepadarysite. Aš jumi labai gerai aiškinau kožnų skiemenėlį, bet jum bus vis tiek neaišku. Čia reikia tokio žmogaus cakavo [= *smalsaus*] kaip aš, o jūs vis tiek nepadarysite. O gal ir sugebėsit...

P. U. Petras Zalanskas, 83 m. *Sg.* LTR 7273 p. 367. *Sp.* ZČUS p. 287, LUŠ 598. Mardasavo k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Dar vieną šios versijos variantą pateikė Petro Zalansko sesuo Ieva Turonienė-Zalanskaitė, gyv. Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav. (*U.* R. Balkutė 2001): „[Nuo akių]. Rūkia gi keryciais (tį kokios žołės buvo). Tadu slankscio pripjausto, iš keturių kampų paima jau samanėlių. <...> Kryžiavai [= *Kryžiškai*] – iš vieno kampo, iš kito, iš tracio, iš ketvirto. Dabar nėr pirkion samanėlių. <...> Bet jei nuveisi tvartan, tai vienan kampan kryžiavai, iš vieno, iš kito kampo ir sakai: – *Vardan Dievo Tėvo*, – ir vis paima; dar nuveina kitan kampan ir sako: – *Ir Sūnaus*. Tadu trecian kampan ir sako: – *Ir Šventosios Dvasios*; ir tadu kecvirtan kampan nuveina, paima: – *Amen.* <...> Nu ir jau tuoj drusku apnešė. Dar nuveina pircin, iš krosnies išima ti jau tokių būna žvyrelio, akmenukų tokių, nu ir rūkia. <...> Samanėlas parneša, tai ar kokian bliūdukan [= *dubenėlin*], ar kur sudeda ir uždeda anglalių ir tas samanėlas, ir tos druskos, kų apžegnojo. Nuo slankscio paskuta, indeda ir rūkia. Dūmelis rūksta po truputukų; ir apnešam, po snukiu padedam, kad patrauktų dūmelio. Nu ir jau kap karvei, tai ir po tešmeniu, po pilvu aprūkia, aprūkia. Ir šitas ir jau pamačina. O jau druskų kap apneša, tai paima saujon druskos ir aina atabalu ranku (neša) ir sako: – *Nuog ugnies, nuog vandenio, nuog piktų žmonių akių.* Triskart apeina. <...> Laikai druskų saujon ir paspjaudai an druskos tos. <...> Apspjaudo gi tas akis jau BlkLM.

Plg. latv. *Lai sadeg visi deviņi velni eles ugunī!* (drudža vārdi) БривМ 298.

PJAUSIU TAVE, LIGA!

748. Viena moteris prieš karą su pjautuvu gydė daug ligų, ir pas ją visada kreipėsi žmonės, sakydami ir tvirtindami, kad gerai pagydo. Iš to ji ir pragyvenimą gavo, ir jai nereikėjo sunkaus darbo dirbti. Mano motina su ja draugavo, tai ir gavo iš jos daug žinių, kaip ji gydė. O gydė ji nuo visų ligų vienodu būdu. Darydavo taip: su pjautuvu aplink vedžiodama smaigaliu skaudančios vietos, kalbėjo užkalbėjimą:

– Pjoviau miežius, pjoviau kviečius, pjoviau vasarojų, pjausiu ir taũ [*tave*], liga!

Kartodavo tuos žodžius tris kartus.

– Pasikark tu ant sausas šakas!

Ir šiuos žodžius tris kartus kartojo.
Tada ligonio skaudančią kūno vietą peržegnodavo vieną kartą, ir viskas.

P. Pranė Genienė, 65 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1948(230). *Sp*. LUŠ 833.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

ŽALTYS KANDO KARTĄ, AŠ – TRIS KARTUS

749. – Žaltys kando vieną kartą, aš kandu tris kartus. Ar juods, ar pilks, ar margs žaltys kando vieną kartą, aš kandu 3 kartus, 5 kartus. Sakau: aštriai kirst pusiau. Dievs Tėvs, Sūnus Dievs, Dvasė Šventa, šventas Jonai, šventas Petrai. Šventas Dievo kardas, gelėžinės ekėčios, juodi arkliai tegul tave sutrauko į striugus striunkelius!

NUO GYVATĖS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(58), LTR 1208b(553), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 54). *Sp*. BlLMM 394, BsJKn p. 214, LUŠ 1018.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Identiški variantai žinomi latvių tautosakoje, plg. *Zalktis koda vienreiz, es kodu trīsreiz – vai melnais, vai raibais; zalktis koda vienreiz, es kodu trīsreiz – vai melnais, vai raibais; zalktis koda vienreiz, es kodu trīsreiz – vai melnais, vai raibais. Asakas cērt pušu – Dievs Tēvs..., svētais Jānis, svētais Pēteris, svēts Dieva eņģelis un zobens. Šie melnie zirgi, dzelzu ecēšas lai tevi sarausta pīšļu pīšļos!* (zalkšu jeb čūsku vārdi) БривМ 416.

Dėl platesnio konteksto plg. latv. *Caurējs mani duŗ vienu reizi, es viņu duŗu divi reizes, caurējs mani duŗ vienu reizi, es viņu duŗu trīs reizes, <...> caurējs mani duŗ vienu reizi, es viņu duŗu deviņas reizes <...>* (caurēja jeb dūrēja vārdi) БривМ 91. Dūrimo veiksmas (liga duria vieną kartą, o užkalbėtojas – du ir t. t.) taip pat žinomas ir rusų bei serbų užkalbėjimuose (КлУ С. 157).

Dėl pradžios formulės plg. baltr. *Грыжу, грыжу, я цябе грызу. Ты мяне раз, то я цябе два, Ты мяне два, то я цябе тры, Ты мяне тры, то я цябе чатыры, Ты мяне чатыры, то я цябе пяць, Ты мяне пяць, я цябе шэсць, Ты мяне шэсць, я цябе сем – Да і адгрызу цябе заўсем* (ад грыжы) БрЗам 771.

T. ≈ „Vienas sudyvijo, trys atidyvijo“, „Užmušu burtus, raganas, piktas macias“, „Angelas ligą perplėš, Perkūnas nuspirs“.

ŽIOGAI, ŽIOGAI, NUKĄSK MAN KARPĄ

750. Didelį žiogą pagauni, tai prašai:

– Žiogai, žiogai, nukąsk man karpą.

U. [2002]. *Sg.* LKŽ 20 p. 673.
Suvainiškis, Rokiškio r. sav.

Panašų variantą Dzūkijoje užrašė R. Balkutė: „Jaunystėn tai an rankų buvo [karpų], tai žiogas <...> iškando. Kas tį man darodė, tai tep prikišu ir [sakau]: – *Žiogai, žiogai, iškųsk karpų*. Ale tep išgnaibo – iš šaknų. <...> Paskui palaidzia, ale kraujai bėga“ BlkLM (*U.* 1999 Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. iš Genės Makselienės-Baublytės, 87 m., kilusios iš Perlojos, Varėnos sen., Varėnos r. sav.).

T. ≈ „Žiogai, žiogai, duok deguto“.

DU PRIEKY, DU UŽPAKALY, KAS VIDURY – PRANYKIT!

A_1

751. Jeigu seniau susirgdavo gyvulys, tai jo ligą žmonės, mokantieji burti, nuburdavo. Reikėdavo atsistoti prie sergančio gyvulio, sukalbėti pirma „Tėve mūsų“, paskui „Sveika, Marija“, o po to duoti gyvuliui su plaštaka, sakant:

– Du prieky, du užpakaly, kas vidury – pranykit, nes mums jūsų nereikia!

Sakydavo, kad po tokio būrimo gyvulys pasveikdavo.

GYVULIŲ GYDYMAS BŪRIMU.
P. Juozas Strazdas, 70 m. *U.* I. Kuprytė 1970 (J. Šliavo rink.). *Sg.* LTR 4239(210). *Sp.* LUŠ 126.
Vileišių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

B_1

752. To gyvuolia plaukus [*plaukas*] reik priminti [*paminėti*] ir tris kartus aplink apeiti, apėjus imt už kairės ausies ir sakyti:

– Trys mylės į pryšakį, trys mylės į užpakalį – kas gyven, tas lai žūn!

Antrąkart:

– Septynias mylės į pryšakį, septynias mylės į užpakalį – kas gyven, tas lai žūn!

Trečiąkart:

– Devynias mylės į užpakalį, devynias mylės į pryšakį – kas gyven, tas lai žūn!

BLUŽNĮ NUVARDYT.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(61), LTR 1208b(556), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 57). *Sp*. BlLMM 530, BsJKn p. 215, LUŠ 125. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

B_2

753. Par strėnas mušant:

– 8 mylės šen, 8 mylės ten – kas gyvs, lai žūn!
6 mylės ten, 6 mylės šen – kas viduj smaugia, lai partrūkst!
2 mylės ten, 2 mylės šen!

Ir kalbėt poterius – „Tėve mūsų“.

NUO VYVALŲ.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(63), LTR 1208b(558), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 58). *Sp*. BlLMM 531, BsJKn p. 215, LUŠ 127. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

A_1 – minimos būtybės, esančios iš priekio ir užpakalio. B versijose kalbama apie atstumą priekyje ir užpakalyje. B_1 – vartojama formulė *Kas gyven, tas lai žūn!* B_2 – pridedama formulė *Kas viduj smaugia, lai partrūkst!*

Užkalbėjimų tipas gerai žinomas Latvijoje, čia jis turi daug variantų, plg.: *Trīs jūdzes turpu, trīs jūdzes šurpu – viss, kas dzīvo, lai gurst! Septiņas jūdzes turpu, septiņas jūdzes šurpu – viss, kas dzīvo, lai gurst! Deviņas jūdzes turpu, deviņas jūdzes šurpu – viss, kas dzīvo, lai gurst!*“ (liesas vārdi) БривМ 356; *Vienu jūdzi uz priekšu, divas atpakaļ; divas jūdzes uz priekšu, trīs atpakaļ, trīs jūdzes uz priekšu, četras atpakaļ…; astoņas jūdzes uz priekšu, deviņas atpakaļ! Gursti, gursti, gursti! Drošu, drošu, drošu! Satrūkst, satrūkst, satrūkst!* (vīveļu vārdi) БривМ 307.

ABU GALAI ŠALTI, VIDUS ŠILTAS

754. Kada piktos dvasios arklį tvarte užvažinėja (tada arklys būna labai sušilęs, išvargęs, kaip [*tartum*] ant jo kas ilgai ir greit jojo):

– Abu galai šalti, vidus šiltas! Tegul jis džiūsta kaip pelenai, kaip ugnis prieš tą žodį Dievo Tėvo (ir t. t.)! Amen.

P. Kazys Galvydis, 80 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(250). *Sp*. BlLMM 543, SkrN p. 69, LUŠ 5.
Knipiškių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

KETURIOS ROŽĖS IŠKILO IŠ MARĖS

A_1

755. – Keturias rožės iškilo iš marės: pirma – smagenų, antra – dantų, trečia – gyslių, ketvirta – kaulų. Ir da penkta – pieno, šešta – juoda, septinta – vainikų. Kur aš jas dėsiu? Trijų devynių angelų spėkuose. Ten bėgs jo angelai, tie šią rožę plaks ir dildys kaip delčių mėnesį, kaip liekno švendrę. Aaa, aaa, aaa. Dieve Aukščiausis, būk čia! Tris kart[u]s.

ROŽĖ SMEGENŲ.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(47), LTR 1208b(542), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 43). *Sp*. BlLMM 422, BsJKn p. 212, LUŠ 660.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

756. – Iš kaktos išsikelia viena smagenų rožė, antra dantų, trečia širdies, ketvirta gyslių, penkta plieno, šešta kaulų, septinta ležiuvio. Kur aš jums liepsiu, ten jums reikės bėgt. Angels jums [jus] plieks ir išgainios, kaip liekno švendres išnaikins. Amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen.

DVIDEŠIMT ŠEŠIOS ROŽĖS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(52), LTR 1208b(547), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 48). *Sp*. BlLMM 420, LTt 5 9305, BsJKn p. 213, LUŠ 657.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

B_1

757. – Ejo Jezus per jūrą ir nešė rankoj keturias rožes: vieną mėlyną, antrą juodą, trečią raudoną ir ketvirtą ruževą. Aš jas dėsiu trijų devynerių angelų jėga, jie šią rožę muš, muš, muš. Jie siundins visas rožes, ir jos išdils kaip senas mėnuo, ir jos sudžius kaip pievoj mindrės [*nendrės*] per Tavo vardą – Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.

Užkalbėjimą pakartoti tris kartus, po devynis kartus „amen“.
Man perdavė senelis Juozas Guogis, ir žmonės sako, kad gelbsti mano šis užkalbėjimas. Jums pasakau tik todėl, kad esat vyriausias vaikas pas savo tėvus. Kitaip nesakyčiau, nes tada mano užkalbėjimai niekam nepadėtų.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS SOPULINGOS, KIAUROSIOS, ARBA ŽEIZDOTOS.
P. Ona Guogytė, 30 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(12). *Sp*. BlLMM 417, SkrN p. 66, LUŠ 661.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

758. – Jėzus plauk par jūrą. Keturias rožės rankoje: viena mėlyna, antra juoda, trečia raudona, ketvirta plieno. Kur aš jąs[ias] dėsiu? Aš jąs[ias] dėsiu trijų devynių angelų spėkuose. Kur lėks jo angelai, tie šią rožę plieks ir pers. Išnyk kaip galas mėnesio, sudžiūk kai jūros švendrė: a-a-a-a-a-a-a-a. Dieve Aukščiausias, būk čia!

Tris kartus kalbėk.

ROŽĘ BALTĄJĄ NUŠNABŽDĖT.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(46), LTR 1208b(541), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 42). *Sp*. BlLMM 421, BsJKn p. 212, LUŠ 659.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

„A-a-a-a-a-a-a-a“ greičiausia yra sutrumpinti „amen“, žr. komentarą prie „Trys angelai, imkit savo dalį vyvalų skausmo“ (Nr. 186).

B_2

759. – Nešė Jezus septynias rožes: pirmą – nuo dantų sopės, antrą – nuo smegenų, trečią – nuo gyslių, ketvirtą – nuo kaulų, penktą – agulnai (bendrai), šeštą – juodą ir sekmą – nuo kvetkų [= *priepuolių*]. Jezus Kristus man tas rožes davė. Aš jas dėsiu trijų devynerių debesų aukštybėse, gaudama(s) angelų stiprybę. Angelai ims tą rožę (reikia sakyti ligonio vardas, pvz., Onos) mušti. Visos rožės išdils, „Vardan Dievo Tėvo“ ir t. t.

Žodis „amen“ reikia sakyti tris kartus.

NUO SMEGENŲ ROŽĖS, KADA SKAUSMAS SKELIA GALVĄ, UŽKALBĖJIMAS.
P. Ona Guogytė, 30 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(11). *Sp*. BlLMM 416, SkrN p. 66, LUŠ 658.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

A_1 – vardijamos rožių rūšys; užkalbėtojas jas perduoda angelams plakti ir dildyti. B versijose rožes neša Jėzus. B_1 – vardijamos rožių spalvos, B_2 – rožių gydomosios galios.

Plg. latv. *Sešas rozes no jūŗas izceļās: viena smadzeņu, otra zobu, trešā dzīslu, ceturtā tērauda, piektā kaulu, sestā melnā. Kur es viņas likšu? Es viņas likšu trejdeviņu eņģeļu*

spēkos un trejdeviņu vārtu stabos: tur šķies viņas. Nāc, eņģeļ, tī tev pērs, nu tī tev šautīs! Izdilsti kā vecs mēnesis, sakalsti kā purva niedre un izdēdi kā vecs mironis. Iekš tā vārda… (*Trejdeviņi amen*) (rozes vārdi) БривМ 162; *Mūsu Kungs jēzus Kristus gāja jūr, četras rozes nesa rokā: tā pirmā zila, tā otrā melna, tā trešā sārkana, tā ceturtā tērauda. Kur es viņas likšu? Es viņas likšu trejdeviņu eņģeļu spēkos* <…> БривМ 164.

UGNIS PLEČIAS TARP MĖLYNŲ IR BALTŲ ROŽIŲ

760. Sužinojau iš amžiną atilsį tėvo Antano. Reikia sakyti taip:

– Ugnis plečias tarp mėlynų ir baltų rožių. Prašau Jėzaus Kristaus žodžio, kad visos kirmėlės, kur platinas, išdils kaip jaunas mėnuo, sudžiūs kaip pievoj mindrės (nendrės) prieš tą vardą Dievo Tėvo, Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, amen.

Šį užkalbėjimą reikia pakartoti tris kartus ir po devynis kartus žodį „amen“, kad išeitų treji devyneri žodžiai „amen“.

UŽKALBĖJIMAS DANTIES SKAUSMO.
P. Tadas Kuosa, 39 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(2). *Sp.* BlLMM 534, SkrN p. 71, LUŠ 970.
Vaidminių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

VISOS ROŽĖS TUR PRANYKTI!

761. Rožės žadėjimas pradėti ryte prieš saulės tekėjimą, sekantį vakarą prieš saulės nusileidimą ir sekančios dienos rytą prieš saulės tekėjimą; tris kartus kaip aukščiau nurodyta. Ligonis pastatomas arba paguldomas, atsižiūrint, kurioje vietoje žaizda. Po gryno dangaus žadėtojas ištiesia ant žaizdos abi rankas (žaizdos neliesdamas) ir kalbėdamas žodžius:

– Raudona rožė, mėlyna rožė, geltona rožė ir balta rožė. Varpai skamba, giesmes gieda, evangelija bus paliekama. Visos rožės tur pranykti!
Vardan Dievo Tėvo, Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.

Taip kalbėti tris kartus ir po kiekvieno kalbėjimo pūsti iš burnos kvapą ant ligonio žaizdos. „Amen“ nesakyti.

ROŽĖS NUŽADĖJIMAS.
P. Darata Apelienė, 86 m. *U.* V. Juodkūnaitis 1932. *Sg.* LTR 436(153–306). *Sp.* BlLMM 405, SkrN p. 65, LUŠ 1008.
Urvinių k., Griškabūdžio sen., Šakių r. sav.

T. ≈ „Rože, išeik gražumu, ne varu!“

ROŽE, TEUŽMUŠA TAVE VĖJAS!

762. Nuo rožės kalbama:

– Sveika, rože!* Marija, melsk, kad rožė pražūtų dabar toj adynoj [tiems], kas serga rože, Šv. Marija. Teužmuš taũ [*tave*] vėjas šioj minutoj!

Kalbama ant ruginių miltų. Baigus kalbėti žodžiai, triskart miltai papūsti ir duoti tais miltais trinti tą vietą, kur rožė auga.

P. Zofija Jakimauskienė, 35 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(209). *Sp.* LUŠ 848.
Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

*Rankraštyje skyrybos ženklai dedami kitaip – rožė tapatinama su Marija: *Sveika Rože Marija, melsk, kad rožė pražūtų dabar toj adynoj, kas serga. Rožė šv. Marija, teužmuš tau' vėjas šioj minutoj.*

PANA MARIJA, PADUOK MAN LAZDĄ

A_1

763. – Zmieja, zmieja! Svinciausia Pana Marija, paduok man lazdų, kad aš galecia ažmušč itų zmiejų.

KAD KIRMĖLĖ NEBĖGTŲ.
P. Matlaševičius. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(2). *Sp.* MLZ 81, ElMKR 69, StDŠAU 20, LUŠ 777.
Miežionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

B_1

764. – *Kaip gydydavo nuo gyvatės įkandimo?*
– Pas daktarų veždavo. Užveždavo aukščiau tos vietos, kur inkando. Arba dar anksciau tai kraujų nutraukdavo ir pas šaptūnus (užkalbėtojus) gydė. Nuk

gyvatės saugodavos. Kap aidavom miškan, paimi ir iš šakalukų sudedzi kryžių. Peržegnoji, kad nerastai gyvatės. Peržegnoc ir sakyc:

– Gyvate, bėk, ba cia vaikščioja Marija šitais keliais. Jei jy [*ji*] tavi ras, tai užmuš.

P. Ona Baranauskienė-Noreikevičiūtė, 62 m., kilusi iš Dusmenėlių k., Onuškio sen., Trakų r. sav. *U*. N. Berteškienė 1997 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 423.
Rimėnų k., Daugų sen., Alytaus r. sav.

T. ≈ „Jūs, šaltos geležės, slinkite šonan!“

NE AŠ TAVE MUŠU, NEI MANO GIMINĖ, LAI TAVE MUŠA VISI ŠVENTIEJI

765. Pradedant tą maldelę, reikia persižegnoti.

– Prašau, Viešpat Jėzau Kristau, į pagalbą. Įkand[o] tą gyvulį gyvatė. Sako Viešpats Jėzus taip: „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji. Pragaro galybe, pragaro galybe, pragaro galybe!“

Taip kalbėti šią maldelę reikia tris kartus.

NUO GYVATĖS.
U. J. Varnas 1923. *Sg*. LMD I 275(1). *Sp*. MLZ 39, StDŠAU 19, ElMKR 30, BlLMM 377, SkrN p. 67, LUŠ 699.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Labai panašus variantas užrašytas tame pačiame regione maišyta rusų ir lenkų kalba (Nr. 1688).

Dar plg. rus. «Новорожденного младенца моют в бане и приговаривают: – *Не я тебя парю, не я тебя мою – парит тебя, моет тебя бабушка Салманида, которая истинного Иисуса Христа повивала и на белые руки принимала*» АнРЗЗ 71.

NE AŠ PLAKU, PRAKEIKTAS GARAS PLAKA

766. Nuo gyvatės duoną, aguonas užkalbėdavo. Šeimoj paciam vyriausiam arba paciam jauniausiam atkalbėt. Tada labjausiai [*labiausiai*] padeda. Moka pati nuo gyvatės atkalbėti.

Išeini į lauką, duoną persižegnoji. Tada sako:

– Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka! Per amžių amžius, amen.

Tai pasako 3 kartus. Pats persižegnoji ir duoną peržegnoji. Tada supeni karvei duoną. Jei [gyvatė] vaikinga pakerta, kiek ana turės vaikų, tiek reikia žadėt, t. y., kiek gyvatė turės vaikų, tiek kartų reikia atkalbėti.
> Kiek jos (...) turėja būt vaikų, kas ti žina, kiek jos vaikų <...>, kiek ana pagimdys vaikų, šito[ji] gyvatė. Jeigu ana kirs, tai tiek raikia ir žadėtajų ...< [Reikia,] kad kiekvieną kartą kitas kalbėtojas kalbėtų, jei nepadeda.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Teofilė Gaidamavičienė-Braziūnaitė, 69 m. *U.* R. Ambrazevičius 1987. *Sg.* LTR 5561(79); LTRF mg. 3200(112). *Sp.* LUŠ 698.
Aidukų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji“, „Ne aš kertu, grižas kerta“.

UŽMUŠU BURTUS, RAGANAS, PIKTAS MACIAS

767. – Užmušu burtus, raganas, piktas macias [= *jėgas*], visokius škadlyvus [= *kenksmingus*] žmones mūsų Išganytojo Jezaus Kristaus pavelijimu [= *leidimu*]. Patsai Kristus muše piktadėjus [= *piktadarius*] ir vare anuos iš bažnyčias švintas, kad anie ir priešinas Jam ir dantų griežimu palika švintų vietų. Teip ir ašianai varau mana pikta darytajus, kapoju anuos visus per pusį ir išblaškau vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintas Dvasias, amen.

Šitų užkalbėjimų sakyti tik vienų rozų.
[Sakyti,] kadu nepretelius [= *nedraugas*] sugadina gyvulius arba užleidžia gyvuliams ligas. Tadu burtai grųžinsis [= *sugrįš*] pas anų atgal ir jam macnai paškadys [= *stipriai pakenks*].

ATBURTI BURTUS.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(18). *Sp.* BlLMM 540, SkrN p. 69, LUŠ 974.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

T. ≈ „Žaltys kando kartą, aš – tris kartus“.

ANGELAS LIGĄ PERPLĖŠ, PERKŪNAS NUSPIRS

768. – Tyra tyra yr dūšelė! Pondievo angelas šią ligą parplėš, Perkūnas nuspirs, išdils kai delčius mėnuo, sudžiūs kai liekno švendrė, aaa, aaa, aaa. Dieve Aukščiausis, būk šičia!

Tris kartus kalbėk.

TOKIE PAT POTERIAI [T. Y. GYDYMS VISOKIŲ BLOGUMŲ].
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(55), LTR 1208b(550), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 51). *Sp.* BlLMM 526, BsJKn p. 214, LUŠ 18. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

„Aaa, aaa, aaa“ galbūt yra sutrumpinti „amen“, žr. Nr. 186 komentarą.

Plg. latv. *Jēzus dzīvīb'* (vārda) *sirdī, Jēzus dzīvīb'* (vārda) *sirdī – šī krūšu dzīsla sirgst! Krūšu sāpes, kā ari visas sāpes, lai izdilst kā vecs mēnesis, lai kalst kā purva niedre, lai izdēd kā vecs mironis! U-U-U-U. A-A-A-A. Dievs augstais, stāvi tu pats klāt!* (krūšu sāpju vārdi) БривМ 88.

T. ≈ „Aš nuginu visa pikta su trejom devyneriom galybėm“.

ŽALTYS DŪRĖ GYLĮ, JĖZUS MYNĖ

769. – Žaltys Jievai dūrė gylį iš savo snapo, Jėzus myn su kojom. Amen (9 kartus).

TOKIE POTERIAI NUO GYVATĖS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(60), LTR 1208b(555), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 56). *Sp.* BlLMM 396, BsJKn p. 214, LUŠ 1017. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Plg. latv. *Ieva dūra ar sava dzelonu no savas mutes, Jēzus min ar savām kājām* StrBV p. 228. Užkalbėjimuose pati gyvatė gali būti vadinama *Ieva* plg. „Ieva, kam mane kirtai?“

PANELE ŠVENČIAUSIA, PAMINK NUODUS LEDOKĖLĖS

770. > – [Per žanklų, kryžiau] > šventas, tegu atsitolina ledokėlės nuodai!

Triskart „Sveika, Marija“ vienu dūchu [= *atsikvėpimu*] sukalbi. Ir kitųkart pakartoji:

– Per žanklų, kryžiau šventas, tegu atsitolina ledokėłės nuodai!

Čia kokios spalvos gyvulys, tuos žodžius sako. Ar žala, ar marga, ar juodmargė, ar juoda, reikia primyt [*primint*]. Triskart „Sveika, Marija“, triskart pakartoji. O paskui sakai:

– Panela Švenčiausia, kadangi pamynei tų ledokėłį, kurioji visų pasaulį norėjo praryt, pamink nuodus šitos ledokėłės, kurioj inkando tokį ir tokį gyvulį.

Ir vėl triskart pakartoji šitų, ir viskas. Ir an druskos, ir an duonos. <

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Mikas Šipkinas, 74 m. *U.* P. Janulis, V. Umbrasaitė (KrD kompl. eksp.) 1971. *Sg.* LTR 4325(235); LTRF mg. 1290(4). *Sp.* LUŠ 779.
Kaniūkų k., Kaniavos sen., Varėnos r.

ĖJO JĖZUS PER PIEVĄ, RADO TRIS ROŽES

A_1

771. Kaip veidas sutinsta arba koja sutinsta.

– Ejo Kristus keliu, rado tris rožes. Viena rožė nuvyto, kita nudžiūvo, trečia prapuolė.

Trys kartai raikia atkalbėti ir tris „Sveika, Marija“.

ATKALBĖJIMAS NUO ROŽES.
P. U. Anelė Mačienė, 41 m., ~ 1955–1959. *Sg.* LTR 3641(519). *Sp.* LUŠ 255.
Antakmenės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

772. – Ėjo Jėzus, susciko tris rožes: viena nuvyto, kita nukrito, trečia pati pražūna.

Saulei netekėjus, ant riebalų.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 105 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LUŠ 239.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

773. – Ėjo Viešpats Jėzus į Jeruzalimą, sutiko tris rožes: vieną supuvusią, antrą sudžiūvusią, trečią suakmenėjusią.

Čia atkalbėti vienu kvapu tris kartus „Sveika, Marija“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 103 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LUŠ 246.
Lazūnų apyl., Vijos r., Gardino sr., Baltarusija.

774. – Ejo Jezus per pievų ir sustiko tris rožes: vienų – baltų, kitų – raudonų, trečia suvyto, suvyto ir išgaišo.

Trys „Sveika, Marija“.
Be saules užkalbėti, užkalbetam negalima gerti, rūkyti, nei rūgščiai, nei karčiai valgyti.

NUO ROŽĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(4). *Sp.* MLZ 112, StDŠAU 38, LUŠ 268.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Dar vienas šios versijos variantas skelbiamas BlkLM (*U.* R. Balkutė iš Teofilės Uždavinienės-Uždavinytės, 84 m., gyv. Daržininkų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav. 1995): *Sveika, Marija, Dievo Motina* <...> (kartoja tris kartus). *Ajo Viešpats Jėzus, rado tris rožes, vieną nuskynė, antra nulinko, trečia išdūrė* [?]. *Sveika, Marija, Dievo Motina* <...> (kartoja vieną kartą, tada persižegnoja).

A_2

775. Rožę užkalba taip:

– Ejo Viešpats Jėzus keliu, nešė kraitę rožių. Viena žydėjo, viena vyto, trečia visiškai nukrito.

Triskart taip kalbėti.

P. Juzė Juškienė-Jarmulkytė, 70 m. *U.* J. Dovydaitis 1960. *Sg.* LTR 3976(339). *Sp.* LUŠ 283.
Vilnius.

776. > – Ėjo Jėzus per maras. Nešė rankosu tris rožes. Viena rožė nuplaukė, kita paskendo, o trečia pati žuvo. <

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Nikodemas Milašavičius, 82 m. *U.* R. Ambrazevičius, V. Jonikas 1986. *Sg.* LTR 5497(246); LTRF mg. 3042(51). *Sp.* LUŠ 296.
Šilinės k., Strūnaičio sen., Švenčionių r. sav.

777. – Jėzus važiavo par vandenį. Jam buvo trys rožės rankoje: viena važiavo, antra prisiegė [*prisiekė*], trečia pražuvo nuo to žmogaus kūno.

[Žegnojasi:]

+ Vardan Dievo Tėvo + ir Sūnaus + ir Dvasės Šv[entos]. Amen.

ROŽĖ.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(51), LTR 1208b(546), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 47). *Sp*. BlLMM 419, BsJKn p. 213, LUŠ 280. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

778. – Tav yra ta pikta rožė, todėl noriam šiuos žodžius kalbėti nuo tos rožės į mūsų Poną Jėzų. Kad ėjo par vandenis, upes, jis turėjo rankoj tris rožes: viena balta, antra mėlyna, trečia raudona. Viena nuvyto, antra nuskendo, trečia pražuvo nuo to žmogaus kūno.

[Žegnojasi:]

– Vardan Viešpaties mūsų Jėzaus Kristaus +++, amen.

ROŽĖ.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(50), LTR 1208b(545), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 46). *Sp*. BlLMM 418, BsJKn p. 213, LUŠ 284. Joniškio sen., Joniškio r. sav.

A_3

779. – Ėjau per lauką, per laukų laukus, per girią, per girių girias ir atradau bežydint tris rožes (jei serga mažas žmogus, sako: „jaunas rožes“, jei senas – „senas rožes“). Viena mirė, kita supuvo, paskutinė auga; viena danguje, kita pekloj, paskutinė tebebuvo.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ p. 87 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp*. LUŠ 236. Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

780. – Ėjo Pons Jezusas per tris marias, nešė rankoj tris rožes: viena buvo balta, antra geltona, trečia raudona. Viena krito į marias, antra supuvo, o trečia jo šventose rankose pasiliko.

Rytą, saulei tekant, per pietus ir vakare, saulei leidžiantis.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ 115 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp*. LUŠ 245. Subačiaus sen., Kupiškio r. sav.

781. Dėl rožės tai teip:

– Kristus ir Motina Marija važiavo par Raudoną marę. Ir Motina Marija turėjo tris rožes rankoje: vieną ana rankoj laikė, antrąją ant sienos pakabino, trečią ana sudegino. Amen.

Ir čia tą vietą reik peržegnoti ir poterius sukalbėti.

P. Julijus Giorkė. *U*. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(89), LTR 1208b(585), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 83). *Sp*. BlLMM 425, BsJKn p. 220, LUŠ 258.
Trumpaičių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

A_4

782. Duoną su sviestu ar su medum aptepus parašyti ant sviesto ar ant medaus tuos penkis žodžius:

S a t o r
a r e p o
t e n e t
o p e r a
r o t a s

Bet jei ta žmogysta reikalaujanti [gydymo] toli gyvena, tai reik parašyti ant popierėlio ir, tą popierėlį smulkiai sudraskęs, parnešęs namo sumaišo su sviestu ar su medum, – duoną aptepus duot suvalgyt. Paduodant tuos parašytus burtus reik kalbėti tylom:

– Pons Jėzus važiavo par mares, turėjo tris rožes: vieną įmetė į mares, o dvi – vieną vienoj rankoj turėjo, antrą antroj, ir katra [= *kiekviena*] rožė turėjo 9 angelų galybę.

Tas tiktai teip gal gydyti, kas yra antras iš motinos gimęs, t. y. ne pirmasis, ne trečias ir ketvirtas.
Teip gydė meškuitiečiuos, sodžiuj Daugėlaičių, mokytas senas Čiuberkis, ir jis mano tetušiui sakęs, kad aš tai teip galiu gydyt, kad asu antras iš motinos gimęs. Katras tokias pryžines žino, tas kitam tegal išduoti, kada pats jau pre mirimo. O jeigu viską pasakytų kitam sveikaudams, tai pats tos galybės nustotų.

RAŠOMI BURTAI NUO ŠUNIES APRIEJIMO.
P. Pranciškus Liaudenskas. *U*. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(81), LTR 1208b(577), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 75). *Sp*. BlLMM 399, BsJKn p. 218, LUŠ 279.
Trumpaitėlių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

A_5

783. – Ėjo Ponas Jėzus per Granuso kalną, per sunkų smėlį, nešė tris rožes: vieną nuo persigandimo, antrą nuo vėjo užpūtimo, trečią gydančią.

Šventas Jonas krikštija Poną Jėzų Jordano upelėje, idant apčystytumei [= *apšvarintumei*] visus mano sopulius, idant sustotų ant sūdo [= *teismo*] dienos!

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ p. 89 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp*. LUŠ 243. Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

784. Ši liga yra gydoma kalbant šią maldelę:

– Ėjo Jėzus per jūres ir mares, ir kalnus, ir smiltes, nešė tris rožes: vieną nuo ugnies, antrų nuo tinimo, trečia lai pati pranyksta!

Trečią rožę sakant pamini to ligonio vardą. Vardą mini kiek tik nori kartų.

Visa tai gydytojas privalo laikyti paslapty, nes, jeigu pasakys kitam, pats viską užmirš. Pasakyti tik tegali mirdamas ir tik vienam rimtam doram žmogui. Gydytojas jokio užmokesčio neprivalo imti.

ROŽĖ.
P. G. Dumbrienė, 32 m. *Sg*. LTR 338(595). *Sp*. BlLMM 409, SkrN p. 65, LUŠ 285. *U. pst.:* „Išmoko iš Paliuko 100 metų Linkuvos vls., Šiaulių aps. Ir sakoma, kad išgydydavęs. Sakoma, kad jis mokėjęs ir daugiau burtų“.
Linkuva, Pakruojo r. sav.

A_6

785. Gumbą užkalbėdavo:

– Ėjo Dievas per vandenį. Nešėsi tris rožės žiedus. Vieną žiedą metė į vandenį, kitą – į purvą, trečią – tau ant gumbo.

GUMBO GYDYMAS.
P. Cilė Railienė, 62 m. *U*. D. Punculytė 1972 (J. Šliavo rink.). *Sg*. LTR 4443(31). *Sp*. ŠIŽA p. 112, LUŠ 259.
Žeimelis, Pakruojo r. sav.

B_1

786. – Ėjo Ponas Jezus per kalnuotą šalį, per erškiečių žemes, per žvyruotus takus ir sutiko tris rožes – vieną baltą, antrą mėlyną, trečią raudoną. Tarė joms Jezus: „Vienai vysti, kitai kristi, trečiai visai sudžiūti!“

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ p. 88 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp*. LUŠ 244. Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.

787. – Eja Ponus Jėzus par kalnuoto šalį, par erškėtynis, par žvyruotini[u]s takus ir sustika tris rožis: vieno balto, ontro mėlyno,

trečią raudono. Vienai vysti, kitai kristi, trečiai visiškė [*visiškai*] sudžiūti.

UŽKALBĖJIMUS ROŽES.
U. J. Tumas-Vaižgantas [1904]. *Sg.* BoΛX c. 350. *Sp.* LTt 5 9301, LUŠ 302.
Naujamiesčio sen., Panevėžio r. sav.

788. – Ėjo Viešpats Dievas > keliu i sutinka tris rožes. „Viena tegul stoja, antra tegul nyksta, o trečioji tegul išnyksta!“

E tada kalba triskart „Sveika, Marija“. <
[Ir] maldaknygoje yra nuo rožės!

P. Antanina Kaltonienė-Augulytė, 62 m. *U.* R. Šliogerytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4155(334); LTRF mg. 944(10). *Sp.* LUŠ 234.
Knystuškių k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

B_2

789. Jeigu ant rankos ar ant kojos būna rožė, ir jeigu nori ją išgydyti, turi kalbėti:

– Ėjo kartą Jėzus per ežerą ir turėjo tris rožes. Beeidamas dvi pametė. Tai pastebėjęs metė ir trečią sakydamas: „Pražūk ir tu!“

Paskui kalbėk tris „Sveika, Marija“, tai žmogus, sergąs rože, pasveiks.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 59. *Sp.* MLZ p. 89, LUŠ 260.
Marcinkonių – Merkinės sen., Varėnos r. sav.

B_3

790. – Ėja trys panos. Rada tris rožes. Viena sako: „Kad tu sudžiūtum!“ Kita sako: „Kad tu supūtum!“ Trečia sako: „Kad tu čia nebūtum!“

ŽODŽIAI NUO ROŽĖS UŽKALBĖJIMA.
P. Aleksas Zopelis, 56 m. *U.* M. Kuzmienė, L. Deksnytė (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4345(49). *Sp.* UpT 35, LUŠ 307.
Radikonių k., Upytės sen., Panevėžio r. sav.

791. – Ėjo Trys karaliai ir sutiko rožę. Vienas saka: „Kad tu supūtum!“ Kitas saka: „Kad tu sudžiūtum!“ Trečias saka: „Kad tu čia nebūtum!“ Sveika, Marija! Sveika, Marija! Sveika, Marija!

Reikia kalbėti tris kartus iš eilės.

ATKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Simas Skobas, 45 m. *U.* V. Skobas 1938 (A. Urbono rink.). *Sg.* LTR 1948(7). *Sp.* LUŠ 254.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

792. Tepant ant popiergalio su kreidu arba su alvėliu [= *pieštuku*] šitokią figūrą (šeškampis kryžius viduryj ratuko), reikia sakyti triskart:

– Ejo šventiejie Trys karaliai lauku. Sutika tris rožes: vieną mėlyną, antrą raudoną, trečią baltą. Vienai pasakė: „Kad tu sudžiūtum!“ Kitai pasakė: „Kad tu supūtum!“ Trečiai pasakė: „Kad tu tam (Petro) kūne nebūtum!“
Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventos. Amen (žegnojant popiergalį).

Visų pirmu tokią rožę paminavoti [= *paminėti*], kokia yra skaudulio išvaizda.

NUO ROŽĖS.
U. 1902. *Sg*. EtnM p. 77. *Sp*. LUŠ 276.
Naujamiesčio sen., Panevėžio r. sav.

C_1

793. Nuo rožės atkalbėti, tai prieš saulės tekėjimo kalbėdavo:

– Ponas Jezus jejo [*ėjo*] per pievą ir pamate tris rožes. Vieną nuskynė, vieną numynė, viena prapuolė. Teip ir tu prapulk!

Ir tris sykius žegnoja.

P. Antanas Kraujelis. *U.* P. Titenis ~ 1960. *Sg.* LTR 3969(53a). *Sp.* LUŠ 263.
Bučiškių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

794. – Ėjo Viešpats Jezus keliu, atrado tris rožes – geltoną, baltą ir raudoną. Tos rožės pranyko. Tfu, tfu, tfu ([spjauna], atsigrįžus į skaudančią rožę), taip ir tu pranyksi!

U. [1929]. *Sg*. MLZ 114 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp*. LUŠ 247.
Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

795. – Ėjo Jezus per beržynų, per balom, per bagnom [= *per klampynes*] ir susciko tris viesulas. Viena išbalo, kita išnyko, trečia prapuolė. Prapul [*Prapulk*] ir tu ite [*šiteip*], prapul ite, prapul ite, prapul suvisu, fu, fu, fu...

Baigiant reikia pūsti.

NUO ROŽĖS, NUO VĖJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 942(4). *Sp*. MLZ 109, StDŠAU 36, LUŠ 278.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

796. Prie tos vietos pridėt ruginių miltų ir, uždėjus dešinės rankos bevardį pirštą, kalbėti netankiai kvėpuojant:

– Ėjo Ponas Jėzus per marias, nešė rankoj tris rožes. Pirmoji pražydo, antroji pranyko, trečioji Pono Jėzuso rankoj paliko. Tu pranyk, tu pranyk, tu pranyk!

Po to reikia sukalbėti „Sveika, Marija“. Užkalbėjus tos vietos nešlapinti 7 dienas. Rožės yra 12 sortų [= *rūšių*].

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Mikalina Vilūnienė-Raupėnaitė, 89 m. *U.* E. Bielskytė, R. Balčikonytė 1983. *Sg.* VUB RS F 213–304 p. 26. *Užr. pst.*: „Išmokė jos [pateikėjos] mamų [*mamą*] vengrius, – kurie su apskritom kepurėlėm po kaimus vaikščiodavo“. *Sp.* LUŠ 299.
Mikolojūnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

797. Tris kartus kalba:

– Ėjo Marija su Jėzum per lauką ir atrado tris rožes. Viena paliko su žiedu nepražydusiu, kita pražydo, trečia pranyko. Ir tu, sopuliau, pranyk iš šito kūno, kaip pranyko ana rožė. Pranyk, pranyk iš šito kūno!

Paskui prie žaizdos deda ruginių miltų.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg.* MLZ p. 88 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LTt 5 9302, LUŠ 250.

798. – Ėjo Marija per lauką, sutiko Poną Jėzusą, pražydo trys rožės: viena supuvo, viena nuvyto, ši trečia pranyko. Pranyk ir tu, mano sopuly, išeik iš mano kūno!

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg.* MLZ p. 88 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LUŠ 242.

799. – Ėjo Jėzus per pievelį, žydėjo trys roželės. Viena žydėjo, kita sudžiuvo, nukrito. Tegul prapuola ir to žmogaus roželė!

Reikia kalbėti tris kartus, kad būtų devyni punkteliai.

NUO ROŽĖS.
P. Jadvyga Misiūnienė, 60 m. *U.* R. Misiūnaitė 1977 (Stundžėnienės rink.). *Sg.* LTR 6995(142). *Sp.* LUŠ 267.
Dvarčiškių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

800. – Ėjo Jezusis per marias, nešė tris rožes: viena balta, kita pūsta [*pūva*], trečia gaišo. Kad ir tu čia pragaištum!

Papūsti iš burnos garu ir sukalbėti penkeli poteriai.

UŽŽADĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. J. Mačėnas. *U.* ~ 1933. *Sg.* LMD III 10b(1). *Sp.* StDŠAU 41, LUŠ 304.
Mielagėnų – Švenčionėlių sen., Ignalinos – Švenčionių r. sav.

801. – Ponas Jėzus ėjo per pievų ir nešės tris rožes. Vienų paliko, antrąją pametė, o trečia paci pragaišo. Pragaiškie ir tu taip!

Atkalbėjus – 5 poteriai.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 108 (skelbta sk. „Nuo rožės"). *Sp.* LUŠ 249.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

802. – Ėjo Viešpats Jėzus per pievų ir nešės rankoj tris rožes: vieną pametė, kita prapuolė, trečia paci pragaišo. Pragaišk ir tu, rože!

Triskart vienu kvapu.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 104 (skelbta sk. „Nuo rožės"). *Sp.* LUŠ 248.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

803. – Ėjo Jėzus, rado tris rožes: geltoną, baltą ir raudoną. Tos rožės pranyko. Taip ir tu, rožė, pranyk!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 106. *Sp.* LUŠ 238.
Šimonys, Kupiškio r. sav.

804. Nuo rožės dažniausiai užkalbėdavo saulei tekant arba leidžiantis šiteip:

– Eja [*Ėjo*] Jėzus par mišką ir sutika tris rožis. Vienu išdyga, kitu pranyka. Ir tu pranyk!

P. Jadvyga Malinauskienė-Čivienė, ~ 85 m., kilusi iš Alančių k., Vadoklių sen., Panevėžio r. sav. *U.* V. Vasiliauskaitė ~1999-2000. *Sg.* VsRT p. 740. *Sp.* LUŠ 262.
Užunevėžių k., Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

805. Užkalbėtojas pats persižegnoja ir žegnoja rožės sopulį:

– Ėjo Ponas Jezus per upę Cedroną, nešė tris rožes. Pirma rožė sopulinga, antra rožė stapulinga, trečia rožė – prapulk, sopė! Būk sveika, ir bus sveika! Amen, amen, amen.

Užkalbėtojas vėl peržegnoja rožės sopulį ir ligoniui užduoda namie sukalbėti penkis poterius Pono Jezuso intencijai, kad pamačytų. Poterius kalbėti nuo „Tikiu in Dievą Tėvą".

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Tadas Kuosa, 38 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1048(133). *Sp.* LUŠ 300. *U. pst.*: „Tadas Kuosa laikomas geru užkalbėtoju. Pas jį atvažiuoja ligoniai net iš tolimų apylinkių. Sako, būk mačija. Jį išmokė a. a. jo tėvas. Kuosa Tadas ilgai nenorėjo pasakyti surašytojui užkalbėjimų žodžius".
Vaidminių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

806. – Ajo Motina Švenčiausia nuog Viešpaties Jėzaus grabo ir sutiko tris rožes. Vienų nuskynė, kitų nulaužė, trečia paci prapuołė. Kad ir šitoji prapult, katrų regiu!

Užkalbant nuo rožės, reikia matyti ligonį. Vanduo, nė kokios kitos medžiagos nenaudojamos.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Elžbieta Būrienė-Sinkevičiūtė, 89 m. *U.* K. Grigas 1964. *Sg.* LTR 3661(3). *Sp.* LTt 5 9303, LUŠ 292.
Latežerio k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav.

Užkalbėjimas buvo užrašytas ir anksčiau. *U.* B. Kerbelytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1959. *Sg.* LTR 3194(87). *Sp.* LUŠ 288. *P. pst.*: „Sukalbėti tris kartus vienu dūku, peržegnot".

807. – Ėjo Jėzusis per mišką, atrado tris rožes: vieną nuvytusią, kitą pražydusią, trečią sudžiūvusią. Kad taip sudžiūt ir sugyt rože!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 107 (skelbta sk. „Nuo rožės"). *Sp.* LUŠ 240.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

808. > – Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, Dvasios Švintos. Amen.
Ėjo Viešpats Jėzus per pievas, per undenis [*vandenis*] ir našės tris rožes. Viena rožė nustapijo [= *nuskendo*], kita prapuołė, tegul nuo tavį rožė atsistoja [= *atstoja*]!
Sveika, Marija, malonės pilnoji, Viešpats su Tavimi, palaiminta Tu ir palaimintas vaisius įsčioj Tavo. Šventoji Marija, Motina Dievo, melskis už mus dabar ir mūsų mirties valandą. Amen .
Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, Dvasios Švintos. Amen. <

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Paulina Laurinavičiūtė, 59 m. *U.* A. Raudys, G. Palkimaitė, A. Kraucevičiūtė (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4227(50); LTRF mg. 1090(35). *Sp.* LUŠ 297.
Gėliūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

809. – Ėja Panełė Švinčiausia par pievų. Rada tris rožes. Vienų raškė, kita puołė, tračia suvis prapuołė. Taip tegu ir šita rože prapuola!

NUO ROŽĖS.
P. Jonas Deveikis, 88 m. *U.* O. Stundžaitė ~ 1948 (S. Paliulio rink.). *Sg.* LTR 6992(241). *Sp.* LUŠ 265.
Dryžių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

810. Tik vienoje vietoje pasisekė užrašyti vieną rožės užkalbėjimo tekstą:

– Buvo trys moterys Marijos ir visos turėjo tris rožes. Viena prigėrė, viena prapuolė, ir tu, trečia, išnyk!

P. Uršulė Lecauskienė, 34 m. *U.* N. Balvočiūtė [2005]. *Sg.* BalLM p. 968.
Tauragnų sen., Utenos r. sav.

811. – Ėjo Jezus ir sutiko tris rožes. Viena prapuolė, kita pražuvo, tegul pražus ir šita trečia kartu!

Tris kartus sukalbėti neatsikvepiant ir pūstelk į duoną su druska, ir po to tris sveikamarijas.
Šiukštienė pakalbėjo lenkiškai, o jos dukrelė laisvai persakė lietuviškai. Ti motina vis kaip didžiausią paslaptį teigia, jog ir aš laikyčiau dideliausia paslaptimi. Jei aš nelaikysiu paslapties, tai joms užkalbant negelbės. Užtikrinau jas laikysiąs. Perduodant šias žinias iš kartos į kartą, galima mokyti tik jaunesnį už save.

NUO ROŽĖS.
P. Monika Šiukštienė, 54 m., Stasė Šiukštytė, 12 m. *U.* J. Dovydaitis (KrD kompl. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 4105(403). *Sp.* Db 64, LUŠ 266.
Kozelaukos k., Inturkės sen., Molėtų r. sav.

812. – Ejo Jezus per pievų, rado tris rožes: viena melyna, kita raudona, trečia suvisu prapuołė. Tegul prapuola Valerkos sopulys!

Tris kartus.

UŽKALBEJIMAS NUO ROŽES.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(111). *Sp.* LUŠ 293.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

813. Persižegnoti.

– Ėjo Marija per pievų. Rado tris rožes: vienų išrovė, kitų išlaužė, tretė pati pranyko. Taip ir rona [= *žaizda*] toj pati pranyko.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Salomėja Pečiulienė, 63 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(89). *Sp.* LUŠ 298.
Rūdžių k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

814. – Ejo Ponas Jezusis per kalnus, per Cendravų [= *Cedrono*] upį, turėjo runkoj rožełį. Kaip ta rožełe nuvyta, taip sopė rožė pranyko, taip sope vocies išnyko.

Tris kartus kalbėti.

NUO ROŽĖS.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(45). *Sp.* MLZ 113, StDŠAU 40, LUŠ 270.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Dar du šios versijos variantai skelbti BlkLM: *Jėja Kristus par marias, Nešes ranki tris ražes. Viena krita, kita puoła, Trečia visiški prapuoła. Kad ir šiti prapultų* (*U.* R. Balkutė iš Marytės Valušienės, 68 m., gyv. Nuotekų k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav. 2000); „*Ėjo Viešpats Jėzus keliu ir sustiko tris rožes: vieną raudoną, kitą geltoną, trečią mėlyną; ir išnaikina. Tegul išnyksta* [*N*] (pasakai vardą) *rožė.* O tada reik sukalbėti penkius poterius prie Viešpaties Jėzaus kančių ir ryti [*ryte*] septynis kartus poterius prie Marijos Sopulingosios. <...> „Tėve mūsų", „Sveika, Marija", „Garbė Dievui Tėvui". Ir kartoji. Prie Viešpaties Jėzaus kančių reikia penkis kartus kartoti, o prie Marijos Sopulingosios septynis. Kai visą maldelę pasakai, tai tadu reikia sušnekėti penkerius poterius ir septynis prie Švč. Marijos. Jeigu ryte kalbi penkerius, tai vakare kalbi septynis. Du kartus kalbi ryte ir vakare. <...> Kalbi, kai [saulė] leidžiasi, teka. <...> Kalbu du kartus, bet jeigu jau kam nors pasidaro labai plati žaizda, tai iki dvylikos kartų" (*U.* R. Balkutė, D. Taminskas, R. Glumbokaitė, I. Kalesnykaitė, A. Kalesnykas iš Onos Šerėnienės-Mačiulytės, 74 m., gyv. Linkmenyse, Ignalinos r. sav. 1998).

C_2

815. – Ėjo Kristus per girią, rado tris lelijas: vieną pražydusią, kitą nuvytusią, trečią nudžiūvusią. Duok, Dieve, kad ir ta rožė nudžiūtų!

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg.* MLZ p. 86 (skelbta sk. „Nuo rožės"). *Sp.* LUŠ 241.

816. – Ėjo Viešpats Jezus per mišką ir atrado tris rožes – vieną žydinčią, kitą nuvytusią ir trečią sudžiūvusią. Duok, Poni Dieve, kad ir to žmogaus rožė sudžiūtų kaip ta trečioji!

Kas turi rožę ir gydosi, reikia jį tris kartus peržegnoti ir tris kartus jam sakyti šią maldelę.

ROŽĖS GYDYMAS.
U. O. Kalinauskaitė ~ 1925–1927 (S. Paliulio rink.). *Sg.* LTR 6133(463, 464).
Biržai.

817. – Vieną sykį Kristus eidamas mišku atrado tris erškėčius. Vienas buvo skaistus, antras nuvytęs, o trečias sudžiūvęs.

Tas skaistus erškėtis, žmonių supratimu, yra ta liga, kuria žmonės serga. Norint ją išgydyti, reikia kartoti tris sykius šiuos žodžius:

– Duok, Pone Dieve, kad ta rožė, esanti žmogaus kūne, sudžiūtų kaip ta trečioji, kurią tu atradai!

Ir žmogus pasveiksta.

ROŽĖS GYDYMAS.
P. Ruplėnienė, 84 m. *U*. ~ 1925–1926. *Sg*. LTR 68(367). *Sp*. BlLMM 410, SkrN p. 66, LUŠ 287.
Marmakiškių k., Parovėjos sen., Biržų r. sav.

818. – Ėjo Šventasis [*Dievas*], nešės kelias rožes. Kitas pametė, o viena rožė liko. Duok, Dieve, kad ir ta rožė pranyktų!

Kalbami poteriai.
Užkalbėjimą išgirdo iš kaimynės, tačiau pati niekada tuo neužsiėmė.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Veronika Musteikienė, 78 m., kilusi iš Rokiško r. sav. *U*. L. Leišauskaitė, E. Klimaitė 1983. *Sg*. VUB RS F 213–299 p. 133a. *Sp*. LUŠ 294.
Kubilių k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

819. – Eina Kristus keliais per žvyro kalną, randa tris rožes: viena vyto, kita džiūvo, trečia pranyko. Duok, Dieve, kad tam žmogui liga pranyktų!

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ p. 86. *Sp*. LUŠ 235.

820. – Ėjo Jezus per girią, rado tris rožes: viena nuvytus, antra nudžiūvus, trečia nupuolus. Duok, Viešpatie Jėzau, kad ir ta taip nupultų!

Tris kartus atkalbėt ši maldelė, paskui kas kartas „Sveika, Marija“ ir septyni poteriai. Visą laiką sukt ranką apie rožę.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ p. 87. *Sp*. LUŠ 237.

821. – Ėjo Ponas Jezus per mišką ir rado tris rožes: vieną baltą, antra pranyko. Duok, Pone Jezau Kristau, kad ir toji pranyktų!

Taip reikia kalbeti po tris kartus neatsidusus devynis kartus. Paskui po tris kartus devynius „Sveika, Marija“. Po kiekvieno sukalbėjimo atkalbėjimo tris kartus reikia pūstelti į žaizdą.

ATKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
U. A. Umbražiūnas. *Sg*. LMD III 20(182). *Sp*. LUŠ 253.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

822. Žegnoti.

– Pana Marija turėjo tris rožes. Viena pabėgo, kita paskendo. Prašau, Pana Marija, kad ir tą trečią išnaikintum!

Žegnoti 7 [kartus], poteriai.

U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(8). *Sp.* LUŠ 305.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

823. Žegnoti.

– Pana Marija turėjo tris rožes. Pirma pabėgo, kita paskendo. Prašau Panų Marijų, kad ir to trečią išnaikintų.

Žegnoti, 7 poteriai. Bevardžiu pirštu sukti prieš saulę aplink rožę.

NUO ROŽES.
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(11). *Sp.* LUŠ 277.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

824. Karštus pliena gabalėli[u]s metu į vandenį, kol jis užverdu [*užverda*]. Ant rožės dedamus [*dedamas*] komprėsus, suvilgytus su tuo vandeni, i kalbama:

– Eina Kristus smilčių kalnu, nešu tris rožis: vieną žystančią, antrą vystančią, trečią nykstančią. Viešpatie, paduvanok man nykstančią!

Rožės užkalbamos, kai danguj būna vienus šviesulys – auštant arba leidžiantis saulei.

UŽKALBĖJIMUS NUO ROŽĖS, IŠGIRSTAS IŠ SAVA BUBUTĖS.
P. Genovaitė Nemanienė-Masiokaitė, 65 m. *U.* L. Vilkaitė, R. Raščinskaitė 1988. *Sg.* GoPŠ p. 48. *Sp.* LUŠ 1605.
Žvalgaičių k., Vadoklių sen., Panevėžio r. sav.

Dar du šios versijos variantai skelbiami BlkLM: *Ėjo Viešpats Jėzus per kalnus, per miškus, nešė tris rožes. Vienų rožį pamete, antra rože pradinga, jau prapuola. Duok, Viešpatie Dieve, kad pranyktų ir trečia* (*U.* R. Balkutė iš Marijonos Vinciūnienės-Gyčiūtės, 66 m., gyv. Padumblės k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav. 1999); *Ėjo Viešpats Jėzus per vandenį, per girias, per žemę, Nešė tris rožes: viena trūko, antra prapuola. Duok, Jėzau Kristau, kad trečioji prapultų* (*U.* D. Razmaitė iš Stasės Čižienės-Ratkauskaitės, 66 m., gyv. Skudutiškio k., Suginčių sen., Molėtų r. sav. 1998).

C_3

825. – Ėjo Viešpats Jėzus Kristus per žvyrių, per žemę, per vandenį. Nešė tris rožes. Viena plyšo, antra prapuolė. Duok, Viešpatie Jėzau Kristau, per Tavo kančią, žaizdas, Tavo Motinos sopulius, kad ir šita rožė prapultų.

Marija Sopulinga, permaldauk Šv. Traicę [= *Šv. Trejybę*], kad ir šita rožė prapultų. Šv. Traice, susimilk ant manęs (arba ant jų). Šventi apaštalai, dangaus trys archaniuolai [= *arkangelai*], devyni korai [= *chorai*] aniuolų [= *angelų*], melskitės už mane (arba ją).

Ir tris „Sveika, Marija“, prašydamas neperstojančios Motinos pagelbos. „Tikėjimas tave sveikų padarė. Tikėk, ir išsipildys“.

NUO ROŽĖS.
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(7). *Sp.* LUŠ 271. *Perrašytojo pst.*: „Kitame lape toks pat tekstas, tik yra prierašas „Kalbėti dvylika kartų šeštą vakaro, šeštą ryto“. Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

826. – Ejo Viešpats Jezus Kristus per žvyrus, per žemę, per vandenis. Nešė tris rožes rankose. Viena plyšo, antra prapuole. Duok, Viešpatie Jezau Kristau, per Tavo kančią, žaizdas, Tavo Motinos Marijos sopulius, kad ir šita trečioji prapultų.
Marija Sopulinga, permaldauk Šventą Treičį [=*Trejybę*], susimilk ant manęs (arba ant tokio ir tokio). Šventi apaštalai evengelistai, visi šventi ir šventosios, dangaus trys arkaniuolai [= *arkangelai*], devyni šventieji aniuolai [= *angelai*], melskitės už mane (arba tokio ir tokio).

Ir trys „Sveika, Marija“ sukalbėti, prašydamas neperstojančio Motinos pagelbėjimo. Tikėjimas tave sveiką padaro, tikėk, ir išsipildys.

NUO ROŽES.
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(13). *Sp.* LUŠ 272.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

827. Žmonės kalba, kad galima užkalbėti rožė, votis ir dantis, kai kada koja sutinsta arba rankų ar kitų vietų ir [*irgi*] pradeda niežti [*niežėti*] – tada būna rožė. Tuomet tą vietą reikia aprišti kanapių plaiskaniais ir apibarstyti ruginiais miltais ir tuomet nereikia tą vietą vandeniu plauti. Ir tuomet reikia užkalbėti. Štai vieno užkalbėjimo būdas.
Reikia peržegnoti triskart sakydamas „Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios, amen“. O tam ligoniui liepiama kalbėti 5 poterius prie Viešpaties Jezaus žaizdų. O tas užkalbėtojas po to žegnojimo kalba maldą:

– Ėjo Viešpats Jezus Kristus per žvyrių, per žemę, per vandenį. Nešė rankoje 3 rožes: viena plyšo, antra prapuolė. Duok, Viešpatie Jezau Kristau, kad šito[ji] trečia rožė prapultų.
Šventas Mykolai arkangelai, šv. Jonai Krikštytojau, visi šv. apaštalai: šventas Petrai ir Povilai, keturi evangelistai, devyni chorai angelų ir Tu, Marija, Motina Sopulingoji, melsk Viešpatį Jezų

Kristų, kad jis pagydytų šitų rožę! Todėl, šventas Mykolai arkangelai, šv. Jonai Krikštytojau, visi šv. apaštalai, šv. Petrai ir Povilai, keturi evangelistai, devyni chorai angelų ir Tu, Marija, Motina Sopulingoji, melskis už jo sveikatą (arba jos)!

Taip reikia smulkiai atlikti, kad dar tik šviežiai, tai užtenka trijų kartų užkalbėt, o jei jau seniau, tai šešiskart ar devyniskart. O dvylikakart – tai jau visas užkalbėjimas. Kalbėjimo laikas – saulės tekėjimas ir nusileidimas.

P. Jonas Šerėnas, 53 m., Uršulė Šerėnienė, 49 m. *U.* A. Šerėnas 1937. *Sg.* LTR 1253(254) *Sp.* BlLMM 414, SkrN p. 66, LUŠ 306.
Linkmenys, Ignalinos r. sav.

Dar vienas šios versijos variantas skelbiamas BlkLM (*U.* R. Balkutė iš Emilijos Liulevičiūtės, 80 m., gyv. Labanore, Švenčionių r. sav. 1999): *Ėja Viešpats Jėzus Kristus per žvyrių, per vandenį, nešė tris rožes rankoj. Viena plyšo, antra prapuolė. Ir dar duok, Viešpatie Jėzau Kristau, per tavo mūkų, ronas, sopulius Motinos Tavo Švinčiausios, kad ir šita trečia rožė prapultų. Marija, Motina Sopulinga, permaldauk Švinčiausių Traicį, kad ir šita trečia rožė prapultų. Švinčiausia Traice, susimilk an jos, šventi apaštalai, keturi evengelistai, šventas dangus, devyni korai angelų, melskitės už jų.*

C_4

828. – Ateina Ponas Jėzus per pievų. Runda tris rožes žydinčias. Viena puola, antra krinta, trecia pati gaišta. Tegu sopė ta išgaišta per vardų Pono Jėzaus!

Po to sukalbėti „Tikiu į Dievą Tėvą“ ir „Tėve mūsų“.
Jei žadi moterį, tai vietoj žodžių „Ponas Jėzus“, „per vardų Pono Jėzaus“ sakyk „Panela Švenčiausia“, „per vardų Švenčiausios Panos Marijos“.

AŽUŽADĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Petras Kardelis, 70 m. *U.* K. Grigas (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 4131(2). *Sp.* LUŠ 257.
Girdžiūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

829. > – Ėjo Panas Jėzus Kristus per pievų, rada tris rožes žydunt [*žydint*]. Vienas raška, kitas lakia, tračias pačias gaišta. Tegul šito[ji] sopė išgaišta par vardų Pana Jėzusia!

Tadu „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Garbė Dievui Tėvui“. Ir vėl sukalbėt šito[ji] maldala, ir vėl šitų, ir vėl – trečiųkart. <

Užkalbėtoja užkalba šitokiu būdu: pati persižegnoja, peržegnoja žaizdą, tada pacientui liepia sukalbėti „Tikiu į Dievą Tėvą“. Jeigu pacientas netiki į Dievą ir užkalbėjimo galią, užkalbėtoja neužkalbanti, nes sergantysis vis tiek nepasveiksiąs. Sukalbėjus „Tikiu į Dievą Tėvą“, užkalbėtoja pasilenkia ant žaizdos ir sako: „Garbė Jėzui Kristui“. Pati ir atsako: „Per amžius, amen“. Tada tris kartus kalba

užkalbėjimo maldelę ir poterį. Jei kalba vyrui, tai kalba „prie Jėzaus“, o jei moteriai – „prie Motinos“.
Užkalbėjimas nuo rožės an sopės (kalba ant žaizdos).

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS VYRUI.
P. Domicelė Mačiulienė, 73 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(169); LTRF mg. 568(26). *Sp*. LUŠ 291.
Magūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

830. Seniau žmonės rožę nuburdavo. Burti geriausiai galėdavo pirmas ir paskutinis šeimoje gimęs vaikas. Buriant rožę reikėdavo pirštu vedžioti apie skaudamą vietą ir kalbėti tokią maldelę:

– Ėjo Jėzus per Jordano upę ir nešė tris rožes: raudoną, baltą ir mėlyną. Jeigu esi raudonoji rožė, Jėzaus vardu prašau – išnyk! Jeigu esi baltoji rožė, Jėzaus vardu prašau – išnyk! Jeigu esi mėlynoji rožė, Jėzaus vardu prašau išnykti!

Taip reikėdavo daryti tris sykius, kalbant tą pačią maldelę. Po kiek laiko rožė, sakoma, išnykdavo.

ROŽĖS BŪRIMAS.
P. O. Kazakevičienė, 45 m. *U*. D. Valiulytė 1971. *Sg*. LTR 4239(643). *Sp*. LUŠ 286.
Geručių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

831. Persižegnoja. Peržegnoja žaizdą. [Užkalbėtoja sako ir pati sau atsako].

– Garbė Jėzui Kristui.
– Per amžius, amen.

[Tuomet] kartojama triskart:

> – Ėja Panela Švinčiausia par pievų. Rada tris rožes žydunt [*žydint*]. Vienas raška, kitas lakia, trečias pačias gaišta. Tegul šito[ji] sopė išgaišta par vardų Panos Marijos! <

„Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Garbė Dievui Tėvui“.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS MOTERIAI.
P. Domicelė Mačiulienė, 73 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(170); LTRF mg. 568(27). *Sp*. LUŠ 290.
Magūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

832. Rožę kalba:

– Ėjo Motina Švenčiausia per pievą. Rado tris rožes: vieną raškė, kita puolė, o trečia suvis prapuolė. Su Motinos Švenčiausios pamačia [= *pagalba*] gali šita sopė nupult!

Kalbama po triskart (arba tik kartą) rytą, vakarą ir vėl rytą. Ruginiais miltais pabarsto (sausai) ir mėlynu poperiumi apsupama. Po to negalima prausti(s) ir pirtin eiti.

P. Viktorija Bukauskienė, 78 m. *U.* J. Aidulis 1936. *Sg.* LTR 1031(267). *Sp.* BlVKT 454, LUŠ 281.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Pakartotinai užrašyta 1937. *Sg.* LTR 1237(310). *Sp.* BlLMM 415, SkrN p. 66, LUŠ 269. *Pst.:* „Kalbamas triskart ir su ruginiais ar pupiniais miltais barstai kalbėdamas, kur sopė".

833. Reikia persižegnoti ir ronų peržegnoti.

> – Ajo Švinta Marija par pievų. <...> Rada tris rožes. Vienų rove, kitų lauže, trečia pati išgaiša. Išgaišk ir jo (jos) šito[ji] sopė par Jėzusį Kristusį dabar ir valundoj mirties mūsų, amen. <

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Marijona Petroškienė, 84 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(129); LTRF mg. 571(13). *Sp.* GRA 110, LUŠ 289. *Užr. pst.:* „M. Petroškienė dar ir šiuo metu žmonėm užkalbinėja visokias ligas".
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

834. Rožę nukalba tokia maldele:

– Ejo Ponas Jėzus per erškėt[inius] krūmus, nešė rankoj tris rožes. Viena rožė subalo, kita rožė suvyto, trečia rožė pranyko. Per kryžių ir mūkų [= *kančią*] Pona mūsų Jėzaus Kristaus tegu ir šita rožė subals, suvys, pranyks per amžius, amen.

Tris „Garbė būk Dievui Tėvui" ir tris „Sveika, Marija".

U. J. Bartaška 1937. *Sg.* LTR 3393(130). *Sp.* LUŠ 282.
Starkiškės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

835. Kalbama tris kartus uždėjus ant žaizdos ranką:

– Ėjo Motina Švenčiausia pamariu ir rado tris rožes žydinčias. Vieną nuraškė, kita nudžiūvo, o trečia tau ir kliuvo (dabar kur, sakysim, ta liga yra, [sakoma to žmogaus] pavardė). Per Jėzaus Kristaus veido kančias šios kančios mažinas.

Po to prie Pono Jėzaus penki poteriai ir už dūšias kenčiančias tris „Sveika, Marija" ir triskart „Amžiną atilsį".

ATKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Jonas Braknys, 80 m. *U.* V. Miškinis 1940. *Sg.* RES p. 70. *Sp.* LUŠ 256.
Zavišių k. (išnykęs), Svėdasų sen., Anykščių r. sav.

C_5

836. Ant rožės dėt ir sakyt:

– Ėja Marija par smilčių kalną, vežė tris rožes. Vieno balto, kito raudono, trečio nežydinčio – kad tau, Barbina [*Barbora?*], nepražydėtų!

Atkalbėk „Sveika, Marija“ ir to vieto paržegnok kryžavai [= *kryžiškai*]. Ir vėl to patį du kartus kartot. Da papūst to[je] vieto[je].

NUO ROŽĖS.
P. Barbora Krisikaitienė, 86 m., kilusi iš Žaliapurvių k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav. *U.* V. Skurdenytė 1989. *Sg.* LTR 5728(186a).
Pamiškės k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

C_6

837. – Jezus Kristus vaikščio[jo] po kalnus, po marias, perpłėšė rožį, išdžiūvo rožė, išdegė rožė. Išdegsi ugneł raudonu, rože!

Tris kartus in riebalų.

NUO ROŽĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 944(1). *Sp.* MLZ 111, StDŠAU 37, LUŠ 273.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

C_7

838. > – Stovi trys rožės: viena raudona, kita ružava [= *rausva*], trecia balta... Aikie šalin!
Stovi trys rožės: viena raudona, kita ružava, trecia balta... Aikie šalin!
Stovi trys rožės: viena raudona, kita ružava, trecia balta... Aikie šalin, baltoji! <

Reikia tris kartus po 9 kartus.

UŽKALBĖJIMAS.
P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U.* N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4226(4); LTRF mg. 1092(2). *Sp.* LUŠ 301.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

839. Užkalbėti reikia pirmagimiui arba jauniausiam. Užkalbant nuo rožės, reikia išskaičiuoti visas trylika rožių:

– Eina Jėzus, sutiko trylika rožių. Pirma balta, antra raudona, trečia mėlyna ir... (t. t.).

Kiekvienai rožei vis reikia kur nors aiti. Jeigu pataikai kurių rožį, tai mačija.

P. Emilė Grigaravičienė, 79 m. *U.* P. Jokimaitienė, K. Sabanauskas (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4156(112). *Sp.* LUŠ 303.
Peliagrindos k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

840. – Ėjo V[iešpats] Jezus per bažnyčią ir nešė tris rožes: vieną sausą, antrą suvytusią ir trečią suakmenėjusią. Prakeikta rožė, stupyk [= *traukis*] nuo [N] (čia reikia pasakyti ligonio vardas)!

Viskas pasakyti vienu kvapu.

APŽADĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Elena Jasiulionienė. *U.* Tamulevičiūtė 1926. *Sg.* LMD I 213(12). *Sp.* BlLMM 408, SkrN p. 65, LUŠ 252.
Reškutėnų k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

C_8

841. Reikia sakyti šitaip:

– Eina Ponas Jėzusas par marias, nešasi ponas Jėzusas tris rožes.

Jei raudona rožė, tai sako:

– Atsiimk, Pone Jėzau, raudoną rožę.

Jei ligoniui mėlyna rožė ar balta, tai sako – atsiimk baltą arba mėlyną. Moterys sako, rožių yra visokių rūšių.

GYDYMO BURTAI ROŽEI GYDYTI.
P. Z. Rudokienė, 80 m. *U.* O. Kairytė. *Sg.* LTR 1575(47).
Punkiškių k., Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

D_1

842. > – Ajo trys rožės: viena stovi, kita aina, trečia nyksta. <

Reikia 9 kartus. Peržegnojį pasako vardą, iškalba ir mosteli ranka. Vis devynis kartus. Nuo rožės – netekėjus saulutei ir neažsilaidus.

P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U.* N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4226(5); LTRF mg. 1092(2a). *Sp.* LUŠ 233.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

D_2

843. Persižegnoti.

– Lygioj pievoj užaugo dvi rožės: viena balta, kita raudona. Raudona nunyks, o baltoji uždigs [*uždygs*]. Amen. Amen. Amen.

Peržegnot. „Sveika, Marija“.

NUO ROŽĖS.
P. Mikalina Tijūnelytė, 65 m. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(31). *Sp*. MLZ 110, StDŠAU 45, LTt 5 9304, LUŠ 275.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

D_3

844. Nuo rožės užkalba, > švintus vardus sako.
– *O kaip saka?*

– Peržegnoju ...

Tik reik su šituo bevardžiu pirštu. Va:

– Peržegnoju vardu Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Švintosios Dvasios. Daržely Marijos trys rožės. Dvi pražyda, vien nuvyta. Dvi nuvyta – treč' pražyda. Duok, Motin Švinčiausia ir visi šventieji Dieva, i paskutinei nuvyst!

I mačija. I mačija. Ui, kad tik rože, tai iš kaži kur, iš kaimų pas mani atain. Ali matai dabar, ka[d] jo[ji] vardyt, tei devynis kartus reiki teip. Vienąkart trys kartė [*kartai*], untrąkart. Ti vėl palaukt, i vėl. I su šitu bevardžiu piršt[u]. Saulė [*Saulei*] tekunt a saulė [*saulei*] leidžintis tė labiau mačija, skaitas [= *manoma*]. Rože devyneriopu būn, devyneriop: pūsline, lakinčioji [*lekiančioji*], baltoji, raudonoji... Vėl nebežino [*nebežinau*], kokios tinai. <

P. Elžbieta Nakvosienė-Samulionytė, 86 m. *U*. V. Liegutė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1974. *Sg*. LTR 4850(46); LTRF mg. 2029(6). *Sp*. LUŠ 264.
Joniškėlis, Pasvalio r. sav.

E_1

845. Jeigu pas žmogų [= *žmogui*] atsiranda kojon ar rankon rožė, tai pirmas vaistas savo mėšlu dėti. O jei atsiranda ant veido, tai reikia kanapių plaiskanių viršai atkapoti, išviryt ir karštas dėti ant veido [tokio] karščio, kiek gali kentėti. Reikia dėti kelis kartus. O jei nepadeda, reikia kalbėti. Kalbėti reikia taip:

– Ejo Marija, Motina Švencausia, per miškų.
Rado devynias rožes.
Visas devynias nuskynė.

Kalbėtojas kalba:

– Iš devynių aštuonios, iš aštuonių – septynios, iš septynių – šešios, iš šešių – penkios, iš penkių – keturios, iš keturių – trys, iš trijų – dvi, iš dviejų – viena, iš vienos – nei vienos.

Persižegnokite. Prikvep [*Prikvėpk*] oro plauciuose ir kalbėk šitus žodžus. Tris kartus tuos pačius žodžus kalbėkite, kad ji nusigųstų. Pabaigus razi[ž]kalbėti [*visas užkalbėti*], apspauskite tų žaizdų tris kartus.

P. U. Petras Zalanskas, 83 m. *Sg.* LTR 7273 p. 437. *Sp.* ZČUS p. 276, LUŠ 261.
Mardasavo k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimas buvo užrašytas ir antrąkart:

> Tai, vaikeliai, yra tų kałbėjimų rožės, visokių yra, visokių rūšių. Ot vienas kałbėjimas nuo rožės, tai aš pasakysiu jums, biskelį girdėjįs esu. Sako:

– Eina Motina Švenčiausi per mišką. Ir randa devynias rožes. Ir ji jas nuskina visas. Paskui iš devynių – aštuonios, iš aštuonių – septynios, iš septynių – šašios, iš šašių – penkios, iš penkių – keturios, iš keturių – trys, iš trijų – dzvi, iš dzviejų – viena. Iš vienos nei vienos!

Tai tris kartus reikia iškalbėti ir, reiškia [= *vadinasi*], vienu dūku. Bet ar Petrovas – aš nežinau, – ar šitep kalbėjo, ar šitais žodžiais, o gal jis kitaip. Nu tai va: „Ajo Marija per miškų...“. Taigi cia, taigi cia „Ajo Marija per miškų“, taigi cia nei cia griekas, nei cia velniškas, nei nieko. Ir va, rado, supranti, devynias rožes, visas devynias nuskynė... <

P. Petras Zalanskas, 79 m. *U.* N. Vėlius ~ 1979-1980. *Sg.* LTR 6213(72); LTRF mg. 5671(8). *Sp.* LUŠ 251.
Mardasavo k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Versija užrašyta tik iš dviejų pateikėjų; antroji pateikėja yra P. Zalansko sesuo Ieva Turonienė-Zalanskaitė. Jos pateiktas variantas skelbtas BlkLM (*U.* R. Balkutė Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav. 2001): „Kalbėjo rožį ir mūs motulė. Sakė: „Jumi, vaikai, tai sakysiu, o vyresniem, jei sakysiu, tai nemačis". Ir jai [motulei] nemačis, ir tam [ligoniui] nemačis. Tik jaunesniam gali sakyc, kas reikia. Nu tai padeda ir jos. Jau persižegnoja ir kalba: – *Ajo Panela Švinciausia per labai dzidelį miškų Ir rado devynias rožes. Tai iš visų devynių nuskynė vienų – liko aštuonios, Iš aštuonių – sapcynios, iš sapcynių – šešios...*“

F_1

846. – Saulė ant dangaus, akmuo ant marių. Šventas Jonas skausmo negali pernešti. Ėjo Jėzus per lauką, rado tris rožes. Viena pražydo, antra suvyto, trečia išnyko. Išnyk, išnyk ir tu, skausmas, iš švento Jono.

Ir tada dar sukalba „Sveika, Marija“. Šią maldą ir „Sveika, Marija“ pakartoja tris kartus. Kalba rankas priglaudęs prie to skausmo.
Užkalbėjus ryte, saulei tekant, visada padeda. Užkalbant pasako ligonio vardą. Vietoj Jono sako, koks yra vardas, ir rožė išnyksta.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS
P. Viktorija Kušleikienė, 89 m. *U*. A. Kušleikaitė 1974. *Sg*. LTR 4609(90). *Sp*. LUŠ 295.
Levikainių k., Radviliškio r. sav.

Užkalbėjimas veikiausiai yra nuorašas iš GRA 111 (žr. Nr. 847).

847. – Saulė ant dangaus, akmuo ant marių. Šventas Jonas skausmo negali pernešt. Ejo Jezus per lankų, rado tris rožes. Viena pražydo, antra suvyto, trečia išnyko. Išnyk, išnyk tu, skausmas, iš šventoJono!

Ir tadu dar sukalba „Sveika, Marija", ir šitų maldų triskart pakartoja, su „Sveika, Marija" atkartoja.
Kalba rankas priglaudęs prie to skausmo. Padeda. Rankų odoj yra vaistas šitai ligai. Pirmoj pusėj birželio yra pievose kumelukai žibantys, ir juos rankom sutrini, ir tris dienas neprausia rankų. O tie vabaliukai ėda gėles. Gydo gėlės, suėstos tų vabaliukų. Čia viliojimas, katras ir nekalba, o jei rankas tik palaikai vieną minutę vienąkart, kitąkart ir trečiąkart ranką pridedi. Užkalbinėja ryti, saulei tekant, ir vakare leidžiantis, bet visada padeda. Užkalbant pasako ligonio vardą: vietoj Jono sako, koks jo vardas.

NUO ROŽĖS.
P. Juozas Kudaba, 72 m. *U*. J. Dovydaitis 1966. *Sg*. LTR 3865(231) *Sp*. GRA 111, LUŠ 274.
Vigutėnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

A versijų grupėje kalbama apie legendines rožes, veiksmas nukeltas į praeitį, neakcentuojamos sąsajos tarp legendinių rožių ir rožės-ligos. A_1 – formulės branduolys iš trijų narių: *Jėzus sutiko tris rožes – viena rožė nuvyto, kita nudžiūvo, trečia prapuolė*. $A_2 = A_1$, tačiau rožes neša pats Jėzus. A_3 – tik dvi rožės sunyksta, o trečia paliekama. A_4 – rožės turi didelę galią. $A_4 \approx$ „SATOR". A_5 – rožės yra gydančios. A_6 – Dievas meta rožę ant skaudulio.

B versijų grupėje vartojama tiesioginė kalba, pvz.: *Dievas tarė: „Vienai vysti, kitai kristi, trečiai sudžiūti"*. B_1 – tik linkėjimas. B_2 – linkėjimas ir veiksmai su rožėmis. B_3 – trys personažai (3 panos, Trys karaliai) vietoje įprasto vieno.

C versijose Dievo sutiktos (nešamos) rožės tiesiogiai susiejamos su rože-liga. C_1 – linkima ligai prapulti, kaip prapuolė rožės. C_2 – linkima prapulti kreipiantis į Dievą arba Švnč. Mariją vardu (būdingas tiesioginis kreipinys – *Duok, Dieve*). $C_3 = C_2$, tačiau versija išplėsta kreipiniais į Mariją Sopulingąją ir šventuosius. C_4 – linkima rožei prapulti per Dievo vardą arba kančią. C_5 – linkima rožei nepražydėti. C_6 – rožei linkima sudegti ugnyje. C_7 – rožė išvaroma. C_8 – prašoma Jėzaus atsiimti rožę.

D versijose nėra nei Dievo, nei šventųjų; čia veikia pačios rožės. D_1 – trumpoji trijų narių versija. D_2 – dviejų narių versija. $D_3 \approx C_2$ (vartojamas tiesioginis kreipinys *Duok, Motin Švinčiausia ir visi šventieji Dieva*).

$E_1 \approx$ „Iš devynių aštuonios".

F_1 – pridedamas motyvas *Saulė ant dangaus, akmuo ant marių*.

Užkalbėjimas priklauso migruojantiems krikščioniškos kilmės siužetams. Seniausias žinomas variantas užrašytas prancūzų kalba 1429 m.: *Sur lai fosse nostre seigneur Ilia trois*

fleurs: l'une de grace, l'autre se volunté et l'autre por li sanc guarir HDA 2 p. 422. Vokietijoje šis siužetas žinomas nuo XVI amžiaus, pvz.: *Es stunden drey Rosen auf unsers Herrn Gottes Grab, die erste ist mild, die ander ist gut, die dritte stelt dir dein Blut* HDA 2 p. 422. Šis siužetas žinomas ir Latvijoje, Estijoje, Baltarusijoje, Rusijoje (negausiai), Čekijoje. Lietuvoje tai vienas pačių populiariausių užkalbėjimų; čia jis užrašytas ir lenkų (Nr. 1572–1590) bei rusų kalbomis, plg. *Шла Мария большой дорогой, встретила три розы. Одна красная – больная, другая – здоровая. Отдай мне здоровую, бери больную* NvTr 42. Keletą šio tipo variantų lenkų kalba paskelbė M. Zowczak (ZwM s. 19–22). Lenkijoje šis tipas nėra plačiai paplitęs; variantuose, užrašytuose Lenkijoje, kalbama ne apie tris rožes, bet apie tris žoleles (ЗвБС c. 208) – plg. „Švenčiausia Marija žolynus rinko". Lenkijos teritorijoje užrašytas identiškas kašubų (pamarėnų) užkalbėjimas: *Najświętsza Matka poszla do ogorodu i przyniosla trzy róże. Tę jedną podarowala, tę drugą schowala, a ta trzecia sią ulotnila* ПЗ c. 190.

Senoviški yra latviški variantai, kuriuose sakoma, kad rožės augo ant Jėzaus Kristaus kapo (taip, kaip ir XV a. prancūzų tekste); gali būti, kad šie viduramžius menantys tekstai atkeliavo į Latviją kartu su vokiškąja kultūra. Plg. *Stāv trīs rozes uz mūsu Kunga sirds. Tā pirmā ir laipnība, tā otrā – žēlsirdība, tā trešā – labprātība; Uz mūsu Kunga Jēzus Kristus kapa ir 3 rozes. Tā viena plauka, tā otra auga, tā trešā vīta* StrV p. 331. Tačiau yra ir lietuviškiems labai artimų variantų, pvz.: *Mūsu Kungs Jēzus gāja pa ūdeni un pa zemi; tam bija trīs rozes labājā rokā. Tā viena novīta, otra izņīka, trešā pazuda* (rožu vārdi) БривМ 168. Lyginant su latviškais variantais matyti, kad Lietuvoje paplitę šio tipo užkalbėjimai varijuoja labai nedaug.

Dar plg. baltr. *Ішла Насвенчая матка чэраз чыстае поле, нясла тры рожы у прыполе. Первая пала, другая прапала, трэцяя сама звяла* (ад рожи) Зам 719; *Ішоу Хрыстос па полю, нёс тры розы: адна акамянела, другая адзярвянела, трэцця згінела, згінь і ты, боль, нячыстая рожа* (ад рожы) Зам 720; rus. *Шел Иисус Христос через золотой мост. Нашел Иисус Христос три рожы: первая – старая, другая – пропалая, третья – с гнилью. Иисус Христос, царь Давид, царь Константин, укротитя вы небо и землю, укротитя вы рабу рожу: осудную простудную – от натуры, от начесу, от сглазу, от удару, от занозу, от замочки, по этот час, по эту минуту, по мой переговор* АнРЗЗ c. 282.

T. ≈ „Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių", „Kristus pasėjo grūdus".

JĖZUS ĖJO Į LAIVĄ, LIGĄ ĮMETĖ Į JŪRĄ

A_1

848. – Vardan Dievo Tėvo + ir Sūnaus + ir Dvasės Šventos +. Kas pre to žmogaus, akmino, šunies ar medžio prisimuša? Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas! Saule, žeme, dangus, žvaizdės! Dieve Tėve, Sūnau ir Dvasė Šventa, padėk man tą žmogų, padėk man tą žmogų pagelbėt ir duok skausmus nuo jo atimt.

Mano Jėzus ėjo į jūrą, į savo laivą. Jis turėjo tris rožes rankoje: ligą įmetė į jūrą, sveikatą paturėjo rankoje pas mane. Marija, Morta, padėkit man tą žmogų pagelbėt ir skausmus nuo jo atimt. Amen.

TRYS DEVYNIAS LIGOS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(53), LTR 1208b(548), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 49). *Sp.* BlLMM 524, BsJKn p. 213, LUŠ 518.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

B_1

849. – Jėzus ėjo į jūrą, į savo laivą. Par jūrą tris rožes nešė, jis turėjo – paturėjo rankose: teip, tegul teip rožė, teipogi aš skundžiu. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasės Šventos. Amen.

Penkis kartus parkalbėt.

ROŽĖS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(49), LTR 1208b(544), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 45). *Sp.* BlLMM 424, BsJKn p. 213, LUŠ 517.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

A_1 – išplėtota įžanga. B_1 – fragmentiška versija (neaiškinama, kas daroma su rožėmis).
Plg. latv. *Dievs Tēvs, Dievs Dēls, Dievs sv. Gars – kas pie cilvēka, pie sūnas un pie koka – deviņi, astoņi, septiņi, ..., viens, – saule, zeme, debesis, zvaigznes, mēnesis. Dievs, Dieva sv. Gars, palīdzi man to cilvēku paglābt un tās sāpes noņemt! Jēzus gāja jūrā, savā laikā, trīs rozes nesa rokā, tās slimības viņš iemeta jūŗā, to veselo viņš atstāja pie manim un pie Marijas. Palīdzi man to paglābt un tās sāpes noņemt! Amen, amen, amen* (rozes vārdi) БривМ 154.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“, „Ne vienas, ne du“, „Dangus, žemė, saulė, rasa“, „Saule, Mėnuli ir žvaigždelės!“

KRISTUS PASĖJO GRŪDUS

850. – Kristus pasėjo grūdus. Vieni grūdai nukrita unt akmena, kiti tarp arškėčių, treti – gero[je] žemė[je]. Ir tu nukrisk unt akmena, pranyk terp arškėčių!

P. Padolskienė. *U.* V. Vasiliauskaitė ~1999-2000. *Sg.* VsRT p. 740. *Sp.* LUŠ 666. *U. pst.*: „Užkalbėjimo tekstas ne visai tiksliai prisimintas“.
Skauradų k., Troškūnų sen., Anykščių r. sav.

Užkalbėjimas remiasi Naujojo Testamento fragmentu – Mato 13,3–9.

ARĖ PETRAS, ARĖ JONAS, ARĖ JĖZUS

851. – Arė Petras, arė Jonas, arė Jėzus, suarė tris lysvutes, išarė tris rubokėlius [= *kirminus*]: vieną juodą, kitą raudoną ir margą. Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus!

NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
U. J. Dovydaitis 1926. *Sg.* LTR 507(30–4). *Sp.* LUŠ 33.
Marijampolės r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas labai fragmentiškai, trūksta motyvuotos pabaigos. Siužetas labai populiarus latvių tradicijoje, kur jis vartojamas kirminams užkalbėti, plg.: *Pēteris un Jēzus brauca uz tīrumu un ara četras vagas, ara uz trīsiem tārpiem: tas viens balts, tas otrs melns, tas trešais sārkans. Tie visi tārpi nost miruši. Iekš tā vārda…* (kad cērmes (tārpi) vēderā) БривМ 106; <…> *Tas baltais pazuda, tas melnais izputēja, sarkanais noslīka* (tārpu v.) StrBV p. 336.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“.

TURĖJO JOBAS DEVYNIAS KIRMĖLES, IŠ DEVYNIŲ – AŠTUONIAS

A_1

852. – Turėjo šventas Jobas devynias kirmėles, iš devynių – aštuonias, iš aštuonių – septynias, iš septynių – šešias, iš šešių – penkias, iš penkių – keturias, iš keturių – tris, iš trijų – dvi, iš dviejų – vieną, iš vienos – ne[i] vienos.

Vienu kvapu papučiant.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 87 (skelbta sk. „Nuo kirmėlių“). *Sp.* LTt 5 9368, LUŠ 387.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

853. Nuog kirmėlių jir [*ir*] gyvatės [kalba]:

– Turėjo Jobas dzevynias kirmėlas, iš devynių – aštuonias, iš aštuonių – sapcynias, iš sapcynių – šešias, iš šešių – penkias, iš penkių – keturias, iš keturių – tris, iš trijų – dzvi, iš dzviej – vienų …

Nuog dantų sopės jirgi [*irgi*] mačina.

– Turėjo Jobas dzevynias kirmėlas, iš devynių – aštuonias.
Turėjo Jobas aštuonias kirmėlas, iš aštuonių – sapcynias.
Turėjo Jobas sapcynias kirmėlas, iš septynių – šašias.
Turėjo Jobas šašias kirmėlas, iš šešių – penkias.
Turėjo Jobas penkias kirmėlas, iš penkių – keturias.
Turėjo Jobas keturias kirmėlas, iš keturių – tris.
Turėjo Jobas tris kirmėlas, iš trijų – dzvi.
Turėjo Jobas dzvi kirmėlas, iš dzviej – vienų.

U. O. Drobelienė ~ 1991–2007. *Sg.* O. Drobelienės asm. arch.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

854. – Šventas Jopas [*Jobas*] turėjo kirmėles, devynis tūkstančius. Nuo devynių ik aštuonių, nuo aštuonių ik septynių, nuo septynių ik šešių, nuo šešių ik penkių, nuo penkių ik keturių, nuo keturių ik trijų, nuo trijų ik dviejų, nuo dviejų ik vienos, nuo vienos – ne[i] vienos.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 88 (skelbta sk. „Nuo kirmėlių“). *Sp.* LUŠ 386.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

A_2

855. – Šventas Jobas turėjo devynias kirmėles – tai ne vieną, tai ne dvi, tai ne tris, tai ne keturias, tai ne penkias, tai ne šešias, tai [ne] septynias tai ne aštuonias, tai ne devynias.

Atkalbėti triskart neatgavus kvapo, kitaip negelbsti.

UŽKALBĖJIMAI NUO KIRMĖLIŲ, KURIOS RANDASI ANT KOPŪSTŲ, ŽMOGAUS PILVE, IŠ KARVĖS UODEGOS.
P. Loiba Likermanas, ~ 60–80 m. *U.* S. Kvilonas 1935. *Sg.* LŽV (Daugai).
Daugai, Alytaus r. sav.

B_1

856. Žūrai an žmogaus [*Žiūri į žmogų*], suprask, ligonio, jir kalbi:

– Ajo Jobas keliu jir [*ir*] rado devynias kirmėlas, – ne aštuonias, ne sapcynias, ne šašias, ne penkias, ne keturias, ne tris, ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado aštuonias kirmėlas, – ne sapcynias, ne šašias, ne penkias, ne keturias, ne tris, ne dzvi, ne vienų.

Ajo Jobas keliu jir rado sapcynias kirmėlas, – ne šašias, ne penkias, ne keturias, ne tris, ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado šašias kirmėlas, – ne penkias, ne keturias, ne tris, ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado penkias kirmėlas, – ne keturias, ne tris, ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado keturias kirmėlas, – ne tris, ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado tris kirmėlas, – ne dzvi, ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado dzvi kirmėlas, – ne vienų.
Ajo Jobas keliu jir rado vienų kirmėłį.

Jemi [*Imi*] tepos [*taipos*] rankelėm jir meci, tų, neva kirmelį... Nuog savį meci. Geriau pavėjui, jagu laukan [*lauke*] kalbi...

P. Pranė Barysienė-Dvareckaitė, 71 m. *U.* O. Drobelienė 1998. *Sg.* O. Drobelienės asm. arch. *U. pst.:* „Pati [pateikėja] nekalba".
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

A_1 – Jobas turėjo devynias kirmėles. B_1 – prijungiamas kelio motyvas (*Ajo Jobas keliu); plg.* „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes" E_1.

Užkalbėjimas sietinas su bibline Jobo istorija: Jobas neteko viso savo turto, artimųjų ir sveikatos – taip Viešpats bandė Jobo tikėjimą. Jis buvo išmėtytas dvokiančiomis votimis nuo padų iki viršugalvio (Jobo 2, 7) ir gulėjo ant mėšlyno (Jobo 2,8), jo kūnas buvo padengtas dulkėmis, žaizdose raitėsi kirmėlės (Jobo 7, 5). Pastarasis motyvas ir panaudotas užkalbėjime nuo kirmėlių.

Užkalbėjimas yra tarptautinis, plg. angl. *Seynt Jop had ix wormes, had viii, he had vii wormes, he had vi wormes, he had v wormes, he had iiii wormes, he had iii wormes, he had ii wormes, he had þat hadde non hede* RpECh p. 112.

Skelbiamam tipui artimas su Jobo istorija siejamas kitas užkalbėjimas nuo kirmėlių, žinomas nuo XII amžiaus, plg. vok. *Der herre Job lach in miste, rief uf ze Christe, mit Eiter bewollen, die maden im uz wielen, die bouzte im der hailige Christ* HDA 4 p. 69. Šis užkalbėjimas buvo žinomas Vokietijoje, Olandijoje, Danijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Anglijoje.

Dėl analogiškos struktūros plg. devintojo amžiaus anglosaksų užkalbėjimą nuo navikų ir kirmėlių: *Neogone wæran Noðþæs sweoster; / þa wurdon þa nygone to VIII / 7 þa VIII to VII, / 7 þa VII to VI, / 7 þa VI to V, / 7 þa V to IV, / 7 þa IV to III, / 7 þa III to II, / 7 þa II to I, / 7 þa I to nanum* [*Notas turėjo devynias seseris, / iš 9 pasidarė 8, / iš 8 pasidarė 7, / iš 7 pasidarė 6, / iš 6 pasidarė 5, / iš 5 pasidarė 4, / iš 4 pasidarė 3, / iš 3 pasidarė 2, / iš 2 pasidarė 1, / iš 1 – nei vienos*] GraASM p. 186.

T. ≈ „Ne vienas, ne du".

NE VIENAS, NE DU

A_1

857. Siūlą nutraukti raudoną, mazgelius surišti triskart po devynis. Kalbi:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi, nei penki, nei šeši, nei septyni, nei aštuoni, nei devyni.

Perskaitai tris kartus. Ir vėl devynis mazgelius suriši, ir vėl suskaičiuoji. Taip tris kartus.
Reikia laikyti [užsirišus]. Kai neskauda, kad nori, gali nutraukti.

UŽKALBĖJIMAS NUO GRIŽIAUS.
P. Veronika Džiaukštienė, 50 m. *U.* V. Jeniliauskaitė, Ž. Antanaitytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(223). *Sp.* LUŠ 760.
Poškonių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

858. Reikia atsisėdus an slanksčio sumazgyt bevardziais pirštais treji devyneli mazgai iš vilnonio siūlo. Mazgyt reikia saulei nusleidus arba saulei netekėjus, skaitant:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi…

Ir teip toliau.
Skaityt reikia vienu dūku, neatsikvėpus, kolai suskaitai visus mazgus. Tada tokįj[į] siūlą riša an skaudamos vietos, kad neskaudėtų.

NOG MIKSCIAUS.
P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., 1935. *Sg.* LTR 725(207). *Sp.* LUŠ 746.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

859. Paimti lininio siūlo, bevardžiu ir nykščiu rišti 9 mazgelius 3 kartus ir kalbėti:

– Ne vienas, ne du, ne trys...

Sumazgytu siūlu apvynioti išnarintą galūnę.

IŠNARINTŲ GALŪNIŲ GYDYMAS.
P. J. Kaminskienė. *U.* M. Palevičienė ~ 1973–1975. *Sg.* PlLM p. 4.
Merkinė, Varėnos r. sav.

860. In einen rohwollenen Faden 9 mal 9 Knoten, sprechend [Ant neiškarštos vilnos siūlo rišti devyniskart devynis mazgus kalbant]:

– Nicht 1, ... nicht 9 [Ne vienas, ... ne devyni]!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis [1929]. *Sg.* MLZ 124 (skelbta sk. „Nuo mikstelėjimo, miksčio“). *Sp.* LUŠ 715.
Kalesninkai, Šalčininkų r. sav.

861. Skaityti triskart po devynis ir mezgant mazgelius:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi, nei penki, nei šeši, nei septyni, nei aštuoni, nei devyni!

Paskui aprišt skaudamoji vieta.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 145 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LUŠ 708.
Taujėnų sen., Ukmergės r. sav.

862. Mezgama triskart devyni mazgeliai ant milinio siūlo ir skaito:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi, nei penki, nei šeši, nei septyni, nei aštuoni, nei devyni!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 147 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LUŠ 706.
Miežiškių sen., Panevėžio r. sav.

863. Grižus gyda taip. Kadu skauda grižas, reik paimt žalių [*žalią*] nebaltytų audekla siūlų, užrišt triskart po devynis venzlukus [= *mazgiukus*] (iš viso 27) ir perskaityti. Skaitoma su bevardžiu pirštu neatgaunant dūko ir sakoma:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi …

Ir t. t. iki devynių.

P. Veronika Maksimavičienė, 58 m. *U.* S. Biziulevičius 1937. *Sg.* LTR 1253(124). *Sp.* LUŠ 723.
Kruncikų k., Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

864. Jei ranką per riešą skaudėdavo, tai rišdavo grižą. Paimdavo siūlą, megzdavo pirmą mazgelį, sakydami:

– Ne vienas!

Megzdami antrą, sakydavo:

– Ne du!

Megzdami trečią, sakydavo:

– Ne trys!

Ir t. t. Tokių mazgelių reikėjo užmegzti triskart devynis, t. y. dvidešimt septynis, ir tuo siūlu aprišti skaudamą ranką. Kartais grižą rišdavo ant raudono siūlo. Be to, grižą gydydavo, duodami jį apkramtyti jauniausiam arba vyriausiam šeimos nariui.

U. P. Dundulienė ~ 1930–1938. *Sg.* DnLM p. 230. *Sp.* LUŠ 711.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

865. Nuo grižo riša braškantį, grižuojantį sąnarį nevirinta žalia drobine gija arba raudona vilnone. Riša megzdami tris kartus po devynis mazgus ir, vyniodami tą mezgamą giją apie ligotą sąnarį nuo savęs, ne į save, skaito:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi ir t. t.

Tą turi daryti žmogus, kuris yra pas savo tėvus gimęs arba pats pirmas, arba pats paskutinysis.

P. Ona Juozapaitė. *U.* G. Petkevičaitė-Bitė 1904. *Sg.* ПетМ p. 189. *Sp.* LUŠ 751.
Papiškių k., Pušaloto sen., Pasvalio r. sav.

866. Peiliu žemę pamatuoti, galvą pamatuoti ir sakyti žodžius:

– Ne vienas, ne du, ne trys, [ne keturi, ne penki, ne šeši, ne septyni, ne aštuoni, ne devyni]!

Ir iki devynių. Tris kartus.

NUO IŠSIGANDIMO.
P. Julė Kazlauskienė, 83 m. *U.* Z. Jurkiūnaitė, S. Čeporiūtė, N. Vrubliauskaitė (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(617). *Sp.* LUŠ 753.
Rimdžiūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

Pakartotinai užrašant užkalbėjimą, pažymėta: „Apmatuoja žmogų peiliu sakydama: – *Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki, ne šeši, ne septyni, ne aštuoni, ne devyni!* Taip sako kelis kartus. Apmieruoja [= *Apmatuoja*] aplink galvą“. *Sg.* LTR 4232(804). *Sp.* LUŠ 725.

867. Peiliu rėžia aplink dedervinę triskart po 9 ratus ir skaito:

– Nei vienas, nei du, nei trys, nei keturi ir t. t.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 11 (skelbta sk. „Nuo dedervinės“). *Sp.* LUŠ 704.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

868. Kiek karpų, tiek reikia užpjovimų užpjaut ant šipulaičio ir skaityti ant kiekvieno tris kartus po devynius:

– Nei vienas, nei du, nei trys ir t. t., ir t. t.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 4 (skelbta sk. „Nuo karpų“). *Sp.* LUŠ 713.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

869. [Valasnykas] – votis, skaudulys, kuriame susipina plaukų. Reikia paimc tris kartus po devynias varpas, turėc [*laikyti*] cies ronu (vocimi) ir perpildzyc atobulu ranku vandenį ir kalbėc:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne ..., ne devyni.

Taip sukalba triskart.

ŽUKALBĖJIMAS NUO VALASNYKO.
P. Juzė Žiurūtė, 23 m. *U.* J. Aidulis 1933. *Sg.* LMD III 46d(4). *Sp.* LUŠ 761.
Kivonių k., Rodūnios apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

870. Reikia iš šiaudinio stogo arba iš pėdo surinkti 3 kartus po 9 varpas. Tada užvirinti vandens, jį atšaldyti. Supilti vandenį į dubenį, ant žaizdos uždėti varpų pundelį ir, pilant atbula ranka nuo savęs, kalbėti:

– Ne viens, ne du, ne trys...

Taip pakartoti tris kartus po tris. Vandenį vis keisti. Viską daryti saulei nusileidus.

KAULŲ UŽDEGIMO (OSTEOMIELITO) GYDYMAS.
P. O. Dzimanavičienė. *U.* M. Palevičienė ~ 1973–1975. *Sg.* PlLM p. 4.
Merkinė, Varėnos r. sav.

871. Kap būna kojoj ar rankoj valasnykas, tai lėdo [*liedo*]. Varpų prirenka ir tris pučkelius [= *šluoteles*] suriša. Suriša tris šluotaites, cik rišant skaityc raikia tep:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki, ne šeši, ne sepcynios, ne aštuonios, ne devynios.

Ir jau gana. Tada jau vėl reikia skaityc iš galo ir ik devyniom atskaityc, ir tracią kartą atskaityc, ir vienan pučkelin surišč, vienų šluotaitį surišč. O paskui ir kitą šluotelę, ir vėl triskart po devynias surišč. Nu ir paskui, kap jau sopulys yra, tai raikia sušildyc vandenio kaip gali laikyc [*išlaikyt*], nu ir išlėdyc. Kap laja, tai šaukštu vandenio laja, o tų šluotełį suka an sopulio, nu ir skaito: šaukštų išłėjo – „Ne vienas“, kitų – „Ne du“... Ir tep, kap skaitė varpelas šluotełėj, tep ir šaukštu skaito vandenį. Vienų pučkełį išlaja, paskui kitų šluotełį išlaja, paskui tracių šluotełį išlaja, nu o paskui sukalba „Tikiu Dievą Tėvą“ vienu dūku, ir viskas. Ir labai pamačina.

P. Elena Galvelienė-Vaitkūniūtė, ~ 77–79 m. *U.* R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg.* BlkPM p. 360. *Sp.* LUŠ 738.
Vigonių k., Rodūnios apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

872. Jei nori išgaišinti grizių, tai ant siūlo užrišk tris kartus po devynius mazgus ir kiekvieną kartą skaityk iki devynių:

– Ne vienas, ne du..., ne devyni!

Siūlą laikyti ant skaudamos vietos tol, kol pats nenutrūks. Siūlas turi būti milinis raudonas.

U. A. Umbražiūnas. *Sg.* LMD III 20(123). *Sp.* LUŠ 728.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

873. Reikia sumazgyti milinis siūlas mazgeliais treja devynelia (3x9=27) kartų ir mezgant kiekvieną mazgelį reikia vis sakyti:

– Čia ne vienas, čia ne du, čia ne trys...

Ir taip toliau ligi devintam mazgeliui, o nuo devynių ir vėl iš pradžios. Atkalbėjus reikia tas siūlas užrišti ant to riešo, katrą grižius suka. Ir tolei nešioti, kolei pats siūlas nutrūks. Tatai turi tie žmonės kalbėti ir mazgyti, katrie yra pirmagimiai arba patys paskuigimiai, tada geriau gelbsti ir greičiau sugyja. Vis tas pats, ar bus vyriškis, ar moteriškė, tik negalima pačiam sau kalbėt.

NUO GRIŽO.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 452. *Sp.* LUŠ 752.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

874. Paima milinio siūlo gabalą ir mezga mazgus sakydama:

– Čia ne vienas, čia ne du...

Taip lig devyniem.

Tada vėl mezga sakydama kaip anksčiau. Taip daro tris kartus. Tada šitą siūlą užriša ant rankos, ir pagyja. Atkalbėti gali arba vyriausias vaikas, arba jauniausias, kitiems nariams tas nepadeda.

NUO GRIZO.
P. O. Tunkūnienė, 50 m., kilusi iš Rusališkės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav. *U.* R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–6). *Sp.* BlVKT 450, LUŠ 750.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

875. Užrišant 3 x 9 mazgelių ant raudono milinio ar ant žalio lininio siūlo, atskaito:

– Čia vienas, čia ne dujai, čia ne trysiai, čia ne keturi, čia ne penki, čia ne šeši, čia ne septyni, čia ne aštuoni, čia ne devyni!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 146 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LUŠ 710.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

876. Kai koją ar pirštą niksteli (miksteli), kai nuo darbo pavargsta, gelia, sutinsta ranka, iššoka gumbelis (grižas), – saitus raišioja. Ant vilnonio siūlo užmezga triskart po devynis mazgelius arba tiek pat mazgų mezga ant gabaliuko audeklo, o į juos riša įvairių gerų žolelių (rugio kauliuką arba avižos mažą grūdžiuką) kartu

su duonos, druskos trupinėliu ir ražėku nuo šluotos. Rišant mazgelius skaičiuojama:

– Ne vienas, ne du...

Ir t. t. iki devynių. Arba:

– Devyni, aštuoni... (iki vieno).

Ir taip tris kartus. Dar kalbama malda. Tuo siūlu ar skudurėliu apvynioja skaudamą vietą ir nešioja, kol nutrūks, – skausmas praeina.

U. V. Damskytė, L. Kalašaitytė, A. Meškėnaitė ir kt. (KrD ir LKLI kompl. eksp.) 1970. *Sg.* KalLMP p. 208-209. *Sp.* LUŠ 735.
Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

877. – *O nebūdavo, kad gydo skaičiuodami?*
– V.B. A, tai čia mazgelius kaip riša gi ant siūlų. Tai va, kap nikstelni kur, koja kur pakrypsta. Nepaeini, skauda labai.
– *Tai kaip tada reikia daryt?*
– V.B. Nuog savį devynis, musė [=*turbūt*], ir triskart. M.P. Triskart po devynis. V.B. Ir nuog savį tuos mazgelius – tep tai in savi gi riši, o tį tadu tai nuog savį riši. In žalia siūla tik suverpta lininia, kad nebūt plautas. Ir tadu užrišt tįnai.
– *O skaičiuoja garsiai?*
– Gali ir garsiai skaičiuot.
– *O kaip skaičiuot reikia?*

– M.P., V.B. Nei vienas, nei du, nei trys...

– A.P. Ir arkliam darėm. [Nešioja], pakol nupus – ir nupuola.
– *Ir iki kiek taip skaičiuoja?*
– M.P. Iki devynių triskart:

– Ne vienas, ne du.... Ne devyni, ne aštuoni.

Tepoj [*Taipos*]. Triskart devynis, ir nuog savį tepoj, ir triskart, pakol devynis suriš.
– *Bet skaičiuoja visą laiką nuo vieno?*

– M.P., V.B. Ne vienas, ne du, nei trys, nei keturi, nei penki, nei šeši, nei septyni, nei aštuoni, nei devyni.

– V.B. Ir vėl iš nauja:

– Ne vienas, ne du...

Triskart reikia.
– *O kada – ar iš ryto, ar vakare?*
– Nesvarbu. Va, kap nuog rožės, tai reikia saulai tekant ar saulai laidžiantis. O šita tai nežinau. Gyvuliam kap kada net darome.

P. Marijona Petrauskienė-Stančikaitė, 84 m., kilusi iš Stančikų k., Patrėvio sen., Elektrėnų sav., Veronika Bliujienė-Jančiauskaitė, 76 m., kilusi iš Budilių k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav., Antanas Petrauskas, 92 m. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–15.
Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

Dar keturi šios versijos variantai skelbti BlkLM: „Kap aš buvau pas savo bobutį, tai mano dėdei sukė pirštus valasnykas, tai mano mamos mama išlėdzinėjo. Kaip paima łėc, paima tėpos ti žagarėlaicių iš šluotos arba varpų va rugių; nesvarbu kiek, neskaitė. Tai va tepos tas varpas padeda iš apačios ir vandeniu šiltu pila va tepos ir skaito: – *Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki, ne šeši, ne septyni, ne aštuoni, ne devyni...* Ir vėl iš galo iki trečiam karti reikia dūkas neatgavus kalbėc. Tai kap išłaja, ir pažiūric an tų varpelių – tai raudonų plaukų matyc. <...> Łėjo, łėjo, łėjo ir kaip jau plaukelių paskui nėra ir nėra, išlaja jau tuos plaukelius, ir tadu gyja. Łaja, kol pereina, kol išlaja visus tuos plaukelius“ (*U.* R. Balkutė Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav. 1992 iš Veronikos Ginevičienės-Verseckaitės, 77 m.); „Mikscius darė. Močiutė mūs tai darė, bet aš tai nedarau. Žinau, kad šitais va pirštais (abiejų rankų didžiuoju ir nykščiu) rišo mazgelius ir skaičiavo: – *Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki…*Lig devynių ir turbūt devyniskart devynis šitais pirštais mazgus mazgė“ [išsinarinus] (*U.* R. Balkutė Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav. iš Leonardos Benkienės-Malakauskaitės, 61 m.); „Kai paboja akių, tai aš skaičiuoju anglį, druskų, vandenį ir prausiu. – *Ne vienas, ne du, ne trys... ne devyni,* – triskart anglį metu va šitaip (atbula ranka) ir skaičiuoju, ir vėl triskart druską, ir triskart vandenį. Ir tada prausiu (*U.* R. Balkutė Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav. 1992 iš Antaninos Bazienės-Radžiūtės, 74 m.); „Kur koją skauda, ar ten ranka, kaip išsinėrę, tai tada ir užriši. Tik reikia ir poterius kalbėt. Reikia skaičiuot: – *Anei vienas, anei du, anei trys, anei keturi, anei penki, anei šeši, anei septyni, anei aštuoni, anei devyni. Anei vienas, anei du, anei trys, anei keturi, anei penki, anei šeši, anei septyni, anei aštuoni, devyni... anei devyni. Anei vienas, anei du, anei trys, anei keturi, anei penki, anei šeši, anei septyni, anei aštuoni, anei devyni* [sakydama skaičius, pateikėja pirštais liečia vis kitą mazgelį]. O dabar va reikia kalbėt poterius – „Sveika, Marija” (*U.* R. Balkutė Orališkių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav. 1995 iš Adolfinos Tiunaitienės-Vimuntytės, 73 m., kilusios iš Dagiškių k., Joniškio sen.).

A_2

878. Niksčių kai daro, tai adverniškai [sako]:

– Ne vienas, ir ne du, ir ne trys, ir ne keturi, ir ne penki, ir ne šeši, ir ne septyni, ir ne aštuoni, ir ne devyni, ir ne dešimts.

P. Rožė Zenkevičienė, 80 m. *U.* E. Šneideris 1931. *Sg.* LTR 374d(2524). *Sp.* BlLMM 474, SkrN p. 65, LUŠ 744.
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

879. Jeigu ž[m]ogu atsiranda dedervinės ant veido, bi kur. Karvė kaip išmeta mėšlų, viduryje mėšlo būna duobelė. Kaip prilyja lietus, duobelėn laikosi vanduoj. Tuoj vandeniu bevardzį pirštų vilgyk, pirštu vandenin – ir trink tų dedervinį. Trindamas kalbėk vienu dūku, ne'tsidusus kalbėk:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki, ne šeši, ne septyni, ne aštuoni, ne devyni, ne dešimt!

Tuos pačus žodžus tris kartus kalbėk ir tų plėmų vilgy [*vilgyk*] ir trink. Geriau būtų, būtinai saulei netekėjus arba nusilaidus.
Dedervinės visai pranyks.

P. U. Petras Zalanskas, 83 m. *Sg.* LTR 7273 p. 423. *Sp.* ZČUS p. 275, LUŠ 730.
Mardasavo k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

880. > O.G. Nuo miksčio tai su mazgais. „Sveika, Marija“ sukalbi tris kartus. (…) Vienų kartų in va cia mezga mazgų, (…) in va cia vercia, o kitų kartų va, in cia, viel kitų šonų. Ir raikia sakyt:

– Ne vienas, ne du, ne trys, ne keturi, ne penki... (iki dešim tep atbulai).

Nu, ir sukalbi „Sveika, Marija“ triskart, ir užriši.
– V.V. *An tos vietos?*
– O.G. Ir pastaiso, nu.
– V.P. Kur būna jau išnarinta.
– O.G. Kiek aš jų pridarau [*pridariau*], tų miksų! (…) Ir va, kap ir pereitus metus, (…) Lankelis [pavardė] tai led atvažavo, arklys turi kojų pakėłįs, tas. Nu, padariau miksį vienų, kap tik ėmė ir pastaisė.
Tai vienųkart in cia mest raikia, va, iš čia.
– V.P. O kitų – nuog savįs. (…) Vienų atbulai megzt, kitų gerai megzt.
– O.G. Dar [*dabar*] vėl va taip (*rodo*):

– Ne vienas, ne du, ne trys...

Raikia, kad būt sciprus siūlas, va, kap špūlałė [= *ritė*]. Ir gerai būna. Paržegnot raikia, raikia parkraut (?), kap ir pradedi, ir kap baigi.
– V.P. Dešimtį mazgelių ir po dešimts, dešimtkart po dešimt. Va, vienąkart dešimt, kitųkart dešimt, tračiųkart dešimt, ketvirtųkart dešimt, penktų, šeštų... Siūlas tas vilnonis daugiausia būna.
– V.V. *O spalva?*
– V.P. Spalva bet kokia, nesvarbu. <

NUO MIKSČIO.
P. Ona Ginevičienė-Stonytė, 85 m., Viktoras Petrušis, 65 m. *U.* V. Vaitkevičius, G. Kuliešius 1997. *Sg.* LTR 6467(387); LTRF k. 243(68). *Sp.* LUŠ 754.
Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

A_3

881. <...> [Rugius] pjovė moterys nuo ankstaus ryto iki saulėlydžio be poilsio, be pavėsio, sukaitusios ir saulės nugairintos. Nuo ilgo rankos gniaužymo moterys

užpjaudavo kairę ranką. Ją gydydavo ryšeliu. Jį darydavo iš storo ir stipraus siūlo, kur užmegzta trejos devynerios mazgų. Mazgus reikia megzti skaičiuojant nuo vieno iki dvidešimt septynių:

– Ne vienas, ne du, ne trys...

Ir t. t. Tuo siūlu reikia aprišti rankos riešą ir nenuimti, kol ranka pasveiks.

P. U. Tomas Pūtys, kilęs iš Norvydiškių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav. 1972. *Sg.* ES 54 lp. 666.
Gerdžių k., Lukšių sen., Šakių r. sav.

A_4

882. Reikia paimti pagaliuką ir įpjauti griovelius kalbant:

– Nė vienos, nė dviejų, nė trijų…

Ir t. t. (žiūrint, kiek yra karpų). Paskum duoti kam nors, kad nunešęs ant žydo mėšlyno numestų. Ir karpos išnyks.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 438. *Sp.* SkrN p. 76, LUŠ 758.
Šunskų sen., Marijampolės r. sav.

883. Na, o karpų gydymą perdavė man dėdė Antanas Meiliūnas 1972 metais, kai aš pati buvau užsikrėtusi karpomis ir lazerinis gydymas man nepadėjo.
Visas karpas, jeigu jų daug turime, reikia, pavyzdžiui, raudonu pieštuku paženklinti, kad nesuklystume skaičiuojant. Imame vilnonį siūlą, žymime karpą, sakydami:

– Ne vienas.

Ir užrišame ant siūlo mazgą.

– Ne dvi.

Ir vėl užmezgame mazgą:

– Ne viena, ne dvi, ne trys, ne keturios... (Ir taip sumazgome visas karpas).

Po to einame prie lietvamzdžio ir ten siūlą pakasame. Turime grįžti neatsisukę į tą vietą, iš kur atėjome, nors kas ir bešauktų. Po kurio laiko, kai siūlas pradeda pūti, karpos pradingsta. Šitaip aš išnaikinau visas karpas ir su šiuo spėjimu padėjau daugumai darželio darbuotojų. Ir vaikams išgydėme šitaip karpas.

P. Janina Šulcienė-Linkevičiūtė, 51 m. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1281).
Ukmergė.

884. Reikia žirnių atskaityc:

– Ne vienas, ne du, ne trys (kiek tį reikia).

Ir, kap būna trečias trečiadienis, nunešč an kryžkelės ir atgaliu ranku per petį trenkc. Aba anksci ryti, aba vėlai vakari saulai nuslaidus. Ir neacigrįžk, ir neprašnekėk, ir aik namo.

U. M. Norkaitienė 1982. *Sg.* M. Norkaitienės asm. arch.
Pivašiūnų k., Pivašiūnų sen., Alytaus r. sav.

885. Karpoms ant rankų augant, suskaityk atbulai, kiek anų yra, tiek mezgiukų surišk gražiam kaspinely ir pamesk an kelio: kas tą kaspinelį paims, tas ir karpas lygiai paims.

P. Rumbauskas. *U.* A. Burba ~ 1888. *Sg.* VoGB 3. *Sp.* LUŠ 739.
Akmenės sen., Akmenės r. sav.

A_5

886. Užmegzti ant siūlo triskart po devynis mazgelius skaitant:

– Nei vienas, nei du... ir t. t.

Ir užbaigti:

– Kad Dzievas duotų, šitie atabuli treji devyneri mazgeliai pertrauktų sopulį ir permainytų, kad nesopėtų!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 176 (skelbta sk. „Nuo ligų ir skausmų bendrai"). *Sp.* LTt 5 9347, LUŠ 714.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

A_6

887. Marcinkonyse geriausia užkalbėtoja buvusi Morta Bernatavičienė. Įkirtus gyvatei, ji paimdavo žiupsnelį druskos, paberdavo ant stalo, prie jos padėdavo tris gabaliukus duonos ir, stumdydama juos, kalbėdavo:

– Ne viena, ne dvi, ne trys, ne keturios, ne penkios, ne šešios, ne septynios, ne aštuonios, ne devynios. Išeik, višta, iš mano sodo, aš tavi išvarysiu, išrūkysiu, ir su savo vištėliais – a vun laukan!

Tą maldelę kalbėdavo tris kartus. Prie kiekvieno sukalbėjimo pūsdavo ant duonos druską. Duonos pastūmimų turėjo būti trys devyneri kartai, atsipūtimų – trys. Užkalbėtąją duoną su druska duodavo ligoniui valgyti, ir nuo to jis pasveikdavęs.

U. P. Dundulienė ~ 1930–1938. *Sg.* DnLM p. 234. *Sp.* LUŠ 705.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

A_7

888. Patempus gyslą, niksterėjus, ėjo užkalbėt. Jeigu rankų sopa, reikia miksčius rišti. Jį daro taip. Paima siūlo galą, mezga ir kalba:

– Ne vienas, ne du, ne viens, ne du, ne viens, ne du...

Ir vis mezga kiekvienam pasakymui po mazgelį. Primezgioja iki 50 mazgelių ir tą siūlo galą užriša ant skaudamos kojos ar rankos.
Kiekvienas taip negali užkalbėti. Katros užkalba, jas vadina ragankom. Ligonė, katrai suskausta ranką ar koją, sako: „Eisiu pas ragankų, kad užkalbėtų mikscių“. Ir nuėjus pasako, ta ir užriša. Po kiek laiko kaimynė ar ta pati raganka klausia sustikus: „Ar pamačino?“ Ši atsako, kad atleido.

P. Ona Lisauskienė, 53 m. *U.* J. Dovydaitis (KrD kompl. ekspedicija) 1967. *Sg.* LTR 3924(156). *Sp.* LUŠ 757.
Netiesų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

B_1

889. Jei apšlumba žmogus, arklys ar šiaip gyvulys, tai, kad praeitų, daroma nikstas. Nikstas daroma taip. Išrinkti ruginių šiaudų devynis, bet tik tokius, kurie turi po tris kauliukus. Kauliukus peiliu išpjaustyti ir kiekvieno šiaudo tris sudėti atskirai. Tokiu būdu pasidaro devynios kauliukų krūvelės po tris kauliukus. Po to paimti skudurėlį ir, paėmus po krūvelę (tris), dėti į skudurėlį ir skaityti, bet atbulai, pavyzdžiui:

– Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki…

Ir taip ligi vieno.
Į save sukant siūlą surišti, apsukus siūlą keliskart, ir surišti. Šis mazgelis kauliukų vadinasi nikstas. Jis pririšamas prie kojos ant skaudamos vietos (kadangi nikstelia daugiausia per riešelį, tai ir ant riešelio dedama). Užrištas jis turi būti tiek dienų, kiek dienų koją skaudėjo ligi niksto uždėjimo, po to nikstas nuimamas.

P. Ona Urbanskienė. *U.* P. Urbanskas 1937. *Sg.* LTR 1273(32). *Sp.* LUŠ 745.
Mieleiškampio k., Šilavoto sen., Prienų r. sav.

890. Nukalbėti galima niksterėjimą užmezgant nikstą. Paima raudoną vilnonį siūlą. Ant jo užmezga devynis mazgelius skaitydami atbulai. Pavyzdžiui, megzdami pirmą, sako:

– Devintas!

Antrą:

– Aštuntas!

Ir t. t. Tada tą siūlą riša ant niksterėjusios vietos kalbant „Sveika, Marija“ (taip pat atbulai). Pavyzdžiui, pirma pasako „amen“, paskui sekančius žodžius ir t. t. Ir ligonis nikstą turi nešioti, kol tik jis pats nenukris.

P. Monika Pozingienė-Mickiūtė. *U.* Jurgis Kasparaitis 1937. *Sg.* LTR 1307(221). *Sp.* BlLMM 475, SkrN p. 65, LUŠ 747.
Juodkėnų k., Girkalnio sen., Raseinių r. sav.

891. Kai pintines juostas nešiojo, tai iš juostos ištraukia siūlų, sumazgo atžagariai triskart po devynius:

– Devyni, aštuoni ir t. t.

Ir apsiriša. Tai nuo grižiaus.

P. Kristina Skrebutėnienė, 83 m. *U.* J. Aidulis 1937. *Sg.* LTR 1237(133). *Sp.* LUŠ 736.
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

892. Girgždėlą gal rankaj, tarp durų įkišus, gal nuverti. Arba siūlą sumezgioti devynius mezgelius vis atgal skaitant:

– Devyni, aštuoni ir t. t.

Ir užrišti ant rankos.

P. Skerienė. *U.* M. Slančiauskas 1901. *Sg.* LMD I 1063(396), LTR 1208b(863), LLTI BR F2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 428). *Sp.* BsJKn p. 262, LUŠ 719.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

893. Reik visokių siūlų – žalių, raudonų, geltonų, mėlynų, juodų, baltų ir t. t. – sutaisius šniūrelį, užmegzti devynius mazgelius ir, atbulai suskaičius:

[– Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, viens], – užrišti ant čiurnia.

GIRGŽDELĄ NUVERŽTI.
P. Jonaitienė. *U.* M. Slančiauskas ~ 1900–1901. *Sg.* LMD I 1060(896); LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 200). *Sp.* BsJKn p. 235. *Red. pst.* Tekstas laužtiniuose skliaustuose įterptas iš LLTI BR F 2–434.

894. Kada į rankų riešus įsimeta girgždėlė, reikia ranką prie riešo nuveržti raudonu šilkiniu siūlu ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“. Arba užrišti ant vilnonio siūlo 9 mazgelius, skaitant nuo devynių ligi vieno:

– Devyni, aštuoni, septyni, šeši…

Ir nuveržti kaip ir su šilkiniu raudonu siūlu. Puikiai girgždėlė išnyksta, kad pavagi iš kaimyno mazginį (mazgotę) ir, aprišęs juo ranką, paguli per naktį.

U. S. Daunys 1941. *Sg.* DauLM p. 143. *Sp.* LUŠ 734.
Papilės sen., Akmenės r. sav.

895. Išrišti grizą turi šeimoje vyriausias arba jauniausias narys, dar geriau – vienturtis vaikas (sūnus arba duktė). Pirma ant ilgo raudonos spalvos vilnonio siūlo reikia padaryti trejetą devynerius mazgus (3x9=27), balsiai skaičiuojant nuo 9 iki 1 (skaičiuoti nuo galo iki pradžios):

[– Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi , trys, du, vienas!]

[Taip skaičiuoti] tris kartus po devynius. Paskui tą siūlą stipriai apvynioti ant grizo rankos. Kalbėti nieko nereikia.

P. Veronika Cibulskienė-Baukytė, 30 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1048(2–56). *Sp*. LUŠ 717.
Suviekas, Zarasų r. sav.

896. Od bolu zębów i od zwichnięcia, leczą nasi Rustici zawiązując około wywinionego sustawu, sznurek wełniany pąsowy, dwódziestą siedmią węzełkami powiązany. Przygotowują ten szurek confortim!?..Dziécię piérwsze lub ostatnie z rodzeństwa, bierze sznurek czerwony, wełniany, długi na łokieć lub więcéj, wiąże na nim 27 węzełków i liezy te węzełki za jednym oddechem, nie sposobem zwyczajnym rachowania, ale przeciwnie po dziewięć, np. tak zaczyna: 9, 8, 7, 6, aż do jednego, drugi raz znowu także zaczyna i kończy, na koniec i trzeci po dziewięć, a to za jednym oddechem. Tak przygotowany sznurek, okręcają razy trzy lub dziewięć około sustawu wywinionego. Cudowny to sznurek.

[Nuo dantų gėlimo ir nuo grižo mūsų rustikai gydosi rišdami apie nikstelėjusį sąnarį raudoną vilnonį siūlą, sumegztą dvidešimt septyniais mazgais. Parengia tą siūlą confortim?... Kas pirmas ar paskutinis savo šeimoj gimęs, ima raudoną siūlą, vilnonį, kokios uolekties ar daugiau ilgumo, mezga ant jo 27 mazgus ir skaičiuoja tuos mazgus vienu atsikvėpimu, ne paprasta skaičiavimo tvarka, o atžagariai, po devynis, pvz., taip pradeda: 9, 8, 7, 6, ligi vieno, kitą kartą vėl taip pat pradeda ir baigia, pagaliau ir trečią, po devynis, ir vienu atsikvėpimu. Taip parengtą siūlą apvynioja tris arba devynis kartus aplink nikstelėjusį sąnarį. Stebuklingas tai siūlas.]

U. D. Jucevičius [1846]. *Vr*. D. Urbas 1959. *Sg*. JucL 343. *Sp*. JucR p. 320, LUŠ 755.

897. Jei ant kūno atsiranda dideli sutinimai, tai užkalbama:

– Devyni, aštuoni, septyni..., viens.

Tuos kalbėjimus nuo devynių iki vieno kartoja tris sykius.

U. B. Banaitis 1930. *Sg*. LTR 36(87). *Sp*. BlLMM 485, SkrN p. 76, LUŠ 726.
Grinkiškio sen., Radviliškio r. sav.

898. In einen Leinfaden, der auf die verkehrte Seite gesponnen werden soll, bindet man 3 mal 9 Knoten mit dem ersten und vierten Finger und dabei spricht man

in einem Atemzuge: 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 und verbindet die kranke Stelle mit dem Faden.

[Ant lininio siūlo, kuris turi būti suverptas į atvirkščią pusę, su pirmu ir ketvirtu pirštais rišami triskart devyni mazgai ir tuo metu neatsikvepiant sakoma:

– Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas!

Ir skaudama vieta aprišama siūlu.]

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis [1929]. *Sg.* MLZ 124 (skelbta sk. „Nuo mikstelėjimo, miksčio"). *Sp.* LUŠ 715.
Kalesninkų k., Šalčininkų r. sav.

899. Kad gryžtelėjus (nikstelėjus) koją išgydyt, daryti teip: avižinių šiaudų prikapoti kaulelių ir pleiskių kanapių, nusukt atbulą šniūrelį [= *virvelę*] ir užmazgyt trissyk po devynis mazgučius atbulai skaitant:

– Devyni, aštuoni, septyni, šeši...

Potam [= *Po to*] paimt trissyk po devynis kaulelius šiaudo ir, su šniūreliu sudėjus į krūvą, surišt į skarulį ir užrišt ant skaudėjimo, ir nešiot, iki pats nupuola.

Sg. LTR 600(172–11). *Sp.* LUŠ 733.

900. Nukalbėti galima niksterėjimą. Atlieka taip: nukalbėtojas paima vilnonį raudoną siūlą, ant jo mezga devynis mazgelius, pradėdamas skaityti nuo pirmo, sakydamas:

– Devintas, aštuntas...

Tada riša ant rankos kažką kalbėdamas. Užrišęs ant rankos siūlą, ranką padeda ant slenksčio ir kirvio pentimi aplink apdaužo vos paliesdamas. Ir tada tą nikstą ligonis turi nešioti, kol jis pats nukris.

P. Agnieška Stoniuvienė-Juzikytė. *U.* J. Kasparaitis 1937. *Sg.* LTR 1307(11). *Sp.* LUŠ 749.
Juodkėnų k., Girkalnio sen., Raseinių r. sav.

901. Nukalbėti galima niksterėjimą užmezgant nikstą. Paima raudoną vilnonį siūlą. Ant jo sumezga devynis mazgelius, skaitydami atbulai. Pavyzdžiui, pirmą megzdami, sako:

– Devintas!

Antrą [megzdami, sako]:

– Aštuntas!

Ir t. t. Tada tą siūlą riša ant niksterėjusios vietos kalbant „Sveika, Marija" taip pat atbulai. Pavyzdžiui, pirmiau pasako „Amen", paskui sekančius žodžius ir t. t. Ir ligonis nikstą turi nešioti, kol tik jis pats nenukris.

P. Monika Pozingienė-Mickiūtė. *U*. J. Kasparaitis 1937. *Sg*. LTR 1307(221). *Sp*. LUŠ 747.
Juodkėnų k., Girkalnio sen., Raseinių r. sav.

902. Jei koją ar ranką pradeda skaudėti, atsiranda grižas, tai reikia vyresniam vaikui iš šeimynos paimti raudoną siūlą vilnonį, užmegzti devynius mazgus ir suskaityti atžagariai devynius kartus, ir užrišt, kuriam skauda, tai tuojau pranyks.
Antras būdas: reikia paimti virvutę nuo šluotos, kur pečių šluosto, ir užrišti, tai grižas pranyks.
Trečias būdas: reikia skaudančią ranką ar koją gerai pavarstyti tarp durų, tai greitai pranyks.

U. 1933. *Sg*. LTR 444(5). *Sp*. BlLMM 469, SkrN p. 78, LUŠ 722.
Naujamiesčio sen., Panevėžio r. sav.

903. Girgždėlei (skaudėjims rankos per čiurnio sąnarį) esant, raudonan gija[j] surišk devynius mezgiukus atbulai skaitydams ir tuomi apvyniok skaustančią vietą. Arba skaustančią ranką tarp girgždančių durų sprausk.

P. Rumbauskas. *U*. A. Burba ~1888. *Sg*. VoGB 2. *Sp*. LUŠ 720.
Akmenės sen., Akmenės r. sav.

904. Karpos pranykdavo ir jas atbulai skaičiuojant mėnulio delčioje, patepant menstruacijų krauju, šviežios mėsos raumens gabalėliu: gabalėlį mėsos, su kuriuo tepei karpas, užmesk ant krosnies – mėsa sudžius, ir karpos pranyks.

U. V. Vasiliauskaitė ~1999-2000. *Sg*. VsRT p. 740. *Sp*. LUŠ 740.
Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

Dar trys šios versijos variantai skelbti BlkLM: „Karpas tai užrišinėdavo. Cia yra maskoukos [= *rusės*], tai žada, a lietuviai karpas užrišinėdavo: triskart po devynis kartus užrišč i atgalio skaičiuoc. Ne nuo vieno, ale: – *Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas.* Va taip tris kartus nedūsavus reikia susakyti i ažrišč un milinio (vilnonis) siūlo. Riši devynis mazgus i vė devynis, i vė devynis, i neatsidusus… I tadu pakasc. Graičiau kasdavo po slinksciu, kur jau žergos (žergs) daugiau. Kap tas siūliukas supūna, i prapuola. I, žinai, kad i būna, kad i padeda. Tiktai vat mėnulio fazėj čia jau pilniuidavo [= *žiūrėdavo*], bet nepasakysiu. Gal jau kaip mažyn aina, gal jau galadelcio, gal delčioj. Aš jau va tep galvoju, kad pranyktų gal delčioj“ (*U*. R. Balkutė Svirkų k. ir sen., Švenčionių r. sav. 2000 iš Onos Urbelienės-Meškelytės, 78 m., kilusios iš Raguvėlės k., Miežiškių sen., Panevėžio r. sav.); „Jeigu kojaj krepšėdava, tai grizą rišdava. Tai rišdava ant vilnonia raudona siūla ir po devynius mazgelius tris kartus skaičiuodava. Bet reikia devyni skaičiuot’, tadu aštuoni… Reiškia, atgal. <..> – *Devyni, aštuoni, septyni…*“ (*U*. R. Balkutė Parašės k. Labanoro sen., Švenčionių r. sav. 1999 iš Onutės Kuliešytės, 66 m.); „Grizui reikia siūlas mazgyt’. Tai siūlas sumazgyt’ ir atvirkščiai skaičiuot’. Triskart, rokuojas, po devynis mazgelius megzt’ tas siūlas ir skaičiuot’ atvirkščiai: – *Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas*“ (*U*. R. Balkutė Kurėnų k., Vidiškių sen., Ukmergės r. sav. 2001 iš Katrinos Petroškienės-Ovsiankaitės, 92 m., kilusios iš Medinų k., Žemaitkiemio sen., Ukmergės r. sav.).

B_2

905. Grizas jeigu įlindo, tai pats jaunesnysis arba pats vyresnysis užmezga trajas devynelias mazgų ant siūlo ir užriša ant to daikto. Reikia skaityti mazgai atžagariai:

– Tai čia dešimt, devyni, aštuoni...

Ir t. t. – sugysi.

U. Z. Pakalnis XX a. pr. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (Z. Pakalnio rankraščių pluoštas, nr. 141). *Sp.* BsJKn p. 365.
Utenėlės k., Leliūnų sen., Utenos r. sav.

906. Iš besėklių kanapių, vadinamų pleiskėm, susukti į kairę pusę virvelę ir užmezgioti mazgučių į atbulą pusę skaitant nuo dešims iki vieno atbulą skaičių. Tokį nikstą [padarius], perrišti arklio koją per čiurną palei kanopą standžiai kiek galima, paprastai rišant suveržti. Pažymėtina, kad nikstas daromas pasislėpus nuo kitų ir saulės šviesoje, gryname ore, rankas laikan užpakalyje.

IŠGYDYMAS ARKLIO KOJOS NUO NIKSTELĖJIMO.
P. Pranas Staniulis, 73 m. *U.* V. Juodkūnaitis 1932. *Sg.*LTR 436(153–55). *Sp.* BlLMM 473, SkrN p. 65, LUŠ 724.
Sabijonų k., Barzdų sen., Šakių r. sav.

B_3

907. Gyvuliui pakilus blužniai ar kitai kokiai ligai, vardininkai sumazgioj 12 ar 13 mezgelių an siūlo, vis atbulai skaičiuodami teip:

– Trylika, dvylika, vienuolika...

Su tuo siūlu sukabin arklio abi ausis į krūvą, teip tai kanečnai [= *būtinai*] reik mačyt.

U. J. Trumpulis 1887. *Sg.* LMD I 1063(981), LTR 1208b(1244). *Sp.* LUŠ 721.
Sargūnų k., Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Dar vienas variantas skelbtas BlkLM: „Riša tokius vanzliukus (mazgiukus), į mėnulį gi žiūrėdamos tenai pilnaty. <..> Dvidešimt keturi ir atbulai, tai va šitaip va: – *Dvidešimt keturi, dvidešimt trys, dvidešimt du, dvidešimt vienas, dvidešimt, devyniolika, aštuoniolika...* Iki vieno reikia skaičiuot' ir į mėnulį reikia žiūrėt'. Ir reikia tiktai tam užrišt', kas pirmas gimė ir kas paskutinis. Tai tiktai to žmogaus rišimas mačija. Ir paskiau čia va apvynioť ir nešioť, kolai pamesi". (*U.* R. Balkutė Pūkeniškių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav. 1993 iš Jadvygos Žibienės-Jankauskaitės, 63 m.).

B_4

908. Rožė gydoma taip: apriša skaudančią vietą raudona skarele, paskum padeda sluoksnį linų ir vėl apriša mėlyna skarele. Laiko ant skaudančios vietos vieną parą. Paskui kitą dieną atriša ir iš linų, kurie buvo prie skaudulio, padaro

13 gumulėlių. Juos reikia mesti ugnin skaičiuojant nuo galo ligi pradžios (nuo 13 iki 1):

[– Trylika, dvylika, vienuolika, dešimt, devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas!]

Ir kiekvieną įmetant į ugnį reikia pasakyti ligonio vardą ir žodžius:

– Kad rožė išeitų!

Paskui skaudulį aprišti raudona skarele ir laukti pagijimo. Rožė greit pranyksta.

P. Kazys Galvydis, 38 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1048(2–39). *Sp.* BlLMM 413, SkrN p. 66, LUŠ 759.
Vaidminių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

C_1

909. Sausgyslių uždegimą, arba mūsų kaime vadinamą grizą, reikia išrišt. Tai daryti gali tiktai pirmagimis arba paskutinis šeimoje gimęs vaikas. Dabar jau jis gali būti ir suaugęs. Daryti reikia taip: paimti siūlą, rišti devynis mazgus ir skaičiuoti rišant taip:

– Ne devyni, ne aštuoni, ne septyni, ne šeši, ne penki, ne keturi, ne trys, ne du, ne vienas.

Paskui tą siūlą sumazgiotą užrišti žmogui ant skaudamos rankos. Kai siūlas sudils ir žmogus jį pames, grizas praeis.

P. Janė Juzėnienė-Kielaitė, 53 m., kilusi iš Pasodninkų k., Gelvonų sen., Širvintų r. sav.
U. K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(361).
Ukmergė.

910. Megzdami mazgus skaito tokiu būdu:

– Ne devynis, ne aštuonis, ne septynis...

Ir t. t.

KAI KLIMŠTELĖJA PER RIEŠĄ.
P. Jonas Petkevičius. *U.* G. Petkevičaitė-Bitė 1904. *Sg.* LLTI BR F 2-434 (G. Petkevičaitės rankraščių V pluoštas, nr. 3(6)) 3(6). *Sp.* BsJKn p. 122.
Panevėžio r. sav.

911. Skaito 3 kartus po 9 ir mezgant raudoną milinį siūliuką:

– Ne devyni, ne aštuoni, ne septyni, ne šeši, ne penki, ne keturi, ne trys, ne du, ne vienas!

Aprišus nežiūrėti: kai atsiriš ir išgaiš siūlelis, išnyks ir grižius.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 144 (skelbtas sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LTt 5 9316, LUŠ 709.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

912. Raudoną milinį siūlą mazgyti 3×9 sakant:

– Nei devyni, nei aštuoni, nei septyni, nei šeši, nei penki, nei keturi, nei trys, nei du, nei vienas!

Paskui skaudamą vietą aprišti.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 143 (skelbta sk. „Nuo grižiaus“). *Sp.* LUŠ 707.
Palėvenės k., Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

913. Triskart devynis [kartus] atkalbėti neatsidusus:

– Nei devyni, nei aštuoni, nei septyni ir t. t.

Paskui bevardžiu pirštu peržegnoti per nosį, per krūtinę, lūpas ir t. t.

NUO IŠGĄSČIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 177 (skelbta sk. „Nuo išgąsčio“). *Sp.* LUŠ 712.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

914. Man führt den Finger um die kranke Stelle und zählt dabei:

– Nicht neun..., nicht eins.

3 mal.

[Pirštu vedama aplink skaudamą vietą skaičiuojant:

– Ne devyni..., ne vienas.

Tris kartus.]

U. J. Elisono duomenys [1929]. *Sg.* MLZ 121 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LUŠ 716.
Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

Dar du variantai skelbti BlkLM: „Mūs arklys tokis buvo spritnas, tai jis miksterėjįs buvo kojų. Tai mano anyta, būdavos, sėdas an slankscio ir ti mazgo mazgo ir vis kalba: – *Ne devyni, ne aštuoni…* <...> Nu ir rygauna. Duris pavarinėja pavarinėja, kad rygaut. Nu tai dures rygauna“ (*U.* R. Balkutė Dubininko k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav. 1999 iš Rožės Akstinienės-Gaidytės, 74 m., kilusios iš Marcinkonių k., Varėnos r. sav.); „Karpas mano mama išdavo, karpas, su šniūreliu [= *virvele*]. <..> Skaičiava nuo viena iki devynių, tris kartus nuo devynių ir vis tuos mazgus riša. <...> – *Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas*“ (*U.* R. Balkutė 1998 iš Anos Balcerienės-Zulgytės, 64 m., gyv. Šventojoje, Palangos sav.).

C_2

915. Jei kūdikis nemiega, naktimis verkia, krūpčioja, o didesni vaikai, iki dešimt metų amžiaus, sapnuodami kalba, rėkauja, bijo tamsos, tai tokius vaikus reikia švęstom žolėm parūkyti.
Rūkyti gali moteris ar netekėjusi mergaitė, kuri yra pirmoji gimusi šeimoje, arba ta, kuri gimė paskutinė. (...)
Ligonį rūko arba anksti prieš saulės tekėjimą, arba prieš saulei nusileidžiant, pavakare. Kitu laiku rūkymas nepadeda.
Per Devintines bažnyčioje šventina devynis mažus vainikėlius, kurie yra supinti iš devynių rūšių žolelių-gėlyčių ir įrišti į gėlių puokštę. Tą puokštę su vainikėliais pašventinus parsineša namo ir laiko kaipo vaistą. Žoles šventina ir Joninių dieną. Jei reikia parūkyti berniuką, tai ima Joninių dieną šventintų žolių, o jei rūkoma mergaitė, tai imamos per Žolinę ir Devintines šventintos žolės. Rūkymui žolės iš vainikėlio imamos po vieną, skaitant atžagariai:

– Nei devyni, nei aštuoni, nei septyni, nei šeši, nei penki, nei keturi, nei trys, nei du, nei vienas!

Ir sudedamos į krūvelę. Prie jų pridedama samanų nuo medžio: berniukui nuo vyriško medžio – ąžuolo ar beržo, mergytei nuo moteriško – liepos, pušies ir pan. Parenka samanų kryžmiškai nuo seno kryžiaus. Tada renka samanas iš visų keturių gryčios kerčių: eina per gryčią kryžmiškai iš vienos kertės į kitą ir papeša samanų. Viską sudeda prie švęstų žolių krūvelės. Tada žolelės suskirstomos į devynias krūveles, vis skaitant atžagariai, o paskui – į tris. Kiekviena iš tų trijų krūvelių padalinama į dvi krūveles – tada gaunamos šešios krūvelės, kurios paskirstomos į dieną po dvi. Žolės įrišamos į atskirus mazgelius, pažymint, kurie mazgeliai kuriai dienai. Tada tomis žolėmis ligonis per tris dienas rūkomas po du kartus – iš ryto ir vakare, saulei dar nepatekėjus ir nenusileidus.
Ima seną vyžą (jei berniuką rūko – moterišką, o jei mergytę – vyrišką), apsimauna, panešioja, o paskui įdeda į ją puodo šukę, prižeria iš židinės žarijų ir per visą gryčią atžagariai veža prie lopšio ar prie lovos, kur guli ligonis vaikas. Kai vyža su žarijom atvilkta, ant žarijų sudeda žoles, skirtas tam kartui parūkyti.
Tada moteris-daktarka ima ant rankų kūdikį, apsigaubia marška (stora marga paklode) ir su vaiku užgula ant tų rūkstančių dūmų. Apsigaubus tol būna, kol kūdikis ima kosėti. Kai kūdikis labai užsikoso, tai gerai. Tuo laiku daktarka kalba tris kartus „Sveika, Marija“. Pakalbėjusi maldelę, spjauna tris kartus žemėn, sakydama:

– Duok, Dieve, sveikotos šiom vaikėliui. Kad jo ligų kiaurai žėma [*žemė*] prarytų!

Tuos žodžius kartoja tris kartus, o jei kūdikis mažas, užtenka vieno karto. Šitaip kūdikį parūkę, paguldo lopšin ar lovon.

PARŪKYMAS NUO PRIEMEČIO.
U. Stefanija Glemžaitė ~ 1920–1940. *Sg*. DlKS p. 414–415. *Sp*. LUŠ 756.
Kupiškio – Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

D_1

916. Karpas burdavo šitaip. Paimdavo drobinį siūlą, sumegzdavo ant jo tiek mazgų, kiek yra karpų. Tada tris kartus tuos mazgelius suskaičiuodavo – tris kartus į ten, tris kartus atgal. Pvz.:

– Vienas, du, trys, keturi ir t. t.

Ir:

– Keturi, trys, du, vienas!

Tada tą siūlą atžagaria ranka numesdavo ant šiukšlyno, nežiūrint atgal. Kai siūlas supūdavo, karpos išnykdavo.

KARPŲ BŪRIMAS.
P. O. Kazakevičienė, 45 m. *U*. D. Valiulytė 1971 (J. Šliavo rink.). *Sg*. LTR 4239(641). *Sp*. LUŠ 741.
Geručių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

Dar vieno skaičiavimo pirmyn ir atgal variantą užrašė ir paskelbė R. Balkutė: nuo puolamosios ligos paima ir skaičiuoja devynis sliekus („sliekus iki devynių... po vieną pradėt, iki devynių suskaityt ir paskui vėl atgal suskaityt iki viena nuo devynių“), po to tuos sliekus ligoniui reikia sugerti (*U*. 1998 iš Kristinos Albužienės-Buberytės, 76 m., gyv. Šventojoje, Palangos sav.).

D_2

917. Jei būnant pilnačiui vyras nuvejįs prieš menesį nusišlapina ir eina prie moters, tai moteris gauna pastovį. Nuo pastovio gydo: jei radzykė (moteriškė, kuri vaikšto sunkumoje) sujunta, kad jau ateina jai para, ir vaikas nesvarto, tai suvalgo šv. Agotos duonos ir žvakės perpilia, ir duoda gerti, tai pastovis prapuola, išeina. Arba jei lig parai [= *lig laiko*] nenešiaja, tai atagaliu runku šluotu ir muša sakydama (gali ir kitas žmogus):

– Ne vienas, ne du...

Ir t. t. iki devynių. Ir paskui grįžta:

– Ne devyni, ne aštuoni ir t. t.

P. Viktorija Bukauskienė, 79 m. *U*. J. Aidulis 1937. *Sg*. LTR 1237(325). *Sp*. LUŠ 901.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

918. Kraujui bėgant, treja devyneria atagalia [skaičiuoti]:

– Nei vienas, nei du… Nei devyni, nei aštuoni… Nei vienas, nei du…

Avelės mėšlo + kapų šakelių + Velykų vandens dėti apynosėn.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 314. *Sp*. LUŠ 727.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Dar vienas variantas skelbtas BlkLM: „Tai mano moma darė. Jos tai jau pamačnas [= *padedantis*] buvo mikscis. <...>. Treja devyneria kalbėjo. Tai ir aš ciek žinau. Ba [= *Nes*] aš vidurinė, tai man nesekė sakyc, tai aš jo ir nesteiravau gerai. Tik žinau: – *Nei vienas, nei du, nei trys...* Iki devynių ir vėl' atgal'. Ir vėl devynis, ir taip tris kartus. <...> Ale joj kap kałbėjo, tai vienu dūku, kad jai niekas nemaišytų" (*U*. R. Balkutė Daržininkų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav. 1994 iš Bronės Griežienės-Uždavinytės, 69 m.).

D_3

919. Karpas gydydavo taip: atseit užriša siūlą ir skaičiuoja:

– Viens, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni, aštuoni, devyni.

Po to atbula ranka meta siūlą į pečių sakydami:

– Ne devyni, ne aštuoni, ne septyni...

KAIP GYDYTI KARPAS.
P. Genė Bulkaitė, 50 m. *U*. L. Buičenkienė 1999. *Sg*. BuUKS p. 95. *Sp*. LUŠ 737.
Utena.

D_4

920. Kad būt [naujagimis] dievoboimingas (maldingas), tėvams pakarnas, geras (paklusnus), tai bobute tris dienas rūko švįstom žołem, pašvįstom par Aktovų Dievo Kūno Devintinį. Bobute pripina daug vainikelių mažučių iš visokių žolalių, žedelių, lapelių (tokio didumo, kad kumštis lenda) ir nuneša bažnyčion. Pakabina, kur gauna vietų. Išbūva aštuonias dienas no Devintinio iki Dešimtinio (teip vadina kupiškėnai tas dienas). Po Velykų dešimtam četvergi (ketvirtadienį) pašvinčia kunigas, kaip kitas žolas švinčia, draugi ir tos vainikelius, mat moterys suneša žolių po glabį. Dabar nebesimatyt vainikelių. Ir tais vainikeliais rūko mažus vaikus. Iš kožno, iš žedno (iš kiekvieno) vainikelio jimdamos po žolałį, po lapelį ir skaito atžagariai (atbulai) sakydama:

– Ne devyni, ne aštuoni, ne septyni, ne šeši, ne penki, ne keturi, ne trys, ne du, ne vienas.

Antrokart skaito teip:

– Ne vienas, ne du, ne trys ir t. t. iki devynių.

Trečiokart skaito taip:

– Devyni, aštuoni, septyni, šeši, penki, keturi, trys, du, vienas.

Vadina teip trejų devynerių skaičius. Ir gimus berniukui ar mergaitei teip rūko par tris dienas. Preš uždegimą tų žolalių bobute peržegnoja tris kartus. Rūko

del to, kad išaugtų tas kūdikis (senybes kalboj vaikas) gražus, sveikas, nabožnas (Dievų mylintis), pravornas (visiems tinkantis), razumnas (protingas), slaunas (visų giriamas), bagotas (turtingas). Rūkydama bobute teip kalba ir dar pridada „Sveika, Marija“ ir „Garbė Dievui Tevui“.

P. U. Domicelė Šlapelienė, ~ 65–75 m., ~ 1930–1940. *Sg.* LTR 2123(3) lp. 17–18. *Sp.* LUŠ 732.
Rėkučių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

E_1

921. Jeigu, grįžtelėjęs koją, nori pagyti, turi atsisėst ant slanksčio, paimti siūlą ir ketvirtais (aukso) pirštais mazgyti, ir neatsikvėpdamas mintyje kalbėti:

– Viens ne du, du ne trys, trys ne keturi, keturi ne penki, penki ne šeši, šeši ne septyni, septyni ne aštuoni, aštuoni ne devyni, devyni ne dešimt.

Iškalbėjus galima atsikvėpti, paskui dar du kartu taip skaičiuoti ir tiek mazgučių megzti, tai pasveiks.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 60. *Sp.* MLZ p. 91, LUŠ 731.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

922. Niksčių daro atsisėdus ant slenksčio iš vilnonio siūlo ar linų kalbant atbulai iki devynių. Kalba šitaip:

– Vienas ne du, du ne trys, trys ne keturi…

Ir t. t., tris kartus po devynis.
Niksčių daro ir iš ruginių šiaudų krumplukų [*kauliukų*], ir tris kartus po devynis skaitydami atbulai iki devynių (ir [*irgi*] tris kartus), ir juos suriša lopinukan ir užriša tą lopinuką ant sųnario.
Niksčius daro saulei netekėjus arba saulei nusileidus.

P. Petronėlė Kašalynienė, 60 m. *U.* E. Šneideris 1932. *Sg.* LTR 374e(2986). *Sp.* LUŠ 743.
Gailiūnų k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

E_2

923. Jeigu valasnykas suka pirštą, turi kalbėti neatsikvėpdamas:

– Viens ne du, du ne trys, trys ne keturi, keturi ne penki, penki ne šeši, šeši ne septyni, septyni ne aštuoni, aštuoni ne devyni, devyni ne dešimt, vienas ir nei vieno.

Tada galima atsikvėpti, pilti truputį šalto vandens, užpylus atsidusti, o atsidusus vėl skaitliuoti, kaip pirmiau, ligi trijų kartų, tai pirštas pasveiks.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 57. *Sp.* LUŠ 729.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

E_3

924. > – Būna, kap girgždukas rankoje atsiranda, va tep ir girgžda. Nu tai tokių žolukių yra. O jei ne, tai užkalba. Mazgutus riša in save ir kalba. Nu ir paskui tuo šniūruku [= *virvele*] apsiriši.
– *Ką kalba, kai tuos mazgiukus riša?*
– Tep kalba:

– Vienas – ne vienas, du – ne du! Vienas – ne vienas, du – ne du!

Ir reikia dūko neatgauti. Vienu dūku kad sakytai.
– *O kiek kartų kartoja?*
– Nu vieną kartą. Tai jau skubini, mazgutus riši. <...> Nu ir kap nešioja, panešioja tą šniūruką, ir pereina. O aš nežinau, ar nog to niksto, ar ne. Nikstu ir vadina. Aš ir [*irgi*] daug kalbėjau, ir pereina.

– Vienas – ne vienas, du – ne du! Vienas – ne vienas, du – ne du!

Ir reikia dūko neatgautie. Kad sulaikyt dūką reikia ir tadu mazgutus in save, ne šitep, ale in save mazgutus rišti.
– *Ir kiek tų mazgučių?*
– Nu kiek suriši, tiek būna. Tį neskaitai.
– *Kiek ilgai skaičiuot reikia?*
– Jeigu jau negali sakyti, jau dūką atgauni, jau gana. <...> Ir paskui – tokių an samanukių, an kupstų toki būna kai varlukės, tokios žolukės – nu tai tom šutini. Aš buvau užpjovus, – rugius pjoviau, – taj[ą] ranką, tai net patino ranka, ir va tep aš ją krutinu, tai tu girdi. Girgžd, girgžd, girgžd, girgžd. <...> Ir girgžduku vadinam.
– *O an kokio siūlo užrišdavo?*
– An raudono.
– *Vilnonio?*
– Nu kap ir siūlas, kad tik raudonas būtų. <...> <

P. Apolonija Marčenkienė, kilusi iš Butrimonių, Alytaus r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė (LLTI tts. eksp.) 2001. *Sg.* LTR 7043(100); LTRF k. 761(40). *Sp.* LUŠ 718.
Merkinė, Varėnos r. sav.

F_1

925. Jeigu nori velniuką numušt, tai reikia eiti šv. Jono vigilijoj į mišką, nusikirsti šermukšnį, už viršūnės nusitvėrus vilkti į namus, tik nereikia atgal žiūrėt.

Bevilkdamas išgirsi, kad tave šaukia vardu, ūžia, kaukia. Tik nesidairyk, kitaip pražūsi: tai vejas piktosios dvasios ir norės tave nužudyti. Parvilkus namo, reikia nugenėti ir pasitaisyti lazdą. Jeigu velniukas jodo arklius, tai jį saugoti reikia pastatyti stalelis kūtėje, grabnyčią žvakę uždegti ir su puodu privožti. Užgirdus velniuką arklius jodant, reikia tuojaus puodas atvožti, lazdą turėti už laibgalio ir mušti atgalia ranka skaitydamas:

– Vienas, trys, penki, septyni ir t. t.

Sudavus vieną sykį, velniukas pargriūna ir pavirsta į kiškį. Tada gali išmesti, nes jo niekas neėda.
Taip buvo daryta Norių sod[žiuje], Vaškų parakv[ijoje].

P. Žilinskas. *U.* A. Janulaitis [1907]. *Sg.* ЯнЛС 27.
Norių k., Vaškų sen., Pasvalio r. sav.

926. <...> Nė su kokiu medžiu velnio neatsiginsi, kaip tiktai su šermukšniu. Kai tiktai su šermukšniniu velniui vieną [kartą] suduosi, tai jis tuoj sako: „Pridėk antrą“. Niekada velniui mušant nereik sakyti: „Viens, du“, bet, jei sudavei vieną ir antrą, tai skubinai dėk ir trečią. Arba mušdams vis sakyk:

– Viens, viens, viens!..

Tai teip jį įveiksi, o kitaip ne.

P. Morta Kragaitė. *U.* M. Slančiauskas. *Sg.* LMD I 1063(1236). *Sp.* SlnŠLSA 193.
Trumpaičių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

Tipą sudaro įvairios skaičių sekos. A versijose pateikiami skaičiavimai didėjančia tvarka su neiginiais. A_1 – neigiamas skaičiavimas nuo 1 iki 9 (*ne vienas, ne du...* arba *nei vienas, nei du...*). A_2 – nuo 1 iki 10. A_3 – nuo 1 iki 27. A_4 – nuo 1 iki tam tikro skaičiaus, priklausančio nuo situacijos (pvz., atitinkančio karpų skaičių). $A_5 = A_1$, tačiau pridedama linkėjimo formulė *Kad Dievas duotų...* $A_6 = A_1$, pridedant originalų motyvą *Išeik, višta, iš mano sodo!* A_7 – nuolatos kartojamas skaičiavimas nuo 1 iki 2.

B versijos – skaičiavimai mažėjančia tvarka be neiginių. B_1 – skaičiuojama atvirkščiai nuo 9 iki 1. B_2 – nuo 10 iki 1. B_3 – nuo 12, 13, 24 iki 1. $B_4 = B_3$, tačiau pridedama išvarymo formulė *Kad rožė išeitų*!

C versijos – skaičiavimas mažėjančia tvarka su neiginiais. C_1 – nuo 9 iki 1 (*ne devyni, ne aštuoni...*). $C_2 = C_1$, pridedant linkėjimą ($\approx A_5$).

D versijos – skaičiavimo didėjančia ir mažėjančia tvarka kombinacijos. D_1 – teigiamas skaičiavimas pirmyn ir atgal, pvz. *1...9* ir *9...1*. D_2 – neigiamas skaičiavimas pirmyn ir atgal: *Ne 1... ne 9* ir *Ne 9...ne 1*. D_3 – teigiamas skaičiavimas nuo pradžios *1, 2...9*, o po to neigiamas skaičiavimas nuo galo *Ne 9, ne 8... ne 1*. D_4 – neigiamas skaičiavimas nuo 9 iki 1 ir nuo 1 iki 9: *Ne 9... ne 1* ir *Ne 1... ne 9*; po to teigiamas skaičiavimas nuo 9 iki 1.

E versijose neigiamas skirtingų skaičių tapatumas. E_1 – skaičių seka nuo 1 iki 9 arba 10 (*1 ne 2, 2 ne 3...*). $E_2 \approx E_1$, tačiau skaičiavimas užbaigiamas formule *1 ir nei 1*. E_3 – pasikartojanti seka nuo 1 iki 2.

F_1 – skaičiavimas praleidžiant lyginius skaičius (*1, 3, 7...*).

Plg. latv. „Ja uzmeties augonis, tad piektvakarā jāskaita 3 reizes *9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1*“ (augoņa vārdi); „Acīm jāskaita *10 9 8 7 6 5 4 3 2 1* , pēc tas ar ūdeni mazgāt acis un ūdeni izliet caur sietu“ StrBV lp. 252; „Mežģijumam jāskaita no 1 līdz 9 un 9–1; deviņreiz jāskaita tā turp un atpakaļ, cik ātri vien var“ StrBV lp. 252. Skaičiavimas, ypač atvirkštinis, gerai žinomas ir vokiečiams, čekams, rusams, bulgarams, serbams, lenkams (žr. ПЗ С. 341–342; КлУ С. 192). Tačiau slavų užkalbėjimuose skaičiavimas dažnai jungiamas su tam tikrais objektais (pvz., iš devynių ligonio žmonų (t. y. personifikuotų ligų) lieka aštuonios, iš aštuonių – septynios ir t. t. МкВЗ 204; iš trejų devynerių arklių – nei vienas, nei du ir t. t. ПЗ 202). Žinomas ir elementarus skaičiavimas, plg.: «Воду наливают в чашку медную. Ножичком чиркают крест-накрест и считают: – *Раз, два, три, четыре, пять, шесть, семь, восемь, девять, десять.* Три раза по девяти. Затем этой водой надо вымыть головку, ножки, ручки и брызнуть (от испуга)» АнРЗЗ 244.

T. ≈ „Turėjo Jobas devynias kirmėles, iš devynių – aštuonias“, „Anei vienos!“

ANEI VIENOS!

927. Kai nuveini pircin, tadu apiprausi karpas vundeniu, a tų vundenį užpili un krosnies. I sakyc:

– Anei vienos!

Sg. LMD I 654(18). *Sp.* LUŠ 16.
Švenčionių r. sav.

Plg. latv. „Pret kārpām vecā mēnesī jāskaita šādi: – *9 8 7 6 5 4 3 2 1, neviena*“ StrBV lp. 252.

T. ≈ „Ne vienas, ne du“, „Turėjo Jobas devynias kirmėles, iš devynių – aštuonias“.

VI. JUDĖJIMAS IR SUSTABDYMAS

GUMBISAI, GUMBISAI, VISKAS SUKAS APLINK BAMBISĄ!

928. Žmonės sako, kad pilvas kaip skauda, tai tuomet vadinas gumbas. Štai kaip gydyti: paimti šaltas akmuo ir pridėti prie pilvo. Ir dar reikia paimti kastuvas ir juo pakabinti paslenksčio molio ir paskum tą molį įdėti į tarbelę ir išvirti, ir duoti gerti, kol pasveiks.
O antras būdas – tai užkalbėjimas. Reikia dešinės [rankos] piršto nagu rėžti aplink bambą ir kalbėti:

– Gumbisa[i], gumbisa[i], viskas sukas aplink bambisą!

Tai kalbėt triskart, ir nustos tada skaudėti.

P. Jonas Šerėnas, 53 m., Uršulė Šerėnienė, 49 m. *U.* A. Šerėnas 1937. *Sg.* LTR 1253(249). *Sp.* BlLMM 495, SkrN p. 70, LUŠ 378.
Linkmenys, Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas remiasi tikėjimu, kad gumbas juda ratu, sukasi – manoma, kad sergant gumbu, „grobai [= *žarnos*] sukasi į virvę po visus vidurius, vaikščioja kamuoliais su skausmu murmuliuodami“ BsM p. 441. Užkalbėjimu tikriausia siekiama gumbą atsukti atgal, grąžinti į vietą, plg. „Gumbas turi savo dvarą“.

GUMBAS TURI SAVO DVARĄ

A_1

929. Persižegnoti.

– Gumbas turi savo dvarų. Išsikačiok [= *išsiraičiok*], išsivaliok ir in daikto [*į vietą*] atsistok.

Persižegnoti.
Užkalbinėti ant arielkos [= *degtinės*], paskui gerti.

NUO GUMBO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(6). *Sp.* MLZ 155, StDŠAU 54, LTt 5 9323, LUŠ 371.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

B_1

930. – Kuom [*Kuomet*] gumbas taip [*taip pat*] klynas kačiojas [= *raičiojos*], valiojas, savo dvarų regėjo. Panełe Švinčiausia tį buvo un ratunko [= *pagalbos*] ir Ponas Jezusis tį buvo un ratunko. Amen. Amen. Amen.

NUO GUMBO.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(4). *Sp.* MLZ 158, StDŠAU 55, LUŠ 370.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

931. Nuo macicos (motinos), kaip išvirsta [gimda], kalbama:

– Paskočėk [= *Pasiraičiok*], pasvoliok ir an daikto atsistok. Motina Švenčiausia, an pagelbėjimo, Panele Švenčiausia, an pamačės [= *pagalbos*].

Kalbama triskart ir triskart vanojama, braukoma. Vanojama pirty, vanta braukiama kryžiška[i] – nuo apačios (per kojas) iki rankų per kairę ranką, grįžta per dešinę ranką ir per dešinę koją.

P. Viktorija Bukauskienė, 78 m. *U.* J. Aidulis 1936. *Sg.* LTR 1031(272). *Sp.* BlVKT 456, LUŠ 372.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

932. – Ne gumbas, ne klynas, kurisios dvaros [*kurisias, kuris dvaras*]. Paskočiok [= *Pasiraičiok*], pasvoliok, Dvasė šv[enta], pristok!

NUO GUMBO (PILVO SKAUDĖJIMO).
P. Elena Jasiulionienė. *U.* Tamulevičiūtė 1926. *Sg.* LMD I 213(10–2). *Sp.* BlLMM 493, SkrN p. 70, LUŠ 368.
Reškutėnų k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

933. – Gumbas ir klynas turi savo dvarų, savo daiktų. Panelė Svinciausia, Ponas Jezusis, stokit nuo parušenios, pamačykit tam Jurgiui (sakyti ligonio vardą). Aš žegnoju, Ponas Jezusis žegnoja, Panelė Svinciausia su savo runku, savo kryžium švintu.

NUO PARUŠENIOS.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(40). *Sp.* MLZ 159, StDŠAU 60, LUŠ 373.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_2

934. – Gumbas, gumbas, kūno kraujas, nekačiok, nevaliok. Jezusis, pribūk, Šventa Marija su aniolais ir arkangelais ir visais šventaisiais.

Triskart nedūsavus. Jeigu nemačija, [tuomet kalbėti] 3×9 (= 27).

UŽKALBEJIMAS NUO GUMBO.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(114). *Sp.* LUŠ 375.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_3

935. Peržegnot.

– Ažužadu nuo parušenios Jonui (sakyti ligonio vardą), parušenios žyvati [= *pilve*]. Atsikačiok, atsivaliok, Panele Švinčiausia, pristok.

NUO PARUŠENIOS.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(6). *Sp.* MLZ 161, StDŠAU 61, LUŠ 374.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

C_1

936. – Kaip gumbas, taip klynas turi savo dvarų. Paskačiok, pasvaliok. Kaip akmuo undenin, taip gumbas žemyn!

NUO GUMBO.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(41). *Sp.* MLZ 154, StDŠAU 58, LUŠ 369.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

C_2

937. – Kaip gumbas, taip klynas turi savo dvarų. Išsikaciok, išsivaliok! Panele Švinčiausia, pristok, Ponas Jezusis ir visi švinciejai. Kaip akmuo undenin, taip gumbas žemyn. Amen.

UŽŽADĖJIMAS NUO GUMBO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(39). *Sp.* MLZ 156, StDŠAU 57, LUŠ 376.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

A_1 – neišplėtota formulė.

B versijose įsiterpia *Švč. Panelės* arba *Jėzaus* pagalbos motyvas. B_1 – pagrindinė formulė išplečiama pagalbos motyvu. B_2 – pagrindinė formulė keičiama pridedant neiginį (*nekočiok, nevoliok*). B_3 išplėsta įžangine dalimi (*Ažužadu nuo…*). Dėl įžanginės formulės plg.: „Žadu žadu kraują“, „Aš apkabinu baltą rožę“, „Ažužadu nuo kirmėlės baltam arkliui“, „Nekenčia tavęs saulė, nekenčia tavęs mėnuo“.

C versijose prisideda nauja formulė, akcentuojanti gumbo nusileidimą, judėjimą žemyn (*kaip akmuo vandenin, taip gumbas žemyn*). C_1 – įsakoma gumbui leistis žemyn. C_2 – praplečiama kreipiniu į šventuosius personažus (≈ B_1).

Užkalbėjimu stengiamasi gumbą grąžinti į jo vietą. Gumbas lietuvių buvo suprantamas kaip gyva būtybė, plg.: „Gumbas, sako, gyvas daikts. Vienas žmogus išvėmęs jį ir išmetė – tas numirė, kitas atgal prarijo – ir gyvas liko. <…> Gumbas, sako, panašus į rupūžę: iš visų pusių turįs naguotus pirštus <…> Jei tik sujudysi gumbą, tai jis, iš visų pusių nagais apsiaustas, ima pūstis ir draskyt vidurius“ BsMed p. 442. Iš vidaus ligų gumbu dažniausiai vadinama „pilvo sloga ar šiaip koks vidurių sopulys; didelis vidurių gėlimas“ LKŽ 3 p. 724, taip pat „gimda, gimdos liga“ (liaudiškai vadinama *macica*), kartais dar ir kitos vidaus ligos, pvz., blužnies liga LKŽ 3 p. 724.

T. ≈ „Gumbai, apsistok“, „Gumbisai, gumbisai, viskas sukas aplink bambisą!“

ATGAL, KAULE, Į SAVO VIETĄ!

938. – Kaulelis iššokęs iš savo vietos, atgal, kaule, į savo vietą, kur Dievs tave sutvėręs. Ai, Jėzau! Ai, Jėzau! Aš ištraukiu visus skausmus par erškėčių karūną, par dagilių krūmą, aš traukiu visus skausmus par akmeną, teslūgstie tynis, tevėstie karštis. Aš noriu gelbėt NN prie pirmos [= *buvusios*] sveikatos.

Peržegnot ir poterius sukalbėt.

IŠNIRUS KAULUI.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(65), LTR 1208b(560), LLTI BR F2–434 (Slančiausko užkalbėjimų pluoštas X, 61). *Sp*. BlLMM 479, BsJKn p. 215, LUŠ 45.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Užkalbėjimas turi identišką latvišką atitikmenį: *Kauliņš izlēcis no savas vietas. Ej atpakaļ, kauliņ, savā vietiņā, kur Dievs Tēvs tev radījis. Ak Jēzus, ak Jēzus, es izvelku visas sāpes caur ērkšķu krūmu, caur dažu akmeni, lai slapst pampums, lai dzīst kārstums, es gribu klāt pie pirmās veselības. Dievs Tēvs…* (limėjuma jeb griežami vārdi) БривМ 243.

TPU! KAIP VILKO GERKLĖJ KAULAS NEKLIŪVA, KAD TAIP KRISLAS TAVO AKYJ NEKLIŪTŲ!

939. – Tpu, tpu, tpu! Kai vilkas žalių mėsų ryja i nea[ž]siryja, i ja gerklėj kaulas nekliūva, kad tep ite pats itas krislas tava aky nekliūtų!

Reikia kalbėti tris kartus ir vis paspjaudant seilėmis.

KAI AKĮ UŽKRETI.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 458. *Sp.* LUŠ 952.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

ATRAJĄ PAMETEI TIK LININIU SIŪLU SURIŠTĄ

940. Išputo karvė. Užkalba sakydami:

– Atrają pametei tik lininiu siūlu surištą, vandeny sumirkytą, lašiniais pateptą. Atryk! (12 kartų.)

P. Danutė Venslovienė-Rudžionytė, 54 m., kilusi iš Netonių k., Raudondvario sen., Kauno r. sav. *U.* V. Naujokaitė 1990. *Sg.* LTR 7003(61). *Sp.* LUŠ 50.
Raudondvaris, Kauno r. sav.

KAIP TAS VANDENĖLIS VISAD VIETOJ NESTOVI

941. Persižegnoti prieš kalbant maldelę.

– Pirmąsyk guluosi – persižegnoju, keliuosi – Dievą pasimeldžiu. Išeinu į naują priemenę, naujoj priemenėj į stačią kampą [= *į kertę*], iš stačio kampo smarkus vandenelis bėga. Kaip tas vandenelis visad vietoj nestovi, taip (čia paminėti vardas, o jei gyvuliui, tai jo spalvą) zrokų [= *blogų akių, nužiūrėjimų?*] (gal tai yra matyme) nematyt. *Zrokų kamino** (dukart pasakyt). Nei į garbę, nei į džiaugsmą. Kiek vandens, tiek meilaus gyvenimo. Viešpatį Dievą atsiprašau, apie nekaltąją Panelę miniu. Vandeneli, *kreščica* [= *rus. крещися 'būk peržegnotas' ?*], druskele, *kreščica* [= *rus. крещися?*], išimu zrokų,

iššveičiu zrokų, ištrinu zrokų. Pilkieji akmenys, baltosios šaknys. Amen, amen, amen.

Sukalbėjus 3 kartus visą maldelę, peržegnoti tris kartus.

NUO AKIŲ.
U. J. Varnas 1923. *Sg*. LMD I 275(3). *Sp*. MLZ 182, StDŠAU 94, BlLMM 449, SkrN p. 73, LUŠ 402.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Iškraipyti rusiško ar baltarusiško užkalbėjimo žodžiai, kurių užkalbėtojas neišvertė į lietuvių kalbą. *Zroku kamino* galbūt reiškia *nužiūrėjimams* (*blogoms akims*) *amen*, plg. *Врёки, аминь, врёки, аминь!* (Nr. 1670). Bet plg. baltr., lenkų *wzrok* 'regėjimas, žvilgsnis'.

Tekstas tikriausiai yra verstas iš rusų ar baltarusių kalbos, tai rodo gausūs slavizmai ir rytų slavų užkalbėjimams būdinga struktūra. Plg. Nr. 1642.

Vietoje nestovinčio vandens motyvas aptinkamas ir kituose užkalbėjimuose, plg. *Kaip mėlynose marėse vanduo nestovi, taip sopulys neskauda* (Nr. 118).

TEGUL PIENAS KIAURAI TEKA

942. – Šventa Marija sužiedavo savo žiedą ten, kur pienas kiaurai teka. Lašus lašindama aš tave prašau, Šventa Marija, duoti man vieną lašelį. Tą lašelį duosiu karvelei, tegul pienas kiaurai teka kaip prieš tai.
Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, amen.

Visus žodžius reikia pakartoti 3 kartus.
Man perdavė pagal giminystės senelis Guogis Juozas.

ATKALBĖTI SUGADINTĄ KARVĘ, KAD PASITAISYTŲ IR DUOTŲ DAUGIAU PIENO.
P. Ona Guogytė, 30 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(9). *Sp*. BlLMM 539, SkrN p. 68, LUŠ 928.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

Užkalbėjime pastebimos latvių kalbos ypatybės; tekstas greičiausiai yra latviško užkalbėjimo sekimas. Plg. latv. *Svētā Māre, atsēdies Savā ziedu krēsliņā; Savā ziedu krēsliņā, Manā govju kūtiņā, Caurs Māriņas ziedu krēslis, Tur pieniņš cauri tek; Tur pieniņš cauri tek, Burbulīšus mētādams. Es tev lūdzu, svētā Māre: Dod man vienu burbulīti; Dod man vienu burbulīti, Došu savām telītēm; Došu savām telītēm, Lai pieniņš cauri tek; Lai pieniņš cauri tek, Burbulīšus mētādams* (piena vārdi, kūti skaitāmi) LTdz 55378.

Į PANELĘ KELIAUNINKĘ, KAD PASKUBINTŲ GIMDYMĄ

943. Reikia kalbėti septynis poterius, kas kartas užbaigti:

– In Panełį keliaunykį, kad paskubytų gimdymą!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 163 (skelbta sk. „Gimdant“). *Sp.* LUŠ 379. Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Formulė aiškintina įvairiai. Viena vertus, greitas, neskausmingas gimdymas prilyginamas skubiam ėjimui, keliavimui. Kita vertus, Švnč. Panelė, dieviškoji Motina suprantama kaip gimdyvių globėja ir pagalbininkė (t. p. plg. latvių gimdyvių globėją Laimą (Marą) – kai reikalinga gimdyvei, ji skubiai, net nespėjusi apsiauti kojų, bėganti pas ją LTd 6, 22937).

SAULĖ KAIRĖN, SAULĖ DEŠINĖN, O GYVATĖ – UŽPAKALIN!

944. – Saulė kairėn,
Saulė dešinėn,
O gyvatė – užpakalin!

Šitą maldelę sukalbėjus gyvatė vis suka galvą į užpakalį ir negali įkirsti.

MALDELĖ.
U. [1930]. *Sg.* ElPG p. 164. *Sp.* ElMKR 71, LTt 5 9296, LUŠ 872.
Kirkūnų k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

Užkalbėjimo pagrindas yra sukimosi judesys. Saulės judėjimo ratu motyvas pasitaiko ir kituose užkalbėjimuose, plg. „Kad tau visus dantis išsuktų!“

KAD TAU VISUS DANTIS IŠSUKTŲ!

A_1

945. Atėjo žmogus, kuriam sopa duntį, pas mokantį atkalbėti, kad nesopėt duntys. Atkalbėtojas sako: „Ką aš sakysiu, tą ir tu sakyk“.

– Saulė sukas?

– Sukas, – atsako.
– Žemė sukas?
– Sukas.
– Mėnuo sukas?
– Sukas.
– Duntį suka?
– Suka.
– Kad tau, gyvate, visus duntis išsuktų!

Žmogus nusispjovęs už pirkias ir nuejo namo.

ATKALBĖJIMAS NUO DANCIA.
P. U. Anelė Mačienė, 41 m., ~ 1955–1959, kilusi iš Antakmenės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav. *Sg.* LTR 3641(429). *Sp.* LUŠ 607.
Vilnius.

B_1

946. > Pas mus žmogus tai žydaukai [= *žydei*] sakė… Sako, nuėjau pas žydus, sako: „Ojojoj, – jau ta rėkia vis, – dantį!“ Sako: „Aš moku užkałbėt“. „Oi, oi, užkałbėk, aš tau nieko nesgaiłėtau“. Sako, paėmiau cukrų, sako:

– Kad jau tau, parka, suka dancį, kad jau tau smagenis susuktų!

Sako, uždėjo tuoj cukru [*tuo cukrumi*], ir nustojo žydaukai dancį! Nu, sako, kad jau man butelį pastatė ir valgyc viso davė, o džiaugsmelis žydaukos, kad jau jai dancį nustojo.
– *Kaip jis pasakė?*
– Sako:

– Ar jau tau, parka, dancį suka, kad tau ir smagenis susukt!

Sako, pasakiau tuos žodzius, ir cukrum uždėjo, pakrimto žydauka cukrų, ir nustoj dancį.
– *Kokia ten parka?*
– Parka, nugi žydus, būdavo, ir vadzina – parkos. Žydus bendrai vadino parkos, ką mus dzūkais, tai tep žydus parkom vadino. Aš atsimenu, Perlojon du žydai buvo, Kaimas ir Orelis, tai jau sako: „Ana jau parka atvažiuoja teliukų pirkt“. <

P. Marija Raulušaitienė-Baublytė, 72 m., kilusi iš Perlojos, Varėnos sen., Varėnos r. sav. *U.* D. Vaitkevičienė, M. Liugaitė (LLTI tts. eksp.) 2001. *Sg.* LTR 7043(26); LTRF k. 760(25). *Sp.* LUŠ 606.
Trakiškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimas artimas parodijai. B_1 versijoje užkalbėjimas yra sudėtinė pasakojimo dalis.

KAS MANE APKALBA, TEGU TAM DANTYS DARDA!

947. Pabaigus velėti, reikia užpilti ant lentos vandens ir pamušti jį kultuve ir tarti:

– Kas mane apkalba, tegu tam dantys darda!

U. A. Umbražiūnas. *Sg.* LMD III 20(107). *Sp.* LUŠ 650.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

Plg. latv. „Ja uz mēles pumpa, kāds aprunā; tad teic: *Lai tava mēle kā brunču vīle vazājas*“ StrBV lp. 260.

KAD TAU UODEGON ĮSKELTŲ BALANĖLĘ!

948. Kai tave kas apkalba ir ant liežuvio atsiranda putekšliai (rusiškai – «волдырь на языке»), tai reikia pasakyti:

– Kad tau uodegon įskeltų balanėlę!

Tada jie pranyksta, o ant apkalbėtojo liežuvio atsiranda – grįžta jam atgal.

P. Zuzana Stundžienė, 72 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1657(372). *Sp.* LUŠ 605.
Daugailiai, Utenos r. sav.

T. ≈ „Tegul tam išdygs, kas mane apkalbėjo!“

DRUSKA AKYSNA, NUODĖGULIS DANTYSNA!

A_1

949. Reik paimt rankon druskos, apvest su ja triskart apie visą žmogų ir sakyt:

– Druska tau akysna, nedėgulis dantysna!

Taip pakartot 3 kartus.

UŽKALBĖJIMAS NUO APKERĖJIMO.
P. Kazimieras Čiurinskas, 90 m. *U.* M. Čiurinskaitė 1937. *Sg.* LTR 1316(67). *Sp.* SkrN p. 68, LUŠ 123.
Dubių k., Kaišiadorių sen., Kaišiadorių r. sav.

950. Kad nenudyvytų plaukų, reikia, kam nors juos pagyrus, tyliai sakyti:

– Nuodėgulis dantys [*į dantis*]! Druska akys [*į akis*]!

U. V. Vijeikis 1937. *Sg.* LTR 1070(228). *Sp.* LTt 5 9345, LUŠ 121.
Mikolojūnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

951. Reikia, saka, sakyt, kap tep jau dyvinasi, kad:

– Nedėgulis akysna, druska dantysna!

Muse [= *Turbūt*] tep sakyt reikia. Nedėgulis – kad pagalys apdegęs, ne sudegęs, tai nedėgulis. Tai tep sakyt, jei girdi, kap kas dyvinasi.

– Nedėgulis akysna, druska dantysna!

Tai, saka, tadu nekenkia. Kiek tį kartų pasakyt.

P. Veronika Bliujienė-Jančiauskaitė, 76 m., kilusi iš Budilių k., Semeliškių sen., Elektrėnų sav. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–19.
Bajorų k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

Užkalbėjimas įrašytas ir pakartotinai, kai pateikėja, pasakodama apie blogas akis, dar kartą pakartojo formulę, bet jau kitaip: *Druska akysna, nedėgulis dantysna!* LTRcd186–19.

952. – *O jeigu gyvuliui būna, kad akių pabijo?*
– Jo, jo [=*Taip, taip*], būna ir gyvuliui.
– *O kaip gyvuliui gydyt galima?*
– Aš vis teipo – sava šlapumu ir atbula ranka prieš šerscį [= *plaukus*].

– Anglis dantysna, druska akysna!

Tris kartus perbraukiu, per snukį nat [*net*]. Kad palaižytų nat. Atbuluos [*Atbulomis*], ranka prieš šerscį, prieš šerscį.
– *Bet per visą gyvulį, ar tik per snukį?*
– Per visų, tik i[r] per tešmenį dar.
– *Bet nuo užpakalio pradėt?*
– Jo, nuo užpakalia. Nuo užpakalio, nuog uodegos ir va ranka atbula nat in snukį.

– Anglis dantysna, druska akysna! Anglis dantysna, druska akysna!

– *Iš kurios gyvulio pusės – taip kad būtų kaire ranka?*
– Dešine. <...>
– *Ir reikia šlapumu, ar ne? O kieno šlapumu?*
– Sava. Bet kieno gali, ali sava geriausia.
– *Ir pereina tada?*
– Ir praeina. Pienas kitąroz [=*kitąkart*] sukempa. Tai va, padarai nog akių, ir praeina. <...>

P. Janina Mikalauskienė-Jankauskaitė, 78 m. *U.* D. Vaitkevičienė 2006. *Sg.* LTR cd 186–23.
Vindžiulių k., Kietaviškių sen., Elektrėnų sav.

953. Gegen Hexen, die den Kühen die Milch entziehen, soll man die Kühe am Abend vor Johanni mit Kletten beräuchern und dabei sagen [Prieš raganas, kurios iš karvių atima pieną, reikia šv. Jono išvakarėse karves parūkyti varnalėšom ir tuo metu kalbėti]:

– Raganai druska akysa, akm[u]o dancysa!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 201. *Sp.* LTt 5 9349, LUŠ 118.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

954. Kai gera nauda arba geras daržoves [*geros daržovės*], tai žmones dyvijas. Tai tas žmogus sako:

– Druska į akis, akmuo į dantis!

Tai taip keikia.

P. Emilia Narkūnienė. *U.* T. Narkūnas 1935. *Sg.* LMD III 161(311). *Sp.* LUŠ 122.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

955. Tris sykius aplink gyvulį apnešk druskų. Druskų laikyk ciesion rankon, atopakaliai pakraipįs rankų, suk prieš laikrodžio rodzyklį ir tris kartus pasakyk:

– Druska akyse, akmuo dancyse!

Po to atbulom nuveik prie pečiaus ir per pecį druskų inmesk ugnin.

NUO PIKTOS AKIES.
P. Dalijona Saulevičienė, g. 1926. *U.* R. Trimakas [1996]. *Sg.* TrG p. 29.
Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

B_1

956. Jei nori gyvulį, akių pabojusį, pagydyti, turi su druskos sauja apie tą gyvulį apeiti tris kartus ir vis kalbėti:

– Druska tau akyse!

Tai gyvulys pasveiks.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 71. *Sp.* LUŠ 119.
Marcinkonių – Merkinės sen., Varėnos r. sav.

957. Jei nori, kad pienas akių nepabotų, reikia, einant karvių melžti, melžtuvėn truputį druskos įsidėti, o jei kas iš netyčių pamato nešant pieną, reikia sakyti:

– Druska tau akysna!

Tai tumet [*tuomet*] nepabos.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg*. MšBP 74. *Sp*. LUŠ 120.
Marcinkonių – Merkinės sen., Varėnos r. sav.

958. Norint apsisaugoti nuo blogų akių, reikia sakyti, kai ką nors iš tavo giria:

– Tau druskos dantyse (ant dantų)!

P. Veronika Mackevičienė, 86 m. *U*. G. Mackevičius 1993 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 21513 R 11(10) p. 59.
Kulundžių k., Giedraičių sen., Molėtų r. sav.

A_1 – dvinarė formulė: *druska akysa, nuodėgulis* (*anglis, akmuo*) *dantysa*. B_1 – vienanarė formulė: *druska akysa*.

Plg. latv. *Uguns caur tavu galvu, sāls tavās acīs; lai izput tavas dusmas un domas, kā dūmi izput pa skursteni* (kungu vārdi) StrBV lp. 268; *Ej, skaugi, projam cik laba redzis! Pērkons tavās ausīs, uguns tavā mutē* БривМ 505; baltr. *Цфу, соль, пачына с твоими вачыма* (оберег) ПЗ 817; rus. *Соль – в шары, железо в зубы. Ихни слова заперты, а ключи в море брошены* (колдунам, эретникам) АнРЗЗ 2085; pranc. *Le gros sel dans l'oeil de l'envieux* ПзЗ c. 145. Slavų užkalbėjimuose formulė gali eiti ir kaip platesnio teksto dalis ar pabaiga, plg. *Свет Божый, ветер божый, люди божьи, сберегите младенца Сашеньку от двозубья, от трезубца, от детской прикоски, от девки-трикоски, от женки-простоволоски, от лихого человека. Камень – в зубы, соль – в глаза* АнРЗЗ 344.

T. ≈ „Kad jo akys išdegt!“

GUMBAI, APSISTOK!

A_1

959. – Gumbas, apsistanavyj!

3×9 kartus kartoti sukant apie bumbų.

NUO GUMBO.
P. Šiekštelė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(42). *Sp*. MLZ 153, StDŠAU 56, LUŠ 377.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_1

960. Aplink bambą prieš saulę sukant pirštu:

– Kad užmirštum, kad nustotum!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 152 (skelbta sk. „Nuo gumbo“). *Sp.* LUŠ 367.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Labai artimas variantas užrašytas rusų kalba, žr. Nr. 1692.

T. ≈ „Gumbas turi savo dvarą!“, „Gumbisai, gumbisai, viskas sukas aplink bambisą“.

MOČIUTE, MOČIUTE, GRAŽIOJI MERGELE, NUSIPRAUSK, APSISTOK, ATSIGULK!

961. – Močiute, močiute, gražioji mergele, nusiprausk, apsistok, atsigulk! Pilkieji akmenys, baltosios šaknys. Amen, amen, amen.

Prieš maldą persižegnoti ir kalbėti triskart.

NUO BOBIŠKŲ LIGŲ.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(5). *Sp.* MLZ 151, StDŠAU 51, BlLMM 497, SkrN p. 70, LUŠ 691.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. latv. *Dieva māte, ziedu māte, neej kā kaķe plēzdama, sēdi savā krēsliņā, guli savā gultiņā* (mātes vardi) StrBV lp. 346; lenk. *Ty, macico, z urazem, masz łóżko usłane, tak odpoczywaj u tego chrzczonego* (znów nazwisko wymówić), *a nie masz się poruszać więcej, ani go trapić* (od macicy) ЗвБС с. 217; baltr. *Залатнік-залатнішча, і ты, жывотжывацішча, стань ты на сваем месці, на залатом крэслі, як цябе маці радзіла, на залатом крэслі садзіла ў краснянькам каўпачку, у шаўковенькай шапачцы; красным повясам падпяразаўся, у бокі ўзяўся, па жывату хадзіў і сэрца знабіў, пад бокі падлягаў і дыхаць ня пускаў, як я цябе не гаварыла. А цяпер я гавару, выгаварую – табе, залатнік, на стаяння, а рабе божай на здароўя* (ад залатніка) БрЗам 809; rus. <...> *Стань ты, золотничёк-веретничёк, на своем месту, Христовом кресту, во своем местечке, в Христовом крестичке, со своим жильем. Не сама помогаю – Исуса Христа призываю* (от грижы, килы) АнРЗЗ 1540.

Variantas rusų kalba užrašytas ir Lietuvoje, žr. Nr. 1668; jis labai artimas lietuviškam tekstui.

T. ≈ „Gumbas turi savo dvarą“.

VOTIE, TAU ĮSAKAU NURIMTI, NUTYKTI!

962. – Vocy, nesbušuj [= *nesiausk*], aš tau insakau nurimcie, nutykcie. Panele Švinciausia, vocį aptury [*apturėk*], Panele Švinciausia,

vocį aptury [*apturėk*], Panele Švinciausia, vocį aptury [*apturėk*]! Amen.

Užsižada [= *užžadama*] in vėjo.

NUO VOTIES.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(63). *Sp.* MLZ 13, StDŠAU 49, LUŠ 1009.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Vėjy, vėjy, nepūsk bloguoju daiktu“.

NURAMINAI VĖJUS, NURAMINK IR ŠITĄ LIGĄ!

A_1

963. Persižegnoti.

– Ėjo Viešpats Jėzus pas šventą Jurgį ir įsakė šventam Jurgiui: „Nuraminai visokias audras, vėjus ir būrius, nuramink dabar (paminėk vardą) šitą ligą!“

Nuo akių kalbant, visuomet reikia kalbėti ir nuo vėjo. Kai kalbi nuo akių, ir jeigu yra nuo akių, tai ima skaudėti žandai ir žiova [*burna*], o iš akių pradeda tekėti ašaros.

NUO VĖJO.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(4). *Sp.* MLZ 186, StDŠAU 88, BlLMM 491, SkrN p. 74, LUŠ 770.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_1

964. – Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.
Da Jurija, Jurija, apstanavyj [*apstanavyk*] vejų [= *sustabdyk vėją*], apstanavyj [*apstanavyk*] itų kvarabų [= *ligą*]. Amen, amen, amen.
Da Jurija, Jurija, apstanavyj vejų, apstanavyj itų kvarabų. Amen, amen, amen.
Da Jurija, Jurija, apstanavyj vejų, apstanavyj itų kvarabų. Amen, amen, amen.
Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.

Žadėti ant vandens ir druskos.

APŽADEJIMAS NUO VĖJO.
P. Gabrys Mačėnas. *U.* B. Čepulionis 1927. *Sg.* LMD I 274(22). *Sp.* MLZ 185, StDŠAU 90, BlLMM 492, SkrN p. 74, LUŠ 769.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. baltr. «Одговорить от ветру: *Вышшоў Исус Хрыстос з Ерусалима – и стаў. Вышла Божа Мацер из Ерусалима – и стала. Станьце, буры, станьце, ветры, И станьце, мецели, и станьце, бесы. Исус Хрыстос и Божа Мацер, Упокойце и эты буры, и эты ветры, И ўсе сьвятые, станьце ў* (имя рек) *От этой ветреной болезни* (падуча балесть)» ПЗ 436.

PANELĖ ŠVENČIAUSIA LIGAS, PAVIETRIUS SUSTABDINĖJA

965. – Panełe Švinciausia, [P]ana Mariułe, ana žegnoja savo švintu runkełi, ligas, pavietrius sustabdinėja.

NUO LIGŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(1). *Sp.* MLZ 175, StDŠAU 104, LUŠ 778.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

KAIP KRISTUI ŽAIZDOS NEKENKIA, TAIP IR ŠIS SKAUDULYS NEAUGS, NEKILS, NETINS IR NEDIDĖS!

A_1

966. – Mūsų Jezus Kristus Išganytojas turėjo daug žeizdų ir skaudulių (ronų ir sopulių), bet jos visos jam nekenkė (neškadijo). Taip ir šis (čia reikia sakyti „votis“, arba „skaudulys“) neaugs, nekils, netins ir nedidės! Pranyk, pranyk, pranyk, Janošius!

Po užkalbėjimo reikia skaudulį papūsti tris kartus. Šis užkalbėjimas yra išbandytas, ir daug kam padėjo, tvirtina pasakotoja. „Amen“ nesako.

UŽKALBĖJIMAS VOTIES, ARBA KYLANČIO SKAUDULIO.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(21). *Sp.* BlLMM 482, SkrN p. 71, LUŠ 618.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

B_1

967. – Turėjo Ponas Jezusis penkias ronas ir užgijo. Kaip tos ronos užgijo, kad taip užgyt ir čia!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 36 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp*. LUŠ 617.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

Plačiai paplitęs krikščioniškos kilmės užkalbėjimas, Vakarų Europoje žinomas nuo viduramžių RpECh p. 113. Plg. latv. *Stāv, asins! Tā mūsu Kunga Kristus asins stāvējusi pie krusta koka. Tev nebūs uztūkt, ne ar sāpēt, tā kā viņa piecas vātis ne ir uztūkušas, ne ar sāpējušas, bet ir pie krusta koka bez sāpēm palikušas. Amen* (asiņu vārdi) БривМ 293; rus. *Христа убили, в ноги гвозди вколотили, буйну голову шотром проломили. У Христа у Иисуса не было ни раны, ни крови, ни боли, ни щекоты, ни ломоты, ни синей опухли, так и у рабы Божьей* (имя) *чтобы не было ничего* (на кровь, раны, ураз) АнРЗЗ 1631 (t.p. žr. КлУ c. 127); angl. *Our Saviour was fastened to the Cross with nails and thorns, which neither rats nor rankles, no more shan't thy finger* (for a thorn three times) RpTECh p. 137.
Lietuvoje užrašytas ir lenkų kalba, žr. Nr. 1604, 1605.

T. ≈ „Kaip Kristui koja neskauda“.

KAIP PAUKŠTELĖ SKRISDAMA ALASO IŠSIGĄSTA

968. – Vardan Dievo Tevo, Sūnaus, ir Dvasios Šventosios.
Kaip paukštelė skrisdama alaso išsigąsta, kaip paukštelė lizdely žaibo išsigąsta ir jai nieko neiškadija, tegul šitam Jonui (pasakyti žmogaus vardą) niekas neiškadija. Visi švincieji, padėkit, Panele Švinciausia, paskubėk. Amen.

NUO IŠGĄSČIO.
P. Mikšienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(33). *Sp*. MLZ 179, StDŠAU 91, LTt 5 9341, LUŠ 630.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

KAD NEATSIDARYTŲ VOTYS, KOL ŠVENČIAUSIA MARIJA PAGIMDYS KITĄ SŪNŲ

969. – Nesena yra ta žeizda. Diena ši yra gydoma, ir palaiminta (blagaslovyta) ta adyna (valanda). Kad tau daugiau neskaudėtų (paliesti su

ranka ligonio žeizdą), kad netvinktų ir tuoj pagytų, kad neatsidarytų votys lig to laiko, kolei Švinčiausia Marija pagimdys kitų sūnų. Amen.

3 kartus žegnoja žeizdą.

KAD ŽEIZDA GREIT PAGYTŲ.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(23). *Sp.* BlLMM 483, SkrN p. 71, LUŠ 601.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

Plg. latv. *Stāvi, uguns, kamēr Marija otru dēlu dzemdēs* (uguns vārdi) StrBV lp. 224. Dėl dangiškos šeimos plg. *Bitelė be kraujų, Ponas Jėzus be vaikų. Kaip sustojo vanduo ant Ardonios, kad taip sustotų kraujas kūne!* (Nr. 15). Dėl negalimumo struktūros plg. „Mėnesėlis danguje, drūtas ąžuolas ant žemės, o didžiuvis vandeny“.

T. ≈ „Palaiminta žaizda, palaiminta valanda“.

KAIP KRISTUI KOJA NESKAUDA

970. – Ėjo Kristus per tiltą, ir įlūžo tiltas, ir įkrito Kristaus koja. Nuėjo Kristus sveikas – neskauda koja. Kaip Kristui neskauda, taip neskauda [N] (paminėti vardą to, kam kalbama, o jei gyvuliui, tai jo spalva).

Sukalbėti tris kartus ir kalbėti ant riebalų.

NUO IŠNĖRIMO.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(8). *Sp.* MLZ 123, StDŠAU 74, BlLMM 477, SkrN p. 78, LUŠ 616.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Spėjama, kad šis lietuvių užkalbėjimas yra Europoje paplitusio siužeto lokalinė versija – Dievas joja ant žirgo, žirgas išsinarina koją ir yra pagydomas naudojant specialią užkalbėjimo formulę *Kaulas prie kaulo, gysla prie gyslos, kraujas prie kraujo* ir t. t. Seniausias šio užkalbėjimo variantas užrašytas vokiečių aukštaičių kalba X amžiuje, tai vadinamasis Mersenburgo antrasis užkalbėjimas: *Phol ende uuodan vuorun zi holca. / Du uuart demo balderes volon sin uuoz birenkit. / thu biguol en sinthunt, sunna era suister, / thu biguol en friia, uolla era suister, / thu biguolen uuodan, so he uuola conda: / sose benrenki, sose bluotrenki, sose lidirenki: / ben zi bena, bluot si bluoda, / lid zi geliden, sose gelimida sin!* [*Folas ir Vodanas keliavo į mišką, kai Baldro žirgas pasitempė koją. Tuomet Sindgunda, Sunos sesuo, jį užkalbėjo. Po to Frija, Volos sesuo, jį užkalbėjo. Po to Vodanas jį užkalbėjo, ir jis tai mokėjo geriausiai, ar tai būtų kaulo išnirimas ar kraujo pratrūkimas, ar sąnario patempimas: „Kaulas prie kaulo, kraujas prie kraujo, sąnarys prie sąnario, kad jūs suaugtumėte!“*] GraASM p. 174. Plg. krikščionišką ankstyvą variantą: *Petrus Michael at Stephanus ambulabant par viam. sic dixit Michahel: Stephani equus infusus. signet illum Christus et erbam comedat et aquam bibat* BzCh p. 97. Šis užkalbėjimas yra vienas iš plačiausiai žinomų Europoje: jis užrašytas Švedijoje, Danijoje, Norvegijoje, Anglijoje, Škotijoje, Vokietijoje, Olan-

dijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Suomijoje, Estijoje, Latvijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Rusijoje. Siužetas išliko nevienodas – kai kuriose tradicijose nėra jojimo (ėjimo) motyvo, vartojama tik pabaigos formulė, plg. latv. *Pāntiņš pie pāntiņa, kauliņš pie kauliņa, dzīsliņa pie dzīsliņas – bu, bu, bu!* БривМ 238. Užkalbėjimo, ypač formulės *Kaulas prie kaulo, gysla prie gyslos*, analogijų tyrinėtojai randa indų Atarvavedos (500 m. pr. Kr.) himnuose.

MĖNESĖLIS DANGUJE, DRŪTAS ĄŽUOLAS ANT ŽEMĖS, O DIDŽIUVIS VANDENY

971. – Mėnesėlis danguje, drūtas ąžuolas ant žemės, o didžiuvis vandeny. Kad [*Kada*] tie trys broliai susieis į vieną vietą, tai tada tarnui Dievo [sakomas ligonio vardas] skaudės dantys!

Iškalbinėti tuos žodžius neparmainant dvasės ir žiūriant į jauną mėnesį, po tam spjaut į šalį tris sykius.

UŽKALBĖJIMAS DANTŲ GĖLIMO.
U. Giedrutis 1901. *Sg*. LMD I 1063(360), LTR 1208b(827). *Sp*. LUŠ 687.
Žemaitija.

Užkalbėjimas labai populiarus rytų slavų tradicijoje; gali būti, kad jis į Žemaitiją patekęs kaip rusiško teksto vertimas (žr. pastabą prie Nr. 117). Plg. baltr. *На небе месяц высока, у моры камень глыбока, у лесе дуб далёка. Як гетыя браты зыйдутца да месца, да будуць піць і есці, то тады у Віци будут зубы балеці* Зам 608; rus. *На небе светел месяц, на море белый камень, в поле сырой дуб; когда эти три брата сойдутся, тогда, мои зубы, всходитесь* РЗаг с. 88; lenk. *Na niebie miesiąc, a w morzu kamień, w polu zając, w dąbrowie dąb. Jak te towarzysze nie zejdą się z sobą ani objadują, ani wieczerzają, ani południają, tak by moje zęby na wieki nie bolały* BrtS s. 398. Daugiau nuorodų žr. КлУ с. 229–232.

Panašus motyvas žinomas mįslėse, tačiau šiuo atveju objektai koduojami, plg.: *Žiba žibutis pelenuos, Kekerėžis vandeny, Trupingalvis ant dangaus* (ugnis, žuvis, mėnuo) LTt 5 5547; *Šili šilutė, Žibi žibutė, Danguj – elnias* (gyvatė, žuvis, mėnuo) LTt 5 6202.

DANTYS, DANTYS, AR JŪS BUVOT ANT TO SVIETO?

A_1

972. – Dantys, dantys, ar jūs buvot ant to svieto?
– Ne.
– Ar jūs žinot, ar ten sopa dantys?

Sako:

– Ne.

– Tai tegu ir tau nesopa!

P. Antanina Geležinytė, 60 m. *U*. D. Šilaitytė 1971. *Sg*. LTR 4311(67). *Sp*. GrLST 700, LUŠ 114.
Piliūnų k., Paškovičių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

B_1

973. Norint, kad dantys neskaudėtų, reikia, kada tik pamatysi jauną mėnulį, sakyti triskart:

– Klausė jaunas pas seną: „Ar skauda dantys mirusiam?!“

Ir taip sakant nustos dantys skaudėję ir niekad neskaudės.

P. Rožė Jakštienė, 78 m. *U*. O. Gadusaitė 1937. *Sg*. LTR 1555(134–94). *Sp*. BlLMM 82, LUŠ 115.
Vilkiškių k., Kaišiadorių sen., Kaišiadorių r. sav.

Užkalbėjimas yra labai populiarus slavų tradicijoje, plg. rus.: *Месяц, месяц, где ты был? – На том свете. – Что же ты видел? – Людей живых и мертвых. – Что ж, у них зубы болят? – Нет, ни болят <...> – Так, чтобы и у рабы Божьей не болели* РЗаг ст. 84; baltr. *Спрашиваў малы у мяртвога, ци баляць у яго зубы? – Не баляць. Так няхай даець Бог, каб у раба божага Івана няхай не баляць* БрЗам 609; lenk. *Witaj miesiąnczku nowy Na scęście i na zdrowie. Byłeś w Rzymie? Był! Widziałeś zmarlego? Widzioł! Bolały go zęby? Nie, nie bolały. Dejze Boze zeby mnie tez nie bolały* ЗвБС c. 223. Keletas variantų rusų kalba užrašyta ir Lietuvoje, žr. Nr. 1658, 1659. Priešingai nei negausiuose lietuviškuose variantuose, slavų užkalbėjimuose paprastai kreipiamasi į mėnulį – ar jis buvęs aname pasaulyje, ar matęs mirusiuosius (manoma, kad mėnulis būna aname pasaulyje tuomet, kai jo nematyti danguje). B_1 variante minimi *jaunas* ir *senas* veikiausiai sietini su jaunatimi ir delčia.

JAUNAS MĖNULAITI, JEI NESOPA DANTŲ TAU, TESTA IR MAN NESOPA

974. Užkalbėjimas užrašytas tik vieną kartą – iš Ievos Turonienės-Zalanskaitės, 90 m., kilusios iš Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyvenančios Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav. Tekstą 2001 m. užrašė R. Balkutė: „<...> kap dancis sopa, tai tadu sako: *Jaunas mėnulaici, dangaus karalaici, Jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa.* Ir vėl' [sakai]: *Jaunas mėnulaici,* [*dangaus karalaici, Jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa*]. Nu ir jau pakalba, pakalba, nu ir jau nesopa. <...> „Tai taip reikia sakyc, kai jaunų mėnulį pamatai ir jei dancis sopa?“ „Persižegnoc ir pakalbėc maldelė, kad nesopėt. Ir tai

jau pamačina. „Kelisroz kalbėc?“ „Nu tai kadu užmatai. Seniau vienas [kartas] nemačina. Kuo daugiau prikalba, tuo daugiau mačina“ BlkLM.

Užkalbėjimas žinomas ir slavų tradicijoje: plg. ukr. *Мицяцю, допоможы, шоб мэни зубы нэ болилы, так як мисяцю не болять* ПЗ 534; baltr. «Як пры молодым мисяцы станоўишця на колина и гоўорыш: *Молодый мисяц настав, коб в мынэ зубы нэ болилы*» ПЗ 532.

Rytų slavų užkalbėjimuose dažniau sakoma, kad dantys neskauda mirusiesiems, kuriuos mėnulis mato aname pasaulyje, o ne pačiam mėnuliui. Plg. „Dantys, dantys, ar jūs buvot ant to svieto?“

T. ≈ „Jaunas mėnuli, aš tau atiduodu dantų skausmą“.

ŠVENTA APOLONIJA DANTŲ NETURĖJO

A_1

975. Kai skauda dantis, reikia užkalbėti ant druskos. Ir ta druska, vandeny sutirpyta, plausti burną, ir dantys nustos skaudėję. Druska užkalbama taip:

– Šventa Apolonija dantų neturėjo, jai per kancias visi subyrėjo. Per jos kancias dzidziausias, per josios ašeras švenciausias, Dzievo leidzimu, mano liepimu tegul šitoj druskełė, Apolonijos vardu užkałbėta, N [sakomas ligonio vardas] dantų skausmų numarina. Amen. Amen. Amen.

Sukalbėti dar triskart „Sveika, Marija“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 12. *Sp.* LUŠ 915.
Druskininkų k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

B_1

976. – Kaip išmušė šv. Apalionijai visus duntelius, per tai prašau ir mum atleist cynių!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 127 (skelbta sk. „Nuo dančio“). *Sp.* LUŠ 914.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Užkalbėjimas remiasi šv. Apolonijos, III a. krikščionės kankinės iš Aleksandrijos, istorija. Anot krikščionių hagiografų, kankintojai jai išmušė dantis; kita versija teigia, kad ji buvo sudeginta gyva prieš tai išrovus visus dantis. Šv. Apolonija buvo laikoma ir dantų gydytojų globėja KIŽ p. 34–35.

Apolonijos istorija buvo naudojama viduramžių užkalbėjimuose, plg. lotynišką formulę, vartotą XV a. Vokietijoje ir Anglijoje: *S. Ap*[*olonia*] *virgo fuit inclita, cujus pro*

Christi nomine dentes extracti fuerunt; et deprecata fuit dominum... ut quincuque nomen suum super se portauerit, dolorem in dentibus destruat HDA 9 p. 879. Prancūzijoje Apolonija figūruoja kito tipo užkalbėjime (kuris kitose šalyse paprastai siejamas su ant akmens (uolos) sėdinčiu šv. Petru), plg. *Sainte Appoline étant assise sur la pierre de marbre +, Notre-Seigneur passant par là lui dit: „Appoline, que fais-tu là +? – „Je suis ici pour guérir mon mal de dents +". – „Appoline, retourne-toi + ; si c'est une goutte de sang, elle tombera +; si c'est un ver, il mourra +"* ПЗЗ с. 63.

T. ≈ „Švenčiausia Marija žolynus rinko" B_1.

UŽNIEMO DANTIS

977. Į butelį įpilti kaip [*maždaug*] stikliuką degtinės, butelį su degtine padėti ant naminių girnų viršutinio akmens, pasilikti vienam, uždėti ant stovinčio butelio abi rankas padarant lyg telefono triūbelę. Neatsidusus, vienu kvapu kalbėti į butelį tokius žodžius:

– „Sveika, Marija" (tris kartus).

Ir po kiekvieno „Sveika, Marija" [pridurti]:

– Užniemo [= *Pasidarė nejautrus*] dantis, užniemk i[r] tu, dante!

Vieną tokį užkalbėjimą, kaip anksčiau sakyta, skirti ant kraujo, antrą – ant nervų, o trečią – ant kirmėlės.

DANTŲ NUŽADĖJIMAS.
P. O. Antanaitytė, 25 m. *U*. V. Juodkūnaitis 1932. *Sg*. LTR 436(153–96). *Sp*. LUŠ 975. *U. pst*.: „O. Antanaitytei šį burtą perdavė Narbūdaitienė prieš mirsiant, kuri, sako, būk [*neva*] tokiu dantų žadėjimu užsiimdavusi. Pažymėtina, kad abu Antanaičiai, O. Antanaitytės tėvai, davę dantis užkalbėti ir tvirtinę, kad nuo to laiko jiem iki šiai dienai dantų neskauda, nors sulaukė senatvės".
Bagotosios k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

KAIP ŠITAS AKMUO UŽNIEMĘS, TEGUL BUS JOS GYLUONIS UŽNIEMĘS!

A_1

978. Triskart po devynis [sakyti]:

– Jezau (Soda [?]), kaip šitas akmuo užniemįs, tegul bus jos gyluonis užniemįs!

Reikia kalbant koją laikyti ant akmens basą.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U*. E. Venskauskaitė 1988. *Sg*. LTR 6166(107). *Sp*. LUŠ 639.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

979. Paima akmenį, atsistoja pavėjui ir kalba šių maldelį:

– Ak, Jėzau mano! Tegul bus ažniemįs gėluo jos (gyvatės), kaip šis akmuo ažniemįs!

Akmuo raikia nusviesti.
Kalbėk neatsidusus ir 3×3 „Sveika, Marija“.

U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg*. LMD III 65(223). *Sp*. LUŠ 635.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Jėzau, išvaryk tručyzną“ A_1.

A_2

980. Peilį ant dančio uždėjus du poteriai atkalbėti in šventų Jentrusių. Užbaigti:

– Kad šitas daiktas taip užni[e]mtų, kaipo taj geležis kad užniemus!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sp*. MLZ 126 (skelbta sk. „Nuo dančio“). *Sp*. LUŠ 636.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

A_3

981. – Ka[i]pa [*Kaipo*] užniemįs akmuo, ta [*tai*] kad tep užniemt Panos Švenčiausios širdis!

Tris kartus ant duonos.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 45 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp*. ElMKR 34. *Sp*. LUŠ 637.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

B_1

982. > Iš šlapumo, kap aini kur per vandenį, kam(e) būna vanduo nešvarus, šitus, sustojįs, nebėgancys, tai ji cik iš to papuola, rožė. Bet tai [*Tačiau*] yra žmonių, katrie kalba. Viskas yra nuog Dievo, visi žodziai, nuog Dievo ir rožį kalba:

– Panela Švenčiausi, Motina Mielaširdingiausi,

Pasgaiłėjai šo [*šio*] pasaulio, pasgaiłėk manį (vardų raikia sakyt).
Kap guli akmenėlis užniemįs mariose,
Ka tep užniemt mano rožė!

Ir peržegnot, ir viskas. Tris kartus raikia užkalbėt. Tai jų [*ją*] gal ir kitep yra kalbėti, aš tai nežinau kitep. Šitep tai aš žinau, ma [*mano*] tėvulis kałbėjo. <

ROŽĖ.
P. Ona Ginevičienė-Stonytė, 85 m. *U.* V. Vaitkevičius, G. Kuliešius 1997. *Sg.* LTR 6467(384); LTRF k. 243(65). *Sp.* LUŠ 638.
Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

B_2

983. – Šventa Pana Marija, šaukiames mes in tavo šventų loskełį [= *malonę*]. Ratavoji [= *Gelbsti*] visų svietų, ratavok mani, jaunų griešnykį [= *nusidėjėlę*], apguldyk vocį, kunigį, kaltūnų. Kaip guli akmenelis ant daiktelio, ant vietełės, kad taip gulėtų vocis, kunigė, kaltūnas, nepaskelt [*nepasikeltų*]. Ir tos dūšełės, katros numirė vocu, kunige, kaltūnu, pamačnos [= *gelbstinčios*] būtų. „Sveika, Marija“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis [1928]. *Sg.* MLZ 157 (skelbta sk. „Nuo gumbo“). *Sp.* LUŠ 634.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimo struktūra grindžiama analogija tarp negyvo (nejudančio, nebylaus) akmens ir nesiplečiančios, neprogresuojančios ligos. A_1 – formulė su kreipiniu. A_2 – be kreipinio. A_3 – transformuota versija: kreipinio adresatas perkeltas į pačią formulę (vietoje *gyvatės geluonio* atsiranda *Panos Švenčiausios širdis*). B versijos pasižymi išplėtotu pagalbininko veiklos apibūdinimu. B_1 – apibūdinama Švnč. Panelė (*Panela Švenčiausi, kuri pasigailėjai…*). B_2 versijoje prijungiamas mirusiųjų pagalbos motyvas.

Sustingdymo formulės, kai skausmas, liga ar kenksmingas padaras sulyginami su akmeniu yra plačiai žinomos, plg. baltr. «Трёми камушочками у хаци зачаркнешь щаку: *Кабь яны замлъли, закамянъли, и ниразу кабъ не болелъ* (отъ зубной боли)» ПЗз с. 146; pranc. <…> *qu'soit dure comme la pierre!* ПЗз с. 146; vok. *Ich stelle mich auf einen harten Stein, ich habe Klag' an meinem Bein* ПЗз с. 264.

Dėl sustingdymo t. p. plg. <…> *Як сук нем, каб і валасень так занямеў* (ад валасня) БрЗам 750.

T. ≈ „Kaip tas akmuo kietas, nebylus ir nejudantis, taip vilkai tegu negali pasijudinti“, „Užniemo dantis“.

ŽEME! KIRTIMAS AKMENIO

984. – Žeme, žeme, žeme!
Kirtimas, kirtimas, kirtimas
Akmenia, akmenia, akmenia.

Pasakius burtus (gyvatei ar kitus), negali toliau naudotis – nebemačija, ažtai tik perduoda juos prieš mirsiant.

GYVATEI AŽKALBĖTI.
P. Antanas Mažiulis, 58 m. *U*. A. Mažiulis ~ 1936 (Dusetų pavasarininkų rink.). *Sg*. LTR 780(82, 83, 84, 85). *Sp*. LUŠ 1031, LUŠ 1032. *U. pst.*: „Gyvatės gyvate nevadina, o kirmėle. Nuo gyvatės ažkalbėjimu daug žmonių tiki. Tikima, kad visiems burtams tik tėra tinkamas pirmasis ar paskutinis tėvų vaikas“.
Žukliškės, Zarasų r. sav.

Užkalbėjimas yra elipsinės struktūros, žodžiai *kirtimas* ir *akmenia* (*akmenio*) greičiausia reiškia linkėjimą, kad gyvatė kirstų (būtų kirtusi) akmenį, plg. *Kas piktas nor man kirsti, tegul kerta akmenį* (Nr. 185). T. p. plg. *Valyt* (*verčiau*) *tegu šitos gyvatės gėluo pavirsta į akmenį!* (Nr. 178).

T. ≈ „Saulė, mėnuo, šešėlis“. Dėl sulyginimo su akmeniu: „Kaip šitas akmuo užniemęs, tegul bus jos gyluonis užniemęs!“, „Kaip tas akmuo kietas, nebylus ir nejudantis, taip vilkai tegu negali pasijudinti“.

BŪK TYKESNIS UŽ VANDENĮ, ŽEMESNIS UŽ ŽOLĘ!

985. – Būk tykesnis už vandenį, žemesnis už žolę!

3×3 kartus.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 178 (skelbta sk. „Nuo išgąsčio“). *Sp*. LTt 5 9340, LUŠ 77.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

Užkalbėjimo pagrindas – kontraversija: tas, kas kelia (sukėlė) išgąstį, turi tapti tylus ir nepastebimas.

Dėl tylos ir triukšmo opozicijos plg. užkalbėjimą nuo išgąsčio „Kaip paukštelė skrisdama alaso išsigąsta“.

ŽAIZDA, TOLIAU NEBESIPLĖSKI!

A_1

986. Jei skauda žaizdotą vietą, reikia per ją su adata pervesti ir sakyti:

– Žaizda, toliau nebesiplėski!

Tris kartus.

P. Salomėja Bukauskienė, 86 m. *U*. R. Mačiulytė 1998. *Sg*. LTR 6532(78). *Sp*. LUŠ 1014. Šiūlėnų k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

B_1

987. Jeigu koks ska[u]dulys kur iškyla ant kokios kūno dalies, reikia briesti [*briežti*] su adata apsukui skaudulį ir kalbėti:

– Mečs, a mečs, toliau nebeplėškis [*nebesiplėski*]...

Ir teip antryti tris kartus – ir skaudulys išnykstąs.

U. P. Narvydas 1902. *Sg*. LMD I 318(20–7). *Sp*. BlLMM 480, ŠLSP p. 110, SkrN p. 71, LUŠ 1015. *Red. pst.:* Aiškinamojoje dalyje ir pačioje formulėje pavartotų veiksmažodžių *briesti*, t. y. *brėžti* ir *nebeplėškis*, t. y. *nebeplėskis, nebesiplėski* šaknyse vietoje priebalsių *ž, s* esantys priebalsiai *s, š* aiškintini Skaistgirio apylinkėse pasitaikančiu šlekiavimu, kuris nėra visai sistemingas, nes kartais ir vietoj *s, z,* ir vietoj *š, ž* tariami *s, z* be jokio nuoseklumo.
Trumpaičių k., Skaistgirio sen., Joniškio r. sav.

B_1 ≈ „Mačys nemačys, šitą ligą sutarmačys“.

MAČYS NEMAČYS, ŠITĄ LIGĄ SUTARMAČYS

A_1

988. > – Mačys nemačys, šitų ligų sutarmačys [= *sustabdys*]! <

Susiedas [= *Kaimynas*] Laučius (jau miręs) užkalbėdava rožį. Ruginiais miltais apipildava ir sakydava šituos žodžius. Užpalių klebonui sakįs kaip.

ROŽĖS UŽKALBĖJIMAS.
P. Ona Repšienė-Miškinaitė, 82 m., kilusi iš Užpalių k. ir sen., Utenos r. sav. *U*. V. Gailevičiūtė (LKLI tts. eksp.) 1985. *Sg*. LTR 5424(115); LTRF mg. 3606(55). *Sp*. LUŠ 681. Aulelių k., Svėdasų sen., Anykščių r. sav.

A_2

989. Nuo rožės ir gyvatės įkandimo vardijama, bet vardijimo formulė laikoma didelėj paslapty, nes manoma, jog paslaptį išdavus užvardijimas nebemačys. Sakoma, prieš 50–60 metų buvęs Klovainiuose senas kunigas, garsus vardytojas, iš kurio špitolninkas netyčia nugirdęs tokią vardijimo formulę:

– Mačys nemačys – jebał ciebie pies [*trauk tave šunys*]!

U. J. Gobis ~ 1935–1939. *Sg.* GbLMK p. 553. *Sp.* LUŠ 680.
Klovainių sen., Pakruojo r. sav.

Formulė yra užrašyta ir kaip priežodis, plg.: *Mačija nemačija, by tik ligą sutarmačija* (Veiviržėnai, Klaipėdos r. sav.) LKŽ 15 p. 874; *Mačys nemačys, bet ligą sutarmačys* (Dovainių k., Platelių sen., Plungės r. sav.) LTR 3399(67). Dar plg. *Mačys nemačys – vis Dieva macis* (Meškėnų k., Ignalinos sen. ir r. sav.) LTR 2446(74).

VAKAR MYŽAU, NŪ NEMYŠIU!

990. Susirgus šlapimo pūsle, geriausias receptas ją pagydyti – apžergus lazdą joti per visą kaimą, sustojant prie kiekvienos pirkios, pabelsti į langą ir garsiai pasakyti:

– Vakar myžau, nū [*šiandien*] nemyšiu!

Ir ligonis pasveikdavęs.

U. V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 250–251. *Sp.* LUŠ 976.
Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

T. ≈ „Ir aš, ponas mižnius, atėjau!“

KAD TAU JAU BŪT GANA!

991. Sako, jei labai miršta maži vaikai, vienas paskui kitų, tai, dedanc grabelį duobėn, raikia, kad katris iš tėvų pasakyt:

– Kad tau jau būt gana!

Kap tokion šeimon gimsta naujai, tai tokį vaikų raikia per langų paduoc, tai daugiau nemiršta.

P. Jonė Galčienė, 79 m. *U.* N. Marcinkevičienė 1989. *Sg.* Gyv p. 57. *Sp.* LUŠ 604.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

992. Jei kurių tėvų miršta maži vaikai vienas paskui kitą, tai dedant grabelį į duobę reikia pasakyti:

– Kad tau jau būtų gana!

U. J. Brazauskas ~ 1935. *Sg.* BlML 795.
Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

T. ≈ „Tpru!“

TPRU!

993. Pirtyj inėjus, reikia sakyti:

– Tpru!

Kad ligos nepriliptų.

U. J. Janonis 1912. *Sg.* LLTI BR F1–2040. *Sp.* JanR p. 470, BKT p. 233.
Mieleišių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

UGNIAVYSTAS KRAUJAS, PAPARČIO ŽIEDAS

994. – Ugniavystas kraujas, paparcia žiedas. Aprajimo* upė. Tegul šitas kraujas nustas tekėt!

Persižegnoti.

KRAUJO PLŪDIMO APŽADĖJIMAS.
U. M. Gudėnas 1928. *Sg.* LMD I 272(1). *Sp.* MLZ 22, StDŠAU 66, BlLMM 503, LTt 5 9307, SkrN p. 75, LUŠ 969.
Bajorų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

*LMD I 946(9) saugomame teksto nuoraše pateiktas vertimas į lenkų k., kuriame žodis *Aprajimo* neverčiamas, jį greičiausia suvokiant kaip tikrinį vardą: *Ognievystas krow, cwietok paportnika, reka Apragima.* K. Grigo publikacijoje ši vieta interpretuojama kaip „Aprimo upė“, t. y. upė nurimo, sustojo LTt 5 9307.

Dėl paparčio žiedo plg. „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“.

SAULĖS PIENAS, AKMENIO KRAUJAS

995. Tris kartus sukalbėti neatsikvėpus šie žodžiai:

– Saułes pienas, akmenia kraujas. Saułes aptemimas, krauja nustajimas!

NUO KRAUJO PLŪDIMO.
U. M. Gudėnas 1928. *Sg*. LMD I 272(9). *Sp*. MLZ 21, StDŠAU 69, BlLMM 504, LTt 5 9306, SkrN p. 75, LUŠ 880.
Bajorų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

Dėl akmens kraujo plg. „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“.

ĖJO PANELĖ ŠVENČIAUSIA PER LAUKELIUS, PATAIKĖ KOJELE Į AKMENĖLĮ

A_1

996. – Ajo Panełė Švenciausia per laukelius, pataikė kojałi in akmenėlį, numušė mažų pirštelį, aptaškė akmenėlį kraujeliu. Per tų kraujų Švenciausios Panełės sustok, kraujas, iš NN kūno tekėjįs. Per Panełės Švenciausios skausmų liepiu tau – sustok, iš gyslų NN nevarvėk.

Reikia tris kartus atkalbėti, paskui sukalbėti triskart „Sveika, Marija“.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 1. *Sp*. LUŠ 322.
Pilvingių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

A_2

997. – Ajo Panełė Švenčiausia, nešė vaikelį ant rankos. Bėgdama užajo ant akmenėlio ir sumušė savo pirštelį – papluko visa kraujuose. Pakėlė akis in dangų, prašė Dzievo sustabdymo kraujo.

Ir „Sveika, Marija“ sukalbėti. Neatsikvėpus visa tai sukalbėti.

UŽKALBĖJIMAS NUO KRAUJO.
P. Ona Pigagienė, 35 m. *U*. M. Šnaideraitienė 1936. *Sg*. LTR 994(36). *Sp*. BlLMM 510, SkrN p. 75, LUŠ 326
Jaujakaimio k., Raitininkų sen., Alytaus r. sav.

B_1

998. – Ėjo Ponas Jezus per upę Cedrą ir puolė Ponas Jezus, ir nusimušė pirštelį, ir kraujas bėgo Viešpaties. Tai taip ir mano bėga. Viešpati Jezau, sulaikyk mano kraują!

NUO KRAUJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 25 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp.* LUŠ 323.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_2

999. – Ėjo Kristus par Jordano upę ir užsigava kojas [*kojos*] pirštų in akmenį. Šimtą kartų po tris šimtus, tegul tas kraujas susilaiko!

Kalbėti reikia tik kartą, žaizda tris kartus peržegnoti, ir viskas. Tas užkalbėjimas veikia, jei jis yra perduotas pirmagimiui ar jaunesniam vaikui. Kitiems nemačija.

UŽKALBĖJIMAS DĖL KRAUJO SUTURĖJIMO IŠ PRAPJAUTOS ARBA PRAKIRSTOS ŽAIZDOS.
P. Pranė Genienė, 65 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1948(224). *Sp.* LUŠ 325.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

B_3

1000. – Brido Kristus Ponas per upę ir puolė Ponas, ir susikūlė Ponas veidą.

Kartoti triskart ir ant žaizdos uždėti šviežios duonos arba nukirptų to žmogaus plaukų.

SUSTABDANT KRAUJĄ.
U. J. Dovydaitis 1926. *Sg.* LTR 507(30–7). *Sp.* BlLMM 507, SkrN p. 75, LUŠ 324.
Marijampolės r. sav.

Plg. baltr. *Ішоў Ісус Хрыстос цераз калінавы мост, скалоў ножачку на свізёну іголечку, вярнуўся назад – ні крыві, ні ятрасці* (кроў загаварваць) БрЗам 503; *Ішоў Ісус Хрыстос чаратамі, балатамі, скалоў ножку на чарэцінку. Сеў на дубовым пяньку аддыхаць, звіху шаптаць і помачы даваць. Як таму пяньку пэрсткаў не пускаці, так звіху, удару і вопуху палягаці* (ад звіху, удару) БрЗам 564; rus. *Шел Иисус Христос со своимн тремя учениками по широкому бору, ступил на гнилую колоду. Ты колола, ты гнилая? Как тебе, колода, не вставать, отростков не пускать, так же у раба божьего Андрея золотничку-веретничку по животу не ходить, живота не томить, костей не ломить, кривей не ломить, сердце не томить* <...> (от грыжи) ИвВФ 333. Daugiau rytų slavų variantų žr. КлУ с. 329–330. Baltarusijos teritorijoje Svyrių apylinkėse užkalbėjimas užrašytas ir lenkų kalba: *Szedł Pan Jezus przez Cedrową rzeczką. Zaczepili się Jego nogi za kamień. Jezu kochany, zmiłuj się nad moimi boleściami* ЗвБС с. 205.

Motyvas, kad Švnč. Marija nusimuša pirštelį ir prakeikia akmenis (todėl jie nustojo augę) gerai žinomas lietuvių etiologinėse sakmėse, žr. BlLLS p. 9–10.

B versijos ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“. B_2 ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, užgavo dantį“.

KAIP UPELĖ BĖGDAMA BĖGUS SUSTOJA, KAD TAIP MANO KRAUJELIS SUSTOTŲ BĖGĘS!

A_1

1001. – Kaip upelė bėgdama bėgus sustoja, kad taip mano kraujelis sustotų bėgęs!

Neatsidusus, tris kartus.

NUO KRAUJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 35 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp*. LTt 5 9308, LUŠ 641.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

A_2

1002. Kad kraujas iš žeizdos netekėtų, neatsidusus triskart sukalbėti:

– Tekėjo upėje kraujas i persta [*perstojo*] tekecie, teperstoji [*teperstoja*] i griešnyka žmogaus kraujas tekecie!

Taip save ir kitus gydoma.

U. L. Bielinis 1939. *Sg*. LTR 2239(289). *Sp*. LUŠ 642.
Tverečiaus – Adutiškio sen., Švenčionių – Ignalinos r. sav.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“ C_1, C_2, C_3.

ĖJO JĖZUS PER CEDRONĄ, VANDUO SUSTOJO

A_1

1003. Kad kraujas neplūstų iš ronos, reikia sakyt:

– Ejo Kristus per Jordono upį ir nešė labai sunkų kryžių, ir užejo in Jordono upės. Nustojo vanduo tekėt, nustos ir mano kraujas tekėt!

U. Čenytė 1926. *Sg.* LMD I 201(21). *Sp.* BlLMM 501, SkrN p. 74, LUŠ 200.
Grikiapelės k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

1004. – Ėjo Ponas Jezus per upę Cedrą, ir kaip tas vanduo sustojo, kad šito žmogaus kraujas taip sustotų!

Paskui trys „Sveika, Marija“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 30 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp.* LUŠ 187.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1005. – Ejo Jezusis per upį, stovi unduo, stovek tep, kraujas!

„Sveika, Marija“ [sukalbėti].

NUO KRAUJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 946(4). *Sp.* MLZ 33, StDŠAU 68, LUŠ 214.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1006. – Ėjo šv. Petras ir Jonas su Kristu per Jordanską [= *Jordano*] upę. Kaip ta upė nusto [*nustojo*] ėjus, kad taip kraujas nustot!

Kalbama triskart, peržegnojama ir ranka perbrūkšėjama per žaizdą.

NUO KRAUJO TEKĖJĖS.
P. Antanas Dubaka, 85 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LII ES TK: LTA 1194(227). *Sp.* LUŠ 212.
Tripuckų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

1007. – Ejo Ponas Jezusis per kalnų, per Cedraunų [= *Cedrono*] upį, ažsiturė [*ažsiturėjo*] undenį. Tep ir tu, sopuly, ažsiturėk galvoj Jono [sakomas ligonio vardas] kaip tas unduo Cedraunas!

Užsikalba [= *užkalbama*] ant vandens.

NUO GALVOS SOPĖJIMO.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(36). *Sp.* MLZ 130, StDŠAU 62, LUŠ 208.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1008. [Kalbama] suturėti kraują iš prakirstos arba prapjautos žaizdos (kada žaizda padaryta kirviu, pjūklu ir peiliu, – kitokiems sužalojimas nemačija).
Užkalbėtojas pats persižegnoja ir žaizdą iš abiejų pusių (nuo viršaus ir apačios) laiko dviem pirštais – bevardžiu ir nykščiu. Kalba:

– Ėjo Ponas Jezusas Nazaranskas [= *Nazarietis*] per Jordano upę. Susturėjo upė, ir prasiskyrė unduo (vanduo). Taip suturėk (sulaikyk) ir praskirk tą kraują, kurį aš matau savo akimis (savo akysna)!

Žaizdą peržegnoja ir pasako triskart „amen“.
Bevardis pirštas yra labai reikšmingas. Jis gali greit pagydyt daug ligų, jeigu juo trina mostis [= *tepalus*] ir kitus vaistus ant sužalotos arba skaudančios vietos (nors tuos vaistus prirašo daktarai). Dedervinės taipgi greit nyksta, jeigu jas tepa lietaus vandeniu bevardžiu pirštu.

P. Tadas Kuosa, 38 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1048(134). *Sp*. LUŠ 218.
Vaidminių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

1009. Kaip kraujas bėga, jam sulaikyt užkalba:

– Ėjo Ponas Jezusas su dvylika apaštalų per Cidrono upę, sulaikė vandenį. Sulaikyk man ir [*irgi*] kraują!

Taip užkalbėdavo mano vyro brolys.

P. Marytė Augustinienė, 60 m. *U*. J. Dovydaitis 1958. *Sg*. LTR 3976(207). *Sp*. LUŠ 202.
Bakšionių k., Pivonijos sen., Ukmergės r. sav.

1010. – Viešpats Jezus per jūrą plauke, jūra nustojo tekete. Kad ir mano kraujas nustotų tekete!

UŽŽADĖJIMAI, KAD KRAUJAS NETEKĖTŲ.
U. S. Bečelytė. *Sg*. LMD I 655(26), LMD I 942(16). *Sp*. MLZ 23, StDŠAU 67, LUŠ 226.
Red. pst.: Greta lietuviško teksto rankraštyje pateiktas vertimas į lenkų kalbą.
Germaniškių k. (išnykęs), Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

1011. – Kadangi Jėzus Kristus ėjo per Jordano upę, upė sustojo, ir kraujas nustojo tekėti.

Reikia kartoti tris kartus.

UŽKALBĖJIMAS NUO ĮSIPJOVIMO Į PIRŠTĄ.
P. Anelė Mikalauskienė, ~ 60 m. *U*. B. Valentaitė, J. Zuikevičiūtė 1983. *Sg*. VUB RS F 213–299 p. 134. *Sp*. LUŠ 221.
Juknėnų k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

1012. Kaip kraujas teka, tai reikia pasakyt tokia maldelė, kad kaip ėjo Kristus per Juordaną, kaip jis gyveno tyruose, ir tuomet nustos tekėt.

U. B. Dabužinskaitė. *Sg*. LMD I 271(11). *Sp*. MLZ 20, BlLMM 502, SkrN p. 74. *Sp*. LUŠ 194.
Giedraičiai, Molėtų r. sav.

A_2

1013. Kaip kraujas teka:

– Ėjo Jėzus per upę. Vanduo skaudziai (smarkiai) tekėjo. Jėzus liepė sustot. Vanduo sustojo.

Triskart pasakyt ir dustert, laikyti prispaudus kraujuojančią žaizdą.

P. Purta. *U.* J. Trinkūnas 1969. *Sg.* LTR 4077(49). *Sp.* LUŠ 203. *U. pst.*: „Išmokęs iš švagierkos [= *svainės*], ji – iš už Kauno“.
Tverečius, Ignalinos r. sav.

A_3

1014. – Ėjo Jezus per upę Jordano, atsistojo ant akmens. Ach, Jezau, mano Dieve, ach, Jezau, mano Pone, tegu stoja kraujas šitaj žaizdaj [*šitoj žaizdoj*]!

Sukalbėti tris kartus neatsikvepiant, tik tylomis šnabždant, ir tada tris sveikamarijas. Jei sužinosi, kur teka kam kraujas, tai turi bėgti padėti, sukalbėti.

NUO KRAUJO TEKĖJIMO.
P. Monika Šiukštienė, 54 m., Stasė Šiukštytė, 12 m. *U.* J. Dovydaitis 1968. *Sg.* LTR 4105(402). *Sp.* Db 63, LUŠ 211.
Kozelaukos k., Inturkės sen., Molėtų r. sav.

1015. Kraujų užkalbinėja:

– Ėjo Ponas Jezusas per upę Cidroną ir sustojo žaliam tiltam [*prie žalio tilto*]. Sustok, kraujas, eik iš ronos, krikštija Ponas Jezusas Ardani [*Jordane*].

Kai užkalbi žmogui, tas duoda tiek, kiek nori. Dėkot, dar nebaigus užkalbinėt, negalima.

P. Antosė Tatarūnienė-Sepetavičiūtė, 74 m., kilusi iš Rygos (Latvija). *U.* R. Krušaitė, R. Jokūbauskaitė (VVU kr. kompl. eksp.) 1978. *Sg.* LTR 5103(5–25). *Sp.* LUŠ 205.
Gunių k., Upninkų sen., Jonavos r. sav.

1016. – Ėja Jėzus per Cedroną ir jo pusėj sustojo, tegul ir N (sergančiojo vardas) grizius stojas ant vietos!

UŽŽADĖJIMAS NUO GRIZIAUS.
U. D. Mačėnas ~ 1933. *Sg.* LMD III 10b(5). *Sp.* StDŠAU 75, LUŠ 227.
Mielagėnų – Švenčionėlių sen., Ignalinos – Švenčionių r. sav.

1017. – Brido Ponas Jezus per Cindelio upę, perstok NN, griziau!

ATKALBĖJIMAS NUO GRIZIAUS.
U. A. Umbražiūnas. *Sg.* LMD III 20(183). *Sp.* LUŠ 196.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

A_4

1018. – Ėja Panas Jezus per Vardenia upį. Kap šia Vardenia upė ažturėt muožna, tep su Pana Jezusia vardu muožna ažturėt kraują!

Kalbama triskart prie jam [*prie jo*] stovint. Užtai mana nemačija, kad aš krauja neregiu, akla būdama. Ažkalbėtajas turi paregėt kraujų.

NUO KRAUJO.
P. Viktorija Bukauskienė, 79 m. *U*. J. Aidulis 1937. *Sg*. LTR 1237(311). *Sp*. BlLMM 513, SkrN p. 75, LUŠ 213.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Tas pats tekstas yra užrašytas anksčiau: *U*. J. Aidulis 1936. *Sg*. LTR 1031(266). *Sp*. BlVKT 457, LUŠ 210. *Pst*.: „Kalbama tik kartą. Aklas negali užkalbinėt, nes užkalbant reikia pamatyti kraujas“.

1019. Jei būva grizius runkaj, itai galima ažžadėt:

– Ėjo Jėzus per Cedrono upį. Tu, Jėzau, stok, ir tu, griziau, stok. Stovėk in daiktų [*daiktą*] per mano kalbėjimų, per Švenčiausią Panos Marijos pamačį.

Reikia persižegnot ir prieš, ir po, ir itų runkų peržegnot. I pamačis. Irgi tris kartus, bet be dūsavimo. Gali ir sau žadėt. Tik kad dešinės tai nėr kaip peržegnoti.

P. Silva Jūrėnas, 68 m. *U*. D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. kompl. eksp.) 1972. *Sg*. LTR 4813(60). *Sp*. LUŠ 1218.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

A_5

1020. Maldelė, kurią kalba, norėdami sustabdyti iš žaizdos bėgantį kraują:

– Ėjo Ponas Jezusas iš kalno Aliunojo un čystojo kalno, ir Moma prašė savo Sūno, kad užturėt Ponas Jezusas savo kraujį.

U. J. Petrauskas ~ 1933. *Sg*. LTR 412(215–1). *Sp*. BlLMM 499, SkrN p. 74, LUŠ 207.
Daunorių k., Vijos r., Gardino sr., Baltarusija.

A_6

1021. Persižegnoti.

> – Ėjo Panas Jėzus upi. Kraujas tekėja. Tegul taip būva [*būna*], kaip i buva!

Tris kartus. <

UŽKALBĖJIMAS NUO KRAUJO (KAD KRAUJAS NETEKĖTŲ).
P. Marijona Petroškienė, 84 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(133); LTRF mg. 571(18). *Sp.* LUŠ 220.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

B_1

1022. – Kaip šv. Jonas krikštijo Poną Jėzų Jordano upėje, sustojo vanduo. Taip toje žaizdoje tegu kraujas sustoja!

Pasakoma tris kartus kvapo neišleidžiant, ir kraujas sustoja.

Sg. LII ES TK: LTA 549(95). *Sp.* BlLMM 508, SkrN p. 75, LUŠ 188.
Paberžės sen., Vilniaus r. sav.

1023. – Kaip šventas Jonas krikštijo Poną Jezusį an Ardono [*Jordano*], ant to čėso susto [*sustojo*] vandenai. Tegul sustoja šito žmogaus kraujas akmeniu!

Peržegnoti.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 32 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp.* LUŠ 189.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1024. – Šventas Jonas krikštino Viešpatį Jėzų an Jordano upės. Tegul tas kraujas stojas, katrį aš regiu!

Užkalbant reikia matyti ligonį.

UŽKALBĖJIMAS NUO KRAUJO.
P. Elžbieta Būrienė-Sinkevičiūtė, 89 m. *U.* K. Grigas 1964. *Sg.* LTR 3661(4). *Sp.* LTt 5 9312, LUŠ 224.
Lateżerio k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav.

Tekstas buvo užrašytas ir anksčiau: *U.* B. Kerbelytė, L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1959. *Sg.* LTR 3194(88). *Sp.* LUŠ 225.

1025. Kad votys juodos, prausia lauko našlaičių (brolelių) arbata ir užkalba. Vienas iš užkalbėjimų:

– Ponas Jėzus užturėjo Jordane vandenį, kap tada krikštijo, kap vanduo stojos. Kad taip Ponas Jėzus užturėt sopulį!

P. Liudvika Baranauskienė, 68 m. *U.* V. Damskytė (KrD kompl. eksp.) 1965. *Sg.* DmSLM p. 174. *Sp.* LUŠ 201. *Pst.*: „Išmokiusi tetulė iš knygelės“.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

B_2

1026. – Linksma diena, linksma valanda, kai Ponas Jėzus gimė. Linksmas vanduo Jeruzalėj, kur Jėzų krikštijo. Tapo [*kaipo?*] vanduo Jeruzalės tegu tas sopulys pristoja!

„Tikiu Dievą Tėvą“ sukalbėt.

NUO GALVOS SOPĖJIMO.
P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 71 m. *U*. R. Steponavičiūtė 1994. *Sg*. LTR 6258(90). *Sp*. LUŠ 209.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Dėl motyvo *Linksma diena, linksma valanda* plg. lenk. *Szczęśliwy był dzień, kiedy Pan Jezus narodził. Szczęśliwa była godzina, kiedy Najświętsza Panna parodziła Syna. Żeby taka była szczęśliwa godzina, kiedy będę tę różę zażegnyvał* ЗвБС c. 246.

B_3

1027. – Kaip Viešpats Jezus mire an kryžiaus, apstojo vanduo tekancysai bėgęs. Testa apstoja šito žmogaus kraujas bėgęs!

Vienu kvapu atkalbėjus dustert.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 26 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp*. LUŠ 191.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

C_1

1028. – Jezau, Marija, Juozupai švintas! Kaip tik ėjo upe Rdono [*Jordano*] ir nustojo, taip ir sapuliai nustokit!

NUO ROŽĖS, GYVATĖS INKUNDZIMO.
P. Paulina Šiekštelytė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 941(14). *Sp*. MLZ 117, StDŠAU 17, 43, LUŠ 217.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1029. – Jėzau, Marija, Juozapai švintas! Kaip tekėjo upė Rdonas [*Jordanas*] ir nusta [*nustojo*], taip nustokit ramatas ir grizius Jonui (sakyti ligonio vardą)!

Peržegnot. Užsikalba [= *Užkalbama*] ant sviesto, lašinių, medaus.

NUO ROMATO.
P. Paulina Šiekštelytė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 941(11). *Sp*. MLZ 129, StDŠAU 73, LUŠ 215.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

C_2

1030. – Kaip upe [*upė*] Jordano bega, tegu kraujas ronoj sustoja!

NUO KRAUJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 27 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp.* LUŠ 190.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

C_3

1031. – Taip perstos Jordano upė tekėjus, kaip Pono Jezusio kraujas!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 31 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp.* LUŠ 193.
Palėvenės k., Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

D_1

1032. – Šventas Jonai, Dieva dalmonai, suturejai Cedrono upę, suturėk ir šitą kraują!

Tris kartus.

MALDELĖ KRAUJUI SULAIKYTI.
U. J. Elisono mokiniai. *Sg.* LTR 599(334). *Sp.* MLZ 24, BlLMM 509, SkrN p. 75, LUŠ 206.
Vyžuonos, Utenos r. sav.

D_2

1033. Inpjovus reikia žaizdą užmygti pirštu ir kalbėti:

– Užsilaikyk, kraujie, toje žaizdoje, kaip vanduo Jordane, kur Viešpats Jezus krikštytas!

Po to dūstelti ant žaizdos.

U. A. Umbražiūnas. *Sg.* LMD III 20(140). *Sp.* LUŠ 197.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

1034. – Perstak [*Perstok*] tekėt, kraujas mana (jas, ja, karves, arklia), kaipo perstoja [*perstojo*] upe Cedrona, katroj krikštija [*krikštijo*] Kristusų, Poną mūsų. Amen.

Žaizdą reikia peržegnoti.

KRAUJO UŽKALBĖJIMAS, KAD NETEKĖTŲ IŠ ŽAIZDOS.
P. Cecilija Staniulienė, 75 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2069(202). *Sp.* LUŠ 204.
Paduščio k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

1035. – Stok, kraujas, kaip upė Jordano, kaip šventas Jonas krikštijo Kristusą Poną!

Taip kalbant žegnotis. Tris kartus taip daryti.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ 29 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp*. LUŠ 192. Subačiaus sen., Kupiškio r. sav.

1036. Aš tarnavau vežiku pas revizorių. Revizorienes motka [= *motina*] (gyveno Molėtuose) mane mokė užkalbinėjimų kraujo. Sakė, kaip perkerti runkų, kojų ar krisdamas, ar iš ronos bėga kraujas, tai sakyk:

– Atsistok, kraujas, ronoj, kaip stovėjo unduo [*vanduo*] Jordani, kaip šventas Jonas krikštijo Ponų Jezusų!

Ir tris sveikamarijas sukalbėt.
Man rožę užkalbinėjo prieš saulės tekėjimą ir poterių liepė tris sveikamarijas sukalbėt.

P. Adomas Siciūnas, 84 m. *U*. J. Dovydaitis 1961. *Sg*. LTR 4673(110). *Sp*. LUŠ 195. Molėtai.

1037. Jeigu ronoje kraujas nenustoja ajęs, kalbėti reikia šitaip:

– Stok, kraujas, ronoj
Kaip vanduo Jordane,
Kur Viešpats Kristus krikštytas,
Kaip vanduo ten stojo!

Kalbėti reikia trys rozai neatsidusįs ir kalbėdamam reikia rona žegnoti.

UŽŽADĖJIMAS.
U. A. Matlaševičius 1928. *Sg*. LMD I 146(45). *Sp*. BlLMM 505, SkrN p. 75, LUŠ 228. Giniūnų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

1038. – Stok, kraujas, ronaj, kaip upej Jordona, ant kuria [= *kurioje*] buva krikštytas Jezus Ponas! (3 k.)

Ir dar tris „Sveika, Marija“.

P. Antanas Mažiulis, 58 m. *U*. A. Mažiulis ~ 1936 (Dusetų pavasarininkų rink.). *Sg*. LTR 780(79). *Sp*. LUŠ 186. *U. pst*.: „Kitą kartą kalbėdamas įdėjo *unda*“. Žukliškės, Zarasų r. sav.

1039. Jei nori kraują ronoje užturėti, tad šiaip reik kalbėti:

– Stok, kraujas, ronoj, kaip vanduo Jordanyj, kur Jezus krikštinos!

Reik trys rozai kalbėti neatsidususiam ir žegnoti vis roną.

U. J. Kukis ~ 1927. *Sg.* LMD I 651(35). *Sp.* LUŠ 199.
Giniūnų k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

1040. – Mainykis, kraujas, ronaj, kai upej unda [*vanduo*] Jordona, ant kuria buva krikštytas Jezus Ponas (triskart)!

Ir trys „Sveika, Marija“.

TINSTANČIAI ŽAIZDAI (JAU UŽGIJUSIAI AR ŠIAIP).
P. Antanas Mažiulis, 58 m. *U.* A. Mažiulis ~ 1936 (Dusetų pavasarininkų rink.). *Sg.* LTR 780(80). *Sp.* LUŠ 219.
Žukliškės, Zarasų r. sav.

1041. – Sustok, kraujas, ronaj, kaip Ponas Jėzus maudėsi Ardone [*Jordane*]!

Kalbėt triskart neatsidusus.

UŽKALBĖJIMAS NUO KRAUJO ĖJIMO.
P. Kazimieras Čiurinskas, 90 m. *U.* M. Čiurinskaitė 1937. *Sg.* LTR 1316(68). *Sp.* SkrN p. 75, LUŠ 222.
Dubių k., Kaišiadorių sen., Kaišiadorių r. sav.

D_3

1042. Įsipjovus kalbėt:

– Sustury [*susturėk*], kraujie, kap Dievas Tėvas suturė [*suturėjo*] nutvanusį patapą [= *tvaną*]!

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 335. *Sp.* LUŠ 198.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

E_1

1043. – Atsivere rona kai Jordano, kur švintas Jonas Ponų Jezusį krikštino.

Ant riebalų.

NUO RONOS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 946(5). *Sp.* MLZ 34, StDŠAU 70, LUŠ 216.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimo struktūra grindžiama analogija tarp tekančio Cedrono vandens ir srūvančio kraujo.

A versijos tekstuose akcentuojamas kelionės motyvas („Ėjo Jėzus…“). A_1 – kaip vanduo sustojo, tegul kraujas sustoja. A_2 = A_1, tačiau praleista nuoroda į kraują. A_3 – kaip Jėzus sustojo, tegul kraujas (grižas) sustoja. A_4 – tegul kraujas sustoja Jėzaus (Marijos) vardu. A_5 – Marija prašo Jėzų sulaikyti savo kraują. A_6 – kraujas ėmė tekėti; tegul bus, kaip anksčiau buvo.

B versijose nurodomi kiti šventosios istorijos įvykiai – Jėzaus gimimas, krikštijimas, mirtis ant kryžiaus. B_1 – tegul sustoja vanduo kaip Jėzų krikštijant. B_2 – kaip Jėzui gimus. B_2 ≈ „Palaiminta žaizda, palaiminta valanda“. B_3 – kaip Jėzui mirus.

C versijų akcentas yra bėganti ir sustojanti Cedrono upė, tačiau nebekalbama apie su Jėzumi susijusius įvykius. C_1 – tegul kraujas (populiai) sustoja kaip upė sustojo. C_2 – upė bėga, o kraujas tegul sustoja. C_3 – tegul upė sustoja, kaip Jėzaus kraujas.

D versijose kreipiamasi į patį kraują arba į biblinį tarpininką, sulaikantį kraują. Užuominos į biblinį siužetą pateikiamos kreipinio forma. D_1 – šv. Jono prašoma sustabdyti kraują. D_2 – įsakoma kraujui sustoti, apeliuojant į Jėzaus krikštą. D_3 – aliuzija į tvano sulaikymą.

E_1 versija fragmentiška; atsivėrusi žaizda lyginama su Jordano upe.

Labai populiarus krikščioniškos kilmės užkalbėjimas, paplitęs visoje Europoje; jo kilmė siejama su bizantiška Paschaline kronika (*Chronicon Paschale*). Seniausias žinomas užkalbėjimo variantas, užrašytas lotynų kalba, yra iš X a. pradžios: *Christus et S. Johanes ambulans ad flumen Jordane, dixit Chr. ad S. Johanne: 'Restans, flumen Jordane'. Commode restans fl. Jordane, sic reste*[*t*] *vena-*[*i*]*st*[*a*] HDA 4 S. 767. Užkalbėjimas gerai žinomas iš viduramžių rankraščių; greta lotynų kalbos jis plito ir nacionalinėmis kalbomis, plg. vok. *Christ unde Johan giengon zuo der Jordan; da sprach Christ: 'Stant Jordan, biz ih unde Johan uber dih gegan. Also Jordan do stuont, so stant du N illius bluot* (XII a.) HDA 4 S. 767; angl. *Jhesus þat was in bedleem bore, and baptized in flum jordan, ant stent þe water on þe ston, stynt þe blood of þis man, N., þi seruant þorow þe vertu, og þyne holy nome ihesu, and of þy cosyn seint Jon* (XIV a.) RpECh p. 105.

Taip pat labai sena yra ir imperatyvinė teksto forma, plg. X a. lotynišką tekstą: *Adiuro sanguis <…> vt non fluas plus quam Jordanis aha, quando* (*?*) *Christus in ea baptizatus est* RpECh p. 106.

Užkalbėjimas gerai žinomas ir kaimyninėse šalyse, plg. latv. *Jēzups goja por Jordana upi un nūsto, lai tai asnis nūstoj* (asins vārdi) StrBV lp. 296; *Stāvi asins, tā kā Jēzus stāvēja Jordanā, kad Jānis to kristīja* (asins, trūma vārdi) StrBV lp. 296; baltr. *Ішоў Хрыстос чэраз раку Іардань, сказаў раке Іардань: стань, а ты, зуб, балець перастань* (ад болю зубоў) БрЗам 632; rus. *Стань, кровь, в ране, как Иисус на Иордане* АнРЗЗ 1673 (daugiau var. žr. КлУ c. 328–329); lenk. *Pana Chrystusa prorokowano w Nazarenie, urodził się w Betlejem, ukrzyżowan w Jeruzalem. Jako to prawda, tak ta krew niech się zastanowi* BgLLP p. 94. Lenkiškų užkalbėjimų užrašyta ir Lietuvoje, žr. Nr. 1566–1571.

T. ≈ „Kaip upelė bėgdama bėgus sustoja, kad taip mano kraujelis sustotų bėgęs!“, „Ėjo Marija, pataikė kojele į akmenėlį“, „Ėjo Jėzus per Cedroną, užgavo dantį“, „Ėjo Jėzus per Cedrono upę, nusispjovė“, „Marija pagimdė Sūnų, visi vandenai sustojo“.

ĖJO JĖZUS PER CEDRONĄ, UŽGAVO DANTĮ

1044. Mano motina mane išmokė užkalbėjimą nuo danties sopės:

– Ėjo Jezus per Čedrono upę ir užgava krūminį (reikia pavadinti danties pavadinimą, pavyzdžiui, krūminį, priekinį, iltinį ir panašiai) duntį. Tris kartus po tris šimtus, Viešpatie Jezau Kristau, apstabdyk dunčio sopulį!

Prieš tai reikia turėti rūtų šakelę tarp pirštų – ilgojo ir bevardžio – ant tos rankos, kurioje pusėje skauda dantis. Rūtų šakelė turi būti pirmiau tarp delnų gerai patrinta. Po užkalbėjimo rūtų šakelę įsikanda dantimis toje vietoje, kur yra skaudulys. Amen nesako. Užkalbėjimą reikia pakartoti tris kartus.

P. Marijona Urbonaitė, 38 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1722(105). *Sp.* LUŠ 185.
P. pst.: „Aš pati sau bandžiau, ir man padeda“.
Naršėnų k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“, „Ėjo Marija, pataikė kojele į akmenėlį“ B_2.

ĖJO JĖZUS PER MARES, NEŠĖ MARIŲ NENDRĘ

1045. – Ėjo Ponas Jezus per mares,
Nešė marių nendrę.
– Permesk tą nendrę per roną,
Stabdyk tą kraują savo loska šventa!

Tai kalbėti žaizdą užspaudus. Tris kartus atkalbėjus kraujas turi storai sukrešėti.

KRAUJUI SUSTABDYTI.
U. 1902. *Sg.* EtnM p. 67. *Sp.* LUŠ 232.
Naujamiesčio sen., Panevėžio r. sav.

MARIJA PAGIMDĖ SŪNŲ, VISI VANDENAI SUSTOJO

A_1

1046. Vieną variantą 2001 m. užrašė R. Balkutė: „Kraujas moterim pa mažam [*po gimdymo*], pilia kraujas, negali užlaikyt'. Užlaikau: – *Marija pagimde Sūnų ir pati prisiėme. Tuo*

laiku visi vandenai, klanai sustoja, Medžių lapai nejudėja, ir tu, kraujas, sustok. Tris kartus [reikia sakyti]. Ir žegnokis, ir tadu: – *Panela Švinčiausia, padėk, kad šitie žodžiai nuveitų an pažytkava.* Ir viska. Reikia persižegnat ir „amen" sakyt', kaip persižegnoji, viska: – *Pati Švč. Marija pagimde ir pati prisieme. Tuo momentu visi vandenai sustoja, viskas, Medžių lapeliai nemirgėja, ir tu, kraujas, sustok.* Ir mozgas užrišt. Va dabar nosy kitam bėga ir bėga kraujas. Tai va, žiūrėk atokalbi ir jam un nosies užudedi šitų siūlų, ir nebėgs, ir nebėgs, vaikel. <...> – *Marija pagimde Sūnų ir pati prisiėme. Tuo laiku vandenai, klanai sustoja, Lapelia mirgėt' nemirgėja, ir tu, kraujas, sustok.* Tris kartus, vaike, [reikia sakyti] ir va mozgas va. Ir kad un nosies dar uždėk va šitei va, biškiukų paturėsi, ir praeina. Ir vėl persižegnok, ir praeina. Čia labai gerai. Čia viskų Švč. Marija padeda, Švč. Marija. „Jei kraujas bėga iš nosies, kalba an siūlo, o jei moteris kraujuoja, an ko kalba?" „Nei in nieka kalba". „Prie žmogaus?" Ir be žmagaus. Matyti tiktai reikia tas žmagus kalbunt. Kalbėt kaip ir auka kokia va" BlkLM (*P.* Adolfas Navickas, 85 m., Slabados k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav.).

A_2

1047. Kai jauną [*mėnulį*] pamato, tai kalba:

– A Marija Pana, tu čysta pagimdei be sapulių!

Reikia kalbėti tris kartus.

P. Kristina Skrebutėnienė, 79 m. *U.* J. Aidulis 1934. *Sg.* LTR 2441(239).
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

Dėl Švnč. Marijos minėjimo pamačius jauną mėnulį plg. „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą" C_2.

BITĖ, DUONA IR VANDUO, TEGUL STOJAS KRAUJAS KAIP AKMUO!

1048. Jei kraujas bėga, atkalbama:

– Bitė, duona ir vanduo, tegul stojas kraujas kaip akmuo!

Kalbama trisroz vienu dūku.

U. J. Aidulis ~ 1935–1936. *Sg.* LTR 1194(34). *Sp.* LUŠ 70.
Valkininkai, Varėnos r. sav.

T. ≈ „Bitelė be kraujų", „Kaip šitas akmuo užniemęs, tegul bus jos gyluonis užniemęs!"

VALIULI DIEVULI, KRAUJĄ SUTURĖK!

A_1

1049. – Valiuli Dzievuli, kraujų suturėk, dūšios iš kūno nevaryk, kad su krauju nebėgtų, kūno vieno nepaliktų. Per kietų akmenėlį, per aukštų ųžuołėlį, Valiuli Dzievuli, krauju [*kraujui*] insakau, kraujų gyslose sulaikau.

Reikia tris kartus pakartoti, paskui sukalbėti triskart „Sveika, Marija".

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 2. *Sp.* LTt 5 9311, LUŠ 978.
Rudnios k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

1050. – Valiuli Dievuli, kraujų suturėk. Dūšias iš kūna nevaryk, kad su krauju nebėgtų, kūna viena nepaliktų. Par kietų akmenėlį, par aukštų ąžuolėlį. Valiuli Dievuli, krauju [*kraujui*] insakau, kraujų gyslose sulaikau.

Taip raikia kalbėt tris kartus. Tadu raikia sukalbet tris kartus „Sveika, Marija". Kalbama nuo kraujo bėgimo. Taip išmokau nuo tevelio. Nekalbu.

P. Veronika Ubeikienė-Vilutytė, 53 m. *U.* E. Rūkštelytė 1959. *Sg.* LTR 3205(104). *Sp.* LUŠ 1615.
Veleikių k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

Šis užkalbėjimo variantas laikytinas antriniu, atėjusiu į tradiciją iš V. Krėvės-Mickevičiaus publikacijos (KrK 2). Tokių atvejų pasitaiko ir daugiau, plg. Nr. 1551 ir kt.

B_1

1051. – Ant kryžiaus Kristus karojo, jo šventų šonelį ronijo, kraujų prałėjo. Dzievulis žodelį tarė, šventų kraujų sulaikė. Valiolio Dzievolio [*Valiuliau Dzievuliau*], per Daugio akmenėlį, per Bubį ųžuołėlį tavį prašau, tau insakau – žodzį tark, kra[u]jų sulaikyk, kad iš NN gyslų nebėgtų, dūšios iš kūno neviliotų. Išviliok geriau dūšių iš to medzio, kuris padziūvo, išlaisk kraujų iš tos žołės, kurių dalgė pakirto.

Tris kartus pakartoti, paskui kalbėti irgi tris kartus „Sveika, Marija".

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 3. *Sp.* LUŠ 977.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Visi čia skelbiami V. Krėvės-Mickevičiaus užkalbėjimai yra rašytojo literatūriškai redaguoti. Dėl *Valiulio Dzievulio*, *Bubio ąžuolėlio* žr. komentarą prie Nr. 26.

MAZGELĮ MAZGAU, KRAUJUI ĮSAKAU

1052. – Mezgu mazgelį ne vienų, ne antrų, ne tracių, ne kecvirtų, ne penktų, ne šeštų, ne sapcintų, ne aštuntų, ciktai devintų. Kaip šitų raikštelį [*raikštelę*] mazgiau mazgeliais, tep mazgau, rišu tavi, NN kraujas, ir tau insakau: iš kūno nebėk, saułės nemacyk, šviesai nesirodzyk. Švento Petro raktu tavi rakinu, Dzievo vardu tavi užkeikiu, sustok!

Tris kartus reikia pakartoti ir paskui sukalbėti tris „Sveika, Marija“, ir kraujas sustos bėgęs.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg*. KrK 4. *Sp*. LTt 5 9310, LUŠ 686.
Kabelių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

1053. Kalbėk:

– Mezgu mazgelį ne vieną, ne antrą, ne trečią, ne ketvirtą, ne penktą, ne šeštą, ne septintą, ne aštuntą, tiktai devintą. Kaip šitą raikštelį [*raikštelę*] mezgiau mazgeliais, taip mazgau, rišu tave, NN kraujas, ir tau įsakau: iš kūno nebėk, saulės nematyk, šviesai nesirodyk. Švento Petro raktu tave rakinu. Dievo vardu tave užkeikiu, sustok.

Tris kartus reikia atkalbėti ir paskiau sukalbėti tris „Sveika, Marija“, ir kraujas sustos bėgęs.

U. B. Vrubliauskas 1959. *Sg*. LTR 3477(146). *Sp*. LUŠ 1328.
Kaunas.

Antrinis užkalbėjimo variantas, kurio neabejotinas šaltinis yra KrK 4 (Nr. 1052). Plg. Nr. 151, 1050 ir kt.
Užkalbėjimas žinomas tik iš V. Krėvės-Mickevičiaus publikacijos; veikiausiai literatūriškai redaguotas.

T. ≈ „Ne vienas, ne du“.

DIEVO SŪNUS KLĖTĮ KIRTO

1054. – Dievo Sūnus klėtį kirto, aukso gegnes statydamas. Aš uždėsiu varia vartus, kad ten lašai netekėtų. Amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen.

ŽODŽIAI KRAUJĄ BĖGANTĮ SUTURĖT.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(66), LTR 1208b(561), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 62). *Sp.* BlLMM 518, LTt 5 9309, BsJKn p. 216, LUŠ 117.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

Plg. latv. *„Dieva dēli klēti cirta, Zelta spāres spārodam(i); Es aizslēdzu vaŗa vārtus, Ne lasīte netecēs. Āmen.* Deviņas reizes Āmen (asins vārdi)“ LTdz 55335; *Stārp kalniem straume tek, līkumiņus mētādama. Aizveŗam vaŗa vārtus, lai straumīte neiztek!* (asiņu vārdi) БривМ 267.

STOVĖK, KRAUJAS, ANT RONŲ!

1055. > Kap kraujas [teka], antpjauna pirštų, tai sako:

– Stovėk, kraujas, ant ronų, kap varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, ant ronos, kaip varganistas un vargonų!

Ir devynis kartus šitaip, devynis kartus reikia išpasakoti vienu dūku, neatsidusdydamas, vienu dūku devynis.

– Stovy, kraujas, un ronos, kaip varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronos, kaip varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronos, kaip varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronos, kap varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronos, kap varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronų, kap varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronų, kaip varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronų, kaip varganistas un vargonų!
Stovy, kraujas, un ronos, kaip varganistas un vargonų! <

P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U.* N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4226(1); LTRF mg. 1092(1). *Sp.* LUŠ 894.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“ D_2, D_3.

DIEVE, UŽGYDYK ŽAIZDĄ DIDŽIAUSIĄ!

1056. – O Dieve mano, atnešk marlios savo. Ažgydyk ronų kų didžiausių, apturėk kraujų brangiausių!

Šitų maldelį kalba neatsidusus ir teip kalba 3 kartus. Po kiekvienu kartu maldełį sukalbėjus žaizdų peržegnoja ir atsidūsta stačiai žaizdon. Teip atkalbėjus sukalba 3 sveikamarijas. Kraujas nustoja tekėjęs.

NUO KRAUJO BĖGIMO.
U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg*. LMD III 65(228). *Sp*. LUŠ 116.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

GRĮŽKIM IR APSISTOKIM!

1057. – Dzievo galybe, Pono Dzievo pagelba turėjo Magdalena tris dukteris. Viena kalbėjo: „Einam, keliaukem“. Antra kalbejo: „Grįžkem ir apsistokem“. Ir tu, kraujas, turi čia apsistot per Viešpatį Jezusą, Sūnų Dievo Motinėlės, Jo kūno garbingiausio ir Šventos Traicės, ir aniolų šventųjų, ir Dvasės Šventos. + Vardan Dievo Tėvo + ir Sūnaus + ir Dvasės Šventos. „Tėve mūsų“. Amen.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 28 (skelbta sk. „Nuo kraujo“). *Sp*. LUŠ 366.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

Tai visoje Europoje žinomas užkalbėjimas *Tres virgines* (kitaip vadinamas *Tres Mariae*), kuris Lietuvoje reprezentuotas labai fragmentiškai. Moteriški personažai čia siejami su mergele Marija, Marija Magdelena bei Juozapo motina Marija. Manoma, kad šis užkalbėjimas yra antikinės kilmės, tačiau viduramžiais kristianizuotas BzCh p. 93. Seniausias žinomas tekstas yra Marcelijaus Empiriko lotyniškas užkalbėjimas: *Tres virgines in medio mari mensam marmoream positam habebant; duae torquebant, una retorquebat. <...> Stabat arbor in medio mare, et ibi pendebat situla plena intestinorum humanorum; tres virgines circumibant, duae alligabant, una resolvebat* HDA 2 p. 438–439. Viduramžių variantai žinomi ir nacionalinėmis kalbomis, plg. vok. 14 amžiaus užkalbėjimą nuo raupų: *Do die drie Marien vnser herren salben woltent, do hettent sie aloe och in ieren salben; alse gut vnd alse gesunt sol es sin ... an heimlichen stetten alse wol drucckent es* HDA 2 p. 441. Angliškas 17 a. variantas jau artimesnis lietuviškajam: *Ther went 3. maries by þe waye the first sayd staye bloude a gods name. the second sayde stanch bloude a gods name, þe third sayd stoppe bloude a godsname and bleede no more* RpECh p. 130.

Iš kaimyninių tautų plg. lenk. *Zamaviam cię Bożą mocą, Panna Boga pomocą! Miała Magdalena trzy córki: Jedna mówiła: Pójdźmy stąd i wędrujmy. Druga mówiła: Stójmy!*

Trzecia mówiła: O, to wróćmy się, zostańmy i osiądźym. I ty, krwio, tu się zostań! Przez Panna Jezusa <...> (od krwotoku) ЗвБС c. 214; latv. *Trīs jumpravas gāja pa zemi; viņas turēja trīs asens piles savā labā rokā. Tā pirmā sacīja: „Asini, stāvi!" Tā otrā sacīja: „Asini, tev vajaga stāvēt!" Tā trešā sacīja: „Asinīm vajaga nostāties!"* (asiņu vārdi) БривМ 272. Labai artimi yra estų variantai; tik čia mergelių vaidmenį gali atlikti ir trys broliai (galbūt čia įžiūrėtinas ryšys su kitu migruojančiu užkalbėjimų tipu „Trys broliai", žr. RpECh p. 125).

Anot britų užkalbėjimų tyrinėtojo Jonathano Roperio, negalima teigti, kad visi užkalbėjimo variantai yra kilę iš Marcelino lotyniškojo teksto, kadangi egzistuoja ir egiptietiškos bei ankstyvosios bizantiškos versijos, taipogi žinomi suomiški ir slaviški variantai RpECh p. 130.

T. ≈ „ Į Panelę keliauninkę, kad paskubintų gimdymą".

KAIP NURIMSTA VISI GYVULIAI IR ŽMONĖS, TEGUL TAIP SUSTOJA IR TAS KRAUJAS!

1058. Įsipjovus į pirštą, kai ima kraujas bėgti ar iš nosies kai bėga, tada reikia užkalbėti, kad nebėgtų, tokiais žodžiais, ir tas nebėgs:

– Kai nurimsta visi gyvuliai ir žmonės, visi ilsisi, tegul taip sustoja ir tas kraujas!

P. Anelė Zeziulevičienė. *U.* S. Juodeikytė ~ 1937. *Sg.* LTR 1034(32). *Sp.* BlLMM 511, SkrN p. 75, LUŠ 699.
Raitininkų k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

ŠVENČIAUSIA MARIJA ŽOLYNUS RINKO

A_1

1059. – Švinčiausia Marija po pievas vaikščioja, žolynus rinka. Kraujas, nustok, rona, užgyk! Amen.

Žaizdą reikia peržegnoti.

KRAUJO UŽKALBĖJIMAS.
P. Cecilija Staniulienė, 75 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2069(203). *Sp.* LUŠ 911.
Paduščio k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

A_2

1060. – Marija vaikščiojo po žalių [*žalią*] laukų ir rinko žalius kvietkus nuo krauja begima, del ronų gijima.

Prie tų žodžių dar reikia sukalbėt tris kartus „Sveika, Marija“. Tai užkalbėjimas nuo kraujo begima.

P. B. Pratkienė-Sabalytė, 64 m., kilusi iš Trinkuškių k., Degučių sen., Zarasų r. sav. *U.* E. Rūkštelytė 1959. *Sg.* LTR 3205(194). *Sp.* LUŠ 910. *P. pst.:* „Išmokau nuo Šileikienės, kuri gyveno Trinkuškių k., Zarasų r. Ji jau mirusi“.
Papelėkės k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

B_1

1061. – Šv. Apelionija po laukus vaikšto ir žoles renka nuo dantų skaudimo. Ir man prirink žolių nuo dantų!

Paskui „Sveika, Marija“. Viską reikia sukalbėti tris kartus. Aš ir dabar kalbu.

NUO DANTIES SKAUSMO.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 64 m. *U.* R. Steponavičiūtė 1994. *Sg.* LTR 6258(78). *Sp.* LUŠ 912.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Plg. latv. *Dieviņš sēd kalniņā, Zobentiņš rociņā; Svētā Marija zāles lasa Zobentiņa galiņā* (asins vārdi) LTdz 55343; baltr. *Бег конь па пужару, ступіў на шкубару; шкубару не праламіў, у етага раба кроў угаіў. Маць Прачыстая па полю хадзіла, шоўк-траву рвала, у етага раба чалавека кроў умуўляла* (ад крывацёку) БрЗам 492; lenk. *Szła miła Panna Czysta z świętym Józefem zioła krzcić. Tiego ziela mila Panna Czysta naznaczyła, wrociwszy się i omyva w temże postrzelenie* (od postrzalu) ЗвБС c. 210. Gydomąsias žoles renkančios Dievo Motinos motyvas taip pat žinomas Rusijoje (žr. КлУ c. 218–220).

T. ≈ „Kur eisi, Marija? – Eisiu atimti priepuolį“, „Ėjo Panelė Švenčiausioji, nešė tris vaistus“, „Šventa Apolonija dantų neturėjo“.

PO KRYŽIUMI STOVI TRYS ANGELĖLIAI

1062. Šalia žaizdos iš abiejų pusių pridėti abiejų rankų nykščius, prispaudus kalbėti sekančius žodžius:

– Po kryžiumi stovi trys angelėliai: pirmas vadinasi teisybė, antras vadinasi Trejybė, trečias vadinasi kraujas. Nutilk, nutilk, vardan Dievo Tėvo, Sūnaus, ir Šventosios Dvasios!

„Amen“ nesakyti ir visus tuos žodžius pakartoti iki trijų kartų.
Pažymėtina, kad už gydymą (nužadėjimą) nusistatyti bet koks atlyginimas griežtai draudžiama, bet kiek ligonis pats duoda nuo savęs, galima paimti. Ir sakoma, kad tokio nužadėjimo paslaptį gali perduoti tik vyras moteriai, o moteris

vyrui, kuomet pats tuo negali naudotis. Man aukščiau ėsamus tris užkalbėjimus labai sunku buvo išgauti iš Daratos Apelienės, 86 m. amžiaus, bet gana gabios būta moteries, kuri visoj apylinkėj žinoma kaipo gydytoja nužadėtoja.

TEKANČIO KRAUJO NUŽADĖJIMAS, KAD SUSTOTŲ.
P. Darata Apelienė, 86 m. *U.* V. Juodkūnaitis 1932. *Sg.* LTR 436(153–307). *Sp.* BlLMM 500, SkrN p. 74, LUŠ 839.
Urvinių k., Griškabūdžio sen., Šakių r. sav.

Pagal struktūrą užkalbėjimas artimas XV–XVI a. užkalbėjimams, kuriuose kalbama apie tris rožes-dorybes ant Viešpaties kapo, plg. pranc. *Sur lai fosse nostre seigneur Ilia trois fleurs: l'une de grace, l'autre se volunté et l'autre por li sanc guarir* HDA 2 p. 422, vok. *Es stunden drey Rosen auf unsers Herrn Gottes Grab, die erste ist mild, die ander ist gut, die dritte stelt dir dein Blut* HDA 2 p. 422. T.p. plg. latv. *Stāv trīs rozes uz mūsu Kunga sirds. Tā pirmā ir laipnība, tā otrā – žēlsirdība, tā trešā – labprātība* StrV p. 331.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes".

SĖDŽIU ANT BALTŲ MARIŲ, SIUVU BALTĄ KARŪNĄ

A_1

1063. Sulaikyt kraujų [*kraują*] reikia daryt šitaip. Užkalba šiais žodžiais:

– Sėdžiu an baltų marių, siūvu baltų karūnų, kad šitoji rona taip pabalt, kaip toji karūna!

Daro šitaip: uždengia roną su balta linine drobe, uždeda ranką, kur kraujas teka, ir be kvapo atgavimo trisroz kalba anuos žodžius: „Sėdžiu..."

P. Veronika Maksimavičienė, 58 m. *U.* S. Biziulevičius 1937. *Sg.* LTR 1253(139). *Sp.* BlLMM 512, SkrN p. 75, LUŠ 885.
Kruncikų k., Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

A_2

1064. Petras Aleksa iš Čebatorių k. XX a. pr. kraujavimą sulaikydavo tokiu užkalbėjimu:

– Yra baltos marios, ant tų baltų marių stovi balta pana, ji turi baltą karūną. Tegul pasidarys toj rona kaip ta karūna!

Šiuos žodžius kartodavo tris kartus, ir kraujavimas sustodavęs.

P. Marijona Andriulionienė, 75 m. *U.* V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 247. *Sp.* LUŠ 884.
Paklėštarės k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

Plg. latv. *Caur divpadzmit klintim, caur melno jūŗu, iekš tumšas ledus jūŗas. Amen. Svēta Marija, Dieva māte, sēdēdama uz baltas jūŗas tur rokā adatu ar baltu zīda diegu, aizšuj visas āderes* (asiņu vārdi) БривМ 270. Siūlo motyvas yra plačiai paplitęs rytų slavų užkalbėjimuose, plg. *В чистом поле – синие море, в синей море – черный каменью На этом каменю сидит девица и зашивает крававые раны* АнРЗЗ 1654 (t. p. žr. ПЗ 292; БрЗам 472; КлУ с. 282–288). Anot rusų tyrinėtojų, žaizdą siuvanti mergelė, kartais vaizduojama kaip Marija, slavų užkalbėjimuose gali būti įtakota ikonų vaizdinių ПЗ с. 180.

T. ≈ „Siūlas, trūkite, macica, paskavokite!"

CANGE ANGE, NEDARYK NIEKO!

A_1

1065. – Jūs esat trejos devynerios, – vardus jūsų žinau, nei vienos nebijau! Cenge ange, nedaryk nieko!

Reikia sukalbėti, įeinant į girią, kad gyvatė nekąstų.

U. K. Girnius [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 20. *Sp.* ElMKR 25, MLZ p. 75, LTt 5 9295, LUŠ 79.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

1066. Apie Višakio Rūdą vienas kirmėlius žadėdavo tokiu būdu:

– Jūs esat trejos devynerios, – vardus aš jūsų žinau, aš jūsų nebijau! Cange, ange, nedarykite nieko!

U. 1927. *Sg.* LŪ 1927 Nr. 35 p. 4. *Sp.* BlLMM 385, SkrN p. 68, LUŠ 81.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

1067. – Jūsų vardą aš žinau ir nė vienos nebijau. Sangi rangi, nedaryk man nieko!

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Konstancija Morozaitė, 54 m. *U.* Grybauskas 1969. *Sg.* LTR 4102(176). *Sp.* LUŠ 83.
Mozūrų k., Samylų sen., Kauno r. sav.

1068. Einant į girią, reikia sakyti:

– Cange, nedaryk man nieko!

U. [1969]. *Sg.* LKŽ 2 p. 4.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

A_2

1069. Žadama (buriama) šitaip, jei angis įkanda:

– Jūs esate trejos devynerios! Cange, tavo vardą žinau, tavęs nieko nebijau!

U. [1969]. *Sg.* LKŽ 2 p. 4.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

1070. Einant miškan, kad gyvatė neįkąstų:

– Trejos devynerios, aš visų vardus žinau, bet nie vienos nebijau.

Taip raikia kartoti 3×3 kartus.

KERĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg.* LMD III 65(224). *Sp.* LUŠ 80.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

1071. Pakalba „Tikiu į Dievą Tėvą“, peržegnoja duoną ir prašo atleist NN:

– Aš visų vardus žinau, nė vienos nebijau: ar juodoji, ar margoji, ar varinė, trejos devynerios!

ŽADĖJIMAS NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
P. Jokūbas Kuilokovas. *U.* J. Dovydaitis 1926. *Sg.* LTR 507(30–8). *Sp.* BlLMM 382, SkrN p. 68, LUŠ 85. *U. pst.*: „[Žadėjimas] išgautas labai sunkiai, nenoromis ir dėl to turbūt nepilnas“.
Kardokų k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

1072. – Trejos devynerės, aš visų vardus žinau, nė vienos nebijau! Adzingi!

NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
U. J. Dovydaitis 1926. *Sg.* LTR 507(30–3). *Sp.* BlLMM 380, SkrN p. 67, LUŠ 82.
Marijampolės r. sav.

1073. – Aš jus pažįstu, jūs esate devyniasdešimt devynios, adžingi!

U. [1968]. *Sg.* LKŽ 1 p. 23.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

A_3

1074. – Aš jūs nebijau, jūs asate trys devynerios, vardus jūs aš ir Cengė žinau!

Trepteli į žemę.

UŽŽADĖJIMAS.
U. V. Laurinaitis 1886. *Sg*. LMD I 216(119). *Sp*. BlLMM 379, SkrN p. 67, LUŠ 84.
Višakio Rūdos k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

A_4

1075. – Aš jus pažįstu, jūs esat trejės devynerės ir visos adzingės. Juozui (NN) reikia dovanoti!

Šitie žodžiai kartojami tris, o dar geriau devynis kartus. Kalbama atsistojus lauke prieš saulę. Kairėj rankoj laikoma duona, o dešinėj druska. Sakant žodžius druska birenama ant duonos ir kiekvienąkart po žodžių „adzingės“ papučiama į duoną ir druską. Jei žadama gyvuliui, tai sakoma gyvulio plaukas.
Žadėti gali tik tie, kurie išmoksta kerėti nuo vyresnio amžiaus už save. Keliaujant užžadėti reikia vykti pas tą, apie kurį pirmiausia pagalvojai, jeigu eisi pas kitą, tai tada negelbės.

ŽADĖJIMAS NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
P. Ignacijušas Ašmenskas, 80 m. *U*. J. Dovydaitis 1926. *Sg*. LTR 507(30–5). *Sp*. BlLMM 381, SkrN p. 67, LUŠ 86.
Zūkų k., Jankų sen., Kazlų Rūdos sav.

A_1 versijoje nurodoma užkalbėtojo kompetencija ir sustabdoma gyvatė (įsakymas *nedaryk nieko*). A_2 – įsakymas praleistas. A_3=A_2, tačiau *Cengė* (gyvatės vardas) traktuojama ne kaip užkalbėtojo priešininkė, bet kaip pagalbininkė. A_4=A_1, tačiau pakitęs įsakymo turinys: reikalaujama *dovanoti*, t. y. atleisti, atsiimti nuodus. A_4 ≈ „Motina, karaliene mūsų, žalą karvę atleisk“, „Susirinkite, visos kirmėlės, atleiskit tinimą“, „Paukštele, aukseli sidabrėli, atsileisk“ ir kt.

Dėl formulės *aš visų vardus žinau, nė vienos nebijau* plg. baltr. *На моры на сінім стаяў дуб дубаваты. Пад тым дубам ляжаў гад гадаваты. Гад-гадзіца, гадава царыца, я вас усіх знаю, усіх на імя называю: чорна-чарнавата, жоўта-жаўтавата, бела-белавата, сера-серавата, красна-краснавата. Я вас усіх знаю і ўсім вам яд замаўляю* (ад гадзюкі) БрЗам 351.

T. ≈ „Arklinė, pantinė, tavo vardą žinau“, „Kvietkinė pakvietkinė, pasiimk savo sopulį!“

AŠ TAVE APMALDAU, JUODO PLAUKO NEKLIUDYK!

A_1

1076. – Saldzyja bitele, šviesyja žvaigždele, atprašau, atmeldziu, aš tavi apmaldau, juodo plauko, juodo plaukelio [sakoma gyvulio spalva] nekliudyk!

NUO KIRMĖLĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(8). *Sp.* MLZ 55, StDŠAU 14, ElMKR 42, LTt 5 9268, LUŠ 360.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_1

1077. – Gyvacine šaltinine, eik krūmelin, eik miškelin, baltos (gyvulio spalva) karvelės nekliudz [*nekliudyk*]!

Tris kartus ant duonos ir druskos.

NUO GYVATĖS.
P. Krisia Girdziušienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(23). *Sp.* MLZ 62, StDŠAU 24, LTt 5 9267, ElMKR 50, LUŠ 359.
Tumelėnų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1078. – Gyvate šaltuodege, eik miškan, eik krūmelin, manęs nekliudyk!

Šiuos žodžius reikia pasakyti tris kartus neatsidusus. Atsidusus kvapą pūsti į žemę. Po to reikia tris kartus apsisukti ir eiti į mišką, tada gyvatė neįkąs.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Elžbieta Velmunskienė, ~ 82 m., kilusi iš Žiobiškio k., Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.
U. N. Kiaušaitė ~ 1970 –1971. *Sg.* LTR 4511(364). *Sp.* LUŠ 358.
Kaunas.

A_1 – gyvatė prašoma sustoti ir neliesti (*nekliudyk*). B_1 praplėsta išvarymo motyvu.

T. ≈ „Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti!“

SAULĖ – SAULE, MĖNUO – MĖNESIU

A_1

1079. – Saułė saułi. Mėnuo mėnasiu. Rasa rasu. Kirmełė kirmełi. Kaip vaikščiojai po tų rasų, taip vaikščiok, bet NN (čia taria vardų žmogaus arba koks gyvulys) neperškadyk [= *nepakenk*]!

Tris kartus kartok neatsidusus ir po kiekvienu kartu „Sveika, Marija“. Žadėt reikia ant duonos ar kito valgio ir duot ligoniui valgyt.

KERĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg.* LMD III 65(221). *Sp.* LUŠ 1322.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

1080. – Saulė – saulės, mėnuo – mėno, kirmelė – kirmelės. Vaikščio [*vaikščioja*] po rasų. Kad vaikščio [*vaikščioja*], tevaikščio [*tevaikščioja*], juodam plaukui (sakoma gyvulio spalva) tegul nevodija [= *nekenkia*], nevodija neiškadija.

Un saulę dabajunt [*dabojant*] užkalbėti.

NUO KIRMĖLĖS.
P. Mikšienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(28). *Sp*. MLZ 63, StDŠAU 8, ElMKR 51, LTt 5 9282, LUŠ 870.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_1

1081. – Žemė žemi, miškas mišku! Visiem valna [= *leidžiama*] gyventi, tik iškados [= *žalos*] nedaryk. Jei nori iškadą daryt, išeik iš čia!

U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg*. LTR 4035(3). *Sp*. LUŠ 869.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

C_1

1082. – Saula sauł̨i, mėnuo mėnasiu, žeme žemi, upe upi, nueik, tu, gyvate, skradžiu [*skradžia*] žemį!

Сказать эту нужно при восходе или заходе солнца тридевять раз и каждый раз нужно плевать на камень. [Sakyti tai reikia triskart devynis sykius, saulei tekant arba leidžiantis, ir kiekvieną sykį reikia spjauti ant akmens.]

U. E. Volteris 1886. *Sg*. ВоЛК с. 79. *Sp*. MLZ p. 6, ElMKR 4, LTt 5 9283, LUŠ 868.
Labanoras, Švenčionių r. sav.

1083. Reikia spjaudyt kampan pečiaus ir sakyt tris kartus:

– Saulė saule, upė upe, eik tu, gyvate, skradžiai žemę!

ŽADĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Emilija Vitavičienė, 78 m. *U*. D. Krištopaitė 1964. *Sg*. LTR 3718(157). *Sp*. IgnK 110, LTt 5 9264, LUŠ 871.
Salų k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

Dar du C_1 variantai skelbiami BlkLM: *Dungus dungum, Žemė žemi, O tu, gyvate, skradžiai žemį* (gyvatės atžadėjimas) (*P*. Vincas Ožkinis, 62 m, gyv. Vaidžiuškių k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav. *U*. D. Taminskas, R. Glumbokaitė, I. Kalesnykaitė, A. Kalesnykas 1998); „Duoda duonas, duoda druskas ir ažukalba nuo gyvatės. Kaip čia saka: – *Gyvatė – gyvati, Eik tu skradžiai žemį Nuo šita gyvulia* (ar marga, ar juoda, arba nuo žmogaus juodabruvia, balta). Peržegnoja: – *Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, Amen.* <...> Tų duonų peržegnoja ir tą duoną reikia suvalgyt. Suvalgo tų duonų arba van-

denj, peržegnoja, sugeria, ir žmogus pastaisa“ (*P*. Justa Gaižutienė-Ruzgaitė, 90 m., kilusi iš Pasvalio Vienkiemių k., Pasvalio sen., Pasvalio r. sav., gyv. Pilkenių k., Tauragnų sen., Utenos r. sav. *U*. D. Taminskas, R. Glumbokaitė, I. Kalesnykaitė, A. Kalesnykas 1998).

A_1 – gyvatės prašoma susilaikyti ir nekąsti (*neperškadyk*). B_1 – pateikiamos dvi alternatyvos: gyvatė prašoma *iškados nedaryti*, o priešingu atveju varoma. C_1 – gyvatė varoma (*eik skradžiai žemę*).

Dėl paralelinės struktūros plg. baltr. *Свит на свиты, Вода на воды, Зымля на зымли, Добро на добри. Од билыи кости, Од жоўтыи шерсти, Постановыты ёму кисть на кости* (аД звиху) ПЗ 375.

Užkalbėjimas Lietuvoje užrašytas ir lenkų kalba (žr. Nr. 1551).

T. ≈ „Saulė po dangų vaikščioja, neiškadija“.

SAULĖ PO DANGŲ VAIKŠČIOJA, NEIŠKADIJA

1084. – Saulė po dungų vaikščioja, po tokias platybes – ir tai niekam neperškadija. Ir tu, gyvate, vaikščiok po miškus, po raistus ir nieko neperškadyk!

Kalba neatsidusus 3 kartus ir po kožnu rozu vieną „Sveika, Marija“. Tik kad kitas neažgirst, ba kai užgirs, tai nemačys.

KALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg*. LMD III 65(222). *Sp*. LUŠ 873.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Saulė – saule, mėnuo – mėnesiu“.

AUKSELI, SIDABRĖLI, EIK GURBAN GULTI!

A_1

1085. – Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti. Saulė eina, mėnas eina, niekam škados nedaro, eik gurban gulti (3 раза [3 kartus]).

„Sveika, Marija“ (3 раза [3 kartus]). Peržegnoti. На хлеба и соли [Ant duonos ir druskos].

NUO GYVATĖS.
P. Garbauskas. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(51). *Sp*. MLZ 68, ElMKR 56, LUŠ 61.
Zadvarninkų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1086. – Aukseli, sidabreli, eik namulio gulcie. Saule eina, menas eina, niekam bliedos [= *žalos*] nedaro, eik namulio gulcie, eik namulio gulcie, eik namulio gulcie. Amen. (3 k[artus])

MALDELĖ NUO KIRMELES.
P. Garbauskas. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(34). *Sp.* MLZ 66, ElMKR 54, LTt 5 9263, LUŠ 59.
Zadvarninkų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1087. > – Spindute sauliūte, mėnuli tu danguje, niekam iškados nedarai. Tu tep [*taip pat*] niekam nedaryk, ląsk sa [*savo*] gurban, gulk.

Tris kartus sukalbėc un duonos, i duona to karvei duot. <...> Gabaliukų atpjausi i un tos duonos kalbi. <

P. Alena Janušytė, 67 m. *U.* R. Ambrazevičius, R. Almonaitienė, V. Jonikas 1986. *Sg.* LTR 5497(214); LTRF mg. 3043(53). *Sp.* LUŠ 1141.
Ziboliškės k., Strūnaičio sen., Švenčionių r. sav.

1088. – *Ką darydavo, kai įkąsdavo gyvatė?*
– Mano močiutė mokėjo užkalbėti nuo gyvatės įkandimo. Mokėjo. Buvo išmokusi gal nuo savo močiutės, nežinau. Ji sakydavo:

– Paukštela, paukštela,
Eik į savo urvą miegot!
Nes mėnuo ir saulė tau netrukdo,
Netrukdyk ir tu!

Palauk, kaip ten?.. Močiutė užkalbėt mokėjo ir mane apmokino, bet man negalima buvo užtai, kad aš vidurine buvau, ne vyriausia ir ne jauniausia. Užkalbėt buvo galima tik pačiam vyresniam ir jaunesniam. Tai sake taipgi tokius žodžius:

– Paukštela, paukštela,
Eik į savo urvą miegot!
Saulė ir mėnuo savo vietoj ir nekam netrukdo,
Netrukdyk ir tu!

Ir triskart „Sveika, Marija“ sukalbėti. Jau aš užmiršau.
– *Ant ko užkalba?*
– Ant duonos daugiausia. Ir ant vėjo galima užkalbėt, ir ant vandens.
– *O žegnotis žegnodavosi?*
– Kryžiaus ženklą darydavo, bet kaip ten tikrai būdavo, tai aš nežinau, užmiršau, buvau dar mažytė.
– *O kodėl ji jums pasakė tą užkalbėjimą?*
– Nes aš labai norėjau žinot. Kad jinai kam jau reikia užkalbinėja, aina... Į saulę

žiūrėdavo. Taip, va, jau reikia: ar ryte prieš saulei tekant, ar vakari, kaip leidžiasi saulė, tai daugiausia užkalba. Tai stovi ir žiūri į saulę ir taip šneka jau. Bet pamažiuku, kad niekas negirdėtų taip. An druskos kalba ir taip jau, va, gali žiūrėdama, kaip jau reikia.
Va, nuvėjo miškan ir ten kaip tik, va, mergaitė šokinėjo ir pradėjo verkt: „Kas čia man kaip su adatu įdūrė? – (Ir pradėjo jai tinti koja.) – Aš jau nieko nematau, nieko nematau. Man akis jau užvelka, aš nieko nematau!“ Tai sužinojo, kad jau gyvatė įkando. Tai tadu paėmė biškį duonos ir užkalbėjo, ir jau viskas jau gerai – ir praėjo, ir gerai buvo. (...) Kaip jau toks atvejas, tai tadu miške užkalbės, ir gerai. Kaip gerai papuola jau, kad ana jau gyvačiukų šitų neturės, a jeigu turės, tai raikia įspėt, kiek ana jų turės, tai reikia tiek kartų jau užkalbėt.
– *O kaip žinot, ar ji turi gyvačiukų, ar ne?*
–Taip ir žinot: kaip užkalbėjimas nepadės vieną kartą, tai jau reikia daugiau, antrą kartą kalbėt. Nepadės antrą kartą – kalbėti trečią kartą, kol atspėsi jau.
– *Tas pats žmogus turi kalbėti ar skirtingi?*
– Tas pats žmogus gali užkalbėti.
– *O jūs bandėte užkalbėti?*
– Ne, ne. Negalima man, ir nepadės, jei aš ir kalbėčiau. Nieka nepadės. Užtat, kad aš vidurine, a galima kalbėt vyresniam ir jaunesniam.
– *O kokius žodžius sako ant vėjo?*
– Tuos pačius.

P. Jadvyga Kutulskienė-Masevičiūtė, 65 m., kilusi iš Bimbiškių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav. *U.* R. Balkutė 1994. *Sg.* BlkG p. 199. *Sp.* BlkLM, LUŠ 56.
Graužinių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

Tekstas užrašytas pakartotinai (vaizdo įrašas): *U.* R. Balkutė, N. Baniūnas 1994. *Sg.* BlkLM.

A_2

1089. – Aukseli, sidabreli, eikie urvelin gulcie, niekam škados nedaryk. Op, op, op!

Tris kartus ant duonos, bitės.

NUO PLIUGAVOSIOS.
P. Marcelia Navikienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(15). *Sp.* MLZ 70, ElMKR 58, StDŠAU 10, LUŠ 62.
Ragaučinos k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_1

1090. Norint, kad miške nekąstų gyvatė, reikia įėjus į mišką kalbėti:

– Perprašau saułį ir mėnų. Auksute, sidabrute, eik gurban gulc! Nedaryk man škados, kaip aš tau nedarau!

Kalbėti triskart neatsikvėpus.
Išmoko nuo senės Zimbrickienės iš Pliauškių k. Užkalbėjimų yra nuo gyvatės dvylika. Tie, kurie užkalbinėja (ažužada), gyvatės nemuša, ir jų gyvatė nekanda.

P. E. Stukėnienė. *U.* J. Stukėnas 1945. *Sg.* LTR 2479(50–1, 3, 5). *Sp.* LUŠ 60.
Pilypų k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

B_2

1091. Reikia sukalbėti neatsidusus, tik galima dustelti duonon. Užkalbėtą duoną supenėti keltuvai (karvei), žmogui:

– Auksute, sidabrute (3 k[artus]),
Nei aš tau nieka padariau (3 k[artus]),
Nei tu man nieka padarei (3 k[artus]),
Aik sava naman atsigulk (3 k[artus]).

Atsidūsta duonon ir vėl pradeda. Viską sako 3 k[artus].
[Kas kalba], gyvatės negali ažumušti, ažumušus, – nebemačys.
Užkalbėjimų (maldų) žodžius pasako senieji, paprastai savo giminėms. Man pasakė nuo gyvatės mano motyna, ir aš kalbėjau. Dabar ruošiuos pasklausti kunigą, jei draus – nebekalbėsiu, bet kas tada reiks žmonėms sakyti? – baiminosi pasakotoja.
Až ažukalbinėjimus ataneša dovanų. Kalbantieji sako, kad nereikia, neima. Mana momai duodava pinigais, man atneša ar sūrį, ar kų kita. Jimc visa gali, tik neprašyc.

NUO GYVATĖS.
P. Marijona Kazlauskienė-Skiralytė, 49 m. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* LTR 2278(42, 43, 44, 47). *Sp.* MžUAA p. 159, LTt 5 9265, LUŠ 63.
Adutiškis, Švenčionių r. sav.

1092. – *Ką daryti, kad gyvatė neįkąstų?*
– Tik, sako, kai ją pamatai, reikia pagalvoti taip:

– Nepadarysiu aš tau pikto, nepadaryk ir man pikto.

Ir jos nemušk.

– Nepadarysiu aš tau pikto, nepadaryk ir man pikto, gyvenkim taikoj.

Ir jos nereikia mušti, o ją paleisti, tai niekada nebūsi įgeltas.

P. Marija Kruopienė-Kaminčiūtė, 75 m. *U.* R. Balkutė 1995. *Sg.* BlkG p. 155. *Sp.* LUŠ 57.
Pelesos k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Baltarusija.

C_1

1093. – *Ar visi mokėjo užkalbėti gyvatę?*
– Užkalbint [*Užkalbdint*] gyvatę mokėjo ne visi.
– *O kokius žodžius sako?*
– Nežinau, ką reikia sakyti, tik girdėjau tokius žodžius:

– Tu, gyvate,
Tu, graži paukštyte,
Tu ten gera būk,
Niekam gailos nedaryk...

Ten daug ką ten kalbėjo. Tai čia sunku žinot.
– *O kas šitą užkalbėjimą sakė?*
– Zavadskas. Ten jis ilgiau kalbėjo, ale aš neatmenu. Dar ten yra tokių kalbų. Tai jis neužkalbinėjo, tiktai mums, vaikams, sake. Jis neužkalbinėjo, ale jis taip būk tai [*neva tai*] girdėjo. A čia sunku žinot, kas ten yra.

P. Leonardas Pukėnas, 83 m. *U.* R. Balkutė 1994. *Sg.* BlkG p. 198 *Sp.* BlkLM, LUŠ 55.
Graužinių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

A_1 versijoje gyvatės prašoma elgtis taip kaip saulė ir mėnuo, kurie *niekam škados nedaro*. A_2 – kalbama tik apie gyvatę.

B versijose dominuoja užkalbėtojo ir gyvatės veiksmų palyginimas (*nei aš tau nieko nepadariau, nei tu man nieko padarei*). B_1 – saulės ir mėnesio motyvas išlikęs kreipinyje. B_2 – šio motyvo nebėra. B_2 ≈ „Atleisk tu man, atleisiu aš tau“. C_1 – sugretinimas išleidžiamas, kreipiamasi tik į gyvatę (*tu ten gera būk, niekam gailos nedaryk*).

Vienas šiam tipui priskirtinas užkalbėjimas užrašytas lenkų kalba (žr. Nr. 1555).

T. ≈ „Paukštele, ką padėjai, paimk!“, „Paukštele, aukseli, sidabrėli, atsileisk“.

ŽEMINE, KRŪMINE, KUR BUVAI, TEN BŪK!

A_1

1094. – Žemenele metelele* (žemeleli meteleli), kur buvai, tį būk! (12 kartų.)

Peržegnok 3 kartus.
Ant duonos, druskos.

NUO GYVATĖS.
P. Paulina Tijūnelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(53). *Sp.* MLZ 67, StDŠAU 3, ElMKR 55, LUŠ 1076.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

*Žodis *metelėlė* greičiausiai yra dėl tolimosios metatezės atsiradęs iš *meletėlė*.

1095. Čia vienų moteriškį klausiau, kaip žada nuo kirmėlės. Reikia devyni kartai sakyc, triskart po devynius:

– Pikta piktybe,
Bloga blogybe,
Kur buvau, tį būk,
Kur buvai, tį pūk.

– *Dar kartą.*
– <...> Ale žinot, kap reikia nedūsuoc, nedūsavus sakyc, tai mačydavo:

– Pikta piktybe,
Bloga blogybe,
Kur buvau, tį būk,
Kur buvai, tį pūk.

– *Ir triskart po devynis pasakyt?*
– Acha. Jeigu kirmėlė kerta.
– *Žegnotis reikia?*
– Nu, gal kai poteriai, tai reikia žegnotis, jau ti gal neškadzys, nepakenks.
– *Kas išmokė?*
– Žinai, aš klausiau, mano buvo brolienės sasuo. Slūžydavo tarnaudavo, per kaimus aidavo... I nedūsuot do i šitei sakyt.

P. Filomena Urbelienė-Šimenytė, 85 m., kilusi iš Lepšių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav. *U.* R. Balkutė 2000. *Sg.* BlkG p. 200. *Sp.* BlkLM, LUŠ 1074.
Svirkų k. ir sen., Švenčionių r. sav.

1096. – *Gal galite pasakyti, kokius žodžius sakote, kai užkalbate gyvatės įkandimą?*

– Žeme žemybe,
Dieva galybe,
Iš kur atajai,
Ti nuveik!

– *Kai pradedi užkalbėti, reikia persižegnoti?*
– Peržegnot to gyvate, peržegnot i tadu tie žodžiai sakyt. Čia vienų tai lingvų žinau, nežinau, irgi mačija. Labai, matai, sudėtinga, reikia labai daug kartų tie žodžiai švinti pasakyc – devyniskart po devynius. Matai, reikia.
– *Tų, kur jūs mokat, ar to, kur lengva?*
– Tai ir na šitos žūsta. Reikia sukalbėt:

– Žeme žemybe,
Dieva galybe,

Iš kur atajai,
Ti nuveik!

Va ir sio [= *viskas*], persižegnojai. Tai galit ir jūs išmokt, čia lingva labai. Ale devyniskart po devynis, tai reikia irgi gerai apmąstyt.
– *Reikia vienu dūku kalbėt ar galima atsikvėpt?*
– Galima ir atskvėpt. Peržegnot tų gyvatį ir sakyt:

– Žeme žemybe,
Dieva galybe,
Iš kur atajai,
Ti nuveik!

Ir devynis kartus po devynis.
Mana jau gal ir nemačyc. Nu, aš dabar neulioju [*nevaikštau*] niekur, tik, va, ape namus. Kojas man deltai skauda. Matai, visų gyvenimų prie sunkių darbų...

P. Jokūbas Giruckas, 88 m., kilęs iš Pašerinės k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav. *U.* R. Balkutė 1999. *Sg.* BlkG p. 200. *Sp.* BlkLM, LUŠ 1070.
Pašekščio k., Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

A_2

1097. – Žiemine [*Žemine*] motina, kur buvai, ti ir būj [*būk*], šitos margos karvės nekundy [*nekąsk*]!

Kalbėti persižegnojus trissyk ant vėjo prieš saulės užtekėjimą arba po nusileidimo. Kalbėti nekvėpuojant, tik atkalbėjus trissyk oras iš burnos paleisti ant vėjo.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. S. Pacevičiūtė. *U.* J. Stukėnas. *Sg.* LTR 2479(49). *Sp.* LUŠ 1078.
Vidautiškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1098. – Kirmėlė piktoja, iš kur išlindai, ten vėl įlįsk, žmogui škados [= *žalos*] nedaryk!

Trissyk sakyk ir po 3 kartus „Sveika, Marija“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 74 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 62, LUŠ 1072.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

1099. Ažkalbėjimas nuo gyvates mačija. Karve taip gulaja, kai ažkalbėjau – ir nieka. Raikia sukalbėc tris sveikamarijas.

– Gyvatė piktoji, iš kur išlindai, tį parlįsk [*lįsdama grįžk atgal*], žmonėms škados [= *žalos*] nedaryk!

AŽKALBĖJIMAS NUO GYVATES.
P. Anupras Rackevičius, 71 m. *U.* D. Juzeliūnaitė, A. Vaitkevičiūtė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(165). *Sp.* LUŠ 1073.
Rimkų k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

B_1

1100. – Žeminė, krūminė, kur buvai, tį ir eik. Vieriju Dzievui, kų būsi sveika, graži.

3×3 kartus neatsidusus ant duonos ir druskos.

NUO GYVATĖS.
P. V. Subočius. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(22). *Sp.* MLZ 60, StDŠAU 5, ElMKR 48, LUŠ 1077.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

1101. – Krūmininke, žemininke, kur buvai, ti būk. Tikiu Dievui ir vieriju, kad bus sveikas, gražus Valerkos dantis.

Tris kartus „Sveika, Marija“.

P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(113). *Sp.* LUŠ 1071.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_2

1102. – Žemė žemybė, pykties piktybė, kur tu uliojai, ko per slinkstį daboji? Eik ir vel tį, kur buvai. Dieve, ant pradėjimo mano padek, Viešpati, un pagelbėjimo mano pasiskubink.

Tris kartus.

NUO GYVATĖS.
P. Milašius. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(7). *Sp.* MLZ 61, StDŠAU 6, ElMKR 49, LUŠ 1075.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_1 – trumpasis formulės variantas (sustabdymas – *kur buvai, tį būk* arba išvarymas atgal – *iš kur atajai, ti nuveik*). A_2 – priduriamas prašymas nekenkti (*žmogui škados nedaryk*). B_1 – pridedama linkėjimo formulė (*būsi sveika, graži*). B_2 – formulė praplečiama kreipimusi į Dievą.

T. ≈ „Žemės žemybe, dangaus dangybe“ C_1.

KUR DIENOJAI, TEN IR NAKVOK!

1103. Einant į raistą arba į mišką, kuriame yra daug gyvačių, kad gyvatės nekąstų, kalbama:

– Žalesnykas, matusnykas, kur dzienujai, ti [*te*] ir naktuik!

U. R. Žilėnas 1936. *Sg*. LTR 840(180–1). *Sp*. BlVKT 443, LUŠ 670.
Jančiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Žodis *želesnykas* veikiausiai susijęs su baltarusių *жалеза* „geležis“, *жалезны* „geležinis“; užkalbėjimuose gyvatė neretai vadinama *geležine*. *Matusnykas* galbūt sietinas su baltr. *матуз* „virvelė“ (plg. „Pantis be mazgo!“, t. p. lietuvišką gyvatės pavadinimą *pantinė*).

T. ≈ „Žemine krūmine, kur buvai, ten būk!“

NEPRIIMS TAVĘS DIEVAS, NEPRIIMS TAVĘS SAULĖ

1104. – Ak, tu gyvate, gyvate, nekąsk keltuvos nei žmogaus – nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė, nepriims tavęs mėnuo, nepriims tavęs žvaigždės, neprisiglausi tu nei an samanų, nei po samanom, nei ant krūmo, nei po krūmu.

Devynis kartus: „[Ak,] tu gyvate, tu gyvate“ ir t. t. Dukart „Sveika, Marija“.

NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 3585(442). *Sp*. LTt 5 9287, LUŠ 764.
Vilnokų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

Plg. baltr. <...> *Еслі не аддадзіце сваёй жаласьці і ярасьці, то не будзець вам сбудзішча ні пад кустом, ні пад лістом, ні пад карнямі. Сонца і яркі месяц не будуць вам свяціць і не будзець прынімаць вас сыра маць-земля* БрЗам 297; rus. *Ой же ты, таль, возми свою ять; а не возьмешь свою ять, не пустит тя ни вода, ни земля, ни пень, ни колода и не липовый куст; а возьмешь свою ять, примет тя и вода, и земля, и липовый куст!* МкВЗ 185.

Užkalbėjimas Lietuvoje užrašytas ir rusų kalba, žr. Nr. 1679 ir kt.

T. ≈ „Nekenčia tavęs saulė“, „Urvine, negadink žmonių!“

STOK, GYVATE, EINA MARIJA!

A_1

1105. Pamačius gyvatę sakoma:

– Stok, gyvate žalčiadante, eina Dievo Motina, sutrins tau galvą!

Ir gyvatė sustoja.

P. Juozas Bieliauskas, 85 m. *U.* S. Biziulevičius 1936. *Sg.* LTR 904(107). *Sp.* LUŠ 892.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

A_2

1106. – Sustok, gyvate, Pana Marija eina, – [*ji yra*] vyresnė kap žalčio galva!

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
P. Kazimieras Čiurinskas, 90 m. *U.* M. Čiurinskaitė 1937. *Sg.* LTR 1316(69). *Sp.* BlLMM 388, SkrN p. 68, LUŠ 893.
Dubių k., Kaišiadorių sen., Kaišiadorių r. sav.

GYVATE RUDA, NEKĄSK!

1107. Persižegnot.

– Te, va, gi, da, jo, da, ru, du, var, nia, vel, skie, kų, nie, na, ma, Jonas [sakomas ligonio vardas]. (Gyvate juoda, ruda, vardu velnia – nekųskie mana Jona!)

Į saulę dabojant užkalbet.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(55). *Sp.* MLZ 58, ElMKR 45, StDŠAU 26, LUŠ 352.
Kukiškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Vienas iš retų atvejų, kai užkalbėjimas sakomas sukeičiant vietomis skiemenis. Plg. „Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių“, „Išeik, prakeiktasis šliužas!“

T. ≈ „Juoda gyvate, ruda, eik ant Dievo sūdo, atleisk savo kandimą“.

SUSITURĖK SU SAVO ĖDŽIU

1108. Kai aini uogaut, inėjai miškan, tai raikia persižegnot ir sakyt:

– Tu susturėk su sava ėdžiu, ba aš atsakysiu Švintai Trejybei.

Ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“ ir gyvates nematysi.

– *Neįgels, ar ne?*
– Neįgels, nematysi jas.

KAD NEĮGELTŲ GYVATĖ.
P. Marijona Pagalienė, 72 m. *U.* L. Giedraitis (LKLI eksp.) 1987. *Sg.* LTR 5635(139). *Sp.* LUŠ 900.
Naujasodžio k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

KERIU KERĖČIAS, KĄS – TIKRAI NEKĄS

1109. Kuris moka žadėti (kerėti), to tikrai gyvatė nekųs. Tik raikia, nešunt runkose (gyvatį), raikia kalbėti aukščiau nurodytu būdu [žr. Nr. 1070]. Bet jei susitinka antras, kuris moka žadėti ir pasakys „Pchi“, tai tadu gyvatė neiškįs, tures kąsti. Bet ir tas turi išeitį, tadu kalba teip:

– Keriu kerėčias per pinkias prūso bažnyčias, per prūso kiemą, per špico sieną, kųs – nekųs, bet tikrai nekųs.

Paspjaudo ant gyvatės, tadu jau tikrai nekųs.

U. H. Gudelaitis ~ 1933. *Sg.* LMD III 65(225). *Sp.* LUŠ 1333.
Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

1110. – Keri kerėčias per penkias prūso bažnyčias, per prūso kiemą, per špico šieną, trūks netrūks, vis į kitą dieną sutrūks!

Keri šiaip: gudresnis piemuo, pamatęs mažiuką piemenį, dar nežinantį kerėjimo, paima už jo galo botago, pasilenkęs į jį žiūri ir tyliai kalba kerėjimo žodžius. Pabaigęs kerėti, botagą dar paspjaudo.

PIEMENŲ KERĖJIMAS, KAD TRŪKTŲ BOTAGAI.
U. J. Dovydaitis 1926. *Sg.* LTR 507(30–2). *Sp.* BlLMM 568, SkrN p. 76, LUŠ 1506.
Marijampolės r. sav.

Antrasis variantas yra ne gydomasis užkalbėjimas, skiriasi ir jo maginė funkcija (ne stabdymo, o atskyrimo veiksmas). Tačiau sutampančios pradžios ir teksto struktūra rodo egzistavus formulę, kuri, galimas dalykas, funkcionavo ir vaikų folklore.

PONAS DIEVAS LIEPĖ VIENAS KITO NESILIEST

1111. Kad eini į mišką, kad gyvatės nepamatyt [*nepamatytum*], tokie žodžiai reikia atkalbėt:

– Sutvėre Ponas Dievas dungų ir žemį, saułį, mėnesį ir žvaigždes ir visų sutvėrimų, ir liepe vienas kito nesiliest ir nesikrividyt [= *nesipykti*].

Tikriausiai [*Iš tiesų*] nepamatysi, jei atkalbėsi.

P. Kiaušienė, 60 m. *U*. A. R. Niemis 1910. *Sg*. NS 1459. *Sp*. MLZ 42, ElMNGĮ 19, ElMKR 9, LUŠ 840.
Svėdasai, Anykščių r. sav.

VIEŠPATIES AKIS NELEIS LOJOTIS SENĄ VYŽĄ

1112. – Šventas angelas saugos mane ir mano gyvuolelius. Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Dvasė Šventa + Viešpaties akis nelais lojotis [= *keiktis*] seną vyžą prieš šventą mano karvutę.

Plieno kryželiu katram galvijui pre kaktos žegnot tuos žodžius kalbant.

PAVASARĮ PIRMĄ KARTĄ GYVUOLIUS IŠLAIDŽIANT Į GANYKLAS.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(68), LTR 1208b(563), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 64). *Sp*. BlLMM 541, BsJKn p. 216, LUŠ 763.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

LEIDŽIAMA TAU PO PASAULĮ VAIKŠČIOT

1113. > Yra ledokėłės tokios, kurioj ant metų cik vienųkart iš žemės išaina. Joj [*Joji*] turi kų inkirst. Ar medzių, ar kų ji turi inkirst. Cik vienųkart metuose išaina iš žamės, o taip [= *šiaip*] būna žamėj. O yra ledokėłės, kurios visuomet [būna]. Jau nuog tos kalbėc kitap kalbas [= *kalbama*].
Sukalbi „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“ (ale triskart „Sveika, Marija“). „Amen“ nesakai. Ir:

– Leidžiama tau po pasaulį vaikščiot. Neleidžiama tau, kad kenktai žmonėmi (ar gyvuliam, ar kokiam daiktam)!

Ir vėl triskart „Sveika, Marija“ kalbas [=*kalbama*]. Nuog ledokėłės visap, sunku suprast, daug yra inkandzimų. <

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Mikas Šipkinas, 74 m. *U.* P. Janulis, V. Umbrasaitė (KrD kompl. eksp.) 1971. *Sg.* LTR 4325(236); LTRF mg. 1290(6). *Sp.* LUŠ 676.
Kaniūkų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

JĖZUS NEDAVĖ TAU JOKIO NUODO ANEI SYLOS

1114. – Tėve mūsų... Iškalbu su Dievo galybe, Viešpaties Dievo pagalba žalcio gyvascį. Zmieja zmiejine, pakalne, pakalnine. Visoki kirminai pražindinti čia. Užgemant velnias tavi sutvėrė, o Viešpats Jezus bet dūkų indėj [= *tik įkvėpė gyvastį*], o nedavė tau jokio nuodo anei sylos [= *galios*]. Per Viešpaties Dievo galybę, Sūnaus Dievo ir Dvasios šventos pagelbą! Kaip čia vanduo plauna + Vardan Dievo Tėvo + Sūnaus + Dvasės + šventos. Amen.

Paskui 3 kartus papūst savo dūku ir 3 kartus apliet vandeniu ir ištrint.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 51 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 37, LUŠ 519. *U. pst.*: „Kur kryžukai, reikia žegnotis“.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

JĖZUS NESUTIKO JOKIŲ ŽVĖRIŲ

1115. Kad nepamatytum gyvatės, einant į mišką, kalba poterius.

– Vaikščiojo Ponas Jezusas po miškų
Ir nepamatė nė jokių žvėrių, nesutiko.
Nesutiksiu ir aš.

Taip va. Ir „Sveika, Marija“ kalba.

– Vaikščiojo Ponas Jezusas po mišką
Ir nieko nesutiko: nė jokių žvėrių, nė jokių gyvatių.
Nesutiksiu ir aš.

Triskart „Sveika, Marija“. Tris po triskart. Persižegnot reikia.

KĄ DARYTI, KAD NESUTIKTUM GYVATĖS (EINANT Į MIŠKĄ)
P. Bronė Jurušienė-Dvynelytė, 61 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1220). *Sp.* BlkG p. 185, BlkLM, LUŠ 520.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Plg. baltr. *Ішоу пан Езус дарожкай, нікога не спаткау: ні псоу, ні ваукоу, ні гадзюкау, ні злых людзей. Пайду і я за ім па яго слядочках, па яго сцежачках, каб я нікога не спаткала* (при уваходзе у лес) БрЗам 59.

KAD JOKIŲ BJAURYBIŲ NEMATYČIAU!

1116. Velykų ryte, einant su procesijom aplink bažnyčios, reikia sukalbėti 7 poterius intencijai Kristaus prisikėlimo ir dar gale reikia pridėti žodžius:

– Kad aš nesusironytum (nesusižeistum) [*nesusironyčiau* (*nesusižeisčiau*)] ir jokių bjaurybių nematyč!

Tada per visus metus nesusžeisi ir nesusitiksi gyvatės.

P. Grasilia Girčiotė, 82 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(440). *Sp.* BlLKŠ p. 131, nr. 197, LUŠ 600.
Kavolių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

Dėl užkalbėjimo konteksto plg. „Vilkas! Gyvatė! Ko tu čia atėjai?“, „Vilke, vilke, kur buvai, kai Ponas Jėzus gimė?“, „Vilkai, meškos, kad nepribūsit dabar, visus metus nepribūkit!“

ĖJAU PRO TRIS DVARUS, NĖ VIENAS ŠUO NEKLIUDĖ

A_1

1117. Einant per ūlyčią, kalba:

– Ejau pra tris dvarus, regejau – trys šunes guli. Pra visus tris perėjau, nei vienas nekliudė.

Kalbėti triskart.

NUO ŠUNIES.
P. Teklia Visakavičienė, 48 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(252). *Sp.* LTt 5 9298, LUŠ 176.
Gervelių k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

B_1

1118. – Ajo Viešpats Jezus takais, keliais ir ūlyčiom. Nekliudėt Viešpates Jezaus – nekliudzykit ir manį.

Reikia tep kalbėc, kap šunes užpuola (loja), tai nekųs.

MALDA, KAD ŠUNES NEPULT.
P. Zofija Žydelienė-Balukonytė. *U.* J. Žydelis. *Sg.* LTR 1240(55). *Sp.* BlLMM 403, SkrN p. 73, LUŠ 175.
Šlaito k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

1119. Kad šuo nelotų, kalbėk:

– Ėjo Šv. Panelė keliu, ir bėgo šuo keliu. Šv. Panelės nekliudė, tegul ir manęs nekliudys!

U. A. Umbražiūnas. *Sg.* LMD III 20(142). *Sp.* LUŠ 173.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

1120. – Ėjo Viešpats per mišką, susitiko šunį. Šuo jo nelietė. Ir manęs teneliečia šunys, kaip Tavęs, Viešpatie, nelietė!

Po to reikia sukalbėti vieną „Tėve mūsų“ ir vieną „Viešpatį Jėzų“.

P. Marija Kruopienė-Kamenčiūtė, ~ 73–75 m. *U.* R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg.* BlkPM p. 363. *Sp.* LUŠ 167.
Pelesa, Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

1121. – Kap Jėzaus Kristaus, einant anam per Jeruzalimo žemę, niekas nekliudė, nekliudai [*nekliudyk*] ir tu manęs, mažo Dievo padarymėlio.

NUO ŠUNŲ ATSIKRATYT.
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 220a. *Sp.* LUŠ 179.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1122. – Ejo Viešpats Jezus Kristus šiuo keliu. Jo šunes nekando. Ir aš eisiu ir [*irgi*] šiuo keliu, ir manęs nekąs.

NUO ŠUNŲ ATKALBĖJIMAS.
P. Emilia Narkūnienė. *U.* T. Narkūnas 1935. *Sg.* LMD III 161(309a). *Sp.* LUŠ 178.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1123. Nuo šunio kalbama:

– Ėja Panas Jezusis per ulyčių, apstaja jį šunes. Nekliudė ja [*jo*] nei žvėrys, nei šunes. Viešpatie Jėzau, apgink i mani!

Paimk akmenį runkan ir sakyk:

– Amen.

Tai šuva palinks galvų ir praseis [= *praeis*]. Kunigai gina [*draudžia*], a ė kai užpuola šuva, tai kalbi. Ek, Dieva žadziai nelaikau aš grieku. Visi mes narim Dzieva apginkla.

P. Kristina Skrebutėnienė, 79 m. *U.* J. Aidulis 1934. *Sg.* LTR 2441(216).
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

1124. Einant per kaimą, kad nekąstų šunes, reikia kalbėti:

– Ėjo Jėzus per kiemų, nekanda jo šunys – nekųs ir manį!

P. K. Rasbickienė, 42 m. *U.* A. Alkavikas 1937. *Sg.* LTR 1555(134–398). *Sp.* LTR 1555(134–398), LUŠ 169.
Pūstakiemio k., Gilučių sen., Elektrėnų sav.

B_2

1125. – Ėja Jezusis per vūlyčių [*ūlyčią*], visi šunes miegaja, i nie vienas šuo ja nekliudė, tep i man, Panie Dzieve, duok!

Reikia sukalbėt tris kartus ir tris kartus „Sveika, Marija“. Kadai, sako, kai vaikščiojo ant žemės Ponas Jėzus ir ėjo pro šunis, jo nigdi šunes nekliudydavo, užtai [= *dėl to*] ir kai šitą maldelę sukalbi eidamas pro pikčiausius šunis, nigdi nekliudys ir nesulos.

KAD ŠUNES NEĮKĄSTŲ.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 465. *Sp.* LUŠ 171.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1126. – Kai Jezus Kristus keliavo per Artrų kalnų, visi šunes miegojo. Jo nekliudė ir manįs nekliudys. Amen.

3 kartus.

NUO ŠUNIO.
P. Anelia Bielinienė, 46 m. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 944(4). *Sp.* MLZ 93, StDŠAU 33, LUŠ 177.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

B_3

1127. Kad šunį regi, kad tavį nekųstų, kałbek;

– Eja Jezus per aukštus kalnus, per didelius miestus, ir aš ejau. Jezaus nekliude, ir manį nekliudys! Šuneli baltas, j[u]odas, margas, pilkas, rudas, nekųs [*nekąsk*] manį, siu, siu, siu!

P. U. Anelia Bielinienė, 46 m., 1928. *Sg.* LMD I 254(432), LMD I 944(9). *Sp.* MLZ 95, StDŠAU 34, BlLMM 400, SkrN p. 73, LUŠ 172, LUŠ 1630.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1128. – Ejo Jezus per ūlyčių, jo šunes nekliudė, ir manįs nekliudykit! Am, am, am!

Užkalbant ant duonos ir numetant.

NUO ŠUNŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 946(1). *Sp.* MLZ 94, StDŠAU 35, LUŠ 181.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

B_4

1129. – Ėja Jezus per viršų, neįkąs jo šuo. Viešpats Jezus – per visas šalis, šuo – šani [*šone*].

Imk rankon akmenį ir sakyk tris kartus:

– Amen. Amen. Amen.

UŽŽADĖJIMAS NUO ŠUNIO KANDIMO.
U. D. Mačėnas ~ 1933. *Sg.* LMD III 10b(3). *Sp.* StDŠAU 32, LUŠ 182.
Mielagėnų – Švenčionėlių sen., Ignalinos – Švenčionių r. sav.

C_1

1130. Einant pro dvarą, kur yra piktų šunų, kalbama:

– Ejo Viešpats Jezus keliu, visi šunys buvo žabali. Duok man, Viešpatie Jezau, kad i manę šunys nematytų!

P. Juzė Juškienė-Jarmulkytė, 70 m., kilusi iš Debikonių k., Ramygalos sen., Panevėžio r. sav. *U.* J. Dovydaitis 1960. *Sg.* LTR 3976(340). *Sp.* LUŠ 170.
Vilnius.

1131. Reikia sakyti:

– Kaip Viešpatį Jėzų vedė gatve, ir šunes nematė, duok, Dieve, kad ir mane nematytų!

NUO UŽPUOLIMO ŠUNIES.
U. O. Kalinauskaitė ~ 1925–1927 (S. Paliulio rink.). *Sg.* LTR 6133(465).
Biržai.

1132. Nuo šunų taip pat užkalba, kad jie nepjautų:

– Ejo Ponas Jezusas su dvylika apaštalų; pikti šunys nematė. Duok, Pone Dieve, kad ir manę nematytų!

Kalbėti, kai pamatai šunis.

P. Marytė Augustinienė, 60 m. *U*. J. Dovydaitis 1958. *Sg*. LTR 3976(208). *Sp*. LUŠ 180.
Bakšionių k., Pivonijos sen., Ukmergės r. sav.

C_2

1133. – Ėja žmagus per ūlyčių, ir jo šunes nekliudė. Taip pat ir mane apsaugok, Jezus Kristus! Akli gimė, akli dvės.

UŽŽADĖJIMAS NUO ŠUNIO LOJIMO.
U. D. Mačėnas ~ 1933. *Sg*. LMD III 10b(4). *Sp*. StDŠAU 30, LUŠ 183.
Mielagėnų – Švenčionėlių sen., Ignalinos – Švenčionių r. sav.

D_1

1134. Kad šuva nelotų, kalbėk:

– Ėjo Jezus per upę ir užgirdo lojantį šunį, ir tarė: „Tegu neloja!“

Po to reikia dar pašvilpauti.

U. A. Umbražiūnas. *Sg*. LMD III 20(141). *Sp*. LUŠ 174.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

D_2

1135. – Ėjo Ponas Jėzus keliu, norėjo jį šunes suėsc. Jis griebė akmenį. Ant amžių amžinųjų, amen.

U. [1941]. *P*. Emilija Stukėnienė, 60 m. *Sg*. StDŠAU 31 (skelbta sk. „Kad šuo neįkąstų“). *Sp*. LUŠ 168.
Pilypų k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

A_1 – elementari konstatavimo formulė. Versijose B, C, D veikiantis asmuo sulyginamas su šventaisiais personažais. B_1 – kaip *Jėzaus* (*Šv. Panelės*) šunys *nekliudė* (*nekando*), taip ir manęs *nekliudys* (*nekąs*). B_2 šunys *miegojo – miegos*. B_3 = B_1 + šuns varymas šalin (*siu, siu, siu*), raginimas ėsti numestą duoną (*am, am, am*). B_4 – pabrėžiamas skirtumas tarp Jėzaus kelio ir šuns vietos: *Jėzus* eina *per visas šalis*, o *šuo* lieka *šone*. C versijose pabrėžiamas šuns prigimtinis aklumas. C_1 – visi šunys nematė. C_2 ≈ „Gimei aklas, ir dabar neregėk“. D versijose Jėzus sustabdo šunį žodžiais arba veiksmais: D_1 – įsako neloti, D_2 – meta akmenį.

Plg. baltr. *Ишоў Иисус Христос через лес, Нэ укусив ёго нияки пес. Не укусив Христа, Не укусит и мэне* (при встрече с волками) ПЗ 706; latv. *Pestītājs iet pa ceļu, suņi viņu nerej. Es iešu pa Pestītāja pēdām, suņi mani neries* (suņiem) StrBV lp. 337. Analogiškas užkalbėjimas Latvijoje buvo vartojamas apsisaugoti nuo gyvatės StrBV lp. 420.

Net keletas D_2 versijos variantų Lietuvoje užrašyta lenkų kalba (žr. Nr. 1597–1599). Lenkiški variantai žinomi ir iš Baltarusijos teritorijos ПЗ 707.

KAIP MANĘS VISI ŽYDAI NESTŪMĖ, TAIP MANĘS VISI ŠUNYS NELOS!

1136. Kad šunes neinkųstų, reikia sakyt:

– Ėjo Jezus keliu ir nešė sunkų kryžių, ir ažėjįs prie žydo svirnui, ir norėjo pasilsėt. Žydas nustūmė, nedavė pasilsėt. Kaip manęs visi žydai nestūmė, taip visi manįs šunes nelos!

Tuomet šunes nepjauna.

U. Čenytė 1926. *Sg.* LMD I 201(13). *Sp.* BlLMM 401, SkrN p. 73, LUŠ 619.
Grikiapelės k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

ANGELAS DANIELIUI PADĖJO, ŽVĖRIMS GERKLES UŽTURĖJO

1137. Užkalbėti svetimą šunį, kad nelotų ir neužpultų:

– Prieš mirtį Danielius buvo įmestas į duobę, nes taip norėjo blogi žmonės, kad Danielius būtų sudraskytas. Angelas jam padėjo ir tiem žvėrim gerkles užturėjo vardu Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šv. Dvasios, amen, amen, amen!

Kalbėti reikia tik kartą. Šuns [*šunes*] neužpuls ir nelos.

P. Kazys Galvydis, 80 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(249). *Sp.* BlLMM 404, SkrN p. 73, LUŠ 17.
Knipiškių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

TU, ŠUNIE, BESTIJA BUVĘS IR PALIEKI

1138. Jei pamatai šunį ir bijai, kad neįkąstų, reikia du kartu sukalbėti šitokią maldelę:

– Viešpats Jėzus Kristus vaikščiojo po svietą, žmones su savimi vedžiojo ir mokė, o tu, šunie, bestija buvęs ir palieki.

Sukalbėjus tą maldą, šuo nekanda, bet nubėga, arba, jei gulėjo, tai, nors ir piktas būdamas, vis tiek palieka gulėti, kur buvęs.

U. O. Kazokaitė [1932]. *Sg.* ElMKF 2871. *Sp.* MLZ 96, LUŠ 968.
Biržų sen., Biržų r. sav.

T. ≈ „Ėjau pro tris dvarus, nė vienas šuo nekliudė“ B_4.

GIMEI AKLAS, IR DABAR NEREGĖK!

A_1

1139. – Gimei aklas, nieko neregėjai, gaiši – neregėsi, ir dar [*dabar*] manįs nekųsk, neregėk!

NUO ŠUNIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 89. *Sp.* LTt 5 9299, LUŠ 350.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

1140. – Aklas gimei, aklas gaiši – ir manęs nekliudzyk!

NUO ŠUNIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 91. *Sp.* LUŠ 348.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

A_2

1141. Jei pikciausias šuva užpuls, tai maldelė yra:

– Tavo motina gimė akla, ir tu gimei aklas. Ir tu gaišai aklas. Tu, šuneli, nelok ir manį negąsdink.

P. Marė Galinienė-Lapiniauskaitė, 81 m. *U.* E. Stanikaitė (LII eksp.) 1982. *Sg.* LTR 5435(97). *Sp.* LUŠ 351.
Mitriškių k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_1

1142. – Aklas gimei, neregėjai užaugai – ir manęs nekliudyk!

27 kartus.

NUO ŠUNIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 92. *Sp.* LUŠ 349.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1143. – Aklas gimei, aklas apaugai [*išaugai*] – ir manįs nekliudyk!

Devyniskart.

NUO ŠUNIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 90. *Sp.* LUŠ 347.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimo struktūra grindžiama analogija tarp šuns prigimtinio aklumo ir nebudrumo (negalėjimo pamatyti užkalbančio). A_1 – pabrėžiamas mažo ir seno šuns aklumas: *aklas gimei, aklas gaiši.* A_2 – akcentuojamas visų šunų aklumas iš kartos į kartą. B_1 – mažo šuns aklumas suabsoliutinamas: *aklas gimei, aklas apaugai.*

BITELĖS BITELAITĖS, NEKLIUDYKIT RANKAIČIŲ!

A_1

1144. – Bitelės bitelaitės, nekliudykit rankaičių kaip liepelės šakaičių meduotų, nekliudykit.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 206 (skelbta sk. „Kad bitės nekąstų“). *Sp.* LTt 5 9357, LUŠ 75.
Perloja, Varėnos sen., Varėnos r. sav.

B_1

1145. – Bitele motinėle, savo gaspadoriaus nekliudyk!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 207 (skelbta sk. „Kad bitės nekąstų“). *Sp.* LTt 5 9358, LUŠ 74.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

ŠVENTAS JURGI, VILKUS PAŽABOK

1146. Pavasarį pirmą kartą gyvulius laukan išginus, reikia aplinkui bandą tris kartus apeiti, kemalo šakelę rankoj laikydamas, ir paskui nusigręžti į rytus ir taip tris kartus kalbėti:

– Šventas Jurgi, vilkus pažabok, šituos gyvulius saugok. Neskirk vilkui nei karvės, nei kiaulės, nei paršuko, nei teliuko, nei mažo ėruko. Laisk vilkam gaudzyc cik kiškius, lapes, miško žvėris.

U. V. Krėvė-Mickevičius [1926]. *Sg.* KrK 19. *Sp.* ElMKF 1866, LUŠ 1499.

Užkalbėjimas remiasi tikėjimu, kad vilkai yra švento Jurgio kurtai (medžiokliniai šunys); šventas Jurgis skiria jiems gyvulius, kuriuos galima suėsti. Tai žinomas lietuvių sakmių motyvas (žr. LTt 4 602). Skelbiama formulė turi apeiginį kontekstą, pvz., M. Pretorijaus duomenimis, XVII a. pabaigoje Mažojoje Lietuvoje per Jonines buvo atliekamos apeigos, kurių metu šeimininkas prašo, „kad vilkai žalos nepadarytų ir šaukiasi švento Jurgio, kad jis su savo medžioklėmis nedarytų žalos“ BRMŠ 3 p. 289. Yra ir daugiau duomenų, pvz., Paskalviuose per Jurgines kerdžius apeidavo poteriaudamas apie bandą ir „imdavo kas kartą kiaušį, mesdavo į bandą – kurį tropijo, tas buvo vilko dalis“ IMLT p. 38.

Nepaisant paprotinio konteksto, vis dėlto išlieka tikimybė, kad čia skelbiamas tekstas, žinomas tik iš vieno šaltinio – V. Krėvė-Mickevičiaus publikacijos, gali būti neautentiškas.

KAIP TAS AKMUO KIETAS, NEBYLUS IR NEJUDANTIS, TAIP VILKAI TEGU NEGALI PASIJUDINTI

1147. Goniglis Dziewos, pasterski bóg leśny, które Grekowie i Rzymianie Satiros Faunosque zwali; temu jajca końskie, wołowe, kozłowe i inszego bydła stroje ofiarowali, kiedy ich wałaszyli albo trzebili, a palili one ofiary pastuchowie na jakim wielkim k temu obranym kamieniu, mówiąc:

– Jak ten kamień twardy, niemy i nieruszający się, tak też, o Dziewie musu Goniglis! wilcy i wszyscy drapieżni zwierze niechaj się nie mogą ruszyć, aby bydłu naszemu, twojej obronie zleconemu, szkodzić nie mogli.

[*Goniglis Dziewos*, girinis piemenų dievas, kurį graikai ir romėnai Satyru ir Faunu vadino; jam aukodavo eržilų, jaučių, ožių ir kitų gyvulių pautus, kai tuos gyvulius romydavo, o piemenų aukas degindavo ant didelio tam tyčia parinkto akmens sakydami:

– Kaip tas akmuo kietas, nebylus ir nejudantis, taip, o dieve mūsų Ganikli (*o Dziewie musu Goniglis*), vilkai ir kiti plėšrūnai tegu negali pasijudinti ir pakenkti mūsų gyvuliams, tau globoti pavestiems.]

U. M. Strijkovskis [1582]. *Sg.* StrijK p. 513, p. 547. *Sp.* LUŠ 640.
Lietuva.

XVI a. tekstas, užrašytas lenkų kalba išlaikant lietuvišką kreipinį. Tekste minimas *Dievas Ganiklis* žinomas tik iš M. Strijkovskio. Analogiškas funkcijas vėlesniuose šaltiniuose atlieka šv. Jurgis.

ŠVENTAS PETRAS IŠTRAUKĖ SAVO RAKTĄ IR UŽRAKINO VILKŲ GERKLES

1148. – Jezus Kristus ėja unksti rytų su švintu Petru. Ir Panela Švinčiausia, Dieva gimdytaja, ėja pirmiau jų. Marija paklause Jezaus: „Mana Sūnau, kur mes einam, kad čia kelias eina kalnais, skardžiais ir per miškus?“ Taip apsaugok ir mana kelių nuo visa pikta. Švintas Petras ištrauke sava raktų ir užrakina vilkų gerklas, kad jie kojų neapgraužtų, jokių nelaimių nepadarytų ir nuo kelia pabėgtų. Amen.

Reikia prieš save peržegnoti mišką ir pakartoti užkalbėjimą tris kartus. Tada, nors ir daug būtų miške vilkų, jie bėgs nuo žmogaus arba visai nesirodys.

UŽKALBĖJIMAS, KAD MIŠKE VILKAI ANT ŽMOGAUS NEUŽPULTŲ.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U. A.* Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(22). *Sp.* BlLMM 555, SkrN p. 72, LUŠ 920.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

Vilkų gerklių užrakinimas yra ne tik užkalbėjimo motyvas, bet ir visoje Europoje paplitęs maginis veiksmas – pirmą sykį pavasarį išleidžiant gyvulius į ganyklą neretai buvo daromos įvairios manipuliacijos su raktu ir spyna. Lietuvoje buvo paprotys išgenant bandą į ganyklą duoti piemeniui raktą BurLKP. T. p. plg. „Kada galvijus pirmą kartą piemenukas varosi laukan, tai jam duoda užrakintą spynutę, kad vilkai nenešiotų avių“ LMD I 630(15). Dar žr. Nr. 1357.

Plg. baltr. *Ехаў сам Ісус Хрыстос на сівым кані з Юрыем-Ягорыем, везлі залатыя замкі, срэбраныя ключы замыкаць ваўкам раты. Замыкаць ваўкам і ваўчыцам, маленькім ваўчаняткам, як будуць бегаць сціскаўшы, штоб не разінуліся, а як разінуўшы, штоб не сціскаліся. Амінь* (ад ваўкоў) БрЗам 158; latv. *Meža suns, laj slēgta tava rīkle un tava mute, kā Pēteŗa atslēga! Iekš tā vārda* (vilku vārdi) БривМ 438.

VILKAI, MEŠKOS, KAD NEPRIBŪSIT DABAR, VISUS METUS NEPRIBŪKIT!

1149. Per Sekmines piemenys kepa pautienę. Kepa nedėlioj. Nedėlioj iš ryto anksti nupina vainikus ir per pietus gyvuliai eina namo su vainikais. Šeimininkai, kas kiek gali, tiek duoda. Išsikepę pautienę, piemenys inlanda į medį, inlanda in medžiagų [*medį*] ir šaukia:

– Vilkai, meškos, pribūkit [= *ateikit*] pas mus in pusryčius! Kad nepribūsit dabar, tai cielus [= *ištisus*] metus nepribūkit!

P. Zosė Buinauskienė, 60 m., Elena Skeivienė, 70 m. *U.* V. Rešeliauskaitė, S. Skrodenis (KrD kompl. eksp.) 1965. *Sg.* LTR 3800(12). *Sp.* SkrKA p. 265, DnMed p. 74. Daubutiškių k., Poškonių sen., Šalčininkų r. sav.

Vilkų kvietimo formulė žinoma ir Baltarusijoje, čia ji paprastai buvo sakoma per Kūčias. Analogiška formulė baltarusių kalba užrašyta Rytų Lietuvoje.

T. ≈ „Vilkas! Gyvatė! Ko tu čia atėjai?“, „Vilke, vilke, kur buvai, kai Ponas Jėzus gimė?“, „Kad jokių bjaurybių nematyčiau!“

VII. ĮVARDIJIMAS

DANGUS, ŽEMĖ, SAULĖ, RASA

A_1

1150. Šalnakundžių [*Šalnakandžių*] kaimo Masiulis užkalbėdavo, sakydamas penkiolika žodžių po tris kartus:

– Žemė, žemė, žemė. Dangus, dangus, dangus. Saulė, saulė, saulė…

Ir t. t.

U. Stefanija Glemžaitė ~ 1920–1940. *Sg*. DlKS p. 425. *Sp*. LUŠ 111.
Kupiškio – Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

B_1

1151. – Dungus, Jezau, saulė, Jezau, žemė, Jezau, rasa, Jezau. Amen. Jezau Kristau.

NUO VĖJO IR KIRMELĖS.
P. Nalivaika. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 942(5). *Sp*. MLZ 82, StDŠAU 16, ElMKR 70, LUŠ 112.
Kačėniškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_2

1152. – Dangus, Jezau, žeme, Jezau, saule, Jezau, mano Jezau, rasa, Jezau, kam šitas vėjas prieš mani? Vienu Ponu Dievu būk pamačlyva [=*gelbstinti*], Panele Švenčiausia, Viešpatie Jėzau Kristau!

Tris kartus.

UŽKALBĖJIMAS NUO VĖJO.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U*. E. Venskauskaitė 1988. *Sg*. LTR 6166(106). *Sp*. LUŠ 113.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

T. ≈ „Saulė, mėnuo, šešėlis“, „Žeme, žeme, žeme! Kirtimas akmenio“.

SAULĖ, MĖNUO, ŠEŠĖLIS

1153. Nuo geležinės sunku atkalbėt, nes reikia atkalbinėt toj vietoj keltuvai inkirtus. Nesuspėji atkalbėt, nes nestovėsi prie keltuvos, kaip kirs geležinė (gyvatė). Nuo geležinės kalbama (padeda, jei kalbama tuoj tuoj įkirtus):

– Saulė, mėnuo, šešėlis.

Reikia atkalbėti triskart tuos pačius žodžius: saulė, mėnuo, šešėlis.

Pagelbsti kalbėjimas tik motinos pirmojo vaiko arba paskutiniojo, vidurinis negelbsti. Bukauskienė esanti paskutinis motinos vaikas. Jei gyvatė vaikinga, tai <...> reikia kalbėti ant aguonų grūdų ir juos supenėti atkalbamajam.
Jei nevažiuoji vieton atkalbinėti, tai reikia klausti keltuvos plaukų varsa [= *spalva*].

P. Viktorija Bukauskienė, 78 m. *U.* J. Aidulis 1939. *Sg.* LTR 1031(274). *Sp.* BlVKT 447, LUŠ 877.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

T. ≈ „Žeme, žeme, žeme! Kirtimas akmenio“, „Dangus, žemė, saulė, rasa“.

ŽEME ŽEMELE!

1154. – Žeme žemela!

Triskart „Sveika, Marija“.

U. J. V. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 79 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 67, LUŠ 1028.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

ŽEME ŽEMYNĖLE, ANT PIRKELĖS UPELĖ

A_1

1155. – Žema [*Žeme*] žemynela, un pirkeles upełe, un tos upełes aniolas švintasiai. Amen, amen, amen.

Tris kartus neatsidusus in druskos. Kai vaikinga kirmelė kerta, 12 kartų atkalbėti.

NUO KIRMELES.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(11). *Sp.* MLZ 72, StDŠAU 4, LTt 5 9281, ElMKR 60, LUŠ 1020.
Matukų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

A_2

1156. – Motinele žiemynele, perlo [*perlų*] upė, un perlo upės aniolas stovi (12 kartų).

Tada atsidūsta ant duonos ar ant vandens ir sako:

– Nebijai manį, bijok garo mano!

Tada šitas vanduo arba duona duodama gyvuliui.

NUO GYVATĖS SUNKIOSIOS.
P. O. Tunkūnienė, 50 m. *U.* R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–4). *Sp.* BlVKT 445, LUŠ 1030.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

A_2 ≈ „Motinėle žemynėle! Nebijai manęs, bijok garo mano!“

MOTINĖLE ŽEMYNĖLE! NEBIJAI MANĘS, BIJOK GARO MANO!

1157. – Motinele žiemynele! (Dvylika kartų.)

Tada garo neišleidus atsidust ant vandens ar ant duonos ir pasakyt:

– Nebijai manį, bijok garo mano!

NUO GYVATĖS LENGVOSIOS.
P. O. Tunkūnienė, 50 m. *U.* R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–3). *Sp.* BlVKT 444, LUŠ 693.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Žeme žemynėle, ant pirkelės upelė“ A_2, „Ieva, kam mane kirtai?“

ŽEME ŽEMELE, ŽEME ŽEMĖTA, ČIA LOCKOS PONO DIEVO PADĖTA!

1158. Sakyti 3 kartus:

– Žeme žemela, žeme žemėta, čia lockos [= *malonės*] Pona Dieva padėta!

„Amen“ nesako. Išmokė čigonė. Tikrai padeda.

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO UŽKALBĖJIMAS.
P. Edvardas Vaikšnoras, 32 m., kilęs iš Šeimaties k., Tauragnų sen., Utenos r. sav.
U. A. Urbonas 1939. *Sg*. LTR 2088(274). *Sp*. LUŠ 1029.
Baltriškių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

ŽEME JUODOJI, KAM TU PALEIDAI NEGADNĄ DAIKTĄ?

1159. Reikia išeit į plyną lauką, peržegnoti duoną (tinka tik apatinė pluta), padėti dešinę ranką ant įkąsto žmogaus ar gyvulio ir kalbėti:

– Žeme juodoji,
Žeme juodoji,
Žeme juodoji.
Kam tu paleidai,
Kam tu paleidai,
Kam tu paleidai
Negadną [= *piktą*] daiktą,
Negadną daiktą,
Negadną daiktą?

Ir tris kartus po tris „Sveika, Marija“. Ir svarbu nealsuoti. Duoti gydomajam suvalgyti tą duoną.
Jei gyvatė buvo su vaikais, tai reikia užkalbėti tiek kartų, kiek buvo jos vaikų, ir kaskart vis kitam kalbėtojui. Kalbėtojas savo žinojimo negali perleisti kitam, nes tada jis pats prarandąs galią. Geriausia sekasi užkalbėti jauniausiam šeimos vaikui, žinoma, jei jis iš prigimties turi tą dovaną.

U. [1968]. *Sp*. DmSLM p. 171. *Sp*. LUŠ 1021.
Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1160. Persižegnoji in savi:

– Žemė juodoji,
Žemė juodoji,
Žemė juodoji,
Kam tu palaidei,
Kam tu palaidei,

Kam tu palaidei
Negadnų daiktų,
Negadnų daiktų,
Negadnų daiktų?

Ir triskart „Sveika, Marija“ sukalbėti – praeina.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Kopūsta, 90 m. *U*. L. Sauka, J. Saukienė (KrD kompl. eksp.) 1965. *Sg*. LTR 3801(48).
Sp. Diev 112, LTt 5 9280, LUŠ 1022.
Kalvių k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

T. ≈ „Žemė kaip žemė! Kaip buvo sveika juodoja, teip ir bus!“, „Žemele šventoji, kam tu šitą bjaurybę nešioji?“

ŽEMELE ŠVENTOJI, KAM TU ŠITĄ BJAURYBĘ NEŠIOJI?

1161. Senoji Zavadskienė mane išmokė žadėti nuo gyvatės įkirtimo, tik aš to žadėjimo nevartoju ir jam [= *juo*] netikiu. Štai to žadėjimo žodžiai:

– Žemela, žemela, žemela tu švintoji, kam tu šitų bjaurybį, bjaurybį, bjaurybį nešioji?

Tuos žodžius reikia kalbėti tris kartus, tada išeina devynis kartus pasakyti žodžiai „žemela“ ir „bjaurybį“. Ant duonos ir vandens nereikia pūsti ir kvapo nesulaikyti.

P. Vladas Pakalnis, 38 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1722(36). *Sp*. LUŠ 1033.
Balčių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1162. Kalba ir nog odzinų, kap inkunda:

– Žeme juodoj,
Žeme juodoj,
Žeme juodoj,
Kam tu nešioji,
Kam tu nešioji,
Kam tu nešioji,
... ?(Pamiršo žodį, kurį taip pat sako tris kartus.)

Kap buvo, tep tebūj [*tebūna*],
Kap buvo, tep tebūj,
Kap buvo, tep tebūj.

Ir tai nereikia kalbėt nė in vandenio, nė in druskos. Čia anas pakalbės sau, o tį namuosa pamačys. Aš moku ažukalbėt – ale tį lenkiškai.

P. M. Povilaitienė. *U.* J. Dovydaitis 1951. *Sg.* 2919(341).
Maciučių k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

T. ≈ „Žeme juodoji, kam tu paleidai negadną daiktą?“, „Žemė kaip žemė! Kaip buvo sveika juodoja, teip ir bus!“, „Šventoji žeme! Gyvate, atiduok sveikatą!“, „Šventoji žeme, atleisk atleidimus!“

ŽEMIJA ŽEMĖJE NETURI VALIOS ANT ŠIOS ŽEMĖS

1163. – Žemija [*Žemės gyvių visuma*] žemė[je] neturi valios ant šios žemes (9×3 kartus). Kam mano juodų (baltų, palšų, margų) karvełį sutraukėj[e]i? Kaip buvo iš pradžios, tegu bus visados.

Pasakyti neatsidusus.

NUO KIRMELĖS.
P. Regina Burokienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(2). *Sp.* MLZ 69, StDŠAU 7, ElMKR 57, LTt 5 9279, LUŠ 1079.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

ŽEMĖ KAIP ŽEMĖ! KAIP BUVO SVEIKA JUODOJA, TEIP IR BUS!

A_1

1164. Nuo gyvatės ją mokęs toks Markelis, kriaučius [= *siuvėjas*], bet ji netikėjusi ir nekalbėjusi.

– Žeme kai žeme (tris kartus)! Kaip buva sveika (sveikas) juodoja (margoja – [sakomas] karvės ar žmogaus vardas), teip ir bus!

P. Eleonora Barzdienė-Galvydytė, 75 m., kilusi iš Riškonių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* LTR 2278(238). *Sp.* LUŠ 1026.
Upių k., Dusetų sen., Zarasų r. sav.

1165. Reikia iš trobos išeiti ant pašalio (po stogu, tik lauke), paimti į rankas šiaudą ir, kalbant maldelę (užkalbėjimą), pusiau perplėšti šiaudą ir numesti ant žemės. Kalbėti reikia taip:

– Žeme, žeme (3 kartus kartot), kam apleidai* (3 kartus kartot)? Būk sveika (3 kartus kartot), margoji (3 kartus pakartoji).

Šiaudelį reikia perplėšti pusiau išilgai. Vietoj žodžio „margoji" reikia 3 kartus sakyti vardą žmogaus, kurį gyvatė įkirto; jei gyvulį įkirto, tai sakyti gyvulio spalvą (žaloji, palšoji, šėmoji ir kt.).
Šį užkalbėjimą išmokė kaimynas. Moteris gali išmokyti tik vyriškį, vyriškis – tik moterį, mergaitę. Kitaip užkalbėjimas negelbės. Kitiems galima duoti užkalbėjimas raštu, o ne žodžiais, tada ir tam gelbės (veiks), kuriam perduodama, ir tam, kuris kitam raštiškai perduoda (tik ne žodžiais).

NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO ATKALBĖJIMAS.
P. Veronika Arminienė, 60 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1693(501). *Sp.* LUŠ 1025.
Pajevinės k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

*Čia veiksmažodis *apleidai* tikriausiai yra pavartotas reikšme 'davei įsiveisti', plg. *Dieve, kam aplaidai piktybėm?* (Nr. 1168).

A_2

1166. – Žeme, žeme, kam paleidai piktybę? NN (čia reikia tarti įkąsto gyvulio plaukas arba žmogaus vardas) tegul bus sveikas. To zła gadzina ukąsiła, a Matka Chrystusowa znalazła. Jezus Chrystus! [Tai pikta gyvatė įkando, o Jėzaus Motina surado. Jėzau Kristau!] Amen!

Kalbėti reikia devynis kartus, ir dėl to, kad kartais esti gyvatė vaikinga, taigi ir kiekvienam jos vaikui užkalbėjimas reikalingas, kitaip nieko nepaveiks užkalbėjimas. Be to, šitas užkalbėjimas veikia tik tada, jei žmogus, jo turinį žinąs, kitam jį ne žodžiu pasakys, bet rašteliu perrašys arba persirašyti duos. Tuo būdu jisai keliauna iš raštelio į raštelį ir pamažu kitiems perduodamas.

MALDA NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
U. [1924]. *Sg.* ElKFD 72b. *Sp.* ElMGĮ 7, MLZ 53, ElMKR 11, LUŠ 1024.
Subačiaus sen., Kupiškio r. sav.

A_3

1167. Daugiausia tokių žmonių, kurie nuo rožės ar gyvatės atkalbėdavo, būta Dvirėžiuos. Dar ir dabar Dvirėžius raganiais vadina. Sako, kad prieš mirtį kalbėtojas savo vyriausiajam arba jauniausiajam vaikui turi perduoti šitą mokslą. Kai Uršulės Driskienės sesytę gyvatė įkandusi, tai kaimynė mokėjusi atkalbėt, bet labai gailėjusi ir nusigandusi, tai, matyt, nepamačijo, o gal geležinės gyvatės būta. Kojelė tint, tint, priėjo iki širdelės – ir numirė Tekliutė.

Atkalbėjimo nuo gyvatės fragmentas:

– Žeme, žemyn,
Žeme, žemyn!
Kirmėla, atsijimk piktybį,
Kirmėla, atsijimk piktybį!
Kaip sveikas buva, teip ir bus,
Kaip sveikas buva, teip ir bus.

Taip nuo gyvatės atkalbėti Uršulę Vaicekauskaitę-Driskienę mokiusi jos sesers Emilijos Vaicekauskaitės-Driskienės vyro motina, gyvenusi Baršėnuose. Uršulės sesuo Emilija buvo ištekėjusi už garsaus giedotojo („kantoriaus“) Vinco Driskiaus, gyvenusio Baršėnuose.

P. Uršulė Driskienė-Vaicekauskaitė, gimusi 1904. *U*. B. Žalalienė [1998]. *Sg*. DrPKP p. 607–608. *Sp*. LUŠ 1023.
Petrešiūnų k., Kriaunų sen., Rokiškio r. sav.

B_1

1168. Sakyti reikia tris kartus po devynius šiuos žodžius:

– Dieve, Dieve, kam aplaidai piktybėm? Duok kantrybį!

„Amen“ nesako. Užkalbėjimas tinka gyvuliams ir žmonėms.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
P. Barbora Dudėnienė, 41 m. *U*. A. Urbonas 1939. *Sg*. LTR 2088(136). *Sp*. LUŠ 1027.
Kiemionių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

A_1 – dviejų dalių formulė – įvardijimas ir linkėjimas. A_2 ≈ „Marija kalbėjo, nuodai išėjo“. A_3 ≈ „Žemės žemybe, dangaus dangybe!“ B_1 – vietoje įprastinio kreipimosi į žemę kreipiamasi į Dievą.

T. ≈ „Žeme juodoji, kam tu paleidai negadną daiktą?“, „Žemele šventoji, kam tu šitą bjaurybę nešioji?“

ŽEMĖS BJAURYBĖS NEPERGALĖS DIEVO GALYBĖS!

1169. Pikčiūnų kaime Kazys Šeduikis, 80 metų amžiaus (jau dabar miręs), mane išmokė žadėti nuo gyvatės įkirtimo (už du pusbonkius degtinės), nes mūsų apylinkėje yra daug gyvačių, ir nuo jų nukenčia naminiai gyvuliai. Aš žadu, ir man padeda.

– Žemės bjaurybės (kalbėti tris kartus) nepergalės Dieva galybes (taipgi kalbėti tris kartus)!

Kalbėti reikia į save įkvėpiant ir sulaikant kvapą (sulaiko, jei mažai oro). Po to, kai žadėjimas atkalbėtas, reikia tris kartus papūsti į duoną ir paduoti gyvuliui ar žmogui (kam įkirto gyvatė). Tik jokiu būdu nereikia kvapo iškvėpti nuo žadėjimo pradžios iki papūtimo ant duonos gabaliuko. Taip mane mokė. Aš asmeniškai esu patyręs, kad tas žadėjimas veikia, ir turiu faktų.
Minėtas senelis Šeduikis Kazys [iš] Pikčiūnų km., Daugailių vls. man žadėjimą nuo gyvatės perdavė ne žodžiais, bet drukavotomis (spausdintomis) raidėmis, kurias jis pats buvo užrašęs pieštuku. Jis man sakė, kad kitam geriau perduoti žadėjimus ne žodžiais, bet raštiškai (jis rašyt nemokėjo, tik spausdino raides), tada žadėjimas geriau veikia.

P. Ignas Daubaras, 58 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1722(6, 10). *Sp.* LUŠ 1034, 1345. *U. pst.*: „Pasakotojas ir man žadėjimą perdavė raštiškai".
Galminių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

GRIAUDŽIA GRIAUSMAS, ŽAIBAI ŽAIBUOJA

1170. – Graudzia grausmas, žaibai žaibuoja, krenta rūdzes, žaidai [*žiedai*] byra, Dievo žodžio niekas negal pergalet, nereikia nieka bijac, nie kokių akių, ni kakių padyjų (padyvijimų) [= *pakenkimų nužiūrint*] – nei pilkų, nei juodų, nei melynų, nei rudų.

NUO AKIŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(14). *Sp.* MLZ 181, StDŠAU 95, LTt 5 9344, LUŠ 362.
Dimbelių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1171. – Graudzimas graudzia, žaibas žaibuoja, rūdys krinta, žaidų [*žiedą*] krecia, undenį neša. Amen. Jezau Kristau!

Kalbant rūkyti švęstais žolynais.

NUO GRAUDIMŲ, VĖTRŲ.
P. Nalivaika. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(9). *Sp.* MLZ 230, StDŠAU 100, LUŠ 1396.
Kačėniškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Užkalbėjime kalbama ne tik apie paprastą žaibą ir griaustinį, bet ir apie žaibą be griaustinio, šis reiškinys liaudiškai vadinamas *rūdą krečia* arba *rūda krinta* LKŽ 11 p. 860. Manoma, kad toks žaibavimas nudegina augalų žiedus.

IEVA, KAM MANE KIRTAI?

1172. Kai įkerta tave gyvatė, tai tuojaus turi sakyt:

– Ieva, kam mane kirtai? Aš tavįs nebijau.

Taip mane mokė mano motina. Ji man aiškino, kad gyvatės vardas esąs Ieva, ir kad tie žodžiai tikrai gelbsti nu gyvatės nuodų. Tada nėra reikalo ir užkalbėti nuo įkirtimo, nes tatai yra taipgi užkalbėjimas.

P. Ona Sinickienė, 36 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1693(145). *Sp*. LUŠ 380. Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų sen.

Plg. latv. *Ieva dūra dzelonu no savas mutes, Jēzus min ar savām kājām* StrB lp. 340 (≈ „Žaltys dūrė gylį, Jėzus mynė“).

T. ≈ „Cange ange, nedaryk nieko!“, „Motinėle žemynėle! Nebijai manęs, bijok garo mano!“

PLAUKĖ ILGAUODEGĖ PER MARIĄ

A_1

1173. > – Švinta Marija, pristok [*padėk*]!
Švinta Marija, pristok!
Švinta Marija, pristok!

Tris kartus.

Plaukė ilgauodegė par marias.
Plaukė ilgauodegė par marias.
Plaukė ilgauodegė par marias.

Švinta Marija nemėga [*nekenčia*].
Švinta Marija nemėga.
Švinta Marija nemėga.

Juodas plaukas (nu kap yra plaukas: tį baltas, juodas) nemėga.
Juodas plaukas nemėga.
Juodas plaukas nemėga.

Mana vardas nemėga.
Mana vardas nemėga.
Mana vardas nemėga. <

Pasakai, tokis ir tokis plaukas, ir ažužada. Pasako tik plaukų.
Nuo gyvatės žadėt mokė senukas Petruška (...). Anas saka: „Aš išmokysiu, ar bus sūris? <...>“. „Bus ir du“. Pamokina. Aš ir užmiršau du pirmuosius žodžius. Man nakciu ir prisisapnavo. Atėjo žmogus, juodai apsirengįs, su kapalušu ir pasakė.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS UN PLAUKA.
P. Salomėja Pečiulienė, 63 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966.
Sg. LTR 3863(86), LTR 3863(89); LTRF mg. 569(15). *Sp.* GRA 109, LUŠ 837.
Rudžių k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

1174. Nuo gyvatės dvejokia[i]: vieną reikia kalbėti un duonos, o antrą – un plauka gyvulia ar žmogaus [vardo]. An plauko sukalbėsi – ir pamačija, o un duonos – kol nuveisi, kol supenėsi.
> Dabar kalbėsiu, kur yra un plauka. Kokis plaukas karvės – i žalas, i baltas, i juodas yra. Nu tai:

– Plaukė ilgauodegė per marią.
Mana vardas nemėga.

Triskart.

– Mana vardas nemėga.
Mana vardas nemėga.
Žalas plaukas, i juodas, i baltas nemėga.

Vėl triskart reikia:

– Juodas, baltas plaukas i žalas nemėga.
Juodas, baltas plaukas nemėga.
Juodas, baltas plaukas nemėga.

Pristok, Marija.
Pristok, Marija.
Pristok, Marija.

Nu va, tai triskart.

– Plaukė ilgauodegė per marią.
Mano vardas nemėga.
Mano vardas nemėga.
Mano vardas nemėga.

Žalas, juodas, baltas plaukas nemėga.

Vėl triskart reikia.

– Žalas, baltas plaukas, juodas nemėga.

Pristok, Marija.
Pristok, Marija.
Pristok, Marija. <

Triskart sukalba „Sveika, Marija“.

Žalas plaukas, i juodas plaukas, i baltas plaukas nemėga.
Juodas, baltas plaukas, žalas nemėga.
Juodas, baltas plaukas nemėga.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS UN PLAUKO.
P. Marijona Petroškienė, 84 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(130); LTRF mg. 571(14). *Sp.* LUŠ 838.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai. *U.* J. Dovydaitis (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3865(178). *Sp.* LUŠ 836.

B_1

1175. – Ilgavodegė per marias plaukė, Pana pamyna [*sumindžiojo*], nekinčia jos. Ir aš nekinčiu, ir tas nekinčia, katram įkando (mini įkąsto žmogaus vardą arba gyvulio plauką). Duok mums, Dieve, padėjimų!

Šitą maldelę kalba tris kartus po devynius, nereikia tiktai apsirikti. Kai nukalba, reikia duoti truputėlį pinigų. Burtą sėniai vartoja ir mirdami palieka kitam.

MALDELĖ NUO GYVATĖS ĮKIRTIMO.
U. [1924]. *Sg.* ElKFD 72a. *Sp.* MLZ 48, ElMKR 10, LTt 5 9293, LUŠ 835.
Gindvilių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

A_1 – poetinės formos versija. B_1 – prozinė versija.

AŠ NENORIU GELUONIES KERTANČIO

1176. – Aš nenoriu, anė mano vaikai nenori geluonies kirtančio anė skaudančio. Pribūk [= *Ateik*], šventas Nojau ir šventa Jadvyga, ant pamačios [= *į pagalbą*]!

Pirmiausia reikia paimti duonos gabalėlį ir laikyti rankoje. Gale reikia sukalbėti tris „Sveika, Marija“.

NUO GYVATĖS UŽKALBĖJIMO MALDELĖ.
U. M. Daniūnaitė [1926]. *Sg.* ElMNGĮ 15. *Sp.* ElMKR 21, LTt 5 9262, LUŠ 37.
Karbonkos k., Krekenavos sen., Panevėžio r. sav.

1177. Reikia duot duonos suvalgyt ir sakyt:

– Švent[s] Nojus, šventa Jadvyga, kad nežinočiau gyvatės kertančios arba skaudančios.

Ir sukalbėt „Aniuols Dievo“. Tą sakyt tris kartus. Čia man sako – eik išpažinties, pasisakyk. Ale aš kokia burtininkė? Ir kunigs pasakė – ką Dievs gydo, tai ir išgydo.
Užkalbėt močekėla mano mokėja. Nuo jos išmokau. Pinigų neėmiau iš nieko.

NUO GYVATĖS.
P. Barbora Krisikaitienė, 86 m., kilusi iš Žaliapurvių k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav. *U.* V. Skurdenytė 1989. *Sg.* LTR 5728(186b).
Pamiškės k., Panevėžio sen., Panevėžio r. sav.

NEKENČIA TAVĘS SAULĖ, NEKENČIA TAVĘS MĖNUO

1178. – Ažužadu nuo kirmelės baltam [sakoma gyvulio spalva] arkliu[i] [įvardijamas gyvulys]. Nekincia tavįs saulė, nekincia tavįs mėnuo, nekincia tavįs žvaigždės, nekincia tavįs dungus, nekincia tavįs paci, nekincia tavįs vyras, nekincia tavįs vaikai, nekincia tavįs visa pamilija [= *giminė*] ir aš tavįs nekinciu. Amen. Amen. Amen.

Ant duonos, medaus, bitės.

NUO KIRMELĖS.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(1). *Sp.* MLZ 59, StDŠAU 22, ElMKR 46, LTt 5 9285, LUŠ 762.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Paukštele, ką padėjai, paimk!“, „Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė“.

URVINE, NEGADINK ŽMONIŲ!

1179. – Urvine, negadink žmonių! Tegul tavo galybę atima keturi vėjai – šiaurinis, pietinis, vakarinis ir rytinis. Tegul tavo galybę atima Maižiešiaus lazda, su kuria iš akmens padarė vandenį. Saulė tegul tave nešviečia, mėnuo tegul tave nešviečia, tegul iškeikia tave

dangus, iškeikia žemė, iškeikia tave vanduo, iškeikia ugnis, tegul iškeikia tave ir visi šventieji, ir Švenčiausioji Motina.

Reikia atkalbėti 9 kartus. Kalbant suminėti: gyvuliui – šerstis, žmogui – vardas.

P. R. Grikienis. *U*. [1928]. *Sg*. PrB p. 642. *Sp*. ElPG p. 169, ElMKR 47, LTt 5 9288, LUŠ 971.
Skapiškio sen., Kupiškio r. sav.

1180. – Urvine, negadink žmonių! Tegul tavo galybę atima keturi vėjai – šiaurinis, pietinis, vakarinis ir rytinis. Tegul tavo galybę atima Maižiešiaus lazda. Kaip išdžiovino jūrą, tegul tavo galybę atima. Maižiešiaus lazda iš akmens padarė vandenį – tegul tavo galybę atima. Saulė tegul tave nešviečia, mėnuo tegul tave nešviečia. Iškeikia tave dangus, iškeikia tave žemė, iškeikia vanduo, iškeikia ugnis, tegul iškeikia visi šventieji ir Švenčiausia Motina.

Reikia atkalbėt 9 kartus.

P. A. Januškevičius. *U*. [1928]. *Sg*. PrB p. 642. *Sp*. MLZ p. 77–78, LUŠ 972.
Kerelių k., Kamajų sen., Rokiškio r. sav.

T. ≈ „Paukštele, ką padėjai, paimk!“, „Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė“.

PALAIMINTA ŽEIZDA, PALAIMINTA VALANDA

1181. – Palaiminta žeizda, palaiminta valanda, palaiminta toji diena, kurioje Jezus Kristus gimė. Amen, amen, amen.

Tris kartus žeizdą peržegnoti.

UŽKALBĖJIMAS KRAUJO ŽEIZDOJE, KAD JIS NETEKĖTŲ.
P. Justinas Misiūnas, 89 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(243). *Sp*. BlLMM 517, SkrN p. 75, LUŠ 773.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

T. ≈ „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“ B_2, „Kad neatsidarytų votys, kol Švenčiausia Marija pagimdys kitą sūnų“.

Užkalbėjimas Lietuvoje užrašytas ir lenkų kalba, žr. Nr. 1601, 1602.
Plg. latv. *Laimīga ir tā diena un laimīga tā stunda, kad mūsu Kungs Jēzus Kristus piedzima* (asins, vīveļu, sāpju, rozes, mātes <…> un visādām slimībām) StrBV lp. 287; *Svēta lieta ir tā vaina, svēta lieta ir tā diena, svēta lieta ir tā stunda* (asiņu vārdi) БривМ 286.

ŽUVĖDA PELĖDA, MANE KARTĖLIS ĖDA!

A_1

1182. Jei ėda kartėlis (rėmuo), reikia kalbėti neatsidvėsus dešimt kartų:

– Žuvėda pelėda, man[e] kartėlis ėda!

U. J. Elisono mokiniai. *Sg.* LTR 599(334a). *Sp.* MLZ 167, BlLMM 460, SkrN p. 77, LUŠ 1082.
Vyžuonos, Utenos r. sav.

1183. – Žuvėda pelėda, man[e] kartėlis ėda!

Reikia pasakyti 12 kartų ir neatsikvėpti, tada nustos.

UŽKALBĖJIMAS NUO RĖMENS – KARTĖLIO.
P. Ona Švėjienė, 80 m. *U.* O. Tuskenytė 1978. *Sg.* LTR 5013(106). *Sp.* LUŠ 1085.
Žiogų k., Skiemonių sen., Anykščių r. sav.

1184. Jei kartėlis ėda, tai dešimtsyk reikia sakyt:

– Žuvis žuvėda, mani kartėlis ėda!

Tai nustos pjovęs.

U. A. Dundulis 1932. *Sg.* LTR 339(3–57). *Sp.* BlLMM 459, SkrN p. 77, LUŠ 1083.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

A_2

1185. – Žuvėda pełėda, mani kartelis ėda. Kaip žuvis undeny, kaip vilkas žaliumosuj, taip kartelis žalian krūman!

NUO KARTELIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 946(2). *Sp.* MLZ 166, LTt 5 9337, LUŠ 1084.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

A_1 – konstatavimo formulė (įvardijama liga). A_2 – pridedama atribojimo formulė *kartelis žalian krūman.*

T. ≈ „Ėda mane rėmenėlis“, „Bevardi, bevardi, kur buvai?“, „Ėda rėmuo, bara piemuo“.

ĖDA MANE RĖMENĖLIS

A_1

1186. Prisimen[u], kada dar buvau vaikas, mama pasakodava, jeigu rėmuo ėd, reiki[a] atkalbėt tokia maldela:

– Ėd mani rėmenėlis
Kai žuvis žuvełį,
Kai vilkas kumełį,
Kai ožkela žalį krūmelį.

Nustoji [*Nustoja*] ėsti. Girdėjo iš motinos.

UŽKALBĖJIMAS.
P. Ona Vežikauskienė. *U*. V. Skuodis ~ 1972–1973. *Sg*. LTR 4804(1095). *Sp*. LUŠ 150.
Pamarliškių k., Karsakiškio sen., Panevėžio r. sav.

1187. – Ėda mane rėmuo rėmuolėlis
Kaip vilkas žalią mėsą,
Kaip žuvis žalią žuvį,
Kaip avis ramunėlį.

Devynis kartus.

U. [1929] (J. Elisono duomenys). *Sg*. MLZ 168 (skelbiama sk. „Nuo kartelio“). *Sp*. LTt 5 9336, LUŠ 133.
Širvėnos sen., Biržų r. sav.

1188. – Ėda mani kartelis
Kap žuvis žuvį,
Kap šuo šunį,
Kap vilkas žalių mėsų.

Reikia neatsidusus penkiskart kalbėti.

MALDA NUO KARTELIO.
U. L. Bielinis 1939. *Sg*. LTR 2239(287). *Sp*. LUŠ 145.
Tverečiaus – Adutiškio sen., Švenčionių – Ignalinos r. sav.

1189. Kai ėda riemuo, kvapo negaudant tris kartus reikia sukalbėti, ir tada nustos ėdęs:

– Ėda riemuo riemenėlis
Kaip vilkas avelę,
Kaip ožka žolelę,
Kaip žuvis žuvelę.

BURTŲ MALDA.
P. Rozalija Kairytė. *U*. J. Dovydaitis 1964. *Sg*. LTR 5678(296). *Sp*. LUŠ 135.
Anykščiai.

1190. Kad rėmuo neėstų, tai tą maldelę reik kalbėti:

– Ėd mane rėmuo,
Vilks – žalią mėsą,
Avis – baltus dobilėlius,
Ožka – žalius karklus.

Reik kalbėt devynius kartus.

P. Balakienė. *U*. J. Balakas 1910. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 814). *Sp*. BsJKn p. 318.
Joniškio r. sav. (?)

1191. Jei ėda rėmuo, reikia sukalbėti šitokią maldą:

– Ėda, ėda rėmuolėlis
Kaip kiškelis kopūstėlius,
Kaip ožkelė žalią žolę,
Kaip vilkelis žalią mėsą.

U. J. Elisono mokiniai [1932]. *Sg*. ElMKF 2497. *Sp*. LTt 5 9338, LUŠ 138.
Smilgiai, Panevėžio r. sav.

1192. – Ėda mane kartelis
Kai vilkas avį,
Kai katė pelę,
Kai šuva mėsą.

Taip kalbėti devyni kartai ne[at]sikvepiant.

MALDELĖ NUO KARTELIO ĖDIMO.
U. K. Čibiras 1926. *Sg*. LMD I 290(1–41). *Sp*. MLZ 169, BlLMM 455, SkrN p. 77, LUŠ 146.
Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1193. – Graužia mane kartelis
Kaip vilkas avelę,
Kaip šuo mėsą,
Kaip katė pelę.

U. [1929] (J. Basanavičiaus duomenys). *Sg*. MLZ 164 (skelbta sk. „Nuo kartelio“). *Sp*. LUŠ 134.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

A_2

1194. Kai rėmuo ėda, tai sako:

– Ėda mane riemenėlis
Kaip vilkelis žalią mėsą,
Kaip jautelis žalią žolę.

Taip pasakius triskart vienu oro įkvėpimu – rėmuo neėda.

P. Andrius Gliebus, 42 m. *U*. S. Biziulevičius 1936. *Sg*. LTR 904(86a). *Sp*. BlLMM 461, SkrN p. 77, LUŠ 144.
Alešiškių k., Onuškio sen., Trakų r. sav.

1195. – Mane ėda riemuo riemenėlis
Kai šuva žalią mėsą,
Kai jautis žalią žolę.

Sakoma dešimt kartų, kad nustotų ėdęs rėmuo.

U. [1978]. *Sg*. LKŽ 11 p. 559.
Seredžiaus sen., Jurbarko r. sav.

1196. Ėdant rėmeniui reikia kalbėti ši maldelė tris kartus vienu dūku:

– Ėda mani rėmenėlis,
Ėda vilkas žalių mėsų,
Graužia ožka žalių karklų.

U. A. Andrulionis 1934. *Sg*. LTR 464(71–125). *Sp*. LUŠ 136.
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

1197. – Trijų metų piemenėlis,
Ėda mane riemenėlis
Kai veršelis žalią žolę,
Kai vilkelis žalią mėsą.

Turi būt greit sukalbama devyniskart nekvėpuojant. Piemens turi tokį paprotį, kad tik pilnai [= *visiškai*] nekvėpuodamas sukalbėjęs tą greitokalbį 9 kartus tegali būt geras piemuo. Bet retai kas jį sukalba.

U. J. Dovydaitis ~ 1923–1924. *Sg*. DvD 445. *Sp*. LUŠ 130.
Runkių k., Kazlų Rūdos sen., Kazlų Rūdos sav.

1198. Jei žmogų ėda bevardzis (rėmuo), tai kiekvienas gali sau užkalbėt. Kalbama šiais žodžiais:

– Ėda mane liminėlis
Kap ožkelė dobilėlį,
Kap vilkelis žalią mėsą.

Reikia kalbėt vienu dūku triskart tie patys žodziai.

P. U. Rožė Sabaliauskienė, 34 m., 1935. *Sg.* LTR 725(349). *Sp.* LUŠ 140.
Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

1199. Jei burnoje kartu, reikia sakyti:

– Ėda mane kartėlis
Kaip žuvis žuvį,
Kaip vilkas žalią mėsą.

P. Monika Kliausienė, 76 m. *U.* R. Mačiulytė 1998. *Sg.* LTR 6532(80). *Sp.* LUŠ 137.
Naujojo Daugėliškio k. ir sen., Ignalinos r. sav.

1200. Kai rėmuo ėda, reikia devynis kartus neatsikvepiant kalbėti:

– Ada [*Ėda*] mani ramuo [*rėmuo*],
Ada ramonėlis [*rėmuonėlis*]
Kaip žuvis žuvį,
Ožka liežuvį [*Ožka ožkaliežuvį*].

U. Stefanija Glemžaitė ~ 1920–1940. *Sg.* DlKS p. 424. *Sp.* LUŠ 143.
Kupiškio – Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

1201. Kai ėda rėmuo, sakydavo:

– Ėda mani rima rimutis [*rėmuo rėmutis*]
Kaip ožka šienų,
Kaip kiaula šūdų.

U. V. Vasiliauskaitė ~ 1991–2000. *Sg.* VsRT p. 740. *Sp.* LUŠ 141.
Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

A_3

1202. – Ėda mane kartėlis kaip vilkas žalią mėsą!

U. Milevičius 1932. *Sg.* LTR 339(1–29). *Sp.* SkrN p. 77, LUŠ 613.
Astraviškių k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1203. – Ėda mane kaip žuvis žuvį!

U. Milevičius 1932. *Sg.* LTR 339(1–29). *Sp.* SkrN p. 77, LUŠ 613.
Astraviškių k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1204. – Ėda mane rėmenėlis kaip ožka graužia karklelį.

12 kartų.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 170 (skelbta sk. „Nuo kartelio“). *Sp.* LUŠ 132.
Labanoro sen., Švenčionių r. sav.

1205. – Degina mane rėmenėlis kaip ožka graužia karklinį kelmelį.

U. [1929] (J. Basanavičiaus duomenys). *Sg.* MLZ 165 (skelbta sk. „Nuo kartelio“). *Sp.* LUŠ 131.

A_4

1206. Kai kartėlis žmogų ėda, tai reikia sakyt tokia eilutė:

– Ėda mane kartėlis
Kaip žuvis ėda žuvį,
Kaip ožka ožkaliežuvį,
Kaip vilkas žalią mėsą!

Ir dar tyliai ką tokio:

– Prapuls kartėlis kaip plaukas ugnyje!

P. Monika Mikalauskaitė. *U.* A. Bielinis 1926. *Sg.* LMD I 474(718). *Sp.* BlLMM 454, SkrN p. 76, LUŠ 142.
Antilgės k., Daugailių sen., Utenos r. sav.

A_5

1207. Wer sodbrennen hat, muss sieben mal sprechen [Kam rėmuo, tas turi septynis kartus kalbėti]:

– Ėd mane rėmo [*rėmuo*]
Kaip vilks ožiką [*ožką*],
Kaip ožika žalią žolę.

U. Bendikis [1882]. *Sg.* BLF p. 74. *Sp.* LUŠ 152.
Vytaučių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

1208. Reikia sakyti:

– Ėd mane rėma (rėmuo)
Kaip vilks ožiką [*ožką*],
Kaip ožka žalią žolę!

RĖMUO.
P. U. Lydija Pastarnokienė [1992]. *Sg.* JaŽNL p. 108. *Sp.* LUŠ 147.
Žemaičių Naumiestis, Šilutės r. sav.

L. Pastarnokienės užrašytas tekstas yra labai artimas, o kai kurie net identiški A. Becenbergerio skelbtiems tekstams, todėl jo autentiškumas kelia šiek tiek abejonių, net ir turint galvoje, kad to paties regiono užkalbėjimai galėtų būti panašūs. Plg. Nr. 733.

1209. Taipjau reikalinga devynis sykius be perstojimo tarti:

– Ėd mane rėma
Kaip vilks ožką,
Ožka žalią žolę!

Tai, sako, gelbsti.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LMD I 285(38). *Sp.* IMLT 319, LUŠ 148.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

B_1

1210. Jei ėda rėmuo, tai kreipiasi į antrą žmogų, kuris kalba rėmens maldelę, o tas [, kuris] su rėmeniu – kalba paskui:

– Rėmuo rėmenėlis,
Degin mane rėmenėlis...

Arba:

Ėd mane rėmenėlis
Kaip šuo žalią mėsą,
Negaliu ėsti duonos!

Šią maldelę pakartojus, rėmuo nebeėda.

P. Ona Marcinkienė-Šimkutė, 65 m., kilusi iš Narbūčių k., Kruopių sen., Akmenės r. sav. *U.* J. Marcinkus 1937. *Sg.* LTR 1293(143). *Sp.* BlLMM 463, SkrN p. 77, LUŠ 139. *U. pst.*: „O. Marcinkienė išmoko iš a. a. savo motinos“.
Martyniškių k., Žagarės sen., Joniškio r. sav.

B_2

1211. Visų pirma, reikia visados pradėti kairę koją auti. O jei nemačija, tuomet kalbėti maldelę. Vienas turi vesti, o ligonis iš paskos kartoti:

– Ėda mane rėmuo, rėmunėlis ėda. Negaliu aš duonos valgyti, negaliu, tai valgysiu šūdą!

Taip kartoti, kol nustos.

Sg. LII ES TK: LTA 896(35). *Sp*. BlLMM 462, SkrN p. 77, LUŠ 151.
Liaudiškių k., Aukštelkų sen., Radviliškio r. sav.

B_3

1212. – Ėda mane rėmenėlis,
Penkių metų piemenėlis.
Ėsk, padla [= *bjaurybe*], šūdą, ne mane!“

UŽKALBĖJIMAS NUO RĖMENS ĖDIMO.
U. O. Tuskenytė 1979. *Sg*. LTR 5074(101). *Sp*. LUŠ 149.
Kybartai, Vilkaviškio r. sav.

1213. – Ėd mane rėmuo
Kai žalią mėsą.
Tu ėsk mane, o aš tave,
Tu ėsk šūdą, o aš grūdą.

P. Jenys. *U*. J. Balakas 1910. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 814). *Sp*. BsJKn p. 318.
Joniškio r. sav. (?)

Dar vieną variantą užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „Užkalbėdava. Va kai Šidlauskiene saka: – *Rėma, rėma, neėsk tu manįs, Neėsk duonos, ale ėsk šūdo!* Tai taip sakydavo žmonis“ (*U*. 1996 iš Emilijos Brajinskienės-Brimanaitės, 66 m., gyv. Šeduvoje, Radviliškio r. sav.) BlkLM.

Gali būti, kad E. Brajinskienės pateiktas variantas remiasi Nr. 1211, kuris 1951 buvo skelbtas J. Balio (BlLMM 462); plg. analogiją tarp Nr. 422 ir 423.

B_4

1214. – Ėd rėma kaip žalią žolę, ėsk ir tu!

RĖMUO.
P. U. Lydija Pastarnokienė [1992]. *Sg*. JaŽNL p. 108. *Sp*. LUŠ 147.
Žemaičių Naumiestis, Šilutės r. sav.

A versijose apibūdinama ligos raiška. Versijos skiriamos pagal teksto struktūrą: A_1 versijoje palyginimas sudarytas iš 3 narių (pvz., *rėmuo* lyginamas su *žuvimi, vilku* ir *ožka*). A_2 – 2 nariai. A_3 – 1 narys. $A_4 = A_1$, tačiau pridedamas linkėjimas, kad *rėmuo* prapultų. $A_5 = A_2$, tačiau įvedamas subordinacinis ryšys (*vilkas – ožką, ožka – žolę*).

B versijose nurodomas užkalbėtojo arba ligonio santykis su liga. B_1 – nurodoma ligonio būsena (*negaliu ėsti duonos*). B_2 – kontraversinis sprendimas gąsdinant ligą (*negaliu valgyti duonos, valgysiu šūdą*). B_3 – kontraversinis įsakymas (*ėsk šūdą, ne mane*). B_4 – veiksmo inversija, kurioje subjektas (*rėmuo ėda*) paverčiamas objektu (*ėsk ir tu* [*rėmenį?*]).

Plg. latv. *Jāls ēd mani, es ēdu jālu; jāls ēd jēlu gaļu!* БривМ 100; *Suns ēd zaļu zāli, es ēdu jēlu gaļu!* БривМ 101.

T. ≈ „Ėda rėmuo, bara piemuo“, „Bevardi, bevardi, kur buvai?“, „Žuvėda pelėda, mane kartėlis ėda!“

TAS PIRŠTAS PIRŠTO BROLYS

1215. – Tas peršts peršte brolys [*rodomasis pirštas, smaližius*], kedis, vedis, pumpuks, pažups, atver, užver, pikš pakš, pakabakš.
Перстъ персту братъ, *кедисъ, ведисъ, пумпуксъ, пажупсъ* (четыре клички змеи, самые страшныя [keturi patys baisiausi gyvatės pravardžiavimai]) откройся, скройся *пикшъ, пакшъ, пакабакшъ*.

<...>. Лекарка въ первый разъ читала этотъ наговоръ только вполголоса и невнятно и согласилась весьма неохотно повторить то же самое, по той причине, что въ этомъ наговоре змея заклинается страшнейшими клятвами. [Žiniuonė pirmą kartą sakė šitą užkalbėjimą tik pusbalsiu ir neaiškiai ir sutiko jį pakartoti labai nenoriai, kadangi šiuo užkalbėjimu gyvatė užkeikiama baisiausiais prakeiksmais.]

ОТЪ УЯЗВЛЕНІЯ ЗМЕИ [NUO GYVATĖS ĮKANDIMO].
U. E. Volteris 1883. *Sg.* ВоПЛ ст. 110–111. *Sp.* VoLZB s. 302, ВоЭП с. 110. LUŠ 925. Klaipėdos r. sav.

Tekstas yra neaiškus ir sunkiai interpretuojamas. E. Volteris, publikuodamas užkalbėjimo tekstą, pateikia savo aiškinimą. Žodį *pumpuks* jis sieja su lietuvių *pampt*, latvių *pumpt* ir teigia, kad *pumpuks* reiškiąs „tą, kuris sukelia tinimą“. Žodis *kedis*, ar, anot Volterio, greičiau *skedis* (**skedęs, *skydęs*), siejamas su žodžiu *skysti* „skirstytis, sklaidytis“. Žodis *pažubs* lyginamas su latvių *žubinat* „čeksėti“ arba – pagal kitą versiją – su lietuvių *šupti* „pūti“, *sušupęs* „supuvęs“. Tuomet *pašups*, anot Volterio, reikštų „tą, kuris sukelia puvimą“.

Žodžiai *Pumpok, pašup* aptinkami kitame E.Volterio užrašytame užkalbėjime nuo gyvatės (žr. Nr. 170). Neatmestina galimybė, kad tekstas gali turėti ir seksualinę konotaciją (tai galėtų būti šiuo pagrindu sudaryti gyvatės keiksmai), plg. pasakymą *Šmigu pašmagu per tą pirštą, kur be nago* LTR 1976(67). Teksto pabaiga *pikš pakš pakabakš* yra artima mįslių garsažodžiams ir žymi sudavimo garsą, plg. *Pikš pakš ant lentos, kibur vibur ant toros* (skalbia ir džiausto) LKŽ 9 p. 951; taip pat žymi ir staigų įvykį LKŽ 9 p. 951.

TFU, TFU, TFU, VILKAS AKĮ PRITERŠĖ!

A_1

1216. Akiai prikritus, nutveriama blakstienos, kratoma kalbant:

– Tfu, tfu, tfu, vilkas akį priteršė!

Valandėlę pakračius krislas iškrenta, o neiškrenta – leidžiama vėžio girnelė*, kurioji, aplink akį eidama, krislą išvaro. Negelbant tiems vaistams parkviečiama mokanti išliežt – liežuviu išjema krislą.

AKIS PRIKRITO.
U. L. Didžiulienė 1912. *Sg*. LMD I 211a(91). *Sp*. LUŠ 934.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

**Vėžio girna, girnelė, vėžgirniai* – vėžio skrandyje atsirandantys kalkiniai akmenėliai (*Lapides cancrorum*), plg. *Įleisk vėžio girną pašlapinęs į akį, ir krislas prie girnos prikibs* LKŽ 3 p. 344.

1217. Paėmus už akies plaukelių, traukyti sakant daugkart:

– Tfu, tfu, vilkas akį prišikė!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 18 (skelbta sk. „Kai krislas į akį įkrinta“). *Sp*. LUŠ 933.
Šimonys, Kupiškio r. sav.

A_2

1218. – Vilkas prišikė akį! Kad prišikė, tegul iškuopia!

Sakoma tampant už blakstienų, kai krislas įkrinta.

U. [1986]. *Sg*. LKŽ 14 p. 774.
Obeliai, Rokiškio r. sav.

KAKARIEKŪ!

A_1

1219. Kai berniuką apstojo vištaklės, anksti rytą, saulei netekėjus, jį budino motina ir vesdavo prie vartų ar bromelės. Atsistoja ant šitų vartų (pristato kaladėles, kad nenukristų) ir jis rankom ploja per šonus:

– Lap, lap, lap!
Kakariekū!

Tris rytus taip padaro, ir praeina.

P. A. Ravaitienė. *U*. V. Damskytė, L. Kalašaitytė, A. Meškėnaitė ir kt. (KrD ir LKLI kompl. eksp.) 1970. *Sg*. KalLMP p. 212. *Sp*. LUŠ 644.
Milcėjų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

1220. Jeigu užeina vištalaktis, tai reikia užlipt an vartų stulpo, lapuotis [*mosikuoti*] ir giedot, tai pereina.

U. [1999]. *Sg.* LKŽ 19 p. 790.
Vajasiškio k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

A_2

1221. Un tvaras unksci stacijas ir, kai aina pro šalį žmogus, surekc:

– Kakariekū!

Ir nušakc. Išgysi na vištalakcia.

P. Marijona Kazlauskienė-Skiralytė, 49 m. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* LTR 2278(100). *Sp.* LUŠ 645.
Adutiškis, Švenčionių r. sav.

Užkalbėjime imituojamas gaidys, kadangi vištalakčio (vištakumo, t. y. suprastėjusio regėjimo prietemoje) priežastis siejama su vištomis: manoma, kad šia liga susergama, kai einama miegoti „su vištomis“, t. y. saulei dar nenusileidus. Plg. „Kas saulei leidanties miegta, vištakius gauna“ LKŽ 19 p. 788.

A_1 – imituojamas gaidžio giedojimas ir plasnojimas. A_2 – tik giedojimas.

Taip pat vištakumas gydytas ir Baltarusijoje; prieš saulei tekant, saulei nusileidus ir iš ryto prieš patį saulės tekėjimą sergančiajam vištakumu reikia užlipti ant tvoros ir garsiai tris kartus užgiedoti: *Кукарэку, заспяваю, хто пачуе, то таму* ВЛНМ 2349.

NE LABAS RYTAS, NE LABAS VAKARAS, DEDERVINE!

A_1

1222. Dedervines (Herpes) gydydavo taip: rytą, kai langų stiklas būdavo rasotas, su bevardžiu pirštu sukdavo aplink ratą prieš saulę ir sakydavo:

– Labs vakars, dedervine!

O vakare:

– Labs ryts, dedervine!

Manė, kad taip erzinama ji greičiau pranyks.

U. R. Gucevičiūtė ir kt. 1970. *Sg.* GucLM p. 114. *Sp.* LUŠ 700.
Upytės sen., Panevėžio r. sav.

1223. Jei ant veido yra dedervinė, tai vakare reikia sakyti:

– Labas rytas!

O rytą:

– Labas vakaras!

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 428. *Sp.* SkrN p. 79, LUŠ 701.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

Versijos variantų užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „Vakari, ryti reikia. Ti kap tai pirmiausia: – *Labas vakaras.* Pasakyti ir šitaip apie dedervinį apvesti. Cik raižo šitaip bevardziu pirštu. – *Labas vakaras*, – sako jau vakari, o ryti sako: – *Labas rytas*“ (*U.* 1999 iš Juzės Kašėtienės-Lukšytės, 59 m., kilusios iš Marcinkonių k. ir sen., Varėnos r. sav., gyv. Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Dedervinis? Liūb, ka būs on longų rasa, sakysem, jeigu vakars, sakysem: – *Labryt*, o jeigu ryts, sakysem: – *Labvakar*. Brauksi nu longu rasu i tepsi“ (*U.* 1998 iš Stanislavos Jonkienės-Narvydaitės, 58 m., kilusios iš Žalgirių k., Skuodo sen., Skuodo r. sav., gyv. Kumpikų k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav.) BlkLM.

Galbūt šiai versijai reikėtų skirti ir variantą, kuriame nenurodyta, kad formulė būtų sakoma rytą arba vakare: „Mes tai kad apsidairėm, sakysim: – *Labryt, poni dedervini*“ (*P.* Barbora Tarvydienė-Valužytė, 73 m., gyv. Plokščių k., Darbėnų sen., Kretingos r. sav. *U.* R. Balkutė 1997) BlkLM.

B_1

1224. Nog dedervinės išsigydyt reikalinga ant stalo suieškot šaka lentoje, paskum apie tą šaką sukt atgaliu pirštu kartą, kitą kartą apie dedervinę ir sakyt:

– Ne labas rytas, ne labas vakaras!

Taip reikalinga triskart padaryt.

P. U. Skendelienė, kilusi iš Maskaukos k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav. *U.* B. Saulėnas 1937. *Sg.* LTR 1310(252). *Sp.* BlLMM 432, McP p. 198, SkrN p. 79, LUŠ 703.
Aleksandravos k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

C_1

1225. Kai žmogui kur pradeda augt dedervinė, ir norint jų išnaikint, reikia paimt ir bevardžiu pirštu dešinės runkos aprėžt kur in sienas aplink šakų tris ratelius, tadu rišt apie dedervinį kalbant maldałį:

– Sveikas rytas gyvas
Su šūdu susmaišįs!

Šito maldala raikia kalbėt tris kartus.
Taip dara da ir dabar, tikėjo ir tiki labai plačiai.

P. Marijona Martinkienė, 50 m., kilusi iš Salinių k., Antazavės sen., Zarasų r. sav. *U.* J. Dičiūnas 1937. *Sg.* LTR 1342(96). *Sp.* BlLMM 430b, SkrN p. 79, LUŠ 702.
Jakiškių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

A_1 – sukeičiama vietomis rytinė ir vakarinė pasisveikinimo formulė. B_1 – pasisveikinimas vartojant neiginį (*Ne labas rytas*). C_1 ≈ „Dedervine, dedervine, eik juodai kiaulei maišyk!“

Sveikinimasis su dedervine užfiksuotas Lietuvoje ir lenkų kalba: *Wieczór dobry, liszaju, ciebie z gównem mieszają* (Nr. 1542), *Dzień dobry!* (Nr. 1537), *Wieczór dobry, liszaj panie, zgiń, ty, przepadnij* (Nr. 1538).

Plg. latv. „Kad rītā vārdo: *Labvakar, svētas meitas, māsiņas!* Kad vakarā vārdo: *Labrīt, svētas meitas, māsiņas! Trīs māsiņas pirti kūra triju kalnu stārpiņā*“ (svētu meitu vārdi) БривМ 215; baltr. *Круг, дабраныч. Сайдзі за ныч. Круг, добры дзень. Сайдзі за абыдзень* ВлНМ 1478.

KOKS SVEČIAS, TOKS IR ABRŪSAS

1226. Jei vaikas labai snarglioja ir čiaudi, reikia su katės uodega nušluostyti nosis ir sakyti:

– Kokis svečias, tokis ir abrūsas!

U. A. Andrulionis ~ 1933–1934. *Sg.* LTR 464(71–98).
Demeniškių k., Šlavantų sen., Lazdijų r. sav.

1227. Jei vaikas snargliuoja (iš nosies varva), reikia katino uodega pašluostyti nosis ir sakyti:

– Kokias svečias, tokias ir abrūsas!

P. Agota Grėbliūnienė, 65 m. *U.* A. Mikelionis 1938. *Sg.* LTR 1545(154).
Buciniškės k., Noragėlių sen., Lazdijų r. sav.

Plg. baltr. «Дзе стрэнеш камень, на тым месцы падымі яго, як ляжыць, пастры бародаўку і палажы і скажы: – *Які ты госць, такая табе і чэсць*» ВлНМ 1265.

TU ŠŪDAS, NE MIEŽIS!

A_1

1228. Kad pranyktų ant akies voko iššokęs miežis, reikėdavę jį apspjauti ar pabadyti su miežio varpos akuotais ir sakyti:

– Tu šūdus, ne miežis!

U. V. Vasiliauskaitė ~1991-2000. *Sg.* VsRT p. 740. *Sp.* LUŠ 965.
Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

1229. Tai vat, kaip užauga ant akies miežis, tai žmonės sakydavo, spjauk į akį ir pasakyk:

– Šūdas, ne miežius!

Greit išnyks. Nu, spjaut reikia.

P. Irena Striogienė-Rudokaitė, 73 m. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(154)
Ukmergė.

1230. Pamačius kitam ant akies augantį miežį, spjaudavo jam akysna ir sakydavo:

– Šūdas tavo, ne miežis!

Miežis paskui turėdavo išnykti.

P. Bronė Čiurlienė. *U.* V. Agurkytė, V. Glaudytė 1979. *Sg.* ES 850 p. 8. *Sp.* LUŠ 967.
Nevierių k., Kamajų sen., Rokiškio r. sav.

1231. Jei žmogaus akyje miežis, stipriai išgąsdink sakydamas ir spjaudamas:

– Tfu, šūdas, ne miežis!

P. Milda Pusvaškienė-Mickutė, 39 m., kilusi iš Klepšių k., Velžio sen., Panevėžio r. sav. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1201)
Ukmergė.

1232. Jeigu užauga miežis ant akies, reikia išgąsdint tą žmogų, ant kurio miežis yra, ir jam sakyt:

– Tfu, šūdas, ne miežis!

P. Irena Survilienė-Balandytė, 62 m., kilusi iš Anykščių r. sav. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1491).
Ukmergė.

Dar vieną šios versijos variantą užrašė R. Balkutė: „Jei miežis išauga, spjauna akin. <...> Saka: – *Šūdas, ne miežis.* <...> Sako, prapuola“ (*U.* 2001 iš Katrinos Petroškienės-Ovsiankaitės, 92 m., kilusios iš Medinų k., Žemaitkiemio sen., Ukmergės r. sav., gyv. Kurėjų k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav.) BlkLM.

A_2

1233. Jeigu auga miežis ant akies, tai reikia paklausti ką nors:

– Kas tai yra?

Kada atsako „miežis“, reikia pasakyti:

– Šūdas, o ne miežis!

Tai ir išnyks miežis.

U. [1926]. *Sg.* KrPB p. 372. *Sp.* MLZ p. 68, LUŠ 964.
Pasvalio sen., Pasvalio r. sav.

B_1

1234. Kai ant akies keliasi miežis, reikia su miežio grūdo drūtgaliu pabadyti miežį ir numest atgalia ranka. O dar geriau, pamačius miežį keliantis, reikia nustebti ir pasakyti:

– Aure šūdas ant akies kad kelias!

Tikrai sugis.

U. J. Elisonas [1925]. *Sg.* ElBP 356. *Sp.* MLZ p. 68, LUŠ 966.
Panevėžio r. sav.

A_1 – liga paneigiama ją vulgariai apibūdinant (*tu šūdas, ne miežis*). A_2 – dialoginė versija. B_1 – ignoruojamas tikrasis ligos pavadinimas.

Plg. Salake (Zarasų r. sav.) ir Dūkšte (Ignalinos r. sav.) vartojamą vulgarų miežio pavadinimą *šūdamiežis* LKŽ 15 p. 315.

MIEŽY, MIEŽY, TE ŠPYGA!

1235. – Miežy, miežy, te špyga! Fu, fu, fu!

Sukalbėti tris kartus, rodant špygą ir spjaudant į miežį.

UŽKALBĖJIMAS NUO MIEŽIO ANT AKIES.
P. Emilija Stukėnienė, 60 m. *U.* [1941]. *Sg.* StDŠAU 72. *Sp.* LTt 5 9330, LUŠ 688.
Pilypų k., Švenčionėlių sen., Švenčionių r. sav.

1236. Pirmą kartą pamačius jauną mėnulį, išeiti į lauką ir, žiūrint į mėnulį ir spaudžiant špygą prie karpos, septynis kartus sukalbėti:

– Karpa, karpa, te tau špygą! Pui, pui, pui!

NUO KARPŲ.
P. Elžbieta Velmunskienė, 82 m., kilusi iš Žiobiškio, Rokiškio r. sav. *U.* N. Kiaušaitė ~ 1970-1971. *Sg.* LTR 4511(358). *Sp.* LUŠ 689.
Kaunas.

Keletą variantų užrašė R. Balkutė: „Jau jei miežis, tai susuka špygų ir sako: – *Te špyga, te špyga*. Tai miežis bijo špygos“ (*U.* 1999 iš Bronės Svirnelienės-Kalantaitės, 69 m., gyv. Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.); „Miežį nu tai špygom bado, bet reikia tadu badyc, kai cik pajunta. O jei vėliau, tai neveikia. – *Te, mieži, špyga, te, mieži, špyga,*

te, mieži, špyga. Tfu, tfu, tfu!“ (*U*. 1992 iš Leonardos Benkienės-Malakauskaitės, 61 m., ir Paulinos Laučinskienės-Bujytės, 58 m., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.); „*Mieži, mieži, te špyga! Mieži, mieži, te špyga! Mieži, mieži, te špyga!* Tris kartus irgi pasaka, pabada tu špygu akį, ir prapuola. Da ir nusispjauna irgi tris kartus: – *Tfu, tfu, tfu!*“ (*U*. 1993 iš Julijos Papinigienės-Mačėnaitės, 81 m., kilusios iš Krikonių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav., gyv. Švenčionyse); „Kai miežis aky būna, tai špygas rodo: – *Mieži, mieži, te tau špyga! Mieži, mieži, te tau špyga!* Ir pragaišta tas miežis. Špygom apvarsto“ (*U*. 2001 iš Ievos Turonienės-Zalanskaitės, 90 m., kilusios iš Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyv. Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

Plg. baltr. *Ячмень, ячмень, На табе кукіш, Што хочаш, То і купіш. Купі сабе папарок, Сячы ячмень папярок* БрЗам 856. Labai panašus užkalbėjimas žinomas ir Rusijoje, žr. ЗвБС с. 229.

T. ≈ „Šaka, te tau kablys!“

TE, TE, TETIS!

1237. Jei uždaboji kito an akies auganc miežį, godniai [= *gerai*] iššpyguok, rodzianc sakyk:

– Tie, tie, tiecis [*Te tau, te tau, turėkis*]!

Miežiuoton akin reikia trisroz inspjaut.

P. Ieva Bižokaitė, 36 m. *U*. J. Žydelis 1936. *Sg*. LTR 1240(142). *Sp*. LUŠ 935.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

Dar du variantus užrašė R. Balkutė: „Miežiui špygų rodzia. Tris kartus vis sakom: – *Te tau, te tau, te tau!*“ (*U*. 1992 iš Janinos Poguželskienės-Lukoševičiūtės, 47 m., gyv. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.); „Miežį dar va pamatysi an jos akies. Ir aš jai nieko nesakysiu, bet tik riktersiu: – *Teeee…* Ir špygu pavarai. Ir atslūgsta, ir dingsta“ (*U*. 1999 iš Julios Bernatavičienės-Averkaitės, 70 m., gyv. Trasninko k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

FIŪ, TAU MIEŽIS!

1238. Miežį gydydavo nugąsdindami:

– Fiū, tau miežis!

U. R. Gucevičiūtė ir kt. 1970. *Sg*. GucLM p. 114. *Sp*. LUŠ 331.
Upytės sen., Panevėžio r. sav.

KAS GI ČIA TAU AUGA? NEPADABNAS DAIKTAS!

1239. Kad pranyktų, karpas nudyvydavo. Būdavo, pasako:

– Kas gi čia tau auga? Nepadabnas [= *Nepritinkantis*] daiktas!

Ir nuo to karpos išnykdavę.

U. A. Vaičiulytė [1998]. *Sg.* VčLM p. 558. *Sp.* LUŠ 649.
Obelių ir Kriaunų sen., Rokiškio r. sav.

Panašų tekstą užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „A dar seniau, kap mama ka sake, didelia pamačlyva yr, kad kas nors pasidyvytų, pasijouktų. Karpoutą ronką turi – tyčia atkišusi kur nuors lendam. A ta muoterišk, kuri žina ton komedij, ana apspjaus tau. Už karta neliks. Tau bus gieda dideli, bet nusgydysi. Muoteriška apspjaut, saka...“ „Bet nieka nereikia sakyt?“ „Nu, gali pasakyt: – *Ū, ka bjauri tava ronka!*“ (*U.* 1997 iš Valerijos Mizinienės-Tranauskaitės, 65 m., kilusios iš Brėvikių k., Gadūnavo sen., Telšių r. sav., gyv. Kalnijų k., Sedos sen., Mažeikių r. sav.) BlkLM.

Plg. *Nepadabnas tu daikte!* (toks plūdimasis) LKŽ 9 p. 28.

KĄ ČIA PADAREI?

1240. Pasirodžius pirmą kartą kraujams motina privalo, rodydama sukruvintą paklodę ar marškinius, suduoti per veidą sakydama:

– Ką čia padarei? Kas čia?

Mergaitė, nieko nežinodama ir nesuprasdama, nusimins, susigėdys ir iškais. Jeigu teip atsitiks, tai galima bus tikėtis, kad gerai išrodys, bus balta raudona.

U. A. Janulaitis [1907]. *Sg.* ЯнЛС 113. *Sp.* ŠkJ p. 51.
Šiaulių aps.

1241. Tetulė arba ar motina merginai suduoda per veidą ir sarmatija:

– E tu, besarmate, ką dabar darai? Ar taip gražu?

Siekta, kad mergina susigėstų, dar geriau – nusiraudotų, tada visą laiką bus raudona.

U. A. Kriauza 1943. *Sg.* ŠkJ p. 51.
Kupiškio r. sav.

1242. Kai pirmą kartą atsiranda mėnesinės (kai motka supranta jai taip esant), tai motka, sakydama:

– Kas pas tave yra? – per burną tepteri.

Padaro jai sarmatą, ir ji užrausta, o tada nuo to ji būna jau visada raudona.

P. Rožė Zenkevičienė, ~ 80 m., kilusi iš Seirijų sen., Lazdijų r. sav. *U.* E. Šneideris ~ 1930–1932. *Sg.* LTR 374d(1955).
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

Plg. baltr. «Як дзевочка, возьме, шчо найхорішшэ ў ее, шчо вона найбольш любіць – ці хусцінку, ці сукенку. Возьмі под ее подстылы, нехай вона ўпісііцьця, тады як устанэ, уже тым тры разы по мордэ ўдар: – *Што надэлала?* І покіне (нетрыманне мачы)» ВлНМ 420.

TFU, KOKS NEGRAŽUS!

A_1

1243. Pamačius pirmokart naujai gimusį vaiką ar gyvulelį, nesigražiuoti – gali tujaus susirgti ar numirt, jeigu blogoje valandoje išsitarsi. Geriausia nusispjauti ir pasakyt:

– Tfu, koks negražus!

U. L. Didžiulienė ~ 1907. *Sg.* LTR 603(4). *Sp.* BlLMM 490b, BlVV 615, LUŠ 932.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

A_2

1244. Kad kas gėrėdamasis gyvuolį nepagadytų, tai, kad kas sako „E, kad čia gražus paršas! Graži karvė!“ ir t. t., tai reik savininkui vis tiems žodžiams priešais šnekėti:

– Kas čia per paršą! Kas čia per karvę!

Ir t. t.

P. Jonaitis. *U.* M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(104), LTR 1208B(599), LLTI BR F 2-434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 93). *Sp.* BsJKn p. 222.
Joniškio r. sav. (?)

B_1

1245. Vėžioniečiai žinojo, kad jų kaime yra blogų moterų. Jų išviršiniai požymiai tokie: plaukai rudi, šiurkštūs, akys rudos, aštrios. Tokios moters saugojosi. Jeigu

ji pagirs gyvulį, kad jis gražus, tai tas gyvulys pradės menkti ir pakratys kojas. Jeigu tokia moteris pažiūrės į mažą vaiką, tas vaikas taps nelaimingas, liguistas. Jį persekios visą gyvenimą ligos. Jeigu tokia moteris pasako: „Koks gražus jūsų paršelis“, tai reikia atsakyti:

– Tavo užpakalys dar gražesnis!

Tada nužiūrėjimas nepaliečia gyvulėlio.

Jeigu tokia moteris pasižiūri į mažą vaiką ir sako: „Koks gražus jūsų vaikutis“, reikia atsakyti:

– Gražus vaikutis, tik ne tau!

Jeigu nieko nepasakome, tai vaikas nuo tos dienos pradeda nemiegoti, pasidaro irzlus, pradeda menkti. Tokį vaiką gali pagydyti gerų akių apžiūrėjimas ir atėmimas nužiūrėjimo.

NUŽIŪRĖJIMAS.
U. P. Juozapaitis ~ 1930-1950. *Sg.* ES 892(18).
Vėžionių k., Jiezno sen. Prienų r. sav.

Panašų užkalbėjimą užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „Apnešk druskų. Ir tų kap apneši tris rozus, va šitep ataic ir atbulu ranku pečiun an žairių inmesc, ir va šitaip užsiėmus rankas pasakyc: – *Kap mano šikna nebijo nieko, tai kad tep ir tas vaikas nebijot, nebot niekieno akių!*“ (užkalbėjimas nuo blogų akių) (*U.* 1999 iš Izabelės Bingelienės-Plokštytės, 80 m., gyv. Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., kilusios iš Margionių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

Formulės sakomos bijant pakenkti pagyrus arba kaip reakcija į gyrimą; formule paneigiama giriama savybė. A_1 – esamos savybės neigimas vengiant girti: *Tfu, koks negražus!* A_2 – gyrimo atkalbėjimas jį paneigiant: *Kas čia per paršą!* B_1 – gyrimo atkalbėjimas nukreipiant dėmesį į giriantįjį: *Tavo užpakalys dar gražesnis! Gražus vaikutis, tik ne tau!*

ET, KĄ ČIA GIRI NEGIRIAMĄ DAIKTĄ!

A_1

1246. Ligi pusei metų kūdikį labai dabojama ir sergiama apžiūrėjimo ir nudyvijimo. Todėl laikoma jį vis patamsyje paguldžius, akytes skarele pridengus ir lopšį marška apsupus, ė gražiuojantis kam ar pagiriant vaiką, nusispjaut ir pasakyt:

– Et, ką čia giri negiriamą daiktą!

U. L. Didžiulienė 1912. *Sg.* LMD I 211a(68). *Sp.* BlLMM 490a, BlVV 614, LUŠ 330.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

B_1

1247. Kai svetimas iš kitojo sutvėrimo džiaugiasi, tai reikia tokiam šiaip persakyti:

– Ko veizi? Nedyvykis!

Arba:

– Ar sučeravoti nori?

Sako, ant tokio persakymo atžindėlis nieko sukerėti negal.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg.* LTR 604(40). *Sp.* IMLT p. 11.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

B_2

1248. Jei kas stebėdavosi iš kokio daikto, gyvulio ar žmogaus, tai jam sakydavo:

– Ak, kad tu pasidyvytum iš šunio uodegos!

Sg. DnA p. 47.

1249. Jeigu kieno akes kenkia, o jis kų nor gira [*giria*], raikia jam sarmatų padaryc:

– Padzyvyk iš savo šiknos!

P. Agota Vainienė, 65 m. *U.* J. Vaina 1958. *Sg.* LTR 4575(421).
Vidugiriai, Seinų aps., Lenkija.

B_3

1250. Gyvuliai apsaugomi nuo pakerėjimo įtarimu [*žodiniu perspėjimu*]. Pavyzdžiui:

– Šiandien penktadienis (sakoma ta diena, kurioj kalbamasi), nesidyvyk – gali padyvyti!

P. Antanas Žyvatkauskas, 61 m. *U.* P. Žyvatkauskas 1938. *Sg.* LTR 1565(83).
Latakų k., Viduklės sen., Raseinių r. sav.

Formulės sakomos siekiant paneigti patį gyrimo (stebėjimosi, žiūrėjimo) veiksmą, bet ne giriamą savybę (plg. „Tfu, koks negražus!“).

A_1 – atkreipiamas dėmesys, kad girti negalima (*Et, ką čia giri negiriamą daiktą!*). Ši formulė funkcionuoja ir kaip patarlė, plg.: *Nėr kas girt negiriamas daiktas* (kai žmogus giria save arba savo turtą), *Ką čia girsi negiriamą daiktą* LTR 395(97–160), *Negiramų daiktų kų čia giri* LTR 1661(168).

B versijose įvardijamas pakenkimas. B_1 – išreiškiamas nuogąstavimas dėl galimo pakenkimo, liepiama liautis: *Ko veizi? Nedyvykis! Ar sučeravoti nori?* B_2 – pakenkimas nukreipiamas kitur: *Kad tu pasidyvytum iš šunio uodegos! Padzyvyk iš savo šiknos!* B_2 ≈ „Tfu, koks negražus!“ B_1. B_3 – įspėjama, kad esamu momentu yra kenksminga girti: *Šiandien penktadienis, nesidyvyk – gali padyvyti!*

TPU, VIŠTAŠŪDIS!

1251. Kad kumelė apskumeliuoja, kumelukas reikia užvydus apspjaut, tedu [*tada*] gali sakyc:

– Tpu, vištašūdis kakis!

Paskui sakyk, kap nori:

– Gražus (ar kap nari žmanes saka), bralau, tava kumelys, važinėsi kai Aliješius, kajas tvirtas, krūtinė plati, bus gyvolys geras, turėsi pat[i]ekų [= *džiaugsmą*] iš jo sava gaspadarystėj.

P. U. Anelia Bielinienė (Papšiūčia), 46 m., 1928. *Sg.* LMD I 254(1–37).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

Pasakius formulę, skirtą apsaugoti ką tik gimusį kumeliuką nuo galimo pakenkimo, priduriamas linkėjimas. Vištašūdžiu taip pat gali būti vadinamas vėjo sukūrys LKŽ 19 p. 791, plg.: „Kuomet pamatai vėsulą lekiant, tai, norint jį sustabdyti, reikia spjaudyti į jį ir šaukti: – *Vištašūdis! Meškašūdis! Kiauliašūdis!* – ir teip per tris kartus BsJKn p. 104.

T. ≈ „Vištašikini, eik pas vištą!“

O LELIUKĖS KOKS GRAŽUMAS!

1252. Kai gimsta vaikiukas, tai reikia atėjus sakyt:

– O leliukės [*kūdikio*] koks gražumas!

Reikia labai girti lelę ir, kaip prie ligonės palinkėsi, tai taip ir bus gyvenime.

P. Anelia Bielinienė-Lazinkaitė. *U.* A. Bielinis 1926. *Sg.* LMD I 474(768). *Sp.* BlVV 456, LUŠ 771.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

Formulė yra absoliučiai priešinga aukščiau skelbiamam užkalbėjimui „Tfu, koks negražus!“, ji remiasi tikėjimu, kad tam tikru momentu yra svarbu išreikšti troškimą, kad jis išsipildytų. Šiuo požiūriu skelbiama formulė artima linkėjimams, tostams bei apeiginėms formulėms. Linkėjimo pobūdžio formulės labai svarbios kūdikio krikštynų metu, buvo manoma, kad „ko krikštynų dienoje, kūdikį bažnyčion išlydint, susirinkusieji palinkės, tas būtinai įvyks kūdikiui beaugant ir paskui suaugusiu žmogumi begyvenant” KrKADz p. 40.

KAD BŪTUM SKAISTI, ŽYDĖTUM KAIP ROŽĖ!

1253. Po pirmųjų mėnesinių mama duodavo į veidą. Sakydavo:

– Kad būtum skaisti, žydėtum kaip rožė!

P. Julija Mulerauskienė, g. 1907. *U.* Ž. Šaknys. *Sg.* ES b. 1381, lp. 20 *Sp.* ŠkJ p. 53.
Bajorų k., Skapiškio sen., Kupiškio r. sav.

1254. Motina, merginai susirgus mėnesinėmis, suduodavo per veidą. Sakydavo:

– Žydėk kaip rožė, būk atsargi!

P. Ona Zostautienė. *U.* R. Skalauskaitė 1992. *Sg.* ES b. 1549, lp. 4. *Sp.* ŠkJ p. 53.
Šilagalio k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

1255. Kai mergaitė pradėdavo žydėti, tai motina suduoda per veidą ir sako:

– Kad būtum visą laiką raudona!

Jei mergaitė nusigąsdavo, tai motina subardavo ir į jokius klausimus neatsakydavo. Sakydavo, kad taip turi būti, taip reikia.

P. Veronika Vrubliauskienė-Grinevičiūtė, g. 1917. *U.* R. Sadovskaitė. *Sg.* ES b. 1657(1). *Sp.* ŠkJ p. 53.
Kaimynėlių k., Musninkų sen., Širvintų r. sav.

1256. Kai prasidėdavo moteriškos bėdos, tai mama suduodavo ranka per abu veidus ir sakydavo:

– Kad visą laiką raudona būtum!

P. Antanina Karlonienė-Vainilavičiūtė, g. 1913. *U.* R. Sadovskaitė. *Sg.* ES b. 1657(3). *Sp.* ŠkJ p. 53.
Mergežerio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Linkėjimo pobūdžio formulė. Plg. „Kai mergaitė turi pirmąkart rūbinius, tai reikia tais marškiniais patrint veidas – [tuomet] jais [rūbiniais] sirgdama bus skaisti raudona“ LTR 2430(404).

JAUNAS, JAUNAS, JAUNAS

1257. Vieną šio tipo variantą užrašė ir paskelbė R. Balkutė 2003: „Kai pamatai mėnesį jauną, kad jis būt dar nepabuvęs, sakyk: – *Jaunas, jaunas, jaunas, jaunas...* Dešimt kartų. Tai visą laiką jaunas bus žmogus. Ale čia turbūt išgalvota, toki jumorai. <...> Visą amžių nesensi,

iš veido, reiškia, gerai atrodysi. Mano vyras pamirė, 1915 m. gimimo, tai visi stebėjos – jaunas, gražus (*P*. Anelė Pūrienė-Pūrytė, 81 m., kilusi iš Leliušių k., Rumšiškių sen., Kaišiadorių r. sav., gyv. Dovainonių k., Rumšiškių sen., Kaišiadorių r. sav.) BlkLM.

T. ≈ „Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą“, „Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną“.

ČIA NIEKAI, SUGIS!

1258. Pagavus kurmis perplėšt, krauju rankas išmazgoti ir, kai sudžius, tai galima nusiplauti. Kai apsirgs pelėm galvijai, paglostyti tokiom rankom ir pasakyti:

– Tai čia nieka, sugis!

Kurmis reikia gražiai perplėšt per pusę, bet peilio nei truputį negalima vartoti.

P. Emilija Pankevičiūtė, 23 m. *U*. A. Mažiulis ~ 1936 (Dusetų pavasarininkų tts. rink.). *Sg*. LTR 780(441). *Sp*. LUŠ 88.
Pagrandžių k., Jūžintų sen., Rokiškio r. sav.

TAI NEMIRS, KŪMUTE

1259. Nuo tinimo ir šašų darydavo tris vonias. Ant įkaitintų akmenų uždėdavo 22 šakeles skirtingų medžių ir pildavo vandeniu, o ligonis, apsigaubęs skara ar paklode, pasikaitindavo. Vonią stebėdavo dvi moterys, kurios kalbėdavo:

– Vai, kūmute, raudoni žandukai!?
– Tai nemirs, kūmute, – sakydavo antroji.

Po pirmosios vonios duodavo išgerti virinčiaus (žolė, auganti balose) nuovirų. Ligonis vemdavo. Po trečios vonios išgerdavo pilną stikliuką virinčiaus, bet vėmimas būdavo silpnesnis. Savaitę laiko galvą plaudavo bulvių sunkos vandeniu, tepdavo sviestu, ir ligonis pagydavo.

P. Rozalija Vilkišiūtė, 72 m. *U*. V. Galvėnas [1971]. *Sg*. GlLM p. 252. *Sp*. LUŠ 924.
Valkininkai, Varėnos r. sav.

AVIS GĖRO NEMYLI! – TEGU MYLI!

1260. Avelei gėriuko nemyliant, kiekvienam sakyt:

– Avis gėro nemyli.

Kai treji devyni pasakys:

– Tegu myli! – mylės.

Kartais tik vienas dalingas pasakys: „Tegul myli“, – ir užtenka.

U. XX a. pr. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (IV nežinomo užrašytojo rankraščių pluoštas, 136). *Sp*. BsJKn p. 381.
Šiaurės rytų Lietuva.

1261. Jei avelė vaiko nemyli, tai reikia duoti jai vogto šieno arba, pamačius kokį žmogų einant, rėkti:

– Palauk, palauk, ką aš tau pasakysiu: avelė vaiko nemyli!

Ir jei jis sako:

– Tegul myli, – tai ji ims mylėti.

P. Marė Janonienė, 42 m. *U*. J. Janonis ~ 1911. *Sg*. LTR 4986(28), LKLI BR F–1 2040, LTR 4990(21). *Sp*. BKT p. 227, JanR 2 p. 472.
Beržinių k., Širvėnos sen., Biržų r. sav.

1262. Reikia ubagui (elgetai) atėjus jo lazdą paimti ir tąja avį tris kartus apmušti. Ir klausti mušdamas:

– Ar kavosi [= *mylėsi*] vaiką?

Prie to reik ubagui sakyti:

– Mūsų avis vaiką nekavoj!

O jis turi atsakyti:

– Kavos, kavos!

Tad, sako, avis praded savo vaiką kavoti.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg*. LTR 604(8). *Sp*. LUŠ 64.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

1263. Kai avis nemyl savo vaiko, tai reik su vyro kelinėm mušant sakyt:

– Mylėk vaiką, mylėk vaiką!

P. Jonaitienė. *U.* M. Slančiauskas 1901. *Sg.* LMD I 1063(130), LTR 1208B(626), LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 120). *Sp.* BsJKn p. 225.
Joniškio r. sav. (?)

Dar vieną variantą užrašė ir paskelbė R. Balkutė: „Jei avis nemyli baraniokų, nu ti reikia nuvest un kitą kiemą ir sakyt per langų: – *Kas daryt, mana avela nemyli baraniokų?* – *Tai kas mylas? Turi myłėt.* Ir myłės. <...> Katras kambary, klaus, kad ana suprastų, sakytų: – *Turi myłėt. Aik namo, turi myłėt* (*U.* 2001 iš Adolfo Navicko, 85 m., kilusio iš Trakų k., Pabaisko sen., Ukmergės r. sav., gyv. Slabados k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav.) BlkLM.

Plg. latv. „Ja aita nemīl sava jēra, tad saimniecei jāsaka žīdam, kad tas ienāk istabā: – *Izgrauz, žīdiņ, aita jēra nemīlē!* Žīds atbild: *Lai mīlē, lai mīlē! Lai Dievs dod, ka mīlētu!* Žīdam par to dod cimdu pāru“ (avju vārdi) БривМ 451.
Užkalbėjimas taip pat žinomas Estijoje.

NEŠU NEŠU NAKTINUKĄ, AR GALIU NEŠTI MIGDYTI? – TEGU MIEGA!

1264. Užkalbėjimą, kuriuo gydoma kūdikių nemiga, 1997 metais užfiksavo ir vaizdo įrašą publikavo R. Balkutė. Gydant vaikas paguldomas į geldą ir nešamas aplinkui namą (pagal saulę), įeinant į namą per priekines duris ir išeinant pro užpakalines (taip einama 3 kartus). Vaiką nešanti moteris, kiekvienąsyk prieš įeidama į vidų pro duris klausia kitos, prie durų sėdinčios, moters, o ši jai atsako: – *Nešu nešu naktinuką, ar galiu nešti migdyti?* – *Nešk, nešk, tegu miega, tegu miega!* (*P.* Marijona Ratkevičienė-Garnytė, 85 m., kilusi iš Kunigiškių k., Vidiškių sen., Ukmergės r. sav., Janina Verikienė-Rutkauskaitė, 49 m., Olia Šavelo-Rutkauskaitė, 62 m. *U.* Užtilčių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.) BlkLM. Ten pat skelbiamas ir kitas užkalbėjimo variantas (vaizdo įrašas): „Kai vaikai kai nemiega, tai reikia, kad namas būtų ant dviejų galų, kad durys būt dar aplink apeit ir kad būt įbėgt. Reikia paimti nakočią, tą vaiką pasodint ir bėgt. Ir reikia sakyt: – *Lekiu lekiu, lekiu su nemiegančiu žmogum. Ar praleisi mane?* O tas, kuris jau greta sėdi ten prie namų, jau jis specialiai pasodintas, sako: – *Prašau, bėk! Duok jam miegą, nešk laimingai!* Tris kartus reikia apibėgt aplink apie gryčią“. (*P.* Olia Šavelo-Rutkauskaitė, 62 m., gyv. Užtilčių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.) BlkLM.

T. ≈ „Ką duodi? – Mėnesinę“, „Kas ten? – Išgąsčiai!“

KELKIS, KELIES, IR BŪK SVEIKAS!

1265. Nuo patrūkima pirmiau iškūrena pircį i nusiveda patrūkusį ligonį jan. Pilia garą i guldzia ligonį, kad kajas būtų aukščiau kap galva, i tadu pradeda pirmiau nuo

kojų varycie kraujų in bumbų, paskui iš runkų, iš kojų suvaro kraujų. Greitai užvercia puodelį in bumbos. Dokterius tadu apeina aplink pircį penkis kartus i, staciai inejįs pircin, nuima puodelį i sako:

– Kelkies, kelies [*tuojau pat kelkis*], i būk sveikas!

Ažkart pamačija, i Vilniuj geriau neišliečytų [= *neišgydytų*].

P. Anelia Bielinienė. *U*. A. Bielinis 1926. *Sg*. LTR 7601(102).
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

Panašų tekstą paskelbė R. Balkutė: „Vaikeli, su katru žmogum negražai [sutari], tai nuveik, paprašyk to žmogaus, kad jis ateit <...>, triskart suduot per kiaulį ir sakyt: – *Gana jau gulėc, kelkis!*“ (užkalbėjimas nuo blogų akių) (*P*. Ona Volungevičienė-Baublytė, 66 m., kilusi iš Norulių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav., gyv. Trasninko k., Merkinės sen., Varėnos r. sav. *U*. R. Balkutė 1999) BlkLM.

Formulė primena evangelinius pasakojimus, kuriuose Kristus, gydydamas ligonius, ištaria analogišką linkėjimą.

T. ≈ „Ėjo Kristus, susitiko šventą Mataušą“.

IR AŠ, PONAS MIŽNIUS, ATĖJAU!

A_1

1266. Jeigu žmogus šlapinasi, reikia bažnyčioje per sumą, kai krapija, pereiti iš vienos pusės į kitą ir, įėjus į bažnyčią, sakyti:

– Ir aš, pons mižius, atėjau!

P. Elzė Buišaitė, 60 m. *U*. A. Skiparis 1937. *Sg*. LTR 1357(130). *Sp*. BlLMM 522, SkrN p. 69, LUŠ 382.
Pabalių k., Žagarės sen., Joniškio r. sav.

1267. Aš girdėjau, kad, į bažnyčią įeinant, reikia balsiai sakyti:

– Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus – šit ir mižius atėjo!

Par krapylą stovėt krapijant vyrų pusėj ir pareit į moterų pusę teip, kad abu kartu gautų užliejimą.

NETVARKA MYŽIMO.
P. Jonas Lydeikis. *U*. M. Slančiauskas 1894. *Sg*. LMD I 283(343). *Sp*. BlLMM 521, SkrN p. 69, LUŠ 384.
Joniškio r. sav. (?)

1268. Kas patale mėž, tam toki liga, jog katram gėda, kiekviens jusdams to nedarytų. Yra ir tokių, kad dideli žmonys teip padara, pilni vyra arba moterys, ženoti apsitelž, tai, mat, nejunt. Tai, saka, reikia einant į bažnyčią tuoj, kaip tiktai žengi par slanksnį [*slenksti*] į bobnyčią, sakyt balsu:

– Tegul bus pagarbints Jėzus Kristus, pons mižius atėja!

Tai ir nustosiąs myžt patale, tiktai reikia sakyt teip trankiai, balsiai, kad visi girdėtų, tai tada mačys.

VAISTAS DEL MYŽALIŲ.
P. Jančiauskienė. *U*. M. Slančiauskas XIX a. pab. – XX a. pr. *Sg*. LMD I 1063(1056). *Sp*. BsJKn p. 538.
Joniškio r. sav. (?)

1269. Kad tiktai kūmai, nešdami vaiką pre krikšto, nusimyš, tai tas vaiks, kad ir didelis užaugs, bus myžalius: myš ir myš vis patale.
Myžalius teip gal save pasigydyt. Anksti į bažnyčią nueiti reik, kol da mažai žmonių tėra, ir, įeinant į bažnyčią, pasakyti balsiai:

– Tegul bus pagarbints Jėzus Kristus! Atėjo mižius į bažnyčią!

Tai daugiaus nuo to ir nustos patale myžti tas.

P. Juozas Sruogius. *U*. M. Slančiauskas ~ 1901–1910. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 456). *Sp*. BsJKn p. 269.
Ginkūnų k., Šiaulių sen., Šiaulių r. sav.

A_2

1270. Kad koki merga į patalą šlapin, tai reik su tokia merga į katalikų bažnyčią eiti ir pro duris įeinant sakyti:

– Myžals įeina!

Tai ta sloga pasiliauna.

U. J. Pakalniškis, A. Bruožis (Klaipėdiškis) ~ 1890–1902. *Sg*. LMD I 285(5). *Sp*. IMLT 285, LUŠ 383.
Mazūriškių k., Sendvario sen., Klaipėdos r. sav.

B_1

1271. Tas, kuris nakčia susišlapina lovoj to nejausdamas, tai, kad išsigydytų, štai ką turi padaryti. Bažnyčioj garsiai pasakyti:

– Ar jau visi čia? Jau ir mižnius čia!

Jei taip išdrįst[ų] pasakyti, daugiau nebesusišlapins. Pasakotoja girdėjusi pasakojimų, esą būdavę tokių, kurie taip bažnyčioj garsiai pasakydavę.

P. Ieva Urbanskienė-Gelčytė. *U*. P. Urbanskas 1937. *Sg*. LTR 1273(81). *Sp*. BlLMM 523, SkrN p. 69, LUŠ 385.
Mieleiškampio k., Šilavoto sen., Prienų r. sav.

1272. Kas susišlapina, turi nuėjęs į bažnyčią pasakyti:

– Ar visi čia? Ir aš, mižnius, čia.

Daugiau nebesusišlapins.

U. V. Kavaliauskas ~ 1933. *Sg*. LTR 440(179).

A_1 – ligonis, įvardydamas savo problemą, praneša, kad jis atėjo į bažnyčią: *Atėjo mižius į bažnyčią!* A_2 – formulę sako kitas žmogus. B_1 – formulė pradedama klausimu: *Ar jau visi čia? Jau ir mižnius čia!*

Plg. baltr. «Казав той, став серэд костела і крыкныв: – *Прызнаюсья в касцелі, Шчо всыкаюсь в пасцелі*» (нетрыманне мачы) ВлНМ 420.

LIGONIS, VARDU JONAS, SERGA DRUGIU KREČIANČIU

1273. Zamawianie fébry. Wieśniacy Litewscy leczą od fébry przez zamawianie, następnym sposobem: na kartcie wypisują historyją choroby takim porządkiem:

– Chory imie (n[a] p[rzyklad]) Jan,
Syn (n[a] p[rzyklad]) Anny i Józefa,
Ma lat od urodzenia 30,
Chory na fébrę trzęsącą,
Od zaczęcia choroby, upłynął tydzień (lub
Miał paroksyzmów 6, i t[ak] d[alej] więcej).

Wypisawszy tę historyją, urzynają trzy latorośle wierzbowe (blendis), dwóletnie. W dniu pogodnym przy zachodzie słońca, stawają nad wodą trzymając w ręku lewym latorośle. Czytają potém historyją choroby, a przyszedłszy do słów: „miał paroksyzmów“ karbują ich liczbę na tegorocznym kolanku latorośli. To się powtarza trzy razy. Ucięte kolanka tegoroczne rzucają do wody, a przeszłoroczne, wróciwszy do domu, pałą.

[Drugio užkalbėjimas. Lietuvos kaimo žmonės gydosi nuo drugio užkalbėjimais tokiu būdu: ant popieriuko surašo ligos istoriją tokia tvarka:

– Ligonis, vardu (pavyzdžiui) Jonas,
Sūnus (pavyzdžiui) Onos ir Juozapo,

Trisdešimties metų,
Serga drugiu krečiančiu.
Nuo susirgimo praėjo savaitė (ar daugiau),
Priepuolių turėjo 6 ir t. t.

Surašę tą istoriją, nusipjauna tris blendies ūglius, dvimečius. Giedrą dieną, leidžiantis saulei, atsistoja prie vandens, turėdami kairėj rankoj ūglius. Paskui skaito ligos istoriją, o kai prieina žodžius „priepuolius turėjo“, tai jų skaičių įramto į šiemetinį ūglį. Šitaip daro tris kartus. Šiemetinį ūglį nupjauna ir įmeta į vandenį, o pernykštį, grįžę namo, sudegina.]

U. [1846]. *Vr.* D. Urbas 1959. *Sg.* JucL p. 341–342. *Sp.* JucR p. 319, LUŠ 678.

PRAŠĖ DRUGYS VALGYT

1274. Krečiant drugiui, vienas iš namiškių su ąsočiu eidavo per kaimą ir, užsukdamas kiekvienon pirkion, surinkdavo tą dieną virto maisto likučių po vieną valgomą šaukštą. Viską suplakęs, duodavo ligoniui valgyti. Maisto rinkėjas privalėjo prie kiekvieno stalo pasakyti:

– Prašė drugys abiedoc [= *pusryčiauti*]!

Vidurdieny:

– [Prašė drugys] pietuic [= *pietauti*]!

Vakare:

– [Prašė drugys] večeroc [= *vakarieniauti*]!

Be šių žodžių toks gydymas būdavęs neveiksmingas.

P. Marijona Andriulionienė, 75 m. *U.* V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 249. *Sp.* LUŠ 841.
Paklėštarės k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

Labai panašų variantą Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav. užrašė J. Žydelis 1936 (LTR 1240 (128)).

Gydymas, kai apeinama keletas sodybų kažką surenkant, yra plačiai žinomas. Pvz., siekiant išgydyti džiovą, reikėjo susirinkti duonos iš devynių ar dešimties namų SlnŠLSA p. 235. Gydant šlapimo nelaikymą, Dzūkijoje kepdavo duoną, užmaišytą iš kelių šeimininkių užraugtos tešlos ES 641(72).

Panašus gydymo būdas buvo naudojamas ne tik Lietuvoje, pvz., gėlai Škotijoje panašiai gydydavo nužiūrėjimą: paimdavo puodelį ir, apėjęs keletą namų, prašydavo, kad į jį įspjautų kiekvienas šeimos narys; po to puodelio turiniu patrindavo ligonį MacGI p. 36.

DUOK DUONOS NUO PASIUTĖLIO ŠUNS

1275. Jei įkando pasiutęs šuo, reikia apeiti dvylika kiemų ir, neįeinant į pirkią, pro langą paprašyti:

– Duok duonos nuo pasiutėlio šuns.

P. E. Barauskienė. *U*. V. Damskytė, L. Kalašaitytė, A. Meškėnaitė ir kt. (KrD ir LKLI kompl. eksp.) 1970. *Sg*. KalLMP p. 212. *Sp*. LUŠ 128.
Gudininkų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

Dėl maisto surinkimo iš kelių sodybų žr. komentarą aukščiau.

VANDENIO, VANDENIO – KARPOS UŽPUOLĖ!

A_1

1276. Kai tik pamatai jauną mėnulį, turi atsistoti vietoje ir, nepaeidamas nei žingsnio priekin ar atgal, šaukti:

– Vandenio, vandenio – karpos užpuolė!

Užgirdęs kuris namiškių turi atnešti vandens, kuriuo vietoje esant mazgojamos karpuotos kūno dalys.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 88. *Sp*. SkrN p. 76, LUŠ 985.
Šilavoto sen., Prienų r. sav.

A_2

1277. [Pamačius jauną mėnulį], sustok ir pradėk šaukti:

– Vandenio!

Kai atneš, tai greit nusiprausk ir paskum niekam nieko nesakyk. Tai bus labai skaistus ir be spuogų veidas.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 69. *Sp*. LUŠ 979.
Stakliškių sen., Prienų r. sav.

1278. [Pamatęs pirmąsyk jauną mėnulį], trissyk nusispjauni ir šauki:

– Vandens, vandens, vandens!

P. Marijona Markevičienė-Jokūbaitytė, 88 m., kilusi iš Šiaudinės k., Kidulių sen., Šakių r. sav. *U*. Kristina Ašmytė 2004 (L. Klimkos rink.). *Sg*. LEMA PE 2838 R 11(67) [be paginacijos].
Kiduliai, Šakių r. sav.

1279. Kai pamatai jauną mėnesį pirmą kartą, tai neik iš tos vietos, bet šauk, kad tau paduotų vandenio, o į mėnulį rodyk pirštu, paskui tą vandenį pilk žemėn atbula ranka. Tai kam bus narikaulis, jei su tuo pirštu apskriesi, narikaulis prapuls. Prieš 20 metų juoku taip gydydavosi pandėliečiuose, moterys ypač.

P. Pranas Styras. *U*. A. Glemžaitė 1938. *Sg*. LTR 1645(1). *Sp*. BlLMM 102, LUŠ 983.
Jusiagirio k., Pandėlio sen., Rokiškio r. sav.

1280. Kai pamatai jauno, stovėk vietoj ir šauk, kad atneštų vandens kas, paskui plauk karpas ir žiūrėk į mėnulį.

P. Naujokienė. *U*. V. Kulbokas 1931. *Sg*. LTR 210(206–140). *Sp*. LUŠ 984.
Piliūnų k., Pilviškių sen., Vilkaviškio r. sav.

1281. Jeigu turi daug karpų, tai reikia naktį žiūrėti akių nenuleidžiant į jauną mėnulį ir kalbėti „Sveika, Marija“. Tada šaukti, kad kas nors atneštų vandens. Tuo vandeniu patrinti karpas, ir jos išnyks. Nesant vandenio galima ir su seilėmis.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 87. *Sp*. LUŠ 982.
Marijampolės sen., Marijampolės r. sav.

1282. Jei žmogus turi karpų, tai, pirmą kartą pamačius jauną mėnulį, reikia jo neišleisti iš akių, o jei arti nėra vandens, tai paprašyti, kad kas nors atneštų, mat pačiam reikia neiti iš vietos. Tada plauti karpas vandeniu ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“, tai karpos nugyja.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 89. *Sp*. LUŠ 981.
Šimkaičių sen., Jurbarko r. sav.

1283. Kai užmatai jauną mėnesį, tai toj pačioj vietoj sukalbėti tris „Sveika, Marija“ ir vandeniu apsiprausti – tada išnyks nuo veido karpos ir skregždės.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 70. *Sp*. LUŠ 986.
Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

1284. [Pamatęs jauną mėnulį], sustok ir nepasikrutindamas sukalbėk tris „Sveika, Marija“. Paskui, jei lygiai toj vietoj, kur stovėjo dešinė koja, apsiprausi vandeniu, tai apsisaugosi nuo visokių ligų.

U. [1951]. *Sg*. BlLMM 68. *Sp*. LUŠ 980.
Obelių sen., Rokiškio r. sav.

Kelis variantus paskelbė R. Balkutė: „Sako, kap užsižiūri jaunų mėnulį, bet jau niekur akių nuo jo ir nenumesc, ba Panelė Švinčiausia po mėnuliu stovi. Po jos kojom metė jaunų mėnulį. Tai va ir žiūro. Pasmelsc jau ar kano dedervinių va cia būna, ar kokios kų karpos. Tai va pieskų (smėlį) paima iš po pado, ale cia vis ciek žiūro [in mėnulį, akių nenulaidzia], ar kokio vandenio atneša, pašaukia ir nusprausia po jaunam mėnuli, ir išpila an žemės.

Nu ir jau pamačina“ (*U*. R. Balkutė 2001 iš Ievos Turonienės-Zalanskaitės, 90 m., kilusios iš Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyv. Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.); „Pirmojo karto tik pamatei mėnulį un dangaus – stovėk vietoj i prašyk, kad kas vandenia atneštų. Vandenia su puoduku atneša, nulieji, nulieji triskart. Triskart plaut', kol „Sveika, Marija” vieną sukalbi, daugiau vėl' plaut'. I antrąkart sukalbi „Sveika, Marija”. Triskart reikia „Sveika, Marija” sukalbėt', i prapuls, i tų vandenį išpilt' per petį, va i viskas, jeigu lika. Pra petį išpilt' i nuveit į gryčią, i viskas“ (*U*. E. Brajinskienė 1996 iš Bronislavos Ružinskienės-Mikutavičiūtės, 73 m., gyv. Šeduvoje, Radviliškio r. sav.); „Apgamus gydydavo, kaip jaunas mėnulis būna. Tik pati pirma diena, kai pasirodo. Reikdavo pakviest' tą žmogų, ir, kai pamato jauną mėnulį, iš vietos nežengia nė vieno žingsnio. Atkalba maldelę ir vandenio atneša, nuplauna, ir nunyksta apgamas. Brolys turėjo, ir jis išgydė jam irgi“ (*P*. Algimantas Surdokas, 66 m., kilęs iš Metelytės k., Simno sen., Alytaus r. sav., gyv. Vepriuose, Ukmergės r. sav. *U*. R. Balkutė 2002); „Tai pas mano pusseserį buvo geltaligė, Puvočiuose šita. Ir dar [*dabar*] jai prasdėjo geltaligė. Tai jos mama pasisėmė tris viedrus iš šulinio vandenio ir jų perpilė, ir tep, sakė, geltaligė smego. Kap cik pamatai jaunų mėnulukų, stokis an vietos. Tai ji kap pamatė mėnulukų, jau ji ėmė rėkc. Atajo mama, tris viedrus vandenio perpylė šalto“ (*U*. R. Balkutė 1999 iš Antaninos Lapėnienės-Kašėtaitės, 73 m., kilusios iš Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav., gyv. Mančiagirės k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

B_1

1285. Kuomet būna jaunas mėnulis, tai reikia paprašyti, kad kas nors atneštų gerti, ir tas vanduo išlieti per galvą, tuomet karpos išnyks ir pritaps tam, kas atnešė vandenio.

P. Agota Subačienė, 60 m. *U*. Z. Subačius ~ 1937. *Sg*. LTR 1436(82). *Sp*. BlLMM 90, LUŠ 987.
Kamorūnų k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

A_1 – įvardijama liga ir prašoma atnešti vandens. A_2 – tik prašymas atnešti vandens.
B_1 – kitoks ir prašymas, ir veiksmas: prašoma atnešti vandens gerti, o po to, išpylus vandenį, liga perduodama jį atnešusiam žmogui.

Plg. baltr. *Месяц молоды, Дай мне воды помыц бобродовки* BлHM 1356.

IŠEIKIT, MOTERĖLĖS, ŽYDŲ VESELIOS PADABOTI!

1286. Jei besiprausiant moterims ateis turinti andrapanes, tai pas jas visas po tos pirties atsiras ant kūno geltonos dėmės. Tokiame atsitikime reikia būti atsargioms. Sergančioji atėjus turi paprašyti, kad išeitų visos į pravorelį [*pirties prieangį*], pati greit apsiplauti šaltoku vandeniu. Po to gali įeiti kitos ir praustis kartu, nes nieko nekenks apsiplovusioji, žinoma, jei nepils garo savo ranka. Prašant, kad išeitų, vartoja tokį pasakymą:

– Išeiki [*Išeikite*], materełes, žydų veselias padabacie [= *pažiūrėti*]!

Šie prietarai ir dabar turi nemažą vertę, Tverečiaus ir Melagėnų [*Mielagėnų*] parapijose iki šios dienos prisilaikoma jų.

[NUO PADLECOS].
U. V. Čepulytė ~1922–1926. *Sg.* LMD 400(43). *Sp.* BlLMM 496, SkrN p. 70, LUŠ 401. Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

Plg. šiaurės rytų Lietuvoje XX a. pradžioje užrašytą tikėjimą: „Nuėjus pirmąkart po ligai pirtin, turi visas ten esančias išprašyt, ir kai ji bus viduj, gali kitos sueit. Jeigu gimdyvė ar teip po mėnesinės „užeina“ ant jaunesnių, pirma oran jų neišprašius, visos gauna liga „padlicą“ – ant kūno rudi intapai, o ant širdies bloga, neramu“ BsJKn p. 373.

BOBA, TAVO VALIA, BOBA, NE TAVO VALIA

1287. Item hath bekanth, das sie worth, vnnd gesprochen [Be to, [Kotryna Gailiuvienė] prisipažino, kad ji vartojo ir kalbėjo tokius žodžius]:

– Baba thawa walla, Baba ne thawa walla, wanicku* Gaidin, neschith wischta, milam Diewa [*Boba, tava valia, boba, ne tava valia, va nioku* [va niogu, t. y. štai mušu] *gaidį, nešit*** *vištą mylam Dieva* [= mielam Dievui?]*** / *myliam Dievą* [vaišiname Dievą?].

Hath den Jungen Kinderen geholpfen, when sie ahn den gemechten gebrechlichen, vnd vngesunth gewesen [Tai padėdava mažiems vaikams, kai jie negaluodavo lyties organais ar nesveiki būdavo].

P. Kotryna Gailiuvienė. *U.* 1559. *Sg.* TilžB p. 243. *Sp.* GailT p. 215–216, LUŠ 76. *Red. pst.* Tekstas skelbiamas taip, kaip buvo užrašytas, greta pateikiant jo interpretaciją. Tilžė (dab. Sovetskas), Kaliningrado sr., Rusija.

*Žodį *wanicku* galima interpretuoti kaip dalelytės ir veiksmažodžio junginį *va nioku* „va niogu, t. y. mušu“. Kita vertus, galima čia įžiūrėti ir iškraipytą veiksmažodžio *vanoti* „smarkiai mušti, plakti, perti“ imperatyvą, plg. *Su kuolu kai pradėjo vanot* LKŽ 18 p. 116; t. p. plg. *užvanoti* „negyvai užplakti, užmušti“: *Trise supuolė, tai aną dabar visai užvanos* LKŽ 18 p. 120. Žodis *vanoti* šiuo atveju gali būti vartojamas kaip žodžio *mušti* „skersti, pjauti“ sinonimas – pastarasis žodis šia reikšme plačiai buvo vartojamas senuosiuose raštuose ir tautosakoje, plg.: *Jautį mušė, pjovė ožį* (Clavis Germanico-Lithuana) LKŽ 8 p. 455; *Vakar mušiau jaučią, šiandiej kitą* NS 800; *Tretieji kunigai buvo vadinami kriveičiai, tie gyvolius mušo, ant apieros atvestus* (S. Daukantas) LKŽ 8 p. 455; *Ant gabjaujo mušma deiviui gaidį, kurį laikėme jaujoj klojime* (LKŽ 2 p. 258). Baltų religijos šaltiniuose aprašant gyvulių ir paukščių aukojimus, dažnai pabrėžiama, kad jie yra mušami (lazda, samčiu ir pan.), o ne skerdžiami naudojant peilį ar kirvį.
**Formą *nešit* galima interpretuoti kaip *tu neši*.
***Žodžių junginį *milam Diewa* galima interpretuoti dvejopai: kaip iškraipytą *mielam Dievui* arba kaip žemaitiškų ypatybių turinčią formą *mylam Dievui.* Pirmąją interpretaciją taip pat paremtų kitame iš Kotrynos Gailiuvienės užrašytame

užkalbėjime vartojamas kreipinys vokiečių kalba *lieber Gott* „mielas Dieve“: *Wie du den gurtell vmb dich hast. so gebe du lieber Gott das du dich also mussest lieben mit deynnem manne* [Kaip tu tą juostą apie save turi, taip teduodie mielas Dievas, kad tu su savo vyru mylėtumeis] (užkalbėjimas siekiant sugrąžinti vyro meilę) TilžB p. 240, 243. Tačiau taip pat įmanoma ir antroji interpretacija: *myl*[*i*]*am Dievą*, t.y. vaišinam Dievą, skiriame jam šią auką; plg. *mylėti* reikšme „vaišinti“: *Suprašėme visus į vestuves, pradėjome vaišinti, mylėti* (LKŽ 8 p. 187).

Užkalbėjimo tekstas užrašytas 1559 metų gruodžio 29 d. Tilžės miesto teisme kvočiant Kotryną Gailiuvienę, apkaltintą raganavimu. Tai seniausias lietuvių kalba užrašytas gydomasis užkalbėjimas; savo forma jis artimas religinei aukojimo ar apžado formulei. Greta šio užkalbėjimo vokiečių kalba užrašyti dar du gydomieji (žr. Nr. 24, 731) ir vienas meilės užkalbėjimas.

Vokišką dokumentą, kuriame įterptas lietuviškas užkalbėjimas, surado kalbininkas Jurgis Gerulis Karaliaučiaus valstybiniame archyve prieš Pirmąjį pasaulinį karą; jį paskelbė Alvilas Augstkalnis 1937 metais. Kadangi gaidys yra būdinga pabaigtuvių auka (net K. Donelaitis mini, kad per pabaigtuves Laurienė su Pakuliene garbino gaidį), tekstas tyrinėtojų buvo interpretuojamas daugiausia rugiapjūtės apeigų kontekste. A. Augstkalnis tekstą šifruoja taip: *Boba, tavo valia – boba, ne tavo valia; ... vainik*(*as*)*... gaid*(*ys*)*... nešit vištą.. mielam Dievui.* Žodį *Baba* jis sieja su *Rugių boba* (mitine būtybe, gyvenančia rugių lauke, kuria gąsdinami vaikai – čia A. Augstkalnis įžiūri ryšį su vaikų ligų gydymu), o žodį *wanicku* interpretuoja kaip rugiapjūtės vainiką. Tokios pat nuomonės, sekdamas A. Augstkalniu, laikosi ir istorikas Rimantas Jasas 2001 metų publikacijoje (BRMŠ 2 p. 217).

Tačiau, turint galvoje, kad tai gydymo formulė, tekstą logiškiau būtų sieti su gydymo ritualais, užfiksuotais Mažojoje Lietuvoje XVI–XVII a. Gerai žinoma gydymo praktika buvo gyvulio aukojimas; XVI a. vokiečių istorikas Lukas Davidas išsamiai aprašo apeigą, kurios metu siekiant išgydyti ligonį aukojamas ožys, po to rituališkai valgoma mėsa ir sultinys; visa paaukoto gyvulio mėsa ten pat ir suvalgoma, o kaulai sudeginami BRMŠ 2 p. 282–284. Anot Luko Davido, tokį aukojimą atlikdavo vaidila (*Waideler*); matydamas, kad bėda nėra labai didelė arba žmogus nepasiturintis, jis aukodavo ne ožį, bet „pora paršiukų, žąsų ar vištų, kurias jie turį atiduoti dievams ir stabmeldžiauti“ BRMŠ 2 p. 282. Aukojimo elementų gydymo ritualuose užfiksuota net XIX–XX a. liaudies medicinos medžiagoje, plg.: „Norint pasveikti nuo difterito, reikia užmušti juodą gaidį, ištraukti jo žarnas ir aprišti kaklą taip, kad gaidžio galva būtų ant vaiko galvos. Liga persiduos gaidžiui“ SlMž p. 208.

AŠ APKABINU BALTĄ ROŽĘ

1288. – Vardan Dieva Tėva, ir Sūnaus, ir Dvasės Šventos. Čia aš apkabinu tą baltą, mėlyną ir raudoną rožę.

Juodą vilną išpešiojus apdėti ir dvidešimt keturias valandas laikyti.

ROŽĖ BELE KOKI.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(48), LTR 1208b(543). *Sp*. BlLMM 423, BsJKn p. 213, LUŠ 35, nr. 44.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

ŽADU ŽADU KRAUJĄ!

A_1

1289. Ataima [*Atima*] kraujų nuo žaizdos:

– Žadu žadu kraujų!

P. Zosė Biveinienė, 65 m. *U.* L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg.* LTR 3988(59). *Sp.* LUŠ 1010.
Salakas, Zarasų r. sav.

B_1

1290. Pasakotoja painiojosi, neprisiminė (ar stengėsi neprisiminti) <...>. Kiek buvo galima suprasti, užkalbėjimas turėtų skambėti maždaug taip:

– Žadu žadu vocį, neša Panelai Švinčiausiai visi šventi apaštalai ir (čia turi būti vardas to žmogaus, kuriam skauda dantį).

P. Alena Janušytė, 67 m. *U.* R. Ambrazevičius, V. Jonikas 1986. *Sg.* LTR 5497(217). *Sp.* LUŠ 1011.
Ziboliškės k., Strūnaičio sen., Švenčionių r. sav.

A_1 – tik veiksmo įvardijimas. B_1 – formulė sustiprinama minint Švenčiausią Panelę ir šventuosius apaštalus.

T. ≈ „Lieju votį, kad ana pragaišt!“

ŠITĄ KARPELĘ RIŠU!

1291. Mėnesio gale reikia suskaityti, kiek karpų. Paimti vilnonį siūlą ir rišti ant jo tiek mazgelių, kiek yra karpų, kiekvieną kartą vis kartojant:

– Šitą karpelę rišu, šitą karpelę rišu, šitą ...

Po to sumazgytą siūlą reikia pakasti po žeme, po stogo lašais. Kada siūlas supus, tada ir karpos pranyks.

P. Elžbieta Velmunskienė, 86 m., kilusi iš Žiobiškio, Rokiškio r. sav. *U.* N. Kiaušaitė ~ 1970–1971. *Sg.* LTR 4511(359). *Sp.* LUŠ 907.
Kaunas.

1292. Jei yra karpų, tai raikia suskaityt, kiek jų yra, ir rišt mazgai un vilnionia siūla. Rišant karpas sakyt:

– Šitų karpełį rišu! Šitų karpełį rišu!

Tadu tas siūlas užkast žemesna pa stoga lašais. Kai siūlas supūsta, tai ir tas karpas prapuls. Taip raikia daryt sanam gałi [*gale*] mėnasia.
Girdėjau nuo senų žmonių, bet nežinau, nuo ko. Pati taip darau. Mačija.

P. Julija Zavadskienė, 57 m. *U*. E. Rūkštelytė 1958. *Sg*. LTR 3167(147). *Sp*. LTt 5 9327, LUŠ 906.
Plavėjų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

T. ≈ „Ką riši? – Grižą!“ $A_{5,}$ F_2. Užkalbėjimas šiame skyriuje skelbiamas todėl, kad apibūdinamas tik atliekamas veiksmas nenurodant pageidautino rezultato.

AŠ TAVE ČIA ĮPJAUNU!

1293. Norint nuvaistyt karpas, reikia paimti paskutinį delčios penktadienį aptrešusį pagaliuką, rodyti peiliu pirma į karpą, tada įpjaut į pagaliuką. Bepjaunant reikia sakyt:

– Aš tave čia įpjaunu!

Pagaliuką reikia pakast lašinyj [*po stogo lašais*] žėmelio [*žiemelio, šiaurės*] pusėj. Kaip veik pagaliukas supus, karpa prapuls.

U. Taleikytė (J. Užpurvio rink.). *Sg*. LTR 2284(273). *Sp*. LUŠ 43.
Dumpių k., Dovilų sen., Klaipėdos r. sav.

T. ≈ „Ką riši? – Grižą“ F_2. Tipas skelbiamas šiame skyriuje, kadangi įpjovimas šiuo atveju yra tik paženklinimo, o ne atskyrimo gestas.

AŠ MATAU JAUNĄ MĖNULĮ

1294. Pirmą jauno vakarą (kaip tik pirmo vakaro pamatai mėnulį) išeiti į orą ir su dešinės rankos nykščiu prispausti skaudantį dantį ir, pakėlus akis į mėnulį, kalbėti žodžius:

– Aš dabar matau jauną mėnulį ir kandu ant mano apmirusio danties!
Vardan Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios.

Anksčiau sakytus žodžius kalbėti 3 k[artus], tik nesakyti „amen“.

DANTŲ NUŽADĖJIMAS.
P. Darata Apelienė, 86 m. *U*. V. Juodkūnaitis 1932. *Sg*. LTR 436(153–305). *Sp*. BlLMM 83, SkrN p. 70, LUŠ 36.
Urvinių k., Griškabūdžio sen., Šakių r. sav.

T. ≈ „Žaltys kando kartą, aš – tris kartus“.

SPŪJ, MAŽŪNE, MAN RANKŪNE!

1295. Kad vaikas užaugęs būt drąsus, reikia devynių mėnesių išskrost 12 žuvų ir, įspraudus jų pūsles vaiko rankosna, parmygt betariant:

– Spūj, mažūne, man' rankūne [*Spūdėk, t. y. spausk, mažyli, man rankute*]!

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 48. *Sp*. LUŠ 891.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

PJŪVYS PJŪVĮ SVEIKINA

1296. Kad nebėgtų iš žaizdos kraujas, [kalbama]:

– Pjūvys pjūvį sveikina [*pasitinka*], trinu trinu sutrinu, trasu trasu sutrasu!

Kartojama triskart ir visą laiką paimtą ant pirštų kraują trina tarp pirštų.

U. J. Dovydaitis 1926. *Sg*. LTR 507(30–6). *Sp*. BlLMM 506, SkrN p. 75, LUŠ 834.
Marijampolės r. sav.

RASA GYDO, RASA NUGYDO!

1297. Gydydami karpą, trindavo ją bevardžiu pirštu, pabrauktu prieš saulei tekant per aprasojusį langą, ir kalbėdavo:

– Rasa gydo, rasa nugydo!

U. J. Šliavas ~ 1968–1971. *Sg*. ŠlŽA p. 111. *Sp*. LUŠ 843.
Žeimelis, Pakruojo r. sav.

VERBA MUŠA, NE AŠ MUŠU

A_1

1298. Verbų rytą motina anksčiau atsikelia, pasiima kadugių šluotą, plaka tebegulinčius vaikus ir sako:

– Ne aš plaku, verba plaka, ne aš plaku, verba plaka...

U. M. Stonys 1931. *Sg.* LTR 369(199). *Sp.* BlLKŠ p. 113.
Šiauliai.

1299. Per Verbas kiekvienas nori anksčiau atsikelti ir kitą nuplakti dėl to, kad iš jo gautų per Velykas margučių. Plakant su verba sakoma:

– Ne aš plaku, verba plaka.

Plakama tol, kol plakamasis pasižada duoti margučių.

U. [1978]. *Sg.* BlLKŠ p. 113.
Skaudvilės sen., Tauragės r. sav.

1300. Prieš Verbą būdavo apsirūpinama kadagiais. Stengdavosi atsikelti – kuris šeimos narių [bus] pirmasis. Atsikėlęs paimdavo verbą ir dainuodavo: „Aš mažas vaikelis, kaip pupų pėdelis, įšokau į rūtų darželį, išėjau ant kelio. Ponas Jėzus jojo, ploščių [=*apsiaustą*] pasiklojo, linksmai giedojo. Velykų rytą lelija pražydo, ne dėl manęs vieno, ir dėl viso svieto. Amen, aleliuja, kur ta mano nūja (vėzdas)?“ Po tokios dainelės eidavo prie lovų ir plakdavo visus, sakydamas:

– Ne aš plaku, verba plak,
Ne aš plaku, verba plak.

Nuplaktieji nesiskųsdavo, bet priešingai – džiaugdavosi, o plakėjas tais metais anksčiau visų pabusdavo.

P. Vincas Marcinkus, 75 m., kilęs iš Stungių k., Žagarės sen., Joniškio r. sav. *U.* J. Marcinkus 1937. *Sg.* LTR 1156(77). *Sp.* BlLKŠ p. 113–114.
Martyniškių k., Žagarės sen., Joniškio r. sav.

1301. – Ne aš plaku, verbinas [*verba*] plaka (sakoma plakant Verbų sekmadienį).

U. [1997]. *Sg.* LKŽ 18 p. 738.
Grūžių k., Vaškų sen., Pasvalio r. sav.

1302. Verbydami [plakdami verba Verbų sekmadienį] sako:

– Verba plaka, ne aš plaku!

U. [1997]. *Sg.* LKŽ 18 p. 738.
Didvyžių k., Klausučių sen., Vilkaviškio r. sav.

1303. – Ne aš mušu, verba muša.

U. A. Juška [1997]. *Sg.* LKŽ 18 p. 736.

1304. – Belabija, nelabija, ne aš mušu, verba muša.

Sakoma, mušant verba Verbų sekmadienį.

U. M. Norkaitienė 1979. *Sg.* M. Norkaitienės asm. arch.
Pivašiūnų k. ir sen., Alytaus r. sav.

1305. Mama sakė. Su verba nuvėjo viena merga, kad pradėjo duot bernui. Sako:

– Ne aš lupu, verba lupa.

Rytą kaip atsikėla tas bernas, kad ims duot, ištraukęs verbą tai mergai, sakydamas:

– Atsilupu verbenas, atsilupu verbenas.

Seniau tokia mada ir būdavo. Kai nuveini, randi gulinčius, tai kad duodi, kad kapaji su verbu!

P. Kotryna Kairienė, 40 m. *U.* O. Kairytė 1939. *Sg.* LTR 2083(475).
Kabelių k., Velžio sen., Panevėžio r. sav.

A_2

1306. Bažnyčion nešdavo ir šventindavo ėglio arba verbos šakeles. Išeidavo anksti, o grįžus tomis šakelėmis išplakdavo užsimiegojėlius. Jiems primindavo, kad jau pavasaris, kad laikas keltis. O ligoniams plakimu varydavo ligas, sakydavo:

– Ne aš plaku, verba plaka:
Būk sveikas nuo metų lig metų!

Jei negavai plakti, sakydavo, kad visus metus sirgsi.

P. B. Laukutienė, 80 m. *U.* 1966. *Sg.* ŠlŽT p. 137.
Pagirių k., Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

1307. – Verba plaka, verba plaka:
Nuo metų lig metų
Duok, Dieve, sveikatų!

U. [1992]. *Sg.* KudV p. 7.
Pumpėnai, Pasvalio r. sav.

A_3

1308. – Verba plaka, ne aš plaku,
Būk laimingas, nuo visų ligų apgintas!

U. [1979]. *Sg.* DnMed p. 69.
Obelių sen., Rokiškio r. sav.

B_1

1309. – Verba muša, ne aš mušu,
Už savaitės bus Velykos!

P. Kotryna Vaitkūnienė, 80 m. *U.* A. Kaulinskaitė 1991. *Sg.* MrKP p. 338.
Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

1310. Verbų dienoje mušasi verbom sakydami:

– Verba muša, ne aš mušu –
Už nedėlios ir Velykos.

U. G. Karaciejūtė. *Sg.* LMD I 614(47). *Sp.* BlLKŠ p. 113.
Barčių k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1311. Grižę iš bažnyčios šventintomis verbomis paplakdavo tuos, kurie buvo likę namuose. Kartais eidavo paplakti ir kaimynų. Taip pat šventinta verba suduodavo ir kelyje sutiktiems bažnyčioje nebuvusiems pažįstamiems. Dažniausiai sukirsdavo tris kartus per petį, rečiau per galvą, ir sakydavo:

– Verba muša, verba muša,
Užu savaitės Velykos!

Bet dažniau šiame krašte gali išgirsti lenkiškai:

– Verba bjė niezabjė,
Za tidien vielikdien,
Skazanom navynu,
Budiem jiest slaninu.

[– Верба б'е незаб'е
За тыдзень Вялікдзень
З казаном навіну (?)
Будзім есць сланіну.]

Paplaktasis juokėsi ir dėkojo už mušimą, kartais žadėdavo Velykų margutį. Šio pažado dažniausiai netesėdavo ir margučių neatnešdavo.

U. A. Ralytė [1995]. *Sg.* RlVŠ p. 355.
Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav. sav.

1312. Grįžusieji iš bažnyčios pašventinta verbele pastūkauja [*pastuksena*] tuos, kurie buvo pasilikę namie. Suduoda palengva tris kartus per pečius, nugarą, praneša apie besiartinančią Prisikėlimo šventę lietuviškai:

– Verba muša neužmuša,
Už nedėlios ir Velykos!

P. Bronė Mikšys, 68 m. *U.* R. Merkienė 1991. *Sg.* MrKP p. 338.
Kargaudų k., Slabados apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

1313. Kolei maži buvom, tai labai laukėm gauc mušc su verbu. Pamatom, kad pareina mama su verbu, tai lakiam prie durų: „Mani pirma, mani pirma...“ Visus apmuša:

– Ne aš mušu, verba muša,
Už nedėlios bus Velykos.

P. Marytė Korkutienė-Saulėnaitė, g. 1923. *U.* N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg.* McP p. 102.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1314. – Verba muša, ne aš mušu,
Už nedėlios ir Velykos.

P. Danutė Valiukevičienė-Kamenčiūtė, ~ 40 m. *U.* J. Dovydaitis 1991. *Sg.* LTR 6263(444); LTRF mg. 5248(56).
Pelesa, Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

Visiškai tokią pat formulę J. Dovydaitis 1991 m. užrašė iš kitų pelesiškių: Elenos Stanišauskienės, 65 m. (LTR 5248(463)), Stasio Šimelionio, 68 m. (LTR 5248(467)).

1315. Kad Velykų pyragai geri ir skanūs nutiktų, Verbos rytą gulinčius vaikus ir suaugusius verbos (kadagio) šakele plaka ir sako:

– Verba plakė, linksmai sakė:
Nedėlio[j] Velykos.

P. Antosė Bajorikė. *U.* B. Buračas ~ 1919–1933. *Sg.* LTR 455b(171–10). *Sp.* BlLKŠ p. 113.
Sklioriškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r. sav.

1316. Kai pareina su verba namo, tai, kurie namie buvo, tuos plaka sakydami:

– Verbabija nelabija,
Verba muša, ne aš mušu,
Už nedėlios Velykos!

Žydeliai ant miestelio sakosi [*prašo*], kad kas jiems verba suduot[ų], tai tada jam šikavosis [= *seksis*].
Plaka per pečius. Tas parėjęs plaka, kuris buvo bažnyčioj.

P. Kristina Žėkienė. *U.* E. Šneideris 1931. *Sg.* LTR 374e(2973).
Leipalingio sen., Druskininkų sav.

1317. Verbu plaka sakydamas:

– Verbubija neliabija,
Ne aš mušiau, verba muša,
Už nedėlios Velykos!

Kurie buvo bažnyčioj, tai tie namiškius plaka. Išėję iš bažnyčios miestelyje plakas. Žydeliai sukiojasi, kad ir jiems užduotų verba. Be verbos nešas dar kai kas ėglio, amalų ir kitų. Parėję verbas pakiša už balkio troboj nuo griausmo ir jom[i]s pavasarį avytes pavaro. Ėglį padeda ir, kai užeina griausmai, parūkia trobą nuo griausmo apsaugot.

P. Rožė Zenkevičienė, 80 m., kilusi iš Seirijų sen., Lazdijų r. sav. *U.* E. Šneideris 1931. *Sg.* LTR 374d(2325).
Ricielių k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

1318. – Verba bije, nie ja bijem [*Wierzba bije, nie ja biję*]*,
Už nedėlios ir Velykos.

Manyta, kad nuo plakimo žmonės tampa sveikesni.

P. Ruzia Kaužienė, 87 m., kilusi iš Pelesos k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Baltarusija. *U.* R. Merkienė 1991. *Sg.* MrKP p. 338.
Dubinių k., Rodūnios apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

*Pateikiami du rašybos variantai – taip, kaip R. Merkienės publikacijoje, ir pagal lenkų rašybos taisykles. Originalas paliktas norint parodyti lenkiško teksto iškraipymus, atsirandančius lietuviškai kalbančios pateikėjos tekste.

B_2

1319. Prieš Velykas sekmadienis tai Verbų nedėlia vadinosi, arba tiesiog Verbnyčia. Prieš Verbnyčią šeštadienio vakare, kai buvom mergos, tai rėdydavom popierinėm gėlėm verbeles. Iš anksto prisiperkam Merkinėje spalvoto popieriaus, darome gėles, puošiame žilvitėlį, mažesnį už metrą – tai mūsų *verbelė* būna, kurią nešamės į bažnyčią. Dar pridedam ėglio šakelę, spalvota gijele surišam. Vyrai tik žilvitėlį nešės, o berniokai tai smagią rykštelę, kad turėtų kuo muštis. Jaunimas, kaip paprastai, juokais mušasi tarp savęs, sakydami:

– Verba muša, ne aš mušu,
Ne man sopa – verbai sopa.
Už nedėlios bus Velykos!

Žinoma, tik juokais, nekerta iš peties.

P. U. Rožė Sabaliauskienė 1973. *Sg.* SbAED p. 361.
Puvočių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

B_3

1320. – Verba plaka, ne aš plaku,
Už savaitės bus Velykos, bus margučių.

U. [1997]. *Sg.* LKŽ 18 p. 736.
Liubavo sen., Kalvarijos sav.

1321. Vaikus pamuša su švencytu verbeli dėl sveikatos. Sako, kad augtai sveikas ir laimingas. Reikia mušanc sakyc tokius žodžius:

– Verba muša, ne aš mušu,
Už nedėlios ir Velykos,
Bus raudonų kiaušinių,
Baltų pyragų.

P. Julė Saulėnienė-Lebeliūnaitė, g. 1907. *U.* N. Marcinkevičienė [1998]. *Sg.* McP p. 102.
Pavarėnio k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1322. – Verbabija nelabija,
Verba muša, ne aš mušu,
Pasakysiu naujieną:
Už nedėlios valgysim kiaulieną!

Taip sako mušdami parėję su verbom iš bažnyčios per Verbų sekmadienį.

P. Antanina Žukaitė. *U.* E. Šneideris 1932. *Sg.* LTR 374e(2973).
Gailiūnų k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

1323. – Verba muša, ne aš mušu,
Žu nedėlios ir Velykos,
Bus kiaušinių kvorbytų [= *dažytų*].

P. Elena Kamenčiūtė. *U.* J. Dovydaitis 1991. *Sg.* LTR 6263(371); LTRF mg. 5247(35).
Pavalakės k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

B_4

1324. – Verba plaka, ne aš plaku,
Ar žadi velykaitį?

U. [1997]. *Sg.* LKŽ 18 p. 736.
Kidulių sen., Šakių r. sav.

1325. Ligi šiol išlikęs verbijimo paprotys. [Verbų sekmadienį] anksti rytą kaimynas bėga pas kaimyną ir, pakėlęs patalus, muša rykšte gulintiems per kojas sakydamas:

– Verba plaka, verba plaka,
Saulė teka, ne aš plaku.
Ar žadi velykaičių?

Kai plakamasis pažadėdavo, klausdavo:

– Kiek žadi?

Ir mušdavo tol, kol gulintysis prižadėdavo tiek margučių, kiek anas nori. O atsiimti pažadėtų margučių būdavo galima per Velykas.

U. (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1987. *Sg.* VerKP p. 269.
Sintautų sen., Šakių r. sav.

1326. Dar ankstų Verbų sekmadienio rytą būdavo skubama nuplakti lovoje tebegulinčius artimuosius, šitaip posmuojant:

– Verba plaka, verba plaka, ne aš plaku.
Už savaitės ir Velykos.
Ar žadi margutį?

Arba:

– Verba muša, ne aš mušu,
Už savaitės ir Velykos,
Bus raudonas kiaušinis?

U. [1992]. *Sg.* KudV p. 5.
Pastrėvio sen., Elektrėnų sav.

1327. Po pamaldų žmonės, išėję iš bažnyčios, palei šventorių klega, plepa, aptaria kasdieninius reikalus. Tačiau Verbų sekmadienį jie elgiasi truputį kitaip. Štai nei iš šio, nei iš to ima vienas kitą verbų rykštėmis vanoti, plakti. Tai daro ne tik vaikai,

jaunimas, bet kartais ir suaugę žmonės. Žiūrėk, tik čekšt čekšt verbų šluotele, taip kalbėdami:

– Ne aš mušu, verba muša,
Tol muš, kol suluš.
Už nedėlios – Velykėlės.
Jei žadi raudoną velykaitį, nebemušiu.

Taigi per Verbas viešoje vietoje vienas kitą gražiai išvanoja aštria kadagine ar šmaikščia karkline ir dar išsidera Velykoms margutį.

U. B. Buračas [1943]. *Sg.* BurLKP p. 200.

B_5

1328. Prisiartino Verbų nedėlia: eidami į bažnyčią, prisirinkom kadagių, bruknių, žalių laumės šluotų, ąžuolo šakų su pernykščiais lapais, blindžių ir karklų šakelių su avelėmis [*pumpurais*]. Tas visas pašventinom. Vaikai paprastai turėjo tik žilvičius. Po mišių išėjom į šventorių: vaikai, girdi, kits kitam šmiaukšt šmiaukšt per nugaras čaižydami, sakė:

– Ne aš mušu, rykštė muš,
Patol muš, kol suluš.
Už nedėlios didi diena,
Palinksmins kožną vieną.
Būk toks pat, kaip buvęs,
Būk sveikas kaip žuvis.

Ar visur toks yra paprotys, nežinau.

U. M. Valančius [1869]. *Sg.* VlPJ p. 256.
Rokiškio r. sav.

1329. Tėvas Verbų rytą plaka bemiegančius vaikus taip sakydamas:

– Ne aš mušu, verba muša,
Tolei muš, kolei suluš.
Už savaitės viena diena
Tegul linksmina kiekvieną.
Linkiu tau sveikam būt.
Ar žadi velykaitį?

U. [1902]. *Sg.* Katalikas, nr. 19. *Sp.* BlLKŠ p. 113.

C_1

1330. Verbų rytą kiekvienas stengiasi anksčiau nubusti, kad negautų su aštria verba per plikus šonus. Kas pirmiau atsikelia, tas gali kiekvieną miegantį plakti verbos rykšte. Pramiegojusį bandininką, piemenėlį arba ir artoją šeimininkas plaka verbų rykšte ir dainuoja:

– Verba ploka, Verba ploka,
Paganyk telyčių, nepamask trinyčių.
Verba ploka, ne aš plaku,
Verba ploka, ne aš plaku!

Nors ir labai skaudžiai plaktų aštria verba, plakamasis neturi pykti. Jei nenori būti plakamas, Verbų rytą nemiegok. Kupiškėnuose šis senovės paprotys nėra visai išnykęs, bet jau nėra taip šventai jo laikomasi kaip seniau.

P. V. Juodakienė. *U.* B. Buračas [1936]. *Sg.* BurLKP p. 203.
Kupiškio r. sav.

1331. Verbų dienos rytą, kas pirmas atsikeldavo, plakdavo miegančiuosius verbomis. Kiti nueidavo net kaimynų plakti. Plakdami sakydavo:

– Verba plaka, ne aš plaku!

Kai kur dar taip sakydavę:

– Paganyk telyčią, nepamesk trinyčių.

Arba:

– Verba plaka, ėglis duria,
Lig Velykų dar nedėlia.

U. (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1980. *Sg.* KoKŠ p. 450.
Obelių ir Kriaunų sen., Rokiškio r. sav.

C_2

1332. Trobon įeina kerdžius, nusitvėręs didelę verbų rykštę. Žiūri šen, žiūri ten, apžvelgia visus trobos pašalius, bene pamatys kur ant krosnies ar užkrosny kojas ištiesusį vargšą piemenėlį bemiegantį. O gudresni piemenys, tai žinodami, moka gerai pasislėpti arba visą Verbų naktį budi, kad nepramiegotų.

– Verba plaka, verba plaka.
Paganyk telyčią, nepamesk trinyčių.
Už nedėlios – Velykėlės,
Gausi margą velykaitį.

„Dėkui, dėkui, dėde, kad nepatingėjai ateiti, kad pašventinai mūsų piemenėlį, visą vasarą jis bus budrus, – džiaugiasi šeimininkė. Už tai, dėdeli, aš tau Velykoms duosiu sūrį ir pora kiaušinių“.
Taigi kaimo skerdžius už piemenėlių prikėlimą susirenka nemažai skanių užkandžių, iš kurių rengia Velykų stalą.

U. B. Buračas [1943]. *Sg.* BurLKP p. 199.

1333. – Verba muša, ne aš mušu,
Žu nedėlios bus Velykos.
Kelkis anksti, gink baronų,
Duosiu kiaušinį raudonų.

P. Janė Lingienė. *U.* J. Dovydaitis 1991. *Sg.* LTR 6263(375); LTRF mg. 5247(39).
Pavalakės k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

A_1 – trumpasis formulės variantas *Ne aš plaku, verba plaka*. A_2 – pridedamas linkėjimas būti sveikam *nuo metų lig metų*. A_3 – linkėjimas *Būk laimingas, nuo visų ligų apgintas*.

B versijose plakimo verba formulė papildoma pranešimu *Už savaitės bus Velykos.* $B_1 \approx A_1$ (trumpa formulė), tačiau pridedamas pranešimas. B_2 – formulė išplečiama: *Ne man sopa – verbai sopa*. B_3 – toliau plėtojama Velykų tema: *Bus margučių, raudonų kiaušinių, baltų pyragų, valgysim kiaulieną*. B_4 – formuluojamas klausimas apie atlygį plakėjui: *Ar žadi velykaitį, marguti, raudoną kiaušinį?* B_5 –pridedamas linkėjimas būti sveikam.

C_1 – šaipomasi iš piemens priduriant *Paganyk telyčią, nepamask trinyčių*. $C_2 \approx C_1$, tačiau pridedamas pranešimas *Už nedėlios – Velykėlės, gausi margą velykaitį.*

Plakimo verba formulės Lietuvoje plačiai žinomos; jos visuotinai siejamos su sveikata ir laime – plakant linkima sveikatos, laimės, vaikams – gerai augti, plg.: „Katras verboj verbavoja, tas greitas, o kurį verbavoja – sveikas“ BKT p. 233, „Kai per Verbnyčią mažą muša, tai auga“ LTR 374e(2618), „Sako, vaikai geriau auga pamušus verbu, geresnė laimė lydzi visus metus“ McP p. 103.

Formulė, sakoma mušant verba, gerai žinoma slavų tradicijoje, plg.: baltr. *Не я б'ю, вярба б'е. За ты дзень Вялікдзень. Будзь здароў ва ўвесь год, як зімовы лёд* БНП 3 с. 573; *Вярба хрёс! Сякі да слёзні я сяку — вярба б'ець; трэці раз на здароўя!* БНП 3 с. 574; ukr. *Не я бью, верба бье, За тыждень – Велыкдень; Будь велыкій, як верба, А здоровый, як вода, А богатый, як земля* СД 1 с. 337; lenk. *Palma bije, nie ja bije, Wielki Dzień za tydzień* СД 1 с. 337; serbų *Раст' ко верба* СД 1 с. 337; kašubų *Wierzba bije, jô nie biję. Za tidzéń Wielgi dzéń, za noce trzë i trzë są Jastrë* СД 1 с. 337.

T. ≈ „Ne aš kertu, grižas kerta“, „Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka“, „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji“, „Liga – lauk! Sveikata – į vidų!“

SUKU SUKU, RATU RATU, MEŠKOS KAKA, VILKO PLAUKAIS, KIŠKIO TAUKAIS!

1334. Motinas ažužadedava. Jei vaikelis išsitinka [*susimuša ką*], tai motina pasuka, pasuka ratu kalbed[ama]:

– Suku suku, ratu ratu, meškas kaku, vilka plaukais, kiškia taukais! Jau, vaikeli, dabar nesapa.

Ir vaikas nustaja verkįs.

P. Zofija Bogušienė, 47 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 1075(53). *Sp*. BlLMM 478, SkrN p. 78, LUŠ 895.
Antalgės k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

1335. Motina vaikui užsigautą vietą pučia, gydo sakydama:

– Gijū gijū, meškos plaukų, lapės taukų! Na, išgijo – bėk!

U. [1956]. *Sg*. LKŽ 3 p. 296.
Alksnėnų k., Pilviškių sen., Vilkaviškio r. sav.

1336. Jei vaikas arba kitas kas susižeidžia pirštą, ranką arba kitą kurią nors kūno dalį, tai raminant jį ir pučiant užgautąją vietą, sakoma:

– Giju giju, zuikio taukų, vilko plaukų!

Arba:

– Giju giju, zuikio plaukų, vilko taukų!

U. K. Ramanauskas [1932]. *Sg*. ElMKF 2451.
Trakiškių k., Marijampolės sen., Marijampolės r. sav.

DŽIOVINTO VĖJO, PERNYKŠČIO SNIEGO!

1337. – Džiovinto vėjo, pernykščio sniego, šių metų ledo, rupūžės kraujo!

UŽKALBĖJIMAS NUO DANTŲ SKAUDĖJIMO.
P. Konstancija Morozaitė, 54 m. *U*. Grybauskas 1969. *Sg*. LTR 4102(175). *Sp*. LUŠ 129.
Mozūrų k., Samylų sen., Kauno r. sav.

Užkalbėjime įvardijami negalimi dalykai – *džiovintas vėjas, pernykštis sniegas*. Plg. „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“, „Mėnesėlis danguje, drūtas ąžuolas ant žemės, o didžiuvis vandeny“.

PAUKŠTYTĖ!

A_1

1338. Jei pamatai gyvatę, sakyk:

– Paukštytė!

Tada ji nepuola žmogaus.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 790.
Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

1339. Kai vuogauna miškuos i suscenka [*susitinka*] jau jų, šitų gyvatį. Jos nekliudysi, ana tavįs nekliudis, tai tada vadina jų:

– Puciutė, puciutė.

– *Dėl ko taip?*
– Nu, ir nežinau. Gal kad ramesnė būt...
– *Ką darydavo, kad gyvatės nepamatytų miški?*
– Duonos. Duonos pasiimdavo. Ir tį būdavo tokis prasmanymas: tris kartus „Sveika, Marija“ sukalbėc neatsidusus. Tai, žinai, sunku sukalbėc tris kartus.
– *Tai kas tada bus?*
–Tada ana kad ir inkunda, tai padeda gydymas.

P. Elena Činčikienė-Subačiūtė, 84 m. *U.* R. Balkutė 2000. *Sg.* BlkG p. 186. *Sp.* BlkLM, LUŠ 791.
Švenčionys.

Dar du variantai R. Balkutės užrašyti yra skelbti BlkLM: „Pasakojo, kad vienas toks mokėjo užkalbėti gyvates. Nueina miškan, an kelmo atsisės, maišą razrigs [= *atrigs*] ir gyvates užkalbės – gyvačių prilenda pusė maišo. Tada jis neša an turgaus, pardavinėja pa 10 rublių vieną gyvatę. Nu, tai klausia jis žmogaus: „Parodyk, katrą imsi?“ „Va šitą“. „Duok bonkę“. Paima bonkę ir sako: – *Paukštele, paukštele, paukštele...* Ten nežinau, anas ką daugiau sako ar ne, bet gyvatė pati bonkėn užlenda [= *įlenda*]. Užkemša, paima 10 rublių. Tai ar du, ar tris sykius taip darydavo (*U.* 1994 Jutonių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav. iš Balio Jančiūros, 67 m.); „Kap ji [gyvatė] aina, tai nesakyc: „Va, gyvatė nuvej“. Sako, nereikia sakyc nigdi, kad gyvatė nuvej, ale va: – *Negyva paukštukė, negyva paukštukė, negyva paukštukė.* Šitep kalba, ir ji, sako, susvynioja – ir guli susvyniojus, nepabėga. O jei pasako: „Gyvatė“, tai aina ir nuveina“ (*U.* 1999 iš Onos Petrulionienės-Dvareckaitės, 74 m., kilusios iš Šunupio k., Merkinės sen., Varėnos r. sav., gyv. Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.).

A_2

1340. Jei kas atranda miške gyvatę ir nori ją kitiems parodyti, tai šaukia:

– Eikit čionai! Radau paukštytę!

Nes, pavadinus ją gyvate, ji savo vardą supranta ir pabėga.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 789.
Pušaloto sen., Pasvalio r. sav.

1341. Ir va, jeigu gyvatę pamatysit ir pašauksit ką nors iš šalies: „Aikit pažiūrėkit – gyvatė“, – ir paleisit ją iš akių, ir nematysit, nė kur dingo. O jei pasakysit:

– Aikit pažiūrėkit, va, paukštytę matau gražią, – tai jei ir paleisit iš akių, tai dar nenubėgs.

O jei tik sušauksi: „Gyvatė!“, va, tik mestelsi žvilgsnį į šoną – ir dingo, ir nematysit, kur dingo.
– *O jei pasakysit „paukštyte“, tai gali likt?*
– Gali likt. O jeigu sušauksit: „Gyvatė!“ ir akimi žvilgtelsi į šoną – ir nėra. Dingo, ir nematysit.

P. Algimantas Surdokas, 66 m., kilęs iš Metelytės k., Simno sen., Alytaus r. sav. *U.* R. Balkutė 2002. *Sg.* BlkG p. 158. *Sp.* BlkLM, LUŠ 788.
Vepriai, Ukmergės r. sav.

B_1

1342. Pamatęs gyvatę sakyk:

– Kregždytė gražioji!

Jai tas vardas patinka, ji tuomet nepyksta ir nekanda.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 792.
Antašava, Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

A_1 – gyvatė eufemistiškai vadinama paukščiu. A_2 – kvietimas ateiti pažiūrėti „paukštytės“ (*eikit čionai, aikit pažiūrėkit*). B_1 – gyvatė, vadinama paukščiu, giriama: *Kregždytė gražioji!*

Kenksmingi gyviai, plėšrūnai, kaip ir ligos bei kai kurios mitinės būtybės, neretai vadinamos eufemistiniais vardais, plg.: „Negalima stačiai sakyti: gyvatė, rupužė, vilkas ir t. t., bet vieton tų žodžių vartoti: *ilgoji* ar *margoji, piktvarlė, miškinis šuo* ir t. t.“ ЯнЛС 186. Paprastai taip daroma vengiant kontakto su kenksmingais sutvėrimais ar baiminantis sustiprinti jų galią, garsiai ištariant vardą; užkalbėjimuose nuo gyvatės toks eufemistinis pavadinimas yra dargi ir švelnus, pagarbus kreipinys, rodantis užkalbėtojo santykį su gyvatėmis, plg. „Paukštele, aukseli, sidabrėli, atsileisk“, „Paukštele, ką padėjai, paimk!“, „Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti!“

Plg. latv. „Ieraugot čūsku, jāskaita: *Putineņš, putineņš – lai nebēg* StrB lp. 227, *Tiš, putniņ, mežā* StrB lp. 227, *Sasals putniņš, sasals putniņš, Madži Grieti*“ StrB lp. 259.

VARLĖ!

1343. Pamatęs gyvatę, sakyk:

– Varlė!

Nes bėganti gyvatė varlės bijo.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 989.
Skapiškio sen., Kupiškio r. sav.

TU KARALIENĖ LIEPSNOTA!

1344. Poteriai kalbėti kartojant:

– Tu karalienė liepsnota!

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 80 (skelbta sk. „Nuo gyvatės"). *Sp.* ElMKR 68, LUŠ 963.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

T. ≈ „Karaliau liepsnotas, atimk žandelį".

ARKLINĖ, PANTINĖ, TAVO VARDĄ ŽINAU

1345. – Arklinė, puntinė, geležinė, purvyninė, pušinė, kanapinė (ir visokios spalvos), tavo vardų aš žinau!

Jei tik atspėsi, tuoj sugis žaizda, ir gyvulys pasveiks.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 50 (skelbta sk. „Nuo gyvatės"). *Sp.* ElMKR 36, LUŠ 34.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

T. ≈ „Marga, juoda ar mėlyna", „Cange ange, nedaryk nieko!"

JUODAS, JUODESNIS, JUODŽIAUSIAS

1346. – Juodas, juodesnis, juodžiausias! Duok man, Viešpats Dzieve, gerų stiprybį!

Šitą maldelę atkalba 3x9=27 kartus ir tris kartus sukalba „Sveika, Marija“.

NUO GYVATĖS.
P. V. Jakštas, 92 m. *U*. P. Bielinis 1936. *Sg*. BlVKT 449. *Sp*. LUŠ 530.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

MARGA, JUODA AR MĖLYNA

1347. – Marga, juoda ar mėlyna, čižanina! Raudonamargė, žalamargė, čižanina! Raudonoji, šėmoji, žaloji, čižanina!

NUO GYVATĖS.
U. [1929]. *Sg*. MLZ 41(skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp*. ElMKR 32, LUŠ 684.
Taujėnų sen., Ukmergės r. sav.

ŽILVITINĖ, AKLA GYVATĖ

1348. – Žilvicinė, akla gyvatė... Su Dzievo vardu tai visur gardu.

3×9 kart neatsidusus.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 73 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp*. ElMKR 61, LUŠ 1080.
Daugų sen., Alytaus r. sav.

T. ≈ „Arklinė, pantinė, tavo vardą žinau“, „Marga, juoda ar mėlyna“, „Cange ange, nedaryk nieko!“

ROZALIJA, PETRĖ, AGOTA

1349. Yr trys gyvačių rūšys: Rozalka, Petrė, Agota. Reik neatsidusus tris kartus kalbėti „Sveika, Marija“ ir kartu minėt tų vardu. Ir taip nuo kiekvienos rūšies gyvačių. Ale ne kiekvienas gali neatsidusęs sukalbėti.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS INKANDIMO.
P. Antosė Tatarūnienė-Sepetavičiūtė, 74 m. *U*. R. Krušaitė, R. Jokūbauskaitė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1978. *Sg*. LTR 5103(5–22). *Sp*. LUŠ 22. *Užr. pst*.: „Užkalbėjimas lenkų kalba“.
Gunių k., Upninkų sen., Jonavos r. sav.

PANTIS BE MAZGO!

A_1

1350. Pamatęs miške gyvatę, sakyk:

– Pantis be mazgo!

Ir gyvatė prapuls.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 781.
Vabalninko sen., Biržų r. sav.

A_2

1351. Jei pamatęs gyvatę pasakysi „Pantis!“, tai ji stovės, o jei pasakysi „Gyvatė!“ – pabėgs.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 108. *Sp.* LUŠ 780.
Naujamiesčio sen., Panevėžio r. sav. (?)

Dar vieną variantą užfiksavo R. Balkutė: „Jai [gyvatei] raikia sakyte, nes kitaip ana kavojas, reikia sakyt': – *Puntis, puntis, puntis*. Tai ana bėga vis in daikta“. (*U.* 1999 iš Teklės Lipinskienės-Godaitės, 88 m., gyv. Labanore, Švenčionių r. sav.) BlkLM.

A_1 – šifruotas gyvatės įvardijimas, artimas mįslėms (*pantis be mazgo*). A_2 – gyvatė eufemizuojama ją tiesiog prilyginant pančiui.
Plg. latv. „Ja teic *Striķi, pinekli, pagaidi manis*, tad tā vairs nebēgot“ StrB lp. 227

VILKAS! GYVATĖ! KO TU ČIA ATĖJAI?

1352. Velykų ryte pirmojoj dienoj atsisėdus valgyti pusryčių po persižegnojimo reikia suminėti tris kartus šie žodžiai:

– Vilkas! Gyvatė!

Ir, kuomet vilkas ateina, [g]ana pasakyti:

– Ko tu čia atėjai? Vietos neturi? Eik ten, iš kur atėjai!

Ir vilkas gyvulių nekliudys.

KAD VILKAS NEKĄSTŲ.
U. M. Gudėnas 1928. *Sg.* LMD I 272(2). *Sp.* LKŠ p. 152, nr. 339, LUŠ 1002.
Bajorų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

1353. Jei nori, kad vilkai šunų neneštų, reikia per Kūčių vakarienę paminėti vilką.

U. [1931]. *Sg.* KudK p. 274.
Vievis, Elektrėnų sav.

T. ≈ „Vilkai, meškos, kad nepribūsit dabar, visus metus nepribūkit!“

VILKE, VILKE, KUR BUVAI, KAI PONAS JĖZUS GIMĖ?

A_1

1354. Susitikus – jei bijai – vilką, sakyk:

– Vilke, vilke, kur tu buvai, kaip Ponas Jezusas gimė? Visi žvėrys buvo, tik tu lingėjai (lindėjai?)!

Vilkas skubiai pasišalins.

U. A. Karaliūnas 1932. *Sg.* LTR 447(93–65). *Sp.* BlLMM 554, SkrN p. 72, LUŠ 1546.
Rudamina, Lazdijų r. sav.

1355. – Ė kur tu, vilke, buvai, kai Panas Jezus Kristus gimė, kad tu avelį nešies?!

Šitaip reikia į vilką rėkti, kai jis avelę pastvėręs nešas. Sako, vilko nebuvo, kai Jezus gimė: visi žvėrys buvo pažiūrėt gimusio Jezaus, tai ir visiems žvėrims Jezus paskyrė, kokius žvėris jiems pjauti, o kai vilkas tada nebuvo, tai jam Jezus ir nieko nepaskyrė, užtai vilkui ir nevalia pjaut aveles. Ir tolei reikia į vilką šitaip rėkt, kolei jis pameta avelę – sako, vilkui gėda, kai į jį šitaip rėkia.

KAI VILKAS AVELĘ NEŠAS.
P. V. Jakštas, 92 m. *U.* P. Bielinis 1936. *Sg.* BlVKT 466. *Sp.* LUŠ 1301.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_2

1356. – Kur buvai, kap Jezus gimė? Jei iškadą darai, tai aik ten.

[NUO GYVATĖS ĮKANDIMO].
U. A. Kvyklys ~1945–1969. *Sg.* LTR 4035(4). *Sp.* LUŠ 669.
Kuktiškės, Utenos r. sav.

A_1 – vilkas gėdinamas, kad nebuvęs (slėpęsis) Kristaus gimimo metu. A_2 – vilkas varomas ten, kur jis buvęs Kristui gimus.

Plg. baltr. *Чого ты зары появыўса, Чому ты тоды ны появыўса, Як Исус Хрыстос нарадыўса?* (при встрече с волком) ПЗ 711, *Де ты, вовк, кружыўса, Як Сус Хрыстос народыўса* (чтобы волк не тронул) ПЗ 712.

T. ≈ „Vilkai, meškos, kad nepribūsit dabar, visus metus nepribūkit!“

JOKŪBAI, JOKŪBAI, KUR EINI?

A_1

1357. Išvarant laukan gyvulius, pervaryti per vartus, kur reikia padėti 2 kiaušiniai iš šonų, o vidury – spynelė, ir sakyti:

– Apieravoju [= *Aukoju*], kad Dzie[v]s duot, išganat [*išganytų*] mano gyvulius šventas Jurgis.

Kiekvieną sykį, sutikus vilką, reikia klausti:

– Jokūbai, Jokūbai, kur eini?

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 198. Sp. LUŠ 529.
Merkinės sen., Varėnos r. sav.

A_2

1358. Kap miški patinki vilkų, tai raikia sakyc:

– Jakūbuli, aik avukį pasgausi!

Tep ir nuvarai nuo kelio.

P. Petronėlė Dusevičienė, 96 m. *U.* M. Norkaitienė ~ 1985 m. *Sg.* M. Norkaitienės asm. arch.
Marcinkonys, Varėnos r. sav.

A_1 – *Jokūbo* (vilko) klausiama, kur jis eina. Dėl apeiginio kreipimosi į šv. Jurgį plg. „Šventas Jurgi, vilkus pažabok“. A_2 – vilkas raginamas eiti tolyn.

T. ≈ „Vilke, vilke, kur buvai, kai ponas Jėzus gimė?“, „Gyvate, gyvate, lįsk tu į žemyną, o aš eisiu sau!“

LAUKIS, LAUKINYKAS

1359. Kitą kartą, kol da vilkų pas mums buvo, tai sakydavai žmonys: neminavok vilko valgydams, tai ką nors mūsų papjaus – kokį gyvuolį. Kad sakai, sakyk:

– Lauks, laukinyks.

Tai nekas [*nekąs*].

P. Kipšas. *U.* M. Slančiauskas ~ 1901–1910. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 500). *Sp.* BsJKn p. 274.
Toliočių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

Vilko vadinimas *laukiniu* yra gerai žinomas eufemizavimo atvejis. Tai fiksuota jau XIX a. šaltiniuose, pvz., L. A. Jucevičius rašė: „Vilkas, visų žalingiausias žvėris, Lietuvoje, atrodo, kitados buvęs garbinamas kaip dievaitis, nes ir dabar dar kaimo žmonės, saugodamiesi jį užpykdyti (taip jie sako), nevadina jo vilku, bet *Laukiniu*“ JucR p. 162.

PĖTNYČION KŪČIA, SUBATON PIRMA DIENA

A_1

1360. Variantą, kuriame pasakyta, kaip Kūčių diena buvo minima, 1999 m. užrašė R. Balkutė: „Kai uogauni, tai ot ką sakydavo tėvai. Kai uogauni ir kad nepamatytai gyvatės, kad jinai atitolintų, palaukit, palaukit, kaip čia sakydavo? Reikia galvot: – *Pėtnyčion Kūčia, subaton pirma diena. Pėtnyčion Kūčia, subaton pirma diena.* <...> Uogauk ir galvok, ir gyvatės nerasi (*P.* Birutė Mazikienė-Grigaitė, 58 m., kilusi iš Randamonių k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav., gyv. Mardasavo k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

B_1

1361. Jei nenori miške gyvatės pamatyti, įėjus į mišką reikia sušukti, kurią dieną buvo Kūčios.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Antašava, Kupiškio r. sav.

1362. Girdėjau taip nuog senų žmonių, sakė man, kap kadu šnekėjo, [kad reikia atsiminti], kadu Kūčios buvo. Tai kap Kūčia būna. <...> Kuriųdzien būna Kūcia; dabar, sakysim, ar šeštadienį, ar sekmadienį, ar ten kokian trečiadienin. Kalėdos, Kūčios tai beli kadu būna. Tai, sako, raikia, kap aini miškan, tai raikia sukalbėc poteriai: „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“, ir „Garbė Dievu[i] Tėvu[i]“. Tai tris kartus reikia sukalbėc, tai, sako, niekuomet nepamatysi tos gyvatės. Kūčios jau, sakysim, priminsim, kadu Kūčios tį buvo: šeštadienį ar sekmadienį, ar tį trečiadienį, beli [= *bet*] kadu.

P. Marija Valatkevičienė-Česiulytė, 64 m. *U.* I. Žilienė, G. Žilys 1996. *Sg.* LTR 6447(127). *Sp.* BlkG p. 189, LUŠ 1146.
Rimašių k., Poškonių sen., Šalčininkų r. sav.

1363. Jei nori gyvatės miške nematyti, tai pamanyk, kurią dieną buvo Kūčios.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Panevėžys.

1364. Norint, kad gyvatė neįkirstų, reikia, mišku einant, žinoti, kurią dieną buvo Kūčios.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Naujamiestis, Panevėžio r. sav.

1365. Sako, kap ineini miškan, tai, – mano tėvelis sakydavo, – tai acimink, kadu Kūčia buvo, kokią dieną, tai, sako, niekad nematysi tu jos (gyvatės).

P. Petronėlė Dusevičienė, 96 m. *U.* M. Norkaitienė ~ 1985. *Sg.* M. Norkaitienės asm. arch.
Marcinkonių k. ir sen., Varėnos r. sav.

1366. Jei nenori gyvačių miške sutikti, tai, pirmą kartą miškan išėjęs, peržegnok žemę ir atsimink, kurią dieną buvo Kūčios.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Panevėžys.

1367. Einant į mišką, reikia atsiminti, kurią savaitės dieną buvo pirmoji Kalėdų diena, tada gyvatės nematysi.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Pumpėnai, Pasvalio r. sav.

1368. Jei prisimeni, kurią dieną buvo Kalėdos, tai gyvatės nepamatysi.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 114.
Biržai.

1369. Norint, kad gyvatė neįkąstų, reikia, einant miškan, minėti [Kristaus?] gimimo dieną.

U. [1931]. *Sg.* ElMKR p. 113.
Joniškėlis, Pasvalio r. sav.

A_1 – rimuota formulė. B_1 – elementarus savaitės dienos, kurią buvo Kūčios (Kalėdos), paminėjimas.

T. ≈ „Šventa Kūčia, saugok mane!“

ŠALTYŠIUS!

1370. Pramink šaltyšium, tai gers. Nenne es (nämlich das nicht trinkende Kalb) Ortsvorstand, dann wird's saufen [Pavadink jį (negeriantį veršį) šaltyšium, tai gers].

U. [1898]. *Sg.* JrkLME 122. *Sp.* LKŽ 14 p. 490. *Red. pst.:* Šio teksto nuorašai saugomi LMD I 284(36), LMD I 701(636).
Mažoji Lietuva.

Veršis pramenamas šaltyšium (kaimo seniūnu), turint omenyje seniūno polinkį išgerti, plg. *Ger' kai veršis* (*šaltyšius*) JrkLME 121, *Šaltyšiukas gana gėrė, kas nedėlią baudžiavėlėn varė* LKŽ 14 p. 490.

KOTA, ROTA, DOTA

1371. Drugi sposob zamawiania (od ukąszenia wężow) jest słowami [Kitas užkalbėjimo nuo gyvatės įkandimo būdas – šiais žodžiais]:

– Kota, rota, dota, bašalyk, adyk, psyk, cik!

Wyrazy te, żadnego nie mające lingwistycznego znaczenia, mają mieć moc magiczną przeciw jadowi węża. Trzeba zaś je wymawiać naprzód w takim porządku jak są napisane i w odwtórnym, t. j. zaczynając od „cik, psyk" i t. d.
[Tikima, kad šie žodžiai, neturį jokios lingvistinės reikšmės, turį magišką galią prieš gyvatės nuodus. Tik reikią juos sukalbėti pirma ta eile, kaip parašyta, paskui atžagariai, tai yra pradedant nuo *Cik, psyk* ir t. t.]

U. L. A. Jucevičius [1846]. *Vr.* D. Urbas 1959. *Sg.* JucL p. 344, JucR p. 321. *Sp.* ElMKR 1b, LUŠ 664.

VIII. RAŠYMAS

ABRACADABRA

A_1

1372. Abracadabra
bracadabr
racadab
acada
cad
a

Fikus Mikus Arabikus

Užtepti ant duonos sviesto, išrašyti šituos žodžius, sukalbėti 3 „Sveika, Marija“, 3 kartus peržegnoti. Valgyti saulei tekant, saulei leidžiantis ir vėl saulei tekant. Jei ant aūkšto yra žemių, tai valgyti išeiti į kiemą, kad virš galvos nebūtų žemių.

NUO ROŽĖS.
P. G. Servienė. *U.* ~ 1968. *Sg.* LTR 3961(8). *Sp.* LUŠ 1. *U. pst.*: „Girdėjo iš Gabrio Karvelio, g. 1878 m. Alantos apyl[inkėje], Molėtų raj[one]“.
Linkuva, Pakruojo r. sav.

1373. Reikia tris riekeles duonos užtepti sviestu ir ant sviesto su balto balandžio plunksna išrašyti tuos pačius žodžius, kaip žemiau yra parašyta. Kai ligonis tas riekeles suvalgys po vieną – ryte, vakare ir dar kitame ryte, – tai bus sveikas.

Abra ca dabra
bra ca dabr
ra ca dab
a ca da
ca d
a

Tie žodžiai ir tokioje tvarkoje [= *tokia tvarka*] rašomi ant kiekvienos riekelės. Ant paskutinės riekelės reikia pridėti apačioje šie žodžiai:

Fikus, Mikus, Arabikus.

Tikrai mačys, kaip kažna kų!

Galima duoti suvalgyti ligoniui po vieną riekelę vakare, rytą ir vėl vakare, taipgi gelbės.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Povilas Apanavičius, 78 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1722(178). *Sp*. LUŠ 2. Aukštakalnio k., Leliūnų sen., Utenos r. sav.

B_1

1374. Rašo plonam popiery žodžius ir duoda suėsti šuniui su duona:

Abrokołyotum
Brokołyotum
Rokołyotum
Okołyotum
Kołyotum
Ołyotum
Łyotum
Yotum
Otum
Tum
Um
M

NUO ŠUNŲ PASIUTIMO.
U. J. Petrauskas ~ 1933. *Sg*. LTR 412(214–17). *Sp*. BlLMM 397, SkrN p. 72, LUŠ 3. Daunorių k., Bėkštų apyl., Vijos r., Baltarusija.

C_1

1375. Pasarga: su tais rašytais burtais gydo drugius ir viską, – šunies aprietus, nuo gaisrų ir t. t.

Abeirankal 1 + 1
Abeiranka 1 + 1 +
Abeirank 1 + 1 + 1
Abeirano 1 + 1 + 1 +
Abeirao 1 + 1 + 1 + 1
Abeiro 1 + 1 + 1 + 1 +
Abeio 1 + 1 + 1 + 1 + 1
Abeo 1 + 1 + Z × 6A + 13
Abo 1 + 1 + + 5 AK + Z 4
Ao 1 + 1 + +13 + EK 513
D. T. D. S. A. Z. a.

U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(44), LTR 1208b(539), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 40). *Sp.* BlLMM 524, BsJKn p. 211, LUŠ 4. *U. pst.* „Aš iš vieno rankraščio latviškos knygutės kelius straipsnelius pabraižiau šišon". Joniškio sen., Joniškio r. sav.

A_1 – žodis *Abracadabra* rašomas kiekvienoje naujoje eilutėje nuimant po raidę nuo žodžio pradžios ir pabaigos. B_1 – žodis *Abrokołyotum* rašomas kiekvienoje eilutėje sutrumpinant jį raide nuo pabaigos. C_1 – žodis *Abeirankal* trumpinamas raide iš pabaigos, tačiau vietoje kiekvienos išimtos raidės įrašomas skaitmuo 1 ir pliuso ženklas.

Formulė *Abracadabra* pirmą sykį paminėta II amžiuje gnostiko Serenijaus Samoniko lotyniškoje poemoje *De medicina præcepta*. Formulė užrašyta piltuvėlio forma, su kiekviena eilute ji pamažėja viena raide nuo galo. Sakoma, kad ligonis turi ją užrašyti ant popieriaus, sulenkti kryžiaus forma ir 9 dienas nešioti pakabintą ant virvutės. Po to prieš saulei tekant nusiimti ir mesti į šaltinį, tekantį į rytus (AbrBr 1911). *Abracadabros* pirminė reikšmė nėra žinoma, nors spėliojama įvairiai. Kai kas kildina iš aramėjų *abra-ka-dabra* („kuriu tardamas žodį") – maginę frazę, kuria apeliuojama į dievišką pasaulio sukūrimą.

Formulė žinoma labai plačiai visoje Europoje. Lietuvoje ši formulė užrašyta negausiai ir palyginti mažai varijuoja; daugiau variantų užrašyta Latvijoje. Čia žinomas ir versijai B_1 artimas *Abrankola* (StrBV p. 273).

SATOR

A_1

1376. Surašyti an trijų kortelių žodžiai. Inmygus duonon, suvalgyti. Reikia valgyti tris dienas po tris korteles į dieną triskart.

S A T O R
A R E P O
T E N E T
O P E R A
R O T A S

NUO PASIUTĖLIO ŠUNIES ĮKANDIMO.
P. Zofija Jakimauskienė, 35 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(208). *Sp.* LUŠ 860. Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

1377. Žmogų ar gyvulį nuo apriejimo vienodai gydžiama. Žaizda išmazgojama šlapumais, išrūgomis, pridedama sutrintų rugučių (Polygonum Hydropiper) ir atakalbama ar nurašoma ant plutelės ar ant sūrio. Rašoma tokius žodžius:

S a t o r
A r e p o
T e n e t
O p e r a
R o t a s

Iš kurios pusės skaitai, vis tie patys žodžiai, tame [= *tai*] ir stebuklas.
Prirašius devynis gabalėlius, duodama – tris saulei tekant, tris saulei sėdant ir paskutinius tris vėl saulei tekant.
Mokantis užkalbėt ar nurašyt kitam nesako. Pasakysiąs – jo galia prapulsiant, jo užkalbėjimas nebegelbėsiąs. Taip man užkalbėjimo rožės, dantų ir neteko išmokt.

PASIUTUSIO ŠUNIO APRIEJIMAS.
U. L. Didžiulienė 1912. *Sg*. LMD I 211a(7). *Sp*. LUŠ 865.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

1378. Mūsų apylinkėje buvo pagarsėjęs toks šundaktaris. Jis gydydavo nuo rožės, priemetės arba atkalbėdavo. Mano tėvelis, dar būdamas piemenėlis... Jis sužinojo, kad tas šundaktaris duodavo suvalgyti tarp dviejų riekelyčių duonos mėlyną poperį. Jis atsiriekė duonos dvi riekelytes ir įdėja unt vido mėlyną poperį, ir nuvėja unt to šundaktarį, ir praša: „Pone, nurašyk man nuo priemeties“. „Gerė, nurašysiu“.
Jis įdėja tarp dviejų riekelyčių duonos tokį mėlyną poperėlį, ir aš nusižiūrėjau, kad ti yra kas parašytas. Jis man padave suvalgyt. Jam nematunt – šmakšt kišenė to, kur dave suvalgyt. O ano išsiemiau iš kešenės ir pri ja akių suvalgiau. Dabar paprašio: „Pone, išmokyk man nuo rožės nurašyt arba atkalbėt“.
Jis saka: „Kad nemožna, man galia prapuls. Aš kep mirs', prieš smertį vieno išmokysiu“.
Užmokėjo šundaktariui vieno rubl' ir išėjau. Išėjęs perskaičiau, kas ti buva parašyta. Ti buva parašyta penki žodžė, kurie yra kryžavi [= *kryžiški*]. Kep tu tik nori skaityk, tie patys žodžė:

S a t o r
A r ė p o
T ė n e t
O p e r a
R o t a s

P. Juozas Kirkilas, 60 m. *U*. ~ 1926. *Sg*. LTR 1833(257). *Sp*. LUŠ 858.
Preibių k., Pumpėnų sen., Pasvalio r. sav.

1379. Aprietam duodama užburtą duoną ar popierėlį į duoną įminkytą. Užkalbėjimų yra daug. Štai vienas užrašas:

Sator
arepo
tenet
opera
rotas

Iš abiejų kerčių skaitant, tie patys žodžiai.

Sg. LII ES TK: LTA 549(38). *Sp*. LUŠ 854.

A_2

1380. + SATOR +
AREPO
TENET
OPERA
+ ROTAS +

Parašyti ant duonos plutelės peiliu toki žodžiai ir supenėti pasiutusio aprietam.

NUO PASIUTUSIO ŠUNIO.
P. Ramanauskas. U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(58). *Sp*. StDŠAU 27, LTt 5 9297, LUŠ 862.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1381. S+A+T+O+R
A+R+E+P+O
T+E+N+E+T
O+P+E+R+A
R+O+T+A+S

Parašyti 9 korčiukės, įdėti duonon ir suvalgydinti pasiutusio šunio aprietam.

NUO PASIUTUSIO ŠUNIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. Sg. LMD I 940(60). *Sp*. MLZ 98, StDŠAU 28, LUŠ 863.
Gaidiškės k., Suginčių sen., Molėtų r. sav.

1382. Ant abiejų pusių duonos plutelės parašyt šituos burtus, mest į ugnį (gaisrą), ir užges:

+ + + + +
S a t o r
+ + + + +
a r e p o
+ + + + +
t e n e t
+ + + + +
o p e r a
+ + + + +
r o t a s

U. M. Slančiauskas 1900. *Sg*. LMD I 1063(41), LTR 1208b(536), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 37). *Sp*. BsJKn p. 210, LUŠ 853.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

B_1

1383. Fast ebenso sucht man die Tollwut zu heilen. Man schreibt auf ein viereckiges Stückchen papier [Beveik taip pat kaip nuo drugio bandoma gydyti pasiutligę. Ant keturkampio popieriaus lapelio užrašoma]:

S A T A R
A R I P A
T I N I T
A P I R A
R A T A S

Faltet diess Papier ganz klein zusammen, drückt es ein Stückchen Brot und gibt diess dem von einem tollen Hunde gebissenen Menschen oder Tiere. Jedoch darf bis zur Anwendung dieses Verfahrens kein Freitag vergehen, weil dieser Tag dasselbe unwirksam macht.
[Šitą popierių sulanksto ir įspaudžia į duonos gabalėlį ir duoda suvalgyti pasiutusio šuns įkąstam žmogui arba gyvuliui. Tačiau po įkandimo neturi būti praėjęs penktadienis, nes šita diena šį gydymo būdą padaro neveiksmingą.]

U. D. Krotingenas [1882]. *Sg*. BLF p. 73. *Sp*. LUŠ 856.
Medikių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

B_2

1384.

X SATUR X
AREPA
TEVET
APERA
X RUTAS X

Auf Brotkruste geschrieben [Ant duonos plutos parašyti].

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. MLZ 99 (skelbta sk. „Nuo pasiutusio šuns”). *Sp*. LUŠ 852.
Taujėnų sen., Ukmergės r. sav.

B_3

1385. Nuo pasiutusio šunio yra užkalbėjimas. Reikia nurašyti tokia maldelė ant kortelės ir tada tas lapelis reikia duoti suėsti. Štai tos maldelės žodžiai:

Sotor
Opero
tenet
Orepo
rotas

Šią maldelę reikia išrašius supenėt šuniui, duoti rytais, pietumis ir vakarais, taip per visą savaitę, kol pasveiks.
Žmonės sako, kad reikia nukalbėtojams nemokyti už save vyresnio ir kitų žmonių – kaip pasakai kitam žmogui, tai tada, sako, negelbsti.
Žmonės nukalbėtoją kitaip nevadina kaip vardu arba pavarde, kaip jie laikomi. Štai kurie nukalba, jie yra visi geri, nėra blogi žmonės. Kaip kurie ima atlyginimus, o kiti neima (žiūrint pagal charakterį).

P. Jonas Šerėnas, 53 m., Uršulė Šerėnienė, 49 m. *U.* A. Šerėnas 1937. *Sg.* LTR 1253(255, 256,257). *Sp.* LUŠ 861.
Linkmenys, Ignalinos r. sav.

B_4

1386.

s. o. t. o. r.
o. p. e. r. o.
t. e. p. e. t.
o. r. e. p. o.
r. o. t. o. s.

Šiuos žodžius rašo ant popieros, kuria apvynioję duoną, duoda šuniui suėsti.

APŽADĖJIMAS NUO PADŪKUSIO ŠUNIO ĮKANDIMO.
P. Pranas Narkūnas. *U.* B. Čepulionis 1927. *Sg.* LMD I 274(20). *Sp.* MLZ 101, StDŠAU 29, LUŠ 855.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

B_5

1387. Nuo šunio pasiutimo išrašoma žemiau parašyti žodžiai į tris korteles, iš šių kortelių perrašoma dar į tris ir, įdedant į duonos kąsnelius, duodama šuniui ėsti.

Sator
apero
tenet
orepa
rotas

Šie žodžiai parašomi, kaip čia parašyti, iš visų pusių skaitomi, vis išeina taip pat.

U. R. Žilėnas 1936. *Sg*. LTR 840(180–3). *Sp*. BlVKT 464, LUŠ 864.
Jančiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

B_6

1388. Um das Fieber zu vertreiben schreibt man drei Papierblätter [Kad numuštų temperatūrą, ant trijų popieriaus lapelių rašo]:

S A T A R
A P I R A
T I T I T
A R I P A
R A T A S

Ein solches Blatt isst der Fieberkranke früh auf Brot, oder in anderer Weise, und ein zweites nach Verlauf von drei Tagen ebenso. Nach Verlauf von drei weiteren Tagen wird das dritte Blatt vom ältesten oder jüngsten Gliede der betr. Familie schweigend in fliessendes Wasser geworfen; ebenfalls schweigend und ohne sich umzusehen muss die betr. Person zurückkehren. Dieses Heilverfahren heisst „drugį riszt".
[Vieną tokį lapą ligonis suvalgo anksti [ryte] su duona arba kitu būdu; antrą lapą – po trijų dienų taip pat [suvalgo]. Dar po trijų dienų trečią lapą seniausias arba jauniausias ligonio šeimos narys tylėdamas įmeta į tekantį vandenį; taip pat tylėdamas ir neatsigręždamas jis turi sugrįžti. Šitas gydymo būdas vadinasi „drugį rišt".]

U. Bendikis [1882]. *Sg*. BLF p. 72–73. *Sp*. LUŠ 857.
Vytaučių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

1389.

SATAR
APIRA
TITIT
APIRA
RATAS

Prieš šuns apriejimą arba angies įgėlimą šias literas (skaitytines) ant duonos plutelės įbrėžus arba ant popierėlio nurašius, reik įkąstam suvalgyt duot.

U. V. Kalvaitis ~ 1888–1894. *Sg*. KlLVK p. 88. *Sp*. LUŠ 866.

1390. Jeigu pasiutęs šuo kitą šunį įkanda, tai parašo ant popieriuko šiuos žodžius:

S a t a r
A p i r a
T i t i t
A r i r a
R a t a s

Įdeda tą popieriuką į duoną ir duoda ją suėsti aprietam šuniui.

U. J. Survilaitė [1932]. *Sg.* ElMKF 2868. *Sp.* LUŠ 857.
Kėdainiai.

B_7

1391.

R A T A S
A R E P A
T E N E T
A P E R A
S A T A R

Auf einem Papierzettelchen geschrieben in Brot aufzuessen [Ant popieriaus lapelio parašius, įspaudus į duoną suvalgyti].

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 100 (skelbta sk. „Nuo pasiutusio šunies"). *Sp.* LUŠ 851.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

C_1

1392.

+ O t o r o + +
+ s a t o r o + +
+ t o p e r o + +

NUO PAGEDUSIO ŠUNIES KANDŽIO.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(42), LTR 1208b(537), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 38). *Sp.* BlLMM 398, BsJKn p. 211, LUŠ 859.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

A_1 – standartinė penkių eilučių ir penkių raidžių eilutėje formulė *sator – arepo – tenet – opera – rotas* be jokių papildomų ženklų. A_2 – formulės-kvadrato kampuose tarp raidžių arba tarp eilučių pridedami kryželiai.

B versijos – pagrindinės formulės variacijos, kuriose keičiama po keletą balsių, rečiau – priebalsių. B_1 – formulė *satar – aripa – tinit – apira – ratas*. B_2 – formulė *satur – arepa – tevet – apera – rutas*; kampuose žymimi kryželiai. B_3 – formulė *sotor – opero – tenet – orepo – rotas*. B_4 – formulė *sotor – opero – tepet – orepo – rotos*; po kiekvienos raidės dedamas taškas. B_5 – formulė *sator – apero – tenet – orepa – rotas*. B_6 – formulė *satar – apira – titit – aripa – ratas* su nedideliais nukrypimais. B_7 – apversta formulė *ratas – arepa – tenet – apera – satar*.

C_1 – trijų eilučių formulė *otoro – satoro – topero*.

Sator formulė, arba magiškasis kvadratas, yra paplitęs visoje Europoje, žinomas Afrikoje, su Europos kolonistais nukeliavęs į Šiaurės ir Pietų Ameriką. SATOR kvadratas senesnis už krikščionybę, seniausieji pavyzdžiai žinomi iš Pompėjos. Buvo gerai žinomas Romos imperijoje, o nuo IX amžiaus atsiranda viduramžių Europos maginiuose tekstuose. Yra užfiksuotas įvairiais rašmenimis – lotynų, graikų, hebrajų, koptų, skandinavų runomis, kirilica. Formulės kilmės ieškoma įvairiose religijose, pradedant nuo Egipto ir baigiant mitraizmu, judaizmu, krikščionybe. Kai kurie tyrinėtojai mano, kad pradinė

formulės reikšmė buvo susijusi su rato (*rotas*) simbolika ir naudota agrariniuose ritualuose (MacMeRA p. 149). Pagal labiausiai paplitusią krikščionišką interpretaciją, tai yra ankstyvojoje krikščionybėje atsiradusi „Pater noster“ anagrama, prie kurios pridėta alfa ir omega. Liaudies krikščionybėje formulė įprasminta įvairiai, pavyzdžiui, Egipte koptų amuletuose *Sator* siejama su penkiomis prikaltojo Kristaus vinimis, etiopų kryžiuose simbolizuoja penkias Kristaus žaizdas, Kapadokijoje aiškinama kaip penkių piemenėlių, aplankiusių kūdikėlį Jėzų, vardai, Bizantijoje ir naujųjų laikų Graikijoje – kaip penkių iš keturiasdešimties Sebastėjos kankinių vardai, Rusijoje laikoma išminčiaus Saliamono ženklu, žydų maginiuose tekstuose yra Saturno pentagrama ir meilės užkalbėjimas. *Sator* formulė labai plačiai vartota kaip amuletas, ji nešiota siekiant apsisaugoti nuo žūties kare, siekiant laimėti bylą teisme ir kt. Rusijoje tikėta ją esant magine priemone gaisro ugniai užgesinti (kaip ir Lietuvoje, formulė užrašoma ant popieriaus ir įmetama į ugnį); šiam tikslui magiškasis kvadratas labai plačiai buvo naudotas ir Vokietijoje, kur jis žinomas *Feuerteller* vardu. Anglosaksams ši formulė – maginė priemonė apsisaugoti nėščiai moteriai; estams, latviams, lietuviams ir vakarų bei pietų slavams – priešnuodis nuo pasiutusio šuns įkandimo. Brazilijoje *Sator* taikyta nuo gyvatės įkandimo, raganų, įvairių ligų ir nelaimių, Jungtinėse Amerikos Valstijose – nuo gaisro, raganavimo ir kt. (RyBM p. 302–308). Skandinavijoje *Sator* vartota siekiant apsisaugoti nuo žaibo, gaisro, vagysčių, ligų, pamišimo, skausmo ir širdies priepuolių (MacMeRA p. 149).

Lietuvoje *Sator* užfiksuota ir lenkų kalbos aplinkoje, žr. Nr. 1533.

BINT, SEBUS, KAT

1393. B+D+Z+K+Z+K+B+D+Z+00+K+

Bint, Sebus, Kat, Maoonet – Jėzus, Marija, Juozapai šventas!

Stebuklai?! Tuos burtus užrašęs ant peilio ar ant ko kito – aštraus ir smailaus daikto, – durk kam nori į panosę – kraujas netekės.

RAŠTAI-BURTAI KRAUJĄ TEKANTĮ SULAIKYT.
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(67), LTR 1208b(562), LLTI BR F2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 6). *Sp.* BlLMM 519, BsJKn p. 216, LUŠ 69.
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

1394. Sulaikyti kraują galima tik šiuo užkalbėjimu, tik, tariant kiekvieną žodį, reikia peržegnoti prakirstą arba prapjautą žaizdą. Nuo sumušimo ir praplėšimo žaizdos šis užkalbėjimas visai nepadeda.

Kristus. Bertus. Zebus. Marinet. Marija. Juozapas. Amen, amen, amen.

Užkalbėtojas turi kairėje rankoje laikyti tą daiktą (kirvį arba peilį), kuriuo žaizda padaryta.
Sužinojau tarnaudama Latvijoje pas Grimalauską prie Kalkūnų [*Kalkuonės, Daugpilio r.*].

P. Ona Guogytė, 30 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(8). *Sp*. BlLMM 516, SkrN p. 75, LUŠ 668.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

Plg. latv. *Bim Kristus Bertus Nomen Sebuska Monet Jēzus Marija Jāzeps* (asins, ieroču, dzemdēšanas vārdi) StrBV p. 274, estų *Bint x Kristus x Pehrtuls x Nomen x Sebusa x Novent x Souus x Maria x Joosepa x* KvPLF p. 33.

IRIJON, SIRIJON, KARBON

1395. Nuo pasiutimo gelbsti šie užkalbėjimo žodžiai (juos taipgi reikia rašyti su balto gaidžio plunksna ant trijų riekelių duonos, užteptų sviestu – rašyt ant sviesto paviršiaus):

Irijon + Sirijon + Karbon + Karfun + Stilida + Stalitara + Kakara + Idata + Stridata + Sijan + Brijan + Ad deus + Meus +

Ligoniui reikia duoti suvalgyti ryte, vakare ir kitame ryte po vieną riekelę. Galima duoti suvalgyti vakare, kitame ryte ir vėl vakare. Taipgi gelbsti. Tikrai pasiutimo nebus!

P. Povilas Apanavičius, 78 m. *U*. A. Urbonas 1938. *Sg*. LTR 1722(179). *Sp*. LUŠ 1438.
Aukštakalnio k., Leliūnų sen., Utenos r. sav.

1396. Paimk kąsnelį duonos ir, vedžiodamas kryžiškai kairės rankos mažiuoju piršteliu, sakyk:

– Cron + Coron +Cron + Laron + Korzon + Delphin + Dedelphin + Deus + Meus. +

NUO PASIUTIMO.
Sg. LII ES TK: LTA 549(108). *Sp*. BlLMM 402, LUŠ 1440, SkrN p. 73.
Paberžių k., Parovėjos sen., Biržų r. sav.

Plg. lenk. „Wziąć 3 małe kartki papieru, na każdej z nich napisać, przed każdym wyrazem stawiając krzyżyk: *Iron, Kaliron, Stredilon, Krem, Brem, Deus, Meus*. Przed napisaniem, albo zaraz po napisaniu, zmówić razem z chorym głośno 3 Ojcze nasz, 3 Zdrowaś i 3 Wieczne odpoczniene. Zwinąwszy, dać połknąć jedną kartkę. Druga dać zjeść wieczorem tego dnia, trzecią następnego ranka (zamówiene wścieklizny)“ KbWL s. 332.

NEUŽMUŠ

1397. Kad nesibijotų griausmo, tai reikia, kai pirmąsyk užgriaudžia, užrašyti ant kaktos su švęstu ungliu:

Neužmuš.

Tai nebijos.

P. Agota Subačienė. *U.* Z. Subačius ~ 1937. *Sp.* LTR 1436(130). *Sp.* LUŠ 1269. Kamorūnų k., Leipalingio sen., Druskininkų sav.

IX. IŠGELBĖJIMAS

SAULE, MĖNULI IR ŽVAIGŽDELĖS!

A_1

1398. > – Vardan Dievo Tėvo, Sūnaus, Dvasios Švintos, amen.
Saula, mėnuli ir žvaigždelas, padek Antono ažkalbėt nuo parušenijos [= *trūkio*]!

Sukalbėti:

– Sveika, Marija, pilnoji Viešpaties. Palaiminta tu tarp moterų. Palaimintas vaisius įsčiaus tavo Jezus. Švintoji Marija, Motina Dievo, melskis už mus ... valandoje mirties. Amen.
Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, Dvasios Švintos. Amen. <

UŽKALBĖJIMAS NUO PARUŠENIJOS.
P. Paulina Laurinavičiūtė, 59 m.*U.* A. Raudys, G. Palkimaitė, A. Kraucevičiūtė (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4227(49); LTRF mg. 1090(34). *Sp.* LUŠ 876.
Gėliūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

A_2

1399. – Aš nieko nenukalbu, tik nuo gyvatės užkalbu. Kur eina saulė, mėnuo ir žvaigždės, Dieve, man padėk!

Reikia atsistoti pavėjui ir kalbėti būrimo žodžius. Pasakius pūsti kvapą taip pat pavėjui. Būrimas galima pasakyti tiktai vyresniam žmogui.

BŪRIMAS GYVATEI ĮKANDUS.
U. [1930]. *Sg.* ElPG p. 169. *Sp.* ElMKR 75, LTt 5 9286, LUŠ 875.
Taujėnų sen., Ukmergės r. sav.

A_1 – saulės, mėnulio ir žvaigždžių prašoma padėti užkalbėti. A_2 – kreipiamasi į Dievą, tačiau prašant pagalbos priduriama frazė *Kur eina saulė, mėnuo ir žvaigždės.*

Plg. latv. užkalbėjimo fragmentą *Saule, zeme, debess, zvaigznes, mēnesis, Dieva Dēls, Svētais Gars, palīdzi man to cilvēku paglābt un tās sāpes atņemt* (rožu vārdi) StrBV lp. 243; baltr. užkalbėjimo motyvą *Зара-зараніца, божая памашніца, памажы мне, Госпадзі, шал загаваравацъ* (аД шалу) Зам 435.

Analogiškas užkalbėjimas užrašytas Lietuvoje lenkų kalba: *Słońce, miesiąc, jasna zorza niech spomoże!* (Nr. 1554)

T. ≈ „Jėzus ėjo į laivą, ligą įmetė į jūrą“ A_1.

JAUNAS MĖNULI, DANGAUS KARALAITI, SERGĖK MANE

1400. – Jaunas Mėnuli, dangaus karalaici, sergėk mane nuog ugnies degimo, nuog vandens skendimo ir nuog dantų skaudėjimo.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 81. *Sp.* LUŠ 427.
Alovės sen., Alytaus r. sav.

1401. Daugų apyl. Salų kaimo valstiečiai, pamatę jauną mėnulį, sustodavo vietoje ir nekrusteldami kalbėdavo:

– Jaunas Mėnulaicis, dangaus karalaicis, sergėk, gink nog ugnies degimo, nog vandenio skendimo, nog dantų skaudėjimo.

Po to sukalbėdavo tris kartus „Sveika, Marija“, tikėdami, kad mėnulis apginsiąs nuo minėtų nelaimių.

P. M. Jonienė, 70 m. *U.* 1970. *Sg.* DnM p. 267.
Salų k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

1402. Pamačius jauną mėnulį kalba:

– Jaunas Mėnulaitis, dangaus karalaitis, sergėk mane nog ugnės degimo, nog dantų gėlimo.

Vienas sau sukalba, kitiems negirdint.

P. Marijona Mačionienė, 70 m. *U.* J. Dovydaitis 1967. *Sg.* LTR 3924(317); LTRF mg. 4271(62). *Sp.* Merk p. 433.
Purplių k., Merkinės sen., Varėnos r. sav.

1403. – Jaunas Mėnulis, saugok mane nuo visokių nelaimių, nuo dantų skausmo, nuo ugnies degimo.

Ir kalbėdavo „Sveika, Marija“. Tėvas sakydavo – pamatėt mėnulį, persižegnokit ir prašykit jauno mėnulio, kad apsaugotų.

P. Teofilė Galambiauskienė, 65 m., kilusi iš Eigirdonių k., Butrimonių sen., Alytaus r. sav. *U.* G. Matonienė 2002 (L. Klimkos rink.). *Sg.* LEMA PE 2179 R 11(38b) p. 492.
Vievis, Elektrėnų sav.

1404. – Jaunas Mėnulaiti, dangaus karalaiti, nuo ugnes degimo, nuo vandenio skendimo ir dantų gėlimo.

U. [1981]. *Sg.* LKŽ 12 p. 809.
Kabelių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimas artimas maldelėms; kaip ir nekanoninėse krikčioniškose maldose, prašoma apsaugos, plg. „Pro šventa Juona koplyčelę einont, rek sakyt': *Švents Juona, gelbėk, kad neskėstiuo, ni griekūs, ni vondinie* (maldelė, kad neskęstum) (*U.* R. Balkutė 2001 iš Elenos Bušmienės-Valterytės, 79 m., kilusios iš Pamarkijos k., Gadūnavo sen., Telšių r. sav., gyv. Žemaičių Kalvarijoje, Plungės r. sav.). Tačiau skelbiamame užkalbėjime vardijami ne tik nelaimingos mirties atvejai (gaisras, skendimas), bet ir prašoma sergėti nuo dantų skausmo, o tai yra būdinga užkalbėjimų, kuriais kreipiamasi į mėnulį, funkcija, plg. „Jaunas Mėnulaiti, jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa", „Aš matau jauną mėnulį".

VĖJY, VĖJY, NEPŪSK BLOGUOJU DAIKTU!

1405. – Vėjy, vėjy, nepūsk bloguoju daiktu, kad būtų geras vejas. Ir Panelį Svinciausių prašau, kad pamačyt: „Panele Svinciausia, pamačyj, pamačyj, pamačyj [= *pagelbėk*]!" Amen (tris kartus).

NUO VĖJO.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(35). *Sp.* MLZ 184, StDŠAU 89, LUŠ 990.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Votie, tau įsakau nurimti, nutykti!", „Dangus, žemė, saulė, rasa" B_2.

ĖJO PANELĖ ŠVENČIAUSIOJI, NEŠĖ TRIS VAISTUS

1406. Moku tik vieną užkalbėjimą nuo gyvačių įkirtimo.
Reikia peržegnoti ligonį (žmogų ar gyvulį) ir sakyti tuos žodžius:

– Ėjo Panelė Švenčiausioji ir nešė tris vaistus – tris sveikamarijas!

Man teko keliems žmonėms užkalbėti gyvulius, ir sako, kad padeda, bet aš tam [= *tuo*] pati netikiu.

NUO GYVAČIŲ ĮKIRTIMO.
P. Grasilia Kvedarienė, 56 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(126). *Sp.* BlLMM 390, SkrN p. 68, LUŠ 327.
Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

T. ≈ „Švenčiausia Marija žolynus rinko", „Kur eisi, Marija? – Eisiu atimti priepuolį!"

APŠVIESK MANE IR MANO TAKUS

1407. A kad aini miškan, [kad neregėtum gyvatės, reikia sakyti]:

– Panela Švenčiausia
I Viešpatie Jėzus,
Apšvi[e]sk mani ir mano takus!

Tadu triskart „Sveika, Marija“ sukalbi. Vienų rozų sukalbi maldełį, dustelėji, i vė. Tris rozus dustelėji.

P. Adomas Grigonis, 64 m. *U*. D. Masilionytė, G. Meilutytė 1972. *Sg*. LTR 4813(20). *Sp*. LUŠ 21.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

VIENAS SUDYVIJO, TRYS ATADYVIJO

A_1

1408. > – Vienas sudyvijo [= *nužiūrėjo*], trys atadyvijo [= *atkerėjo*] – Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Dvasia Švinta. <

[Kalbama] tris kartus. [Po to sukalbėti] „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Garbė Dievui Tėvui“, „Tikiu į Dievą Tėvą“.

Kalbama, kai akys padyvija, iškadija – kai susergama būk tai [= *neva tai*] dėl blogų akių nužiūrėjimo.

UŽKALBĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Domicelė Mačiulienė, 73 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(177). *Sp*. GRA 112; LTRF mg. 568(29). *Sp*. LUŠ 1000.
Magūnų k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

1409. Sukalbėti dvidešimt septynis kartus ant duonos ši maldelė:

– Vienas padyvija, trys atadyvija – Dievas Tėvas, Dieva Sūnus, Dieva Dvasia Švinta!

Ir tą duoną žmogui ar gyvuliui supenėti, o žmogus ar gyvulys pasveiks.

NUO APDYVIJIMO (NUO AKIŲ).
U. M. Gudėnas 1928. *Sg*. LMD I 272(7), LMD I 946(11). *Sp*. MLZ 183, StDŠAU 92, BlLMM 536, SkrN p. 68, LUŠ 51, LUŠ 996.
Bajorų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.

1410. Kaip žmogų padyvija, sako – akys paškadija [= *pakenkia*]. Apserga ir gyvuolis. Tai raikia trys kartai kalbėt taip:

– Viena asaba [= *asmuo*] padyvija – trys atadyvykit: Dievas Tėvas, Dievo Sūnus, Dievo Šventoji Dvasia!

Trys kartai raikia taip. Paskui trys kartai „Sveika, Marija“.

ATKALBĖJIMAS.
P. U. Anelė Mačienė, 41 m., ~ 1955–1959, kilusi iš Antakmenės k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav. *Sg.* LTR 3641(520). *Sp.* LUŠ 992.
Vilnius.

A_2

1411. – Viena asaba išžengia, tegul trys inžengia – Dievas Tevas, Dievo Sūnus ir Dievo Šventoji Dvasia.

„Sveika, Marija“ sukalbėti.

UŽKALBĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(109). *Sp.* LUŠ 999.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

A_3

1412. Nuo akių, jeigu akys paškadija [= *pakenkia*], reikia druska ažužadėt, tuo drusku nusipraust, ir sveikas būsi.

> – Vienų išsižadu,
Kitų prisižadu,
Dievas Tėvas,
Dievas Sūnus,
Dievas Dvasia Švinta.
Trys asabos, vienas Dievas.

Vienų išsižadu,
Kitų prisižadu,
Dievas Tėvas,
Dievas Sūnus,
Dievas Dvasia Švinta.
Trys asabos, vienas Dievas.

Garbė būk Dievui, ir Sūnui, Dvasiai Švintai, kaipo buvai [*buvo*] iš pradžios, dabar būk ir visados per amžius. Amen. <

UŽKALBĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Salomėja Pečiulienė, 63 m. *U*. N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(88); LTRF mg. 569(17). *Sp*. GRA 113, LUŠ 998.
Rudžių k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

B_1

1413. – Švinta Treičie: Dievas Tėvas, Dieva Sūnus, Dieva Dvasia Švinta. Trys asabas, vienas Panas Dievas.

Kalbant pili druskų undenin, ir tada tuo undeniu reik prauscie akys.

NUO AKIŲ.
P. Viktorija Bukauskienė, 85 m. *U*. J. Aidulis 1937. *Sg*. LTR 1237(312). *Sp*. BlLMM 451, SkrN p. 73, LUŠ 995.
Kazimieravo k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

B_2

1414. Tos pačios karvės reikia primelžti pilną molinę puodynę pieno. Puodynė turi būti visai dar nenaudota. Tą pieną iš puodynės reikia 3 kartus įpilti vandenin į tą kibirą ar indą, iš kurio karvei duodamos pamazgos gerti. Piliant reikia sakyti žodžius:

– Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Treica Švinta!

Paduoti tą gėrimą savo karvei rytą, pusdienį, vakare ir kitą rytą, tada karvė ims daugiau duoti pieno.

KADA KARVĖ DUODA MAŽAI PIENO – PIENĄ PADIDINTI.
P. Salema Dijakienė, 60 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1276(25). *Sp*. LUŠ 993.
Vosiškių k. (išnykęs), Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

C_1

1415. > – Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tegul tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tegul tas ir teatžyvija!
Kas nudyvijo, tegul tas ir teatžyvija!
[Kas nudyvijo, tegul tas ir teatžyvija!]

Vienu dūku < devyniskart. Ir tris kartus po devynis kartus iškalbėt. Ir ant vandenio. Tų vandenį išgerti, apiprausti.

Apiprausia, tadu tik kap [*tartum*] utėlės vaikščioja!

NUO AKIŲ.
P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U.* N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4226(6); LTRF mg. 1092(3). *Sp.* LUŠ 994.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

A_1 – standartinė formulė *Vienas sudyvijo, trys atadyvijo*. A_2 – nužiūrėjimo ir gydymo veiksmą keičia išėjimo ir įėjimo veiksmas: *Vienas išžengia – trys įžengia.* A_3 – akcentuojamas užkalbėtojo santykis su „asabomis“: *vieną išsižadu, kitą prisižadu.*

B versijose kalbama tik apie Švč. Trejybę. B_1 – akcentuojama, kad viename yra trys. B_2 – tiesiog vardijami trys Dievo asmenys.

C_1 – akcentuojamas kaltininkas: *Kas nudyvijo, tas ir teatžyvija!*

Užkalbėjimas žinomas Lenkijoje, plg. lenk. *Jeden cię urzekł, a trzech cię odrzeka: jeden Bóg Ojciec, drugi Syn Boży, trzeci Duch święnty* (na uroki) BgLLP s. 243. Anot M. Zavjalovos, užkalbėjimas atėjęs į Lietuvą iš Lenkijos, galbūt per Baltarusiją ЗвБС с. 246–247. Lenkiškas variantas yra užrašytas ir iš Pelesos lietuvių ЗвБС с. 247. T. p. plg. Lietuvoje Dieveniškių sen. užrašytą lenkišką variantą (Nr. 1562). Lietuvoje šio tipo užkalbėjimai telkiasi Ignalinos ir Zarasų r. sav., išimtis – Gervėčių variantas.

Švenčiausiosios Trejybės minėjimas užkalbėjimuose yra plačiai žinomas reiškinys, pvz., Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje gerai žinomas užkalbėjimas, kuriuo trys Trejybės asmenys priešpriešinami trims pakenkimo būdams (nuo blogos akies, pikto liežuvio ir piktos širdies): *Three Biters hast thou bitten, The Hart, ill Eye, ill Tonge, Three bitter shall be thy Boote, Father, Sonne, and Holy Ghost* RpECh p. 124.

Šventi (dieviški) personažai, išgydantys ligą, taip pat minimi užkalbėjime „Pikta gyvatė kirto, Motina Švenčiausioji užkalbėjo“. Dėl struktūros dar plg. „Žaltys kando kartą, aš – tris kartus“.

ŽMONĖS NERATUJA, DIEVAS PARATUIS

1416. Peržegnoti (2 kartus).

– Išpūt[ė] mani vėjas, ir man akys stojo nuo blogų žmonių akių, padzyvijo [= *nužiūrėjo*]. Mani žmonės neratuja [= *negelbėja*], Dzievas mani paratuis [= *išgelbės*]. Amen, amen.

NUO AKIŲ.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(21). *Sp.* MLZ 180, StDŠAU 93, LUŠ 1081.
Švenčionys.

ATSIŲSK, DIEVE, PAGALBĄ!

1417. – Atsiųsk, Dieve, pagalbą! Motina Švinčiausia, Motina mielaširdingiausia, pribūk tinkantiems [*bėdos ištiktiems*] į pagalbą!

Užkalbėjus oru iš burnos pūsti ant skaudančio danties.

P. Kazimieras Motiejūnas. *U.* [1941]. *Sg.* StDŠAU 65 (skelbta sk. „Užkalbėjimai nuo danties skausmo"). *Sp.* LUŠ 52.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

DIEVE, PADĖK!

1418. Kaip druską užkalbėti. Reikia pripilti į puodelį ir, žiūrint į druską, sakyti:

– Dieve, padėk!

Ryte apeiti su ta druska užkalbėta triskar[t]. Tris sykius apeiti apie gyvulius ir pradėti eiti ten, kur saulė teka. Tada gyvuliai gerai augs. Einant reikia sakyti, žiūrint į gyvulius:

– Dieve, padėk! Dieve, padėk!

Ir mėtyti į juos druską.

P. Ramutė Pusvaškienė-Mackelaitė, 39 m., kilusi iš Krapų k., Želvos sen., Ukmergės r. sav. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(723).
Ukmergė.

JEI, MARIJA, TU PADĖSI, TAI IR AŠ PADĖSIU!

1419. Nuo nusgandimo, kai kojas pritęsia, vaikai dar būdavo matuojami siūlu. Motina pastato vaiką prie sienos, kad pėdos stovėtų išilgai lentų, išrėžia ant grindų kryželį, peržegnoja vaiką, pati persižegnoja ir veda siūlą nuo rankos iki peties, per krūtinę žemyn iki priešingos kojos nykščio, paspaudžia ties sąnariais. Tada siūlą nutraukia ir pradeda nuo kitos rankos. Taip sumiestuoja tris kartus: iš priekio, iš užpakalio ir vėl iš priekio; pradedama nuo nesveikosios pusės. Po to viršum galvos tris kartus pertraukia siūlus, susuka į gniužulėlį, duoda vaikui tris kartus spjaut ant jų ir atgalia ranka meta į ugnį. Arba tuos siūlus drauge su išimta žeme

ar grindų dalimi (iš užbrėžto prie kojų kryželio galų) sudeda į dubenėlį, pakaitina ir jų dūmuose parūko vaiką. Matuojant triskart sukalbama „Sveika, Marija“. Dar sako:

– Jei, Marija, tu padėsi, tai ir aš padėsiu!

Miestuoja mažiausiai tris kartus, kol kojos išsitiesia, kol siūlas išsilygina (nesveikosios pusės siūlo ilgio pakanka sveikajai). Kartais miestuojama iki dvylikos kartų.
Už gydymą paprastai nieko neprašydavo, sakydavo: „Duok dėl Dievo, o dėl manęs nereikia“. Duodavo žmonės, kas ką turėdavo – sviesto, kiaušinių, degtinės.

U. V. Damskytė, L. Kalašaitytė, A. Meškėnaitė ir kt. (KrD ir LKLI kompl. eksp.) 1970. *Sg.* KalLMP p. 213. *Sp.* LUŠ 510.
Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

JEI ŠVENTAS NEPADĖS, TEGU NEŠVENTAS PADEDA!

1420. Užkalbant rožę, reikia apvesti ją pirštu, liepti sukalbėti „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“, o paskui pasakyti:

– Jei šventas nepadės, tegu nešventas padeda!

P. Veronika Fliudžinskienė, 80 m. *U.* A. Valantinas 1972. *Sg.* LTR 4434(27). *Sp.* LUŠ 509.
Šilų k., Krekenavos sen., Panevėžio r. sav.

VELNIO GALYBĖ TAVE APSĖDO, O DIEVO RANKA IŠGELBĖS!

1421. Jei kas karvę užkerėjo, ir ji neduoda pieno, tai nueik ant kryžkelio, parauk žolės ir duok jai ėsti sakydamas:

– Velnio galybė tave apsėdo, o Dievo ranka išgelbės!

U. V. Tiškus 1925. *Sg.* LTR 392(119). *Sp.* BlLMM 537, SkrN p. 68, LUŠ 991.
Būdų k., Nemakščių sen., Raseinių r. sav.

KALBU KERESIUS, KAD DIEVAS DUOT PADĖTŲ

1422. Persižegnoti ir sakyti:

– Kalbu keresius, kad Dievas duot padėtų. Pirmas norokas, antras prorokas [= *Vieni kerai, kiti keresiai*].

Ir – „Sveika, Marija“.
Taip reikia pasakyti tris kartus.

NUO KERESIŲ.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 64 m. *U*. R. Steponavičiūtė 1994. *Sg*. LTR 6258(77). *Sp*. LUŠ 647.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai, formulė truputį varijuoja: *Dabar aš kalbu keresius, kad Dievas kų padėtų. Pirmas norakas, antras prorokas*. *U*. I. Marmaitė 1996. *Sg*. LTR 6447(1171); LTRF k. 136(141). *Sp*. LUŠ 549.

Ta pati pateikėja frazę *Pirmas norakas, antras prorokas* pavartojo ir lenkiškame užkalbėjime nuo blogų akių, tačiau tuo atveju tai yra platesnės išvarymo formulės dalis (žr. Nr. 1531).

ŠVENTAS KUNIGĖLIS MIŠIOSE STOJASI

1423. – Dzievuli Dzievuliui [*Dievuliau*], padedz' [*padėk*]. Švintas kunigelis mišiasuj stajasi, e man trudna [= *sunku*] gyvincie turinc itakis [*šitokis*] pliemas [= *dėmė*]. E mano žodeliam padedz, Dzieve, sveikatu. Amen.

NUO KLYNO.
P. Julia Dudėnienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(20). *Sp*. MLZ 162, StDŠAU 53, LUŠ 919.
Švenčionys.

Dėl mišias laikančio kunigo motyvo plg. medžioklės užkalbėjimą: *Itai eina ne striela, ale kunigas su knygu, eina ne paukščių šaudyt, ne žverelių šaudyt, ale su knygu in altorių maldelių skaityt, Jėzaus gyvenimo* (kad ažšaut pataikytum) LMD I 941(5).

O MARIJA ŠVENTOJI, MAGDALENA PILNOJI

1424. – O Marija Šventoji,
Magdalena pilnoji,
Pripildyk sveikata (vardas)!

Reikia kalbėti po tris, kad būtų 9 punktai.

NUO POTRŪKIO.
P. Jadvyga Misiūnienė, 60 m. *U.* R. Misiūnaitė 1977 (Stundžėnienės rink.). *Sg.* LTR 6995(143). *Sp.* LUŠ 772.
Dvarčiškių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

T. ≈ „Jėzau Marija, išvaryk kvarabą".

UŽKALBĖSIU ROŽĘ, KAD DIEVAS DUOT MAN SVEIKATĄ

1425. – Ažkalbėsiu rožį, kad Dzievas duot man gyvenimų ir sveikatų, nuo visų mano neščescių [= *nelaimių*] kad mani Dzievas linktų. Kad padėtų jiem, e kas mano, tai man. Jonai (vardas ligonio), tu būsi mano vaikas priklodnas [= *pavyzdingas*] ir nuo neščescių visų sveikas.

NUO ROŽĖS.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(4). *Sp.* MLZ 119, StDŠAU 42, LUŠ 973.
Švenčionys.

KRISTAU, PAGYDYK MANE!

1426. Anot Emilijos Vaičiulienės, mirties baimę nugalėti padeda tik šventi būdai. Pasakotoja pati labai ilgai bijojusi mirusiųjų, kol jai nepatarė du kartus pasišventinti bažnyčioje. Kai kunigas šventina parapijiečius, gavus pašventinimą reikia pereiti į kitą bažnyčios pusę, dar kartą pasišventinti, priklaupus pabučiuoti kunigo rūbą (sutaną, arnotą ar stulą) ir mintyse sukalbėti tokią maldelę:

– Kaip Kristus pagydė moterį kraujo plūdimu [*plūdime*], taip, Kristau, pagydyk ir mane!

Tai geriausia daryti Pelenų dieną. Mirusiųjų baimė po šių apeigų pranykusi, dabar Emiliją Vaičiulienę kaimynai dažnai kviečia mirusiųjų prausti ir rengti.

P. Emilija Vaičiulienė. *U*. V. Vasiliauskaitė ~ 1999–2000. *Sg*. VsRT p. 731. *Sp*. LUŠ 665.
Raguvos sen., Panevėžio r. sav.

JĖZAU, IŠLIEK IŠ SAVO ŽAIZDOS KRAUJO!

1427. – Jėzau, išliek iš savo žaizdos kraujo!

NUO KRAUJO.
P. Zosė Biveinienė, 65 m. *U*. L. Sauka (LKLI tts. eksp.) 1968. *Sg*. LTR 3988(60). *Sp*. LUŠ 512.
Salakas, Zarasų r. sav.

PANA MARIJA, LEISKI MOTERYSTĖS STONE GYVENTI

1428. Norint turėti daug ir sveikų vaikų, reikia mėnesinej moteriai pasitept gimtys duoniakepės tašla ir sukalbėt penkiskart:

– Šventoji Dievo Motyna nekaltai pradėta, leiskie man moterystės stone gyvent ir džiaugtis tavo vaisium unt amžių amžinųjų. Amen.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 8. *Sp*. LUŠ 776.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1429. Jei išeiliai nenusiseka keli gimdymai, reikia, išklausius mišių, kalbėt tris sveikamarijas ir:

– Pana Marija Švenčiausia, katra Jėzų Kristų išnešiojai savo įsčiuj, padė [*padėk*] man moterystės stone Dievui tarnaut.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 31. *Sp*. LUŠ 775.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

JĖZAUS MOTINA, MANO MOTINA

1430. – Jezaus Motina, mano motina, tos yra abi viena, stov savo vietaj. Tegul tav Dievas duoda mielą sveikatėlą.

3 karts kal[bėt].

TOKIE PAT POTERĖLIAI [GYDYMS VISOKIŲ BLOGUMŲ: MĖŠLUNGIŲ, PUOLAMOS LIGOS, SLĖGUČIŲ IR APŽOLĖTO KO IR T. T.]
U. M. Slančiauskas 1900. *Sg.* LMD I 1063(55); LTR 1208(551). *Sp.* BlLMM 527, LUŠ 1557
Joniškio sen., Joniškio r. sav.

MANE DIEVAS SAUGOS NUO VISŲ VELNIŲ, KVARABŲ, SMERTIES

1431. [Kad] liga aplenkt[ų], kalbi ryte ir vakare:

– Kas mana širdį patiešys [= *paguos*] varguose esunt, kas man' palinksmins? Nei turtai, nei žmanys, nei svieta meilumai. Tu, Jėzau Marija, man' priglausi. Atstate [*Atstokite*] nuo manįs, svieta [= *žmonių*] suplūdimai. Nariu ieškat dūšias išganyma. Narint šitų svietų cukrum cukravatų ė man' auksu suvyniatų, až cukrų saldesnis, až auksų blizgesnis brungus Jėzus Marija. Jėzus Marija dungun nužingdamas, man' pablagaslaudamas [= *palaimindamas*] lika palika vienystėj, dungaus karalystėj su šv[entaisiais] draugystėj. Ale man' Dievas, Jėzus Marija – mano kelias keliūnas i nadzieja [= *viltis*], patieka [= *džiaugsmas*] – saugas nuo visų velnių, kvarabų [= *ligų*], smerties [= *mirties*].

Daugėlišky sakoma: „Liga – Dievo apylaida“, „In tykaus vėjas užpučia, ė skaudrus pats užlekia“.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 395. *Sp.* LUŠ 682.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

ŠVENTA KŪČIA, SAUGOK MANE!

1432. Kad neinkųst gyvatė, tai reikia atsimyc toj dziena, kadu buvo Kūčios. Tai reikia toj dziena primyc.
– *Savaitės diena kokia, taip?*
– Nu. Ir pasakyc:

– Šventa Kūcia, saugok mani! Šventa Kūcia, saugok mane!

Ir toj dziena prisimyc. Ale kap tos dzienos nežnai [*nežinai*], tai tadu sakau:

– Šventa Kūcia, saugok mane!

Kad aš tų dzienų nežnau, tai ar aš tų dzienų atsimysiu? Aš atsimysiu tų dzienų, kų aš žinau...
– *Kai įeini miškan?*
– Nu, persižegnoju ir sakau:

– Šventa Kūcia, saugok mani!

– *O dėl ko taip sakydavo?*
– Nu, sako, kaip jau pasakai, paprašai, tai neįkanda gyvatė. Kad ir užsistosi, sako, tai nekanda, nu, aš nežnau... Šito tikrai nežnau, bet sakydavo šitep. Bet ar teisinga, tai aš nežnau.
– *O taip sakydavo?*
– Nu, senesni žmonės.

P. Marija Milienė-Miliūtė, 67 m. *U.* R. Balkutė 1999. *Sg.* BlkG p. 189. *Sp.* LUŠ 916.
Zervynų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

T. ≈ „Pėtnyčion Kūčia, subaton pirma diena“.

JĖZAU, APSAUGOK MANE NUO ŠUNŲ

1433. – O Jėzau, ėjęs nuėjęs kryžiaus kelius, apsaugai [*apsaugok*] man' [*mane*] nuo šunų, kap taū [*tave*] Dievas Tėvas nuo žydų.

NUO ŠUNŲ ATSIKRATYT.
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 220b. *Sp.* LUŠ 511.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

ĖJO KRISTUS, SUSITIKO ŠVENTĄ MATAUŠĄ

A_1

1434. – Ėjo Kristus, sut[i]ko š[v]. Mataušą. „Kas girdėti, š[v]. Mataušai?“ „Viešpatie, negerai, kiaulės serga mano“. „Duok miežių vardan mano o [*ir*] bus sveikos kiaulės tavo“.

Žegnoti tris kartus, tris kartus teip kalbėk. Tuos miežius duok kiaulėm.

KIAULIŲ LIGOS UŽKALBĖJIMAS.
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg*. LTR 4035(10). *Sp*. LUŠ 318.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav.

Toks pat tekstas užrašytas LTR 4035(9), LTR 4035(6), nurodant, kad užkalbama nuo rožės.

1435. – Ėja Panas Jezusis per laukų i suscika švintų Matevušų. „Matevušai, Matevušai, kas gera?“ „Nieka gera, ciktau [*tiktau*] blaga – visas kiaulės susirga“. „Aik, Matevušai, nama, pasim [*pasiimk*] miežių tris saujas, atkalbėk tris kartus „Sveika, Marija“, papenėsi kiaules, i bus sveikas!“

Reikia paėmus tris saujas miežių sukalbėti šitą maldelę tris kartus ir tris kartus „Sveika, Marija“, supenėt tuos miežius sergančiom kiaulėm, tada jos iškart prasgalės (pasveiks).

KAI KIAULĖS SERGA.
P. V. Jakštas, 92 m. *U*. P. Bielinis 1936. *Sg*. BlVKT 463. *Sp*. LUŠ 316.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1436. – Ėjo Tamošius (Tumošius) per Tumo miestą ir sustiko Jezų. Jezus klausia: „Kas per jus, Tamoš, gero girdis?“ „Tas per mus girdis: išpuolė an kiaulių bloga kvaraba [= *liga*]“. „Grįžk namo, paimk saują miežių prieš liepsną, nemiršk mano vardo, bus sveikos kiaulės“.

P. Liudvika Panavienė, 62 m., kilusi iš Lobinių k., Vidiškių sen. *U*. J. Aidulis, J. Jurga 1936. *Sg*. LTR 926(171). *Sp*. BlVKT 462, LUŠ 309 *U. pst.*: „Man rodos, kad tai yra malda nuo kiaulinės ligos. Kalbėtoja man nemokėjo paaiškinti (nežinojo): „Aš misliau, kad tai giesmė, su nata“.
Makniškės k., Ignalinos sen., Ignalinos r. sav.

1437. – Eina šventas Jonas per miestų ir sustinka Jezų. Jezus klausia šv. Joną: „Kas pas jus girdėti?“ Jonas sako: „Pas mus kiaulės apsirga

liaukam“. Viešpats Jezus sako: „Imk nu mana žadzia paberk miežių, ir visas kiaulės bus sveikos“.

UŽŽADĖJIMAS NUO LIAUKŲ.
U. D. Mačėnas ~ 1933. *Sg*. LMD III 10b(2). *Sp*. StDŠAU 96, LUŠ 321.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

1438. Kiaulėms susirgus nagų liga, užkalbama taip:

Atėjo Tomas pas Jezų, ir paklausė [Jėzus]: „Kokia tavo nelaimė?“ „Mano nelaimė tokia: susirgo mano kiaulė“. „Eik namo, duok saują miežių Jezaus vardu, išgydyk mano kiaulę“.

Užkalbama taip: paimti saują miežių ir į juos kalbėti. Po to tuos miežius sušerti tai kiaulei. Pakanka kalbėti ir vieną kartą, bet galima ir tris keturis kalbėti, ir galima dešimt saujų miežių sergančiai kiaulei duoti.

P. Marijona Šiukštienė, 54 m. *U*. J. Dovydaitis 1968 (KrD kompl. eksp.). *Sg*. LTR 4105(404). *Sp*. Db 65, LUŠ 317.
Kozelaukos k., Inturkės sen., Molėtų r. sav.

1439. Ėjo Amėjus, sutiko Jėzų. Klausiąsi[s] Jėzus: „Kur aini, Amėjus?“ Amėjus pasakė: „Mano kiaulės apsirgo in paliaukių“. „Imk sausų miežių ir kalbėk „Sveika, Marija“ “.

Ale vis reikia dūkas laikyt [kai kalba].

KAI KIAULĖS SERGA PALIAUKĖM, KAI ŽMONĖM GERKLĘ SKAUDA.
P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 71 m. *U*. R. Steponavičiūtė 1994. *Sg*. LTR 6258(91). *Sp*. LUŠ 315.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1440. Kunigo Burbos meitėlis sirgo. Reikia užkalbėti. Burba barcies: „Kakaj [*Kokioji*] ti jūs kalba, nereikia, Dzieve link!“ Bobos – špitolnykui. Atavedė ažkalbėtają. Tas atkalbėj. Kunigas pats nuvėjo meitelio padabot. Dziaugės kunigas, kad meitelis pradė[jo] ėst. Kunigas pradė[jo] klausinėti: „Tai kas užkalbinėja?“ „Muškieta Viktoras“. „Nu, tai kalbėj[ai]?“ „Kalbėjau“. „Pakalbi [*Pakalbėk*]“.

– Vaikščiaja Panas Jezusis prė svietų i suscika Mataušų. „Matauš, ar sveikas keltuvas per jus?“ „Keltuvas sveikas, ale kiaułes paliaukiais (serga) negali“. „Paimk miežių saujų ir un mana varda duosi, bus sveikos kiaułes“.

„Tai dabok, Viktorai, kad tu ir su kuo susimuši, na kokių širdį [*piktumą*] turėsi, ir prašys tavi užkalbėti, tai kalbėk. Kad nekalbėsi, o išdvės, ti kap pavogei tų keltuvų“.

P. Kristina Skrebutėnienė, 83 m. *U*. J. Aidulis 1937. *Sg*. LTR 1237(271). *Sp*. LUŠ 319.
Kuksų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

Tas pats tekstas užrašytas pakartotinai: LTR 1237(264). *Sp*. BlLMM 529, SkrN p. 78, LUŠ 310. *P. pst*.: „Muožna ir tris kartus kalbet".

Dar du šios versijos variantus užrašė ir paskelbė R. Balkutė: *„Ainu keliu, sutinku Mataušų ir klausiu: „Kas par jum girdėtis?" „Negerai girdis, kiaulas liaukom serga". „Pareik namo, kiek kiaulių, tiek saujų miežių. Un mano žodžio tegul lieka kiaulas sveikas tava"*. Ir pastaisa. Na liaukų čia. Ale reiškia: bus septynias kiaulas, bus septynias saujas miežių, kad viena, tai viena sauja. <...> Bliūdelį [paimti ir dėti miežius]. Viena kiaula, tai vienų saujų. Bus trys, tai trys saujas unpilsi, a keturias, šešias ar dešimt, dešimt unpilsi" (užkalbėjimas nuo paliaukų) (*U*. 2001 iš Adolfo Navicko, 85 m., kilusio iš Trakų k., Pabaisko sen., Ukmergės r. sav., gyv. Slabados k., Lyduokių sen., Ukmergės r. sav.); *„Aj Viešpats Jėzus į Jeruzalį. Ir suciko šventų Jokymų ir klausia: „Kur tu, Jokymai, aini?" „Ainu Jeruzalėn, labai kiaulė serga". „Grįžki, Jokymai, ir paduok jom šventų miežių, ir bus sveikos".* Ir „Sveika, Marija" reikia sukalbėt'. Reikia tiktai vienu dūku, nesumainyc dūko. <...> Saujų paimc miežių ar ti kokian indelin ir vis pamaišyc. Ir paskui, kai jau sukalbi, tai liepia papūsc an tų miežių" (užkalbėjimas nuo raudonligės) (*U*. 1999 iš Izabelės Bingelienės-Plokštytės, 80 m., gyv. Puvočių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.) BlkLM.

A_2

1441. – Eina Jėzus į Jeruzalę. Susitinka du apaštalus. Klausia: „Kas girdėt pas jus?" „Serga kiaulės", – atsako. „Eikite, bus sveikos".

Ir padeda. <...> Visi užkalbėtojai neimdava atlyginimo, nes nepadės, jeigu ims.

JEI PATINSTA KIAULĖS PALIAUKIAI.
P. Purta. *U*. J. Trinkūnas 1969. *Sg*. LTR 4077(51). *Sp*. LUŠ 314.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

B_1

1442. – Eja švintas Tamošius Kavinietis (nesako – Akvinietis, bet Kavinietis) ir sustika Jezų Kristų. „Švintas Tamošiau, švintas Tamošiau, kodel tava veidas smūtnas?" „Ka [*Ko*] gi nebus anas smūtnas, kad mana keltavas serga!" „Mesk tris miežia grūdus ir pasakyk šitų maldelį tris rozus!"

Reikia kalbėti 3 kartus ir runkaj turėti 3 miežio grūdus. Atkalbant kožnų rozų, reikia mest po vienų grūdų unt sergunčio gyvulia.
Išmoko būdamas tėviškėje iš senelio.

UŽKALBĖJIMAS NUO VISOKIŲ LIGŲ, KADA SERGA NAMINIAI GYVULIAI.
P. Edvardas Vaikšnoras, 32 m., kilęs iš Šeimaties k., Tauragnų sen., Utenos r. sav.
U. A. Urbonas 1939. *Sg*. LTR 2088(277). *Sp*. LUŠ 320.
Baltriškių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

C_1

1443. An kiaulės aina ažukalbdzinėt. Sako:

– Šventas Mataušai, imk rieškutes miežių ir pilk lovin, tegu kiaulės ėda, tegu kiaulės negaišta!

Nuklausiau iš girto diedo, šeptūno [= *užkalbėtojo*] gudo.

P. Antanina Geležinytė, 60 m. *U*. D. Šilainytė 1971. *Sg*. LTR 4311(68). *Sp*. GrLST 701, LUŠ 312.
Piliūnų k., Paškovičių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

A_1 – klasikinė dialoginė versija. A_2 – vietoje užkalbėjimui būdingos pabaigos *Duok saują miežių Jezaus vardu*, vartojama evangelinė frazė *Eikite, bus sveikos*. B_1 – užkalbėjimas užbaigiamas priduriant nekanoninių maldų formulę *Pasakyk šitų maldełį tris rozus* (plg. „Kas tą maldą atkalbės, tai mes ir namuosun jo neužeisime“). C_1 – monologizuota arba galbūt fragmentiškai užrašyta versija.

Plg. lenk. *Szedł Pan Jezus drogą i spotkał świętego Tomasza. „Gdzie Tomasz idziesz?“ „Do doktora.“ „Wróć do domu i weź 3 garśie jęczmienia na moje imię“* KbWL s. 333; baltr. *Ішоў Ісус праз Ерасалім і сустрэўсяз Яўхімам і пытаецца, што за навіна. «Хварэюць на золзы свіння». «Вазьмі тры горсці ячменю на імя мае, будуць здаровы свіння твае»* (ад хваробы свіней) БрЗам 291; rus. *Шел сам Батюшка, Йисус Христос, в чистом поле, в темном лесе, путем-дорогой, а навстречу Ему, Батюшке, Томаша идет. «Томаша, Томаша, все ли у вас в добром здоровье?» «Батюшко, Истинный Христос, злая пришла година на скотину, нет сытости, нет целости, вся в хворости!» «Возми три горсти овса, три горсти ржи и три горсти ячменя и корми с Иисусовой молитвой во имя Мое и целы будыт всегда, в веки вечные, ныне и присно, и во веки веков»* ЗвБС с. 222

Užkalbėjimas lenkų kalba užrašytas ir Lietuvoje, žr. Nr. 1606–1610.

ĖJO JĖZUS, SUTIKO ŽMOGŲ LIGOTĄ

1444. Pradedant taip reikia persižegnoti.

– Ėjo Viešpat[s] Jėzus per kalnus, per miškus, išėjo į vieškelį, sutiko žmogų ligotų. „Žmogau, kas tau skauda?“ „Skauda, man skauda rožė. Prašau, Viešpat Jėzau Kristau, pagydyk mano tą ligą. Viešpat Jėzau Kristau, peržegnok (tuo laiku reikia peržegnoti druska)“. Sako Viešpat Jėzus Kristus: „Sukalbėk penkis poterius prie penkių Kristaus žaizdų (tuo laiku reikia liepti tam žmogui, kuriam kalbi, kad sukalbėtų minėtus poterius), tai ir būsi sveikas“.

Druską reikia žegnoti 3 kartus ir bevardžiu pirštu.

NUO ROŽĖS.
U. J. Varnas 1923. *Sg.* LMD I 275(2). *Sp.* MLZ 102, StDŠAU 39, BlLMM 407, SkrN p. 65, LUŠ 308.
Bernotų k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

SĖDĖJO TRYS AKLIEJI ANT DIEVO KELIO

1445. – Sėdėjo trys aklieji ant Dievo kelio. Prisiartino prie jų Jezus Kristus ir tarė jiems: „Kodėl sėdit čia, vargšai aklieji?“ „Sėdim todėl, kad savo Visagalio Dievo nematom ir negalim pažinti!“ Tada Jezus Kristus palietė jų akis ir tarė jiems: „Laiminu jus, kelkitės ir eikit! Žinokit, kad Jezus Kristus pagydo ir jus!“ (Čia užkalbėtojas papučia ligoniui tris kartus į akis.) Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, amen.

Užkalba tris kartus. Visai apakusių žmonių ir gyvulių neužkalba.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVULIŲ IR ŽMONIŲ APŽABALIMO, KADA REGĖJIMAS IMA GADINTIS (nuo pavojingų akių sužalojimų nepadeda).
P. Ona Guogytė, 30 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(15). *Sp.* BlLMM 453, SkrN p. 73, LUŠ 883.
Meiriškėlių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

KAS TĄ MALDĄ ATKALBĖS, TAI MES IR NAMUOSUN JO NEUŽEISIME

1446. – In akijanauckų marių [= *Mariose vandenynuose*] stavi astravas [= *sala*], in ta astrava stavi bažnyčia, taj bažnyčiaj stavi lažia [= *lova*], taj lažiaj guli švintas apaštalas Simanas. Anas paskėłįs nuvėja pavaikščiac in kryžiakełės i rada dzvylikų mergų a[pi]plyšusių, apskaldūnavusių, apspurvinavusių, bliska [= *beveik*] grynas, baisu in jas dabacie [= *žiūrėti*]. Švintas apaštalas Simanas klausia jas: „Ka [*Ko*] jūs cia susrinkat, ka jūs cia laukiat?“ „Švintas apaštalai Simanai, mes cia susirinkam, mes laukiam takių žmanių, kas rycines

maldas pramiega, abiedzines praabiedaja [= *pietines prapietauja*], vakarines pravuliaja [*praulioja,* t. y. *prapuotauja*], tai mes takių žmanių kauluosun inlindam, tai kaulus laužam, sustavus [= *sąnarius*] gnaibam“. Švintas apaštalas Simanas jam saka: „Atneškit jūs man šimtų geležinių rykščių, aš itas mergas mušiu i barsiu, kam anas ite svietų mūčija“. „Švintas apaštalai Simanai, nei tu mus muškie, nei tu mus barkie, kas citau [*titau*] itų maldų atkałbės, tai mes in tų žmagų i nepadabasme, i namuosun ja neažeisme“.

Reikia atkalbėti tris kartus ir triskart „Sveika, Marija“. Arba sẽniai sako, kad yra ant svieto 12 kvarabų, ir anos vaikščiaja kaip mergos, tiktai jų niekas neregi.

NUO LAMANINOS (KAI KAULUS LAUŽIA IR SOPA).
P. V. Jakštas, 92 m. *U*. P. Bielinis 1936. *Sg*. BlVKT 461. *Sp*. LUŠ 651.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Tai vadinamosios Sisinijaus legendos variantas; legendoje pasakojama apie merginas-ligas, Erodo dukteris arba žmonas; šventasis Sisinijus jas prakeikia; kai kuriuose tekstuose kalbama apie šv. Sisinijų ir apokrifinį arkangelą Sichailą. Spėjama, kad legenda atėjusi iš apokrifinės raštijos; ja paremtas užkalbėjimas paplitęs labai plačiai: jis žinomas graikų, armėnų, arabų, žydų, koptų, etiopų, rumunų, bulgarų, lenkų tradicijoje. Gerai žinomas rytų slavų, kur greičiausiai atėjęs iš Bizantijos (rytų slavų var. žr. МкВЗ 103–108, БрЗам 859–863, 866, 869, КлУ с. 148–150). Rusijoje užkalbėjimas taip pat rastas užrašytas ant beržo tošies Novgorode ГпСЛ с. 136. Užkalbėjimas vartotas daugiausia nuo drugio bei esant sunkiam gimdymui.

Kiek plačiai šis užkalbėjimas buvo vartojamas Lietuvoje, neaišku. Skelbiamas tekstas pagal struktūrą ir leksiką artimas rytų slavų užkalbėjimams; gali būti, kad tai baltarusiško ar rusiško užkalbėjimo adaptacija lietuvių kalba.

ATEINA MOTINA ŠVENČIAUSIA, SAVO SŪNELIO IEŠKODAMA

1447. – Kadai buvo Didžioji Pėtnyčia. Žydai, pagonai mūčijo Poną Jėzusį. Ir numūčiję užmetė ant arklių žlabųjų. Jam begulint ateina Motina Švenčiausia savo sūnelio ieškodama. Ir neradus nuėjo ant marių krašto, ir atsigulė ant balto akmenio, ant ramios vietos, ant saldaus miego. Jai begulint ateina Ponas Jėzus. „Ak, tu mano miela motinėle! Ar ramiai guli, ar saldžiai miegi?“ „Čia begulint man įsisapnavo didelis sapnelis. Per Tavo širdelę penkios ronos pervertos, Tavo kūnelis erškėtėliais subadytas.“ „Nežėdok [Negailėk],

Motinėle, penkių ronų pervėrimo, dangaus kraujo praliejimo, tik žėdok, Motinėle – aukštas kryžius, nuogas Jėzau, tulžis kartumo, tulžis saldumo iš Pono Jėzuso didelės mūkos [= *kančios*]."
Jį Motina Švenčiausia nunešė bažnyčion ir paguldė ant aukso stalo. Nuo našparo [*mišparo*] ant našparo. Jam begulint, ateina šventas Petras ir šventas Povilas. Liepia jį (šv. Petrą?) eiti per šį baltą svietą, sakydamas senam, mažam, jaunam ir neregінčiom akelėm...
Kas šias maldas iškalbės pėtnyčioj triskart prieš pasnyką, četverge triskart prieš sniedonę [= *ankstyvuosius pusryčius*], tas noglu smerčiu [= *netikėta mirtimi*] nenumirs, biesas kraujo nepralies, bus to dūšia išganyta, danguj vieta padabinta.

SENOVINIAI POTERIAI (taip pati sakytoja pavadino).
P. Uršulė Sapiegienė, 120 m. (?) *U*. P. Saplytė [1928]. *Sg*. PrB p. 633. *Sp*. MLZ 239, LUŠ 44.
Paketurių k., Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.

Plg. R. Balkutės paskelbtą variantą: „Sapnas šv. Marijos. *Matau Mergelę Švenčiausią, aukso knygą skaitančią ir verkiančią. „Mergela, ko tu teip liūdna?" „Kaip aš nebūsiu liūdna? Turejau Sūnelį 33 metų. Atejo žydai pagonys, paeme mano Sūnelį, kankino ir prikale prie kryžiaus, perdūre šventą šoną, išliejo šventą kraują. Kas tą maldą kalbes guldama į patalą, anksti rytmetį, sekmadienį per mišias šventas – nesirgs sunkia liga ir nemirs netiketu mirčiu.* Malda: *– Atverk, Teve, plačiai šventus Dievo vartus, Dievo Sūnus į bažnyčią eina prie šv. Gimdytojos Mergeles Marijos, kuri miegojo nakvojo Jeruzalies miestelyje Dievo bažnyčioje. „Mačiau stebuklingus ir baisius sapnus, niekam neapsakomus – lygtai tu, mylimas Sūnau, kybojai nukryži*[*u*]*otas ant medžio kapariso, ant Adoma galvos, lygtai Tave žydai sugavo ir kankino burtų keliu. Tavo kūnas kaip ąž*[*u*]*olo žieve luposi, kraujas kaip srauni upe tekejo, lūpas tulžimi vilge, į karstą įdejo ir galvą su vinim prikale". „Neverk, mano Motina, aš karste gulesiu 3 dienas ir 3 valandas, ant šios žemes nužengsiu prieš visas dangiškas jegas, būsiu teiseju gyvųjų ir mirusiųjų". Kas šią maldą perskaitys 3 kartus kiekvieną dieną, pagerbs Jezų Kristų, bus išsaugotas ir išgelbetas nuo nelaimingos mirties ir nuo žmonių skriaudejų, kur eisi, visur būsi laimingas, į teismą eisi – nenuteistas būsi, ant ugnies nesudegsi, nuo žverių apsaugotas būsi, vandenyje nepaskęsi. Dievo Motina eis priekyje, Jezus Kristus iš paskos eis, angelai – iš šonų. Amen"* (*P. U.* Anelė Taškūnienė-Dičiūnaitė, g. 1905 m. Paluodės k., Salako sen., Zarasų r. sav., gyv. Naubėnų k., Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.) BlkLM.

Tai vadinamasis „Švč. Marijos sapnas", paplitęs iš apokrifinės literatūros. Siužetas gerai žinomas slavų tradicijoje, kur jis buvo paplitęs ir kaip amuletas (tekstas užrašomas ant poperėlio ir nešiojamas su savimi), ir kaip maldelė СД 1 с. 218. Rusijoje „Švč. Marijos sapnas" («Сон Богородицы») buvo nepaprastai populiarus tiek sakytiniu, tiek rašytiniu pavidalu; čia jis žinomas ir keliomis žanrinėmis formomis – kaip nekanoninė maldelė, kaip bažnytinės poezijos kūrinys ir kaip užkalbėjimas (pastaruoju atveju teksto pabaigoje nurodoma konkreti paskirtis – prašoma apsaugos kelionėje, esant sunkiam gimdymui, stojant prieš teismą ir pan.) ТпМТ. Žr. t. p. Nr. 1711. Iš artimiausių kaimynų pažymėtini latvių „Švč. Marijos sapno" epiniai variantai StrBV lp. 328–331.

Skelbiamas lietuviškas variantas panašesnis į maldelę negu į užkalbėjimą.

X. KANONINĖS MALDOS

BLOGOS AKYS, NUŽIŪRĖJIMAS, PAKENKIMAS

1448. Akys ir dideliam, ir mažam iškadija. Tadu reikia persižegnoti ir [kalbėti] triskart „Sveika, Marija“ neatsidusus an druskos. Tadu druska vandenin ir apsipraust.

UŽKALBĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Marijona Petroškienė, 84 m. *U.* N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg.* LTR 3863(134). *Sp.* LUŠ 1569.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

1449. Nuo padyvijimo reikia vienu dūku sukalbėti „Sveika, Marija“, paimti bliūdžiuką [= *dubenėlį*] vandenio ir kiekvieną kampą palaistyti įstrižai. Tadu aiti prie durų ir per tris klemkas [= *durų rankenas*] taip pat palieti vandeniu. Tada padyvijimas nebekenkia.

P. Emilė Grigaravičienė, 76 m. *U.* P. Jokimaitienė, K. Sabanauskas (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4156(112). *Sp.* LUŠ 1433.
Peliagrindos k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

1450. Už numirusius kalbasi [= *kalbama*] poteriai „Amžiną atilsį“ ir „Sveika, Marija“. Paskui: „Przez krew i rany oczyść jej serce i ciało“. Reikia pasakyt dūko nepermainius. Labai sunku.

NUO PADZYVŲ UŽKALBA.
P. Stasė Buckienė-Mažeikaitė, 66 m. *U.* R. Jakučionytė, B. Burauskaitė, P. Janulis (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(183). *Sp.* LUŠ 1434.
Girių Trakų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

1451. Itai nuog suveredzymo [= *išnarinimo*] (pakenkimo). [Užkalbant] tai laidzia dūchų [= *nebūtina sulaikyti kvėpavimo*]. O! Tadu tų šnūrelį [= *virvelę*] rišč, kur sopa. Nu, ir užrišč reikia kreivu mazgu. Ne ciesiu, ale kreivu. Nu, yra kreivas mazgas, skirias. Nu va, palaukit, va itai yra... Itas viršuj, dabar reikia:

KREIVAS

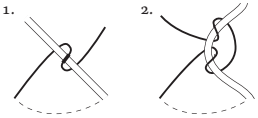

TIESUS

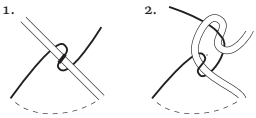

– *Kai užriši an kojos, tadu kreivu mazgu surišč?*
– Aha. I taip pac jau kas jau riša tų siūlalį, taip pacia triskart kalba „Sveika, Marija“.

NUOG SUVEREDZYMO.
P. Malvina Seržantienė-Šilabritaitė, 72 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1404). *Sp.* BlkLM, LUŠ 1471.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1452. Kiaula pradėja blaškytis, neleisti paršiukam žįsti. Tada pakvete burtininkį. Ši atėjusi nuo visų namų daiktų pagremže grauždų, sumaiše su drusku, sušnabždėja atbulą maldą, peržegnoja, viską sudėja į lygintuvą su anglim, apėja aplink kiaulį tris kartus priešais saulės sukimąsi. Aidama kalbėja atbulą maldą. Kiaula nusiramina.

KIAULĖS IŠGYDYMUS NUO BLOGOS AKIES (NUŽIŪRĖJIMO).
P. Genovaitė Nemanienė-Masiokaitė, 65 m. *U.* L. Vilkaitė, R. Raščinskaitė 1988. *Sg.* GoPŠ p. 49. *Sp.* LUŠ 1324.
Žvalgaičių k., Vadoklių sen., Panevėžio r. sav.

1453. Kai karvei atimdavo pieną, sakydavo, kad burtininkė jį nubūrė. Todėl, norint jį vėl sugrąžinti, reikėdavo paimti tos, kuri nubūrė, kokią nors skepetėlę, ją sudeginti ir, einant apie tą karvę aplinkui, kalbėti „Sveika, Marija“.

U. ~ 1958–1971. *Sg.* ŠlŽT p. 160. *Sp.* ŠlŽP p. 144.
Žeimelio sen., Pakruojo r. sav.

DANTŲ SKAUSMAS

1454. Jeigu nori, kad skaudamą dantį nustotų, reikia rankoje kąsnelį cukraus stipriai suspausti ir sukalbėti dešimt „Sveika, Marija“.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg.* MšBP 85. *Sp.* LUŠ 1236.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

1455. Jeigu jaunas mėnulis yra danguje, tai tep ir kalba poterius: kap tapijas [= *skęsta*] žmogus vandeny, nuog pažėro [= *gaisro*] ir kaip dancis suka macnai. Aš kalbu „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“. Aš visados kap ciktai išainu ir padaboju ana jauno mėnulio, tai aš jau visados kalbu „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“. Dancys tai sopėj visi, ale nuog vandenio, nuog pažėro tai, dėkui Dievui, nebuvo nieko. Aš kadu cik žėdnų dievaicį [*mėnulį*] išvydu, jau anas jaunukucis yr, tai aš maldeįį ir sukalbu žėdnų mėnasį. Vienųkart. Aš jai irgi sakau. „Jau kalbėk maldeįį, – sakau, – jau jaunas“. Nuog tikybės, priguli nuog mūs tikybės šitas. Anksčiau tai visi kalbėjo. Dar tai jau pamiršo.

P. Jadvyga Kauzienė-Kraunytė, ~ 64–66 m. *U*. R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg*. BlkPM p. 360. *Sp*. LUŠ 1230.
Piliūnų k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

Plg. „Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti, sergėk mane“.

1456. Kad dantys neskaudėt, per tris jaunus (mėnesio atmainos) kalba po tris sveikamarijas in šventą Apalioniją, ir nuog to praeina dantys skaudėt.

P. Veronika Maksimavičienė, 58 m. *U*. S. Biziulevičius 1937. *Sg*. LTR 1253(136). *Sp*. LUŠ 1251.
Kruncikų k., Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

1457. Norint, kad dantų neskaudėtų, pirmąkart pamatęs jauną mėnesį sukalbėk „Sveika, Marija“ į šv. Apoloniją, kuriai pagonys replėm dantis išlupo.

U. F. Krikščiūnas. *Sg*. LTR 600(182–5). *Sp*. LUŠ 1362.
Prienų sen., Prienų r. sav.

1458. Pradedant atkalbėjimą reik uždėti bevardį (antrąjį nuo mažojo) pirštą ant skaudančio danties ir sukalbėti į šventą Apalioniją tris „Tėve mūsų“ ir į šv. Oną tris „Tėve mūsų“, ir po tris „Amžinatilsį“.

ATKALBĖJIMAS NUO DANČIO SKAUSMO.
P. Jonas Braknys, 80 m. *U*. V. Miškinis 1940. *Sg*. RmES p. 69. *Sp*. LUŠ 1167.
Zavišių k. (išnykęs), Svėdasų sen., Anykščių r. sav.

DEDERVINĖ

1459. Jei dedervinė išauga, tai su atvirkščiu pirštu tris kartus labai labai apvesti ratą, kad galima būtų sukalbėti tris „Sveika, Marija“, ir tris kartus spjauti.

P. Ona Rumčikienė, 60 m. *U*. ~ 1968. *Sg*. LTR 3961(9). *Sp*. LUŠ 1219.
Linkuva, Pakruojo r. sav.

DRUGYS

1460. Drugį gydydavo ir jauniklės vištos pirmu kiaušiniu. Jį kietai išvirdavo prieš saulės tekėjimą arba jai nusileidus, nuluptą keturiasdešimt kartų persmeigdavo adata ar kitu smailiu daiktu, kalbėdavo tam tikrą maldą (žodžiai nežinomi) ir duodavo kiaušinį ligoniui suvalgyti.

P. Ada Blažienė, 33 m. *U.* V. Galvėnas [1971]. *Sg.* GlLM p. 249. *Sp.* LUŠ 1130.
Vaitakarčmio k., Valkininkų sen., Varėnos r. sav.

1461. Nuo drugio riša vilnoniame siūle 3x9 mazgelius pirmas šeimos vaikas neatsidusdamas. Rišant kalba tris sveikamarijas. Pirmą sveikamariją kalbant suriša devynis mazgelius, antrą devynis, trečią – vėl devynis mazgelius.

P. Cecilija Baužienė-Vaitkūnaitė, 43 m. *U.* A. Mažiulis 1940. *Sg.* LTR 2278(191). *Sp.* LUŠ 1379.
Kargaudų k., Slabados apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

GYVATĖS ĮKANDIMAS

1462. Duonos paimti ir prikišus prie lūpų kalbėti 3 kartus „Sveika, Marija“. Atsistoti reikia kalbant prieš saulę.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 49 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 35, LUŠ 1135.
Šimonių sen., Kupiškio r. sav.

1463. Tris kartus „Sveika, Marija“. Delne laikyti duoną ir druską ir peržegnoti. Nėščią moterį užžada (ar gyvulį) žirniais ar aguonom.

Sg. LTR 4077(14). *Sp.* LUŠ 1140.
Krivasalio k., Linkmenų sen., Ignalinos r. sav.

1464. „Tikiu Dievą Tėvą“ iš kito galo atskaityti, paskui „Sveika, Marija“ ir „Tėve mūsų“. Niekur nesakyti „amen“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 77 (skelbta sk. „Nuo gyvatės“). *Sp.* ElMKR 65, LUŠ 1134.
Palėvenė, Noriūnų sen., Kupiškio r. sav.

1465. Angiai įkandus reik iškirpt tam, kuriam įkando, plaukų iš pryšakio, užpakalio ir šonų galvos. Žadėtojas turi kepurę maut ant kuolo, persižegnoti, kalbėt atbulą poterių ir eit už stubos, ir užkast tuos plaukus.

U. ~ 1932–1933. *Sg.* LTR 395(98–8). *Sp.* SkrN p. 67, LUŠ 1150.
Gaisrių k., Antanavo sen., Kazlų Rūdos sav.

1466. Aš dabar nežinau, ar yra toks Pūdymiškės Bagdonas, kuris tada netoliausia nuo mūsų gyveno, ar ne.
Atsimenu tai kaip šiandien, kaip man įkando gyvatė ir kaip ją man toks senis

užžadėjo. Buvau tada dar piemuo. Vieną kartą su kitais piemenimis brūzgynėje beuogaujant man į ranką įkirto gyvatė. Verkdamas parbėgau namo. Tėvui pasakiau, kad man į ranką įkando gyvatė. Jis tuoj uždėjo man rūgusio pieno ir skubiai ėjome pas Pūdymiškės Bagdoną, nes saulė jau leidosi, o jis kitaip negydydavo, kaip ti[k] per pačią laidą. Atėję radome senyvą vyrą – Pūdymiškės Bagdoną. Tėvas papasakojo, kas man yra. Kiek palaukus Bagdonas nuėjo į stubą ir atsinešė duonos riekutę ir druskos. Jis liepė man tą duoną su druska valgyt, o pats nuėjo už kluono. Žmonės sako, kad jis, ten nuėjęs, tai „Sveika, Marija“ iš kito galo kalba. Jis ten kiek pabumbėjęs atėjo pas mane, pasižiūrėjęs į mane ir į ranką vėl sugrįžo už kluono. Dabar skaudėjimą kaip kirviu kas nuėmė. Ranka atslūgo. Aš žinau, kad tu nevierysi, kad teisybę tau sakau, bet tai buvo tikrai. Jis užkerėdavo nuo įvairių kirmėlių įkandimo, gyvačių, net ir gyvulius.

P. Jonas Račyla. *U.* J. Račyla. *Sg.* LTR 1262(91). *Sp.* LUŠ 1163.
Pažėrų k., Veiverių sen., Prienų r. sav.

1467. Nuo gyvatės įkirtimo reikia kalbėti sveikamariją atbulai, būtent:

– Amen mirties mūsų valandoje ir dabar griešnus mus už melskis Motina Dievo Marija Švinta Jezus iščius vaisius Tava pagirtas ir moterų tarp Tu pagirta pilnoji malonės Marija Sveika.

Taip mane mokė mano senelė.

P. Pranė Genienė, 65 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1722(155). *Sp.* LUŠ 1387.
Klabinių k., Alantos sen., Molėtų r. sav.

1468. Man vienas rusas pasakojo, kad nuo gyvatės rusai užkalba 3 kartus pasakant maldą „Богородица“, kaip ir mūsų „Sveika, Marija“. Užtenka tą maldą 3 kartus pasakyti, ir įgeltas gyvulys arba žmogus pasveiksta. Jokios duonos ar druskos nereikia duoti.

P. Barbora Dudėnienė, 41 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2088(175). *Sp.* LUŠ 1337.
Kiemionių k., Salako sen., Zarasų r. sav.

1469. Kad nepamatytum gyvatės, kai eini [į] mišką, reikia persižegnoti ir tris kartus sukalbėti „Sveika, Marija“.

P. Stanislava Videikienė-Bineševič, 86 m., kilusi iš Krikščionių k., Astravo r., Gardino sr., Baltarusijos. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Sg.* LTR 6447(783). *Sp.* BlkG p. 186, LUŠ 1267.
Padvarių k., Poškonių sen., Šalčininkų r. sav.

1470. Kad nepamatytum gyvates par čielus [= *ištisus*] metus, tai raikia taip daryt. Kai Velykų rytą aina apie bažnyčių, tai raikia sukalbet tris „Sveika, Marija“. Kožną ajimą pa sveikamariją. Tai par čielus metus nepamatysi gyvates.

U. E. Rūkštelytė 1941. *Sg.* LTR 2430(365). *Sp.* LUŠ 1266. *U. pst.:* „Girdėjau nuo moterų“. Salako sen., Zarasų r. sav.

1471. Albo o [= *Arba va*]. Uogaut kaip eidavom Joniškėlio miškan, tai nešdavom <...> duonos ir tris kartus „Sveika, Marija“ reikia sukalbėt. Tadu jau, reiškia, nepamatysi gyvatės, jinai tau kelio nepastos. Paprastos duonos įsidedi, ir viskas. Kai įeini miškan, reikia sukalbėti tris kartus „Sveika, Marija“, o duona tegul tep būna kibire.

P. Jadvyga Žibienė-Jankauskaitė, 63 m., kilusi iš Šarkaičių k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav. *U.* R. Balkutė 1993. *Sg.* BlkG p. 186. *Sp.* LUŠ 1149.
Pūkeniškių k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

1472. Kai eidavom miškan, tai pasiimdavom duonos, kad turėt [= *turėtum*] va, su savim ir tris poterius sukalbėdavom. Jau į mišką įeinam, tai tris poterius turim sukalbėt: „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Garbė Jėzui Kristui“, kad gyvatės nepamatyti [= *nepamatytum*]. Nešventinta, ta pati duona.

P. Vanda Grigelevičienė-Grigelevičiūtė, 60 m. *U.* R. Balkutė 1993. *Sg.* BlkG p. 187. *Sp.* LUŠ 1121.
Savidėnų k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

1473. Kad nesusitiktum gyvatės, į mišką įeidamas persižegnoji, teip kaip i[r] bažnyčioj. Eini: „Vardan Tėvo, Sūnaus, Šventosios Dvasios, amen“. Ir duonos gabalėlį turi kišeniuj, ir sio [= *viskas*]. Jos reikia turėti užtat, kad kvepia. Duona kvepia, tai gyvatės jos bijo. Aš nemačiau nė vieną kartą. Persižegnojau ir nuėjau uogaut.

P. Veronika Ilgevičienė-Irevičiūtė, 83 m. *U.* R. Balkutė 1994. *Sg.* BlkG p. 187. *Sp.* LUŠ 1113.
Andrulėnų k., Joniškio sen., Molėtų r. sav.

1474. Įkandus gyvatei, reikia neatsidusus tris kartus sukalbėti „Sveika, Marija“.

– *Ką darydavo, jei inkanda?*
– Nu, šit va melsdavos „Sveika, Marija“ tris kartus, persižegnojai, nu ir jau praeidavo.
– *Pats žmogus galėjo sukalbėti „Sveika, Marija“?*
– Ne, katras prieky šeimoj gimįs ir katras paskutinis. A viduryj katrie gimį – ne.
– *Daugiau jokių žodzių nesakydavo?*
– Nieko. Mažtį kur kas ir mokėdavo, nežinau. E pas mus tai būdavo šiteip: „Sveika, Marija“ tris kartus neatsidusus sukalbėc. Nu gal padėdavo.
– *Bet kitas žmogus turi kalbėt, ne tu pats?*
– Kitas, kitas. Pats jau teip jau būvi [*būni*] jau.

P. Elena Činčikienė-Subačiūtė, 84 m. *U.* R. Balkutė 2000. *Sg.* BlkG p. 190. *Sp.* LUŠ 1211.
Švenčionys.

GRIŽAS

1475. Kaimely gyveno moteriškė <...>. Tai jinai, jeigu sąnarius skaudėdavo, tai jin numegzdavo siūlų kokius šniūrus su mazgais ir liepdavo nešiot, iš raudonų siūlų kad būtų. Ir mes klausiam: „Teta, kaip juos čia užmegzti, mazgiukus?“ Tai sakydavo: „Kai užaugsit, tai papasakosiu.“ Paskui jau aš buvau užaugusi, vieną sykį aš nikstelėjau koją, tai mama nuvėjo, sako: „Ateik tu, – sako, – tai mergicai numegzk tą nikstą.“ Nikstu vadydavo jau tą siūlą. Raudonus siūlus, žinau, atnešė. Sakau: „Tai išmokyk mane.“ Tai taip pasakė: „Reikia atžagarius poterius kalbėt, iš antro galo mokėt, „Tėve mūsų“ reikia kalbėt ir numegzt, ir viskas. An to nešiosi, ir šiaip dar tokius padaryt dar tarpiukus dar reikia, nu.“
Jau aš nesimokinau. Megzdavo ji čia plačiai, eidavo, megzdavo, žmonės i tikėdavo. A tę gal[i] padėt ką tas siūlas? Juk nieko, tik taip <...>

NUO SĄNARIŲ SKAUSMO, NIKSTO.
P. Elvyra Čelkonienė-Bartninkaitė, 81 m. *U*. V. Vaitkevičius 1999. *Sg*. LTR 6611(233). *Sp*. Čelk p. 1109, LUŠ 1463.
Pakalniškių k., Veliuonos sen., Jurbarko r. sav.

IŠGĄSTIS

1476. Smilko su to plaukais, nuo ko nusigando, t. y., jei nuo šunies, tai nuo to paties šunies, jei nuo žmogaus, tai nuo žmogaus ir t. t. Smilko su šv[entintom] žolėm, rūtų ir rugių miltų prideję, „Aniuols pasveikino“ kalbėt reik smilkant; činčibierą vandenyj išmirkę, galvą mazgoj ir į vidų duod; švento Ignacijušo vandenio duod gert ir mazgoj. „Dūšia Kristaus“ ir septynerius poterius sukalbėt, tas labjausiai gelbia.

IŠGĄSTIS, PRIEPUOLIS, PRIEMETIS.
U. M. Slančiauskas ~ 1901–1910. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas „Paprastas gydymas ligų“; be numeracijos). *Sp*. BsJKn p. 190.
Joniškio r. sav. (?)

1477. Nuog išgąsčių piesko to paima ir tadu rūkėsi.
– *Iš po [krosnies] pado paimti pieskų ir rūkyti?*
– Uhm. Poteriai reikia kalbėt, kap išrinkdai. Poterius kalbi. Taip darai bet kadu, bet kadu.
Pieskas reikia imc terpu pirštų. Va, terpu pirštų. Iš vieno, iš kito, iš kito, tadu cia – nakrež, kryžmai, iš rankos, iš kojų:

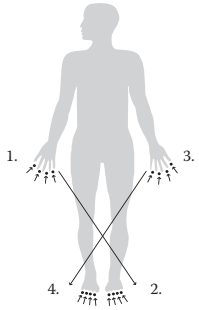

Išrinkc pieskas, ir išrinkta išgųsčiai bus.

IŠGĄSČIŲ GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 96 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1374). *Sp*. LUŠ 1214.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

KARPOS

1478. Pilnatyje, tik pamačius mėnulį, sukalbėti tris „Sveika, Marija“, persižegnoti, žemę peržegnoti, atgalia ranka nuvalyti su žemėm ir nueiti neatsigrįžtant.

NUO KARPŲ.
P. Kazė Kirkliauskienė, 66 m. *U*. I. Sabonytė 1973. *Sg*. LTR 4551(182). *Sp*. LUŠ 1403.
Jarmališkių k., Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

1479. Ką tik jauną mėnesį stojus pamačius, reik staiga sustot ir, išėmus iš po pado žemių, patrint karpą. Taip pat reik sukalbėt tris „Sveika, Marija“. Tą žemę numest. Taip reik padaryt tris kartus.

P. Agota Pėvelytė, ~ 75–80 m. *U*. P. Dobilas ~ 1930–1931. *Sg*. LTR 1528(51). *Sp*. LUŠ 1246.
Žvyrių k., Skirsnemunės sen., Jurbarko r. sav.

1480. Negali iš kito pasidyvyt, kad kas karpom aptekęs – ir tave apteks. Kai jau karpų turi, reikia delčgaly nubėgt prie kokio kloniuko, sukalbėt 3 „Sveika, Marija“ ir bėgt neatsisukdamas.

U. I. Maršalkienė, A. Gužauskaitė (VVU kr. kompl. eksp.) 1991. *Sg*. MžkLM p. 552. *Sp*. LUŠ 1349.
Plateliai, Plungės r. sav.

1481. Vakarais, kuomet pasirodydavo jaunas mėnulis, paimdavo žiupsnelį žemės ir sukalbėdavo „Sveika, Marija“, tuomet sakydavo, kad karpos turi pranykti.

P. Kazimiera Giedraitienė, 59 m. *U.* L. Vadoklytė (VVU kr. klubo eksp.) 1982. *Sg.* ES 1100 lp. 1. *Sp.* LUŠ 1614.
Kalnuočių k., Pašvitinio sen., Pakruojo r. sav.

1482. [Pamatę jauną mėnulį] kalba tris „Sveika, Marija“, kad būtų gražus.

U. [1951]. *Sp.* BlLMM 64. *Sp.* LUŠ 1138.
Rokiškio sen., Rokiškio r. sav.

1483. Pamačius jaunų mėnesį, jeigu turi karpų ir nori išgydyti, raikia taip daryti: raikia atsiklaupte ir unt žemį tris kartus karpa patrinti, tadu sukalbėti tris kartus „Viešpaties angelas“.
Buvę atsitikimų, kad šitą burtą atlikus vakare, ryto karpų ir žymių nebebuvę. Šitas burtas vartojamas ir dabar.

P. Varuonka Mekšenienė, 40 m. *U.* J. Skrebys 1938. *Sg.* LTR 1478(44). *Sp.* BlLMM 95, LUŠ 1492.
Baziliškio k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

1484. Pamačius jauną mėnulį, staiga sustoti vietoje, akių nenuleidus nuo mėnulio pasilenkti ir paimti iš po kojų žemės (žvirgždų, sniego ar šiaip, kas ten yra), patrinti karpas ir tas žemes numesti, tada karpos pranyks <...>. Daryti tris kartus ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 96. *Sp.* LUŠ 1491.
Jurbarko sen., Jurbarko r. sav.

1485. Karpas įtrindavo karpažolėmis. Gydydavo ir maginėmis priemonėmis. Nuo pečšluostės rišdavo mazgelius, kalbėdami „Sveika, Marija“, kiek turi karpų. Pakišdavo po mėšlu (įmesdavo į mėšlą) ir laukdavo, kada karpos pranyks. Mazgelius rišdavo į pečšluostės priekį, atžagariai.

P. Elena Gakienė, 86 m., Valia Gakaitė, 54 m. *U.* L. Vadoklytė (VVU kr. klubo eksp.) 1982. *Sg.* ES 1100 lp. 35. *Sp.* LUŠ 1315.
Burniškių k., Pašvitinio sen., Pakruojo r. sav.

1486. Kad turi karpų, kai eini į bažnyčią išpažinties, priimi Švenčiausią, ir apipūsk tas karpas. Po to sukalbėk 7 „Sveika, Marija“ prie Sopulingos Motinos.
Burtininkai mokėję karpas užkalbėti.

U. I. Maršalkienė, A. Gužauskaitė (VVU kr. kompl. eksp.) 1991. *Sg.* MžkM p. 553. *Sp.* LUŠ 1279.
Plateliai, Plungės r. sav.

1487. Paskaityc karpas, kiek karpų, ciek in suravo siūlo albo milinio siūlo... Albo suravo – itai nevełėto siūlo mazgucių primazgoc (kiek karpų, ciek mazgucių) ir „Sveika, Marija“ in žėdno mazgucio kalbėc. <...> Tai kur laša nuog dungscio [stogo], tai tį ažukasc. O nie, tai po vištų mėšlais, kur sėdz vištos, po mėšlu, po trųšom viščinėm pakasc. Dūkų galima laisc.
Suravas siūlas – nesvarbu, ar lininis, ar vilnonis, nevełėtas kad būt[ų].

KARPŲ GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 96 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1252).
Sp. BlkLM, LUŠ 1319.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1488. Išmeduoti išrautą ilgą plauką ir apsukti juo karpą. Po to septynis kartus sukalbėti „Tėve mūsų“ ir nuvynioti plauką nuo karpos.

P. Elžbieta Velmunskienė, 86 m., kilusi iš Žiobiškio, Rokiškio r. sav. *U*. N. Kiaušaitė ~ 1970–1971. *Sg*. LTR 4511(360). *Sp*. LUŠ 1215.
Kaunas.

1489. Sukalbėk trindamas bažnyčios sieną „Aniuolas Dievo“ (visą maldą), ir mačys.

KARPAS NUGYDO.
P. Teresė Preikštienė, 74 m., kilusi iš Joniškio. *U*. A. Mažiulis 1939. *Sg*. LTR 2278(12).
Sp. LUŠ 1316.
Murava, Kaunas.

KRAUJO TEKĖJIMAS

1490. Jeigu įsipovęs pirštą nori greit pagydyti, turi kita ranka stipriai suspausti ir kalbėti tris „Sveika, Marija“, tai kraujas nustos bėgęs, ir pirštas greit pasveiks.

U. J. Miškinis ~1916–1918. *Sg*. MšBP 58. *Sp*. LUŠ 1229.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

1491. Jeigu įsipjovęs rankon ar kojon nori greit pagyti, turi duonos minkštimu aplipdyt ir kalbėt „Sveika, Marija“, tai greit pagis.

U. J. Miškinis ~1916–1918. *Sg*. MšBP 83. *Sp*. LUŠ 1228.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

1492. Norint sulaikyti tekantį iš žaizdos kraują, reikia pradėti vyti šniūrą ir sukalbėti aštuonerius poterius („Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“, „Tikiu į Dievą Tėvą“) pradedant žodžiu „amen“ ir per kiekvienus poterius užmegzti po vieną mazgelį (iš viso 8). Taip sumazgytą šniūrelį dėti ant žaizdos arba iškreipto sąnario, tada jis atsitaiso.

NIKSTĄ MEZGANT.
U. J. Dovydaitis 1926. *Sg*. LTR 507(30–1). *Sp*. LUŠ 1353.
Marijampolė.

NAVIKAULIS

1493. Pradėjus augti navėskauliui, reikia tą vietą (kur auga) trinti su numirėlio kaulu ir vis kalbėti „Amžiną atilsį“ arba per Prisikėlimą bažnyčioje trinti su nosinėle (šnypštuku) ir taip pat kalbėti „Amžiną atilsį“.

U. S. Daunys 1941. *Sg*. DnLM p. 143. *Sp*. LUŠ 1513.
Papilės sen., Akmenės r. sav.

1494. Nuo navėkaulio (navikaulio) yra didelė liekarstva [= *vaistas*] – nabaštiko kaulu trinti ir kalbėti „Sveika, Marija.“

U. P. Bagdonas ~ 1930–1931. *Sg*. LTR 267(244). *Sp*. LUŠ 1432.
Užvenčio sen., Kelmės r. sav.

1495. Kad kam yra naujikaulis, tai reik, nuėjus ant kapų, susiieškoti tokį kaulą numirėlio, ant kokios vietos kam naujikaulis yra, su tuo patrinti, poterius sukalbėti ir padėti atgal, kur buvęs.

P. Ignacas Navickas. *U*. M. Slančiauskas 1901. *Sg*. LMD I 1063(319), LTR 1208B(787), LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 356). *Sp*. BsJKn p. 254.
Trumpaitėlių k., Rudiškių sen., Joniškio r. sav.

1496. Naujikauliui kilus, reik nuo kapų parnešti žmogaus kaulą, patrinti ir vel, ant kapų nunešus, padeti į tą pačią vietą. Paimant, trinant ir padedant vis reik poterius kalbeti.

P. Čeputienė. *U*. J. Balakas 1910. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Slančiausko rankraščių pluoštas X, 802). *Sp*. BsJKn p. 317.
Joniškio r. sav. (?)

NEMIGA

1497. [Kai] nemiegas, kalbėt „Sveika, Marija“ ir rožančiaus tėvininkas vedžiot paakėj.

U. J. Cicėnas [1934]. *Sg*. CiDB 349b. *Sp*. LUŠ 1122.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

NIKSTAS

1498. Jei mikstelna, išrišdzinėc reikia. Suravu siūlu... Jeigu gyvulys miksterė[jo], tai dzvidešimc sepcynis mazgucius riša ir in žėdno [= *kiekvieno*] mazgucio „Sveika, Marija“ kalba. O jeigu žmogus miksterėj, tai dzvidešimc devynis išrišdzinėc reikia ir nereikia skaicyc, in pomėcies reikia. In pomėcies. Pereisi pirštus, tai jau ir mink pinkiskart. Kitųkart pereisi su žėdnu pirštu, jau dešims. Nu. Kap išriši, minsi ir išriši kap kartas, tai ir pamačins. Laisc dūkų kalbanc „Sveika, Marija“, nereikia turėc. Persižegnoc reikia, uhm, ir pradžioj, ir gali.
Kap nuriši siūlalį, tai tadu ugnėn, po kojom nemožna mesc.
Ne žėdnas moka, ne žėdnas žino, vaikeli. Eina pas tų, kurį žino. Namie išriša in to daikto, panešioja kelias dzienas, o kap jau atlaidzia, atslūgsta (pacinsta gi koja ir ranka, nu!). Tai, kai atslūgsta, tai nuima ir tadu peciun inmeta.

MIKSTELĖJIMO GYDYMAS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimiūtė, 96 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1251). *Sp*. BlkLM, LUŠ 1343.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1499. Dvylika kauliukų šiaudo surišti in mazgelį ir užrišti, kur niksterėjai. Rišti atvirkščiais mazgais ir kalbėti triskart „Sveika, Marija“, ir pereis.

P. M. Tatarūnienė, 30 m. *U*. J. Naginevičius 1937. *Sg*. LTR 1555(134–233). *Sp*. LUŠ 1200.
Palomenė, Kaišiadorių r. sav.

1500. Niksterėjimą geriausia gydyti nikstu (rezgu). Jį moka megzti tam tikras mezgėjas. Jį mezgant reikia kalbėti atžagarius poterius. Panešiojus nikstą ant skaudamos vietos kelias dienas, skausmas pranyks. Reikia jį mokėti uždėti ir nuimti, tai žino tik mezgėjas. Prastai numegztas nikstas nieko nemačija, nes neužburtas.
Tą vartoja senesni žmonės, o dabar baigia visai nykti.

P. Kazys Zubrickas, 56 m. *U*. Petras Zubrickas (Ariogalos pavasarininkų tts. rink.). *Sg*. LTR 1735(84). *Sp*. LUŠ 1354.
Zubrickų k., Veliuonos sen., Jurbarko r. sav.

1501. Tiltų k[aime] Petras Kučinskas (miręs 1961 m.) visada turėdavo atsargoje nekultų avižų. Ligonio paprašytas, jis nuskindavo nuo avižos 15 grūdų ir bevardžiu pirštu skaičiuodavo tris kartus neatsikvėpdamas ir vis atstumdamas iš krūvelės po grūdą. Paskui visus 15 grūdų surišdavo į skudurėlį ir pririšdavo ligoniui prie nikstelėtos vietos. Ligonis nešiodavo tol, kol pasveikdavo.

P. Vytautas Kazlauskas, 45 m. *U*. V. Galvėnas [1971]. *Sg*. GlLM p. 251. *Sp*. LUŠ 1556.
Naujienų k., Rūdiškių sen., Trakų r. sav.

1502. Jeigu mikstelni ranką ar koją, tai rišdavo miksc̨ an siūlo. Mazgus riša ant siūlo. Pradėti reikia nuo galo. Kap kas riša šitais pirštais (nykščiu ir rodomuoju), kap kas kitais. Aš tai prastai rišu. Reikia surišč 27 mazgelius an vieno siūlo iš eilės. 27 mazgus suriši, sudėjai va krūvelėn ir kalbėk „Zdrowaś, Maryja" triskart, ir tada užrišt [ant kojos ar rankos] vienąkart, o gali triskart apsukc. Nešok ilgai, dvi tris dienas. Cik jo mesc negalima, jau kalbėtas. Geriau ugnėj sudegink. Kalbėtas, jau kitas dalykas, jau an žolės nemėcyk. Peržegnoji jį, persižegnoji pats ir jau gali užrišč. Skaitos, miksc̨ užrišai.

P. Juozas Lingė, ~ 61–63 m. *U.* R. Balkutė ~ 1993–1995. *Sg.* BlkPM p. 356. *Sp.* LUŠ 1232.
Pavalakės k., Balčiškių apyl., Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

1503. Linininame siūle maždaug kas centimetrą reikia rišti po mazgelį (iš viso devynis) ir devynis kartus be atsidusimo sukalbėti „Sveika, Marija", po to aprišti išnarintą vietą.

KAIP DARYTI MIKCIŲ.
U. R. Trimakas [1996]. *Sg.* TrG p. 28.
Marcinkonys, Varėnos r. sav.

1504. Paimti lininį siūlą ir rišti mazgelius, būtinai sėdint ant slenksčio. Kiekvieną mazgą rišant sulaikius kvapą kalbėti „Sveika, Marija", o baigus rišti – „Amen". Rišti abiejų rankų nykščiais ir bevardžiais pirštais.

KAIP DARYTI MIKCIŲ.
P. Vincas Saulevičius, g. 1922. *U.* R. Trimakas [1996]. *Sg.* TrG p. 28.
Kapiniškių k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

1505. Sėdint ant slenksčio, nykščiu ir bevardžiu pirštu linininame siūle užrišami devyni mazgai ir kiekvienam mazgui sukalbama po „Sveika Marija", o baigus pasakoma „Amen". Kalbant maldą negalima iškvėpti oro, atsikvepiama tik baigus.

MIKCIUS.
P. Dalijona Saulevičienė, g. 1926. *U.* R. Trimakas [1996]. *Sg.* TrG p. 29.
Kašėtų k., Marcinkonių sen., Varėnos r. sav.

1506. Kai žmogus arba gyvulys apšlumba, reik, saulei tekant arba leidžiantis ir atbulai kalbant poterius, pasišokinėjant mazgyt nikstą, o paskui užrišt ant šlubos kojos.

U. J. Grajauskas XX a. pr. *Sg.* LLTI BR F 2–434 (Grajausko rankraščių pluoštas, 54.)
Sp. BsJKn p. 345.
Garliavos sen., Kauno r. sav.

PADLECA

1507. Išvirt pelenuos trilapių, saulei nusėdus nueit mėšlynan, nusvilkt nuogom ir nusiplaust, kalbant penkias sveikamarijas.

RUSVOS DĖMĖS (PADLIECAS).
U. J. Cicėnas [1934]. *Sg.* CiDB 368. *Sp.* LUŠ 1530.
Senojo Daugėliškio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

PASITEMPIMAS

1508. Nuo pasitempimo žegnoji, dūsuoji tris kartus ant cukraus (reikia turėt gabaliukų duonos, druskos arba saujų cukraus – ką pats atsineša). Tadu pakalbi „Sveika, Marija“, vėl padūsuoji, vėl žegnoji – kokius tris kartus.

P. Adelė Karmazienė, 72 m. *U.* R. Jakučionytė, B. Burauskaitė, P. Janulis (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(184). *Sp.* LUŠ 1437.
Knystuškių k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

ROŽĖ

1509. Neatsidusus devynis kartus „Sveika, Marija“.

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 120 (skelbta sk. „Nuo rožės“). *Sp.* LUŠ 1137.
Nedzingės k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1510. Nuo rožės užkalba taip: persižegnoji ir peržegnoji rožę, ir „Sveika, Marija“ tris rozus sukalbi.

P. Teofilia Mecelienė, 80 m. *U.* J. Dovydaitis 1964. *Sg.* LTR 3719(90). *Sp.* LUŠ 1446.
Kirdeikių k., Saldutiškio sen., Utenos r. sav.

1511. Nuo rožės šitaip gydo: saulei tekant ir leidžiantis atidengia (burtininkas) žeizdą ir kalba tris „Sveika, Marija“ neatsidusdamas. Sukalbėjęs atsidūsta ir tuo oru pučia žeizdą – ir „šventu oru“ nupučia skaudėjimą, užkalba.

U. J. Aidulis 1933. *Sg.* LMD III 57(157). *Sp.* LUŠ 1444.
Rodūnia, Varanavo r., Gardino sr., Baltarusija.

1512. Persižegnojus sukalba šešelius poterius ir sako: „Apieravoju Ponui Dievui, Panai Marijai, Motinai Švenčiausiai“.
Peržegnoja rožę ir vėl teip iš pradžios kartoja 3 kartus. Baigiant sukalba 3 sveikamarijas, minėdamas sergančio vardą. Žadėt reikia be saulės (ryte ar vakare).

KERĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Ona Gudelienė, Uršulė Gudelienė. *U.* H. Gudelaitis 1934. *Sg.* LMD III 149a(103). *Sp.* LUŠ 20.
Seniškio k., Kaltanėnų sen., Švenčionių r. sav.

1513. Yra dvi rožės: vandeninė ir sausa. Reik peržegnoti vandenį, užkalbėti 3 kartus ir sukalbėti „Sveika, Marija“. Vandenį jokiu būdu nepilt ant žemės. Kai užkalba sausą rožę, negalima praustis tol, kol išgysi.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Antosė Tatarūnienė-Sepetavičiūtė, 74 m., kilusi iš Rygos (Latvija). *U.* R. Krušaitė, R. Jokūbauskaitė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1978. *Sg.* LTR 5103(5–23). *Sp.* LUŠ 1594.
Gunių k., Upninkų sen., Jonavos r. sav.

1514. Sekretą [*Paslaptį*] in žemį nešiu. Tota broliui nesake, sako: „Tu neištylėsi!“
Žemės reikia be saułės paimt ir be saułės padėt. Reikia apdėt, kas tau sopa. Reikia tris kartus „Zdrowaś, Maryja“ sukałbėt. Jei nevierija [= *netiki*], tai niekas nepamačija [= *nepadeda*].

ROŽĘ LIEČIJA.
P. Kazys Lileikas, 84 m. *U.* A. Dzetaveckaitė (LKLI tts. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4424(79). *Sp.* LUŠ 1525.
Adomėniškės k., Apso apyl., Breslaujos r., Vitebsko sr., Baltarusija.

1515. Valentavičienė pati užkalba nuo rožės, persigandimo. Per Nerį plaukė piemenukas, išsigando ir jam labai susopėjo kelią. Tai ji užkalbėjo, ir per 3 kartus sugijo, nors jau smirdėjo. Davė gerti varnalėšų šaknų ir lapų.
Anksti, kai saulė teka, sukalbi Jėzui, Dievo Motinai ir šv. Pavelui.
Yra 9 zamuvos [= *užkalbėjimai*]. Jas kiekvieną reikia tris kartus pasakyti neatsikvepiant. Paskui sukalbėti poterius, žegnotis sugniaužta ranka, krumpliais, jei galima, plaštaka pasiekti skaudamą vietą. Atsisukus į saulę. <...>*

P. Stefa Valantavičienė, 79 m. *U.* B. Burauskaitė (KrD kompl. eksp.) 1969. *Sg.* LTR 4118(193). *Sp.* LUŠ 1151.
Palkių k., Alionių sen., Širvintų r. sav.

*Čia neskelbiama lenkiško užkalbėjimo nuo rožės „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes“ pradžia, pridurta rankraštinio teksto pabaigoje.

1516. Tėtės tėvelis ir mano mama žinojo rožės užkalbėjimo maldą, tačiau mums negalėjo perduoti jos. Aš buvau antroji dukra, o galima perduoti pirmagimei arba

pagrandukui, tačiau jaunėlė teturėjo tik dvylika metų, kai mirė mama. Vėliau mes, tvarkydami dokumentus, atradome užkalbėjimo maldą. Užkalbėjimas vykdavo anksti ryte, tai mes matydavome, kai atvažiuodavo pas mamą žmonės užkalbėti. Ten ir buvo taip parašyta: „Anksti ryte saulei tekant arba vėlai vakare, kai saulė tik leidžiasi, šituo laiku. Reikia persižegnoti, įkvėpti oro ir vienu įkvėpimu sukalbėti „Sveika, Marija". Ir taip padaryti tris kartus."
Bet mes negalėjome juo naudotis – nei aš, nei jaunoji sesuo. Tik žinojome šitą užkalbėjimą, bet jis yra neperduotas.

P. Janina Šulcienė-Linkevičiūtė, 51 m. *U.* K. Banevičiūtė, A. Zaveckaitė 2005. *Sg.* LTR 7548(1282).
Ukmergė.

1517. Bei Sonnenauf– und -untergang soll man 3, 6 oder 9 mal das „Vaterunser" sprechen und dabei an die fünf Wunden Christi denken. Über sich und die kranke Stelle dabei Kreuze schlagen. [Saulei tekant ir leidžiantis reikia tris, šešis arba devynis kartus kalbėti „Tėve mūsų", galvojant apie penkias Kristaus žaizdas. Tuo pat metu save ir skaudamą vietą žegnoti.]

U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* MLZ 122 (skelbta sk. „Nuo rožės"). *Sp.* LUŠ 1136.

1518. Mano senelė pasakojo, kad atkalbėti nuo rožės reikia taip. Reikia atkalbėti tris „Sveika, Marija" prie savo patrono ir šešis poterius prie Aštriosios bromos [= *Aušros Vartų*] Panelės Švenčiausios. Tada rožė pranyksta. Taip galima paveikti (atkalbėti) ir kitiems asmenims (ne sau).

P. Mykolas Gitenis, 40 m. *U.* A. Urbonas 1938. *Sg.* LTR 1722(57). *Sp.* LUŠ 1338.
Galminių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1519. Viskų burtais. Visi vaistai buva. Užkalbėjimų mane išmokė mano vyro mamu [= *mama*]. Tiktė [*tiktei, t. y. tiktai*] gali užkalbėt vyriausias vaikas ir pats mažylis, o kiti viduriniai vaikai negali užkalbėt. Aš tai esu užkalbėjus. Man paliko ji. Reikia maldų sukalbėt „Tėve mūsų", sukalbi „Sveika, Marija", peržegnoji, nu ir pagraibai ti ar rožį, ar grižų ir pasimeldi – ir prapuola. Aš tai užkalbėjau irgi vienam žmogui ranką. Grižas buva. Praėjo. Rožė praėjo. Nu gal toks įsitikinimas žmogaus. Gal ir įtaiga to daro, kad tiki žmogus. A geriausia, jei įkanda gyvatė, degtinės turėk. Išgerk čierką, dvi, tris, ir netins. Čia dažnai kam įkanda. Va gi čia ateina ir ant kiemo mūsų. Taigi raistas aplink.

P. Antanina Bagdonavičienė-Česnytė, 87 m. *U.* M. Kareckaitė, U. Gylytė, Ž. Vaičikonytė 2001. *Sg.* LTR 6807 p. 37. *Sp.* LUŠ 1620.
Aščiagalių k., Karsakiškio sen., Panevėžio r. sav.

1520. Neažkalbėta rože ažpyksta ir plečias. Ažkalba kalbėdami atažagariai „Sveika,

Marija“ ir barsta ruginiais miltais. Kalbėte reikia saulai tekant ar leidžiantis.

P. Antanas Mažiulis, 58 m. *U*. A. Mažiulis ~ 1936 (Dusetų pavasarininkų rink.). *Sg*. LTR 780(93). *Sp*. LUŠ 1348. *U. pst*.: „Pats žinovas jais visais netiki“.
Žukliškės, Zarasų r. sav.

SPUOGAI, VOTYS

1521. Žmogui kylant skauduliui [= *vočiai*], rožei, tinstant, katalikų vardininkai kalb atbulai „Tėve mūsų“, „Sveika, Marija“ (nuo pabaigos į pradžią).

U. J. Trumpulis 1887. *Sg*. LMD I 1063(980), LTR 1208b(1243). *Sp*. LUŠ 1624.
Sargūnų k., Joniškio sen., Joniškio r. sav.

1522. Kad bil[e] kokį [= *bet kokį*] spuogą dygstantį sunaikint, reik sukt api jį su bevardžiu pirštu tris sykius i kalbėti „Sveika, Marija“.

U. P. Šivickis (P. Milda) 1902. *Sg*. LMD I 315(16–6). *Sp*. LUŠ 1250.
Žalakiškių k., Šiluvos sen., Raseinių r. sav.

1523. O nuo [v]uoties švintos Apolionijos devynis kartus vienu dūku „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“, tik nesakyti „amen“. Devynis kartus atsidusti dūku.
Labai uždūsti, nu algi išsilaikai. Un galvos ir kalbi. Toks žmogus ateido, kam skaudzia, tam ir užkalbdai.

UŽKALBĖJIMAS NUO [V]UOTIES.
P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg*. LTR 4226(3). *Sp*. LUŠ 1598.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

SUKATOS

1524. Kad vaikas serga sukatomis, reikia atbulą sukt ant girnų, kolei sukalbės atbulus poterius.

U. J. Grajauskas XX a. pr. *Sg*. LLTI BR F 2–434 (Grajausko rankraščių pluoštas, nr. 49). *Sp*. BsJKn p. 345.
Garliavos sen., Kauno r. sav.

TRŪKIS

1525. Nuo parušenijos. Pavaro po krūti [*? krūtine*] ir vartaliojasi. Kap ažkalbi ar un druskos, ar un cukraus – ir atlaidzia.
Daug ataina ir iš Gervėčių.
Raikia septynis kartus „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“, tik nesakyti „Amen“. Kas nori, [tam užkalbi] an aguonų, kmynų, degtinės – ir valgo. Tik kitam nereikia duoti. Sako, mačija.

UŽKALBĖJIMAS NUO PARUŠENIJOS.
P. Stasė Butvilienė, 77 m. *U*. N. Vėlius (KrD kompl. eksp.) 1970. *Sg*. LTR 4226(2). *Sp*. LUŠ 1570.
Miciūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

VAIKŲ LIGOS

1526. Mažas vaikas kad verkia naktį, nemiega, skrūpčioja iš miego, reikia paimti švęstų žolių iš Žolinės, labiau pikdagį, Dievo Kūno švęstų rūtų, švęstų verbų kadagių ir vakare, paguldžius į lopšį vaiką, toms žolėms pasmilkyti visą lopšį ir vaiką ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“. Taip kas vakarą ligi trijų sykių, bet tuojau po pirmojo sykio vaikas jau geriau miega.

P. Julija Žymantienė-Žemaitė, 60 m. *U*. G. Petkevičaitė-Bitė 1905. *Sg*. ПтМ с. 194. *Sp*. LUŠ 1339.
Ušnėnų k., Užvenčio sen., Kelmės r. sav.

1527. Jeigu vaikui pusės metų skauda pilvą, reikia atsisėsti ant slanksčio ir kalbėti tris „Sveika, Marija“, ir pūsti į pilvą, tai skaudėjimas nustos.

U. J. Miškinis ~ 1916–1918. *Sg*. MšBP 66. *Sp*. LUŠ 1240.
Marcinkonių ir Merkinės sen., Varėnos r. sav.

VĖJO UŽPŪTIMAS

1528. Nuo vėjo užpūtimo yra knygoje švinta Jona malda. Ir tą maldą reikia triskart atskaityt un undenia ir tuo undiniu praust.

P. Marijona Petroškienė, 84 m. *U*. N. Vėlius, R. Vėliuvienė (KrD kompl. eksp.) 1966. *Sg*. LTR 3863(136). *Sp*. LUŠ 1465.
Pušyno k., Rimšės sen., Ignalinos r. sav.

NEĮVARDYTOS LIGOS

1529. Apskaitytojas sako „Tėve mūsų“ iš kito galo ir virš ligonies daro įvairiausias figūras. Tuomet ligonis negali paimti kitų vaistų, nes tai visos apskaitymo sekmės dingsta.

U. Virginings [*Virgininkas*] (J. Užpurvio rink.). *Sg.* LTR 2284(294). *Sp.* LUŠ 1155.
Zeigių k., Kretingalės sen., Klaipėdos r. sav.

1530. Pamačius jauną mėnesį užtekėjus, neiti iš vietos, persižegnoti ir sukalbėti tris „Sveika, Marija“. Iš tos vietos pasiimti žemių, tai bus vaistai.

U. [1951]. *Sg.* BlLMM 72. *Sp.* LUŠ 988.
Juodupės sen., Rokiškio r. sav.

XI. LENKŲ UŽKALBĖJIMAI IŠ LIETUVIŲ TAUTOSAKOS RANKRAŠTYNO

BLOGOS AKYS IR KERAI

1531. – *Kas būna, kai keresiai?*
– (...) Gi kas pasidaro. Te [*tei*] pacia nuo keresių kalba. Žmogus nukeri, ir viskas. Būna rascinsta [= *ištinsta*] tešmuo karvės, iš cicos aina kokis pienas negražus, visa. O. Nu tai o ir keresiai. Nuo keresių sako:

Perši norok, drugi prorok.

[– Pierwszy norok [*narok*], drugi prorok.

– Vieni kerai, kiti keresiai.]

Ir sako:

Uroki menščizni, kobieti, dziesi (kas ti nukerėjo, ot). *Vijci s tego človieka* (ar iš karvės, ar iš kiaulės)!

[– Uroki mężczyzny, kobiety, dzieci (kas ti nukerėjo, ot), wyjdźcie z tego człowieka (ar iš karvės, ar iš kiaulės)!

– Vyro, moters, vaiko kerai (kas ti nukerėjo, ot), išeikit iš to žmogaus (ar iš karvės, ar iš kiaulės)!]

Ir „Sveika, Marija". Kalbėc galima in to, kų nukerėja. O jeigu neatveža to žmogaus, tįnai toli, tai in cukraus. Tris kartus kalbi. In vandenio, nuplauni.

UŽKALBĖJIMAS NUO KERESIŲ.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1421). *Sp.* BlkLM, LUŠ 1586.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Pirmoji teksto dalis *Pierwszy norok, drugi prorok* pakartotinai užrašyta sulietuvinta forma: *Kalbu keresius, kad Dievas duot padėtų. Pirmas norokas, antras prorokas* (Nr. 1422). Dėl žodžio *prorok* plg. *Роки-пророки, идите на пущу, на болота* (Nr. 1646).

Žodžiai *narok* ir *prorok* yra pavartoti užkalbėjime archajiška reikšme. A. Brückneris sieja šiuos žodžius, kaip ir žodį *urok*, su veiksmažodžiu *urzec* 'užburti žodžiu arba žvilgsniu' SEJPB s. 355, 438 (žr. *rok, narok, prorok, urok*). Žodis *narok* lenkų kalboje šiandien dar yra išlikęs frazeologizme *patrzeć narokiem* 'žiūrėti iš paniūrų' SJPD 4 s. 1173.

1532. – Uroki damskie, męskie, wyjdzicie [*wyjdźcie*] z rabego [*pstrego*] ciała na suchije lesa [*suche lasy*], na dikije bałota [*na dzikie błota*], zgińcie, przepadzicie [*przepadnijcie*] przez Boskuju [*Boską*] moc.

[– Moters, vyro kerai, išeikite iš kūno į sausus miškus, į neįžengiamas pelkes, prapulkit, pradinkit per Dievo galybę.]

<...> Itai nuo keresių, kad nukeri. <

UŽKALBĖJIMAS NUO KERESIŲ.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U*. D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr*. B. Piasecka 2004. *Sg*. LTR 6447(218); LTRF k. 127(52). *Sp*. LUŠ 1587.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Tekstas užrašytas pakartotinai: *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1240, 1241). *Sp*. LUŠ 1086.

1533. *Następującą figurę napisz na tablicy lub na papierze i zawiesić gdziekolwiek bąd w stajni.*

[Następującą figurę napisz na tablicy lub na papierze i zawieś gdziekolwiek bąd[ź] w stajni.

Tokią figūrą užrašyti ant lentos arba ant popieriaus ir pakabinti bet kur arklidėje.]

SATOJ(R)
AREPO
TENET
OPERS
DOTAS

BYDŁO OCHRONIE PRZED USZKODZENIEM ZAMAWIANIEM I ZACZAROWANIEM [GYVULIUS APSAUGOTI NUO UŽKALBĖJIMŲ IR KERŲ].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(5). *Sp*. LUŠ 1181.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

Daugiau šios rašytinės formulės variantų žr. „SATOR“.

1534. Napisz taką formułkę na papierze i noś ją przy sobie:
[Parašyk šią frazę ant popieriaus ir nešiok prie savęs.]

X osa x osa x asa x so x ea x aa x
sax, nn, Patres x exx Filyxax;
Spiritus x sanctinomen

OCZAROWANIE, BY NIE SZKODZIŁO [KAD BURTAI NEKENKTŲ].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(21). *Sp*. LUŠ 1473.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

DANTŲ SKAUSMAS

1535. Lenkiškas užkalbėjimas danties skausmo, kad ligonis supyktų (ir tada jam nustos skaudėti).

Zemby moje, zemby moje, żeby nie te zemby, to byla by dupa z gemby!

[– Zęby moje, zęby moje, żeby nie te zęby, to byłaby dupa z gęby!

– Dantys mano, dantys mano, jei ne tie dantys, tai būtų užpakalis iš burnos!]

Sako balsiai, kad ligonis girdėtų.

P. Kazys Taločka, 40 m. *U*. A. Urbonas 1937. *Sg*. LTR 1048(137). *Sp*. LUŠ 1335.
Vaidminių k., Suvieko sen., Zarasų r. sav.

1536. *Astań Boża pomoč, Matka najswiętsza, Matka miłosierdzia ino wierny stań na pomoč, na wieki wieków. Amen.*

[– A stań, Boża pomoc, Matka najświętsza, Matka miłosierdzia, ino [tylko?] wierny stań na pomoc, na wieki wieków. Amen.

– Ateik, Dieve, į pagalbą, Motina Švenčiausioji, Motina maloningoji, tikinčiajam (*ino wierny*)* ateik į pagalbą, per amžių amžius. Amen.]

Pūsti ant danties.

NUO DUNTŲ.
P. Kazimieras Motiejūnas. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis, 1928. *Sg*. LMD I 944(2). *Sp*. LUŠ 1380.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

*Žodžių junginys *ino wierny* užkalbėjime tikriausiai yra pavartotas archajine reikšme ‘tikėjimą turintis, niekuo neabejojantis’, žr. L 6 s. 1086, SEJPB s. 192.

DEDERVINĖ

1537. Dedervinį, saulai nuslaidus, nug lango rason pirštu patrink, vėl in šakų pazūliok ir trinanc dedervinį sakyk:

Dzien dobry!

[– Dzień dobry!

– Laba diena!]

P. Kasiuka Radziuvienė, 74 m. *U*. J. Žydelis 1936. *Sg*. LTR 1240(273). *Sp*. LUŠ 1194. Mištūnų k., Pabarės sen., Šalčininkų r. sav.

Plg. „Ne labas rytas, ne labas vakaras, dedervine!“

1538. *Wieczor dobry, łišaj Panie, zgiń ty przepadnij.*

[– Wieczór dobry, liszaj panie, zgiń ty, przepadnij!

– Labas vakaras, ponia dedervine! Pradink tu, prapulk!]

3×9 kartus apvedinėjant aplink peiliu.

NUO LIŠAJAUS, DEDERVINĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 943(5). *Sp*. RU 41, LUŠ 1426. Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Ne labas rytas, ne labas vakaras, dedervine!“

1539. Triskart paspjaudo ir sako:

Zgin ty przepadai i więcej niapładnisia!

[– Zgiń ty, przepadaj i więcej nie płodnij się [*nie płódź się!*]

– Prapulk tu, pragaišk ir daugiau nesidaugink!]

Taip kalbėt reikia saulai netekėjus ir nuslaidus. Taip kalba (daro), kol nepragaišta.

ŽUKALBĖJIMAS NUOG DEDERVINĖS.
P. Motiejus Žemaitis, 48 m. *U*. J. Aidulis 1933. *Sg*. LMD III 46d(2). *Sp*. LUŠ 1627. Kuršių k., Matuizų sen., Varėnos r. sav.

Plg. „Tpiu, kad tu prapultai!“

1540. *Čety swiety lišaj. Ode mni ic, nic niepamožy. Pan Bóg mnie swiety słowu pamožy, Swiety Pan Bóg i ludzi pamožy mnie, i królowa swięty. Amen. Amen.*

[– Čety [*czy ty?*] święty... Liszaj, ode mnie idź, nic [ci?] nie po-

może. Pan Bóg mnie świętym słowem pomoże, święty Pan Bóg i ludzie pomogą mnie, i królowa święta. Amen. Amen.

– [*Ar tu?*] šventas... Dedervine, eik nuo manęs, nieks [tau?] nepadės. Viešpats Dievas man padės šventu žodžiu, šventasis Viešpats Dievas ir žmonės man padės, ir Šventoji karalienė. Amen. Amen.]

NUO LIŠOJAUS.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(23). *Sp.* LUŠ 1427.
Švenčionys.

1541. Tepama geležiniu* pirštu stiklų rasa ir kalbama:

Lisai z gaunom zmiešaj, siadai na słupie i na pani dupie.

[– Liszaj z gaŭnom [*gównem*] zmieszaj,
Siadaj na słupie i na pani dupie.

– Dedervine, su šūdu sumaišyk, sėsk ant stulpo ir ant ponios užpakalio.]

DEDERVINĖ.
P. Michalina Miliūnienė, 58 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(214). *Sp.* LUŠ 1192.
Medeišių k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

**Geležinis, geležnis, galiežinis* yra mažylio rankos piršto pavadinimai LKŽ 3 p. 215, 216, 66. Dar plg. *Norint panaikinti dedervines, reikia trinti galiežiniu, pašlapintu lango rasoj* LKŽ 3 p. 66.

Plg. *Sveikas rytas gyvas su šūdu susmaišįs!* (Nr. 1225), rus. *Лишай, лишай, с говном смешай!* (Nr. 1664).

1542. Saulei netekėjus ir saulei nusileidus bevardžiu pirštu braukiama lango stiklas ir su nubraukta rasa trina dedervinę iš kairės pusės, sakydami, jei rytas, tai taip:

Viečor dobry lišaju, ciebie z guvnem miešają.

[Wieczór dobry, liszaju, ciebie z gównem mieszają!

– Labas vakaras, dedervine, tave su mėšlu sumaišau!]

Taip pasakę paspjauna pirštą, patrina stavarį ir sako:

– Tegu ji čia pragaišta!

DEDERVINĖS GYDYMAS.
P. Ieva Makselienė, 50 m. *U.* V. Martinaitytė 1937. *Sg.* LTR 1036(52). *Sp.* BlLMM 430a, SkrN p. 79, RU 42, LUŠ 1193.
Kazimieravo k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

Plg. *Sveikas rytas gyvas su šūdu susmaišįs!* (Nr. 1225). Lietuvių kalba užrašyta teksto dalis priklauso tipui „Tpiu, kad tu prapultai!“

DRUGYS

1543. Persižegnoti.

Bog Ojciec jest doktor, Syn Boży – lekarstwo, Duch Swięty – pokój.

[– Bóg Ojciec jest doktor, Syn Boży – lekarstwo, Duch Święty – pokój.

– Dievas Tėvas yra gydytojas, Dievo Sūnus – vaistai, Šventoji Dvasia – ramybė.]

Parašyti ant kūčios [= *kalėdaičių*] aplotkų 3 trikampiai ir užkalbėti, tuoj prapuls drugys.

NUO DRUGIO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(27). *Sp*. StDŠAU 63 (tik vertimas į liet.k.), LUŠ 1378.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

GYVATĖS ĮKANDIMAS

1544. *Zła gadzina ukąsiła. N. P. Marja Matka Boska mówiła. Sam Pan Jezus przysiągł aby to żądło odpadło w pierwszej godzinie.*

[– Zła gadzina ukąsiła. N[ajświętsza] P[anna] Maryja, Matka Boska, mówiła. Sam Pan Jezus przysiągł, aby to żądło odpadło w pierwszej godzinie.

– Pikta gyvatė įkando. Švenčiausioji Panelė Marija, Dievo Motina, kalbėjo. Pats Viešpats Jėzus prisiekė, kad tas geluonis atpultų pirmą valandą.]

Tą maldą reikia kalbėti tris kartus neatsidusus ir apsižegnojus [= *persižegnojus*]. Po to triskart atsidusti ir sukalbėti triskart "Sveika, Marija".

ATKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
U. A. Umbražiūnas. *Sg*. LMD III 20(139). *Sp*. LUŠ 1170.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Pikta gyvatė kirto, Motina Švenčiausioji užkalbėjo".

1545. *Zle Godzina kuncila Marija matka muvila sam Pan Jezus žek obe zle godzina Jad odešla.*

[– Zła gadzina [u]kąsiła, Maryja Matka mówiła, sam Pan Jezus rzekł, aby złej gadziny jad odszedł.

– Pikta gyvatė įkando, Marija Motina kalbėjo, pats Viešpats Jėzus pasakė, kad piktos gyvatės nuodai išeitų.]

U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(14). *Sp.* LUŠ 1104.
Kuktiškių sen., Utenos r. sav. [?]

1546. *Pana Marija gdy poczęła, zła gadzina wkąsiła. Jezus, Marija, Józep Święty, odpowiedz ta bol od czarnego włosu.*

[– Panna Maryja gdy poczęła, zła gadzina wkąsiła. Jezus, Maryja, Józef święty, odprowadź [?] ta bol [*ten ból*] od czarnego włosa.]

– Panelei Marijai pastojus pikta gyvatė įkando. Jėzau, Marija, Juozapai šventas, pašalink tą skausmą nuo juodo plauko.]

Ant duonos, druskos į saulę dabojant.

NUO GYVATĖS.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(32). *Sp.* LUŠ 1390.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1547. *Zła gadzina konsiła. Marija Matka muwiła. Sam Pan Jezus pšeciongł. Dli By čełovičė s pod łoba.*

[– Zła gadzina [u]kąsiła. Maryja Matka mówiła. Sam Pan Jezus przysiągł. Dli by czełovicze spod łoba [?].

– Pikta gyvatė įkando. Marija Motina kalbėjo. Pats Viešpats Jėzus prisiekė. Dli by czełovicze spod łoba [?].]

Kalbėti reikia tris kartus, piliant ant trijų riekelių duonos druską. Kol užkalba, tol druską barsto ant riekelių. Duoda duoną gyvuliui ar žmogui. Padeda.

NUO GYVATĖS UŽKALBĖJIMAS.
P. Cecilija Staniulienė, 75 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2069(204). Sp. LUŠ 1388.
Paduščio k., Antalieptės sen., Zarasų r. sav.

1548. Kaip gyvatė įkanda, mano vyro brolys užkalbėdavo:

Gadzyna, kancyla, a či šara, a čy ruda, a proše isc na bože sonda žebi vienci nodžlini ne bilabi!

[– Gadzina [u]kąsiła, a czy szara, a czy ruda, a proszę iść na Boże Sądy [Sąd Boży?], żeby więcej nodżliny [?] nie byłaby!

– Gyvatė įkando – ar pilka, ar ruda, prašau eiti į Dievo teismą, kad daugiau *nodžliny* [?] nebūtų.]

Taip triskart tuos žodžius. Kalbant uždeda ranką ant duonos ar cukraus gabaliuko ir paskui tam ligoniui liepia suvalgyt. Galėdavo užkalbėti tik prieš saulės tekėjimą arba saulei nusileidus vakare. Tegalėdavo užkalbėti tik kambaryje.

P. Marytė Augustinienė, 60 m. *U.* J. Dovydaitis 1958. *Sg.* LTR 3976(206). *Sp.* LUŠ 1307. Bakšionių k., Pivonijos sen., Ukmergės r. sav.

1549. *Stada šarich, stada rudich, stada žalieznich, raba atpusc, raba atpusc!*

[– Stada szarych, stada rudych, stada żelaznych [*stalowych*], raba [*pstra*] odpuść, raba odpuść!

– Pulkas pilkų, pulkas rudų, pulkas geležinių, margoji, atleisk, margoji, atleisk!]

Reikia sakyti tris kartus ir kvapą neatłaisk, ir tada iškalbėjus kvapą papūsti į duoną, kurią paskui duoda įgeltam gyvuliui suėsti. Užkalbėti galima būnant gryčioj ar lauke.

NUO GYVAČIŲ ĮKANDIMO.
P. Ksaveras Ilgevičius, 75 m. *U.* J. Dovydaitis, 68 m. *Sg.* LTR 4105(256). *Sp.* LUŠ 7. *Red. pst.*: „Užkalbėjimas paties pateikėjo taip išverstas į lietuvių kalbą: „Pulkas pilkų, pulkas rudų, pulkas geležinių, raba, atleisk, raba, atleisk!“
Laumikonių k., Dubingių sen., Molėtų r. sav.

Plg. liet. *Pulkas rudų, pulkas juodų, pulkas pilkų! Gelaže, gelaže, gelaže, kų inleidai, atleisk, atleisk, atleisk! Kad neatleisi, atnešiu iš marių akmenia ugnes, uždegsiu visus kalnus, pakalnas ir visas šiekštas, nebus kur tau ani išeit!* (Nr. 229).

1550. *O bądz dobry krzescijanie od Krakowa złota głowa, tam najswię(t)sza matka stoi. Zbierajci sia wszystki węży i gadziny i odpuście gadu gadow. Nie odpuscicie gadu, tak wam wszystkim głowy zerżni.*

[– O bądź dobry, chrześcijanie od Krakowa, złotogłowa* tam Najświętsza Matka stoi. Zbierajcie się wszystkie węże i gadziny i odpuśćcie gada gadów. Nie odpuścicie gada, to wam wszystkim głowy zerżnie.

– O būk geras, krikščioni nuo Krokuvos, ten auksu papuošta Motina Švenčiausioji stovi. Susirinkite visi žalčiai ir gyvatės ir paleiskit šliužų šliužą. Jei nepaleisit šliužo, jums visiems galvas nupjaus.]

3 kartus neatsilsėjus.

KAD KIRMEŁĖ NEKŲST.
P. „diedelis“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis, 1928. *Sg.* LMD I 942(13). *Sp.* LUŠ 1255.
Matukų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

*Žodis *złotogłowy* ‘siuvinėtas auksu’ gali būti interpretuojamas kaip archaizmas ir siejamas su žodžiu *złotogłów* ‘šilkinio pagrindo su aukso ataudais medžiaga, seniau naudota Lenkijoje prabangiems drabužiams arba liturginiams apdarams siūti, taipogi tarmiškai ‘moteriškas galvos apdangalas siuvinėtas aukso siūlais’, žr. SJPD 10 s. 1158, L 6 s. 1086.

Plg. liet. *Krakave auksa galvaj stovi Motina Dieva. Susirinkite, visas kirmełes, atlaiskit itų tinimų, aš jum visam galvas nukirsiu. Jūs žinokit, kai* [= *kadangi*] *aš jūs apekūnas, turit manįs klausytie* (Nr. 250).

1551. *Słonca słoncem, miesiąc miesiącem, robak robakiem, niechaj robak poũziet pa rosie i nikomu nieszkodziłaba.*

[– Słońce słońcem, miesiąc miesiącem, robak robakiem, niechaj robak poũziet [*pełznie*] po rosie i nikomu nie szkodzi.

– Saulė saule, mėnuo mėnesiu, kirmėlė kirmėle, tegul kirmėlė šliaužia per rasą ir niekam nekenkia.]

Un saulę dabot i atkalbinėt.

NUO KIRMEŁES.
P. Nalivaika. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. Sg. LMD I 942(10). *Sp.* LUŠ 1406.
Kačėniškės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Šitame užkalbėjime ir daugelyje kitų (žr. žemiau) žodis *miesiąc* yra pavartotas kaip semantinis archaizmas ir turi reikšmę ‘mėnulis’ SJPD 4 s. 652–653.

Plg. „Saulė – saule, mėnuo – mėnesiu, rasa – rasa“.

1552. *Słonca jasna, miesiąc złotny, bol Maryi!*

[– Słońce jasne, miesiąc złotny [*złoty*], ból Maryi!

– Šviesioji saule, auksinis mėnuli, Marijos skausme!]

Papūst 3 k[artus].

KAD NEKŲST KIRMEŁĖ.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis, 1928. *Sg.* LMD I 941(18). *Sp.* LUŠ 1265.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1553. *Słonce, miesiąc, jasna zorza ustała, Pana Marija więcej scierpiała.*

[– Słońce, miesiąc, jasna zorza ustała*, Panna Maryja więcej ścierpiała.

– Saulė, mėnulis, šviesioji aušra pailso*, Panelė Marija daugiau prisikentėjo.]

3 kartus ant duonos užsižada.

NUO KIRMEŁĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(65). *Sp*. LUŠ 1407.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

*Forma *ustała* yra pavartota archajine reikšme, plg.: *ustać* 'sustoti judant išsekus' SJPD 9 s. 695–696; taipogi 'pavargęs, išsekęs' MSZP s. 346.

1554. Persižegnot.

Słonca miesiąc, jasna zorza niek spamože!

[– Słońce, miesiąc, jasna zorza niech [w]spomoże!

– Saulė, mėnuo, šviesioji aušra tepadeda!]

3 r[aza]. [3 kartus.]
Ažžadėt 3 k[artus] ant duonos į saulę atsigręžus.

NUO KIRMEŁES.
P. „senelė". *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(7). *Sp*. LUŠ 1412.
Švenčionys.

Plg. „Saule, Mėnuli ir žvaigždelės!"

1555. *Srybra i złota nepneszkadzaj mnie, ja tobie, idź da domu spać.*

[– Srebrna i złota, nie przeszkadzaj mnie, [a] ja tobie, idź do domu spać.

– Sidabrine ir auksine, nekliudyk manęs, [o] aš – tavęs, eik namolio gulti.]

Trys sveikamarijos iškalbama vienu atsidusimu.

NUO GYVATĖS.
P. Kostancija Paukštienė, 65 m. *U*. J. Aidulis 1935. *Sg*. LTR 3585(204). *Sp*. LUŠ 1391.
Čižiūnų k., Dūkšto sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti!"

1556. Gyvatei ingėlus atakalbama ar nurašoma ant duonos plutelių, ant kieto sūrio ir suvalgydinama ingeltajam. Atkalbėjimas:

Ja Jewka daję tobie sytności, odpuść te bolestwo na te bydle (*na tego człeka*) *żeby nie bolało. Kamień bez korzenia, sól bez kwiatu stoć* zgiń przepadnij przez Boską moc.*

[– Ja, Jewka, daję tobie sytności, odpuść to bolestwo [*tę bolesność*] na to bydlę [*temu bydlęciu*] (na tego człeka [*temu człowiekowi*]), żeby nie bolało. Kamień bez korzenia, sól bez kwiatu, stoć* [*natychmiast*] zgiń, przepadnij przez Boską moc.

– Aš, Jevka, duodu tau sotį, atleisk tą sopulį tam gyvuliui (tam žmogui), kad neskaudėtų. Akmuo be šaknies, druska be žiedų, tučtuojau dink, prapulk per Dievo galybę.]

Užbaigiama „Tėve mūsų“ ir „Sveika, Marija“.

U. L. Didžiulienė 1912. *Sg*. LMD I 211a(6). *Sp*. BlLMM 373, SkrN p. 67, LUŠ 1208. Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

*Žodis *stoć* ‘stačiai’ yra lituanizmas.

Plg. „Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno“.

1557. > – Tam na górze stoi słup –
Matki Boskiej ślub.
Wszystkie gady, zbierajcie się do kupy:
Czarny, raby [*pstry*], siwy, rudy.
Ty, najstarszy gad,
Oddaj swojemu królowi swój jad.

[– Ten ant kalno stovi stulpas –
Dievo Motinos vestuvės.
Visi šliužai, susirinkite krūvon:
Juodi, margi, pilki, rudi.
Tu, vyriausias šliuže,
Atiduok savo karaliui savo nuodus.]

Ir triskart perkałbėt, i dūko neišlaist, i papūst. Ir vėl triskart perkałbėt, i vėl triskart papūst. O tadu tris „Sveika, Marija“ in končės [= *pabaigoje*].
– *Bet labai sunku turbūt dūcho neišleidus?*
– Sunku, ale neišłaisk, tai tadu mačija. <

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U*. D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr*. B. Piasecka 2004. *Sg*. LTR 6447(213); LTRF k. 127(47). *Sp*. LUŠ 1576. Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: 1) *U*. D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Sg*. LTR 6447(889); LTRF k. 135(51). *Sp*. LUŠ 1386. *P. pst*.: „Kad skatynai [= *gyvuliui*], tai šerstį reikia sakyt, o kad žmogui, tai vardą"; 2) *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1233). *Sp*. BlkG p. 203, BlkLM, LUŠ 1578. *P. pst*.: „Papolskai [= *Lenkiškai*] kalba. <...> Itai triskart sukalbėt visciek ir papūsc. Ir vė triskart, ir vė triskart, ir „Sveika, Marija" paskuliausia. Triskart „Sveika, Marija". [Papūsc] kartų, kartų, uhm. In ko kalbėsi, [tas pats]; 3) *U*. R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg*. BlkLM.

1558. [Kalbu] dar kap ito dar gyvatė [kai] įkanda. Nuo gyvatės. Nu itai sako:

A v Kijovie stoji slup, a tam Matki Boski šliup. A ci chadi všistki sbierajtisia razam, sivi, rabi, žaliazni, jaki jest na sviecie. Vijcir ten zjad...

[– A w Kijowie stoi słup,
A tam Matki Boskiej ślub.
A te gady wszystkie, zbierajcie się razem:
Siwy, raby [*pstry*], żelazny [*stalowy*], jaki jest na świecie.
Wyjdź i ten jad...

– O Kijeve stovi stulpas,
O ten Dievo Motinos vestuvės.
O visi šliužai, susirinkit į krūvą:
Pilki, margi, geležiniai, kokių tik yra pasaulyje.
Išeikit ir tie nuodai...]

Iš karvės ar ten iš žmogaus, ar tį iš ko, kiaulės kokios, kur ana inkando.
Tadu „Sveika, Marija", ir viskas. Tris kartus reikia kalbėc, visur tris.
Prieš kalbant reikia persižegnoc.. O jeigu žmogui kalbi, tai ir žmogus persižegnoja, kap rožė (kuris tiki). Ba kuris netiki, tai jam ir nepadės, ne.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1418). *Sp*. BlkG p. 202, *Sp*. BlkLM, LUŠ 1575.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1559. > – Zbierzcie sie, wszystkie gady,
Do Kijowa, do gromady,
Do białego kamienia,
Gdzie najświętszy Józef
Z Panną Maryją ślubowali się [*brali ślub*].
Ja was pozabijam, pozaklinam
Pięcioma ranami Pana Jezusa,
Siedmioma boleściami
Najświętszej Panny Maryi.

[– Susirinkit, visi šliužai,
Į Kijevą, į krūvą,
Prie balto akmens,
Kur šventas Juozapas
Su Panele Marija tuokėsi.
Aš jus užmušiu, užkeiksiu
Penkiomis Viešpaties Jėzaus žaizdomis,
Septyniais Švenčiausios Panelės Marijos skausmais.]

Ir raikia sakyt vardas, kam raikia kalbėt, tai vardas raikia, ar tį gyvuliui kokiam (vis tiek ir gyvulys turi vardų), sakyt. Itai nesunkus darbas, ne. <

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS.
P. Ona Ginevičienė-Stonytė, 85 m. *U.* V. Vaitkevičius, G. Kuliešius 1997. *Iš įrašo šfr.* B. Piasecka 2004. *Sg.* LTR 6467(423); LTRF 244(24). *Sp.* LUŠ 1581.
Noškūnų k., Kaniavos sen., Varėnos r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: *U.* V. Vaitkevičius, G. Kuliešius 1997. *Sg.* LTR 6467(385); LTRF k. 243(66). *Sp.* LUŠ 1581. *P. pst.*: „Tėvulis mano kałbėjo iš knygų, iš knygų, knygose lenkiškose buvo. Iš knygų. Saułai nusłaidus raikia kałbėt."

Juozapo ir Marijos vestuvių motyvas yra žinomas ir lietuvių užkalbėjimuose, plg. *Musin atleisc! Šventas Juozapas ateis su Panu Švenčiausiu po šliūbo, musin atleisc!* (užkalbėjimas nuo gyvatės) (Nr. 252).

1560. – Vardan Dieva Teva, ir Sūnaus, ir Dvasios Švintos.

Swięty Jany pabagłasławiensta, żeby drugiego nie obszukać. Żeby nie obkaleczyć, kiedy wona ukońsi czławieka. Prosza nie rukać, żeby na ten swiet smierci nie była.*

[– Święci Janowie, pobłogosławcie*, żeby drugiego [*innego człowieka*] nie oszukać. Żeby nie okaleczyć, kiedy ona ukąsi człowieka. Proszę nie ruszać, żeby na tym świecie śmierci nie było.

– Šventieji Jonai, palaminkite, kad kito [*žmogaus*] neapgautų. Kad nesužeistų, kai ji įkąs žmogui. Prašau neliesti, kad šiame pasaulyje mirties nebūtų.]

Ant duonos, kuri reikia nešti kišenėje.

KAD KIRMEŁĖ NEKĄSTŲ.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(2). *Sp.* LUŠ 1256.
Švenčionys.

*Žodis *pabagłasławiensta* yra dviskaitos formos reliktas, išlikęs užkalbėjimuose kaip kreipinys į du šventus Jonus. Šiandien tokios formos yra vartojamos tik lenkų tarmėse, plg. EWJP 177.

IŠGĄSTIS

1561. O kap aš kalbu išgųsčius:

Ja ci zamaviem perepolochi. Vijci tie perepolochi s tego človieka s Bosku mot, pšed našego Jezusa Kristusa. Šedli či zdrajci po...** Provodzili Pana Jezusa do žeki, pitalisia: „Či... či čensi, či pšelenksia?“ Pan Jėzus poviado: „Nie čensia, nie pšelenksia, kto okscicia na kotolicho viežo, nie bendze nie pšestašone, nie pšelenknione, na zavše bendze vizdrovionie“.*

[– Ja ci zamawiam przelęknienie. Wyjdźcie perepołochi* [*przelęknienie*] z tego człowieka z Boską mocą, przez naszego Jezusa Chrystusa. Szedli trzy zdrajcy po...** Prowadzili Pana Jezusa do rzeki, pytali się: „Czy... czy trzęsie [cię?], czy przeląk[łeś] się?“ Pan Jezus powiada: „Nie trzęsie, nie przeląk[łem] się, kto ochrzci się na katolicką wiarę, nie będze ani przestraszony, ani przelękniony, na zawsze będzie wyzdrowiony [*uzdrowiony*]“.

– Aš tave užkalbu nuo išgąsčio. Tegu išeina išgąsčiai iš to žmogaus su Dievo galybe, per mūsų Jėzų Kristų. Ėjo trys išdavikai per ... [?]. Palydėjo Viešpatį Jėzų iki upės, klausė: „Ar tu drebi, ar išsigandai?“ Viešpats Jėzus atsakė: „Nedrebu, neišsigandau. Kas bus pakrikštytas kaip katalikas, nebus išgąsdintas, nieko nebijos, pasveiks visiems laikams“.]

Ir tris kartus. Ale jau kap cia negalima išlaikyc dūkų, tai negaliu aš jau... Reikia turėc itų dūkų. Ir „Sveika, Marija“ sukalbėc tris kartus. Nuo išgųsčių. Persižegnoti reikia ir pradžioj, ir pabaigus.
Užkalbėc mane išmokino teta mano. Mano teta, mano mamos sesuo. Tai jie net prie Gradno [*Gardino*] buvo, už Lydos tįnai kur tai Balšoje Mažaikova. (...) Bet kokiam žmogui galima išmokc užkalbėc.
– *O jūs paprašėte, kad išmokintų?*
– Ana sako: „Nu ko, pamesiu tau gi, – sako, – tai galėsi žmones gydyc“. Nu tai va, kap reikia man paršiukus ar tįnai kerėsius, ar tįnai va itus, gyvatė inkanda, tai ir [*irgi*] žmones aina pas mani. Kap žmogu[i], [tai kalbu] in vandenio, in cukraus. O nuo gyvatės? Tai in duonos.

UŽKALBĖJIMAS NUO IŠGŲSČIŲ.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1419, 1420).
Sp. BlkLM, LUŠ 1472.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

*Žodis *perepolochi* yra skolinys iš baltarusių tarmių *пярэпалахі* 'išgastis' СБГ 4 c. 221.
**Rankraštyje neišskaitomas žodis.

1562. > – Jana przelęknienie...

Itai nuog išgąsčio.

– Przelęknienie. Jeden rzekł [?], trzy odrzekli. Święta Trójco i Duchu Święty, prosimy odpuścić Janowi przelęknienie.

[– Jonas išsigando... Išsigando. Vienas pasakė, trys atsakė. Šventa Trejybe ir Šventoji Dvasia, prašom atleisti Jono išgąstį.]

Itai nuog išgasčio.
– *Irgi „Sveika, Marija" po to [kalbėti reikia]?*
– Raikia. Ir tų visų po triskart raikia vis perkałbėt. Daug raikia kałbėt, daug. Yra [*buvo*] pas man ataj kałbėt: „Tai kaip, teta, ar dovanai kalbi, ar pinigus imi?" „Tai kap tu, – sakau, – vaikeli, dūmoji? Kunigas meldžiasi – jam moka, gaidį peni – janas gieda. O kam man melstis ažu kų? Man gana melstis pačiai ažu savį". <

UŽKALBĖJIMAS NUO IŠGĄSČIO.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr.* B. Piasecka 2004. *Sg.* LTR 6447(219); LTRF k. 127(53). *Sp.* LUŠ 1583. Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: 1) *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1238). *Sp.* BlkLM, LUŠ 1470; 2) *U.* R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg.* BlkLM.

Plg. „Vienas sudyvijo, trys atadyvijo".

KARPOS

1563. Persižegnoti.

Jimen vojca i Świętego od tego miesiącego do drugiego kab przepadlib te baradauki.

[– W imię Ojca i [Ducha?] Świętego od tego miesiąca do drugiego, kab [žeby] przepadły te baradauki [*brodawki*].

– Vardan Tėvo, ir Šventosios [Dvasios?], nuo šio iki kito mėnesio kad prapultų šios karpos.]

Atkalbinėjant triskart po devynis trinti žolėm karpos.

NUO KARPŲ.
P. Rakuckienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(49). *Sp*. StDŠAU 71 (tik vertimas į liet.k.), LUŠ 1585.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Žodžiai *kab* (*каб* 'kad') ir *baradauki* (*барадаўкі dgs*. 'karpos') yra skoliniai iš baltarusių tarmių, žr. СБГ 3 c. 51; СБГ 1 c. 171; СГВ c. 47.

Nors tikslaus lietuviško atitikmens nėra, užkalbėjimui artimi tipai „Dyla mėnuo, dilk ir tu!", „Eina mėnuo didyn".

1564. Pamačius jojant dvisėda (du žmones ant vieno arklio), kalbėti lenkišką maldelę:

Jadu dvadu duraki, biesce moja brudaki!

[– Jadą dwadu [*dwa*] duraki [*durnie*], bierzcie moje bruda[w]ki!

– Joja du kvailiai, imkit mano karpas!]

Ir mesti ant jų. Tada karpos visiškai išnyks.

Sg. BlLMM 436. *Sp*. SkrN p. 76, LUŠ 1493.
Liaudiškių k., Aukštelkų sen., Radviliškio r. sav.

Plg. „Jojata dviese, priimkit mano karpas trečias!"

KAULO LŪŽIS

1565. *Nogo złamana błogosławię cię dniu dzisiejszym, abyć prostą była dnia 9 tego. Jak się podoba Bogu Ojcu, Bogu Synowi i Bogu Duchowi Świętemu. Błogosławiona rana. Błogosławiona godzina, błogosławiony dzien w kturym się chrystus urodził. Zamawiam więc w tej godzinie złamaną nogę, aby nie puchła nie jątrzyła się, dopuki Matka Boska drugiego porodzi syna. W imię ojca.*

[– Nogo złamana, błogosławię cię [w] dniu dzisiejszym, abyś prostą była dnia 9-ego. Jak się podoba Bogu Ojcu, Bogu Synowi i Bogu Duchowi Świętemu. Błogosławiona rana. Błogosławiona godzina, błogosławiony dzień, w którym się Chrystus urodził. Zamawiam więc w tej godzinie złamaną nogę, aby nie puchła, nie jątrzyła się, dopóki Matka Boska drugiego porodzi syna. W imię Ojca.

– Lūžusi koja, laiminu tave šiandieną, kad būtum tiesi į devintą

dieną, kaip patiktų Dievui Tėvui, Dievui Sūnui ir Dievui Šventai Dvasiai. Palaiminta žaizda. Palaiminta valanda, palaiminta diena, kurią Kristus gimė. Todėl užkalbu tą valandą lūžusią koją, kad netintum, nepūliuotum, kol Dievo Motina pagimdys antrą sūnų. Vardan Dievo.]

OD ZŁAMANIA NOGI [KOJAI LŪŽUS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(3). *Sp.* LUŠ 1477.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

Plg. „Kad neatsidarytų votys, kol švenčiausia Marija pagimdys kitą sūnų“. T. p. plg. Nr. 1601.

KRAUJO TEKĖJIMAS

1566. Nuo kraujo tekėjimo kalbėti:

Idzie Pan Jezus przez rzeka, stoi woda, stoi kref Pana naszego Jezusa Kristusa.

[– Idzie Pan Jezus przez rzekę, stoi woda, stoi krew Pana naszego Jezusa Chrystusa.

– Eina Viešpats Jėzus per upę, stovi vanduo, stovi kraujas mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus.]

Kalbėti tris kartus neatsidusus.

P. Teklia Visakavičienė, 48 m. *U.* J. Aidulis 1935. *Sg.* LTR 3585(251). *Sp.* LUŠ 1418.
Gervelių k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“.

1567. Nuo kraujo bėgimo per nosį kalbama:

Szedł pan Jezus przez rzekę Jordan, rzeka stanęła, i krew stanie.

[– Szedł Pan Jezus przez rzekę Jordan, rzeka stanęła, i krew stanie.

– Ėjo Viešpats Jėzus per Jordano upę, upė sustojo, ir kraujas sustos.]

U. R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(180–2). *Sp.* LUŠ 1417.
Jančiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1568. *Pamiętaj jak Jezus Chrystus szedł przez rzekę Jordan, woda stała, tak i ty, krew, stań!* (3 razy nie wzdychając).

[– Pamiętaj, jak Jezus Chrystus szedł przez rzekę Jordan, woda stała, tak i ty, krew, stań!

Trzy razy nie wzdychając.

– Atmink, kai Jėzus Kristus ėjo per Jordano upę, vanduo sustojo, taip ir tu, kraujau, sustok!

Tris kartus neatsikvepiant.]

NUO KRAUJO.
P. Antanas Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(66). *Sp.* LUŠ 1420.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1569. Persižegnoti.

Zatrzymaj się krew w ranie, jak rzeka w Jordanie podczas chrztu Chrystusowego.

[– Zatrzymaj się, krew w ranie, jak rzeka w Jordanie podczas chrztu Chrystusowego.

– Sustok, kraujau, žaizdoje, kaip Jordano upė per Kristaus krikštą.]

NUO KRAUJŲ.
P. „senelė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(12). *Sp.* LUŠ 1423.
Švenčionys.

1570. *Wstań krew w ranie jak woda w Jordanie, gdzie Pan Jezus chrzczony ta woda stała, i ty, krew, tak wstań w ranie. Amen. Amen. Amen.*

[– Wstań, krew w ranie, jak woda w Jordanie, gdzie Pan Jezus [był] chrzczony, ta woda stała, i ty, krew, tak wstań w ranie. Amen. Amen. Amen.

– Sustok, kraujau, žaizdoje, kaip Jordano vanduo, kai Viešpats Jėzus [buvo] krikštytas, tas vanduo stovėjo, ir tu, kraujau, taip sustok žaizdoje. Amen. Amen. Amen.]

NUO KRAUJO.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(17). *Sp.* LUŠ 1421.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1571. *Idzie Pan Jezus Chrystus. Ratuj krew w ranie, jak reka Jordana gdzie Chrystus Pan Chrzczony.*

[– Idzie Pan Jezus Chrystus. Ratuj krew w ranie, jak reka [*rzeka*]* Jordan, gdzie Chrystus Pan [był] chrzczony.

– Eina Viešpats Jėzus Kristus. Gelbėk kraują žaizdoje kaip Jordano upė, kur Viešpats Kristus [buvo] krikštytas.]

NUO KRAUJO.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(57). *Sp.* LUŠ 1419.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

*Žodis *reka* (*река* 'upė') yra skolinys iš rytų slavų tarmių, žr. СБГ 4 c. 265, СРЯ c. 622.

ROŽĖ

1572. *Szedł Pan Jezus Chrystus przez łąkę, spotkał trzy róży: jedna rozkwitła, druga zwędniła, trzecia zginęła. Amen.*

[– Szedł Pan Jezus Chrystus przez łąkę, spotkał trzy róże: jedna rozkwitła, druga zwiędnęła [*zwiędła*], trzecia zginęła. Amen.

– Viešpats Jėzus Kristus ėjo per pievą, sutiko tris rožes: viena pražydo, kita nuvyto, trečia prapuolė. Amen.]

Ryto be saulės atkalbėti arba saulei užsileidus.

NUO ROŽĖS.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(56). *Sp.* LUŠ 1449.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes".

1573. *Szed(ł) Pan Jezus przez łąka, (z)nalaz(ł) trzy róża kwitn(i)ąca: jedna zielona, druga czyrwona, trzecia biała, dzwie róży wyschła, trzecia przepadła.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże kwitnące: jedna zielona, druga czerwona, trzecia biała. Dwie róże wyschły, trzecia przepadła.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris žydinčias rožes: viena žalia, antra raudona, trečia balta. Dvi rožės nudžiūvo, trečia prapuolė.]

3 k[artus] „Zdrowaś, Maryja“ [„Sveika, Marija“]. Amen.
Užkalbinėti un ruginių miltų ir mėlyno popieriaus.

NUO ROŽES.
P. „diedukas“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(17). *Sp.* LUŠ 1452.
Švenčionys.

1574. Esti rožė sausoja ir rožė kiauroja. Sausoja tai tik peršti, niežti, ir toji kūno dalis net mėlynai raudona. Kiauroja apsireiškia ne tik raudonumu, bet ir baltais puškuliais, iš kurių sunkias vandeninis skystimas. Vaistas: sausoją rožę gydžiama tik sausai, klojama mėlyną poperį su rugieniais miltais, klojama miltuotą girnašluostę, dedama atavirščią duonos plutą, klojama raudonosios rožės lapeliais, trinama kaukaspenių uolele („Perkūno strielos“ akmeninį kirvelį žmonės vadina „Perkūno striela“, trina juo rožę ir visokius tinimus), Trijų Karalių auksu (auksu, švęstu dienoje Trijų Karalių). Prie kiaurosios rožės (dedama) klojama lukštų lapus su smetona, močekalapius ar gysločius (Plantago major) taipogi smetona aptepus. Nuo rožės šiokios ar tokios atakalbama atkalbėjimą, atliekamą saulei tekant ar sėdant.
Atkalbėjimas rožės:

Szed pan Jezus przez góry, przez piaski, nios trzy róże w ręku; piersza róża: odchodź. Druga róża: odstąp, Trecia róża zgiń przepadnij!

[– Szedł Pan Jezus przez góry, przez piaski, nios [*niósł*] trzy róże w ręku. Pierwsza róża: odchodź. Druga róża: odstąp. Trecia [*trzecia*] róża: zgiń, przepadnij!

– Ėjo Viešpats Jėzus per kalnus, per smėlynus, nešė tris rožes rankoj. Pirmoji rože, eik šalin. Antroji rože, pasitrauk. Trečioji rože, pražūk, prapulk!]

Po kiekvienos žegnojama.

ATKALBĖJIMAS ROŽĖS.
U. L. Didžiulienė 1912. *Sg.* LMD I 211a(31, 32). *Sp.* BlLMM 406, SkrN p. 65, LUŠ 1172.
Griežionių k., Viešintų sen., Anykščių r. sav.

Žodžių formos *nios* (*нес* ‘nešė’), *trecia* (*трэця* ‘trečia’) yra skoliniai iš baltarusių tarmių, žr. СБГ 5 с. 143, СБМ с. 374.

1575. Rožę gydo – yra tam tikri šaptūnai, kurie nukalba. Vienas iš tų nukalbėjimų:

Idzie Pan Jezus przez ląka, niesi trzy ruży, jedna straciła, druga zgubiła, trzecia sama zginęla.

[– Idzie Pan Jezus przez łąkę, niesie trzy róże. Jedna straciła [*jedną stracił?*], druga zgubiła [*drugą zgubił?*], trzecia sama zginęła.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, nešėsi tris rožes: vieną prarado, antrą pametė, trečia pati prapuolė.]

Ir sukalba tris „Sveika, Marija“. Taip kalbėdama laiko savo dešinę ranką ant skaudančios vietos. Tris „Sveika, Marija“ kalba neatsikvėpus.

P. Ieva Makselienė, 50 m. *U.* V. Martinaitytė 1937. *Sg.* LTR 1036(57). *Sp.* BlLMM 412, SkrN p. 66, LUŠ 1524.
Kazimieravo k., Varėnos sen., Varėnos r. sav.

1576. Persižegnoti.

Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róży na łące: jedna od puchliny, druga od róży, trzecia od wiatru. Pierwsza zgniła, drugiej nie było, trzecia przepadła.

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże na łące: jedna od puchliny [*opuchlizny*], druga od róży, trzecia od wiatru. Pierwsza zgniła, drugiej nie było, trzecia przepadła.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris rožes pievoj: viena nuo tinimo, antra nuo rožės, trečia nuo vėjo. Pirma supuvo, antros nebuvo, trečia prapuolė.]

„Zdrowaś, Maryja“. [„Sveika, Marija“.]

Iki saulės ar po saulės užkalbinėti ant sviesto. Paskui tepti.

NUO ROŽES.
P. „senelė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(15). *Sp.* LUŠ 1460.
Švenčionys.

1577. Nuo rožės žadu un ruginių miltų. Miltus pridėt un sviesto i duot patept. Jei duonų, tai suvalgyt.
Reikia trys rozai atait pažadėt, ale kai kam mačija ažkart. Geriau namie, a kai un lauka, tai kad vėja nebūt. Ta rožė daugiau nuo nervų ir nuo peršalimo susikelia. Iš mamos išmokau. Lenkiškai:

Šedla pana Marija, niosla ruža i lelija. Per zažgini druga vleda, a tšece, dai bože, i ta pšepadla.

[– Szła Panna Maryja,
Niosła różę i leliję [*lilię*].
Pierwsza zginęła, druga zwiędła [?],
A trzecia, daj Boże, i ta przepadła.

– Ėjo Panelė Marija,
Nešė rožę ir leliją.
Viena – prapuolė,
Antra – nuvyto [?],
O trečia, duok Dieve, ir pati išnyko.]

Itai, girdėjau, žmonės kalba: ana (Marija) pati neša runkoj kvietkus. Dvylikos sortų [= *rūšių*] rožės. Jei kur undeny peršalai, tai baltos lelijos – undeninė rožė. A Marija stoja ir tarpe baltų, ir tarpe raudonų. Ale pamačija, bo susideda kartu ir nuo rožės, ir nuo lelijos.
Pats persižegnoji, rankų peržegnoji. Do reikia: sukalbi rožes, tadu tris kartus „Dievas Tėvas", tadu tris kartus „Sveika, Marija". Kai kas liepia i tam ligoniui razum [= *kartu*] kalbėt, aš nesakau. Kai kalbi, prisilenkiu labiau, kad pamačyt. Čia gi padūsuoja. Sako, geriau mačija, ko padaina [= *kad tinka*] kraujas, va mano ėjo. Sako, geriau, kų nekvėpuoji.

P. Karolina Grigonienė-Užlytė, 71 m. *U*. D. Masilionytė, G. Meilutytė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg*. LTR 4813(9). *Sp*. LUŠ 1447.
Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

Žodis *lelija* gali būti paskolintas iš lietuvių tarmių, žr. LKŽ 7 p. 316.

1578. *Szedł Pan Jezus przez łąka i nios w ręku trzy róży: jednu biału, drugu czerwonu, trzeciu różowu; jednu stracił, drugu zgubił, trzecia sama zgineła. Zgiń i ty przepadni.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę i nios [*niósł*] w ręku trzy róże: jedną białą, drugą czerwoną, trzecią różową; jedną stracił, drugą zgubił, trzecia sama zginęła. Zgiń i ty, przepadnij.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą ir nešė rankoj tris rožes: vieną baltą, antrą raudoną, trečią rausvą. Vieną prarado, antrą pametė, trečia pati prapuolė. Prapulk ir tu, pradink.]

Ant riebalų.

NUO ROŽĖS
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis, 1928. *Sg*. LMD I 945(3). *Sp*. LUŠ 1450.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1579. *Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róży, jedna zbladła, druga spadła, trzecia i tak gninęła. Niech i ta ostatnia zginie na Bożej mocy. Amen.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże: jedna zbladła,

druga spadła, trzecia i tak zginęła. Niech i ta ostatnia zginie przez Bożą moc. Amen.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris rožes: viena išbalo, kita nukrito, trečia ir taip prapuolė. Tegul ir ši paskutinė prapuola per Dievo galybę. Amen.]

Užkalbėti į vandenį prieš saulės tekėjimą arba saulei nusileidus.

NUO ROŽĖS.
P. Černiauskas. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 944(6). *Sp*. StDŠAU 48 (tik vertimas į liet. k.), LUŠ 1457.
Radučio k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1580. *Szedł Pan Jezus przez łąka, znalazł róży na łące. Jedna od puchliny, druga od róży, trzecia od wiatru. Pierwsza przepadła, druga zniknęła, trzecia zginęła.* (*Niech tak i twoja róża zginie?*) *Amen.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł róże na łące. Jedna od puchliny [*opuchlizny*], druga od róży, trzecia od wiatru. Pierwsza przepadła, druga zniknęła, trzecia zginęła. Niech tak i twoja róża zginie! Amen.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado rožes pievoje. Viena nuo tinimo, antra nuo rožės, trečia nuo vėjo. Pirma išnyko, antra pradingo, trečia prapuolė. Tegul taip ir tavo rožė prapuola! Amen.]

„Zdrowaś, Maryja“. [„Sveika, Marija“.]
Ant riebalų.

NUO ROŽĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(9). *Sp*. LUŠ 1451.
Švenčionys.

1581. *Szedł pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róży: jedna stoi, druga kwitni, trzecia gniji. Zgiń ty tak przed Pana Jezusa ta bol. Amen.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże: jedna stoi, druga kwitnie, trzecia gnije. Zgiń ty tak przez Pana Jezusa, ten bólu. Amen.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris rožes: viena stovi, kita žydi, trečia pūva. Prapulk per Viešpatį Jėzų, skauduly. Amen.]

Be saulės, ant vėjo.

NUO ROŽĖS.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(10). *Sp.* LUŠ 1456.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1582. *Szedł pan Jezus przez łąka, znalaz trzy róży: jedna czyrwona, druga różowa, trzecia biała. Zgiń tak czyrwona róża przed Pana Jezusa jak ta bol Jana.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże: jedna czerwona, druga różowa, trzecia biała. Zgiń tak, czerwona różo, przez Pana Jezusa, jak ten ból Jana.

– Viešpats Jėzus ėjo per pievą, rado tris rožes: vieną raudoną, kitą rausvą, trečią baltą. Prapulk, raudona rože, per Viešpatį Jėzų kaip tas Jono skausmas.]

Be saulės, ant vėjo.

NUO ROŽĖS.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(12). *Sp.* LUŠ 1453.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

1583. Rožė būna nuog išgųsčių visa [*vis*]. Nuog rožės kalba.
– *Ką sako?*
– Nu, aš lenkiškai cik moku:

Šed Pan Jėzus pež žeka, nios či ruži v renku. Jedna biala, druga čarvona, čecia tam sginiela. Jėzau Nazarenski, otdel tie chorobi čenski.

[– Szedł Pan Jezus przez rzekę,
Niósł trzy róże w ręku.
Jedna biała, druga czerwona,
Trzecia tam zginęła.
Jezu Nazareński,
Oddal [?] tę chorobę ciężką [?].

– Ėjo Viešpats Jėzus per upę,
Nešė rankoje tris rožes.
Viena balta, antra raudona,
Trečia ten prapuolė.

Jėzau iš Nazareto,
Atitolink [?] šią sunkią ligą [?]].

Nu ir „Sveika, Marija“. Ale kap kalbėsi, tai reikia jau tų, [kad] dūchas [= *kvapas, oras*] nevaikščiot. Dūchų laikyc savo.

ROŽĖS GYDYMAS.
P. Marija Gaidienė-Baranauskaitė, 73 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1414). *Sp.* BlkLM, LUŠ 1527.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1584. Persižegnoti.

Szedł pan Jezus przez zielona łąka, znalaz trzy róży stojąca: jedna stała, druga padła, trzecia przez krew i męki Pana Jezusa Chrystusa ta tak przepadła.

[– Szedł Pan Jezus przez zieloną łąkę, znalazł trzy róże stojące: jedna stała, druga padła, trzecia przez krew i męki Pana Jezusa Chrystusa ta tak przepadła.

– Ėjo Viešpats Jėzus per žalią pievą, rado tris rožes stovinčias: viena stovėjo, antra krito, trečia per Viešpaties Jėzaus kraują ir kančią irgi prapuolė.]

Zdrowaś, Maryja (3 razy nie oddychając [*jednym tchem*]). [„Sveika, Marija“. (Tris kartus be atsidusimo)].

NUO ROŽĖS.
P. Seikauskienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(16). *Sp.* LUŠ 1461.
Švenčionys.

1585. Rožė – kai būna žaizda ant rankos. Ateina žmogus vakare, nusileidus saulei, ir ryte. Užkalbėtojas sako žodžius:

Šed pan Jėzus po zelionej loncie do reki čekoncej, do vody plyvioncej, do miartvoj ružy, jedna ruža vypadla, drugi vyplyniela, čėcia vypadla jak sonce zachodzi (*vychodzi*) *jak ruža vychodzi.*

[– Szedł Pan Jezus po zielonej łące
Do rzeki ciekącej,
Do wody pływiącej [*płynącej*],
Do miartwoj [*martwej*] róży.
Jedna róża wypadła,
Druga wypłynęła,

Trzecia wypadła.
Jak sonce [*słońce*] zachodzi (wychodzi),
Jak róża wychodzi.]

– Ėjo Viešpats Jėzus per žalią pievą
Prie upės tekančios,
Prie vandens bėgančio,
Prie rožės mirusios.
Viena rožė krito,
Antra išplaukė,
Trečia krito.
Kaip saulė nusileidžia,
Kaip rožė išeina.]

Prieina, peržegnoja ir kalba, po to vėl peržegnoja. 3 kartus ligonis turi ateiti.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Julė Kazlauskienė, 83 m. *U.* Z. Jurkiūnaitė, S. Čeporiūtė, N. Vrubliauskaitė (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(616). *Sp.* LUŠ 1596.
Rimdžiūnų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Baltarusija.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: *U.* Z. Jurkiūnaitė, S. Čeporiūtė, N. Vrubliauskaitė (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(803). *Sp.* LUŠ 1606. *P. pst.*: „Užkalbėti gali tik pats vyriausias arba pats jauniausias. Užkalba nuo rožės ir išsigandimo. Ligonis turi ateiti nusileidus saulei arba tekant. Priėjus ligoniui, peržegnoja, pabaigus ceremoniją vėl peržegnoja. <...> Kalbama tris kartus per vieną užkalbėjimą."

Žodžių formos *miartwoj* (*мертвый* 'negyvas, miręs') ir *sonce* (*солнце* 'saulė') yra skoliniai iš rytų slavų tarmių, žr. СБГ 4 c. 521; 3 c. 107.

1586. *Szedł Pan Jezus przez łąka, znalazł trzy róży: jedna skwitła, druga spadła, trzecia zginęła. Słonca i miesiąc, Jasna ja zorza i swięta Matka niech ona spadnie, niech ona spadnie, niech ona spadnie.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, znalazł trzy róże: jedna skwitła [*rozkwitła*], druga spadła, trzecia zginęła. Słońce i miesiąc [*księżyc*], jasnaja zorza i święta Matka, niech ona spadnie, niech ona spadnie, niech ona spadnie.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris rožes: viena peržydėjo, antra nukrito, trečia prapuolė. Saule ir mėnuli, šviesioji aušrele ir Šventoji Motina, tegu ji nukrinta, tegu ji nukrinta, tegu ji nukrinta.]

3 k[artus] „Sveika, Marija".
Vienu kvapu 3 kartus neatsidusus saulei tekant ar leidžiantis.

NUO ROŽĖS.
P. „senelė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(10). *Sp.* LUŠ 1455. Švenčionys.

Žodis *skwinąć* ‘pražysti, sužydėti’ yra lenkų kalbos archaizmas, o forma *jasnaja* (*ясная* ‘šviesioji’) yra skolinys iš rytų slavų tarmių, žr. SJPD 8 s. 386, СБГ 5 с. 560, СРЯ с. 842.

1587. *Szedł Pan Jezus przez łąka, nalaz trzy rozy, jedna skwitła, druga spadła, trzecia zginęła. Słońca i miesiąc, jasna i zorza i matka, niech ona spadnie, niech ona spadnie, niech ona spadnie.*

[– Szedł Pan Jezus przez łąkę, nalaz [*znalazł*] trzy rozy [*róże*]: jedna skwitła [*rozkwitła*], druga spadła, trzecia zginęła. Słońce i miesiąc [*księżyc*], jasna zorza i Matka, niech ona spadnie, niech ona spadnie, niech ona spadnie.

– Ėjo Viešpats Jėzus per pievą, rado tris rožes: viena sužydėjo, antra nukrito, trečia prapuolė. Saule ir mėnuli, šviesioji aušrele ir Motina, tegu ji nukrinta, tegu ji nukrinta, tegu ji nukrinta.]

3 k[artus]. „Zdrowaś, Maryja“ [„Sveika, Marija“] 3 k[artus]. Amen 3 k[artus]. Ant riebalų.

NUO ROŽĖS.
P. Kuldienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(8). *Sp.* LUŠ 1454. Švenčionys.

Žodis *roza* (роза ‘rožė’) yra skolinys iš rytų slavų tarmių, žr. СГВ с. 424, СРЯ с. 629.

1588. Nuo rožės užkalba taip. Kai saulė leidžiasi, tai sako:

Sedli tši ruži, sloncem zachodzoncem, volionca, kolionca ir sverbionca nieščena. Biala, červona i sinia, nech ona sginia.

[– Szedli [*szły*] trzy róże słońcem zachodzącym [*w słońcu zachodzącym?*], boląca [?], koląca [*kłująca*] i nieżčiana [*swierzbiąca*]. Biała, czerwona i sina, niech ona zginie.

– Ėjo trys rožės saulei tekant [?]: skaudančioji [?], diegiančioji ir *niežčiana** [*niežčiano*(*ji*), *t. y. niežčiančioji*]. Balta, raudona ir mėlyna, tegu ji prapuola.]

Žegnoti visąlaik.

P. Stasė Buckienė-Mažeikaitė, 66 m. *U.* R. Jakučionytė, B. Burauskaitė, P. Janulis (LKLI tts. eksp.) 1970. *Sg.* LTR 4232(182). *Sp.* LUŠ 1445.
Girių Trakų k., Gervėčių apyl., Astravo r., Gardino sr., Baltarusija.

*Forma *niežčiana* yra sutrumpėjusi įvardžiuotinio dalyvio moteriškos giminės forma, sietina su atematine veiksmažodžio *niežtėti* 3 asmens tarmine forma *niežčia*, plg. LKŽ 8 p. 791.

1589. *Szedł Pan Jezus Chrystus przez góry, przez lasy, przez piaski i trzymał trzy róży w ręku: jedna pachnąca, druga boląca, trzecia rany pokojąca.*

[– Szedł Pan Jezus Chrystus przez góry, przez lasy, przez piaski i trzymał trzy róże w ręku: jedna pachnąca, druga boląca, trzecia rany pokojąca [*kojąca*].

– Ėjo Viešpats Jėzus Kristus per kalnus, per miškus, per smėlynus ir laikė rankoje tris rožes: vieną kvepiančią, antrą skaudančią, trečią žaizdas raminančią.]

„Zdrowaś, Maryja“ [„Sveika, Marija“] 3 k[artus].
Be saulės.

NUO ROŽĖS.
P. „senelis“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(14). *Sp.* LUŠ 1448.
Matukų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1590. Reikia išlaikyti orą, nes užkalbėjimas sakomas vienu atsikvėpimu. Dantys turi būti sveiki.
Peržegnoti 3 kartus, po to vienu atsikvėpimu sakyti:

Szedla pani Marija przez gory, liasy i może. Niosla v renku 3 rožy, Kalionce smalionce i samoginionca.

[– Szedła [*szła*] Pani Maryja przez góry, lasy i morze. Niosła w ręku 3 róże: kolące [*kłujące*], smalące [*piekące*] i samoginiące [*same ginące*].

– Ėjo Pana Marija per kalnus, miškus ir marias. Nešė rankoje tris rožes: diegiančias, dilginančias ir savaime išnykstančias.]

Po to triskart „Sveika, Marija“.
Reikia kartoti užkalbėjimą tris kartus: saulės tekėjime, laidoje ir vėl tekėjime.

UŽKALBĖJIMAI.
P. Stefa Valantavičienė, 79 m. *U.* E. Mickūnas (KrD kompl. eksp.) 1969. *Sg.* LTR 4118(62). *Sp.* LUŠ 1568.
Palkių k., Alionių sen., Širvintų r. sav.

1591. *Ja cie zamaviem rožu, niech Pan Bog pomože...*

[– Ja ci zamawiam rożu [*różę*], niech Pan Bóg pomoże...

– Aš tau užkalbu rožę, tepadeda man Viešpats Dievas...]

Nu, ir tadu sakom, kų tįnai:

Jiechal Pan Jėzus na jesliontku, vioz v renku dvanascia ruž: palioncich, smalioncich, čarvonich, ružovich, bialich, jakich jest na sviecie. Vije ti ruža s tego... S tego človieka, pšez Bosku mot, Pšed Panu našego Jezusa Kristusa.

[– Jechał Pan Jezus na oślątku, wioz [*wiózł*] w ręku dwanaście róż: palących, smalących [*piekących*], czerwonych, różowych, białych, jakich jest na świecie. Wyjdź ty, różo, z tego człowieka, przez Boską moc, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa.

– Jojo Viešpats Jėzus ant asiliuko, turėjo rankoje dvylika rožių: deginančių, dilginančių, raudonų, rausvų, baltų, kokių tik yra pasaulyje. Išeik tu, rože, iš šio žmogaus per Dievo galybę, per Viešpatį mūsų Jėzų Kristų.]

Ir „Sveika, Marija“ sukałbėc! Ne, ne, nereik dūcho atlaisc! Tris kartus „Sveika, Marija“ sukałbėc, ir tris kartus šitep kalba, ir tris kartus „Sveika, Marija“. Vienųkart sukalbi maldełį „Sveika, Marija“ ir reikia papūsc itam žmogui, kur tįnai reikia.
– *Nuo ko rožė būna?*
– Nuo ko rožė būna? Ot pergyvenimas kokis ar, būna, smėlsci [*mėlsti nuo šalčio*] ir vandenio kokio pageri visa [*vis*], nu tai tųkart ir apsergi. Žinai, išgąsciai koki būna kadu. Mes į Kalvariją rengiamės, – aš tokia nedidelė buvau, – su mamu. Ir tu [= *čia*] pas mus kap kas gaisras buvo, kluonas čia kaime degė. Aš išsigundau, galvojau, kų kaimynai mūsų. Iššokom mes, ir tadu aš kibiru kap pastvėriau vandens ir su tu kibiro net pusė kaimo biegau. Ir mes apgesinom visa tįnai, tai tadu nuvejom net į Benekonis pesčia [*pėsčia*]. Ot. Nuvejom tįnai, tai tadu in to va traukinio ir į Vilnių nuvažiavom. Ir parvažiavau namo, jau parejom mes, tai va čia kaklą išberia! Ich! Raudonas, o niežėj, o kap negerai, negaliu nė pasilinkc, o galvų skaudėj! Nu, ir tadu užkalbėjo man viena moteriškė, sako: „Tik nieko nedirbk dabar ir degtinės negerk“. Ot. „Kur gal priseis...“ „Aš, – sakau, – gi dar negeriu, aš dar ne...“. Nu tai ana sako: „Ir pasveiksi“. Nu ir pasveikau. Nu ir nuo to niekados man nepasikartojo.
– *Ką sakė jinai?*
– Aš nežinau, nie, man nepasakė, ką sakė. Tyliai sakė.
– *O galima garsiai pasakyti?*
– Nie, nie, tai nepadės, nepadės.
– *O jūs galite ką nors išmokinti užkalbėt?*
– Nu, tai galima išrašyc, nu tai nekuj [= *tegul*] mokės. Ir išmokint galima, nu.

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1417). *Sp.* *Sp.* BlkLM, LUŠ 1589.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1592. > – Panie Boże Wszechmogący,
W Trójcy Świętej jedyny,
Najświętsza Matka, święta Apolonia, Lurda [?],
Otrzymaj [*weź?*] ten ból – trzy róże,
Otrzymaj [*weź?*] ten ból Jana, trzy róże.
Jedna stojąca [?], druga kwitnąca [?], trzecia więdnąca [?].

[– Viešpatie Dieve visagali,
Švenčiausioji Trejybe vienatine,
Švenčiausioji Motina, šventa Apolonija, Lurda [?],
Paimk[ite] tą skausmą – tris rožes,
Paimk[ite] tą Jono skausmą – tris rožes:
Vieną stovinčią [?], antrą žydinčią [?], trečią vystančią [?].]

Tai ita nuog trijų kartų. I triskart perkałbėt, ir triskart „Sveika, Marija". Po žėdnam kampi. Tris „Zdrowaś, Maryja". <

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr.* B. Piasecka 2004. *Sg.* LTR 6447(215); LTRF k. 127(49). *Sp.* LUŠ 1591.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: 1) *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1235). *Sp.* BlkLM, LUŠ 1590. *P. pst.*: „Tai itai ažukart nuog trijų kalba. Kalbasi [= *Kalbama*] nuog trijų rožių"; 2) *U.* R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg.* BlkLM.

1593. > – Panie Jezu Geranioński*,
Matka Boska Ostrobramska,
Kalwaryjska, Częstochowska,
Wszyscy święci, zmiłujcie się nad Janem od róży bolenia [*bólu*].

[– Viešpatie Jėzau iš Geranainių*,
Dievo Motina – Aušros vartų,
Kalvarijų, Čenstakavo,
Visi šventieji, pasigailėkit Jono, [pagelbėkite] nuo rožės skausmo.]

Ir vėl itai reikia triskart perkałbėt i papūst. Triskart perkałbėt ir vėl triskart, tai bus devyni kartai. I „Sveika, Marija". Ir vėl dūko neišlaisdinėt.
– *O kada reikia kalbėt?*

– Kadu saula netekėja arba saula ažuslaide, o ne, tai pacią dvyliktą, tai geriausiai mačija. Uhu.
– *O ant ko užkalba?*
– In sopulio – ataina žmogus... Ar in cukraus, nu. Ar kap rožė, nėra dar ronų, tai in miltų ruginių, katro kad ronos yra, pamušta rona, tai tokių yra žolių – auga kur balos – matematika [= *šalpusnis*]. Tokia – viena šalis balti, kita žalia. Tai tais lapais deda. <

UŽKALBĖJIMAS NUO ROŽĖS.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U*. D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr*. B. Piasecka 2004. *Sg*. LTR 6447(216); LTRF k. 127(50). *Sp*. LUŠ 1592.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

*„Panie Jezu Geranioński" – turima omenyje vietovė Geranainys (Геранёны; Vijos r., Gardino sr., Baltarusija), susijusi su Jėzaus garbinimu.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai: *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1236). *Sp*. BlkLM, LUŠ 1595. *P. pst.*: „Tris kartus pasakyc, ir dūko neišlaidi, reikia turėc. Pie nosį nekuj [= *tegul*] aina, per nasrus suščiaupi, o tį kalbėk. Nuog rožės daugiausia kalba in cukro. In sopulio? Kap ataina pas tavi jau, tai in sopulio kalba. Saulai ažuslaidį pamačniau kap kalba, ir netekėjį, ir pacių dzvyliktų dzienų. Aha. Tai pamačniau. O tep tai kadu nori, tadu kalbėk, ale, sako, pamočniau, o Dzievulis jį žino. „Kiek kartų nuo rožės kalbėc?" „Oi, pie dukart, pie triskart, jau kad atslūgo, neraudonuoja, neniešč [*neniežčia, t. y. neniežti*], nedegina, tai jau ir nereikia".

1594. *W głowy i w twarzu i w nosu i w szczękaj w dusłach i w ščenkach w skužu i na wieszku Jezus Chrystus zatrzymaj ból rany, jak woda w Jordanu,* (*g*)*dzie Jezus kszczony. Jezus łaska nie wyczerpany i Matka Boska przybądź na pomoc na ratunek od tej ciężkaj ružy.*

[– W głowie i w twarzy, i w nosie i w szczękach w dziąsłach [?], i w szczękach w skórze, i na wierzchu, Jezusie Chrystusie, zatrzymaj ból rany, jak woda w Jordanie, gdzie Jezus [był] chrzczony. Jezus, łaski niewyczerpany, i Matka Boska, przybądź na pomoc, na ratunek od tej ciężkiej róży.

– Galvoje ir veide, ir nosyje, ir dantenose [?], ir skruostuose sustabdyk, Jėzau Kristau, žaizdos skausmą, kaip vandenį Jordane, kur Jėzus [buvo] krikštytas. Jėzau, neišsemiama malone, ir Dievo Motina, pribūk[ite] į pagalbą nuo tos sunkios rožės.]

Un sopes užsikalba [= *užkalbama*].

NUO ROŽES.
P. Mikšienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 940(46). *Sp*. StDŠAU 47 (tik vertimas į liet. k.). *Sp*. LUŠ 1458.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Keturios rožės iškilo iš marės“: *Iš kaktos išsikelia viena smagenų rožė, antra dantų, trečia širdies, ketvirta gyslių, penkta plieno, šešta kaulų, septinta ležiuvio. Kur aš jums liepsiu, ten jums reikės bėgt...* (Nr. 756), „Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo“.

RAUDONUKĖ

1595. *Marya szła przez wieś w rękach niosła dwa dzbanki, w jednym była krew w drugim woda. Wodę wylało, krew zastawiła w dzbanku, krwi cicho stoj, woda wypłyń w tej chwili.*

[– Maryja szła przez wieś. W rękach niosła dwa dzbanki. W jednym była krew, w drugim woda. Wodę wylała, krew zostawiła w dzbanku. Krwi, cicho stój, wodo, wypłyń w tej chwili.

– Ėjo Marija per kaimą, nešė rankose du ąsočius: viename buvo kraujas, antrame vanduo. Vandenį išpylė, kraują paliko ąsotėlyje. Kraujau, stovėk ramiai, vandenie, tučtuojau ištekėk.]

ZAMAWIANIE CZERWONKI [RAUDONUKĖS UŽKALBĖJIMAS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(1). *Sp.* LUŠ 1621.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

STRAZDANOS

1596. *Co widzę, to grzech: co biorę, to znika. Grzechem się brzydzę. A czego się ręka ma dotyka znika: +++ Potem konającego się posmaruj odpowiednie miejs*[*ce*] *skury lub dotknij ich palcami trupa.*

[– Co widzę, to grzech; co biorę, to znika. Grzechem się brzydzę, a czego się ręka ma dotyka, znika. +++

– Ką matau, tai nuodėmė; ką imu, tai išnyksta. Nuodėme bjauriuosi, o ką paliečia mano ranka – išnyksta. +++]

Potem konającego się [?] posmaruj odpowiednie miejs[ce] skóry lub dotknij ich palcami trupa. [Paskui patepk atitinkamą merdinčio [?] kūno vietą arba paliesk jas [*kūno dėmes?*] lavono pirštais.]

PIEGI, PIEPRZE, INNE ZNAK[I] SKÓRNE WYGUBIĆ [STRAZDANOMS, APGAMAMS, KITOMS KŪNO DĖMĖMS IŠNAIKINTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(23). *Sp.* LUŠ 1504.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

Plg. „Ką matau – tai griekas“.

ŠUNS ĮKANDIMAS

1597. *Szedł pan Jezus drogą, chcieli go psy zjeści, jak chwycił kamień, na wieki wieków amen!*

[– Szedł Pan Jezus drogą, chciały go psy zjeść. Jak chwycił kamień, na wieki wieków amen!

– Ėjo Viešpats Jėzus keliu, norėjo šunys Jį suėsti. Kaip griebė akmenį, per amžių amžius, amen!]

NUO ŠUNIO ĮKANDIMO.
P. O. Tunkūnienė, kilusi iš Rusališkės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav. *U.* R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–5). *Sp.* LUŠ 1464.
Jančiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Ėjau pro tris dvarus, nė vienas šuo nekliudė“ D_1.

1598. *Szedł Pan Jezus przez wieś, chcieli Jego psy zjeść, rzucił kamień, powiedział amen.*

[– Szedł Pan Jezus przez wieś, chciały go psy zjeść. Rzucił kamień, powiedział amen.]

– Ėjo Viešpats Jėzus per kaimą, norėjo Jį šunys suėsti. Metė akmenį, pasakė amen.]

NUO PIKTŲ ŠUNŲ.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis, 1928. *Sg.* LMD I 943(7). *Sp.* LUŠ 1441.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1599. *Szed(ł) Pan Jezus drogu, kcieli jego psy zjeść, kwicił kamień na wieki wiekow Amen.*

[– Szedł Pan Jezus drogą, chciały go psy zjeść. Chwycił kamień, na wieki wieków amen.

– Viešpats Jėzus keliu ėjo, šunys Jį suėsti norėjo. Griebė akmenį, per amžių amžius amen.]

KAD ŠUO PIKTAS NEKĄSTŲ.
P. „bobutės“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(59). *Sp.* LUŠ 1278.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

VOTIS

1600. Peržegnocie.

Svintas Jonas, mnie trudna żyć, ratawaj z tego swiatu na ten świat. Amen. Amen. Amen.

[– Švintas Jonas [*Święty Janie*], mnie trudna [*ciężko*] żyć, ratawaj [*ratuj*] z tego świata na ten świat. Amen. Amen. Amen.

– Šventas Jonai, man sunku gyventi, gelbėk iš šio pasaulio į aną pasaulį. Amen. Amen. Amen.]

NUO VOCIES.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(19). *Sp.* StDŠAU 50 (tik vertimas į liet.k.), LUŠ 1469.
Švenčionys.

Į lenkišką tekstą įsiterpia lietuviškas intarpas: „Švintas Jonas“. Tarminė imperatyvo forma *ratawaj* sietina su baltr. žodžiu *ратаваць* ‘gelbėti’ СБГ 4 с. 290.

ŽAIZDA

1601. *W im*[*ię*] *Ojca, Syna i D Sw. 3 raz krzyz. Błogosławiona niech będzie ta rana błogosławiona i szczęśliwa godzina błogosławiony dzień w kturym zamawiam.*

[– W imię Ojca, Syna i D[ucha] Św[iętego].

3 raz krzyż [?].

– Błogosławiona niech będzie ta rana, błogosławiona i szczęśliwa godzina, błogosławiony dzień, w którym zamawiam.

– Vardan Tėvo, Sūnaus, ir Šv. Dvasios

Tris kartus padaryti kryžiaus ženklą.

Tebūnie palaiminta ši žaizda, palaiminta ir laiminga valanda, palaiminta diena, kurią užkalbu.]

RANY ZAMAWIANIE [ŽAIZDOS UŽKALBĖJIMAS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(32). *Sp.* LUŠ 1522.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

Plg. „Palaiminta žeizda, palaiminta valanda" (žr. Nr. 1181). Plg. rus. *Замоляю от червей, по сей день, по сей час, по сию минуту* (Nr. 1695).

1602. *Szczęsliwa rana i godzina, ten dzień w ktorym się Chrystus narodził.*

[– Szczęśliwa rana i godzina, ten dzień, w którym się Chrystus narodził.

– Laiminga žaizda ir valanda, [ir] ta diena, kurią gimė Kristus.]

OD RANY [NUO ŽAIZDOS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(33). *Sp.* LUŠ 1476.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1603. Persižegnot (2 kartu).

Robak wielki, slapyj do ciapłości, broń ty mnie od nieščascia. Žeby Pan Bóg dał korysć, žeby mnie ludzi karastawalib. ... idzie wy ademnie.*

[– Robak wielki, słaby [?] do ciepłości, broń ty mnie od nieszczaścia [*nieszczęścia*]. Żeby Pan Bóg dał koryść [*pożytek*], żeby mnie ludzie karatawalib [*mieli pożytek ze mnie*]. ...* idźcie wy ode mnie.

– Didele kirmėle, silpna [?] nuo karščio. Saugok tu mane nuo nelaimės. Kad Viešpats Dievas padėtų [?], kad žmonės galėtų mano galiomis pasinaudoti. ...* išeikite jūs iš manęs.]

Du kartu.
Lenkiant notrėlę [*dilgėlę*] arba dagilį.

KAD KIRMĖLĖS IŠ RONŲ IŠEITŲ.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(3). *Sp.* LUŠ 1257.
Švenčionys.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

Užkalbėjime gausu nelengvai atpažįstamų baltarusių kalbos žodžių. Žodis *slabyj* teksto pradžioje gali būti sutapatintas su baltr. *сляпы* 'aklas' arba siejamas su lenk. žodžiu *słaby* 'silpnas'. Žodžiai *карысць* 'nauda', *карыставаць* 'naudotis; turėti naudos', kaip ir *няшчасця* 'nelaimė' plačiai yra vartojami baltarusių tarmėse СБГ 3 с. 582; 4 с. 428; 3 с. 213; СГВ с. 318.

1604. *Nasz Pan Jezus Chr. tyle ran miał na całem swem ciele a żadna nie była obwiązana nie psuły się nie jątrzyły i nie było wrzodzenia Jonasz był ciemny, spojrzał i ozwał się do niebeskiego dziecka i 5 ran jego znikło nie bolały go, a jętrzyły się ...* wod i krwi skuteczniej na wszystkie rany i zakażenia ciała. Błogosławio...*, ktury rany i uszkod ciała ulecz. W imię Boga ++*

[– Nasz Pan Jezus Chr. tyle ran miał na całym swym ciele, a żadna nie była obwiązana, nie psuły się, nie jątrzyły i nie było wrzodzenia. Jonasz [?] był ciemny [?], spojrzał i ozwał się do niebieskiego dziecka i 5 ran jego znikło, nie bolały go, a jętrzyły się ...* wod[y] i krwi skuteczn[ej] na wszystkie rany i zakażenia ciała. Błogosławio[ny] ...*, który rany i uszkod[zenia] ciała ulecz[y]. W imię Boga ++

– Mūsų Viešpats Jėzus Kristus turėjo tiek [daug] žaizdų ant viso savo kūno, bet nė viena nebuvo aprišta, negedo, nepūliavo ir netvinko. Jonašas [?] buvo aklas [?], pažvelgė ir kreipėsi į dangiškąjį kūdikį, ir penkios jo žaizdos išnyko, neskaudėjo jam, bet pūliavo ...* vandens ir kraujo veiksmingo nuo visų žaizdų ir kūno uždegimų. Palaimintas ...*, kuris žaizdas ir sužeidimus kūno išgydo. Vardan Dievo ++]

OD RANY [NUO ŽAIZDOS].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(35). *Sp*. LUŠ 1475.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

Plg. „Kaip Kristui žaizdos nekenkia, taip ir šis skaudulys neaugs, nekils, netins ir nedidės!“

TINIMAS

1605. *Nie puchnij nie ...* nie sprawiaj bolu: cierpienia Chrystusa także się już skonczyły. Chrystus był ranny do piątej godziny. Rana ta niech puchnie więcej niech ból przestanie.*

[– Nie puchnij, nie ...*, nie sprawiaj bólu: cierpienia Chrystusa także się już skończyły. Chrystus był ranny do piątej godziny. Rana ta niech [*nie?*] puchnie więcej, niech ból przestanie.

– Netink, ne...*, nekelk skausmo: Kristaus kančios jau irgi baigėsi. Kristus buvo sužeistas iki penktos valandos. Ši žaizda tegul daugiau [nebe]tinsta, tegul skausmas nurimsta.]

OD PUCHLINY [NUO TINIMO].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(34). *Sp.* LUŠ 1474.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

Plg. „Kaip Kristui žaizdos nekenkia, taip ir šis skaudulys neaugs, nekils, netins ir nedidės!“

GYVULIŲ LIGOS

1606. > – Szedł Menes [?], spotkał Pan Jezus [*Pana Jezusa*?]. Pytał Menesa [?]: „Gdzie idziesz, Menes [?]?“ „U mnie biada* [*nieszczęście*], moje świnie zachorowały“. „Wróć do domu, bierz garnek jęczmienia, pokarmisz, i twoje świnie wyzdrowieją!“ <

[– Ėjo Menes [?], sutiko Jėzus [Jėzų?], paklausė Menesą [?]: „Kur eini, Menes [?]?“ „Turiu bėdą, mano kiaulės susirgo“. „Grįžk namo, paimk puodą miežių, pašersi, ir tavo kiaulės pasveiks!“]

Sukalbėti ir duoti miežių.
> – *Šutint?*
– Žalių, žalių pajėdės [*kiek paės*], pačveksės, pačveksės, ir tada trūks: va čia būna guzai, tai trūksta. O kad jau seniai, kad nėr, tai atsėda, prapuola. <

KIAUL[I]Ų PAŽANDES GYDO.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996. *Iš įrašo šfr.* B. Piasecka 2004. *Sg.* LTR 6447(885); LTRF k. 135(47). *Sp.* LUŠ 1325.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

*Žodis *бяда* ‘nelaimė’ yra baltr. tarmių skolinys СБГ 1 c. 257.

Užkalbėjimas užrašytas pakartotinai. *U.* R. Balkutė, V. Vaitkevičius 1997. *Sg.* BlkLM.

Plg. „Ėjo Kristus, susitiko šventą Mataušą“.

1607. Persižegnoti.

Szedł Pan Jezus, spotkał Świętego Jana. Pyta się Jezus: Co słychać, Janie? Moje Świnie choruja, Jezu Chryste Panie. Weź jęczmieniu na moje imię, będą zdrowe twoje świnie.

[– Szedł Pan Jezus. Spotkał świętego Jana. Pyta się Jezus: „Co słychać, Janie?“ „Moje świnie chorują, Jezu Chryste Panie.“ „Weź jęczmienia na moje imię, będą zdrowe twoje świnie“.

– Ėjo Viešpats Jėzus. Susitiko šventą Joną. Klausia Jėzus: „Kas girdėti, Jonai?“ „Mano kiaulės serga, Viešpatie Jėzau Kristau“. „Paimk miežių mano vardu, pasveiks tavo kiaulės“.]

Žegnojant ir ažužadant reikia miežiais kiaulė barstyti.

NUO KIAULĖS LIGŲ.
P. Tunkūnaitė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(30). *Sp.* LUŠ 1405. Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1608. *Szedł Pan Jezus, spotkał świętego Jana, pyta się: „Co u was słychać Janie?“ Nic Jezu mój panie moi świni chory. Weź jęczmień mojaj rękaj, posyp trzy razy, będą zdrowy świni siedem lat.*

[– Szedł Pan Jezus. Spotkał świętego Jana. Pyta się: „Co u was słychać, Janie?“ „Nic, Jezu, mój Panie, moje świnie chore“. „Weź jęczmień moją ręką, posyp trzy razy, będą zdrowe świnie siedem lat“.

– Ėjo Viešpats Jėzus. Susitiko šventą Joną, klausia: „Kas pas jus girdėt, Jonai?“ „Nieko, Jėzau, mano Viešpatie, [bet] mano kiaulės serga“. „Paimk miežių mano ranka, berk per tris kartus, kiaulės bus sveikos septynerius metus“.]

3 razy. Amen (3 r[azy].) „Zdrowaś, Maryja“ (3 r[azy].) [3 kartus. Amen (3 k[artus]). „Sveika, Marija“ (3 k[artus]).]

Beriant miežius kiaulėms ant galvos ar ant skaudamos vietos.

KIAULĖM OD LOWEK [NUO PAŽANDŽIŲ].
P. Seikauskienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(26). *Sp.* LUŠ 1323. Švenčionys.

1609. Persižegnoti.

Šed Pan Jezus spotkal Mateuša, Jak ... pan Mateuš, nie Pan Jezus*

chora moja svinia ic ves garsc jenčmeniu ime moje bendzie zdrav svinia tvoja.

[– Szedł Pan Jezus. Spotkał Mateusza. „Jak …* pan Mateusz?“ „Nie, Panie Jezusie, chora moja świnia“. „Idź, weź garść jęczmienia na imię moje, będzie zdrowa świnia twoja“.

– Ėjo Viešpats Jėzus. Susitiko Mataušą. „Kaip …*, pone Mataušai?“ „Ne, Viešpatie Jėzau, mano kiaulė serga“. „Eik, paimk saują miežių mano vardu, bus sveika tavo kiaulė“.]

Žegnoti 3 kart[us].

UŽKALBĖJIMAS NUO LIAUKŲ.
P. Valerija Šimkūnaitė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(112). *Red. pst.* Užkalbėjimas perrašytas iš pateikėjos užkalbėjimų sąsiuvinio. *Sp.* LUŠ 1588.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

1610. *Szedł Pan Jezus przez miasto i spodkał Tomasza. Nu co słykasie panu Tomaszu? Niedobre nawiny: pokorowali wszystkie świni na zarazliwej koroby. Idź do domu, bierz garść jęczmieni, syp do piecu i mów trzy Zdrowaś, Marijo na moje imię. Będzie zdrowe Twoje świnie. Amen.*

[– Szedł Pan Jezus przez miasto i spotkał Tomasza. „No, co słychać, panie Tomaszu?“ „Niedobre nowiny: pochorowały wszystkie świnie na zaraźliwą [*zakaźną*] chorobę“. „Idź do domu, bierz garść jęczmienia, syp do pieca i mów trzy “Zdrowaś, Maryjo“ na moje imię. Będą zdrowe twoje świnie“. Amen.

– Ėjo Viešpats Jėzus per miestelį ir sutiko Tamošių. „Tai kas girdėti, ponas Tamošiau?“ „Negeros naujienos: susirgo visos kiaulės užkrečiama liga“. „Eik namo, paimk saują miežių, berk į krosnį ir tris kartus mano vardu sukalbėk „Sveika, Marija“. Bus sveikos tavo kiaulės“. Amen.]

ATKALBĖJIMAS NUO KIAULIŲ LIAUKŲ.
U. K. Žilėnas 1933. *Sg.* LMD III 67(356). *Sp.* LUŠ 1171.
Ignalinos – Švenčionių r. sav.

1611. *Jeżeli zochwaciał nawodzie, niech ci dopomoże Bóg Ojciec. Jeżeli*

zjadła niech ci dopomoże Matka Boska. Jeżeli z powietrza niech dopomogą ci Dzieci Maryi: W imię Ojca +++ jak z p. 37. Przytem pociera się zwierzę rybą przez krzyże od przodu do tyłu, pociąga się trzy razy za ogon.

[– Jeżeli ochwacił się na wodzie, niech ci dopomoże Bóg Ojciec. Jeżeli z jadła, niech ci dopomoże Matka Boska. Jeżeli z powietrza, niech dopomogą ci dzieci Maryi: W imię Ojca +++ (jak z p. 37*).

Przy tem pociera się zwierzę rybą przez krzyże od przodu do tyłu, pociąga się trzy razy za ogon.

– Jeigu gavai kanopų uždegimą nuo vandens, tegu tau padeda Dievas Tėvas. Jeigu apsiėdei, tau padeda Dievo Motina. Jeigu [gavai ligą] iš oro, padeda tau Marijos vaikai. Vardan Dievo +++ (kaip p[o] 37*).

Tai atliekant gyvulys braukiamas žuvimi per kryžkaulį nuo priekio iki užpakalio, tris kartus truktelima už uodegos.]

KOŃ, GDY ZACHWACIAŁ LUB SIĘ SKALECZYŁ [KAI ARKLYS SUSERGA KANOPŲ UŽDEGIMU ARBA SUSIŽEIDŽIA].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(4). *Sp*. LUŠ 1327.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Atrodo, kad sudarant užkalbėjimų rinkinėlį LMD I 975(4), tekstai buvo nurašomi iš kito ar keleto kitų rankraštinių, o galbūt net spausdintų šaltinių; frazė *jak z p. 37* pirminiame šaltinyje veikiausiai buvo nuoroda į ankščiau buvusį tekstą.

1612. *Napisz co następuje na kartce i daj wypic krowie wraz z mlekiem. Jezusie Chrystusie ukrzyżowany mleka duzo. Jezusie Chrystusie ukrzyżowany wody dużo. Jezusie Chrystusie ukrzyżowany mieć dużo.*

[Napisz, co następuje, na kartce i daj wypić krowie wraz z mlekiem:

– Jezusie Chrystusie ukrzyżowany, mleka dużo. Jezusie Chrystusie ukrzyżowany, wody dużo. Jezusie Chrystusie ukrzyżowany, mieć dużo.

Parašyk, kas išvardyta, lapelyje ir duok išgerti karvei kartu su pienu:

– Jėzau Kristau nukryžiuotas – pieno daug. Jėzau Kristau nukryžiuotas – vandens daug. Jėzau Kristau nukryžiuotas – kad turėtume daug.]

KROWIE ZAPOBIEC, GDY UBYWA JEJ MLEKO [KARVEI PAGELBĖTI, KAI SUMAŽĖJA PIENO].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(2). *Sp.* LUŠ 1329.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

BUITINIAI UŽKALBĖJIMAI

1613. Peržegnoti.

Dzivanie, moj dobry Panie, wypędz z kapusty robaki. Kiedy wypędzisz odpuszczu, a nie wypędzisz, nie odpuszczu.

[– Dziwanie [*dziewanna*?], mój dobry Panie, wypędź z kapusty robaki. Kiedy wypędzisz, odpuszczę, a nie wypędzisz, nie odpuszczę.

– Dyvone*, mano gerasis Pone, išvaryk kirmėles iš kopūstų. Jei išvarysi, atleisiu, jei neišvarysi, neatleisiu.]

Triskart atkalbėjus, dyvonas (tokia žolelė) akmenuku primygti.

KAD KIRMĖLĖS NUO KOPŪSTŲ PRANYKTŲ.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(43). *Sp.* LUŠ 1259.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

**Dyvonas* – dievana, tūbė.

Plg. „Dagili, dagili, tu mane paleisk“. Taip pat užrašytas variantas rusų kalba, žr. Nr. 1694.

1614. *Obejdz trzy razy ule pszczelne i mów przy tem te sło – Wskazówką moją jestś i jeszcze raz moją pozostaniesz w mojej własności, jak święci aniołowie przy grobie Jezusa Chrystusa. W imię ojca jak pod 37.*

[Obejdź trzy razy ule pszczelne i mów przy tem te sło[wa]:

– Wskazówką moją jest[e]ś i jeszcze raz moją pozostaniesz w mojej własności, jak święci aniołowie przy grobie Jezusa Chrystusa. W imię Ojca (jak pod 37*).

Tris kartus apeik bičių avilius, sakydamas šiuos žodžius:

– Mano [*laimės*?] ženklas esate ir vėl mano būsite [?] man priklausydamos kaip šventieji angelai prie Jėzaus Kristaus kapo. Vardan Dievo ... (kaip po 37*).]

PSZCZOŁY, ŻEBY BYŁY PRYCZYNĄ NASZEGO SZCZĘ[ŚCIA] I NIGDY NIE ODLECIAŁY [KAD BITĖS NEŠTŲ MUMS LAIMĘ IR NIEKAD NEIŠSKRISTŲ].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(6). *Sp*. LUŠ 1520.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žr. teksto Nr. 1611 komentarą.

1615. *Szepnij do prawego ucha jakiegokolwiek bądz bydlęcia następujące słowa: Kasper, ten widzi cię! Baltazar, ten zwiąże cię, Melchior ten poprowadzi cię.*

[Szepnij do prawego ucha jakiegokolwiek bądź bydlęcia następujące słowa:

– Kasper – ten widzi cię! Baltazar – ten zwiąże cię! Melchior – ten poprowadzi cię!

Pakuždėk į dešinę ausį kuriam nors iš gyvulių tokius žodžius:

– Kasperas mato tave! Baltazaras supančios tave! Melchioras ves tave!]

BYDŁO, ABY SZŁO WSZĘDZIE ZA TOBĄ [KAD GYVULIAI VISUR SEKTŲ IŠ PASKOS].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(7). *Sp*. LUŠ 1182.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1616. *Mów: Rycerzu i piechurze, zabezpieczony swym hełmem, skropiony krwią Jezusa Chrystusa, broń twoja sieczna i palna przypomina mi rany chrystusowe. W imię ojca trzy razy powtórzyć i przeżegnac się trzykrotnie.*

[Mów:

– Rycerzu i piechurze, zabezpieczony swym hełmem, skropiony krwią Jezusa Chrystusa, broń twoja sieczna i palna przypomina mi rany Chrystusowe.

„W imię Ojca“ trzy razy powtórzyć i przeżegnać się trzykrotnie.

Sakyk:

– Riteri ir pėstininke, saugomas savo šalmo, apvarvinto Jėzaus Kristaus krauju! Tavo šaltieji ir šaunamieji ginklai primena man Kristaus žaizdas.

„Vardan Dievo“ tris kartus pakartoti ir tris kartus persižegnoti.]

KULE BY NIE SZKODZIŁY [KAD KULKOS NEKLIUDYTŲ].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(8). *Sp.* LUŠ 1330.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1617. *W pojedynku Jezusow Synowi bożemu trzy swięte krople krwi spłynęły po swiętem obliczu, te krople święte zsunęły się na kurek, niech tak, czysta, jak Najswięsza Dziewica pomiędzy kobietami była będzie rura twego pistoletu, ogień i dym. Ruro nie dawaj ani ognia, ani płomienia, ani gorąca: Teraz wychodzę smiało bo przedemną idzie Bóg Ojciec, Bóg Syn idzie przy moim boku a Bóg Duch Swięty unosi się nademną jako opatrzność Amen W imię Ojca jak pod 37.*

[– W pojedynku Jezusow[i] Synowi Bożemu trzy święte krople krwi spłynęły po świętym obliczu. Te krople święte zsunęły się na kurek. Niech tak czysta, jak Najświętsza Dziewica pomiędzy kobietami była, będzie rura twego pistoletu, ogień i dym. Ruro, nie dawaj ani ognia, ani płomienia, ani gorąca. Teraz wychodzę śmiało, bo przede mną idzie Bóg Ojciec, Bóg Syn idzie przy moim boku, a Bóg Duch Święty unosi się nade mną jako Opatrzność. Amen. W imię Ojca (jak pod 37*).

– Jėzui, Dievo Sūnui, dvikovoje trys šventi kraujo lašai nulašėjo per [Jo] šventą veidą. Tie šventi lašai nuvarvėjo ant [šautuvo] gaiduko. Lai taip tyras, kaip Švenčiausia Mergelė tarp moterų buvo, bus tavo šautuvo vamzdis, ugnis ir dūmai. Vamzdi, nebeturėk nei ugnies, nei liepsnos, nei karščio. Dabar išeinu drąsiai, nes Dievas Tėvas eina priešais mane, Dievas Sūnus eina šalia manęs, o Dievas Šventoji Dvasia kyla virš manęs kaip [Dievo] apvaizda. Amen. Vardan Dievo (kaip po 37*).]

BEZPIECZNYM BYĆ OD KUL [KAD APSISAUGOTUM NUO KULKŲ].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(9). *Sp.* LUŠ 1179.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žr. teksto Nr. 1611 komentarą.

1618. *Niech wszystkie niebieskie i swięte tronby oddalą odemnie wszelkie kule i nieszczęście: uciekam się pod drzewo życia, rodzące dwunaście gatunków owoców: uciekam się do stóp ołtarzy chrześcianskiego koscioła i polecam się Swiętej Trujcy i uciekam się za ciało Jezusa*

Chrystusa i szuka obrony w pięciu swiętych jego ranach. Abym od niczyjej ręki nie został zabity, zraniony, spraw to mnie NN, Boże Ojcze, Boże Synu i Boże Duchu Swięty, Amen. Kto formułkę tę nosi przy sobie ochroniony jest od swych nieprzyjaciół, widomych czy niewidomych. Ani od zbójców ani od piorunu nie zginie, nie umrze żadną nagłą smiercią, nie utopi się, nie spali się w żadnym ogniu ani niesprawiedliwego nie wydadzą o nim sądu. Tak mi dopomoż Panie Boże w Trójcy Swiętej jedyny i prawdziwy. Amen.

[– Niech wszystkie niebieskie i święte trąby oddalą ode mnie wszelkie kule i nieszczęście: uciekam się pod drzewo życia, rodzące dwanaście gatunków owoców, uciekam się do stóp ołtarzy chrześcijańskiego kościoła i polecam się Świętej Trójcy i uciekam się za ciało Jezusa Chrystusa i szukam obrony w pięciu świętych jego ranach. Abym z niczyjej ręki nie został zabity, zraniony, spraw to mnie NN, Boże Ojcze, Boże Synu i Boże Duchu Święty. Amen.

Kto formułkę tę nosi przy sobie, ochroniony jest od swych nieprzyjaciół, widomych czy niewidomych. Ani od zbójców, ani od piorunu nie zginie, nie umrze żadną nagłą śmiercią, nie utopi się, nie spali się w żadnym ogniu ani niesprawiedliwego nie wydadzą o nim sądu. Tak mi dopomóż Panie Boże w Trójcy Świętej jedyny i prawdziwy. Amen.

– Tegul visi dangiškieji ir šventieji viesulai nubloškia nuo manęs visas kulkas ir nelaimes: kreipiuosi į gyvybės medį, vedantį dvylikos rūšių vaisius, kreipiuosi į krikščionių bažnyčios altorius ir atsiduodu Šventai Trejybei, ir slepiuosi už Jėzaus Kristaus kūno, ir ieškau apsaugos penkiose šventose jo žaizdose. Kad niekieno ranka manęs nenužudytų, nesužeistų, suteik tai man, NN, Dieve Tėve, Dieve Sūnau, ir Dieve Šventoji Dvasia. Amen.

Kas šią frazę nešioja prie savęs, [tas] yra apsaugotas nuo savo matomų bei nematomų priešų. Jis nežus nei nuo plėšikų, nei nuo perkūnijos, nemirs staigia mirtimi, nepaskęs, nesudegs jokioje ugnyje nei bus apšmeižtas. Tepadeda man Viešpats Dievas Šventoje Trejybėje vienintelis ir tikras. Amen.]

KULE ZAMÓWIĆ [KULKOMS UŽKALBĖTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(13). *Sp.* LUŠ 1331.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1619. *Zaklinam, Was broni palna stal wszelka i żelaza wszystkie jakie istnieją bronie, dobre czy złe, użuwane czy zużyte, dzisiejsze czy*

starożytne, zaklinam was na imię i krew Chrystusa, na pięć swiętych ran jego, na krwawy pot jego abyście nigdy i nigdzie o żadnej porze szkodzić mi nie mogły. W imię Ojca jak pod 37.

[– Zaklinam was, broni palna, stal wszelka i żelazo, wszystkie, jakie istnieją bronie, dobre czy złe, używane czy zużyte, dzisiejsze czy starożytne, zaklinam was na imię i krew Chrystusa, na pięć świętych ran jego, na krwawy pot jego, abyście nigdy i nigdzie o żadnej porze szkodzić mi nie mogły. W imię Ojca (jak pod 37*).

– Užkeikiu jus, šaunamieji ginklai, visokį plieną ir geležį, visokių rūšių ginklai, geri ar blogi, vartojami ar nebevartojami, šiandieniai ar senoviniai, užkeikiu jus Kristaus vardu ir krauju penkių jo žaizdų, kruvinu jo prakaitu, kad niekad ir niekur, [ir] nė jokiu metu man negalėtumėte pakenkti. „Vardan Dievo“ (kaip po 37*).]

KULE, KŁUCIA I CIĘCIA, ABY NIE SZKODZIŁY [KAD NEKENKTŲ KULKOS, DŪRIAI IR PJŪVIAI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(10). *Sp.* LUŠ 1332.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žr. teksto Nr. 1611 komentarą.

1620. *Wymów nazwisko tego czyją broń chcesz zamówić NN. Strzelaj, co chcesz, strzelaj do wszelkiego zwierza ale nie ubijesz nic procz pierza trochę i siersci co przyniesiesz biednym ludziom.*

[Wymów nazwisko tego, czyją broń chcesz zamówić.

– NN, strzelaj, co chcesz, strzelaj do wszelkiego zwierza, ale nie ubijesz nic, prócz pierza trochę i sierści, co przyniesiesz biednym ludziom.

Ištark pavardę to, kurio ginklą nori užkalbėti.

– NN, šaudyk ką nori, šaudyk į įvairius žvėris, bet nenušausi nieko, tik [tekliudysi] truputį plunksnų ir kailio, ką atneši pavargėliams.]

STRZELBĘ ZAMAWIAĆ [ŠAUTUVUI UŽKALBĖTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(11). *Sp.* LUŠ 1543.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1621. Noś następujące znaki wypisane na papierze zawsze przy so[bie] [Visada nešiok prie savęs šiuos ženklus, užrašytus ant popieriaus]:

+B:+N:+G:+N:+R:+4
O:+B:+C:+B:+4:+
C:+C:+M:+N:+S:+B+e

ZRANIENIE BY NIGDY NIE DOZNAĆ [KAD NIEKAD NEBŪTUM SUŽEISTAS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(12). *Sp.* LUŠ 1623.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1622. *Mów: Liczę na pomoc Boską i mój Zbawca nie opuści mię, na dobroć spuszczam się Boga i na serce Jego litosciwe. Bóg z nami wszystkiemi. Niech będzie chwała i cześc Jezusowi Chrystusowi.*

[Mów:

– Liczę na pomoc Boską i mój Zbawca nie opuści mię, na dobroć spuszczam się Boga i na serce Jego litościwe. Bóg z nami wszystkimi. Niech będzie chwała i cześć Jezusowi Chrystusowi.

Sakyk:

– Tikiuosi Dievo pagalbos, ir mano Išganytojas manęs neapleis, atsiduodu Dievo malonei ir Jo gailestingajai širdžiai. Dievas su mumis visais. Tebus šlovė ir garbė Jėzui Kristui!]

ŚRODEK OCHRONNY PRZECIW WSZELKIM WYPADKOM [APSAUGOS PRIEMONĖ NUO ĮVAIRIAUSIŲ ATSITIKIMŲ].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(27). *Sp.* LUŠ 1541.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1623. Noś przy sobie następującą figurę napisaną na papierze [Nešiok prie savęs šią figūrą, parašytą ant popieriaus]:

1
N1R
1
Sanctus spiritus
1
N1R
1

DUCHY, STRACHY I CZARODZIEJSTWA OSŁABIĆ [DVASIOMS, VAIDUOKLIAMS IR KERAMS SUSILPNINTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(28). *Sp.* LUŠ 1199.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1624. *Jezu Chryste, kturyś z nieustraszoną odwagą szedł na męki i śmierć straszną, daj mi siłę ducha, abym nigdy niczego się nie uląkł i odwagą moją drugich zagrzewał, a nieprzyjaciół podbijał. Tak mi dopomoż Panie Boże: W imię Ojca i Syna i Ducha Sw. Amen.*

[– Jezu Chryste, któryś z nieustraszoną odwagą szedł na męki i śmierć straszną, daj mi siłę ducha, abym nigdy niczego się nie uląkł i odwagą moją drugich zagrzewał, a nieprzyjaciół podbijał. Tak mi dopomóż Panie Boże: W imię Ojca i Syna i Ducha Św. Amen.

– Jėzau Kristau, kuris su didele drąsa ėjai į kančias ir baisią mirtį, suteik man dvasios jėgų, kad niekad nieko neišsigąsčiau ir savo drąsa kitus įkvėpčiau, o priešus pavergčiau. Taip padėk man, Viešpatie Dieve: Vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šv. Dvasios. Amen.]

DUCHA NIEUSTRASZONEG[O] ZYSKAĆ [BEBAIMEI DVASIAI ĮGAUTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(29). *Sp.* LUŠ 1198.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1625. *Ogień, rozkazuję ci stać spokojnie w miejscu i nie rozszerzać się dalej. W imię ojca... jak pod 1. Lub na obu stronach taleza wypisz następujące formulkę i wrzuć do ognia.*

[– Ogniu, rozkazuję ci stać spokojnie w miejscu i nie rozszerzać się dalej. W imię Ojca... (jak pod 1*).

Lub na obu stronach talerza wypisz następującą formułkę i wrzuć do ognia.

– Ugnie, įsakau tau stovėti ramiai vietoje ir toliau nesiplėsti. „Vardan Dievo“... (kaip po 1*).

Arba ant abiejų lėkštės pusių užrašyk šią frazę ir įmesk į ugnį.]

SATOR
AREPO
TENET
OPERA
ROTAS

OGIEŃ ZAMAWIAĆ [UGNIAI UŽKALBĖTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(14). *Sp.* LUŠ 1480.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žr. teksto Nr. 1611 komentarą.

Plg. „SATOR“.

1626. *Jezu Chryste, potężnem Twojem ramieniem, pobłogosław mię NN, aby dobytk mego nigdy pożar nie niszczył, aby go nigdy nie nawiedził oto cię proszę Panie i na imię Twe święte zaklinam. +++ Trzy razy powtórzyc i trzy razy gwizdnąc lub zatrąbić.*

[– Jezu Chryste, potężnym Twoim ramieniem pobłogosław mię NN, aby dobytku mego nigdy pożar nie niszczył, aby go nigdy nie nawiedził, o to cię proszę, Panie, i na imię święte zaklinam. +++

Trzy razy powtórzyć i trzy razy gwizdnąć lub zatrąbić.

– Jėzau Kristau, galinga savo ranka palaimink mane, NN, kad ugnis mano turto niekad nesunaikintų, kad jo niekad [gaisras] neaplankytų, prašau to tavęs, Viešpatie, ir užkeikiu šventu vardu. +++

Tris kartus pakartoti ir tris kartus sušvilpti arba uždūduoti.]

OGIEŃ ODDALIĆ [UGNIAI ATITOLINTI].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(15). *Sp*. LUŠ 1479.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1627. *Na imię Boga ojca, Boga Syna i Boga Ducha Sw, na imię Jezusa Chrystusa, Jego krew Przenajswiętszą którą za nas wylał, zaklinam cię wielki ogniu byś ustał. Niech cię pochłoną rzeki, jeziora, stawy i wody wszelkie: niec przytłumią cię gury i niech siłę twą fizyczną pokona duchowa siła naszych cierpi*[*eń*] *i naszych błagań gorących +++ Trzy razy powturzyć i trzy razy potem zatrąbić.*

[– Na imię Boga Ojca, Boga Syna i Boga Ducha Św., na imię Jezusa Chrystusa, Jego krew Przenajświętszą, którą za nas wylał, zaklinam cię, wielki ogniu, byś ustał. Niech cię pochłoną rzeki, jeziora, stawy i wody wszelkie: niec[h] przytłumią cię góry i niech siłę twą fizyczną pokona duchowa siła naszych cierpi[eń] i naszych błagań gorących. +++

Trzy razy powtórzyć i trzy razy potem zatrąbić.

– Vardan Dievo Tėvo, Dievo Sūnaus ir Dievo Šv. Dvasios, vardan Jėzaus Kristaus, Jo švenčiausio kraujo, kurį už mus išliejo, užkeikiu tave, didele [gaisro] ugnie, kad liautumeis. Tegul tave įtraukia upės, ežerai, tvenkiniai ir visokie vandenys, tegul užslogina tave kalnai ir tegul tavo fizinę jėgą nugali mūsų kančių ir mūsų karštų maldavimų dvasinė jėga. +++

Tris kartus pakartoti ir tris kartus po to uždūduoti.]

POŽAR OLBRZYMI WSTRZYMAĆ [DIDELIAM GAISRUI UŽGESINTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(17). *Sp.* LUŠ 1512.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1628. Persižegnoti.

Pani moja drogi swięty Boża. Żeby odemnie stąpił bury wiatry, od mego domu kleb i sol szczęsliwie obronił.

[– Pani moja [?], drogi Święty Boże, żeby ode mnie odstąpił[y] bury* [*burze*], wiatry, od mego domu, [*żeby*?] chleb i sól szczęśliwie obronił.

– Ponia mano [?], brangus šventas Dieve, kad nuo manęs atitoltų audros, vėjai, nuo mano namų, [kad?] laimingai apgintų duoną ir druską.]

Rūkant žolelėmis šventomis.

NUO AUDROS IR BŪRĖS.
P. Julia Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(18). *Sp.* LUŠ 1373.
Švenčionys.

*Žodis *бypa* 'audra' yra baltarusių tarmių skolinys СБГ 1 с. 240.

1629. *Dom i obejscie od nieszczęscia zachować. Pod Twoją opiekę, od burz wszelkich, złych przypadków, nieszczęść srogich i zowistnych nie przyjaciół wolny jestem: I, I, I. W imię Ojca jak pod 1.*

[– Pod Twoją opiekę, od burz wszelkich, złych przypadków, nieszczęść srogich i zawistnych nieprzyjaciół wolny jestem: I, I, I. W imię Ojca (jak pod 1*).

– Tavo globoje esu apsaugotas nuo visokių audrų, nelaimingų atsitikimų, žiaurių nelaimių ir pavydžių priešų: I, I, I. „Vardan Dievo..." (kaip po 1*).]

DOM I OBEJŚCIE OD NIESZCZĘŚCIA ZACHOWAĆ [NAMUI IR ŪKINIAMS PASTATAMS NUO NELAIMĖS APSAUGOTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(22). *Sg.* LUŠ 1196.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žr. teksto Nr. 1611 komentarą.

1630. *Napisz następującą formułkę na papierze i podłuż ją pod próg, przez który muszą przechodzic ...* w bramie.*

[Napisz następującą formułkę na papierze i podłóż ją pod próg, przez który muszą przechodzić ...* w bramie:

– Parašyk ant popieriaus šią frazę ir pakišk ją po slenksčiu, kurį reikia peržengti [vaikščiojant] ...* pro vartus:]

A, b, c, h, g, g, T, g, v, x, o, o, g, k, F, s, z

NIEPRZYJACIÓŁ, W JEDNYM MIESZKAJĄCYCH DOMU, POGODZIĆ ZE SOBĄ [PRIEŠAMS, GYVENANTIEMS TAME PAČIAME NAME, SUTAIKYTI].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(24). *Sp*. LUŠ 1352.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

1631. *Aby prosbie twej nikt i nigdzie nie odmówił, napisz następujące znaki na prawej twej ręce.*

[Aby prośbie twej nikt i nigdzie nie odmówił, napisz następujące znaki na prawej twej ręce:

Kad tavo prašymo nieks ir niekur neatmestų, parašyk šiuos ženklus ant dešinės savo rankos:]

A:P:S:3:X:F:

PROŚBA NIEODMOWNA [NEATMESTINAS PRAŠYMAS].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(18). *Sp*. LUŠ 1518.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1632. *Ja NN przychodze przed dom sędziego, a z okien patrzą trzej zmarli mężowie: jeden z nich nie ma piersi, drugi schorowany głuchy i ciemny. Równoczesnie pisz na papierze: Jezus Nasareus Rex Judeorum.*

[– Ja, NN, przychodzę przed dom sędziego, a z okien patrzą trzej zmarli mężowie: jeden z nich nie ma piersi, drugi schorowany, głuchy i ciemny* [*ociemniały*].

Równocześnie pisz na papierze:

– Jezus Nasareus Rex Judeorum.

– Aš, NN, ateinu prie teisėjo namų, o pro langą žiūri trys mirę vyrai: vienas iš jų neturi krūtinės, antras ligotas, kurčias ir aklas.

Tuo pat metu rašyk ant popieriaus:

– Jezus Nasareus Rex Judeorum.]

SĄD ŻEBY ZAWSZE ODDAŁ SŁUSZNOŚĆ MÓW [KAD TEISMAS VISADA BŪTŲ TEISINGAS].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(19). *Sp.* LUŠ 1531.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žodis *ciemny* 'aklas; apakęs' yra lenkų kalbos archaizmas SJPD 1 p. 84.

1633. Napisz taką formułkę i noś ją przy sobie [Parašyk šią frazę ir nešiok ją prie savęs]:

XF IOX, Foraun[?] x Flior
x Atatnreg[?] x: w imię patrix
x str. F ily x

ŁASKĘ I PRZYCHYLNOŚC ZYSKAĆ PRZEŁOŻONEGO [VIRŠININKO MALONEI IR PALANKUMUI ĮGYTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(20). *Sp.* LUŠ 1334.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1634. Napisz następującą formułkę na papierze i noś ją przy sobie [Užrašyk šią frazę ant popieriaus ir nešiok prie savęs]:

7:X,C,X,O,X,V,B,X
S+,X,1X, ob[?]m
X.30,X Ol: Z:S:3X4X [?] 106

Lub: Noś przy sobie oko dudka lub borsuka. [Arba nešiok prie savęs kukučio arba barsuko akį.]

MIŁOŚĆ DLA SIEBIE ZYSKA[Ć] [MEILEI PRIE SAVĘS PRITRAUKTI].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(16). *Sp.* LUŠ 1344.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1635. *Siłę męską męzczyznu oddebrać. Ja NN zarażam cię swojem oddechiem krew twoję do ostatniej kropli wyciągam z twego serca z piersi twojej i z całego ciała siłę twoją ja mam życie twoje we mnie 7Abbi Massa danti Zantien I, I, J.*

[– Ja, NN, zarażam cię swoim oddechem, krew twoją do ostatniej kropli wyciągam z twego serca i piersi twojej i z całego ciała siłę twoją, ja mam życie twoje we mnie. 7 Abbi Massa danti Zantien I, I, J.

– Aš, NN, užkrečiu tave savo kvapu, tavo kraują iki paskutinio lašo ištraukiu iš tavo širdies ir tavo krūtinės ir tavo jėgas iš viso kūno, aš laikau tavo gyvybę savyje. 7 Abbi Massa danti Zantien I, I, J.]

SIŁĘ MĘSKĄ MĘŻCZYZNY ODEBRAĆ [VYRO VYRIŠKAI GALIAI ATIMTI].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(25). *Sp*. LUŠ 1537.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1636. *Uderzyc kogo, choćby był kilka mil oddalony. We czwartek o wschodzie słońca idź w miejsce, gdzie sobie dobry pręt upatrzył stań twarzą do wschodzącego słońca i mów: Pręcie, ucinam cię w imię Boga etc. Wyjmij następnie nuż i ozwij się do pręta: Ucinam cię w imię Boże abys mi był posłuszny i bił tego, kturego ci bić każę! Następnie, gdyś kij już uciął, na obu jego stronach wypisz te trzy słowa: Abia, Obia, Fabia. Jeżeli więc chcesz kogo obic, połóż twój surdut na jakim kopcu na progu domu i nazwij przy tem osobę, ktora ma być bita, a wreszcie bij jak ile zechce po surducie, a te same udezenia otrzyma i nazwana osoba, choćby kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt mil była oddalona.*

[We czwartek o wschodzie słońca idź w miejsce, gdzie[ś] sobie dobry pręt upatrzył, stań twarzą do wschodzącego słońca i mów:

– Pręcie, ucinam cię w imię Boga etc.

Wyjmij następnie nóż i odezwij się do pręta:

– Ucinam cię w imię Boże, abyś mi był posłuszny i bił tego, którego ci bić każę!

Następnie, gdyś kij już uciął, na obu jego stronach wypisz te trzy słowa:

– Abia, Obia, Fabia.

Jeżeli więc chcesz kogo obić, połóż twój surdut na jakim kopcu na progu domu i nazwij przy tym osobę, która ma być bita, a wreszcie bij, jak ile zechce po surducie, a te same uderzenia otrzyma i nazwana osoba, choćby kilka, kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt mil była oddalona.

Ketvirtadienį saulei tekant nueik į [tokią] vietą, kur buvai regėjęs [augant] tinkamą rykštę, atsistok prieš tekančią saulę ir sakyk:

– Rykšte, nupjaunu tave vardan Dievo etc.

Po to išsitrauk peilį ir [taip] kreipkis į rykštę:

– Nupjaunu tave vardan Dievo, kad manęs klausytum ir muštum tą, kurį tau liepsiu mušti!

Po to, kai jau nupjausi virbą, ant abiejų jo pusių užrašyk šiuos tris žodžius:

– Abia, Obia, Fabia.

Jeigu nori ką nors primušti, padėk savo surdutą ant kokio kaupo ant namo slenksčio ir, tai darydamas, įvardyk asmenį, kuris turi būti mušamas, ir tada pliek per surdutą kiek nori, o tuos pačius smūgius jaus ir įvardytas asmuo, nors jis būtų per keletą, keliolika ar net keliasdešimt mylių.]

UDERZYĆ KOGO, CHOĆBY BYŁ KILKA MIL ODDALONY [KAM NORS TRENKTI [PER ATSTUMĄ], NORS [JIS] BŪTŲ PER KELETĄ MYLIŲ].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(26). *Sp.* LUŠ 1562.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1637. *Zauważ dobrze miejsce, czy to drzwi czy okna, przez które złodziej uszedł, z ram ich najwyższych poobcinaj drzazgi w liczbie trzech, milcząc wetnij je między sprychy koła i popychając koło przed sobą mów: Złodzieju, złodzieju powróć znowu ze skradzoną rzeczą, zmuszą cię do tego Wszechmocnosc Boga +++ Bog ojciec woła byś się wrócił. Bog Syn nawruc cię z drogi, tak że wróci musisz. Duch Swięty wskazuje ci drogę którą masz wrócić nazad do miejsca, gdzieś kradzież popełnił. Przez Wszechmocność Boga musisz powróci z powodu ... Syna nie będziesz miał ani chwili spokoju dopóki rzeczy skradzionych nie odniesiesz nazad, Bog ojciec zwiąże cię, Bóg Syn zwycięży cię, Bóg Duch Swięty zwruci nazad. Nie można wszakże obracać koła bardzo szybko.*
Złodzieju, musisz przyjsc +++ ! Złodzieju musisz przyj +++ Złodzieju musisz przyjsc +++ Jeżeli potężniejszym jesteś złodzieju, złodzieju złod od Boga, zostań, gdzie jesteś. Dziesięć przykazań Bożych zmusza cię, byś nie kradł, dlatego musisz powróci. W imię Ojca... Amen.

[Zauważ dobrze miejsce, czy to drzwi czy okna, przez które złodziej uszedł, z ram ich najwyższych poobcinaj drzazgi w liczbie trzech, milcząc wetknij je między szprychy koła i, popychając koło przed sobą, mów:

– Złodzieju, złodzieju, powróć znowu ze skradzioną rzeczą, zmuszą cię do tego Wszechmocność Boga. +++ Bóg Ojciec woła, byś się wrócił. Bóg Syn nawróc[i] cię z drogi, tak że wróci[ć] musisz. Duch Święty wskazuje ci drogę, którą masz wrócić nazad do miejsca, gdzieś kradzież popełnił. Przez Wszechmocność Boga musisz powróci[ć], z powodu ...* Syna nie będziesz miał, ani

chwili spokoju, dopóki rzeczy skradzionych nie odniesiesz nazad [*z powrotem*], Bóg Ojciec zwiąże [?] cię, Bóg Syn zwycięży cię, Bóg Duch Święty zwróci nazad.

Nie można wszakże obracać koła bardzo szybko.

Złodzieju, musisz przyjść! +++ Złodzieju, musisz przyj[ść]! +++ Złodzieju, musisz przyjść! +++ Jeżeli potężniejszym jesteś, złodzieju, złodzieju złod[zieju?] od Boga, zostań gdzie jesteś. Dziesięć przykazań Bożych zmusza cię, byś nie kradł, dlatego musisz powroci[ć]. W imię Ojca... Amen.

Gerai įsidėmėk vietą – tas duris ar langus, pro kuriuos vagis paspruko, nuo [jų] staktos nudrožk tris skiedras, tylomis įsprausk jas tarp rato stipinų ir, stumdamas prieš save ratą, sakyk:

– Vagie, vagie, sugrįžk atgal su pavogtu daiktu, privers tave tai [padaryti] Dievo visagalybė. +++ Dievas Tėvas šaukia sugrįžti. Dievas Sūnus sugrąžins tave iš kelio, tad turi grįžti. Šventa Dvasia rodo tau kelią grįžti atgal į vietą, kur vogei. Per Dievo visagalybę privalai sugrįžti, dėl ...* Sūnaus. Neturėsi nei akimirkos ramybės, kol pavogtų daiktų neparneši atgal, Dievas Tėvas supančios tave, Dievas Sūnus nugalės tave, Dievas Šventa Dvasia sugrąžins atgal.

Tačiau rato negalima sukti per smarkiai.

– Vagie, turi ateiti! +++ Vagie, turi ateiti! +++ Vagie, turi ateiti! +++ Jeigu galingesnis esi, vagie, vagie, vagie, už [patį] Dievą, pasilik, kur esi. Dešimt Dievo įsakymų įpareigoja tave nevogti, todėl turi sugrįžti. Vardan [Dievo] Tėvo ... Amen.]

*Rankraštyje neišskaitomas žodis.

ZŁODZIEJ, ABY RZECZ SKRADZIONĄ NAZAD ODDAŁ [KAD VAGIS SUGRĄŽINTŲ ATGAL PAVOGTĄ DAIKTĄ].
P. V. Budėnas. *U*. A. Bielinis 1929. *Sg*. LMD I 975(30). *Sp*. LUŠ 1622.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

1638. *Stoją trzy lilie na grobie Pana naszego Jezusa Chrystus. Pierwsza jest potęgą boską, druga krwią, trzecia wolą, złodziej stoj: Tak nie poruszaj się z miejsca, jak Chrystus nie ruszył się z krzyża, rozkazuję ci to na imię czterech ewangeli i żywiołów niebieskich na burze i pioruny wobec sąd i wobec oblicza i zaklinam aż na sąd*

ostateczny – i nie ruszył się puki chyba wszystkich gwiazd na niebie nie dotknę, w blask słonca bez przymrużenia rozpatrywać się będę mógł światłu. Tak niech dopomoże mi Bog.

[– Stoją trzy lilie na grobie Pana naszego Jezusa Chrystus[a]. Pierwsza jest potęgą boską, druga krwią, trzecia wolą. Złodziej[u], stój! Tak nie poruszaj się z miejsca, jak Chrystus nie ruszył się z krzyża, rozkazuję ci to na imię czterech ewange[lii] i żywiołów niebieskich, na burze i pioruny, wobec sąd[u] i wobec oblicza i zaklinam aż na sąd ostateczny – i nie ruszył się, póki chyba wszystkich gwiazd na niebie nie dotknę, [póki] w blask słońca bez przymrużenia rozpatrywać się* [*przyglądać się*] będę mógł światłu. Tak niech dopomoże mi Bóg.

– Trys lelijos stiebiasi ant mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus kapo. Pirma yra Dievo galybė, antra kraujas, trečia – valia. Vagie, stok! Taip nejudėk iš vietos, kaip Kristus nepajudėjo ant kryžiaus, įsakau tau vardan keturių evangelijų ir dangiškųjų stichijų, audrų ir perkūnų, teismo akivaizdoje ir [Dievo] akivaizdoje ir užkeikiu iki pat paskutinio teismo ir [kad] nepajudėtum, kol kone visų žvaigždžių danguje nepasieksiu, [kol] neprisimerkęs galėsiu žiūrėti į saulės šviesą. Tad tepadeda man Dievas.]

ABY ZŁODZIEJA ZŁAPAĆ I... [KAD VAGĮ SUGAUTUM IR ...].
P. V. Budėnas. *U.* A. Bielinis 1929. *Sg.* LMD I 975(31). *Sp.* LUŠ 1147.
Kamorūnų k., Vydenių sen., Varėnos r. sav.

*Žodis *rozpatrywać się* ‘įdėmiai žiūrėti, įsistebėti į ką nors’ yra lenkų kalbos archaizmas SJPD 7 s. 1221–1222.

XII. RUSŲ IR BALTARUSIŲ UŽKALBĖJIMAI IŠ LIETUVIŲ TAUTOSAKOS RANKRAŠTYNO

BLOGOS AKYS, PAKENKIMAS

1639. *Kladusia spac, kščusia*, ustaju, boguslaliusia**. Idu v novyja sieni novoj sieni u bistraj rieki U bistru rieku Bože dapomož tabie, tak i sviataja Bogarodzica. U jetaj miejscy*** tabie nie bywać tak jamu u oki, nie ženskaj, ni muščynskaj ni dzieckaj, ni deravyk****, ni papierečnik***** i nijakija. Z gogova****** vada******* čystava žyvata abmyvaj wadzickaj krutyja bierežki, žoltyja piesoček. Sieryje korni, bielyje kamni. Rokom Amin Amin Amin.*

[– Кладуся спать, кшчуся*, встаю, багаславюся**. Иду в новые сени, новые сени – у быстрой реки. В быстру реку. Боже, да поможет тебе также и святая Богородица! В этом месте***тебе не бывать, так ему – врёка [?]: ни женского, ни мужчинского, ни детского, ни даровых**** [?], ни поперечных*****, и никаких. С гогова****** ва́да*******, чистого живота обмывает водичкой крутые бережки, желтый песочек, серые корни, белые камни. Врёкам аминь, аминь, аминь.

– Guluosi miegoti, persižegnoju, keliuosi, save laiminu. Einu į naująsias priemenes, naujosios priemenės – prie srauniųjų upių, prie srauniosios upės. Tepadeda tau Dievas ir Švenčiausioji Dievo Motina! Kaip tau čia nebūti, taip jam [nebijoti] jokių nužiūrėjimų – nei moters, nei vyro, nei vaiko, nei nelaimę atnešančių, nei priešiškų [akių], nei jokių. Iš gugos vadės, tyro šaltinio [?], vandenėliu plauna stačius krantelius, geltonas smilteles, pilkąsias šaknis, baltuosius akmenis. Keresiams amen, amen, amen.]

NUO AKIŲ IR VĖJO.
P. Vincukas Jakštas. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(17). *Sp.* RU 2, LUŠ 1365.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

**kščusia* – persižegnoju; plg. lenkų *chrzcić się* 'žegnotis', baltr. tarm. *ксцiць* 'žegnoti' СБГ 2 c. 550.
***boguslaliusia* – laiminu save, plg. *багаславіцца* baltr. 'laiminti save'.
****miejsca* – baltr. 'vieta'.
*****deravyk* – greičiausiai turi būti *darovych* – *nešančių nelaimę*; plg. rusų tarm. *даровое*, *даровица* – rusų tarm. 'nelaimė, nemalonumai be aiškios priežasties' СРНГ 7 c. 275–276.
******papierečnik* – turi būti *poperečnych*.
*******gogova* – gugos; plg. rusų tarm. *гога*, *гуга* – guga, guda СРНГ 7 c. 198; guga, guda – 'baidyklė vaikams gąsdinti'.
********vada* – plg. rusų tarm. *вад* 'nykstantis (pelkėjantis) ežeras upės terasoje', vadė (СРНГ 4 c.10).

Dėl pilkųjų akmenų ir baltųjų šaknų motyvo plg. užkalbėjimų tipus „Močiute, močiute, gražioji mergele, nusiprausk, apsistok, atsigulk!", „Nueisiu ant mėlynųjų marių, iškarpinėsiu ten skausmą".

1640. *Iz Gugava vada, iz čystavo žyvata biežyć rečka čystaj vadzicy po žołtym piesočku, pa krutym bieražočku. Kak u ciebie vodzica krutyja bierežočki nie zmyvaješ iz Gugova Janu nie widać ani srednik, ani griešnych*, ani gadawych**, ani papierečnik. Wroki Amin, wroki Amin.*

[– Из гугова ва́да, из чистого живота бежит речка чистой водицы по желтому песочку, по крутому бережочку. Как у тебя водица крутые бережочки не смывает из гугова [вада], Яну не видать а ни средних [*вредных?*], а ни грешных*, а ни га́довых**, а ни поперечных. Врёки, аминь; врёки, аминь.

– Iš gugos vadės, tyro šaltinio [?] bėga upelis tyro vandenėlio per geltonas smilteles, tarp stačiųjų krantelių. Kaip tavo stačių krantelių vandenėlis nepaplauna iš gugos vadės, taip Janui nebijoti – nei piktų, nei kerinčių, nei priešiškų [akių]. Keresiai, amen, keresiai, amen.]

NUO AKIŲ.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(16). *Sp.* RU 3, LUŠ 1365.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

**grešnych* – plg. rusų tarm. *грешный* 'blogas, nelaimingas' СРНГ 7 c. 139; ПОС 8 c. 18–19.
***gadawych* – kerėtojo; plg. rusų tarm. *гад* – 'žynys, žiniuonis, burtininkas, kerėtojas' СРНГ 6 c. 90.

1641. *Kladusia spat perekreščusia, ustanu blagaslaviusia idu pres* dveri na novyju seni širokuju ulicu na ščaruju** vadicu vadica, vadica, apmoi mina kameni kareni prašu at Pana Boga blagaslaveni.*

[– Кладуся спать, перекрещуся; встану – благословюся. Иду през* двери на новые сени, широкую улицу, на шчырую** водицу. Водица, водица, обмой меня, камени, корени! Прошу от Пана Бога благословенья.

– Guluosi miegoti, persižegnoju, keliuosi – save laiminu. Išeinu pro duris į naująją priemenę, plačiąją ūlyčią, prie švaraus vandenėlio. Vandenėli vandenėli, apiprausk mane, akmenis, šaknis! Prašau Viešpaties Dievo palaiminimo.]

3 kartus.

UŽKALBĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Valerija Šimkūnienė-Šidlauskaitė, 63 m. *U.* E. Venskauskaitė 1988. *Sg.* LTR 6166(110). *Sp.* RU 4, LUŠ 1571.
Mėšlių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

**pres* (през) – plg. baltr. *праз* – 'pro', lenkų *przez* 'pro'.
***ščaryj* – plg. baltr. *шчырый* – 'švarus' СБМ с. 721.

1642. *Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen. Pierszy raz łažusia, perekrestusia, Boga malusia, wyjdu nowe sienie. Krótki* berežok, krótki wodica na tym tak, Jana wzroku** kamienie i z okie kamienie. Nicasie nieradość, skolki wody, tolki miława. Ni ja baju***, Gospodi Boga, pro czystaju wadycy, Krystie wymiewaju, Krystie wyczyszczaju biełyje kamienie sieryje kamienie. Amin Amin Amin. Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen.*

[– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. Першы раз ложуся, перекрещуся, Богу молюся, выйду [в] новые сени. Крутой* бережок, крутая [*быстрая?*] водица на тым, так Яна взроку** каменья и с ока каменья. Несчастье, нерадость, сколько воды, только милого [?]... Не я баю***, – Господь Бог; през [?] чистую водицу, Христе, вымываю, Христе, вычищаю белые каменья, серые каменья. Аминь. Аминь. Аминь. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.

– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. Pirmą kartą guluosi, persižegnoju, Dievui meldžiuosi, einu į nau-

ją prieangį. Aukštas krantelis, sraunus tenai vandenėlis, taip Jano nužiūrėjimams amen ir blogoms akims amen**. Nei laimės, nei džiaugsmo… Kiek vandens, tik mielo [?]... Ne aš kalbu – Viešpats Dievas. Švariu vandenėliu, Kristau, nuplaunu, Kristau, nuvalau baltuosius akmenis, pilkuosius akmenis. Amen. Amen. Amen. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.]

Kartojasi [= *Kartojama*] triskart. Žad[a] ant vandens.

APŽADĖJIMAS NUO AKIŲ.
P. Gabrys Mačėnas. *U.* B. Čepulionis 1927. *Sg.* LMD I 274(24). *Sp.* BlLMM 450, SkrN p. 73, RU 5, LUŠ 1157.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

**krótki* – rusų tarm. *крутой* 'greitas'.
***wzroku* – plg. baltr., lenkų *wzrok* 'regėjimas, žvilgsnis'. Galbūt turima omenyje, kad Janui (ligoniui) iš akių išeina akmenys, t.y. sustingimas, liga, nužiūrėjimas. Tačiau tikėtina, kad frazė *wzroku kamienie* yra iškreipta *Врёки, аминь!* (plg. Nr. 1653, 1670).
****baju* – kalbu; plg. baltr. tarm. *баіць* 'kalbėti, sakyti, pasakoti' СБГ 1 с. 151.

Žinoma ir lietuviška šio teksto versija (greičiausiai rusiško teksto adaptacija), žr. „Kaip tas vandenėlis visad vietoj nestovi" (Nr. 941).

1643. *Ad sinevo glazu ad biełago, ad ćornago od rudavo ad kasavokavo, od prizarokavo* od poludzionavo i od dzionavo idzicie uzioki, u ciomnyja lesa; obmyvaješ uzioki biełyje kareni i siczyja kamieni i biełaje koreni, abmoj raba Ivana Amin.*

[– Ад синего глазу, ад белого, ад чёрного, от рудого, ад косовокого, от призорокого*, от полудзённого и от дзённого. Идите, урёки, в темные леса. Обмывает урёки, белые корени и серые камени, и белые корени, обмой раба Ивана! Аминь.

– Nuo mėlynų akių, nuo baltų, nuo juodų, nuo rudų, nuo žvairų, nuo trumparegių, nuo vidurdienio ir dienos [akių]. Eikite, keresiai, į tamsius miškus! Nuplauna keresius, baltąsias šaknis ir pilkuosius akmenis, ir baltąsias šaknis, nuplauk [ir] tarną Ivaną! Amen.]

Nukalba ant vandens, kuriuo 3 kartus prausia veidą.

RUŽE [ROŽĖ].
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(8). *Sp.* DnA p. 55 (tik vertimas į lietuvių kalbą), NvTr 11, RU 6, LUŠ 1367.
Daniūnų k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

**prizarokavo* – plg. rusų tarm. *призорокий* 'trumparegis'.

1644. *Ой боже боже, встань она поможе, Найсвентша* матка остробрамска, царица вадица, болести-почести. По крути береги по желтой пески, по серой корони, по белой камени. От желостно, от краднешно, от… провидзеннями** яз до веку Амин.*

[– Ой, Боже, Боже, встань, она поможет, Найсвентша* Матка Остробранска! Царица-водица, [унеси?] болести-почести по крутые берега, по жёлтые пески, по серые корни, по белые камени! От [глаза] жалостного, от радостного, от… провидениями як [?] до веку. Аминь.

– Ak Dieve, Dieve, pagelbėk! Švenčiausioji Aušros vartų Motina! Karaliene-vandenėli***, nešk skausmus skausmelius pro stačius krantus, per geltonas smiltis, per pilkas šaknis, per baltąjį akmenį! Nuo [akių] pavydžių, nuo besidžiaugiančių, nuo… *провидениями* ** [?] per amžius, amen.]

Chot nuo ko [= *Nuo bet ko*]. Va, dabar kokis Petras serga, Jurgis serga, jam taip užkalbinėji. In druskos. Tadu tų[j] drusku apsiprausia, i kartais žmonėm mačija – nuo vėjo. Lietuviškai tokių užkalbėjimų nėra. Daugiausiai ruskai [= *rusiškai*]. Ruskiai [= *Rusai*] i užkalbinėdavo kadai [= *kadaise*].

UŽKALBĖJIMAS NUO VĖJO UŽPŪTIMO.
P. Adelė Ramelienė-Jucytė, 72 m. *U.* R. Karazija, J. Šalkauskas 1972 (KrD kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4476(36); LTRF mg. 1406(6). *Sp.* RU 7, LUŠ 1599.
Užupio k., Adutiškio sen., Švenčionių r. sav.

**Найсвентша* – plg. lenkų *najświęty* 'švenčiausias'.
***провидзеннями* – plg. baltr. tarm., rusų 'numatymas'.
***Rusų kalbos žodis *водица* 'vandenėlis' yra moteriškosios giminės, todėl, verčiant į lietuvių kalbą, žodžių junginyje *karalienė-vandenėlis* nesutampa gramatinės giminės.

1645. *Ażużadu Jonui nuo akiu. Atkatites avalites roki-pryzroki radost i zavist mużeskije i żenskije otkrytes berites od jarkoj krowi od zbornych kostej, od biełych grudziej. Voda vodica u wostoćnica kudy bieżysz, kudy padzierżysz Od wschodu* k zapadu obmywajesz, oczyszczajesz krutyje bierega, żołtyja piaska, obmoj mojevo syna Janka.*

[– Ажужадu Jonu nuo akių. Откатитесь, овалитесь, роки-призроки, радость и зависть, мужеские и женские! Беритесь [уберитесь?] от яркой [ярой] крови, от сборных костей, от белых грудей. Вода-водица и восточница! Куды бежишь, куды

путь держишь? От всходу* к западу обмываешь, очищаешь крутые берега, жёлтые пески. Обмой моего сына Янка!

– Ažužadu Jonui nuo akių. Nusiriskite, nusiridenkite kerai keresiai, džiaugsmas ir pavydas, moterų ir vyrų! Atsitraukite nuo skaistaus kraujo, nuo sunertų kaulų, nuo baltų krūtinių. Vandenėli, vandenėli, tekantis iš rytų! Kur tu bėgi, kur veda tavo kelias? Nuo rytų iki vakarų [tekėdamas] skalauji, valai stačiuosius krantus, geltonąsias smiltis, apvalyk ir mano sūnų Janką!]

NUO AKIŲ.
P. Paulina Šiekštelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 941(9). *Sp.* DnA p. 55 (tik vertimas į lietuvių kalbą), RU 8, LUŠ 1366.
Mėžionių k., Cirkliškio sen., Švenčionių r. sav.

**wschod* – plg. baltr. *усходъ* 'rytai'.

1646. *Roki praroki, idzicie na puszczu, na bałoty na ciomny lesa, na sini wody, gdzie ludzi nie kodzić i sabaka nie brieszyć, pietuchi nie pojuć. Na sinie moriu ležyć Lutar kamień*, pry tym kamniu ležyć ptyca. Toji ptyca zielonaja kodzić, miedny nos malako pieć. Niek Najswęszaja Matka nie dopuskaić, Pan Jezus Kristos pristupaić. Daj Bože tago, czto ad Boga kaczu.*

[– Роки-пророки, идите на пущу, на болота, на тёмные леса, на синие воды, где люди не ходят и собаки не брешут, петухи не поют. На синем море лежит Лутар-камень*, при тым камню лежит птица. Тая птица зелёная ходит, медный нос молоко пьёт. Нехай Найсвентшая Матка не допускает, пан Йезус Христос приступает. Дай, Боже, того, что от Бога хочу.

– Kerai keresiai, eikite į girią, į balas, į tamsiuosius miškus, į mėlynuosius vandenis, kur žmonės nevaikšto ir šunys neloja, gaidžiai negieda. Mėlynose mariose guli akmuo *Lutar*, šalia to akmens tupi paukštis. Tas žalias paukštis vaikštinėja, varinis snapas pieną geria. Švenčiausioji Motina niekaip neleidžia, Viešpats Jėzus Kristus prisiartina. Duok, Dieve, tai, ko tavęs prašau!]

NUO VISŲ NELAIMIŲ.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(37). *Sp.* RU 1, LUŠ 1468.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

**Lutar kamień* – rusų tautosakoje labai paplitusio tikrinio akmens vardo *Латырь* variantas.

Nors užkalbėjimo paskirtis išplėsta – „nuo visų nelaimių“, tačiau dėl analogiško siužeto jis skelbiamas greta kitų tekstų, skirtų kalbėti „nuo akių“.

Dėl siužeto plg. „Siunčiu ligą per tolimus laukus“, „Persigandimai kačių, šunų, vėjų, ugnies, žmonių, išeikite!“

1647. *Летели роки пророки на сухие лесы. Где куры не сокочит* петухи не пеют. Стаит камень на тим камни сидит птицы кокци упискают** у боженько три найсвенцы. Матко не допусти.*

[– Летели роки-пророки на сухие лесы, где куры не сакочут*, петухи не поют. Стоит камень. На тым камни сидят птицы, когти упускают** в [...?] Боженьке три найсвенцы [*три святое*?]. Матка, не допусти!

– Lėkė kerai keresiai į sausus miškus, kur vištos nekudakuoja, gaidžiai negieda. Stovi akmuo. Ant to akmens paukščiai tupi, ima nagus leisti į [...?] Dievulėliui triskart garbė. Motina, neleisk!]

NUO AKIŲ.
P. Jadvyga Misiūnienė, 60 m. *U.* R. Misiūnaitė 1977. *Sg.* LTR 6995(144). *Sp.* RU 9, LUŠ 1370.
Dvarčiškių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

**сокочит* – plg. baltr. *сакатаць* ‘kudakuoti’.
***упискают* – plg. baltr. *упускаць* ‘smeigti, gelti, leisti (nagus)’.

1648. *Ospadzi Isie Kriscie, boguslavi głazy Tvai sviety. Przyzyvaju na pomość od glazu rudy, ćorny, kary, siery, od glazu usiakyj. Pasyłaju ja was na rieki na kijany; na kijany mori mućik staić, na kijany mory świecy palica u glubokim ozirki tam utopica ukomimica, u głubokim ozirki mroki*.*

[– Господи, Исусе Христе, багаслави, глаза твои святы! Призываю на помощь от глаза рудого, чёрного, карего, серого, от глаза всякого. Посылаю я вас на реки, на океаны. На океане-море му́чик [*распятие*] стоит, на океане-море свечи па́лятся. В глубоком озерке там утопитеся, угомонитеся, в глубоком озерке, [во] мроке*.

– Viešpatie Jėzau Kristau, šventos Tavo akys, palaimink! Šaukiuosi pagalbos nuo akių rudų, juodų, rusvų, pilkų, nuo akių visokių. Siunčiu jus į upes, į jūras. Ant jūrų marių stovi Dievo kančia, ant

jūrų marių žvakės dega. Ten giliajame ežerėlyje, nusiskandinkite, nurimkite giliojo ežerėlio tamsybėse.]

Un druskos ir undenio.

NUO AKIŲ.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(15). *Sp.* DnA p. 55 (tik vertimas į lietuvių kalbą), RU 10, LUŠ 1368.
Vaikūčių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

**mroki* – plg. lenkų *mrok* 'tamsa'.

1649. *Na more na okieanie stoit dub faraon. Na tym dubu faraonie sedit zmieja Sarafeja pytaet u zmieji i Sarafei: Czem ty goworit zmieja Sarafeja, syta? Budź ty syta uriekam diennym i połodziennym i czastym i połczasnym. Pomiłuj Bog od burago, od czernago, od żenaskago, od mużskago, od dziewoczaskago, od riebiatskago. Sława Otcu i Synu i Świątomu Duchu i nynie i wo wieki wiekow. Amin.*

[– На море, на океане стоит дуб-фараон. На тым дубу-фараоне сидит змея Сарафея. Пытает у змеи у Сарафеи: «Чем ты, – говорит, – змея Сарафея, сыта? Будь ты сыта врёком денным и полуденным, и часным [?] и получасным. Помилуй Бог от бурого, от чёрного, от женского, от мужского, от девоческого, от ребятского». Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу! И ныне, и во веки веков. Аминь.

– Ant jūrių marių stovi ąžuolas karalius. Tame ąžuole karaliuje susirangiusi gyvatė Serafėja. Klausia gyvatės Serafėjos: „Kuo tu soti, – sako, – gyvate Serafėja? Ar tu būsi soti keresiais dienos ir vidurdienio, valandos ir pusvalandžio?“ Apsaugok, Dieve, nuo rudų, nuo juodų, nuo moters, nuo vyro, nuo mergaitės, nuo berniuko [akių]! Garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai! Dabar ir per amžių amžius. Amen.]

NUO KARVĖS [PAKERĖJIMO].
P. „bobutė rusė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(9). *Sp.* NvTr 54, RU 11, LUŠ 1404.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1650. *Ložuś chreszcuś i wstaju błagosłowlius, beru kluczy zołotye wydu u pola szyrokija u czystym polu lażyt latyr kamień na tam kamni sidit preświataja bogorodica i derżyt ona szczuku u onoj szczuki*

zielonoje zuby, ugowariwajet u reku u prarobu. Pomiłuj Bog ot burago ot żeńskago ot mużskago u ot diewickago ot rebiackago. Pomiłuj Bog i Sława Otcu i Synu i Sw. Duchu i nyni i prisna i no wieki wiekow i amin.

[– Ложусь, крещусь, и встаю, благословлюсь, беру ключи золотые, выйду у поля широкие. В чистым полю лежит Латырь-камень, на том камни сидит Пресвятая Богородица и держит она щуку, у оной щуки зелёные зубы, заговаривает в реку, в прорубь: «Помилуй, Бог, от бурого, от женского, от мужского и от девицкого, от ребяцкого! Помилуй, Бог, и слава Отцу, и Сыну, и Св. Духу, и ныне, и присно, и во веки веков, и аминь».

– Guluosi – persižegnoju, keliuosi – save laiminu, imu auksinius raktus, išeinu į tyrus laukus. Tyrame lauke guli akmuo *Latyr*, ant to akmens sėdi Švenčiausioji Dievo Motina, ji laiko lydeką su žaliais dantimis, užkalba į upę, į išvalką. Saugok, Dieve, nuo rudų, moters, vyro, mergaitės ir berniuko [akių]! Saugok, Dieve, ir garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai, ir dabar, ir visada, ir per amžių amžius. Amen".]

CZTOBY KOROWA CHOROSZO DOIŁA [KAD KARVĖ DUOTŲ PIENO].
P. „russkaja niszczaja" [rusė pavargėlė]. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(29). *Sp.* RU 12, LUŠ 1363.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

1651. – Встаю раб Божий – крещусь, пойду – благословлюсь. Из избы – в двери, со дверей – в вороты, с ворот – в чистое поле, с чистого поля – в чёрное море. В чёрном море черн камень, в тым камни стоит тридевять лук и стреляют тридевять стрел, попадают в рабу Божию Марфу мущинские присмотры, женские призоры. Оздоровь, Господи, Марфу по сей час, по сию минуту, по твоё слово, Господине, ныне, и присно, и во веки веков. Аминь.

Три раза на воду. Три уголька кинуть в воду. Если заболеет человек или скотина от сглазу. Если женщина сглазит, то уголёк в воду бросать – зашипит.

[– Aš, Dievo tarnas, keliuosi, – persižegnoju, einu – save laiminu. Iš pirkios – prie durų, nuo durų – prie vartų, nuo vartų – į

tyrus laukus, iš tyrų laukų – prie juodųjų marių. Ant juodųjų marių juodas akmuo, tame akmenyje treji devyneri lankai iššauna trejas devynerias strėles, pataiko į Dievo tarnaitę Marfą vyriški nužiūrėjimai, moteriški kerėjimai. Išgydyk, Viešpatie, Marfą šią valandą, šią minutę savo žodžiu, Viešpatie. Dabar, ir visada, ir per amžių amžius. Amen.

Tris kartus ant vandens. Tris angliukus įmesti į vandenį. Jeigu žmogus ar gyvulys nuo akių [serga]. Jeigu moteris nužiūri, tai angliuką į vandenį kai mesi – sušnypš.]

ОТ СГЛАЗУ [NUO BLOGŲ AKIŲ].
P. Marfa Arepjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(101). *Sp.* NvTr 12, LUŠ 1631. *Red. pst.:* Rankraštyje užkalbėjimo paskirtis nenurodyta, antraštė pateikiamia iš NvTr 12.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

1652. *At vietru, at choladu, at čornych glaz, at sierych glaz vospasi Zdrowaś Marija.*

[– От ветру, от холоду, от чёрных глаз, от серых глаз, спаси! *Zdrowaś, Maryja*.

– Nuo vėjo, nuo šalčio, nuo juodų akių, nuo pilkų akių, apsaugok! Sveika, Marija.]

Ir 3 k[artus] „Sveika, Marija“.

NUO VĖJO.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 944(3). *Sp.* RU 13, LUŠ 1466.
Veikščių k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1653. *Maje sierce nie uradosliwoje, moj krow' nie ureczliwoj, uroku Amin urioki Amin.*

[– Мое сердце не урадостливое, моя кровь не урёчливая. Врёки, аминь, врёки, аминь!

– Mano širdis nesidžiaugia per daug, mano kraujas nepagadinamas! Keresiai, amen, keresiai, amen!]

NUO AKIŲ.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(15). *Sp.* RU 14, LUŠ 1371.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1654. Paimama pupų nemažai ir mėto ant stalo ir po stalu sakydamas:

Dziub na stoł, dziub pod stoł.

[– Дзюб на стол, дзюб под стол!

– Dziub ant stalo, dziub po stalu!]

Ir šios pupos veikia [= *padeda*] nuo akių sergantiems.

NUO AKIŲ.
P. O. Tunkūnienė, 50 m., kilusi iš Rusališkės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.
U. R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–2). *Sp.* RU 15, LUŠ 1372.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1655. Nežinai, kas tai yr nukerėję – ar tai vyriškas, ar boba, todėl reikia sakyti *дамске, менске*:

– Урокі дамске*, менске**
Выйзіце з рабэго цяла [*з раба цяла*]
На сухія ляса, на дзікія балота,
Згіньце, пшэпадзіце
Пшез Бозскую моц.

[– [Ar] moters, [ar] vyro kerai,
Išeikite iš [Dievo] tarno [?] kūno
Į sausus miškus, į neįžengiamas pelkes,
Prapulkit, pradinkit
Per Dievo galybę.]

<...> Itai nuo keresių, kad nukeri. <

UŽKALBĖJIMAS NUO KERĖSIŲ.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U.* D. Vaitkevičienė, V. Vaitkevičius 1996.
Sg. LTR 6447(218); LTRF k. 127(52). *Sp.* LUŠ 1587.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

Tekstas užrašytas pakartotinai: *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1240, 1241). *Sp.* LUŠ 1086.

**дамске* – plg. lenkų *damski* ‘moteriškas, moters’.
***менске* – plg. lenkų *męski* ‘vyriškas, vyro’.

DANTŲ SKAUSMAS

1656. *Месяц ты, м ...* рожки, золотыя твои ножки. Сойди ты, месяц, сними мою зубную скорбь, унеси боль под облака, мая скорбь не мала не тяжка, а твоя сила могуча. Мне скорби не перенесть. Вот зубы, вот два, вот три – все твои: возьми мою скорбь. Месяц ты месяц скрой от меня свою скорбь.*

[– Месяц ты, м[есяц, серебряные]* рожки, золотые твои ножки! Сойди ты, месяц, сними мою зубную скорбь, унеси боль под облака. Моя скорбь ни мала, ни тяжка, а твоя сила могуча. Мне скорби не перенесть. Вот зуб, вот два, вот три – все твои; возьми мою скорбь. Месяц ты, месяц, скрой от меня свою скорбь!

– Mėnuli tu, m[ėnuli, sidabriniai] rageliai, auksinės tavo kojelės! Nusileisk tu, mėnuli, paimk mano danties sopulį, nunešk skausmą virš debesų. Mano sopulys nei didelis, nei mažas, o tavo galia didžiulė. Aš sopulio neiškentėsiu. Štai dantis, štai du, štai trys – visi tavo; paimk mano sopulį. Mėnuli tu, mėnuli, paslėpk nuo manęs mano sopulį!]

ОТ ЗУБНОЙ БОЛИ [NUO DANTŲ SKAUSMO].
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(14). *Sp.* RU 34, LUŠ 1633.

*Rankraštyje trūksta dviejų žodžių.

Identiškas tekstas skelbiamas CaxCPH c. 46, Nr. 15.

1657. *Nałozamu* ja szepczu gliadia na maładoj miesiąc, świetły zviozdki. Bez dwa brata prydite do minia, padumaim abie rabie imie rek, čtoba nie baleli zuby od nyni i do wieki wiekow, Amin.*

[– Налозаму* [?] я шепчу, глядя на молодой месяц, светлые звёздки. Без [?] Два брата, прийдите до меня, подумаем о рабе (*имя рек*), чтобы не болели зубы – отныне и во веки веков. Аминь.

– Uždedu [?] [pirštą ant skaudamo daikto], šnabždu, žiūrėdama į jauną mėnulį, šviesiąsias žvaigždeles. [?] Du broliai, ateikite pas

mane, pagalvosime apie [Dievo] tarną (sakomas ligonio vardas), kad neskaudėtų [jam] dantys – dabar ir per amžių amžius. Amen.]

Uždėjus pirštą ant skaudamo daikto [*vietos*] kalbėt.

NUO DUNTŲ.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(21). *Sp.* RU 35, LUŠ 1382.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Žodis *налозаму* veikiausiai atsirado dėl kontrakcijos suliejus du žodžius: *наложа* ir *ему*. Šią prielaidą paremtų ir užkalbėjimo aplinkybės – jis kalbamas uždėjus pirštą ant skaudamos vietos.

1658. *Miesiac maładoj sprašyvajet starago: Boliat li zuby mertwamu Janu žyvomu takže i vu žyvomu Chrabim Božyja Amin.*

[– Месяц молодой спрашивает старого: «Болят ли зубы мёртвому?» Яну живому так же и в живого [?], храбим Божия [= *(к) рабу Божию*?]. Аминь.

– Jaunas mėnuo klausia seno: „Ar skauda dantys mirusiam?“ Ir gyvajam Jonui taip pat [neskauda], kaip mirusiam [?] Dievo tarnui! Amen.]

NUO DUNTŲ.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(8). *Sp.* RU 36, LUŠ 1381.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Dantys, dantys, ar jūs buvot ant to svieto?“, „Jaunas Mėnulaiti, jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa“.

1659. – Спрашивает молодой месяц старого: «Не болят ли зубы мертвому?» «Не болят, ни ноют, не ломят, ни колют». Замертвели, как у мертвого, и тогда, и ныне, и во веки веков. Аминь.

[– Nuo dantų. Klausia jaunas mėnuo seno: „Ar neskauda dantų mirusiajam?” „Neskauda, nemaudžia, negelia, nediegia”. Apmirkite, [dantys], kaip mirusiajam, kaip anksčiau ir dabar, ir per amžių amžius. Amen.]

Три раза. [Tris kartus.]

ОТ ЗУБОВ [NUO DANTŲ].
P. Marfa Arepjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(99). *Sp.* NvTr 28, LUŠ 1634.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

Plg. „Dantys, dantys, ar jūs buvot ant to svieto?“

1660. *Иду я не улицею не дорогою, о по пустым улком по оврагам, по канаам, навстречу мне заяц. Заяц ты заяц! Где твои зубы? Отдай мне свои, возьми мои. Иду я не путем дорогою, а сырым бором, темным лесо. Навстречи мне серый волк. Волк, ты, серый волк! Где твои зубы? Вот тебе мои зубы, отдай мне свои. Иду я не землею, не водою, а чужим полем цветным лугом. Навстречу мне старая баба. Старая ты баба! Где твои зубы? Возьми ты волчьи зубы, отдай свои впалые. Заговариваю я зубы крепко-на-крепко у раба* (*имя*). *По сей день, по сей час и навеки веков. Аминь.*

[– Иду я не улицею, не дорогою, а пустым [пере?]улком, по оврагам, по канавам; навстречу мне заяц. «Заяц ты, заяц! Где твои зубы? Отдай мне свои, возьми мои!» Иду я не путем-дорогою, а сырым бором, тёмным лесом; навстречу мне серый волк. «Волк ты, серый волк! Где твои зубы? Вот тебе мои зубы, отдай мне свои». Иду я не землею, не водою, а чужим полем, цветущим лугом. Навстречу мне старая баба. «Старая ты баба! Где твои зубы? Возьми ты волчьи зубы, отдай свои выпавшие». Заговариваю я зубы крепко накрепко у раба (имя). По сей день, по сей час, и во веки веков. Аминь.

– Aš einu ne ūlyčia, ne keliu, o maža ūlyčėle, per duobes, per griovius. Susitinku zuikį. „Zuiki tu, zuiki, kur tavo dantys? Atiduok man savo, paimk mano!“ Aš einu ne keliu vieškeliu, bet per drėgną šilą, tamsų mišką, sutinku vilką. „Vilke tu, pilkas vilke, kur tavo dantys? Še tau mano dantys, atiduok man savo!“ Einu ne žeme, ne vandeniu, bet per svetimą lauką, žydinčią pievą. Sutinku seną bobą. „Tu sena boba, kur tavo dantys? Imk vilko dantis, atiduok man savo iškritusius.“ Aš užžadu dantis tarnui [Dievo] (sakomas vardas) smarkių smarkiausiai. Šią dieną, šią valandą, ir per amžių amžius. Amen.]

U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(15). *Sp.* RU 37, LUŠ 1108.
Identiškas tekstas skelbiamas CaxCPH 46, № 16.

1661. *Našamu Fiodaru baliac zuby, niechaj našavo Fiodara krucic kaliosy, truby, a doktaru niechaj baliac zuby.*

[– Нашему Фёдору болят зубы. Нехай [у] нашего Фёдора крутит колёсы, трубы, а доктору нехай болят зубы!

– Mūsų Fiodorui skauda dantys. Tegu mūsų Fiodorui sukasi ratai, vamzdžiai, o dantys teskauda daktarui!]

ATKALBĖJIMAS NUO DANTŲ SKAUDĖJIMO.
U. A. Umbražiūnas. *Sg*. LMD III 20(128). *Sp*. RU 38, LUŠ 1169.
Lazinkų k., Didžiasalio sen., Ignalinos r. sav.

DEDERVINĖ

1662. *Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Dvasios Šventosios. Amen. Сук, сук на тебе крук, тебе красота, а мне чистота. Амин Амин Амин. Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen.*

[– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios. Amen. Сук, сук, на́ тебе круг! Тебе красота, а мне – чистота. Аминь. Аминь. Аминь. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios. Amen.

– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios. Amen. Šaka šaka, te tau dedervinė! Tau gražumas, man švarumas! Amen. Amen. Amen. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios. Amen.]

Kartojasi [= *Kartojama*] devyniskart. Žad[a] ant vandens.

APŽADĖJIMAS NUO DEDERVINĖS.
P. Gabrys Mačėnas. *U*. B. Čepulionis 1927. *Sg*. LMD I 274(23). *Sp*. BlLMM 427, SkrN p. 78–79, RU 39, LUŠ 1158.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. liet. *Šaka, šaka, šaka, te tau kablys, tau dailumas, o man švarumas!* (Nr. 473), *Mieži mieži, eik iš kur atėjęs! Tau dailumas, man švarumas!* (Nr. 193).

1663. Nuo dedervinės užkalbėjimas, vartojamas pas rusus sentikius, kurį mane išmokė viena rusė. Daro taip: bet kokiu peiliu vedžioja aplink dedervinės ir kalba:

Kruk, kruk, vozmi svoj kriuk, vietrenoj, vodianoj, siakoj takoj. Propadi, kriuk, peredaj takomu-to krasotu.

[– Круг, круг, возьми свой крюк: ветреной, водяной, сякой-такой. Пропади, крюк, передай такому-то красоту!

– Dedervine, dedervine, pasiimk savo kablį: vėjinį, vandeninį, šiokį anokį. Prapulk, kably, perduok tokiam ir tokiam (sakomas ligonio vardas) gražumą!]

Paskui reikia su peiliu dedervinę kryžiškai peržegnoti. Kalbant reikia visą laiką peiliu dedervinę vedžioti.

P. Grasilia Kvedarienė, 56 m. *U.* A. Urbonas 1937. *Sg.* LTR 1276(193). *Sp.* BlLMM 433, SkrN p. 79, RU 40, LUŠ 1377.
Šalinėnų k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1664. *Liżaj liżaj, z gavnom smieśaj.*

[– Лишай, лишай, с говном смешай!

– Dedervine, dedervine, su mėšlu sumaišyk!]

Kalbant nuo langų rasa aplink trinki.

NUO LIŠAJAUS.
P. „rusė“ *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 946(3). *Sp.* RU 43, LUŠ 1425.
Senasis Daugėliškis, Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1665. Štavarį [*stavarį*] (šaką) sienoj ar stałi pirštu trinc ir sakyc:

Lišai lišai, sviniam mišai, svinia zjedai i prapadai!

[– Лишай, лишай, свиньям мешай! Свинья, съедай и пропадай!

– Dedervine, dedervine, kiaulėms maišyk! Kiaule, suėsk, ir [dedervine] pranyk!]

Pražus.

P. Ieva Bižokaitė. *U.* J. Žydelis. *Sg.* LTR 1240(149). *Sp.* BlLMM 431, SkrN p. 79, RU 44, LUŠ 1551.
Pamerkių k., Jakėnų sen., Varėnos r. sav.

Plg. „Dedervine, dedervine, eik juodai kiaulei maišyk!“

IŠGĄSTIS

1666. Dar kalba nuog išgųsčių, kap išsiganda. Nu, tai sako:

– Перапалохі кацячыя, сабачыя, ветраныя, вагнявыя, людзкія. Выйдзіце з этой... з гэтага чалавека... (ale reikia jau vardų sakyc...), пайдзіце прэз сухія лясы, прэз дзікія балоты, прэз Бозску моц, гдзе людзі ня ходзяць.

[– Kačių, šunų, audrų, ugnies, žmonių išgąsčiai. Išeikite iš to ... iš šito žmogaus. Ir eikite per Dievo galybę per sausus miškus, per neįžengiamas pelkes, kur žmonės nevaikščioja.]

Ir vėlei „Sveika, Marija".

– *Kalbėc kiek kartų?*
– Kiek gali. Ir vienų, ir tris, kap gali dūkų dalaikyc. O tadu papūtei, papūtei in to, an ko kalba. Tį koja, ranka, an cukraus, kap išgųstis.

UŽKALBĖJIMAS NUO IŠGŲSČIŲ.
P. Ona Baranauskienė-Gaidytė, 66 m. *U.* R. Balkutė 1996. *Sg.* LTR 6447(1416). *Sp.* LUŠ 1584.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

1667. – Ма Маня пшэленкнення* кацячья, сабачья, чалавечья, грымоты, самалёты. Выйдзіце з Мані цяла на сухія ляса, на дзікія балота. Згіньце, пшэпадзіце пшэз Бозскую моц.

[– Mania išsigando katino, šuns, žmogaus, griaustinio, lėktuvo. Išeikit iš Manios kūno į sausus miškus, į neįžengiamas pelkes. Dinkit, prapulkit per Dievo galybę.]

Itai kita molitva [= *maldelė*] nuog išgąsčio. Ba [= *Nes*] tu nežnai [*nežinai*], ko išsigundo: ar kacino, ar žmogaus, ar samolioto, ar gromoto, nu tai visa reikia suminėc. O! Tai tadu padeda.
Nuog išgąsčio vienų, vienų maldelį reikia sakyc. Aš sumaišiau jau: vienų pakalbėjau ir kitų. Reikia ant galo ir „Sveika, Marija" sukalbėc. Reikia, tris kartus. Ito jau dūko neraikia turėc, itų molitvų kalbanc.

– Ма Маня пшеленкнення* кацячья, сабачья, грымоты, самалёты. Выйдзіце с яе цяла на сухія ляса, на дзікія балота, згіньце, пшэпадзіце пшэз Боскую моц.

Tai o itep, o. Ir dūko nereikia turėc. Tai cia ruskoj [= *rusė*] buvo pas mus, tai itai ana išmokė.
– *Paskui „Sveika, Marija" tris kartus?*

– Uhm. Kalbėc in ko kalbėsi, [nesvarbu]. Papūsc reikia, kap sukalbėsi. Kartų papūsi, ir kančyta [= *baigta*], kap visų sukalbėsi. Nori doktorka būc? Kadu nori, tadu ažukalbėk. Prieg žmogi [*Prie žmogaus*], preg žmogi kalbi, ale cyliai. Anas sau sėdz, tu sau sėdz. I tau, kad nepamaišyt, kad nedudent niekas, ba imi ir pamiršči. „Jau dabar cyłėkit, dabar kalbėsiu!" Vandenio reikia atsinešt šviežio, iš šulinio, kad niekas neragavį būtų, šviežio vandenio. Plėčkon [= *plokščian butelin*] priłėc ir... Tai vandenio tai neškada [= *negaila*], gert kolai išgersi. Pa nedaug ragauk ir ragauk kasdien, keliskart an dienos ragauk ir ragauk. Nu. Kol išgersi.

UŽKALBĖJIMAS NUO IŠGĄSČIO.
P. Michalina Dvynelienė-Butrimaitė, 96 m. *U*. R. Balkutė 1996. *Sg*. LTR 6447(1239). *Sp*. LUŠ 1582.
Žižmų k., Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.

**pšelenknienia* – plg. lenkų *przelęknienie* 'išgąstis'.

GIMDYMAS IR GIMDOS LIGOS

1668. *Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen. Alžbieta* (*gimdytojos vardas*)*, o matyca. Krasnaja dziewica umyjsia, ustojsia u syraja kamień. Amin Amin Amin. Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen.*

[– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. Альжбета (sakomas gimdytojos vardas), о матица, красная девица! Умыйся, устойся в сырой камень. Аминь. Аминь. Аминь. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.

– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. Alžbieta (sakomas gimdytojos vardas), o močiute, gražioji mergele! Nusiprausk, apsistok ant drėgno akmens! Amen. Amen. Amen. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.]

Žadasi ant arelkos [= *Žadama ant degtinės*] ir riebalų. Kartojasi [= *Kartojama*] triskart.

APŽADĖJIMAS GIMDANT PALENGVINTI.
P. Gabrys Mačėnas. *U*. B. Čepulionis 1927. *Sg*. LMD I 274(26). *Sp*. BlLMM 498, SkrN p. 69, RU 48, LUŠ 1156.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Močiute, močiute, gražioji mergele, nusiprausk, apsistok, atsigulk!"

1669. Peržegnot.

Carica macica na miejscu stanavisia.

[– Царица-матица, на мейсца становися!

– Karaliene motinėle, grįžk į savo vietą!]

12 kart[ų].

NUO MACICOS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 942(12) *Sp*. StDŠAU 52, RU 47, LUŠ 1429.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1670. *Macica jaryca maladaja maładica, stań macica na miesci kak krasnaja dzievica na Ilmienavoj* (*Ilmieninoj*) *miesto, na kanoplianoj rost*. Kak na garie wody niet, tak u ženščyny kwarobu niet Wrioki Amin wrioki Amin.*

[– Матица-ярица, молодая молодица! Стань, матица, на место, как красная девица на Ильменовое (Ильмениное) место, на конопляный ройст* [?]. Как на горе воды нет, так у женщины хворобы нет. Врёки, аминь, врёки, аминь!

– Motinėle smarkuolėle, jauna jaunuolėle! Stok, motinėle, į vietą, kaip gražioji mergelė Ilmenio vietovėje, į kanapių lauką [?]! Kaip ant kalno vanduo nesilaiko, taip [šiai] moteriai nėra ligos! Keresiai, amen, keresiai, amen!]

NUO MACICOS.
P. Kastusia Mikosienė. *U*. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg*. LMD I 943(13). *Sp*. RU 49, LUŠ 1428.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

**rojst* – baltr. tarm. *roйcm* 'krūmynas' СБГ 4 с. 302–303.

1671. Peržegnot.

Vada vadica, krasna dziewica, pamocnica perekresti na pomoc, cary glazy, bury glazy. Macica stala na toj gory, na toj gory na toj gory moj agoń topica. Praśu Jezus na savietność. Cica-macica klynom stanowica na miejscu.

[– Вода-водица, красна девица, помоцница! Перекрести на помоц. Карий глаз, бурый глаз. Матица стала на той горы,

на той горы; на той горы мой огонь топится. Прошу, Езус, на совет [*на помощь?*]. Цица-матица клином становится на мейсцу.

– Vandenie vandenėli, gražioji mergele*, pagalbininke! Pagelbėk žegnodama! Rudos akys, rusvos akys! Motinėlė ant to kalno stojosi, ant to kalno mano ugnis kūrenasi. Prašau, Jėzau, patarimo! Močia motinėle (*цица-матица*), stokis į vietą kaip pleištas [?].]

NUO KLYNO.
P. „bobutė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(2) *Sp.* RU 50, LUŠ 1415. Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Rusų kalba *вода* ‘vanduo’ yra moteriškosios giminės, todėl jis personifikuojamas kaip mergelė.

GYVATĖS ĮKIRTIMAS

1672. *Gada gadica, czornaja zmieica płyła po more, żała wodu raj na goru seiczas po moim słowie, Amin.*

[– Гад-гадица, чёрная змеица, плыла по морю, жало – [в] воду, рай [*яд*?] – на гору, сей час по моему слову. Аминь.

– Gyvate gyvatėle, juodoji kirmėlėle, plaukei per marias. Geluonį – į vandenį, nuodus – ant kalno! Šią valandą per mano žodžius. Amen.]

3 kartus neatsidusus ši maldelė.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(1). *Sp.* RU 16, LUŠ 1392. Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

Žinomas dar vienas labai panašus Lietuvoje rusų kalba užrašytas tekstas: *Гад, Гадица, ясная змеица! С-под липового куста вышла красная голова, ясные глаза. По морю плыла, пуза, хвоста не мочила. Ярость – в воду, жала – в гору, по сей день, по сей час. Аминь, аминь* (заговор от гада) (*P.* A. J. Golubeva, g. 1929 m. Jurgeliškės k., Svirkų sen., Švenčionių r. sav. *U.* J. Novikovas, R. Jelinskaitė, R. Trimakas 1998).

Plg. „Skandink gyluonį vandenin, iškelk tynių viršun!“

1673. *Gad gadzica, čornaja zmieica, wypołzała iz pod lipovago kusta. Gałava krasnaja, a kvost jasnaj, niet tabie miesta ni wo mkach, ni*

v balotach, ni w gniłych kałodach. Stań miakaja od lipovo cvieta, od lipovovo cvietka.

[– Гад-гадица, чёрная змеица выползала из-под липового куста. Голова красная, хвост ясный. Нет тебе места ни во мхах, ни в болотах, ни в гнилых колодах. Стань мягкая от липового цвета, от липового цветка.

– Gyvate gyvatėle, juodoji kirmėlėle, iššliaužei iš po liepos krūmo. Galva raudona, uodega šviesi. Nėra tau vietos nei samanose, nei pelkėse, nei supuvusiose kaladėse. Būk minkšta nuo liepos žiedo, liepos žiedelio!]

Ant duonos, druskos.

NUO KIRMELES.
P. Kastusia Mikasienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(12). *Sp.* RU 17, LUŠ 1410.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Žr. komentarą aukščiau.

1674. *Orech kust wychodzić try dziewicy szepcić, repcić pra hadu. Had zmiej, wieczeni žała bu, na čystoja pala s petuna krwi, ahniu s kamnia i pajdu i mchi zapalu hniłyje kałody.*

[– [Из-под?] орехова куста выходят три девицы, шепчут-репчут про гада: «Гад, змей, вытяни жало, бо [принесу?] на чистое поле с петуна крови, огню с камня и пойду и мхи запалю, гнилые колоды».

– Iš po lazdynų krūmo išeina trys mergelės, šnibžda šnabžda, apie gyvatę [kalba]: „Gyvate, kirmėle, išsiimk krimslą, nes [išeisiu] į tyrus laukus, paimsiu iš gaidžio kraujo, iš akmens ugnies ir eisiu uždegsiu samanas, supuvusias kalades“.]

Užsikalba [= *Užkalbama*] in duonos, undenio in saulį dabajunc [= *žiūrint*].

NUO GYVATĖS.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(64). *Sp.* RU 18, LUŠ 1389.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Aš paimsiu iš akmenio ugnies, iš gaidžio skiauterės kraujo“. Vieno iš lietuviškų variantų pradžia labai panaši: *Krūmas lazdynų riešucinis, ti vaikščiaja trys mergas, anas švegždėja, burbuliava, prė gyvatį vutara. Ak tu, kirmele gyvate! Aik pasim* [pasiimk] *sava gyvonį* (Nr. 227).

1675. *Katitsa walitsa gnilaja kołoda na toj na kołodzie sidit krasnych dwie dziewicy wot gawarat kak tamu gadu jarość uniać. Puść budiet miagkaja kak lipowaja list. Sława Otcu i Synu i Sw. Duchu Amin.*

[– Катится, валится гнилая колода; на той на колоде сидят красные две девицы. «Вот, – говорят, – как тому гаду ярость унять. Пусть будет мягкая, как липовый лист». Слава Отцу, и Сыну, и Св. Духу. Аминь.

– Vartosi, voliojasi supuvusi kaladė; ant tos kaladės sėdi dvi gražios mergelės. „Štai, – sako, – kaip galima tai gyvatei piktybę atimti. Tegul bus minkšta kaip liepos lapas!“ Garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šv. Dvasiai. Amen.]

OT GADA [NUO GYVATĖS].
P. „russkaja niszczaja [rusė pavargėlė]“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(27). *Sp.* RU 19, LUŠ 1484.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

1676. *Kačialasia, valialasia gnilaja koloda. Na tej kolode sideli tri devicy. Meždu soboju joni govorili: Hadzia, Hadzia, beri svoj jad. A jesli ne vozmiož, tvoj jad budet miagčeje liubogo glista*.*

[– Качалася, валялася гнилая колода. На той колоде сидели три девицы, между собою они говорили: «Гадзя, гадзя, бери свой яд! А если не возьмёшь, твой яд будет мягчее любого глиста*».

– Vartosi, voliojosi supuvusi kaladė. Ant tos kaladės sėdėjo trys mergelės, jos tarp savęs kalbėjosi: „Gyvate, gyvate, pasiimk savo nuodus! O jei neatsiimsi, tavo nuodai bus minkštesni už bet kurio kirmino [*už liepos lapą?*]*“.]

Inkando veršiuką, reikia kalbėti unt druskos. Avelė pasikėlė, bet Purta atkalbėjo.

NUO GYVATĖS.
P. Purta. *U.* J. Trinkūnas 1969. *Sg.* LTR 4077(50). *Sp.* RU 20, LUŠ 1394.
Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

*Atrodo, kad tekstas iškraipytas, greičiausia turėtų būti ne *liubogo glista* [*любого глиста*], bet *липового листа* (plg. Nr. 1675).

1677. *Ой боже боже, встань, она поможе, найсвентша матка остробрамска. Катится, валиться, гнилая колода. Да мхам по болоте. Под той гнилой колодой лежит гадзя. Ой гадзя, гадзя прими свой ярб... Этому яру по доброю часу, амин, по доброму дню – амин, з до веку. Амин.*

[– Ой Боже, Боже, стань на помощь, Пресвятая матка Остробрамска! Катится, валится гнилая колода да по мхам, по болотам. Под той гнилой колодой лежит гадзя. Ой, гадзя, гадзя, прими свой яр! Этому яру по добрый час – аминь, по добрый день – аминь, до веку – аминь.

– O Dieve, Dieve, padėk! Švenčiausioji Aušros vartų Motina! Ritasi, vartosi supuvusi kaladė po samanynus, po balas. Po ta supuvusia kalade guli gyvatė. Oi gyvate gyvate, pasiimk savo pyktį. Šitam pykčiui gerąją valandą – amen, gerąją dieną – amen, per amžius – amen.]

Taigi nemačys. Reikia spėlioti. Aš daugiausiai gi kai užkalbinėdavau kai kam keturi gyvaciukai. Aš nežinau, kiek jų yra, bet spėdavau, ir man susieidavo atspėc. Puociškės Jucys toks sirgo. Anas gulėjo kaip kaladė, dvi nedėlias ligoninėj buvo. Aš nuėjau – par juos krautuvėla buvo – muilo nusipirkc. Sakau, einu namo paprabuisiu [= *pabandysiu*]. Mažgi [= *Galgi*] pamačys. Aš užkalbėdavau, mano dukra buvo ne merga, nunešė jam, jis suvalgė i rytų pilnai, suvisu sveikas paskėlė. Davė muilo dar man kavalkų darmai [= *veltui*]. Jeigu gyvacinga, turės gyvaciukus. Būtų nepadėjį. Bo ana gyvacinga labai. Pataikyt reikia skaičių. Tai aš, va, dukart gyvenime man tropijos, pataikiau. Vis užkalbu.
– *O jei negyvatinga?*
– Jei negyvatinga, tai iškart taip mačys, o jei gyvatinga, nemačys, atspėti reikia. Gyvatės gi kirsdavo, jokis daktars neidavo. Tiktai tuomi gi gydės žmonės. Gyvatės gi kirsdavo kadai i gyvulius. Įkirsdavo, ir tiktai tuo liečijos – vienu žadėjimu. Užkalbėsi, tai, žinoma, tuoj paskėlė i sveikas – gyvulys ar žmogus. O jau saulė jau užsileis, tai jau sunkiau. Jeigu kokia blogos rūšies, da blogiau. O jeigu jau naktį kirsdavo, tai reikdavo bėgc.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Adelė Ramelienė-Jucytė, 72 m. *U*. R. Karazija, J. Šalkauskas (KrD kompl. eksp.) 1972. *Sg*. LTR 4476(37); LTRF mg. 1406(7). *Sp*. RU 2, LUŠ 1579.
Užupio k., Adutiškio sen., Švenčionių r. sav.

1678. *Gad i gadzina posluišajte minia ćto ja ciebie budu gavarit i nagavarywat! Nie pośłuśajeś minia nie wozmiosz swojej doli, jarości*

nigdie miejsca nie najdioś, nie u lesach, nie u pniach. Ćerez solniśki pokaisi nie hin, nie spevaisi nigdie nie spriatajsi nie sukrevaisi.

[– Гад и гадина, послушайте меня, что я тебе буду говорить и наговаривать. Не послушаешь меня, не возьмёшь своей доли, ярости – нигде мейсца не найдёшь: ни в лесах, ни в пнях. Через солнышко покайся, не гинь, не спевайся, нигде не спрятайся, не скрывайся.

– Kirmi ir kirmėle, paklausykite manęs, ką aš tau kalbėsiu ir užkalbėsiu. Nepaklausysi manęs, neatsiimsi savo dalies, piktybės – niekur nerasi vietos: nei miškuose, nei kelmuose. Priešais saulutę atgailauk, nepražūk, negiedok [?], niekur nesislėpk ir nepradink.]

Ažkalbinėt un sauliulį žiūrint.

NUO KIRMĖLĖS.
P. Stakauskas. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 942(6). *Sp.* RU 22, LUŠ 1408.
Šileikiškės k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1679. *Gad i gadina i 12 gadieniat i woźmi swoj jad. Kogda nie wozmiosz swoj jad nie swietit tiebie jasion miesiac ni pogriejet jasnoje sołnuszko nie primiet tiebia ni ziemla ni woda ni nysz ni nora. Sława Otcu i Synu i Sw. Duchu Amin.*

[– Гад и гадина и 12 гаденят! Возьми свой яд! Когда не возьмёшь свой яд, не светит тебе ясён месяц, не погреет ясное солнушко, не примет тебя ни земля, ни вода, ни мышь, ни нора! Слава Отцу, и Сыну, и Св. Духу. Аминь.

– Kirmi ir kirmėle, ir dvylika kirmėliukų! Atsiimk savo nuodus! Jeigu neatsiimsi savo nuodų, nešvies tau šviesus mėnulis, tavęs nesušildys skaisti saulutė, nepriims tavęs nei žemė, nei vanduo, nei pelė, nei urvas! Garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šv. Dvasiai. Amen.]

OT GADA [NUO GYVATĖS].
P. „russkaja niszczaja [rusė pavargėlė]“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(28). *Sp.* RU 23, LUŠ 1483.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

Plg. „Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė“.

1680. *Zmiej zmiejca, gad gadawnica, waźmi swoj jad, a nie wozmisz swoj jad, to nie prymit tibia ni ziemlia, ni woda, ni myszynaja nora. Fu, fu, fu.*

[– Змей-змеица, гад-гадовница, возьми свой яд! А не возьмёшь свой яд, то не примет тебя ни земля, ни вода, ни мышиная нора. Фу, фу, фу!

– Gyvate gyvatynai, kirmėle kirminai, atsiimk savo nuodus! Jeigu neatsiimsi nuodų, tai nepriims tavęs nei žemė, nei vanduo, nei pelės urvas! Tfu, tfu, tfu!]

3 k[artus] neatsidusus į saulę žiūrint.

NUO GYVATĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(29). *Sp.* RU 24, LUŠ 1393.
Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Plg. „Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė“.

1681. *Gagin gaginyca, jedun jedunyca. Бери свой яд. Не примит ни земля, Ни мытая пара*. Этому делу амин.*

[– Гад-гадиница, едун-едуница, бери свой яд! Не примет ни земля, ни мытая пара*. Этому делу аминь!

– Kirmi kirmėle, kandi kandike, atsiimk savo nuodus! Nepriims tavęs nei žemė, nei [pelės urvas?]*. Šiai bylai amen.]

Reikia sakyt tris „Sveika, Marija“.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Emilija Asinauskienė, 90 m. *U.* V. Jeliniauskaitė, V. Zagurskaitė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1972. *Sg.* LTR 4813(189). *Sp.* RU 25, LUŠ 1573.
Grybų k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.

*Pasakymas *мытая пара* veikiausiai yra neteisingai suprastas (užrašytas?) *мышья нора* (plg. variantus aukščiau).

1682. *Gad gad woźmi swoj jad. Čorny gad wozmi swoj jad. Rudy gad wozmi swoj jad. Gadzina prastaja wozmi swoj jad. Wy gadziniaty woźmite swoi jady. Jeśli nie woźmite swoj jad, ja was woźmu i posadzu w železnuju boczku i puszczu w sinieje more, i wam tam dam. Amin.*

[– Гад, гад, возьми свой яд!
Чёрный гад, возьми свой яд!

Рудый гад, возьми свой яд!
Гадина простая, возьми свой яд!
Вы, гаденята, возьмите свои яды!
Если не возьмете свой яд, я вас возьму и посажу в железную бочку, и пущу в синее море, и вам там дам. Аминь.

– Gyvate gyvate, pasiimk savo nuodus!
Juodoji gyvate, pasiimk savo nuodus!
Rudoji gyvate, pasiimk savo nuodus!
Paprastoji gyvate, pasiimk savo nuodus!
Jūs, gyvačiukai, pasiimkit savo nuodus!
Jeigu nepasiimsite savo nuodų, aš imsiu ir įkišiu jus į geležinę statinę, paleisiu į mėlynas marias ir ten jums parodysiu! Amen.]

3 „Zdrowaś, Marija“ [3 „Sveika, Marija“].

NUO KIRMELĖS.
U. V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(4). *Sp.* RU 26, LUŠ 1409.
Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1683. *Hadzinia had vozmi svoj jad, koli nie vozmioš zaprom tebie v žielieznuju trūbū pūstim na vodu I pohonim v čiūžūjū storonu.*

[– Гадина, гад, возьми свой яд! Коли не возьмешь, запрем тебя в железную трубу, пустим на воду и погоним в чужую сторону.

– Kirmėle kirminai, pasiimk savo nuodus! Jeigu nepasiimsi, uždarysim tave į geležinę statinę, paleisim į vandenį ir nuplukdysim į svetimą šalį!]

Kai įkanda gyvulį ar žmogų gyvatė, užkalbėti reikia iki saulės užtekėjimo, kuo greičiau, kitaip negelbės.
Kalbėti užkeikimą į duoną ir duoti tą duoną suvalgyti įkąstam gyvuliui ar žmogui.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Teklė Bajerūnienė, 75 m. *U.* V. Genienė (VVU kr. klubo kompl. eksp.) 1985. *Sg.* LTR 5508(57). *Sp.* RU 27, LUŠ 1574.
Mielagėnai, Ignalinos r. sav.

1684. *Гад гад где была? У Кіеве. Что рабила? Ад пустила. Пусти ад на горючую кровь.*

[– «Гад, гад, где был?» «В Киеве.» «Что робил?» «Яд пустил.» «Пусти яд на горячую кровь».

– „Gyvate gyvate, kur buvai?“ „Kijeve“. „Ką veikei?“ „Nuodus leidau“. „Leisk nuodus į karštą kraują!“]

Повторяется 3 раза. [Kartojama 3 kartus.]

APŽADĖJIMAS NUO GYVATES ĮGĖLIMO.
P. Pranas Narkūnas. *U.* B. Čepulionis 1927. *Sg.* LMD I 274(21). *Sp.* StDŠAU 21 (tik vertimas į liet. k.), BlLMM 376, SkrN p. 67, RU 28, LUŠ 1159.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1685. Ant gabalo duonos reikia užberti smulkios druskos, paskui iš tos duonos daroma trisdešimt mažų gurinukų (E. Būrienė, pasakiusi, kad daroma trisdešimt gurinukų [*gabaliukų*] duonos, vėliau suabejojo dėl jų skaičiaus, prisipažino tiksliai neatsimenanti). Kiekvieną gurinuką darant pasakomi šie žodžiai:

Квакушка, квакушка, не пущ... свого* (*svovo*) *яда, ба я цебе выбие**, выпендзе***. Амен.*

[– Квакушка, квакушка*, не пущай своего яда, бо я тебя выбие**, выпендзе***.

– Varle, varle*, neleisk savo nuodų, nes aš tave sumušiu sudaužysiu. Amen.]

Sakydamas tuos žodžius, užkalbėtojas pasako, kam neleisti nuodų (Jonui, Petrui, žalai karvei, bėram arkliui ir pan.). Po to duonos gurinukai duodami suvalgyti gyvatės įkąstam žmogui arba sušeriami gyvuliui. Užkalbėtojas gali ligonio ir nematyti, tik turi žinoti ligonio vardą arba gyvulio plaukų spalvą (mostį). Užkalbėtojui duoną ir druską dažniausiai nuneša žmogus, atėjęs pas užkalbėtoją prašyti pagalbos savo šeimos nariui, kaimynui ar gyvuliui.

UŽKALBĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮKANDIMO.
P. Elžbieta Būrienė-Sinkevičiūtė, 89 m. *U.* K. Grigas 1964. *Sg.* LTR 3661(2). *Sp.* LUŠ 1577.
Latežerio k., Viečiūnų sen., Druskininkų sav.

**Квакушка* veikiausiai yra varlė – taip pravardžiuojama gyvatė; plg. lietuvišką gyvatės įvardijimą „Varlė!“ (Nr. 1343).
***выбие* – plg. lenkų *wybić* ‘išmušti’.
****выпендзе* – plg. lenkų *wypędzić* ‘išmušti’.

1686. *1. Гаджини 2. Гаджини какъ нема мочи въ это мухайни капъ такъ не было мочи в твойю кусайни. Так наде 3 раза сказать.*

[– Гадина, гадина! Как нет мочи в этом ухайнье (?), каб так не было мочи в твоём кусанье.

– Gyvate gyvate! Kaip be [jokios] galios tavo ūbavimas, taip be [jokios] galios ir tavo gėlimas!]

Так надо 3 раза сказать. [Taip reikia pasakyti 3 kartus.]

U. ~ 1967. *Sg.* LTR 4035(19). *Sp.* RU 29, LUŠ 1106.
Plepiškių k., Skiemonių sen., Anykščių r. sav.

1687. *Na more, na akijanie, ležyt kamień, na tym kamniu stait dub, na dvienacet' kirkelei. Vydaj sud, tvoj syn sohriežył, ubiot tebia małanioj i hromom i tvoj viecer razniesiot piesok pa cystomu polu. Amin.*

[– На море, на океане лежит камень, на тым камню стоит дуб, на двенадцать киркелей. Выдай суд, твой сын согрешил. Убьёт тебя молоньёй и громом, и твой ветер разнесёт песок по чистому полю. Аминь.

– Ant jūrių marių guli akmuo, ant to akmens stovi ąžuolas dvylikašakis. Daryk teismą, tavo sūnus nusidėjo! Užmuš tave žaibais ir perkūnais, ir vėjas išnešios tavo smilteles po tyrus laukus. Amen.]

Ant duonos ir druskos.

NUO KIRMELĖS.
P. „rusė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(5). *Sp.* NvTr 55, RU 30, LUŠ 1411.
Daniūnų k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1688. *Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen. Nie ja bajusia, nie maja radnia baitsia. Niechaj świet świetyj bajusia pekełnej mocy, pekelnej mocy, pekelnej mocy. Amin. Amin. Amin. Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen.*

[– Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen. Ни я боюся, ни моя родня боится. Нехай свет святой боюся [*боится*?] пекельной моцы, пекельной моцы, пекельной моцы. Аминь. Аминь. Аминь. Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen.

– Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios. Amen. Nei aš bijau, nei mano giminė bijo, tegul šventasis pasaulis bijo pragaro galybės, pragaro galybės, pragaro galybės. Amen. Amen. Amen. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.]

Kartojasi [= *Kartojama*] devyniskart. Žada ant druskos.

APŽADĖJIMAS NUO GYVATĖS ĮGĖLIMO.
P. Gabrys Mačėnas. *U.* B. Čepulionis 1927. *Sg.* LMD I 274(25). *Sp.* BlLMM 375, LUŠ 1160.
Juodagalvių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

Plg. „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji".

GRIŽAS

1689. Peržegnoti.

Hryź hryzuščaja, nie hryzi cieła mohuščaho Jana, čornai karowy mohuščaj, a hryzi Jana, čornai karowy mertwuščaj. Amen.

[– Грызь грызущая, не грызи тела могущаго Яна, чёрной коровы могущей, а грызи [тело?] Яна, чёрной коровы мертвущей. Аминь.

– Griže graužiantis, negraužk kūno Jano galiūno, juodos karvės galiūnės, o graužk [negyvą kūną?] Jano, negyvos juodos karvės. Amen.]

3 p[aza]. [3 kartus.]

NUO GRIZIAUS.
P. Paulina Tijūnelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(61). *Sp.* RU 51, LUŠ 1398. *Red. pst.:* Rankraštyje nurodyta, kad vietoje Jano ir juodos karvės sakomas reikiamas žmogaus vardas ar gyvulio spalva.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

1690. *Hryź hryzuščaja, nie hryzi kości žywuščaj, hryzi kość miartvuščaj.*

[– Грызь грызущая, не грызи кости живущие, грызи кость мертвущую!

– Griže graužiantis, negraužk gyvų kaulų, graužk kaulą mirusį!]

Aprišt 9×3 mazgelių raudonu miliniu siūlu.

NUO GRIZIAUS.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(19). *Sp.* RU 52, LUŠ 1397.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

1691. *Больного кладут на пороге животом, головой наружу, на спину ставят полено и рубят его косарем. Больной спрашивает: Кого, брате, рубишь? Ему отвечают: Притку*, притку... Тогда больной должен закричать: руби крепче чтобы было легчо руби шибче чтобы болезни не было.*

[Больного кладут животом на порог, головой наружу; на спину ставят полено и рубят его косарем. Больной спрашивает:

– Кого, брате, рубишь?

Ему отвечают:

– Притку*, притку...

Тогда больной должен закричать:

– Руби крепче, чтобы было легче! Руби шибче, чтобы болезни не было!

Ligonį guldo pilvu ant slenksčio, galva į lauką; ant nugaros deda pliauską ir kerta ją kirviu. Ligonis klausia:

– Ką, kerti, broli?

Jam atsako:

– Ligą, ligą…

Tada ligoniui reikia sušukti:

– Kirsk smarkiau, kad būtų lengviau! Kirsk greičiau, kad ligos neliktų!]

ОТ ЛОМОТИ В СПИНЕ [NUO NUGAROS LAUŽIMO].
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(18). *Sp.* RU 53, LUŠ 1635.

**Притку* – plg. rusų tarm. *притка* 'liga, keresiai'.

Plg. „Ką riši? – Grižą!"

GUMBAS

1692. Paimama šaukštas vandens ir maišoma antru pirštu nuo mažojo, įpilama druskos. Triskart sakoma ir maišoma:

Ty gumbusie astanavysie!*

[– Ты, гумбас*, остановися!

– Tu, gumbe, apsistok!]

Ir šitą vandenį sugirdžia, ir tuoj pagyja.

NUO GUMBO.
P. O. Tunkūnienė, 50 m., kilusi iš Rusališkės k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav. *U.* R. Žilėnas 1936. *Sg.* LTR 840(200–1). *Sp.* RU 46, LUŠ 1400.
Jaciūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

*Žodis *gumbusie* (gumbas) yra lituanizmas.

Plg. „Gumbai, apsistok!“, „Gumbisai, gumbisai, viskas sukas aplink bambisą!“

KAULŲ IŠNIRIMAS

1693. Peržegnoti.

Wyjeżdżajeć nasz car maladoj na wajnu da słonca, zabiraić usie żyły i kości i sustawy nad sustaw, kaba wych' na miesci stał pa siej dzien pa siej czas, pa siej minutu Janu, czarnaj karowy.

[– Выезжает наш царь молодой на войну до солнца, забирает все жилы и кости и суставы на [?] сустав, кабы вих на место стал. По сей день, по сей час, по сей минуту Яну (чёрной коровы).

– Išjoja mūsų jaunas karalaitis į karą saulei netekėjus, pasiima visas gyslas ir kaulus, ir sąnarių sąnarius, kad jie visi savo vietoje būtų Janui (juodai karvei) šią dieną, šią valandą, šią minutę.]

3 раза. [3 kartus.]

Ant riebalų.

NUO IŠNERIMO.
P. Paulina Tijūnelytė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(48). *Sp.* RU 56, LUŠ 1402. *Red. pst.:* Rankraštyje nurodyta, kad vietoje Jano ir juodos karvės sakomas reikiamas žmogaus vardas ar gyvulio spalva.
Trebučių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

KIRMĖLĖS

1694. *Krapiŭka žyguščaja niech budzić zdarowa karowa mahuščaja. Kady wypusčiš rabaki* odpušču, a nie wyhoniš, tak nie atpušču.*

[– Крапивка жигущая, пусть будет здорова корова могущая. Если выпустишь робаков* – отпущу, а не выгонишь – так не отпущу.

– Dilgėle dilginančioji, tegul bus sveika karvė galiūnė! Jei išvarysi kirmėles – paleisiu, o jei neišvarysi – nepaleisiu!]

Reikia 3 k[artus] apsukus notrelį [*dilgėlę*] aplink pirštą kalbėti ir už viršūneles koja primygti ir akmenėliu apdėti.

NUO KIRMELIŲ, KAD IŠ RONŲ IŠBYRĖTŲ.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(62). *Sp.* RU 60, LUŠ 1414.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

**rabaki* – plg. baltr. tarm., lenkų *robak* 'kirmėlė'.

Šio užkalbėjimo siužetas yra gana populiarus ir lietuvių užkalbėjimų tradicijoje, tačiau labiau žinomas ne dilgėlės, o dagilio slėgimas po akmeniu, žr. „Dagili, dagili, tu mane paleisk". Užkalbėjimo variantas užrašytas lenkų kalba, žr. Nr. 1613.

1695. *Zamauliaju od robakow, pa siej dzień, pa siej czas, pa siuju minutu.*

[– Замовляю от робаков, по сей день, по сей час, по сию минуту.

– Užžadu nuo kirmėlių – šią dieną, šią valandą, šią minutę.]

Atkalbėjus reikia pūstelti ant dagilio ar dalgiosios notrelės [*dilgiosios dilgėlės*].

NUO KIRMELIŲ IŠ RONŲ.
P. Adolius Kodys. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(9). *Sp.* RU 61, LUŠ 1413.
Mėčionių k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

KRAUJO TEKĖJIMAS

1696. *Na mori sineli liežyt kameń Liater, na tej kamnia Liatra siedyt dzievicy pa biełaj pa licaj, zagawarywajet krow': try dziewicy żyli, try pażyli, try dziewicy kostak, try padkostak. Lietiel sakoł, kryłom maknuł, toja krow zapliasnuł. Wrioki Amin, wrioki Amin.*

[– На море синем лежит камень Латырь, на том камне Латыре сидит девица по белой по лицей [?], заговаривает кровь: «Три девицы жилы, три пожилы, три девицы косток, три подкостков». Летел сокол, крылом махнул, ту кровь заплеснул. Врёки, аминь, врёки, аминь!

– Mėlynose mariose guli akmuo *Latyr*, ant to akmens *Latyr* sėdi mergelė baltaveidė [?], kraują užkalbinėja: „Trys mergelės-gyslos, trys gyslelės, trys mergelės-kaulai, trys kauleliai“*. Skrido sakalas, sparnu mostelėjo, tą kraują sustabdė. Keresiai, amen, keresiai, amen.]

NUO KRAUJO.
P. Kastusia Mikosienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 943(6), *Sp.* RU 31, LUŠ 1422.
Paliesiaus k., Mielagėnų sen., Ignalinos r. sav.

*Rusų kalbos žodis *кость* ‘kaulas’ yra moteriškosios giminės, todėl verčiant į lietuvių kalbą žodžių junginyje *kaulai mergelės* neatitinka gramatinės giminės.

1697. *Na more okijanie na ostrave bujane stoit kaemo i demion. Pečeni vynimali krov uništožali. Amin.*

[– На море окияне,
На острове Буяне
Стоят Косьма и Демьян;
Печени вынимали,
Кровь уничтожали. Аминь.

– Ant jūrių marių,
Saloje Bujano
Stovi Kuzma ir Demjanas,
Kepenis išiminėjo,
Kraują sustabdinėjo. Amen.]

3 kartus. Kaip baigsi, pridekit savo ranka prie ronos.

U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(1). *Sp.* RU 32, LUŠ 1109.

MIEŽIS

1698. *Jieczmień, jeczmień, na tobie kukisz, czto zakoczisz to i kupisz, kupi sabie taparok, srubi sabie papierok.*

[– Ячмень, ячмень, на́ тобе кукиш, что захочешь, то и купишь. Купи себе топорок, сруби себя поперек.

– Mieži mieži, te tau špygą – ką norėsi, tą pirksi. Nusipirk sau kirvelį, persikirsk pusiau!]

Špygą rodant.

NUO MIEŽIO.
P. Seikauskienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(24). *Sp.* RU 45, LUŠ 1430.
Švenčionys.

Plg. „Mieży, mieży, te špyga!“

REUMATAS

1699. Peržegnot.

Wyjdzi romatus z ruk i z nog, kab nichto nie atachnał ba.*

[– Выйди, роматус, с рук и с ног, чтобы нихто не отогнал* бы.

– Išeik, reumate, iš rankų ir kojų, kad niekas nesugrąžintų.]

3 р[аза]. [3 kartus.]

Užkalbėti ant sviesto.

NUO ROMATO.
P. Šiekštelė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(38). *Sp.* RU 54, LUŠ 1443.
Daukšių k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

**atachnał* – rusų tarm. *отогнать* ‘sugrąžinti į vietą’ СРНГ 24 с. 154.

1700. *Vieru u Jedynago Boha Otca i Syna i Swiatovo Ducha i Sodieržytela i Tvarca Sodierży Hospodi niebo i ziemlu i wydymovo wsich jaho roždennago niesotvorennago. Otcu i Im žu sobyśe, sława proświatoj Boharodicy radi čełovieka i radi spasenia o zasedełaho*

i na niebiesach Otcu i Synu sława i Swiatomu Duchu i nynie i prysnie i wo wieki wiekow Amin.

[– Верую в единого Бога, Отца, и Сына, и Святого Духа, и Содержителя, и Творца. Содержи, Господи, небо и землю и видимое. Всех Его… Рожденного, несотворенного. Отцу и Им же вся быша… Слава Пресвятой Богородицы. Ради человека и ради спасения о за соделанное [?]… и на небесах. Отцу и Сыну слава, и Святому Духу. И ныне, и присно, и во веки веков. Аминь.

– Tikiu vienatinį Dievą – Tėvą, ir Sūnų, ir Šventąją Dvasią, ir Valdovą, ir Sutvėrėją. Apsaugok, Viešpatie, dangų ir žemę, ir visų regimą Jį gimusį, nesutvertą. [Dievui] Tėvui ir Jam, visur esančiam. Garbė Švenčiausiajai Dievo Motinai. Dėl žmogaus išgelbėjimo nuo nuodėmių... danguje. Garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai. Dabar, ir visados, ir per amžių amžius. Amen.]

Ant riebalų.

NUO RAMATUSO.
P. „rusė bobutė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(2). *Sp.* NvTr 37, RU 55, LUŠ 1442.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

Tekstas yra iškreipta *Tikėjimo išpažinimo* versija.

VAIKŲ NEGALAVIMAI

1701. Jei kūdikis labai silpnas (sako, kad jis esąs pakerėtas), tai jį perkiša per visus kopėčių tarpus ir sako:

Tichonkij, tichonkij, ne lomaisia nad rebenkom Petrom (*mini kūdikio krikšto vardą*), *lomajsia nad liestnicėj!*

[– Тихонький, тихонький, не ломайся над ребёнком Петром (mini kūdikio krikšto vardą), ломайся над лестницей!

– Tykutėli tykutėlaiti, nelaužyk kūdikio Petro (mini kūdikio krikšto vardą), – laužyk kopėčias!]

Taip vis kartoja (kalba), kol perkiša jį per visus tarpus.

P. Prochoras Fedotovas, 55 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2235(85). *Sp.* NvTr 50, RU 57, LUŠ 1222.
Daneikių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1702. Dar ligotą (silpną) kūdikį šutina (*парят*) pečiuje. Apvynioja kūdikį storai į vatinę antklodę, trumpą laiką [= *trumpai*] jį palaiko pečiuje, kol kalba žemiau paminėtus žodžius. Pečiuje įdėta nauja puodynė su vandeniu. Laikant kūdikį pečiuje kalba:

Utrenniaja zaria Paraskavėja, pridi pravit ir parit mladenca Petra (*čia mini kūdikio krikšto vardą*). *Vo imia Otca i Syna, i Sviatago Ducha, i nynė i prisno i vo vieki viekov. Večerniaja zaria Solomonėja, pridi pravit ir parit mladenca Petra* (*mini jo vardą*). *Vo imia Otca i Syna i Sviatago Ducha, i nynie i prisno i vo vieki viekov!*

[– Утренняя заря Парасковея, приди править и парить младенца Петра (čia mini kūdikio krikšto vardą). Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа, и ныне, и присно, и во веки веков! Вечерняя заря Соломонея, приди парить и править младенца Петра (mini jo vardą). Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа, и ныне, и присно, и во веки веков!

– Ryto aušra Paraskovėja, ateik gydyti ir šutinti kūdikį Petrą (čia mini kūdikio krikšto vardą)! Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, ir dabar, ir visada, ir per amžių amžius. Vakaro žara Salomonėja, ateik šutinti ir gydyti kūdikį Petrą (mini jo vardą)! Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios, ir dabar, ir visada, ir per amžių amžius!]

Tada kūdikį iš pečiaus išima.

P. Prochoras Fedotovas, 55 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2235(86). *Sp.* BlLMM 489c, NvTr 52, RU 58, LUŠ 1190.
Daneikių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1703. Jei kūdikis yra neramus, naktimis nemiega ir labai dažnai verkia (*кувакает*), tada jį duoda laikyti ant rankų bet kokiai 7 metų mergaitei, o pribuvėja (*повитуха*) 3 kartus kalba:

Utreniaja zaria-zarnica, krasnaja devica, Kriksa, Foksa, vozmi svoj krik, podai mladencu Petru (*čia mini kūdikio tikrą krikšto vardą*) *son.*

[– Утренняя заря-зарница, красная девица, Крикса, Фокса, возьми свой крик, подай младенцу Петру (čia mini kūdikio krikšto vardą) сон!

– Rytmečio aušrele, gražioji mergele, Kriksa, Foksa, paimk savo verksmą, duok kūdikiui Petrui (čia mini kūdikio krikšto vardą) miegą!]

3 kartus tą patį kalba. Taip daro anksti rytą, kol saulė netekėjus.

P. Prochoras Fedotovas, 55 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2235(87). *Sp.* BlLMM 488c, NvTr 48, RU 59, LUŠ 1221.
Daneikių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

ŽAIZDOS, SKAUDULIAI

1704. *Vo imia Otca i Syna i Sviataga Ducha. Vo gradė Vavilonė, na gorė stoit Presviataja Bogorodica, Dieva, deržit v rukė mieč gostryj, sieč siečiot i jazvu vostropoličeskuju, sibirskuju, vnutrenniuju, vodianuju, vietriannuju, vichrennuju. O Mater Božija! Izsuši jazvu, istomi krov raba božija* (*sakomas ligonio vardas*) *i nynie i prisno i vo vieki viekov. Amin.*

[– Во имя Отца, и Сына, и Святаго духа. Во граде Вавилоне, на горе стоит Пресвятая Богородица Дева, держит в руке меч острый, сечь сечёт и язву острополическую, сибирскую, внутреннюю, водяную, ветряную, вихренную. О Матерь Божия! Иссуши язву, истоми кровь раба Божия (sakomas ligonio vardas) и ныне, и присно, и во веки веков, аминь!

– Vardan Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios! Babilono mieste, ant kalno, stovi Švenčiausioji Dievo Motina Mergelė, rankoje laiko aštrų kalaviją, kapote kapoja žaizdą [aštriai] deginančią, sibirinę, vidinę, vandeninę, vėjinę, viesulinę. O Dievo Motina! Išdžiovink žaizdą, nualsink kraują Dievo tarno (sakomas ligonio vardas). Ir dabar, ir visada, ir per amžių amžius. Amen.]

Kalba tik kartą.

UŽKALBĖJIMAS NUO VISOKIŲ LIGŲ IR SKAUDULIŲ.
P. Jakovas Samochvalovas, 56 m. *U.* A. Urbonas 1939. *Sg.* LTR 2235(113). *Sp.* NvTr 5, RU 33, LUŠ 1600.
Daneikių k., Degučių sen., Zarasų r. sav.

1705. – Огонь, огонь, ветряной, и водяной, и баенный, и избяной, и Антонов огонь – возьми свой огонь!

Три раза. Когда прыщепки находят. У соседки распрыснулось лицо, на устоечку наговорила, помазала – и прошло.

[– Ugnie, ugnie vėjo ir vandens, ir pirkios, ir pirties, ir Antono ugnie – pasiimk savo ugnį!

Tris kartus. [Kalbama] kai spuogai keliasi. Kaimynei išbėrė veidą, tai tepaliuką užkalbėjo, patepė – ir praėjo.]

ОТ ЗАРАЖЕНИЯ КРОВИ (АНТОНОВА ОГНЯ) [NUO KRAUJO UŽKRĖTIMO (ANTONO UGNIES)].
P. Marfa Andrejevna Arepjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(98). *Sp.* NvTr 17, LUŠ 1632.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

GYVULIŲ LIGOS

1706. *Владыко Господи, Боже наш, власть имея всякой твари, Тебе молим, Тебе просим якоже благославил и умножил еси стада патриарха Якова, благослави и стада скот сих* (*Такого-то*) *и умнож и укрепи, сотвори его в тысячу крат и избави его от насилия диавола и от иноплеменического нашествия, от пленения зверем и всякаго навета врагов и от воздуха смертнаго, и губительнаго недуго, и поветреннаго падежа, и от зверя хищнаго, и от гадины ядовитой. Огради его ангелы Твоими святыми всякую немощь, всякую зависть и искушение чаровства же и волшебства от действа находящийся дьявольскаго отгоняй от него яко Твое есть царства и сила и слава, Отца и Сына, и Св. Духа, и ныне, и присно, и во веки веков, амин!*

[– Владыко Господи, Боже наш! Власть имея всякой твари, Тебя молим, Тебя просим. Якоже благословил и умножил стада патриарха Якова, благослави и стада и скот сих (такого-то) и умножь, и укрепи, сотвори его в тысячу крат и избави его от насилия диавола и от иноплеменнического нашествия, от пленения зверем и всякого навета врагов, и от воздуха смертного, и губительного недуга, и поветренного падежа, и от зверя хищного, и от гадины ядовитой. Огради его ангелы [*ангелами*] твоими святыми. Всякую немощь, всякую зависть и искушение чаровства же и волшебства, действа находящегося дьявольского отгоняй от него. Яко Твое есть царство, и сила, и слава, Отца и Сына, и Св. Духа. И ныне, и присно, и во веки веков, аминь!

– Karaliau Viešpatie, mūsų Dieve! Tu viešpatauji visiems padarams, tave meldžiame, tave prašome. Kad laimintum ir pagausintum bandą patriarcho Jakovo, laimink ir bandas ir gyvulius jų (tokių ir tokių) ir gausink, ir stiprink, ir išlaikyk jį tūkstanteriopai ir išgelbėk nuo velnio piktybių ir nuo svetimtaučių įsiveržimų, žvėrių antpuolių ir visokio priešų šmeižto, ir maro, ir žudančios ligos, ir maro kryčio, ir nuo grobuoniško žvėries, ir nuo nuodingos gyvatės. Apsupk jį savo šventais angelais. Visas ligas, visokį pavydą ir kerų bei burtų velniškas pagundas atitolink nuo jo. Tokia yra tavo karalystė ir galia, ir šlovė Tėvo, ir Sūnaus, ir Šv. Dvasios. Dabar, ir visada, ir per amžių amžius. Amen.]

ЗАГОВОР ОТ БОЛЕЗНЕЙ И ПАДЕЖА СКОТА [UŽKALBĖJIMAS NUO GYVULIŲ LIGŲ IR KRITIMO].
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(16). *Sp.* RU 64, LUŠ 1629.

BUITINIAI UŽKALBĖJIMAI

1707. *Dzierevo dupčastoja, lisciki spičastyja, vašaja miesto, vašaja miestyčko. Idzicie vo vieki viekow w imie Otca i Syna i Sviatowo Ducha. Amin.*

[– Дерево дупчастое, листики спичастые, ваше место, ваше местечко. Идите во веки веков, во имя Отца, и сына, и Святого Духа. Аминь.

– Drevėtasis medi, smailieji lapeliai, jūsų vieta, jūsų vietelė. Eikite per amžių amžius, vardan [Dievo] Tėvo, ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios. Amen.]

Užsikalba [= *Užkalbama*] ant pelenų ir pasibarsto [= *pabarstomi*] k[opūstai].

KAD KIRMELES NUO KOPUSTŲ IŠNYKTŲ.
P. Anelia Bielinienė, 46 m. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 944(8). *Sp.* RU 62, LUŠ 1258.
Latakiškės k., Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.

1708. *Kapusta, Kapusta, Bog pomoż wam sidzieć w ogorodzie. A spasibo ona goworit czto ja słyszał czto u was niezdorowitsia u was słabaja jeść korni u tych korniach kiły u tych kiłach czerwi. Na more na okieanie sidit zamorski nieprostoj pietun on priletit wa imie kiły rasporyt u czerwi wyjdiot. Sława Otcu i Synu i Swiatomu Duchu i nynie, i wo wieki wiekow Amin.*

[– «Капуста, капуста! Бог, помоги вам сидець в огороде!» «А спасибо», – она говорит. «Что я слышал, что у вас нездоровится, у вас слабые есть корни, у тых корнях килы, у тых килах черви?» «На море, на океане сидит заморский непростой петун, он прилетит и мне килы распорет, и черви выйдут». Слава Отцу, и Сыну, и Святому Духу. И ныне, и во веки веков. Аминь.

– „Kopūstai, kopūstai! Tepadeda Dievas jums darže gulėti!“ „O, ačiū“, – sako jie. „Aš girdėjau, kad jūs nesveikuojate, jūsų šaknys nusilpusios, ant šaknų gumbeliai, o tuose gumbeliuose kirmėlės.“ „Ant marių jūrių yra nepaprastas gaidys užjūrinis, jis atskris, mūsų votis išdraskys, ir kirminai išlįs“. Garbė Tėvui, ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai, dabar, ir visados, ir per amžių amžius. Amen.]

NUO KAPŪSTŲ.
P. „bobutė rusė“. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(10). *Sp.* NvTr 56, RU 63.
Paringio k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1709. *На море, на Окиане, на остраве на буяне, стоит железный сундук, а в железном сундуке лежат ножи булатые, к такому то сякому то вору, рубите его тело, колите его сердце, чтобы он вор, воротил покражу* (*такого то*), *чтобы он не утаил не синя пороха, а выдал бы все сполна. Будь ты, вор проклят моим сильным заговор, в землю преисподнюю, за горы Араратские, в смолу кипучую, в золу горячую тину болотную, в плотину мелничную, в дом бездонный, в кувшин банный! Будь прибит к притолке осиновым колом, изсушен суше травы, заморожен пуще льда; окривей, охрамей, ошалей, одеревяней, обезручей, оголодей, отощай, вселяйся в грязи, с людьми не свыкайся и не своей смертью умри!*

[– На море, на океане, на острове на Буяне стоит железный сундук, а в железном сундуке лежат ножи булатные. [Идите] к такому-то, сякому-то вору, рубите его тело, колите его сердце, чтобы он, вор, воротил покражу (такого-то), чтобы он не утаил ни синь-пороха, а выдал бы всё сполна. Будь ты, вор, проклят моим сильным заговором, в землю преисподнюю, за горы Араратские, в смолу кипучую, в золу горячую, [провались в] тину болотную, в плотину мельничную, в дом бездонный, в кувшин банный! Будь прибит к притолоке осиновым колом, иссушен суше травы, заморожен пуще льда; окривей, охромей, ошалей, одеревяней, обезручей, оголодай, отощай; валяйся в грязи, с людьми не свыкайся и не своей смертью умри!

– Ant jūrių marių, Bujano saloje stovi geležinė skrynia, toje geležinėje skrynioje guli plieniniai peiliai. Eikite pas tokį ir tokį vagį, kapokite jo kūną, badykite jo širdį, kad jis, vagis, grąžintų pavogtą daiktą (tokį ir tokį), kad jis nepaslėptų nei trupinėlio ir visą visutėlį atiduotų. Būk tu, vagie, prakeiktas mano smarkiu žadėjimu, prasmek į požemius, už Ararato kalnų, į verdančią dervą, į karštus pelenus, į pelkės dumblą, į malūno užtvanką, į bedugnį namą, į pirties ąsotį. Būk prikaltas epušiniu mietu prie durų staktos, sudžiūk labiau už žolę, sustink labiau už ledą, viena akimi apak, apraišk, pasiusk, sumedėk, netek rankos, išbadėk,

sunyk, voliokis purve, su žmonėmis negyvenk ir ne sava mirtimi mirk!]

ЗАГОВОР НА ПОКРАЖУ [UŽKALBĖJIMAS NUO VAGYSTĖS].
U. A. Kvyklys ~ 1945–1969. *Sg.* LTR 4035(17). *Sp.* RU 65, LUŠ 1628.

Identiškas tekstas skelbiamas CaxCPH 59, № 39.

1710. *Do woskresnych Bogov wrazi jego odbrežat, od lica jewo. Nienawidzić ich ŭsie. Jako iščezajit dym, iščezniet, jako tajit wosk ad lica vagnia, tako to pogibniet bisy ot lica Boguŭ mohuščyk. Chrest Gospodi, progoniamy bisa su siłu djabłejskoj. Ŭsiemi niebiesnymi siłami, so ŭsiemi swiatymi, swiatoj Bagorodzicej od ščewšago i papravšago, poniatajmago i nieponiatajmago. Tabie slawa i dieržawa nynyje i prysnyje wo wieku wiekow Amin.*

[– Да воскреснет Бог, врази его отбежат от лица его. Ненавидят их все. Яко исчезает дым, исчезнет; яко тает воск от лица огня, тако да погибнут беси от лица Бога могущих [*любящих?*]. Крест Господний, прогоняем беса с силой дьявольской. [Со] всеми небесными силами, со всеми святыми, святой Богородицей от шедшего и поправшего, понятаймого и непонятаймого [?]. Тебе слава и держава, ныне и присно, во веки веков. Аминь.

– Teprisikelia Dievas, tebėgs priešai nuo Dievo apvaizdos! Jų visi nekenčia. Kaip išsisklaido dūmai, – pranyks, kaip tirpsta vaškas prieš ugnies kaitrą, tegul taip žūna nelabieji galingojo Dievo vardu nuo besimeldžiančiųjų Dievo apvaizdai. Viešpaties kryžiau, išvarome šėtoną su [jo] velniška jėga. Su visomis dangaus jėgomis, su visais šventaisiais, su Švenčiausiąja Dievo Motina, nuo [Dievo žodžiu] sekusio ir [tikėjimą] pamynusio, regimais ir slaptingais [?]. Tau garbė ir galia, dabar, ir visados, ir per amžių amžius. Amen.]

Verbu rūkant.

KAD NEPRISIDAVINĖTŲ [= *NESIVAIDENTŲ*] NAMUOS.
P. Mikšienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(47). *Sp.* RU 66, LUŠ 1268.
Misiūnų k., Švenčionių sen., Švenčionių r. sav.

Tai iškreiptas maldos *Teprisikelia Dievas* tekstas.

1711. Хожу в лес, если вот в дороге где, от пожару – этот Сон [Богородицы] говорю. Хорошо, спасает всё, никогда не заблужу. Если за грибами или ягодами, споёшь Богордицкий сон – и все грибы около меня видятся.

[Einu į mišką, ar kur kelyje, ar nuo gaisro – tą sapną [„Dievo Motinos sapną“] kalbu. Ir viskas gerai, visados padeda, niekada nepaklystu. Jeigu grybaujant ar uogaujant sugiedi „Dievo Motinos sapną“ – visi grybai aplink mane matyti!]

P. Marfa Andrejevna Arefjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(100). *Sp.* RU 67, LUŠ 1110.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

Kaip užkalbėjimas vartojamas apokrifinis „Dievo Motinos sapnas“. Plg. „Ateina Motina Švenčiausia, savo Sūnelio ieškodama“.

1712. *Śled, śled, śled w ogoń. Kak śled śled garyt tak serce Anuli garyt.*

[– След, след, след, в огонь! Как след, след горит, так сердце Анули горит.

– Pėda, pėda, pėda, į ugnį! Kaip pėda, pėdsakas dega, taip Anos širdis dega!]

Užsikalba [= *Užkalbama*] ant saldainių, baronkų [= *riestainių*].

PRIMONYTI [= *PRIVILIOTI*] MERGAI, BERNUI.
P. Julija Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(4). *Sp.* RU 68, LUŠ 1517.
Švenčionys.

Tekstas primena maginę praktiką, kuomet su žeme išpjaunamas žmogaus pėdos atspaudas ir atliekami vienoki ar kitoki maginiai veiksmai, pvz., metama į ugnį. Tačiau šis užkalbėjimas sakomas naudojant saldumynus, kuriuos greičiausiai reikia duoti išrinktajam suvalgyti.

1713. *Wy na minie stupajecie, nie kočicie so mnoju žić karašo, atkaśnicie od minia. Kada mnie nie pomagaicie, Boh mnie nie apuscić. I mnie ety słowa nie pomožyć, a wam adverniecia usio eto.*

[– Вы на меня ступаете, не хочете со мною жить хорошо, откоснитесь от меня. Када мне не помогаете, Бог меня не опустит. И мне эти слова не помогут, а вам отвернется всё это.

– Jūs mane užsipuolate, nenorite su manimi gražiai gyventi, atstokite nuo manęs. Jei man nepadėsite, Dievas manęs neapleis. Manęs jūsų žodžiai nepaveiks – o prieš jus [pačius] visa tai atsigręš.]

Ant valgymo.

ATGAUTI NUO PRIMONIJIMO [= *PRIVILIOJIMO*].
P. Julija Dudėnienė. *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 940(5). *Sp.* RU 69, LUŠ 1166.
Švenčionys.

1714. *Voskresniet Hospod na niebiesi i vostrepiechnut krutyje gory, vozdreganiotsa syraja mat' matuška ziemla. I vostrepiechnut krutyje gory, rassypiutsia kałe kamienyje i vizčerzniet siła diavołova. Amin.*

[– Воскреснет Господь на небеси, и вострепехнут крутые горы, воздреганется сырая мать-матушка земля. И вострепехнут крутые горы. Рассып[л]ются скалы каменные и изчезнет сила диаволова! Аминь.

– Prisikels Viešpats danguje, ir sudrebės statūs kalnai, suvirpės drėgnoji motina motulė žemė. Ir sudrebės statūs kalnai, prasiskirs akmeninės uolos ir pražus šėtono galia! Amen.]

Žegnojantis.

NUO VISŲ NELAIMIŲ.
P. „rusė". *U.* V. J. Mansikka, A. Bielinis 1928. *Sg.* LMD I 945(7). *Sp.* NvTr 1, RU 70, LUŠ 1467.
Daniūnų k., Naujojo Daugėliškio sen., Ignalinos r. sav.

1715. – Ангел мой святой, хранитель мой Христов! Сохрани меня и спаси, и помилуй. И помолись обо мне, грешнице Марфе, Господу Богу, и помози мне.

[– Mano šventasis angele, mano saugotojau Kristau! Saugok ir gelbėk mane, ir susimilk. Melskis už mane, nuodėmingąją Marfą, į Viešpatį Dievą ir padėk man!]

P. Marfa Arepjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(96). *Sp.* NvTr 2, LUŠ 1105.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

1716. – Ложилась раба Божия Марфа спать под Христову печать, Богородицкий замок; а враг-сатана, откоснись от меня! В нашего Христа написано три листа: Иван и Марья и друг Христов, Иван Богуслов. Ложусь спать со Христом, крещуся

крестом. Крест на мне и крест передо мной, крест-ангел со мной. Крест – хранитель, крест – спаситель и крест – церковная красота, и крест – от бесев язва. Ангелам слава. Ныне, и присно, и во веки веков. Аминь.

Это я спать ложусь, так всегда говорю.

[– Dievo tarnaitė Marfa gulėsi miegoti po Kristaus antspaudu, Dievo Motinos užraktu; o šėtone prieše, atstok nuo manęs! Mūsų Kristuje surašyti trys raštai: Ivanas, Marija ir Kristaus prietelius Ivanas Palaimintasis. Guluosi miegoti su Kristumi, persižegnoju kryžiumi. Kryžius ant manęs ir prieš mane, kryžius-angelas su manimi. Kryžius saugotojas, kryžius išgelbėtojas ir kryžius – bažnyčios grožybė, ir kryžius – vaduotojas nuo nelabųjų. Angelams šlovė. Dabar, visados, ir per amžių amžius. Amen.

Šią [maldelę] eidama miegoti visada sukalbu.]

P. Marfa Arepjeva, 68 m. *U.* B. Kerbelytė, J. Novikovas 1960. *Sg.* LTR 3611(97). *Sp.* NvTr 3, LUŠ 1107.
Špulių k., Obelių sen., Rokiškio r. sav.

THE CORPUS OF LITHUANIAN CHARM-TYPES

I. SEPARATION AND CONNECTION

A ROCK WITHOUT ROOTS, A FERN WITHOUT A BLOOM, A BIRD WITHOUT MILK

6. Go under the open skies to a lonely place, take a bit of bread, and place it on the palm of your right hand. Holding the bread, repeat the charm seven times, making the sign of the cross quickly in one breath. Then lift your right arm high and while making a motion with your finger as though you were chopping with an axe, say these words:

   "A rock without roots, a bird without milk, a fern without a bloom. With the help of God, help Ona Mažeikienė."

   FROM SNAKES AND ERYSIPELAS.

LITTLE BEE WITHOUT BLOOD

13. To stop the flow of blood say:

    "The little bee has no blood, water has no blood, the stone has no blood."

    Then say the "Hail Mary" three times over the wound.

THE UNMENTIONABLE, THE UNMENTIONABLE, WHERE WERE YOU?

16. "Unmentionable, unmentionable, where were you?"
    "Beyond the hill."
    "What were you doing?"
    "I chewed on the mare's head."

"And did you leave me any?"
"No, I forgot."
"Oh, that God may forget you!"

Repeat three times without taking a breath. The unmentionable is heartburn.

JUST AS THAT FINGER HAS NO NAME, MAY YOU TOO FIND NO PLACE HERE!

19. With the fourth finger rub the "dedervinė"* with dew from a window in the morning and with the wetness from a window in the evening when there is no sun. Say these words:

"I'm rubbing, rubbing the "dedervinė" with the fourth finger**. Just as that finger has no name, may you too find no place here!"

*Herpes sore.
**The fourth finger (ring finger) in Lithuanian is referred to as the finger that has no name.

WHERE I SHOULD NOT EAT, YOU SHALL NOT SIT!

20. You will need peas or candy the size of peas. You take as many of them as you have warts. Toss three peas and say:

"Where I should not eat, you shall not sit!"

And you should throw them away from yourself. There should be three peas on each of the warts. You need to say this. After you count the warts, you must count three peas for each wart. Then place a handkerchief or any clean rag over them and say:

"Where I should not eat, you shall not sit. Where I should not eat, you shall not sit."

And you should put three peas on each wart until you have covered all the warts. Then you must take them off and tie them into a handkerchief. If there is a crossroad, then put them on the road. If the handkerchief is pretty, someone will pick it up and carry it away. Put them far away from yourself. Walk further away so no one can see what you are doing from the front or from behind. After you toss the peas, the warts will go away.

THIS IS FOR YOU, THIS IS FOR ME

22. This is how to protect yourself from other women's blood. When a woman after childbirth, enters the sauna her blood can affect other girls. You must quickly take care of the blood. If the blood gets onto another girl, you must heal her immediately. You must wash a dirty shirt from the girl who has caught the blood and carry it outside into the yard beside the gates. Pour a handful of water towards yourself and say:

    "What is mine stays with me!"

    Pour the other handful of water outside the gates and say:

    "What is not mine shall go through the gates!"

    Pour three handfuls of water. Pour the water that's left through the gates.

FAT FOR YOU, WOOL FOR ME!

23. "Fat for you, wool for me!"

    You say this after shearing a sheep, so that it would be healthy.

LORD, JUST AS THE WIND PULLS THE BARK FROM THE FENCE, PULL THE FILM FROM THIS PERSON'S EYES!

24. Kotryna, the wife of Gailius, a servant of Mauricz von Pershckaw, good-naturedly admitted in court that she would help blind people and would heal them in the following manner. <...> taking birch or hazel bark, which the wind had torn from a fence, she would place it over the eyes of the blind and say the following words:

    "You, Eternal Lord, just as the wind has pulled this bark from the fence, pull the film from this person's eyes!"

WHAT YOU ARE CARRYING AROUND HERE, TOSS IT ASIDE!

25. So that one may heal the warts from another's hands, one should show one's hand to another person. That person, seeing the warts, should say:

"What you are carrying around here, toss it aside!"

And then, turning away from him, he should spit three times.

"KAUKAS," "KAUKAS,"* JUST AS YOU TOSSED AWAY THIS FINGER, THE WORM SHOULD TOSS AWAY THIS SICK MAN'S TOOTH!

26. If you find a hole in your tooth and it begins to hurt, that means there is a worm inside there which must either be removed or killed. You can coax it out with water and with certain grasses. You can kill it with a charm. You must take a belemnite** and rub your teeth with it. While rubbing you should repeat three times:

""Kaukas," "Kaukas," I'm rubbing the tooth with your finger and in your name I'm killing a worm, so it would either die or break out of (insert the sick person's name) teeth and travel to the forest of the dead trees and the hard rocks. Just as you toss away this finger, (the sick person) should toss away out of his teeth the worm that's tormenting him. With God's permission and with my command take away the worm, take it, take it, take it!"

Afterwards, say the "Hail Mary" three times."

*"Kaukas" is a spirit of the home. He brings good fortune.
**Considered to be the udder of the "Kaukas (Lith. "kaukaspenis").

Editorial note: This verbal charm was publicized by the Lithuanian writer Vincas Krėvė and contains literary elements.

WART, FALL OFF, JUST LIKE THAT DROP OF DEW!

27. To heal warts you must take a linen thread and before the sun has risen, you must stand under an awning, so that drops of dew fall on you. When one drop falls, you must tie a knot and say:

"Wart, fall off, just like that drop of dew!"

You must do this until you have tied as many knots as you have warts.

CHARM TO HEAL WARTS.

THISTLE, THISTLE, LET ME GO

28. When a wound becomes infected with worms, you must press thistle down on it with a rock and say:

"Thistle, thistle, I press you down, so that the worms would tumble out of the mottled cow (name of animal)! If the worms scatter, I will let you go, if they don't scatter, you will rot here!"

After the worms have scattered, let go of the thistle, otherwise, the medicine will not help.

33. When you have swelling, you must find some blooming thistle in your yard, and leaning towards the earth (so that the blooming branch doesn't break) stick the bloom into the ground. As you are pushing it into the ground you must say these words:

"Thistle, thistle, if you don't let me go then I won't let you go. When you let me go, then I will let you go."

After you've said these words, you must walk home without turning back. When the wound heals, then you must remember to pull out the thistle branch. If you don't pull it out, you will have more swelling. If the wound does not heal, then you may break the branch.

WORMS, OUT OF THE BELLY BUTTON!

42. After you've tied twenty-seven knots on a thick string of wool twine, place it in a cup, turn it over onto the belly button, light it on fire, saying:

"Worms, out of the belly button, worms, off the belly button!"

CHARM FOR COLIC.

WHAT ARE YOU TYING? – "GRIŽAS"!

49. "Grižas" (swollen joints)* are healed like this. Take a red piece of wool yarn and as the sun is rising or setting, tie from one to nine knots in it. You must do this three times (three times you must tie nine knots). After you've finished, count the knots like this:

"One is not one, two is not two, three is not three... "

Count like that until nine (some people just say, "not one, not two, not three") and then do it again from the beginning. Then count the second set of nine knots, and then the third set of nine knots. If while counting you get confused or lose count, then the knots won't work anymore. You must take a new string and begin your work all over again. When you've taken care of the knots, then you must tie the string onto the hand. As you tie the string, the one you are tying for must ask:

"What are you tying?"

The person tying answers:

"Grižas!"

The sick man then says:

"Tie them, so you'd tie them off!"

After tying off the ends of the string, the person doing the tying must bite the ends off. Then the sick man must ask:

"What are you biting?"

He answers.

"Grižas."

The sick man says:

"Bite them, so you'd bite them off!"

"Grižas" can be healed as the sun is coming up or going down (as mentioned). The knots can only be tied by the eldest or the youngest child in the family (the first born child or the last). That is how our grandparents healed "grižas." That's how the world does it.

TYING OFF "GRIŽAS".

*"Grižas" (grižius, grizius) is a disease of the joints. The disease manifests itself in swollen joints that cause pain when one moves one's legs or arms. The movement of the swollen joints is as painful as though one were having one's joints drilled, hence the name "grižas." A synonym for the name comes from the verb "girgždėti," which means to creak. This verb describes the sound the swollen joints make when one suffering from the disease moves one's arms or legs. Colic is also called by the same name. In both cases, the condition causes discomfort as though one were being drilled.

59. You must carry the child onto the millstone, set it down on the millstone, and then turn the handle as though milling (the father turns the handle). While he is "grinding," the first born or the last born asks:

"What are you grinding?"

The father must answer:

"Grizas."

Then he must say:

"Grind it down!"

FOR "GRIZAS" (SWOLLEN JOINTS).

63. If an evil wind blows* on a child or if the moon shines on him, then you must knead him. One person holds the child down and the other kneads him, and another standing beside the window asks:

"What are you kneading here?"

The kneader answers:

"I am kneading "panaktiniai"** (spirits of the night)."

That one answers:

"Knead them, knead them, so they maybe gone!"

You must do it three times until it disappears.

*See explanation Number 963.
**"Panaktiniai" are mythological creatures that don't allow the child to sleep calmly at night.

65. When your mouth is blistered with herpes sores, a person with a flint must ignite sparks* on your mouth, while another asks:

"What are you dividing?"

The first:

"Fire from your mouth."

The second answers:

"Divide it so that it would be divided!"

*In Lithuanian herpes is referred to as "ugnis" (fire).

66. When an infant is born that cries a lot, they say that "klyną traukia"* (his stomach aches). Then you must take the first born and set him behind the wall where the infant was born. The father of the child must drive a stake into the ground. The one standing behind the wall must ask:

"Blacksmith, what are you pounding?"

The father says:

"I'm pounding "klynas" (colic)!"

The one behind the wall says:

"Pound, pound, so you'd pound it out."

Three times you need to ask and answer like that and the child will stop crying.

*The Lithuanian word "klynas" is a Lithuanian term for colic. The word "klynas" also is used to describe a hernia or extreme pain of the internal organs or to describe the genitals.

84. "Girgždėlė"* (swollen joints) can be chopped off. A woman must chop them off for a man, and a man must chop them off for a woman. Either the first born or the last born must be the one to do the chopping. The chopping must be done like this. After the sun has gone down, the place where "girgždėlė" is located must be placed on the house's northern threshold. The chopper must hammer down his axe on that spot saying:

"I'm chopping, chopping, chopping!"

Then he must ask:

"What are you chopping?"

The chopper answers:

"Girgždėlė."

Then he asks again:

"How long will you chop?"

The chopper answers:

"I will chop until I've chopped it down!"

They must ask and answer in this manner three times. In the end the chopper must lower the axe into the threshold to frighten the sickness away. They say that if you do this three evenings in a row during the waning moon, the swelling from the "girgždėlė" will go down.

*See explanation Number 49.

86. If you want to get rid of a wart, you must pinch it during the time of the waning moon, saying:

"I'm pinching, pinching, pinching! What am I pinching?"
"I'm pinching a wart. I'll pinch it until I pinch it off!"

99. When bread is being baked and someone has the consumption, he asks:

"What are you baking?"

The other person:

"The consumption."

He must answer:

"And so bake it!"

Then, they say, the consumption disappears.

I'M NOT CHOPPING, "GRIŽAS" IS CHOPPING

105. When your arm or your leg grows tired, when it creaks when you step with it or use it, they would say–that's "grižas."* Then you would need to knit. You would need to knit with red wool through that place. You must weave a band together out of 55 pieces of wool twine and then tie 55 knots in it. Then you must take the hand or leg that hurts and place it on the threshold and strike it with the backside of the axe. Then you must say:

"I'm not chopping, "grižas" is chopping. I'm not chopping... "

You do it 55 times and that "grižas" disappears.
That is such fun. And they would do it. People used to believe in it.

*See explanation number 49.

YOU ARE "GRIZIUS," I AM KRISIUS

109. If a mother eats sour foods soon after childbirth, then the child always has "grizius"* (colic). Then the colic would need to be tied off at the time of the young moon. The first born in the family would need to carry the baby to a window from where you could see the young moon. You would need to take a red wool string and tie a series of three knots nine times. As you are tying you need to say:

"Not one, not two, not three, not four... "

You would need to count like that until nine. Then you would need to count the next nine:

"Not one, not two, not three..."–up to nine.

Then you need to count the third set of nines. Then talk gazing up at the moon:

"You are "grizius" (colic), I am Krisius. You will run and I will chase you. When I catch up to you, I will bite you." (Act as though you are biting the belly button).

Turn around and face behind you, spit, say it again and again and bite and then spit three times.
Once you've done that your child will be well. Take the string and tie it around the baby's stomach.

**See explanation number 49. In some Lithuanian dialects the word "grižius" is changed to "grizius."

THIS IS HOW I CUT THROUGH THE CHAINS!

114. To make your child learn how to walk more quickly, take him out of his walker, stab a sharp knife into the floor, carve a cross, and say:

"This is how I cut through the chains!"

CHRIST IS TIED, CHRIST IS FREE

116. Here's a translation into German about the same thing. I found out it is used when the herds get mixed up:

"Christ is tied,
Christ is free.
And so you are released from bondage.
In the name of the father, and so".

Editorial note: Although A. Bezzenberger writes that this verbal charm was a translation from Lithuanian into German, the rhythmical structure shows that the charm was spoken in German.

THERE IS NO THUNDER IN YOUR BODY AND NO LIGHTENING

117. "Lord Jesus Christ, Son of God, save God's servant from that horrid disease."

Saying this charm you must bow three times and say:

"The servant of God in (name) body is tortured by a vicious disease–an ulcer. There is no thunder, no lightening in your body. No secret of purity. In that bitter earth, the chill held in the hands. Such is my prayer–a key and a lock."

You say it three times and spit to the left.
You can also use this charm for water that is not potable.

A CHARM FOR FURUNCLES.

I'LL GO OUT ON THE BLUE SEAS AND I'LL CUT OUT MY PAIN

118. Making the sign of the cross:

"I'll make the sign of the cross. I'll go out on the blue seas. In the blue seas lies a white stone. I will take golden scissors and I will cut through the pain. Just as in the blue seas the water does not stand still, so for (name of the person the charm is being spoken for, or if it is an animal, then the colour of the animal) it no longer hurts. Grey stones and white roots."

Repeat three times.

THE THREAD, BREAK, "MACICA," HIDE!

119. "Oh, I am not in the sea. I am not standing in the sea. I am standing in the river. On that river there is a stone with the oak. Under the oak is a table. On that white table there is a white table cloth. On that white table cloth there are three plates. On those three plates there are three sharp knives. At the table sits the Lord Jesus Christ. Janukas takes a sharp knife and cuts the "macica."* At this minute the Holy Mary appears with silk threat. Thread, break, hide, "macica," this time, this minute. Morning dawn, evening sunset."

You must blow on that place where you've spoken.

FROM PARUŠENIA** (HERNIA).

*"Macica" (from the Polish word "macica") means the uterus and illnesses associated with the uterus. However, it can also be used to refer to stomach pain in general or to other internal disorders (like the words "gumbas" and "klynas"). See explanations Numbers 66, 157.
**The Lithuanian word "parušenia" (from the Polish word "poruszenie") is used to describe a hernia. However, this word is also sometimes used to describe other stomach troubles.

ALL THE BELLS HAVE BEEN DESTROYED, AND THE TOWELS TORN APART

120. "Holy Elena Magdalena went through the church and pulled the bells into the belfry. All the bells have been destroyed and the towels are torn apart. Do not fear, do not fear (here you must mention the sick person's name)!"

You may not make the sign of the cross and say "amen."

CHARM FOR EPILEPSY.

MAY MY BROKEN BONE GROW BACK TOGETHER, JUST AS YOU TWO HAVE GROWN TOGETHER!

121. One interesting aspect of the park in Palanga are two pines that have grown together. The thick branches are grown together in such a way that you cannot differentiate one from the other. They are growing in the new park in Palanga. According to the people's stories those trees have healing and calming properties. They can quickly heal people with sprains and with broken bones. You must only weave in and out and around the pines and walk around them three times, saying:

"May my broken bone grow back together, just as you two have grown together!"

Or:

"Reconcile me with my husband, so that we could live peacefully together like those two pines!"

Or:

"Bind me to my beloved Mary, like those two trees are bound together!"

And so on. Later, one of the pines dried up. It was cut down a little higher than the place where the two branches had grown together. During the years of independence those pines were guarded carefully.

II. EXPULSION

GET OUT!

122. Horses are often tormented with a sickness called "ūsuotis."* It's a terrible disease. Horses are treated like this. You set up a barricade in the barn. Then you chase the horse so that it must jump over the barricade three times. Each time the horse jumps over the barricade you must say:

"Get out!"

*A disease of the stomach that afflicts horses.

GO TO THE EARTH, WHY ARE YOU CLINGING TO MAN!

123. <...> To say a charm for rose (erypsipelas), you make a figure eight with two fingers, spit on the ground and say:

"Go to the earth! Why are you clinging to man!"

And then you talk and talk. Only you can't betray what you are talking. If you give it away, it won't help.

GET AWAY FROM ME, PERTUSSIS!

124. Pertussis (Lithuanian *kokliušas*) is a terrible disease. This is how you can heal yourself from it. You must take the sick person and over the course of nine nights, after the sun has gone down, but before the sun comes back up, carry him through nine fields, nine rivers, and nine bridges. When you carry him over the ninth bridge, you must toss the sick man's clothing into the river and say:

"Get away from me, "koklius" (pertussis)!"

After that you must carry the naked sick person home. You must carry him inside the house, only not through the same doors that you carried him out of. If you carry the sick man back inside through the same doors, he will meet up with "koklišas" again and will be sick with the same disease all over again. Once you've brought the sick man inside, you must dress him in a new shirt that has never been worn. Then the sick man will quickly recover.

BE GONE, INTO THE SWAMP!

125. To heal a herpes sore you spit and at the same time shout these words:

"Be gone, into the swamp!"

Then say the "Hail Mary" five times.

THISTLE, THISTLE, FLY TO THE GROUND!

126. Thirty years ago in Vizgiūniai village Mrs. Blažienė could charm away a boil, but I wasn't able to learn all the words to her charms. J. Saplys from Paketeriai village would tell us how she would use the fourth finger of her left hand three times to make a circle around the boil while murmuring. At the end she would say:

"Thistle, thistle, fly to the earth, over dead branches, over green leaves!"

And she would spit.

BEAT THE "VERBA" (EASTER PALM) ACROSS THE SHOULDERS AND THE ILLNESS RUNS INTO FOREST

127. A person, cursing his illness, would say:

"Oh, that you would go away into the dried-out forest!"

Or he would beat the sick man with a willow branch (blessed in church as an Easter palm) and say:

"Beat the "verba" across the shoulders and the illness runs into the forest."

DISEASE, OUT! HEALTH, IN!

128. On Palm Sunday people would bring home blessed palms. The people who had been at church would beat the ones who had stayed at home with the palms across the head and say:

"Disease, out! Health, in!"

GET AWAY FROM ME, UNWANTED!

129. You must look into the sun and say three times:

"Get away from me, unwanted, I don't want to see you anymore!"

FROM SNAKE BITE.

GET AWAY, CURSED AGUE!

130. Or again, this is a good charm to ward off ague. You stand beside an aspen and you imbed a knife into a tree. Then you say:

"Get away, cursed ague, from me, or I'll stab you alive!"

It'll disappear before your eyes.

GO HANG YOURSELF ON A DRY BRANCH!

131. Open the wound with your hand and say:

"Twelve pupils (here I forgot some of the words)… Oh Jesus, why did that sickness stick to me? Oh, go, like Judas, and hang yourself on a dry branch!"

3 prayers.

FOR ERYSIPELAS.

ROSE, ROSE, GET OUT OF HERE!

132. "Rose, rose,* get out of here! May the sun burn it out and the rose run off into the water. I will say it and say it until my words help!"

Say it on butter, tallow, and then smear it onto the wound.

FROM ERYSIPELAS.

*Erysipelas.

THE SUN GOES, SALIVA GOES

133. You say this for snake bite (for animals and for people):

"The sun goes, saliva goes, may this swelling go too!"

Say it three times quietly, not breathing. Then blow three times onto bread and salt. Then feed the bread and salt to the animal with the snake bite. After you've said it, say three "Hail Marys."

FROM SNAKE BITE.

STUMP, STUMP, STALE WATER

134. In the spring you need to find a hollow with stale water pooled inside it. You throw a few barley corns into it, and then you mix it with the hand that has warts on it and say:

"Barley, barley,
Stale water–
May all my warts,
Go away with it!"

Then you must run out of the forest without looking back.

WHITE SNAKE, GET OUT THROUGH THE MOUTH!

136. "The white cow runs into the sea and the others follow. White snake, get out through the mouth!"

And say the color of the horse. Once.

FOR "VYVALAS" (A HORSE DISEASE OF THE GUMS).

THROUGH THE PLACE WHERE I BIRTH, I CHASE IT OUT

137. To heal a child from the evil eye, the mother must take a wash towel and wipe herself "across that place from where she birthed the child" and then rub the child's eyes with the washcloth, saying:

"Through the place where I birth, I chase it out!"

WHO'S THERE? – US, FRIGHT!

138. When a child has the fright,* then you need to prepare a "rolling pin." That means you dress the rolling pin as a child and take it outside. You stand beside the window.
The woman carries the child over to the window and asks:

"What's that?"
"It's us, the fright!" (A person holds the rolling pin dressed as a child at the window and answers.)
"Why did you come here?"
"For the child!"
"Get away from our child!"

Then you must run around the house three times. You leave the rolling pin doll outside over night. Then the child will be healthy.

*Folk medicine tells us that when a child or adult experiences shock (or fright) he becomes susceptible to other illnesses, such as paralysis or erysipelas.

GO TO THE STOVE!

139. When you are baking bread, you say to the child who wets his bed:

"Go to the stove!"

You say this as you are pushing the bread into the stove. When you pull the bread trowel back out of the stove, you briskly whip the child and say:

"Get out of the stove!"

COME HERE, CHILD!

140. To stop bed wetting you take a bone from the cemetery. You wake the child at midnight and you shout:

"Come here, child!"

GO, "GRIŽIUS," ON THE BLUE SEA, ON THE GRAY ROCK

141. When your hand hurts from doing the same type of work over and over again–that's "grižius"* (swollen joints).

"Get away from Paulina, you "grižius." You can't stay here, you can't sit here. Go on the blue sea, on the gray rock. Amen. For this good day. Amen. For this good hour. Amen. For this minute. Amen."

FOR "GRIŽIUS" (SWOLLEN JOINTS).

*See explanation Number 49.

YOU WITCHES, GO TO THE POND, GO TO THE PUZINAS LAKE!

145. When you see the new moon for the first time, you must stop and stand in place and as you are gazing at the moon, you can make your warts flow away by using curses. For example:

"You witches, you bitches, I hate you. What are you doing here on my hands (or feet). Go jump into the pond, go to the Puzinas Lake (a lake in the Šimoniai region). Get out!"

And so on.

I SEND THE SICKNESS ACROSS THE FAR FIELDS

146. To cure erisypelas they say:

"I send those sicknesses through faraway fields, through the blue seas, where dogs do not bark, where people have never been, so

that it would never come back from there, so that it would crash apart in the dry reeds…"

I heard that from the gypsies. They say it without stopping to take a breath and they don't say, "Amen."

IN THE NAME OF THE SUN'S HEAT, I TELL YOU, AGUE, BE GONE FROM HERE

147. If a person is tormented by ague, he must wake in the early morning before the sun has risen, take the dew from the grass, mix the dew with holy water, and say this charm:

"The wind blew from the South, the wind blew from the West, it blew in the ague onto the people, onto the animals. The sun rose, the sun saw the ague, the sun poked the ague with its rays and dried it out with its heat. The sun tormented the ague with its light. The sun chased the ague into the forest, into the marshes, into the deep ponds, where people do not go, where animals do not wade, where birds do not fly. In the name of the sun's heat, in the name of the sun's rays I tell you, I order you, be gone from here. Go back to where the wind blew you in, go back to the deep ponds, the dark marshes, where people do not walk, where animals do not wade, where birds do not fly."

As the sun rises, you must drink that water and say the "Hail Mary" three times.

Editorial note: This incantation has literary elements.

GO AWAY, SICKNESSES, GO AWAY, SEIZURES!

149. So that the wind would not blow in ague, you must wake in the early morning, before the sun has risen, go outside into the yard, and turning your face towards the East say these words:

"I rise in the early morning. I wash with dew, I talk to the sun, I worship God.
Go away, sicknesses, go away, seizures, go away, go away from me into the dead forests, the deep marshes, where people do not walk, where animals do not wade, where birds do not fly!"

Editorial note: This incantation has literary elements.

SAINT PETER WAS WALKING ALONG AND MET UP WITH A RABID DOG

150. "Saint Peter was walking along when he met up with a rabid dog. The dog opened its jaws and grabbed hold onto the holy man's robe. Saint Peter waved his hand and the dog let go. Saint Peter shouted at the dog and said: "Go neither on people nor on animals! Go, rabies, to the dead forests, to the hard rocks! In the words of Saint Peter: do not attack people or animals, rabies, go to the dead forests and the hard stones!"

You must repeat these words three times and afterwards say the "Hail Mary" three times.

Editorial note: This incantation has literary elements.

FRIGHT FROM CATS, DOGS, THE WIND, FIRE, PEOPLE, BE GONE!

153. "Fright from cats, dogs, the wind, fire, people, leave the body of the person (insert his or her name), walk through the dead forests, walk through terrible swamps with the will of God where people do not go."

Say the "Hail Mary" three times.

You must say it all at once, then blow on the person, onto bread or sugar, then give it to them to eat. Do not let anyone else touch the bread.

FROM FRIGHT.

HOLY MOTHER, TAKE THIS PAIN INTO THE DEEPEST HOLE

154. It's possible to talk away a pain. You take some salt and pour it onto the table. You put down a cup with water in the other corner and you cover it. You take a string that is long enough to wind around your head and you tie three knots in it. You pour the salt into the cup, you cover it with a cloth, and when you tie the cloth you make the sign of the cross and you say:

"You, Holy Mother, you who live in a faraway land, send the pain away across the dead forests, over the far away sand hills, over the metal hills, where the dog never barks, where not one person ever goes. Holy Mother, take this stich away into the deepest hole, under the largest stones, so that it may never ever return, so that the stich may never come back!"

And they say that you must say this prayer three times. You can say it against snake bite, ague and other sicknesses.

MAY SAINT GEORGE RIDE IN AND CARRY THE SICKNESS AWAY ACROSS THE SEAS

155. On July 12th a formula from folk medicine that hadn't been recorded ever before was written down. This verbal charm was used by a holy Prussian healer on the other side of the village of Stalupėnai. He used it with "holy" water to heal a man with the surname Lenkaitis from Šilbaliai. It was said that an evil spirit had taken over the man:

"Our father (he blows on the bottle holding the water). Amen, amen, amen (blowing). May Saint George ride in and take the sickness away over the seas, where no one pounds metal, where no one stakes stakes, where no one builds fences."

And so on.

PAIN, GO INTO THE WATER, INTO THE MEADOWS, INTO THE ROAD!

156. The person saying the charm must make the sign of the cross, but not say "amen," and then say the following prayer:

"The Lord Jesus was walking along the road and met three roses: one was white, the second was yellow, the third was red. He let the white one go in the water, he let the yellow one into the meadow, and let the red one in the road. May all the pain from white teeth go into the water, may all the pain from unhealthy teeth go into the meadow, may all the pain from rotten teeth go into the road."

After that you must say the "Hail Mary" three times and make the sign of the cross without saying "amen." After you've eaten the food the charm has been said over, your teeth will stop hurting.

GET OUT, YOU EVIL "GUMBAS," GET OUT THROUGH THE BONES, THROUGH THE BRAIN, THROUGH THE VEINS!

157. "Mary Magdelene was walking across the green bridge. And she met up with the Lord God. She asked, 'Where are you going?' 'I'm going to chase away nine "gumbas."* Get out, evil spirit, get out through the bones, through the brains, through all the veins, out of that person (here you say the name of the sick person), don't come back, evil "gumbas!"

FOR "GUMBAS".

*The word "gumbas" is used to describe any pain in the stomach. According to Lithuanian ethnomedicine pain in the stomach is created by a mythological being that is similar to a toad and has fingers with fingernails. If the "gumbas" is unhappy about something, for example, with the food, it begins to move and knead the stomach with its nails. That is the reason why someone has pain in the stomach. The "gumbas" is essential to a person's survival. One cannot live without him. (There is a tale about how one person vomited out the "gumbas" and threw him out and soon afterwards died. Another person swallowed that "gumbas" and lived.) BsMed p. 442. The name "gumbas" is also used in ethnomedicine to define illnesses of the womb and the womb itself, which can also move around in the stomach. Verbal charms are intended to calm the "gumbas" down and put it back in its place.

In Lithuanian the word "gumbas" is also used to describe a hernia or any other swelling on the body that rises after an injury. This word is also used to describe an outgrowth on a tree. It is also possible that people called cancer by the name "gumbas."

SAINT DIONYSIUS, CHASE THE SICKNESS OUT OF ALL THE BONES AND THE BRAIN

158. They say this charm for the teeth.

"Saint Dionysius, chase the sickness of the bones and the brains out of him, so that the winds blows it all away, so that he would have good health and his teeth would tormet him no more, so that he would eat well and give me even bigger gifts."

After you've said this prayer, you pour salt into the stove and soon the teeth will stop hurting.

AN EVIL SNAKE BIT, THE HOLY MOTHER SAID A CHARM

159. My grandmother Medinienė, who is 95 and lives in the village of Krankiniai in the Antalieptė county, taught me how to charm from snakes. Here are the words:

"An evil snake smote a black sheep (here you must say the name and the color of the animal, and if the charm is for a person, then you must say that person's Christian name). The Holy Mother said a charm, the Lord Jesus chased it out. Get out! Get out! Get out!"

166. If one has been bitten by a snake, you must say this charm:

"The Lord Jesus and Saint Peter were walking through the green pastures when they met a snake there. The snake lay there. The angel of the Lord God spoke, the Holy Mother Mary swore, until the poison seeped out."

You make the sign of the cross "in the name of the Father and the Son and the Holy Ghost" and so on. With this charm you give the sick person bread or water.

POISON, GO INTO THE STINGER, STINGER, GO INTO THE SNAKE, SNAKE, SLIDE INTO THE DEEP OF THE EARTH!

168. "Depths of the earth, on that earth there is a snake, on that snake there is a stinger, on that stinger there is poison. In the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost–the trinity, stinger go into the snake, snake, slide into the deep of the earth! Amen."

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

WITH THE HELP OF JESUS, GET OUT, STINGER!

169. "My rufous cow (say either the color of the cow), terrible snake! Through the help of Jesus, through Mary's saving grace!"

You must say three times:

"Get out, stinger, get out, stinger, get out, stinger!"

Say the charm without taking a breath and blow on a bit of bread, and that's all. And you have to do it facing the sun, somehow... I taught it to my daughter here, so now it no longer works for me. It's better to do it with the sun.

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

SNAKE, CRAWL INTO THE GROUND!

170. "Snake, snake, why do you crawl? Why do you bite? Slide into the earth! Take the poison with you! "Pumpok, pašop!" You'll not crawl out again. You'll never bite again. You'll do no more evil to me, in the name of the trinity, God the Father, the Son, and the Holy Ghost."

FROM SNAKE BITE.

SNAKE, SNAKE, SLIDE INTO THE EARTH, AND I'LL BE ON MY WAY!

171. I'm walking through the forest and there is a snake on my path. I say:

"Snake, snake, slide into the earth and I'll be on my way!"

I make the sign of the cross.

"Go where you must, I don't want to meet up with you."

The last time the snake immediately dug a hole and slunk through the moss down into the earth. When the snake went, I made the sign of the cross. You must know your prayers.
If you don't say your prayers on All Soul's Day, then you'll meet up with the snake. If you'd said your prayers, you wouldn't have met up with the snake. The snake crawls into the ground around September 8, on the birthday of the Virgin Mary. No one goes into the forests then, because snakes crawl around.

YOU, COLD METAL, SLIDE TO THE SIDE!

172. <...> When you go into the forest, so that you wouldn't see a snake, you must say certain words. Those words of mine are in Polish. I can translate them into Lithuanian.

"You, horrible crawling things, you, cold metal, crawl away!
You will not crawl here–you'll dive head first under a stump.
The Holy Mother has asked, all the Saints have asked,
and I (say your name here) ask you."

<...> (The person saying the prayer) must say their own name. It could be Ona (or any other name).
"Do you need to make the sign of the cross?"
"Yes. You go through the forest and you make the sign of the cross and without taking a breath you say the words. But it takes a lot of strength because there are a lot of words. When I was young, it was easy. Now I there is no way I can say all the words at once."
"And what must you do when you are finished?"
"In the end you make the sign of the cross." <...>

COME OUT OF YOUR CAVE!

173. You say these words for snake bite:

"Come out of your cave!"

You mention the name of the Holy Mother. They say that the holiness kills the snake bite. You say those words and you give ... You say the charm on some flour if you charm for erysipelas. [For snakebite] you say the color [of the animal] or you say the charm on some salt.
Here in Karačiūniai one of us died from snake bite. He wouldn't accept any of the charms. And the doctors don't know how to heal from snake bite.

Editorial note: This is a fragment from a charm.

EARTH, EARTH, CHASE THE SNAKE OUT OF THE EARTH

174. Once they taught me to say this:

"Earth, earth, earth, earth,
Chase out the snake from there, out of the earth."

And then say the "Hail Mary" three times.

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

GET OUT, CURSED CRAWLING THING!

175. "Eik, ši, sis, ta, keik, pra, šliū, žas, iš, gaus, žmo, nes, jau, šei, ter, su, ji, tar, da, ni, ve, gy, ne, ja, rei, da, pa, les, de, di, nas, ra, šv., ja, ri, Ma, ir, si, vi, ji, tie, šven, kit, dė, pa, te, lė, ga, per, sios, to, pi, sios, dva, bus, dar."

(Get out, cursed crawling thing, out of that person, because you've dirtied him, now you live in him, you've made big wounds. Holy Mary, all the saints, help us conquer the deeds of the evil spirit.)

FROM SNAKE BITE.

Editorial note: In the Lithuanian text all the syllables of the words are inverted: first you say the second syllable, then the second to last and so on.

I TOLD YOU TO GET YOUR POISON OUT OF HERE

177. "The Lord Jesus kicked a snake and uttered a curse onto it. Then the snake destroyed its own seed. It can't carry all its seed. The Lord God will kick apart this snake, he'll smash its head, and grind out all its seeds. In the name of the Father, the Son, and the Holy Ghost. I command you to take your poison out of (here you must insert the name of the sick person or the color of the sick animal) wounds. The one I see here. Amen, amen, amen."

You say this charm three times.

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

JESUS, CHASE OUT THE POISON

178. "Oh, Jesus, make this person well, chase the poison out of him. May this snake's stinger turn into a stone!"

And say the "Hail Mary" and so on.
You must say this charm three times without taking a breath. But, if the snake had children, then you must say the charm as many times as there are little snakes.

JESUS, MARY, CHASE OUT THE ILLNESS

180. You must say this charm without stopping to take a breath.

"You (the name of the person) have been made sick by the evil eye. You were looked at by eye. "Hail Mary". May this water heal you from this sickness. And again the "Hail Mary".
"Jesus, Mary, chase the illness out of this person with his sweat. May he no longer fear the eyes. May he be as healthy as a stone. "Hail Mary".

After you've said each part of the charm like this, you must make the sign of the cross three times and three times blow air from yourself. Then you must wash with that water and drink.

FROM EVIL EYE.

GOD WAS WALKING THROUGH THE FOREST AND FOUND A NEST OF SNAKES

182. "Jo, ė, vas, die, per, ria, gi, do, ra, da, liz, čiu, va , gy, jų, va, du (= bu?), nu, do, rau, liu, ža, tu, bal, vas, die, lia, ža, re (= se?), ka, už, nu, do, rau, de, ru, nu, to, bal, jo, di, si, į, į, ne, že, ke, vas, die, pe, li, icz, ant, tos, vie, jam, do, kan, į, ju, to, kir, nu, vo, gal, tai, bal, ir, ne, try, pa, no, ro, nu, ro, eik, ir, sau, vyk, sa, ta, kiek, prake, va, gy, te, da, vi, pa, nio, vel, dik, mir."

(God was walking through the forests and found a nest of snakes. There were red ones, green ones, white ones. God buried the green one, killed the red one, and put the white one in his pocket. God climbed out of the place and he was been bitten in the leg. He chopped the head off of the white snake and rubbed the wound. Get out on your own, you cursed snake, image of the devil, die!)

FROM SNAKE BITE.

Editorial note: In the Lithuanian text all the syllables of the words are inverted: first you say the second syllable, then the second to last and so on.

ROSE, ROSE, LEAVE NICELY, I'M NOT CHASING YOU!

183. "Rose* white, blue, red! Saint Thomas, Mathew, Barbara! In the name of the powerful God, I'm asking that you leave nicely. I'm not chasing you! If you don't leave, I will curse you, I'll put you on the offering block! That is the will of the holy ones.
Rose white, blue, red! Saint Thomas, Mathew, Barbara! I am your servant, with God's help I won't disappear. I'll curse you, rose cursed be, I'll not pay any heed to your pain. Oh rose white, blue, red, Saint Thomas, Mathew, Barbara, be gone!"

CHARM FOR ERYSIPELAS (ROSE).

*The folk name for erysipelas in Lithuanian is "rožė" (rose) because the skin rashes associated with the illness form a reddish-pink crust on the skin. Therefore, charms used to cure for this disease refer to the rose.

I CHASE ALL THAT IS EVIL WITH THE STRENGTH OF THREE NINES

184. "I chase the evil spirits and nightmares. I chase all that is evil with the strength, with the powers of the angels three times nine. You'll shatter like the waning moon. You'll dry like a reed in the marshlands."

You must say this charm three times.

THIS CHARM IS USED TO HEAL ALL SORTS OF EVIL THINGS: CRAMPS, INFECTIOUS DISEASES, NIGHTMARES, EVIL EYE, AND SO ON.

EVIL WITCHES, FLY INTO THE SEAS

185. Make the sign of the cross, say your prayers, and then say:

"You, evil witches, fly through the air into the seas and meet your end there. May you leave my cows alone as they were, may the udders of my cows flow with milk as they once did: one from the seas, the second from the rivers, and this third one from evil

doers. Four crosses and many troubles are in the sea. Mother of the Sea, cover me! If someone evil strikes me, may they strike a stone instead."

Say your prayers and tend to your cows.

VERBAL CHARMS TO PROTECT FROM WITCHES.

Editorial note: This verbal charms has similar elements to one from Latvian folklore and most likely was taken from Latvian field work.

THREE ANGELS, TAKE YOUR SHARE OF THE HORSE'S "VYVALAS"

186. "Three angels through nine hills, three angels through nine miles, go to Peter's golden horse and each take your share of the horse's "vyvalas" (gum disease) and go back over nine hills, go back nine miles. May all of the pain from the "vyvalas" be shattered like the waning moon, may it dry out like a reed in the marshlands. Aah, aah, aah. God in the heavens, be here!"

Say it three times.

FOR "VYVALAS" (HORSES'S DISEASE OF THE GUMS).

Editorial note: "Aah, aah, aah" must likely is the shortened form of "Amen". M. Slančiauskas who recorded the charm has observed that "Moses, leading the Jews across the Red Sea, no longer said "Amen, amen, amen," but "aah, aah, aah" and so on.

ROSE, ROSE, GO BACK TO WHERE YOU WERE!

187. "Rose, rose, where were you?
Go back to where you were!"

This charm was also used for fright and snake bite.

[FOR ERYSIPELAS].

WHEREVER YOU CAME FROM, GO BACK THERE. THESE ARE NOT YOUR HERDS. THEY ARE MINE!

188. So that the devil would not tire out our horse at night, you say:

"Wherever you came from, go back there. These are not your herds. They are mine!"

GET AWAY, AWFUL THING, FROM CHRISTIAN BLOOD!

189. "Get away, awful thing, from Christian blood! Black earth, take back your awful thing! Where you came from, go back there!"

You don't say "Amen." You say it three times while sprinkling salt onto bread. Then you must take a slice of bread and break it into three parts and give it to either the person or the animal who has been bitten to eat.
When you say this charm for animals suffering from snake bite, you must say the same words of the charm, only don't add "from Christian blood," and instead say "from the rofous, black, mottled or so on animal," as in "get away from the mottled one!"
This charm only works on those who've been stung by a snake and the snake was not killed. If the snake was killed, then the charm will not work.
You must teach this charm either to your eldest born or your youngest. It doesn't work for middle children.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

THIS IS YOUR PLACE

190. Epilepsy is a terrible disease. It is very difficult to cure. You can cure for it like this. The first time you see someone with that disease, you must quickly splice the sick person's thumb on his right hand. Wipe the blood onto his lips, his chest, his feet and his hands. Then you must toss a drop of blood into the cemetery and bury it. Then you must pray and say these words:

"This is your place. Get out of the person you have gone inside!"

Then the sick person will be cured.

HEALING FOR EPILEPSY.

GET OUT, DON'T STAY HERE!

191. Rub three knotholes three times each, so that there would be nine knotholes. Each time you rub one say:

"Get out, disappear, may you not be here!"

FOR ECZEMA.

194. A sty grew in the eye. You throw it out saying:

"Take it, dog. Take this sickness with you back to where it came from!"

A STY IN THE EYE.

GET OUT THE WAY YOU CAME IN!

197. Often mothers after childbirth would be possessed by the devil. Or, the devil entered a person through an evil wind. The possessed would scream, tear at her hair, and climb the walls and so on. The possession would be healed by bringing in a priest or a charmer who would saw these words to the devil nine times without taking a breath:

"Get out the same way you came in!"

DEDERVINĖ, DEDERVINĖ, GO TROUBLE THE BLACK PIG!

200. "*Царь-лишай, лишай** ('Herpes, herpes') go as far away as you can from me, I will not stay in you."

FROM HERPES.

*Here a Russian phrase is intertwined with the Lithuanian charm.

"VIŠTAŠIKINIS" (STY), GO TO THE CHICKEN!

201. We call the sty the "vištašikinis" (sickness of the chicken).* It doesn't grow when you call it that. But when you call it by its real name "miežis" (corn), it keeps on

growing. You must wind a string around your third and fourth finger in a figure eight and tie it.
Once you've tied it, you say:

"Curses to you, go away, "vištašikinis" (sty),
Go to the chickens.
You are not wanted."

You tie two fingers together and rub with the back of your hand and say:

"You disappear,
Go to the chickens!"

We don't call it "miežis" (a sty in the eye), we call it the "vištašikinis" (chicken sickness). My child, there are so many things and so many ways of saying them. When "vištašikinis" goes away, toss the thread into the stove.

TO HEAL A STY IN THE EYE.

*The reference is to a sty that grows on the eyelid. In this dialect the name for the corn is the same root as the word for chicken and literally means the chicken's droppings.

WOLF, WOLF, GET OUT OF MY EYES!

202. You must say it three by three times:

"Wolf, wolf, get out of my eyes, I'll give you a bag of money and a bag of rye!"

FOR A SPLINTER IN THE EYE.

203. You must say this seven times:

"Bear, bear, get out of my eyes, I'll give you a jug of honey!"

FOR A SPLINTER IN THE EYE.

III. TRANSMISSION AND RECIPROCATION

IN TOTAL THERE ARE 99 AGUES, TAKE THEM AWAY FROM ME!

204. In total there are 99 types of agues. A sick person must chose a bush a little further off from his home. Then every morning, very early, he must go to that bush, but going and coming from the bush, he must not meet up with any person. If the charmer is seen, then his efforts are for naught. In all, he must walk back and forth three times. He must go to the bush and take a branch from it and say three times:

"In total there are 99 agues. Take them away from me!"

Afterwards, make the sign of the cross.

OH SUN, OH MOON, TAKE AWAY THE PAIN

205. Make the sign of the cross:

"Oh Sun, oh Moon, the brightening dawn, oh beautiful Holy Virgin, take away my (or insert the name of the sick person) pain. Amen. Amen. Amen."

Then you must say the charm three times.

FOR SNAKE BITE.

WHERE ARE YOU GOING, MARY? I AM GOING TO TAKE AWAY THE SEIZURE!

207. This will work for seizures. You must burn all sorts of grasses and mosses. The prayer:

"Mary was walking through the flat meadows when she met Saint John. (Insert the name of the sick person). He asked, 'Where are you going Mary?' 'I am going to take away (sick person's) seizure!'"

"Glory be to God, the Son, and the Holy Ghost" and so on. But you don't say Amen.
You make smoke in the chimney or the smoke house, so that the smoke would take away that evil spirit.

SAINT JACOB, TAKE AWAY THE PAIN

209. "Saint Jacob, take away the pain from Jonas (or the name of the sick person). In the heavens there are two sister stars: one is Polia, the other is Liola."

CHARM FOR ERYSIPELAS

YOU NEEDN'T SUFFER ANYMORE, TAKE AWAY MY PAIN

210. If your tooth hurts you, then go to the cemetery. Break off a metal leaf from a wreath and say:

"You (name and surname) need not suffer anymore. Take away my suffering!"

And then the pain goes away.

NEW MOON, I GIVE YOU MY TOOTHACHE

211. During the new moon, when your teeth hurt, they say:

"New moon, I am giving you toothache. And now you give me healthy teeth."

I RUB A HEALTHY TOOTH INTO MY ACHING TOOTH

212. On the evening of the Feast of Saint John, when the sun sets, you must go to the cemetery and find the healthy tooth of a dead person that hasn't rotted yet. To heal your toothache you must rub the healthy tooth into your hurting tooth. As you are rubbing the tooth, you must say these words:

"I'm rubbing, rubbing the tooth into my tooth. I'm rubbing a healthy tooth into my aching tooth. I'm rubbing the tooth of a dead man into the tooth of a living man. With the permission of God, with my command, with the advice of Saint John may the tooth in my hand take the pain from the tooth in (insert the sick person's name) mouth. May the dead rescue the living from the pain. With the permission of Saint John, with my command, with the permission of the Lord God may it be so. Amen. Amen. Amen."

Repeat the charm three times and then say the "Hail Mary."

FLAMING KING, TAKE AWAY THE STINGER!

213. The people in our village say these words to heal themselves from snake bite:

"Flaming king,
Lord of the snakes,
Glance with your eye,
Across your crown,
King of the snakes,
Take away the stinger,
From this poor man!"

FLOWER, FLOWERY, TAKE AWAY YOUR PAIN!

214. "Flower, flowery,
Gold, golden,
Silver, silvered,
Copper, coppery
Metal, metaled,
Fly, flying
Fertile, fertility,
Mean, meaness,
Earth, unearthed,
Painted in striped stripes,
Painted up and down in stripes,

An eye, a little eye,
Horn, horned
Whip, whipped,
Flying one, wicked one,
Gilled, gilled thing,
Water, watery,
Black, blackened,
Red, redened,
Take your pain from the (color) cow (or other animal) and bring it off to the moss lands."

On bread and salt.

FOR SNAKE BITE.

EVIL SNAKE, TAKE BACK YOUR EVILNESS!

215. Marija Svilienė learned this charm for snake bite from another older charmer. It has been used since ancient times to heal from snake bite. Here it is:

"Evil snake, take your evil away from N!"

In the place of N you must say the color of the animal or the name of the person. You must say the entire charm in three sets of nines and then the person who was bitten will heal.
She insists that she has healed many animals and people with this charm.

GATHER UP THREE SETS OF NINES AND TAKE YOUR STINGERS

217. Gather up three sets of nines, the snakes like bobbins, the metal snakes, the silver snakes. Then take your stingers with you. Many of you have bred here. All our holy friends cannot abide by you. Here the sun will burn you.

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

BLACK SNAKE, BROWN SNAKE, GO ON GOD'S TRIAL, TAKE YOUR PAIN BACK!

219. Snake bite is healed with this prayer:

"Gray snake, mottled snake, brown snake, take your pain back because you will end up on God's trial!"

THERE IS THE HILL OF THE EGERAI, ON THAT HILL THERE IS AN OAK, IN THE OAK THERE IS A NEST

225. I'm going to give you the prayer that the old women whisper beside a sick man:

"There is the hill of the Egerai and on that hill there is an oak and in that oak there is a nest and in that nest there are three servants: Karalina, Katrina, and Marcelina. I ask them to take out the stinger, and if they don't take it out then you will be poked, smeared with lard, and beaten with whips!"

When the charmer begins this prayer she must make the sign of the cross. After the prayer she makes the sign of the cross over the person who has been stung. This is the prayer to heal snake bite and of course it is kept secret.

LET GO THE STINGER! BLACK SEA, GREEN OAK, THUNDER IN THE OAK

226. When you charm for snake bite, then you must say three times without stopping to take a breath:

"Water snake, black, mottled, flying-one, of the earth."

You see, there are five types. Then you say this prayer three times:

"Let go the stinger, if you don't let it go there will be a black sea, a green oak, in that oak thunder, if you don't let it go the thunder will break you into twelve parts!"

You go outside and you must charm into the wind.* That is how my father charmed, and how I charmed many times. If someone is bit by a pregnant snake, then you need twelve charmers to say the charm. They must say it. Many people say that the first born or the last born must say it. That is an fierce charm.**

*There are two methods of charming. One can charm an object (usually food, water, lard) or one can charm "into the wind," meaning that the charm is transported through the air and reaches and heals the sick person without the aid of any objects.
**The charmer emphasizes that this charm threatens the snake (this distinction is made because there are charms that appeal to the snake nicely, which ask the snake politely to take back its poison).

I WILL TAKE FIRE FROM A STONE AND BLOOD FROM THE COCK'S COMB

227. When a cow or a person gets bit you say this charm:

"Three girls were walking through a hazel forest, whispering in low voices about the snake. 'Oh you snake, snake! Go, and take your stinger or I will go the fields and take fire from a stone and blood from the cock; I'll go to the pond, I'll set on fire rotton logs, I'll take you to the sea, I'll take clean water and I'll wash the (color) cow!'"

You must say this charm 12 times over bread and then give that bread to the cow.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

229. The first time you must say:

"A parcel of browns, a parcel of blacks, a parcel of grays!
You metal, you metal, you metal, what you let in, take it out, take it out, take it out! If you don't take it out, I'll bring you fire from a stone in the sea, I'll set all the hills on fire, all the valleys, and rotted stumps, there will be no way for you to get out!"

The second time you must say:

"A parcel of browns, a parcel of blacks, a parcel of grays!
You metal, you metal, you metal, what you let in, take it, take it, take it! If you don't take it, I'll bring you blood from the rooster's comb, I'll pour it on all the hills, all the valleys, and rotted stumps, there will be no way for you to get out!"

The third time you must say it in the same way you said it the first time, from the beginning.
You need not give the animal or person charmed food to eat. It really helps.

A CHARM AGAINST SNAKE BITE.

LITTLE BIRD, THE SUN HATES YOU, TAKE WHAT YOU'VE PUT DOWN!

232. One more prayer asks:

"Little bird, little song bird, little honey, you can't abide by sun or the moon or the winds. Take what you've put down, and crawl into your cave."

Here you must ask in a kind manner. When you say the charm and you are a charmer, you can take the snake into your hands; however, you cannot kill it.

MOTTLED SNAKE, BLACK SNAKE, PRETTY LITTLE SNAKE, SLITHER BACK INTO YOUR HOLE

235. I've heard from the elders how you must charm against snake bite. You must charm alone so that no one else can hear you. You must say the "Our Father" three times, the "Hail Mary" three times, and say three times:

"Mottled snake, black snake, pretty little snake, slither back into your hole, forgive the black one!"

If the cow was rofous, you must say, "Forgive the rofous cow." You must have bread and salt, and after the prayer you must sprinkle the salt onto the bread and blow off the salt. You must hold the bread on your open palm and sprinkle the dust with your right hand. You must give the bread to the beast. If the snake bites a person, then that person must eat the bread with the salt within three days.

Although I liked walking through the forests, I was never bitten by a snake and never had the opportunity to use this charm.

YOU COLD METAL, PULL YOUR COLD METAL AWAY!

236. They say that if a charmer teaches this charm to three people, then it loses its power. But not everyone can be a charmer. Only the first born or the last born in a family can be a charmer. This is what you say for snake bite. You make the sign of the cross and say nine times:

"You cold metal!"

Each time after you say "Cold metal!" you must say three times:

"Push your cold metal and pull it away." (You say it a total of 27 times).

In the end you say one "Hail Mary" and make the sign of the cross.
If it doesn't work after one time, then you must say it a few times.

SAINT AGATHA, TAKE THE STINGER OUT OF THE MOTTLED COW

238. "Saint Agatha, today Jesus was born, cover with your cape this horrid cold metal, this thing with the narrow tail, and take the stinger out of the mottled cow (color of the animal or the person's name). Oh that you snake, might go away! Go and take back your poison on a cold rock, on cold dew or on a cold frog!"

You must say this charm three times. You can learn it and pass it on but only in the following manner. A woman may only pass it on to a man and a man may only pass it on to a woman. If a man passes it on to a woman or a woman to another woman, then it won't help from snake bite.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

METAL TAIL, THE WAY YOU LET THE STINGER IN, TAKE IT OUT!

240. "Metal-tailed thing, the same way you let your stinger in, now take it out from the gray cow!"

Red, rofous, black, brown, silver, bay, sable, mottled–you must say the color of the suffering animal.
You must say it nine times without taking a breath if you want it to heal.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

247. "If you've been stung, you snake, then quickly remove your stinger, if not, then may you tear in half and may your children be bloated and may they tear in half! Therefore, quickly, take it out!"

You cannot tell this prayer to anyone, because it is secret.

A PRAYER FOR SNAKE BITE.

GATHER UP ALL THE SNAKES AND TAKE DOWN THE SWELLING

250. "In Krokow stands the Mother of God with a gold crown on her head. Gather up all the snakes and take down the swelling. I will chop all your heads off. You must understand that because I am your caretaker, you must listen to me."

You say it three times without taking a breath (without bread) and after you take a breath you must release it onto the animal or in the direction where the animal is.

FOR SNAKE BITE.

SUN IN THE EAST, SUN IN THE SOUTH, SUN IN THE WEST, MAY THIS ANIMAL'S SWELLING GO DOWN

251. So this is how it is: the snake has bitten the man. Take some bread and then stand towards the south, facing the sun <...>:

"Sun in the East, sun in the South, sun in the West,
I curse these horrid creatures, that are called striped,
May the evening sun help,
May this animal (or person's) swelling go down.

Sun in the East, sun in the South, sun in the West,
I curse these horrid creatures, that are called striped,
May the evening sun help,
May this animal (or person's) swelling go down.
May the Lord God and the Holy Virgin help me,
May these words of mine reach them.

Sun in the East, sun in the South, sun in the West,
I curse these horrid creatures, that are called striped,
May the evening sun help,
May this animal (or person's) swelling go down.
May the Lord God and the Holy Virgin help me,
May these words of mine reach them.

In the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost."

<…>
"Oh, and could you kill a snake?"
"I'm not allowed. I cannot. God have mercy on the person who was bitten if he killed it. You see, if you kill the snake then you could say the charms day and night and they will not help." <…> " The snake listens. She puts her ear close to the ground and she listens. And the earth trembles for her. She listens and then she takes away the swelling. It's a miracle. And if now, my child, I were to take the snake, she would not bite me. She won't bite. She knows that to her I am… I pet the snake, and that's all, she won't bite because I say the charms."
"But how does the snake know that you say the charms?"
"Oh, she knows. When I speak, the earth trembles under them. That's how they know."

SAINT JOSEPH COMES WITH THE HOLY VIRGIN– YOU MUST TAKE DOWN THE SWELLING!

252. Say 3x9 "Hail Marys."

"Take down the swelling! Saint Joseph will come with the Holy Virgin after their wedding and you must take down the swelling!"

Over bread.

FOR SNAKE BITE.

HOLY ANELIA'S DAUGHTERS WILL TAKE AWAY THE BITTERNESS

253. This is how you bring down swelling from snake bite:

"Holy Anelia's daughters
Will take away the bitterness."

This is how you say it three times. You say it to a bite of bread (you knead the bread together so that it wouldn't crumble). You give the bread to that animal that you will say the charm for. You can also say it on salt or sugar.
The eldest or youngest child must say the charm. No one else may say it: then it won't work.
If they say it now or not, no one knows, they won't tell you.

LITTLE BIRD, GOLD, SILVER, BRING DOWN THE SWELLING

254. "Little bird, gold, silver, do not wander around my yard, I won't hit you until your death, bring down the swelling. Amen." (3 times).

Make the sign of the cross.

FOR SNAKE BITE.

HOLY EARTH, TAKE AWAY THE PAIN!

255. This is for hernia, when your stomach hurts you and you can't stand the pain:

"Holy earth, take away the pain (name)!"

Say the "Hail Mary" one time.

HOLY EARTH! SNAKE, GIVE ME BACK MY HEALTH!

256. "Holy earth,
Earth, earth, oh earth!
Snake, snake, snake,
Give back (name) health!"

Say the "Hail Mary" three times.

FOR SNAKE BITE.

DEPTHS OF THE EARTH, HEIGHTS OF THE HEAVENS!

257. "Depths of the earth,
Heights of the heavens,
The snake's evil!
Take back your evil
And give us back our good!"

You say the verbal charm holding a piece of bread in your hand, which you later must feed to the animal that you have said the charm for.

FOR SNAKE BITE.

280. First you must make the sign of the cross. Then you must say this charm:

"Depths of the earth,
Heaven's goodness,
Your evil!
Your evil
Will be killed by God's might!"

You must say these words in an angry voice.

"Give back the good, give back this person's purity (if a person was bit, the color if its an animal)!"

Again make the sign of the cross.
This is how you must say it three times. If that snake, the one that bit, has babies inside of it, then it is not enough. Then twelve people must say the same words. If only one wants to say the charm, then that person must say the same formula nine times in sets of threes–in total twenty-seven times.
This kind of charm is called "a charm on the wind." It helps the most.
Only someone younger than the charmer can learn the charm. Otherwise, the one saying the charm will lose his ability to cure–it won't work. You must give something in exchange for learning the charm, even something of no value.

FROM A PREGNANT SNAKE'S BITE.

287. "Power of the heavens, depths of the earth, for you evil one, for me your evil. Phew (spit) onto your teeth! May this animal be healthy."

You must say it in one breath. When you say the charm all the cottage's doors must be open. You must also say one "Hail Mary."

FOR SNAKE BITE.

291. "Just like this green frog is peeled, so must this black cow be bit, just like this green frog isn't peeled, so must this black cow not be bit. The earth's evil, the heaven's power! Hail Mary, Hail Mary, Hail Mary, Mother of God, have mercy on us!"

Say it three times.

CHARM FOR SNAKE BITE.

THE ROFOUS COW WAS BORN, THE BLACK EARTH TOOK IT

295. If someone is bitten by a snake and it is a person or an animal or so on, then you must say the charm mentioning that person's name or the animal's color. Let's say it was a rofous cow that was bit:

"A rofous cow was born and the black earth took her. Take what is evil (by that we mean the snake) and give back what is good!"

Say it three times without taking a breath. You say the charm over bread and over other things.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

SNAKE OF THE EARTH, TAKE BACK YOUR POISON, GIVE BACK OUR HEALTH!

296. "Snake of the earth,
Take back your poison,
Give back the mottled cow (or name of person) their health."

You must say it three times and blow on bread and salt and then say it again three times and blow on it and then again three times and blow on it, and so on for nine times. The last time say the "Hail Mary" three times and blow on the bread and on the milk or salt. The last time you say the "Hail Mary." Then give the bread to the sick person or animal to eat.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

MOTHER, OUR QUEEN, TAKE THE STINGER FROM THE ROFOUS COW!

297. "Mother, our Queen, I ask you to take the stinger from the rofous cow (say the real color of the cow) and return her health."

Then say three "Hail Marys" and a "Holiest Mother."

A CHARM FOR SNAKE BITE.

MOTTLED ONE, GIVE BACK MY HEALTH, TAKE BACK YOUR STINGER!

298. When a snake bites you, you say:

"Mottled snake, give back my health and take back your stinger! Your beauty is as ugly as the swamps, your stinger belongs to the devil! May the Holy Virgin stamp on your power!"

Then say the "Hail Mary" five times.

FORGIVE ME AND I WILL FORGIVE YOU

299. "Saint George was riding through the fields, through the forests, and he rode up to a large lake. When he arrived at the lake, he climbed down from his horse and he stepped on a snake. The snake writhed and bit Saint George in the foot. Saint George said to the snake: 'I hurt you and you stung me. Forgive me and I will forgive you. Let us not do evil to each other.' Through Saint George's words I say to you, snake, I bade you, forgive (name) just as he has forgiven you!"

TELL THE OTHER ONE TO FORGIVE THIS ONE

302. "Jadoš kadoš,* tell him that you may forgive this one because I won't forgive that one."

Repeat these words three times. With three fingers circle the wound in the opposite direction in which the sun travels.

FOR SCURVY.

*It is not clear who this charm is addressed to: "Jadoš" is related to the name "Judoš[ius]," which is Judas. "Kadoš" is most likely onomatopoeia added to the word.

NEW MOON, A FULL TURN FOR YOU, FOR ME MY HEALTH

303. "A youthful youth,
God's prince,
A gold ring for you in heaven
And my good health for me."

Say this charm when you see the new moon for the first time.

313. When shepherds see the new moon for the first time, they must say the charm in one breath:

"Old moon, new moon,
A crown for you, good health for me this entire month."

Repeat three times.

335. When you see the new moon you cross yourself three times and say three times:

"The moon is in heaven's gates, may I have my health!"

They do this even now. When people see that the new moon is born, if they say these words, then everyone will be healthy.

338. H. Venskeliūnaitė was taught this charm by her father. And now, when she sees the new moon, she makes the sign of the cross, says the "Hail Mary" and then says:

"Dievaiciuli (God)*, may you be full and I be well."

After you've said it, make the sign of the cross again.

*"Dievaiciulis" is a dimminutive for the word "dievas" (God). In Lithuania it was used as a name in general for the moon.

355. When you see the new moon, cross yourself three times and say this prayer the same number of times:

"Youthful youth
Crowned God!
For you, God, a crown,
And for me a good fortune and fate."

You say it when you want to gain good fortune.

375. When you see the new moon you say:

"New moon, king of the heavens, may my soul be together with you in the heavens."

382. A prayer to the new moon when you see it the first time:

"New youthful moon
You sit in the skies like a lord,
On the heavens you shine,
On the earth I delight."

410. "Moon, Moon, Moon,
Light God of the heaven's!
Give him a full turn, me vigor,
Make him full–and give me Perkūnas'* kingdom!"

Most of the people in my village know this prayer and believe that it will help them. The person telling the story says that he has seen many times how after someone said the prayer blood ceased flowing from their wound. Having seen many facts like that, they say: "You must believe."

A CHARM FOR ALL SORTS OF DISEASES AND TO CLOT BLOOD IN A WOUND.

*Perkūnas (literally Thunder) is the Baltic god of Thunder.

422. "May the new Moon be worshipped.
You on the heavens together with the stars,
Me on the earth together with the people.
You on the heavens with the light,
Me on the earth with happiness.
You be full, I will be healthy."

456. When people see the new moon they make the sign of the cross, so that the new month may be happy and they say this prayer:

"New Moon like a gentleman,
King of the heavens and earth,
Miss Virgin Mary's son."

BONE, BONE, LIVE BONE, GIVE ME BACK MY BEAUTY!

472. When your bones hurt you (your hands or your feet or some other part) then you must take some rotten bone and with that bone you must trace a circle around the place that hurts and say this prayer three times:

"Bone, bone, live bone! Give me back my beauty, take back your torments!"

After you've said the charm, you must pass the bone over your back and return it to where it was.

FOR PAIN IN THE BONES.

KNOTHOLE, HERE IS A HOOK FOR YOU!

473. "Knothole, knothole, knothole, here is a hook for you, here is prettiness for you and cleanliness for me!"

Say it three times. While you say it you must spit and circle the knothole with your finger.

FOR HERPES.

SPRING, SPRING, TAKE MY BEAUTY AND GIVE MY FACE PURITY

474. You can recover from a sickness by drowing things. If your face is blotched, you can go to the spring, throw money into the spring and ask:

"Spring, spring, take my beauty and give my face purity!"

SWALLOW, HERE ARE SPOTS FOR YOU, GIVE ME MY WHITENESS!

475. When you have spots (freckles, heat spots) on your face, in the spring when you see the first swallow, you must bathe in the mud and say:

"Swallow, here are spots for you, give me my whiteness!"

MOUSE, MOUSE, HERE IS A BONE TOOTH FOR YOU, GIVE ME A METAL ONE!

479. If you want your child's teeth to be strong and to never hurt, then when a child loses his first tooth you must toss it behind the stove and say:

"Mouse, mouse, here is a bone tooth for you, give me a metal one!"

498. You take a broken tooth and you throw it behind the stove, saying:

"Here, God, here's a linden, give me a bone one!"

506. When a tooth falls out, so that it might grow back stronger, you must toss the tooth onto the bread oven in the stove and say out loud:

"Wolf, wolf, give me a bone tooth, I am giving you wooden tooth!"

GRASSHOPPER, GRASSHOPPER, GIVE SOME TAR!

522. ""Diedas, diedas"* (Click beetle), give some tar!"

*In Lithuanian "diedas" literally means "old man."

534. When you catch a grasshopper, you say:

"Grasshopper, grasshopper, give some medicine,
If you don't give any–I'll kill you!"

The grasshopper bites and releases a brown drop that looks like valerium.

538. "Grasshopper, grasshopper, give some honey,
If you don't, I'll squash you."

557. "Grasshopper, grasshopper, give some tar!
If you don't give me any, I'll chop off your head and toss it into the well!"

560. "Grasshopper, grasshopper, give some tar!
If you don't, I'll chop off your head,
I'll make you knead the clay with your feet in hell."

568. ""Ožys, ožys"* (grasshopper) give some tar,
If you don't give me any, I'll hang you,
If you give me some, I'll release you."

*In Lithuanian "ožys" literally means "goat."

572. "Grasshopper, grasshopper, put down the tar!"

574. ""Boba, boba"* (Carabus), put down the tar!"

*In Lithuanian "boba" literally means an "old woman."

WOLF, WOLF, PULL A PITCHFORK!

577. It's like how you shake an eyelash (you take the eyelash with two fingers from the middle) and you say:

"Wolf, wolf, pull a pitchfork!
Wolf, wolf, pull a pitchfork!"

You repeat this three times, and the splinter in your eye falls out.

FOR A SPLINTER IN THE EYE.

MOON, MOON, HERE IS A CHILD FOR YOU!

578. If the full moon shines on a baby and that baby begins to have diarrhea and cry, then you must find a flail, wrap up the baby's wet diaper (make it like a baby), lie it down in place of the baby and say:

"Moon, moon, here is a child for you!"

TO PROTECT AN INFANT FROM THE FULL MOON.

WHAT DO YOU GIVE? – MĖNESINĖ!

579. In the evening one woman hands the baby through the window to another woman and answers these questions.

"What are you giving me?"
"The "Mėnesinė.""*

Then they walk to a different window and the woman outside hands the baby back through the window inside. She asks:

"What are you giving me?"
"The child." While answering she hands back the baby.

This same procedure can be done beside a well with a sweep. Then the child is handed over the well and the dialogue remains the same.

TO PROTECT AN INFANT FROM SLEEPLESSNESS OR SLEEPWALKING.

*"Mėnesinė" (in Lithuanian "mėnuo" means moon) refers to sleepness or sleepwalking that occurs as a result of the full moon shining on a sleeping infant or child's face.

GOOD EVENING, MOTHER OF THE BABIES, RETURN HIS PEACE TO HIM

581. If a child cannot fall asleep at night, then as the sun is setting an old woman must go out into the yard, with crumbs or grain gathered in her apron, and must scatter the crumbs and grain in all directions and say:

"Good evening, mother of the babies, I've brought you the crumbs of poor babies. Return his peace to him and close his eyes."

Then that child will always sleep calmly.

I PROMISE TO THE ROWAN

582. If your teeth hurt, then you must make a promise to the rowan that you will not move a single one of its branches, not a single berry, and then the pain goes away.

Editorial note: Although there is no actual verbal charm included in this text, that charm can be recreated from analogous slavic charms.

I HELP YOU FALLEN OVER, SAVE ME FROM THE TOOTHACHE!

583. When you find a chafer that's fallen over on the road, you must lift it up and say three times:

"I help you, fallen over, now save me from the toothache!"

From then on your tooth will stop hurting.

THE BLADDERWORT DROWNED, AND NOT MY LITTLE ONE

585. "The bladderwort* drowned, and not my little one. The bladderwort drowned, and not my mother-in-law..."

THIS IS A CHARM SAID WHILE DIGGING A DAM,
SO THAT NO ONE IN THE FAMILY WOULD DROWN.

*Bladderwort (in Lithuanian "skendenė") refers to the drowned (Lithuanian "skęsti" means to drown).

YOU PIG, PISS AT NIGHT, AND I WILL PISS DURING THE DAY!

586. Whoever needs to piss often at night must go to the pigstye and say to the pigs:

"You pig, piss at night, and I will piss during the day!"

Then the pig will have your problem and you will stop pissing your bed at night.

MAY THE GOOD BE MINE, MAY THE EVIL BE YOURS!

587. When the pigs don't want to feed, when they are sick and you believe someone has looked at them with the evil eye, then you must on the third time pour the feed over an old broom and afterwards say:

"May the good be mine, may the evil be yours!"

Then you must scatter the feed with the old broom and toss it over to the pigs to feed. You must shove that broom under the stove. When you do this three times, they say, your pigs will feed again.

IT WAS FOR ME, NOW IT WILL BE FOR YOU!

589. Tie as many knots in a red cloth as you have warts and toss it on the crossroad and say:

"It was for me, now it will be for you!"

Whoever touches the red cloth will get warts, and whoever tossed it aside will lose his warts.

FOR THE WOLF! FOR THE DOG! FOR THE CAT!

591. Take a red thread from the clothing of either the first born or the last born and tie as many knots as you have warts. While tying the warts say who those warts should be given to. For example:

"For the wolf! For the dog! For the cat!"

And so on. Then toss down the thread so that it would rot.

YOU DEVIL JUDOŠIUS, EAT IT!

592. Take a bit of the sick person's clothing and put it inside a shoe that has been worn down. Bring it to the edge of the next village and toss it behind you saying:

"You devil Judošius*, eat it!"

SCARLET FEVER.

*Lithuanian Judošius – Judas Iscariot.

TAKE IT BACK!

593. When women catches a cold from a cat, she must brush the cat's tail three times across her face and afterwards say:

"Take it back!"

MAY WHOEVER HAS SPOKEN ABOUT ME BEHIND MY BACK GET MY SORES!

594. When you get a sore on your tongue, then you must toss salt three times into a burning stove and while tossing it say three times:

"May whoever has spoken about me behind my back get my sores!*"

*It is believed that sores appear on a person's tongue when someone talks about him behind his back.

YOU TWO ARE RIDING TOGETHER, TAKE MY WARTS ALONG WITH YOU AS A THIRD!

596. If you have a "norikaulis" (ganglion cyst) and you see two people riding past on one horse, then you must ask:

"Are you two riding together?"

And when they reply that they are, then say:

"Then take my "norikaulis" along with you!"

Then it will disappear and someone else will have them.

600. When two boys ride together on a sorrel horse (the horse must be sorrel) you must pinch your warts between two fingers and say:

"The two of you ride together, take a third with you!"

Then don't look to the side, but keep on walking. The warts will disappear. My mother told me about this healing. I've tried it myself. My warts disappeared before my eyes, only they showed up on the boy who was riding behind the rider on a sorrel horse, on his way to the Zarasai Lake to bathe.

WILL YOU BUY IT? I'LL BUY IT!

605. You can toss off your scabies and sell them. You toss them off like this. You wipe off your sweaty hands with a clean handkerchief and tie up the handkerchief and toss it onto the road. Whoever finds the handkerchief and unties it will get the scabies and you will lose yours.
This is how you sell scabies. When you meet someone walking along the road, usually a Jew, you ask:

"Would you like to buy?"
"I would, what are you selling?"
"Scabies."

If the person buying does not understand, you must spit and say:

"Go to hell and take them with you!"

The scabies will jump onto him and you will lose them.

BUY! – SELL!

618. "One man's children kept dying and dying. <...> So when a new child was born in the family the man asked my mother to become his children's godmother and asked another man to be the godfather. They were called the "purchasing parents." They "bought" the child.

"Sell me this child."

And the parents say:

"Buy him."

So they gave him the child and the godparents paid for him in zlots, that was the money in those days. They took that money to the church and donated it to the church. And that child grew up. This is what the "purchased parents" were like. The man asked my mother to be the godmother because her children were healthy. They asked people to be "purchased parents" whose children grew healthy, didn't die. They "sold" their children to them.

619. They say there are these kinds of people, who if you give them some milk as a gift and they don't pay for it, then if the person is bad the cow will stop giving milk. <...> Then you sell the cow to someone in your family, or a child, who already has some money he's earned and he buys the cow. Then he gives the money he's earned to his mother or father and he says:

"I am buying a cow."

IV. PURIFICATION

CLEAN WATER, CLEAN STONE, MAY MY BODY BE CLEAN

620. When there is a stone where the water pools when it rains, then that water is very good for the herpes sore, and for healing warts. You smooth it onto your skin and you say:

"Clean water,
Clean stone,
May my body be clean."

And then you go home without turning back.

FOR HEALING HERPES AND WARTS.

JUST AS THE SUN RISES CLEAN AND BRIGHT, SO I ASK TO CURE ME OF THIS ROSE (ERYSIPELAS)!

621. For erysipelas you must say five prayers:

"Just as the sun rises clean and bright, so I ask to cure me of this rose (erysipelas)!"

These prayers must be muttered quietly under the breath without letting out any air. A strong person must do it.

NEW MOON, SHINE ON MY BODY

623. When he saw the new moon, father would take off his hat, make the sign of the cross and say:

"Young moon,
King of the heavens,
Shine on the heavens and the earth,
Shine on my body too."

You stand in one spot and don't move. The best thing is to see the new moon from the right.

650. If you have warts, when you see the new moon you must stop for that moment, take three bits of dirt from under your right toe and rub it onto the wart and say:

"New Moon,
King of the heavens,
You brighten and cleanse the heavens and the earth,
Brighten and cleanse my body too."

679. When a person sees the new moon for the first time, he makes the sign of the cross and says:

"New Moon you are clean. May my body be as clean!"

THE MOON GROWS BIGGER

683. When the new moon rises, then people make the sign of the cross and say:

"The moon grows bigger–
Make my sins smaller.
The moon grows brighter–
Shine on my soul!"

CLEANSE MY HEART AND MY BODY!

684. If you want evil to go away, you must say this prayer three times without taking a breath:

"Through virginity and innocence, cleanse my heart and my body and my soul!"

V. DESTRUCTION

HOW THIS KNOTHOLE IS DRIED MAY THE "DEDERVINĖ" DRY OUT!

686. This is how they used to heal "dedervinė" (herpes): spit onto the fourth finger of your right hand. After that you would take turns alternately rubbing the "dedervinė" (herpes sore) and a knothole, saying three times:

"How night wears away, how day wears away, just how this knothole is dried, may the "dedervinė" dry out."

And the "dedervinė" (herpes sore) would disappear.

THE MOON WEARS AWAY AND SO SHALL YOU!

693. This is how they used to heal rashes: they would take dew collected from stones in the moonlight and would rub it onto the rash, saying:

"This is how the moon wears away, how white wears away, and how you will wear away!"

MAY WHAT IS IN THE SKY GROW, MAY WHAT IS ON THE EARTH WEAR AWAY

694. Before the quarter moon rises, while gazing at the moon, spit on the warts on your hand and say:

"May what is in the sky grow, may what is on the earth wear away."

TO HEAL WARTS.

WHAT I SEE, UPROOT

695. When they see the new moon, the person who has warts, while looking at the moon, must say:

"What I see, uproot, and that which I pinch, that must wear away!"

They say that then the wart will go away.

WHAT I SEE IS SIN

696. To heal a boil, you must watch and see when two people are whispering together in church. Then you must pinch the boil and say:

"What I see, that is the sin, and that which I grab–that is nothing at all!"

PHEW, THAT YOU WOULD DISAPPEAR!

698. When you see that there is a sty rising on someone's eye, then you must say nothing, but you must ram your thumb into his eye and say:

"Phew, phew, phew (and you spit), that you would disappear!"

And the sty disappears.

710. Rubbing your fourth finger around a knothole in the opposite direction in which the sun travels, you must say:

"That you may go away, that you might disappear and never come back again!"

FROM "DEDERVINĖ" (HERPES SORES).

711. "Phew, phew, phew, that you might go away! I didn't see how you got here, now I don't want to see how you go!"

FROM "DEDERVINĖ" (HERPES SORES).

I AM POURING ON THE BOIL, SO THAT IT MAY BE GONE!

716. You pour tin into water. You take a tin spoon and you warm it, then you set the sick person onto the threshold, pour water into a bowl, and then pour the tin into the water. You say three "Hail Marys," and nothing more. See, Stasys's mother healed many like that. They say:

"That you would be gone! I'm pouring for the boil so that it may be gone!"

Then you say out loud the "Hail Mary" quietly three times in one breath.

JESUS WAS WALKING ACROSS THE CEDRON RIVER AND SPAT

718. "The Mother of God was walking along the Cedron River and spat into it. Her spit floated away on the water. Wash off from (here you must say either the color of the animal or the name of the sick person) everything that is evil!"

There is a charm that is used for snake bite. People are truly convinced that the charm saves them. The charm is kept as a great secret. To tell someone the words of the charm would be a very big sin. When you are charming, you must make the sign of the cross and say the "Hail Mary" three times. While making the sign of the cross you must avoid saying "Amen," because if you utter "Amen," then the person who was bit must die.

A CHARM AND PRAYER FROM SNAKE BITE.

"GRIŽAS," "GRIŽAS," BE GONE!

721. When a person's arms began to ache from work, then people would say that the "grižas"* (swelling) has gotten into the joints. This is how they healed you

from "grižas": you had to put your arms in the doorway and while yanking the door, say:

""Grižas," "grižas,"** be gone!
"Grižas," "grižas" be gone!
"Grižas," "grižas" be gone!"

You must do this three days in a row.

*"Grižas" are swollen joints. See explanation Number 49.
**The Lithuanian name for this illness "grižas," "grižas" ("griž," "griž" in dialect) is phonetically similar to the sound a door makes when it creaks, "girgžt, girgžt ".

ŠURUM BURUM BUM, BE GONE!

723. In the old days they used magic to heal warts. For this purpose they would take string, would make a loop, and with the loop they would rub the wart and would say:

"Šurum burum bum,* be gone one!"

Then they would make a second loop and would say again:

"Šurum burum bum, be gone two!"

You would do this until you had made a loop for each of the warts. Afterwards, you would toss the string over your shoulder and into the well. And that is how you healed yourself from warts.

HEALING WARTS.

*Šurum burum is a Lithuanian word used to describe a quick action.

THAT YOU WOULDN'T BE!

724. If worms would breed in an animal's wound, then the animal would also be healed using charms. With your fourth finger you would tap the wound three times and say:

"That you wouldn't be! That you wouldn't be that you wouldn't be!"

Then you would find a weed, a thistle, and with that same finger you would tap it and say those same words out loud. Then you would break the thistle in two and turn in the direction of the sunset.

WHEN THEY ROT, THE WARTS WILL BE GONE!

725. After counting how many warts you have, tie a knot and bury it under the doorstep saying this charm:

"When they rot, the warts will be gone!"

ROT, ROT, FASTER!

726. Then you are healing warts, the charmer would take a thin homespun linen thread, would count the number of warts, would tie a knot, and would bless that knot with holy water, would place it on the wart, and would tie another knot onto that other knot, and would quietly make the sign of the cross and say:

"Rot, rot, faster."

After that she would also say how many warts were left and would begin everything all over again. Then the linen thread would be placed in a dark place and kept there for three days. After that the linen thread would be placed on a little board and every knot would be struck with a hammer. Then she would wet the thread on put it under the threshold. When the linen thread rotted, the warts would be gone. The person with the warts only had to not watch the charmer work. If he watched, then the warts would not go away.

JUST AS THIS WATER DISAPPEARS, SO WILL THE JAUNDICE DISAPPEAR!

727. While washing with water mixed with honey, say:

"Just as this water disappears, so will the jaundice disappear!"

FROM JAUNDICE.

JUST AS THIS CANDLE IS EXTINGUISHED, MAY OUR ENEMIES' EYES DIE

728. On Holy Thursday. <...> There is a tradition to set out food. When the foot is eaten, the host must take a burning candle, extinguish it, and toss it in the corner, saying:

"Just as this candle is extinguished, may our enemies' eyes die, and may they disappear for all ages!"

I do not know the origin of this tradition. This must be some ancient ritual that comes from pagan times.

JUST LIKE THE BONES OF THE DEAD, MAY THIS "NAVIKAULIS" DIE!

729. Take a bone from a dead person and rub it in the opposite direction from the sun around the "navikaulis"* and say:

"Just like the bones of the dead, may the "navikaulis" die!"

*"Navikaulis" (a ganglion cyst, a bible bump) is a hard and painful boil that usually appears on one's arm or leg. It is comprable to the Lithuanian "navikas" (tumour). The name of this illness in Lithuanian, "navikaulis," "novės kaulas" literally means "the bone of death." The Lithuanian word "novė" means "death" and "kaulas" means "bone."

JUST LIKE HE DIED, MAY THIS BOIL DIE!

730. If you get a boil, then you must go to the graveyard and find a dead man's bone and say, while rubbing the bone:

"Just like he died, may this boil die!"

JUST AS THIS WEDGE'S OWNER IS NO MORE, MAY THIS ILLNESS BE NO MORE

731. Besides which, she (Kotryna Gailiuvienė–*Editor's note*) admitted that if someone was chopping and splitting logs and left the wedge and then died, then you must remove the wedge and say these words:

"You almight Lord! Just as this wedge's owner is no more, may this illness be no more!"

Editorial note: This charm was written down during the time of the inquisition.

I WAS WALKING ACROSS THE GREEN GRASS WHEN I SAW THE DEEP WELL

732. "I was walking across the green grass when I saw the deep well. I want to drown you, my tooth, so that you may no longer hurt and torment me! Amen."

FOR TOOTH ACHE.

HICCUP, HICCUP, GO AND WASH THESE LEGGINGS

733. Whoever hiccups, must say seven times:

"Hiccup, hiccup, go and wash the leggings, you will drown and I will stay behind!"

DROWN THE STINGER IN THE WATER, BRING THE SWELLING TO THE SURFACE!

734. "Snake, snake, black little snake, you crawled out from the linden bush, your head is red, your tail is yellow. You swam across the sea, you never dipped your tail in the water. Stick your tail in, drown your stinger, bring the swelling to the surface!"

On bread, salt.

FROM SNAKE BITE.

WHEN THE MARE STUMBLED, AND THE HEARTBURN DISAPPEARED!

736. If you are being eaten alive by heartburn, then you must say these words three times in a row nines times (twenty-seven times) without taking a breath:

"Heartburn rode along on a white mare. The mare stumbled and heartburn disappeared!"

Not everyone can say this "prayer" without taking a breath. So, there is a shorter "prayer"–you may only say "rode–disappeared" three times in a row nine times.

HEARTBURN EATS ME, THE SHEPHERD BOY SCOLDS

737. When you are hurting from heartburn, you must say three times without taking a breath:

"Heartburn is eating me,
The shepherd boy scolds me,
I'll hang the shepherd boy,
I'll scold the heartburn."

"ČIUŽU ČIUŽUTĖ," THAT GOD MAY PRESS YOU DOWN LIKE CHEESE UNDER A STONE!

740. "Čiužu čiužutė, šlamu šlamutė"*: why did you press down on my daughter and put under the stone like cheese? Oh that God may press you down like cheese under a stone!"

After you've said the charm, you must say three prayers. After those prayers you must make the sign of the cross over the person or animal you said the charm for. You must not say "Amen" after you make the sign of the cros the first and the second time. You must say "Amen" after you make the sign of the cross the third time.

THIS IS A CHARM PRAYER THAT IS SAID FOR SNAKE BITE.

*The name for snake here comes from the sound the snake makes slithering through the grass. The Lithuanian verb "čiužėti" means "chirr" and the Lithuanian verb "šlamėti" means "rustle".

743. "My sick cow, my little cow. There was a mottled wolf. The devil strangled him. Oh that you, sickness, may be strangled by the devil!"

A CHARM FOR SNAKE BITE.

MAY YOUR HEAD BE RIPPED OFF, YOU DOG!

744. "I'm walking through the village. At the end of the village there is a pole. May you, dog, hook your head on the pole and yank it off!"

In one breath.

FROM A RABID DOG.

THERE IS NOT ENOUGH ROOM HERE FOR YOU WITH ME!

745. If you get blisters on your tongue*, they say you have to take a handkerchief and toss it behind you and say:

"Bitch, there is not enough room here for you with me!"

That is what we would do.

*See explanation Number 594.

MAY HIS EYES BURN!

747. Now we are going to write about healing beasts. Most of the time young calves and young piglets are looked at by the evil eye. When a calf has trouble because he has been looked at with the evil eye, he'll lie down with his eyes bulging and is not likely to live more than a day or two after that. A man thinks that it might still live, but then in the morning finds it dead. The pig roots around, but it doesn't eat. It just roots around and squeals. This is how you have to cure animals from the evil eye. You must say a charm for the animals. You must fire your stove. You must bring in a person who knows the charms. Not everyone knows the charms. The charmer takes a handful of salt. Going to see the animals he does not talk with anyone. He may not speak with anyone. With a fistful of salt he goes to the sick animal. He stands so that the animal is to his right, and he is on the left. The charmer with the salt in hand begins to talk all at once without taking a breath. He begins from the head with the salt. From the head he begins to say:

"From fire, from water, from bad people's eyes!"

While saying these words, he must carry the salt around the animal and toss it by the back of his hand. Taking a breath he says:

"From fire, from water, from bad people's eyes!"

Three times you must do it. The first time you finish carrying the salt you may take a breath. The second time, take a second breath. The third time take a breath again. Three times bring the salt. Then you must hurry into the cottage, but don't talk with anyone. You toss some of the salt with the back of your hand into the hot stove and say the words again, the same ones you said to the animal:

"From fire, from water, from bad people's eyes! May those evil people's eyes burn in the fire!"

And the animal immediately gets better. <...>

I WILL CUT YOU, SICKNESS!

748. Before the war there was one woman who healed many sick people with a sickle. All the people would go to her for help, saying and proving that she healed them well. She made a living from healing and she did not have to do any heavy work. My mother was her friend and so she learned a lot about healing from her. And she healed from all sorts of sicknesses the same way. This is what she would do: she would trace a sickle around the area that hurt and she would say the following charm:

"I cut the barley, I cut the wheat, I cut the summer crop, and I will cut you, sickness!"

She would repeat those words three times.

"Go and hang yourself on a dry branch!"

She would repeat these words three times.
Then she would make the sign of the cross over the place that hurt and that would be it.

THE SNAKE BIT ONCE, I BITE THREE TIMES

749. "The snake bites once. I bite thrice. Whether it's a black, or gray or mottled snake it bites once. I bite thrice. I bite five times. I say to bite firmly in half. God the father, Son of God, Holy Ghost, Holy Saint John, Holy Saint Peter. May the holy sword of God, the iron harrow, the black horses slice you into small pieces!"

FROM SNAKE BITE.

GRASSHOPPER, GRASSHOPPER, BITE OFF MY WARTS

750. You catch a large grasshopper and you ask:

"Grasshopper, grasshopper, bite off my warts."

TWO IN FRONT, TWO IN BACK, WHOEVER IS IN THE MIDDLE–OUGHT TO DIE!

751. If in the old days an animal became sick, then the people who knew how to say the charms would heal it. You would need to stand beside the sick animal and first say the "Our Father," and then the "Hail Mary" and after that hit the animal with the plam of your hand and say:

"Two in front, two in back, whoever is in the middle–be gone! We don't need you!"

They say that after this charm the animal would be well again.

CHARMS TO HEAL ANIMALS.

753. Hitting across the legs:

"8 miles here, 8 miles there–whoever is alive, ought to die!
6 miles there, 6 miles here–whoever is choking inside, must break in half!
2 miles there, 2 miles here!"

And say the prayer, the "Our Father."

FOR "VYVALAS" (HORSE DISEASE OF THE GUMS).

BOTH ENDS ARE COLD, THE CENTER IS WARM

754. When evil spirits ride your horse in the barn (then the horse is sweaty and exhausted, as though someone had ridden him fast and for a long time):

"Both ends are cold, but the center is warm! May he dry like ash, like the flame before the word of God the Father (and so on)! Amen."

FOUR ROSES ROSE FROM THE SEA

755. "Four roses rose from the sea: the first is of the brains,* the second is of the teeth, the third is of the veins, the fourth is of the bones. And then the fifth is of milk, the sixth is black, the seventh

is a wreath. Where will I put them? I will put them in the power of three sets of nine angels. The angels will run there and this rose will knock and bang like the waning moon, like a reed in the marshlands. Aah, aah, aah.** God the highest, be here!"

Three times.

FOR ERYSIPELAS OF THE BRAIN.

*In Lithuanian ethnic medicine erysipelas can be found not only on the skin, but also on other parts of the body–in the veins, in the bones, in the brains, and elsewhere.
**Most likely a short version for "Amen."

THE FIRE SPREADS AMONG THE BLUE AND WHITE ROSES

760. I learned this one from my father Antanas, may God rest his soul. This is how you must say it:

"The fire spreads among blue and white roses. I ask Jesus Christ his word that all the worms, wherever they may spread, will fade away like the young moon, will dry up like reeds in the meadow, before that name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost, Amen."

This charm must be repeated three times followed by the word "Amen" nine times, so that "Amen" is repeated three times nine times.

A CHARM FOR TOOTHACHE.

ALL THE ROSES MUST DIE!

761. The charm for rose (erisypelas) must be said in the morning before the sun comes up; the following evening before the sun goes down and on the morning of the next day before the sun rises, all of it three times as shown above. The sick person is either lifted from bed or lain down depending on the place where the wound is. Under the open skies the charmer must stretch both his hands over the wound (without touching the wound) and say the following words:

"Red rose, blue rose, yellow rose, and white rose. The bells ring, the hymns are being sung, the Gospel will remain. All the roses must die! In the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost."

You must say this three times and after each time you must blow with your mouth onto the sick person's wounds. Do not say "Amen."

A CHARM FOR ERYSIPELAS.

ROSE, MAY THE WIND KILL YOU!

762. For erysipelas you say:

"Hail, Rose Mary, pray that the rose may die inside (sick person's name). Rose, Holy Mary, may the wind kill you this very moment!"

You say it over rye flour. When you finish saying the words, then you blow the flour three times and you give that flour to the sick person and tell them to rub it onto the sick part of their body.

VIRGIN MARY, GIVE ME THE STAFF

763. "Serpent! Serpent! Holy Virgin Mary, give me the staff that I may kill this serpent."

SO A SNAKE WOULD NOT GET AWAY.

IT'S NOT ME WHO HITS YOU AND NOT MY FAMILY, NO, YOU ARE HIT BY ALL THE SAINTS

765. Before you begin this prayer you must make the sign of the cross.

"Please, Lord Jesus Christ, come to my aid. The serpent has bit my beast. The Lord Jesus says this: 'It was not I that hit you, nor was it my family, no, you are hit by all the saints. The power of hell, the power of hell, the power of hell!'"

You must say this prayer three times.

FOR SNAKE BITE.

IT'S NOT ME HITTING, IT'S THE DAMNED SPIRIT HITTING

766. Pepole would charm bread and poppies from snake bite. The eldest or youngest in the family would need to say the charm. Then it would help the most. I know how to charm against snake bite.
You go outside and make the sign of the cross over bread. Then you say:

"It's not me hitting, it's the damned spirit hitting."

You say that three times. You make the sign of the cross over yourself and over the bread. Then you feed the bread to the cow. If the snake had children, then you must say it once for every child.
If one charmer's charm does not help (if the snake is pregnant) then a different charmer must say the charm each time.

CHARM FOR SNAKE BITE.

I WILL KILL THE SPELLS, THE WITCHES, THE EVIL SPIRITS

767. "I will kill the spells, the witches, the evil spirits, all the evil people, with the permission of the Lord Jesus Christ. Christ himself beat the evil ones and chased them out of the holy church. Even as they protested and gnashed their teeth they left the holy church. And in this way I chase out the evil ones, I chop them all in half and chase them away in the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost. Amen."

You can say this charm only one time.

TO CHARM IN DEFENSE AGAINST BLACK MAGIC (when enemies hurt the animals or give the animals a disease, then the evil magic will go back onto the person who sent it).

THE ANGEL WILL TEAR THE DISEASE IN THE TWO. THUNDER WILL STRIKE

768. "The spirit is pure, pure! The Lord God's angel will tear this sickness in two, Thunder will strike it away, it will wane like the waning

moon, it will shatter like a dry reed from the marshlands, aah, aah, aah. God on high, be here!"

Say it three times.

HEALING FOR ALL SORTS OF EVIL.

THE SERPENT STUNG WITH HIS STINGER, JESUS TRAMPLED IT

769. "The serpent stung Eve with the stinger in his mouth. Jesus trampled the serpent under his feet. Amen (9 times)."

THESE ARE THE PRAYERS FOR SNAKE BITE.

HOLY MOTHER, TRAMPLE THE POISON OF THIS EVIL ONE

770. "In the name of the sign of the cross, may the evil one's poison go far away!"

And then in one breath say three times the "Hail Mary."
Then the next time you say:

"In the name of the holy cross, may the evil one's poison go far away!"

Here you must say the color of the animal with the words. So, you have to say whether the animal is rofous, or mottled, or brownish-black, or black. You remind them. You repeat the "Hail Mary" three times. After that you say:

"Holy Mother, because you've trampled on the evil one, the one the entire world would have liked to swallow up, trample the poison of this evil one, the one that bit, such and such color animal."

And again you repeat it three times and that's all.
And on salt and on bread.

CHARM AGAINST SNAKE BITE.

JESUS WALKED ACROSS THE MEADOW AND FOUND THREE ROSES

775. This is what you say for erysipelas.

"The Lord Jesus was walking along the road, carrying a basket of roses. One was blooming, the second was wilting, and the third one was dead altogether."

Say it three times.

780. "The Lord Jesus was going through three seas, carrying three roses in his hands: one was white, the second was yellow, and the third was red. One fell into the sea, the other rotted, and the third remained in his holy hands."

Say it in the morning as the sun is rising, in the afternoon, in the evening, and when the sun sets.

FOR ERYSIPELAS.

783. "The Lord Jesus was going through the Granusas hill, through difficult sand, carrying three roses: one from fright, the other from cold, and the third that healed. Saint John baptises the Lord Jesus in the River Jordan, putting all my illnesses into the water, so that they may stop until the Last Judgement."

FOR ERYSIPELAS.

785. "Gumbas"* were healed with this charm:

"The Lord Jesus was going through the water. He was carrying three roses. He threw one rose into the water. He threw the second rose into the mud. He threw the third onto your "gumbas.""

HEALING "GUMBAS".

*"Gumbas" is stomachache. See explanation Number 157.

786. "The Lord Jesus was walking through a mountainous land, through a land of roses, through gravel paths, and there he met three roses–one was white, the second blue, and the third red. Jesus said to them: 'One must wilt, the second must fall, the third must shatter!'"

FOR ERYSIPELAS.

790. "Three girls were walking. They found three roses. One said: 'May you shatter!' The other said: 'May you rot!' The third said: 'May you be gone!'"

FOR ERYSIPELAS.

815. "Christ was walking through the forest and found three lilies. The first lily had already bloomed, the second was wilted, the third was dry. God, may that rose dry up too!"

FOR ERYSIPELAS.

843. Make the sign of the cross.

"Two roses grew in a flat field: one was white, the other red. The red wilted, but the white grew. Amen. Amen. Amen."

Make the sign of the cross and say the "Hail Mary."

FOR ERYSIPELAS.

844. "They say a charm to heal erysipelas. They say holy names."

"And what do they say?"

"I make the sign of the cross..."

Only, you do it with your fourth finger.

"I make the sign of the cross in the name of God the Father and the Son and the Holy Ghost. There are three roses in Mary's garden. Two bloomed and one wilted. Two wilted and one bloomed. Holy Mother and all the saints, may the third one wilt."

Oh, and it helps. It helps. If someone is sick with the rose sickness, they come to me, even from villages that are far away, they would come to me. But to say the charm you must say it nine times. Once you say it three times. Then the second time. Then you wait and then you do it again. And with the fourth finger. When the sun rises and when the sun sets it works. Their are nine types of rose. Nine types. There is a pussy rose, that is when there are blisters on the skin. There is a type of rose that flies from one spot to another, there is a white kind, a red kind. Again I don't know what kind it is there.

845. If a person gets the rose sickness on their foot or their hand, then the first thing they should do is put their own excrament on it. And if you get it on your face, then you must cut off pieces of hemp, boil it, and put it hot on your face, as long

as you can stand it. You must do it a few times. And if that doesn't help, then you must say the charm. This is how you must say it:

"Mary, Mother of God, was walking through the forest.
She found nine roses.
She picked all nine."

The charmer says:

"From nine eight, from eight seven, from seven six, from six five, from five four, from four three, from three two, from two one, from one none."

Make the sign of the cross. Breathe air into your lungs and say these words. Say the same words three times each, so that it would be frightened away. When you are finished saying the words, you must squeeze each of the wounds three times.

JESUS WENT TO THE BOAT AND THREW THE SICKNESS IN THE SEA

848. "In the name of the Father, of the Son, and of the Holy Ghost. What is it that attached itself to that person–a rock, a dog, a tree. Nine, eight, seven, six, five, four, three, two, one! The sun, the earth, the sky, the stars! God the Father, the Son, and the Holy Ghost, help me so that I may help that person and take away his pain. My Jesus went into the sea, into his boat. He had three roses in his hand: he threw the sickness into the sea, and kept health in his hand for me. Mary, Martha, help me to heal that man and to take away his pain. Amen."

SICKNESSES IN THREE SETS OF NINES.

CHRIST SOWED SEEDS

850. "Christ sowed the seeds. One seed fell onto a stone, the others fell among the brier, and the third in the good soil. And you fall onto the stone, be gone among the briers!"

PETER PLOWED, JOHN PLOWED, JESUS PLOWED

851. "Peter plowed, John plowed, Jesus plowed. They plowed three furrows, they plowed up three worms: one black, one red, and one mottled. Glory to Jesus Christ!"

FROM SNAKE BITE.

JOB HAD NINE WORMS, FROM NINE CAME EIGHT

853. They say this charm for worms and snake bite:

"Job had nine worms, from nine came eight, from eight came seven, from seven came six, from six came five, from five came four, from four came three, from three came two, from two came one."

They say this for toothache too.

"Job had nine worms, from nine came eight.
Job had eight worms, from eight came seven.
Job had seven worms, from seven came six.
Job had six worms, from six came five.
Job had five worms, from five came four.
Job had four worms, from four came three.
Job had three worms, from three came two.
Job had two worms, from two came one."

NOT ONE, NOT TWO

858. You must sit down on the threshold and with your fourth fingers tie nine knots in a woolen thread. You must make the knots either when the sun has gone down or before the sun has come up. You must count:

"Not one, not two, not three, not four..."

And so on.
You must count quickly and without taking a breath until you've counted up all the knots. Then you must tie the string on the place that hurts and it will stop hurting.

FROM "MIKSCIUS" (SPRAIN)*.

*The Lithuanian words "miksčius," "mikstis," "nikstas" refers to several types of sprains and also to a specific wool yarn that charmers would use to tie knots to aid in the charms for this illness.

886. You must wind nine knots in sets of threes while counting:

"Not one, not two, not three, not four..."

And then you finish:

"That God may grant that these knots in three sets of nines take away the pain and make it so it no longer hurts!"

FROM DISEASES AND PAIN IN GENERAL.

888. If you strain your veins, count knots and then you must say a charm.
If your hands hurt, you must tie the knots. This is how you do it. You take the end of the thread, tie the knots and say:

"Not one, not two, not one, not two, not one, not two."

And you keep tying a knot after each time you count. You must knit 50 knots and then tie the end of the string onto the hurting leg or arm. Not everyone can say this charm. They call the people who can say the charm *raganka* (witch). A sick person with an arm or leg that hurts will say: "I'll go to the witch, so she can say the charm." And they go and she says it for them and ties the knots. After some time a neighbor will go and ask, "Did it help?" The person who has been healed will answer that it helped with the swelling and the pain.

889. If a person sprains his leg, or a horse, or an animal, so that they may get better, you make a "nikstas" to heal your joints. This is how you do it. You pull out nine rye straws, but the kind that have joints. You put out the joints with a knife and set each aside separately. In this manner you have nine piles of joints of three joints each. Then you must take a rag and take each pile and place it inside the rag and read them, but backwards, for example:

"Nine, eight, seven, six, five..."

And you count like that to one.
As you count you twist the thread towards yourself. After you've tied the thread several times, you tie it. This knot of joints is called "nikstas." You tie it onto your leg onto the place that hurts (because most of the time it is your ankle joint that hurts, that is where you tie it). Once you tie it on you must leave it there as many days as the leg hurt before you tied it on. Afterwards, you take it off.

908. This is how you cure erysipelas. You tie a red scarf around the area that hurts. After that you put on a layer of flax and tie on a blue scarf. You hold it on the place that hurts for a day and a night. Then the next day you untie it and you take the flax from from the place that hurt and make 13 bundles. You must throw them in the fire, counting from the end to the beginning (from 13 to 1):

"[Thirteen, twelve, eleven, ten, nine, eight, seven, six, five, four, three, two, one!]"

As you throw each bundle into the fire you must say the name of the sick person and these words:

"May the erysipelas be gone!"

Then you must tie the place that hurts with a red scarf and wait for it to get better. The erysipelas will soon be gone.

916. This is how they used magic to get rid of warts. A person would take a canvas thread and would tie as many knots as he or she had warts. Then she would count the knots three times each–three times in one direction and three times back. For example:

"One, two, three, four, and so on."

And:

"Four, three, two, one!"

Then she would toss the string over her back onto the trash without looking behind them. When the string rotted, then the warts would go away.

CHARMS FOR WARTS.

919. This is how people healed warts: you would tie on a string and count:

"One, two, three, four, five, six, seven, eight, nine."

Then you would toss the string over your back into the stove and say:

"Not nine, not eight, not seven..."

HOW TO HEAL WARTS.

921. If you've twisted your foot and you want to heal it, then you must sit on the threshold, take a string and with your fourth fingers and knot it, while saying these words in your head without taking a breath:

"One not two, two not three, three not four, four not five, five not six, six not seven, seven not eight, eight not nine, nine not ten."

Once you've said the words, you may take a breath. Then you must count again two more times and tie as many knots. Then you will get better.

NOT ONE MORE!

927. When you go to the sauna, then you wash the warts with water and pour that water onto the stove. And you say:

"Not one more!"

VI. LOCOMOTION AND CESSATION

"GUMBISAS," "GUMBISAS," EVERYTHING SPINS ABOUT THE BELLY BUTTON!

928. People say that when your belly aches, its called "gumbas*." This is how you cure it. You take a cold stone and you press it against your belly. And then you must also take a shovel and with it you must dig the threshold clay and put that clay in a fabric bag, boil it, and give it to the person with the belly ache until they get better.
The other way to get better is by using a charm. You must trace the nail of your right hand around your belly button and say:

""Gumbisas," "gumbisas," everything spins about the belly button!"

You do it three times and then it stops hurting.

*"Gumbas," "gumbisas" is stomachache. See explanation Number 157.

"GUMBAS" HAS HIS OWN MANOR

929. Make the sign of the cross.

"Gumbas"* has his own manor. Roll yourself, smooth yourself out, and get in your place.

Make the sign of the cross.
Say the charm over a glass of vodka and then drink it.

FOR GUMBAS.

*See explanation Number 157.

937. "Just like the "gumbas,"* the "klynas"** has its own manor. Roll yourself, smooth yourself out! The Holy Virgin, come stand beside us, Lord Jesus and all the saints. Just like a rock sinks to the bottom of the water, so the "gumbas" will go down. Amen."

A VERBAL CHARM FOR "GUMBAS".

*See explanation Number 157.
**See explanation Number 66.

BONE, GO BACK TO YOUR PLACE!

938. "A bone that has moved out of its place, go back, bone, back to your place, back to where God made you. Oh, Jesus! Oh, Jesus! I pulled all my pain out of the horny crown, out of the bush of thistles, I pulled all the pain through a stone, may the swelling go down, may the fever go down. I wish to help (name) return to his earlier good health."*

Make the sign of the cross and say your prayers.

FOR WRENCHED BONES.

PHEW! JUST AS BONES DON'T GET LODGED IN THE WOLF'S NECK, SO WILL THAT SPLINTER NOT BE STUCK IN YOUR EYE!

939. "Phew, phew, phew! When the wolf eats raw meat and doesn't choke and bones don't get lodged in his throat, so will that splinter not be stuck in your eye!"

You must say it three times and spit with your saliva.

FOR A SPLINTER IN THE EYE.

YOU LOST THE CUD ONLY TIED WITH A LINEN STRING

940. The cow has swelling. You heal it saying:

"The cow has lost its cud. Only tied with a linen string, dipped in water, rubbed with fat, can you get it back. Bring it up!" (12 times.)

JUST LIKE THAT WATER NEVER STANDS STILL IN ONE PLACE

941. Make the sign of the cross before saying this prayer.

"The first time I lie down, I make the sign of the cross, when I rise I pray to God. I go out to the new porch to the corner and from the corner water is rushing. Just as that water never stands in place, so will (name or color of the animal) be protected from the evil eye. Amen against the evil eye (twice).* Not for pride, not for joy. As much water as there is happy life. I apologize to the Lord God, I mention the Virgin Mary. I make the sign of the cross over the water, I make the sign of the cross over the salt, take away the evil eye, I rub away the evil eye. Gray water, white roots. Amen, amen, amen."

Say the entire prayer three times and make the sign of the cross three times.

AGAINST THE EVIL EYE.

*Either for the *evil eye go on the rock* or *turn the evil eye into rock*. There are many forms of Russian words in this verbal charm that are difficult to decipher.

MAY THE MILK FLOW AS IT DID BEFORE

942. "Holy Mary put on her ring* there where the milk flows. Dropping droplets, I ask you, Holy Mary, to give me a drop. I will give that drop to the cow, may the milk flow as it did before.
In the name of the Father, and the Son, and the Holy Ghost, amen."

You must repeat all the words three times.
This charm was passed on to me by my grandfather Juozas Guogis.

A CHARM TO HELP A COW THAT HAS BEEN RUINED, SO THAT THE COW WOULD RECOVER AND GIVE MORE MILK.

*This part of the text can be interpreted in the following manner: The Holy Mary wore a wedding ring. The language of the charm has many errors in it and was most likely translated from Latvian.

I APPEAL TO THE TRAVELING LADY, SO THAT THE CHILDBIRTH MAY GO FASTER

943. You must say seven prayers, and each time finish the prayer:

"I appeal to the traveling lady, so that the childbirth may go faster!"

FOR CHILD BIRTH.

SUN TO THE LEFT, SUN TO THE RIGHT, AND THE SNAKE BEHIND!

944. "Sun to the left,
Sun to the right,
And the snake behind!"

When you say this prayer, the snake will turn its head towards its tail end and then it can't bite you.

A PRAYER.

MAY ALL YOUR TEETH BE TWISTED OUT!

945. A man with a toothache came to see a charmer who knew how to charm for toothache. The charmer said to him: "Whatever I say, you must repeat."

"The sun turns?"
"The sun turns" he answers.
"The earth turns?"
"The earth turns."
"The moon turns?"
"The moon turns."
"The tooth turns?"

"The tooth turns."
"Serpent, may all your teeth be turned out!"

The man grows frustrated and goes home.

CHARM FOR TOOTHACHE.

WHOEVER TALKS ABOUT ME BEHIND MY BACK, MAY HIS TEETH CHATTER!

947. When you've finished washing, you must pour water onto the washboard and hit it with the paddle and say:

"Whoever talks about me behind my back, may his teeth chatter!"

MAY A BRANCH BE RAMMED INTO YOUR BACKSIDE!

948. When someone talks about you behind your back and pimples appear on your tongue (in Russian: волдырь на языке) then you must say:

"May a branch be rammed into your backside!"

When the pimples disappear and then reappear on the tongue of the person who spoke about you behind your back.

SALT IN THE EYES, CHAR IN THE TEETH!

949. You must take salt into your hands, walk three times around a person, and say:

"Salt in the eyes, char in the teeth."

You must repeat this charm three times.

THIS IS A CHARM AGAINST CURSES.

"GUMBAS," STOP, CALM DOWN!

959. ""Gumbas,"* stop, calm down!"

Say three sets of nine while circling the belly button.

FROM "GUMBAS."

*See explanation Number 157.

MOTHER, MOTHER, LOVELY GIRL, WASH YOURSELF, STAY, LIE DOWN!

961. "Mother, mother*, lovely girl, wash yourself, stay, lie down! The gray stones, the white roots. Amen, amen, amen."

Before saying the prayer make the sign of the cross and say it three times.

FOR WOMEN'S AILMENTS.

*When a charm is addressed to Mother it means the charm is addressed to the womb.

BOIL, I ORDER YOU TO CALM DOWN, TO GO AWAY!

962. "Boil, calm down, I order you to stay down. The Holy Virgin, take care of this boil, Holy Virgin, take care of this boil, Holy Virgin, take care of this boil! Amen."

Say it in the wind.

FOR BOILS.

YOU CALMED THE WINDS, NOW CALM DOWN THIS SICKNESS!

963. Make the sign of the cross.

"The Lord Jesus went to Saint George and said to Saint George: 'You calmed down storms, winds, and gails, now calm down this sickness for (say the name of the sick person)!'"

You say this charm for protection against the evil eye. As extra protection you must say it for evil winds.* If you say this charm against the evil eye and the evil eye was the true cause of the illness, then the person's cheeks and throat will begin to hurt and tears will run from the eyes.

FOR PROTECTION AGAINST EVIL WIND.

*It is believed that the wind carries disease. It was also believed that sorcerers send evil spells on the winds and by that means make people sick. The worst sickness caused by an evil wind is paralysis.

THE HOLY VIRGIN STOPS THE SICKNESS

965. "Holy Virgin Mary, she makes the sign of the cross with her holy hand, she stops the sicknesses, the epidemics."

FOR ILLNESS.

JUST AS CHRIST WAS NOT AFFECTED BY HIS WOUNDS, SO WILL THIS BOIL NO LONGER GROW, RISE, SWELL, OR BECOME BIGGER!

966. "Our Savior Christ the Lord had many wounds and boils, but none of it hurt him. And so this (here you must say the boil) will not grow, will not rise, will not swell, and will not become bigger! Be gone, be gone, be gone, Janošius!"*

After this charm you must blow on the boil three times. This charm has been tested and has helped many people the charmer swears. You must not say "Amen."

CHARM FOR A PUS INFECTION OR FOR A RISING SWELLING.

*"Janošius, Jonošius" is the name Jonas in dialect form. It is not clear why this charm names the boil "Jonošius," but perhaps because of its phonetic similarity to the name for Judas, Lithuanian "Judošius."

THE WAY A BIRD FLIES AND IS FRIGHTENED BY A VOICE

968. "In the name of the Father, the Son, and the Holy Ghost. The way a bird flies and is frightened by a voice, just like a bird in her nest is afraid of lightening, and nothing hurts her, may this Jonas (say the person's name) not be hurt. All the holy saints, help us, Virgin Mary, hurry to our aid. Amen."

FOR FRIGHT.

SO THAT THE BOIL WOULD NOT OPEN WHILE HOLY MARY BIRTHED A SECOND SON

969. "That wound is not hold. By day it is healed and blessed that hour. May it no longer hurt you (touch the sick person's wound with your hand), that it may not swell, and that it may heal soon, so that the boil would not open while Holy Mary birthed a second son. Amen."

Make the sign of the cross three times over the wound.

HOW TO HEAL A WOUND QUICKLY.

SO THAT CHRIST'S FOOT MAY NOT HURT

970. "Christ was crossing a bridge and the bridge fell in. Christ's foot fell in. Christ walked away health, his foot did not hurt him. Just as Christ did not feel pain, so you (name of sick person or color of sick animal) will not feel pain."

Say it three times and say it on lard.

FOR TWISTS.

THE MOON IS IN THE HEAVENS, THE SOLID OAK IS ON THE EARTH, AND THE GIANT WHALE IS IN THE WATER

971. "The moon is in the heavens, the solid oak is on the earth, and the giant whale is in the water. When those three brothers come together in one place, then the servant of God (say the sick person's name) teeth will hurt!"

Say those words without changing your breath and while gazing at the young moon. Afterwards spit three times to the side.

A CHARM AGAINST TOOTHACHE.

TEETH, TEETH, WERE YOU IN THE OTHER WORLD?

972. "Teeth, teeth, were you in the other world?"
"No."
"Do you know that teeth hurt there?"

Say:

"No."
"So, may they hurt you no longer!"

973. If you want your teeth not to hurt, then just as soon as you see the new moon you must say three times:

"A young person asked an old man, 'Do dead men's teeth hurt?!'"

And when you say this your teeth will stop hurting and will never hurt again.

NEW MOON, IF YOUR TEETH DO NOT HURT, THEN MINE WON'T HURT EITHER

974. <...> When your teeth hurt, then say:

"New moon, king of the heavens, if your teeth don't hurt, then mine won't hurt either."

And again [you say]:

"New moon, [king of the heavens, If your teeth don't hurt, then mine won't hurt either.]"

And they say it and they say it and the teeth no longer hurt. <...> "That's how you must say it, when you see the new moon and when your teeth hurt?" "You make the sign of the cross and say a prayer that they stop hurting. And that makes it hurt less." "How many times should you say it?" "Well, when you see it. In the old days sometimes it didn't take away the pain. The more you said it, the more it took away the pain."

SAINT APOLONIA DID NOT HAVE TEETH

975. When your teeth hurt, you must say this charm on salt. And then dissolve that salt in water, wash your mouth with it, and your teeth will stop hurting. This is the charm you say over the salt:

"Saint Apolonia did not have teeth. All her teeth fell out because of her suffering. Through her great suffering, through her holy tears, with God's permission, with my direction, may this salt, charmed in the name of Apolonia, (say the name of the sick person) supress the pain. Amen. Amen. Amen."

Then say three times the "Hail Mary."

THE PAIN IN THE TOOTH IS NUMB

977. Pour a small amount of vodka into a bottle. Take the bottle with the vodka and place it on the top of the home's millstone, stay by yourself, place both your hands on the bottle, making something like a telephone receiver. Without stopping to take a breath, say these words into the bottle.
"Hail Mary" three times. After each "Hail Mary" add:

"The pain in the tooth is numb, be numb tooth!"

One of these charms, like it was said earlier, was for the blood, the second was for the nerves, and the third was for worms.

NUMBING THE TEETH.

JUST AS THIS STONE IS STILL, MAY THIS STINGER BE STILL!

979. You take a rock, you stand with your back to the wind, and you say this prayer:

"Oh, my Jesus! May this (snake's) stinger be still, just as this stone is still!"

You must throw the rock.
Without stopping to take a breath say the "Hail Mary" three times in threes.

EARTH, EARTH, EARTH! STING THE ROCK

984. "Earth, earth, earth!
Sting, sting, sting
The rock, the rock, the rock."

After you pass on this magic (for the snake bite or others) you may not use it again. It won't work. That's why you should pass it on only before you die.

TO CURE SNAKE BITE.

BE QUIETER THAN WATER, LOWER THAN GRASS!

985. "Be quieter than water, lower than grass!"

Three times each three times.

WOUND, DO NOT SPREAD ANY MORE!

986. If a wounded place hurts, you must trace a needle around the wound and say:

"Wound, do not spread any more!"

Three times.

THEY'LL HELP, THEY'LL NOT HELP, THEY'LL STOP THIS ILLNESS!

988. "They'll help, they'll not help, they'll stop this illness!"

My neighbor Laučius (already dead) would say this charm for rose (erysipelas). He would pour rye flour and say these words. He told the priest at Užpaliai how he used to charm.

CHARM FOR ERYSIPELAS.

YESTERDAY I PISSED, NOW, I WON'T PISS!

990. If you have a bladder infection, the best recipe to heal it is to wrap your legs around a pole and to ride the pole around the entire village, stopping at every cottage, banging on every window and saying in a loud voice:

"Yesterday I pissed, today, I won't piss!"

And then the sick person would get better.

THAT IT MIGHT BE ENOUGH FOR YOU!

991. They say that if the small children in a family begin to die, one after the other, then when they put the coffin into the hole, the parents should say three times:

"That it might be enough for you!"

When a new child is born into a family like that, then they must pass it through the window, so that it wouldn't die.

TPRU!

993. When you go inside the sauna, you must say:

"Tpru!*"

So that you wouldn't catch a sickness.

*Lithuanian onomatopoeia used to stop horses.

BURNING BLOOD, THE FERN'S BLOOM

994. "Burning blood, the fern's bloom. A dried-out* river. May this blood stop flowing!"

Make the sign of the cross.

CHARM FROM BLEEDING.

*In the Lithuanian text this section is not clear. It is not certain whether the reference is to a river that has stopped flowing or to the Ibrahim River.

THE SUN'S MILK, THE STONE'S BLOOD

995. Say these words three times without taking a breath:

"The sun's milk, the stone's blood. The solar eclipse, the blood stopping!"

FROM BLEEDING.

THE HOLY VIRGIN WAS WALKING THROUGH THE FIELDS WHEN HER FOOT STRUCK A ROCK

996. "The Holy Virgin was walking through the fields when her foot struck a rock. She broke off her pinky toe and splattered blood onto the rock. Through that blood of the Holy Virgin stop the blood from flowing from (name's) body. Through the pain of the Holy Virgin I bade you to stop flowing from those veins, to stop dripping."

You must say this charm and then say the "Hail Mary" three times.

999. "Christ was wading through the River Jordon when he cut his toe on a rock. One hundred times three hundred each, may that blood hold back!"

You must say it only once, make the sign of the cross over the wound three times, and that is all. That charm works when it is passed on to the first born or to the youngest child in a family. It doesn't work for anyone else.

A CHARM TO STOP THE BLOOD FROM FLOWING FROM A CUT OR A WOUND.

JUST LIKE THE BROOK THAT ONCE FLOWED STOPPED, MAY MY BLOOD STOP FROM FLOWING!

1001. "Just like the brook that once flowed stopped, may my blood stop from flowing!"

Say it without taking a breath three times.

FROM BLOOD.

JESUS WAS WALKING THROUGH THE RIVER CEDRON AND THE WATER STOPPED

1003. To stop blood from flowing from a wound you must say:

"Jesus was wading through the River Jordon and was carrying a very heavy cross when he went into the Jordon. The water stopped flowing just like my blood will stop flowing!"

1014. "Jesus was going across the River Jordon when he stepped on a rock. Ouch, Jesus, my God, ouch, Jesus, my Lord, may the blood stop flowing in this wound!"

Say this charm three times without stopping to take a breath, only whispering quietly, and then say the "Hail Mary" three times. When you know that someone is bleeding, then you must run and help them and say it.

TO STOP BLEEDING.

1022. "Just like when Saint John the Baptist baptized the Lord in the River Jordon and the water stopped flowing, so may the blood in this wound stop flowing!"

Say it three times without releasing your breath and the bleeding will stop.

JESUS WAS WALKING THROUGH THE CEDRON RIVER WHEN HE HURT HIS TOOTH

1044. My mother taught me this charm against the toothache:

"Jesus was walking through the Cedron River and hurt his molar (name the tooth, canine, molar, etc.) tooth. Three times in hundreds, Lord Jesus Christ, stop the tooth from hurting!"

Before that you must hold a rue branch between your fingers–between the third finger and fourth finger–on the hand on the side on which the tooth is hurting you. Before that you must rub the rue branch well between your palms. After you say the charm, you must bite into the rue branch with the teeth that are hurting you. You do not say Amen. You must repeat this charm three times.

JESUS WAS WALKING ACROSS THE SEA CARRYING A RUSH

1045. "Lord Jesus was walking across the sea,
He was carrying a rush.
Toss that reed across the wound,
Stop the blood flowing with your holiness!"

You must say this charm while pressing down on the wound. Once you've said it three times, the blood should stop flowing and a scab should form.

TO STOP BLEEDING.

MARY GAVE BIRTH TO A SON AND ALL THE WATERS STOPPED

1046. When a woman loses blood during child birth and it can't be stopped. I stop it like this:

"Mary gave birth to a son and she had it herself. At that time all the waters, all the floods stopped, the leaves on the trees did not move, and you, blood, now too must stop."

You must say it three times. And make the sign of the cross, and then:

"Holy Virgin, help that these words go onto this woman. <...>"

And tie the knot. Now if someone's nose is running blood, then look, you say these words and you put this string on his nose and the bleeding stops."

BEE, BREAD, AND WATER, MAY THE WATER STOP LIKE A STONE!

1048. If the blood is running, then you say:

"Bee, bread, and water, may the blood stop like a stone!"

You say it three times in one breath.

MY DEAR GOD VALIULIS, STOP THE BLOOD!

1049. "My dear God Valiulis*, stop the blood, don't chase the soul out of the body, don't let it flow out with the blood, don't leave the body alone. Through hard rocks, through a high oak, Dear God Valiulis, I command the blood to stop in the veins."

You must repeat it three times, and after that you must say three "Hail Marys."

*In the Lithuanian writer Vincas Krėvė's published verbal charms the names of gods that are not typical of the twentieth century Lithuanian verbal charm tradition are sometimes mentioned. The name of a god, or epitet, Valiulis, does not appear in any historic or ethnographic sources. However, the name is a well-known surname and is also the name of the mythological Valiulis stone (symbols of the sun and the moon are carved into this stone).

I TIE A KNOT, I TELL THE BLOOD

1052. "I tie the knot not once, not twice, not thrice, not four times, not five, not six, not seven, not eight, only nine. Just like these little string knit into small knots, so will I tie your (name) blood, and I say to you: don't flow from the body, don't see the sun, don't show yourself in the light. I am locking you up with the key of Saint Peter, in God's name I curse you, stop!"

You must repeat it three times and afterwards say three "Hail Marys" and the blood will stop flowing.

THE SON OF GOD CHOPPED WOOD FOR A GRANARY

1054. "The son of God chopped wood for a granary, he built the granary of gold. I will put on copper gates, so that no drops would fall there. Amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen, amen."

WORDS TO STOP THE FLOW OF BLOOD.

BLOOD, STOP ON THE WOUNDS!

1055. When blood flows from a cut finger, you say:

"Stop, blood, on the wound, like an organ player on the organ!
Stop, blood, on the wound, like an organ player on the organ!"

And you say it like this nine times, nine times you must say it in one breath, without stopping, one breath nine times.

GOD, HEAL THE LARGEST WOUND!

1056. "Oh God of mine, bring your gauze. Heal this large wound and stop my precious blood flowing!"

You say this prayer without taking a breath and you say it like this three times. After each time you say the prayer you must make the sign of the cross over the wound and take a breath directly over the wound. After you've said this charm you must say three "Hail Marys." The blood will stop flowing.

FOR BLEEDING.

LET'S RETURN AND STAY!

1057. "Will of God, with the Lord God's help Magdalena had three daughters. One said: 'Let's go and travel.' The second said, "Let's go back and stay the night. "And you, blood, must stop here by the Lord Jesus, the son of the Mother of God, His holy Body and the Holy Trinity, and all the angels and the Holy Ghost. + In the name of the Father, + and the Son, + and the Holy Ghost, 'Our Father.' Amen."

Editorial note: the crosses in the text indicate that in these places one must make the sign of the cross.

JUST AS ALL THE BEASTS AND PEOPLE CALM DOWN, SO MAY THAT BLOOD STOP FLOWING!

1058. When you've cut your finger, when the blood begins to flow, or if blood flows from your nose, then you must say this charm to stop it from running. You say these words and that will stop it:

"Just as all the beasts and people calm down,
All are resting,
So may this blood stop flowing!"

HOLY MARY WAS COLLECTING HERBS

1059. "Holy Mary was walking through the meadows collecting herbs. Blood, stop, wound, heal! Amen."

You must make the sign of the cross over the wound.

A CHARM FOR BLEEDING.

THREE ANGELS ARE STANDING UNDER THE CROSS

1062. Place both your thumbs on either side of the wound and pressing them down say the following words:

"Three angels are standing under the cross: the first one is named truth, the second is named the trinity, and the third is named blood. Quiet down, quiet down, in the name of the Father, the Son, and the Holy Ghost!"

You don't say "Amen" and you must repeat all those words three times.
Take note that it is strictly forbidden to take any kind of payment for any of the healings, however, it is alright to take whatever the patient offers on his own accord. And they say that these secrets can only be passed from a man to a woman, a woman to a man, only when he himself cannot use it. It was very difficult for me to get the three charms mentioned above from Darata Apeliene, age 86. She was a very gifted healer who was known in the entire region.

TO STOP THE FLOW OF BLOOD.

I AM SITTING ON THE WHITE SEA AND AM SEWING A WHITE CROWN

1063. To stop bleeding you must do this and say these words:

"I am sitting on the white sea and am sewing a white crown, so that this wound would go white as that crown!"

This is what you do. You cover the wound with a white linen cloth, you place your hand on the place from where the blood is flowing, and without taking a breath you say the words.

CANGĖ ANGĖ, DON'T DO ANYTHING!

1065. "You are three sets of nines. I know your names. I'm not afraid of a single one of you. Cengė angė, do nothing!"

You must say it while you are entering the forest, so that the snake doesn't bite you.

1071. You must say the confirmation of the faith, make the sign of the cross over the bread and ask for forgiveness for the sick person.

"I know all the names, I'm not afraid of a single one: not a black one, not a mottled one, not a copper one, not three nines!"

A CHARM FOR SNAKE BITE.

I ASK YOU, DON'T STING THE BLACK ONE!

1076. "Sweet bee, bright star, I ask, I beg you, I pray you, don't sting the black one, black one (say the color of the sick animal)."

FOR SNAKE BITE.

SUN–SUN, MOON–MOON

1079. "Sun–sun. Moon–moon. Dew–dew. Snake–snake. Just like you were walking around among the dew, keep on walking, but don't bite (name or color of animal)!"

Repeat this charm three times and after each time say the "Hail Mary." You must say it on bread or some other food and give it to the sick man to eat.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

1082. "Sun–sun, moon–moon, earth–earth, river–river, go back deep into the ground, snake!"

You must say it three times nine times as the sun is rising or setting and each time you must spit on a rock.

SUN WALKS UNDER THE HEAVENS AND DOESN'T HURT ANYONE

1084. "Sun walks under the heavens, under such wide open skies, and doesn't hurt anyone. And you, snake, walk through the forests, under the swamps and don't bite anyone!"

You say it three times without taking a breath and after each time you say one "Hail Mary." Just make sure that no one else hears, or if they hear it, it won't help.

LITTLE GOLD, LITTLE SILVER, GO HOME AND LIE DOWN!

1086. "Little gold, little silver, go home and lie down. The sun goes, the moon goes, they don't harm anyone, go home and lie down, go home and lie down, go home and lie down. Amen (three times)."

A PRAYER FOR SNAKE BITE.

1091. You must say it without taking a breath. You may only breathe on the bread. You must feed the charmed bread to cow or sick person.

"Golden, silvered (3 times),
I did not wrong you (3 times),
You did not wrong me (3 times),
Go home and lie down (3 times)."

You say everything three times. You blow on the bread and begin again.
The charmer cannot kill the snake. If the charmer kills the snake, the charm will not work.
Old people say the charms, usually to their relatives. My mother said it to me for snake bite, I learned and now I say the charm. Now I'm ready to go and ask the priest about it. If the priest forbids it, I won't say it anymore. But then what will I do for the people who come to me for healing?
People bring gifts for the charms. The charmers tell them that they don't need to bring gifts and they won't take the gifts. They would give my mother money. They bring me cheese and other things. You can take all of it, but you cannot ask for any of it.

FOR SNAKE BITE.

CREATURE OF THE EARTH, CREATURE OF THE SHRUBS, WHERE YOU WERE, STAY THERE!

1097. "Mother of the earth, where you were, stay there. Do not bite this mottled cow!"

Say this charm while making the sign of the cross three times, standing against the wind before the sun has risen or after the sun has set. Say the charm without breathing. Only after you've said it three times, release your breath into the wind.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

1100. "Creature of the earth, creature of the shrubs, where you were, go there. I trust God that you will be healthy and pretty."

Say it three times without taking a breath on bread and salt.

FOR SNAKE BITE.

1102. "Earth of the earth, evil of the evil, where are you going, why are you watching us from across the threshold? Go back to where you were. God, from the beginning of time, help me. Lord, help me, hurry and help me."

Three times.

FROM SNAKE BITE.

WHERE YOU SPENT THAT DAY, THAT'S WHERE YOU OUGHT TO SPEND THE NIGHT!

1103. When you are going into the swamp or forest where there are many snakes, you must say this charm to keep the snakes from biting:

"Metal-snake, moss-snake,* where you spent the day is where you ought to spend the night."

*Epithets for snakes. The first word is most likely derived from slavic languages and means metal (snakes are called metal).

GOD WON'T TAKE YOU AND THE SUN WON'T TAKE YOU

1104. "Oh you snake, snake, don't bite beast or man. God won't take you, Sun won't take you, Moon won't take you, Stars won't take you, you will not be able to curl up on the moss, or under the moss, or on the bushes or under the bushes."

Say nine times: "Oh you snake, snake..." and then the "Hail Mary" three times.

FOR SNAKE BITE.

STOP YOU SNAKE, MARY IS PASSING BY!

1105. When you see a snake you must say:

"Stop you toothy snake, the Mother of God is passing by and she will crush your head!"

And the snake stops.

BROWN SNAKE, DON'T BITE!

1107. Make the sign of the cross.

"Te, va, gi, da, jo, da, ru, du, var, nia, vel, skie, kų, nie, na, ma, Jonas (say the sick person's name). (You black, brown, snake, in the name of the devil, don't bite my Jonas!)"

Say the charm looking into the sun.

FOR SNAKE BITE.

Editorial note: This charm must be said with the syllables mixed in order (you must say each word beginning with the final syllable).

MAKE PEACE WITH YOUR HUNGER

1108. When you are going into the forest to pick berries, make the sign of the cross and say:

"Make peace with your hunger or I will appeal to the Holy Trinity."

And say three "Hail Marys" and you won't see the snake anymore. It won't bite and you won't see it.

TO PROTECT FROM SNAKE BITE.

I PLACE A SPELL, IT TRULY WON'T BITE

1109. Whoever knows how to cast a spell truly won't be bitten by a snake. Carrying the snake in your arms, you must say these words [see № 1070. "Cange, ange, don't do anything!"]. But if you run into someone else who also knows how to charm a snake and that person says, "Pchi," then the snake won't be able to help itself, it will bite. Then you must talk like this:

"I speak the charms over five Prussian churches, over the Prussian yard, over the German wall, will it bite–it won't bite, it really won't bite."

Then he spits on the snake and it really won't bite anymore.

THE LORD GOD BADE US NOT TO TOUCH ONE ANOTHER

1111. When you go into the forest, so that you wouldn't see a snake, you must say these words:

"The Lord God created heaven and earth, the sun, the moon, and the stars, and all the creatures, and bade them all not to touch one another and not to hurt one another."

You really won't see a snake, if you say this charm.

THE LORD'S EYE WON'T LET AN OLD THING CURSE MY COW

1112. "The holy angel will guard me and my animals. God the Father, God the Son, God the Holy Ghost and the eye of the Lord won't let an old thing curse my cow."

When you say this charm, make the sign of the cross on each of the animal's forehead with a steel cross.

CHARM TO BE SAID WHEN THE HERD IS BROUGHT OUT TO PASTURE FOR THE FIRST TIME IN THE SPRING.

*A snake is called an old thing ("sena vyža" is an old mocassin), so as not to say its real name.

YOU ARE ALLOWED TO WALK THE EARTH

1113. There are these types of snakes that only come up out of the ground one time a year. They have to bite something. They must bite a tree or something. They only come up out of the ground one time a year, otherwise, they remain in the ground. And there are snakes that are always around. To protect against these types of snakes you must say the "Our Father", the "Hail Mary" (three times). You do not say "Amen." And you must say:

"You are allowed to walk the earth. You are not allowed to hurt people (or an animal or some sort of thing)!"

And again you say the "Hail Mary" three times. There are many protections against snake bite, but there are also many bites.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

JESUS DID NOT GIVE YOU ANY POISON OR POWER

1114. "Our Father... I say it out with God's power, with the Lord God's help against the snake. Snake, snake, living in a valley, a valley. All sorts of snakes have been born here. What devil created you, and the Lord God gave you with nothing but breath, gave you no

poison or power. Through the power of the Lord God, the Son of God, and with the help of the Holy Ghost! Just as water washes here + in the name of the Father + and of the Son + and of the Holy Ghost and all the Saints. Amen."

Then blow on it three times and then pour water on it three times and rub it in.

JESUS DID NOT MEET ANY BEASTS

1115. So that you may not see a snake when you go into the forest, you must say this prayer.

"The Lord Jesus was walking through the forest
And did not see any beasts, he met none.
I will not meet any either."

Just like that, and say the "Hail Mary."

"The Lord Jesus was walking through the forest
And did not see any beasts, he met no snakes.
I will not meet any either."

Say the "Hail Mary" three times and make the sign of the cross.

WHAT YOU OUGHT TO DO SO THAT YOU WOULD NOT MEET A SNAKE IN THE FOREST.

THAT I MAY NOT MEET UP WITH ANY HORRIFIC CREATURES!

1116. On Easter morning, while walking with the procession around the church, you must say seven prayers with the intention of Christ's rising and then at the end add on these words:

"That I may not be wounded and that I may not meet up with any horrific creatures!"

Then for the entire year you won't be wounded and you won't meet up with a snake.

I PASSED BY THREE MANORS AND NOT ONCE DID A DOG BITE ME

1117. Walking through the village say:

"I walked through three manors. I saw three dogs lying down. I stepped over all three and not once did a dog bite me."

Say it three times.

PROTECTION AGAINST DOGS.

1125. "Jesus walked through the street, all the dogs were sleeping, not one dog bit him, may it be that way with me too, Lord God."

You must say it three times and say the "Hail Mary" three times. They say that when the Lord Jesus walked the earth he passed by dogs and not one dog bit him. That is why you say this prayer when passing by the meanest dogs. They won't bite you and they won't bark at you.

PROTECTION AGAINST DOG BITE.

1130. When you walk through a manor where there are mean dogs, you must say:

"The Lord God was walking down the road. All the dogs were blind. Lord Jesus, don't let the dogs see me either!"

JUST AS ALL THE JEWS DID NOT PUSH ME, SO THE DOGS WON'T BARK AT ME!

1136. So that the dogs wouldn't bite you, you must say:

"Jesus was walking down the road carrying a heavy cross. When he came to the Jew's house, he wanted to rest. But the Jew pushed him away and would not let him rest. Just as all the Jews did not push me away, so all the dogs won't bark at me!"

Then the dogs leave you alone.

THE ANGEL HELPED DANIEL, HE TIED UP THE THROATS OF ALL THE BEASTS

1137. Say this charm to keep a dog from barking at you and attacking you:

"Before his death Daniel was tossed into a pit. That was how the bad people wanted it. They wanted Daniel torn apart. An angel helped him and tied up all the throats of the beasts, he said the name of God the Father and the Son and the Holy Ghost, amen, amen, amen!"

You must say it only once. The dogs won't attack and won't bite.

YOU DOG ARE A BEAST, AND WILL REMAIN A BEAST

1138. If you were to see a dog and you were afraid that it would bite you, then you must say this prayer twice:

"The Lord Jesus Christ was walking around the earth. He took people with him and taught them. And you, dog, are a beast and will remain a beast."

When you say this prayer, the dog does not bite, but runs away, or it was lying down, even if it was angry, would still remain lying down where he was.

YOU WERE BORN BLIND AND NOW YOU WILL NOT SEE!

1139. "You were born blind, you could not see, and so you will not see now, don't bite me, don't see!"

PROTECTION AGAINST DOGS.

BEES, LITTLE BEES, DON'T STING MY ARMS!

1144. "Bees, little bees, don't sting my arms, that are just like the honey linden branches."

PROTECTION FROM BEE STINGS.

1145. "Mother of the bees, don't sting your master!"

PROTECTION FROM BEE STINGS.

SAINT GEORGE, STOP THE WOLVES

1146. In the spring when you take your beasts out for the first time to pasture, you must run around your herd three times, holding a mistletoe branch in your hand, and then turn towards the east and say three times:

"Saint George, keep away the wolves, protect these animals. Don't allow the wolf to take the cow*, to take the pig, to take the piglet, to take the calf, or to take the small ewe. Let the wolf hunt only the hares, the foxes, the animals of the forests."

*It was believed that Saint George was the patron saint not only of beasts, but of wolves as well. Every year he allowed the wolves to take a few animals for themselves.

JUST AS THAT HARD ROCK, DEAF AND IMMOBILE, SO THE WOLVES WILL NOT MOVE

1147. Our God Goniglis is the forest god of the shepherds, whom the Greeks and the Romans called Faun. Lithuanians would sacrifice horses, oxes, goats, and other animals to him. When they castrated the animals, the shepherds would burn their sacrifices on a large stone altar built for that purpose, saying:

"Just as that hard rock, deaf and immobile, so, our God, our Goniglis, may the wolves and other wild beasts not be able to move and hurt our animals, left in your care."

SAINT PETER PULLED OUT HIS KEY AND LOCKED UP THE WOLVES' THROATS

1148. "Jesus Christ was walking early in the morning with Saint Peter. And the Holy Virgin, the Mother of God, was walking ahead of them. Mary asked Jesus, 'My Son, where are we going that this

road is leading up mountains, cliffs, and through the forests?' And so protect my path from everything that is evil. Saint Peter pulled out his key and locked the wolves' throats, so that they would not chew our legs, so that they would not cause any accidents, and so that they would run away from our path. Amen."

You must make the sign of the cross in front of the forest and repeat the charm three times. Then, even if the forest were full of wolves, they will run from man or not show themselves.

A CHARM TO PROECT MAN, SO THAT HE IS NOT ATTACKED BY WOLVES IN THE FOREST.

WOLVES, BEARS, MAY YOU NOT COME NOW, MAY YOU NOT COME ALL YEAR LONG!

1149. The shepherd's feast during the Pentecost: the shepherds would cook themselves eggs, would go into the forest, climb into a tree and call out:

"Wolves, bears, come and have breakfast with us! If you come now, then you won't need to come back all year long!

VII. DESIGNATION

HEAVEN, EARTH, SUN, DEW

1150. Masiulis from Šalnakandžiai Village would say this charm, repeating fifteen words three times each:

"Earth, earth, earth. Heaven, heaven, heaven. Sun, sun, sun…"

And so on.

1151. "Heaven, Jesus, sun, Jesus, earth, Jesus, dew, Jesus. Amen. Jesus Christ."

FROM THE [EVIL] WIND AND FROM SNAKE BITE.

SUN, MOON, THE SHADOW

1153. It is difficult to cure a metal snake's* bite with a charm because you must say the charm over the place where the snake has bit the animal. You can't manage to say the charm at the moment the animal is stung. The charm helps most if you say just when the animal is bit.

"Sun, moon, shadow."

You must charm by saying those same words three times: sun, moon, shadow.

This charm only works if it is said by the first born and by the last born. It won't work if a middle child says it. Bukauskienė (the woman who gave the charm) was the last-born child in her family. If the snake is pregnant, then you must say the charm over poppy seeds and then feed them to the person or beast the charm is intended for.
If you can't come to the beast directly to say the charm, then you must ask what the beast color is.

*It is a blindworm that is refered to as "metal" (Lithuanian "geležinė"). Blindworm was considered to be especially poisonous despite the fact that it really is not a snake, but a kind of legless lizard.

EARTH, LITTLE EARTH!

1154. "Earth, little earth!"

Say the "Hail Mary" three times.

FROM SNAKE BITE.

EARTH, LITTLE EARTH, LITTLE STREAM ON THE COTTAGE

1156. "Mother earth, a river that shines like pearl, on the river that shines like pearls stands an angel." (12 times).

Then you breathe over the bread and over the water and say:

"You're not afraid of me, be afraid of my breath!"

Then you give the water or the bread to the animal.

FROM A SERIOUS SNAKE BITE.

MOTHER EARTH! YOU'RE NOT AFRAID OF ME, BE AFRAID OF MY BREATH!

1157. "Mother earth!" (12 times).

Then, without releasing yor breath sigh over the water or bread and say:

"You're not afraid of me, be afraid of my breath!"

FROM MINOR SNAKE BITE.

EARTH, EARTH! THE EARTH HAS THE LORD GOD'S BLESSING!

1158. Say 3 times:

"Earth, earth! The earth has the Lord God's blessing!"

You do not say "Amen." A gypsy taught it to me. It really helps.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

BLACK EARTH WHY DID YOU RELEASE THAT EVIL THING

1159. You must go out into an open field, make the sign of the cross over bread (you may use just the bottom crust), place your hand over the person who has been bitten or over the animal and say:

"Black earth,
Black earth,
Black earth.
Why did you release,
Why did you release,
Why did you release,
That evil thing,
That evil thing,
That evil thing?"

And you say the "Hail Mary" three times. It is important not to breathe. You give the bread to the animal to eat.

If the snake had children, then you must say the charm for each of her children. Each time a different charmer must say the charm. The charmer cannot pass his knowledge on to another, because then he will lose his power. Charming works best for the youngest in the family, of course, obviously only if he is born with the gift.

HOLY EARTH, WHY DO YOU HOLD THIS AWFUL THING?

1161. Old lady Zavadskienė taught me how to charm against snake bite. Only, I don't use that charm and I don't believe it. But here are the charm's words:

"Earth, earth, earth you are holy, why do you hold this awful, awful, awful thing?"

You must say these words three times, so that it comes out that the words "earth" and "awful" are repeated nine times. You do not need to blow on bread or water and you do not need to hold in your breath.

CREATURES OF THE EARTH! YOU HAVE NO WILL ON THIS EARTH

1163. "Creatures of the earth! You have no will on this earth (9x3 times). Why did you harm my black (white, sorrel, mottled) cow? How it was in the beginning, so shall it be forever."

Say it without taking a breath.

FOR SNAKE BITE.

EARTH LIKE THE EARTH! AS THE BLACK COW ONCE WAS HEALTHY, SO SHALL IT BE NOW!

1164. This Markelis taught me this charm for snake bite, but he didn't believe it and didn't use it.

"Earth is like earth (three times)! Just as the black (or mottled–the color of the animal of name of the person) was once healthy, so shall it be now!"

1167. <...>

"Earth, earthwards
Earth, earthwards!
Snake, take back your evil,
Snake, take back your evil!
As healthy as you were, now shall you be,
As healthy as you were, now shall you be."
<...>

THE EARTH'S HORRID ONES WILL NOT CONQUER GOD'S POWERS!

1169. In the Pikčiūnai Village, 80-year-old Kazys Šeduikis (now dead) taught me how to charm against snake bite (for the price of two small bottles of vodka) because there are many snakes in our area and our pets suffer from them. I use the charm and it helps.

"The earth's horrid ones (say it three times) will not conquer God's powers (also three times)!"

You must say it breathing in and holding your breath (you hold it in if there's not a lot of breath). Afterwards, after you've said the charm, you must blow on bread three times and give it to the animal or the person (who was bit by the snake). Only, you must never release the breath you held in at the beginning of the charm before you've blown on the bread. That is how he taught me. I've personally experienced how the charm works and have factual proof.
The old man I mentioned, Kazys Šeduikis, from Pikčiūnai Village, in the county of Daugailis passed on this charm for snake bite not in words but in block letters that he wrote himself with a pencil. He told me that it was better to pass on charms not in words, but in text (he does not know how to write himself, only how to form block letters) that way the charm works better.

THUNDER THUNDERS, LIGHTENING STRIKES

1170. "Thunder thunders, lightening strikes, heat lightning strikes, blossoms fall*, no one can conquer God's word. You must not fear anything. Not any eyes, not the evil eye, not the gray, not the black, not the blue, not the brown."

CHARM AGAINST THE EVIL EYE.

*In Lithuanian the term "krinta rūdės" (falling rust) refers to heat lightening. It was believed that during heat lightening (lightening without thunder) a certain viscous substance would fall onto the blooms of plants and that it ruined the blooms (the blooms looked as though they'd been burned by lightening. Rusty spots would appear on the blooms and the blooms would begin to fall).

EVE, WHY DID YOU BITE ME?

1172. When a snake bites you, immediately you must say:

"Eve, why did you bite me? I'm not afraid of you."

This is how my mother taught me. She told me that the snake's name is Eve and that these words really will save you from the snake's poison. Then there is no longer any need to say a charm for the snake bite, because these words are as good as a charm.

THE LONG-TAILED SWAM ACROSS THE SEA

1173. "Holy Mary, stand beside me!
Holy Mary, stand beside me!
Holy Mary, stand beside me!"

Three times.

"The long-tailed swam across the sea.
The long-tailed swam across the sea.
The long-tailed swam across the sea.

Holy Mary didn't like it.
Holy Mary didn't like it.
Holy Mary didn't like it.

The black-colored didn't like it.
The black-colored didn't like it.
The black-colored didn't like it.

My name didn't like it.
My name didn't like it.
My name didn't like it."

You must say the color of the beast when you say the charm. You say only the animal's color. Old man Petruška taught how to charm against snakes. He would say, "I'll teach you, but will I have some cheese then?" I told him, "I'll give you two." He taught me. I forgot the two first words. Then at night I dreamt them. A man dressed in a black cape came to me and told me the words.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

1175. "The long-tailed was swimming across the sea, the Virgin Mary stomped on him, she hates him. And I hate the snake, and he, who was bitten (name or color of animal) hates the snake. God, give us help!"

You must say this prayer three times nine times. Only don't make mistakes. When you say it, they must give you a little money. Old people use the charm and pass it on to someone else when they die.

A PRAYER FOR SNAKE BITE.

I DO NOT WANT THAT STINGING STINGER

1176. "I don't want that stinging stinger and my children don't want that stinging stinger. Come holy Noah and holy Jadvyga to my aid!"

First you must take a bit of bread and hold it in your hand. At the end you must say the "Hail Mary" three times.

A PRAYER FOR SNAKE BITE.

THE SUN HATES YOU, THE MOON HATES YOU

1178. "I am charming the white horse (color and animal) from snake bite. The sun hates you, the moon hates you, the stars hate you, the heavens hate you, the wife hates you, the husband hates you, the children hate you, everyone hates you and I hate you too. Amen. Amen. Amen."

Say it on bread, honey, bees.

FOR SNAKE BITE.

CAVE-DWELLER [SNAKE], DON'T HURT PEOPLE!

1179. "Cave-dweller, don't hurt people! May your power be removed by four winds–the northern, the southern, the western, and the eastern. May your power be removed by Moses's staff, the staff he used to make water from a stone. May the sun not shine on you, may the heavens curse you, may the earth curse you, may water curse you, may fire curse you, may all the holy saints curse you, may the Holy Mother curse you."

You must say the charm 9 times. While saying the charm mention the color of the animal or the person's name.

BLESSED WOUND, BLESSED HOUR

1181. "Blessed is the wound, blessed is the hour, blessed is the day on which Jesus Christ was born. Amen, amen, amen."

Make the sign of the cross over the wound three times.

A CHARM FOR BLOOD IN A WOUND, SO THAT IT WOULD NOT BLEED.

"ŽUVĖDA PELĖDA" (SEAGULL, OWL) I'M BEING EATEN BY THE HEARTBURN!

1182. If you are being eaten alive by the heartburn, then you must say this charm ten times without taking a breath:

""Žuvėda, pelėda"* (seagull, owl), I'm eaten by heartburn!"

*The Lithuanian "žuvėda" or "žuvėdra" (seagull) is derived from the noun "žuvis" (fish) and the verb "ėsti" (to eat). Put together the word means literally "eater of fish." The Lithuanian "pelėda" (owl) is derived from the noun "pelė" (owl) and the verb "ėsti" (to eat). Put together the word means literally "an eater of mice."

1185. "Žuvėda, pelėda" (seagull, owl) heartburn eats me. Like a fish in the water, like the wolf in the green forest, that's how the heartburn ought to go in the green bushes!"

FOR A HEARTBURN.

THE HEARTBURN IS EATING ME UP

1186. I remember when I was a child, my mother would say that when the heartburn ate at you, you must say this prayer:

"Eaten by the heartburn
Like a fish eats a fish,
Like a wolf eats a mare,
Like a goat eats a green bush."

It would stop. Heard this from her mother.

A CHARM.

1192. "I'm eaten by "kartėlis"* (heartburn)
Like the wolf eats the sheep,
Like the cat eats the mouse,
Like the dog eats meat."

You must say it like this nine times without taking a breath.

A PRAYER FOR HEARTBURN.

*"Kartėlis" (little bitter or sour) is the synonym for heartburn; it comes from the Lithuanian word for bitter, "kartus."

1211. First of all, you must always shoe the left foot. If that doesn't help, then you must say this prayer. One must say the words, and the sick person must repeat them.

"I'm eaten by heartburn, heartburn eats me. I cannot eat my bread, I cannot, and so I will eat shit!"

Repeat until the heartburn goes away.

1214. "The heartburn eats me like green grass, you eat it too!"

FOR HEARTBURN.

THAT FINGER IS THAT FINGER'S BROTHER

1215. "That finger is that finger's brother,* "kedis," "vedis," "pumpuks," "pašups,"** open up, close up, "pykš pakš pakabakšt.""***

The charmer first said these words in a quiet whisper and did not pronounce the words clearly. After much coaxing, she reluctantly repeated the charm because the charm is intended to curse the snake in an ugly and powerful manner.

*The Lithuanian words "piršto brolys" (finger's brother) refers to forefinger.
**The meaning of these words is not clear: "vedis" may be connected with the word "vedys" (bridegroom); "pumpuks" may be related to the word "pumpti," to swell. According to the ethnographer who wrote down the formula, the four words are meant to be ugly curse words directed at the snake.
***"pykš pakš pakabakšt" these words are meant to imitate the sound of hitting.

FOR SNAKE BITE.

PHEW, PHEW, PHEW, THE WOLF SHAT IN MY EYE!

1216. When the eye has dust in it, you grab onto the eyelashes and shake them, saying:

"Phew, phew, phew, the wolf shat in my eye!"

After you do this for a short while, the splinter will fall out. If it doesn't, you must use a little stone found in the stomach of a crayfish (Lapides cancrorum) and that will take care of it. If these methods do not work, then you must call in someone who knows how to remove the splinter with his tongue.

DUST IN THE EYE.

COCK-A-DOODLE-DO!

1219. When a boy is afflicted by "vištaklės"* (poor night vision, Nyctalopia), then early in the morning, before the sun rises, his mother must wake him and take him to the gate or to covered gate. He must stand on these gates and clap his hands to his sides:

"Lap lap lap!**
Cock-a-doodle-do!"

He does it three times and then the problem goes away.

*The Lithuanian name for this illness "vištaklės," "vištakumas" (Nyctalopia) shares its etymological root with the word for "chicken" (višta). It was believed that if a person were sleeping during the time when the sun was setting, the time when the chickens go to roost, then that person would become ill with this disease.
**A sound that imitates a rooster flapping its wings.

NOT GOOD MORNING, NOT GOOD EVENING, "DEDERVINĖ"!

1222. This is how they cured "dedervinė" (herpes). In the morning, when the window panes were covered with dew, with your index finger you would turn a circle counter-clockwise to the sun and say:

"Good evening, "dedervinė!""

And in the evening:

"Good morning, "dedervinė!""

People thought that by teasing the herpes sore in this way, it would go away sooner.

1224. To cure for must first wind "dedervinė" (herpes) you must find a knothole on the table and you must first wind your one finger in the knothole, and then wind your finger around the herpes sore and say:

"Not good morning, not good evening!"

You must do this three times.

AS THE GUEST, SO IS THE TOWEL

1226. If a child has a runny nose and sneezes often, then you must wipe his nose with a cat's tail and say:

"As the guest, so is the towel."

YOU ARE SHIT, NOT A STY!

1228. To rid an eyelid of a sty, you would need to spit on it and poke at it with a barley barb and say:

"You are shit, not a sty!"

STY, STY, I CURSE YOU WITH MY HAND!

1235. "Sty, sty*, I curse you with my hand! Phew, phew, phew!"

You say it three times, cursing with a vulgar hand gesture ("špyga") and spitting into the sty.

A CHARM FOR A STY ON THE EYELID.

*In Lithuanian the folk name for a sty is the same as that of a head of grain, since the form is the same.

THAT'S FOR YOU!

1237. If you see a sty growing on another person's eye, you must give the sty a hard poke and say:

"That's for you!"

Spit three times into the eye with the sty.

PHEW, YOU STY!

1238. They would cure stys by causing fright:

"Phew, you sty!"

WHAT IS THAT GROWING ON YOU? THAT EVIL THING!

1239. To make warts disappear you would gaze at them with surprise.* Then say:

"What is that there growing on you? That evil thing!"

And then the warts would disappear.

*The Lithuanian verb used here, "nudyvyti," means to stare as though you're seeing something new. It was believed that this kind of staring, and especially the giving of compliments or curses, could severly affect one's health. In this case curses are used to the opposite effect–for healing.

WHAT DID YOU DO HERE?

1240. The first time a girl bleeds, the mother must shove the blood-stained sheet or shirt at the girl, slap her across the face, and say:

"What did you do here? What's this?"

The girl, not knowing anything and not understanding what is happening, will feel shame and her face will grow hot. If this happens, then you can expect her to look pretty and for her color to be a white-red.

PHEW, HOW UGLY YOU ARE!

1243. When you see a newborn for the first time or a newborn animal, you must not admire it. If you do, it might immediately become sick and die, that is if you say the praise in a bad hour. The best thing to do is to spit and say:

"Phew, how ugly it is!"

HEY, WHY DO YOU PRAISE SOMETHING NOT WORTHY OF PRAISE!

1246. Up to half a year, an infant is tended very carefully because it is vulnerable to the evil eye. That is why the infant is kept lying down in the dark and its eyes are covered with a scarf and the cradle is covered over with a sheet. If someone comes to look at the baby or praises the baby, spit and say:

"Hey, why do you praise something not worthy of praise!"

TFU, CHICKENSHIT!

1251. When a mare gives birth to a foal, when you first see the foal you must spit on it and say:

"Tfu, chickenshit!"

Then you must say, if you like:

"Brother, your horse is fine. You will ride like Elisius. His legs are strong, his chest is broad, he will be a good beast. He will be useful on your farm."

OH, HOW PRETTY THE BABY IS!

1252. When a baby is born, then you must come and say:

"Oh, how pretty the baby is!"

You must praise the baby very much. Whatever you wish, that is how it will be in life.

THAT YOU MIGHT BE BEAUTIFUL AND BLOOM LIKE A ROSE!

1253. When a mother learned that her daughter had had her first period, she would strike her across the face and say:

"That you might be beautiful and bloom like a rose!"

[FOR A GIRL'S FIRST PERIOD].

NEW, NEW, NEW

1257. When you see the new moon, you say:

"New, new, new, new."*

You say it ten times. Then you will always remain young. This is probably some form of a joke somebody thought of. <...> In your entire life you will never grow old. Your face will remain young and you will always look good. When my husband, who was born in 1915 died, everyone always saw him and said how young and handsome he was.

*In Lithuanian the name of the new moon is "jaunas," which also means "young."

THIS IS NOTHING, YOU WILL GET BETTER!

1258. Catch a mole and tear it in two with your bare hands. Rub the mole's blood into your hands and when the blood dries, wash it off. When your herd becomes sick with "pelės,"* you pet the herd with those hands and say:

"This is nothing! You will get better!"

You must tear the mole evenly in two, but you cannot use a knife, not even a little.

*In Lithuanian "pelės" (mice) is a disease of the glands that affects cows, horses, and sheep. The illness manifests itself when a rash forms under the surface of the skin that is the snape of a mouse.

MY BELOVED, HE WILL NOT DIE

1259. People would make three baths for swelling and for scabs. They would place 22 different types of branches on heated rocks and would pour water over it. The sick person would wrap themselves in a shawl or a blanket and would warm themselves over the steam. Two women would watch other the bath. They would say:

"Oh, my dear are his cheeks red?!"
"My beloved, he will not die," the second would say.

After the first bath the women would give the sick person a tea boiled from clubmoss, a grass that grows in swamp. The sick person would vomit. After the third bath, the sick person would drink a third glass, but the vomiting would be weaker. For a week the sick person's head would be washed in the water from boiled potato skins and would be lathered with butter. And the sick person would get better.

THE SHEEP DOES NOT LOVE ITS CHILD! – SHE WILL LOVE IT, LOVE IT!

1260. When a sheep does not love* its lamb, every person who comes close must say:

"The sheep does not love its ewe."

After three times nine people time have said it:

"May she love it", – she will love it.

Sometimes if only one person who is lucky in life says, "May she love it," that will be enough.

*In Lithuanian the verb "to love" in this sense, means that the sheep does not allow the lamb to come close to nurse.

I'M CARRYING, CARRYING THE SLEEPLESS ONE, MAY I BRING HIM TO PUT HIM TO SLEEP? MAY HE SLEEP!

1264. If an infant does not sleep well at night, this is the charm that is used. The infant is lain in a kneading-trough and is carried around the cottage (in the direction to sun moves), walking into the house through the front door and leaving through the back door (you walk like this three times). The woman carrying the infant each time before entering the room asks the woman who is sitting inside the room beside the door:

"I'm carrying the sleepless one, may I bring him in to put him to sleep?"

And the other woman must answer:

"Carry him in, carry him in, may he sleep."

GET UP, GET UP AND BE HEALTHY!

1265. For hernia first you must prepare the sauna for bathing and then you must take the person with hernia into the sauna. You pour water onto the hot stones, so that steam would rise over the reclining patient. The patient must have his feet above his head, so that his blood would flow down into his head. You massage him so that his blood would flow down into his head. Then you turn a pot over, covering his belly button. The healer then circles around the sauna five times and then enters the sauna and immediately takes off the pot and says:

"Rise, rise, and be healthy."

It helps immediately. The doctors in Vilnius can't do anything better.

AND I, MR. PISSER, HAVE COME!

1266. If someone has a bladder problem, at church during the mid-day mass he must walk across the church from one side to the other and say:

"And I, Mr. Pisser, have come!"

1271. The person who pisses his bed at night without even realizing it, must say this in Church out loud, so that it would go away:

"Is everyone here? The pisser is here too!"

If you are daring enough to say that out loud, then you won't wet your bed anymore. The person who told the story said that she has heard people say the words out loud in church.

THE SICK MAN, NAMED JONAS, IS SICK WITH AGUE

1273. This is a charm for the ague. In the Lithuanian villages people would heal themselves from the ague using this charm. They would write down the history of the illness on a piece of paper like this:

"The sick John (person's name),
Son of Anna and Joseph,
Thirty years old,
Is sick with the ague.
A week (or more) has gone by since he first became sick,
He has had six seizures, and so on."

Once you've written down the history of the illness, you take three goat-willow sprouts, two years old. On a clear day, as the sun is setting, you stand beside the water, holding the branches in your left hand. Then you read the history of the illness, and when you get to the words "had seizures," then cut into this year's sprouts the number of seizures you have had. You do this three times. You cut off this year's sprouts and toss them into the water, and then you take last year's sprouts home with you and you burn them.

THE AGUE ASKED TO EAT

1274. When you are sick and trembling with ague, one of the people in your household should go through the village with a pitcher and stop at every cottage and take a spoonful of what was left-over from the food that had been cooked in that cottage that day. Having collected a pitcher full of left-overs, you give it to the sick person to eat. As the person collecting the food, approached each table, he was reqiured to say:

"The ague has asked for breakfast!"

In the middle of the day:

"The ague has asked for lunch!"

In the evening:

"The ague has asked for dinner!"

Without these words the healing would not take.

GIVE ME BREAD TO HEAL ME FROM THE RABID DOG

1275. If you are bitten by a rabid dog, then you must walk around twelve cottages in the village and afterwards, without going inside, but asking through the window, you must say:

"Give me bread to heal from the rabid dog."

GIVE ME WATER –THE WARTS ARE TORMENTING ME!

1276. When you just see the new moon, you must stand in place and without taking a step forwards or back, you must shout:

"Give me water, give me water–the warts are tormenting me!"

When someone in the family hears the cry, they must bring water to the place where the person is standing and the warts are washed right there in that place.

WOMEN, GO OUT AND WATCH OVER THE JEWS' WEDDING!

1286. If when the women are washing in the sauna, a woman who has her period comes into their midst, then they will all acquire yellow spots on their bodies. Women must be very careful about this happening. The woman with her period must ask the others to leave and to go out into the opening to the sauna and then must quickly wash herself with cold water. Afterwards, the other women may enter and bath together with her, because the women with her period will no longer be dangerous to them, unless she were to pour water for steam with her own hand. When asking the women to leave, she must ask with these words:

"Women, go out and watch over the Jews' wedding!"

These beliefs are valuable even now. In the Tverečius and Melagėnai parishes people use them to this day.

WOMAN, IT IS YOUR WILL, WOMAN IT IS NOT YOUR WILL

1287. When interrogated by the inquisition Kotryna Gailiuvienė admitted that she'd said and used these words:

"Woman, it is your will, woman it is not your will. Beat the rooster and carry the chicken to the good God."

This charm helps small children, when they have problems with their genitals or are otherwise sick.

I HUG THE WHITE ROSE

1288. "In the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost. Here I am hugging that white, blue, and red rose."

Pull out black wool and place it on top and keep it there for twenty-four hours.

FOR VARIOUS TYPES OF ERYSIPELAS.

I AM CHARMING, I AM CHARMING BLOOD!

1289. To stop blood from a wound.

"I am charming, I am charming blood!"

I TIE THIS WART!

1291. During the waning moon you must count how many warts you have. You must take a wool string and tie on it as many knots as you have warts. As you tie each knot repeat these words:

"I tie this little wart, I tie this little wart…"

After that you must bury the tied-up string in the ground under the place where the roof drips. When the string rots, then your warts will disappear.

I CUT YOU HERE!

1293. If you want to heal warts, then you must take a stick that is quite rotten that was cut on the last Friday of the waning moon, and with your knife point first at the wart and then cut into the stick. As you cut you must say:

"I cut you here!"

You must bury the stick in that place where water drips from the roof on the north side. When the stick rots away, then your warts will go away.

I SEE THE NEW MOON

1294. On the first night of the new moon (the first evening you see the moon) you must go outside into the open air and with your right thumb you must press on the tooth that is aching and lift your eyes up to the moon. Say the following words:

"I now see the new moon and bite on my dead tooth! In the name of God the Father, the Son, and the Holy Ghost."

You must say these words three times, but do not say "amen."

A CHARM FOR TOOTH ACHE.

SQUASH IT, LITTLE ONE, WITH YOUR OWN HAND!

1295. If you want your child to grow up and be brave, when he turns nine months old, you must slice open 12 fish and spread the fish bladders out before him and push each of the bladders into the child's hands and say:

"Squash it, little one, with your own hand!"

THE CUT GREETS THE CUT

1296. To stop a wound from bleeding, you must say:

"The cut greets the cut, I rub, rub, rub it away, I rub it into one!"

You repeat these words three times and each time rub the blood on your finger, rubbing it between your fingers.

DEW CURES, DEW CURES IT!

1297. When healing warts, you rub it with your fourth finger, which you've wiped across a dewey window before the sun has come up, and say:

"The dew cures, the dew cures it!"

I'M NOT HITTING YOU, THE "VERBA" IS HITTING YOU

1298. On Palm Sunday morning the mother rises earlier than everyone else, takes a broom made of juniper branches, and hits the children lying in their beds. She says:

"I'm not hitting you, the "verba"* is hitting you, I'm not hitting you, the "verba" is hitting you..."

*Verba in Lithuanian is used as a name for a number of different plants. On Palm Sunday (Verbų sekmadienis) people bring to church juniper, or sallow, or willow.

1306. People would bring juniper or willow branches to the church to be blessed. They would go out early to have the branches blessed and then when they returned home, they would beat the people who were still sleeping with the branches. They would remind them that it is spring already, that it is time to get up. They would chase the sickness out of the ill, by saying:

"I'm not hitting you, the "verba" is hitting you:
Be healthy from one year to the next!"

If you did not get hit by the juniper branch on Palm Sunday, people would say that you will be sick the entire year.

1328. When Palm Sunday week approached, going to church, we would collect branches of juniper, cranberry, viscum, oak branches with last year's leaves, sallow, or willow branches with blossoms. We would bless them. The children usually just brought willow branches. After mass we would go up to the church yard. The children, you hear, would begin whipping each other over the back, saying:

"I'm not hitting you, my whip is,
I will hit you, until it breaks.
For this week's feast day,

Will make everyone happy.
Be the way you were,
Be as healthy as a fish."

Whether this tradition is practiced everywhere I don't know.

1331. On Palm Sunday morning whoever woke first would hit everyone else who was sleeping with the "verba." The others would even go and hit the neighbors. Hitting them, they would say:

"I'm not hitting you, the "verba" is hitting you!"

In some places they would also say after hitting:

"Go shepherd the calf, don't lose your cloak."

Or:

"The willow branch hits you, the juniper pokes you, there's only a week left until Easter."

I TURN TURN A CIRCLE, CIRCLE, THE BEARS FECES, THE WOLF'S FUR, THE RABBITS LARD!

1334. Mothers would say charms. If something happened to a child, the mother would rock the child in a circle, saying:

"I turn turn a circle, circle, the bear's feces, the wolf's fur, the rabbit's lard! Now, my child, it no longer hurts."

And the child stops crying.

THE DRIED-OUT WIND, LAST YEAR'S SNOW!

1337. "The dried-out wind, last year's snow, this year's ice, the toad's blood!"

A CHARM FOR TOOTHACHE.

LITTLE BIRD!

1338. If you see a snake, say:

"Little bird!"

Then the snake will not attack.

1342. If you see a snake, say:

"Pretty swallow!"

The snake likes that name. When she hears it she will not get angry and bite.

FROG!

1343. If you see a snake, say:

"Frog!"

Because a running snake is afraid of the frog.

YOU FIERY QUEEN!

1344. You must say your prayers, repeating:

"You fiery queen!"

FOR SNAKE BITE.

HORSEY, MOTTLED, METAL

1345. "Horse-colored, mottled, metal, dirty, piney, spotted (and all sorts of other colors of snakes), I know your name!"

If you guess the color right, then the wound will heal and the animal will recover.

FOR SNAKE BITE.

BLACK, BLACKER, BLACKEST

1346. "Black, blacker, blackest! Lord God, give me good strength!"

Say this prayer 3 × 9 = 27 and then say the "Hail Mary" three times.

FOR SNAKE BITE.

MOTTLED, BLACK, OR BLUE

1347. "Mottled, black, or blue, stranger! Red-mottled, rofous-mottled, stranger! Red one, sorrel, rofous, stranger!"

FOR SNAKE BITE.

THE WILLOW SNAKE, THE BLIND SNAKE

1348. "The willow snake, blind snake… With God's name everywhere it is sweet."

3 × 9 without taking a breath.

FOR SNAKE BITE.

ROSALIA, PETRA, AGATHA

1349. There are three types of snakes: Rosalia, Petra, Agatha. Without taking a breath you must say the "Hail Marys" three times and at the same time say their names. It's the same for every type of snake. But, not everyone can say it without taking a breath.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

A ROPE WITHOUT A KNOT!

1350. If you see a snake in the forest, say:

"A rope without a knot!"

And the snake will go away.

WOLF! SNAKE!

1352. On Easter morning during the first part of the day, when you sit down to eat your breakfast, after you make the sign of the cross you must say these words three times:

"Wolf! Snake!"

And when the wolf comes, then it is enough to say:

"Why did you come here? You have no place to go? Go back to where you came from!"

And the wolf will not harm the beasts.

SO THAT THE WOLF MAY NOT ATTACK.

WOLF, WOLF, WHERE WERE YOU WHEN THE LORD JESUS WAS BORN?

1354. When you meet up with a wolf, if you are afraid, say:

"Wolf, wolf, where were you when the Lord Jesus was born? All the animals were there, only you alone were creeping along in the forest!"

The wolf will quickly run away.

1356. "Where were you when Jesus was born? If you were doing evil, go back there."

FOR SNAKE BITE.

JACOB, JACOB, WHERE ARE YOU GOING?

1357. When you send the animals out to graze in the pasture, as they pass through the gates, you must place two eggs on the sides and a lock in the middle and say:

"I am making an offering, so that God may give, may shepherd my animals, Saint George."

Each time you meet a wolf, you must ask:

"Jacob, Jacob, where are you going?"

WILD THING

1359. In the past, when there were still wolves around here, people would say: don't say the wolf's name while you are eating because then he will kill something–some animal. If you were to mention the name wolf, then you must say:

"Wild Thing*."

Then the wolf will not attack.

*Wild Thing is a euphemism for the wolf (it was commonly known that it was dangerous to name the wolf by his name).

FRIDAY IS CHRISTMAS EVE, SATURDAY IS THE FIRST DAY OF CHRISTMAS

1360. When you are out berry picking, so that the snakes may not see you and may keep a distance, you would say:

"Friday is Christmas Eve, Saturday is the first day of Christmas."

Pick you berries and think those words and you won't encounter any snakes.

THE VILLAGE ELDER

1370. Call a calf that doesn't drink for the village elder, and he'll drink.

KOTA, ROTA, DOTA

1371. This is another charm for snake bite:

"Kota, rota, dota, bašalyk, adyk, psyk, cik!"

These words have no linguistic meaning. It is believed that they have magical powers that protect against the poison of snake bite. Only, you must say them in the order in which it is requested, and then backwards.

VIII. MANUSCRIPTION

ABRACADABRA

1372.

Abracadabra
bracadabr
racadab
acada
cad
a

Fikus Mikus Arabikus

Spread butter on bread, write out these words, say three "Hail Marys," cross yourself three times. Eat the bread as the sun rises, as the sun is setting, and again when the sun rises. If there is dirt upstairs from you, then go outside to eat, so that there would not be any dirt above you.

FOR ERYSIPELAS.

1374. You write these words on thin paper and give it to the dog to eat together with bread:

Abrokołyotum
Brokołyotum
Rokołyotum
Okołyotum
Kołyotum
Ołyotum
Łyotum
Yotum
Otum
Tum
Um
M

FOR RABID DOGS.

SATOR

1377. A person and an animal are healed from rabies in the same manner. The wound is cleaned out with urine, with whey and with mashed water pepper (Polygonum Hydropiper) and the charm is written on a crust of bread or on cheese. These words are written:

S a t o r
A r e p o
T e n e t
O p e r a
R o t a s

The words are the same when read from any direction. Therein lies the miracle. When you've written on nine slices, you must give three when the sun rises, three when the sun goes down, and the last three again when the sun rises.
The person who knows how to say this charm or how to write it down does not tell anyone else. If you say it, the power might be gone, it may no longer help. I was not able to learn charms for erysipelas and toothache.

FOR RABID DOG.

1388. To bring down a fever you write these words on three sheets of paper:

S A T A R
A P I R A
T I T I T
A R I P A
R A T A S

One of the papers is eaten by the sick person early on the morning, either with bread or by some other means. The second paper is eaten three days later in the same manner. Three days after that the third paper is tossed into flowing water either by the oldest or the youngest member of the sick person's family: it must be thrown without saying a word and he must return not looking behind him. This method of healing is called „drugį rišt."*

*"Drugys" (possibly malaria) is a disease that causes trembling (ague). The sick person has a very high fever, which does not go down for several weeks. Afterwards, the sickness keeps coming back. "Drugį rišti" "to knot ague" means to heal the sickness by tying knots on a thread (although in this case the SATOR formula is used).

BINT, SEBUS, KAT

1393. B+D+Z+K+Z+K+B+D+Z+00+K+

Bint, Sebus Kat, Maoonet – Jesus, Mary, Joseph holy!

Miracles?! If you write those words onto a knife or onto something else that is sharp and pointed, you can stab someone under the nose with it and he will not bleed.

NOTES AND MAGIC TO STOP THE FLOW OF BLOOD.

IRIJON, SIRIJON, KARBON

1395. These charms help from rabies (you can also write them with the white feather from a rooster onto three slices of bread lathered with butter–write on the surface of the butter):

Jrijon + Sirijon + Karbon + Karfun + Stilida + Stalitara + Kakara + Idata + Stridata + Sijan + Brijan + Ad deus + Meus +

You must give the bread to the sick person to eat slice by slice in the morning, in the evening, and the following morning. It truly helps. There will be no rabies!

1396. Take a bite of bread and tracing the pinky of your left hand across it, say:

"Cron + Coron +Cron + Laron + Korzon + Delphin + Dedelphin + Deus + Meus. +"

FOR RABIES.

WON'T KILL

1397. So that a person would not fear thunder, you most write on his forehead with a hunk of blessed charcole, "won't kill" at the time of the first thunder. Then he will no longer fear the thunder.

IX. REDEMPTION

SUN, MOON, AND STARS!

1399. "I don't say any charms, I only say a charm against snake bite. Wherever the sun, moon, and stars go, God, help me!"

You must stand with your back to the wind and say the words to this charm. After you have said them, you must blow your breath in the direction of the wind. This charm may only be passed on to someone older.

A CHARM FOR SNAKE BITE.

NEW MOON, KING OF THE HEAVENS, PROTECT ME

1400. "New moon, king of the heavens, protect me from the fire's burning, from drowning in water, and from toothache."

WIND, WIND, DO NOT BLOW IN AN EVIL MANNER

1405. "Wind, wind, do not blow in an evil manner*, so that the wind may be good. And I ask the Holy Virgin for her help: 'Holy Virgin, help me, help me, help me!' Amen (three times)."

PROTECTION FROM AN EVIL WIND.

*It was believed that an evil wind can blow in diseases and curses, cause paraylysis and so on. See Number 963.

THE HOLY VIRGIN WALKED ALONG, CARRYING THREE MEDICINES WITH HER

1406. I know only one charm for snake bite.
You must make the sign of the cross over the person or animal who has been bit and say these words:

"The Holy Virgin was walking along, carrying with her three medicines –three Hail Marys!"

I've said the charm over animals for a few people and they say that it helped, but I myself don't believe it.

FOR SNAKE BITE.

BLESS ME AND MY PATHS

1407. When you go into the forest, so that you may not see a snake, you must say:

"Holiest Virgin
And Lord Jesus
Bless me and my path!"

Then you must say the "Hail Mary" three times. One time you say the prayer, take a breath, and then you say it again. You breathe three times.

ONE GAVE THE EVIL EYE, AND THREE TOOK IT BACK

1408. "One gave the evil eye and the other three – God the Father, God's son, and the Holy Ghost – took it back."

You say it three times. Afterwards, you say the "Our Father," the "Hail Mary," the "Apostle's Creed," and the "Confirmation of the Faith."

You say it when someone is affected by the evil eye–when they get sick because someone has given them the evil eye.

A CHARM FOR THE EVIL EYE.

PEOPLE ARE NOT HELPING, GOD WILL SAVE ME

1416. Make the sign of the cross (2 times).

"The wind has blown onto me,* and my eyes have been caught by evil people's eyes, they have cursed me. People are not helping me, God will save me. Amen, amen."

FOR THE EVIL EYE.

*It is believed that a person can be harmed not only directly, but also by evil thoughts or curses that are sent in the wind. See numbers 963, 1405.

GOD, SEND HELP!

1417. "God, send help! Holy Mother, good-hearted Mother, stay with the believers and help them!"

After you say the charm, blow onto the tooth that is hurting.

GOD, PROTECT US

1418. This is how you charm salt. You must fill a cup with the salt and while looking at the salt say:

"God, protect us."

In the morning you must walk among the herd with the salt you have charmed. You must walk around the beasts three times and then begin walking in the direction in which the sun rises. Then the beasts will grow well. As you walk, you must say these words while looking at the beasts:

"God, protect us, God, protect us."

And you throw the salt at them.

IF YOU HELP MARY, THEN I WILL HELP YOU TOO!

1419. This is what was done for fright or shock, which was believed to bring on lameness in a child. The child would be measured with a string. The mother would stand the child up to the wall, so that his feet would measure along the boards, and would draw a cross on the ground under his feet. She would make the sign of the cross on the child, make the sign of the cross on herself, and pull the string from the child's shoulder, across his chest, down to the big toe of his opposite foot, pressing the string against the child's joints. Then she would pull off the string and start the same process all over again from the other shoulder. In this manner the child would be measured three times: from the front, from the back, and from the front again, beginning with the side that was not healthy. Then she would pull the thread above his head three times, roll it into a ball, give it to the child to spit on three times. Then she would toss the string behind her back into the fire. Or she would hold onto that string and dig up that part of the dirt floor where the child was standing (or if the floor was wooden, then she would cut out the wood boards) and would place the dirt and the string in a

bowl, heat the string along with the dirt or wooden floorboards in the bowl, and steam the child with the smoke. As the mother measures the child, she must say the "Hail Mary" three times. She also says:

"If you help Mary, then I will help this child be healed."

The child is measured at least three times, until his legs even out or until the end of the string on the side that is sick becomes even with the side that is well. Sometimes the child would even be measured up to twelve times.
Usually, the charmer would ask for nothing for the healing, but would say, "Give something for God, but give me nothing." People would give whatever they had: butter, eggs, vodka.

IF THE HOLY ONE WON'T HELP, THEN MAY THE UNHOLY ONE HELP!

1420. To charm for rose (erysipelas), you must trace your finger around the rash and slowly say the "Our Father" and the "Hail Mary," and afterwards say:

"If the holy one won't help, then may the unholy one help!"

THE DEVIL'S POWER HAS OVERTAKEN YOU, BUT MAY GOD'S HAND SAVE YOU!

1421. If someone puts a curse on your cow and it no longer gives milk, then you must go to the crossroads, pull up some grass, and give it to her to eat, saying:

"The devils's power has overtaken you, but may God's hand save you!"

I CHARM FROM CURSES, SO THAT GOD WOULD HELP YOU

1422. Make the sign of the cross and say:

"I charm from curses, so that God would help you. The first "norokas" and the second "prorokas"*.

And then say the "Hail Mary."
You must say this three times.

FOR CURSES.

The unusual word "norokas" may be derived from Polish or the Belarussian "uroki," meaning evil eye. The word "prorok" in Polish, Russian, and Belarussian means "prophet" (the prophet is sometimes mentioned in Russian Orthodox charms as one of the holy personages).

HOLY PRIEST STANDS FOR MASS

1423. "God, God may you help me. The holy priest stands for mass, but it is so hard for me to live with this suffering. May my words help me. God, give me health. Amen."

FOR HERNIA.

OH HOLY MARY, OH GOOD MAGDALENA

1424. "Oh Holy Mary,
Oh good Magdalena,
Give health to (name)!"

You must say this prayer in sets of threes, so that there would be nine points.

FOR HERNIA.

I WILL CHARM AWAY THE ROSE, SO THAT GOD MAY GRANT ME HEALTH

1425. "I will charm away the rose (erysipelas), so that God may give me life and health and that God may protect me from all troubles. So that God may help them and me. Jonas (name of sick person), you will be well, you will be my good child and will be protected from all troubles."

FROM ERYSIPELAS.

CHRIST, HEAL ME!

1426. According to Emilija Vaičiulienė, only holy methods can help you get over the fear of the dead. The woman who told this story was herself afraid of the dead for a very long time until someone advised her to bless herself twice in the church. When the priest blesses the parish, once you've received your blessing, you must go over to the other side of the church, be blessed again, kneel down and kiss the priest's robes and in your thoughts say this prayer:

"Just as Christ healed the woman in the pool of blood, Christ, heal me too!"

It is best to do this on Ash Wednesday. The fear of the dead will go away after this ceremony. Now Emilija Vaičiuliene is often invited by her neighbors to wash and dress the dead.

JESUS, POUR THE BLOOD FROM YOUR WOUND!

1427. "Jesus, pour the blood from your wound!"

FOR THE BLOOD.

VIRGIN MARY, ALLOW ME TO BECOME A MOTHER

1428. If you want to have many healthy children, when you have your period, you must wipe your genitals with dough from the bread trough and say five times:

"Holy Mother of God, Virgin Mother, allow me to become a mother and allow me to be joyous over your infant for all ages. Amen."

JESUS'S MOTHER, MY MOTHER, THEY ARE BOTH ONE

1430. "Jesus's Mother, my mother, they are both one, both are in their place. May God give you good health."

Say it three times.

THIS IS A CHARM FOR ALL SORTS OF ILLNESSES.

GOD WILL PROTECT ME FROM ALL SORTS OF DEVILS, DISEASES, AND DEATH

1431. So that you would not become sick, you say it in the morning and in the evening:

"Who will calm my heart when times are difficult, who will cheer me up? Not wealth, not people, not the pleasures of the earth. You Jesus and Mary will comfort me. Go away from me crowds of people overrunning the earth. I want to search for my soul's resurrection. Even if the world were sweetened with sugar and I were bathed in gold, the Lord Jesus and Mary would be more treasured to me. Jesus and Mary stepping towards heaven, blessed me. He left alone in heaven's kingdom in the company of the holiest Saints. Oh my God, Jesus Mary–my road rises and falls and hope and peace protects us from all sorts of devils and diseases and death."

HOLY CHRISTMAS EVE, PROTECT ME

1432. So that a snake would not bite, you must remember that day on which it was Christmas Eve. <...> That day of the week. <...> And you must say:

"Holy Christmas Eve, protect me. Holy Christmas Eve, protect me."

"When you go into the forest?"

"Yes, I make the sign of the cross and I say:"

"Holy Christmas Eve, protect me."

"And why did they say that?"
"Well, they say, that when you say it, when you ask, then the snake will not bite you. Even if you were to stand on it, it would not bite you. <…>"

JESUS, PROTECT ME FROM DOGS

1433. "Oh Jesus, walking the way of the cross, protect me from dogs, just like God the Father protected you from the Jews."

PROTECTION FROM DOGS.

CHRIST WAS WALKING ALONG AND MET SAINT MATHEW

1434. "Christ was walking along and met Saint Mathew. 'What is new, Saint Mathew?' Saint Mathew answered, 'Lord, things are bad, my pigs are sick.' Christ said, 'Feed them your barley in my name and your pigs will be well.'"

Make the sign of the cross three times and then say it. Give the barley to the pigs.

A CHARM FOR SWINE ILLNESSES.

1442. "Thomas Aquinas was walking along and he met Jesus Christ. 'Saint Thomas, Saint Thomas, why is your face sad?' 'How will I not be sad, when my animals are sick!' 'Toss three barley grains and say this prayer three times!'"

You must say the charm three times and in your hand you must hold three barley grains. While you are saying the charm, each time you must toss the grain onto the sick beast.

I learned this in my village, from my grandfather.

CHARM FOR A VARIETY OF DISEASES THAT AFFLICT DOMESTICATED ANIMALS.

JESUS WENT OUT AND MET A SICK MAN

1444. When you begin you must make the sign of the cross.

"The Lord Jesus went over the mountains, through the forests, went out onto the road, met a sick person. 'What is hurting you?' 'I am tormented by rose (erysipelas). Please, Lord Jesus Christ, heal my sickness. Lord Jesus Christ, make the sign of the cross.' (At this time you make the sign of the cross over the salt). The Lord Jesus Christ says: 'Say five prayers beside five of Christ's wounds (you must tell the patient to say all the prayers mentioned above), and then you will be well.'"

You must make the sign of the cross over the salt three times with your fourth finger.

FOR ERYSIPELAS.

THREE BLIND MEN SAT ON GOD'S ROAD

1445. "Three blind men sat on God's road. Jesus Christ came close to them and said: 'Why are you sitting here, you poor blind men?' 'We are sitting because we do not see our Holy God and cannot recognize him!' Then Jesus Christ touched their eyes and said to them, 'I bless you, stand up and go! Know that Jesus Christ has healed you too!' (Here the charmer blows into the patient's eyes three times.) In the name of God the Father, and the Son, and the Holy Ghost. Amen."

You say the charm three times. You cannot say it for people or animals who are completely blind.

A CHARM FOR EYE TROUBLE FOR ANIMALS OR PEOPLE (if does not work for dangerous damage to the eyes).

WHOEVER SAYS THAT PRAYER, THEN WE WILL NOT GO IN THEIR HOUSE

1446. "An island stands in the middle of the sea. On that island stands a church. In that church there is a bed. In that bed lies the holy apostle Simon. That one gets up and goes out to walk to the crossroads and finds twelve girls in torn clothing with knotted hair and dirty faces. They were almost nude. It was awful to look at them. Holy Apostle Simon asked them: 'Why do you gather here? What are you waiting for?' 'Holy apostle Simon, we are gathered here because we are waiting for those people who oversleep the morning prayers, who eat during the midday mass, who make merry during evening mass. It is those people whose bones we will crawl into. We break their bones and squeeze their joints.' The holy apostle Simon said to them: 'Bring me a hundred metal whips. I will whip those girls and scold them. Why do they torment people.' 'Holy apostle Simon, do not hit us and do not scold us, whoever says this prayer, then we will no longer even look at that person, we will not go in their house.'"

You must say it three times and then say the "Hail Mary" three times. The old people say that on the earth there are 12 sicknesses and that they walk the earth like those girls, only nobody ever sees them.

FOR PAIN IN THE BONES AND FOR BROKEN BONES.

THE HOLY MOTHER CAME, SEARCHING FOR HER SON

1447. "Once it was Holy Friday. The Jews, those pagans, were tormenting the Lord Jesus. Once they killed him they tossed him onto the horses' troughs. As he was lying there, the Holy Mother came searching for her son. When she did not find him on the edge of the sea, she lay down on a white stone, in a calm place, and fell into a sweet sleep. As she was lying there, the Lord Jesus came to her.
'Oh my dear mother, are you lying quietly, are you sleeping sweetly?'
'As I was lying here, I dreamed a great dream. I dreamed that five daggers pierced your heart. Your body was riddled with hawthorn.'
'Do not cry, Mother, over five piercing daggers, over the heavens bleeding, only cry, Mother, for a tall cross, a naked Jesus, a cupful of bitterness, and a cup of sweetness from Lord Jesus's great sacrifice.'
The holiest Mother carried him into the church and lay him down on a golden table. From one evening to the next. As he lay there, Saint Peter and Saint Paul came to him. He bade him (Saint Peter?) to go through the lovely world, telling the word to the old, the small, the young, the blind... Whoever can say these prayers three times during the fasting on Holy Friday, and three times before dinner on Thursday, that person will not die a tragic death, the devil will not take his blood, but his soul will be saved and will have a place in heaven."

OLD PRAYERS.

X. CANONIC PRAYERS

FOR PROTECTION FROM THE EVIL EYE

1449. For the evil eye you must say the "Hail Mary" in one breath, take a bowl of water and splash it across every corner. Then you must pass through the door and three times pour water over the door handle, collecting the water in a bowl. Then the evil eye will no longer torment you.

1452. If the pig begins to fuss and doesn't let the piglets suckle, you must call in a charmer. This one, when she comes, gathers dust from all the things in the house, mixes it with salt, whispers a prayer backwards, makes the sign of the cross, puts everything into the iron together with smoking coal, and walks around the pig three times against the sun in a circle. While walking the circle she says a prayer backwards. The pig will get better.

HEALING A PIG FROM THE EVIL EYE.

FOR TOOTHACHE

1456. So that teeth would no longer hurt through three cycles of the moon say three "Hail Marys" and three "Saint Apollonia" and then the toothache will stop.

1458. When you begin the charm you must place the fourth finger onto the tooth that hurts and say three "Our Fathers" to Saint Apollonia and three "Our Fathers" to Saint Ann and three "Rest in Peace."

A CHARM FOR TOOTHACHE.

FOR HERPES

1459. If you get a herpes sore, then with your opposite finger three times you must race a very wide circle, so that you could say three "Hail Marys" and you could spit three times.

FOR AGUE

1461. For ague you ask the first born child to tie a wool string into 3x9 knots without taking a breath. While tying the knots he must say three "Hail Marys." The first "Hail Mary" must be said while tying nine knots, the second while tying nine, and the third while tying nine knots.

FOR SNAKE BITE

1465. If a person is bitten by a snake, you must cut some hair from the front of their head, the back, and the side. The charmer must put a hat on a pole, make the sign of the cross, say a prayer backwards, go behind the house and bury that hair.

1467. You must say the "Hail Mary" backwards for snake bite, like this:

"Amen death of hour the at and now sinners us for pray God of Mother Mary Holy Jesus womb your of fruit the is blessed and women among thou art blessed thee with is Lord the grace of full Mary hail"

That is how my grandmother taught it to me.

HEALING WARTS

1479. When you see the beginning of the cycle of the new moon, you must stop short, take earth from under your feet, and rub it into your warts. Then you must say three "Hail Marys." Toss down the earth. You must do it three times.

1483. When you see the new moon, if you have warts and you want to heal them, you must do this: you must kneel on the ground and rub the wart three times and then say three "Angels of God."
It has happened that people who have performed this magic at night, have found in the morning that their warts are gone. This charm is still used today.

1485. Warts would be rubbed with spurge. They were also healed by magical means. You would tie knots in the rag that was used to clean the hearth, saying as many "Hail Marys" as you had warts. Then, you would toss the cloth into the manure and wait until the warts disappeared. One would tie the knots in the front of the cloth, carefully.

1486. When you have warts, when you go to the Church for confession, when you accept the host, then blow on those warts. Afterwards, say seven "Hail Marys" beside the blessed Mother.
Magicians knew how to charm away warts.

1488. Yank out a long hair and smear it with honey and tie it around the wart. Then say the "Our Father" seven times and unwind the hair from the wart.

1489. Say the entire prayer "Angels of God" while rubbing the church wall and the warts will go away.

HEALING WARTS.

STAUNCHING BLOOD

1491. If you've cut your hand or your foot and you want to heal it quickly, you must cover it with bread dough and say the "Hail Mary" and it will heal soon.

FOR BIBLE BUMP

1493. When "navėskaulis" (a bible bump) grows, then you must rub the place where it is growing with the bone of a dead man and say the "Rest in Peace" or during the Resurrection in church rub it with a handkerchief and also say the "Rest in Peace."

FOR SPRAIN

1498. If you have a sprain, you can heal it by tying knots. You need a string that has not been washed. If its an animal with a sprain then you must tie twenty-seven knots and with each knot say the "Hail Mary." But if it is a person with the sprain, then you must tie twenty-nine knots and you must not count. When you go over the fingers, you already have five times. The next time when you pass over with your ring finger it is ten. As you tie so the pain will go away. You can take a breath while saying the "Hail Mary." You don't have to hold your breath. You make the sign of the cross at the beginning and at the end. When you are finished tying the string, then you must toss it into the fire, you cannot toss it under your feet. Not everyone knows, my child, not everyone can. You go to those who know. You tie while at home and in a few days the swelling is better and you toss the string in the stove.

HEALING A SPRAIN.

FOR LIVER SPOTS

1507. Boil some buckbean in ashes. When the sun has gone down, go to the dung hill, take off all your clothes and wash yourself, saying the "Hail Mary" five times.

FOR LIVER SPOTS ("PADLIECAS"*).

*This is a sickness that manifests itself with brown or yellow splotches on the skin. It is believed that you catch it from other people's periods (if you bathe in the sauna with a woman who has her period).

FOR ERYSIPELAS

1511. This is how you heal rose (erysipelas): when the sun rises or goes down the charmer opens the wound and says three "Hail Marys" without taking a breath. After saying the prayers he lets out his breath and touches the wound with his breath. That "holy air" blows away the pain.

1518. My grandmother told me that to charm for rose (erysipelas) one had to say three "Hail Marys" beside one's patron and six prayers beside the miraculous painting of the Virgin Mary in the Chapel of Gates of Dawn (in Vilnius). Then the rose (erysipelas) would vanish. That is how you can charm it away for others, but not yourself.

CHILDREN'S ILLNESSES

1527. If a child's stomach hurts up until the child is half a year old, you must sit down on the threshold and say three "Hail Marys" and blow on the stomach and then the pain will stop.

FOR EVIL WIND

1528. To heal from the evil wind there is a prayer to Saint John in the book. You must say that prayer three times over water and then bathe in that water.

FOR UNDEFINED ILLNESSES

1529. The charmer says the "Our Father" backwards and over the sick person's head making all sorts of figures. Then the sick person cannot use any other medicine, because the medicine will ruin the result of the charm.

UŽKALBĖJIMŲ TIPŲ RODYKLĖ

Abracadabra 559
Abu galai šalti, vidus šiltas 348
Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno 103
Anei vienos! 408
Angelas Danieliui padėjo, žvėrims gerkles užturėjo 481
Angelas ligą perplėš, Perkūnas nuspirs 355
Apčystyk mano širdį ir kūną! 324
Apšviesk mane ir mano takus 574
Arė Petras, arė Jonas, arė Jėzus 381
Arklinė, pantinė, tavo vardą žinau 551
Ar pirksi? – Pirksiu! 299
Aš apkabinu baltą rožę 534
Aš matau jauną mėnulį 536
Aš nenoriu geluonies kertančio 498
Aš nuginu visa pikta su trejom devyneriom galybėm 179
Aš paimsiu iš akmenio ugnies, iš gaidžio skiauterės kraujo 197
Aš tave apmaldau, juodo plauko nekliudyk! 460
Aš tave čia įpjaunu! 536
Ateina Motina Švenčiausia, savo sūnelio ieškodama 590
Atgal, kaule, į savo vietą! 412
Atleisk geluonį! Juodos marios, žalias ąžuolas, ąžuole griausmas 196
Atleisk tu man, atleisiu aš tau 224
Atrają pametei tik lininiu siūlu surištą 413
Atsitrauk nuo manęs, nelaboji! 153
Atsiųsk, Dieve, pagalbą! 578
Atstok, bjaurybe, nuo krikščioniško kraujo! 181
Atstok, prakeiktasiai drugie! 154
Aukseli, sidabrėli, eik gurban gulti! 463
Avis gėro nemyli! – Tegu myli! 524
Balta šmeižme, per burną laukan! 156
Bevardi, bevardi, kur buvai? 108
Bint, sebus, kat 568
Bitė, duona ir vanduo, tegul stojas kraujas kaip akmuo! 450
Bitelė be kraujų 107
Bitelės bitelaitės, nekliudykit rankaičių! 483
Boba, tavo valia, boba, ne tavo valia 533
Būk tykesnis už vandenį, žemesnis už žolę! 432
Buvo man, dabar tebus tau! 295
Cange ange, nedaryk nieko! 458
Čia niekai, sugis! 523
Čia tau, čia man 110
Čia tavo vieta 182
Čystas vandenėlis, čystas akmenėlis, kad mano būt čystas kūnelis! 306
Čiužu čiužute, kad tave Dievas paslėgtų kaip sūrį po akmeniu! 342
Dagiliau dagilėliau, skradžiais žemelėn! 152
Dagili, dagili, tu mane paleisk 114
Dangus, žemė, saulė, rasa 487
Dantys, dantys, ar jūs buvot ant to svieto? 426
Dedervine, dedervine, eik juodai kiaulei maišyk! 185
Dieve, padėk! 578
Dieve, užgydyk žaizdą didžiausią 454
Dievo Sūnus klėtį kirto 452
Dyla mėnuo, dilk ir tu! 327
Druska akysna, nuodėgulis dantysna! 417
Duok duonos nuo pasiutėlio šuns 530
Du prieky, du užpakaly, kas vidury – pranykit! 347
Džiovinto vėjo, pernykščio sniego! 548
Ėda mane rėmenėlis 502
Ėda rėmuo, bara piemuo 341
Eik ant žemės, ko prie žmogaus kabinies! 151
Eik, grižiau, ant mėlynų marių, ant pilko akmenio 158
Eik papripečkėn! 157
Eik šalin nuo manęs, kokliau! 151
Eik velniui ant šakos! 154
Eina mėnuo didyn 324
Eina saulė, eina seilės 155
Ėjau per žalią žolę, matau gilų šulinį 339
Ėjau pro tris dvarus, nė vienas šuo nekliudė 476
Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių 178
Ėjo Jėzus per Cedroną, užgavo dantį 449
Ėjo Jėzus per Cedroną, vanduo sustojo 438
Ėjo Jėzus per Cedrono upę, nusispjovė 333
Ėjo Jėzus per marias, nešė marių nendrę 449
Ėjo Jėzus per pievą, rado tris rožes 356
Ėjo Jėzus, sutiko žmogų ligotą 588
Ėjo Kristus, susitiko šventą Mataušą 585
Ėjo Panelė Švenčiausia per laukelius, pataikė kojele į akmenėlį 436

Ėjo Panelė Švenčiausioji, nešė tris vaistus 573
Ėjo šventas Petras, susitiko pasiutusį šunį 163
Et, ką čia giri negiriamą daiktą! 519
Fiū, tau miežis! 516
Gelbiu tave užvirtusį, gelbėk mane nuo dantų sopulio! 293
Geležiauodege, kaip įleidai, taip atleisk! 203
Geras mano, piktas tavo! 294
Gimei aklas, ir dabar neregėk! 482
Gyvate, gyvate, lįsk tu į žemyną, o aš eisiu sau! 172
Gyvate, ruda, nekąsk! 472
Griaudžia griausmas, žaibai žaibuoja 495
Grižai, grižai, pranyk! 334
Grįžkim ir apsistokim! 454
Gumbai, apsistok! 420
Gumbas turi savo dvarą 409
Gumbisai, gumbisai, viskas sukas aplink bambisą! 409
Ieva, kam mane kirtai? 496
Imkies atgal! 296
Į Panelę keliauninkę, kad paskubintų gimdymą 415
Yra Egerų kalnas, kalne ąžuolas, ąžuole gūžta 196
Ir aš, ponas mižnius, atėjau! 526
Irijon, Sirijon, Karbon 569
Išeik! 151
Išeik, čia nebūk! 182
Išeikit, moterėlės, žydų veselios padaboti! 532
Išeik, piktoji gumbele, per kaulus, smagenes, gysles! 167
Išeik, prakeiktasis šliužas! 175
Iš kur atėjai, te ir eik, ne tavo čia galvijai, mano! 181
Iš urvo išlįskit! 174
Iš viso yra 99 drugiai, atsiimkit juos nuo manęs! 187
Jaunas, jaunas, jaunas 522
Jaunas Mėnulaiti, apšviesk mano kūną 307
Jaunas Mėnulaiti, jei nesopa dantų tau, testa ir man nesopa 427
Jaunas Mėnuli, aš tau atiduodu dantų skausmą 190
Jaunas Mėnuli, dangaus karalaiti, sergėk mane 572
Jaunas Mėnuo, tau pilną ratą, man sveikatą 226
Jei, Marija, tu padėsi, tai ir aš padėsiu! 578
Jei šventas nepadės, tegu nešventas padeda! 579
Jėzau, apsaugok mane nuo šunų 584
Jėzau, išliek iš savo žaizdos kraujo! 582
Jėzau, išvaryk tručyzną 176
Jėzau Marija, išvaryk kvarabą 177
Jėzaus Motina, mano motina 583
Jėzus ėjo į laivą, ligą įmetė į jūrą 379
Jėzus nedavė tau jokio nuodo anei sylos 475
Jėzus nesutiko jokių žvėrių 475
Jojata dviese, priimkit mano karpas trečias! 297
Jokūbai, Jokūbai, kur eini? 555
Juoda gyvate, ruda, eik ant Dievo sūdo, atleisk savo kandimą! 194
Juodas, juodesnis, juodžiausias 551
Jūs, raganos, eikit balon, eikit Puzinan! 160
Jūs, šaltos geležės, slinkite šonan! 173
Ką čia padarei? 517
Kad būtum skaisti, žydėtum kaip rožė! 522
Kad jo akys išdegt! 344
Kad jokių bjaurybių nematyčiau! 476
Kad neatsidarytų votys, kol Švenčiausia Marija pagimdys kitą sūnų 424
Kad nebūt! Kad nebūt! 336
Kad tau jau būt gana! 434
Kad tau uodegon įskeltų balanėlę! 417
Kad tau visus dantis išsuktų! 415
Kad tu, šunie, galvą nusitrauktum! 343
Kad tu taip savim neišsitektum! 343
Ką duodi? – Mėnesinę 290
Kai jie supus, kad ir karpos sunyktų! 336
Kai kumelė parpuolė, ir kartėlis prapuolė! 340
Kaip anas numirė, kad taip mano votys numirtų! 338
Kaip Kristui koja neskauda 425
Kaip Kristui žaizdos nekenkia, taip ir šis skaudulys neaugs, nekils, netins ir nedidės! 423
Kaip manęs visi žydai nestūmė, taip manęs visi šunys nelos 481
Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs! 338
Kaip nurimsta visi gyvuliai ir žmonės, tegul taip sustoja ir tas kraujas! 455
Kaip paukštelė skrisdama alaso išsigąsta 424
Kaip pleišto savininko nebėra, taip tegul prapuola ir šis negalavimas! 338
Kaip prapuls šitas vanduo, kad prapultų ir ta geltaligė! 337

Kaip saulė teka čysta ir šviesi, taip prašau apgydyt šitos rožės! 306
Kaip šitas akmuo užniemęs, tegul bus jos gyluonis užniemęs! 429
Kaip šita šaka džiūsta, taip tegul dedervinė išdžiūsta! 325
Kaip tam pirštui nėra vardo, kad taip ir tau čia nebūtų daikto! 109
Kaip tas akmuo kietas, nebylus ir nejudantis, taip vilkai tegu negali pasijudinti 484
Kaip tas vandenėlis visad vietoj nestovi 413
Kaip upelė bėgdama bėgus sustoja, kad taip mano kraujelis sustotų bėgęs! 438
Kaip užgeso šita žvakė, tegul neprieteliams mūsų akys užges 337
Kakariekū! 510
Kalbu keresius, kad Dievas duot padėtų 580
Ką matau – tai griekas 328
Ką matau, tą rauk 328
Karaliau liepsnotas, atimk žandelį! 191
Ką riši? – Grižą! 119
Kas ant dangaus, tas teaug, kas ant žemės, tas tedyla 328
Kas gi čia tau auga? Nepadabnas daiktas! 517
Kas mane apkalba, tegu tam dantys darda! 417
Kas tą maldą atkalbės, tai mes ir namuosun jo neužeisime 589
Kas ten? – Išgąsčiai! 157
Ką tu čia nešiojies, ar nemesi šalin?! 112
Kauke, kauke, kaip tu šitą pirštą metei, tegul pameta ligonio dantis kirmėlė! 113
Kaule, kaule, gyvas kaule, atiduok mano gražumą! 268
Kelkis, kelies, ir būk sveikas! 525
Kelmas, kelmas, smirdantis vanduo 155
Keriu kerėčias, kąs – tikrai nekąs 473
Keturios rožės iškilo iš marės 349
Kirmėlės, nuo bambelės! 118
Kirmine, lįsk į žemę! 172
Koks svečias, toks ir abrūsas 513
Kota, rota, dota 558
Kristau, pagydyk mane! 581
Kristus pasėjo grūdus 380
Kristus surištas, Kristus atleistas 147
Kur dienojai, ten ir nakvok! 471
Kur eisi, Marija? – Eisiu atimti priepuolį! 188
Kur man nevalgyti, tau nesėdėti! 110
Kvietkinė pakvietkinė, pasiimk savo sopulį! 191
Labas vakaras, vaikų močia, sugrąžink jam ramumą 291
Lai suauga mano lūžęs stibikaulis, kaip jūsdvi kad esatau suaugusios! 150
Laukis, laukinykas 556
Leidžiama tau po pasaulį vaikščiot 474
Lieju votį, kad ana pragaišt! 333
Liga – lauk! Sveikata – į vidų! 153
Ligonis, vardu Jonas, serga drugiu krečiančiu 528
Ligos, pro šalį, priepuoliai, pro šalį! 162
Mačys nemačys, šitą ligą sutarmačys 433
Mane Dievas saugos nuo visų velnių, kvarabų 583
Marga, juoda ar mėlyna 552
Margoji, atiduok sveikatą, pasiimk geluonį! 224
Margute, juodute, gyvatėla gražioji, atlįsk atgalios urvan 200
Marija pagimdė Sūnų, visi vandenai sustojo 449
Mazgelį mazgau, kraujui įsakau 452
Mėnesėlis danguje, drūtas ąžuolas ant žemės, o didžiuvis vandeny 426
Mėnuli, Mėnuli, še tau vaikas! 290
Miežy, miežy, te špyga! 515
Myžk tu, kiaule, naktį, o aš dieną! 294
Močiute, močiute, gražioji mergele, nusiprausk, apsistok, atsigulk! 421
Motina, karaliene mūsų, žalą karvę atleisk! 223
Motyna Šventoja, nunešk tu itą dieglių giliausiosiun duobėsun 165
Motinėle žemynėle! Nebijai manęs, bijok garo mano! 489
Mumine žemine, atimk savo zjadą, atiduok sveikatą! 223
Ne aš kertu, grižas kerta 143
Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka 353
Ne aš tave mušu, nei mano giminė, lai tave muša visi šventieji 353
Nekenčia tavęs saulė, nekenčia tavęs mėnuo 499
Ne labas rytas, ne labas vakaras, dedervine! 511
Nepriims tavęs Dievas, nepriims tavęs saulė 471
Nėra kūne tavo nė perkūnų, nė žaibų 148
Nešu nešu naktinuką, ar galiu nešti migdyti? – Tegu miega! 525
Neužmuš 570

Ne vienas, ne du 384
Nueisiu ant mėlynųjų marių, iškarpinėsiu ten skausmą 148
Nugaruok akivaron! 152
Nukrisk, karpa, kaip tas rasos lašas! 113
Nuraminai vėjus, nuramink ir šitą ligą 422
O leliukės koks gražumas! 521
O Marija Šventoji, Magdalena pilnoji 581
Palaiminta žeizda, palaiminta valanda 500
Paliepiu tau išnešti savo tručyzną 176
Pana Marija, leiski moterystės stone gyventi 582
Pana Marija, paduok man lazdą 352
Panelė Švenčiausia ligas, pavietrius sustabdinėja 423
Panele Švenčiausia, pamink nuodus ledokėlės 355
Pantis be mazgo! 553
Parduok! – Pirk 304
Pasakyk anam, kad atleistų šitam 226
Paukštele, aukseli, sidabrėli, atsileisk 209
Paukštele, nekenčia tavęs saulė, ką padėjai, paimk! 199
Paukštytė! 549
Pele, pele, te tau dantį kaulinį, duok man geležinį! 270
Per Jėzaus užtarimą išeik, gėluo! 171
Per ką įėjai, per tą išeik! 184
Per kur gimdžiau, tę ir nuvarau! 156
Persigandimai kačių, šunų, vėjų, ugnies, žmonių, išeikite! 164
Pėtnyčion Kūčia, subaton pirma diena 556
Pikta gyvatė kirto, Motina Švenčiausioji užkalbėjo 168
Piktoji gyvate, atsiimk piktybę! 192
Piktos raganos, lėkit į jūres 179
Pjausiu tave, liga! 345
Pjūvys pjūvį sveikina 537
Plaukė ilgauodegė per marę 496
Po kryžiumi stovi trys angelėliai 456
Ponas Dievas liepė vienas kito nesiliest 474
Prašė drugys valgyt 529
Prisiekiu šermukšniui 292
Pūk, pūk greičiau! 336
Rasa gydo, rasa nugydo! 537
Ryk, velne judošiau! 296
Rozalija, Petrė, Agota 552
Rože, išeik gražumu, ne varu! 178
Rože, rože, eik ten, kur buvai! 180
Rože, rože, išeik iš šito daikto! 154
Rože, teužmuša tave vėjas! 352
SATOR 561
Saulė kairėn, saulė dešinėn, o gyvatė – užpakalin! 415
Saule, Mėnuli ir žvaigždelės! 571
Saulė, mėnuo, šešėlis 488
Saulė po dangų vaikščioja, neiškadija 463
Saulės kaitra tau, drugy, įsakau, tave varau 161
Saulės pienas, akmenio kraujas 436
Saulė rytų, saulė pietų, saulė vakarų, kad šitam gyvuliui tinimą atleistų 206
Saulė – saule, mėnuo – mėnesiu 461
Sauliule, mėnesėli, atimk sopulį 187
Sėdėjo trys aklieji ant Dievo kelio 589
Sėdžiu ant baltų marių, siuvu baltą karūną 457
Siūlas, trūkite, macica, paskavokite! 149
Siunčiu ligą per tolimus laukus 161
Skandink gyluonį vandenin, iškelk tynių viršun! 340
Skausmai, į vandenį, į pievą, į kelią! 166
Skęsta skendirėlė, o ne mano mažutėlė 293
Skregžde, te tau margumas, duok man baltumą! 269
Spūj, mažūne, man rankūne! 537
Stok, gyvate, eina Marija! 472
Stovėk, kraujas, ant ronų! 453
Suku suku, ratu ratu, meškos kaka, vilko plaukais, kiškio taukais! 548
Susirinkite, visos kirmėlės, atleiskit tinimą 205
Susirinkit, treja devyneria, pasiimkit savo geluonį 193
Susiturėk su savo ėdžiu 473
Šaka, te tau kablys! 269
Šaltageleže, šaltą geležį atitrauk! 201
Šaltini, šaltini, imk mano gražumą, duok veido čystumą 269
Šaltyšius! 558
Šičia, vaike, eik! 158
Šitai perpjaunu pančius! 146
Šitą karpelę rišu 535
Šurum burum bum, pradink! 335
Švenčiausia Marija žolynus rinko 455
Šventa Agota, išimk iš margos karvės znoką 202
Šventa Apolonija dantų neturėjo 428
Šventa Kūčia, saugok mane! 584
Šventasiai Divonyzai, išvarykie iš jo visų kaulų ir smegenų ligą 167
Šventas Jokūbai, atimk sopę 189
Šventas Juozapas ateis su Pana Švenčiausia – turi atleist! 208

Šventas Jurgi, vilkus pažabok 483
Šventas kunigėlis mišiose stojasi 580
Šventas Petras ištraukė savo raktą ir užrakino vilkų gerkles 485
Šventoji žeme, atleisk atleidimus! 209
Šventoji žeme! Gyvate, atiduok sveikatą! 210
Šventos Anelijos duktės atleis rūstybę jos 208

Tai nemirs, kūmute 523
Tas pirštas piršto brolys 509
Tau taukai, man plaukai! 111
Tau vargti nebereikia, atimk mano kančias 189
Tegul atjoja šventas Jurgis ir nuneša per jūres mares 166
Tegul pienas kiaurai teka 414
Tegul tam išdygs, kas mane apkalbėjo! 296
Te, te, tetis! 516
Tfu, koks negražus! 518
Tfu, tfu, tfu, vilkas akį priteršė! 509
Tpiu, kad tu prapultai! 329
Tpru! 435
Tpu! Kaip vilko gerklėj kaulas nekliūva, kad taip krislas tavo akyj nekliūtų! 413
Tpu, vištašūdis! 521
Trinu dantį sveiką į dantį skaudantį, tegul pasiima sopulį dantis 190
Trys angelai, imkit savo dalį vyvalų skausmo 180
Tručyzna, eik į geluonį, geluonis, eik į kirmėlę, kirmėlė, lįsk į žemę žemybę! 171
Tu grizius, aš Krisius 144
Tu karalienė liepsnota! 551
Turėjo Jobas devynias kirmėles, iš devynių – aštuonias 381
Tu šūdas, ne miežis! 513
Tu, šunie, bestija buvęs ir palieki 481
Ugniavystas kraujas, paparčio žiedas 435
Ugnis plečias tarp mėlynų ir baltų rožių 351
Urvine, negadink žmonių! 499
Užkalbėsiu rožę, kad Dievas duot man sveikatą 581
Užmušu burtus, raganas, piktas macias 354
Užniemo dantis 429

Vakar myžau, nū nemyšiu! 434
Valiuli Dievuli, kraują suturėk! 451
Vandenio, vandenio – karpos užpuolė! 530
Varlė! 551
Vėjy, vėjy, nepūsk bloguoju daiktu! 573
Velnio galybė tave apsėdo, o Dievo ranka išgelbės! 579
Verba muša, ne aš mušu 538
Verba pečiuosna, liga medžiuosna 153
Vienas sudyvijo, trys atadyvijo 574
Viešpatie, kaip vėjas nuplėšia nuo tvoros žievę, taip ir tu nuplėšk nuo akių plėvę! 111
Viešpaties akis neleis lojotis seną vyžą 474
Vilkai, meškos, kad nepribūsit dabar, visus metus nepribūkit! 485
Vilkas! Gyvatė! Ko tu čia atėjai? 553
Vilke, vilke, išlįsk iš akių! 186
Vilke, vilke, kur buvai, kai Ponas Jėzus gimė? 554
Vilke, vilke, trauk šakes! 289
Vilkui! Šuniui! Katei! 295
Visi varpai sudaužyti ir abrūsai sudraskyti 150
Visos rožės tur pranykti! 351
Vištašikini, eik pas vištą! 185
Votie, tau įsakau nurimti, nutykti! 421
Žadu žadu kraują! 535
Žaguly, žaguly, eikiav autų skalbti 339
Žaizda, toliau nebesiplėski! 433
Žala karvė gimė, juoda žemė pasiėmė 222
Žaltys dūrė gylį, Jėzus mynė 355
Žaltys kando kartą, aš – tris kartus 346
Žema žemė, išvaryk gyvatę iš žemės 174
Žeme juodoji, kam tu paleidai negadną daiktą? 490
Žemė kaip žemė! Kaip buvo sveika juodoja, teip ir bus! 492
Žeme! Kirtimas akmenio 432
Žemele šventoji, kam tu šitą bjaurybę nešioji? 491
Žemės bjaurybės nepergalės Dievo galybės! 494
Žemės žemybe, dangaus dangybe! 210
Žeme žemele! 488
Žeme žemele, žeme žemėta, čia lockos Pono Dievo padėta! 489
Žeme žemynėle, ant pirkelės upelė 488
Žemija žemėje neturi valios ant šios žemės 492
Žemine krūmine, kur buvai, ten būk! 467
Žilvitinė, akla gyvatė 552
Žiogai, žiogai, duok deguto! 279
Žiogai, žiogai, nukąsk man karpą 347
Žmonės neratuja, Dievas paratuis 577
Žuvėda pelėda, mane kartėlis ėda! 501

LIGŲ IR SITUACIJŲ RODYKLĖ

akys žr. blogos akys
aklumas 112, dar žr. prastas regėjimas
antdrapanės žr. mėnesinės
apgamai, pigmentinės dėmės 321, 322, 532, 643
arklių kanopų uždegimas 650
bėrimas 314, 322, 327
blogas vėjas 126, 362, 422, 423, 487, 573, 609, 666, 670, 675
blogos akys, nužiūrėjimas 156, 177, 337, 344, 345, 413, 414, 418–420, 495, 518–520, 574–577, 592, 593, 666–673, 675, 676
blužniai pakilus (gyvuliams) 348, 399
dantų skausmas 113, 166, 167, 189, 190, 191, 292–294, 315, 339, 351, 415, 416, 426–430, 449, 456, 535, 536, 548, 572, 578, 593, 594, 613, 677–680, dar žr. kad vaiko dantys būtų sveiki ir stiprūs
dedervinė (herpes) 109, 127, 152, 183, 185, 306, 318, 325–327, 329–332, 386, 390, 473, 511, 512, 594, 614, 615, 680, 681
dėmės ant kūno 320, 322
dieglys 165
drugys 128, 154, 161, 162, 187, 528, 529, 560, 566, 594, 595, 616
džiova (sukata) 125, 126, 133, 134, 141, 608
egzema 182
galvos skausmas 350, 439, 444
geltligė 337
gimdymams nenusisekant 582
gimdymui pagreitinti, palengvinti 415, 683
gimdos ligos (macica) 410, 420, 684
girgždėlė žr. grižas
gyvatei sulaikyti 352, 458, 459, 461, 471–476, 549, 550, 553, 556, 557, 574, 584, 596, 597, 619, 623
gyvatės įkandimas 103–106, 153–155, 158, 168–176, 178, 181, 182, 205, 206, 191–225, 333, 334, 340, 342, 343, 345, 352–356, 381, 393, 395, 396, 415, 429, 430, 432, 434, 444, 458–475, 487–500, 509, 551–554, 558, 571, 573, 574, 595–597, 616–623, 685–694
gyvuliui susipančiojus 147
griaustinio baimė 570, dar žr. mirusiųjų baimė
grižas (rankos arba kojos sukimas) 119–125, 127, 129–140, 142–146, 148, 149, 158, 159, 183, 334, 335, 384–388, 392, 398–401, 405, 406, 441, 442, 598, 694, 695
grižas kūdikiui (pilvo skausmas) 127, 144, 609
gumbas 167, 360, 409–411, 420, 431, 695, 696
išgąstis 157, 164, 165, 386, 401, 424, 432, 578, 579, 598, 599, 606, 624, 625, 682, 683, dar žr. nemiga, priemėtis
išnirimas 384, 390, 412, 425, 592, 696, dar žr. nikstelėjimas
kad apsisaugotum nuo nelaimių ir ligų 320, 583
kad apsisaugotum nuo vaiduoklių 656, 707
kad avis būtų sveika (avį nukirpus) 111
kad avis prisileistų ėriuką 524, 525
kad bitės negeltų 483
kad bitės neštų laimę ir neišskristų 652
kad botagai sutrūktų 473
kad būtų budrus visus metus 547
kad būtum dangaus (Perkūno) karalystėje 240–244, 251–253, 257, 260, 263, 591
kad būtų geras piemuo 504
kad būtum jaunas, gražus 237, 256, 259, 269, 308, 311, 314, 404, 405, 517, 518, 521–523
kad būtum laimingas 237, 238, 240, 247–252, 257, 263–265, 318, 320, 404, 405, 540, 542
kad būtum linksmas, patenkintas, ramus 245, 246, 250, 255, 322
kad būtum saugus nuo griaudimų ir vėtrų 495
kad būtum sveikas 226–236, 239, 247–260, 262, 314, 315, 404, 405, 538–540, 542, 543, 545
kad būtum švarus 269, 306, 308, 312–323
kad būtum šviesus 262, 307–311, 322, 324
kad būtum apsaugotas nuo nelaimių 314, 656, 659, 671, 709, 710
kad būtum labai drąsus 657
kad gaisro ugnį sustabdytų 657–659
kad galėtum kam nors suduoti per atstumą 663
kad ganant gyvuliai sektų iš paskos 652
kad ištekėtum 246
kad kūdikiai nemirtų 304, 434, 435
kad kulkos nekliudytų 652–655
kad laiminga mirtimi mirtum 244, 599

kad ligos nepriliptų 435
kad meilę priviliotum 117, 661, 708
kad meilės kerus sunaikintum 709
kad nebūtum sužeistas 655, 656
kad nekiltų gaisras 560, 563, 572, 591, 593
kad nenuskęstum 293, 572, 573, 591, 593
kad nepakenktų svetimos mėnesinės 532, dar žr. padleca
kad nepaklystum 708
kad nuo velnio atsigintum 406, 407
kad ponautum, karaliautum 257, 258
kad prašymo nieks negalėtų atmesti 660
kad susapnuotum būsimąjį 266, 267
kad susipykusius sutaikytum 660
kad šautuvas nešautų 655
kad šuo nekąstų, nelotų 476–483, 584, 643, 644
kad teismas būtų teisingas 661
kad turėtum daug ir sveikų vaikų 582
kad vagis grąžintų pavogtą daiktą 664, 706
kad vagį sugautum 665
kad vaikas greičiau vaikščiotų 146
kad vaikas užaugęs būtų drąsus 537
kad vaiko dantys būtų sveiki ir stiprūs 270–279
kad veršelis gertų 558
kad vilkai nepultų 483–485, 553–556
kad vyro vyrišką galią atimtum 662
kaltūnas 128, 431
karpos 110, 112, 113, 116, 137, 139, 140, 156, 160, 190, 236, 263, 288, 294, 296, 298–303, 306, 307, 310, 313–318, 321–323, 328–332, 335–337, 347, 386, 393, 398, 401, 403, 404, 408, 515, 517, 530–532, 535–537, 599–601, 625, 626
kartėlis žr. rėmuo
karvei išputus 413
karvių ligos 117
karvių pieno pagadinimas 179, 414, 576, 579, 593, 611, 650, 651, 673, 674, dar žr. raganavimas
kaulų ir sąnarių lūžiai 150, 626, 627
kaulų skausmas (laužimas) 268, 589, 590
kaulų uždegimas (osteomielitas) 387
kiaulių liaukų liga 586, 587, 647–649
kiaulių liga 585, 586, 588, 648
kirmėlės (pilve) 118, 381–383
kirmėlės ant kopūstų 114, 651, 705
kirmėlės žaizdoje 114, 115, 117, 336, 645, 697
klynas 580, 685
klynas kūdikiui žr. grižas kūdikiui
kokliušas 151, 152
konkrečiai neįvardytos gyvulių ligos 330, 347, 399, 586, 703, 704
konkrečiai neįvardytos ligos 153, 252, 300, 313, 324, 331, 338, 339, 345, 346, 355, 380, 393, 423, 531, 583, 610, 702
konkrečiai neįvardytos vaikų ligos 533, 700, 701
kosulys 302
kraujo tekėjimas 105, 107, 108, 252, 403, 424, 435–447, 449–457, 500, 535, 537, 568, 582, 601, 627–629, 697, 698
kraujo užkrėtimas 703
krislas akyje 186, 289, 413, 509, 510,
kunigė 431
landuonis (valasnykas) 387, 390, 405
mėnesinės (gausios menstruacijos) 110, 111
mėnesinės (pirmosios) 517, 518, 522
mėnulio užžibinimas (kūdikių mėnesinė) 126, 290, 291, 308, dar žr. naktinė
mėšlungis 178
miežis (vištašikinis) 117, 155, 183, 185, 186, 303, 314, 329–331, 513–516, 699
mirusiųjų baimė 581, 582, dar žr. griaustinio baimė
naktinė 291, dar žr. mėnulio užžibinimas
navikaulis (navikas, narikaulis, navėskaulis, naujikaulis) 236, 297, 338, 531, 602
nemiga 291, 292, 525, 602, 609, 701, dar žr. naktinė, išgąstis
niežai 299, 311
niežulys 312
nikstelėjimas (mikstas, nikstas) 384, 388–391, 394, 395, 397, 399–401, 404, 405, 598, 601–603, dar žr. išnirimas
nuomaras 150, 182, dar žr. priepuolis
padleca 532, 605
pakenkimas, kerai 177, 179, 184, 294, 304, 354, 417, 418, 419, 518–521, 580, 611–613, 656, 673, 676, 700, dar žr. raganavimas, blogos akys
pasitempimas 605
pasiutligė 560, 562, 569
pasiutusio šuns įkandimas 163, 164, 343, 359, 530, 560–567
pastovis 403
pelės (pažandžių pūtimas) 523
prastas regėjimas 589, dar žr. aklumas
priemėtis 402, 598

priepuolis 188, 598, dar žr. nuomaras, priemėtis, išgąstis
puolamoji liga 179
pūslės ant liežuvio 343, 417
raganavimas 179, 414, 419, 576, 579, dar žr. pakenkimas, karvės pieno pagadinimas
raudonukė 642
rėmuo 108, 109, 340, 341, 501–508
reumatas 444, 699, 700
rožė 104, 151, 154, 155, 161, 178, 180, 188, 189, 306, 334, 349–352, 356–378, 380, 399–401, 430, 431, 433, 434, 444, 534, 559, 560, 579, 581, 588, 589, 605–607, 629–641, 669
skarlatina 296
skaudė žr. votis
skausmas 308, 322, 393, 548, dar. žr. dieglys, galvos skausmas, kaulų skausmas
skausminga (skaudama) vieta 308, 319, 322
skorbutas 225
sloga (ryma) 296, 302, 513
slogutis, gyvulių „jodymas“ 179, 188, 348, 406, 407
spuogai 316, 530, 608
spuogas ant liežuvio 295, 296
strazdanos („kregždės“) 262, 531, 642
sukata žr. džiova
šašai 323, 523
šlapimo nelaikymas 157, 158, 294, 434, 526–528
tinimas 396, 447, 523, 646, 647
trūkis (parušenia) 149, 410, 411, 525, 526, 571, 581, 609
ugnis (ant burnos) žr. dedervinė
ūsuotis (arklių liga) 151
vaikų lyties organų ligos 533
vėjo užpūtimas žr. blogas vėjas
velnio (ledoko) apsėdimas 166, 184,
vištakumas (vištaklės) 510, 511,
vyvalas 156, 180, 348
votis (augmuo, skaudė, skaudulys) 115, 116, 148, 152, 299, 300, 322, 328, 333, 338, 421–423, 431, 433, 443, 608, 644
žagsulys 339
žaizda 281, 317, 424, 425, 433, 447, 644–646, 702

PATEIKĖJŲ RODYKLĖ

Adamonienė-Norkūnaitė Jadvyga 120
Adamonienė-Šniokaitė Adelė 122
Akavickas Raimundas 156
Akstinienė-Gaidytė Rožė 321, 401
Akulavičienė-Mackevičiūtė Antosia 263
Akunevičius Jonas 245
Albužienė-Buberytė Kristina 136, 403
Aleknavičienė-Tamulevičiūtė Juzė 263, 331
Aleškevičienė-Sirgūnytė Ona 124
Ališauskienė-Šikšnytė Regina 303
Andreikėnas Bronius 169
Andriulionienė Marijona 457, 529
Andrulionienė-Židžiūtė Paulina 109
Andrulionis Albinas 302, 330
Antanaitytė O. 429
Antulis Kazimieras 125
Apanavičius Povilas 198, 560, 569
Apelienė Darata 457, 537
Arcišauskas Antanas 258
Arepjeva Marfa 675, 678, 703, 708, 709, 710
Arminienė Veronika 493
Asakavičienė-Juravičiūtė Bronė 265
Asinauskienė Emilija 690
Ašmenskas Ignacijušas 460
Audzevičiūtė Viktė 248
Auglienė-Krikštaponytė Ona 261
Augustaučienė [Augustavičienė] A. 142
Augustinienė Marytė 440, 480, 618

Babelienė Pranė 262
Bagdonavičienė-Česnytė Antanina 607
Bajerūnienė Teklė 691
Bajorikė Antosė 541
Bajorikė Antutė 275
Bakanas Antanas 271
Bakšienė 312
Balakienė 503
Balcerienė-Zulgytė Ana 401
Balčienė-Dejus Kersta 130
Balčiūnienė Jadvyga 140
Balynienė-Šapanavičiūtė Vincė 233
Balinskienė-Jackevičiūtė Genė 141
Baliutienė-Lisauskaitė Marijona 264
Baltuška P. 205
Banaitis B. 396
Banelienė-Blaščinskienė Marija 249
Baranauskienė Liudvika 443
Baranauskienė-Gaidytė Ona 175, 456, 580, 611, 622, 624, 640, 682
Barauskienė E. 530
Barisas Gediminas 282
Barysienė-Dvareckaitė Pranė 383
Barkauskienė Elena 152
Bartkevičienė-Stankauskaitė Zosė 316
Bartkevičienė-Stavytė Stasė 230, 241
Barzdienė-Galvydytė Eleonora 492
Barzdžiukienė B. 116
Baužienė-Vaitkūnaitė Cecilija 108, 157, 298, 595
Bazienė-Radžiūtė Antanina 390
Beniušienė-Vakežytė Barbora 265
Benkienė-Malakauskaitė Leonarda 390, 516
Bernatavičienė-Averkaitė Julia 516
Bernotienė Ona 260
Bičiūnienė-Samulėnaitė Lėvanė 125, 281
Bičkauskienė Bronė 229
Biekšienė Marijona 272, 323
Biekšienė-Stakutytė Bronė 313
Bieliauskas Juozas 472
Bielinienė-Larinkaitė (Papšiūčia) Anelia 111, 144–146, 165, 167, 288, 326, 478, 479, 521, 526, 705
Bijeikienė 270
Bikulčienė-Kudabaitė Aldona 267
Bikulčiūtė Rozalija 341
Bingelienė-Plokštytė Izabelė 519, 587
Bingelienė-Puvačiauskaitė Marytė 288, 311
Biveinienė Zosė 188, 535, 582
Biziulevičienė Karolina 182
Bižokaitė Ieva 296, 302, 516, 681
Blaškauskienė-Patiejūnaitė Emilija 219
Blažienė Ada 595
Bliujienė-Jančiauskaitė Veronika 273, 390, 418
Boguševičienė Marė 298
Bogušienė Uršulė 131, 174
Bogušienė Zofija 548
Brajinskienė-Brimonaitė Emilija 255, 257, 508
Braknys Jonas 169, 373, 594
Brovnaitienė Ona 233
Bručienė-Vilkelytė Eleonora 327
Buckienė-Mažeikaitė Stasė 592, 637
Budėnas V. 612, 613, 627, 642, 643, 645–647, 650–665

Budrik-Markevičiūtė Stanislava 248
Buinauskienė Zosė 486
Buišaitė Elzė 526
Buiva Vincas 241
Bukauskienė Salomėja 214, 433
Bukauskienė Viktorija 122, 221, 253, 373, 403, 410, 442, 488, 576
Bulkaitė Genė 404
Buračienė Marcelė 275
Būrienė-Sinkevičiūtė Elžbieta 185, 365, 443, 692
Burokas Leonas 220
Burokienė Regina 492
Bušmienė-Valterytė Elena 236, 573
Bušniauskas J. 315
Butrimaitė (Butrimiutė, Butrimiūtė) Michalina 123, 186, 223, 278, 306, 331, 599, 601, 603, 612, 621, 625, 640, 641, 647, 676, 683
Butrimienė-Vaiseckaitė Lionė 232
Butvilienė Stasė 374, 375, 453, 577, 608, 609

Cerebijienė-Tamulevičiūtė Jonė 266
Cibulskienė-Baukytė Veronika 396
Cibulskis Boleslovas 246
Cicėnas A. 154

Čekutienė Aldona 256
Čelkonienė-Bartninkaitė Elvyra 598
Čepauskienė-Levickaitė Marijona 231
Čeplikienė Bronė 243
Čeponienė-Baušytė Genovaitė 215
Čeputienė 602
Černiauskaitė Prania 193
Černiauskas 633
Černiauskienė Prania 158
Česnakauskienė-Bujytė Marijona 304
Česnulevičienė-Kašėtaitė 190, 304
Česnulevičienė-Kvaraciejūtė Marija 263
Česnulevičienė-Zinkevičiūtė Juzefa 320
Čičiurkienė Veronika 133
Činčikienė-Subačiūtė Elena 132, 549, 597
Čiurinskas Kazimieras 417, 447, 472
Čiurlienė Bronė 514
Čiužienė-Kondratavičiūtė Ona 228, 313
Čivilienė-Jesevičiūtė Stasė 258

Daubaras Ignas 495
Daugelienė-Lukoševičiūtė Anelė 310
Degutienė Angelė 229
Deksnienė Akvilė 319
Deveikis Jonas 325, 366
Dičiūnienė-Biržinytė Marijona 122
Dijakienė Salema 176, 354, 423, 425, 485, 576
Dyrienė-Kumštytė Adelė 295
Driskienė-Vaicekauskaitė Uršulė 494
Druskuvienė Uršulė 117
Dubaka Antanas 211, 212, 439
Dudelienė 192
Dūdėnas Nikodemas 330
Dudėnienė Barbora 494, 596
Dudėnienė Julia 138, 577, 580, 581, 615, 623, 644, 645, 659
Dudėnienė Julija 708, 709
Dūdienė Ona 244
Dukštienė-Verseckaitė Zofija 244
Dusevičienė Petronėlė 555, 557
Dzekunskaitė Ona 248
Dzeventauskienė-Raižytė Elena 248
Dzimanavičienė O. 290, 387
Džiaukštienė Veronika 384

Fedotovas Prochoras 701, 702
Fliudžinskienė Veronika 579

Gaidelytė Janė 213
Gaidienė-Baranauskaitė Marija 165, 209, 210, 444, 586, 635
Gaidienė Kristina 242
Gailiuvienė Kotryna 112, 339, 533
Gaižutienė-Ruzgaitė Justa 463
Gakaitė Valia 600
Gakienė Elena 600
Galambiauskienė Teofilė 572
Galčienė Jonė 434
Galinienė-Lapiniauskaitė Marė 105, 482
Galvelienė-Vaitkūniūtė Elena 387
Galvydis Kazys 349, 400, 481
Garbauskas 463, 464
Garšvienė Rozalija 275
Gasiūnas I. 334
Gasiūnienė-Škiudaitė T. 325
Geležinytė Antanina 427, 588
Genevičienė M. 321
Genevičienė-Tarutytė Aldona 243
Genienė Pranė 346, 437, 596
Giedraitienė Kazimiera 302, 600
Gylienė Eva 218
Gimžauskienė Monika 259

Ginevičienė-Stonytė Ona 391, 431, 623
Ginevičienė-Verseckaitė Veronika 304, 390
Gintvainienė-Širvinckaitė Aleksandra 274
Giorkė Julijus 170, 339, 359
Girčiotė Grasilia 146, 202, 476
Girdziušienė Krisia 461
Giruckas Jokūbas 469
Gitenis Mykolas 607
Glemžienė 129
Glemžienė Valerija 237
Gliebienė Karolina 151
Gliebus Andrius 293, 504
Grabelytė Katryna 151
Grainienė-Tamašauskaitė Anelė 303
Gražienė Anastazija 264
Grėbliūnienė Agota 513
Grybienė Elz[bieta] 257
Gricienė-Pilibaitytė Barbora 236
Griežienė-Uždavinytė Bronė 404
Grigaravičienė Emilė 375, 592
Grigelevičienė-Grigelevičiūtė Vanda 303, 597
Grigienė-Pigagaitė Ona 156
Grigonienė-Užlytė Karolina 200, 632
Grigonis Adomas 199, 574
Grikienis R. 500
Grušnienė Albina 259
Gudas K. 343
Gudelienė Ona 606
Gudelienė Uršulė 606
Gudikė Anė 134
Gudukas Zigmas 303
Gudukienė-Linkevičiūtė Ona 336
Guogytė Ona 414, 569, 589

Ibenskienė Stanislava 255
Ilgevičienė-Irevičiūtė Veronika 597
Ilgevičius Ksaveras 106, 618

Jakavonienė S. 322
Jakevičienė-Česnulaitytė Stasė 322
Jakimauskienė Zofija 561
Jakimonienė Monika 308
Jakovas Samochvalovas 703
Jakštas V. 146, 197, 238, 268, 277, 325, 388, 413, 478, 552, 554, 585, 590
Jakštas Vincukas 666
Jakštienė Rožė 427
Jančiauskienė 527
Jančiūra Balys 549
Janionytė V. 284
Jankauskienė E. 250
Jankauskienė Onutė 319
Jankauskienė Uršulė 269
Janonienė Marė 127, 271, 524
Januševičienė Emilija 308
Janušytė Alena 464, 535
Januškevičius A. 500
Jasiulionienė Elena 375, 410
Jegelevičienė Antanina 322
Jenys 508
Jočienė-Šileikytė Anelė 182
Jonaitienė 126, 395, 525
Jonaitis 518
Jonienė M. 572
Jonkienė-Narvydaitė Stanislava 512
Jundulas Stasys 279
Jundulienė-Bieliauskaitė Karolina 279
Juočienė-Miškinytė 216
Juodakienė V. 546
Juozapaitė Ona 386
Jūrėnas Silva 197, 199, 442
Jūrėnienė P. 227
Jurušienė-Dvynelytė Bronė 476
Juška Petras 284
Juškevičienė-Lobinaitė Ona 236
Juškevičienė-Vasiliauskaitė Genovaitė 305
Juškienė-Jarmulkytė Juzė 479
Juzėnienė-Kielaitė Janė 229, 400

Kačinauskienė Pranė 116
Kačinauskienė-Raudoniutė Elena 249
Kairienė Kotryna 539
Kairytė Rozalija 503
Kajutytė Petronėlė 273
Kaltonienė-Augulytė Antanina 138, 361
Kalvelienė Ieva 239
Kamenčiūtė Elena 543
Kaminskas Bolius 311
Kaminskienė 142
Kaminskienė J. 384
Kamzurienė A. 343
Kančienė-Grėbliūnaitė Domicelė 236
Kardelis Petras 203, 215, 371
Karlonienė-Vainilavičiūtė Antanina 522
Karmazienė Adelė 605
Karvelis Gabrys 198
Kasparaitienė-Marcinkutė Marijona 153
Kašalynienė Petronėlė 405

Kašėtienė-Česnulevičiūtė Antosia 244
Kašėtienė-Lukšytė Juzė 321, 512
Kaškonienė-Palionukė Ona 233
Kauzienė-Kraunytė Jadvyga 594
Kaužienė Ruzia 542
Kazakevičienė O. 372, 403
Kazakevičienė-Videikaitė Veronika 246, 316
Kazlauskas A. 233
Kazlauskas Vytautas 108, 603
Kazlauskienė B. 276
Kazlauskienė Julė 386, 636
Kazlauskienė Marijona 233
Kazlauskienė-Skiralytė Marijona 466, 511
Kerbelytė Bronislava 278, 332
Keršienė-Banytė Zosė 266
Keršienė-Marcinkonytė Marija 309
Kerulienė-Židkauskaitė Vladislava 132
Kiaušienė 342, 474
Kipšas 556
Kirkilas Juozas 562
Kirkliauskienė Kazė 599
Kivilienė-Valčiukaitė Emilija 235
Klevečkaitė P. 245
Kliausienė Monika 505
Klimienė-Klimaitė Elena 272
Kodys Adolius 697
Kopūsta 491
Korkutienė-Saulėnaitė Marytė 314, 541
Kragaitė Morta 407
Kraujelis Antanas 169, 362
Krisikaitienė Barbora 374, 499
Kruopienė Marija 239
Kruopienė-Kamenčiūtė Marija 466, 477
Kudaba Juozas 219, 378
Kuilokovas Jokūbas 459
Kuldienė 637
Kulienė-Petkevičiūtė Jadvyga 231, 327
Kuliešytė Onutė 398
Kuljurgienė 134
Kuosa Tadas 440
Kuplastienė Ona 124
Kuprionis Antanas 209
Kupušienė E. 256
Kušleikienė Viktorija 378
Kutulskienė Genovaitė 240
Kutulskienė-Masevičiūtė Jadvyga 465
Kvaraciejienė-Marčinskaitė Ona 237
Kvedarienė Grasilia 573, 681
Kvederaitė Stefanija 117
Kvietkienė Monika 143

Labeckaitė Ieva 227
Laniauskaitė J. 297, 329
Lankelienė-Kašėtaitė Genė 246
Lapatinskienė-Karlonaitė Bronė 256
Lapėnienė-Kašėtaitė Antanina 312, 532
Lapėnienė Rožė 172
Lapiniauskienė-Karpavičiūtė Genė 316
Latvienė Barbora 116, 300
Laucienė-Skarelytė Ona 231
Laučinskienė-Bujytė (Bujūtė) Paulina 244, 303, 516
Laukevičienė-Valvonytė Stanislava 314
Laukutienė B. 539
Laurinavičienė-Paulauskaitė Janina 242
Laurinavičiūtė Paulina 571
Leikauskienė-Kašėtaitė Genutė 319
Lepeškaitė Aldona 308
Liaukevičienė-Valinčiūtė Rožė 329
Ličkinienė-Butkutė Kazimiera 236
Likermanas Loiba 382
Lileikas Kazys 606
Lingė Juozas 604
Lingienė Janė 547
Lingienė-Neveriūtė Janina 333
Lipinskienė-Godaitė Teklė 553
Lisauskienė Ona 287, 394
Lisauskienė Vlada 322
Lydeikis Jonas 526
Lukauskas Juozas 235
Lumpickienė Emilija 264

Mackevičienė Veronika 420
Mačėnas Gabrys 423, 669, 680, 683, 694
Mačienė Anelė 121, 219, 356, 416, 575
Mačionienė Marijona 572
Mačiulienė Domicelė 214, 372, 574
Mačiulienė Monika 214
Mačiulionienė-Savickaitė Petrė 316
Makselienė Ieva 297, 317, 615, 631
Makselienė-Baublytė Genė 347
Maksimavičienė Veronika 385, 457, 594
Maniušis Pranas 201, 336
Marcinkevičienė-Ravaiciūtė Bronė 277
Marcinkienė-Šimkutė Ona 507
Marcinkus Vincas 538
Marčenkienė Apolonija 243, 406
Markevičienė-Jokūbaitytė Marijona 530

Markūnienė A. 237
Martinkienė Marijona 512
Masalskienė A. 317
Mataitienė-Galdikaitė Emilija 137
Matėnienė-Keršytė Marija 310, 317
Matkaitienė Karolina 141
Matkevičienė Emilija 183, 331
Matlaševičius 189, 352
Matukienė Teofilė 309
Matusevičius Aleksandras 312
Maurienė Vanda 257
Mazgelienė-Kavaliauskaitė Ona 280
Mazgelienė-Marcinonytė Marė 309
Mazikienė-Grigaitė Birutė 556
Mažeikienė Uršulė 261
Mažiulis Antanas 432, 446, 447, 608
Mecelienė Teofilia 260, 605
Mečiūnienė Kostancija 298
Medinytė Paulina 168
Meidus Juozas 195
Mekšenienė Varuonka 600
Merkelys Antanas 273
Meškienė Ieva 226
Mikalauskaitė Monika 506
Mikalauskienė Anelė 440
Mikalauskienė Birutė 234
Mikalauskienė-Jankauskaitė Janina 277, 419
Mikasienė (Mikosienė) Kastusia 119, 340, 643, 667, 675, 678, 684, 686, 694, 698
Mikšienė 410, 411, 424, 439, 462, 617, 629, 641, 671, 707
Mikšys Bronė 541
Milašienė Kastancija 226
Milašius 470
Milienė-Miliūtė Marija 331, 584
Miliūnienė Michalina 615
Misevičienė-Gasparavičiūtė Elena 232
Misiūnas Justinas 500
Misiūnienė Jadvyga 220, 363, 581, 672
Miškinienė-Šaltytė Ona 215
Mitalienė-Masalytė Melanija 244
Mizinienė-Tranauskaitė Valerija 517
Mockevičienė Anelė 307, 320
Mockus Leonas 169
Morozaitė Konstancija 458, 548
Morozienė-Narkevičiūtė Vlada 312
Motiejūnas Kazimieras 578, 613
Motiejūnienė-Čekanauskaitė Adelė 232
Mulerauskienė Julija 522
Nabagienė Cicilija 296
Nabagienė Marijona 265
Nakvosienė-Samulionytė Elžbieta 376
Nalivaika 487, 495, 619
Naraškevičienė-Kupčiūtė Aldona 177, 188, 190
Narkūnas Pranas 565, 692
Narkūnienė Emilia 245, 419, 477
Naujokienė 531
Navickas Adolfas 208, 450, 525, 587
Navickas Ignacas 602
Navikienė Marcelia 465
Nemanienė-Masiokaitė Genovaitė 593
Norinkevičienė-Junevičiūtė Vladislava 201, 254
Novikienė-Binkytė Genė 249

Obelevičienė-Žaltauskaitė Marijona 336
Ožkinis Vincas 462

Pacevičiūtė J. 131
Pacevičiūtė S. 469
Pačkauskienė-Liuolytė Rožė 315
Padleskienė Marijona 187
Padolskienė 380
Pagalienė Marijona 473
Pagojienė Valerija 234
Pakalnis Vladas 491
Pakulienė Ieva 150
Palionienė-Puodžiukaitė Birutė 307
Panavienė Liudvika 585
Pankevičiūtė Emilija 159, 523
Papinigienė-Mačėnaitė Julija 516
Papšalienė-Abramovič Tatjana 231
Paseckienė Anelė 182
Pastarnokienė Lydija 133, 339, 507, 508
Paukštienė Kostancija 620
Paukštienė Veronika 260
Paukštis Jurgis 206
Peciulevičienė-Širvėnskaitė Danutė 235
Pečiulienė Salomėja 211, 366, 497, 576
Petkevičius Jonas 400
Petkienė-Razmaitė Elena 142, 236
Petkūnas Antanas 331
Petrauskas Antanas 274, 390
Petrauskienė-Stančikaitė Marijona 246, 274, 390
Petrikas Julius 166
Petroškienė-Bieliauskaitė Marijona 210, 252
Petroškienė Marijona 373, 443, 498, 592, 609
Petroškienė-Ovsiankaitė Katrina 398, 514
Petrulionienė-Dvareckaitė Ona 549

Petrulis J. 300
Petrušienė-Urbelionytė Marija 227
Petrušis Viktoras 391
Pėvelytė Agota 301, 599
Pigaga K. 229, 315
Pigagaitė Aliona 280
Pigagaitė Nijolė 280
Pigagienė Ona 436
Pigagienė-Rauluškaitė Juzia 249
Pipinienė-Žiūkelytė Zofija 238
Poguželskienė-Lukoševičiūtė Janina 516
Poškienė-Šimkutė Julijona 247
Povilaitienė M. 492
Pozingienė-Mickiūtė Monika 395, 398
Pozingis Dzidas 276
Prašmutienė 187
Pratkienė-Sabalytė B. 456
Preikštienė Teresė 601
Preskienis Romas 282
Prusmičienė-Muzikevičiūtė Vladzė 319
Puckorienė Agota 139
Pukelienė 258
Pukėnas Leonardas 467
Purta 441, 587, 687
Pusvaškienė-Mackelaitė Ramutė 578
Pusvaškienė-Mickutė Milda 514
Puteikienė Marijona 241, 289
Pūtienė-Keršytė Elena 313
Pūtys Jonas 313
Pūtys Tomas 392

Rackevičius Anupras 306, 470
Račyla Jonas 596
Radavičienė-Stongvilaitė Valė 279
Radziuvienė Kasiuka 614
Ragelis 329
Rakauskienė-Bielskytė Stefanija 235
Rakuckienė 626
Ramanauskas 563
Ramanauskas Antanas 213
Ramelienė-Jucytė Adelė 115, 670, 688
Rasbickienė K. 478
Rastenienė O. 137
Ratkevičienė-Garnytė Marijona 525
Rauduvienė Veronika 250
Raulušaitienė-Baublytė Marija 318, 416
Ravaitienė A. 510
Razumienė-Žentelytė Marijona 236
Repšienė-Miškinaitė Ona 433
Repšienė Rita 272
Riktoris Juozas 189, 223
Rožkienė Michalina 314
Rudokienė Ona 276
Rudokienė Z. 330, 375
Rūkaitė Anastazija 248
Rūkas Justinas 158, 212, 300
Rūkštelienė Marijona 251
Rumbauskas 125, 127, 393, 398
Rumčikienė Ona 594
Ružinskienė-Mikutavičiūtė Bronislava 532

Sabaitienė Kristina 293, 298
Sabaliauskas Juozapas 103, 275
Sabaliauskienė Rožė 111, 134, 297, 344, 384, 505, 543
Sapiegienė Uršulė 591
Saplys J. 152
Sargūnas Kazys 213
Saulėnaitė Marytė 140
Saulėnas Jonas 127
Saulėnienė-Lebeliūnaitė Julė 301, 329, 543
Saulevičienė Dalijona 419, 604
Saulevičienė Genovaitė 240, 253
Saulevičienė-Kašėtaitė Adelė 244, 312
Saulevičius Vincas 604
Seikauskienė 635, 648, 699
Servienė G. 559
Seržantienė-Šilabritaitė Malvina 593
Sibitienė M. 309
Siciūnas Adomas 446
Sinickienė Ona 496
Skarienė-Karpaitė Ona 266
Skeivienė Elena 486
Skendelienė 512
Skerienė 395
Skrebutėnienė Kristina 126, 235, 395, 450, 478, 587
Skurkienė-Juodvalkytė 246
Skutonienė-Bieliauskaitė Emilija 211
Sruogius Juozas 527
Stakauskas 689
Stanikūnienė M. 261
Stanišauskienė Elena 541
Staniulienė Cecilija 445, 455, 617
Staniulionienė Marija 307
Staniulis Pranas 399
Stankevičius Bronius 249
Stasiūnienė-Pivoriūnaitė Natalija 230

Statulevičienė Karolina 242
Steikūnienė-Diminavičiūtė Bronislava 308
Stimbirienė Ona 301
Styras Pranas 531
Stirbienė-Dumbrytė Ona 114
Stirblienė-Pauliokaitė Margarita 137
Stoniuvienė-Juzikytė Agnieška 397
Stonkienė-Kaunaitė Zita 234
Stoškienė-Stoškutė Julia 321
Strazdas Juozas 347
Strazdienė-Vadalauskaitė Emilija 335
Striogienė-Rudokaitė Irena 514
Stukėnienė E. 466
Stukėnienė Emilija 480, 515
Stundžienė Zuzana 417
Subačienė Agota 532, 570
Subačiūtė Juzė 341
Subačiūtė Teofilė 341
Subočius V. 470
Suchodskienė M. 141
Sukackienė Ona 314, 332
Surdokas Algimantas 532, 550
Survilienė-Balandytė Irena 514
Svilienė Marija 170, 193
Svirnelienė-Kalantaitė Bronė 515

Šaknienė-Grabauskaitė Marijona (Mikalina) 238
Šalnienė Ona 266
Šalomskienė Ona 317
Šapnagis Motiejus 171
Šavelo-Rutkauskaitė Olia 106, 249, 525
Ščarbeliova Viktė 232
Šeduikienė-Veličkaitė Valerija 323
Šerėnas Jonas 123, 202, 371, 409, 565
Šerėnienė Bronė 259
Šerėnienė-Saldauskaitė Konstancija 241
Šerėnienė Uršulė 123, 202, 371, 409, 565
Šeštokas A. 194
Šidlauskas Jonas 217, 334
Šiekštelė 155, 420, 422, 573, 651, 686, 697, 699
Šiekštelė Antanas 628
Šiekštelytė Paulina 120, 410, 411, 444, 499, 619, 628, 634, 671
Šilabritienė-Lukoševičiūtė Liudviga 173
Šilaikienė Anelė 120
Šimkūnaitė-Šidlauskaitė Valerija 649
Šimkūnienė-Šidlauskaitė Valerija 217, 366, 411, 430, 470, 487, 575, 668
Šipkinas Mikas 475
Šiukštienė Marijona 155, 586
Šiukštienė Monika 441
Šiukštytė Stasė 155, 441
Šlapelienė Domicelė 104, 405
Šliogerienė-Kedytė Rozalija 235
Šorienė-Veselytė Bronislava 331
Šukelienė Agota 253
Šulcienė-Linkevičiūtė Janina 251, 392, 607
Švėjienė Ona 501

Taločka Kazys 613
Tamulevičienė-Grigaitė Marytė 312
Tamulevičienė Krisia 242
Tamulevičienė-Tamulevičiūtė Janina 326
Tarailienė-Uždavinytė Salomėja 247
Tarvydienė-Valužytė Barbora 512
Taškūnienė-Dičiūnaitė Anelė 225, 591
Tatarūnienė M. 603
Tatarūnienė-Sepetavičiūtė Antosė 441, 552, 606
Tijūnelytė Mikalina 209, 376
Tijūnelytė Paulina 467, 694, 696
Tiunaitienė-Vimuntytė Adolfina 390
Trumpakojienė Ona 181
Tumėnas Antanas 338
Tunkius Nocentas 221
Tunkūnaitė 120, 648
Tunkūnienė O. 388, 489, 643, 676, 696
Turonienė-Zalanskaitė Ieva 304, 344, 345, 377, 427, 516, 532
Tuskenis Jonas 105

Ubeikienė-Vilutytė Veronika 451
Ulbinienė-Varanavičiūtė Zosia 263
Ulčėckas Jonas 314
Undraitienė-Jasevičiūtė Salomėja 244
Urbanskienė-Gelčytė Ieva 528
Urbanskienė Ona 394
Urbelienė-Meškelytė Ona 174, 398
Urbelienė-Šimenytė Filomena 468
Urbonaitė Marijona 449
Urbonas Petras 204
Utkienė-Maželianka Valerija 236
Uždavinienė Ona 107
Užkuraitienė Valė 301

Vaickuvienė Adelė 247
Vaičiulienė Emilija 582
Vaičiulienė M. 228

Vaikšnoras Edvardas 252, 490, 587
Vainienė Agota 520
Vaiškūnienė Marijona 200
Vaitkevičienė-Mardosaitė Tapilia 209, 326
Vaitkevičius Pr[anas] 198
Vaitkūnienė Kotryna 540
Vaitkūnienė-Rudziūtė Marija 110
Valantavičienė Stefa 606, 638
Valatkevičienė-Česiulytė Marija 557
Valentukevičienė-Kvaraciejūtė Adalia 274
Valiukevičienė-Kamenčiūtė Danutė 541
Varoneckienė Paulina 229
Veblauskienė Ona 141
Velmunskienė Elžbieta 183, 186, 461, 515, 535, 601
Venskeliūnaitė Helena 234
Venslovienė-Rudžionytė Danutė 193, 413
Verikienė-Rutkauskaitė Janina 249, 525
Verseckienė Elena 310
Veteikis A. 204
Vežikauskienė Ona 502
Videikienė-Bineševič Stanislava 596
Vilkienė-Petreikytė Bronislava 256
Vilkišiūtė Rozalija 523
Vinciūnienė Pranė 158, 193
Vindigė-Kavolis Kotryna 136
Virbylienė Liudvika 271
Virginings [Virgininkas] 610
Visakavičienė Teklia 216, 476, 627
Vyšniauskienė-Šlepikaitė Valerija 241
Vitavičienė Emilija 462
Volungevičienė-Balevičiūtė Marytė 281
Volungevičienė-Baublytė Ona 321, 526
Voskienė-Jasiulevičiūtė Monika 228
Vrubliauskienė-Grinevičiūtė Veronika 522

Zagorskienė Antanina 315
Zakarkienė-Girnytė Vida 195
Zalanskas Petras 345, 377, 391
Zaluba Antanas 204
Zalumskienė-Kadžytė Zosė 335
Zareckaitė Jadvyga 261
Zarinskas Juozas 222
Zavadskienė Julija 536
Zavadskienė-Vapšytė Julija 257
Zenkevičienė Rožė 292, 342, 390, 518, 542
Zeziulevičienė Anelė 137, 320, 455
Zostautienė Ona 522
Zubrickas Kazys 603

Žalienė Marija 324
Žėkienė Kristina 542
Žemaitis Motiejus 614
Žeziulevičiūtė Augutė 283
Žeziulevičiūtė Irutė 283
Žibienė-Jankauskaitė Jadvyga 399, 597
Žilienė Irena 272
Žilinskas 407
Žilis E. 106
Žiurūtė Juzė 387
Žydelienė-Balukonytė Zofija 477
Žydelis Juozas 107
Žymantienė-Žemaitė Julija 609
Žyvatkauskas Antanas 520
Žukaitė Antanina 543
Žukauskienė-Kuveikaitė Melanija 303

UŽRAŠYTOJŲ RODYKLĖ

Agurkytė V. 331, 514
Aidulis J. 107, 122, 126, 183, 206, 211, 212, 216, 220, 221, 226, 235, 242, 247, 253, 326, 352, 373, 387, 395, 403, 410, 439, 442, 450, 471, 476, 478, 488, 548, 561, 576, 585, 587, 605, 614, 615, 620, 627
Alkavikas A. 478
Almonaitienė R. 464
Alseikaitė M. 108
Ambrazevičius R. 354, 357, 464, 535
Andriušytė A. 215, 219
Andrulionis A. 109, 504, 513
Andrulionis Albinas 302, 330
Andžejevska D. 232
Antanaitytė Ž. 384
Astramskaitė D. 279
Ašmytė Kristina 530
Augaitis-Butkus V. 142, 258
Auglytė E. 261

Bagdonas P. 235, 275, 602
Bajoras 204
Bakanas J. 271
Bakšienė R. 312
Balakas J. 503, 508, 602
Balčikonytė R. 363
Balčiūnaitė B. 325
Balys J. 229, 343
Balkutė R. 106, 110, 120, 123, 130, 132, 136, 141, 142, 163, 169, 174, 177, 186, 188, 190, 195, 208, 223, 225, 236, 244, 246, 247, 249, 263, 266, 274, 304, 306, 311, 312, 321, 326, 331, 333, 336, 344, 345, 347, 357, 367, 369, 371, 377, 387, 390, 398, 399, 401, 403, 404, 427, 449, 465–469, 476, 477, 508, 512, 514–517, 519, 522, 525, 526, 531, 532, 549, 550, 553, 556, 573, 584, 587, 593, 594, 597, 599, 601, 603, 604, 611, 612, 621, 622, 624, 625, 635, 640, 641, 647, 676, 682, 683
Balvočiūtė N. 366
Banaitis B. 396
Banevičiūtė K. 195, 229, 251, 303, 392, 400, 514, 578, 607
Baniūnas N. 465
Bareikaitė A. 263
Bartaška J. 215, 373
Basanavičius J. 166
Baziukevičius V. 307
Becenbergeris A. 134
Bečelytė S. 440
Bendikis 506, 566
Bendiks [Bendikas] 339
Berteškienė N. 353
Bielinienė-Larinkaitė (Papšiūčia) Anelia 111, 145, 288, 479, 521
Bielinis A. 103, 114–120, 124, 128, 131, 132, 137, 138, 140, 144–146, 154, 155, 159, 161, 165, 167, 181, 183, 185–187, 189, 192, 194, 208, 209, 216, 218, 277, 291, 326, 329–333, 336–338, 340, 343, 352, 356, 357, 362, 364, 365, 367, 374, 376, 381, 382, 384–386, 388, 393, 397, 401, 409–411, 415, 419–424, 428, 430–432, 437–439, 443–445, 447, 454, 461–465, 467, 469, 470, 472, 475, 478, 479, 482, 483, 487–489, 492, 495, 499, 501, 506, 510, 521, 526, 551, 552, 555, 563, 564, 567, 573, 577, 580, 581, 595, 605, 607, 612–617, 619, 620, 623, 626–635, 637, 638, 641–648, 650–667, 669, 671, 673–675, 678, 681, 684–691, 693, 694, 696–700, 705, 707–709
Bielinis L. 145, 438, 502
Bielinis P. 146, 197, 238, 268, 277, 325, 388, 413, 478, 552, 554, 585, 590
Bielskytė E. 363
Biziulevičius S. 141, 151, 152, 182, 293, 385, 457, 472, 504, 594
Blažulionytė D. 280, 281
Bliujus V. 251
Brajinskienė E. 532
Brazauskas J. 254, 435
Bražinskaitė L. 301
Brinkutė A. 233
Bruožis A. (Klaipėdiškis) 112, 136, 270, 294, 328, 507, 520, 524, 527
Būga J. 158, 212, 231, 239, 251–253, 262, 300
Buičenkienė L. 404
Bulika B. 257
Bulvinienė R. 246, 316
Buračas B. 104, 129, 275, 541, 545–547

Burauskaitė B. 592, 605, 606, 637
Burba A. 125, 127, 203, 393, 398
Butėnaitė A. 194
Butėnas P. 274

Cicėnas J. 138, 146, 152, 154, 158, 177, 212, 222, 224, 250, 277, 296, 330, 404, 447, 477, 537, 582–584, 602, 605

Čenytė 129, 439, 481
Čeporiūtė S. 386, 636
Čepulionis B. 423, 565, 669, 680, 683, 692, 694
Čepulytė V. 110, 533
Čibiras K. 205, 503
Čičiurkaitė M. 133
Čiurinskaitė M. 417, 447, 472

Dabužinskaitė B. 440
Dambrauskaitė J. 280, 281
Damskytė V. 182, 389, 443, 510, 530, 579
Daniūnaitė M. 498
Dapkienė N. 316
Daugėlaitė D. 256
Daunys S. 395, 602
Deksnytė L. 361
Dičiūnas J. 512
Dičiūnas V. 122, 209, 326
Didžiulienė L. 114, 130, 299, 510, 518, 519, 562, 621, 630
Dobilas P. 301, 599
Dovydaitis J. 106, 155, 210, 219, 229, 240, 243, 259, 260, 280, 282, 283, 287, 307, 308, 310, 322, 327, 357, 366, 378, 381, 394, 437, 440, 441, 446, 459, 460, 473, 479, 480, 492, 498, 503, 504, 537, 541, 543, 547, 572, 586, 602, 605, 618
Drobelienė O. 382, 383
Dudaitytė I. 232, 248, 249
Dulaitienė-Glemžaitė E. 227
Dundulienė P. 184, 271, 386, 393
Dundulis A. 501
Dzetaveckaitė A. 606

Eitmontaitė I. 262
Elisonas J. 515

Feiferis V. 292

Gadusaitė O. 427
Gaigalas A. 239
Gailevičiūtė V. 433
Galvėnas V. 108, 141, 314, 434, 457, 523, 529, 595, 603
Garšva K. 275
Gaulia P. 239
Genevičius P. 321
Genienė V. 691
Giedraitis L. 172, 473
Giedrutis 148, 426
Gylytė U. 607
Girnius K. 458
Glaudytė V. 331, 514
Glemžaitė A. 125, 142, 237, 281, 531
Glemžaitė Stefanija 105, 160, 402, 487, 505
Glumbokaitė R. 367, 462, 463
Gobis J. 434
Golovnia P. 270
Grabauskas R. 241
Grajauskas J. 604, 608
Grėsytė D. 211
Grigas K. 120, 203, 215, 273, 365, 371, 443, 692
Grinaveckienė E. 232, 248
Grybauskas 458, 548
Grybkauskas S. 241, 259
Grochauskaitė V. 194
Grušnius A. 269
Gucevičius P. 311
Gucevičiūtė R. 511, 516
Gudelaitis H. 176, 177, 218, 237, 430, 454, 459, 461, 463, 473, 606
Gudėnas M. 213, 435, 436, 553, 574
Gudžiūnaitė V. 238
Gumbaragis 149

Ibenskytė I. 255
Ignatavičius J. 270, 321
Ilgevičiūtė V. 245
Ivanauskas A. 311

Jakštonis 129
Jakubavičius A. 316
Jakučionytė R. 592, 605, 637
Janionis K. 284
Jankauskaitė A. 250
Janonienė Marė 127, 271
Janonis J. 127, 435, 524
Janulaitis A. 407, 517
Janulis P. 356, 475, 592, 605, 637
Janušaitytė R. 234

Januševičienė J. 244, 308, 319
Janušonytė L. 284
Jasiulevičius D. 228
Jatulytė D. 114
Jekšienė I. 228, 313
Jeliniauskaitė V. 690
Jeniliauskaitė V. 384
Jokimaitienė P. 375, 592
Jokūbauskaitė R. 441, 552, 606
Jončienė S. 247
Jonikas V. 357, 464, 535
Jonis M. 139
Jovaišaitė R. 261
Jucevičius A. L. 191, 278, 337
Jucevičius D. 396
Juodeikytė S. 137, 320, 455
Juodkūnaitis V. 233, 271, 352, 399, 429, 457, 537
Juozapaitis P. 519
Jurevičienė L. 242
Jurga J. 585
Jurkiūnaitė Z. 386, 636
Juška A. 539
Juzeliūnaitė D. 124, 306, 470

Kačinskaitė S. 241
Kairytė O. 245, 330, 375, 539
Kalašaitytė L. 389, 510, 530, 579
Kalesnykaitė I. 367, 462, 463
Kalesnykas A. 367, 462, 463
Kalinauskaitė O. 367, 479, 540
Kalvaitis V. 328, 566
Karaciejūtė G. 540
Karalienė R. 248, 263
Karaliūnas A. 554
Karaliūtė E. 213, 330
Karazija R. 115, 670, 688
Kareckaitė M. 607
Kasparaitis J. 153, 276, 397, 398
Kasparaitis Jurgis 395
Katelė A. 195
Katinaitė P. 151
Kavaliauskas V. 528
Kavoliūnienė Z. 258
Kazlauskienė B. 276
Kazokaitė O. 482
Keliotytė J. 151
Kelmelienė L. 264
Kerbelytė B. 143, 185, 365, 443, 675, 678, 703, 708–710
Keršys R. 246, 323
Kiaušaitė N. 183, 186, 461, 515, 535, 601
Kibirkštytė S. 309
Klimaitė E. 216, 368
Klipčiūtė R. 140
Končius I. 150
Kraucevičiūtė A. 365, 571
Kremenskaitė Z. 335
Krėvė-Mickevičius V. 113, 161–164, 191, 224, 225, 428, 436, 451, 452, 483
Kriaučiūnas M. 342
Kriauza A. 116, 152, 295, 300, 517
Krikščiūnas F. 141, 594
Krištopaitė D. 462
Kriukelis P. 196
Krotingenas D. 564
Krušaitė R. 441, 552, 606
Kukis J. 447
Kulbokas V. 236, 531
Kuliešius G. 391, 431, 623
Kulys A. 231, 327
Kuprionis A. 209
Kuprytė I. 335, 347
Kušleikaitė A. 378
Kuzmienė M. 361
Kvilonas S. 382
Kvyklys A. 204, 226, 369, 370, 462, 554, 585, 617, 677, 679, 695, 698, 704, 707

Laurinaitis V. 460
Lauruvėnaitė I. 231
Leikauskaitė I. 319
Leipus V. 245
Leišauskaitė L. 216, 368
Leškevičienė L. 265
Liegutė V. 376
Liktaravičius K. 230, 241
Limbaitė 216
Liugaitė G. 238
Liugaitė M. 318, 416
Liuimaitė Ž. 266, 309, 310, 313, 317
Lukauskas Z. 187

Macėjauskienė D. 319
Mackevičius G. 420
Mačėnas D. 441, 479, 480, 586
Mačienė Anelė 121, 219, 356, 416, 575
Mačiulionytė E. 316
Mačiulytė R. 183, 214, 331, 433, 505

Majauskas S. 124
Maknevičienė R. 229
Mansikka V. J. 103, 114–120, 124, 128, 131, 132, 137, 138, 140, 144, 146, 155, 159, 181, 183, 185–187, 189, 192, 194, 208, 209, 216, 218, 277, 291, 329–333, 336–338, 340, 343, 352, 356, 357, 362, 364, 365, 367, 374, 376, 381, 382, 384–386, 388, 393, 397, 401, 409–411, 415, 419–424, 428, 430–432, 437–439, 443–445, 447, 454, 461–465, 467, 469, 470, 472, 475, 478, 479, 482, 483, 487, 489, 492, 495, 499, 501, 506, 510, 551, 552, 555, 563, 564, 567, 573, 577, 580, 581, 595, 605, 607, 613–617, 619, 620, 623, 626, 628–635, 637, 638, 641, 643–645, 648, 651, 659, 666, 667, 669, 671, 673–675, 678, 681, 684–687, 689–691, 693, 694, 696–700, 705, 707–709
Marcinkevičienė N. 140, 301, 314, 329, 434, 541, 543
Marcinkus J. 507, 538
Marčiukaitytė G. 335
Markūnaitė S. 237
Marmaitė I. 175, 580
Maršalkienė I. 599, 600
Martinaitytė V. 297, 317, 615, 631
Masilionytė D. 197, 199, 200, 442, 574, 632
Masionis K. 259
Matlaševičius A. 446
Matonienė Genė 572
Matukienė R. 309
Matulevičienė R. 312
Matutis 190
Maurienė Vanda 257
Mažiulis A. 157, 159, 233, 298, 432, 446, 447, 466, 492, 511, 523, 595, 601, 608
Meilutytė G. 197, 199, 200, 376, 442, 574, 632
Melaikienė D. 335
Merkienė R. 541, 542
Meškėnaitė A. 389, 510, 530, 579
Mickūnas E. 638
Mikelionis A. 513
Mikolaitienė J. 230
Milevičius 340, 505
Mincevičiūtė J. 266
Misiūnaitė R. 220, 363, 581, 672
Miškinis J. 270, 361, 405, 406, 419, 420, 593, 601, 609
Miškinis V. 169, 373, 594
Miškinytė R. 246
Morkūnaitė V. 166
Muralis P. 335
Musteikis V. 317
Musteikytė G. 324

Naginevičius J. 603
Narkeliūnas A. 158, 193
Narkūnas T. 245, 419, 477
Narvydas P. 433
Naujokaitė V. 193, 413
Naunikaitė H. 256
Nemanis K. 240, 261
Niemis A. R. 105, 117, 342, 474
Nikitina R. 259
Nopens [Nuopenas] 137
Norkaitienė M. 184, 393, 539, 555, 557
Novikovas J. 675, 678, 685, 703, 708–710

Ogilvie M. [Ogilvė] 135

Padegimienė O. 166
Padvaiskas P. 238
Pakalnis Z. 399
Pakalniškis J. 112, 136, 270, 294, 328, 507, 520, 524, 527
Pakerienė V. 124
Palevičienė M. 137, 290, 322, 384, 387
Palkimaitė G. 365, 571
Pastarnokienė Lydija 133, 507, 508
Paukštienė L. 263
Pauliukas P. 342
Peciulevičiūtė A. 235
Petkevičaitė-Bitė G. 386, 400, 609
Petrauskaitė L. 234
Petrauskas J. 442, 560
Plakytė D. 284
Plikinskas S. 236
Punculytė D. 360
Pūtys Tomas 392

Račinskas B. 222
Račinskas P. 220
Račyla J. 596
Rakauskaitė J. 266, 315, 321
Ralytė A. 541
Ramanauskas K. 548
Ranusas A. 254

Raščinskaitė R. 369, 593
Ratkus-Ratkevičius P. 203
Raudys A. 365, 571
Rauduvaitė E. 250
Razmaitė D. 369
Ražukas B. 240
Remeikienė R. 314
Rešeliauskaitė V. 486
Rimkutė A. 253
Rinkūnaitė E. 261
Riškutė V. 189, 223
Rudokas S. 264
Rūkštelytė E. 163, 220, 226, 227, 229, 251, 257, 261, 335, 451, 456, 536, 597

Sabaitis J. 293, 298
Sabaliauskas A. 103, 275
Sabaliauskienė Rožė 111, 134, 297, 344, 384, 505, 543
Sabanauskas K. 375, 592
Sabas B. 206
Sabonytė I. 599
Sadovskaitė R. 522
Saliukaitė E. 314
Saplytė P. 591
Sauka L. 122, 124, 138, 185, 188, 277, 361, 365, 443, 491, 535, 582
Saukienė J. 491
Saulėnas B. 127, 297, 329, 512
Scheu H. [Šejus H.] 147
Semenienė I. 236
Seniūtaitė J. 201, 254
Silickienė N. 249
Skalauskaitė R. 522
Skarelytė I. 257
Skiparis A. 526
Skobas V. 361
Skrebys J. 338, 600
Skrodenis S. 486
Skuodis V. 502
Skurdenytė V. 374, 499
Slančiauskas M. 126, 156, 170, 179, 180, 270, 273, 339, 346, 348–350, 355, 358, 359, 380, 395, 407, 412, 453, 474, 518, 525–527, 534, 556, 561, 564, 567, 568, 583, 598, 602
Slaviūnas Z. 242
Smolskutė Ž. 311
Speteliūnienė J. 307, 320
Stanelis A. 271
Stanikaitė E. 105, 482
Stanikaitė G. 103
Stankevičienė D. 248
Steikūnas J. 264
Steikūnienė A. 308
Steponavičiūtė R. 165, 209, 210, 223, 444, 456, 580, 586
Steputaitienė V. 231
Stiklius K. 273
Stonys M. 271, 538
Streckytė A. 231, 235
Strijkovskis M. 484
Stukėnas J. 131, 466, 469
Stumbraitė 135, 298
Stundžaitė O. 325, 366
Stungurytė Z. 178
Subačius Z. 532, 570
Survilaitė J. 567
Svirskaitė L. 310

Šaknys Ž. 314, 332, 522
Šalkauskas J. 115, 670, 688
Šeikutė A. 230
Šerėnas A. 123, 202, 371, 409, 565
Šilainytė D. 588
Šilainytė L. 181
Šilaitytė D. 427
Šileikis P. 262
Šimukauskaitė D. 189, 223
Širvaitis K. 320
Šivickis P. 276
Šivickis P. (P. Milda) 608
Šlapelienė Domicelė 405
Šliaupienė S. 193, 221
Šliavas J. 155, 537
Šliogerytė R. 138, 235, 277, 361
Šnaideraitienė M. 436
Šneideris E. 292, 341, 342, 390, 405, 518, 542, 543
Šniaukienė R. 322
Šokaitytė A. 227, 256
Šubelytė R. 223
Švambarytė J. 305

Taleikytė 536
Taminskas D. 367, 462, 463
Tamošiūnas J. 248
Tamulevičiūtė 375, 410
Taškūnienė-Dičiūnaitė Anelė 591
Tiškus V. 579

Titenis P. 169, 362
Trakaitė 269
Trimakas R. 419, 604, 685
Trinkūnas J. 158, 441, 587, 687
Trumpulis J. 399, 608
Tubelytė R. 189
Tumas-Vaižgantas J. 361
Tuskenytė O. 501, 508

Ubonis P. 201, 336, 341
Umbrasaitė V. 356, 475
Umbražiūnas A. 368, 388, 417, 441, 445, 477, 480, 616, 680
Urbanskas P. 394, 528
Urbonas A. 117, 139, 146, 150, 168, 169, 171, 176, 182, 198, 202, 204, 215, 241, 252, 289, 296, 298, 346, 349–351, 354, 365, 396, 400, 414, 417, 423, 437, 440, 445, 449, 455, 476, 481, 485, 490, 491, 493–496, 500, 560, 569, 573, 576, 587, 589, 596, 607, 613, 617, 681, 701–703
Urbštavičiūtė I. 255
Urmanavičius A. 312

Vadoklytė L. 302, 600
Vaičikonytė Ž. 607
Vaičiulytė A. 295, 517
Vaina J. 329, 520
Vaiškūnas J. 234, 239
Vaitkevičienė D. 173, 223, 243, 246, 249, 272–274, 277, 278, 280, 281, 288, 318, 319, 332, 390, 406, 416, 418, 419, 596, 612, 621, 622, 625, 640, 641, 647, 676
Vaitkevičius S. 198, 257
Vaitkevičius V. 156, 173, 186, 223, 272, 274, 276, 278, 279, 288, 306, 307, 317, 322, 323, 331, 391, 431, 596, 598, 612, 621–623, 625, 640, 641, 647, 676
Vaitkevičiūtė A. 306, 470
Valančius M. 545
Valantinas A. 579
Valauskaitė L. 258
Valentaitė B. 440
Valiulytė D. 372, 403
Varnas J. 149, 269, 353, 414, 421, 422, 425, 589
Vasiliauskaitė E. 305
Vasiliauskaitė V. 118, 364, 380, 398, 505, 513, 582
Vasiljeva V. 233, 310, 319
Vasiukonytė R. 243, 311
Veblauskis P. 141
Vėlius N. 210, 211, 214, 252, 282, 366, 372–375, 377, 443, 453, 497, 498, 574, 576, 577, 592, 608, 609
Vėliuvienė R. 210, 211, 252, 366, 373, 443, 497, 498, 576, 592, 609
Venciuvienė E. 244
Vengalienė D. 234
Venskauskaitė E. 217, 366, 411, 430, 470, 487, 575, 649, 668
Vijeikienė D. 237
Vijeikis V. 265, 418
Vilkaitė L. 369, 593
Vilmanaitė E. 256
Virginings [Virgininkas] 610
Vyšniauskaitė A. 131, 174, 217, 334
Vitienė R. 320
Volteris E. 167, 168, 172, 462, 509
Vrubliauskaitė N. 386, 636
Vrubliauskas B. 163, 225, 452

Zagorskas V. 315
Zagurskaitė V. 690
Zalanskas Petras 345, 377, 391
Zaleskis B. 170, 193, 301
Zarembaitė J. 232
Zaveckaitė A. 195, 229, 251, 303, 392, 400, 514, 578, 607
Zubrickas Petras 603
Zuikevičiūtė J. 440

Žalalienė B. 494
Žeimytė A. 265
Žekevičius J. 267
Žydelis J. 125, 296, 302, 477, 516, 529, 614, 681
Žydelis Jonas 107
Žilėnas K. 649
Žilėnas R. 388, 471, 489, 566, 627, 643, 676, 696
Žilėnas S. 250
Žilienė I. 215, 557
Žilys G. 557
Žirgulys A. 276, 294, 297
Žitkutė V. 193, 221
Žyvatkauskas P. 520
Životkovičiūtė V. 267
Žlibinas A. 249
Žukaitė A. 156
Žviliutė M. 235
Žvirgždinaitė V. 175

GEOGRAFINĖ RODYKLĖ

AKMENĖS r. sav.
Akmenės sen. 125, 127, 393, 398
Kruopių sen. 507
Narbūčiai 507
Papilė 203
Papilės sen. 395, 602
Venta 124

ALYTAUS r. sav.
Alovės sen. 572
Bugonys 287
Butrimonys 235, 243, 406
Butrimonių sen. 572
Daugai 314, 382
Daugų sen. 186, 208, 307, 311, 314, 315, 329, 332, 343, 353, 356, 364, 381, 382, 393, 419, 430, 438, 444, 445, 454, 475, 482, 552
Druskininkai 308, 428
Eigirdonys 572
Ferma 314
Grumiškės 329
Jaujakaimis 436
Kančėnai 311
Klepočiai 319
Krokialaukio sen. 343
Liesionys 293, 298
Makniūnai 246, 316
Meškučiai 314, 315
Metelytė 532, 550
Nemunaičio sen. 314
Norgeliškės 233, 310, 319
Pivašiūnai 184, 265, 393, 539
Pivašiūnų sen. 184, 265, 293, 298, 312, 393, 539
Punia 233, 248, 314
Punios sen. 233, 248, 310, 314, 319
Raitininkų sen. 246, 287, 308, 316, 319, 322, 428, 436
Rimėnai 353
Rodžia 307
Rokančiai 314, 332
Simno sen. 243, 532, 550
Strielčiai 233
Tabalenka 265
Vabaliai 322

ANYKŠČIŲ r. sav.
Anykščiai 229, 284, 288, 503
Anykščių sen. 257
Auleliai 433
Ažugojai 257
Desiuškiai 198
Griežionys 114, 130, 299, 510, 518, 519, 562, 621, 630
Kalniečiai 276
Kavarskas 261
Laukagaliai 261
Motiejiškiai 194
Plepiškiai 693
Skauradai 380
Skiemonių sen. 198, 204, 501, 693
Smulkis 204
Svėdasai 342, 474
Svėdasų sen. 169, 276, 373, 433, 594
Traupio sen. 194, 261
Traupis 194, 279
Troškūnų sen. 380
Viešintų sen. 114, 130, 299, 510, 518, 519, 562, 621, 630
Zavišiai 169, 373, 594
Žiogai 501

BIRŠTONO sav.
Šaltinėnai 233

BIRŽŲ r. sav.
Beržiniai 127, 271, 524
Biržai 367, 479, 557
Biržų sen. 482
Braškiai 308
Krikščiai 103, 275
Kvetkai 142
Marmakiškiai 368
Medikiai 125, 281
Mieleišiai 436
Paberžiai 569
Papilio sen. 125, 142, 281
Parovėjos sen. 308, 368, 569
Širvėnos sen. 103, 127, 271, 275, 435, 502, 524
Vabalninko sen. 553

DRUSKININKŲ sav.
Gailiūnai 405, 543
Kamorūnai 532, 570
Lateżeris 185, 365, 443, 692
Leipalingio sen. 264, 292, 341, 342, 390, 405, 518, 532, 542, 543, 570
Neravai 256
Radvilonys 264
Randamonys 556
Ricieliai 292, 341, 342, 390, 518, 542
Viečiūnai 309
Viečiūnų sen. 185, 256, 309, 365, 443, 556, 692
Žiogeliai 256

ELEKTRĖNŲ sav.
Bajorai 234, 246, 273, 274, 390, 418
Beižionys 229
Budiliai 273, 390, 418
Gilučių sen. 478
Girnakaliai 229, 246
Karageliškės 272
Kietaviškių sen. 234, 246, 273, 274, 277, 390, 418, 419
Pastrėvio sen. 246, 274, 390, 544
Pūstakiemis 478
Semeliškių sen. 229, 273, 390, 418
Stančikai 246, 274, 390
Vievio sen. 229, 246, 272
Vievis 232, 554, 572
Vindžiuliai 277, 419

IGNALINOS r. sav.
Akriemiai 213
Antagavė 259
Antakmenė 121, 219, 356, 416, 575
Antalgė 131, 174, 330, 548
Astraviškiai 340, 505
Ažukarklinė 231
Bajorai 213, 435, 436, 553, 574
Bernotai 149, 269, 353, 414, 421, 422, 425, 589
Beržaragis 195
Būdninkai 215
Bužienė 211
Ceikiniai 217, 221, 334
Čižiūnai 183, 206, 220, 326, 352, 561, 620
Daniūnai 669, 693, 709
Daubariškė 214
Didžiasalio sen. 126, 230, 235, 368, 388, 395, 417, 441, 445, 450, 477, 478, 480, 587, 616, 680
Dimbeliai 149, 333, 495
Dūkštas 199
Dūkšto sen. 183, 206, 209, 213, 220, 231, 253, 257, 267, 326, 352, 531, 536, 561, 615, 620
Gaveikėnai 247
Gervelės 216, 476, 627
Girdžiūnai 203, 215, 371
Girminiai 259
Grikiapelė 439, 481
Ignalinos sen. 247, 259, 434, 585
Juodagalviai 245, 419, 423, 477, 565, 669, 680, 683, 692, 694
Kamuntavas 213
Kaniūkai 253
Kazimieravas 122, 221, 253, 373, 403, 410, 442, 488, 576
Kazitiškio sen. 121, 213, 215, 225, 231, 248, 251, 323, 341, 356, 373, 416, 435, 436, 553, 574, 575, 591
Kelpučiai 266
Krikonys 516
Krivasalis 595
Kuksos 126, 235, 395, 450, 478, 587
Latakiškė 111, 144–146, 165, 167, 288, 326, 374, 478, 479, 521, 526, 578, 613, 705
Lazinkos 368, 388, 417, 441, 445, 477, 480, 616, 680
Lepšiai 468
Linkmenys 123, 168, 202, 367, 371, 409, 565
Linkmenų sen. 195, 202, 241, 259, 439, 462, 481, 595
Lobiniai 585
Magūnai 214, 372, 574
Makniškė 585
Mėčionys 146, 197, 238, 268, 277, 325, 388, 413, 478, 552, 554, 585, 590, 614, 666, 697
Medeišiai 615
Meironys 259
Meškėnai 434
Mėšliai 217, 366, 411, 430, 470, 487, 575, 649, 668
Mielagėnai 470, 492, 586, 674, 685, 687, 689, 691
Mielagėnų sen. 119, 146, 149, 158, 159, 192, 193, 197, 215, 217, 221, 238, 245, 247,

268, 269, 277, 325, 333, 334, 340, 353, 362, 364, 366, 388, 411, 413, 414, 419, 421–423, 425, 430, 441, 461, 468, 470, 477– 480, 487, 495, 516, 552, 554, 565, 575, 585, 589, 590, 614, 643, 649, 666–669, 675, 678, 680, 683–686, 689, 691, 692, 694, 697, 698
Naubėnai 225, 591
Naujasis Daugėliškis 183, 219, 331, 505
Naujojo Daugėliškio sen. 119, 122, 138, 144, 146, 152, 154, 158, 177, 183, 205, 212, 214, 216, 219, 221, 222, 224, 250, 253, 266, 277, 296, 330, 331, 357, 373, 403, 404, 409, 410, 433, 439, 442, 447, 476, 477, 479, 488, 501, 503, 505, 537, 576, 582–584, 602, 605, 627, 632, 669, 673, 681, 693, 700, 705, 709
Paliesius 119, 192, 340, 643, 667, 675, 678, 684, 686, 694, 698
Paringys 119, 357, 409, 632, 673, 700, 705
Pečiūniškės 211
Plavėjai 209, 257, 326, 536
Pušynas 210, 252, 373, 443, 498, 592, 609
Radutis 633
Rimšėnai 259
Rimšės sen. 131, 174, 203, 210–212, 214, 215, 219, 226, 252, 267, 330, 366, 371–373, 378, 439, 443, 471, 497, 498, 548, 574, 576, 592, 609
Rizgūnai 247
Rudžiai 211, 366, 497, 576
Salomenka 158, 159, 193
Salos 462
Senasis Daugėliškis 144, 146, 152, 158, 177, 216, 277, 296, 330, 404, 439, 447, 479, 537, 582–584, 602, 605, 681
Sodžiūnai 341
Starkiškė 215, 373
Stripeikiai 241, 259
Šileikiškė 362, 423, 461, 470, 684, 685, 689
Šiūlėnai 214, 433
Švedriškė 323
Tripuckai 211, 212, 439
Tumelėnai 461
Tverečiaus sen. 111, 144–146, 161, 165, 167, 266, 288, 289, 326, 374, 438, 478, 479, 501, 502, 505, 521, 526, 533, 578, 587, 613, 633, 675, 687, 705
Tverečius 110, 289, 441
Urveliai 221
Vaidžiuškės 462
Vasiuliai 183
Veikščios 675
Vidiškių sen. 259, 269, 585
Vigutėnai 219, 267, 378
Vilėkos 230
Vilnokai 471
Vytėnai 111, 145
Želmeniškė 231, 248, 251
Žvirbliškė 269

JONAVOS r. sav.
Guniai 441, 552, 606
Upninkų sen. 441, 552, 606

JONIŠKIO r. sav.
Joniškio sen. 156, 170, 179, 180, 346, 348–350, 355, 358, 380, 390, 395, 399, 412, 453, 474, 534, 561, 564, 567, 568, 583, 608
Joniškis 601
Kriukų sen. 256
Mančiai 270
Martyniškiai 507, 538
Pabaliai 526
Rudiškiai 273
Rudiškių sen. 170, 270, 273, 339, 359, 407, 556, 602
Sargūnai 399, 608
Saugėlaukio sen. 271
Skaistgirio sen. 433
Skakai 256
Skribakiai 271
Stungiai 538
Toliočiai 556
Trumpaičiai 170, 339, 359, 407, 433
Trumpaitėliai 359, 602
Žagarės sen. 507, 526, 538

JURBARKO r. sav.
Antkalnė 271
Eržvilko sen. 257
Jurbarkas 257
Jurbarkų sen. 309
Kalnėnai 309
Pagiriai 257
Pakalniškiai 598
Seredžiaus sen. 504
Skirsnemunės sen. 301, 599

Šimkaičių sen. 343, 531
Veliuonos sen. 139, 271, 598, 603
Zubrickai 603
Žvyriai 301, 599

KAIŠIADORIŲ r. sav.
Dovainonys 523
Dubės 417, 447, 472
Kaišiadorys 233, 240, 250, 253
Kaišiadorių sen. 417, 427, 447, 472
Leliušiai 523
Nemaitonių sen. 270, 321
Palomenė 603
Rumšiškės 336
Rumšiškių sen. 523
Totoriškės 237
Vilkiškės 427
Žaslių sen. 237
Žydiškės 270, 321

KALVARIJOS sav.
Liubavo sen. 543

KAUNO r. sav.
Babtų sen. 187
Garliavos sen. 604, 608
Karalgiris 187
Kaunas 163, 183, 186, 225, 256, 298, 452, 461, 515, 535, 601
Mozūrai 458, 548
Murava 601
Netoniai 413
Raudondvario sen. 413
Raudondvaris 193, 413
Samylų sen. 458, 548

KAZLŲ RŪDOS sav.
Antanavo sen. 595
Bagotoji 429
Gaisriai 595
Jankų sen. 460
Kardokai 459
Kazlų Rūdos sen. 429, 458, 459, 460, 504
Runkiai 504
Višakio Rūda 458, 459, 460
Zūkai 460

KĖDAINIŲ r. sav.
Kėdainiai 567
Surviliškio sen. 294
Surviliškis 276, 297

KELMĖS r. sav.
Butkiškė 262
Kelmės sen. 262
Kražiai 235
Kražių sen. 275
Kukečių sen. 254
Liolių sen. 231, 235
Maironiai 235
Ožkeliškė 231
Paskerdinis 254
Pučkoriškė 235
Tytuvėnai 236
Ušnėnai 609
Užvenčio sen. 254, 602, 609
Užventis 151
Žvirbliai 231

KLAIPĖDOS r. sav.
Dauparų – Kvietinių sen. 235
Dercekliai 190
Dovilų sen. 147, 536
Dumpiai 536
Klaipėda 258
Kretingalės sen. 134, 135, 339, 506, 564, 566, 610
Lankupiai 137
Lėbartai 147
Mazūriškiai 112, 136, 270, 294, 328, 507, 520, 524, 527
Medikiai 134, 135, 564
Priekulės sen. 135, 137, 190, 298
Saulažoliai 235
Sendvario sen. 112, 136, 270, 294, 328, 507, 520, 524, 527
Veiviržėnai 434
Vytaučiai 339, 506, 566
Zeigiai 610
Žiaukos 135, 298

KRETINGOS r. sav.
Baubliai 235
Būtingė 137
Darbėnų sen. 137, 142, 236, 266, 512
Erlėnai 265
Grūšlaukė 142, 236
Imbarės sen. 265

Kumpikai 512
Plokščiai 512
Salantai 286
Salantų sen. 340
Senoji Įpiltis 266
Žalgirio sen. 235

KUPIŠKIO r. sav.
Alizavos sen. 237, 284
Antašava 284, 550, 556
Bajorai 522
Kupiškio sen. 104, 105, 116, 152, 160, 227, 284, 295, 300, 362, 402, 405, 487, 505, 549, 550, 591
Kupiškis 129, 285
Mutkūnai 116
Noriūnų sen. 115–118, 124, 131, 132, 181, 183, 331–333, 336, 338, 365, 401, 421, 428, 432, 445, 551, 595
Ožkiniai 295
Paketuriai 116, 152, 300, 591
Palėvenė 115, 117, 118, 124, 131, 132, 181, 183, 331–333, 336, 338, 365, 401, 421, 428, 432, 445, 551, 595
Palėvenėlė 237
Papiliai 227
Punkiškiai 330, 375
Rėkučiai 104, 405
Salamiestis 284
Skapiškio sen. 103, 500, 522, 551
Skapiškis 205, 343
Subačiaus sen. 358, 446, 493
Subačius 275
Šimonys 342, 364, 510
Šimonių sen. 103, 105, 116, 117, 160, 183, 277, 330, 342, 375, 388, 401, 402, 487, 505, 551, 567, 595
Vodonys k. 117
Žiūriškiai 116

LAZDIJŲ r. sav.
Buciniškė 513
Būdviečio sen. 249
Demeniškiai 109, 302, 330, 504, 513
Kapčiamiesčio sen. 240
Krosnos sen. 311
Lazdijai 310
Nasūtai 240
Noragėlių sen. 513
Ročkiai 236
Rudamina 554
Sabinavas 228
Seirijai 236
Seirijų sen. 518, 542
Strumbagalvė 249
Šlavantų sen. 109, 236, 302, 330, 504, 513
Šventežerio sen. 228
Veisiejai 243, 311
Vytautiškė 311

MARIJAMPOLĖS r. sav.
Gudinė 292
Marijampolė 602
Marijampolės sen. 292, 531, 548
Šunskų sen. 392
Trakiškiai 548

MAŽEIKIŲ r. sav.
Bugeniai 236
Kalnijos 517
Mažeikių sen. 236
Seda 281
Sedos sen. 517
Viekšniai 156
Židikai 236
Židikų sen. 236

MOLĖTŲ r. sav.
Alanta 260
Alantos sen. 169, 198, 262, 264, 265, 346, 361, 362, 437, 473, 596
Andrulėnai 597
Ažušiliai 241
Bimbiškiai 465
Bučiškiai 169, 362
Dagiškės 390
Druskiai 242
Dubingių sen. 106, 132, 181, 618
Gaidiškės 563
Giedraičiai 440
Giedraičių sen. 245, 258, 420
Graužiniai 240, 465, 467
Inturkės sen. 155, 366, 441, 586
Joniškio sen. 106, 132, 240, 244, 249, 303, 390, 399, 465, 467, 525, 549, 597
Jutonys 244, 549
Kaniūkai 296
Keruliai 132

Klabiniai 262, 264, 265, 346, 361, 437, 596
Kozelauka 155, 366, 441, 586
Kulundžiai 420
Latviai 258
Laumikoniai 106, 181, 618
Molėtai 446
Namališkiai 132
Naujasodis 473
Orališkiai 390
Pūkeniškiai 399, 597
Savidėnai 303, 597
Skudutiškis 369
Suginčių sen. 296, 369, 563
Sutrėnai 303
Užtilčiai 106, 249, 525
Videniškiai 253
Videniškių sen. 241, 242

PAGĖGIŲ sav.
Vilkyškių sen. 247
Žukai 247

PAKRUOJO r. sav.
Burniškiai 600
Dargužiai 141
Geručiai 372, 403
Kaireliai 325
Kalnuočiai 302, 600
Klovainių sen. 434
Linkuva 275, 360, 559, 594
Lygumų sen. 141
Nociūnai 114
Pagiriai 539
Pašvitinio sen. 301, 302, 600
Starkoniai 301
Trumpakojai 256
Vileišiai 335, 347
Žeimelio sen. 114, 256, 294, 299, 325, 335, 337, 347, 372, 403, 539, 593
Žeimelis 155, 360, 537

PALANGOS sav.
Palanga 137, 150
Šventoji 130, 136, 401, 403

PANEVĖŽIO r. sav.
Alantės 364
Aščiagaliai 607
Bliūdžiai 245
Daubarai 284
Debikonys 479
Ėriškiai 335
Girelė 327
Kabeliai 539
Karbonka 498
Karsakiškio sen. 194, 327, 502, 607
Karsakiškis 286
Kirkūnai 415
Klepšiai 514
Krekenavos sen. 498, 579
Liūdynė 342
Miežiškių sen. 117, 154, 174, 286, 385, 398
Mingelioniai 284
Naujamiesčio sen. 361, 362, 398, 449, 553
Naujamiestis 283, 285, 288, 557
Naujikai 194
Palėvenis 129
Pamarliškiai 502
Pamiškė 374, 499
Panevėžio sen. 129, 245, 358, 360, 374, 401, 499
Panevėžys 103, 175, 178, 245, 284, 285, 286, 287, 557
Radikoniai 361
Raguvėlė 154, 174, 398
Raguvos sen. 118, 364, 398, 505, 513, 582
Ramygalos sen. 284, 479
Smilgiai 282, 283, 503
Šilagalys 522
Šilai 579
Upytės sen. 284, 335, 361, 511, 516
Užunevėžiai 364
Vadokliai 195, 280
Vadoklių sen. 240, 261, 364, 369, 593
Velykiai 285, 286
Velžio sen. 285, 286, 342, 415, 514, 522, 539
Velžys 284
Vypliai 240, 261
Žaliapurviai 374, 499
Žvalgaičiai 369, 593

PASVALIO r. sav.
Grūžiai 274, 275, 538
Joniškėlis 376, 557
Noriai 407
Papiškiai 386
Pasvalio sen. 515
Pasvalys 250, 283, 287

Preibiai 562
Pumpėnai 280, 287, 539, 557
Pumpėnų sen. 562
Pušaloto sen. 386, 550
Vaškai 287, 288
Vaškų sen. 274, 275, 407, 538

PLUNGĖS r. sav.
Alsėdžiai 255, 279
Alsėdžių sen. 255
Dovainiai 434
Gilaičiai 234
Krapštikiai 255
Medsėdžiai 234
Plateliai 599, 600
Platelių sen. 234, 434
Šateikiai 283
Žemaičių Kalvarija 236, 274, 573

PRIENŲ r. sav.
Giriotiškės 317
Jiezno sen. 317, 321, 519
Jundeliškės 321
Kielionys 248
Marginiai 317
Mieleiškampis 394, 528
Pažėrai 596
Prienai 285
Prienų sen. 141, 594
Stakliškių sen. 228, 248, 313, 317, 530
Šilavoto sen. 394, 528, 530
Trečionys 228, 313
Veiverių sen. 596
Vėžionys 519

RADVILIŠKIO r. sav.
Aukštelkų sen. 255, 508, 626
Baisogala 282
Baisogalos sen. 104
Grinkiškio sen. 396
Kunigiškiai 275
Levikainiai 378
Liaudiškiai 255, 508, 626
Pociūnėliai 254
Skėmių sen. 254
Sklioriškiai 275, 541
Šaukoto sen. 275
Šeduva 255, 257, 508, 532
Šiaulėnų sen. 275, 541

RASEINIŲ r. sav.
Ariogalos sen. 343
Būdos 579
Girkalnio sen. 276, 395, 397, 398
Juodkėnai 276, 395, 397, 398
Kalnujų sen. 143, 153
Latakai 520
Nemakščių sen. 579
Šaukliai 143
Šiluvos sen. 276, 608
Viduklė 282
Viduklės sen. 520
Žagarė 153
Žalakiškiai 276, 608

RIETAVO sav.
Girdvainiai 249
Rietavo sen. 169, 249
Užpeliai 249

ROKIŠKIO r. sav.
Aleksandravėlė 305
Bajoriškės 238
Baziliškis 600
Čedasai 319
Dumblynė 172
Gindviliai 498
Juodupė 244, 319
Juodupės sen. 610
Jusiagiris 531
Jūžintų sen. 150, 172, 238, 242, 523
Kamajų sen. 231, 269, 331, 500, 514
Kereliai 500
Krapiškis 122
Kriaunos 231
Kriaunų sen. 231, 295, 494, 517, 546
Nevieriai 331, 514
Obeliai 244, 510
Obelių sen. 122, 295, 305, 338, 498, 517, 531, 540, 546, 600, 675, 678, 703, 708–710
Pagrandžiai 159, 523
Pakriauniai 338
Pandėlio sen. 531
Paunksniai 269
Petrešiūnai 494
Rageliai 242
Rokiškio sen. 139, 159, 238, 239, 319, 360, 461, 600
Skemai 238

Suvainiškis 347
Šeduikiškis 139
Špuliai 675, 678, 703, 708–710
Trakas 150
Vyžeičiai 239
Žiobiškis 183, 186, 461, 515, 535, 601

SKUODO r. sav.
Daukšiai 279
Mosėdžio sen. 340
Narvydžiai 331
Skuodo sen. 279, 331, 512
Žalgiriai 512

ŠAKIŲ r. sav.
Barzdų sen. 399
Gerdžiai 392
Griškabūdžio sen. 352, 457, 537
Kiduliai 530, 544
Kidulių sen. 530, 544
Kudirkos Naumiestis 244
Liepalotai 273
Lukšių sen. 392
Sabijonai 399
Sintautų sen. 273, 279, 339, 544
Šiaudinė 530
Urviniai 352, 457, 537

ŠALČININKŲ r. sav.
Daubutiškės 486
Dieveniškės 232, 248
Dieveniškių sen. 123, 165, 173, 175, 182, 186, 209, 210, 223, 232, 249, 278, 306, 331, 443, 444, 456, 476, 490–492, 541, 577, 580, 586, 593, 597, 599, 601, 603, 611, 612, 621, 622, 624, 625, 635, 640, 641, 647, 676, 682, 683
Kalesninkai 128, 384, 397
Kalesninkų sen. 146
Kalviai 491
Kaziuliai 182, 249
Maciučiai 492
Mištūnai 120, 244, 303, 304, 390, 516, 614
Pabarės sen. 120, 244, 303, 304, 390, 516, 614
Padvarės 596
Poškonių sen. 486, 557, 596
Rimašiai 557
Šarkaičiai 597
Žižmai 123, 165, 173, 175, 186, 209, 210, 223, 232, 278, 306, 331, 443, 444, 456, 476, 580, 586, 593, 599, 601, 603, 611, 612, 621, 622, 624, 625, 635, 640, 641, 647, 676, 682, 683

ŠIAULIŲ r. sav.
Ginkūnai 527
Gruzdžiai 286
Minaičiai 236
Šiauliai 538
Šiaulių sen. 236, 527

ŠILALĖS r. sav.
Gulbės 235
Kaltinėnų sen. 235

ŠILUTĖS r. sav.
Jurkaičiai 247
Katyčiai 228, 313
Katyčių sen. 228, 313
Švėkšnos sen. 247, 339
Žemaičių Naumiestis 133, 339, 507, 508

ŠIRVINTŲ r. sav.
Alionių sen. 258, 606, 638
Čiobiškio sen. 177, 188
Gelvonai 285
Gelvonų sen. 177, 188, 190, 229, 236, 309, 400
Kaimynėliai 522
Labūnava 177, 188
Liukonys 177, 188, 190
Mantinionys 309
Minčiukai 327
Musninkų sen. 327, 522
Palkiai 606, 638
Pasodninkai 229, 400
Trapeliai 258
Žuvinčiai 236

ŠVENČIONIŲ r. sav.
Adutiškio sen. 115, 145, 438, 502, 670, 688
Adutiškis 154, 233, 466, 511
Aidukai 354
Beržynė 114, 137, 194
Cirkliškio sen. 114, 120, 129, 137, 189, 194, 352, 384, 410, 411, 444, 499, 619, 628, 634, 671
Daukšiai 155, 420, 422, 573, 651, 686, 697, 699
Dvarčiškiai 220, 363, 581, 672

Germaniškiai 440
Grybai 690
Jaciūnai 120, 388, 489, 626, 648, 676, 696
Jančiūnai 471, 566, 627, 643
Jurgėliškė 685
Jusėniškės 141
Kačėniškė 487, 495, 619
Kaltanėnų sen. 176, 177, 218, 237, 430, 454, 459, 461, 463, 473, 606
Kūčiai 133
Kukiškė 472
Labanoras 115, 291, 293, 371, 462, 553
Labanoro sen. 140, 141, 169, 195, 218, 291, 369, 398, 469, 488, 506
Matukai 489, 619, 638
Matusonys 200
Mėžionys 120, 129, 189, 352, 410, 411, 444, 499, 619, 628, 634, 671
Misiūnai 367, 410, 411, 424, 439, 462, 617, 629, 641, 671, 707
Padumblė 369
Parašė 169, 398
Pašekštis 195, 469
Pašerinė 469
Pilypai 466, 480, 515
Poškonys 384
Ragaučina 465,
Reškutėnai 375, 410
Rimkai 306, 470
Rusališkė 388, 643, 676, 696
Sarių sen. 197, 199, 200, 220, 306, 363, 442, 470, 574, 581, 632, 672, 690
Seniškis 176, 177, 218, 606
Strūnaičio sen. 357, 464, 535
Svirkos 174, 398, 468
Svirkų sen. 174, 398, 468, 685
Šakaliai 197, 199, 200, 442, 574, 632
Šilinė 357
Švenčionėliai 209
Švenčionėlių sen. 140, 254, 364, 375, 410, 440, 441, 466, 479, 480, 515
Švenčionys 132, 138, 185, 187, 516, 549, 577, 580, 581, 597, 615, 620, 623, 628, 630, 631, 633, 635, 637, 644, 645, 648, 659, 699, 708, 709
Švenčionių sen. 120, 131, 133, 155, 205, 209, 354, 367, 376, 388, 410, 411, 420, 422, 424, 439, 462–465, 467, 469, 471, 472, 487, 489, 495, 503, 563, 566, 573, 616, 617, 619, 620, 626, 627, 629, 638, 641, 643, 644, 648, 651, 671, 673, 676, 686, 690, 694, 696, 697, 699, 707
Trebučiai 209, 376, 411, 467, 694, 696
Užupis 115, 670, 688
Vaičiukiškė 140, 254
Vaikūčiai 673
Vidautiškė 131, 469
Zadvarninkai 463, 464
Ziboliškė 464, 535

TAURAGĖS r. sav.
Lylavėnai 258
Mažonai 311
Mažonų sen. 258, 311
Petkaičiai 142
Skaudvilės sen. 538
Skiržemė 258
Tauragės sen. 142
Žygaičių sen. 258

TELŠIŲ r. sav.
Brėvikiai 517
Gadūnavo sen. 236, 517, 573
Nevarėnų sen. 234
Pamarkija 236, 573
Petraičiai 234
Telšiai 256

TRAKŲ r. sav.
Alešiškės 151, 152, 182, 293, 472, 504
Aukštadvario sen. 141, 385, 457, 594, 599
Bakaloriškės 201, 254, 307
Dusmenėliai 353
Jarmališkės 599
Kietaviškės 251
Kruncikai 385, 457, 594
Moniai 232
Naujienos 108, 141, 603
Onuškio sen. 151, 152, 182, 201, 251, 254, 293, 307, 353, 472, 504
Onuškis 319
Rangava 141
Rūdiškių sen. 108, 141, 603
Taučionys 201, 254
Trakų sen. 232

UKMERGĖS r. sav.
Bakšionys 440, 480, 618

Barboriškis 236
Baubliai 209
Daubariškiai 261
Deltuva 261
Deltuvos sen. 230, 241
Jurgelionys 106
Krapos 578
Kunigiškiai 525
Kurėjai 514
Kurėnai 398
Lyduokių sen. 208, 367, 450, 514, 525, 587
Medinos 398, 514
Nuotekai 367
Pabaisko sen. 208, 525, 587
Pageležiai 261, 270
Piltekai 195
Pivonijos sen. 195, 440, 480, 618
Rečionys 278, 332
Siesikai 285
Slabada 208, 450, 525, 587
Sližiai 249
Taujėnų sen. 106, 385, 552, 564, 571
Trakai 208, 525, 587
Ukmergė 195, 229, 251, 303, 392, 400, 514, 578, 607
Vepriai 230, 236, 241, 532, 550
Veprių sen. 236, 249, 261, 270
Vidiškių sen. 209, 278, 332, 398, 525
Želvos sen. 261, 578
Žemaitkiemio sen. 398, 514
Žemaitkiemis 303

UTENOS r. sav.
Antilgė 506
Aukštakalnis 198, 560, 569
Biliakiemis 250
Daugailiai 417,
Daugailių sen. 216, 241, 264, 265, 289, 324, 363, 368, 418, 440, 456, 506
Drąsėnai 241, 289
Dryžiai 325, 366
Drobiškis 203
Juknėnai 216, 264, 440
Katlėriai 245
Kirdeikiai 259, 260, 605
Kubiliai 368
Kuktiškės 242, 276, 554
Kuktiškių sen. 204, 226, 264, 369, 370, 462, 512, 585, 617
Leliūnų sen. 198, 399, 560, 569
Mikolojūnai 265, 363, 418
Minčiakampis 231, 327
Mineiškiemis 141
Paalsuodė 169
Papelėkė 456
Pikčiūnai 324
Pilkeniai 463
Pūčkoriškiai 257
Saldutiškio sen. 141, 169, 203, 257, 259, 260, 325, 366, 605
Sėlė 241
Šeimatis 252, 490, 587
Tauragnų sen. 231, 241, 252, 327, 366, 463, 490, 587
Utena 252, 404
Utenėlė 399
Utenos sen. 204, 231, 245, 250
Užpaliai 433
Užpalių sen. 216, 433
Vyžuonos 445, 501
Vyžuonų sen. 105

VARĖNOS r. sav.
Aleksandrava 512
Apsingė 280
Ašašninkai (dab. Kabeliai) 242
Barčiai 263, 540
Biekšios 272, 323
Butvydonys 312
Čebatoriai 244
Dargužiai 113
Daržininkai 107, 191, 247, 357, 404
Dubininkas 321, 401
Gelovinė 246, 316
Giniūnai 446, 447
Grumiškės 297
Gudakiemis 163
Jakėnų sen. 266, 272, 296, 302, 309, 310, 313, 317, 323, 392, 512, 516, 529, 572, 681
Kabeliai 156, 309, 312, 452, 572
Kamorūnai 612, 613, 627, 642, 643, 645–647, 650–665
Kaniavos sen. 263, 304, 322, 344, 345, 356, 377, 391, 427, 431, 475, 516, 532, 623
Kaniūkai 356, 475
Kapiniškiai 280, 604
Kasčiūnai 322
Kašėtos 244, 312, 321, 419, 512, 532, 604

Kazimieravas 297, 317, 615, 631
Krūminiai 125
Kuršiai 614
Lavysas 190, 304, 321
Mančiagirė 237, 263, 274, 312, 532
Marcinkonys 242, 266, 315, 320, 321, 401, 512, 555, 557, 604
Marcinkonių sen. 111, 134, 156, 184, 190, 237, 242, 244, 249, 263, 266, 270, 271, 274, 280, 281, 288, 297, 303, 304, 309, 311, 312, 315, 318–322, 326, 331, 336, 344, 347, 361, 382–384, 386, 393, 401, 405, 406, 416, 419, 427, 434, 435, 451, 452, 505, 512, 515, 516, 519, 532, 549, 556, 557, 572, 584, 587, 593, 601, 604, 609
Mardasavas 344, 345, 377, 391, 427, 515, 516, 532, 556
Margionys 242, 280, 281, 519
Masališkės 137
Maskauka 512
Matuizų sen. 107, 125, 191, 244, 247, 312, 313, 357, 404, 446, 447, 477, 614
Mergežeris 522
Merkinė 243, 283, 290, 384, 387, 406
Merkinės sen. 109, 137, 163, 164, 243, 246, 270, 280, 282, 287, 308, 316, 320–322, 337, 345, 361, 377, 391, 394, 405, 406, 419, 420, 424, 430, 436, 455, 483, 516, 526, 543, 549, 555, 572, 593, 601, 609
Mitriškės 105, 482
Nedzingė 229, 307, 315, 316, 320, 364, 431, 439, 605
Netiesos 287, 308, 322, 394
Noruliai 526
Norvydiškės 392
Noškūnai 304, 322, 344, 345, 377, 391, 427, 431, 516, 532, 623
Pakaršys 316
Paklėštarė 314, 457, 529
Pamerkiai 266, 272, 296, 302, 309, 310, 313, 317, 323, 516, 529, 681
Pavarėnis 127, 140, 297, 301, 314, 329, 541, 543
Pelekiškė 282
Perloja 315, 318, 321, 347, 329, 330, 331, 347, 386, 415, 416, 437, 443, 451, 482, 483
Pilvingiai 164, 436
Pirčiupiai 227
Pūčkornės 266
Purpliai 572
Puvočiai 111, 134, 288, 297, 311, 344, 383, 384, 434, 505, 519, 543, 549, 587
Raitininkai 137, 320, 455
Rudnia 263, 451
Salos 572
Samūniškės 243, 282, 308
Senoji Varėna 311, 316
Senosios Naniškės 313
Spengla 227
Subartonys 243
Šlaitas 107, 477
Šunupis 549
Trakiškiai 303, 318, 336, 416
Trasninkas 246, 321, 516, 526
Vaitakarčmis 595
Valkininkai 450, 523
Valkininkų sen. 113, 227, 266, 314, 434, 457, 529, 595
Varėna 272, 316
Varėnos sen. 105, 140, 229, 297, 301, 307, 314–318, 320, 321, 329–331, 347, 364, 386, 415, 416, 431, 437, 439, 443, 451, 482, 483, 512, 522, 541, 543, 605, 615, 631
Vartavalakis 316
Vydenių sen. 263, 540, 612, 613, 627, 642, 643, 645–647, 650–665
Zervynos 263, 321, 326, 331, 347, 584
Žilinai 310
Žiūrai 249, 319, 322

VILKAVIŠKIO r. sav.
Alksnėnai 548
Daržininkai 244
Didvyžiai 539
Giedriai 233
Kybartai 508
Kybartų sen. 271
Klausučių sen. 233, 244, 539
Našiškiai 236
Piliūnai 531
Pilviškių sen. 236, 531, 548
Šeštiniai 271
Vilkaviškis 281

VILNIAUS r. sav.
Paberžės sen. 443
Pagirių sen. 263
Šatrininkai 232
Šatrininkų sen. 232

Vaidotai 263
Vilnius 121, 156, 219, 230, 238, 248, 272, 278, 308, 312, 319, 332, 357, 416, 479, 575

ZARASŲ r. sav.
Antalieptė 169
Antalieptės sen. 176, 204, 323, 354, 423, 425, 445, 449, 451, 455, 485, 493, 576, 617
Antazavės sen. 158, 212, 239, 263, 300, 512
Avižiai 301
Balčiai 491
Balčiūniškės 246
Baltriškės 252, 490, 587
Bartašiškės 298
Bikėnai 198
Daneikiai 701, 702, 703
Degučiai 273
Degučių sen. 117, 168, 182, 215, 238, 252, 273, 456, 490, 491, 495, 496, 511, 573, 587, 607, 681, 701–703
Drageliškės 170, 193
Drobai 182
Dusetų sen. 146, 170, 193, 202, 230, 301, 476, 492
Galminiai 495, 607
Gudiškės 230
Imbradas 171
Imbrado sen. 241
Jakiškiai 512
Kavoliai 146, 202, 476
Kiemionys 494, 596
Knipiškės 349, 481
Maniuliškės 263
Meiriškėlės 350, 414, 500, 569, 589
Naršėnai 204, 449
Padustėlis 230
Padustis 445, 455, 617
Pajevinė 493
Pakeriai 239
Paluodė 122, 225, 591
Pumputiškės 120
Riškonys 492
Rokėnai 158, 212, 239, 300
Salakas 188, 226, 227, 229, 246, 251, 261, 323, 335, 535, 582
Salako sen. 120, 122, 198, 201, 220, 225, 230, 246, 262, 323, 336, 494, 512, 591, 596, 597
Saliniai 512
Stelmužė 241
Suviekas 396
Suvieko sen. 246, 349, 350, 351, 365, 400, 414, 440, 481, 500, 569, 589, 613
Šalinėnai 117, 168, 215, 496, 573, 681
Tiltiškės 262
Tilžė 241
Trinkuškiai 456
Turmanto sen. 241
Upės 492
Vaidminiai 351, 365, 400, 440, 613
Vajasiškis 511
Veleikiai 451
Vyželiai 201, 336
Vosiškės 176, 354, 423, 425, 485, 576
Zabičiūnai 204
Zarasai 120, 150, 239, 262, 334
Zarasų sen. 263, 298, 300
Zokoriai 238
Žukliškės 432, 446, 447, 608

DZŪKIJA 161, 162, 224, 225, 320

LIETUVA 484

MAŽOJI LIETUVA 558

ŠIAURĖS RYTŲ LIETUVA 524

ŽEMAITIJA 148, 337, 426

BALTARUSIJA
Adomėniškė 606
Apsas 223
Apso apyl. 124, 189, 606
Asavos apyl. 324
Astravo r. 132, 138, 166, 228, 277, 298, 361, 365, 374, 375, 386, 389, 453, 510, 530, 571, 577, 579, 592, 596, 605, 608, 609, 636, 637
Ausiutėnai 124
Balčiškių apyl. 234, 239, 333, 466, 477, 541–543, 547, 594, 604
Bėkštų apyl. 560
Breslaujos r. 124, 189, 223, 606
Daunoriai (Dauroniai) 130, 442, 560
Daunorių apyl. 232, 248
Dubiniai 108, 542
Gardino sr. 108, 110, 130, 138, 157, 166, 232, 234, 239, 248, 324, 333, 357, 361, 365,

374, 375, 386, 387, 389, 427, 442, 453, 477, 510, 530, 540–543, 547, 571, 577, 579, 588, 592, 594, 595, 596, 604, 605, 608, 609, 637, 641
Gėliūnai 365, 571
Gervėčių apyl. 138, 166, 228, 277, 298, 361, 365, 374, 375, 386, 389, 453, 510, 530, 571, 577, 579, 592, 605, 608, 609, 636, 637
Girių Trakai 592, 637
Gudininkai 530
Kargaudai 157, 298, 541, 595
Kivonys 387
Knystuškės 138, 277, 361, 605
Krikščionys 132, 596
Lazūnų apyl. 357
Marijampolė 189
Miciūnai 374, 375, 453, 577, 608, 609
Milcėjos 510
Paditvys 333
Paškovičių apyl. 427, 588
Pavalakė 543, 547, 604
Pelesa 234, 239, 466, 477, 541, 542
Peliagrinda 375, 592
Petrikai 166
Piliūnai 427, 531, 588, 594,
Rimdžiūnai 228, 386, 636
Rodūnia 605
Rodūnios apyl. 108, 110, 387, 542
Sališkės 324
Slabados apyl. 157, 298, 541, 595
Šeškai 232
Uosiagiriai 248
Varanavo r. 108, 110, 157, 234, 239, 298, 324, 333, 387, 427, 466, 477, 540–543, 547, 588, 594, 595, 604, 605
Vigonys 110, 387
Vijos r. 130, 232, 248, 357, 442, 560, 640
Vitebsko sr. 124, 189, 223, 606

JAV 244
Bostonas 309
Broktonas 229, 315
Masačusetso vlst. 229, 309, 315
Ohajas 343

LATVIJA
Ryga 441, 606

LENKIJA
Burbiškiai 329
Palenkės vaiv. 271
Punsko vls. 343
Seinų aps. 329, 520
Vaitakiemis 271
Vidugiriai 329, 520

RUSIJA
Antakmenėliai 134
Kaliningrado sr. 112, 134, 166, 339, 533
Kalvelių (dab. Uzlovojės) apyl. 134
Nemano (Ragainės) r. 134
Stalupėnai (dab. Nesterovas) 166
Tilžė (dab. Sovetskas) 112, 339, 533

ŽODYNĖLIS

A

aba, abo arba

abrūsas (sl.) rankšluostis, skarinis: *Kokis svečias, tokis ir abrūsas* (Nr. 1226); varpų virvės?: *Visi varpai sudaužyti ir abrūsai sudraskyti* (Nr. 120)

adyna (sl.) valanda; apytikris valandos laikas arba esamas momentas: *Marija, melsk, kad rožė pražūtų dabar toj adynoj* (Nr. 762)

adzingi; adžingi sakytinės nužadėjimo formulės paskutinis žodis, galbūt žymintis užkalbėjimo pabaigą: *Aš jus pažįstu, jūs esate devyniasdešimt devynios, adžingi!* (Nr. 1073)

Agota eufemistinis gyvatės įvardijimas: *Yra trys gyvačių rūšys: Rozalka, Petrė, Agota* (Nr. 1349), plg. Ieva; Ievutė

ai žr. ei

akelė padakelė (hibr.) samplaikinis maloninis-giriamasis kreipinys į gyvatę, plg. akis, akelė 'žėrinti vieta', dar plg. žibutė

akimis apsirgti; akių paboti būti nužiūrėtam, stebėjimusi pakenktam: *Akimis apsirgai, apdyvijo tave blogomis akimis* (Nr. 180)

akla gyvatė tokios rūšies gyvatė, aklė

alasas (sl.) triukšmas: *Paukštelė skrisdama alaso išsigąsta* (Nr. 968)

ale (sl.) bet

am am am kartojama raginant šunį ėsti

amen (hebr.) baigiamasis užkalbėjimo žodis; galas, pabaiga, baigta: *Tu (liga) prapulk, pražūk unt umžių amžinųjų! Amen* (Nr. 10); tebūnie: *Amen (tegul taip būna)* (Nr. 176)

anduo vanduo: *Akmuo be žiedo, unduo be sparno* (Nr. 10)

angė žr. cangė angė

aniolas; aniulas; aniuolas (sl.) angelas

ankstas, -a ankstus, ankstyvas

antdrapanės mėnesinės, plg. rūbiniai

antryti, -ija, -ijo antrinti – kartoti antrą kartą arba keletą kartų: *Ir teip antryti tris kartus* (Nr. 987)

apaugti, -a, -o išaugti, užaugti

apdyvijimas (hibr.) nužiūrėjimas

apdyvyti, -ija, -ijo (sl.) stebėjimusi pakenkti, pagadinti

apduoti, -da, apdavė pakerėti kuo nors, apžavint pakenkti arba pagydyti (ppr. duodant ką suvalgyti ar išgerti)

apginklas apsauga, apgynimas: *Visi mes narim Dzieva apginkla* (Nr. 1123)

apguldyti, apguldo, apguldė apraminti, apmalšinti: *Apguldyk vocį, kunigį, kaltūnų* (Nr. 983)

apiekūnas (sl.) globėjas

apiera (sl.) auka, dovana

apkerėti, apkeri, -ėjo užburti, apraganuoti, apžavėti

apriejimas apkandžiojimas puolant (kalbant apie pasiutusį šunį)

apsipurvinavoti, -oja, -ojo (hibr.) apsipurvinti, susitepti purvais

apskaitytojas, -a kas apskaito, užkalba ligą

apskrieti, -ja, -jo apvaliai aprėžti, kuo apibrėžti aplink

apturėti, apturi, -ėjo apstabdyti, sulaikyti kokį nors veiksmą, procesą: *Panele Švinciausia, vocį aptury* [*apturėk*] (Nr. 962)

apžabalimas neprimatymas; apakimas

apžavėti, apžavi, -ėjo užburti, užkerėti

apžegnoti, -oja, -ojo padaryti ranka kryžiaus ženklą, peržegnoti

apžibėjimas pakenkimas (ppr. kūdikiui) mėnuliui apšvietus, plg. mėnesinė, naktinė

apžolėti, -ėja, -ėjo tam tikromis žolelėmis apkerėti, užburti

Ardanas; Ardonas; Ardonia žr. Jordanas

arielka (sl.) degtinė

arklinė gyvatės pavadinimas

arškėtis eršketis

asaba (sl.) asmuo: *Viena asaba išžengia, tegul trys inžengia* (Nr. 1411)

asta žr. esta

astankinis, -ė (sl.) paskutinis

asu esu

ašera ašara

ašiai; ašianai aš: *Teip ir ašianai varau mana pikta darytajus* (Nr. 767)
atadyvyti, -ija, -ijo (sl.) atkerėti: *Vienas sudyvijo, trys atadyvijo* (Nr. 1408)
atagalias, -ia kita puse atsuktas, atgalias: *Atagalia ranka*, plg. atapakalias
atapakalias, -ia atpakalias – kita puse atsuktas, atverstas: *Atapakalia ranka* (Nr. 592)
atažagariai atžagariai – pradedant iš kito galo, ką darant nuo pabaigos į pradžią: *Ažkalba kalbėdami atažagariai „Sveika, Marija* (Nr. 1520)
atbulas, -a apačia į viršų atsuktas, apverstas; iš kito galo skaičiuojamas; kitaip negu įprasta rišamas, į priešingą pusę verpiamas ir pan.
atbuluos atbulai
atburti, atburia, atbūrė užkalbėjimais ar kitomis magiškomis priemonėmis panaikinti kerus, plg. atkalbėti, atžadėti
atkalbėjimas užkalbėjimas; užkalbėjimo sakymas gydant
atkalbėti, atkalba, -ėjo gydyti sakant užkalbėjimą, užkalbėti , plg. vardyti, žadėti
atkalbūnas, -ė užkalbėtojas
atleisti, atleidžia, atleido padaryti ne taip smarkiai skaudamą; atslūginti tinimą
atlįsti, atlenda, atlindo lendant grįžti atgal: *Gyvatėla gražioji, atlįsk atgalios urvan* (Nr. 235)
atobulas, -a žr. atbulas
atsidusdyti, -o, -ė atsikvėpti
atsidvėsti, atsidvesia, atsidvėsė atsikvėpti
atžadėti, atžada, -ėjo pagydyti užkalbant, užkalbėti
augmuo išauga ant kūno, skaudulys: *Kad skaudulį, arba augmenį, nori pavaistėti, tai turi padaboti, kad bažnyčion dviejau kalba* (Nr. 696)
aukselis; auksutė maloniniai kreipiniai į gyvatę: *Aukseli, sidabreli, eik namulio gulcie* (Nr. 1086)
aukso pirštas ketvirtas pirštas – ant jo įprasta mūvėti žiedą
ažkalbėjimas užkalbėjimas
ažkalbėtojas, -a užkalbėtojas, plg. atkalbūnas, vardininkas
ažkart iškart
ažmėgti, -a, -o ppr. su neiginiu: neažmėgti – neužmėgti, nekęsti, nepakęsti
ažužadėjimas užkalbėjimas
ažžadėti užžadėti

B
ba (sl.) nes
bajinti, -ina, -ino (sl.) pasakoti
balė bala
balta galva moteris
baltybė švarumas, gražumas, plg. čystumas
baltumas žr. baltybė
bambisas bambis, bamba: *Gumbisa[i], gumbisa[i], viskas sukas aplink bambisą!* (Nr. 928)
be (sl.) nes
beduiti, -uja, -ujo (hibr.) bėdoti, skųstis: *Ataina gi bobelės, beduja* (Nr. 283)
bestija (lot.) galvijas, bjaurybė: *Tu, šunie, bestija buvęs ir palieki* (Nr. 1138)
bevardis rankos pirštas– antras nuo mažojo; rėmens pavadinimas, plg. kartėlis
biesas (sl.) velnias, kipšas, plg. čertas
bi kur by kur, bet kur
birenti, -ena, -eno smulkiai barstyti
biskis; **biškis** (germ.) truputis
bjaurybė šlykštus, nemalonus padaras – ppr. taip vadina gyvatę*: Žemės bjaurybės nepergalės Dieva galybes!* (Nr. 1159)
blagaslovyti, -ija, -ijo (sl.) laiminti
blėda (sl.) žala, nuostolis, nelaimė, plg. gaila
bliūdas (sl.) dubuo
bloga akis; **blogos akys** galia pakenkti žvilgsniu, pažiūrėjimu; nužiūrėjimas, plg. zrokas
bo žr. ba
boba užkalbėtoja, žadėtoja; gydytoja; toks vabzdys – degutininkas: *Boba, boba, duok deguto!* (Nr. 548), plg. diedas
bobnyčia (sl.) moterims skirta bažnyčios pusė
bonka (sl.) butelis: *Pūtė bonkon su vandeniu* (Nr. 155)
britkus, -i (sl.) nemalonus matyti, liesti, girdėti ar pan.
broma (sl.) puošnūs vartai su stogeliu
būj būk→būti
būk (sl.) lyg, tartum, neva
bulava (sl.) adata
bušuitis, -ujasi, -ujosi (sl.) siausti, nerimauti

būvo būdavo → būti

C

cangė; Cangė gyvatė; galbūt gyvačių karalius ar karalienė: *Cange, tavo vardą žinau, tavęs nieko nebijau!* (Nr. 1069), plg. cangti 'darytis juodam, juosti, juodėti'

cangė angė samplaikinis gyvatės pavadinimas: *Cange ange, nedaryk nieko!*

car lišaj (sl.) skolintinis dedervinės pavadinimas – didžioji dedervinė: *Car lišaj, eik kuo toliau!*

cekavas, -a (sl.) smalsus, besidomintis

cengė; Cengė žr. cangė

cholera tokia epideminė vidurių liga; toks keiksmažodis – bjaurybė: *O tu, cholera, dink iš akių!* (sakoma gyvatei) (Nr. 11)

cielas, -a (sl.) visas, ištisas; sveikas, nepažeistas

ciganka (sl.) čigonė

ciktau žr. tiktau

cynius žr. tynius

citau žr. titau

citei žr. titei

ciucius šuo

cūdas žr. čiūdas

cūdaunas, -a (sl.) stebuklingas

cukierka (sl.) saldainis

cukravoti, -oja, -ojo (hibr.) barstyti, tepti, vilgyti cukrum, cukrinti: *Narint [nors] šitų svietų cukrum cukravatų* (Nr. 1431)

Č

čėdyti, -ija, -ijo (sl.) saugoti, tausoti

čeravoti, -oja, -ojo (sl.) burti, (ap)kerėti, nukerėti

čeryti, -ija, -ijo (sl.) burti, gydyti maginiu būdu: *Kai yra karpos, reikia čeryti* (Nr. 709)

čerka (sl.) stiklelis, taurelė

čertas (sl.) velnias, kipšas, plg. ledokas

čėsas (sl.) laikas, metas

čėslyvas, -a; česlyvas, -a (sl.) kuris pats turi ar kitam teikia laimę, laimingas, sėkmingas

čėstis (sl.) laimė, sėkmė

četvergas (sl.) ketvirtadienis, plg. ketvergas

čežėkas žiogas: *Čežėk, čežėk, dek degutą* (Nr. 576), plg. ožius, straklys

čianuja čianui, šioje vietoje, čia: *Prispjaudė, prispjaudė ir tom seilėm patrynė čianuja jau šitų dedervinį* (Nr. 691)

čielas, -a žr. cielas

čilbutė; čiulbutė maloninis eufemistinis gyvatės pavadinimas; plg. či(u)lbutis, -ė 'kas či(u)lba, gieda, čiulbėtojas (ppr. apie paukščius)'; dar plg. paukštelė

činčibieras (sl.) činčiberas – gydomųjų savybių turinčios tokio atogrąžų medžio sėklos

čystas, -a (čystasis, -oji) (sl.) grynas(is), švarus(is), tyras(is): *Čystas vandenėlis, čystas akmenėlis, kad mano būt čystas kūnelis!* (Nr. 620)

čystyti, -ija, -ijo (sl.) valyti, švarinti

čystumas (sl.) grynumas, švarumas, tyrumas

čyščius (sl.) skaistykla

čiūdas (sl.) stebuklas

či(u)žanina (sl.) svetima (svetimoji), prašalaitė (kalbant apie gyvatę): *Marga, juoda ar mėlyna, čižanina!* (Nr. 1347)

čiužas, -a (sl.) kitam priklausantis, svetimas

čiūžė; čiužu čiužutė kirminas, gyvatė, čiūžinas: *Čiužu čiužute, šlamu šlamute, kam pasmaugei mano dukterį?* (Nr. 740); dar plg. čiužys, čiužė 'kas juda sukeldamas garsą'

D

daboti, -oja, -ojo (sl.) žiūrėti

dag dargi

daiktas vieta: *Kad taip ir tau čia nebūtų daikto!* (Nr. 19)

dangaus dangybė dangus – reduplikacinė ornamentinės paskirties žodžių samplaika, plg. žemė žemybė

dar̃ dabar

darmai (sl.) veltui, nemokant pinigų

daugiaus daugiau

dėdė žiogas?: *Dėde, dėde, duok deguto!* (Nr. 555), plg. diedas

dedirvinė dedervinė

degučius toks vabalas, žygis, plg. žėkas

deiktas žr. daiktas

delčius senas mėnuo, delčia: *Išdilsi kai dielčius mėnuo* (Nr. 184)

dema deda → dėti

desna (sl.) dėsnos, dantų smegenys

dešim, **dešims** dešimt
didelickas, -a labai didelis: *Žalias būna žogas, didelickas* (Nr. 531)
didžiuvis didžuvis, didžiažuvė, banginis
diedas toks vabzdys, kirtikas: *Diedai, diedai, duok deguto* (Nr. 549), plg. boba
dienuiti, -uja, -ujo (hibr.) prabūti, praleisti dieną, dienoti
dievaitis mėnulis: *Aš kadu cik žėdnų dievaicį išvydu <...>, tai aš maldelį ir sukalbu* (Nr. 1455)
dyvas (sl.) nuostabus dalykas, keistenybė, stebuklas
dyvytis, -ijasi (-yjasi), -ijosi (-yjosi) (sl.) stebėtis; stebėjimusi kenkti, gadinti
dryžoji gyvatės pavadinimas, plg. kanapinė, margoji
drugys drebulys; šaltkrėtis
drukavotas, -a (hibr.) spausdintas
drūtas, -a kuris geros sveikatos; stiprus, galingas: *Kap akmuo drūtas* (Nr. 181)
dudenti, -ena, -eno kalbėti
dujai du
dūkas (dūchas) (sl.) kvapas; atsikvėpimas: *Reikia kalbėt vienu dūku triskart tie patys žodziai* (Nr. 1198), plg. garas
dùktės dukros → duktė: *Šventos Anelijos duktės, jos atlais rūstybę jos* (Nr. 253)
dulkiausias, -iausia kuris visų nuolankiausias: *Tavo slūga, dulkiausia visų dulkių* (Nr. 179)
dūšia (sl.) siela, dvasia
dvasė dvasia; siela: *Aš nuginu nuo NN (vardas) nelabas dvases, slėgučius* (Nr. 184)
dviejau dviese

E, Ė
ė o
ėdis gyvatės kirtimas: *Tu susturėk su sava ėdžiu, ba aš atsakysiu Švintai Trejybei* (Nr. 1108), plg. kandis
ei eik → eiti: Šičia, vaike, ei! (Nr. 140)
eikšit eikšękite, eikite šen
erškėtinis, -ė sunkus, vargingas
esatau esata → būti: *Kaip jūsdvi [judvi] kad esatau suaugusios* (Nr. 121)
esmi esu → būti: *Aš lekajus tavo esmi* (Nr. 183)
esta yra → būti: *Keturi kryžiai ir bėdos jūroj asta* (Nr. 185)

F
fartūna; furtūna (lot.) – sėkmė, laimė
fiū vartojama pasibjaurėjimui nusakyti – fe, eu: *Fiū, tau miežis!* (Nr. 1238)

G
gad gadica (sl.) skolintinis samplaikinis gyvatės pavadinimas – gyvačių gyvatė
gaila žala, piktadarybė: *Tu ten gera būk, niekam gailos nedaryk* (Nr. 1093)
gaišenti, -ena, -eno naikinti: *Dedervinį gaišena* (Nr. 691)
galiežinis (pirštas) mažylis rankos pirštas, galiešius, galinis
garas kvapas: *Raikia va dabar va ažturėt garas burnoj, nevalnia dūsuot* (Nr. 283); dvasia, gaivalas: *Ne aš plaku, prakeiktas garas plaka* (Nr. 766)
geležė; geležinė gyvatės pavadinimai: *Jūs <...>, šaltos gelažės, slinkite šonan!* (Nr. 172), plg. miedinė, varinė
geltaligė gelta
gimtys lyties organai: *Norint turėti daug ir sveikų vaikų, reikia mėnesinėj moteriai pasitept gimtys duoniakepės tašla* (Nr. 1428)
gimtuvė gimimo vieta; gimda
girgždė; girgždėlė žr. grižas
gyvatė lengvoji (piktoji, sunkioji) sudėtiniai gyvačių pavadinimai pagal galimas jų kandimo pasekmes
gyvėlis, -ė kas gyvas
gyventuvė gyvenimas
gyvonis geluonis, gyvatės liežuvis: *[Gyvate], pasim [pasiimk] sava gyvonį!* (Nr. 227)
gyvuolis gyvulys
grabas (sl.) karstas
gražyja gražioji: *Šviesyja aušrelė, gražyja Švenčiausia Panelė* (Nr. 205)
griešninkas, -ė (sl.) nusidėjėlis
grizas; grizius žr. grižas
grižas; grižius nikstelėto ar pervarginto sąnario skausmas su girgždėjimu, griežėlė, griežimas; vidurių skausmas, diegimas, griežimas, plg. ryzis
grižažolė tokia žolė, kuria gydo grižą, judra (Camelina)
gryžtelėti, -ėja, -ėjo nikstelėti, grižą gauti
gumbas; gumbė; gumbisas pilvo sloga ar

šiaip koks vidurių sopulys; didelis vidurių gėlimas; gimdos liga; išvarža: *Aš einu tris devynis gumbes pravaryte <...>; kad nebsugrįžtų pektoja gumbele* (Nr. 157); *Gumbisa[i], gumbisa[i], viskas sukas aplink bambisą!* (Nr. 928)

I, Į

Ieva; **Ievutė** eufemistinis gyvatės įvardijimas: *Gyvatės vardas esąs Ieva* (Nr. 1172), plg. Agota, Petrė

ilgauodegė gyvatės pavadinimas

imtis, imasi, ėmėsi atsiimti, susigrąžinti ką savo ar sau: *Imkies atgal!* (Nr. 593)

įsas, -a trumpas: *Ažkalba iteip in įsą čėsą* (Nr. 158)

iščėslyvas, -a žr. čėslyvas

iščėstis žr. čėstis

iščystyti, -ija, -ijo (sl.) išvalyti

išgąstis nervų liga, kylanti ko išsigandus, plg. priemėtis, priepuolis; dar žr. nugandinimas, nusigandimas, persigandimas

iškada (sl.) žr. škada

iškadyti, -ija, -ijo (sl.) žr. škadyti

išpampti, -sta, -o ištinti, išpusti: *Išpumpsi su savo vaikais* (Nr. 247)

išpauzti, -ia, išpauzė (hibr.) pamažu iššliaužti, išrėplioti (apie gyvatę)

itai; itaip šitai(p): *Itai buvo vaikystėj* (Nr. 172), plg. ite, itei, iteip

įtarimas išankstinis žodinis perspėjimas, sakomas asmeniui, kuris gali kerėjimu pakenkti: *Gyvuliai apsaugomi nuo pakerėjimo įtarimu* (Nr. 1250)

itas, -a šitas

ite; itei; iteip šitaip, plg. itai, itaip

itiek šitiek

itokis, -ia šitokis: *E man trudna gyvincie turinc itakis pliemas* (Nr. 1423)

išrišti, išriša, -o: *Riš, riš [Rišk, rišk], kad išrištum* (Nr. 46), žr. nurišti

išvaisyti, -ina, -ino išveisti, išnaikinti: *Išvaisyk, išvaisyk iš mana kiaulalas tas kirmelas!* (Nr. 40)

išvijimas galia, sugebėjimas pašalinti, išvyti: *O rože balta, mėlyna, raudona, šventas Tamošiau, Motiejau, Barbora, būk išvijimu!* (Nr. 183)

J

jakšis (jakšys?) (germ.) kirvis

Jakūbulis; Jokūbas eufemistinis vilko įvardijimas: *Jakūbuli, aik avukį pasgausi!* (Nr. 1358), plg. laukinykas

janas anas, jis: *Gaidį peni – janas gieda* (Nr. 1562)

jaunelis; jaunulis jaunas mėnulis, jaunatis

jemu imu → imti

jiej jiejie → jie: *Nuo to laiko jiej [akmenys] nebeauga* (Nr. 9)

jiemu jiemus, jiems → jie

jy; jyj; joj ji, jyji, joji → ji

Jordanas; Jordanis; Jordonas upė Izraelyje

jumi jums → jie

juodoji; juodutė gyvatės pavadinimai pagal spalvą, plg. margoji, dryžoji

juomi juo → jis

jūsdvi judvi, juodvi

K

kaipo; kaipos kaip

kalbėjimas užkalbėjimas; užkalbėjimo kartojimas: *Daugumas kalbėjimo (kiek kartų) sulig to, kaip ilgai ir kokio piktumo kanda* (Nr. 266)

kalbėtojas, -a užkalbėtojas: *Svilienė Marija yra išmokusi nuo kito seno kalbėtojo atkalbėjimą nuo gyvatės* (Nr. 215)

kanapinė dėmėtos, taškuotos gyvatės pavadinimas, plg. margoji, dryžoji

kandis kandimas, įkandimas (gyvatės, šuns) *Par mūką [= Per Kristaus kančią] tos kundys teišdyla!* (Nr. 163); *Nuo pagedusio šunies kandžio* (Nr. 1392), plg. ėdis

karbunkulas piktvotė, furunkulas

karklinė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą, plg. pušinė, žilvitinė

kartėlis žr. rėmuo

kataras; katris katras, kuris

katė liga: *Kojon katė invaryta* (Nr. 198)

kavalkas (sl.) gabalas

kažkeipos kažkaip

keltava; keltuva galvijas, gyvulys; galvijų būrys, banda

kerėčios; keresiai burtai, kerai: *Keriu kerėčias per pinkias prūso bažnyčias* (Nr. 1109)

keryčiai; keryčiažolės žolės, kuriomis rūkoma nuo blogų akių – galbūt kerėčiažolės 'šliaužiantysis prosnis (Asperugo procumbens)' ar keryčios 'auksakuodis vėdrynas (Ranunculus auricomus)'
ketvergas žr. četvergas
kiauroji rožė rožės rūšis, kai atsiveria kraujuojančios žaizdos
kirmėlė; **kirminas; kirmis** gyvatė: *Kirmis be kaulo* (Nr. 5)
kirmėlius užkalbėtojas nuo gyvačių įkandimo; gyvačių gaudytojas, gyvatininkas
klynas trūkis, išvarža, kyla; grižas, vidurių skausmas, išpūtimas; dar žr. gumbas, parušanė
koklišas; koklius kokliušas
kregždytė eufemistinis gyvatės pavadinimas, plg. čilbutė, lakštutė, paukštelė
krūminė; krūmininkė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą: *Krūmininke, žemininke, kur buvai, ti būk* (Nr. 1101)
kunigė vidurių skausmas, gumbas; rožė: *Kaip guli akmenelis ant daiktelio, ant vietelės, kad taip gulėtų vocis, kunigė, kaltūnas* (Nr. 983)
kvaraba (sl.) liga
kvaras (sl.) ligonis
kvetkos (sl.) priepuoliai
kvietkas (sl.) gėlė

L

lakštutė eufemistinis gyvatės pavadinimas, plg. čilbutė, kregždytė, paukštelė
lamanina (sl.) kaulų skausmas: *Nuo lamaninos (kai kaulus laužia ir sopa)* (Nr. 1446), plg. laužimas
lašinys vieta ant žemės, kur nuo stogo prilaša vandens: *Pagaliuką reikia pakast lašinyj* (Nr. 1293)
laukinykas; laukinis; laukis eufemistiniai vilko pavadinimai, plg. Jakūbulis, Jokūbas
laužimas skausmas: *Pasim [pasiimk] sava laužimų!* (Nr. 472), plg. lamanina
led (sl.) vos
ledokapalaikis (hibr.) prastas velnias, velniapalaikis: *Kad dūmai jau tą ledokapalaikį išnešiotų* (Nr. 207)
ledokas (sl.) velnias, nelabasis: *[Jame,] sako, sėdėjęs ledokas* (Nr. 155), plg. piktasai
ledokėlė (hibr.) gyvatė: *Tegu atsitolina ledokėlės nuodai!* (Nr. 770), plg. piktoja
lekajus tarnas, plg. slūga
lekiančioji rožė odos liga, rožės rūšis, kuriai būdinga persimesti iš vienos kūno dalies į kitą
liaukos kiaulių liga – kaklo liaukų uždegimas: *Kiaulas liaukom serga* (Nr. 1440), plg. paliaukės
liečyti, -ija, -ijo (sl.) gydyti
liedyti, -ija, -ijo liedinti – liejant daryti sveiką, plg. lieti
liekarius (sl.) gydytojas, užkalbėtojas
liekarsta; liekarstva; liekarstvos (sl.) vaistas
liepas liepa (medis)
liepsnotas, -a su spalvos atmainomis, panašiomis į liepsną: *Karaliau li[e]psnatas, gyvačių Viešpatas* (Nr. 213), plg. ugniavystas
lieti, -ja (leja), -jo (lėjo) pilant kuo (ppr. vandeniu) gydyti: *Laju vocį, kad ana pragaišt!* (Nr. 716)
liminėlis rėmenėlis – dėl garsų išpanašėjimo iškreiptas mažybinis rėmens pavadinimas: *Ėda mane liminėlis kap ožkelė dobilėlį* (Nr. 1198), plg. kartėlis
litera raidė
liūbyti, -ija, -ijo (sl.) mėgti
locka (sl.): *Prašau per lockų, atleisk šitai margajai karvei šitų ligų* (Nr. 243), žr. loska
lojotis, -oja, -ojo (sl.) keiktis
loska (sl.) malonė: *Čia loska prašo* (Nr. 232)
loskoti, -oja, -ojo (sl.) prašyti, maldauti malonės, gerintis: *Dar maldu loskoja, prašo* (Nr. 232)

M

ma man; mano
macia (sl.) jėga, stiprumas, plg. spėkas
macica (sl.) gimda; gimdos liga
mačyti, -ija (-yja), -ijo (sl.) duoti gerų rezultatų, padėti, pagydyti
man manęs → aš: *Ar pirksi tu iš man?* (Nr. 606)
marė; maria jūra, marios: *Motina Marija važiavo par Raudoną marę* (Nr. 781)
margoji; margutė gyvatės pavadinimai pagal spalvą, plg. kanapinė, dryžoji
mariosun prie marių (nueiti)

maskauka (sl.) rusė
mazginys mazgotė
mazgutas mazgas, mazgelis
medutė maloninis gyvatės pavadinimas, plg. saldutė
medžiaginis, -ė medinis
medžias miškas: *Ainu medziu – gyvatė ant tako* (Nr. 171)
mėnas mėnulis, plg. mėnuolis
mendrė nendrė
mėnesinė lunatizmas, nakvišumas plg. apžibėjimas, mėnulio užžibinimas, naktinė
mėnesinė; mėnesinės menstruacijos, laikai: *Norint turėti daug ir sveikų vaikų, reikia mėnesinej moteriai pasitept gimtys duonos tašla* (Nr. 1428), plg. antdrapanės, rūbiniai
mėnulio užžibinimas žr. apžibėjimas
mėnuolis mėnulis, plg. mėnas
mezgas; mezgelis; mezgiukas mazgas, mazgelis, mazgiukas, plg. mazgutas
miedinė (sl.) varinė, plg. geležė, geležinė
mieruoti, -uoja, -avo (sl.) matuoti
miestuoti -uoja, -avo šalinti ligą matuojant siūlu, mastuoti: *Miestuoja mažiausiai tris kartus* (Nr. 1419)
miežis spuogas akies voko pakraštyje, plg. vištašikinis
miksas; miksčius; mikstas žr. nikstas
mikstelėjimas nikstelėjimas
mikstelėti, -ėja, -ėjo nikstelėti, patempti sąnarį
milinis, -ė vilnonis: *Siūlas turi būti milinis raudonas* (Nr. 872)
mindrė mendrė, nendrė: *Jie siundins visas rožes, ir jos išdils kaip senas mėnuo, ir jos sudžius kaip pievoj mindrės* (Nr. 757)
minuta minutė, laiko tarpas: *Teužmuš taũ vėjas šioj minutoj!* (Nr. 762)
mižius kas nelaiko šlapimo, mižnius
mostis (sl.) tepalas; rūšis, atmaina, gyvulio plauko spalva
motyna motina
možna (sl.) galima, leidžiama
mūka (sl.) kančia
mumi; mumiem mums → mes
muminė žeminė motina žemė ?: *Mumine žemine, atimk savo zjadų* (Nr. 296)
muset; musėt (sl.) turbūt
musinti, -ina, -ino (sl.) turėti, privalėti: *Šventas Juozapas ateis su Panu Švenčiausiu po šliūbo, musin atleisc!* (Nr. 252)

N

nabažnykas (sl.) numirėlis
naktinė mažų vaikų nemiga naktį: *Kūdikių naktinė* (Nr. 580), plg. mėnesinė
naktinukas, -ė naktimis nemiegantis vaikas, naktikova
naktuiti, -uja, -ujo (hibr.) nakvoti
namuosun į namus (užeiti)
nar(i)kaulis žr. navikaulis
narys sąnarys: *Kai ima skaudėti ranka ar koja per narį ir girgžda* (Nr. 57)
navikaulis; navieskaulis kietas auglys kurioje nors kūno vietoje, navikas: *Kaip numirėlio kaulas, kad taip navikaulis būtų numiręs!* (Nr. 729)
neatboti, -oja, -ojo (sl.) nepaisyti, nebijoti
nedėgulis nuodėgulis
nedėlia (sl.) savaitė
negadnas, -a (sl.) žr. nezgadnas
negaras nelabasis, velnias: *Nugaruoj [Nugaruok] tu, negare, akivaron!* (Nr. 125); plg. piktasai, piktas garas
nekočia (sl.) niekočia, gelda
nėkoti, -oja, -ojo maigyti
nelaboji gyvatės pavadinimas: *Atsitrauk nuo manęs, nelaboji!* (Nr. 129), plg. piktoja
nepadabnas, -a (sl.) netikęs, negražus, nevykęs
neprauda (sl.) netiesa
neramybė susirūpinimas, susijaudinimas, nerimas
nerušyti, -ija, -ijo (sl.) neliesti
nezgadnas, -a (sl.) blogas, piktas; netinkamas, niekam nevertas; nešventas
niežti, -ta, -o pradėti niežėti, nižti
nigdi (sl.) niekada; **nigdi nigdžiutėlių** (hibr.) niekad niekados
niksas; niksčius; nikstas sumazgytas siūlas ar raištelis, gydant rišamas ant nikstelėtos (pasuktos, patemptos) vietos, plg. miksas, rezgas
nog; nuog nuo
norakaulis, norikaulis žr. narikaulis
nū dabar: *Kap nū ragiu* (Nr. 746)

nubovijimas (sl.) sunaikinimas: *Karpų nubovijims* (Nr. 694)
nugandinimas nugąsdinimas, dar žr. išgąstis
nugaruoti, -uoja, -avo garuojant nueiti, nunykti: *Nugaruoj [Nugaruok] tu, negare, akivaron!* (Nr. 592)
nugurinti, -ina, -ino nu(si)mušti, nu(si)daužti: *Pana Marija aj keliu ir nugurino pirštų, ir prakeikė akmenį* (Nr. 9)
nūja (la.) vėzdas
nuk nuo: *Nuk gyvatės saugodavos* (Nr. 764)
nukalbėjimas užkalbėjimas
nukalbėtojas, -a užkalbėtojas: *Reikia nukalbėtojams nemokyti už save vyresnio* (Nr. 1385)
nuolabastis moliabestis, molduobė: *[Atamatas] nunešus gretimo kaimo nuolabastin, atapakalia ranka sviest* (Nr. 592)
nuomaras; nuomirnis tokia nervų liga, epilepsija, dar žr. priepuolis
nurišti, nuriša, -o pagydyti ant skaudamos vietos užrišant siūlą ir pan.: *Grižo nurišimas* (Nr. 49), plg. nusieti
nusieti, -na, -jo: *Sien' [Siek], kad nusientum* (Nr. 43), žr. nurišti
nusigandimas žr. išgąstis
nušnabždėti, nušnabžda, -ėjo nuvardyti, užkalbėti
nuvaistėti, -ėja, -ėjo; nuvaistyti, -o, -ė išgydyti: *Kad kits nor nuo rankų karpas nuvaistėti, tai tur šis savo ranką anam rodyti* (Nr. 25)
nuvardyti, -ija, -ijo nukalbėti, užkalbėti: *Blužnį nuvardyt* (Nr. 752)

O

o ir: *Kas karpas turi o pamato naują [jauną] mėnesį, tas tur <...> sakyti* (Nr. 695)
odina; odinas (sl.) gyvatė: *Niekas neina miškan tųdien, bo landzioja odzinai* (Nr. 171)
okruglas, -a (sl.) apvalus
omen žr. amen
ot (sl.) štai
ožika ošika, ožka
ožius žiogas: *Ožiau, ožiau, duok deguto* (Nr. 568), plg. čežėkas, straklys
ožkaliežuvis toks augalas, driežlielė, driežlė (Ophioglossum): *Ėda mane kartėlis kaip žuvis ėda žuvį, kaip ožka ožkaliežuvį* (Nr. 1206)

P

pabūdas būdas, įprotis: *Kiaula paims ja pabūdą, ir šis nustos naktį lovoj myžęs* (Nr. 586)
padla (sl.) gaišena – keiksmo žodis: *Jūs, roganos, jūs, podlos <...>, eikit bolon!* (Nr. 145)
padleca; padlica; padliecas (sl.) odos liga (tamsios dėmės ant veido), kaip manoma, atsirandanti nuo svetimų mėnesinių
pagelba pagalba
pakarnas, -a (sl.) nuolankus, nusižeminęs
paliaukės; paliaukiai: *Mano kiaulės apsirgo in paliaukių* (Nr. 1439), žr. liaukos
pamačnas, -a (sl.) gelbstintis, gydantis
panaktinis kas vaikščioja naktimis: *Nekoju, nekoju panaktinius!* (Nr. 63), plg. naktinukas
pantinė gyvatės pavadinimas pagal formos panašumą, plg. verpstinė
papripečkė (sl.) vieta po pripečka, pakrosnė, paprieždis: *Lįsk iš papripečkes!* (Nr. 139)
parka (sl.) nušašęs žmogus
parušanė; parušenia; parušenija (sl.) trūkis, išvarža
pasarga įspėjimas: *Pasarga: su tais rašytais burtais gydo drugius ir viską* (Nr. 1375)
paslas (sl.) pasiuntinys: *Dvylika paslų mokytinių* (Nr. 131)
pastovis vaikas, gimęs su velnio požymiais: *Jei būnant pilnačiui vyras nuvejįs prieš menesį nusišlapina ir eina prie moters, tai moteris gauna pastovį* (Nr. 917)
paškadyti, -ija, -ijo (sl.) pakenkti
patapas (sl.) tvanas
patrūkis; patrūkimas trūkis, išvarža, plg. parušanė
paukštelė; paukštukė eufemistiniai gyvatės pavadinimai: *Paukštele, čiulbute* (Nr. 232), plg. kregždytė, lakštutė
pavida pavėda, išvaizda, pavidalas: *Pavida velnio, merdėk!* (Nr. 182)
pavietrė; pavietris (sl.) smarkus vėjas, viesulas; maras, epidemija, užkrečiamos ligos

pelės tokia gyvulių liga, pažandžių putimas
persigandimas: *Persigandimai kačių, šunų, vėjų, ugnies, žmonių, išeikite iš to žmogaus* (Nr. 153), žr. išgąstis
Petrė eufemistinis gyvatės įvardijimas, plg. Agota, Rozalka
pieska (sl.) smėlis; smėlinga žemė
piktasai; piktas garas velnias, plg. ledokas, negaras
piktybė nuodai, gėluo, plg. tručyzna, zjadas
pyktis piktumas (emocija); nuodai
piktoja; piktoji gyvatė, plg. ledokėlė, nelaboji
pilnioti, -ioja, -iojo (sl.); **pilniuiti, -iuja, -iujo** (sl.) saugoti, sergėti, žiūrėti
pleiskaniai; pleiskės kanapė su vyriškais žiedais, be sėklų: *Iš besėklių kanapių, vadinamų pleiskėm, susukti į kairę pusę virvelę* (Nr. 906)
plėmas (sl.) dėmė, dedervinė
pliugavoji (hibr.) gyvatė, plg. piktoja
ploščius (sl.) apsiaustas: *Apdink ploščiu sava šitų bjaurybį, piktagelažį* (Nr. 238)
poperis; popiera popierius
prauda (sl.) teisybė
priemėtis; priemėtė nervų liga, nenormali psichinė būsena, pasireiškianti konvulsijomis, nemiga, plg. išgąstis
priepuolis ūmus ligos pasmarkėjimas; priemėtis, plg. išgąstis; puolama liga
prietelis (sl.) draugas, bičiulis
priežinės; pryžinės burtai: *Katras tokias pryžines žino, tas kitam tegal išduoti, kada pats jau pre mirimo* (Nr. 782)
prisižadėti, prisižada, prisižadėjo įsižadėti: *Vienų išsižadu, kitų prisižadu* (Nr. 1412)
prišakis priešakis
pučiutė paukštytė – eufemistinis gyvatės pavadinimas, plg. paukštelė
puodekelė puodkėlė, skuduras puodams kiloti: *Degančią puodekelę triskart apneša ape gyvulį* (Nr. 746)
puolama liga epilepsija?
purvinė; purvyninė gyvatės pavadinimai pagal buvimo vietą: *Purvine, karkline, gelažine* (Nr. 253)
pušinė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą, plg. krūminė, žilvitinė
putmenys sutinimas, suputimas: *Kermen, kermen <...>, imk tujau putmenis draugi!* (Nr. 170)

R

radykė (sl.) gimdyvė
raikštė; raikštis raištis: *Aprišus karpas raikščiukais nuo skujinės, ištiesti prieš mėnulį* (Nr. 713), plg. saitas
ramatas reumatas
ramutė kuri laikosi tyliai; kreipinys į gyvatę: *Samute, ramute* (Nr. 741)
ratavoti, -oja, -ojo (sl.); **ratuiti, -uja, -ujo** (sl.) gelbėti
ratiliukas nedidelis ratas, apskritimas: *Su juo [žirniu] aplink karpą apvest ratiliuką* (Nr. 595)
ratunkas (sl.) pagalba, išsigelbėjimas, plg. roda
raudas, -a raudonas: *Apvynioja nesveiką ranką ilgu vilnoniu siūlu, būtinai raudos spalvos* (Nr. 93), plg. suravas
ražas; ražėkas sausas virbas; susidėvėjusi šluota; šiaudų drūtgaliai
Rdonas žr. Jordanas
rėmuo; rėmuonis; rėmuonėlis; rėmenėlis; rėmutis degimo jausmas ryklėje, kartėlis, plg. bevardis, liminėlis, riemuo
rezgas žr. nikstas
riemuo; riemuolėlis; riemenys; riemenaitis; riemulys žr. rėmuo
ryma (sl.) sloga, plg. slanktas
ryzis: *Ryzį reikia krimsc* (Nr. 72), žr. grizas
roda (sl.) pagalba: *Su Dievo roda nepražūsiu* (Nr. 183), plg. ratunkas
rokuoti, -uoja, -avo (sl.) manyti, būti kokios nuomonės: *Tai, rokuoja, šventenybė naikina įkirtimą* (Nr. 173)
romatas reumatas, plg. ramatas
rona (sl.) votis, žaizda
ronyti, -ija, -ijo (sl.) sužeisti
Rozalka (hibr.) Rozalija – eufemistinis gyvatės įvardijimas, plg. Agota, Ieva, Petrė
rožė liga, pasireiškianti ryškiai raudonomis dėmėmis arba žaizdomis odoje, temperatūros pakilimu
rūbiniai mėnesinės, plg. antdrapanės
rūdes rūdys, augalų liga, manoma, atsirandanti nuo žaibavimo be griaustinio,

amalas: *Graudzia grausmas, žaibai žaibuoja, krenta rūdz*es (Nr. 1170)
rūkstubė (hibr.) dūminė pirkia
rušyti, -ija, -ijo (sl.) liesti, imti

S

sa sau; savo
saitas užkalbėtas raištelis, rišamas prie kojos ar rankos, plg. raikštė
saldutė maloninis gyvatės pavadinimas, plg. medutė
sangi rangi tikriausiai aliteracija paremtas žodžių junginys, galbūt pakitęs iš cangė angė (žr.) ar pan.
sidabrėlis; sidabrinė; sidabrutė maloniniai gyvatės pavadinimai: *Paukštele, aukseli, sidabreli, nevaikščiok po mano atšlaimelį* (Nr. 254), plg. aukselis, auksutė
siekti, -ia, -ė prisiekti: *Gyvatė kerta, Jėzus kalba, Šventa Marija siekia* (Nr. 167)
sieti, -na, -jo rišti: *Sien' [grizių], kad nusientum* (Nr. 43), plg. nurišti
skaitymas skaičiavimas
skaitliuoti, -iuoja, -iavo sakyti iš eilės, vardyti, skaičiuoti
skauda skausmas: *Mirusis gyvų nog skaudos tegul išgelbėja* (Nr. 212), plg. sopė, sopulys
skaudė votis, šunvotė: *Gavus skaudžių, reikia <...> žyduolis dagilis <...> prismeigti šakute prie žemės* (Nr. 33)
skaudėjimas skausmas; skaudamoji vieta
skaudimas žr. skaudėjimas
skaudulys augmuo, votis, piktvotė; skaudama vieta; skausmas
skotertis (sl.) staltiesė: *Unt tos baltos skoterties trys tarelkos stovi* (Nr. 119)
skraiduolė gyvatės pavadinimas: *Gyvate vandeninė, juodoji, margoji, skruoduola, žemine* (Nr. 226)
skregždė kregždė: *Skragžde, te tau margumas, duok man baltumų!* (Nr. 475)
skregždžiotas, -a kregždėtas, strazdanotas: *Kaip skragzdžiota burna, tai pavasaria čiesu kaip užvysti skragzdį, tai raikia purvynu prausties* (Nr. 475)
skrieti, -ja, -jo daryti apskritimą, apvaliai brėžti: *Apie gyvatės įkirstą vietą skrieji pirštu ir kalbi* (Nr. 8)
skujinė pušinė šluota krosniai šluoti: *Skujinį paimk ir tas karpas pašluok* (Nr. 95)
skundėti, skundi, -ėjo skųstis, dejuoti
skurulys skarulys, skuduras: *Ant to kryžmo kelio padėc, ale kad būt skurulys gražus, kad kas nusnešt* (Nr. 20)
slankstis slenkstis
slanktas sloga, plg. ryma
slėgutis slogutis (būtybė, slegianti miegantį žmogų); būsena, kai miegant užtirpsta kūnas: *Aš nuginu nuo NN (vardas) nelabas dvases, slėgučius ir visa pikta* (Nr. 184)
sloga nosies gleivinės uždegimas; sunkenybė, bėda: *Tai ta sloga pasiliauna* (Nr. 1270)
slūga (sl.) tarnas, plg. lekajus
smagenes smegenys
smagenų rožė rožės rūšis: *Iš kaktos išsikelia viena smagenų rožė* (Nr. 756), žr. rožė
smalininkas; smalinykas toks vabalas, žigas, degutis: *Smalinyke, smalinyke, duok smalos* (Nr. 528)
smertis (sl.) mirtis
sopė skausmas; skaudulys, žaizda: *Švintas Jokūbai, atimk sopį nuo Jono* (Nr. 209), plg. skauda
sopulys; sopulius skaudėjimas, skausmas; votis, auglys, žaizda
sortas (sl.) rūšis: *Mat jų [gyvačių] yra pinki sortai* (Nr. 226)
spėkas jėga, galybė: *Trijų devynių angelų spėkuose* (Nr. 755), plg. macia
spindutė maloninis gyvatės pavadinimas, plg. žibutė
spūdėti, spūdi, -ėjo kiek spausti: *Spūj, mažūne, man' rankūne* (Nr. 1295)
stavaras; stavarys; staveras šakos liekana lentoje: *Reikia nykštį paseilėt, aplink stavarų apsukt tris kartus* (Nr. 688)
stonas (sl.) stovis šeimyninės padėties atžvilgiu: *Leiskie man moterystės stone gyvent* (Nr. 1428)
stovė stovynė: *Kad vaikas greičiau pradėt vaikščiot, išimt iš stovės* (Nr. 114)
straklys žiogas: *Kad nori, kad išgaištų [karpa], reikia pagaut straklys, kuris šokinėja pievoj* (Nr. 573), plg. ožius
striugas, -a striukas, trumpas: *Juodi arkliai tegul tave sutrauko į striugus striunkelius!* (Nr. 749)

striunkis medžio gabalas, medgalys
sūdas (sl.) teismas
sudyvyti, -ija, -ijo (hibr.) nužiūrėti: *Vienas sudyvijo, trys atadyvijo* (Nr. 1408)
sukatos (sl.) džiova: *Jeigu mažas vaikas serga sukatom (džiova), reikia jį pasodyti ant girnų ir vienam žmogui sukti jas* (Nr. 100)
suravas, -a (hibr.) kuris dažytas suriku – oranžinės spalvos gamtiniais dažais: *Tai va itie pirštai reikia puntioc suravu siūlu* (Nr. 201), plg. raudas
suvisu visiškai, visai; visam laikui, negrįžtinai: *Prapul [Prapulk] ite, prapul suvisu, fu, fu, fu* (Nr. 795)
sveikauti, -auja, -avo būti sveikam, sveikuoti: *Jeigu viską pasakytų kitam sveikaudams, tai pats tos galybės nustotų* (Nr.782)
svietas (sl.) žmonės; pasaulis

Š

šaknes šaknys → šaknis: *Akmuo ba šaknių* (Nr. 4)
šalė šalėje, šalia: *Kert šalė rankos į kaladą, kad išsigąstų* (Nr. 102)
šalt(a)gelėžė gyvatės pavadinimas: *Šaltagelaže! Šaltą gelažį prikišk ir atitrauk* (Nr. 236), plg. geležė, geležinė
šalt(a)uodegė gyvatės pavadinimas: *Oi tu, kirmel, gelaž, šaltavuodeg!* (Nr. 241)
šaltininė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą, plg. vandeninė
šaptūnas (sl.) užkalbėtojas: *Pas šaptūnus (užkalbėtojus) gydė* (Nr. 764)
ščeslyvas, -a žr. česlyvas
ščėstis žr. čėstis
šerstis (sl.) gyvulio plauko spalva, plg. mostis
šio šioji → ši: *Kap šia žaliaja varlė neskusta, tep šia juoda karvė nekųsta* (Nr. 291)
šišon šišion, šičia
šitai štai: *Šitai perpjaunu pančius* (Nr. 114)
šitei štaip
šito štoji → ši
šius šiuos → šie
škada (sl.) nuostolis, žala, plg. gaila, iškada
škadyti, -ija, -ijo (sl.) kenkti, plg. iškadyti, vodyti
škaradnas, -a (sl.) bjaurus: *Tai labai škaradna liga* (Nr. 122)
škarbuntas (nlt.) skorbutas
škarletina (nlt.) skarlatina
šlamu šlamutė samplaikinis gyvatės pavadinimas, plg. čiūžė, čiužu čiužutė
šlapumas seilės: *Tris kartus šakan spjauna, šakų patrina aplinkui tuo šlapumu* (Nr. 689)
šliūbas (sl.) sutuoktuvių apeigos bažnyčioje
šliūžiotė šliaužiančioji gyvatė: *Jūs, baisios šliūžiaties ir šaltos gelažies, slinkite šonan!* (Nr. 172)
šmeižmė šliužas, gyvatė: *Balta šmeižme, par burną laukan!* (Nr. 136)
šmotelis (sl.) gabalėlis: *Septynis kartus peržegnot duonos šmotelį* (Nr. 7)
špetnybė (hibr.) bjaurybė
špižinis, -ė (sl.) ketinis, ketaus
šposas (germ.) juokai, išdaiga
šuolinė šuoliais judančios gyvatės pavadinimas
švendrė nendrė: *Šią rožę plaks ir dildys kaip delčių mėnesį, kaip liekno švendrę* (Nr. 755), plg. mendrė
šventasiai šventasis: *Šventasiai Divanyzai, išvarykie iš ja visų kaulų i smegenų ligų* (Nr. 158)
šviesyja šviesioji: *Šviesyja aušrele* (Nr. 205)

T

tankiai dažnai
tarelka (sl.) lėkštė
taryti, -o, -ė sakyti, tarti
taškuotas, -a strazdanotas: *Jei veidas taškuotas, reikia nueiti į šaltinį, mesti į vandenį pinigus ir prašyti* (Nr. 474), plg. skregždžiotas
tašla tešla
tavoras (sl.) prekė: *Ar nepirksi tavoro?* (Nr. 605)
te; tetis imk; imkis: *Tai te* (Nr. 607); *Tie, tie, tiecis* (Nr. 1237)
tedu tada: *Tedu kalbėk dabadamas in menulį* (Nr. 109)
teest tebūnie → būti
teip taip
teipoja teipo jau: *Teipoja tris sykius žegnoja tų įkųstąjį* (Nr. 163)
tekėjė teka, tekėjimas: *[Užkalbėjimas] nuos kraujo tekėjės* (Nr. 1006)
tęnaja; tenajos tenai: *Jau varo iš kojos velnių – rūkia tįnaja* (Nr. 197)

tep taip pat: *Tai jau tep vaistai* (Nr. 531)
tepoj; tepos taipos
terp tarp
testa tegu: *Tfu, testa ti jos [karpos] pragaišta!* (Nr. 709)
tiesi (ranka) dešinė (ranka)
tigi taigi: *Ana [gyvatė] tigi, cha cha cha [juokiasi]* (Nr. 251)
tiktau tiktai: *Nieka gera, ciktau blaga – visas kiaulės susirga* (Nr. 1435)
tynius tinimas: *Kišk, skundzin' [skandink] savo gyluonį undenin, iškel' [iškelk] cynių viršun!* (Nr. 734), plg. tvinkimas
titau tiktai: *Kas citau itų maldų atkalbės, tai mes in tų žmagų i nepadabasme* (Nr. 1446)
titei tiktai: *Ne žiednas gali būcie šeptūnu, citei pirmucinis i paskucinis kų gimįs iš šeimynos* (Nr. 108)
tokįjis toksai, toks: *Tada tokįj[į] siūlą riša an skaudamos vietos, kad neskaudėtų* (Nr. 858)
toksai toks: *Papasakoti toksai atkalbėjimas kitam didelė nuodėmė* (Nr. 718)
Traicė, Treičė (sl.) žr. Trivienasis
trėkti, trekia, -ė gadinti, naikinti: *Kur bėgo (šunys), tį žmonis kramtė, tį gyvulius trėkė* (Nr. 152)
tretas trejetas
tretys, -ė trečias: *Rado tris rožes: vienų išrovė, kitų išlaužė, tretė pati pranyko* (Nr. 813)
Trivienasis Švenčiausioji Trejybė: *Vardan Trivienoji Dievo Tėvo, Sūnaus, ir Dvasios Šventosis* (Nr. 170)
tručyzna (sl.) nuodai: *Tručyzna, eik į geluonį* (Nr. 168), plg. piktybė, pyktis
tujai tu
tuo tuojau: *[Maldelę] vartodavo senieji, bet ir vaikus tuo pamokindavo* (Nr. 354)
tuomkart tuo kartu, iš karto: *Jei turi karpų, tai, kap pamatai jaunų mėnulį, raikia sustoc tuomkart* (Nr. 650)
tvinkimas tinimas: *Tegul išeina iš šito tvinkimas* (Nr. 133), plg. tynius

U, Ū

ubagas (sl.) elgeta
ugnė; ugnia ugnis; dedervinė (Herpes): *Ugnia burnai apšašus, <...> su skiltuvais skelk kibirkštis ant burnos* (Nr. 65)
ugniavystas, -a (hibr.) ugnies spalvos, ryškiai raudonas, ugninis: *Ugniavystas kraujas,* plg. liepsnotas
ūlyčia (sl.) kaimas, kaimo gatvė
ulioti, -ioja, -iojo (sl.) puotauti, linksmintis, gerti
unduo žr. anduo
urvinė gyvatės pavadinimas pagal jos buvimo vietą: *Urvine, negadink žmonių!* (Nr. 1180), plg. krūminė, vandeninė, žeminė
ūsuotis tokia arklių liga: *Arklius dažnai užpuola ūsuotis* (Nr. 122)
ušėkas (sl.) durų ar langų įstatomieji rėmai, staktos
ūtaryti, -ija, -ijo (sl.) kalbėti (užkalbėjimo žodžius)
uturti, -a, -o (sl.); **ūturti, -a, -o** (sl.) žr. ūtaryti
uvažoti, -oja, -ojo (sl.) žiūrėti, saugoti; gerbti
uzbonas (sl.) ąsotis
uždema uždeda → uždėti: *Supilia puodžiukan tų druskų, uždema skepetelį* (Nr. 154)
užmokesnis užmokestis
užpečkis (hibr.) vieta už krosnies, užkrosnis
užšviesti, užšviečia, užšvietė mėnulio šviesa, švytėjimu pakenkti: *Jei vaiką užšviečia menulis, tai reikia nekoti* (Nr. 63)
užvydas kas pavydi, pavyduolis: *Įtekėk trys pieno upelės į mano karvučių spenelius: viena iš jūrų, antra iš upių, o ši trečioji iš mano užvydų piktadarių* (Nr. 185)
užžadėjimas užkalbėjimas: *Dar niekur neskelbta šitokia užžadėjimo formula* (Nr. 155)

V

vadyti, -o, -ė vadinti: *Mes miežiu ir nevadom, sakom vištašikinis* (Nr. 201)
vaina (sl.) karas
valasnykas (sl.) votis piršto gale (po nagu), landuonis, aptaka
valyt (sl.) verčiau, geriau
valna; valnia (sl.) galima, leidžiama
valug (sl.) pagal
vandeninė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą: *Gyvate vandeninė, juodoji, margoji* (Nr. 226), plg. krūminė, šaltininė

varažbitai (sl.) burtai: *Senoviniai žmonės tai visokius varažbitus turėdavo* (Nr. 660), plg. kerėčios, priežinės
vardininkas, -ė kas vardija, užkalba, užkalbėtojas: *Gyvuliui pakilus blužniai ar kitai kokiai ligai, vardininkai sumazgioj 12 ar 13 mezgelių an siūlo* (Nr. 907), plg. nukalbėtojas, žadėtojas
vardyti, -ija, -ijo gydyti užkalbėjimu
vardytojas žr. vardininkas
varganistas (sl.) vargonininkas
varinė gyvatės pavadinimas, plg. geležė, geležinė, miedinė
varlė eufemistinis gyvatės pavadinimas: *Pamatęs gyvatę, sakyk: – Varlė!* (Nr. 1343), plg. paukštelė, višta
važiuoti, -iuoja, -iavo plaukti: *Jėzus važiavo par vandenį* (Nr. 777)
vė vėl: *[Reikia užkalbėti] du kartus: rytą i vė vakare* (Nr. 31)
velnio vėmalai gyvatės nuodai: *Ak, Jėzau, padarai [padaryk] sveikum, išstum' [išstumk] velnio vėmalus!* (Nr. 179), plg. piktybė, pyktis
vengrius vengras
venzlukas (hibr.) ryšulėlis
verpstinė gyvatės pavadinimas pagal formos panašumą: *Susirink, treja devyneria, kuri verpstinė, geležinė, sidabrinė* (Nr. 218), plg. pantinė
viesula viesulas
virinčius (hibr.) varinčius?– vaistinis pataisas (Lycopodium annotinum)
višta eufemistinis gyvatės pavadinimas: *Išeik, višta, iš mano sodo <...> su savo vištėliais!* (Nr. 887), plg. varlė
vištaklės regėjimo susilpnėjimas, vištakumas
vištašikinis: *Prapulk, vištašikini, aik pas vištų* (Nr. 201), žr. miežis
vištėlis eufemistinis gyvačiuko pavadinimas, plg. višta
vyvalas arklių dantenų liga: *Visas vyvalas tegul išdyla kai delčius mėnuo* (Nr. 186)
vodyti, -ija, -ijo (sl.) kenkti, daryti žalą, plg. škadyti
von; vun (sl.) šalin, lauk
vugnies ugnies → ugnis: *Paimsiu iš akmenia vugnies* (Nr. 227)

Z

Zadūšnos (sl.) Vėlinės
zamačyti, -yja, -ijo (sl.) padėti, pagelbėti
zaranos (sl.) ankstų rytmetį, auštant
zaria (sl.) raudonas dangus – aušra; žara: *Zaria rytinė ir vakarinė* (Nr. 119)
zimnas, -a (sl.) keistas, nesuprantamas; ypatingas, neįprastas: *Zimna žeminga, per tavo piktybę Dievas duos man savo gerybę!* (Nr. 278)
zjadas (sl.) nuodas, nuodai; geluonis: *Mumine žemine, atimk savo zjadų, atduok margai karvei sveikatų!* (Nr. 296), plg. piktybė, pyktis, velnio vėmalai
zlotas Lenkijos piniginis vienetas; jo piniginis ženklas: *[Užmokesčio] ima 2–3 zlotus* (Nr. 276)
zmeja (sl.) gyvatė: *Paduok man lazdų, kad aš galėcia ažmušč itų zmiejų* (Nr. 763)
zmeja zmejinė (sl.) skolintinis samplaikinis pavadinimas – gyvačių gyvatė: *Zmieja zmiejine, pakalne pakalnine* (Nr. 1114), plg. gad gadica
znokas (sl.) ženklas, žymė; geluonis: *Išimk iš margos karvės šitų znokų* (Nr. 238)
znokorius (sl.) burtininkas, raganius
zoveckas; zovieskas (sl.) vyris (durų, vartų ar pan.)
zrokas (sl.) nužiūrėjimas, pakenkimas: *Išimu zrokų, iššveičiu zrokų, ištrinu zrokų* (Nr. 941) plg. bloga akis
zūbai (sl.) vieta apie lūpas, burna
zūlioti, -ioja, -iojo zulinti – trinti, brūžinti
zurkti, -ia, -ė žviegti, zurgzti, nerimti: *[Nužiūrėtas] paršas knisa, zurkia, nieko neėda* (Nr. 747)

Ž

žadėjimas užkalbėjimas: *Štai to žadėjimo žodžiai* (Nr. 1161); užkalbėjimo sakymas gydant: *Rožės žadėjimas pradėti ryte prieš saulės tekėjimą* (Nr. 761)
žadėti, žada, -ėjo užkalbėti, gydyti užkalbant: *Mano senelė <...> mane išmokė žadėti nuo gyvatės* (Nr. 159), plg. atkalbėti
žadėtojas, -a užkalbėtojas: *Žadėtojas ištiesia ant žaizdos abi rankas* (Nr. 761), plg. vardininkas

žagulys žagsėjimas, žagsulys: *Žaguly, žaguly, eikiav auto [autų] skalbt* (Nr. 733)
žalybė žalumas (apie žalo plauko gyvulį): *Ataduok gėrybę <...>, margybę, žalybę* (Nr. 280)
žaliumosuj žaliumose → žaliuma: *Kaip žuvis undeny, kaip vilkas žaliumosuj, taip kartelis žalian krūman!* (Nr. 1185)
žandelis (sl.) kandis, gėluo: *Atimk žundelį nu to vargdineli!* (Nr. 213)
žėdnas (sl.) kiekvienas: *Reikia dvylika žadėtojų. Jie žėdnas sau turi žadėt* (Nr. 226)
žeizda žaizda: *Nesena yra ta žeizda* (Nr. 969)
žeizdotas, -a žaizdotas
žėkas; žėkius naktinis vabalas, žygis: *Žėkiau, žėkiau, duok deguto!* (Nr. 569), plg. degučius
žemėta žemė: *Žeme žemela, žeme žemėta, čia lockos Pona Dieva padėta!* (Nr. 1158)
žemė žemybė žemė – reduplikacinė ornamentinės paskirties žodžių samplaika: *Kirmėlė, lįsk į žemę žemybę!* (Nr. 168), plg. dangaus dangybė
žemija žemės gyvių visuma: *Žemija žemė[je] neturi valios ant šios žemes* (Nr. 1163)
žemyna žemė: *Gyvate, gyvate, lįsk tu in žemyną, o aš eisiu sau!* (Nr. 171)
žeminė; žemininkė gyvatės pavadinimai pagal buvimo vietą: *Žeminė, krūminė, kur buvai, tį ir eik* (Nr. 1100)
žeminga žemė: Žemė žeminga, mum – gerybė, jai – blagybė (Nr. 267)
žengsnis žingsnis: *Išstovėk, nė žengsnio neženk* (Nr. 665)
žibėjimas žr. apžibėjimas
žibutė gyvatės pavadinimas: *Saldutė, žibutė, nekinčia tavį nė saulė, nė mėnuo* (Nr. 233), plg. akelė padakelė, spindutė
žydauka (sl.) žydė
žydėti, žydi, -ėjo turėti mėnesines: *Mergaitė pradėdavo žydėti* (Nr. 1255)
židinė židinys
žyduolis kas žydi, žydintis: *Reikia savo sklype sodyboje arba rėžy rasti žyduolis dagilis* (Nr. 33)
žiedis žaidas, krosnis
žiemelis šiaurės vėjas, žieminis
žilvitinė gyvatės pavadinimas pagal buvimo vietą, plg. karklinė, pušinė
žinovas, -ė užkalbėtojas: *Netiki [nurišimu] pati žinovė* (Nr. 144)
žioplavotas, -a (hibr.) apykvailis: *Reikia tik rasti žioplavotas žmogus* (Nr. 606)
žiova burna: *Ima skaudėti žandai ir žiova* (Nr. 963)
žukalbėjimas užkalbėjimas
žurišti, žuriša, -o užrišti
žuvysun prie žuvų (nueiti): *Aš nuveisiu balon, žuvysun* (Nr. 227)
žvaizdė žvaigždė
žvyruotinis, -ė žvyruotas: *Ėjo Ponas Jėzus <...> par žvyruotinius takus* (Nr. 787)

SUTRUMPINIMAI

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SUTRUMPINIMAI

AbrBr Abracadabra. – Encyclopædia Britannica Eleventh Edition (1910–1911) [interaktyvi]. Prieiga per internetą: <http://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclopædia_Britannica/Abracadabra> Žiūrėta 2007 12 01.

BalLM Nijolė Balvočiūtė. Liaudies medicina Tauragnų apylinkėje XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. – Lietuvos valsčiai. Tauragnai. Vilnius, 2005, p. 964–968.

BgLLP Biegeleisen H. Lecznictwo ludu polskiego. Kraków, 1929.

BKT Biržų krašto tautosaka. Užrašė Julius Janonis ir Marija Janonienė. Parengė Kostas Aleksynas. Vilnius, 1982.

BLF Adalbert Bezzenberger. Litauische Forschunge: Beiträge zur Kenntnis der Sprache und des Volkstumes der Litauer. Göttingen, 1882.

BlkG Gyvatė lietuvių tautosakoje. Parengė Rita Balkutė. – Tautosakos darbai, [t.] XIX (XXVI). Vilnius, 2003, p. 150–214.

BlkLM Liaudies magija: užkalbėjimai, maldelės, pasakojimai XX a. pab. – XXI a. pr. Lietuvoje. Sudarytoja Rita Balkutė; spec. redaktorė Marija Zavjalova [CD-ROM]. Vilnius: Lietuvių liaudies kultūros centras, 2004.

BlkPM Rita Balkutė. Pelesos krašto liaudies medicina. – Lydos krašto lietuviai, d. 1. Kaunas, 2002, p. 354–372.

BlLKŠ Jonas Balys. Lietuvių kalendorinės šventės: Tautosakinė medžiaga ir aiškinimai. Antras papildytas leidimas. Vilnius, 1993.

BlLLS Lietuvių liaudies sakmės / Lithuanian folk legends I. Parengė J. Balys. Kaunas: A. S. Lituanistikos instituto Lietuvių tautosakos archyvas, 1940.

BlLMM Jonas Balys. Liaudies magija ir medicina. – Lietuvių tautosakos lobynas, t. 2. Bloomington, Indiana, 1951 (Perspausdinta: BlR 4 p. 219–281).

BlML Jonas Balys. Mirtis ir laidotuvės: Lietuvių liaudies tradicijos. – Lietuvių tautosakos lobynas, t. 9. Silver Spring, Md., 1981.

BlPLLT Dr. Jonas Balys. Perkūnas lietuvių liaudies tikėjimuose. – Tautosakos darbai, t. 3. Kaunas, 1937, p. 149–238.

BlR 4 Jonas Balys. Raštai, t. 4. Parengė R. Repšienė. Vilnius, 2003.

BlVKT Vilniaus krašto lietuvių tautosaka. Spaudai paruošė Dr. J. Balys. – Tautosakos darbai: Lietuvių Tautosakos Archyvo leidinys, [t.] IV. Kaunas, 1938.

BlVV Jonas Balys. Vaikystė ir vedybos. Silver Spring, Md., 1979.

BRMŠ Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai. T. 2. XVI amžius / Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius, 2001; T. 3. XVII amžius. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius, 2003.

BrtS Słownik stereotypów i symboli ludowych. Koncepcja całości i redakcja Jerzy Bartmiński. Zastępca redaktora Stanisława Niebrzegowska. T. 1: Kosmos: ziemia, woda, podziemie. Lublin, 1999.

BsA D-ro Jono Basanavičiaus autobiografija. Mano gyvenimo kronika ir nervų ligos istorija. 1851–1922 m., *Lietuvių tauta (Lietuvių mokslo draugijos raštai), kn. 5,* Vilniuje, 1935, p. 1–195.

BsJKn Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka, t. 12. Juodoji knyga. Surinko Jonas Basanavičius. – Sudarė Kostas Aleksynas. Parengė Kostas Aleksynas, Leonardas Sauka. Įvadą ir paaiškinimus parašė Leonardas Sauka. Vilnius: LLTI, 2004.

BsMed Medega mūsų tautiškai vaistinykystai. Parūpino Dr. J. Basanavičius. In: Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka, t. 11. Įvairi tautosaka iš įvairių rinkinių. Surinko Jonas Ba-

sanavičius. Parengė Kostas Aleksynas, Leonardas Sauka. Įvadą ir paaiškinimus parašė Leonardas Sauka. Vilnius, 2002, p. 433–462.
BtBS P. Butėnas. Burtai, spėjimai, sprendimai, įpročiai ir dar šis tas. – Tauta ir žodis, kn. III. Kaunas, 1925, p. 373–375.
BurLKP Balys Buračas. Lietuvos kaimo papročiai. Vilnius, 1993.
BuUKS Utenos krašto sakmės. Parengė Leonora Buičenskienė. Utena, 1999.
BzCh Charmes et prières apotropaïques par Edina Bozoky. Brepols (Turnhout-Belgium): Université Catholique de Louvain, Institute d'études médiévales, 2003.
ChTK Alexander Chuvyurov. Trees in Komi (Zyrian) Rituals and Beliefs. – Pro Ethnologia: Publications of Estonian National Museum, vol. 18. Culture and Environments. Tartu, 2004, p. 69–86.
CiDB J. Cicėnas. Vilniaus tautosaka. Daugėliškiniai burtai. Vilnius, 1934.
Čelk Pasakoja veliuoniškė Elvyra Čelkonienė. Parengė Vykintas Vaitkevičius. – Lietuvos valsčiai. Veliuona. Vilnius, 2001, p. 1085–1112.
DauLM S. Daunys. Liaudies medicina Papilės valsčiuje (Šiaulių aps.). – Gimtasai kraštas, 1941, Nr. 1–2 (28–29), p. 142–144.
DEF Jacqueline Simpson and Steve Roud. A Dictionary of English Folklore. Oxford, 2000.
DlKS Elvyra Dulaitienė (Glemžaitė). Kupiškėnų senovė: Etnografija ir tautosaka. Vilnius, 1958.
DmSLM Vlada Damskytė. Senoji liaudies medicina. – Dieveniškės. Vilnius, 1968, p. 170–176.
DnA Pranė Dundulienė. Akys lietuvių pasaulėjautoje. Vilnius, 1992, p. 55.
DnLM Pranė Dundulienė. Liaudies medicina Marcinkonių apylinkėje XX a. pradžioje. – Kraštotyra. Vilnius, 1969, p. 228–234.
DnM Pranė Dundulienė. Mėnulis lietuvių tikėjimuose. – Kraštotyra. Vilnius, 1975, p. 256–268.
DnMed Pranė Dundulienė. Medžiai senovės lietuvių tikėjimuose. Vilnius, 1979.
DrPKP Uršulė Driskienė-Vaicekauskaitė. Šis tas iš Petrešiūnų kaimo praeities. – Lietuvos valsčiai. Obeliai. Kriaunos. Vilnius, 1998, p. 606–609.
Dub Dubingiai. Vilnius, 1971.
DvD Dainos. Jurgio Dovydaičio surinktos ir skiriamos mokykloms: Vytauto Didžiojo Universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Tautosakos komisijos leidinys. Kaunas, 1931.
DwCh Owen Dawies. Charmers and Charming in England and Wales from the Eighteenth to the Twentieth Century. – Folklore, vol. 109, 1998, p. 41–52.
ElBP Burtai. Panevėžio aps. J. Elisono surinkti. – Tauta ir žodis, kn. III. Kaunas, 1925, p. 341–363.
ElKFD J. Elisonas. Keletas folkloro dalykų apie mūsų krašto roplių (Reptilia) atstovus. – Kosmos, 1924, p. 88–99.
ElMKF J. Elisonas. Mūsų krašto fauna lietuvių tautosakoje. – Mūsų tautosaka, [t.] 5. Red. prof. V. Krėvė Mickevičius. Kaunas, 1932, p. 3–231.
ElMKR J. Elisonas. Mūsų krašto ropliai (reptilia) lietuvių folkloro šviesoje. – Mūsų tautosaka, [t.] 3. Red. prof. V. Krėvė Mickevičius. Kaunas, 1931, p. 81–180.
ElMNGĮ J. Elisonas. Maldelės nuo gyvatės įkandimo. – Kraštas, 1926, Nr. 8.
ElPG J. Elisonas. Pantinė gyvatė (Vipera berus). – Kosmos, 1930, p. 155–181.
ES Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštynas.
ES TK Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštyno Tikėjimų kartoteka.
EtnM Etnografiškoji medžiaga. – Dirva-Žinynas: Apšviesniuju lietuviu laikraštis, 1903, Nr. 6, p. 65–67.
EWJP Encyklopedia wiedzy o języku polskim, red. Stanisław Urbańczyk. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1978.
FrGB J. G. Frazer. The Golden Bough: A Study in Magic and Religion. London, 1987.

GailT Prūsijos kunigaikštystės Tilžės miesto gyventojų Onos Narkuvienės ir Kotrynos Gailiuvienės, kaltinamų žyniavimu, tardymas. Vertė Alvilas Augstkalnis. – Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, t. 2: XVI amžius. Sudarė Norbertas Vėlius. Vilnius, 2001, p. 213–217.

GbLMK J. Gobis. Liaudies medicina Klovainių parapijoj (Šiaulių aps.). – Gimtasai kraštas, 1939, Nr. 1 (21), p. 552–554.

Gyv Gyvenimas kaip sapnas (Jonė Galčienė). Parengė N. Marcinkevičienė. – Liaudies kultūra, 1993, Nr. 4, p. 56–57.

GlLM Vytautas Galvėnas. Liaudies medicina Valkininkų apylinkėse. – Kraštotyra. Vilnius, 1971, p. 245–252

GoPŠ Panevėžiškiai šneka. Sudarytojai: Birutė Goberienė, Jonas Ruzas, Eugenijus Urbonas. Panevėžys, 1992.

GoTrgn Tauragnuose: Atsiminimai, tautosaka, krašto istorijos, kultūros fragmentai. Knygą sudarė Birutė Goberienė. Panevėžys, 1999.

GRA Gaidės ir Rimšės apylinkės. Vilnius, 1969.

GraASM John Henry Grattan, Charles Joseph Singer. Anglo-Saxon Magic and Medicine. London, 1952.

GrASM Bill Griffiths. Aspects of Anglo-Saxon Magic. Norfolk, 2006.

GreiSD A. J. Greimas, J. Courtés. Sémiotique, dictionnaire raisonné de la théorie du langage, vol. 1. Paris, 1979; vol. 2. Paris, 1986.

GreiSES A. J. Greimas. Du sens: essais sémiotiques. Paris, 1970.

GreiSS A. J. Greimas. Sémantique structurale: Recherche de méthode. Paris, 1966.

GreiGrLST Kazys Grigas. Smulkioji tautosaka. – Lydos krašto lietuviai: Monografija, d. 2. Kaunas, 2002, p. 299–331.

GrST Smulkioji tautosaka, etnografijos mažmožiai. Parengė Kazys Grigas. – Lietuvos valsčiai. Veliuona. Vilnius, 2001, p. 1112–1130.

GucLM Regina Gucevičiūtė. Liaudies medicina. – Upytė. Vilnius, 1986, p. 107–116.

HDA Eduard Hoffmann-Krayer and Hanns Bächtold-Stäubli (Hrsg). Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens. Berlin, 1927–1942, t. 1–10.

IgnK Tautosaka. Parengė D. Krištopaitė, V. Juodpusis, L. Sauka, N. Vėlius, K. Grigas. – Ignalinos kraštas. Vilnius, 1966, p. 245–322.

IMLT Iš Mažosios Lietuvos tautosakos. Surinko J. Banaitis, J. Bruožis, D. Jagomastas, E. Jankutė, A. Vilmantienė ir kt. Spaudai paruošė Dr. J. Balys. – Tautosakos darbai, [t.] III. Kaunas, 1937, p. 3–90.

Izv Известія Имп. Русскаго Географическаго общества, т. 21. вып. 2. С. Петербургъ, 1885, p. 110.

JanR Julius Janonis. Raštai, t. 2. Vilnius, 1957.

JaŽNL Janina Janavičienė. Žemaičių Naumiesčio lietuvininkai. Vilnius, 1992.

JnILF A. Janulaitis. Iš lietuvių folkloro. – Tauta ir žodis, kn. 1. Kaunas, 1923, p. 333–344.

JnšT Joniškėlio apylinkių šnektos tekstai. Metodinės rekomendacijos filologams. Vilnius, 1982.

JolCh Karen Louise Jolly. Charms. – Medieval Folklore. An Encyclopedia of Myths, Legends, Tales, Beliefs, and Custums. Edited by C. Lindahl, J. McNamara and J. Lindow, Vol. 1: A–K. Santa Barbara (California), Denver (Colorado), Oxford (England), 2000.

JrkLME Litauische Märchen und Erzählungen. Aus dem Volke gesammelt und in verschiedenen Dialekten, vornehmlich aber im Galbraster Dialekt mitgeteilt von C. Jurkschat. Pf. Gedruckt im Auftrage der litauisch-litterarischen Gesellschaft zu Tilsit 1898. Heidelberg, 1898.

JsE B. Jasiūnaitė. Eufemizmai tarmėse bei tautosakoje: problemos ir perspektyvos. – Baltistica. VI priedas, 2005, p. 101–117.
JucL Litwa pod uzględnem starożytnych zabytków, obyczajów i zwyczajów, skreślona przez Ludwika z Pokiewia. Wilno, 1846.
JucR L. A. Jucevičius. Raštai. Vertė D. Urbas. Vilnius, 1959.
JucŻ Wspomnienia Żmudzi przez Ludwika Adama Jucewicza. Wilno, 1842.
KalLMP Lilijana Kalašaitytė. Liaudies medicinos priemonės. – Gervėčiai. Vilnius, 1989, p. 204–219.
Katalikas Katalikas: savaitinis laikraštis pašvęstas reikalams lietuvių katalikų Amerikoje, 1902, Nr. 19.
KbWL Józef Kibort. Wierzenia ludowe w okolicach Krzywicz, w powiecie Wilejskim. – Wisła, 1899, 13, s. 321–336.
KchMMA Richard Kiechhefer. Magic in the Middle Ages. Cambrige, 1989.
Kiet Kietaviškės. Sudarė D. Gudelienė ir kt. Kaišiadorys, 1998.
KirK Jonas Kirlys. Kamajiškių piktųjų dvasių pasaulis. – Gimtasai kraštas, 1944 (1996), Nr. 32, p. 76–86.
KIŽ Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Sudarė Dalia Ramonienė. Vilnius, 1997.
KlLVK Lietuwiszkų Wardų Klėtele su 15000 wardų <...>. Surinko 1888–1894 m. ir iszleido W. Kalwaitis. Tilžėje, 1910.
KMČ Smulkioji tautosaka. Parengė Dalia Zaikauskienė. – Lietuvos valsčiai. Musninkai. Kernavė. Čiobiškis. Sudarė Stanislovas Buchaveckas, Jadvyga Barbaravičienė, Povilas Krikščiūnas; vyriausiasis redaktorius Stanislovas Buchaveckas. Vilnius, 2005, p. 1095–1108.
KoKŠ Danutė Kodienė-Daleckaitė, Stasė Blazarėnienė-Laučiškytė. Kalendorinių švenčių papročiai. – Lietuvos valsčiai. Obeliai. Kriaunos. Vilnius, 1998, p. 448–460.
KrbLPTK Bronislava Kerbelytė. Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogas. T. 3: Etiologinės sakmės. Mitologinės sakmės. Padavimai. Legendos. Vilnius, 2002.
KrBPr Burtai ir prietarai, Prof. V. Krėvės Mickevičiaus rinkti Marcinkonių, Ratnyčios, Merkinės, Perlojos ir Nedzingės parapijų įvairiose vietose. – Tauta ir žodis, kn. IV. Kaunas, 1926, p. 486–503.
KrK Kėrai. Surinko prof. V. Krėvė Mickevičius. – Tauta ir žodis, kn. IV. Kaunas, 1926, p. 504–508.
KrKADz Vincas Krėvė-Mickevičius. Krikštynų apeigos Dzūkijoje. – Mūsų tautosaka, t. 7. Kaunas, 1933, p. 30–46.
KrPB Burtai. Pasvalio parapijoj surinkti ir V. Krėvės Mickevičiaus sutvarkyti. – Tauta ir žodis, kn. III. Kaunas, 1925, p. 366–372.
KrzSG Alb. Kriauza. Skaudės ir jų gydymas (Kupiškio apylinkėje, Panevėžio apskr.). – Gimtasai kraštas, 1942, Nr. 5(30), p. 95–98.
KudK Juozas Kudirka. Lietuviškos Kūčios ir Kalėdos. Vilnius, 1993.
KudV Juozas Kudirka. Velykų šventės. Vilnius, 1992.
KulLM Algirdas Kulys. Liaudies medicina Minčios apylinkėse. – Lietuvos valsčiai. Tauragnai. Vilnius, 2005, p. 968–974.
Kurz Zofia. Kurzowa. Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w. Warszawa-Kraków, 1993.
KvML Mūsų Lietuva, t. 4. Paruošė Bronius Kviklys. Vilnius, 1989–1992.
KvNM Mare Kõiva. Night Wailer and Night Mother in Estonian and Finno-Ugric Folk Tradition. – Folklore: Electronic Journal of Folklore, vol. 16. Tartu, 2001, p. 60–71.
KvPLF Mare Kõiva. Palindromes and letter formulae: some reconsiderations. – Folklore: Electronic Journal of Folklore, vol. 8. Tartu, 2001, p. 21–50.

L	Samuel Bogumił Linde. Słownik języka polskiego, t. I–VI, Warszawa, 1807–1814.
LEMA	Lietuvos etnokosmologijos muziejaus archyvas.
LFK	Latviešu folkloras krātuve. Rīga, 2004.
LKŽ	Lietuvių kalbos žodynas, t. 1–2. Vilnius, 1968–1969, 2-asis leidimas; t. 3–20, Vilnius, 1956–2002.
LLD	Lietuvių liaudies dainynas, t. 4: Vestuvinės dainos, kn. 2. Parengė B. Kazlauskienė ir B. Stundžienė, melodijas parengė Z. Puteikienė. Vilnius, 1988; t. 11. Vestuvinės dainos, kn. 5. Sugrįžimo iš jungtuvių – jaunosios apdovanojimo dainos. Parengė N. Vėlius. Melodijas parengė L. Burkšaitienė. Vilnius, 1996.
LLTI BR	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas.
LMD	Lietuvių mokslo draugijos rankraščiai, saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne.
LPP 1	Lietuvių patarlės ir priežodžiai. Parengė K. Grigas, L. Kudirkienė, R. Kašėtienė ir kt., t. 1: A-D. Vilnius, 2000.
LTA	Lietuvių tautosakos archyvas (šia santrumpa žymima medžiaga, skelbiama iš ES TK kortelių, kuriose nurodytos LTA signatūros neturi atitikmenų LTR).
LTD	Latviešu tautasdziesmas, sej. 6: Sadzīves un ģimenes ieražu dziesmas. Bernu dziesmas. Krustības. Sējuma zinātniskais vadītajs K. Arājs. Rīga, 1993.
LTdz	Latviešu tautas dziesmas / Chansons populaires lettonnes, t. 1–12. Redaktori / Redigee par prof. dr. A. Švābe, prof. dr. K. Straubergs, E. Hauzenberga-Šturma. Copenhagen, 1952–1956.
LTR	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas.
LTRF cd	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonotekos kompaktinių plokštelių fondas.
LTRF	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonoteka.
LTRF k.	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonotekos magnetofono kasečių fondas.
LTRF mg.	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyno fonotekos magnetofono juostų fondas.
LTt 3	Lietuvių tautosaka, t. 3: Pasakos. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė. Vilnius, 1965.
LTt 4	Lietuvių tautosaka, t. 4: Pasakos, sakmės, pasakojimai, oracijos. Medžiagą paruošė L. Sauka, A. Seselskytė, N. Vėlius, K. Viščinis. Vilnius, 1967.
LTt 5	Lietuvių tautosaka, t. 5: Smulkioji tautosaka. Žaidimai ir šokiai. Medžiagą paruošė K. Grigas. Vilnius, 1968.
LTŽ	J. Petrauskas, A. Vidugiris. Lazūnų tarmės žodynas. Vilnius, 1985.
LŪ	Sveikata: „Lietuvos ūkininko“ priedas, 1909–1928.
LUŠ	Lietuvių užkalbėjimų šaltiniai: elektroninis sąvadas. Parengė Daiva Vaitkevičienė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005. [CD-ROM].
LŽ	Lietuvos žinios, 1922–1940.
LŽV	Lietuvių žemės vardyno anketos, saugomos Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje.
MacGI	Gaelic Incantations, Charms and Blessings of the Hebrides by William MacKenzie. Inverness, 1895.
MacMeRA	Mindy MacLeond, Bernard Mees. Runic Amulets and Magic Objects. Suffolk, 2006.
McP	Nijolė Marcinkevičienė. Pavarėnis. Vilnius, 1998.
Mėn	Mėnulis virš Minčiakampio (Jadvygos Kulienės pasakojimas apie Mėnulį). Parengė I. Seliukaitė ir L. Klimka. – Mūsų kraštas, 1994, Nr. 1 (4). p. 96–98.
Merk	Merkinė. Vilnius, 1970.

MLZ V. J. Mansikka. Litauische Zaubersprüche. – FF Communications. Helsinki, 1929, No 87.
MPLM V. Morkūnaitė, O. Padegimienė. Liaudies medicina dantų skausmui malšinti ir burnos ligoms gydyti. – Gervėčiai. Vilnius, 1989, p. 219–221.
MrKP R. Merkienė. Paribio žmogaus kalendoriniai papročiai. – Lydos krašto lietuviai. Monografija, d. p. I. Kaunas, 2002, p. 333–353.
MsLV Ona Misiūnaitė. Liaudies veterinarija. – Lietuvos valsčiai. Obeliai. Kriaunos. Vilnius, 1998, p. 562–573.
MSZP Mały słownik zaginionej polszczyzny, red. Felicja Wysocka. Kraków, 2003.
MšBP Trys šimtai dzūkų burtų ir prietarų. Surinko Jonas Miškinis. – Tauta ir žodis, kn. IV. Kaunas, 1926, p. 463–475.
MžkLM Rita Mažeikienė. Liaudies medicina. – Lietuvos valsčiai. Plateliai. Vilnius, 1999, p. 534–557.
MžUAA A. Mažiulis. Užkalbėjimai Adutiškio apylinkėje. – Gimtasai kraštas, 1941, Nr. 1–2 (28–29), p. 159.
NS Lietuvių dainos ir giesmės šiaur-rytinėje Lietuvoje. Dr A. R. Niemi ir Kun. A. Sabaliausko surinktos. [Helsinkis (Ryga), 1912].
NvTr Jurijus Novikovas, Ramūnas Trimakas. Lietuvos rusų sentikių užkalbėjimai. – Tautosakos darbai, [t.] VI–VII (XIII–XIV). Vilnius, 1997, p. 267–287.
ObTT Tautosakos tekstai. Tekstus atrinko ir spaudai paruošė Povilas Krikščiūnas. Melodijas atrinko Aušra Žičkienė. – Lietuvos valsčiai. Obeliai. Kriaunos. Vilnius, 1998, p. 689–853.
OpTaDS A Dictionary of Superstitions. Edited by Iona Opie and Moira Tatem. Oxford, 1992.
PK Ignas Končius, Viktoras Ruokis. Palangos kraštas: Palangos kraštui pažinti medžiaga: su paveikslais, diagramomis, žemėlapiais, profiliais. Kaunas, 1925.
PlLM Iš liaudies medicinos. Užrašė Marytė Palevičienė 1973–1975 m. – Šalcinis 2006, Nr. 60, p. 4–5.
PrB Iš prof. V. Krėvės Mickevičiaus tautosakos rinkinių. Prietarai ir burtai. – Tauta ir žodis, kn. V. Kaunas, 1928, p. 629–632.
PrePĮ 3 Matas Pretorijus. Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla, t. 3. IV knyga. Senovės prūsų idoliatrija. V knyga. Senovės prūsų šventės. VI knyga. Senovės prūsų konsekracijos. Parengė I. Lukšaitė bendradarbiaudama su M. Girdzijauskaitė, S. Drevello, J. Kiliumi, M. Čiurinsku. Vilnius, 2006.
R J. Balio surinktos tautosakos fonogramų rutulys (numeriai nurodomi pagal: Jonas Balys. Liaudies magija ir medicina. – Lietuvių tautosakos lobynas, t. 2. Bloomington, Indiana, 1951).
RagT Raganų teismai Lietuvoje = Судебные процессы над ведьмами в Литве. Parengė K. Jablonskis, R. Jasas. Vilnius, 1987.
RyBM W. F. Ryan. The Bathhouse at Midnight. An Historical Survey of Magic and Divination in Russia. Sutton Publishing, 1999.
RlVŠ Asta Ralytė. Verbų šventė ir papročiai. – Dieveniškės. Sudarė Venantas Mačiekus. Vilnius, 1995, p. 353–356.
RmES Etnografinės smulkmenos. Parengė Aldona Rimdeikienė. – Mūsų kraštas, 1992, Nr. 1, p. 68–72.
RpECh Jonathan Roper. English Verbal Charms. FF Communications, No. 288. Helsinki, 2005.
RpTECh Jonathan Roper. Typologising English Charms. – Charms and Charming in Europe Edited by Jonathan Roper. Basingstoke, 2004, p. 128–144.
RU Rusų užkalbėjimai lietuvių tautosakos rankraštyne. Parengė Jurijus Novikovas,

Marija Romanova, Daiva Vaitkevičienė. – Tautosakos darbai, [t.] XIX (XXVI). Vilnius, 2003, p. 215–250.
SbAED Atbėga elnias devyniaragis: Rožės Sabaliauskienės tautosakos ir etnografijos rinktinė. Sudarė ir parengė Pranė Jokimaitienė, Norbertas Vėlius. Melodijas spaudai parengė Bronius Ambraziejus. Vilnius, 1986.
SebCML Paul Sébillot. Croyances, mythes et légendes des pays de France. Édition établie par Francis Lacassin. Paris, 2002.
SEJPB Aleksander Brückner. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa, 1957.
SJPD Słownik języka polskiego, red. Witold. Doroszewski. Warszawa, 1958–1969.
SK Subartonių kraštas. Knygą sudarė Henrikas Gudavičius, Algimantas Černiauskas, Mindaugas Lapelė. Marcinkonys, 2007.
SkrKA Stasys Skrodenis. Kalendorinės apeigos, papročiai ir tautosaka. – Dieveniškės. Vilnius, 1968, p. 258–266.
SkrN Stasys Skrodenis. Nežinomas lietuvių užkalbėjimų rinkinys. – Žmogus ir žodis. Literatūrologija. Mokslo darbai, T. 2, Nr. 3. Vilnius, 2001, p. 64–79.
SlMž Zenonas Slaviūnas. Liaudies papročiai ir mitiniai įvaizdžiai Mažvydo raštuose – Senoji lietuviška knyga. Vilnius, 1947, p. 165–214.
SlnŠLSA Šiaurės Lietuvos sakmės ir anekdotai. Surinko Matas Slančiauskas. Parengė Norbertas Vėlius ir Ada Seselskytė. Vilnius, 1975.
SPGL Janusz Rieger, Irena Masojć, Krystyna Rutkowska. Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie, Warszawa, 2006.
StDŠAU Pr. Stukėnaitė-Decikienė. Švenčionių apylinkės užkalbėjimai. – Gimtasai kraštas, 1941, Nr. 1–2 (28–29), p. 121–136.
StrBV K. Straubergs. Latviešu buŗamie vārdi, t. 1. Maģija un buŗamo vārdu tematika. – Latviešu folkloras krātuves materiali, A. 5. Rīgā, 1939.
StrijK Motiejus Strijkovskis / Maciej Stryjkowski. Kronika Polska, Litewska, Żmódska i wszystkiej Rusi / Lenkijos, Lietuvos, Žemaičių ir visos Rusios kronika (1582). – Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai, t. 2: XVI amžius. Sudarė N. Vėlius. Vilnius, 2001, p. 503–570.
ŠkJ Žilvytis Bernardas Šaknys. Jaunimo brandos apeigos Lietuvoje XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje. Vilnius, 1996.
ŠkPB Papročiai ir burtai Merkinės apylinkėse. Užrašė Žilvytis Šaknys. – Šalcinis, 2001, Nr. 41, p. 3.
ŠLSP Šiaurės Lietuvos sakmės ir pasakos. Surinko M. Slančiausko bendradarbiai: J. Trumpulis, P. Narvydas ir kiti. Parengė N. Vėlius. Vilnius, 1985.
ŠlŽA Jonas Šliavas. Žeimelio apylinkės: Kultūros ir švietimo apybraiža. Kaunas, 1985.
ŠlŽT Jonas Šliavas. Žiemgalos tyrinėjimai. Žeimelis. Vilnius, 1993.
TilžB Alvils Augstkalns. Tilžės lietuvių burtai XVI a. teismo aktuose. – Tautosakos darbai, [t.] 3. Vilnius, 1937, p. 239–243.
TrG Ramūnas Trimakas. Ir „gyvulius raikia gydzyc kap žmonis...“. – Liaudies kultūra, 1996, Nr. 1 (47), p. 27–29.
UpT Tautosakos kūriniai. Tekstus spaudai parengė Norbertas Vėlius, melodijas – Laima Burkšaitienė. – Upytė. Vilnius, 1986, p. 192–228.
VaiJM Vykintas Vaitkevičius. Jaunas mėnulis. – Tautosakos darbai, [t.] XI (XVIII). Vilnius, 1999, p. 188–194.
VaišM Jonas Vaiškūnas. The Moon in Lithuanian Folk Tradition. – Folklore: electronic journal of folklore, vol. 32, 2006, p. 157–184.
VaišPls Jonas Vaiškūnas. Žinios apie Mėnulį ir žvaigždes Pelesos bei Ramaškonių apylinkėse. – Lydos krašto lietuviai, d. 1. Kaunas, 2002, p. 373–386.

VcDI Dalia Vaicenavičienė. Lietuvių liaudies pasakų dainuojamieji intarpai: jų funkcijos ir melodika. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius, 2001.
VčLM Alma Vaičiulytė. Liaudies medicina. – Lietuvos valsčiai. Obeliai. Kriaunos. Vilnius, 1998, p. 538–561.
VerKP Regina Versockienė-Globytė. Kalendoriniai papročiai nuo Trijų karalių iki šv. Jono. – Lietuvos valsčiai. Sintautai. Žvirgždaičiai. Vilnius, 1996, p. 263–277.
VlPJ Motiejus Valančius. Palangos Juzė. – Motiejus Valančius. Raštai, t. 1. Vilnius, Vaga, 1972, p. 212–321.
VnPS Nuo Punsko iki Seinų. Iš Juozo Vainos rinkinių, d. 2. Sudarė ir parengė D. Krištopaitė. Punskas, 1992.
VoAB E. Volteris. Kun. Aleksandras Burba. – Lietuvių tauta: L. mokslo draugijos raštai, kn. 1, d. 2. Vilniuje, 1910.
VoB E. Wolter. Burtai. – Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft, Bd. 5, Hf. 26. Heidelberg, 1901, p. 200–202.
VoGB E. Wolter. Gidymai su burtais. – Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft, Bd. 5, Hf. 26. Heidelberg, 1901, p. 200.
VoLZB Eduard Wolter. Litauische Zauberformeln und Besprechungen. – Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft, Bd. 2, Hf. 7–12. Heidelberg, 1887, p. 301–306.
VsRT Vitalija Vasiliauskaitė. Senieji raguvių tikėjimai, burtai ir prietarai. – Lietuvos valsčiai. Raguva. Vilnius, 2001, p. 728–744.
VšIKV Angelė Vyšniauskaitė. Ignalinos krašto tradicinės buities vaizdai. – Mūsų kraštas, 2000, Nr. 12, p. 53–63.
VšRAB Angelė Vyšniauskaitė. Iš Rimšės apylinkių kaimiečių buities. – Mūsų kraštas, 2000, Nr. 12, p. 64–69.
VtUM Daiva Vaitkevičienė. Ugnies metaforos. Lietuvių ir latvių mitologijos studija. Vilnius, 2001.
VUB RS Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyrius.
ZlČUS Čiulba ulba sakalas: Petro Zalansko tautosakos ir atsiminimų rinktinė. Sudarė ir parengė Danutė Krištopaitė, Norbertas Vėlius. Vilnius, 1983.
ZwM Magdalena Zowczak. Mitologia zamawiania i mistyka zamów na podstawie współchesnych materiałów z Wileńszczyzny. – Literatura ludowa, 1994, 4–6(38), s. 3–33.
АгМЦ Т. А. Агапкина. Сюжетный состав восточнославянских заговоров (мотив мифологического центра). – Заговорный текст. Генезис и структура. Москва, 2005, с. 247–291.
АнРЗЗ Руские заговоры и заклинания. Материалы фольклорных экспедиций 1953–1993 гг. Под редакцией В. П. Аникина. Москва, 1998.
БНП Беларускія народныя прыкметы і павер'і. Кн. 1–3. Укладнік Уладзімір Васілевіч. Мінск, 1996–1999.
БрЗам Замовы. Уклданне, сістэматызацыя тэкстаў, уступны артыкул і каментарыі Г. А. Барташэвіч. Мінск, 1992.
БривМ Известія Императорскаго Обшщества Любителей Естествознанія, Антропологіи и Этнографіи, состоящаго при Московскомъ университетъ. Труды этнографическаго отдъла. Книга 6. Матеріалы по этнографіи латышскаго племени. Под редакціей дъйствительнаго члена Императорскаго Обшщества Любителей Естествознанія, Антропологіи и Этнографіи О. Я. Трейландъ (Бривземніакцъ). Москва, 1881.
ВлНМ Народная медыцына: рытуальна-магічная практыка. Укладанне, прадмова і паказальнікі Т. В. Валодзинай. Мінск, 1997.

ВоЛК Литовский катихизись Н. Даукши, по изданію 1595 года, вновь перепечатанный и снабженный объясненіями Э. Волтеромъ. СанктПетербургъ, 1886.

ВоЛХ Э. Вольтеръ. Литовская хрестоматія. вып. 2. СанктПетербургъ. 1904

ВоЭП О результатах этнографической поездки к прусским литовцам (летом 1883 года) Э. Волтера. – Известия русского географического общества, т. XXI, вып. 2. СанктПетербург, 1885, р. 97–113.

ГпСЛ А. А. Гиппиус. «Сисиниева легенда» в Новгородской берестианной грамоте. – Заговорный текст. Генезис и структура. Москва, 2005, с. 136–142.

ЗвБС М. В. Завьялова, *Балто-славянский заговорный текст: Лингвистический анализ и модель мира*, Москва, 2006.

ИвВФ Вятский фольклор. Заговорное искусство. Сост. И. В. Иванова. Котельнич, 1994.

КлУ В. Л. Кляус, Указатель сюжетов и сюжетных ситуаций заговорных текстов восточных и южных славян, Москва, 1997.

МкВЗ Великорусские заклинания: Сборник Л. Н. Майкова. Послесловие, примечания и подготовка текста А. К. Байбурина. СанктПетербург, 1994. [Pirmas leidimas 1869].

ОЧР Отреченное чтение в России XVII–XVIII веков. Ответственные редакторы А. Л. Топорков, А. А. Турилов. Москва, 2002.

ПетМ Г. Петкевич. Матеріалы по народной медицинъ литовцевъ. – Живая старина, т. 2. С. Петербургъ, 1911, р. 167–218.

ПЗ Полесские заговоры (в записях 1970–1990-х гг.). Сост., подготовка текстов и коммент., Т. А. Агапкиной, Е. Е. Левкиевской, А. Л. Топоркова, Москва, 2003.

ПзЗ Н. Познанский. Заговоры. Опыт исследования происхождения и развития заговорных формул. Москва, 1995.

ПОС Псковский областной словарь с историческими данными, т. 1–16, Ленинград (Санкт-Петербург): Из-во Ленинградского (Санкт-Петербургского) университета, 1967–2004.

СахСРН Сказанія русскаго народа, собранныя И[ваномъ] П[етровичемъ] Сахаровымъ: Русское народное чернокнижіе; Русскія народные игры, загадки, присловья и притчи. С.-Петербургъ: Изданіе А. С. Суворина, 1885.

СБГ Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча, t. I–V. Мінск, 1987.

СБМ Іван Насовіч, Слоўнік беларускай мовы, Мінск, 1983.

СГВ Тацьяна Сцяшкович. Матэриалы да слоўніка Гродзенскай вобласти. Мінск, 1972.

СД Славянские древности: этнолингвистический словарь под редакцией Н. И. Толстого, т. 1–3. Москва, 1995–2004.

СРНГ Словарь русских народных говоров, т. 1–41, Москва–Ленинград (Санкт-Петербург): Наука, 1965–2007.

СРЯ Сергей Ожегов. Словарь русского языка, Москва, 1953.

ШнМ Матеріалы для узученія быта и языка русскаго населенія Съверо-Западнаго края. Собранные и приведенные въ порядокъ П. В. Шейномъ. Санктпетербургъ, 1887–1902. т. 1–3.

ТпМТ А.Л. Топорков. Магические тексты в устных и рукописных традициях России XVII-XVIII вв. – Пројекат растко. Словенска етнолингвистика, 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą http://www.rastko.org.yu/rastko/delo/12026 Žiūrėta 2008 02 10.

ЯнЛС А. Янулайтись. Литовскія сувърія и примъты. С.-Петербургъ, 1907.

angl.	anglų
apyl.	apylinkė
asm. arch.	asmeninis archyvas
baltr.	baltarusių
dab.	dabar
dgs.	daugiskaita, daugiskaitinis
g.	gimęs, -usi
germ.	germanų
gr.	graikų
hebr.	hebrajų
hibr.	hibridas
Iš įrašo šfr.	tekstą iš garso įrašo šifravo
k.	kaimas
KrD kompl. eksp.	Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Vilniaus skyriaus kompleksinė ekspedicija
latv.	latvių
lenk.	lenkų
liet.	lietuvių
LII eksp.	Lietuvos istorijos instituto ekspedicija
LKLI tts. eksp.	Lietuvių kalbos ir literatūros instituto tautosakinė ekspedicija
LLTI tts. eksp.	Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto tautosakinė ekspedicija
lot.	lotynų
m.	metai
N, NN	užkalbėjimuose įterptas ženklas (ženklai) rodo, kad toje vietoje tariamas ligonio vardas (arba vardas ir pavardė)
nlt.	nelietuviškos kilmės žodis ar reikšmė
Nr., nr.	numeris
p.	puslapis
P.	užkalbėjimo pateikėjas
pan.	panašiai
pav.	paveikslas
plg.	palygink
ppr.	paprastai
P. pst.	pateikėjo pastaba
pranc.	prancūzų
Pst.	pastaba
pvz.	pavyzdžiui
r.	rajonas
Red. pst.	redakcinė pastaba
rink.	rinkinys
r. sl.	rytų slavų
rus.	rusų
sav.	savivaldybė
sen.	seniūnija
Sg.	skelbiamo teksto šaltinio signatūra
sk.	skyrius
skelbta sk.	užkalbėjimas publikuotas nurodomame leidinio skyriuje

sl.	slavizmas
Sp.	spausdinta
sr.	sritis
T.	užkalbėjimo tipas
tts.	tautosakos (rink.)
U.	užkalbėjimo užrašytojas
ukr.	ukrainiečių
U. pst.	užrašytojo pastaba
vaiv.	vaivadija
vers.	versija
vok.	vokiečių
Vr.	tekstą išvertė (nurodoma tais atvejais, kai vertimas buvo publikuotas anksčiau)
VUB RS	Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyrius
VVU kr. klubo kompl. eksp.	Vilniaus valstybinio universiteto kraštotyros klubo „Ramuva“ kompleksinė ekspedicija
žr.	žiūrėk

SUTARTINIAI ŽENKLAI

>	fonogramos pradžia
<	fonogramos pabaiga
[ ]	žymimi redakciniai įterpimai; nurodomi publikavimo metai
~	apytiksliai
≈	susiję užkalbėjimų tipai
=	ženklas netaisyklingai žodžio formai ar netaisyklingai vartosenai nurodyti į taisyklingą
*	žymimi redakciniai paaiškinimai po tekstu
+	žymimos tipų kontaminacijos
’	priebalsio minkštumo ženklas
ł	sukietėjęs priebalsis l
<...>	žymimas teksto dalies praleidimas

Išleido Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius
Tel. +370 5 2125332, faksas +370 5 2616254
El. paštas: knyga@llti.lt
Svetainė internete: www.llti.lt
Spausdino UAB „Sapnų sala“
Moniuškos g. 21, LT-08121 Vilnius
Svetainė internete: www.sapnusala.lt

1 pav. Žolininkė ir užkalbėtoja Michalina Dvynelienė iš Žižmų k., pasakiusi 17 užkalbėjimų lietuvių, lenkų ir baltarusių kalba / Herbal healer and charmer Michalina Dvynelienė from Žižmai village. She disclosed 17 charms in the Lithuanian, Polish, and Belarussian languages. Foto / Photo by Vykintas Vaitkevičius 1998

2 pav. Iš Karolinos Statulevičienės (Ragelių k., Jūžintų sen., Rokiškio r. sav.) 1939 metais buvo užrašyta unikali maldelė į jauną mėnulį, kurioje prašoma laimės ir meldžiama duoti Perkūno karalystę / In 1939 an unique prayer to the new moon in which good fortune is requested and the kingdom of Perkūnas (Thunder god) prayed to was recorded from Karolina Statulevičienė (Rageliai village, Jūžintai county, Rokiškis region). Foto / Photo by Zenonas Slaviūnas 1939. LTRFt 285. Nr. 374

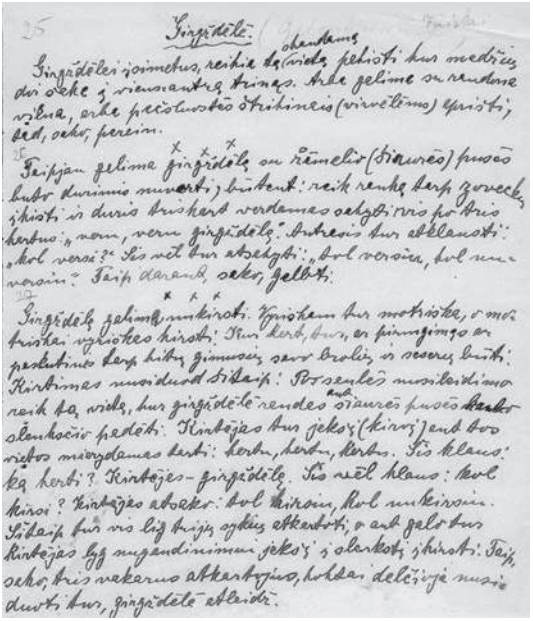

3 pav. J. Pakalniškio ir A. Bruožio-Klaipėdiškio 1890–1901 metais sudaryto rinkinėlio „Senovės lietuvių vaistai“ lapelis – girgždėlės gydymas / An example from J. Pakalniškis and A. Bruožis-Klaipėdiškis collection “Ancient Lithuanian Medicines” (1890–1901) indicating how swollen joints are healed. LMD I 285(26, 27).

4 pav. M. Povilaitienė (dešinėje) iš Maciučių k. (Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.), užkalbanti „nog odzinų, kap inkunda“ / M. Povilaitienė (on the right), from Maciučiai village (Dieveniškės county, Šalčininkai region) spoke the charm from snake bite (Nr. 1162). Foto / Photo by Jurgis Dovydaitis 1952. LTRFt 519

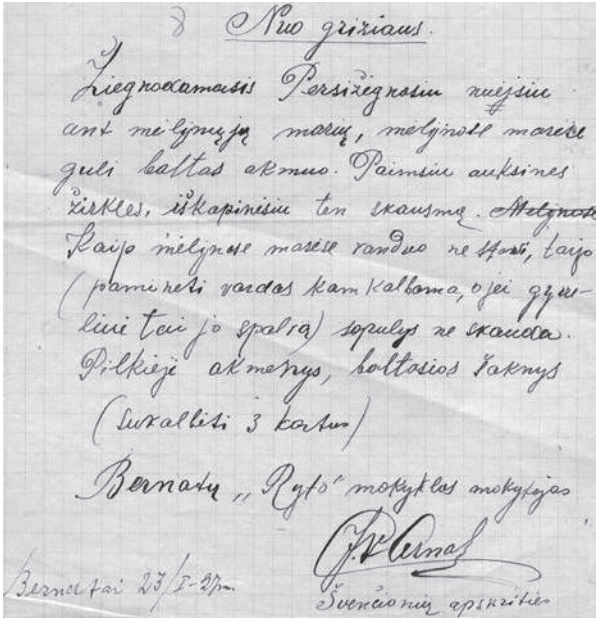

8 Nuo griziaus.

Liegnodamasis Persižegnosim nuejsim ant mėlynųjų marių, mėlynosė marės guli baltas akmuo. Paimsim auksines žirkles, iškapinsim ten skausmą. ~~Mėlynos~~ Kaip mėlynose marės randuo ne stovi, taip (pamineti vardas kam kalbama, o jei gyvuliui tai jo spalvą) sopulys ne skauda. Pilkieji akmenys, baltosios šaknys (užrašyti 3 kartus)

Bernotų „Rytų" mokytojas mokytojas

J. Varnas

Bernotai 27/I-27 m. Šventosios apskritis

5 pav. Vienas iš mokytojo J. Varno 1927 metais Bernotų kaime užrašytų užkalbėjimų / A charm recorded by the teacher J. Varnas in 1927 in Bernotai village. LMD I 275(9). Nr. 118

6 pav. Stebuklinga pušis, augusi Palangos parke – landžiojant per suaugusių kamienų tarpą, buvo sakomas užkalbėjimas sąnariams gydyti / The miraculous pine that grew in the Palanga Botanical Gardens. A charm to heal joints was spoken as the patient passed through the gap between the intertwined trunks. PK p. 112. Nr. 121

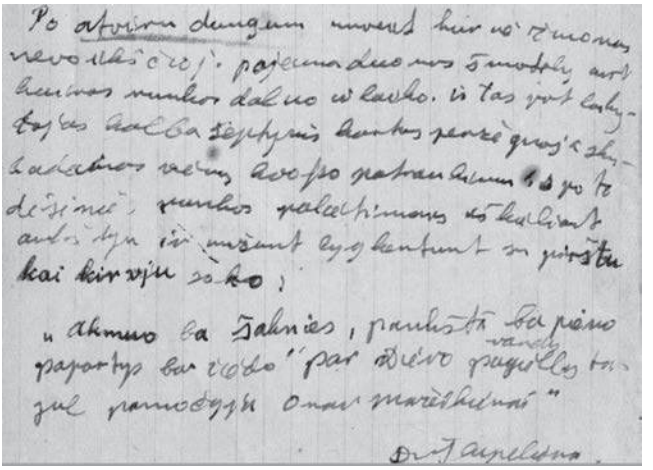

7 pav. Domicelės Šlapelienės pasakytas užkalbėjimas etnografo Balio Buračo kelionių dienoraštyje / A charm spoken by Domicelė Šlapelienė in the form in which it was written down in the travel diary of ethnographer Balys Buračas. LTR 4291(17). Nr. 6

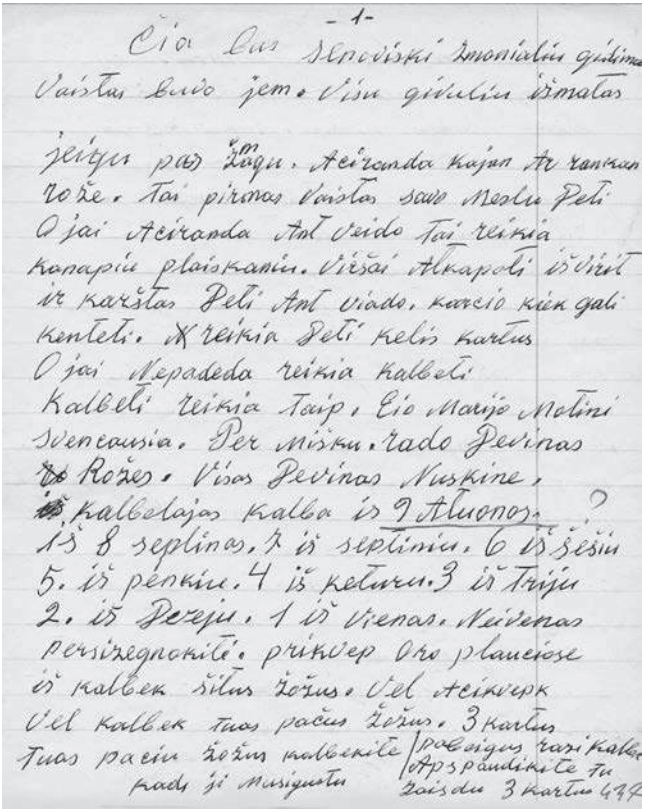

8 pav. Užkalbėjimas dzūkų dainininko, pasakotojo ir liaudies medicinos žinovo Petro Zalansko tautosakos sąsiuvinyje / A charm written down in the notebook of Petras Zalanskas, a singer, storyteller, and folk healer from the Dzūkija region. LTR 7273. Nr. 845

9 pav. Elžbieta Būrienė iš Lateže rio k. (Viečiūnų sen., Druskininkų sav.), pateikusi tris užkalbėjimus – nuo dedervinės, rožės ir kraujui sustabdyti / Elžbieta Būrienė from Lateže ris village (Viečiūnai county, Druskininkai region), revealed three charms from eczema, erysipelas, and bleeding. Foto / Photo by Kazys Grigas 1964. LTRFt 1200. Nr. 199, 806, 1024

10 pav. Anelios Bielinienės iš Latakiškės k. (Tverečiaus sen., Ignalinos r. sav.) – burtų ir tikėjimų rankraščio fragmentas – užkalbėjimas „Kap reikia saugates svetimų menasinių“ / A fragment from Anelia Bielinienė's notebook of charms and beliefs from Latakiškės village (Tverečius county, Ignalina region). The charm is "How to protect oneself from foreign menstruations". LMD I 254(91). Nr. 22

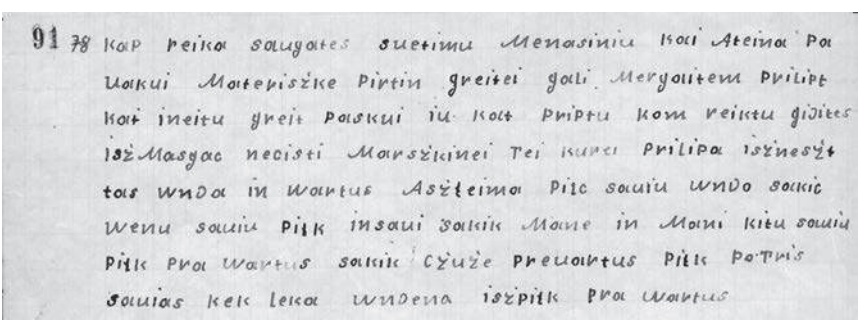

91 78 Kap reika saugates suetimu Menasiniu kai Ateina Pa
Uaikui Materisžke Pirtin greitei gali Mergaitem Prilipt
kai ineitu greit Paiskui iu kai Priptu kam reiktu gijites
isž Masyac necisti Marsžkinei Tei kurei Prilipa isžnesžt
tas wnda in Wartus Asžteima Pilc saulu wnda saukic
Wenu saulu Pilk insaui saukik Mane in Maui kitu saulu
Pilk Pra Wartus saukik Cžuže Prenaiktus Pilk Potris
saulas kek leka wnDena isžpilk Pra Wartus

11 pav. Iš Karolinos Grigonienės (Šakalių k., Sarių sen., Švenčionių r. sav.) Vilniaus universiteto kraštotyros ekspedicijos dalyvė Dalia Masilionytė užrašo užkalbėjimą nuo gyvatės, kurį ji išmokusi iš savo anytos / Dalia Masilionytė is recording a charm against snake bite taught to Karolina Grigonienė (Šakaliai village, Sariai county, Švenčionys region) by her mother-in-law. Foto / Photo by Vladas Braziūnas 1972. LTRFt 5197. Nr. 234

12 pav. Adomas Siciūnas iš Molėtų, pasakęs kraujo užkalbėjimą / Adomas Siciūnas from Molėtai, after saying a charm for bleeding. Foto / Photo by Jurgis Dovydaitis 1961. LTRFt 2064. Nr. 1036

13 pav. Mokytojas Aleksandras Urbonas iš Suvieko (Zarasų r. sav.) 1937–1940 metais užrašė daugiau kaip 80 užkalbėjimų / The teacher Aleksandras Urbonas from Suviekas (Zarasai region). During 1937–1940 he wrote down more than 80 charms. LTRFt 408

14 pav. Aleksandro Urbono užrašytas užkalbėjimas nuo nuomaro / A charm written down by Aleksandras Urbonas on how to heal epilepsy. LTR 1048(136). Nr. 120

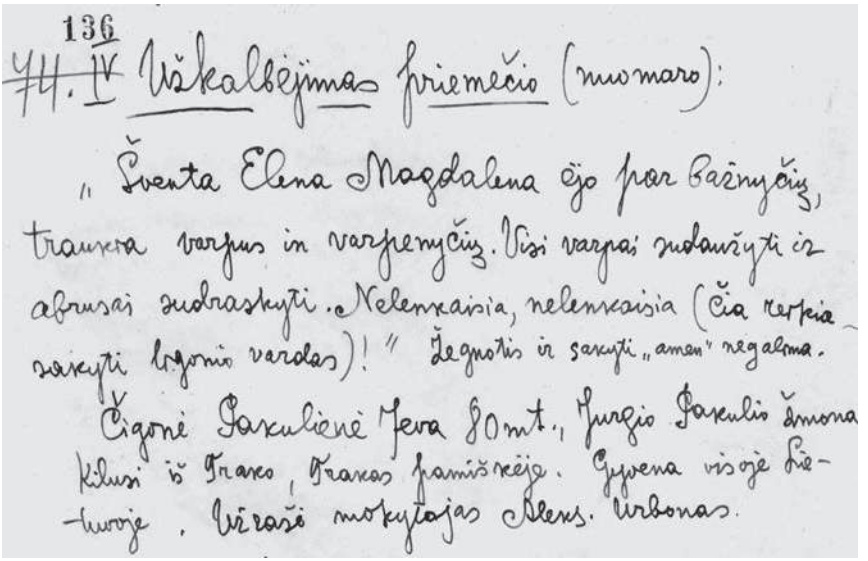

136

44. IV Užkalbėjimas priemečio (nuomaro):

„Šventa Elena Magdalena ėjo per Bažnyčių, traukė varpus in varpenyčių. Visi varpai sudaužyti ir abrusai sudraskyti. Nelenkaisia, nelenkaisia (čia reikia sakyti kryžiaus vardas)!" Žegnotis ir sakyti „amen" negalima.

Čigonė Paskulienė Jeva 80 m., Jurgio Paskulio žmona kilusi iš Trako, Trako parapijoje. Gyvena visoje Lietuvoje. Užrašė mokytojas Aleks. Urbonas.

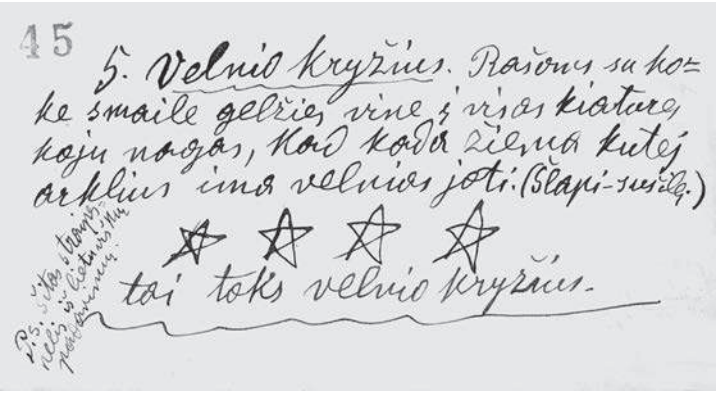

45

5. Velnio kryžius. Rašomas su koke smaile gelžies vine į visas kiatures koju nagas, kad kada žiema kutej arklius ima velnias joti. (Slapi-sušlę.)

tai toks velnio kryžius.

15 pav. Kad arklių naktį nejodinėtų velnias, kaip rašytinis užkalbėjimas naudojama pentagrama. Iš Mato Slančiausko „Juodųjų knygų“ / A pentagram used as a manuscription charm, so that the devil would not ride the horses at night. From Matas Slančiauskas's "Black Book." LMD I 1063(45)

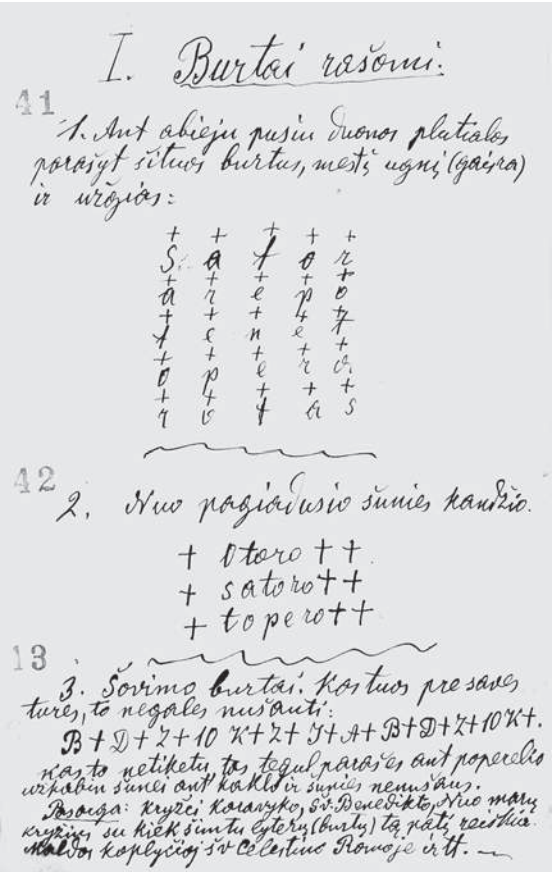

I. Burtai rašomi:

41

1. Ant abiejų pusių duonos plačiaus parašyt šituos burtus, mesti ugnį (gaišra) ir užgias:

+	+	+	+	+
S	a	t	o	r
+	+	+	+	+
a	r	e	p	o
+	+	+	+	+
t	e	n	e	t
+	+	+	+	+
o	p	e	r	a
+	+	+	+	+
r	o	t	a	s

42

2. Nuo pagiaidusio šunies kandžio.

+ Otoro + +
+ satoro + +
+ topero + +

13

3. Šovimo burtai. Kas tuos pre savęs turės, to negales nušauti:

B + D + Z + 10 K + Z + J + A + B + D + Z + 10 K +.

kas to netiketų tas tegul parašęs ant popercelio užpakin šunes ant kaklo ir šunes nenušaus.

Pasaga: Kryžei Kozavyko, šv. Benedikto, Nuo marų kryžius su kiek šimtu Eteru (burtu) tą pati rašitkia. Maldos kopelyčioj šv Celestino Romoje irtt. —

16 pav. Tautosakos užrašytojo Mato Slančiausko „Juodųjų knygų“ (1900), skirtų tikėjimams ir užkalbėjimams, fragmentas / A fragment from folklore collector Matas Slančiauskas's "Black Book"(1900), which contains beliefs and charms. LMD I 1063

17 pav. Dainininkė Alena Janušytė iš Ziboliškės k. (Strūnaičio sen., Švenčionių r. sav.), pateikusi užkalbėjimą nuo voties / The singer Alena Janušytė revealed a charm for boils. Ziboliškės village, Strūnaitis county, Švenčionys region. Foto / Photo by Rytis Ambrazevičius 1986. LTRFt 6342. Nr. 1290

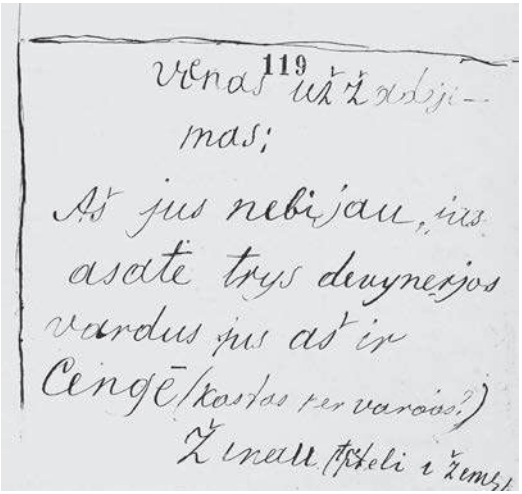

119

Vienas užžadėjimas;

Aš jus nebijau, jus asate trys devynerjos vardus jus aš ir Cingė (kastas per varoas?)

Žinau (?) teli i žemę

18 pav. V. Laurinaičio 1886 metais Višakio Rūdoje (Kazlų Rūdos sen. ir sav.) užrašytas užkalbėjimas / A verbal charm written down in 1886 by V. Laurinaitis in Višakio Rūda (Kazlų Rūda county and region). LMD I 216(119)

19 pav. Garsi Žižmų k. dainininkė Liudviga Šilabritienė pamačiusi gyvatę liepia jai „lįsti į žemyną“ / The well-known singer from Žižmai village, Liudviga Šilabritienė, sees a snake and bades it to “crawl into the earth”. Foto / Photo by Daiva Vaitkevičienė 1996. Nr. 171

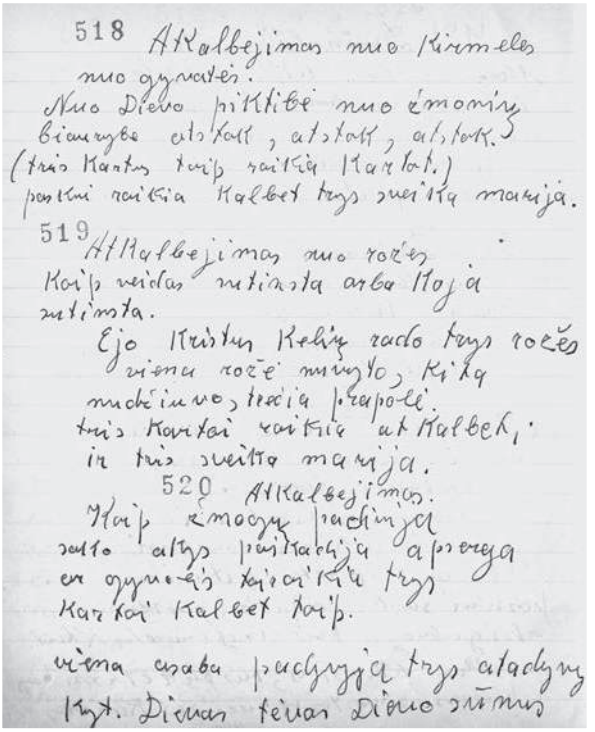

518 Atkalbejimas nuo kirmelės
nuo gyvatės.
Nuo Dievo pikkibė nuo žmonių
biauryba atstokk, atstokk, atstokk.
(tris kartus taip raikia kartak.)
paskui raikia kalbet tris sveikta marija.
519 Atkalbejimas nuo rožės
Kaip veidas nutinsta arba koja
nutinsta.
Ejo Kristus kelių rado tris rožes
viena rožė mirgto, kita
mažėjuvo, trečia prapolė.
tris kartai raikia atkalbek,
ir tris sveikta marija.
520 Atkalbejimas.
Kaip žmogus pradinja
sako altys paikachija aprezga
er gyvuoes taisaikia tris
kartai kalbet taip.
viena asaba pradyjja tris atadyjy
kyt. Dievas teisas Dievo žūmus

20 pav. Užkalbėjimai tautosakos pateikėjos Anelės Mačienės iš Antakmenės k. (Kazitiškio sen., Ignalinos r. sav.) tautosakos sąsiuvinyje / The notebook of folklore informant Anelė Mačienė from Antakmenė village (Kazitiškis county, Ignalina region). LTR 3641. Nr. 285, 771, 1440

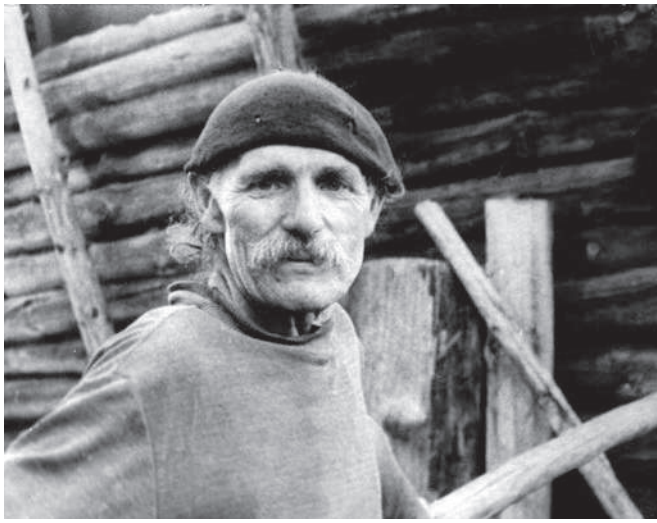

21 pav. Užkalbėtojas Anupras Rackevičius iš Rimkų k. (Sarių sen., Švenčionių r. sav.), mokėjęs gydyti rožę ir gyvatės įkandimą / Charmer Anupras Rackevičius from Rimkai village (Sariai county, Švenčionys region). He could cure erysipelas and snake bite. Foto / Photo by Vytautas Šeštauskas 1972. LTRFt 5197a. Nr. 621, 1099

22 pav. Domicelė (Damulė) Šlapelienė iš Rėkučių k. (Kupiškio sen., Kupiškio r. sav.), dainininkė ir papročių žinovė, pateikusi klasikinį užkalbėjimą „Akmuo ba šaknies, paukštis ba pieno“ ir pati užrašiusi, kaip aprūkyti vaikus atžagariai skaičiuojant / Domicelė (Damulė) Šlapelienė from Rėkučiai village (Kupiškis county and region), who is a singer and is well aquainted with tradition, revealed a charm “A stone without roots, a bird without milk”. She also wrote down a counting charm. Foto / Photo by Balys Buračas. LTRFt 6997. Nr. 6, 920

23 pav. Marijona Augustinienė iš Bakšionių k. (Pivonijos sen., Ukmergės r. sav.) pasakė, kaip užkalbėti kraują ir atsiginti nuo piktų šunų / Marijona Augustinienė from Bakšionys village (Pivonija county, Ukmergė region) explained how to charm to stop bleeding and how to protect oneself from vicious dogs. Foto / Photo by Jurgis Dovydaitis 1979. LTRFt 3582. Nr. 1009, 1132

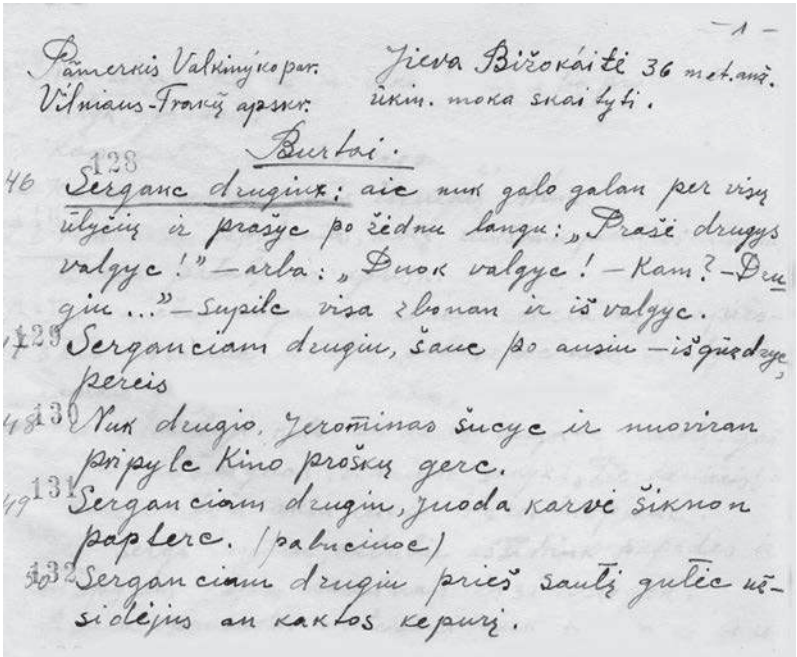

– 1 –

Pamerkis Valkinykopar. Jieva Bižokaitė 36 met.amž.
Vilnius-Trakų apskr. ūkin. moka skaityti.

Burtai.

46 128 Serganc drugnix: aic nuk galo galan per visą ūlyčią ir prašyc po žedną langu: „Prašė drugys valgyc!" – arba: „Duok valgyc! – Kam? – Drugin..." – supilc visa zlonan ir iš valgyc.

47 129 Serganciam drugin, šauc po ausin – išgūdzyc pereis

48 130 Nuk drugio, Jerominas šucyc ir nuoviran pripylc Kino prošką gerc.

49 131 Serganciam drugin, juoda karvė šiknon paplerc. (palnciuoc)

50 132 Serganciam drugin prieš saulę gulėc užsidėjus an kaktos kepurę.

25 pav. Sofija Paulaitienė (Petrauskaitė) savo vaikus, sergančius kokliušu, veža per šešis Subartonių kaimo „rubežius“, kad atsikratytų ligos / Sofija Paulaitienė (Petrauskaitė) travels with her children, who are sick with pertussis, through six “borders” in the Subartonys village, so that they may be rid of the illness. Foto / Photo by Jonas Paulaitis 1936. SK p. 55.

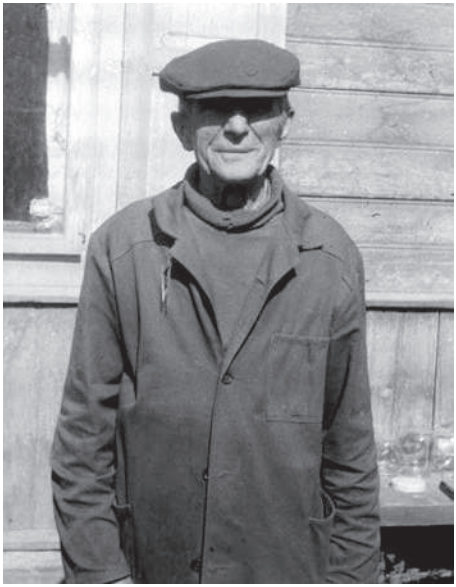

26 pav. Nikodemas Milašavičius (Šilinės k., Strūnaičio sen., Švenčionių r. sav.) mokėjo užkalbėti rožę / Nikodemas Milašavičius (Šilinė village, Strūnaitis county, Švenčionys region) knew how to charm for erysipelas. Foto / Photo by Rytis Ambrazevičius 1986. Nr. 776

27 pav. Ona Baranauskienė iš Žižmų kaimo (Dieveniškių sen., Šalčininkų r. sav.) pateikė 3 lietuviškas, 4 lenkiškas ir 1 baltarusišką formulę (žr. Nr. 174, 1061, 1423 ir kt.) / Ona Baranauskienė from Žižmai village (Dieveniškės county, Šalčininkai region) revealed three charms in Lithuanian, four in Polish, and one in Belarussian. Foto / Photo by Vykintas Vaitkevičius 1998

28 pav. Lapelis su Alfonso Bielinio ranka rašytu užkalbėjimu iš Viljo Johanneso Mansikkos 1928 metų ekspedicijos Švenčionių apskrityje / A sheet of paper with a charm written in the hand of A. Bielinis during Viljo Johannes Mansikka's field work in 1928 in Švenčionys region. LMD I 943(14)

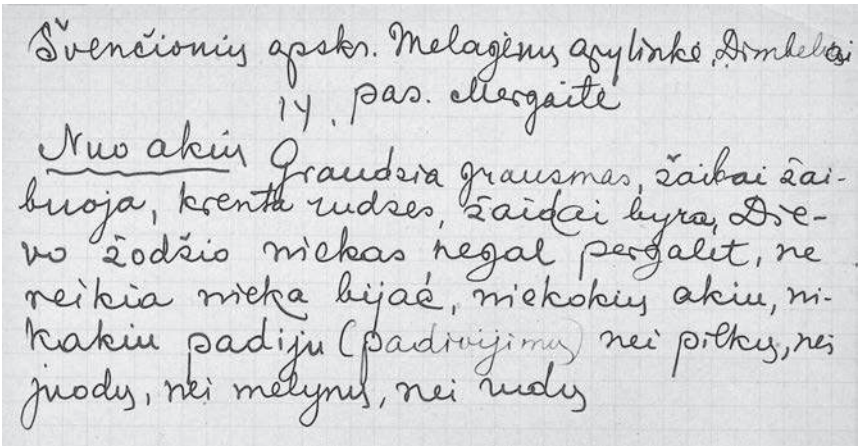

Švenčionių apskr. Melagėnų apylinkė, Dimbelai
14. pas. Mergaitė

Nuo akių Graudzia grausmas, žaibai žaibuoja, krenta rudzes, žaidai kyra, Dievo žodžio niekas negal pergalit, ne reikia nieka bijaė, niekokių akiu, nikakiu padiju (padirijimu) nei pilkų, nei juodų, nei melynų, nei rudų

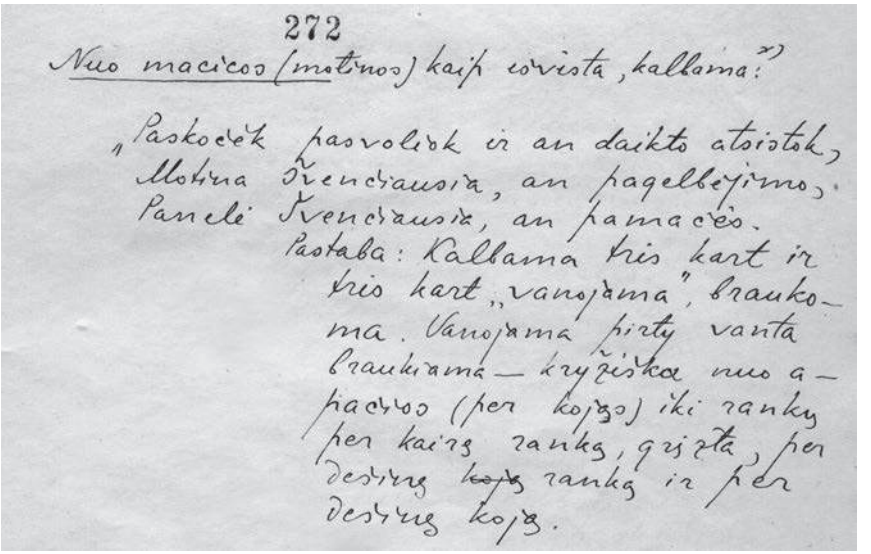

272

Nuo macicos (motinos) kaip užvista, kalbama:

„Paskočėk pasvolink ir an daikto atsistok,
Motina švenčiausia, an pagelbėjimo,
Panelė švenčiausia, an pamačės.
Pastaba: Kalbama tris kart ir tris kart „vanojama", braukoma. Vanojama pirty vanta braukiama — kryžiška nuo apačios (per kojos) iki ranky per kairę ranką, grįžta, per dešinę ~~koją~~ ranką ir per dešinę kojų.

29 pav. Užkalbėjimas iš tautosakininko Juozo Aidulio tautosakos rinkinio / A charm from the manuscript of folklore collector Juozas Aidulis. LTR 1031(273)

30 pav. Ona Ginevičienė-Stonytė iš Noškūnų k. (Kaniavos sen., Varėnos r. sav.) užkalba rožę, gyvatę ir riša mikstį / Ona Ginevičienė-Stonytė from Noškūnai willage (Kaniava county, Varėna region) charms against erysiplas, snake bite, and ties sprains. Foto / Photo by Vykintas Vaitkevičius 1997. Nr. 880, 982,1559

31 pav.Paremiologo Kazio Grigo tautosakos pateikėjos – Anelė Šilaikienė (viduryje) iš Zarasų, pasakiusi užkalbėjimą grižui gydyti, Petronėlė Kajutytė (dešinėje) iš Degučių (Zarasų r. sav.), pateikusi formulę, sakomą iškritus pieniniam dančiui ir Salomėja Miškinytė iš Zarasų / The paremiologist Kazys Grigas's folklore sources Anelė Šilaikienė (in the middle) from Zarasai, speaks a charm to heal "grižas" (swollen joints), Petronėlė Kajutytė (on the right) from Degučiai village (Zarasai region) reveals a formula that is spoken when a child loses his first baby tooth and Salomėja Miškinytė from Zarasai. Foto / Photo by Kazys Grigas 1968. LTRFt 4076. Nr. 47, 494

32 pav. Rozalija Kairytė iš Anykščių, pasakiusi „burtų maldą" rėmeniui gydyti / Rozalija Kairytė from Anykščiai, having said the "charming prayer" to heal heartburn. Foto / Photo 1938. LTRFt 225. Nr. 1189